

P. Lat. 248^d

Ad usum Fr. Timothei Mayr
Ord. Eremit. S. L. Augustini.

I G O O.

deinde

per donum ex libris Fr. Francisci Welter
magr. Ord. Eremit. S. Augustini 1723.

Ad car. Monac
S. L. August.
Patres latini

Augustinus

Sec. IV. flor. circa 387.

pag. 909.

CONFESSIO
AUGUSTINIANA,
EX D. AVRELI AVGV-
STINI OPERIBVS COM-
PILATA,

IN QVA

THEOLOGIAE CAPITA CONTROVER-
sa, & in Disputationem superioribus seculis ab Hæreticis
vocata, nunc à Novatoribus revocata, secundum
veteris Ecclesiæ Catholicæ consensum, ex ipsis
Augustini verbis decisa, propo-
nuntur.

Auctore & collectore R. P. HIERONYMO
TORRENSE Societatis JESU Theo-
logo, & Academia Dilinganæ
Professore.

Cum triplici Caputum, rerum, sententiarum, & Sacræ
Scripturæ Indice.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Apud JOANNEM WILHELMUM FRIESSEM.
Anno M DC. LXXV.

ENCOMIUM

PRÆSTANTISSIMI ECCLESIAE DOCTORIS D. AURELII AUGUSTINI

à B. Prospero Aquitanico contra sui temporis Hæreticos, ante mille annos decantatum.

Libro *περὶ ἀχαρίσων*

*Augustinus erat, quem Christi gratia, cornu
Vberiore rigans, nostro lumen dedit avo,
Accensum vero de lumine : nam tibus illi,
Et vita, & requies, Deus est : omnisque voluptas
Unus amor Christi est, unus Christi est honor illi:
Et dum nulla sibi tribuit bona, fit Deus illi
Omnia : & in sancto regnat sapientia templo.
Istius ergo inter cunctos, qui de grege sancto
Insanas pepulere feras, industria major:
Majus opus totum præstantius imbuit orbem.
Nam quocunque gradum convertit callidus hostis,
Quâque per ambages anceps iter egit opertas,
Hujus ab occur su est præventus, mille viarum
Insidiis aditum non repperientibus ullum.
Cumque foris rabies avidorum exclusa luporum
Frenderet, inque omnes mendacia verteret artes,
Ne mentes ullarum ovium corrumpere posset,
Ne dubia obliquis turbaret corda querelis,
Istius ore viri fecit Deus istius ore
Flumina librorum mundum effluxere per omnem,
Quæ mites humilesque bibunt, campisque animorum
Certant vitalis doctrinæ immittere rivos.*

REVERENDISSIMO IN CHRI-
STO PATRI, ET ILLUSTRIS-
SIMO PRINCIPI,

DOMINO OTHONI
TRUCHSES DE WALD-
BURG,

S. R. E. EPISCOPO CARDINALI
*Albanensi & Augustano, Praeposito ac
Domino Eluvangensi, Germa-
niae Protectori,*

HIERONYMVS TORRENSIS
SOCIETATIS JESU THOLOGUS,
gratiam & pacem à Deo Opt.
Max. precatur.

VM multos post Apostolorum tem-
pora tum Graeca, tum Latina Ec-
clesia clarissimos viros habuerit,
amplissimè Cardinalis, qui pro tem-
porum ratione religionem nostram
& conservaverint vigilanter &
strenuè defenderint: nemo tamen eorum (ut arbitror)
majoribus, quàm Aurelius Augustinus naturæ Deiq; donis
instructus, ad res Ecclesiae juvandas plus studii diligen-
tiaque contulit. Fuit enim in eo, quod vix paucis con-
tingit, acutissimum ingenium, acerrimum judicium,
fidelis admodum memoria, veritatis inveniendæ ar-
dens studium, sedulitas nullis parcens laboribus, singu-

E P I S T O L A

laris quadam mansuetudo, lenitas, modestia : denique quicquid præclari natura hominibus ingenerare solet, hoc ferè totum in eo ipso invenire possumus, & admirari debemus. Qui postquam ratione uti cœpisset, hos ingenuos naturæ igniculos (ut sic dicam) variis exercitationibus accendit, & studio singulari perfecit. Supererant adhuc eo tempore in Africa plures impiæ superstitionis idolorumque cultores. Manichæorum sectam ex professo multi sequebantur, quorum nonnulli doctrinæ nomine clari, & eloquentiæ presidis freti, non paucos in eandem errorum suorum foveam, velut cæci duces, inducebant. Præterea tum hæresis vel sectio Donatistarum longè latèque propagabatur, quibus postea Pelagiani divinæ gratiæ inimici successerunt. Caterum Augustinus Manichæorum pestilentem doctrinam, in qua non paucos annos, antequam Christianus esset, versatus fuerat, tum publicè disputando, tum scribendo ita coarguit, ut vana ipsorum commenta non modò contuderit fortiter, sed ut nullus ante illum alius, cum gloria expugnaverit. Nec dissimili virtute & fœlicitate contra reliquos, quos dixi, sectarios pugnando tantum profecit, ut non Africa modò, sed pluribus etiam aliis provinciis, quæ horrendis errorum tenebris implicabantur, veritatis clarissimæ lumen prætulere atque monstraret. Neque verò sat illi fuit hæreticorum falsas opiniones, earumque origines & impiæ doctrinæ firmamenta intelligere, discutere, improbare: quin etiā sectariorum ingenia, mores, fraudes & conditiones omnes maxime perspectas habere & aliis prodere solebat. Certè si ex aliorum Patrum libris, qui multi & præclari existant, facere conjecturam licet, eorum nullus (quod bona illorum pace dixerim) cum tot tamque variis hæreticorum monstris decertavit: nullus eo in genere copiosior, nullus utilior, nullus doctior, nullus majori dexteritate hostiles tractavit animos: nullus oratione meres sectario-

DEDICATORIA.

riorum elegantius depinxit expressitque. Fuit quidem ille, dum viveret de suis Africanis multis de causis optimè meritus, ut res ipsa testatur: verùm idem de nobis deque omni posteritate, quandiu ipsius exstabant libri, bene merendi nullum faciet finem. Sed quid plura? Post Christum natum in Catholica religione uno eodemque tempore magis varias & exitiosas numeroque plures hereses erupisse, quàm nostro infelicissimo tempore, nunquam audivimus aut legimus: quæ tamen omnes, ni planè fallar, unius Augustini verbis confutari & prote-ri vel maximè possunt.

Iam verò Augustini opera pleraque sunt non tantum πολυμυκῶν, in quibus ex professo cum hæreticis vel aliis Ecclesiæ hostibus certat, verùm etiam διδακτικὰ in quibus absq; huiusmodi cum adversariis concertatione, placidum illud doctrinæ genus proponit & explicat. Non dicam de variis ejus epistolis & concionibus ad populum sæpè habitis, & quæ præterea è divinis literis in aliorum gratiam differuit. Certè ex illis omnibus, quæ tum dixit, tum scripsit Augustinus, proluxa & vasta illa tanti doctoris, quæ nunc exstant, & indies auctiora in lucē eduntur, volumina prodierunt. In his verò si quisquam aliud, tum illud scilicet fusè admodum docet & inculcat, quo pacto adversus hæresum nunc vigentium luem, qua nihil pestilentius, Catholicum pectus probe munitum & instructum esse oporteat.

Ceterùm sit interim quod nemo negabit, ut quæ sapientissimus & sanctissimus Episcopus hic suo tēpori cō-venienter & accōmodatè scripsit, ea nunc à nostris quidem hominibus non æquè commodè accipiantur, neque facile petantur ex prægrandibus & difficilibus illis voluminibus, quæ Augustini nomine commēdantur. Hæc pleriq; vel non emunt, vel emptæ non legunt, vel lectæ certè minus intelligunt, vel in his demum cui errori quidq; adversetur, minus diligenter observāt. Quocirca operæ

E P I S T O L A

precium nos facturos existimavimus, si ex omnibus Augustini scriptis in ordinem redigeremus locos, qui ad controversias, hoc tempore inter Catholicos & sectarios exortas, maximè pertinent. Eos ergò primùm in certa quædam capita, deinde verò prout ejusdem controversiæ plures vel pauciores erant partes, in propositiones, vel si dicere malis, pronunciata Catholica (titulos & articulos nonnunquam nominamus) addita singulorum ex Augustino probatione, distinximus. Adscripsimus subinde scholia quædam breviora, quibus admonitus Lector, quinam errores Augustini oratione redarguantur, ac nostra etiam ætate damnandi sint, facilius animadvertat. Ea verò nonnunquam longiuscula posuimus, nimirum ubi vel rei obscuritas, vel Augustini oratio paulò pressior, vel certè adversariorum impudentia, clariorem explicationis lucem non tam admittere, quàm postulare visa est. Speramus fore, ut laboris hujus nostri, qui non exiguus in testimoniis, tum colligendis, tum in ordinem redigendis fuit, neque nos, neque lectores bonos pœniteat. Neque mirabimur tamen, si malam nobis referant gratiam, qui aliena etiam benefacta (ut quotidie cernimus) calumniari quàm amulari malunt. Certè qui sectis non ita pridem ortis sese addixerunt, tantam Christianæ veritatis lucem, quantam hic Augustinus adfert, aspicere possent, nisi errorum præstigijs fascinati, mentis oculos amisissent. Nunc autem, ut vereor planè, tenebris suis inherentes, & ad maledicentiæ solita præsidia confugientes, non solùm nobis, quorum se hostes maximè profitentur, fidem nullam dabunt, sed ne ipsius quidem Augustini auctoritati, quem alioquin prædicant & meritò venerantur, cedendum sibi & parcendum existimabunt. Qui, mirum dictu, quàm sint morosi, irritabiles, fastuosi, acerbis, & cavillis calumniisque omnis generis instructi: juvat eos novas levi de causa lites serere, seditiones gravesque dissensiones concitare, ani-

DEDICATORIA.

nos omnium à veritate & pietate, ad errorem & licentiam traducere. Quæ ut ne sine causa à nobis dicta esse videantur, libet unum atque alterum è multis quæ nuper hoc in genere sumus experti, commemorare.

Confinxit quidam, cuius iam nomini parcimus, & libro edito confirmavit, Zuinglianismo & Calvinismo nos favere & patrocinari: nec aliam eius rei potest reddere rationem, nisi quod novam æquè ac impiam de Ubiquitate opinionem respuimus, & Majestatem Christi Domini ad Patris dexteram in supremo cælo collocati, cū veteri & Catholica Ecclesia secus intelligimus, quàm Lutherus & Brentius, unà cum paucis aliis non ita pridem natis Theologis, interpretantur. Igitur quia novitium hoc dogma refutamus & refutandum ostendimus, quod neque sacris in litteris traditur, neque Patres annuntiaverunt, neque recepit unquam, sed potius rejecit Ecclesia, digni sumus scilicet qui in Sacramentarium classsem conjiciamur. Simile commentum est, ac proinde nulla confutatione dignum, negari à nostris Christum esse mediatorem: atque id tamen isti non solum pro concione populo dictitare, sed scriptis etiam editis asseverare non verentur. Dicam & aliud: Cū anno superiore in Academia Dilingana priorem Apostoli ad Timotheum epistolam exposuissem, visum fuit quædam ex his quæ tractata fuerant, præsertim ad controversias huius temporis pertinentia, in Theses quasdam redigere, & disputandi gratia, ut sit, publicè proponere. Nihil sanè minus eo tempore cogitabam, quam adversarios hoc noto & probato exercitationis genere lacerare: quod si cogitassem, non breves eas Theses, sed justum edidissem fortasse librum, qui eis plus etiam negotij exhibuisset. Nunc ex insperato Tubingæ Theologi duo Lutherani, nisi fortè titulus mentiatur, librum integrum composuerunt, & in lucem ediderunt, in quo paucas assertiones nostras prolixè admodum & invi-

EPISTOLA

diosè non tam refellunt, quàm exagitant, calumniam-
 tur, invertunt, & sæpè in sensus alios à se malignè con-
 fictos, apertè detorquent. Nam videtur sanè horum pro-
 positum non fuisse Theses nostras refellere, sed arrepta
 potius ex Thesibus occasione, virus omne acerbitalis suæ,
 quod diu collectum & animis inclusum ferre nequi-
 bant, in omnes Ecclesiæ ordines evomere. Quibus quidem
 adversarius ut respondendum esse non credam ad singu-
 la, multis nec levibus causis adducor. Primum enim sa-
 pienter monuit Aristoteles, non esse curandum, quid
 quisque dicat: sed quid ille, qui auctoritate valeat, vel
 ratione aliqua ducatur, adferat, considerari oportere.
 Cernebat vir ille solerter, nullum futurum controver-
 siarum modum, si omnia disputanda & excutienda fo-
 rent, quæ vani, leves & insulsi homines temerè propo-
 suissent, aut licenter effutivissent. Neque aliter quàm
 Aristoteles, nos ille sapiens docet, cujus verba divinia
 sunt inserta libris, cum inquit: Non incendas carbones
 peccatorum, arguens eos, & ne incendaris flamma ig-
 nis peccatorum illorum. Et rursus: Cum iracundo non
 facies rixam, & cum audace non eas in desertum. De-
 inde cum isti ea ferè doceant & scribant, quæ jam olim
 Patrum veterum consensione vel legitimorum Conci-
 liorum auctoritate damnata & explosa sunt, quid at-
 tinet, obsecro audiendo vel respondendo ad novas & in-
 finitas penè contentiones rixasq; provocare & irritare
 crabrones? Nunquid nobis fidem habebunt, qui Ecclesiã
 pro nobis apertè pronunciantem audire detrectant? Tū
 quid opus est nostris telis hostes petere atq; configere, qui
 pugnis intestinis mutuisq; vulneribus se ipsi conficiunt?
 Nec enim est obscurus, qui eos tantoperè agitat, & in
 multis sectis dissectos jam tenet, spiritus vertiginis atque
 dissensionis. Iam vero nulla institui potest disputatio, u-
 bi nulla principia certa, nulli fines quostransire non
 li-

DEDICATORIA.

hæcat, constituti, nulla firma veri falsique regula, ad quam disputantium judicia dirigantur proposita: ubi nullus demum iudex, cuius iudicium ratum habeatur, potest reperiri. Sunt etenim apud hos nulla principia, nisi qualia Protagoræ fuisse legimus, ut id quod cuique videretur, verum esset: regula cernitur nulla, præter plumbeam illam & Lesbiam, quæ ad omnem figuram solet inflecti. Prudenter scilicet iudicem populum eligunt statuuntque sibi, qui, ut quidam ait, multorum est capitum bestia, ut cordatiorum & legitimorum in Ecclesia iudicium, qui semper hætenus obtinuerunt, fugiant auctoritatem. Accedit, quòd objecta nobis argumenta vulgoque trita illa, si ritè perpendas, nulla egeant consutatione, ne actum (ut ajunt) agere videamur. Nam Catholici Theologi, quam isti Catholicam doctrinam in nostris Thesibus reprehendunt, jam diu ante graviter, eruditè pièque defenderunt, multisque sæpè libris confirmarunt. Qui ut nihil etiam scripsissent hætenus, unus nobis superest Augustinus veritatis testis, & præco irrefutabilis, quem adversariis omnibus jure nostro proponere & opponere possumus, ut hic multorum instar non solùm nostram, sed etiam totius Ecclesiæ Catholiæ communem causam sustineat atque propugnet. Hunc ipsi quidem non modò inter Patres habent ac prædicant sed suum etiam doctorem appellant: cuius tamen, ut vereor, nec lucem intueri, nec auctoritatem sustinere, nec ingenii virtutisque magnitudinem capere possint. Ac ut semel hunc locum absolvamus, nihil in rem præsentem & adversus Monachos istos aptius, quàm quod ab eodem Augustino scriptum est ad Marcellinum, adferri posse arbitramur. Quis deceptandi finis erit & loquendi modus, inquit, si respondendum esse respondentibus semper existimemus? Nam qui vel non possunt intelligere, quod dicitur, vel tam duri sunt adversitate

EPISTOLA

mentis, ut etiam si intellexerint, non obediunt, respondent ut scriptum est, & loquuntur iniquitatem atque infatigabiliter vani sunt. Quorum dicta contraria si toties velimus refellere, quoties obnixa fronte statuerunt non curare quid dicant, dum quocunque modo nostris disputationibus contradicant, quàm sit infinitum & arduum & infructuosum vides. Hæc Augustinus.

Verùm ut eò tandem, unde sumus digressi, nos recipiamus, quicquid hoc est operis, quod ab æquis censoribus æstimari, quàm à nobis commendari præstat, non poterat illud quidem ulli majori jure, quàm Celsitudini tuæ Cardinalis amplissimè juxta & Patrone benignissime, nuncupari. Nimirum Augustinianam pietatem tu in eo non segniter æmularis, quòd Episcopus Catholicus Religionem Catholicam studiosè colas, & ardenti studio defendas: quod illius nomine varios labores & gravia sustineas pericula, sæpeque sustinueris: quòd sectariorum odium, minas, vim, tela & injurias, religionis gratia minimè reformides: quòd pios itidem homines ac doctos, qua summa polles humanitate, clementia & liberalitate, prosequi & ornare studiosè contendas. Deinde si quis est, aut erit aliquando, laborum studiorumque nostrorum fructus, hunc universum tu juri tuo Mecænas tibi vendices licet, nosque illum tibi ferre acceptum decet. Quid enim habet aut potest hæc Academia, quòd secundùm Deum à te non pendeat, per te non consistat, tua non ope, sapientia virtuteque nitatur? Hoc nostrum, imò tuum est Gymnasium, quod tu inter Germanos Episcopos hujus quidem ætatis primus à primis fundamentis excitasti & constituisti, nec secus ac fidelis aquila quæ suum foetum accuratè fovet, pace belloque conservasti. Iure gaudet Suevia, tibi que Antistiti gratulatur, quòd tua opera hoc bonarum artium & Phi-

DEDICATORIA.

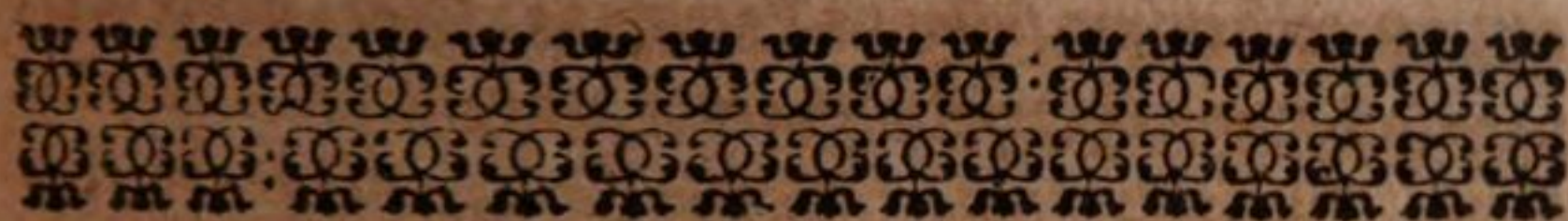
& Philosophiæ cum humanæ, tum divinæ habeat emporium. Agnoscit parens Suevia suam Dilingam, obscurum quidem & incultum prius oppidum: nunc verò selectam Musarum sedem veræque pietatis & doctrinæ salutaris domicilium admiratur. Laudent alij, ut sanè possunt, generis antiquam in te nobilitatem, claraque stemmata Heroum Waldburgensium & Truchsiarum prædicent. Illa multò sunt pulchriora vereque tua, ingenita quædam in omnes comitas atque mansuetudo, rara vitæ morumque integritas, in rebus adversis explorata fortitudo, moderata in secundis animi submissio, constans Catholicæ religionis defensio, demum in summis honoribus & honestissimis pro Ecclesiæ Imperioque susceptis functionibus, excelsi animi generositas cum pietate & sapientia singulari conjuncta. Admonebat hic locus, ut amplitudini tuæ studia nostra & universum hoc Gymnasium commendarem: verum hac sollicitudine nos liberat perpetua humanitas multisque argumentis perspecta pietas tua, cujus cogitationes & curæ in id unum intentæ sunt, ut quam scholam præclare fundasti, & fundatam in gravibus Ecclesiæ tempestatibus sertam tectamque conservasti, suis eam præidiis & ornamentis excultam reddas, & ad immortalem tui nominis splendorem absolutam relinquas posteritati. Quocirca Deum Optim. Maxim. precor, ut quas ipse in mentem tuam cogitationes pias immisit, & tu heroico animo inclusas tenes, eodem adspirante reipsa declares atque perficias. Is ipse pro summa benignitate sua, pietatis tuæ conatus prosperet, eumque successum donet, ut auctoritate sapientiaque tua Ecclesiæ Christi sponsæ ritè consulatur, quæ in hac sæda tempestate longè lateque grassante, nobis tantum non extrema minatur. Tuere pro dignitate tua locum, quem ad Petri navem in his fluctibus gubernandam honestissimum accepisti. Gregi tuo Pastor advigila: ruen-

tis

EPISTOLA DEDICATORIA.

ris Imperii causam sustenta Princeps: Clero demum & populo Episcopum presta, qualem Augustinus olim praestitit, summi & immortalis boni amore flagrans, juvanda Ecclesia perpetuo studio vacans, & divinis magis quàm humanis rebus intentus. Princeps pastorum Christus diu te nobis incolumem servet, ac de utraque Republ. benè merentem, in perpetuum beet Illustriss. Cardinalis. Dilingæ.

DE HVIVS OPERIS EDI- TIONE ET FRUCTU AD Lectorem candidum

Praefatio.

PORTUNUM nobis hoc loco, tibiue Christiane Lector non incommodum visum est, primum nos consilii nostri, quod in hoc opere conficiendo & edendo secuti sumus, brevem reddere rationem: deinde verò ad ea respondere, quæ adversariis vel calumniandi locum reliquisset, vel quod etiam gravius est, de facti nostri fide dubitandi occasionem præbuisse videri possint. Certè ad hoc opus succisivis horis, quando per occupationes licebat, colligendum & edendum, nos excitarunt Ecclesie hostium fraudulentissima studia, qui communibus locis non ita pridem ex libris Patrum, maximè verò Augustini consarcinatis, & in compendia vel epitomas nullo ordine redactis, magnum & apertum lectori periculum accersunt. Etenim cum hoc in primis agant, huc spectent unicè, ut errores, hæreses, falsasque de rebus fidei opiniones, quas aut ipsi quotidie novas gignunt, aut ab aliis acceptas, non secus atque proprios suos scetus manibus pedibusque defendunt, interposita sanctissimorum, quos citant, Patrum auctoritate, incautis lectoribus veteratoriè pròbent atque commendent: verba & sententias Patrum vel perversè interpretantur, vel non integrè sed mutilatè citant, vel quod majoris etiam impudentiæ est, apertissimè depravant: cætera quæ ita
signi-

Prefatio

significanter posita sunt , ut nullius planè neque malignam interpretationem , neque mutilatam citationem, neque apertam depravationem perpeti possint , consilio, ut ipsis quidem videtur , minimè malo prætermittunt. Quod quid aliud obsecro est , quàm veritatis lucem hominum mentibus eripere , ac falsitatis caliginem & tenebras minus acutis ostundere ? imò verò , quid nisi fortissimos Ecclesiæ propugnatores & Doctores , nefarios facere proditores : & quod isti suis artibus atque fallaciis omnique calliditate consequi non possunt , hoc demum per Ecclesiæ Patres Ecclesiæ filiis persuadere vellet ? Ut igitur & sanctorum Patrum honori, & bonorum lectorum commodo pariter atque salutì consuleremus; adversariorum quoque inanes conatus reprimeremus, visum nobis fuit , ex Augustini magnis illis voluminibus locos , quam nos quidem hætenus editos vidimus , illustriores , nec ordine minus perspicuo dispositos , & meliore fide transcriptos , in lucem dare : ut vel hinc non obscure constet , quæ fuerit olim de rebus nostro tempore controversis Augustini , imò verò totius veteris Ecclesiæ , cujus ille quasi primaria quædam columna fuit, sententia.

Deinde verò ad hoc opus aggrediendum nos excitavit non hæreticorum modo , sed etiam Catholicorum exemplum: Extant enim complures veræ fidei Confessiones , seu Christianæ institutiones in Synodis memoria nostra editæ , Polonica , Moguntina , Coloniensis , Trevirensis , Senonensis , Strigonienſis: quæ ut passim circumferuntur , ita non sine magna catholicorum laude orthodoxæ fidei puritatem , adversus Ecclesiæ hostes tuentur atque conservant. Sed & qui Catholici non sunt , verùm ab Ecclesia Catholica se palàm segregaverunt , jactant è contrario & quàm maxima possunt contentione urgent Confessiones suas , Tigurinam , Augustanam , Saxoniam , Wirtembergensem , & quæ hujus generis plures reperiuntur. Neque enim ulla unquam ætas in edendis hujusmodi Confessionibus fœcundior , in spargendis proclivior, in recipiendis avidior , in defendendis pervicacior, in varian- dis fuit levior atque inconstantior. Verùm hæ præterquam quòd multis sibi invicem modis adversantur , & à
vete-

veteris Ecclesiæ doctrina, traditione, disciplina, Sacramentis, cœremoniis, consuetudinibus longè latè-
que discedunt, adeò nullam planè salutaris doctrinæ
veritatem, fideique consensionem pariunt, ut omnium
fere ordinum, ætatum, ac statuum animi, id quod
res ipsa clamat, magis magisque indies inde distrahan-
tur. Complures certè novarum Confessionum, quæ sub-
indè prodeunt pertæsi, si per magistratus modò liceret,
veterem potius, quàm ullam novæ religionis speciem a-
vidè complecterentur: maximè cum animadvertunt va-
riæ doctrinæ segetem, velut infelix lolium, se sponte
protrudens, ubertim nimium provenire, neque ullum
novas Confessiones cudendi atque recudendi fieri modum:
quin potius, quod sapientes meritò dolent, easdem magi-
stratum politicorum auctoritate firmari, & ad populum
referri judicem, tum vel invitis tanta imperiosè obtrudi, ut
pro divinis etiam legibus vulgo commendentur.

Ergo operæ precium existimavimus, hujusmodi inter
alias Confessionem extare, cujus auctor non levis esset
atque sectarius, sed gravis, & ut D. Bernardi verbis
utar, hæreticorum fortissimus malleus: cujusque doctri-
na, non unius Principis vel provincie auctoritate, sed plu-
rimarum nationum & ingentium populorum, adeoque to-
tius Ecclesiæ Catholicæ suffragiis, legibus, moribusque ni-
teretur: quæ denique non triginta vel quadraginta dunta-
taxat abhinc annis auctoritatem aliquam obtinuisset, sed inde
ante annos mille terrarum orbi proposita, recepta pariter
atque comprobata fuisset, tot seculis adversus hæreticorum
fraudentem audaciam firma atque inconcussa perduras-
set. Quis autem sapiens atque cordatus vir, si ullum fidei &
religionis assertorem ac vindicem probat, non D. Aurelium
Augustinum amet, colat, atque commendet quàm maximè?
deinde si ullam omninò Confessionem sibi amplectendam
senset, non Augustinianam cæteris anteponat? Habet au-
torem longè gravissimum cum nemine novatorum, pro-
pter ejus in omni laudum genere excellentiam comparan-
dum: habet sinceræ veritatis, Catholicæque doctrinæ te-
stem, omni exceptione majorem, & qui non de sua tantum,
sed & de communi antiquorum Patrum, & Apostolicæ Ec-
clesiæ constanti atque stabili Confessione, nos bona fide
reddat certiores. Habet non modò virum sanctum, verum
etiam

etiam Ecclesiæ Theologum atque Doctorem : qui ab odio & amore partium penitus alienus benè præclarèque apud omnes , suo merito audit , colitur atque celebratur. Habet Ecclesiæ divinitus datum pastorem & Episcopum , in quo jure miretur tota posteritas ingenii acrimoniæ , doctrinæ soliditatem , sacræ scripturæ peritiam , in differendo subtilitatem , in asserendo constantiam , in judicando sapientiam , in vivendo sanctimoniam , in agendo fidem & industriam singularem. Habet sincerissimum Evangelii præconem , verbi divini solidissimum interpretem , veritatis & gratiæ fidelissimum assertorem , Apostolicæ vitæ simul & doctrinæ diligentissimum custodem , mirandæ in scribendo & docendo industriæ , pariterque singularis modestiæ virum , tamque veritatis amantem , ut si quæ minus commodè dicta suis ipse scriptis admiscuit , ea publicè duobus libris editis non sit veritus retractare. Vivat igitur & vigeat , si ullus hodie cum sua confessione vigere potest , vigeat , inquam , apud omnes qui rectè sapiunt suaque salutem benè consultum volunt, **D. AURELIUS AUGUSTINUS** : vigeat Augustiniana verè aurea atque augusta Confessio.

Accedit autem ad hæc omnia , quod ipsum non mediocriter ad conficiendam Augustinianam nos impellere atque inflammare potuit , quod sectarii cum honorem nullum , aut certè perexiguum Patribus deferant , eodemque uno nomine omnes nihil nisi homines fallacesque sæpè homines videri velint , unum ferè semper Augustinum excipiunt , & honorant maximè : hunc tanquam piæ doctrinæ fidelem magistrum colunt , observantque eundem Apostolo Paulo vel proximum faciunt , & nunquam non suis partibus conantur adjungere. Ubi de justificatione disputatio incidit , nullum quàm Augustinum in suæ partis patrocinium frequentius adducunt. Similiter ubi de Eucharistia & sacrosancto Christi corpore à Sacramentariis quaestio movetur , Augustinus primus semper atque ultimus in ore est , quasi is ad jam olim damnatam Berengarianam hæresin furiosissime restaurandam , aliquam audacissimis hominibus ansam præbeat. Eò igitur magis optabamus , discussis falsitatis tenebris , lucem veritatis ostendi ,
& tam

ad Lectorem.

& tam vanam de Augustino gloriandi occasionem Ecclesie hostibus eripi: fidelissimumque Christianae veritatis patronum, ab erroris & impietatis nota, quam homines mēte perditī inūrere illi student, vindicari.

Reliquum est iam ijs vt respondeamus, qui nostrum institutum idcirco fortassē reprehendent, quod non omnia prorsus ex proprijs & cōmuni calculo approbatis Augustini operibus adferamus: sed interdum etiā ex alijs, quę tametsi Augustino passim inscribantur, alterius tamen ea auctoris esse, opinio probabilis esse potest. Nos ergo vt neque omnia, quę in decem Tomis, Augustini nomine, hodie circūferuntur, eius germana & *γνήσια* opera esse affirmamus: ita neque illis omnino censoribus acquiescimus vel assentimur: qui leuibus persuasi coniecturis, atque censoriae grauitatis oblitī, de rebus dubijs vel etiam ignotis leuissimē pronunciant: sibiq; in censendis veterum libris tantū supercilium assumunt, arrogant, & vsurpant, vt quod olim in Homeri versibus factitatū ab Aristarcho scribit Cicero, palato suo singula metientes, eum librum Augustini esse affirmant, quem quoquomodo probēt, eum abiudicent, quem quoquo modo improbent. Esto non sint Augustini libri omnes qui Augustini nomen habent inscriptum: at certē quidem, æqualium D. Augustini pleraque sunt: doctorum iuxta atque piorum hominum planē omnia, & qui multorum etiā iudicio comprobati, vt plurimum antiquę religionis testes nobis atq; nuncij esse possunt. Scio aduersarios huiusmodi auctoritate librorū, quibus tamen quam parcissimē, & nō nisi magna cautela vtimur, illibenter vrgeri, propterea quod alijs etiam auctoribus, vtpote, si de sermonibus vel homilijs quęstio est, Maximo Taurinensi, Ambrosio vel Cypriano: si de tractatibus atque integris libris, Prospero, Fulgentio, Gēnadio, nōnulla etiā Anselmo, & fortassē Augustino Anglorū Apostolo ascribātur. Quid verò, si eorū quę in hac Augustiniana citantur pauca quędam, propterea quod incertos auctores habent ad sectariorum redarguēdas opiniones non plurimum conferant? certē non deerunt pij

Praefatio

Simul & docti viri, qui libros illos, quicquid demum alij discordi opinione de illis sentiant Augustinianos esse sinant & iudicent: eorundemque lectione non modò non delectentur, verùm etiam adiuuentur, Poterã dicere, id quod aduersarij nobis vitio vertunt, ab ipsis multò etiam audacius & incòsultius perpetrari, & iam antea sæpè perpetratum fuisse, dum in Confessionibus suis passim, in epitome Geneuæ nuper edita, ijs ipsis in libris, in quibus alios similem ob causam quasi reos peragunt, ex diuersis tractatibus, de quibus an Augustini sint dubitari meritò potest, multa testimonia sunt mutuati. Sed aduersarios omitto, factum ipsum intueor.

Extra controuersiam illud in primis est, Augustinũ libros atque opera esse, quæ ipse sibi in Retractationibus ascribit, atq; agnoscit pro suis. Sed neque idcirco negari potest, ab Augustino plura esse conscripta, quàm ipse retractando nominatim recēseat: ex quibus comuni omnium planè sententia Augustini habetur: liber de prædestinatione sanctorum, & qui eidem coniungitur de bono perseuerantiæ: Item de perfectione iustitiæ contra Cælestium, quorum omnium meminit B. Prosper, in fine de libero arbitrio contra Collatorem: posterioris etiam Fulgentius lib. 1. ad Monimum, quæst. 1. Præterea liber quæstionum Euangelicarũ super Matthæum, contra Maximinum Arrianorum Episcopum libri quatuor, attestante id Possidonio in vita Augustini c. 17. Ad hæc liber contra Fulgentium Donatistam, & qui inscribitur Speculum scripturarũ: Ad Pinianum item Albinianum & Melanianum contra quæstiones Pelagij, & qui hodie non extat, ad Aurelium de gestis Palestinis liber vnus. Ad extremum epistolæ & homiliæ. Cui rei præterquàm quòd a rasimus, quanuis rigidus censor in cæteris astipulatur: Victor quoque Vuandalicæ historiæ lib. primo, Possidonius in Indiculo, atque adeò Augustinus ipse in Epilogo suarum retractationum, abundè testimonio est. Scribit enim in hæc verba. Hæc opera nonaginta quatuor in libris ducentis triginta duobus me dictasse re-

ad Lectorem.

ser recolui, quando hæc retractavi, vtrum aliquos adhuc essem dictaturus ignorans, atq; ipsam eorum retractationem in libris duobus edidi vrgētibus fratribus antequā epistolas ac sermones ad populum, alios dictatos, alios à me dictos, retractare cœpissem. Hæc ille. Epistolarum aut ac sermonū nomine magnos sæpè tractatus atq; libros in Augustini quoque scriptis significari vsque adeò in confesso est, vt Erasmus hoc vno fretus, multa ex epistolarū & sermonum magnis illis voluminibus, contra veterum exemplarium fidē, separatim inter maiores tractatus collocarit, & cōtrā qui separatim tanquam tractatus quidam editi fuerāt ab Augustino, ea fraude quam postea dicemus epistolis atq; sermonibus accumularit. Atque hinc est quod Possidonius quoque Augustini coætaneus & familiaris, Indiculū suum concludit in hæc verba: Memoratus sanctus Augustinus Episcopus spiritu diuino actus, in sancta ecclesia Catholica ad instructionem animarū fecit libros, tractatus, epistolas numero mille triginta, exceptis ijs qui numerari non possunt, quia nec numerum designauit ipsorum. Sed & Gennadius: Augustinus Afer Hipponensis oppidi Episcopus, vir eruditione diuina & humana orbi clarus, fide integer & vitapurus, scripsit quāta nec inueniri possunt. Quis ergo gloriatur omnia se illius habere: aut quis tanto studio legat, quanto ille scripsit? Hæc Gennadius.

Sed dicet aliquis, si libros, tractatus, epistolas, numero mille composuit Augustinus, imò, vt intelligamus mille pro incerto numero positum, quanta nec inueniri possunt: si præterea nec ipse in Retractionibus incertus quid postea scripturus esset, quid in Epistolarū atq; sermonum numero reconditum haberet, omnia recensuit: quibus tandem vestigijs atque coniecturis, ad aliquam nō improbabilem de libris Augustini censuram perueniemus? Certè quæ à Possidonio Augustini nomine in Indiculo numerātur, cū & Augustinus ipse libr. 2. Retract. c. 41. eiusdem Indiculi fecerit mentionem, quin sint illius omnia nemini relinquitur dubitandi locus: Sed & si quæ alia consimilia, à B.

Prefatio

Prospero, Fulgentio, Beda: inde verò & à **Gratiano, Lombardo, Lanfranco,** alijsque sui temporis eruditissimis iuxta atque pientissimis viris iam olim tributa sunt, ea certè pondus aliquod apud nos habere & possunt & debent, præsertim verò vbi doctrinæ cum alijs Augustini libris conformitas magna est: sententiarum quoque dictionisque figura, rerum ordo, argumentandi subtilitas, peritia scripturarum, & historicæ narrationes, non planissimè discordant: quæ tamen posteriora, vbi sola desiderari possunt, incertam sanè & infirmam non rarò probationē adferunt, cū constet multa sæpè intercedere, quæ tum in scribentium ætate, tum argumentorum & personarum, cum quibus agitur, diuersitate posita, stylum etsi exercitatisssimi in scribendo viri, sæpè commutent.

Supereſt, vt illis respondeamus, qui ad **Erasmi** censuram, tanquam certam omnia regulam exigūt, & idcirco in quibusdam, inſcriptis Augustini nomine libris, recipiendis sese exhibent morosiores. A quibus nos primū rogamus ac petimus, Quis **Erasum** veterum Patrum iudicē censoremque in tam sublimi cathedra collocarit, vt is de Patrum scriptis pro suo quidem arbitrio, & nonnunquā sine cādore possit liberè pronunciare atque constituere? Nos quidem **Erasmo** & ingenij & humaniorum literarum laudem non exiguam tribuimus: non vulgarem insuper illi linguarū peritiam, variam lectionem & eloquentiam concedimus: quē etiam credimus, si sese in humanioribus studijs continuisset, maiorem multò de rep. laudē referre potuisse, quā retulit. Verū enim verò nescio qua temeritate ne dicam an gloriæ cupiditate factū est, vt idem extra fines suos egressus, sæpè numero laberetur, dum neque Philoſophiæ, neque Theologiæ peritissimus, in sacris literis & Patrum scriptis confidentius agit, ac minorem adhibet animi submissionem, quā res diuinæ & Ecclesię iura ferant. Notatur igitur à doctis, & in multis non leuiter hallucinatus fuisse deprehenditur. Vt enim **Alberti Pij, Natalis Bedę, Titelmanij, Sepuluedæ,** aliorumque similium de scriptis **Eraf.**

Erasmicis censuras prætereamus, exijt non ita pridem Marianus Victorius, qui commentarijs editis in tres priores Hieronymi tomos, sexcentos & eò amplius errores, quos Erasmus ijsdem illis siue interpretandis, siue pessimè emendandis infarciuerat, doctissimè redarguit. Veniam ad Augustinum, & indicabo breuiter errores eos, quos legendis Augustini libris, nobis aliud agentibus animaduertere contigit, idq; non causa vel obscurandi, vel traducendi nomen Erasmi-
num, sed vt falsa ex eorum animis euellatur opinio, qui censuras Erasmicas oraculi instar habent, neque vltra quid in dijudicandis Augustini libris requirendum putant.

Tomo primo, extat libellus qui inscribitur regula D. Augustini, cui talem præfixit censuram Erasmus, vt non modò regulam, tanquam ab Augustino viris non editam, sit calumniatus, sed etiam negauerit Augustinum monachum, & iam olim monachos Augustino superstite votis obstringi solitos fuisse. Aduersus quã fallacem, imperitam, vanam censuram, præterquam quòd doctissimus Theologus Parisiensis Ricardus Cenomanus, antidotum in editione Parisiensi dedit, nos quoque in hac nostra Augustiniana, suo loco non pauca in medium adferemus.

Tomo secundo, Epistolam 38. ad Lætum, atq; item 45. ad Armentarium, Erasmus non Augustino, sed Paulino potius attribuit: contrà, Possidonius in Indiculo vtranq; non Paulino adiudicat, sed Augustino: cum quo & Beda concordat in 1. Tim. 5. & 2. Cor. 5. Harum epistolarum prior, fluctuantem monachum hortatur, vt in sancto proposito fortiter perseueret: posterior coniugatos virum & foeminam, ad eandem monasticam perfectionem, & castitatis obseruationem, quam ex communi consensu Deo vouerant, similiter prouocat, & quàm vehementissimè impellit.

Tomo tertio, librum qui inscribitur, Sententiæ excerptæ ex Augustino, non existimat Erasmus ex vnius Augustini, sed aliorum quoque libris per studiosum aliquem esse collectum. Liber per B. Prosperum Aqi-

Prefatio

anicum collectus est, & quidem si illi ipsi Prospero credimus, ex Augustino, neque modò collectus, verum etiam eodem planè sententiarum ordine, elegantissimo carmine redditus.

Tomo quarto, liber de bono viduitatis, ad Iulianam scriptus, vt Augustini esse dicatur, non placet Erasmo, sed Iuliano eum ascribit. Cui censuræ Possidonius in Indiculo reclamationat, quem suo more sequitur Beda in 1. Corinth. 7. Phil. 4. & 1. Timoth. 5. Sed & ipse libri auctor Augustinum esse se apertissimè declarat. Siquidem cap. 15. tractatum de sancta virginitate, & libros contra Faustum Manichæum, à se compositos asserit & affirmat. Reprehendit Erasmus inscriptionem libri: Augustinus Episcopus seruus Christi seruorumque Christi, religiosæ famulæ Dei Iulianæ in Domino Dominorum salutem: sed idem ipse non recordatur, Aug. epist. 121. eodem planè titulo, nullo penitus verbo, præterquam Iulianæ, in nomen alterius mulieris Probæ, commutato, vsum fuisse, neque ideò tamen illam epistolam aut à se aut ab alio quoquam fuisse reprehensam.

Iam verò quid attinebat, librum 83. questionum, toti notissimum vetustati, suspectum noua reddere censura? Hunc suum esse partum lib. 1. retract. cap. 26. Augustinus agnoscit, & Possidonius eius libri questionum omnes sigillatim in suo recenset Indiculo. Abiudicat Erasmus & libr. de Trinitate & vnitae Dei, quasi qui vix benè Latinus illi videatur: & tamen hic liber mutato titulo, & duobus tantum ademptis prioribus capitibus, idem prorsus cum illo est, qui Tomo sexto contra sermonem Arrianorum inscribitur: retractaturque ab Aug. retract. lib. 2. cap. 52. Vt omitram quòd eundem ipsum librum & Lanfrancus lib. de corpore & sanguine Domini, & ante Lanfrancum Beda 1. Cor. 1. citavit nomine Augustini.

Tomo sexto, liber siue tractatus de quinque hæresibus, an sit Augustini, Erasmus dubitat, Possidonius nō dubitat, vt taceam quod etiam Beda eo, vt Augustini libro vtitur in cap. 1. ad Romanos. Simili errore, tractatum

Statum de eo quod dictum est à Deo ad Moysen: Ego sum qui sum: inter sermones Augustini habendum negat, cum Possidonius contrarium affirmet.

Tomo nono, tres omnium utilissimos tractatus, & Catalogo librorum Augustini tollendos Erasmus iudicat: vnum de poenitentiae medicina: alterum de utilitate poenitentiae: tertium de utilitate ieiunij. Atqui tractatus de poenitentiae medicina, cum homilia quinquagesima: atque item alter de utilitate poenitentiae, cum homilia eiusdem Aug. 27. ad verbum penè, nulla mutata sententia, eadem sunt: Homiliarum autem librum, qui habetur Tomo decimo, neque Erasmus Augustini esse negat, & per singulas partes cum à Possidonio, cum à veteribus plerisque citatur. Tractatus eius, qui est de utilitate ieiunij, etiam separatim Possidonius in Indiculo meminit.

Tomo decimo, non iam imprudenter, ut in cæteris, sed maliciosè monachorum odio factum videri potest: quod tractatus duos de communi vita & moribus clericorum, & eos quidem utilissimos, ut qui originem & instituta monasticae vitae fidelissimè docet, proprio loco motos atque inter eos sermones, qui ad fratres in eremo inscribuntur, non sine fraude coniectos, tantum non nigro, tanquam incendij reos, una cum plerisque illorum ignominiosè prænotarit: cum tamen nec ipse eos ab Augustino compositos neget, nec Possidonius in Indiculo, nisi Aug. eos sermones esse clamitet: Quæ si non essent, adhuc tamè sufficeret, eosdem ad verbum, integros omnino, Augustini nomine allegari in Concilio Aquisgranensi, cap. 112. & 113. quod celebratum est sub Ludouico primo, anno 816. Complures alios & Possidonius in Indiculo, & alij veterum frequentissimè citant, quos tamen Erasmus, nullo prorsus consilio, sed peruersa quadam libidine abiudicat: ut est tractatus de Epicureis, de caritate, de patientia, de continentia: ex quorum postremo duo integra capita D. Eugyppius Tom. 2. citat. Cæteras omnes Erasmi censuras, quibus ille Augustini tractatus, sermones praesertim, vel licèter transposuit, vel malignè suppressit,

Praefatio ad Lectorem.

vel nigro & notatos, tanquā adulterinos haberi voluit, per ocium excutere, & ad viuū, vt aiunt, refecare, maioris est sanè operis, quàm quod praefatione vna atque item altera expediri possit. Ego quod ad instituti mei rationem attinet, arbitror lectori equo & candido, factum esse à me satis, nempe vt intelligat: quanto melius & suo nomini, & studiosorū utilitati Erasmus cōsulturus fuisset, si suo se pede metiens, fidelē imitatorē & discipulū potius, quàm praecipitem correctorem, & tam audacem veterum Theologorum iudicem praestare voluisset.

Ceterū vt ad Augustinianam nostram redeamus, candidum Lectorē hortamur, vt libros Augustini, veluti fontes omni tempore saluberrimos petat: tū Augustinianum spiritum non modò frequenti lectione, sed & pia meditatione, & religiosa vitæ exercitatione, imbibat, nutriat, ostendat, tueatur atq; confirmet: ex Augustini libris veræ fidei atq; Catholicę doctrinę confessionem hauriat, atque Apostolici præcepti memor, certet bonum certamen fidei, & confiteatur bonam confessionem, quam & indeclinabilem teneat. Nam quod suo iam tum seculo scripsit Hilarius, ad nostrum vel maximè pertinet: Periculosum, inquit, admodum atque etiam miserabile est, tot nunc fides existere, quot voluntates: & tot nobis doctrinas esse, quot mores: & tot causas blasphemiarum pullulare, quot vitia sunt: dum aut fides ita scribuntur, vt volumus, aut, ita vt volumus, intelliguntur. Vale.

TESTI-

**TESTIMONIA VETERVM PA-
TRVM, DE PRAESTANTISSIMO**
*Ecclesiae Doctore B. Aurelio Augustino, eius-
que grauissimis & laudatissimis
monumentis.*

HIERONYMVS.

Omino sancto ac beatissimo Papæ *Claruit An-
Augustino, Hieronymus. Omni no 422.*
quidem tempore beatitudinē tuam
eo quo decet honore venerat^o sum,
& habitantem in te dilexi Domi-
num Saluatorem, sed nunc, si fieri
potest, cumulo aliquid addimus: & plena comple-
mus, vt absque tui nominis mentione ne vnā
quidem horam præterire patiamur, qui contra
flantes ventos ardore fidei perstitisti, maluisti quē,
quantum in te fuit, solus liberari de Sodomis,
quā cum pereuntibus commorari. Scit quid di-
cam prudentia tua. Maacte virtute in orbe celebra-
ris, Catholici te conditorem antiquæ rursus fidei
venerantur atque suspiciunt: & quod signum ma-
ioris gloriæ est, omnes hæretici detestantur: & me
pari persequuntur odio, vt quos gladijs nequeunt,
voto interficiant. Incolumem & mei memorem te
Christi Domini clementia tueatur, Domine ve-
nerande & beatiss. Papa. *Est Epist. Hieronymi ad Au-
gustinum, quæ in Tom. 2. operum eiusdem Aug. est 15.*

**PAVLINVS EPISCOPVS NOLA-
nus.**

O verè sal terræ, quo præcordia nostra ne pos- *Vixit An-
sint seculi vanescere errore condiuntur. O lucerna 420.*
dignè supra candelabrum Ecclesiæ posita, quæ latè
Catholicis vrbibus de septiformi* ligno pastum o- ** alias line.*
leo

leo lætitiæ lumen effundens, densas licet hæreticorum caligines discutis, & lucem veritatis à confusione tenebrarum splendore clarifici sermonis enubilas &c. Os enim tuum fistulam aquæ viæ & venam fontis æterni meritò dixerim, quia fons vitæ aquæ salientis in vitam æternam Christus effectus est, cuius desiderio sitiuit in te anima mea, & vbertate tui fluminis inebriari terra mea concupivit. *Ex Epistola Paulini ad Aug. quæ in Tom. 2. operum eiusdem Aug. est 31.*

SEVERVS SVLPITIVS.

Claruit Anno 420.

O verè artificiosa apis Dei, construens fauos diuini nectaris plenos, manantes misericordiam & veritatem, per quos discurrens deliciatur anima mea, & vitali pastu quicquid in se minus inuenit, aut imbecillum sentit, resarcire & suffulcire molitur. *Ex epistola Seueri ad Augustinum, quæ est in Tom. 2. operum eiusdem August. 37.*

CAELESTINVS PONTIFEX.

Claruit Anno 433.

Augustinum sanctæ recordationis virum, pro vita sua atque meritis in nostra communione semper habuimus, nec vnquam hunc sinistrae suspitionis saltem rumor aspersit, quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, vt inter magistros optimos etiam à meis semper prædecessoribus haberetur. *In Epistola ad quosdam Galliarum Episcopos: habetur Tom. 1. Conciliorum.*

PROSPER EPISCOPVS

Reginensis.

Claruit Anno 460.

S. Augustinus Episcopus acer ingenio, suauis eloquio, secularis litteraturæ peritus, in Ecclesiasticis laboribus operosus, in quotidianis disputationibus clarus, in omni sua actione compositus, in
expo-

expositione sua fidei nostræ Catholicus, in quæ-
stionibus absoluendis acutus, in reuincendis hære-
ticis circumspectus, & in explicandis scripturis Ca-
nonicis cautus. *Lib. 3. de vita contemplatiua, cap. 31.*
Augustinus præcipua in hoc tempore portio Do-
mini sacerdotum. *Epistola de gratia & libero arb. ad*
Ruffinum.

POSSIDONIVS EPISCOPVS

Calamenfis.

Tanta autem ab eodem dictata & edita sunt, tan-
taque in Ecclesia disputata, excepta atq; emendata,
vel aduersus diuersos hæreticos conscripta, vel ex
aduersus diuersos hæreticos conscripta, vel ex Ca-
nonicis libris exposita ad ædificationem sanctorum
Ecclesiæ filiorum, vt ea vix quisquam studiosorum
nosse & perlegere sufficiat. *In vita D. Augustini, quã*
habet in Tom. 1. operum eiusdem cap. 7.

*Claruit tem-
pore Augusti-
ni, in quo
familiariter
usus est an-
nis ferme
quadragenta*

HILARIVS EPISCOPVS

Arelaten.

Doctor excellentissimus Augustinus, defensor fi-
dei nostræ, in Diuina meditatione semper assidu-
us, metu mortis intrepidus, destruxit sacrilegos, at-
que superauit hæreticos. *In Epistola quadam ad Ama-
tum diaconum.*

*Claruit An-
no 440.*

GREGORIUS MAGNVS.

Si delizioso cupitis pabulo saginari, B. Augusti-
ni opuscula legite, & ad comparisonem filiginis
illius, nostrum furfurem non quærat. *Ex Registro,*
lib. 8. Epist. 37.

*Claruit An-
no 591.*

VICTOR EPISCOPVS.

Qua tempestate Hippone Regium obsessa fuit
ciuitas, quam omni laude dignus B. Augustinus li-
brorum multorum confector Pontifex governa-
bat. Tunc illud eloquætiæ, quod vbertim per omnes
campos

*Claruit An-
no 460.*

Psal. 38.

campos Ecclesiæ decurrebat, ipso metu siccatum est flumen atque dulcedo suauitatis propinata, in amaritudinem absinthij versa est: vt Dauidicum præconium conueniret: Dum consisteret peccator aduersum me, obmutui & humiliatus sum, & filui à bonis. Vique ad illud tempus, ducentos iam triginta & duos confecerat libros, exceptis innumerabilibus Epistolis, vel expositione totius Psalterij & Euangeliorum atque Tractatibus popularibus, quas Græci homilias vocant, quorum numerum comprehendere satis impossibile est.
Lib. 1. persecutionis VVandalicæ.

CASSIODORVS SENATOR.

Claruit Anno 575.

Est enim literarum omniū egregius Magister: & (quod in vbertate rarum est) cautissimus disputator. Decurrit quippe tanquam fons purissimus, nulla fece pollutus: sed in integritate fidei perseuerans, nescit hæreticis locum dare, vnde sese possint aliqua colluctatione defendere. Totus Catholicus, totus Orthodoxus inuenitur: & in Ecclesia Domini suauissimo nitore resplendens: superni luminis claritate radiat. *In Prologo super Psalterium.*

VENERABILIS BEDA.

Claruit Anno 734.

Beatus Augustinus Hipponensis Episcopus, & omnium Doctor eximius Ecclesiarum, ne ciuitatis suæ ruinam videret, tertio obsidionis eius mense migravit ad Dominum, quinto Cal. Septemb. cum vixisset annis septuaginta sex: in clericatu autem vel Episcopatu annos fermè quadraginta compleisset. *Lib. de sex ætatibus mundi.*

REMIGIVS ANTISIODORENSIS.

Claruit Anno 886.

Sicut sol in lumine excedit omnes Planetas, ita Augu-

Augustinus omnes excessit in exponendo sacras
scripturas. *In comment. super 2. ad Corinth.*

BERNARDVS ABBAS
Clareuallensis.

Augustinus est validissimus malleus hæretico. *clauit An-*
rum. Ser. 80. super Cantica *no 1149.*

RVPERTVS ABBAS
Tuitiensis,

In Augustino spiritus manifestè operatus est, *clauit An-*
quod se dignum fuit ad laudem suam, ad Ecclesiæ *no 1120.*
sue defensionem, Catholicæ fidei perpetuamque
munitionem. Iste est Augustinus, columna & fir-
mamentum veritatis, & verè columna nubis, in
qua thronum suum posuit sapientia Dei. *Lib. 7. de o-*
peribus Spiritus sancti, cap. 19.

SACROSANCTA SYNODVS
œcumenica Florentina.

Augustinum illustrissimum Latinorum docto-
rum Quinta Synodus consecrauit. *Habetur in Sess. 7.*

TESTI-

INDEX QVATVOR

LIBRORVM AVGVSTI-

NIANAE CONFSSIONIS, ET

quæ in his ordine tractantur, capi-
tum & sub capitibus Propo-
sitionum siue Titu-
lorum.

LIBRI PRIMI, QVI IN XIII.

Capita est distributus,

*Caput primum, de Deo, sequentes Propositio-
nes complectens.*

1. Deum esse ne Paganis quidem fuisse incognitum. fol. 1
2. Quid sit Deus, ineffabile nobis esse, & incomprehensi-
bile. ib.
3. Quis homini de Deo sensus habendas sit. 2
4. Deum omnipotentem esse. 4
5. Dei prouidentia omnia regi. 5
6. Deum esse vbique. 6
7. Deum summum esse bonum, in quo vita beata confi-
stat. 7

Caput secundum de Trinitate & vnitatem Dei.

1. In diuinis esse Trinitatem personarum, & vnitatem es-
sentiaë. 8
2. In diuinis quamuis plures personæ distinctæ sint, non
tamen plures Deos, sed vnum esse Deum. 9
3. In Deo esse tres personas seu hypostascs, & vnum nu-
mero essentiam. 10
4. Simplicem esse in personarum Trinitate Deitatis es-
sentiam. 11
5. Substantialia nomina in diuinis singulari numero de
tribus consunctim personis esse intelligenda. Ibid.
6. Latrnam, æqualiter deberi & Patri, & Filio, & Sp. san-
cto. 13

7. Quo-

Index Capitum & Titulorum.

7. Quomodo soluendi cauilli hæreticorum, qui plures essentias in Diuinis inuehunt. 16
8. In Trinitate non esse diuersitatem gradus aut operationis, ad extra, vt Scholastici vocant. 16
9. Hæreticos esse, qui Filium aut Spiritum sanctum creaturam, aut minorem Patre, aut diuersæ ab eo essetiae ponunt. 17

Caput tertium, de Deo Patre.

1. Ipsum esse Patrem qui Filius, hæresim fuisse Noetianorum & Sabellianorum. 17
2. Patrem non esse maiorem Filio secundum diuinitatem. 18
3. Quod ab æterno Pater genuit Filium. 19
4. Iniuriam eos inferre Patri, qui consubstantialem negant Filium. 20
5. Quomodo soluendi cauilli hæreticorum, qui Filium à Patre ab æterno genitum negant. 22
6. Non solam personam Patris, sed totam Trinitatem vnicum & verum & solum Deum esse & nominari. 22

Caput quartum, de Christo vero

Deo & Homine.

1. Christum eundem verum esse Deum Patri coæternum, & verum hominem in tempore. 24
2. Christum verum Deum nihil læsa diuinitate, integram suscepisse naturam humanam. ibid.
3. Humanitatem & Diuinitatē in vnā conuenisse Christi personam. 25
4. Naturam humanam in persona Christi, nullo modo cum eius diuinitate fuisse confusam. 26
5. Recensentur hæreses, quæ Christi diuinitati aduersantur. 27
6. Commemorantur hæreses, quæ cum vera Christi humanitate pugnant. 28
7. Christo Deo & homine Mediatore opus fuisse. ibidem
8. Sine Christo mediatore neminem saluari. 29
9. Christum interpellationis ratione mediatorem etiam, seu aduocatum appellari. 30
10. Humanitas in Christo qua ratione adoranda. 31
11. Christum passum fuisse secundum humanam naturam, non secundum Diuinam. 32
12. Christum secundum animam verè descendisse ad inferos. 33
13. Animam Christi apud inferos nullos dolores passam fuisse. 34

Index Capitum & Titulorum

14. Christum secundum diuinam naturam esse ybique, nō
tamen secundum humanam. Ibidem.

Caput quintum, de Spiritu sancto.

1. Spiritum sanctum esse Deum. 36
2. Spiritum sanctum à Patre Filioque ab æterno procedere, idque tanquam ab vno principio. 37
3. Vitandæ hæreses de Spiritu sancto. 38
4. Spiritum sanctum esse fontem gratiarum. 39
5. Spiritum sanctum interpellare pro nobis, quomodo sit accipiendum. 40

Caput sextum, de Ecclesia.

1. Ecclesiam vnā, sanctam & Catholicam esse. 41
2. Catholicam appellari Ecclesiam, quod toto orbe diffusa sit. 43
3. Ecclesiam Catholicam visibilem esse, & ciuitatem supra montem positam. 44
4. Observationem præceptorum, Scripturas, Fidem, aut Sacramenta non esse sufficientia signa ad dignoscendam Eccle. 46
5. Ecclesiæ Cathol. multis locis sacram attestari scripturam. 47
6. Ecclesiam ex bonis tantum constare, Donatistarum & Pelagianorum hæresin fuisse. 50
7. Ecclesiam ex bonis malisque hominibus constare. 51
8. Ecclesiam propter malos non deserendam, nec diuidendam esse. 52
9. Nullam esse salutis spem extra Catholicam Ecclesiam. 53
10. Non esse in Catholica Ecclesia hæreticos, etsi fidem de Christo rectam, & Sacramenta habere videantur. 55
11. Ecclesiam rectè definire etiam ἁγία, nec non Scripturæ canonem ipsum constituere. Ibidem.
12. Ecclesiam non errare neque suos in errorem inducere. 56
13. Ecclesiam promissis Christi stabilitam deficere non posse. 57
14. Ecclesiæ spirituales clauēs datas esse. 58
15. Ecclesiæ suum constare ius, vt hæreticos auxilio brachij secularis, redire cogat ad fidem. Ibidem.
16. Penes Ecclesiam spirituales potestatem excommunicandi esse. 60
19. Hæreses velut sarmenta inutilia, ab Ecclesia rescindi. 61

Caput septimum, de Scripturis sacris.

1. Scripturæ canonem Ecclesiæ Catholice auctoritate constitutum atque confirmatum esse. 61

2. Scri-

Confessionis Augustiniana.

2. Scripturæ nomine non tantum noui, verum etiam veteris Testamenti libros pari auctoritate contineri. 62
3. Quis librorum Canonicoꝝ catalogus. 63
4. Scripturæ sacræ quanta sit auctoritas. 64
5. Scripturas sacras obscuras esse. Ibidem
6. Ex peruersa Scripturarum intelligentia hæreses gigni. 65.
7. Litera Iudæos, Hereticos, & carnales homines occidit, qui non spiritui, sed literæ sono adhærent. 66
8. In rebus fidei & morum, sacram scripturam ad proprios hominum sensus torquendam non esse. Ibidem.
9. Multos esse posse & eos veros scripturæ sensus, & quid hic prudenti viro sit faciendum. 67
10. Sacram Scripturam iuxta eum sensum interpretandam esse, quem in communi doctorum consensu tenuit, & tenet sancta mater Ecclesia. 68
11. Ex obscuris & dubijs scripturæ locis non esse contra ea quæ in eadem scriptura aperta sunt argumentandum. 69.
12. Linguarum peritiam, artium & philosophiæ cognitionem, vtilem esse ad scripturarum cum intelligentiam, tum tractationem. 70

Caput octauum, de sacris traditionibus.

1. Traditiones Apostolorum & Ecclesiæ, præsertim continua ad nos vsque successionem deriuatas, diligenter cognoscendas & retinendas esse. 73
2. Euangelistas in scribendo Euangelio, magna parte traditionem secutos. Ibidem
3. Ex traditione haberi hanc esse scripturam canonicam, illam verò non. 74
4. Multa quæ ab ipsis Apostolis, quasi per manus tradita ad nos vsq; peruenerunt, licet in sacris literis expressè scripta non sint, Christianis esse credenda. 75
5. In Ecclesia præter scripturas sacras, esse consuetudines & canones pergrauis auctoritatis. 77
6. Multa ab Apostolis facta, multa etiam, Christiano esse seruanda, quæ tamen scripta non sunt. 78.
7. Traditiones & consuetudines particulares, quæ neque cum fide, neque cum bonis moribus pugnant, piè in Ecclesijs retineri & obseruari. 79

Caput nonum, de Petro Apostolo, de Romano Pontifice, & Apostolica Sede.

1. Petrum primum fuisse, & caput Apostolorum. 80

Petrum

Index Capitum & Titulorum

2. Petrum esse fundamentum Ecclesiæ. 81
3. Petrum Romæ Episcopalem cathedram tenuisse, Simonem Magum superasse, ibidemque martyrio coronatum esse. 83
4. A Petri temporibus continuatam Romanorum Pontificum successionem, certissimum esse signum veræ atque Catholicæ Ecclesiæ. 84
5. Penes Romanam sedem esse primatum, summam auctoritatem & vniuersalem curam totius Ecclesiæ. 85
6. Romanum Pontificem iam olim ante tempora Augustini in causis Episcoporum, iudicio præsedisse. 86
7. A Romana sede de doctrina Catholica iudicium ferri, hæreses damnari. 88
8. Romano Pontifici Augustinum sua scripta subiecisse, eiusque mandatis obtemperasse. 90

Caput decimum, de sacris Conciliis.

1. Quæstiones obscuras & arduas in Ecclesia, Conciliorum generalium definitione terminari. 90
2. Conciliorum plenariorum magnam auctoritatem esse, quibus prouincialia cedant & doctores etiam, si qui ab illis discrepent. 91
3. Ad communes prouinciæ vel religionis causas tractandas, Concilia à Metropolitano vel primate conuocanda esse. 92
4. Definitioni Concilij legitimi acquiescendum esse. 93
5. Patres qui erant in Concilijs, gesta sua & decreta cum Romano Pontifice communicasse, eiusque auctoritate confirmari voluisse. 93
6. Hæreticorum mores circa Concilia. 94
7. Hæretici nolentes acquiescere Concilijs quomodo tractandi. 95

Caput vndecimum, de Auctoritate Patrum Doctorumque Ecclesiæ

1. Neminem Patrum habere parem cum scripturis auctoritatem. 96
2. Grauem esse sanctorum Ecclesiæ Doctorum auctoritatem qua & hæreses proterantur. 97
3. Ab Ecclesiæ doctoribus petendam esse scripturæ interpretationem. 101
4. Antiquos patres incorruptos esse iudices in controuersiis posteriorum. Ibidem
5. Christiani esse populi, sanctorum Patrum sequi auctoritatem. 103

6. Au.

Confessionis Augustiniana.

6. Augustinum in exponendis scripturis, iuxta communem Patrum interpretationem, suam correxisse sententiam.

104

7. Ad fidem & religionem Patrum hæreticos, ut sanentur redire oportere.

105

8. Sententiam unius aut paucorum doctorum, communi Ecclesiæ sententiæ non derogare.

106

9. Patres in quibusdam obscuris cōtrouersis, salua fidei cōpage, ante definitionem Ecclesiæ discordasse.

107

10. Ante exortas hæreses, quædam à sanctis Doctoribus minus distinctè fuisse dicta, quod putarent se Catholicè intelligi.

ibid.

Caput duodecimum, de Hæreticis.

1. Qui sunt hæretici nuncupandi

108

2. Quid inter hæreticos, schismaticos & malos Catholicos intersit.

ibidem.

3. Hæreticorum & hæresum quæ causa.

109

4. Qui sint hæreticorum mores.

110

5. Hæreticos in sectas solere esse dissectos.

111

6. Hæreses nō nisi propter aliquod bonū à Deo permitti

112

7. Ab hæreticis scripturam sacram peruerbi & ad sensum falsum torqueri.

114

8. Hæreticos etsi doctrinam veram promittant, tamen resistere veritati.

ibid.

9. Hæreticorum fraudes & versutiæ pulchris similitudinibus expressæ.

115

10. Hæreticos Antichristos esse.

116

11. Mortem hæreticis indictam non esse martyrium.

ibid.

12. Hæreticos nisi ad Ecclesiam Catholicam redeant, saluos esse non posse, quamuis persecutionem, aut etiam mortem pro Christo pati videantur.

119

Caput decimum tertium, de officio & auctoritate Magistratus, aduersus hæreticos.

1. Regibus & Imperatoribus Ecclesiam diuinitus datam in tutelam contra hæreticorum insultus.

120

2. Reges atque imperatores habere ius hæreticos coercendi & corrigendi.

121

3. Leges ab Imperatoribus editas aduersus hæreticos ab Augustino probari.

122

4. Hæreticos ab Imperatoribus priuari posse bonis, præsertim quæ Ecclesiarum nomine possident.

123

*** &

5. Vile

Index Capitum & Titulorum

5. Utile fuisse hæreticis, Imperatorum legibus ab erroribus abstrahi, atque ad Ecclesiam Catholicam pœnarum terroribus reuocari. 125
6. Non debere Magistratus liberam relinquere plebi religionem. 127
7. Imperatores in hæreticis damnandis Apostolicæ sedis iudicium esse secutos. 128

LIBER SECVNDVS, NOVEN CAPITA COMPLECTENS.

Caput primum, de peccato originali.

1. Primum hominem Adam, cùm mandatum Dei in Paradiso fuisset transgressus, sanctitatem & iustitiam in qua constitutus erat amisisse. 132
2. Primum hominem Adam incurrisse per offensam præuaricationis iram & indignationem Dei, atque adeo mortem ipsam quam illi Deus fuerat comminatus. 133.
3. Primum hominem Adam cum morte captiuitatem sub diaboli potestate, qui mortis deinde habuit imperium, præuaricando meruisse. 135
4. Adæ præuaricationem non sibi soli, sed eius propagi-
ni nocuisse. Ibidem
5. Acceptam à Deo sanctitatem, iustitiam & innocentiam, quam perdidit Adam non sibi soli, sed etiam nobis perdidisse. 136
6. Adam per inobedientiam inquinatum, eodem inobedientiæ peccato, non solum mortem & pœnam corporis, sed & peccatum in omne genus humanum transfundisse. 138
7. Peccatum originale ab Adamo in omnes homines transfusum, verè peccatum & mortem animæ esse. 140
8. Peccatum originale, quantum ad actum commissionis pertinet, vnum atque idem esse omnium, Adæ scilicet transgressionem. 141
9. Adæ peccatum, propagatione, non imitatione transfusum esse. 143
10. Propagatos ex semine Adam, in iustitiam quæ inest unicuique propria, ea propagatione contrahere. 144

Confessionis Augustiniana.

11. Quomodo intelligendum sit illud Apostoli ad Romanos 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. 145
12. Peccatum originis ex voluntario actu Adæ consecutum, iuste filiis eius imputari 146
13. Adæ peccatum per humanæ naturæ vires, vel remedium aliud, tolli non posse, quàm per meritum vnus mediatoris Domini nostri Iesu Christi. 148
14. Concupiscentiam pœnam esse & effectum peccati originalis. 149

Caput secundum, de concupiscentia in renatis.

1. In renatis manere concupiscentiam, quam peccati fomitem theologi appellant. 150
2. Concupiscentiam in renatis, malum quidem, non tamen verè & propriè peccatum esse. 151
3. Concupiscentiam in renatis peccatum ab Apostolo, Ro. 7. appellari, quoniam ex peccato facta sit, & ad peccatum inclinet. 152
4. Concupiscentiam quæ paulo dicitur malum inhabitans, lex membrorum vel carnis, lex peccati vel peccatum, regeneratos reos non facere. Ibidem
5. Concupiscentiam in renatis, non consentientibus & viriliter per Iesu Christi gratiam repugnantibus non nocere. 154
7. Carnis concupiscentiam, mortem, aliasque pœnas in baptizatis ad agonem esse relictas. 155

Caput tertium, de gratia & libero arbitrio.

1. Liberum arbitrium non esse rem de solo titulo, aut titulum sine re. 157
2. Liberum arbitrium, quantumuis per præuaricationem Adæ viribus attenuatum, & inclinatum, non tamen penitus amissum esse aut extinctum. 158
3. In potestate hominis esse facere vias suas malas. 161
4. Liberum hominis arbitrium non subesse fato. 162
5. Liberum arbitrium non velut inanime quoddam nihil omnino agere, aut merè passiuè se habere, sed adiuuanti Deo cooperari. 163
6. Cum libertate arbitrij nec pugnare Dei præscientiam, nec prædestinationem. 164
7. Liberum arbitrium quid in Adamo ante peccatum potuerit. 166

Index Capitum & Titulorum

8. Liberum arbitrium ad persistendum in bono, etiam in natura integra grata indiguiffe. Ibidem
9. Deum non operari mala opera, ita ut bona: verum illa permissiue tantum, hæc propriè & per se. 167
10. Per liberum arbitrium sine gratia Dei præcepta impleri non posse. 168
11. Non omnia opera quæ ante iustificationem ab infidelibus vel alijs peccatoribus fiunt, verè esse peccata, aut odium Dei promereri. 170
12. Per liberum arbitrium sine gratia, hominem nullo modo posse, coram Deo iustam vitam inchoare aut perficere. 171
13. Gratiæ nomine non tantum externum Dei fauorem, sed etiam donum animæ, quo intrinsecus exornetur, intelligi. 173
14. Gratiæ Dei aliam præuenientem, aliam adiuuantem esse. 174
15. Liberum arbitrium neque à præueniente, neque ab adiuuante gratia destrui. 175
16. Liberum arbitrium à gratia sanari, iuuari & perfici. 176
17. Liberum arbitrium, præueniente gratia, excitari atque præparari, subsequenti verò ut & perficere bonum, & in eo perseuerare possit, corroborari. 177

Caput quartum, de fide & operibus.

1. Quid sit Fides. 178
2. Quæ sit materia seu obiectum fidei. 179
3. In mysterijs diuinis fidem antecedere, rationem subsequi debere. 180
4. Fidem rectam ad salutem necessariam esse. 181
5. Fidem rectam, non esse aliam atque Catholicam fidem. 182
6. Fidei quaecunque nomen extra Ecclesiam esse posse, charitatem non posse. Ibidem
7. Fidem donum esse Dei. 183
8. Fidem non ita esse donum Dei, ut propter voluntatis motum, non sit pariter & liberi arbitrij. 184
9. Quomodo Fides, Spes, Charitas, inter se cohæreant & affectæ fiant. 185
10. Fidem charitate perfici atque utilem reddi. 186
11. A iustitia fidei, opera antecedentia ipsam fidem, non autem subsequencia, in epistola ad Romanos excludi. 187.
12. Per fidem non abrogari legem, sed firmari. 188

Quomodo

Confessionis Augustiniane.

13. Quomodo intelligendum sit illud Abacuc 2. Iustus ex fide viuit.
14. Eandem fidem esse antiquorum patrum, ante aduentum Christi, & nostram. 190

Caput quintum, de Iustificatione.

1. Hominem suis operibus, quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiunt, absque diuina per Iesum Christum gratia coram Deo iustificari non posse. 191
2. Gratis iustificari hominem: neque quicquam eorum quæ iustificationem præcedunt, siue fidem, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promereri. 192
3. Sine præueniente Spiritus sancti inspiratione hominem non posse credere, sperare, diligere, aut pœnitere, sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur. 193
4. Liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatū, assentiendo Deo excitanti atque vocanti cooperari posse, quo se ad obtinendam iustificationis gratiam disponat ac præparet. 195.
5. Liberum arbitrium posse etiam dissentire, atque vocanti ad iustitiam Deo non obedire. 196
6. Fidem esse initium, radicem & veluti fundamentum omnis iustificationis, atque adeò bonorum omnium sequentium iustificationem. 198
7. Fidem qua iustificamur, esse fidem in vnū mediatorem Christum, sine qua nec antiqui iusti in veteri Testamēto, iustificari potuerunt. Ibidem
8. Sola fide impium non iustificari. 200
9. Timorem diuinæ iustitiæ non esse malum, neque facere peccatores deteriores. 201.
10. Gehennæ metum, per quem ad Dei misericordiam, de peccatis dolendo cōfugimus, aut à peccato abstinemus, prodesse ad iustificationem. 202
11. Quo sensu Apostolus dicat iustificari hominem per fidem, sine operibus legis. 204
12. Non iustificari hominem sola remissione peccatorum, sed etiam gratiæ & spiritualium donorum susceptione. 205
13. Iustificari hominem iustitia Dei, non qua ipse Deus iustus est, sed qua nos iustos facit, & qua ab eo donati renascimur & renouamur spiritu mentis nostræ. 206
14. Gratiam qua iustificamur, non esse fauorem Dei tātū, sed

Index Capitum & Titulorum

sed donum, quod per Spiritum sanctum diffunditur atque inhæret cordibus nostris.

15. In iustificatione prorsus auferri peccata mortalia, nec ita manere ut qui iustificatur, partim iustus sit, partim iniustus. 208
16. Iustificationis gratiam alijs maiorem, alijs minorem dari iuxta mensuram quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & diuersam suscipientium dispositionem. 209
17. Iustificatos cum plenam & absolutam iustitiam consecuti non sint, renouari post acceptam iustitiam de die in diem. Ibidem.
18. Propter vetustatem Adq̃ iustificatos dici, filios huius seculi, animales, carnales, venundatos sub peccato, & malos: non tamen filios Diaboli vel iniustos esse. 211
19. Iustificato non esse necessarium ut credat certitudine fidei (cui non potest subesse falsum) & absque vlla hæsitiatione propriæ infirmitatis, se gratiam Dei esse consecutum. 212
20. Hominem renatum & iustificatum, de arcano diuinæ prædestinationis vsque adeo præsumere non debere, ut certò statuatur se ex numero prædestinatorum esse. 213.
21. Perseuerantiæ donum se certò habiturum, neminem absoluta & infallibili certitudine, nisi ex speciali reuelatione posse cognoscere. 214
22. Iustificationis gratiam non solis prædestinatis ad vitam, sed vocatis quoque alijs contingere. 215
23. Iustificatum sine speciali auxilio Dei, in accepta iustitia perseuerare non posse. 216
24. Hominem semel iustificatum, posse iterum peccare & gratiam amittere. 217

Caput sextum, de lapsis & eorum reparatione.

1. Quid sit peccatum. 218
2. Peccatum esse voluntarium, nec vlla vi aut necessitate hominem ad illud cogi. 219
3. Peccatorum alia mortalia, alia venialia. 221
4. Non modò infidelitate, sed quocunq; alio mortali peccato, etiamsi fidem quis retineat, ius vitæ æternæ amitti. 223

5. Varia

Confessionis Augustiniana.

5. Varia peccatorum esse genera, & multiplex inter eadem ipsa discrimen. 225
6. Lapsos post Baptismum posse per Dei gratiam resurgere, & amissam iustitiam per Sacramentum pœnitentię recuperare. 226
7. Iustificatum absque speciali priuilegio Dei, peccata omnia, præsertim venialia, in tota vita vitare non posse. 228
8. Oratione, ieiunio, & eleemosyna, quæ à fidelibus fiunt, expiari quotidiana delicta. 229
9. Non esse nisi in Ecclesia Catholica remissionem peccatorum. 231
10. Quomodo peccata in Spiritum sanctum, in Ecclesia nō dimittantur. 232

*Caput septimum, de discrimine legis veteris
& Euangelij.*

1. Legem veterem eandem cum veteri Testamento esse. 233
2. Euangelij nomine non esse nudam promissionem vitæ æternæ intelligendam. Ibid.
3. Euangelium esse legem nouam & Testamentum nouum. 234
4. Christum Iesum à Deo hominibus datum, non tantum vt redemptorem, sed etiam vt legis, & quidem perfectioris, latorem. 235
5. Vetus & nouum Testamentum sibi inuicem respondere. 237
6. Inter literam Legis & Euangelij gratiam quid intersit. 238
7. In vtroque pariter Testamento, & amandam proponi Dei bonitatem, & timendam seueritatem. 240
8. Præcepta morum Testamenti veteris abrogata non esse. 241
9. Quo sensu Christiani dicantur mortui legi, vel non esse sub lege. 242
10. Vtriusque pariter Testamenti finem esse charitatem. 243
11. Euangelica gratia, quæ est charitas diffusa in cordibus nostris, legem impleri. 245
12. Quomodo intelligendum illud sit Apostoli: Plenitudo autem legis charitas. 246
13. Veterem legem eandem fieri cum noua, si charitate debita impleatur. 248

*** 5

14. Euan-

Index Capitum & Titulorum

14. Euangelicam gratiam & in veteris Testamenti patribus fuisse. 249

Caput octauum, de mandatorum Dei obseruatione, & bonorum operum ad salutem necessitate.

1. Dei præcepta, homini iustificato & sub gratia constituto, non esse ad obseruandum impossibilia. 250
2. Multa in nouo Testamento præter fidem esse præcepta: non autem libera omnia. 252
3. Libertatem Christianam in eo esse, vt à vitiorum seruitute, non autem ab humanarum legum obedientia, vel à mandatorum Dei obseruatione, liberemur. 254
4. Fidem sine operibus homini ad salutem esse satis, Eunomianorum & aliorum errorem fuisse. 256
5. Fide per charitatem operante, siue formata, vt vocant, nos filios esse Dei: fidem verò charitate destitutam nulli ad salutem prodesse. 257
6. Decem præcepta ad Christianos etiam pertinere. 258
7. Magnum esse inter præcepta & consilia euangelica discrimen, quòd illa sint ad salutem obseruatu necessaria, hæc verò perfectioni peculiariter destinata: 260
8. Iustum neque semper neque in omni opere peccare. 261
9. Iustitiam hominis Christiani in bonorum operum, quæ ex fide fiunt, exercitatione consistere. 263

Caput nonum, de fructu seu effectu iustificatio- nis, de quæ bonorum operum meritis.

1. Hominis iustificati bona opera non ita esse dona Dei, vt non sint etiam bona ipsius iustificati merita. 263
2. Dei gratiam esse principium rationemque meriti nostri. 264
3. Iustum pro operibus bonis, quæ per Dei gratiam & Iesu Christi meritum, ab eo fiunt, verè mereri, & legitimè sperare vitam æternam. 265
5. Quomodo illud Apostoli ad Rom. 6. Gratia Dei vita æterna, constet cum verbis eiusdem ad Rom. 2. Reddet Deus unicuique secundum opera eius, & alijs similibus. 267
6. Iustificatum minimè peccare, dum intuitu æternæ mercedis benè operatur. 268

7. Vt

Confessionis Augustiniana.

7. Vtin hac vita diuersa sunt hominum merita, ita post hanc vitam præmia quoque non æqualia omnibus tribui, sed propriam meritorum cuiusque rationem haberi.

269

8. Merita vnus alteri prodesse.

271

L I P E R T E R T I V S , D V O D E -
C I M C A P I T A C O M P R E H E N D E N S ,
in quibus de Sacramentis
tractatur.

Caput primum, de Sacramentis generatim.

1. Sacramenta non esse tantum externas notas Christianæ professionis, sed signa visibilia inuisibilis gratiæ, quæ per eadem sacramenta confertur. 273
2. Sacramenta nouæ legis à Christo Domino esse instituta. 274
3. Sacramenta nouæ legis ad salutem homini necessaria esse. ibid.
4. Sacramenta nouæ legis excellentiora, & virtute maiora esse Sacramentis veteris legis. 275
5. Præter Baptismum & Eucharistiam esse etiam alia in noua lege Sacramenta. ibid.
6. Sacramenta etsi ponentibus obicem, gratiam non conferant, vera nihilominus esse & sancta. 276
7. Sacramenta nouæ legis ex Christi sanguine seu meritis vim habere. Ibid.
8. Aliud esse Sacramentum, aliud virtutem Sacramenti. 277
9. Apud hæreticos vel schismaticos Sacramenta esse, non tamen sanctificare. 278
10. In quibusdam Sacramentis imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale & indelebile, unde ea iterari non possunt. 279
11. Ministrum in peccato mortali licet existentem, conferre vera & suscipientibus vtilia Sacramenta. ibid.
12. Quare expediat, vt Sacramentorum minister, ab omni crimine remotus sit & alienus. 280
13. Sacramenta signo crucis perfici. ibid.

Caput

Index Capitum & Titulorum.

Caput secundum, de sacramento Baptismi.

1. Baptismus verè & propriè Sacramentum esse. 282
2. Per baptismum tolli totum id quod veram & propriam peccati rationem habet, non autem radi tantum vel imputari. ibid.
3. Post Baptismum carnis concupiscentiam, vt & alias corruptæ naturæ poenas ad memoriam propitiati peccati, & humanam superbiam comprimendam manere. 283
4. In Baptismo Spiritum sanctum conferri. 284
5. Baptismus non esse liberum, sed necessarium ad salutem. 285
6. Baptismi Sacramentum non nisi in forma Ecclesiæ, verbisque euangelicis ritè conferri. 286
7. Baptizatum posse amittere gratiam peccando, si velit. 287
8. Per Baptismum non solius fidei, sed legis Christi seruandæ nos debitores fieri. ibid.
9. Verum Baptismus etiam apud hæreticos inueniri. 288.
10. Baptismus verum & ritè collatum illi iterandum non esse, qui apud infideles fidem Christi abnegarit, cum ad poenitentiam reuertitur. 290
11. In Baptismo characterem imprimi, ideoque non posse eum iterari. ibid.
12. Anabaptismus Nouatianis, Arrianis, & Donatistis, in usu fuisse. 291
13. Baptismus extra Ecclesiam, inutilem esse ad consequendam gratiam Spiritus sancti. 292
14. Baptismus Ioannis non habuisse eandem vim & efficaciam cum Baptismo Christi ad peccatorum remissionem. 293
15. Baptismus Ioannis, Baptismo Christi promulgato, finem habuisse. 294

Caput tertium, de paruulis & Baptismo paruulorum.

1. Paruulos in remissionem peccatorum ex Apostolorum traditione veraciter baptizari. 294
 2. Paruulos ex Adam trahere originale peccatum. 295
- 3 Par-

Confessionis Augustiniana.

3. Paruulos ab originali peccato, non nisi per lauacrum regenerationis expiari. 296
4. Paruulos regenerationis lauacro nondum expiatis, vitam æternam consequi non posse. 297
5. AEquè paruulis atque adultis per Baptismi sacramentum gratiam Christi conferri. 298
6. Paruulos baptizatos nihil ab ingressu cœlorum remorari. ibid.
7. Paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos esse. 299
8. Paruulos, baptizatis parentibus ortos, nihilominus Baptismo ad salutem indigere. 300
9. Paruulos nondum actu proprio credentes, in sola fide Ecclesiæ rectissimè baptizari. 302
10. Paruulos etsi actum credendi non habent, inter fideles tamen esse computandos. 303

Caput quartum, de Cæremonijs & ijs rebus, quæ circa Baptismum geruntur.

1. Ante Baptismum præcedere Catechismum debere, nisi aliquid sit impedimenti. 304
2. Forma brevis adultos catechizandi. 305
3. Aquam Baptismi signo crucis consecrari solitam. 306
4. Exorcismum & exsufflationem, baptizandis ex consensu Ecclesiæ & Apostolica traditione adhiberi. ibid.
5. In Baptismo visibili vnguento seu chrismate fideles inungi moris esse. 307
6. Alias etiam cœremonias fuisse in vsu circa baptizandos, Augustini ætate. 308
7. Baptizandos abrenunciare Satanæ atque pompis eius. ibid.
8. Trinam immersionem in Baptismo fuisse in vsu Augustini tempore. 309

Caput quintum, de sacramento Confirmationis.

1. Confirmationem baptizatorum, esse verum Sacramentum & proprium. 310
2. Crucis signum in Confirmationis sacramento frontibus fidelium imprimi. ibid.
3. Con-

Index Capitulorum & Titulorum.

3. Confirmationis materiam Chrisma esse, idque non nisi ab Episcopo consecrari. 311
4. In sacramento Confirmationis, quod manuum impositio nominatur, gratiam conferri. ibid.
5. Sanctæ Confirmationis ordinarium ministrum solum Episcopum esse. 312

Caput sextum, de sacramento Eucharistiæ.

1. In sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, verum contineri corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi. 312
2. In Eucharistiæ admirabili Sacramento, non in usu tantum dum sumitur, verum etiam & ante & post summptionem, verum corpus & verum sanguinem Christi esse. 315
3. Christum in Eucharistia exhibitum, à sumentibus, vel sacramentaliter tantum, vel simul etiam spiritualiter manducari. 316
4. Quomodo intelligendum sit illud, Caro non prodest quicquam &c. Ioann. 6. 317
5. In Eucharistiæ sacratissimo Sacramento, Christum unigenitum Dei filium cultu latriæ, etiam externo esse adorandum. 319
6. In sacrosancto Eucharistiæ Sacramento substantiam panis & vini post consecrationem non remanere. 324
7. Sacrosancta Eucharistiæ mysteria Augustini tempore propter summam eorum profunditatem, gentilibus & catechumenis exposita temerè non fuisse. 325
8. Utilem ac salutarem esse fidelibus frequentem sacrosancti corporis Christi communionem. 326
9. Ante Eucharistiæ summptionem, confessionem peccatorum, si conscientia mortalis peccati grauat, præmittendam, mentemque diligenter eò esse præparandam. 327
10. Continentiam à propriis etiam vxoribus, accessuris ad sacram Eucharistiæ synaxim, iam olim in usu fuisse. 328
11. Fructum Sacramenti Eucharistiæ in sola haberi Catholica Ecclesia, eundemque non esse positum in sola peccatorum remissione. 329
12. Impios etiam, sicut Iudam, accipere corpus Christi. 330
13. Da-

Confessionis Augustiniana.

12. Datam à Christo Domino Eucharistiam in *emaus*, eandemque sub altera interdum specie Augustini tempore sumptam esse. 331

Caput septimum, de sacrificio Missæ.

1. Errare negantes visibile Sacrificium Deo offerendum esse. 332
2. In Missa offerri Deo verum & proprium Sacrificium. 333
3. Sanctam Eucharistiam Augustini sententia, oblationem, Sacrificium, victimam, atq; hostiam esse. 334
4. Offerri corpus & sanguinem Christi, nō esse idem quod nobis Christum ad manducandum dari. 335
5. Sacrificium Missæ à Melchisedech significatum, & à Malachia prædictum fuisse. 336
6. Sacrificium Missæ à Christo Domino institutum esse. 337
7. Sacrificium Missæ verè propitiatorium esse, eiusq; oblatione peccatorum veniam impetrari. 339
8. Sacrificium Missæ sacrificijs veteris legis successisse, ac bonorum omnium, quæ per illa significabantur, veluti consummationem ac perfectionem esse. *ibid.*
9. Missæ sacrificium rectè in memoriam & honorem Sanctorum celebrari, etsi illud Deo tantummodo, non sanctis offeratur. 340
10. Pro mortuis Missæ Sacrificium ritè offerri. 341
11. Sacrificio Missæ, quod priuatim etiam celebrabatur, dæmones Augustini tempore fuisse fugatos. *ibid.*

Caput octauum, de cæremonijs & alijs ad Missam pertinentibus.

1. Ritus & ordinem certum in offerendo sumendoque Eucharistiæ Sacramento ab Apostolo Paulo constitutum fuisse. 342
2. Vino in calice offerendo, ex Apostolica traditione, aquam esse miscendam. 343
3. Vasa sacra in usu fuisse Augustini tempore, ad diuina mysteria peragenda. *ibid.*
4. Sur-

Index Capitum & Titulorum

4. Sursum corda, & Gratias agamus Domino Deo nostro;
in Missa olim etiam recitata fuisse. 344
5. Quædam etiam alia ad Canonem vel reliquas sacrificij
partes pertinentia, similiter recitata fuisse. ibid.
6. Preces vel orationes aut Missas non recitandas, nisi pro-
batæ fuerint. 345
7. Sacrificium Missæ à ieiunis offerendum esse. ibid.
8. Ad altare Dei, cum ab omni populo; tum à sacerdo-
tibus; pro viuis supplicare; moris olim fuisse.
ibidem.

Caput nonum, de Sacramento Pœnitentiæ.

1. Pœnitentiæ virtutem quæ in fide fundatur, vt in omni-
bus peccatoribus: ita in adultis ante Baptismum ad con-
sequendam iustitiam requiri. 346
2. Baptizatos in Christo; non posse in peccata relabi, fal-
sum & hæreticum esse dogma. 347
3. Fidelibus; quoties post Baptismum in peccata relabun-
tur; Pœnitentiæ Sacramentum superesse; quo ve-
niam peccatorum consequen- es, Deo reconcilientur.
348
4. Christiani hominis pœnitentiam, qua post Baptismum
remissio peccatorum impetratur; multò esse aliam ab
ea, quæ in adultis baptizandis requiritur. 349
5. Pœnitentiam extra vnitatem Ecclesiæ inutilem esse.
350
6. Contritione, quæ verus & utilis est de peccatis dolor, ad
salutarem Pœnitentiam opus esse; eaque ad percipien-
dam gratiam nos præparari. 351
7. Sacramentalem Pœnitentiam atque confessionem iu-
re diuino institutam & ad salutem necessariam esse.
352
8. Peccata omnia mortalia, quorum memoria habetur;
cum circumstantijs necessarijs, confitenda esse Sacer-
doti. 354
9. Sacerdoti potestatem absoluendi à Christo Domino esse
tributam. 355
10. Absolutionem Sacerdotis actum iudiciale[m] esse. 356
11. Ad veram Pœnitentiam spectare, non solum nouam
vitam, sed & pro peccatis præteritis satisfactionem.
ibid.
12. Pœnitentiam publicam eis imponi solitam, quorum
publica crimina fuissent, alijs verò secretam. 358
13. Satisf-

Confessionis Augustiniana.

13. Satisfactionem à Sacerdote præscribi. 359
14. Pœnitentibus simul cum culpa non totam pœnam semper remitti. ibid.
15. Pœnitentiam differendam non esse. 360

Caput decimum, de sacramento Extreme unctionis.

1. Ex auctoritate Iacobi Apostoli & veteris Ecclesiæ, Sacramentum hoc approbandum & retinendum esse. 361

Caput undecimum, de sacramento Ordinis.

1. Ordinem siue sacram ordinationem, Sacramentum esse, nec posse in aliquo iterari. 362
 2. In Ecclesia Catholica hierarchiam esse diuina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris alijsq; ministris, & quales in eorundem ordinatione cærimoniarum. 363
 3. Per sacram ordinationem dari Spiritum sanctum, ac proinde non frustra ab Episcopis dici: Accipe Spiritum sanctum. 364
 4. In nouo Testamento Sacerdotes esse, qui non Baptismo aut sanctitate, sed ordinatione fiant. 365
 5. Episcoporum atque presbyterorum officium esse, Sacramenta & Dei verbum administrare. 366
 6. Episcopis atque Sacerdotibus etiam discipulis, propter Sacramenti sanctitatem, obedientiam & honorem deberi. ibid.
 7. Episcopos Presbyteris superiores esse. 367
 8. Quædam Episcopis reseruari, & ab ipsis Presbyteros iurisdictionem in pœnitentes accipere. 369
 9. Episcopos Apostolis succedere, plebi præesse. ibid.
 10. Episcopis potestatem coercendi conuenire. ibid.
 11. Ad Episcoporum cognitionem quondam secularia quoque negotia à fidelibus fuisse relata. 370
 12. Ecclesiasticas & Ecclesiasticorum causas, ad Ecclesiastica Episcoporum tribunalia esse referenda. 371
 13. Episcopum ab Episcopis ijsque haud minus tribus ordinari. 372
 14. Episcoporum & Presbyterorum electionem, ex acclamatione. 373
- ***

Index Capitum & Titulorum

- mationibus laicorum haberi solitam, Ecclesiæ multis
modis incommodam & turbarum plenam fuisse. 373
15. Quæ sint sacrorum ordinum impedimenta. 374

Caput duodecimum, de sacramento Matrimonij.

1. Matrimonium seu nuptias damnandas non esse. 376
2. Neq; secundas nuptias posse damnari. 377
3. Non licere Christianis plures simul habere vxores. ibid.
4. Matrimonium verè & propriè Sacramentum esse, solaq;
morte dissolui. 378
5. Matrimonium esse signum coniunctionis Christi cum
Ecclesia. 380
6. Coniugatos ex mutuo consensu laudabiliter vouere ca-
stitatem, atq; in reliquum vitæ tempus à matrimoniali
copula se continere. 381
7. Si separantur coniuges propter fornicationem, neutri
licere, etiam innocenti, quàm diu alter sit superstes, al-
teri matrimonio copulari. 382
8. Quomodo intelligendum sit illud Matth. 5. & 19. quicun-
que dimiserit vxorem suam. 384
9. Diuortium quo solueretur matrimonij vinculum, ne Iu-
dæis quidem, Augustini sententia, videri concessum.
386
10. Extra matrimonium quamcunq; viri & mulieris com-
mixtionem esse peccatum. ibid.
11. Vagum concubitum detestandum esse. 388
12. Absque carnali copula verum matrimonium constare
posse. ibid.
13. Certos consanguinitatis & affinitatis gradus, qui impe-
diant matrimonium, rectè ab Ecclesia constitutos esse.
389
14. In matrimonij vsu spectandum esse finem propagandæ
prolis. 390

LIBER QVARTVS, IN DE-
CEM CAPITA DISTRI-
BVTVS.

Caput primum, de Purgatorio.

1. Animas posteaquàm è corpore migrarint, per particula-
re iudicium ad varia loca destinari. 392
2. Animas post hanc vitam neque in periculo peccandi ver-
sari, neq; amplius mereri. 393
3. Animas in Domino morientium, saluas fore, certum es-
se. 394
4. Purgatorium ignem vel temporarias pœnas multis post
mortem superesse. ibid.
5. Ex illis verbis Matth. 12. Qui dixerit verbum in Spiritum
sanctum non remittetur ei neque in hoc seculo neque
in futuro: colligere Augustinum, peccata quædam post
mortem remitti posse. 396
6. Quomodo intelligendum illud Apostoli 1. Cor. 3. Vniuf-
cuiusque opus quale sit ignis probabit. ibid.
7. Neque decedentes hinc cum peccato mortali, expiandos
igne purgatorio, quanuis etiam fidem vsq; ad mortem
retinuerint, sed ad Gehennam damnandos esse: nec rur-
sum, qui nihil sordium post Baptismum contraxerint.
397
8. Igne purgatorio venialia tantum peccata, & reliquias le-
thalium purgari. 399
9. Orare & offerre oblationem pro defunctis, morem esse
Catholicæ Ecclesiæ. 400
10. Iuuari defunctorum animas Missarum sacrificijs, ora-
tionibus, eleemosynis, alijsque pietatis operibus, quæ à
viventibus pro eis fiunt. ibid.
11. Defunctorum commemorationem ad altare fieri soli-
tam. 402
12. Defunctos meritis & intercessione sanctorum iuuari,
præsertim in quorum basilica sepulti sunt. Ibid.
13. Obiecta quædam contra Purgatorium, quomodo diluat
Augustinus. 403
14. Animæ quomodo sciant quæ apud nos gerantur. 404
15. In generali iudicio, præter eos qui damnâ di sunt ad Ge-
hennam, & eos qui omnino purgari iam antè fuerint,
**** 2 futu-

Index Capitum & Titulorum

futuros alios qui per ignem purgatoriam tunc salui futuri sint. ibid.

Caput secundum, de Sanctis & eorum prærogatiua.

1. Animas sanctorum, etiam nunc, ante extremi iudicii diem regnare cum Christo. 405
2. Preces nostras à Sanctis in Christo quiescentibus intelligi. 410
3. Angelos preces nostras offerre Deo, hominibusque varijs in rebus adesse & opitulari. 412
4. Sanctos vnà cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus Deo offerre. 413
5. Sanctos honorandos, & suo modo adorandos esse, nec ob id Christianos idololatrias appellandos. 414
6. Sanctos suppliciter inuocare, & ad eorum orationes, opem, auxiliumque confugere, etiam singulis Christianis bonum esse atque utile. 415
6. Sanctos aliter adorari & inuocari quàm Deum, cui soli latria sacrificiumque debetur. 417
7. Quare Angelus Apocalypf. 19. 22. Paulus & Barnabas Act. 14. adorari se prohibuerint. 418
8. Idololatrias & hæreticos iam olim Christianis obiecis- se, quod martyres tanquam Deos colerent, atque eorundem martyrum reliquias disperdere curasse. ibid.
9. Sanctorum natalitia, diesque festos Augustini tempore in solenni usu fuisse. 419
10. Basilicas, Sanctorum nomine, Deo dicatas fuisse. ibid.
11. Nomina martyrum ad altare recitari morem olim fuisse. 420
12. Sanctos opem ferre suum auxilium implorantibus, quauis modus incertus nobis sit. 421
13. Sanctorum Martyrum cum Christo viuentium sancta corpora, quæ viua membra fuerunt Christi, & per quæ multa beneficia à Deo hominibus præstantur, à fidelibus meritò veneranda esse. 423
14. Miracula quare per sanctos fiant. 430
15. Reliquias sacras sub altari poni, fuisse morem, & quare. 431.

Caput tertium, de ieiunio Christiano.

1. Ieiunium non esse idem cum temperantia, quæ semper necessaria.

Confessionis Augustiniana.

- necessaria est. 432
2. Christianis olim familiaria ieiunia fuisse. 433
3. Ieiunium in sacris literis esse præceptum. 434
4. Ieiunandum esse Christiano qui grauiore tentatione pulsatur. ibid.
5. Ieiunantem de se poenas sumere & Deum placare. ibid.
6. Hæreticos esse qui negant statam ieiuniorum obseruationem. 435
7. Quales sint ieiunij effectus. 436
8. Quomodo sit ieiunium instituendum vt fructuosius fiat. 437
9. Ieiunandum esse ijs diebus, quibus ieiunat in qua versamur vel commoramur Ecclesia. 438
10. De ieiunio quartæ & sextæ feriæ atq; Sabbati. 439
11. Die Dominico non ieiunari, nisi fortè vltra hebdomadam continenter protraheretur ieiunium. ibid.

Caput quartum, de Quadragesimali ieiunio.

1. Quadragesimam à Christo consecratam & præceptam esse. 440
2. Quadragesimam ante Pascha seruandam esse. 441
3. Quomodo obseruanda sit Quadragesima. 442
4. De mysterijs ieiunij Quadragesimalis. 443
5. Per obseruationem Quadragesimalis ieiunij bonos à malis discerni. 444

Caput quintum, de ciborum delectu.

1. Ieiunium & à quibusdam cibis abstinentiam damnare, Ioviniani hæresim fuisse. 444
2. Delectum ciborum olim Catholicis in vsu fuisse. ibid.
3. Alio fine Christianos à quibusdam escis laudabiliter, Manichæos autem sceleratè abstinere. 445
4. Etsi omnis creatura bona sit, tamen propter obedientiam, vel aliorum infirmitatem, à carnibus vel alijs cibis Christiano abstinendum esse. 446
5. Ab idolothytis etiam quandoque abstinendum esse Christiano, quanuis ex sua natura bona sint. ibid.
6. Quomodo intelligendum illud, Omnia munda mundis. 447
7. Obiectiones contra ieiunium & delectum ciborum, quomodo diluat Augustinus. 448
8. Manichæos olim idem Catholicis obiecis, quod nunc à recentioribus hæreticis obijcitur, & quid eis Augustinus responderit. 450

Index Capitum & Titulorum

Caput sextum, de cœlibatu.

1. Bonam esse castitatem coniugum, meliorem viduarum, optimam verò virginum. 451
2. Virginitati Deo sacratæ æquare nuptias, hæresim fuisse Ioviniani. 453
3. Castitatem donum esse Dei, quod tamen rectè petenti nunquam denegetur. ibid.
4. Continentiam rectè promitti ac voueri Deo, illudq; votum fideliter seruandum esse. 455
5. Castitatem Deo vouere, consilij atque supererogationis esse opus. 457
6. Castitatis Deo per votum consecratæ singularē esse prærogatiuam. 458
7. Votum virginitatis à Deipara virgine factum esse. 459
8. Cœlibatus & castitatis seruandæ atque vouendæ, Augustinum sedulum esse suasorem. ibid.
9. Voto castitatis obstrictos, si nubant damnationem mereri, etiam Apostoli sententia. 460
10. Ab Apostolo non fuisse datam nubendi facultatem, 1. Timoth. 5. viduis illis, quæ iam castitatem Deo vouissent. 461
11. Hæreticis in Catholicos retorquentibus illud Apostoli, 1. Tim. 4. In nouissimis temporibus discedent quidam à fide &c. quomodo Augustinus responderit. 463
12. Obiecta contra continentiam quomodo refellat Augustinus. 464

Caput septimum de cœlibatu Ecclesiasticorum.

1. Clericos præsertim Diaconos, Sacerdotes & Episcopos Augustini seculo cœlibes extitisse. 466
2. Qua de causa Episcopos & reliquos Presbyteros atque Diaconos cœlibes esse deceat. 468
3. Illud 1. Cor. 9. Nunquid non habemus potestatem, sororem mulierem circumducendi, sicut & cæteri Apostoli &c. non esse de vxore intelligendum, atque Apostolum Paulum continentia perfectioris fuisse cultorem. 469

Caput Octauum, de Monachorum instituto.

1. De nomine & origine Monachorum. 470
2. Monachorum institutum exemplo & traditione Apostolorum confirmari. 471
3. Apostolos paupertatem ex voto seruasse. ibid.
4. Dona-

Confessionis Augustiniana.

4. Donatistas & Circumcelliones hæreticos Monachis ob-
trectasse. 472
5. Anachoretas, Monachos, & Moniales, non sine magno
numero, tempore Augustini, castè sancteq; vixisse ibid.
6. Augustinum fuisse Monachum & Monachorum institu-
torem. 474
7. Monachos Augustini tempore nō sui iuris, sed votis ob-
strictos fuisse. 475
8. Facultates suas relinquere propter Christum, consilij esse
Euangelici, & meriti singularis. 477
9. Placere Deo obedientiam, quæ prælatis propter Deum
exhibetur. 478
10. Monachos ex antiqua traditione tonderi. ibid.
11. Qui coniugati erant Monachos nonnunquam factos
fuisse. 479
12. Propter carnalem erga parentes affectum, vota religio-
nis deferenda non esse. ibid.
13. Monachos apostatas, quia retro respexerunt, in aperto
æternæ salutis discrimine versari. 482
14. Monachos apostatas ad clericatum aut præfecturam ad-
mittendos non esse. 483
15. Propter nonnullos improbos, non esse omnes Mona-
chos infamandos. 484

Caput nonum, de diuersis cœrimonijs antiquissimisq; nonnullis Ecclesiæ consuetudinibus.

1. Cœrimonias & signa externa ad pietatem vtilia esse. 485
2. Hymnos & cantica Ecclesiastica ab Augustino defendi
& commendari. 486
3. Torsionem pectoris, conuersionem ad orientem, & ge-
nuflexionem Christianis olim orantibus non sine causa
in vfu fuisse. 488
4. Quanta sit signi Crucis dignitas, & quanta virtus. 489
5. Crucis signo etiam Augustini tempore, frontes Christia-
norum atq; Catechumenorum signari solitas esse. 491
6. Benedictionem Episcopalem vel Sacerdotalem in Eccle-
sia frequentem fuisse & solennem. 492
7. Officium sepeliendi defunctorum corpora, & pro eis o-
randi pium & laudandum esse. ibid.
8. Catechumenis & sacramentum Pœnitentiæ aut Confir-
mationis accipientibus, impositionem manuum adhi-
beri solitam. 493
9. Tempia & altaria olim à Christianis consecrari atq; in-
ungi solita. ibid.

Index Capitum & Titulorum

10. Sacra templa non esse violanda: fuisse in super iam olim
loca sancta deuotis peregrinationibus Christianorum
frequentata. 494
 11. Diaconos vti dalmatica & alba. 495
 12. Sanctimonialium, virginum & viduarum consecrationē
& professionem Patribus in vsu fuisse, easdemq; vesti-
bus suæ professioni accommodatis indui solitas. ibid.
 13. Quare quibusdam diebus lugeat Ecclesia & alijs læte-
tur. 496
 14. Diem Dominicum à Christianis honorandum & cele-
brandum esse. 497
 15. Solennium festorū statuta tempora etiam olim fuisse. 498
 16. Dies festi quomodo agendi & celebrandi sunt. ibid.
 17. Diebus varijs varia legi in templis, ex scripturis & mar-
tyrum passionibus excerpta. 499
 18. Statis temporibus orare, moris olim fuisse. ibid.
 19. Quomodo illud Apostoli ad Galat. 4. Dies obseruatis &
mensēs, accipiendum sit. 500
- Caput decimum, de Antichristi extremique iudicii temporibus, ac
deinceps futuro hominum tam electorum quàm
reproborum statu.*
1. Antichristum filium illum perditionis vnum aliquem
particularem hominem futurum. 501
 2. Quomodo intelligendus sit ille Apostoli locus 2. Thes. 2.
Nisi venerit discessio primū, & reuelatus fuerit homo
peccati &c. 503
 3. Antichristi persecutionem, non vna aliqua in regione,
sed vniuerso orbe futuram. 505
 4. Antichristum non plus triennio & sex mensibus esse re-
gnaturum. 506
 5. Antichristi tempore nō defecturam Ecclesiā Christi. 507
 6. Enoch & Eliam vsque hodie in viuis manere, eosdemque
Antichristi tempore mundo prædicaturos. 508
 7. Ante extremum iudicii diem Euangelium in vniuerso
orbe esse prædicandum. 510
 8. Christum in humana atque visibili forma venturum ad
iudicandum humanum genus. 512
 9. Apostolos Apostolicæque perfectionis sectatores, Chri-
sto assessuros in iudicio, atque vnà cum illo mundum
iudicatos. 513
 10. In extremo iudicio, vnumquemque fidelium receptu-
rum secundum opera quæ gessit in corpore, siue bona si-
ue mala. 515

Confessionis Augustiniana.

11. Corpora damnatorum, igne corporeo, doloris pleno
atque inextinguibili, æternum esse cremanda. 517
12. Corpora electorum accepta iam immortalitate, post su-
premi iudicis sententiam, in locis cœlestibus esse consti-
tuenda. 519
13. Summam & ultimam beatitudinem electorum in con-
templatione, seu fruitione diuinæ essentiae consistere.
522.

*Paranesis Augustiniana, Epilogi vicem obtinens, & ad er-
rantes in fide omnes pertinens, ut ad Ecclesiæ Catho-
licæ unitatem se recipiant & adiungant. 524.*

F I N I S.

DIVVS

**DIVVS AVRELIVS
AVGVSTINVS**

**Natione Afer, patria Thagastensis.
Natus Parentibus Patritio & Monica.
Baptizatus anno ætatis XXX.
Functiones Ecclesiasticas obiit annis XL.
Presbyter & Episcopus Hipponensis in
Africa.**

**Mortuus anno Christi CCCCXXX.
Vixit annos septuaginta sex.**

**FILIVS lachrymarum,
Reformator Africæ,
Miraculorum patrator,
Ecclesiæ Doctor,
Monastices vitæ cultor,
Lumen Theologorum,
Episcoporum exemplar,
Hæreticorum profligator.**

IN

IN COMMENDATIONEM VERAE FIDEI ET CATHOLICAE CONFESSIONIS, QVAE

sequentibus libris traditur, Præfatio ex verbis Augustini contexta, vnâ cum triplicis Symboli approbatione.

CATHOLICAE disciplinae maiestate institutum est, ut accedentibus ad religionem, fides religionis. persuadeatur ante omnia. *Tom. 6. de utilit. credendi, cap. 13.*

Arcana (*namque*) & secreta regni Dei prius quam credentes, quo faciant intelligentes. Fides enim gradus est intelligendi, intellectus autem meritum fidei. Apertè hoc Propheta dicit omnibus præproperè & præposterè intelligentiam requirentibus, & fidem intelligentibus. Ait enim: * Nisi credideritis, non intelligetis. *Tom. 10. lib. Quinquaginta Homil homilia 32.*

Apostolica dicit auctoritas, * quia sine fide impossibile est placere Deo. Fides namque est bonorum omnium fundamentum, Fides est humanæ salutis initium. Sine hac fide nemo ad filiorum Dei numerum potest peruenire: quia sine ipsa nec in hoc sæculo quisquam iustificationis gratiam consequitur, nec in futuro vitam possidebit æternam. Et si quis hic non ambulauerit per fidem, non perueniet ad speciem. Sine fine omnis labor hominis vacuus est. Tale quippe est, ut si ne vera fide quisque velit Deo per contemptum sæculi placere: quale si quisquam tendens ad patriam, in qua se scit beatè esse victurum, relinquat itineris relictitudinem, & improuidus sectetur errorem: quò non ad bea-

Fides intelligentia prior.

** Esai. 7.*

** Hebr. 11. Fidei utilitas atque necessitas.*

Sine fide vacuus omnis labor, etiam eius qui seculum contemnit.

Præfatio ex

ad beatam ciuitatem perueniat, sed in præcipitium cadat, vbi non gaudium peruenienti detur, sed cadenti interitus inferatur. *Tom. 3. de fide ad Petrum, in initio.*

Ante omnia, recta & immaculata fides necessaria est.

Fidem ante omnia fratres mei rectam, & immaculatam habere contendite, & secundum Apostolicæ institutionis normam, Symbolum à sanctis Patribus constitutum memoriter tenete, & religiosè viuentes obseruare studete, hæreticorum dogmata pestifera fugite &c. vt nihil aliud quàm quod Catholica fides, laudat amat, prædicat, in mente, siue in professione, seu moribus teneatis. *Tom. 10. de tempore, serm. 53.*

Catholica fidei præstatiua virtus & efficacia.

Nullæ sunt maiores diuitiæ, nulli thesauri, nulli honores, nulla mundi huius maior substantia, quàm est Catholica fides. Quæ peccatores homines saluat, cæcos illuminat, infirmos curat, catechumenos baptizat, fideles iustificat, pœnitentes reparat, iustos augmentat, martyres coronat, virgines, viduas & coniugatas casto pudore conseruat, clericos ordinat, sacerdotes consecrat, regnis cœlestibus præparat, in æterna hæreditate cum angelis sanctis communicat. *Tom. 10. de verbis Apost. ser. 1.*

**Rom. 10. Ad hominis salutem fidei externa etiã confessio est opus. Fides aduersus hæreticorum fraudes sedulo conseruanda.*

Quantum boni Catholica fides contineat ac præstet.

Vera fides in disciplina Catholica, non

Fides officium à nobis exigit & cordis & linguæ. Ait enim Apostolus. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: Oportet nos esse & iustitiæ memores & salutis. Quandoquidem in sempiterna iustitia regnaturi, à præsentī seculo maligno salui fieri non possumus, nisi & nos ad salutem proximorum nitentes, etiam ore profiteamur fidem, quam corde gestamus. Quæ fides ne fraudulentis calliditatibus hæreticorum possit in nobis aliqua ex parte violari, pia cautaque vigilantia prouidendum est. *To. 3. de fide & Symbolo, cap. 1.*

Apud Catholicam fidem dilectissimi noueritis tantum esse veram fidem, germanam pacem, perpetuam salutem. Non enim in angulo est, sed vbique tota est. Si quis ab ea discesserit, atque in hæreticorum errorem se tradiderit, vt fugitiuus seruus iudicabitur. *To. 6. aduersus Iudeos, Paganos, & Arrianos, cap. 20.*

Aderit

verbis Augustini.

Aderit Deus qui ostendat vobis, neque apud Manichæos (*seu quoslibet sectarios*) esse Christianam fidem, quæ ad summum apicem sapientiæ veritatisque perducit, quæ perfrui, nihil est aliud nisi beatè vivere: neque esse vspiam, nisi in Catholica disciplina. *Tom. 1. de morib. Ecclesiæ Catholicæ, lib. 1. ca. 18.*

Non enim Christum sequitur, qui non secundum veram fidem & Catholicam disciplinam Christianus vocatur. *Tom. 4. de serm. Domini in monte, lib. 1. cap. 9.*

Te ergo vera sponsa veri Christi Ecclesia Catholica, alloquar & ego te pro modulo meo, qualiscunque filius & seruus tuus, positus in te dispensare cibaria conseruis meis. Caue semper, vt caues, Manichæorum (& *hereticorum omnium*) impiam vanitatem, iam tuorum periculo expertam & liberatione coniunctam. Ille me quondam de gremio tuo excusserat: expertus fugi, quod experiri non debui. Sed tibi proferint etiam pericula mea, cui nunc seruit liberatio mea. Quia nisi mihi verus & verax sponsus tuus, de cuius latere facta es, in vero sanguine suo remissionem peccatorum posuisset: absorbuisset me vorago fallaciæ, & terram factum serpens irreparabiliter deuorasset. Noli decipi nomine veritatis, hanc sola tu habes & in lacte tuo & in pane tuo: in hac autem tantum nomen eius est, ipsa non est. Et in tuis quidem grandibus secura es. Sed appello interim paruulos tuos fratres, filios, dominos meos, quos vel tanquam infantes lacte nutris, sine corruptione foecunda virgo mater. Hos in te appello teneros foetus tuos, ne garula curiositate seducantur abs te: sed potius anathematizent * si quis eis euangelizauerit præter id quod acceperint in te. Nec enim relinquant verum veracemque Christum, in quo sunt omnes thesauri * sapientiæ & scientiæ absconditi: & magnam multitudinem dulcedinis eius * quam abscondit metuentibus se, perfecit autem sperantibus in se. Ibi verò quomodo possunt esse verba veracis, in prædicatore Christi fallacis? Contemne insultationes eorum, quia bene tibi

apud sectarios inueniuntur.

Nemo Christum sequitur sine vera fide & Catholica disciplina.

Ad Ecclesiæ exhortatio Augustini humilis & pia, ne locum det sectariis Augustinus à sectariis ferè perditus.

** Gen. 3. Veritatē sola habet Ecclesia, incorrupta virgo & foecunda mater.*

** Gal. 1.*

** Colos. 2.*

** Psalm. 39.*

Prefatio ex

*Contemnen-
di Ecclesie
aduersarij.*

tibi es conscia promissionem vitæ æternæ te adamasse
in muneribus sponsi tui, id est, ipsum sponsum tuum:
quia ipse est vita æterna. *Tom. 6. cont. Faustum Manich.
lib. 15. cap. 3.*

*Laudabiles
mores sine re-
cta & Catho-
lica fide ne-
minem sal-
uant.*

*Quid sit pro-
prium Catho-
licorum cir-
ca fidei do-
ctrinam.*

Homo ducens vitam sine homicidio, sine furto, sine
falso testimonio, sine appetitu rei vllius alienæ, pa-
rentibus honorem debitum reddens, castus vsque ad
continentiam ab omni concubitu, etiam coniugali, e-
leemosynarum largissimus, iniuriarum patientissi-
mus, qui non solum nō auferat aliena, sed nec sua re-
poscat ablata, vel etiam venditis omnibus suis eroga-
tisque in pauperes, nihil suum possideat, cum suis ta-
men istis velut laudabilibus moribus, si non in Deum
fidem rectam & Catholicam teneat, de hac vita dam-
nandus abscedit. *Tom. 7. cont. duas Epist. Pelag. lib. 3. cap.
5. Idem fermè legitur lib. 4. Baptis. cont. Donatist. ca. 18.*

Boni autem Catholici sunt, qui & fidem integram
sequuntur & mores bonos, Quod autem ad fidei do-
ctrinam pertinet ita, quærunt, si quid quærendum ha-
bent, vt absit concertatio periculosa vel quærenti, vel
ei cum quo quæritur, vel eis qui differentes audiunt.
Ita autem docent, si quid docendum habent, vt vsitata
& confirmata securissimè & fidentissimè & leuissi-
mè vt possunt insinuent. Inusitata verò, etiam si verita-
tis manifestatione liquidissima perceperunt, quæren-
di potius, quàm percipiendi aut affirmandi modo,
propter audientis infirmitatem. *Tom. 4. quest. ex Mat-
thæo, cap. 11.*

Triplex fidei Symbolum ab Augustino probari.

*Symbolum
Apostolicum
regula fidei.*

SANCTI Apostoli certam regulam fidei tradiderunt,
quam secundum numerum Apostolicum, duode-
cim sententijs comprehensam, Symbolum vocaue-
runt: per quam credētes Catholicā tenerēt vnitatē, &
per q̄ hæreticā conuincerent prauitatem, Symbolum
ergo tali ratione institutum maiores nostri dixerunt.
Tradunt enim, quòd post Ascensionem Domini, &
saluatoris nostri ad Patrem cū per aduentum Spiri-
tus sancti discipuli eius inflammati linguis omnium
loque-

verbis Augustini.

loquerentur ad singulas quasque nationes, ut Dei verbum prædicarent, ituri ac discessuri ab inuicem, normam prius sibi futuræ prædicationis in commune statuerunt, ne localiter ab inuicem discedentes, diuersum vel dissonum prædicarent his qui ad fidem Christi inuitabuntur. Omnes igitur in vno positi & Spiritu sancto repleti, breue suæ prædicationis iudicium conferendo in vnum, quod sentiebat vnusquisque computabat, atque hanc ita credentibus dandam esse regulam instituerunt. *Tom. 10 de temp. serm. 181.*

*Symboli an-
tiores Apo-
stoli.*

Symbolum Apostolicum.

Credo in vnum Deum, Patrem omnipotentem, creatorem coeli & terræ Et in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum, qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine, passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus. Descendit ad inferna, tertia die resurrexit à mortuis. Ascendit ad coelos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Credo in Spiritum sanctum, sanctam ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem, Remissionem peccatorum, Carnis resurrectionem, Vitam æternam. *Explicatur Tom. 3. lib. de fide & Symbolo. Item. To. 9. de Symbolo ad Catechum. libris quatuor. Præterea Tom. 10. de tempore, ser. 115.*

Symbolum Athanasij

Ex Symbolo Athanasij integrum versiculum sub nomine Patris Athanasij Alexandrini Episcopi, citat Augustinus. Tom. 8. in Psal. 120. Alterum similiter versiculum, sed tacito Athanasij nomine. Tom. 10. de temp. serm. 195.

Sym-

Prefatio ex verbis Augustini.

Symbolum Nicanum.

CRedimus in vnum Deum Patrem omnipotentem,
omnium visibilium & inuisibilium conditorem.
Et in vnum Dominum Iesum Christum filium Dei,
natum de Patre vnigenitum, hoc est, de substantia Pa-
tris Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de
Deo vero, natum non factum, vnus substantiæ cum
Patre, quod Græci dicunt *ὁμοούσιον* per quem omnia
facta sunt, siue quæ in cœlis, siue quæ in terris. Qui
propter nos homines, & propter nostram salutem
descendit, & incarnatus est de Spiritu sancto, & ho-
mo factus, passus est, & resurrexit tertia die. Ascendit
in cœlos, sedet ad dexteram Patris, inde venturus iu-
dicare viuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. E-
os autem qui dicunt: Erat quando non erat, & prius-
quam nasceretur non erat, & quia ex nullis existi-
bus factus est, vel ex alia substantia, vel natura, dicen-
tes mutabilem & conuertibilem filium Dei, hos a-
mathematizat Catholica & Apostolica ecclesia. *To.*
1. Conciliorum, Concil. Carthaginens. 6. Can. 10. Huic Con-
cilio Augustinus Numidia Legatus interfuit.

CONFES.

I

CONFESSIO

AVGVSTINIANAE LIBER

PRIMVS, TREDECIM CA- PITA COMPLE- CTENS.

Caput I. de Deo.

*I. Deum esse ne Paganis quidem fu-
isse incognitum.*

VOD Deus dicitur, vniuersæ creaturæ & omnibus gentibus, antequā in Christum crederent, non omni modo esse potuit hoc nomen ignotum. Hæc est enim vis veræ diuinitatis, vt creaturæ rationali, iam ratione vtenti, non omnino ac penitus possit abscondi. Exceptis enim paucis, in quibus natura nimium deprauata est, vniuersum genus humanum Deum mundi huius fatetur auctorem. In hoc ergo quod fecit hunc mundum, cœlo, terraque conspicuum, & antequam imbuerentur in fide Christi, notus omnibus gentibus Deus. In hoc autem quod nō est in iniurijs suis, & cum Dijs falsis colendus, notus * in Iudæa Deus. In hoc verò quod Pater est huius Christi, per quem tollit peccata mundi, * hoc nomen eius prius occultum omnibus, nunc manifestauit eis, quos * dedit ei Pater de mundo. *Tom. 9. super Ioan. Tract. 106.*

Dixit imprudens in corde suo, non est Deus *) Nec ipsi enim sacrilegi & detestandi quidam Philosophi, qui peruersa & falsa de Deo sentiunt, ausi sunt dicere,

*Deus crea-
turæ ratione
vtenti plane
ignotus esse
non potest.*

*Deus singula
riter notus
in Iudæa.*

** Psal. 75.*

** Ioan. 1.*

** Ioan. 17.*

** Psal. 13.*

Confessionis Augustiniane

Nemo voce
negare au-
det Deum
esse.

*Ibidem.

*Rom. 1.

*Rom. 1.

non est Deus. Ideò ergo dixit, in corde suo, quia hoc nemo audet dicere, etiam si ausus fuerit cogitare. Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in affectionibus suis. * Id est, dum amant hoc seculum, non amant Deum. Ipsæ sunt affectiones, quæ corrumpunt animam, & sic excæcant, ut possit etiam dicere imprudens in corde suo, non est Deus. Sicut enim non probauerunt Deum habere in notitia, dedit * illos Deus in reprobū sensum. Tom 8. in Psalm. 13.

Quod notum est * Dei manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit. Inuisibilia enim eius à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius ac diuinitas, ita ut sint inexcusabiles. Quia cognoscentes Deum, non ut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium. Vide quemadmodum non eos dixerit veritatis ignaros, sed quod veritatem in iniquitate detinuerint, quia occurrebat animo, ut quæreretur unde illis esse potuerit cognitio veritatis, quibus Deus legem non dederat. Neque hoc tacuit unde habere potuerint. Per visibilia namque creaturæ peruenisse eos dixit ad intelligentiam inuisibilis creatoris. Quoniam reuera sicut magna ingenia quærere perstiterunt, sic inuenire potuerunt. Tom 3. de Spiritu & litera cap. 12. Lege & Tom 10. de verbis Domini, serm. 55.

11. Quid sit Deus, ineffabile nobis esse & incomprehensibile.

7. de Trinit.

cap. 4.

Non parum

est nosse

quid non sit

Deus.

EXCEDIT supereminencia Deitatis, non solum vfitati eloquij nostri, sed etiam intelligentiæ facultatem. Verus enim cogitatur Deus quam dicitur, & veriùs est quam cogitatur. Non parua autem notitiæ pars est, si antequam scire possimus quid sit Deus,

Deus, possumus scire quid non sit. *Tom. 3 in sententijs
Prosperi ex Augustino collectis, sent. 61.*

Non est similis tibi in Dijs Domine. *) Quantum au-
tem sit dissimilis Deus, non dixit, quia dici non potest.
Intendat charitas vestra, Deus ineffabilis est. Facilius
dicimus quid non sit, quam quid sit. Terram cogi-
tas, non est hoc Deus: mare cogitas, non est hoc Deus:
Omnia quæ sunt in terra, homines & animalia, non est
hoc Deus. Omnia quæ sunt in mari, quæ volant per æ-
rem, non est hoc Deus. Quicquid lucet in cœlo, stellæ,
Sol, & Luna, non est hoc Deus. Ipsum cœlum non
est Deus. Angelos cogita, Virtutes, Potestates, Archan-
gelos, Thronos, & Sedes, Dominationes, non est hoc
Deus. Et quid est hoc? Solùm potui dicere, quid nō sit.
Quæris quid sit? Quod * oculus nō vidit, nec auris au-
diuit, nec in cor hominis ascendit. Quid curris ut as-
cendat in linguam, quod in cor non ascendit? *Tom. 8.
super Psalm. 85.*

Si ergo non potestis comprehendere quid sit Deus,
vel hoc comprehendite quid non sit Deus: multum
profeceritis, si non aliud quàm est de Deo senseritis:
nondum potes peruenire ad quid sit, perueni ad quid
non sit. Non est Deus corpus, non terra, non cœlum,
non Luna, non Sol, non stellæ, non corporalia ista. Si
enim non cœlestia, quanto minùs terrena? Tolle om-
ne corpus. Adhuc audi aliud: Non est Deus mutabilis
spiritus. Nam fateor, & fatendum est, quia Euangelium
loquitur: * Deus spiritus est. Sed transi omnem muta-
bilem spiritum, transi spiritum, qui modò scit, modò
nescit, modò meminit, modò obliuiscitur, vult quod
nolebat, non vult quod volebat, siue patiatur iam istas
mutabilitates, siue pati possit. Transi omnia, non inue-
nis in Deo aliquid mutabilitatis, non aliquid, quod a-
liter nunc est, aliter paulò ante fuerit. Nam ubi inue-
nis aliter, & aliter, facta est ibi quædam mors Mors e-
nim est, non esse quod fuit. *Tom. 9. in Euang. Ioan.
tract. 23.*

Intelligamus Deum si possumus, quantum possu-
mus, sine qualitate bonum, sine quantitate magnum,

* *Psalm. 85:*
Quantum
Deus sit
creaturæ dis-
similis, dici
non potest.
Facilius ex
creaturis di-
scitur, quid
nō sit Deus,
quàm quid sit.

Isai. 64:
1. Cor. 2:

Non valens
intelligere,
quid Deus
sit, intelligat
quid non sit.

* *Ioan. 4:*

Deus omnis
mutationis
expers.

Quomodo in-
uestigandum
quid sit Deus

Confessionis Augustiniana

sine intelligentia creatorem, sine situ præsentem, sine habitu omnia continentem, sine loco ubique totum, sine tēpore sempiternum, sine vlla sui mutatione mutabilia facientem, nihilque patiētem. Quisquis Deum ita cogitat, etsi nondum potest omnino inuenire quid sit, piē tamen cauet, quantum potest, aliquid de eo sentire quod non sit. *Tom. 5. de Trinit. lib. 3. cap. 1.*

Tene inconcussa fide Patrem & Filium & Spiritum sanctum esse Trinitatem, & tamen vnum Deum : non quòd sit eorum communis quasi quarta diuinitas, sed quòd sit ipsa ineffabilis & inseparabilis Trinitas. Patremque solum genuisse Filium, Filiumque solum genitum à Patre, Spiritum verò sanctum & Patris & Filij esse Spiritum. Et quicquid tibi, cum ista cogitas, corporeę similitudinis occurrerit, abige, abnue, nega, respue abijce, fuge. Non enim parua est inchoatio cognitionis Dei, si antequam possimus nosse quid sit, incipiamus iam nosse quid non sit. *Tom. 2. epist. 222. ad Consensium, ultra medium.*

III. Quis homini de Deo sensus habendus sit.

OMnis quæ nos circūstat, ad quam nos etiam pertinemus, vniuersa ipsa rerum natura proclamat, habere se præstantissimum conditorem, qui nobis mentem rationemque naturalem dedit, qua viuētia non viuētib⁹: sensu prædita, non sentientibus: intelligentia, non intelligentibus: immortalia, mortalibus: impotētibus, potentia: iniustis, iusta: speciosa, deformibus: bona, malis: incorruptibilia, corruptibilibus: immutabilia, mutabilibus: inuisibilia, visibilib⁹: incorporalia, corporalibus: beata, miseris præferenda, videamus. Ac per hoc quoniam rebus creatis creatorē sine dubitatione præponimus, oportet vt eum & summè viuere, & cuncta sentire atque intelligere & mori, corrumpi, mutariq; non posse, nec corpus esse, sed Spiritum omnium potentissimum, iustissimum, speciosissimum, optimum, beatissimumque fateamur. *Tom. 3. li. 15. de Trinit. cap. 4.*

*Attributa
Dei multa
& præstan-
tissima ex
creaturis
collecta.*

Quid es ergo Deus meus? quid rogo nisi Dominus
Deus?

Deus? Quis enim * Dominus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum nostrum? summe, optime, potentissime, omnipotentissime, misericordissime & iustissime, secretissime & presentissime, pulcherrime, & fortissime, stabilis & incomprehensibilis, immutabilis mutans omnia, nunquam nouus, nunquam vetus, innovans omnia, & in vetustatem perducens superbos & nesciunt. Semper agens, semper quietus, colligens & non egens, portans & implens, & protegens, creans & nutriens, & perficiens, quærens cum nihil desit tibi, a-
mas nec æstuas, zelas & securus es, poenitet te & non doleres, irasceris & tranquillus es, opera mutas nec mutas consilium, recipis quod inuenis, & nunquam amisisti. Nunquam inops, & gaudes lucris. Nunquam auarus, & usuras exigis. Supererogatur tibi ut debeas, & quis habet quicquam non tuum? Reddis debita nulli debens, donas debita nihil perdens. Et quid dicimus Deus meus, vita mea, dulcedo mea sancta, aut quid dicit aliquis, cum de te dicit? *Tom. 1. lib. 1. confessionum, cap. 4.*

* Psalm. 17.
Deum quomodo describat
Augustinus.

Divina providentia opera erga hominem.

Domine amo te. Percussisti cor meum verbo tuo, & amavi te. Sed & cælum & terra & omnia quæ in eis sunt, ecce undique mihi dicunt ut te amem, nec cessant dicere omnibus ut sint inexcusabiles. Altius autem tu misereberis, cui * misertus eris, & misericordiam præstabis, cui misericors fueris. Alioquin cælum & terra surdis loquuntur laudes tuas. Quid autem amo, cum te amo? non speciem corporis nec decus temporis, nec candorem lucis ecce istis amicis oculis, non dulces melodias suavium cantilenarum omnimodarum, non florum & unguentorum & aromatum suaevolentiam, non manna & mella, non membra acceptabilia carnis amplexibus. Non hæc amo cum amo Deum meum, & tamen amo quandam lucem, & quandam vocem, & quendam odorem, & quendam cibum, & quendam amplexum, cum amo Deum, lucem, vocem, odorem, cibum, amplexum interioris hominis mei: ubi fulget animæ meæ, quod non capit locus, & ubi sonat, quod non rapit tempus, & ubi olet quod non spargit flatus, & ubi sapit, quod non minuit edacitas, & ubi hæret, quod non

Omnis creatura nos ad Dei provocat amorem.

* Rom. 9.

Perfectiones rerum omnium præstantissime sunt in Deo.

Confessionis Augustiniana

Quomodo
per creatu-
ras ad Dei
cognitionem
ascendatur.

*Psalm. 99.

Melius per
animum no-
strum quam
per res corpo-
reas cognosci-
tur Deus.

*Psalm. 99.

Nulla ratio
patitur ut fa-
ctura factori
suo aequetur
vel compa-
retur.

*Sap. 13.

diuellit satietas. Hoc est quod amo, cum Deum meum amo. Et quid est hoc? interrogavi terram, & dixit, Non sum, & quaecunque in eadem sunt, idem confessa sunt. Interrogavi mare & abyssos, & reptilia animarum viuarum, & responderunt: Non sum Deus tuus, quere super nos. Interrogavi auras flabiles, & inquit vniuersus aer cum incolis suis: Fallitur Anaximenes, non sum Deus tuus. Interrogavi Coelum, Solem, Lunam, Stellas, neque nos sumus Deus quem quæris, inquit. Et dixi omnibus his quæ circumstant fores carnis meæ. Dicite mihi de Deo meo, quod vos non estis, dicite mihi de illo aliquid, & exclamauerunt voce magna: * ipse fecit nos. Interrogatio mea, interrogatio mea, & responsio eorum, species eorum. Et direxi me ad me, & dixi mihi: Tu quis es? Et respondi, homo. Et ecce corpus & anima in me mihi præsto sunt, vnum exterius & alterum interius. Quid horum est, unde quærere debui Deum meum, quem iam quæsiueram per corpus à terra vsque ad coelum, quousque potui mittere nuncios, radios oculorum meorum? Sed melius quod interius est: quippe renunciabant omnes nuncij corporales præfidenti & iudicanti de singulis responsionibus coeli & terræ, & omnium quæ in eis sunt dicentium: Non sumus Deus, * sed ipse fecit nos: homo interior cognouit hæc per exterioris ministerium, ego interior cognoui hæc, ego ego animus per sensus corporis mei. *Ibid. lib. 10. cap. 6.*

Quid est, inquam, omnipotens Deus? Quid nisi inestimabilis, ineffabilis, incomprehensibilis, ultra omnia, extra omnia, præter omnia? Omnem enim creaturam suam excedit, omnem facturam præterit, vniuersa præcellit. Si enim quæras magnitudinem, maior est, si pulchritudinem, pulchrior, si dulcedinem, dulcior, si splendorem, fulgidior, si iustitiam iustior, si fortitudinem fortior, si pietatem clementior. Nulla enim ratio patitur ut vel factura factori suo æquetur, vel opus artificis comparatur: sicut legitur in propheta: * Qui fecit fortia, fortior est, & qui fecit pulchra, pulchrior illis est. *Tom. 10. de verb. Apost. serm. 1.*

Deus supra quem nihil, extra quem nihil, sine quo nihil,

nihil, ultra quem nihil, infra quē nihil. Deus sub quo totum, cum quo totum, in quo totum. Deus * à quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Deus cuius nos fides excitat, Spes erigit, Charitas iungit. Deus qui perire * iubet, & inuenire facis, & pullantibus aperis. *Rom. 11. *Matth. 7. Deus à quo auerti cadere est, in quem cōuerti resurgere, in quo manere consistere. Deus quem nemo amittit nisi deceptus, nemo querit nisi admonitus, nemo inuenit nisi purus aut purgatus. Deus quem nescire mori est, quem nosse viuere est, quem spernere perire est, cui seruire regnare est. Tom. 9. de speculo. cap. 33. In eundem sensum quā plurima leges Tom. 1. soliloq. lib. 1. cap. 1. & Tom. 10. soliloq. cap. 32.

IIII. Deum Omnipotentem esse.

IN clarissima luce sapientiæ videbitur (post hanc vitam) quod nunc piorum fides habet, antequam manifesta cognitione videatur, quā certa & immutabilis & efficacissima sit voluntas Dei, quā multa possit, & nō velit, nihil aut velit quod non possit, quāquā sit verum quod in Psalmo canitur. *Deus autem noster in cōlo sursum, in cōlo & in terra, omnia quæcūque voluit fecit. Quod utique non est verum, si aliqua voluit & non fecit: & quod est indignius, ideò non fecit, quoniam ne fieret quod volebat omnipotens, voluntas hominis impediuisset. Non ergo fit aliquid, nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo. Tom. 3. Enchirid. cap. 95.

Deus potest quicquid vult, nō vult autem quicquid potest. *Psal. 113. Nihil fit, quod Deus non faciat, vel fieri sinat.

Omnipotens est ad facienda maiora & minora. Omnipotens est ad cōlestia & terrestria. Omnipotēs est ad facienda immortalia & mortalia. Omnipotens est ad facienda spiritalia & corporalia. Omnipotens est ad facienda visibilia & inuisibilia, magnus in magnis, nec paruus in minimis. Postremò omnipotens est ad facienda omnia, quæ facere voluerit. Nam ego dico, quanta non possit. Non potest mori, non potest peccare, non potest mentiri, non potest falli. Tanta non potest, quæ si posset, nō esset omnipotens. Tom. X. de temp. serm. CXIX.

In Deū nullus cadere potest defectus

Confessionis Augustiniana

Deus omnipotens est, & cum sit omnipotens, mori non potest, falli non potest, metiri non potest, & quod ait Apostolus, * negare seipsum non potest. Quam multa non potest, & omnipotens est. Et ideo omnipotens est, quia ista non potest: nam si mori posset, non esset omnipotens: si mentiri, si falli, si fallere, si iniquè agere, non esset omnipotens: quia si hoc in eo esset, non fuisset dignus, qui esset omnipotens. Prorsus omnipotens pater noster peccare non potest. Facit quicquid vult, ipsa est omnipotentia, facit quicquid bene vult, quicquid iustè vult: quicquid autem malè fit, non vult. Nemo resistit omnipotenti, ut non quod vult faciat. Ipse * fecit coelum & terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt, inuisibilia & visibilia. Inuisibilia sicut sunt in cælis, sedes, dominationes, principatus, potestates, archangeli, angeli, si bene vixerimus, ciues nostri. Fecit in cælo visibilia, Solè, Lunam, stellas, Suis animalibus terrestribus ornauit terram, impleuit aerem volatilibus, terram ambulantibus & serpentibus, mare natantibus, omnia impleuit suis creaturis proprijs: fecit * & hominem ad imaginem & similitudinem suam. *Tom 9. de Symb ad Cat. lib. 1. cap 1. Lege & lib. 2. cap. 3.*

Omnipotentem autem Deum non ita dicimus, ac si eum etiam mori posse credamus: & quia hoc non potest, ideo non sit dicendus omnipotens. Ille planè omnipotens verè solus dicitur, quia verè est, & à quo solo est, quicquid aliquo modo est, vel spiritale, vel corporale: quia vniuersa creatura sua vtitur, ut ei placet. Placet aut illi secundum veram incommutabilemque iustitiam, quod ipsi sibi est, omnia mutabilia, cum ipse sit incommutabilis, commutare pro meritis siue naturarum siue factorum. *Tom. 6. contra Faust. Manich. l. 26. cap. 5.*

Qui fideliter disputat, scire volat diligentius, quid respondeant infidelibus: qui autem infideliter disputant, argumentantur contra animas suas disputantes contra potentiam omnipotentis, dicentes: Vnde fieri potest, ut mortuus resurgat? Dico ego: Deus est qui facit, & tu dicis, fieri non potest. Non dico: Da mihi Christianum, da mihi Iudæum: sed, da mihi paganum multo-

* 2. Tim. 2.

Omnipotētia
Dei est, non
posse falli
aut peccare.

* Psal. 145.

* Genes. 1.

Disputātes
contra Dei
omnipotētiā
contra ani-
mas suas ar-
gumētantur.

multorum idolorum cultorem, Dæmonum seruum, qui non dicat, Deum esse omnipotentem, negare Christum potest, negare omnipotentem Deum non potest. Quem tu ergo credis, quasi pagano loquor, quem tu credis Deum omnipotentem, ipsum ego dico mortuorum suscitatorem. Si dixeris: Non potest fieri, derogas omnipotenti. Si autem credis illum omnipotentem, me quare respuis ista dicentem? *Tom. 10. de temp. serm. 139. Lege etiam de ciuit. Dei lib. 5. c. 5. & lib. 22. cap. 25. Item contra Felicem Manichæum lib. 2. c. 18.*

Facilius negatur Christus, quàm Deus omnipotens.

V. Dei prouidentia omnia regi.

Sicut Deus ubique totus, nullis inclusus locis, nullis vinculis alligatus, in nullas partes sectilis, ex nulla parte mutabilis, implens coelum & terram, præsentem potentia, non absente natura. Sic itaque administrat omnia quæ creauit, ut etiam proprios exercere, & agere motus sinat. *Tom. 5. de ciuit. Dei lib. 7. c. 30.*

Voluntas Dei est prima & summa causa omnium corporalium, spiritualiumque motionum. Nihil enim fit visibiliter & sensibiliter, quod non de inuisibili & intelligibili summi Imperatoris aula, aut iubeatur, aut permittatur, secundum ineffabilem iustitiam premium atque poenarum, gratiarum & retributionum, in ista totius creaturæ amplissima quadam vniuersaque Republica. *Tom. 3. lib. sent. sent. 58.*

Nihil fit, quod Deus non velit, aut fieri permittat.

Nec audiendi sunt, qui putauerunt, sublimes quidem mundi partes, id est, à confinio corpulentioris aeris humius & supra, diuina prouidentia gubernari; hanc autem imam partem terrenam & humidam aerisque huius viciniore, qui terrarum & aquarum exhalationibus humescit, in quo venti nubesque consurgunt, casibus potius & fortuitis motibus agitari. Contra hos loquitur Psalmus, qui cum explicasset laudem celestium, se etiam ad ista inferiora conuertit dicens: * Laudate Dominum de terra, dracones & omnes abyssi, ignis, grando, nix, glacies, spiritus tempestatis, quæ faciunt verbum eius. Nihil enim tam videtur casibus volui, quàm omnes istæ procellosæ ac turbulentæ qualitates, quibus coeli

Redarguuntur qui præcipuas tantum mundi partes prouidentia diuina gubernari putant.

** Psal. 148.*

Confessionis Augustiniana

huius inferioris, quod non immerito etiam terræ nomine deputatum est, facies variatur & vertitur. Sed cum addidit: * Quæ faciunt verbum eius: satis ostendit, earum quoque rerum ordinem diuino subditum imperio, latere nos potius, quàm vniuersitatis deesse naturæ. Quod autem ore suo Saluator dicit: * vnum passerem non cadere in terram sine Dei voluntate, & * quod foenū agri post paululum mittendum in clibanum, ipse tamen vestiatur: rōne confirmat non solum totam istam mundi partem rebus mortalibus & corruptibilibus deputari, verum etiam vilissimas eius abiectissimæque particulas diuina prouidentia regi.

Tom. 3. de Gen. ad literam, lib. 5 c. 21. Idem docet de Agone Christiano c. 8.

In ipsum mundum, velut in quandam magnam arborem rerum, oculus cogitationis attollitur, atque in ipso quoque gemina operatio prouidentiae reperitur, partim naturalis, partim volūtaria. Naturalis quidem per occultam Dei administrationem, quæ etiam lignis & herbis dat incrementum, volūtaria verò per angelorum opera & hominum. Secundum illam primam cœlestia superiùs ordinari, inferiùsque terrestria, luminaria syderaque fulgere, diei noctisque vices agitari, aquis terram fundatam interlui atque circumlui, aerem altius superfundi, arbuta & animalia concipi & nasci, crescere & senescere, occidere, & quicquid aliud in rebus interiore naturali que motu geritur. In hac autem altera signa dari, doceri & discere, agros coli, societates administrari, artes exerceri, & quæque alia, siue in superna societate aguntur, siue in hac terrena atque mortali: ita ut bonis cōsulatur, & per nescientes malos: inque ipso homine eandem geminam prouidentiae vigere potentiam. *Ibidem lib. 8. c. 9.*

Mouet itaque occulta potentia vniuersam creaturam suam, eoque motu illa versata dum angeli iussa perficiunt, dum circumeunt sydera, dum alternant vèti, dum abyssi aquarum lapsibus, & diuersis etiam per aerem conglobationibus agitur, dū vireta pullulant, suaque semina euoluunt, dum animalia gignunt, varioque appeti-

* *Ibidem.*

* *Matth. 10.*

* *Luc. 12.*

Mat. h. 6.

Vilissimas et abiectissimas etiam mundi partes Dei prouidentiae subiectas esse, Scripturis probat.

Duplici diuinae prouidentiae operatione mundus administratur.

Non tantum causa naturales earum effectus, sed etiam liberae voluntates Dei prouidentia reguntur Deus prouidendo motu vniuersam creaturam mouet.

petitu proprias vitas agunt, dum iniqui iustos exerce-
re permittuntur, explicat sæcula, quæ illi cum primùm
condita sunt, tanquam implicita indiderat; quæ ta-
men in suos cursus non explicarentur, si ea ille qui
condidit, prouido motu administrare cessaret. *Tom 3.
de Genes. ad literam lib. 5. c. 20. Plura Tom. 5. de Ciuit. Dei
lib. 5. cap. 11. Item libr. 7. c. 29. Et libr. 10. cap. 14 Et libr. 22.
cap. 24.*

Sed ijs tamen qui putant iniustum Deum, cum iustos
in doloribus & laboribus vident; aut certè si non au-
dent iniustum Deum dicere, vel res humanas non cu-
rare arbitrantur, vel semel statuiffe necessitates fato-
rum, contra quas nec ipse aliquid facit, ne ordinẽ re-
rum à se dispositum incòstantia turbare credatur: aut
aliquid aliud opinantur, q̃ Deus in aliquo inualidus,
non possit à iustis ista mala prohibere: dicendum est,
nullam fuisse futuram iustitiã in hominibus, si res hu-
manas non curat Deus: quia omnis ista hominum iu-
stitia, quam & tenere animus humanus rectè faciendo
potest, & peccando amittere, non imprimeretur ani-
mæ, nisi esset aliqua incommutabilis iustitia, quæ in-
tegra inueniretur à iustis, cum ad eam conuerterẽtur:
integra relinqueretur à peccantibus, cum ab eius lu-
mine auerterentur. Quæ iustitia incommutabilis uti-
quæ Dei est, nec eam porrigeret ad illustrandos ad se
conuersos, si res humanas non curaret. Si verò propte-
reã graua perpeti iustos non fineret, quia contra or-
dinem rerum à se dispositum nollet venire, nec ipse
iustus esset: non quia dispositionem suam seruare non
vult, sed quia ita disposuit ipsum ordinem rerum, vt
immeritis pœnis iusti affligantur. In aliquo autem
Deum esse inualidum ad repellẽda mala, quæ iusti pa-
tiuntur, quisquis opinatur, ideò desipit, quia non in-
telligit, sicut nefas est, iniustum Deum dicere, ita ne-
fas esse, omnipotentem negare. *Tom. 4. libr. 83. questio-
num, quest. 72. vide quæ in eadem questione sequuntur.*

*Necessitas
fati reprehē-
ditur.*

*Nulla in ho-
minibus esset
iustitia, si
Deus res hu-
manas non
curaret.*

V I. Deum esse ubique.

N Vsq̃quam absens est, qui cœlum & terram implet,
nec spacijs includitur paruis, magnisq; diffundi-
tur,

Confessionis Augustiniana.

**Deus ubiq;
totus.** tur, sed ubique totus est, & nullo continetur loco. *To. 2. Epist. 112. ad Paulinam c. 12.*

*** Hier. 23.** Non enim quia dicimus Deum & in cœlo esse & in terra, ipse quippe ait per prophetam: * cœlum & terrā ego impleo, aliam partem dicturi sumus eum in cœlo habere, & in terra aliam, sed totus in cœlo est, totus in terra: non alternis temporibus, sed vtrunq; simul, quod nulla natura corporalis potest. *Tom. 5. de Ciuit. Dei lib. 22. c. 29.*

Deus non occupat locum mole corporis, sed maiestate ubique præstò est. Quærunt (*Manichæi*) quomodo Sathanas cum Deo loqui potuerit: nō intuentes (non enim possunt superstitione & cōtentione cœcati) Dominum nō loci spaciū mole corporis occupare, & sic alibi esse, alibi nō esse, vel certè hīc habere partem aliam, & alibi aliam: sed maiestate ubique præstò esse, non per partes diuisum, sed ubique perfectum. *Tom. 4. de ser. Domini in monte lib. 2. petitione 5.*

*** Hier. 23.** Est ergo Deus per cūcta diffusus: ipse quippe ait per prophetam: * Cœlum & terram ego impleo. Et quod paulò ante posui de sapientia eius: Attingit * à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Itēque scriptum est: * Spiritus Domini repleuit orbē terrarum, eiq; dicitur in quodam Psalmo: Quò ibo à spiritu tuo, & à facie tua quò fugiam? Si ascendero in cœlum, tu ibi es: si descendero ad Infernū, ades: quia substantialiter Deus ubique diffusus. Sed sic est Deus per cūcta diffusus, vt non sit qualitas mundi, sed substantia creatrix mundi, sine labore regens, & sine onere cōtinens mundum. Non tamen per spacia locorū, quasi mole diffusa, ita vt in dimidio mūdi corpore sit dimidius, & in alio dimidio dimidius, atq; ita per totū totus: sed in solo cœlo tot⁹, & in sola terra totus, & in cœlo & in terra totus solus, & nullo cōtensus loco, sed in seipso ubiq; totus. *To. 2. Epist. 57. ad Dardanū, in solu. q. 1.*

Deus substantialiter ubique diffusus. Constituebam in cōspectu Spiritus mei vniuersam creaturam, quicquid in ea cernere possumus, sicuti est terra & mare, & aer, & sydera, & arbores, & animalia mortalia, & quicquid in ea non videmus, sicut firmamentum cœli, insuper & omnes angelos, & cūcta spiritalia-

ritualia eius: sed etiam ipsa quasi corpora essent, locis
& locis ordinavit imaginatio mea: & feci vnam mas-
sam grandē distinctam generibus corporum creaturā
tuam, siue quæ vera corpora erāt, siue quæ ipse pro spi-
ritibus finxeram: & eam feci grandem, non quantum
erat, quod scire non poteram, sed quantum libuit vn-
diq̃ue versum sanē finitam: Te autem Domine ex om-
ni parte ambientem eam & penetrantem, sed vsque-
quaq̃ue infinitum: tanquam si mare esset vbique, &
vndiq̃ue per immensa spacia infinitum solum mare,
& haberet intra se spongiā quamlibet magnā, sed
finitā tamen, plena esset vndiq̃; spongia illa ex om-
ni sua parte ex immenso mari: sic creaturā tuā fi-
nitā te infinito plenā putabam, & dicebam. Ecce
Deus, & ecce quæ creauit Deus, & ecce quomodo am-
bit atque implet ea. *Tom. 1. Confess. lib. 7. c. 5. Hac atque
similia in Augustino intellige secundum superiora. Lege To.
6 contra Epist. Manichæi c. 19. & sequentibus. Item contra
Faustum Manich. lib. 6.*

*Similitudine
spongiæ &
maris adum-
bratur vbi-
quitas Dei.*

VII. Deum summum esse bonum, in quo
vita beata consistat.

IN Deo summum hominis bonum constitutum est,
nō quo alia bona non sint, sed summum id dicitur,
quo cuncta referuntur. Eo. n. fruendo quisq̃ue bea-
tus est, propter quod cætera vult habere, cū illud iā
non propter aliud sed propter seipsum diligatur. Et i-
deò finis ibi dicitur, quia iam quò excurrat, & quò re-
feratur nō inueniretur. Ibi requies appetēdi, ibi fruē-
di securitas, ibi tranquillissimum gaudium optimæ
voluntatis. *To 2. Epist. 56. ad Dioscorum, circa medium.*

*Summum bo-
num, & bo-
norū omniū
finis Deus.*

Eò est omnino tendendum, ad id omnia cōsilia no-
stra referenda. Bonorum summa Deus nobis est, Deus
est nobis summum bonum. Neq; infrā remanendum
nobis est, neq; vltra quærendum. Alterum enim peri-
culosum, alterum nullum est. *Tom. 1. de moribus Eccles.
Cathol. lib. 1. c. 8.*

*Bonorū sum-
ma Deus no-
bis est.*

Nam quid erit aliud optimum hominis, nisi cui in-
hærere est beatissimum? Id autem est solus Deus, cui
hærere certē non valemus, nisi dilectione. *Ibid. cap. 14.
vide & alia eiusdem libri.*

Sum-

Confessionis Augustiniane

Omnia bona sunt à Deo, sed non omnia de Deo. Summum bonum quo superius non est, Deus est: ac per hoc incommutabile bonum est, & ideò verè æternum, & verè immortale. Cætera omnia bona non nisi ab illo sunt, sed non de illo. De illo enim quod est, hoc est quod ipse est: ab illo autem quæ facta sunt, non sunt quod ipse. Ac per hoc si solus ipse incommutabilis, omnia quæ fecit, quia ex nihilo fecit, mutabilia sunt. *Tom. 6. de natura boni contra Manichæ. c. 1.*

** Luc. 18. Summum bonum anima bonum.* Bonum tuum quære ô anima. Est enim bonum aliud alteri, & omnes creaturæ habent quoddam bonum suum integritatis suæ, & perfectionis naturæ suæ. Interest quid cuiq; rei imperfectæ necessariū sit, ut perficiatur: quære tuum bonum. Nemo * bonus nisi vnus Deus. Summum bonum hoc est tuum bonum. Quid deest, cui summum bonum bonum est? *Tom. 8. in Psal. 101.*

Quelibet res creata est bonum aliquod, et Deus absolutum bonum. Bona est terra altitudine montium, & temperamento collium, & planicie camporum, & bonum prædiū, amœnum ac fertile, & bona domus paribus membris disposita, & ampla, & lucida, & bona animalia, animantia corpora, & bonus aer, modestus & salubris, & bonus cibus, suavis atq; aptus valetudini, & bona valetudo sine doloribus & lassitudine, & bona facies hominis dimensa pariliter, & affecta hilariter, & luculenter colorata, & bonus animus amici, consensionis dulcedine & amoris fide, & bonus vir iustus, & bonæ diuitiæ, quia facile expediunt, & bonum cœlum cum Sole & Luna & stellis suis, & boni Angeli, sancta obedientia, & bona locutio suauiter docens, & congruenter mouens audientē. Et bonum carmen canorū numeris, & sententijs graue. Quid plura & plura? Bonum hoc & bonum illud. Tole hoc & illud, & vide ipsum bonū si potes, ita Deū videbis nō alio bono bonū, sed bonū omnis boni. Neque. n. in his omnibus bonis, vel quæ cōmemorauī, vel quæ alia cernūtur siue cogitātur, diceremus aliud alio melius cū verè iudicamus, nisi esset nobis impressa notio ipsius boni, secūdam quod & probaremus aliquid, & aliud alij præponeremus. Sic amandus Deus, non hoc & illud bonum, sed ipsum bonum. Quærendum enim bonum animæ, non cui su-

Impressa nobis notio summi boni. peruo-

peruolitet iudicando, sed cui hæreat amando. Et quid hoc nisi Deus? *Tom. 3. de Trinitate lib. 8 c. 3.*

Si enim homo ita creatus est, ut per id quod in eo præcellit, attingat illud, quod cuncta præcellit, id est, vnum, verum, optimum Deum, sine quo nulla natura subsistit, nulla doctrina instruit, nullus usus expedit: ipse quærat, ubi nobis omnia sunt secunda: ipse ceruetur, ubi nobis certa sunt omnia: ipse diligatur, ubi nobis recta sunt omnia. *Tom. V. libr. 8. de ciuitate Dei. Cap. 4.*

CAPVT SECVNDVM DE TRINITATE ET vnitate Dei.

I. In Diuinis esse Trinitatem personarum, & vnitatem essentia.

Redimus & tenemus, & fideliter prædicamus, quod Pater genuerit Verbum, hoc est sapientiam, per quam facta sunt omnia, vnigenitum Filium, vnus vnum, æternus coeternum, summe bonus, æqualiter bonum, & quod Spiritus sanctus simul & Patris & Filij sit Spiritus, & ipse consubstantialis, & coeternus ambobus. Atque hoc totum & Trinitas sit propter proprietatem personarum, & vnus Deus propter inseparabilem diuinitatem, sicut vnus omnipotens propter inseparabilem omnipotentiam: ita tamen, ut etiam cum de singulis queritur, vnusquisque eorum & Deus & omnipotens esse respondeatur: cum verò de omnibus simul, non tres Dij vel tres omnipotentes, sed vnus Deus omnipotens: tanta ibi est in tribus inseparabilis vnitas, quæ sic se voluit prædicari. *To. 5. li. 11. de Ciuitat. Dei c. 24.*

*Spiritus sanctus
estus Patris et
filij est Spiritus,
ambobus
consubstantialis.*

Vnde etiam in Fide Catholica contra venena quorundam hereticorum sic edificamus, ut dicamus Patrem & Filium & Spiritum sanctum vnus substantia esse. Quid est vnus substantia? verbi gratia: Si aurum est Pater, aurum & Filius: aurum & Spiritus sanctus.

Quic-

Confessionis Augustiniana. Lib. I.

*Quicquid est
Pater in eo
quod Deus
est, hoc est
Filius, hoc
est Spiritus
sanctus.*

Quicquid est Pater, quod Deus est, hoc est Filius, hoc Spiritus sanctus. Cum autem Pater est, non illud est, quod illud est. Pater enim non ad se, sed ad Filium dicitur. Ad se autem Deus dicitur. Itaque eò quod Deus est, hoc ipso substantia est. Et quia eiusdem substantiæ Filius, proculdubio & Filius Deus. At verò quod Pater est, quia non substantiæ nomen est, sed refertur ad Filium, non sic dicimus Filium Patrem esse quomodo dicimus Filium Deum esse. Quæris quid sit Pater? Respondetur, Deus. Quæris quid sit filius? Respondetur, Deus. De solo Patre interrogatus, Deum responde: de solo Filio interrogatus, Deum responde: de utroque interrogatus, non Deos, sed Deum responde. Non sicut in hominibus: quæris quid sit Pater Abraham? respondetur homo, substantia eius respondetur. Quæris quid sit Filius eius Isaac? respondetur homo: eiusdem substantiæ Abraham & Isaac. Quæris quid sit Abraham & Isaac? Non respondetur homo, sed homines. Non sic in diuinis: tanta enim ibi est substantiæ societas, ut æqualitatem admittat, pluralitatem non admittat. *To. 8. in Psal. 68. concion. prima.*

Quamuis in rebus creatis quod dicitur absolute de singulis in numero singulari, de pluribus similibus possit numero multitudinis enunciari, non tamen in diuinis propter essentiam, quæ nullam admittit pluralitatem.

*Per quid di-
uine personæ
distinguan-
tur.*

*Spiritus san-
ctus à Patre
& Filio non
natus, nec fa-
ctus, sed De-
us procedens.*

Credimus vnum esse Deum Patrem & Filiū & Spiritum sanctum: Patrem, eò quòd Filium habeat. Filiū, eò quòd Patrem habeat. Spiritum sanctum, eò quòd sit ex Patre & Filio procedens, Patri & Filio coæternus. Pater ergò principiū Deitatis, qui sicut nunquam fuit non Deus, ita nunquam fuit non Pater, à quo Filius natus, à quo Spiritus sanctus non natus, quia non est Filius, neque inginitus, quia non est Pater, neque factus, quia non est ex nihilo, sed ex Deo Patre, & Deo Filio, Deus procedens. Pater æternus, eo quod æternū habeat Filium, cuius æternus sit Pater. Filius æternus, eo quod sit Patri coæternus. Spiritus sanctus æternus, eo quod sit Patri & Filio coæternus. Non confusa in vna persona Trinitas, ut Sabellius dicit, neque separata, aut

ta, aut diuina in natura Diuinitas, vt Arrius blasphematur, sed alter in persona Pater, alter in persona Filius, alter in persona Spiritus Sanctus. Vnus natura in sancta Trinitate Deus Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Tom. 3. de Ecclesiast. dogmatib c. 1.

In Trinitate ergo quæ Deus est, & Pater Deus est, & Filius Deus est, & Spiritus sanctus Deus est, & simul hi tres vnus Deus: nec huius Trinitatis tertia pars est vnus, nec maior pars duo, quàm vnus est ibi: nec maius aliquid sunt oēs quàm singuli, quia spiritalis hæc, non corporalis est magnitudo. Qui potest capere capiat: qui autem nō potest, credat & oret, vt quod credit, intelligat. Tom. 6 contra Maxim. Arria. Episcop. libr. 3. c. 10.

II. In Diuinis quamuis plures personæ distinctæ sint, non tamen plures Deos, sed vnum esse Deum.

Catholica Fides credit Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, vnum Deum, vnius substantiæ Trinitatem, inseparabiliter, æqualiter, non commixtione confusam, non distinctione separatam. Tom. 6. de eo quod dictum est: Ego sum qui sum.

Omnes (enim) quos legere potui qui ante me scripserunt, de Trinitate quæ est Deus, diuinorum librorum veterum & nouorum Catholici tractatores, hoc intenderunt secundum Scripturas docere, quod Pater & Filius & Spiritus sanctus, vnius eiusdemque substantiæ, inseparabili æqualitate diuinam insinuent vnitatem. Ideoque non sint tres Dij, sed vnus Deus: quamuis Pater Filium genuerit, & ideò Filius nō sit qui Pater est: Filiusque à Patre sit genitus, & ideò non sit Pater, qui filius est: Spiritusque sanctus nec Pater sit nec Filius, sed tantum Patris & Filij Spiritus, Patri & Filio etiam ipse coæqualis, & ad Trinitatis pertinens vnitatem. Tom. 3. de Trinitat. lib. 1. c. 4.

Principaliter atque indubitater toto corde retine, Patrem Deum, Filium Deum, & Spiritum sanctum Deum, id est, sanctam atque ineffabilem Trinitatem; vnum esse naturalem Deum, de quo in Deuteronomio dicitur: * Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus

Summa Catholice Confessionis de Trinitate. De cōse. dist. 3. cap. omnes quos.

* Dent. 6.

Confessionis Augustiniana Lib. i.

**Matt. 4.*

*Nisi essent in
diuinis tres
personae, non
esset Trini-
tas: & nisi
esset essentia
vnitas, non
esset vnus
Deus.*

*Damnantur
tres Deos cō-
stituentes.*

est. Et*, Dominum Deum tuū adorabis, & illi soli ser-
uies. Veruntamē quia istū vnum Deū, qui solus est ve-
rus naturaliter Deus, non Patrem solū, neq; Filium so-
lum, neq; solū Spiritum sanctū, sed simul Patrē, & Fi-
lium, & Spiritū sanctum diximus esse, cauendū est, ne
sicut Patrem & Filiū & Spiritū sanctū vnum Deū esse,
quantū ad naturalē attinet vnitatē, veraciter dicim⁹:
sic eū qui Pater est, eūdem vel Filiū, vel Spiritum san-
ctum, aut eū qui Filius est, siue Patrē, siue Spiritum san-
ctum, aut eū qui Spiritus sanctus propriē in confessio-
ne hui⁹ Trinitatis dicitur, vel Patrē vel Filium perso-
naliter dicere siue credere, quod omnino nefas est, au-
deamus. Fides. n. quam sancti Patriarchæ atq; Prophe-
tę ante incarnationem Filij Dei diuinitus acceperunt,
quam etiam sancti Apostoli ab ipso Domino in carne
posito audierunt, & Spiritus sancti magisterio instru-
cti, non solū sermone prædicauerunt, verū etiā ad
instructionem saluberrimam posterorū scriptis suis
inditam reliquerunt, vnum Deum prædicat Trinita-
tem, id est, Patrem, & filium, & Spiritum sanctum. Sed
Trinitas vera nō esset, si vna eademq; persona dicere-
tur Pater & Filius & Spiritus sanctus. Si enim sicut est
Patris & Filij & Spiritus sancti vna substantia, sic esset
vna persona, nihil omnino esset, in quo veraciter Tri-
nitas diceretur. Rursus quidem Trinitas esset vera, sed
vnus Deus Trinitas ipsa non esset, si quemadmodum
Pater & Filius & Spiritus sanctus, personarum sunt ab
inuicē proprietate distincti, sic fuissent naturarū quo-
que diuersitate discreti. Sed quia in illo vno vero Deo
Trinitate, non solū quod vnus Deus est, sed etiam
quod Trinitas est, naturaliter verū est: propterea ipse
verus in personis Trinitas est, & in vna natura vnus
est. *Tom. 3. de Fide ad Petrum c. 1. Lege quæ ibidē sequuntur.*

MALEDICTVS qui indiuisam Deitatem Patris, &
filij & Spiritus S. non confitetur. Maledictus qui pro-
pria nomina personarū, tres Deos, aut tres Dominos,
aut tres Spiritus confitetur. *Tom. 10. Serm 6. de Tempor.*

*III. In Deo esse tres personas seu hypostases, &
vnam numero essentiam.*

CRE-

CRedimus in Deum Patrem omnipotentem, cunctorum visibilium & invisibilium conditorē. Credimus & in Dominum Iesum Christū, per quem creata sunt omnia, verum Deum vnigenitum, verum Dei Filium, non factum aut adoptiuum, sed genitum, vnus cū Patre substantiæ, quod Græci dicunt homou-
siō, atq; ita per omnia æqualem Deo Patri, vt nec tem-
pore, nec gradu, nec potestate esse possit inferior. Tā-
tumq; esse confitemur illum, qui est genitus, quantus
est ille qui genuit. Non aut quia dicimus genitū à Pa-
tre Filium, diuinæ & ineffabili generationi aliquod
tempus ascribimus, sed nec Patrē dicimus aliquando
coepisse, nec Filium. Non enim possumus aliter cōfite-
ri æternum Patrē, nisi confiteamur etiam & Filiū coæ-
ternū. Ex Filio Pater dicitur, & qui semper Pater fuit,
semper filium habuit. Credimus & in Spiritū sanctū,
Deum verum ex Patre procedentē, æqualē per omnia
Patri & filio, natura, voluntate, potestate, æternitate,
substantia. Nec est prorsus aliquis in Trinitate gradus,
nihil quod inferius superiusq; dici possit. Ideò tota
Deitas sua perfectiōe æqualis est, vt exceptis vocabu-
lis, q̄ proprietatem personarum indicant, quicquid de
vna persona dicitur, de tribus dignissimē possit intel-
ligi. Atq; vt confutantes Arriū, vnā eandemq; dicimus
Trinitatis substantiā esse, & vnū in tribus personis fate-
mur Deū, ita impietate Sabellij declinātes, tres perso-
nas expressas sui proprietate distinguimus, nō ipsum si-
bi Patrē, ipsum filiū, ipsum Spiritū sanctū esse dicētes,
sed aliā Patris, aliā filij, aliam Spiritus S. esse personā.
Non enim nomina tātūmodò, sed etiā nominum pro-
prietates. i. personas cōfitemur. *To 10. de Temp ser. 191.*
Est hic sermo et apud Hier. To. 4. in expo. Sym. ad Damasū.

Hæc Trinitas est vnus eiusdemq; nature atque sub-
stantiæ, nō minor in singulis, quā in omnibus, nec ma-
ior in omnibus quā in singulis, sed tanta in solo Pa-
tre, vel in solo filio, quanta in Patre simul & filio, &
tanta in solo Spiritu sancto, quanta simul in Patre, &
Filio, & Spiritu sancto. Neque enim Pater vt habe-
ret filium de seipso, minuit seipsum, sed ita genuit

*Facit hoc cōtra
nostri tē-
poris Trini-
tarios.*

*Generatio
Filij nullum
habuit initium
temporis, sed
est æterna.*

*Substantiā
siue essentia
diuina tantā
in qualibet
quantā est in
tota Trini-
tate.*

Confessionis Augustiniana Lib. I.

de se alterum se, vt tot⁹ maneret in se, & esset in Filio tantus, quantus & solus. Similiter & Spiritus sanctus integer de integro, nō præcedit, vnde procedit, sed tantus cum illo, quantus ex illo, nec minuit cū procedendo, nec auget hærendo. Et hæc omnia nec confusè vnum sunt, nec distinctè tria sunt, sed cū sint vnum, tria sunt: & cū sint tria, vnum sunt. Proinde qui tam multis cordibus fidelium suorum donauit, vt essent

** Act. 24.
Vnaqueque
persona est
Deus, tres au-
tē simul non
tres Dij, sed
vnus Deus.*

*Contra Sa-
bellianos &
Seruetianos.*

*Contra Trini-
tarios.*

*Contra Ar-
rianos &
Eunomia-
nos.*

* cor vnum, quantò magis conseruat in seipso, vt sint hæc tria & singula Deus, & simul omnia non tres Dij, sed vnus Deus. Hic est vnus Dominus Deus noster, cui vniuersa pietate seruitur, cui soli latria debetur. *To. 2. Epist. 66. ad Maximum.*

Nec eos audiamus, qui dicunt Patrem tantummodò esse, nec habere Filium, nec esse cum eo Spiritum sanctum: sed ipsum Patrem aliquando appellari Filium, aliquando Spiritum sanctū. Nesciunt enim principiū, ex quo sunt omnia: & imaginem eius, per quam formantur omnia: & sanctitatem eius, in qua ordinantur omnia. *Tom. 3 de agone Christiano c. 14.*

Nec eos audiamus, qui indignantur & stomachantur, quia non tres Deos colendos dicimus. Nesciunt enim quòd sit vna eademq; substantia, & phantasmatibus suis illudantur: quia solent videre corporaliter vel animalia tria, vel quæcunq; corpora tria, locis suis esse separata. Sic putāt intelligendā substantiam Dei, & multum errant: quoniam superbi sunt, & non possunt discere, quia nolunt credere. *Ibid. c. 15.*

Nec eos audiamus, qui Patrem solum verum Deum & sempiternum esse dicunt: Filium autem non de ipso genitum, sed ab ipso factum de nihilo, & fuisse tempus quando non erat, sed tamē primum locum tenere in omni creatura: & Spiritum sanctum minoris maiestatis esse, quàm Filiū, & ipsum factum esse post Filiū: & horum trium diuersas esse substantias, tanquam aurum & argentum & ærumentum. Nesciunt enim quid loquantur, & de his rebus, quas per oculos carneos videre consueuerunt, vanas imagines ad disputationes suas transferunt. *Ibid. c. 16.*

Si

Si quis non dixerit, Patris & Filij & Spiritus sancti
vnam diuinitatem, parem maiestatem, potentiam, vnā
gloriam, dominationem, vnum regnum, atque vnā vo-
luntatem, anathema sit. Si quis tres personas non di-
xerit veras, Patris & Filij & Spiritus sancti, æquales
semper viuentes, omnia continentes, visibilia & inui-
sibilia, omnia potētes, omnia iudicantes, omnia viui-
ficantes, omnia facientes, omnia quæ saluanda sunt,
saluantes, anathema sit. *Tom. 10. de Tempore. Sermone. 129.*

*Damnatur
his Anathe-
matismis
Trinitarij
& Serue-
tiani.*

IV. Simplicem esse in personarum Trinitate

Deitatis essentiam.

Nec quoniam Trinitas est, ideoque triplex putan-
dus est. Alioquin minor erit Pater solus, aut Fili-
solus, quàm simul Pater & Filius. Quanquam non in-
ueniatur, quomodo dici possit, aut Pater solus, aut Fi-
lius solus, cū semper atq; inseparabiliter & ille cū
Filio sit, & ille cum Patre: non vt ambo sint Pater, aut
ambo Filius, sed quia semper in inuicem, neuter so-
lus. *Tom. 3. de Trinit. lib. 6. c. 7.*

*Deus nō tri-
plex est, quā
uis Trinitas
dicatur.*

In summa Trinitate tantum est vna (*persona*) quan-
tum tres simul, nec plus aliquid sunt duæ, quàm vna:
& in se infinita sunt. Ita & singula sunt in singulis, &
omnia in singulis, & singula in omnibus, & omnia in
omnibus, & vnum omnia *Ibid. c. 10. Legeli. 15 c. 7 & 22.*

*In diuinis tā-
tum est vna
persona, quā-
tum duæ, &
quātum tres
simul.*

TRINITAS vnus est Deus: nec ideo nō simplex,
quia Trinitas. Neque enim propter hoc naturam Dei
bonam simplicem dicimus, quia Pater in ea est solus,
aut solus Filius, aut solus Spiritus sanctus. Non enim
sola est ista nominis Trinitas sine subsistentia perso-
narum, sicut Sabelliani hæretici putauerunt. Sed ideo
simplex dicitur, quoniam quod habet, hoc est: excepto
quòd relatiuè quæq; persona ad alteram dicitur. Nam
vtique Pater habet Filium, nec tamen ipse est Filius.
Et filius habet Patrem, nec tamē ipse est Pater. In quo
ergo ad seipsum dicit, non ad alterum hoc est quod
habet, sicut ad seipsum dicitur viuens, habendo utiq;
vitam, & eadem vita ipse est. Propter hoc itaq; natura
dicitur simplex. *Tom. 5. de ciuit Dei lib. 11. c. 10.*

*Natura trini-
tatis sim-
plex.*

EST ibi (*in Trinitate*) aliquid ineffabile, quod ver-

In Deo quomodo numerus sit, & quomodo non sit.

bis explicari non possit: ut & numerus sit, & numerus non sit. Videte enim si non quasi apparet numerus, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus Trinitas. Si tres, quid tres? deficit numerus. Ita Deus nec recedit à numero, nec capitur numero. Quia tres sunt, tanquam est numerus: si quæris qui tres? non est numerus. Vbi cogitare cœperis, incipis numerare: vbi numeraueris, quid numeraueris non potes respondere. Pater, Pater est: Filius, filius est: Spiritus sanctus, Spiritus sanctus est. Quid sunt isti tres, Pater & Filius & Spiritus sanctus? Non tres Dij? Non. Non tres omnipotentes? Non. Non tres mundi creatores? Non. Ergo omnipotens Pater? Omnipotens planè. Ergo & Filius non omnipotens? Et Filius omnipotens planè. Ergo Spiritus sanctus non omnipotens? Et ipse omnipotens. Tres ergo omnipotentes? Non, sed vnus omnipotēs. Hoc solo numerum insinuant, quod ad inuicem sunt, non quod ad se sunt. *Tom 9 in Euang. Ioann. tract. 39.*

V. Substantialia nomina in Diuinis singulari numero de tribus coniunctim personis esse intelligenda.

In Diuinis quare tres personæ, non autem tres Dij.

Si propterea dicimus tres personas, (in Diuinis) quia cōmune est eis id quod persona est, alioquin nullo modo possunt ita dici, quemadmodum non dicuntur tres Filij, quia non commune est eis id quod est filius: cur nō etiam tres Deos dicimus? Certè enim quia Pater persona, & fili⁹ persona, & Spiritus sanctus persona, ideo tres personæ. Quia ergo Pater Deus, & filius Deus, & Spiritus sanctus Deus, cur non tres Dij? Aut quoniā ppter ineffabilem cōiunctionē hæc tria simul vnus Deus, cur nō etiā vna persona, ut ita nō possimus dicere tres personas, quāuis singulam quāq; appellemus personam, quemadmodum non possumus dicere tres Deos, quāuis quēq; singulū appellemus Deū, siue Patrem, siue Filium, siue Spiritum sanctū: An quia Scriptura nō dicit tres Deos? Sed nec tres personas alicubi scripturam commemorare inuenimus? An quia nec tres, nec vnā personam Scriptura dicit hæc tria? Legimus enim personam Domini, non personam Dominū: propterea licuit loquendi & disputandi necessita-

fitate, tres personas dicere, nō quia Scriptura dicit, sed quia Scriptura nō cōtradicit. Si autem diceremus tres Deos, contradiceret Scriptura dicens: * Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est. Cur ergo & tres essentias non licet dicere, quod similiter Scriptura, si-
In Diuinis dicimus tres personas, quā uis Scriptura id nō dicat. * Deut. 6. Ponens tres Deos, cōtra-
 cut non dicit, ita nec cōtradicit? Nam essentia si speci-
 ale nomen est commune tribus, cur non dicantur tres
 essentiae, sicut Abraham, Isaac, & Iacob, tres homines,
 quia homo speciale nomē est commune omnibus ho-
 minibus. Si autem speciale nomen nō est essentia, sed
 generale, quia homo, & pecus, & arbor, & sydus & an-
 gelus dicuntur essentia, cur nō dicuntur istae tres es-
 sentiae, sicut tres equi dicuntur tria animalia, & tres lauri
 dicuntur tres arbores, & tres lapides tria corpora? Aut
 si propter unitatē Trinitatis nō dicuntur tres essentiae,
 sed vna essentia, cur non propter eandem unitatē non
 dicuntur tres substantiae vel tres personae, sed vna sub-
 stantia & vna persona? Quā n. est illis commune no-
 men essentiae, ita ut singulus quisque dicatur essentia,
 tam illis commune est, vel substantiae, vel personae
 vocabulum. Quod enim de personis secundum no-
 stram, hoc de substantijs secundum Græcorum con-
 suetudinem * ea quæ diximus, oportet intelligi. Sic
 enim dicunt illi tres substantias vnā essentiam, quē-
 admodum nos dicimus tres personas, vnā essen-
 tiam vel substantiam. Quid igitur restat, nisi ut fatea-
 mur loquendi necessitate partita hæc vocabula, cū
 opus esset copiosa disputatione aduersum insidias vel
 errores hæreticorum? Cū enim conaretur humana
 inopia loquendo proferre ad hominum sensus, quod
 in secretario mentis pro captu tenet, de Domino Deo
 creatore suo, siue per piā fidem, siue per qualemcūq;
 intelligentiā, timuit dicere tres essentias, ne intelli-
 geretur in illa summa æqualitate vlla diuersitas. Rursum
 non esse tria quædam, non poterat dicere, quod Sabel-
 lius quia dixit, in hæresim lapsus est. Certissimē quip-
 pe & de Scripturis cognoscitur, quod piē credendum
 est, & aspectus mētis indubitata perceptione perstrin-
 gitur, & Patrē esse & Filium, & Spiritum sanctū, nec est.

*Sabellius ne-
gans esse tria
quædam in
Deo, in hære-
sim lapsus*

Confessionis Augustiniana Lib. I.

eundem Filium esse qui Pater est, nec Spiritum sanctū eundem esse vel Patrem vel Filium. Quæsiuit quid tria diceret. Et dixit substantias siue personas, quibus nominibus non diuersitatem intelligi voluit, sed singularitatem: ut non solum ibi vnitas intelligatur, ex eo quod dicitur vna essentia, sed & Trinitas, ex eo quod dicuntur tres substantiæ vel personæ. *Tom. 3. de Trinit. lib. 7. c. 4.*

* *Monendus hic Lector homonymam vocem esse substantiam. Nonnunquam enim Augustino idem est, quod substantia, siue persona, ut cum hic ait: in diuinis esse tres substantias: nonnunquam verò idem quod essentia vel essentia ut quando dicit, in personis diuinis esse vnā substantiam Vide Tom. 3. lib. 3. de Trinit. c. 11. & libr. 5. c. 8. & lib. 7. c. 4. 5. & alibi.*

INTERROGATIO: Vtrum solus Pater, aut solus Filius, aut solus spiritus Sanctus per se plenus Deus, & perfectus dici debeat? RESPON. Vtique Pater per se est plenus Deus, similiter & Filius plenus Deus, & Spiritus sanctus plenus Deus creditur. INTER. Si vnaquæque persona per se plenus Deus dici potest, quare non tres Deos dicimus Patrem & Filium & Spiritum sanctum? RESPON. Quia vna substantia est Pater & Filius & Spiritus sanctus, & non tres substantiæ. Proinde vnitas substantiæ tres Deos prohibet dicere vel credere. INTERROGATIO: Dum tres personas dicimus, Patrem & Filium & Spiritum sanctum, quare non tres Deos, nec tres omnipotentes, nec tres bonos, nec tres magnos dicere fas est? RESPON. Quia Deus & omnipotens & magnus, & bonus & æternus substantialia nomina sunt, & ad se dicuntur: ideò non licet ea plurali numero dicere, sed singulari: & omne nomen quod substantiam Dei, vel essentiam significat, semper singulari numero proferendum est. Pater autem & Filius & Spiritus sanctus relatiua sunt nomina, & ideò tres personæ rectè dicuntur. *Tom. 3. de inquisitione, vel in questionculis de Trinitate.*

Absoluta nomina, quæ scilicet ad essentiam diuinam pertinent, vel eā consequuntur, ita dicuntur de singulis personis in numero singulari, ut de omnibus simul in numero plurali ef-

Pater,

Pater, inquam, Deus, Filius Deus, Spiritus sanctus Deus: non tres Dij, sed vnus Deus, vt Moyses dicit: * Audi Israel, Dominus Deus tuus, vnus est Deus: ac per hoc sicut dicimus, non tres Deos, non tres essentias, ita nec tres sapientias, nec tres spiritus. Nam interrogati de singulis personis, si sit Pater sapientia, vel Filius, vel Spiritus sanctus, respondemus, Pater est Sapientia, Filius est Sapientia, Spiritus sanctus est Sapientia: non tres sapientiæ, nec tres spiritus, sed vna sapientia, & vnus spiritus, sicut vna substantia, & vna essentia: quia hoc illi Patri est esse, quod Filio Sapientiæ, & Spiritui sancto est esse. Et cum æquales sint, Pater & Filius & Spiritus sanctus, Filius tamen dicit: * Pater maior me est. Et *, Non veni voluntatem meam facere, sed voluntatem eius, qui me misit. Et, * Pater si possibile est, trāseat à me Calix iste. Et, * Mea doctrina non est mea, sed eius qui me misit. Ista omnia & alia, quæ dicit Filius, secundum formam * serui, quam assumpsit, intelligenda & dicta sunt. Tom. 4. de Trinit. & Vnita. Dei, cap. 2

Quomodo Diuinitas à semetipsa discernitur, cum lucis splendor aut solis calor nullatenus separetur? Ecce enim sicut vidimus, in Sole tria sunt, & leparari omnino non possunt. Quæ autem tria sunt videamus, cursus, splendor, & calor. Videmus enim Solem in cœlo currentem, fulgentem, calentem. Diuide ergò, si potes, Arriane, Solem, & tum demum diuide Trinitatem. Sed fortassis de sole discernendo difficilis est ratio, quia in cœlo est: & à nobis longè positus est. Ecce aliud proponimus elementum, quod minus est, & in terra nobiscum est, ignem dico qui in manibus nostris habetur, & tamen non diuiditur. Et ignis enim tria habet, & diuidi non potest, hoc est motum, lucem, & feruorem. Si igitur nefande hæretice diuidere non potes creatum Solem & ignem, quomodo potes diuidere Deum omnium creatorem? Tom. 10. de verbis Apostoli, serm. 1. Lege & Tom. 6 contra Maximum, Arian. Episcop. lib. 1. statim post initia.

ferri nequeant.

* Deut. 6.

In diuinis non sunt tres essentia.

Quæ dicantur de Filio secundum formam serui.

* Ioan. 14.

* Ioan. 6.

* Matth. 26.

Ioan. 7.

* Philip. 2.

Vnitas essentia, & distinctio personarum exemplis declaratur.

Confessionis Augustiniane Lib. I.

VI. Latriam equaliter deberi & Patri, & Filio, & spiritui Sancto.

De Trinitate
quomodo
docendum.

Deut. 6.

Matth. 4.

1. Cor. 6.

Latria Spi-
ritui sancto
deberi.

* 3. Reg. 6. 7

Deut. 6.

Matth. 4.

Dominus

Deus cui soli
latria debe-
tur, est tota
Trinitas v-
nus Deus so-
lus.

Deut. 6.

Matth. 4.

P Ræcipimus & rogamus, ut eos quod didicisti, docere non differas, unum scilicet Deum esse solum, cui seruitus illa debetur, quæ Latria græco vocabulo nuncupatur. Ipsum enim verbum est in Lege, ubi scriptum est: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies:* quem si Deum Patrem tantummodo dixerimus, respondetur nobis, Ergo Latria Filio non debetur: quod nefas est dicere. Si autem debetur, quomodo ergo vni tantum debetur Deo, si & Patri & Filio debetur? nisi quia vnus, cui per latriam servire iussi sumus, ita dicitur solus, ut & Pater intelligatur & Filius, imò verò etiam Spiritus sanctus. De illo quippè dicit Apostolus: *Nescitis quia corpora vestra templum sunt in vobis Spiritus sancti, quem habetis à Deo, & non estis vestri? Empti enim estis magno pretio: glorificate Deum, & portate in corpore vestro.* Quem Deum nisi Spiritum sanctum, cuius corpora nostra dixerat esse templum? Debetur ergo Latria Spiritui sancto. Nam si templum ei facere, sicut Salomon fecit de lignis * & lapidibus, iuberemur, utique faciendo templum, latriam exhibere conuinceremur. Quanto magis latriam debemus, cui non templum facimus, sed sumus? At per hoc si Patri, & Filio, & Spiritui sancto latria debetur & exhibetur à nobis, de qua dictum est: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies*, procul dubio Dominus Deus noster, cui soli per latriam servire debemus, non est Pater solus, nec Filius solus, nec solus Spiritus sanctus, sed ipsa Trinitas vnus Deus solus, Pater & Filius & Spiritus sanctus: non ut Pater sit ipse qui Filius, vel Spiritus sanctus ipse sit aut Pater aut Filius, cum sit in illa Trinitate Pater Filij solius, & Filius Patris solius, Spiritus autem sanctus & Patris & Filij sit Spiritus: sed propter vnā eandemque naturam, atque inseparabilem vitam, ipsa Trinitas, quantum ab homine potest, fide præcedente intelligitur vnus Dominus Deus noster, de quo dictum est: * *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies*, & quem prædicat Apostolus, ait enim: * *Quoniā*
ex i-

ex ipso, & in ipso, & per ipsum sunt omnia, ipsi gloria in secula seculorum Amen. *Tom. 2. Epist. 66. ad Maximū Medicum.* * Rom. 11.

Vnus est Deus Pater & filius & Spiritus sanctus, hoc est ipsa Trinitas: vnus est Deus, de quo dictum est, quia nullus Deus, nisi vnus, & qui dixit: * Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est. Cui vni & soli Deo seruire nos sine scrupulo agnoscimus, quando audimus aut legimus: * Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruiēs. Ne fortē propter hæc verba Christo, cuius mēbra sumus, vel Spiritui sancto, cuius * templum sumus, seruire nolimus, si quod dictum est: Domino Deo tuo soli seruiēs: sic acceperimus, tāquam de solo Patre, & non de ipsa Trinitate sit dictum. *Tom. 6. contra Maximinum Arrianum Episc. lib. 3. cap. 10. Plura ibid. cap. 3. & 13. Et lib. 1. contra eundem, Disp. 1. resp. 11.* * Deut. 6.
* Deut. 6.
Matth. 4.
* 1. Cor. 6.

VII. Quomodo soluendi cauilli hereticorum, qui plures essentias in Diuinis inuehunt.

Inter multa quæ Arriani aduersus Catholicā fidem solent disputare, hoc sibi maximē callidissimū machinamentū proponere videtur, cū dicūt: Quicquid de Deo dicitur vel intelligitur, nō secundū accidens, sed secundū substantiam dicitur. Quapropter ingenitū esse, Patri secundū substantiā est, & genitū esse, Filio secundū substantiā est. Diuersum est aut ingenitū esse, & genitū esse, diuersa est ergo substantia Patris & Filij. Quibus respōdemus: Si quicquid de Deo dicitur, secundū substantiam dicitur, ergo quod dictum est: * Ego & Pater vnum sumus, secundū substantiam dictum est. Vna est igitur substantia Patris & Filij. Aut si hoc non secundū substantiam dictum est, dicitur ergo aliquid de Deo, non secundū substantiam, & ideò iam non cogimur secundū substantiam intelligere ingenitum & genitum. Item dictum est de Filio: * Non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo: quærimus secundū quid æqualis? Si enim non secundū substantiam dicitur æqualis, admittunt vt dicatur aliquid de Deo non secundū substantiam. Admittant ergo non secundū substantiā dici, ingenitum & genitum. Quod si pro-

Cauillus Arrianorum.
Ioan. 10.
* Philip. 2.

Confessionis Augustiniana Lib. 1.

De Deo nihil secundum accidens dicitur.

Quicquid de Deo dicitur, aut secundum substantiam, siue essentiam effertur, aut secundum relationem, quæ tamen non est accidens, cum sit mutationis expers, et per se subsistat.

Quo cavillo probauerint Arriani, in Divinis Patris & Filij essentiam esse diversam.

si propterea non admittunt, quia omnia de Deo secundum substantiam dici volūt, secundum substantiam Filius æqualis est Patri. *Et postea in sequentibus.* In Deo autem nihil quidem secundum accidens dicitur, quia nihil in eo mutabile est, nec tamen omne quod dicitur, secundum substantiam dicitur. Dicitur enim ad aliquid, sicut Pater, ad Filium, & Filius ad Patrem, quod non est accidens: quia & ille semper Pater, & ille semper Filius: & non ita semper, quasi ex quo natus est Filius, ut ex eo, quod nunquam desinat esse filius, Pater non desinat esse Pater: sed ex eo, quod semper natus est Filius nec coepit unquam esse Filius. Quod si aliquando esse coepisset, aut aliquando esse desineret Filius, secundum accidens diceretur. Si verò quod dicitur Pater, ad seipsum diceretur, non ad Filium: & quod dicitur Filius, ad seipsum diceretur, non ad Patrem: secundum substantiam diceretur & ille Pater, & ille Filius. Sed quia & Pater non dicitur Pater, nisi ex eo, quod est ei Filius, & Filius non dicitur, nisi ex eo, quod habet Patrem, non secundum substantiam hæc dicuntur: quia non quisque eorum ad seipsum, sed ad inuicem, atque ad alterutrum ista dicuntur: neque secundum accidens, quia & quod dicitur Pater, & quod dicitur Filius, æternum atque incommutabile est eis. Quamobrem quavis diuersum sit, Patrem esse & Filium esse, non est tamen diuersa substantia, quia hæc non secundum substantiam dicuntur, sed secundum relatiuum, quod tamen relatiuum non est accidens, quia non est mutabile. *Tom 3. de Trinitate lib. 5. cap 3. & 5.*

Dicunt (*Arriani*) si aliquid ad seipsum dicitur Pater quod ad seipsum dici non potest Filius, & quicquid ad seipsum dicitur, secundum substantiam dicitur, & ad seipsum dicitur ingenuus, quod dici non potest Filius, Ergo secundum substantiam dicitur ingenuus, quod Filius quia dici non potest, non est eiusdem substantiæ. Cui versutiæ respondetur ita, ut ipsi cogantur dicere secundum quid sit æqualis Patri Filius, utrum secundum id, quod ad se dicitur, an secundum id, quod ad Patrem dicitur. Non enim secundum id, quod ad Patrem dicitur, quoniam ad Patrem Filius dicitur, ille autem non Filius,

Filius, sed Pater est. Quia non sic ad se dicuntur Pater & Filius, quomodo amici aut vicini: relatiuè quippè amicus dicitur ad amicum: & si æqualiter se diligunt, eadem in utroq; amicitia est. Et relatiuè vicinus dicitur ad vicinum, & quia æqualiter sibi vicini sunt, quantum enim iste illi, tantum & ille huic vicinatur, eadem in utroq; vicinitas. Quia verò Filius nō ad Filiū relatiuè dicitur, sed ad Patrē nō secundū hoc quod ad Patrē dicitur, æqualis est Filius Patri, restat vt secundū id equalis sit, quod ad se dicitur: Quicquid aut ad se dicitur, secundū substantiā dicitur: Restat ergo vt secundū substantiam sit æqualis. Eadē est igitur vtriusq; substantia. Cū verò ingenus dicitur Pater, non quid sit, sed quid non sit, dicitur. Cū aut relatiuum negatur, non secundum substantiam negatur, quia ipsum relatiuum non secundum substantiam dicitur. Hoc exemplis planum faciendum est. Ac primū videndum est, hoc significari cū dicitur genitus, quod significatur, cū dicitur Filius. Ideo enim Filius, quia genitus: & quia Filius, utiq; genitus. Quod ergo dicitur ingenus, hoc ostenditur, quod non sit Filius: sed genitus & ingenus commodē dicuntur: Filius autem latinè dicitur, sed infilius vt dicatur, non admittit loquendi consuetudo. Nihil tamen intellectui demitur, si dicatur non Filius: quēadmodū etiam si dicatur non genitus, pro eo quod dicitur ingenus nihil aliud dicitur. Sic enim & vicinus & amicus relatiuè dicuntur, nec tamen potest inuicinus dici, quomodo dicitur inimicus. Quamobrē non est in rebus considerandum, quid vel sinat vel non sinat dici vsus sermonis nostri, sed quis rerum ipsarum intellectus eluceat. Non ergo iam dicamus ingenuū, quamuis dici latinè possit, sed pro eo dicamus non genitum, quod tantum valet. Non ergo aliud dicimus, quā non Filium. Negatiua porro ista particula non id efficit, vt quod sine illa relatiuè dicitur eadem præposita substantialiter dicatur: sed id tantum negatur, quod sine illa aiebatur, sicut in cæteris prædicamentis: velut cū dicimus, homo est, substantiam designamus. Qui ergo dicit, non homo est, non aliud genus prædi-

Confessionis Augustiniane Lib. I.

prædicamenti enunciat, sed tantum illud negat. *Ibid. cap. 6. & 7.*

Ita quamuis diuersum sit genitus & ingenitus, nō indicat diuersam substantiam: quia sicut Filius ad Patrē & non Filius ad nō Patrem refertur: ita genitus ad genitorem, & non genitus ad nō genitorem referatur necesse est. Quapropter illud præcipuè teneamus: quicquid ad se dicitur præstātissima illa diuina sublimitas, substantialiter dici: quod autem ad aliquid, non substantialiter, sed relatiuè: tantamq; vim esse eiusdē substantiæ in Patre & Filio & Spiritu sancto, vt quicquid de singulis ad seipsum dicitur, nō pluraliter in summa, sed singulariter accipiat. Quemadmodum enim Pater Deus est, & Filius Deus est, & Spiritus sanctus Deus est, quod secundum substantiam dici nemo dubitat, nō tamen tres Deos, sed vnum Deum dicimus eādē ipsam præstātissimam Trinitatem: Ita magnus Pater, magnus Filius, magnus Spiritus sanctus, nō tamen tres magni, sed vnus magnus. Nō enim de Patre solo, sicut illi peruersè sentiunt, sed de Patre & Filio, & Spiritu sancto scriptum est: **Tu es Deus solus magnus:* & bonus Pater, bonus Filius, bonus & Spiritus sanctus, nec tres boni, sed vnus est bonus, de quo dictum est: **Nemo bonus, nisi solus Deus.* Etenim Dominus Iesus, ne ab illo, qui dixerat, magister bone, tanquam hominem compellans, secundum hominem tantummodo intelligeretur, idē non ait: Nemo bonus, nisi solus Pater, sed nemo bonus, nisi solus Deus: In patris enim nomine, ipse per se Pater pronuntiatur, in Dei verò & ipse & Filius & Spiritus sanctus, quia Trinitas vnus Deus. *Et paulò post.* Quicquid ergo ad seipsum dicitur Deus, & de singulis personis singulariter dicitur, id est, de Patre, & Filio, & Spiritu sancto, & simul de ipsa Trinitate nō pluraliter, sed singulariter dicitur. Quoniam quippè non aliud est Deo esse, & aliud magnū esse, sed hoc idem illi est esse, quod magnum esse: Propterea sicut non dicimus tres essentias, sic non dicimus tres magnitudines, sed vnam essentiam, & vnam magnitudinem. Essentiam dico, quæ *græcè* dicitur, quàm vsitatius substantiam vocam⁹.

Di-

**Psal. 85.
Illud Psal.
85.
Tu es Deus
solus ma-
gnus: intelli-
gitur de tota
Trinitate.
*Luc. 18.
Matth. 19.
Illud etiam
Matth. 19.
Nemo bonus
nisi solus
Deus de to-
ta Trinitate
accipiendum
est.
Substantiæ
nomen va-
riè sumitur.*

Dicunt quidem & illi hypostasim, sed nescio quid volunt interesse, inter Vsam & Hypostasim: ita ut plerique nostrum, qui hæc græco tractant eloquio dicere consueverint *μία ὁσία, τοῖς ὑπόστασις* quod est latinè vnam *Nomen Substantiæ pro essentia sumitur.* essentiam, tres substantias. Sed quia nostra loquendi consuetudo iam obtinuit, ut hoc intelligatur cum dicimus essentiam, quod intelligitur cum dicimus substantiam: nō audemus dicere vnam essentiam tres substantias, sed vnam essentiam vel substantiam, tres autē personas, quemadmodum multi latini ista tractantes & digni autoritate dixerunt, cum alium modum aptiorem non inuenirent, quo enūciarent verbis, quod sine verbis intelligebant. *Ibid cap. 7. 8. & 9.*

VIII. In Trinitate non esse diuersitatem gradus aut operationis ad extra, ut Scholastici vocant.

Singulorū opera dicuntur, quæ ad vnamquāq; manifestantur pertinere personā: sicut natus ex virgine, nō nisi Filius: & vox de nube: * *Tu es Filius meus dilectus*, ad solius personā pertinet Patris: & in specie corporali columbæ solus apparuit Spiritus sanctus: tamen & illā carnem solius Filij, & illam vocem solius Patris, & illā speciem columbæ solius Spiritus S. vniuersa Trinitas operata est, nō quod inualidus sit vnusquisq; eorum sine alijs quod operatur implere, sed nō potest operatio esse diuisa, vbi nō solū æqualis esset, verū etiam indiscreta natura: ita ut cum tres sint, ac eorum singulus quisq; Deus sit, tres tamen Dij nō sint. Nam & Pater Deus est, & Filius Deus est, Spiritus sanctus Deus est: nec Filius idē est, qui est Pater: nec idem Spiritus sanctus, qui aut Pater, aut Filius: sed Pater semper Pater, & Filius semper Filius: & amborū Spiritus nunquam cuiquam eorū aut Pater aut Filius, sed semper vtriusq; Spiritus: vniuersa tamen Trinitas vnus est Deus. *Tom. 4. de Trinitate & unitate Dei cap. 9.*

*Incarnatione solius Filij, tota simul Trinitas operata est. * Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3. Ioan. 1. Non potest operatio esse diuisa, vbi indiscreta est natura.*

Eadem sunt opera Patris & Filij, quia nullum est opus Filij, q̄ non per eum Pater facit, nec vllū Patris, quod non per Filium simul facientem facit. Quæcunque ritus sancti.

Eadē opere Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

que enim Pater facit, hæc eadem Filius facit. Nec utiq; Pater & Filius operatur sine Spiritu sancto: neq; enim ad faciendum, amborum operibus vlllo modo amborū separabitur spiritus. *Ibidem, cap 8. Vide & cap. 12.*

Videtè ergò & attēdite, quid velim dicere, & si forè non possim. Catholica fides hoc habet, firmata spiritu Domini in sanctis eius, contra omnem hæreticam prauitatē, quia Patris & Filij opera inseparabilia sūt. *Et interpositis paucis.* Dicam quid sit, opera inseparabilia sunt. Non dicitur Catholica fides, quia fecit Deus Pater aliquid, & fecit Filius aliquid aliud, sed quod fecit Pater, hoc & Filius fecit, hoc & Spiritus sanctus fecit. *Tom. 9 in Euang. Ioan. Tract. 20.*

Omnia creata Trinitate creante subsistere:

Proinde in vnum Deum Patrem & Filium & Spiritum sanctum firma pietate credamus: ita vt nec Filius credatur esse, qui Pater est: nec Pater, qui Filius est: nec Pater nec Filius, qui vtriusque Spiritus est. Nihil putetur in hac Trinitate tēporibus locisue distare, sed hæc tria æqualia esse & coæterna, & omnino esse vna natura: non à Patre aliam, & à Filio aliam, & à Spiritu sancto aliam esse cōditam creaturam, sed omnia & singula, quæ creata sunt vel creantur, Trinitate creante subsistere: nec quenquam liberari à Patre sine Filio & Spiritu sancto: aut à Filio sine Patre & Spiritu sancto: aut à Spiritu sancto sine Patre & Filio: sed à Patre & Filio & Spiritu sancto vno, vero, vereq; immortalī, id est, omni modo incōmutabili solo Deo. *Et paulò post:* Ac per hoc nec vocem Patris, nec animam & carnem Filij, nec columbam Spiritus sancti esse factam, nisi eadem cooperante Trinitate. *Tom. . . epist. 102. ad Euodium. Lege plura ibidem.*

Natiuitatē, Passionē, Resurrectionē Filij etiam Pater operatus est.

Occurrit autem quæstio, quam in nomine Domini & eius volūtate soluendā suscepimus. Si nihil facit Pater sine Filio, & nihil Filius sine Patre, nōne quasi cōsequens erit, vt & Patrem dicamus natum de virgine Maria: Patrem passum sub Pōtio Pilato: Patrem resurrexisse, & in cælum ascēdisse? absit. *Deinde interpositis nōnullis, respondet ad quæstionem.* Filius quidem in quā non Pater natus est de virgine Maria, sed ipsam natiuitatē Filij,

Filij, non Patris, de virgine, & Pater & Filius operatus est. Non est quidem passus Pater, sed Filius, passionem tamen Filij, & Pater & Filius operatus est. Non resurrexit Pater, sed Filius, resurrectionem tamen Filij, & Pater & Filius operatus est. *Lege Tractationem scripturarum quae responsionem probat Tom. 10. de verbis Domini. Serm. 63. Et eodem Tomo, lib. 50 Homiliarum. Homil. 32. & 43. Item tom. 3 de Trinit. lib. 1. cap. 4.*

IX. Hereticos esse, qui Filium aut Spiritum sanctum creaturam aut minorem Patre aut diuersam ab eo essentia ponunt.

Iudæi dicunt, quomodo vnum colitis Deum, quando & hominem, quem Patres nostri crucifixerunt, Dominum dicentes, hominibus extorquetis, ut tanquam Filium Dei nobiscum venerentur & colant? *Tom. 6. de quinque hæres. cap. 1.*

Iudæorum error.

ORIGENIANI alij sunt, qui & Adamantij tractatoris illius, qui & mortuorum resurrectionem negat, Christum autem & Spiritum sanctum creaturam dicunt. *Tom. 6. lib. de Hæresibus ad Quod vult deum, hæresi 43.*

Origeniano - rû circa Tri- nitatem hæ- resis.

FAUSTVS (Manichæus) dixit. Nos Patris quidem Dei omnipotentis, & Christi Filij eius, & Spiritus sancti, vnū idemq; sub triplici appellatione colimus numen: sed Patrem quidem ipsum, lucem incolere credimus summam ac principalem, quam Paulus alias inaccessibleem vocat: Filium verò in hac secunda ac visibili luce consistere, qui quoniam sit & ipse geminus, ut eum Apostolus nouit, Christum dicens* esse Dei virtutem, ac Dei sapientiam, virtutem quidem eius in Sole habitare credimus, sapientiã verò in Luna: nec nõ & Spiritus sancti, qui est maiestas tertia, aeris hunc omnem ambitum, sedem fatemur ac diuersorium. *Tom. 6. cõtra Faustum Manichæum lib. 20. cap. 2. contra hunc tã blasphemum errorem Augustinus eodem libro disputat.*

Manichæorum blasphemia:

**1. Cor. 1.*

Arriani ab Arrio, in eo sunt notissimi errore, quòd Patrem & Filium & Spiritum sanctum, nolunt esse vnus eiusdemque naturæ atque substantiæ, aut, ut ex-

Eadem nãc hæresis Trinitariorum,

C

pres-

Confessionis Augustiniana

pressius dicatur; essentia, quæ *θεσία* græcè appellatur sed esse filium creaturam, Spiritum verò sàctum creaturam creaturæ, hoc est, ab ipso Filio creatum volunt. *Tom. 6 lib. de hæresibus, hæresi 49.*

*Hoc etiam
Trinitarij
faciunt.*

Dixerūt (*Arriani*) quia Filius minor est quàm Pater, & dixerunt, quia Spiritus S. minor est, quàm Filius, & fecerunt gradus, & immiserunt in Ecclesiã tres Deos. Non .n. possunt negare, Deum esse Patrem, nec possunt negare, Filium Deū, nec possunt negare Spiritum sanctum Deū. At, si Pater Deus, & Filius Deus, & Spiritus sanctus Deus, inæquales sunt, & nō sunt eiusdē substantiæ, nō est vnus Deus, sed tres Dij. *Tom. 8. in Psal. 130.*

Conuenire videntur cum Arrianis Trinitarij, quodd gradus in diuinis constituent, & tres Deos cogatur admittere: at in eo, quodd Filium Patri, & Spiritum sanctum Patri Filioq, homouision (quanuis secundum speciem vel logicam quandam unitatem) admittunt, ab eis videntur diuersi.

Aetiani ab Aetio sunt vocati, iidemq; Eunomiani ab Eunomio Aetij discipulo, quo nomine magis innotuerunt: Eunomius quippe in Dialectica præualens, acutiùs & celebriùs defendit hanc hæresim, dissimilem per omnia Patri, asserens Filium, & Filio Spiritum sanctum. Fertur etiam vsq; adeò fuisse bonis moribus inimicus, vt asseueraret, quodd nihil cuiq; obesset quorum libet perpetratio ac perseuerãtia peccatorum, si huius quæ ab illo docebatur, fidei particeps esset. *Tom. 6. lib. de Hæresibus ad Quod vult deum. Hæresi. 54.*

*Idem ferè
nunc docent
Trinitarij.*

Extant scripta (*Dorati*) vbi apparet, eum etiam non Catholicam de Trinitate habuisse sententiã, sed quãuis eiusdem substantiæ, minorem tamen Patre Filium, & minorem Filio putasse Spiritum sanctum. *Ibid. Hæresi 69.*

C A P V T T E R T I V M. DE DEO PATRE.

1. *Ipsam esse Patrem qui Filius, hæresim fuisse Noetianorum & Sabellianorum.*

NOE.

NOETIANI à quodam Noetio, qui dicebat Christum eundem ipsum esse Patrem & Spiritum sanctum. *Tom. 6 de Hæresibus, Hæresi 36.*

SABELLIANI, iidem Patripassiani, dicunt, vnus est Sabellij Deus Pater & Filius, quoniam qui Pater, ipse est Filius. *Patripassia.* Nam si aliter dixerimus, dicemur multicolæ. *Ibid de 5. norū hæresis. Hæresibus cap. 1.*

Afferunt (*iudem Sabelliani*) vnā esse personam, id est, ipsum esse Filium, qui Pater est, & ipsum Spiritum S. Sed nos cecitatem illorum relinquentes, tres personas secundum scripturas sanctas intelligamus: id est, alium esse Patrem qui genuit, alium Filium, qui genitus est à Patre, alium Spiritum sanctum: non aliud, quia substantia vnum sunt. Personas distinguimus, non Deitatem separamus. *Tom. 4. in Dialogo ad Orosium, Resp. ad 1. Quest.*

Quid est in fide? Quia Filius de virgine natus est, nō Pater. Quid est in fide? Quia Filius passus est sub Pontio Pilato & mortuus, non Pater. Excidit nobis quosdam malè intelligētes vocari Patripassianos, qui dicūt ipsum Patrem natum ex foemina, ipsum Patrē passum; ipsum esse Patrem, qui est Filius, duo esse nomina, non res duas: & remouit istos Ecclesia Catholica à communionē sanctorum, ne aliquem deciperent, vt separati litigarent. *Tom. 10. de verbis Domini super Ioan. serm. 63.*

Solus * non sum, sed ego, & qui misit me Pater. Erubescere Sabelliane, audis Filium, audis Patrem. Pater Pater est: Filius Filius est: non dixit: Ego sum Pater & ego ipse sum Filius: sed solus non sum, inquit. Quare solus nō es? quia * mecū est Pater. Ego sum, * & qui misit me Pater: audis, ego sum, & qui me misit. Ne perdas personam, distingue personas, distingue intelligētiam noli separare perfidia, ne iterum quasi fugiēs Charybdim, in Scyllam incurras: vorabat enim te gurgēs impietatis Sabellianorum, vt dicerēs ipsum esse Patrem, qui est Filius, modò didicisti, solus * non sum, sed ego, & qui misit me Pater. Agnosceis quia Pater Pater est, & Filius Filius est &c. *Tom. 9. in Euang. Ioannis. Tract. 36.*

Similis ferè nūc Seruetianorum hæresis.

* *Ioan. 8.*

Scripturæ verbis redarguuntur Sabelliani &

Seruetiani.

* *Ioan. 16.*

* *Ioan. 8.*

* *Ibidem.*

Priscilliani.

PRISCILLIANVS Sabellianum antiquū dogma

Confessionis Augustiniane

St. Sabellianorum hæresim sectatur.

restituit, ubi ipse Pater, qui Filius, qui & Spiritus sanctus perhibetur, hoc ipse peior, quod etiam de Anima ita sentit, ut non eam propriam velit habere naturam. *Tom. 6. ad Oros. contra Priscillianist. cap. 4 Lege & Hæresim 70. ad Quod vult deum.*

11. Patrem non esse maiorem Filio secundum diuinitatem.

**Ioan. 14.*

In diuinis nec personarum diuersitas cum Sabellio, nec essentiae unitas cum Arrio negari debet. De distinctione personarum quomodo loquendum.

**Ioan. 8.*

**Ioan. 10. Ibidem.*

Contra Arrianos.

Agnosce quia Pater Pater est, & Filius Filius est. Benè agnosce: sed noli dicere: Pater maior est; Filius minor est: noli dicere: Pater aurum est, Filius argentum est. Vna substantia est, vna diuinitas, vna coæternitas, perfecta æqualitas, dissimilitudo nulla. Nam si tantummodo alterum credideris esse Christum, non eum qui Pater est, & in aliquo tamen distantem secundum naturam esse putaueris, à Charybdi quidem euasisti, sed in Scyllæis scopulis naufragasti. In medio nauiga, utrumque periculosum latè euita. Pater Pater est, Filius Filius est. Iam dicis: Pater Pater est, Filius Filius est: benè periculum absorbentis gurgitis euasisti, quid vis ire in alteram partem, ut dicas, aliud est Pater, Filius aliud? Alius est rectè dicis, aliud non rectè: alius est enim Filius, quia non est ipse qui Pater, & alius Pater, quia non est ipse qui Filius: non tamen aliud, sed hoc ipsum est & Pater & Filius. Quid est, hoc ipsum est? Vnus Deus est. Audiisti: * quia non sum solus, sed ego & qui misit me Pater: audi quomodo credas Patrem & Filium, audi ipsum Filium: * Ego & Pater vnum sumus: non dixit: Pater ego sum: aut ego & Pater vnum est: sed cum dicit: * *Ego & Pater vnum sumus*, utrumque audi, & vnum, & sumus, & à Charybdi & à Scylla liberaberis. In duobus istis verbis, quod dixit vnum, liberat te ab Arrio: quod dixit sumus, liberat te à Sabellio. Si vnum, non ergo diuersum: Si sumus, ergo & Pater & Filius: Sumus enim non diceret de vno, sed vnum non diceret de diuersis, &c. *Tom. 9. in Euang. Ioan. Tractatu 36.*

Hac igitur Catholica fide animati atque instructi charissimi, nefandos Arrianos hæreticos, qui se hoc tempore impiè iactant, & multos Christianos nostros seducendo corrumpunt atque decipiunt, breuiter percontemur.

temur, quomodo orant Dominum, qui sentiunt cōtra Dominum? Respondent nobis dicentes: Oramus Dominum utique in Trinitate, sed ut legimus Patrem maiorem, Filium minorem, Spiritum sanctum inferiorē, quia ipse Christus dicit: * *Pater maior me est*. His respondemus: Sic, inquam, oratis & colitis Deum? Sic planē, sic legimus, sic colimus, sic oramus. Ad hos dicimus, Si ergo ita Deum colitis & oratis, hoc non est Deum magnum, vnum, colere & rogare, sed tres Deos facere: & ubi est quod in Lege diuina legitur? * Audi Israel Dominus Deus tuus Deus vnus est. Et iterū alibi ait: * Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruiēs. *Tom. 10. de verbis Apostoli, Serm. 1.*

*Ioan. 14.

*Deut. 6.

Matth. 4.

Faciunt etiam hæc contra Trinitarios, qui dum tribus vnā non numero, sed specie communem Deitatem constituent tres Deos facere coguntur.

In quo autem tu hæretice audes dicere Filium minorem, quem nos confitemur æqualem? In ætate? non ibi sunt tempora. In Diuinitate? Deus est Pater, Deus est & Filius. In opere? Omnia per Filiū facta sunt. Dicit quidem scriptura, quod Deus fecerit mundum, sicut & in libro Geneleos: * *In principio creauit Deus cælum & terram*. Sed nos audientes Deum Patrē, cognoscimus Filium & Spiritum sanctum. Tu forsitan dicis: Deus Pater fecit mundum. Sed audi quid Ioannes Euangelista dicat: * *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. *Tom. 9. de Symbolo ad Catechum. lib. 2. cap. 4.*

In Diuinis
Filius Patri
æqualis æter-
nitate, diui-
nitate atque
opere.

*Genes. 1.

*Ioan. 1.

III. Quod ab æterno Pater genuit Filium.

Filius de Patre, Pater non est de Filio, sed Pater Filij Pater est, & Filius Patris est Filius. Veruntamen Filius de Patre genitus, nō Pater de Filio, & sēper Filius: semper ergo genitus. Quis hoc capiat semper genitū? Omnis enim homo cū audit genitum, occurrit illi: Ergo erat tempus, quando nō erat iste, qui genitus est. Quid ergo dicimus? Non sic erat tempus ante Filium, quia omnia * *per ipsum facta sunt*. Quomodo possent esse

*Ioan. 1.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Filius ante
tempora cū
Patre.*

*Filius gigni-
tur à Patre
sine initio.*

*Coeternum
esse Filium
Patri, exem-
plo ignis &
splendoris
utunque
docetur.*

tempora ante Filium, per quem facta sunt tempora? Tolle ergo omnia tempora, semper cum Patre Filius. Si semper cum Patre Filius, & tamen Filius semper cū genitore erat, qui genitus est. *Tom. 10. de verbis Domini, Sermon 64.*

Nolite cogitare in hac natiuitate initium tēporis, nolite cogitare vllum spacium eternitatis, quādo erat Pater, & non erat Filius, ex quo Pater, ex eo Filius. Et quid est, ex quo, vbi non est initium? Ergo semper Pater sine initio, semper Filius sine initio. Et quomodo in- quies, natus est, si nō habet initium? De æterno coæter- nus. Nunquam fuit Pater, & non erat Filius, & tamen Filius à Patre est genitus. Vnde datur qualiscunq; simi- litudo? In rebus terrenis sumus, in creatura visibili su- mus: det mihi similitudinem terra, non dat: det mihi aliquam similitudinem vndarum elementum, non ha- bet vnde: det mihi similitudinem aliquod animal, nec hoc potest. Animal quidem generat, & quod generat & quod generatur, sed prior est Pater, & postea nasci- tur Filius. Inueniamus coæuam, & credamus coæter- nam. Si potuerimus inuenire Patrem coæuum Filio suo, & Filium coæuum Patri suo, credamus Deum Pa- trem coæuum Filio suo, & Filium Deum coeternum Patri suo. In terra possumus inuenire aliquam coæuā, non possumus inuenire aliquam coeternam. Intenda- mus coæuam, & credamus coeternam. Intentos faciet fortè aliquis, & dicet: Quando potest inueniri Pater coæuus Filio suo, aut coæuus Filius Patri suo? Vt gene- ret Pater, antecedit ætate, vt nascatur Filius, sequitur ætate, sed hic coæuus Pater filio, vel Filius Patri quo- modo potest esse? Occurrat nobis ignis Pater, splendor Filius: ecce inuenimus coæuos. Ex quo ignis esse coe- pit, continuo splendorem gignit, nec ignis ante splen- dorem, nec splendor post ignē. Et si interrogemus, quis quem generat, ignis splendore, aut splendor ignē? con- tinuo vobis occurrit sensu naturali prudentia insita mentibus vestris, omnes clamatis, ignis splendorem, non splendor ignem. Ecce Pater incipiens, ecce Filius simul, nec antecedens, nec sequens. Ecce ergo Pater inci-

Incipiens, ecce Filius simul incipiens. Si ostendi vobis Patrem incipientē, & Filiū simul incipientē, credite Patrem non incipientem, & cum illo Filium, nec ipsum incipientem, illum æternum, illum coæternum. Si proficitis, intelligetis, date operam proficere, nasci habetis, sed & crescere debetis, quia nemo incipit à perfecto. Dei Filio licuit nasci perfectū, quia natus est sine tempore, coæternus Patri antecedens omnia, non ætate, sed æternitate. Iste ergo natus Patri coæternus, de qua generatione dicit Propheta: * Generationem eius ** Isa. 53.* quis enarrabit? *To. 11. de Symbolo ad Catechumenos lib. 1.*

6.3.

Si das initium Filio, das initiū & Patri. Pater enim à Filio appellatus est Pater. Si autem semper fuit Pater, semper fuit & Filius, & si Deus est Pater, Deus est & Filius: Non enim aliud potuit procedere de Deo, quā Deus. Et si sempiternus est Pater, sempiternus est & Filius, quem non præcessit ætate nec dignitate, nō enim minuit æqualitatem Apostolum audi, quid de Deo Filio dicat: *Cum in forma Dei esset, inquit, non rapinā arbitratus est esse æqualis Deo.* Nam rapuit, quia naturaliter habuit. Omnipotentia itaq; Patris in Filio, omnipotentia Filij in Patre, quia neq; aliquando Pater sine Filio, neq; aliquando Filius sine Patre. Diuinam illā natiuitatē, qua Filius processit ex Patre, qua natus est Deus de Deo, sine initio, sine tēpore, sine matre, sine aliqua fragilitate, sine vlla sui diminutione, nō possumus explicare: *Natiuitatem autē eius, ait Propheta, * quis enarrabit? * Isa. 53.* Et reuera quis cōprehēdere vel dicere potest, quomodo natus sit, qui semper est in Patre, & nunquā recedit à Patre? Dignē, vt dixi, non possumus enarrare, sed debemus corda nostra ipsi Filio præparare, vt illuminando, & per fidem gubernando perducatur nos ad speciem veritatis suæ, ne remaneamus in tenebris infidelitatis nostræ, ne aliud æstimando de Filio, quā quod est Pater, ipse Filius nō docendo, sed increpando nos admoneat, sicut Philippum, dicens: *Philippe qui videt me, videt & Patrem.* An non agnoscis, quia ego in Patre & Pater in me est? Sicut ergo Deus de Deo natus est,

Philip. 2.

Ioan. 14.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

& lux de lumine, & dies ex die, ita & omnipotens ex omnipotente. In ista mortali nostra generatione qui est pater, aliquando nō fuit, & qui est filius, nō semper est filius, quia & ipse filius cum accessu temporis patrē amiserit, coniugē acceperit, prolemq; susceperit, non erit filius, sed ipse vocabitur pater, & quilibet pater, antequam suscipiat filium, non vocabitur pater. Accedit ergo aliquid tempore, quod præcedat tempore. Nō ergo æstimemus hoc in illa diuinitatis esse substantia, in illa generatione sempiterna. Non enim illic deficiendo moritur Pater, ut Filius crescendo perueniat ad Patris dignitatē: aut sunt ibi tēpora, quia per ipsum facta sunt tempora. *Tom. 9. de Symb. ad Catechumenos l. 2. cap. 3.*

Psal. 109.

Pater dicit ad Filium: *Ex utero ante Luciferum genui te.* Quid est ante Luciferum? Per Luciferum significantur tempora. Ergo ante tempora, ante omne, quod ante dicitur: ante omne, quod nō est, vel ante omne, quod est. Non enim ait Euangelium: In principio fecit Deus verbum: quomodo dixit: * In principio fecit Deus cœlum & terram, aut in principio natum est verbum, aut in principio Deus genuit verbum. Sed quid ait? *Erat, erat, audis erat, crede. In principio * erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Toties audis, erat, noli quærere tempus, quia semper erat. Ille ergo qui semper erat, & cum Filio semper erat, quia potens est Deus sine tempore generare. Ille dixit ad Filium: * *Ex utero ante Luciferum genui te. Tom. 10 Homil. 43. Plura in hunc sensum Tom. 8. in expos. Psalm. 109.*

** Genes. 1.*

** Ioan. 1.
Deus generat Filium
sine tēpore.*

** Psal. 109.*

** Ioan. 1.*

*Deus sapiēs
sempiternā
habuit secū
sapientiam.*

** Philip. 2.*

Quamobrem vnigenitus Dei Filius neque factus est à Patre, quia sicut Euangelista: * *Omnia per ipsum facta sunt:* neque ex tempore genitus, quia sempiternus Deus sapiens, sempiternam secum habet sapientiam suam. Neque impar est Patri, id est, in aliquo minor, quia & Apostolus dicit: * *Qui cum in forma Dei esset constitutus, non rapinam arbitratus est, esse æqualis Deo. Tom. 3. de Fide & Symbolo. cap. 5.*

IV. Iniuriam eos inferre Patri, qui consubstantialē negant Filium.

CON.

CONSVBSTANTIALEM itaque sibi genuit Filium Pater, quia non accepit tanquā creatura indigens, unde genuisset, tora copia, quod ipse est, hoc genuit, perfectū genuit, quia sine tēpore est ipse qui genuit, & quē genuit. Si homo generat quod est, Deus nō potuit generare quod est? Accepit homo ab ipso Deo, & tamē licet acceperit, hoc generat quod accepit: à nullo accipiens Pater Deus, quod est generare nō potuit? *Hoc genuit Pater, quod ipse est.*
Tom. 2. in altercatione contra Pascentium Arrianum 178.

CONSIDERA quātum mali sit, quōd eiusdem substantiæ Filiū negatis, quem genitū confitemini ex vtero Patris, iniuriā grauissimam facientes Deo, tāquam illud quod ipse non esset, ex vtero gignere potuisset. Nōne sentitis vos generationē Dei credere viciosam, p̄dicare mōstruosam, qui dicere audetis ex vtero Dei processisse diuersam naturam? Si autem hoc sicut debetis horretis, respuitisq; nobiscum, iam tandē Concilium Nicēnum & Homousion laudate, ac tenete nobiscum. *Tom. 6 contra Maximinum Arrianum lib. 3. c. 18.*

SI ERGO Filius alterius substantiæ est, quā Pater, monstrū generauit Pater. Quādo. n. creatura, idest, mulier parit, quod non est homo, monstrū dicitur. Vt autem non sit monstrum, hoc est, qui natus est, quod est ille q̄ genuit, id est, homo & homo, equus & equus, columba & columba, passer & passer. Creaturis suis dedit Deus, creaturis mortalibus terrenis dedit, donauit vt hoc quod sunt, generent: & putas quia hoc sibi non potuit ipse seruare, qui est ante secula, qui nō habuit initiū temporis, vt qui generaret Filium non hoc quod ipse est, generaret degenerem? Audi & quanta blasphemia sit dicere, vnicum Dei Filium esse alteri substantiæ. Prorsus si ita est, degener est. Si dicas alicui filio hominis degener, quāta iniuria est? Et quomodo dicitur filius hominis degener? vtpote pater ipsi⁹ fortis est, ille timidus & ignauus. Quicūq; illum viderit, & vult corripere, attēdens patrē ipsius virū fortē, quid ei dicit? Porro vade degener. Quid est degener? Fortis vir fuit pater tu⁹, & tu timore cōtremiscis. Ille cui hoc dicitur, vitio degener est, natura par est. *Nisi Pater Filiū genuisset sibi consubstantialē, monstrum generasset.*
Blasphemum est dicere, vnicum Dei Filium alterius esse à Patre substantia.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

ra par est? Homo est, quod est & pater ipsius. Sed ille fortis, ille ignauus: ille audax, ille timidus, tamē homo & homo Vitio ergo degener est, nō natura. Tu quādo dicis vnicū Filiū, vnū Patris Filiū degenerem esse, non aliud dicis, nisi quia nō hoc est quod Pater, & iam nō natus degener factus est dicis, sed generatus est. Istam blasphemiam quis ferat? Qualibuscunq; oculis si istam blasphemiam videre possent, fugerent eā, & Catholici fierent. Sed quid dicā fratres? Non eis irascamur, sed pro eis oremus, vt det Dominus eis intellectum, quia fortē hoc nati sunt. Quid est hoc nati sunt? Hoc acceperunt à parentibus suis, quod tenēt. Præponūt genus veritati, fiant quod non sunt, vt possint seruare quod sunt, hoc est, fiāt Catholici, vt possint seruare, q̃ homines sunt: vt nō in illis pereat Dei creatura, accedat Dei gratia. Putāt enim, quia Patrē honorant per contumeliā Filij. Quando illi dixeris, blasphemias; respōdet, Quare blasphemo? Quia dicis Filium non hoc esse, quod Pater est. Et ille mihi, imō tu blasphemias. Quare? Quia æquare vis Patri Filium. AEquare volo Patri Filium, nunquid extraneum? Gaudet Pater, quādo illi æquo Filium vnicum. Gaudet, quia nō inuidet. Et Deus quia Filio vnico non inuidet, ideò quod ipse est, hoc generauit. Tu & Filio facis iniuriam, & ipsi Patri, in cuius honorem vis contumeliā facere Filio. Certē enim ideò dicis, non esse eiusdem substantiæ Filiū, ne iniuriam facias Patri ipsius. Ego tibi citò ostēdo, quia iniuriam facis ambobus, Quomodo inquit? Si dicam filio alicuius, degener, nō hoc es quod pater: audit illud filius, & irascitur, & dicit, Ergo degener nat⁹ sum? Audit illud Pater, & plus irascitur. Iratus autem quid dicit? Ergo ego filiū degenerē generauī? Ergo si aliud sum, aliud generauī, mōstrum generauī. Quid est, quia cū vis vni deferre per alterius iniuriā, ambobus facis iniuriam? Filium offendis, sed patrem non propiciabis. Cū de filij contumelia honoras patrem, & filium offendis & patrē. A quo fugis, ad quē confugis? Nunquid irascente tibi patre, fugis ad filiū? Quid tibi dicit? Ad quem fugis, quē degenerem fecisti? Nunquid offen-

Tom. 10. de verbis Domini in Euangel. Ioannis, serm. 51.

à Patre ab aeterno genitum negant.

Vocabula
Patris & Fi-
lij non natu-
ras in seipsis,
sed aliterius
ad alterum
personas de-
monstrant.

*Filius Deus
de Patre
Deo: Deus
Pater de
nullo alio.*

Deus Pater
non aliud
quàm ipse est
generans.

REC

Confessionis Augustiniana Lib. I.

nec ætate. Tom. 2. Epis. 66. ad Maximum.

*Diuisionem
personarum
Patris & fi-
lij facit, quod
hic genitus
sine initio, il-
le sine initio
ingenitus.*

*Volens an no-
lens Pater
Filium ge-
nerit.*

Solent (*autem Arriani*) aduersum nos huiusmodi componere venenatum Syllogismum, dicentes: Si cœternum Patri creditis Filium, dicite quæsumus, dum esset, genitus est, an dum non esset? Si dum esset, duo ergo ingeniti antè fuerūt, & postmodum vnus alium generauit: aut si vt ratio vera permittit, dum nō esset, genitus est, erit vtique Patre posterior. Ad quam rem nobis non aliud agendum est, nisi vt tam grādi hæreticorum malitiæ exēplis Apostolicis resistamus, quibus facilè sapiētia secularis eliditur. Dum ergo nobis memorata superius obiecerint, dicimus: Nos sicut solum Patrem semper, & sine initio ingenitū nouimus, ita Filium semper, & sine initio ex Patre genitum cōfitemur. Nec alia aliqua causa est, quæ diuisionem faciat personarū, nisi quod hic ingenitus est, & ille genitus, id est, hic Pater est, & ille Filius: quia Pater semper Pater est, nunquam Filius: quia vt diximus, non est genitus, sed ipse genuit. Et Filius semper Filius est, nunquam Pater, quia non genuit, sed genitus est. *Tom. 10. de verbis Domini, serm. 58.*

Acutè sane quidam respondit hæretico versutissimè interroganti, vtrum Deus Filium volens an nolēs genuerit: vt si diceret, nolens, absurdissima Dei miseria sequeretur: si autem volens, continuò quod intendebat, velut inuicta ratione cōcluderet, non naturæ esse filium, sed voluntatis. At ille vigilantissimè vicissim quæsiuit ab eo, vtrum Deus Pater volens an nolens sit Deus: vt si responderet, nolens, sequeretur illa miseria, quam de Deo credere magna insania est. Si autem diceret, volens, responderet ei, Ergo & ipse Deus est sua voluntate, non natura. Quid ergo restabat, nisi vt obmutesceret, & sua interrogatione obligatum insolubili vinculo se videret? *Tom 3. de Trinita. lib. 15. c. 20. Idem repetit Tom. 6. contra serm. Arrianorum c. 1.*

*VI. Non solam personam Patris, sed totam Trinitatem
vnicum & verum & solum Deum es-
se & nominari.*

Non

Non potest cogitare (*animalis homo*) nisi moles & spacia, vel minuta vel grandia, volitatibus in animo eius phantasmatis, tanquam imaginibus corporum. Ex qua immunditia donec purgetur, credat in Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, vnum Deum, solū, magnum, omnipotentem, bonum, iustum, misericordem, omnium visibilium & invisibilium conditorem, & quicquid de illo pro humana facultate dignè verè que dici potest: Neque cum audierit Patrem solum Deum, separet inde Filium aut Spiritum sanctum. Cum eo quippe solus Deus, cum quo & vnus Deus est, quia & Filium cum audimus solum Deum, sine vlla separatione Patris aut Spiritus sancti oportet accipere: atque ita dicat vnam essentiam, vt non existimet aliud alio vel maius, vel melius, vel ex aliqua parte diuersum. *Cum audis Deum, non inde Filium separet aut Spiritum Sanctum.*
Tom. 3. de Trinit. lib. 7. c. 6.

Quod ergo de Deo scriptum est: ** Qui solus habet immortalitatem*, Et, ** Inuisibili soli Deo honor, & gloria & cetera huiusmodi, nō de Patre tantum accipimus, sed etiam de Filio, quod ad formam Dei attinet, & de Spiritu sancto. Pater enim & Filius & Spiritus sanctus, vnus Deus est, & solus verus Deus, & solus immortalis, secundū incommutabile omnino substantiā. To. 2. Epist. 174. ad Pascentiū Arrianū. Vide & To. 3. in q. de Trinitat.* ** 1. Tim. 6. * 1. Tim. 1. Inuisibilis & solus potens Deus, tota Trinitas dicitur.*

Consideranda est illa sententia, de qua dicitur, Deū verum solum, non esse Patrem solum, sed Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Si quis enim interroget, Pater solus vtrum sit Deus, quomodo respondebitur non esse? nisi fortè ita dicamus, esse quidem Patrem Deum, sed non esse solum Deum, esse autem solum Deum, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Sed quid agimus de illo testimonio Domini? Patri enim dicebat, & Patrem nominauerat, ad quē loquebatur, cum ait: ** Hæc est vita æterna, vt cognoscant te vnum verum Deum. Quod quidem Arriani sic solēt accipere, quasi non sit Filius verus Deus. Quibus exclusis, videndum est, an intelligere cogamur, cum dictū est Patri, vt cognoscant te vnum verum Deum, tanquam hoc insinuarē voluerit, quia & solus Pater Deus verus est, ne non intel-* ** Ioan. 17. Quomodo pater appellatur vnus verus deus absque Filiis & Spiritus sancti iniuria.*

Confessionis Augustiniana Lib. I.

intelligeremus Deum, nisi ipsa tria simul, Patrem & Filiū & Spiritum sanctum. Num ergo ex Domini testimonio, & Patrem vnum verum Deum dicimus, & Filium vnum verum Deum, & Spiritum sanctum vnum verum Deum, & simul Patrem & Filium & Spiritum sanctum, id est, simul ipsam Trinitatem, non tres veros Deos, sed vnum verum Deum? An quoniam addidit. * *Ioann. 17.* Et quē misisti Iesum Christum: subaudiendum est, vnum verum Deum? Et ordo verborum est, vt te, & quem misisti Iesum Christum, cognoscant vnum verum Deum? Cur ergo tacuit de Spiritu sancto? An quoniam consequens est, vt vbicunq; nominatur vnum tanta pace vni adhærens, vt per hanc vtrunq; vnum sit, iam ex hoc intelligatur etiam ipsa pax, quamuis non commemoretur? *Tom 3. de Trinitate, lib. 6 c. 9.*

Hinc etiam consequenter intelligitur, non tantummodo de Patre dixisse Apostolum Paulum: * *1. Tim. 6.* Qui solus
Tota sanctis- habet immortalitē, sed de vno & solo Deo, quod est
ima Trini- ipsa Trinitas. Neq; enim ipsa vita æterna mortalis est
tas vnus De- secundū aliquam mutabilitatem, ac per hoc Filius
us, qui solus Dei quia vita æterna est, cū Patre etiam ipse intelli-
immortali- gitur, vbi dictum est: * Qui solus habet immortalita-
tatem habet. tem Eius enim vitæ æternæ & nos participes facti, pro
** 1. Tim. 6.* modo nostro immortales efficimur. Sed aliud est ipsa,
 cuius participes efficimur, vita æterna, aliud nos, qui
 eius participatione viuemus in æternum. Si enim di-
 xisset: * Quem temporibus proprijs ostēdet Pater bea-
 tus & solus potens, Rex regum, & Dominus dominan-
 tium, qui solus habet immortalitatem, nec sic inde se-
 paratum Filium oporteret intelligi. Neque enim quia
 ipse Filius alibi loquens voce sapientiæ (ipse est enim
 Dei sapientia) ait: * *Eccles. 24.* Gyrum cœli circumiui sola, sepa-
 rauit à se Patrē: quantō magis ergo non est necesse, vt
 tantummodo de Patre præter Filiū intelligatur, quod
 dictum est: * *1. Tim. 6.* Qui solus habet immortalitatem, cū ita di-
 ctū sit: * ** Ibidem.* vt serues, nquit, mādatum sine macula irrepre-
 hensibile vsq; ad aduentum Domini nostri Iesu Christi: quē
 temporibus proprijs ostēdet beatus, & solus potens Rex re-
 gū, & Dominus dominantū, qui solus habet immortalita-
 tem.

tem & lucem habitat inaccessibile. quem nemo hominū vīdit, nec videre potest, cui est honor & gloria in saecula saeculorum, Amen in quibus verbis nec Pater propriē nominatus est, nec Filius, nec Spirit. sanctus, sed beatus, & solus potēs Rex regū, & Dominus dominatiū: quod est vnus solus & verus Deus ipsa Trinitas. To. 3. de Trinit. lib. 1. c. 6. Vide & To. 6. contra Maximinum Arrianum, lib. 2. c. 4. & Epist. 174 ad Pascentium Arrianum.

DE CHRISTO VERO DEO ET HOMINE, CAP. IV.

I. Christum eundem verum esse Deum Patri coeternum, & verum hominem in tempore.

CHRISTVS Iesus Dei filius est, & Deus & homo est. Deus ante omnia saecula, homo in nostro saeculo. Deus, quia Dei verbum, Deus enim erat ** Verbum*: Homo ** Ioann. 1.* autem, quia in vnitatem personae accessit *Verbo in vnitatem personae* fit verbo anima rationalis & caro. Quocirca in quantum Deus est, ipse ** & Pater vnum sunt: in quantum autem homo, Pater ** maior est illo. Cū enim esset vnus Dei Filius, non gratia, sed natura, vt esset etiā plenus gratia, factus est & hominis Filius, idemque ipse vtrumque; ex vtroque vnus Christus, quia cū in forma ** Dei esset, non rapinam arbitratus est, quod natura erat, id est, esse æqualis Deo. Exinaniuit autem se, formam serui accipiens, non amittens vel minueas formam Dei. Ac per hoc & minor est factus, & mansit æqualis, vtrumque; vnus, sicut dictum est: sed aliud propter verbum, aliud propter hominem. Propter enim verbum æqualis Patri, propter hominē minor. Vnus Dei Filius, idemque hominis Filius: vnus hominis Filius, idemque Dei Filius: non duo filij Dei, Deus & homo, sed vnus Dei filius: Deus sine initio, homo à certo initio, Dominus noster Iesus Christus. Tom. 3. Enchirid. c. 35.***

Catholica namque Fides Dominum Iesum Christum & verum Deum & verū hominem credit & prædicat. Vtrumque; enim scriptum est, & vtrumque; verū est.

Qui

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Qui Deum tantummodò asserit esse Christum, & potentiam negat, qua creatus est, & medicinā qua sanatus est. Qui hominem tantummodò asserit Christum, potentiam negat qua creatus est. Vtrunque ergo anima fidelis ac recta suscipe: est Deus Christus, est & homo Christus: æqualis Deo Christus, æqualis Patri, vnū cum Patre: æqualis homo Christus virginis Filius, trahens de homine mortalitatem, non autem iniquitatem. *Tom. 3. in sententijs B. Prosperi, sent. 344.*

* Isa. 53.

Christus carnem sibi ex substantia Mariæ fabricauit.

Christus Filius dei, Deus & homo, secundū diuinitatem ante tempora, sine initio inenarrabiliter à Patre genitus est, sicut Esaias dicit: * *Generationē eius quis enarrabit?* Nouissimo autem tempore secundū humanitatem creatus est: Adueniens enim diuinitas in uterum Virginis Mariæ, auctoritate illa, qua in paradiso Adam de limo formauit, carnem sibi ex substantia ipsius Mariæ fabricauit, quā pro salute nostra suscipiens, & sibi coadunans natus est Deus & homo. *Tom. 10. De verbis Domini, serm. 58.*

* Ioan. 1.

Idē Christus Deus & Homo verus, nō cōfusione naturæ, sed unitate personæ.

Quid miraris hæc homo? Deum sic nasci oportuit, quando esse dignatus est homo. Talem fecit illam, nepe matrem, qui est factus ex illa. Antequā fieret enim erat, & quia omnipotēs erat, fieri potuit manēs quod erat. Fecit sibi matrem, cum esset apud Patrem, & cum fieret ex matre, mansit in Patre. Quomodo Deus esse desisteret, cū homo esse cæpit, qui genitrici suæ præstitit, ne desisteret virgo esse cū peperit? Proinde cū Verbum Caro * factum est, non Verbum in carnem pereundo cessit, sed Caro Verbo ne ipsa periret accessit, vt quemadmodum homo est anima & caro, sic esset Christus Deus & homo, idem Deus qui homo, & qui Deus idem homo, non confusione naturæ, sed unitate personæ. *Tom. 10. de Temp. serm. 15.*

II. Christum verum Deum nihil laesa diuinitate, integram suscepisse naturam humanam.

Igitur nomē Verbi vnam

Fidelis, qui in Christo veram naturam credit & cōfiteretur humanā, id est, nostram, quamuis singulariter suscipiente Deo verbo, in vnicū Filiū Dei sublimatā, ita vt qui suscepit, & quod suscepit, vna esset in Trini-

Trinitate persona. Neq; enim homine assumpto qua-
ternitas facta est, sed Trinitas mansit, assumptione illa
ineffabiliter faciēte personæ vnus in Deo & homine
veritatem. Quoniam nō Deum tantū dicimus Chri-
stum, sicut hæretici Manichæi, nec hominem tantū,
sicut hæretici Photiniani: nec ita hominem, vt aliquid
minus habeat, quod ad humanam certum est pertine-
re naturā: siue animam, siue in ipsa anima mentem ra-
tionalem: siue carnem non de foemina sumptam, sed
factam de verbo in carnem conuerso atque mutato,
quæ omnia falsa & vana hæreticorum Apollinatista-
rum, tres partes varias diuersasq; fecerunt. Sed dici-
mus Christum Deum verum, natum de Deo Patre sine
vlllo initio temporis, eundemq; hominem verum,
natum de homine matre certa plenitudine temporis,
nec eius humanitatē, qua minor est Patre, minuere ali-
quid eius Diuinitatē, qua æqualis est Patri: hoc autē v-
trūq; vnus est Christus. *To. 7. de bono perseverantia, c. 24.*

*in Trinitate
personā signi-
ficat, id quod
quidam hoc
tempore ne-
garunt.*

Etenim Dominum verum hominem suscepisse cre-
dimus, & in ipso visibiliter inuisibilē hominibus ap-
paruisse, in ipso inter homines * cōuersatum fuisse, in * *Barnab. 3.*
ipso ab hominib⁹ humana pertulisse, in ipso homines
docuisse, à quibus esset recedendum, quid esset perfe-
rendum, quò esset tendendum. Totum autem hoc nul-
la fecit necessitate. Vnde ipse dicit: * Propter hoc me * *Ioann. 10.*
Pater diligit, quia ego pono animam meam, & iterum
sumam illam. Nemo tollit eam à me, sed ego pono
eam à me ipso. Potestatem habeo ponendi eam, & po-
testatem habeo iterum sumendi eam. Non ergo mali
necessitate amisit eam: voluit enim, vt illa quæ in pas-
sione eius facta sunt, omnia fierēt ad humanam natu-
ram docendam, non ad suā tuendam. Sicut enim nos,
qui ex anima & corpore constamus, cū simus inuisi-
biles secundū animam, visibiles autem secundū cor-
pus, omnia quæ visibiliter siue honoris & beneficiorū
accipimus, siue cōtumeliæ, vel iniuriæ patimur, ad ani-
mam, quæ inuisibilis est, tanquā ad principem neces-
se est vt referamus, quia ipsa corpori principatur. Nā
& cū simus secundū animam immortales, cū
D mor-

*quemadmodum
dū nos mori
verè dicimus
quāvis ratio-
ne corporis,
non ratione
anime mori-*

Confessionis Augustiniana Lib. I.

utamur, sic
Christus ve-
re dicitur pas-
sus & mor-
uus, quāvis
nō secundum
Diuinitatē,
sed secundum
humanā na-
turam, id su-
stinuerit.

*Philip. 2.

*Ioann. 1.

mortui corpore fuerimus, nos mortui dicimur: ita & Dominus secundum carnem, hoc est, formam * serui, quam suscipere dignatus est, & contumelias passus, & vincula, & flagella, & mortuus esse manifestatur, ut o-
mnia veridicē veritas, & nihil falsò fecisse credatur: quia potestate ac volūate Verbum* Caro factū est, & natus & passus, & mortuus, & resurrexit, nulla sua ne-
cessitate, sed volūate & potestate: cuius nulla pars a-
liquando deprædata, nulla nunc vsq; captiua est, non solū diuinæ, sed nec ipsius mortalis, quam suscepit: sed nec vnquam capi poterit, nisi ab his, qui ei fide vo-
luerunt mundo corde coniungi. Non sicut Deus Mani-
chæi, qui necessitatis malo pressus hodie hīc ex parte, quod negare non possunt, in miserijs & calamitati-
bus volutatur. *Tom. 6. de fide contra Manichæos, c. 26.*

III. Humanitatem & Diuinitatem in vnā con-
uerisse Christi personam.

Ioann. 14.
Si due pone-
rentur perso-
næ Christi,
quaternitas
induceretur.

Agnoscamus geminam substantiam Christi, diuinam scilicet, qua æqualis est Patri, humanā, qua maior est Pater. Vtrumque autem simul, non duo, sed vnus est Christus, ne sit quaternitas, nō Trinitas Deus: sicut enim vnus est homo anima rationalis & caro, sic vnus est Christus Deus & homo: ac per hoc Christus est Deus, anima rationalis & caro. *Tom. 9. Tract 78 in Euang Ioan. Eundem sensum habes contra serm. Arrianorum, c. 9. Plura Tom. 2. Epist. 3. ad Volusianum, & 102. ad Euodium.*

Sicut anima
habēs corpus
nō facit duas
personas, sic
nec verbum
humanā na-
turam sustē-
tans.

Ipse est Filius hominis, qui & Filius Dei. Hærendo enim ad vnitatem personæ Filius hominis Filio Dei, facta est vna persona, eademque Filius Dei, quæ & Filius hominis. Quid autem propter quid habeat, dignoscendum est. Filius hominis habet animam, habet corpus: Filius Dei, quod est verbum Dei, habet hominem tanquam anima corpus. Sicut anima habens corpus non facit duas personas, sed vnum hominem: sic verbum habens hominem, non facit duas personas, sed vnum Christum. Quid est homo? Anima rationalis habens corpus: quid est Christus? Verbum Dei habens hominem. *Tom. 9. Tract. 19. in Euang. Ioan.*

Demonstratum est homini, quem locum haberet in rebus, quas condidit Deus, quandoquidem sic Deo coniungi potuit humana natura, ut ex duabus substantiis fieret una persona, ac per hoc iam ex tribus, scilicet Deo, anima, & carne: ut superbi illi maligni spiritus, qui se ad decipiendum, quasi ad adiuuandum medios interponunt, non ideò se audeant homini preponere, quia non habeat carnem: & maximè, quia & mori in eadem carne dignatus est Filius Dei, ne ideò illi tanquam Deos se coli persuadeant, quia videntur esse immortales. Deinde ut gratia Dei in nobis sine ullis precedentibus meritis in homine Christo commendaretur, quia nec ipse tanta unitate Deo verò coniunctus una cum illo persona, id est, ipse homo assumptus, mox ut homo etiam Deus filius Dei viveret, ullis est precedentibus meritis affectus. Sed ex quo homo esse coepit, ex illo est & Deus. Unde dictum est: * Verbum Caro factum est. *Tom 3 de Trinit. lib. 13. c. 17.*

Ex incarnatione Christi cognouit homo, què locum in rebus creatis haberet.

Incarnatione Christi omnis occasio malignis spiritibus adempta preferendi se hominibus.

Gratia Dei in nobis sine ullis precedentibus meritis in homine Christo commendatur.

Commendaui charitati vestræ, unam personam esse Christum Deum & hominem, non duas: ne fides nostra non sit Trinitas, sed quaternitas. Christus ergo unus est, verbum, anima & caro unus Christus. Filius Dei & Filius hominis unus Christus. Filius Dei semper, Filius hominis ex tempore, tamen unus Christus secundum unitatem personæ. In cælo erat, quando in terra loquebatur. Sic erat Filius hominis in cælo, què admodum Filius Dei erat in terra: Filius Dei in terra in suscepta carne, Filius hominis in cælo in unitate personæ. *Tom. 9. in Euang Ioan. Tract. 27.*

* Ioan. 1. Christus non duæ personæ, sed tantum una.

IV. Naturam humanam in persona Christi nullo modo cum eius diuinitate fuisse confusam.

Licet unam personam in Christo creamus, duas tamen substantias, id est, naturas esse fatemur, diuinitatis scilicet & humanitatis, assumptricis & assumptæ, creatricis & creatæ. Quæ tamen substantiæ non sunt confusæ, sed unitæ atq; in una eadèq; persona inseparabiles; & in sua semper proprietate manentes. Quæ propter unicuique substantiæ propria utiq; apta sunt, id est infirmitates humanitati quæ creata est, signa verò

Duæ naturæ in una persona verbi non sunt confusæ, sed

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*vnitæ, in sua
samē semper
proprietate
manentes.*

**Matth. 8.*

**Matth. 4.*

**Matth. 14.*

**Ioann. 11.*

vel mirabilia Diuinitati, quæ creauit. In tantum enim
duæ naturæ sibi met vnitæ sunt atq; coniunctæ, vt idem
atq; idem Christus Deus & homo, aliquando res aut
agat, aut loquatur humanas, aliquando diuinas. Sicut
illud est, quòd dormit* in naui, & imperat vêtis & ma-
ri: aut quòd* esurierit, & quòd quinq; * millia homi-
num de quinq; panibus, & duobus piscibus saturarit.
Postremò, quòd moritur, & quòd * Lazarum quatri-
duanum auctoritate diuina iubeat à mortuis reuoca-
ri. *Tom. 10. de verbis Domini in Euang. Ioan serm 58.*

Non duos Christos, neque duos filios fatemur, sed
Deum & hominem vnum Filium. Quem propterea &
vnigenitum dicimus, manētem in duabus substantijs,
sicut ei naturæ veritas contulit, non confusis naturis,
neq; immixtis, sicut Timothiani volunt, sed societate
vnitis. Deus ergo hominem assumpsit, homo in Deum
transiuit, nō naturæ verisibilitate, sicut Apollinaristæ
dicunt, sed Dei dignatione: vt nec Deus mutaretur in
humanam substantiam assumendo hominem, nec ho-
mo in diuinam glorificatus in Deum: quia mutat o vel
verisibilitas naturæ & diminutionem & abolitionem
substantiæ facit. *To. 3. de Eccles. dogmat. c. 2.*

**Genes. 1.*

**Philip. 2.*

Forma* Dei accepit formam * serui, vtrumq; Deus
& vtrumque homo. Sed vtrumq; Deus propter acci-
pientem Deum, vtrumque homo propter acceptum
hominem.† Neque enim illa susceptione alterum eo-
rum in alterum conuersum atq; mutatum est: nec di-
uinitas quippe in creaturam mutata est, vt desisteret
esse diuinitas, nec creatura in Diuinitatem, vt desiste-
ret esse creatura. *Tom. 3. lib. 1. de Trinitate c. 7.*

† Etsi propter duas naturas in vna verbi persona coniū-
ctas communicatio sit idiomatum, vt quæ Dei sunt, di-
cantur de homine. & quæ hominis, de Deo vicissim enun-
cientur: tamen nec diuina idiomata conueniunt Chri-
sto, nisi secundum Diuinitatem: nec humana, nisi secun-
dum hominis naturam.

Non ergo in Christo susceptam carnem perpetuita-
te diuinæ generationis extēdo: nec immēsam Deitatem
cor-

corporei ortus ætate concludo: quia idem in Diuinitate auctor est rerum, qui in carne redemptor est hominum: idem impassibilis in se, qui passus in corpore: dum sic vtriusq; naturæ proprietatem verè ex vtraq; gignenti similis natus expressit, vt & veram carnē suscepisse eum constet ex matre, & indifferentem Deitatem habere constet ex Patre. Quibus in vnam personam incomprehensibili Mediatoris dispensatione coniunctis, seruauit singulis propria, sed coniunxit proprijs aliena. *Tom. 6. contra Felicianum Arrianum, c. 10.*

Faciunt hæc cōtra eos, qui Christum secundū humanam etiā naturam vbiq; esse dicunt.

Illorum execramur similiter blasphemiam, qui nouo sensu asserere conantur, à tempore acceptæ carnis, omnia quæ erant Diuinitatis, in hominem demigrasse, & rursum quæ humanitatis erant, in Deum esse transfusa: vt quod nulla vnquam hæresis ausa est dicere, vincatur hac confusione vtraque exinanita esse substantia, & Deitatis scilicet & humanitatis, & amisso proprio statu, in aliud esse mutata: vt qui tam Deum perfectum in Filio, quàm hominem confitemur, nec Deum verè, nec hominem temerè, credamus. Nos autem ita dicimus susceptum à Dei Filio hominem, vt Deus tamen impassibilis permaneret. Passus est etenim Dei Filius non putatiuè, sed verè omnia quæ Scriptura testatur, id est, esuriem, sitim, lassitudinem, dolorem, mortem, & cetera huiusmodi: sed secundū illud passus est, quod pati poterat, non secundum illam substantiam, quæ assumptæ, sed secundum illam, quæ assumpta est. *Tom. 10. serm. de Temp. 191.*

Nec est admodū dissimile, quod Vbi-quetarij dicunt: per vniōnem personæ lē communīcatam fuisse humanæ nature omnis Deitatis plenitudinem.

Plura Tom. 6. contra Felicianum Arrianum, cap. 11.

V. Recensentur hæreses, quæ Christi diuinitati aduersantur.

CARPOCRATES Iesum hominem tantummodo, & de vtroq; sexu natum putasse perhibetur, sed accepisse talem animam, quæ sciret ea, quæ superna essent, atq; nunciaret. *Tom. 6. hæresi 7. In eadem hæresi fuit Corinthus & Ebion. Vide hæresim 8. & 10.*

Carpocrates.

THEODOTIANI à Theodotione quodam instituti, hominem tantummodo Christum asseuerant. Quod dicitur quidē Theodotion propterea docuisse,

Theodotiāi. Sicquidā hōc tempore dunt

Confessionis Augustiniana Lib. I.

peccata sua
bonestare tu-
eriq; volue-
runt, hereti-
ci facti sunt.

Pauliani.

Artemonius.

Photiniani.

Nestoriani.

*Nestorius ne-
gans Deum
hominē pas-
sam sepulcrū-
que fuisse, o-
mne remedi-
um nostrum
euacuare cō-
tendit.*

**Psalm. 68.*

Ebion.

Marcianus.

quia in persecutione lapsus, isto modo se casus sui de-
uitare putabat opprobrium, si non Deum negasse, sed
hominem videretur. *Ibid. heres. 33.*

PAULIANI à Paulo Samosateno, Christum non
semper fuisse dicunt, sed eius initium, ex quo de Ma-
ria natus est asseuerant: nec eum aliquid amplius quàm
hominem putant. Ista heresis aliquando cuiusdā Arte-
monij fuit, sed cū defecisset, instaurata est à Paulo,
& postea sic à Photino confirmata, vt Photiniani, quā
Pauliani celebrius nuncupentur. *Ibid. heresi 44.*

NESTORIANI à Nestorio Episcopo Patriarcha
Constantinopolitano, qui contra fidem Catholicam
dogmatizare ausus est, Dominū nostrum Iesum Chri-
stum hominem tantū, nec id quod mediator Dei &
hominum factus est, in vtero Virginis de Spiritu san-
cto fuisse conceptum, sed postea Deum homini fuisse
permixtum, nec Deum hominem passum sepultumq;
dicebat, euacuare contēdens omne nostrum remediū,
quo verbum Dei sic hominem suscipere dignatum est
in vtero virginis, vt vna persona fieret Dei & homi-
nis, propterea sic singulariter & mirabiliter natus,
mortuus etiam pro peccatis nostris, cum ea, quæ non
rapuerat, * solueret, Deus homo à mortuis resurgens
ascendit in cœlum. *Ibid. heres. 89.*

Natus est Dei Filius ex homine, & non per homi-
nem, id est, non ex viri coitu, sicut Ebion dicit, sed car-
nem ex virginis corpore trahēs, & non de cœlo secum
adferens, sicut Marcion, Origenes, & Eutyches affir-
mant. Neq; in Phantasia, id est, absque carne, sicut Va-
lentinus asserit, id est, neq; putatiuē imaginatum, sed
corpus verum. Non tantum carnē ex carne, sicut Mar-
cianus, sed verus Deus ex diuinitate, & verus homo ex
carne, vnus filius, in diuinitate, verbū Patris, & Deus,
in homine anima & caro. Anima non absque sensu &
ratione, vt Apollinaris, neque caro absque anima, vt
Eunomius: sed anima cum ratione sua, & corpus cum
sensibus suis, per quos sensus veros in Passione & an-
te Passionem suæ carnis dolores sustinuit. Neque sic
est natus ex virgine, vt & Diuinitatis initium homo
nascen-

nascendo acceperit, quasi antequam nasceretur ex virgine, Deus non fuerit, sicut Artemon & Berillus, & Marcellus docuerunt, sed æternus Deus & homo ex virgine natus est. Tom. 3. de Ecclesiast. dogmat. c. 2.

Artemon.

Berillus.

Marcellus.

VI. Commemorantur hæreses, quæ cum vera Christi humanitate pugnant.

Christum autem à Patre missum, (ait Valentinus) id est à profundo spiritale vel cœleste corpus secum attulisse, nihil quæ assumpsisse de virgine Maria, sed per illam tanquā per rimam, aut per fistulam sine vlla de illa assumpta carne trāsisse. Tom. 6. de hæresibus, hæres. 11.

Cerdoniani.

Christum quæ ipsum (aiunt Cerdoniani) neque natum ex foemina, neque habuisse carnem: nec verè mortuum, vel quicquam passum, sed simulasse passionem. Ibidem, hæresi. 21.

Apelles.

Hunc Apellè dicunt quidam etiam de Christo tam falsa sensisse, ut diceret eum, non quidem carnē duxisse de cœlo, sed ex elementis mundi accepisse, quæ mundo reddidit, cum sine carne resurgens in cælum ascendit. Ibidem, hæresi. 23.

Manichæi.

Christum autem fuisse affirmant (Manichæi) quem dicit nostra Scriptura serpentē, à quo illuminatos eos asserunt, ut cogitationis* oculos aperirent, & bonum malum quæ dignoscerent. Eum quæ Christum nouissimis tēporibus venisse ad animas, non ad corpora liberanda. Nec fuisse in carne vera, sed simulatam speciem carnis ludificandis humanis sensibus præbuisse, ubi non solum mortem, verum etiam resurrectionem similiter mentiretur. Ibidem, hæresi. 46.

* Gen. 3.

In eo autem (sermo est de Arrianis.) quod Christum sine anima solam carnem suscepisse arbitrantur, minus noti sunt. Ibidem, hæresi. 49.

Arriani.

APOLLINARISTAS Apollinaris instituit, qui de anima Christi à Catholica dissenserunt, dicentes sicut Arriani, Deū Christū carnē sine anima suscepisse. In quæstione testimonijs Euangelicis victi, mentem, qua rationalis est anima hominis, non fuisse in anima Christi, sed per hac ipsum verbū in ea fuisse dixerunt. De ipsa verò eius carne sic à recta fide dissensisse

Apollinarista.

Confessionis Augustiniana Lib. 1.

perhibentur, vt dicerent, carnem illam & verbū vnius eiusdemque substantiæ: contentiosissimè asseuerātes, verbum carnem factum: hoc est, verbi aliquid in carnem fuisse conuersum atque mutatum, nō autem carnem de Mariæ carne susceptam. *Ibidem, hæresi 55.*

AB Apollinaristis & Eutychiniani ab Eutyche quodam Constantinopolitanæ Ecclesiæ presbytero Monacho exorti sunt, qui cū videretur refutare Nestorium, in Apollinarem, Manichæumque transiit, & humanitatis in Christo denegans veritatem, quicquid à verbo nostræ proprietatis receptū est, diuinæ tantūmodo ascribit essentiæ, vt Sacramētum salutis humanæ, quod non nisi in vtraque substantia est, nostram in Christo naturam negando dissolueret, stulta impietate non inspiciens vniuerso corpori auferri, quod capiti defuisset *Ibid hæresi 90. in editione Parisiensi.*

Non multum ab Eutychanis differunt, qui hoc tempore vocantur Vbiquetarij: nam diuinæ & humane nature confundunt proprietates, & similibus vtūtur prædiis.

VII Christo Deo & homine Mediatore opus fuisse.

*Mediator
quare nobis
necessarius.
Per fidē
veniendum ad
veritatem.*

1. Tim. 2.

DVO illa iursum sunt æternitas & veritas: duo ista deorsum, quod ortum est & fides. Vt ergo ab imis ad summa reuocemur, atque id quod ortum est, recipiat æternitatem, per Fidem veniendum est ad veritatē. Et quia omnia, quæ in contrarium pergunt, per aliquod medium reducūtur, ab æterna iustitia temporalis iniquitas nos alienabat. Opus ergo erat media iustitia tēporali, quæ medietas tēporalis esset de imis mixta & summis, atque ita se nec abrumpens à summis, & temperans imis, ima redderet summis. Ideò Christus Mediator Dei & hominum dictus est inter Deum immortalem, & hominem mortalem, Deus & homo, reconcilians hominem Deo, manens id quod erat, fact⁹ quod non erat. Ipse est nobis fides in rebus ortis, qui est veritas in æternis. Hoc magnum & inenarrabile Sacramentum, hoc regnum & sacerdotium antiquis per prophetiam reuelabatur, posteris eorū per Euangeliū prædicatur. *Tom. 4. de consensu Euangelist. lib. 1. c. 35.*

*Si quod multò credibili⁹ & probabilius disputatur,
omnes*

omnes homines quamdiu mortales sunt, etiam miseri
fint, necesse est: querendus est medius, qui non solū ho-
mo, verū etiam Deus sit: vt homines ex mortali mise- *Necessarius*
ria ad beatam immortalitatē huius medij beata mor- *mediator,*
talitas interueniēdo perducatur: quē neq; non fieri mor- *qui nō solum*
talem oportebat, neq; permanere mortalem. Mortalis *homo, sed et*
quippe factus est, non infirmata verbi diuinitate, sed *iā Deus esset*
carnis infirmitate suscepta: non autem permanfit in i-
psa carne mortalis, quam resuscitauit à mortuis: quo-
niam ipse fructus est meditationis eius, vt nec ipsi, pro *In Christo*
pter quos liberādos mediator effectus est, in perpetua *mortalitas*
vel carnis morte remanerēt. Proinde mediatorem in- *transiens &*
ter nos & Deū, & mortalitatem habere oportuit tran- *beatitudo*
seuntem, & beatitudinē permanentem, vt per id quod *permanens,*
transit, congrueret morituris, & ad id quod permanet,
transferret ex mortuis. *Tom. 5. lib. 9. de ciuit. Dei, c. 15.*

Ego, inquit Dominus, * ero illis in Deum, & seruus
meus David princeps in medio eorū. Quare in medio ** Ezech. 34.*
eorum? Quia verbum * caro factum est, & habitauit in ** Ioan. 1.*
nobis. Princeps in medio eorum, inde & mediator Dei
& hominum, quia Deus cum Patre, quia homo cum ho- *Christus nec*
minibus. Non mediator homo præter Deitatem, non *vt Deus tan-*
mediator Deus præter humanitatem. Ecce mediator. *tum, nec vt*
Diuinitas sine humanitate non est mediatrix: sed inter *homo tantū,*
Diuinitatem solam & humanitatem solam mediatrix *sed vt simul*
est humana Diuinitas, & diuina humanitas Christi. *Deus & ho-*
Tom. 9. Homil. de Ouibus, cap. 12. *mo, Media-*
tor est.

In Adam inueniētibus mortē per hoc prodest Chri- *Christus per*
stus, quia est mediator ad vitam, nō autem per hoc me- *quid sit Me-*
diator est, quod equalis est Patri: per hoc enim quātum *diator.*
Pater, tantum & ipse distat à nobis. Et quomodo erit
medietas, vbi eadem ipsa distantia est? Ideò Apostolus
non ait: *Vnus mediator Dei & hominū Christus Iesus,* sed *1. Tim. 2.*
homo Christus Iesus. Per hoc ergo mediator, per quod
homo, inferior Patre, per quod nobis propinquior, su-
perior nobis, per quod Patri propinquior. Quod aper-
tius ita dicitur, inferior Patre, quia in forma * serui: su-
perior nobis, quia sine labe peccati. *Tom. 7. de gratia* ** Philip. 2.*
Christi & peccato originali, lib. 2. cap. 28. Vide in hanc sen-

Confessionis Augustiniane Lib. I.

tentiamplura Tom. 3. in Enchirid cap. 107. & Tom. 8. in
Psal 134. Enarrat 1.

VIII. Sine Christo Mediatore neminem saluari.

*1. Tim. 2.

*Acto. 4.

*Faciunt hæc
cõtra Macho
metanos, ali
osq; mundi
sapiētes qui
cultū vnius
Dei sufficere
sibi ad salutē
putāt absque
Christo me-
diatore.*

*Nemo vn-
quam saluus
absq; fide in
Christum Me-
diatorem.*

*Ioan. 3.

*Spiritus san-
ctus diffun-
dens Charita-
tem in cordi-
bus hominū
non merita*

*sequitur, sed
merita facit*

*1. Tim. 2.

*Nec in bona
conuersatio-
ne, nec in v-
nius Dei cul-
tu potest esse
salus absque
Mediatore
Christo.*

*Ioan. 1.

*1. Tim. 2.

*Sancti anti-
qui, præsen-*

VNus Deus, * & vnus Mediator Dei & hominum, ho-
mo Christus Iesus Quoniam * non est aliud nomē
sub coelo datū hominibus, in quo oporteat nos saluos
fieri, & in illo definiuit Deus fidem omnibus, suscitās
illū à mortuis. Itaq; sine ista fide, hoc est, sine fide vnius
mediatoris Dei & hominum, hominis Christi Iesu, sine
fide, inquam, resurrectionis eius, quam Deus hominib;
definiuit, quæ vtiq; sine incarnatione eius ac morte nō
potest veraciter credi: sine Fide ergo incarnationis &
mortis & resurrectionis Christi, nec antiquos iustos
vt iusti essent, à peccatis potuisse mundari, & Dei gra-
tia iustificari, veritas Christiana nō dubitat: siue in eis
iustis, quos sancta Scriptura commemorat, siue in eis
iustis, quos quidem illa non commemorat, sed tamen
fuisse credendi sunt, vel ante Diluviū, vel inde vsq; ad
datam legem, vel ipsius Legis tempore, non solum in
filijs Israel, sicut fuerūt Prophetæ, sed etiā extra eūdē
populum, sicut fuit Iob. Et ipsorum enim corda eadem
mundabantur Mediatoris fide, & diffundebatur in eis
charitas per Spiritum sanctum, qui vbi * vult, spirat, nō
merita sequens, sed etiā ipsa merita faciens. *Tom. 7. de
gratia Christi, & peccato orig. contra Pelag. lib. 2. c. 24.*

Et ne quisquā diceret, posse esse salutis viam in bo-
na conuersatione, & vnius Dei omnipotentis cultu, si-
ne participatione corporis & sanguinis Christi: vnus
* enim Deus, inquit, & vnus mediator Dei & hominū,
homo Christus Iesus: vt illud quod dixerat, omnes ho-
mines vult saluos fieri: nullo alio modo intelligatur
præstari, nisi per Mediatorem, nō Deum, quod semper
verbum erat, sed hominem Christum Iesum, cum ver-
bum * caro factum est, & habitauit in nobis. *Tom. 2. epi-
sg. ad Paulinum, quest. sexta.*

Vnus Mediator * Dei & hominū, homo Christ⁹ Iesus,
qui venturus in carne sic antiquis sanctis prænunciaba-
tur, quemadmodum nobis venisse nūciatus est, vt vna
eademque fides per ipsum omnes in Dei ciuitatem, in-
do-

domum Dei, in Dei templum prædestinatos perducant ad Deum. *Tom. 5. de Ciuit. Dei lib. 18. ca. 47.*

Si tibi Christiana fides displicet, apertius cōfiteri: Nam Christianam fidem aliam non potes inuenire. Vnus homo est ad mortem, vnus ad vitam. Ille tantum homo, iste Deus & homo. Per illum est mundus inimicus factus Deo: per istum mundus reconciliatus Deo, electus ex mundo. Sicut enim *in Adam omnes moriuntur, sic & in Christo omnes viuificabuntur. Sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem eius, qui in coelo est. Hæc stabilimenta fidei Christianæ qui subuertere nititur, stantibus eis ipse subuertitur. *Tom. 7. contra Iulian. Pelag. lib. 6. cap. 1. circa finem.*

Si enim salui erunt aliqui sine Christo, & iustificantur aliqui sine Christo, ergo Christus gratis mortuus est. Et paulò post: Non est itaq; præter vnum *Mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Iesum, aliud nomen sub coelo, in quo oporteat saluos fieri nos. Et ideò dictum est: *In Christo omnes viuificabuntur, quoniam in illo Deus definiuit fidem omnibus, suscitans illum à mortuis. *Ibid. cap. 12. Plura Tom. 7. de pec. merit. & remiss. lib. 1. cap. 28 & 29.*

tes & futuri
omnes salui
per fidem in
Mediatorem
Christum.

*1. Cor. 15.

*1. Tim. 2.

*1. Cor. 15.

IX. Christum interpellationis ratione mediatorem etiam seu aduocatum appellari.

Homines omnes Christiani inuicem se commendant orationibus suis. Pro quo autem nullus interpellat, sed ipse pro omnibus, hic vnus, verusque Mediator est, cuius typus quoniam præfigurabatur in Sacerdote veteris Testamēti, nullus illic inuenitur orasse pro Sacerdote. Paulus autem Apostolus quāquam sub capite præcipuum membrū, sed tamen quia membrū est corporis Christi, & nouerat nō p figurā in interiora * veli ad sancta sanctorū, sed per expressam & firmā veritatē in interiora Coeli ad sanctitatem non imaginariā, sed æternā pro nobis intrasse maximum & verissimum Sacerdotem Ecclesiæ se orationibus fidelium & ipse cōmēdat. Nec mediatorem se facit inter populū & Deū,

Christus quatenus ex se pro omnibus interpellat, & nullus pro ipso eatenus vnus & verus Mediator ab Augustino dicitur: quare nec Paulus Mediator fuisse dicendus est.

*Heb. 7.

sed

Confessionis Augustiniana Lib. I.

sed rogat ut pro se orent inuicē omnia membra corporis Christi Tom. 7. contra epist. Parmeniani lib. cap 8.

*1. Ion. 2.
Christus ad-
uocatus no-
ster apud Pa-
trem.

*Colos. 4.

Si quis peccauerit * aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum: Sed dicet aliquis: Ergo Sancti non petunt pro nobis? Ergo Episcopi vel Præpositi non petunt pro populo? Sed attendite Scripturas, & videte, quia & præpositi commendant se populo: nam Apostolus dicit plebi: * Orantes simul & pro nobis orat Apostolus pro plebe, orat plebs pro Apostolo: Oramus pro vobis fratres, sed & vos orate pro nobis. Inuicem pro se omnia membra orent, caput pro omnibus interpellat. Tom. 9. in epist. Ioan. Tract. 1.

*Rom. 8.
Martyres et
iā interpel-
lāt pro nobis
nec tamen
Christo sum-
mo interpel-
latori fit in-
iuria.

*Dan. 7.

*Rom. 8.

*1. Ioan. 2.

Dominus noster Iesus Christus * adhuc interpellat pro nobis, omnes Martyres qui cum illo sūt, interpellant pro nobis. Non trāseunt interpellationes ipsorū, nisi cū transierit gemitus noster. Cū aut transierit gemitus noster, omnes vna voce in vno populo, in vna patria consolabimur millia * millium coniuncta psallentibus angelis, &c. Tom. 8. in Psal. 85. sub finem.

Nam & de ipso Domino Iesu Christo dictum est, * quod interpellat pro nobis. Nunquid interpellat, & non etiam postulat? Imò verò quia postulat, pro eo positum est interpellat. Euidenter quippe alibi de eo dicitur: * Et si quis peccauerit, aduocatum habemus ad patrem, Iesum Christum iustum: Ipse est exoratio pro peccatis nostris Tom. 2. epist. 59 ad Paulinum, in solutione quintæ Questionis.

Non possum satis intelligere, pie Lector, quam iniuriam hæretici somnient mediatori Christo ex Sanctorum intercessione fieri: Nos enim Christum unum & solum mediatorem pluribus nominibus dici ac esse, constanter credimus & confitemur. Est in primis natura mediator, quatenus unus idemq, & verus Deus cum Patre, qui offensus fuerat, & verus homo nobiscum qui offenderamus, simul existit. Est & officio redemptionis mediator, quoniam seipsum ad mortem offerens nos aeterno Patri suo reconciliauit. Est deniq, unus & solus ipse Mediator, quæ ratione solus ipse summus est interpellator & aduocatus, qui cum pro omnibus interpellat, ipse nullo eget interpellatore: qui cum tanquam Filius &

et per semetipsum accedat ad Deum, reliquos omnes qui ministri vel serui sunt, non nisi per seipsum facit accedere. His ergo tribus modis, quos ex Augustino tradidimus, libenter confitemur, unum Mediatorem Christum esse, neque cuiquam, praterquam ei, nomen Mediatoris conuenire. Unde nomen Mediatoris hisce modis acceptum, mirum non est, si lib. 2 contra Parme. cap 8. (quem locum frustra urgent aduersarij) nec Episcopis pro plebe Deum deprecantibus, nec Apostolo pro Ecclesiis intercedente tribuendum existimauerit Augustinus. Sed nunquid quia his modis Mediatorem intellexit, ideo nulla supererit eius nominis acceptio, quare reliqui Sancti mediatores dici possint? Superest profecto: Nam alioqui falso Moyses Mediatorem se inter Deum & plebem nominasset: Quod sapienter cernens Cyrillus, mediationem Moysis tanquam Ministri vel serui, mediationem vero Christi tanquam Filij esse declarat. Hanc nos tenentes viam sanctos quatenus pro nobis deprecantur & intercedunt, Mediatore nominamus: Nec propterea Mediatorem Christum afficimus iniuria. His consentiens Bernardus sanctissimam Dei matrem mediatricem nominat, & conceptis verbis inuocat. Similiter & Basilus ad Iulianum Apostatam scribens, mediatores sanctos his verbis constituit: Sanctam Mariam, quae secundum carnem Christum peperit, suscipio, & sanctos Apostolos, Prophetas, & Martyres, qui pro me ad Deum supplicant, quo per illorum mediationem propitius sit mihi Deus noster benignissimus. & remissionem peccatorum mihi gratis largiatur. Verbis vero Apostoli: * Unus Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, facillimum est respondere: Manifestum est enim ex his, quae proximè sequuntur, ibi de Mediatore illo disputari, qui semetipsum dederit ἀντίλυτρον hoc est, redemptionem vel precium pro omnibus hominibus: quem Mediatorem solum esse Christum nos quoque profitemur. Potuissent etiam aduersarij, nisi tenebras quaererent, liquido cognoscere vel ex eiusdem capitis initio posse homines alios pro alijs deprecari & intercedere: quare posse deprecando & intercedendo alios prater Christum, mediatores esse. Hortatur enim Timotheum, ut fieri euret pro omnibus hominibus δούλος, προσευχάς, & ἱκετεύς, hoc est (ut Augustinus rectè interpretatur) deprecationes, oratio-

Cyrril. in Io.
an. l. 3. c. 9.

Bernar. ser.
de verbis.

Apoc. 12.

Signum magnum apparuit in caelo, & alibi.

Recitantur
verba Basilij

in Synodo

Nicena 2.

Acto. 4.

* 1. Tim. 2.

Confessionis Augustiniana Lib. 1.

Cyrrill. lib. 12
Thess. ca. 10.

2. Cor. 5.

Exod. 20.

Jer. 18.

orationes, & intercessionem: in quibus manifestè secum pugnaret Apostolus, nisi mediatio vel intercessio, quæ etiam hominibus tribueretur, à Christi mediationibus esset diuersa. Nec refert, viuos illos fuisse, quos pro alijs deprecari & intercedere Apostolus voluit: Non enim de viuis aut mortuis nunc disputamus sed illud inquirimus, an præter Christum aliquis sit alius mediator. Si enim sit, quantumuis viuât, nõ erit vnus & solus Christus mediator. Sed libet tanquam orationis nostræ clausulam, verba Cyrrilli recitare, quibus hæc quæ diximus, non mediocriter confirmantur. Mediator, inquit, Dei & hominum, Iesus Christus est, non solum quia reconciliauit homines Deo, verum etiam quia naturaliter & substantialiter & Deus & homo in vna hypostasi est. Hoc enim modo naturam nostram sibi Deus reconciliauit. Nam aliter quomodo vnum Mediatorem Christum Paulus dixisset? Multi enim sanctorum mediationis ministerio vsi sunt, & ipse Paulus clamat: Rogamus pro Christo, reconciliamini Deo. Moses quoq; Mediator fuit, ministravit enim Filijs Israel legem datam à Deo Mediator, etiam fuit beatus Hieremias, præcipuè quando clamabat ad Deum Recordare mei stantis coram te, ad loquendū pro ipsis bona. Quid multa? Singuli Prophetarum mediatores fuerunt, Apostolorum quoq; singuli Quomodo igitur vnicus Mediator Dei & hominum, Christus est, nisi noua, inauditaq; in alijs mediatio sua sit. Hactenus Cyrrillus: Cuius & reliquorum sententiæ, Augustinus ex verbis suprà citatis conuincitur subscripsisse. Verum id ex lib. 4 cap. de sanctis apertius cõstabit, vbi Martyres aliosq; sanctos cum Christo quiescentes pro nobis apud Deum intercedere, nobisq; patrocinari, ex Augustini sententia, abundè declaratur.

X. Humanitas in Christo qua ratione adoranda.

*Rom. 1.

*Gal. 4.

IDEM (Aeriani) dicunt, non natura esse Dei Filium, sed creatum. Aduersus huiusmodi quæstiones foliò respondendum est. Quia si natura Deus non est Filius, sed creatura, nec colendus est omnino, nec vt Deus adorandus, dicente Apostolo: *Et coluerunt, & seruierunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in secula: Et ad Galatas: *Sed tunc ignorantes Deum, his qui

qui natura non sunt Dij, seruiebatis. Sed illi ad hæc replicabunt, & dicent Quid? quòd carnem eius, quã creaturam esse non negas, simul cum Diuinitate adoras, atque ei non minus, quàm Diuinitati deferuis? Ego dominicam carnem, imò perfectam in Christo humanitatẽ propterea adoro, quòd à Diuinitate suscepta, atq; Diuinitati vnita est, vt non alium atq; alium, sed vnum eundemq; Deum & hominẽ Dei Filiũ confitear. Deniq; si hominẽ separaueris à Deo, vt Photinus, vel Paulus Samosatenus, illi ego nunquã credo, nec seruió. Velut si quis nostrũ, aut purpurã aut diadema regale iacens inueniat, nõquid ea conabitur adorare? Cũ verò ea rex fuerit indutus, periculum mortis incurrit, si ea simul cum Rege quis adorare contempserit: ita etiã in Christo Domino humanitatem non solam aut nudam, sed Diuinitati suæ vnitam vnum Dei Filium, Deum verũ & hominẽ verum, qui adorare contempserit, æternæ mortis poenam patietur. *Tom. 10 de verbis Domini, sermone, 58.*

Non defecerunt nostro tempore, quã negauerint, humanitatẽ in Christo adorandam esse.

Ex his colligitur, humane in Christa nature latrã am deberi, vt Diuinitati in eadem persona unita est.

Adorate scabellum pedũ eius. * Quæro quid sit scabellum pedum eius? Et dicit mihi Scriptura: * Terra scabellum pedum meorum. Fluctuans conuerto me ad Christum, quia ipsum quæro hic, & inuenio, quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum eius. Sulcepit enim de terra terram, quia caro de terra est, & de carne * Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam, ad salutem dedit: Nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit. Inuentum est quemadmodum adoretur tale scabellũ pedum Domini, & non solũ non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. Nunquid autem caro viuificat? Ipse Dominus dixit, cũ de ipsa commendatione eiusdem terræ loqueretur: * Spiritus est qui viuificat, caro autem nihil prodest. *Tom. 8. in Psal. 98.*

** Psal. 98.
* Isa. 66.*

** Luc. 1.*

Est igitur Christi caro in Eucharistia & adorari debet.

** Ioan. 6.*

XI. Christum passum fuisse secundum humanam naturam, non secundum Diuinam.

Filius

*1. Cor. 1.

* Ioan. 1.

Matth. 10.

Quemadmo-
dum verè di-
cimus Philo-
sophum cæsum
vel mortuū:
sic etiam
Deū passum
vel crucifixū
esse rectè di-
cimus.
Hæresis eo-
rum qui di-
uinitatem
Christi in
cruce dolorē
sensisse dixe-
runt.

Filius vnigenitus Dei, qui est * virtus & sapientia Dei, & verbum * per quod facta sunt omnia, quia immutari non potest omnino, suscepit humanā creaturam, quam lapsam erigere, atque inueteratam renouare dignatus est. Nec in ea per passionem ipse in deterius commutatus est, sed eam potius per resurrectionem in melius commutauit. Nec propterea verbum Patris, id est, vnicum Dei Filium, per quem facta sunt omnia, negandum est natum & passum esse pro nobis. Et Martyres enim passos dicimus, & mortuos propter regna cælorum, nec tamē in ea passione & morte animæ eorum occisæ sunt. Dicit. n. Dominus: *Nolite timere eos, qui corpus occidūt, anima autē nihil possunt facere.* Sicut ergo martyres & passos & mortuos dicimus in corporibus, quæ portabāt, sine animarum interfectione vel morte: sic Filium Dei passum & mortuū dicim⁹ in homine, quem portabat, sine Diuinitatis aliqua cōmutatione vel morte. *Tom. 3 de agone Christiano, c. 23.*

Proinde quæ de Filio Dei verba dicuntur, videndum est, secūdum quid dicantur. Non enim homine assumpto personarum numerus auctus est, sed eadem Trinitas mansit. Nam sicut in homine quolibet præter vnum illum, qui singulariter susceptus est, anima & corpus vna persona est: ita in Christo verbum & homo vna persona est. Et sicut homo, verbi gratia, Philosophus, non vtique, nisi secundum animam dicitur, nec idē tamen absurdē, sed congruentissima & vsitatissima locutione dicimus Philosophum cæsum, Philosophum mortuum, Philosophum sepultum, cū totum secundum carnem accadat, non secundum illud, quod est Philosophus: ita Christus Deus Dei Filius, Dominus gloriæ, & si quid huiusmodi secūdum verbum dicitur, & tamen rectē dicitur Deus crucifixus, cū hoc eum secundum carnem passum esse, non secundum illud, quod Dominus gloriæ est, non habeatur incertum. *Tom. 2. epist. 102. ad Euodium.*

Est Hæresis, quæ dicit in Christo diuinitatem doluisse, cū figeretur caro eius in cruce. *Tom. 6. de Hæres. ad Quod vult Deum, Hæresi 73.*

Passus

Passus est etenim Dei filius non putatiue, sed verè omnia, quæ Scriptura testatur, id est, esuriem, sitim, lassitudinem, dolorem, mortem, & cetera huiusmodi: sed secundum illud passus est, quod pati poterat, non secundum illam substantiam, quæ assumpsit, sed secundum illam, quæ assumpta est. Ipse enim Dei Filius secundum Deitatem suam impassibilis est ut Pater, incorruptilis ut Pater. Et quamuis propriè persona Filij, id est, Dei verbum susceperit passibilem hominè, tamè eius inhabitatione secundum suam substantiam Deitas verbi nihil passa est, ut tota Trinitas, quam impassibilem esse necesse est. Mortu⁹ ergo est Dei Filius eadè natura carnis, in qua natus est & passus, in qua & resurrexit. Non enim exinanita est humanitatis substantia, sed glorificata in æternum cum Deitate manfura. *Tom. 10. serm. de temp. 191. Lege & Tom. 6. de actis cum Felice Manichæo. lib. 2. cap. 9. de Fide contra Manichæos cap. 30. & seq.*

Refelluntur hic qui Christum etiã secundum diuinam naturam passum esse faciunt

XII. Christum secundum animam verè descendisse ad inferos.

SI secundum hominem, quem verbum Deus suscepit, putamus dictum esse: * Hodie mecum eris in Paradiso, non ex his verbis in cælo existimandus est esse Paradisus. Neque enim ipso die in cælo futurus erat homo Christus Iesus, sed in inferno secundum animam, in sepulchro autem secundum carnem. Et de carne quidem quod eo die in sepulchro sit posita, manifestissimum est Euangelium. * Quod verò illa anima in infernum descenderit, Apostolica doctrina prædicat. Quando quidem beatus Petrus ad hanc rem testimoniū de Psalmis adhibet, ubi de ipso prædictum esse demonstrat: * *Quoniam non derelinques animam meam in inferno, neque dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Illud de anima dictum est, quia non ibi est derelicta, unde tã citò remeavit: illud de corpore, quod in sepulchro corrupti celeri resurrectione nō potuit. Sed in sepulchro Paradisum nullus intelligit. Et si quisquã esset ita absurdus, ut hoc sapere conaretur, eò quod illud sepulchrum in horto erat: certè hinc ab ista opinione reuocaretur, quod ille cui dictum est: Hodie mecum eris in

*Luc. 23. Christus vñ homo, eo die quo mortuus est, non fuit in cælo: * Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19. Christi animã verè ad inferos descendisse, Apostolica doctrina prædicat. * Act. 2. Psal. 156*

Confessionis Augustiniana Lib. 1.

Christus die Paradiso, non illo die fuit cum Christo in illo sepul-
qua mortuus chro: nec eius fidei pro magno munere offerretur se-
est, fuit secū- pulta carnis, nihil gaudij vel doloris in morte senti-
dū humanā entis, cū ille de requie vbi sēsus est cogitaret. Restat
animā in in- igitur, vt si secūdum hominem dictum est: *Hodie me-
ferno, vbi cum eris in paradiso, in inferno intelligatur esse para-
tūc fuit para- disus, vbi erat eo die futurus secundum humanam ani-
disus, in quo mam Christus. *Tom. 2. epist. 57. ad Dardanum, solutione*
latrouem eo *prima Questionis.*
die secum fu-
turum esse Et Dominum quidem carne mortificatum aduenis-
promiserat. se in infernum satis constat. Neque enim contradic-
** Luc. 23.* potest vel prophetiæ quæ dixit: **Quoniam non derelin-*
** Psal. 15.* *ques animam meam in inferno.* Quod, ne aliter quisquā
** Act. 2.* sapere auderet, in Actibus Apostolorum* idem Petrus
Ergo infide- exponit: vel eiusdem Petri illis verbis, quibus eū asse-
lis est, qui rit soluisse inferni dolores, in quibus impossibile erat
negat, Chri- eum teneri. Quis ergo nisi infidelis negauerit, fuisse a-
stum descen- pud inferos Christum? *Tom. 2. epist. 99. ad Euodium.*
disse ad infe-
ros. Profecto igitur in paradiso atque sinu Abrahamæ, etiā
Christum nō antè iam erat beatificante sapiētia, & apud inferos iu-
solum secūdū dicante potentia. Vbi enim non est, nullo loco obseffa
diuinitatem, diuinitas? Veruntamen secundum creaturam, quam ex
sed etiā secū- quodam tempore suscipiendo manens Deus, homo fa-
dum animā ctus est, hoc est, secundū animam eum fuisse apud infe-
apud inferos ros, apertè Scriptura declarat, & per prophetiam præ-
fuisse, Scrip- missa, & per Apostolicum intellectum satis exposita,
tura testatur qua dictum est: **Non derelinques animam meam in*
** Acto. 2.* *inferno &c. Ibid.*
Psal. 15.
Verbū comi- Vultis tamen audire, quid egerit? audite quid fece-
tate secū ani- rit: Nulla necessitate, sed propria volūtate in ligno se-
ma ad infer suspendi permisit, clavis corpus suum perforari nō re-
na descendit. nuit, animā ponendo mortem sustinuit, carnem* in se-
** Matth. 27.* pulchro posuit, & comitante secum anima, ad inferna
Marc. 15. descendit. Per hanc electi, qui quamuis in tranquillita-
Luc. 23. tis sinu, tamen apud inferni claustra tenebātur, ad pa-
Ioan. 19. radisi amœna ducti sunt. Quod ante passionem dixit,
Electi in in- in resurrectione sua Dominus impleuit. **Si exaltatus*
ferno, siue in *fuero,* inquit, *à terra, omnia traham ad me.* Omnia ete-
lymbo tene- nim traxit, qui de electis suis apud inferos nullum re-
bantur. liquit.
** Ioan. 12.*

liquit. Omnia abstulit utiq; electa. Neq; enim infide-
les quosque, & pro suis criminibus æternis supplicijs
deditos, ad veniam Dominus resurgendo reparavit, sed
illos ex inferni claustris rapuit, quos suos in fide & a-
ctibus recognouit. Vnde rectè etiã per Oseam dicitur:
Ero mors tua o mors, ero morsus tuus inferne. Id namque,
quod occidimus, agimus, ut penitus non sit. Ex eo autè
quod mordemus, partem abstrahimus, partemq; relin-
quimus. Quia ergo in electis suis funditus occidit mor-
tè, mors mortis extitit. Quia verò ex inferno partem
abstulit, & partem reliquit, non occidit funditus, sed
momo dit infernum *Tom. 10. ser. 137. de temp. In die san-
cto Pascha. Serm. 2. Vide in eandem sententiam Serm. 181.
In Vigilia Pentecostes.*

Christus non
oēs, sed illos
tātū ex in-
ferni clau-
stris eripuit,
quos suos in
fide & acti-
bus recogno-
uit.
Ose. 13.

XIII. Animam Christi apud inferos nullos do-
lores passam fuisse.

Q Visnam est iste (dicebant Demones de Christo ad in-
feros descendente) terribilis & nūeo splendore co-
rulus? Nunquam nolter talem excepit Tartarus, nun-
quam in nostram cauervam talem euomuit mundus.
Inuasor iste, nō debitor, exactor est, nō peccator. Iudi-
cē videmus, nō supplicem: venit iubere, non succūb-
re: eripere, nō manere. Vbi iā ianitores nostri dormie-
runt, cū iste bellator claustra vexabat? Hic si reus es-
set, tam potens non esset. Si eum aliqua peccata fusca-
rent, nūquam nostra Tartara suo dissiparet fulgore. Si
Deus, ut quid venit? Si homo, quid præsumpsit? Si Deus,
quid in sepulchro facit? Si homo, quare peccatores sol-
uit? *Tom. 10. serm. 137. de Tempore.*

Christus de-
scēdit ad in-
feros tanquā
exactor &
Iudex.

Quod enim scriptū est, in morte Christi factū* solu-
tis doloribus inferni, vel ad ipsum potest intelligi perti-
nere, q̄ eos hactenus soluerit, hoc est, irritos fecerit,
ne ab eis ipse teneretur, præsertim quia sequitur: *In
quib⁹ impossibile erat, teneri eū. Vel si causa queritur,
cur voluerit venire in infernū, vbi dolores illi essent,
quibus teneri omnino nō poterat, quia erat, ut scriptū
est, *inter mortuos liber, in quo Princeps & prępositus

Act. 2.
*Ibidem.
Christus solu-
it dolores
inferni, &
quia eos ipse
nō sensit, &
quia quosdā
alios ab eis-
dē liberavit.
*Psal. 87.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

mortis nō inuenit aliquid, quod supplicio deberetur, hoc scilicet quod scriptum est, solutis dolorib⁹ inferni, non in omnibus, sed in quibusdam accipi potest, quos ille dignos ista liberatione iudicabat. *Tom. 2. epi. 99. circa initium, ad Euodium.*

*Verē igitur
descēdit Chri-
stus ad infe-
ros, ubi à do-
loribus quos-
dam fecit sal-
uos.*

** Luc. 23.*

Ibidem.

*Non tamen
defuerūt no-
stra memo-
ria quidam,
qui Christi
animā apud
inferos, cru-
ciatus dam-
natorum per-
tulisse asse-
rerent.*

** Matth. 26.*

Quapropter si in illū Abrahę sinum Christum mor-
tuum venisse sancta Scriptura dixisset, non nominato
inferno eiusque doloribus, miror si quisquā ad inferos
eum descendisse asserere auderet. Sed quia euidentia te-
stimonia & infernū cōmemorāt, & dolores, nulla cau-
sa occurrit, cur illō credatur venisse Saluator, nisi ut
ab eius doloribus saluos faceret. *Ibid. paulō infrā. Idem
habet Tom. 3. de Genesi ad literam, lib. 1. cap. 33.*

Ad summam videamus, in cruce positus (*Christus*)
quid promisit? *Hodie*, inquit, ** mecum eris in Paradiso.*
Hodie inquit, non post triduum, cū carnem meam de
sepulchri requie resuscitauero, non cū in me primi-
tias futurę resurrectionis ostēdero. Cui⁹ putamus hęc
vox est, Maiestatis, mentis aut corporis? Corpus autem
in sepulchro fuisse, nullus ignorat: Restat ut Diuinita-
ti, vel menti vox ista cōueniat. Sed dicit aliquis: Deita-
tis hanc, non animę Christi credimus vocem. Et quid
in eo, cui promittebatur accipimus? *Hodie*, inquit ** la-
troni, mecum eris in Paradiso*, cuius corpus ad futuram
resurrectionē mors communis inclusit. Anima igitur
est, cui Domin⁹ hoc promisit & pręstitit. Si igitur mor-
tuo corpore ad paradysum anima mox vocatur, quen-
quam ne adhuc tam impium credimus, qui dicere au-
deat, quoniam anima Saluatoris nostri triduo illo cor-
poreę mortis apud inferos custodię mancipetur? Et
quis inquis, est alius, qui instāte passione Christi inge-
muit, dicens ** Tristis est anima mea vsque ad mortem.*
Tristis vsq; ad mortem, propter affectum susceptę car-
nis: non post mortem, cū beatitudinem spondet so-
cietas Deitatis. Non initium mœroris ista, sed finis est.
Tom. 6. contra Felicianum, cap. 15.

XIV. Christum secundum diuinam naturam esse ubi-
que, non tamen secundum humanam.

Proin-

Proinde quod ad verbum attinet, Creator est Christus, *Omnia enim per ipsum facta sunt.* Quod verò ad hominē, creatura est Christus. Factus enim* est ex semine David secundum carnem, & in similitudinē* hominum factus. Item quia in homine duo sunt, anima & caro, secundū* animam tristis fuit vsq; ad mortem, secundum carnem passus est mortem. Nec tamen cūm Filiū Dei Christum dicimus hominem separamus, aut cūm eūdem Christum Filium hominis dicimus, separamus Deum. Secundum hominem namq; in terra erat, non in coelo, vbi nunc est, quando dicebat: *Nemo ascendit in coelum, nisi qui de coelo descendit, Filius hominis, qui est in coelo:* quamuis secundum id, quod Filius Dei erat, esset in coelo: secundum id verò, quod Filius hominis erat, adhuc esset in terra, nondumq; ascendisset in coelum. Similiter cūm secundum id, quod Filius Dei est, sit Dominus gloriæ, secundum id autem quod est Filius hominis, crucifixus sit, ait tamen Apostolus: *Si enim cognouissent, nunquam Dominum gloria crucifixissent.* Ac per hoc & Filius hominis secundum Deum erat in coelo, & Filius Dei secundum hominem crucifigebatur in terra. Sicut ergo potuit rectè dici, Dominus gloriæ crucifixus, cūm ad solam carnē illa passio pertineret, ita rectè dici potuit: ** Hodie mecum eris in paradiso,* cūm iuxta humanam humilitatem, per carnē in sepulchro, per animam in inferno illo die futurus esset: iuxta diuinam verò immutabilitatem nunquam de Paradiso, quia vbiq; est semper, recessisset. Noli itaq; dubitare, ibi nūc esse hominē Christum Iesum, vnde vēturus est, memoriterq; recale, & fideliter tene Christianā confessionem, quoniā resurrexit à mortuis, ascendit in coelum, sedet* ad dexterā Patris, nec aliunde, quā inde venturus est, ad viuos mortuosq; iudicandos. Et sic vēturus est, illa Angelica voce testante, * quemadmodū ire visus est in coelū, idest, in eadem carnis forma atq; substantia, cui profectō immortalitatem dedit, naturā non abstulit. Secundum hanc formam nō est putandus vbiq; diffusus. Cauendum est enim, ne ita Diuinitatem astruamus hominis, vt veritatem corporis auferamus.

Ioan. 1.

* Rom. 1.

* Philip. 2.

* Matth. 26,

Ioan. 3.

Hominē pro humana natura hic incipit Augustinus.

1. Cor. 2.

* Luc. 24

* Mat. 16. 28

* Act. 1.

Secundū humanā naturam non est Christus vbi que vt quidam hoc cō-

Confessionis Augustiniana

Art. 17.

Non est autem consequens, ut quod in Deo est, ita sit ubique, ut Deus. Nam & de nobis veracissima Scriptura dicit: *Quod in illo vivimus, mouemur & sumus*, nec tamē sicut ille, ubiq; sumus, sed aliter homo ille in Deo, quoniam aliter & Deus ille in homine, proprio quodā & singulari modo. Vna. n. psona Deus & homo est, & utrūque est vnus Christus iesus, ubiq; per id, quod Deus est, in cælo aut per id qd homo. To. 2 ep 57 ad Dardanū q 1.

*Matth. 26.

Nomine ma

iestatis Diui-

nitatem ab

Augustino

intelligi, do-

cet hic locus,

& alius ex

cap. 15. cōtra

Felicianum

paulo ante

citatus.

*Matth. 28.

*Luc. 2.

*Luc. 22.

*Ioan. 19.

*Matth. 27.

*Ioan. 20. 21.

*Act. 1.

*Matth. 26.

Potest & sic intelligi, *Pauperes semper habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis*, *Accipiant & hoc boni, sed nō sint solliciti: loquebatur. n. de præsentiā corporis sui: nā secundū maiestatem suam, secundū prouidentiam, secundum ineffabilem & innisibilem gratiam impletur, qd ab eo dictū est: **Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usq; ad consummationem seculi*. Secundū carnem verō, qd verbum assumpsit, secundū id quod de virgine *natus est, secundū id quod à Iudæis *comprehensus est, quod ligno *confixus, quod de cruce depositus, quod linteis inuolutus, quod in sepulchro *conditus, quod in resurrectione *manifestatus, nō semper habebitis me vobiscū: Quare? Quoniā cōuersatus *est secundum corporis præsentiā quadraginta diebus cum discipulis suis, & eis deducētibus vidēdo, nō sequēdo, ascendit in cœlū, & nō est hic: ibi enim sedet ad dexterā Patris, & hic est: nō enim recessit præsentiā maiestatis. Aliter: Secundum præsentiā maiestatis semper habemus Christū, secundū præsentiā carnis, *rectē dictū est discipulis, **me aut nō semper habebitis*. Habuit. n. illum Ecclesia secundū præsentiā carnis paucis dieb⁹, modō fide tenet, oculis nō videt. Tom. 9 in euang Ioan. Tract. 50.

*Est quidem Augustini sententia, Christus ut homo reipsa præsens in adorando Eucharistia Sacramento, ut planē docebunt cap. 6 & 7 lib 3 non tamen eius præsentiā sensibus ut antea, quando cum hominibus humano more versabatur, sed mente per fidem illustrata percipitur Tū aliud est, Christi corpus Dei virtute in pluribus simul locis esse posse, quod nec Augustinus negat & Catholica docet ecclesia: aliud esse ubique, quod hic Augustinus constantissime reijcit.

DE SPIRITU SANCTO.

CAP. V.

I. Spiritum sanctum esse Deum.

SPIRITVS sanctus Deus est, Quare non contine-
tur loco, aut distenditur: Neque temporum motio-
nibus subiacet, sed est vbique præsens & totus. *Tom. 6. contra Maximinum Arrianum Episcopum, lib. 2. cap. 11.*

Spiritus sanctus vbique præsens & totus.

Non vis eum dicere Deū (*Maximum Arrianum Episcopum alloquitur*) cuius tantam diuinitatem per laudem coactus es cōfiteri: ut cū sit vnus, vbique sit præsens, & nemini sanctificando desit, vbicunque quisque Christianus esse, & Deum orare voluerit, simul se omnibus exhibendo, siue in Oriente, siue in Occidente baptizentur in Christo: hoc & nos dicimus. Sed quem dicimus talem ac tātum, absit à nobis, ut eum negemus Deum. *Tom. 6. contra Maximinum Arrianum Episcopum, lib. 2. cap. 11.*

De Spiritu sancto collecta sunt testimonia, quibus ante nos, qui hæc disputauerunt, abundantius vsi sunt, quia & ipse Deus, & non creatura. Quod si non creatura, non tantum Deus, nam & homines dicti sunt Dij, sed etiam verus Deus. Ergo Patri & Filio prorsus æqualis, & in Trinitatis vnitatem consubstantialis & coæternus. Maxime verò illo loco satis claret, quod Spiritus sanctus non sit creatura, vbi iubemur non seruire creaturæ, sed creatori. Non eo modo, quo iubemur, per caritatem seruire inuicē, quod est græcè *ἀλλήλοις*, sed eo modo, quo tantum Deo seruitur, quod est græcè *ἀλλ' ἑσώτῃ*. Vnde Idololatræ dicuntur, qui simulacris eam seruitutem exhibent, quæ debetur Deo. Secundū hanc enim seruitutem dictum est: *Dominum Deum tuū adorabis, & illi soli seruiēs.* Nam & hoc distinctius in græca scriptura inuenitur, *ἀλλ' ἑσώτῃ* enim habet. Porro si tali seruitute creaturæ seruire prohibemur, quandoquidem dictum est: *Dominum Deum tuū adorabis, & illi soli seruiēs:* vnde & Apostolus detestatur eos, qui con-
luerunt & seruierunt creaturæ potius, quàm creatori: *τὸν θεόν.*

** Ioan. 1.*

Psal. 81.

Spiritus sanctus Patri &

Filio æqualis, cōsubstantialis, & coæternus.

** Rom. 1.*

** Gal. 5.*

** Matth. 4.*

** Deut. 6.*

& 10.

** Rom. 1.*

Spiritus sanctus est diuinitas

vnde probetur.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Philip. 3.

non est utiq; creatura Spiritus sanctus, cui ab omnibus sanctis talis seruitus exhibetur, dicente Apostolo: *Nos enim sumus circumcisio spiritui Dei seruientes*, quod est in græco λατρεύοντες. Plures enim codices etiam Latini sic habent, *qui spiritui Dei seruimus*, Græci autē omnes, aut penē omnes. In nonnullis autem exemplaribus latinis inuenimus, *non spiritui Dei seruimus, sed spiritui Deo seruimus*. Sed qui in hoc errant, & authoritati grauiori cedere detrectant, nunquid & illud varium in codicibus reperiunt: *Nescitis quia corpora vestra templum est*

1. Cor. 6.

eius qui in vobis est Spiritus sancti, quem habetis à Deo? Quid autem insanius, magisq; sacrilegum est, quam ut quisquam dicere audeat, membra Christi templum esse creaturæ minoris, secundum ipsos, quam Christus est? Alio enim loco dicit: Corpora vestra membra sunt Christi. Si autem quæ membra sunt Christi, templum est Spiritus sancti, non est creatura Spiritus sanctus: quia cui corpus nostrum templum exhibemus, necesse est, ut huic eam seruitutem debeamus, qua nō nisi Deo seruiendum est, quæ græcè appellatur λατρεία. Vnde consequenter dicit: *Glorificate* ergo & portate Deum in corpore vestro*. Tom. 3. de Trinitate lib. 1. cap. 6.

Ibidem.

Cui dedicatur templum ei Latria exhibetur.

1. Cor. 6.

Qui ergo honorem illum, qui sanctis ut Dei amicis nostrisq; patronis, vel per ipsorum imagines, vel sine imaginibus defertur, idololatriam vocant, hi nominis Etymologiam aut ignorant, aut animaduvertere nolunt.

Matth. 19.

Quod ideò Spiritum sanctum Filio minorem (*Arrani*) conantur ostendere, quòd iste sit illius tanquam iudicis aduocatus, etiam homines sanctos eidem miracacitate præponunt, de quibus ait idem Dominus: *Sedebitis super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel*. Ibi respondeant, quid erit Spiritus S. cum Filio iudex, an apud homines etiam iudices aduocatus? Absit autem ista à fidei corde væcordia, ut sit iudicibus minor aduocatus Spiritus sanctus, cum illi utique ut iudices sint, repleantur Spiritu sancto, secundum quem viuentes fiunt spirituales. Spirituales* enim omnia diiudicant. Quomodo ergo minor est iudice, qui iudi-

1. Cor. 2.

ces

ees facit, cum facit, ut membra sint illius iudicis, & suum templum, dicente Apostolo: * Corpora vestra membra sunt Christi. Eodemq; dicente: * Corpora vestra templum in vobis est Spiritus sancti. Et tamē si apertissimē legerent in sanctis Scripturis Salomonem Regem lignis & lapidibus iussu Dei templum struxisse Spiritui sancto, Deum esse Spiritum sanctum dubitare non possent, cui tāta religionis seruitus, quæ latria dicitur, legitimē exhiberetur in populo Dei, ut illi etiā templum fabricaretur, cum Dominus dicat: * Domum Deum tuum adorabis, & illi soli seruiēs, quod in græco est λατρεύεις. Et eum negare audent Deum, qui non ligna & lapides, sed membra Christi habet templum. Tom. 6. contra serm. Arrianorum, c. 20.

* 1. Cor. 6.

* Ibidem.

3. Reg. 5.

Spiritus sanctus

et templum

habet: ergo

Deus est.

* Dent. 6.

Matth. 4.

Spiritum sanctum negare Deum quid est, nisi non esse, & nolle esse templum eius? Alloquitur nos Apostolus dicens: *Obsecro autem vos fratres per miserationes, ut exhibeatis corpora vestra hostiā viuā, sanctā, Deo placētē.* Corpora itaq; fidelium hostia sunt Deo, membra Christi, templum Spiritus sancti: & Deus nō est Spiritus sanctus? Quis hoc dicit nisi, in quo non habitat? Quoniam in quo habitat, utriq; templum eius est. Deniq; cum dixisset Apostolus: *Nescitis quia corpus vestrum templum in vobis Spiritus sancti est, quem habetis à Deo, & non estis vestri, empti enim estis precio magno:* continuo secutus adiunxit: *Glorificate ergo Deum in corpore vestro.* Vbi dilucidē ostendit, Deum esse Spiritum sanctum, glorificandum scilicet in corpore nostro, tanquam in templo suo: Et quod Ananiæ dixit Apostolus Petrus: *Ausus es mentiri Spiritui sancto:* Atq; ostendens Deum esse Spiritum sanctum. Nō es, inquit, hominibus mentitus, sed Deo. Et paulò post: *Vbiq; adest Spiritus sanctus, ad homines in æternam vitam regenerandos, & non est Deus? Imò verò est, & Deus verus est, quia Dei veri membra templum eius est, &c.* To. 6. contra Maximinum Arrianorum Episcopum, lib. 3. c. 21.

Rom. 12.

1. Cor. 6.

Spiritus sancti diuinitas ex Scripturis probatur.

Act. 5.

Eadem fermē habet Tom. 2. Epist. 174. ad Pascensium. Et Tom. 3. in Enchirid. cap. 56. Tom. 4. Dialog.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

65. *Questionum, q. 3. Tom. 10. de Temp. serm. 6.*

¶ I. Spiritum sanctum à Patre Filioq, ab eterno procedere, idq, tanquam ab uno principio.

Spiritus sanctus cōmune Patris & Filij donum.

Pater est, de quo genitū est verbum, & de quo principaliter procedit Spiritus sanctus, quia & de Filio procedere Spiritus sanctus reperitur. Sed hoc quoque illi Pater dedit, non iam existenti, & nondum habenti, sed quicquid vnigenito verbo dedit, gignendo dedit. Sic ergo eum genuit, vt etiam de illo donum commune procederet, & Spiritus sanctus spiritus esset amborum. *Tom. 3. de Trinitate, lib. 15. c. 17.*

Nunquid ergo possumus quærere, vtrum iam processerat de Patre Spiritus sanctus, quando natus est Filius, an nondum processerat, & illo nato de vtroque processit, vbi nulla sunt tempora: sicut potuimus quærere, vbi inuenimus tempora, voluntatem prius de humana mente procedere, vt quæratur, quòd inuentum proles vocetur. *Et paulò post:* Non possunt prorsus ista ibi quæri, vbi nihil ex tempore inchoatur, vt consequenti perficiatur in tempore. Quapropter qui potest intelligere, sine tempore generationem Filij de Patre, intelligat sine tempore processionem Spiritus s. de vtroque. Et qui potest intelligere in eo quod ait Filius, * Sicut habet Pater vitam in semetipso, sic dedit Filio vitam habere in semetipso: non sine vita existenti iam Filio vitam Patrem dedisse, sed eum ita sine tempore genuisse, vt vita, quā Pater Filio gignendo dedit, coæterna sit vitæ Patris, qui dedit, intelligat, sicut habet Pater in semetipso, vt de illo procedat Spiritus sanctus, sic dedisse Filio, vt de illo procedat idē Spiritus sanctus, & vtrumque sine tempore: atque id ita dictum Spiritum sanctum de Patre procedere, vt intelligatur, quòd etiā procedit de Filio, de Patre esse & Filio. Si enim quicquid habet, de Patre habet Filius, de Patre habet vtique, vt de illo procedat Spiritus sanctus. Sed nulla ibi tempora cogitentur, quæ habent prius & posterius, quia omnino nulla ibi sunt. *Tom. 3. de Trinit. lib. 15. c. 26.*

** Ioann. 5.*

Sicut Pater habet, vt de ipso procedat Spiritus sanctus, sic dedit Filio, vt de illo idē Spiritus sanctus procedat.

In illa summa Trinitate, quæ Deus est, interualla
 temporum nulla sunt, per quæ possit ostendi, aut sal-
 tem requiri, vtrum prius de Patre natus sit Filius, &
 postea de ambobus processerit Spiritus sanctus. Quo-
 niam scriptura sancta Spiritum eum dicit amborum.
 Ipse est enim de quo dicit Apostolus: * Quoniam au-
 tem estis Filij Dei, misit Deus Spiritum Filij sui in cor-
 da vestra. Et ipse est, de quo dicit idem Filius: * Non e-
 nim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui lo-
 quitur in vobis. Et multis alijs diuinorum eloquiorum
 testimonijs comprobatur, Patris & Filij esse Spiritum
 sanctum, qui propriè dicitur in Trinitate Spiritus san-
 ctus. De quo item dicit ipse Filius: * Quem ego mittam
 vobis à Patre. Et alio loco: * Quem mittet Pater in no-
 mine meo. De vtroque autem procedere, sic docetur,
 quia ipse Filius ait: * De Patre procedit. Et cum resur-
 rexisset à mortuis, & apparuisset discipulis suis, insu-
 flauit, & ait: * Accipite Spiritum sanctum, vt eum et-
 iam de se procedere ostenderet. *Ibidem.*

In diuina tri-
 nitate nulla
 sunt tempora
 interualla.

* Gal. 4.

* Matth. 10.

Spiritus san-
 ctus in scri-

pturis dicitur

Spiritus Pa-
 tris & Filij.

* Ioann. 15.

* Ioann. 14.

* Ioann. 15.

* Ioann. 20.

Si ergo & quod datur, principium habet, eum à quo
 datur, quia non aliunde accepit illud, quod ab ipso
 procedit, fatendum est Patrem & Filium principium
 esse Spiritus sancti, non duo principia. Sed sicut Pater
 & Filius vnus Deus, & ad creaturam relatiuè vnus crea-
 tor & vnus Dominus, sic relatiuè ad Spiritum san-
 ctum vnum principium. Ad creaturam verò Pater &
 Filius & Spiritus sanctus vnum principium, sicut vnus
 creator & vnus Dominus. *Tom. III. de Trinitate, lib. V.
 cap. XIV.*

Pater & Fi-
 lius vnu prin-
 cipium spiri-
 tus sancti.

De Processione Spiritus sancti ab vtroque lege *Tom. 5.
 de Ciuitate Dei, libr. XIII cap. XXXIII. Item
 Tom. IX in Euang. Ioann. Tract. XCIX. valde
 prolixè. Tom. VI contra Maximinum, libr. III. cap.
 XIV. Tom. IV. LXV. Quest. quest. II. Tom. 3. de Fide ad
 Petrum, c. XI.*

III. Vitanda hereses de Spiritu
 sancto.

SADDV-

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Sadducei
Spiritu san-
ctum negat.*

Matth. 9. 12.

*Hæretici
Pharisæi
cōparantur.*

*Cataphryges
in se, non in
Apostolos
Spiritu san-
ctum venisse
asserunt.*

*Arriani.
Eunomiani.
Macedoniāi.*

Sabelliani.

Photiniani.

*Macedoniani
Spiritu san-
ctum creatu-
ram dicunt.*

SADDUCAEI Spiritum sanctum negabant, Phari-
sæi verò eū esse contra Sadducæorum hæresim de-
fendebant, sed esse in Domino Iesu Christo nega-
bant, quem Dæmones eiicere in principe Dæmonio-
rum putabant, cū eiiceret ille in Spiritu sancto. Ac
per hoc & Iudæi, & quicunque hæretici Spiritum san-
ctum confitentur, sed eum negāt esse in Christi corpo-
re, quod est vnica eius Ecclesia, non vtiq; nisi vna Ca-
tholica, Proculdubio similes sunt Pharisæis, qui tunc
etiamsi esse Spiritum sanctum fatebantur, negabāt ta-
men eum esse in Christo, cuius opera in Dæmonibus
eiiciendis Dæmoniorum principi tribuebant. *To. 10.
de verbis Domini. serm. 11. circa principium.*

CATAPHRYGES aduentum Spiritus sancti à
Domino promissum, in se potius, quàm in Apostolis
eius fuisse asserunt redditum. *Tom. 6. de hæres. ad Quod
vult deum. Hæres. 26.*

Omitto quòd quidam hæretici ipsum omnino Spi-
ritum sanctū, vel non Creatorem, sed creaturam esse
contendunt, sicut Arriani, Eunomiani, Macedoniani:
vel eum prorsus ita negant, vt ipsum Deum negēt ef-
se Trinitatem, sed tantummodo esse Deum Patrē asse-
uerant, & ipsum aliquando vocari Filium, aliquando
vocari Spiritum sanctum, sicut Sabelliani, quos quidā
Patripassianos vocant, ideò, quia Patrē perhibent pas-
sum, cuius negant esse aliquem Filium, sine dubio ne-
gant esse Spiritum sanctū. Photiniani quoque Patrem
solum esse Deum, Filium verò non nisi hominem di-
cunt, negantes omnino tertiam personam Spiritum
sanctum. *Ibid Plura superius, c. 2. art. 19. & c. 3. art. 1.*

MACEDONIANI sunt à Macedonio Constantino-
politanae Ecclesiae Episcopo, quos & πνευμασιμάχες
Græci dicunt, eò quòd de Spiritu sancto litigent. Nam
de Patre & Filio rectè sentiunt, quòd vnus sint eius-
demque substantiæ vel essentiæ, sed de Spiritu sancto
hoc nolunt credere, creaturam eum esse dicentes.
Quamuis à nonnullis perhibeantur non Deum, sed
Deitatem Patris & Filij dicere Spiritum sanctum, &
nullam propriam habere substantiam. *Ibid. Hæresi 52.*

Non

Non audent (*Arriani*) idem dicere factum esse, quod genitum, & duo ista discernunt, ita ut à Patre Filium genitum dicant, factum verò & à Filio Spiritum sanctum. Quod in scripturis sanctis nusquam legunt, cum Filius ipse dicat, quod Spiritus sanctus à Patre procedat. *Tom 6. contra serm. Arrianorum, cap. 21.*

Ariani Spiritum sanctum à filio factum dicunt.

Ioan. 15.

Nec eos audiamus, qui dicunt Spiritum sanctum, quem in Evangelio Dominus promisit Discipulis, aut in Paulo Apostolo venisse, aut in Montano & Priscilla, sicut Cataphryges dicunt, aut in nescio quo Manete vel Manichæo, sicut Manichæi dicunt. Tam enim cæci sunt isti, ut scripturas manifestas non intelligat, aut tam negligentes salutis suæ, ut omnino non legat. Quis enim cum legerit, non intelligit, vel in Evangelio, quod post Domini resurrectionem scriptum est, dicente Domino: Ego mittam promissum Patris mei in vos, vos autem sedete hic in ciuitate, quousque induamini virtute ab alto? &c. *To. 3. de Agone Christ. c. 28.*

Ibid. 15.

Luc. 24.

De Manichæo & Cataphrygibus idem legitur apud Augustinum multis in locis. Appellabat Manichæus Spiritum sanctum suum geniū. To. 6. de Fide contra Manich. c. 24.

IV. Spiritum sanctum esse fontem gratiarum.

AD Septenariam operationem Spiritus S. refertur septenarius numerus * columnarum sapientiæ * & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ, pietatis, & timoris Dei, quibus operationibus domus Filij Dei, hoc est, Ecclesia continetur. *Tom. 3. in Expositione Epist. ad Galatas, c. 2.*

*Septem dona Spiritus sancti
* Pron. 9.
* Isa. 11.*

Sicut nemo rectè sapit, rectè intelligit, rectè cōsilio & fortitudine præualeat, nemo scienter pius est, vel piè sciens nemo timore casto Deum timet, nisi acceperit Spiritum sapientiæ & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, & timoris Dei: nec habet quisquam virtutem veram, caritatem syncerā, continētiam religiosā, nisi per Spiritum virtutis & charitatis, & continētiae. Ita sine Spiritu fidei nō est rectè quispiam crediturus, nec sine Spiritu orationis salubriter oraturus. Nō quia

Confessionis Augustiniana Lib. I.

1. Cor. 12. tot sunt spiritus, sed omnia hæc operatur vnus atque
idem Spiritus diuidens propria vnicuique prout vult
Ioann. 3. quia Spiritus vbi vult spirat. Sed quod fatendum est,
Spiritus sanctus aliter aliter adiuuat nondum inhabitans, aliter inhabitans.
adiuat nō- Nam nondum inhabitans adiuuat vt sint fideles, inha-
dum inhabi- bitans adiuuat iam fideles. *Tom. 2. epist. 105. ad Sixtum.*
tans, aliter Hic Spiritus sanctus veniens in eos, tale signum
inhabitans. primitus dedit, vt qui eum acceperat, linguis omnium
Act. 2. gentium loquerentur: quia portēdebat Ecclesiam per
Nullus Spiritum sanctum omnes gentes futurā, nec quenquam accepturum Spi-
per gratiam ritū sanctū, nisi qui eius vnitati copularetur. Huius fon-
iustificanti- tis largo atq; inuisibili flumine latificat Deus ciuitatē
accipit, nisi suā, de qua Propheta prædixit, *Fluminis impetus latificat*
fuerit Eccle- *ciuitatē Dei.* Ad hūc. n. fontē nullus extraneus, q̄a nul-
sia vnitati lus nisi vita æterna dignus accedit. Hic est proprius Ec-
copulatus. clesie Christi, cui tātō antē prophetatū est: Fons aquæ
Ps. 45. tuæ fit tibi pprius, & nemo alienus communicet tibi.
Prouer. 5. De hac. n. Ecclesia, & de isto fonte dicitur & in Cārico
Canticorū: Hortus cōclusus, fons signatus, puteus aquæ
vius. *Tom. 6. contra Cresconium Grammaticum, li. 2. c. 14.*
*** Cant. 4.** * Spiritus sanctus diffundens charitatem in cordibus nostris,
est proprius ecclesie fons. è quo nullus extra positus bibit.
Tria officia Trium officiorum formę doni Spiritus sancti in A-
triplici Spi- postolis sunt ostēse: quarum prima hæc est, quæ ad ius
ritus sancti Ecclesiasticum pertinet, in Regenerandis: Ecclesiasti-
ceptionē in ca potestas intelligitur esse in officijs Episcoporum &
Apostolis o- Sacerdotum, quia omnia in traditione Dominica per
stensa. Spiritū sanctū agere debēt. Vnde illis dicit Iesus: Quo-
Ioann. 20. *rū tenueritis peccata, tenebuntur: & quorū remiseritis, re-*
mittuntur eis. Secunda est, quę in Pētecolle data est quę
Act. 2. generalis est: non solum, n. in Apostolos, verum etiā in
Ibidem. oēs credentes decidit Spiritus Sanctus. Tertia forma
est, quæ solū Apostolis vel ordinatis in initio cōcessa
est in signis ac virtutibus faciendis, vsq; dū fidei semi-
na iacerentur ad cremenū. Semina. n. fidei, sunt virtu-
tes per Apostolos factæ: ipsi enim Apostoli antistites
positi sunt huiusmodi veritatis, q̄ per signa & prodi-
gia rationabilē esse fidē nostrā testatur. Ig tur Spiritus
sanctus datur omnibus generaliter credentibus, sed si
manet

manet in eis : in signis verò & prodigijs Filij Dei esse probatur. Etiã Spiritus S. nō manet quādoq; in homine, sed vocatus aduenit, vt suggerat necessaria, & recedat. Similiter & in traditiōe vel ordinatione, de foris gratiā & tuitionē p̄stat deuoris fidei, vt cōmēdationes habeātur per inīcriptiōē ei⁹. To. 3. de Tri. & uni. Dei c. 4

Ius igitur in regenerandis hominibus, & potestas in retinendis vel remittendis peccatis, non omnibus credentibus tribuitur. In eo autem quod adijcitur : & p̄scopos & Sacerdotes omnia per Spiritum sanctū agere debere. nō per gratiam in ipsis habitantem Spiritum sanctū intelligas, sed per eos siue bonos siue malos operantem. Nam alioqui, nec Sacramenta pollui per malos ministros, nec potestatem Ordinis amitti, propter prauam Sacerdotum vitam liquidò constabit ex c. 1 & 9. lib. 3.

Si vultis habere Spiritū sanctū, intēdite fratres mei, Spirit⁹ noster, quo viuit omnis homo, anima vocatur: spiritus noster, quo viuit singulus quisq; homo, anima vocatur: & videtis, qd faciat anima in corpore. Omnia mēbra vegetat, p̄ oculos videt, p̄ aures audit, per nares olfacit, per linguā loquitur, per manus operatur, per pedes ambulat: omnibus simul adest mēbris, vt viuāt, vitā dat omnib⁹, officia singulis. Nō audit oculus, non videt auris, nō videt lingua, nec loquitur auris & ocu- 1. Cor. 12.

lis, sed tamen viuit, viuit auris, viuit lingua, officia diuersa sunt, vita communis. Sic est Ecclesia Dei, in alijs sanctis facit miracula, in alijs sanctis loquitur veritatem, in alijs sanctis custodit virginitatem, in alijs sanctis custodit pudicitiam conjugalem, in alijs hoc, in alijs illud: singuli propria operantur, sed pariter viuūt.

Quod autem est anima corporis hominis, hoc est * Spiritus sanctus corporis Christi, quod est Ecclesia: hoc agit Spiritus sanctus in tota Ecclesia quod agit Ecclesia in omnibus membris vnus corporis. Sed videte quid caueatis, videte quid obseruetis, videte quid timeatis, * Ephes. 1. Contingit vt in corpore humano, imò de corpore aliquod præcidatur membrū, manus, digitus, pes, nūquid ne præcidat, præcisum sequitur anima? Cū in corpore esset vivebat, præcisum amittit vitam. Sic & homo Christianus

*Quod est anima in corpore, hoc Spiritus sanctus in Ecclesia. * Ephes. 1. Cauendum ne præcidatur ab Ecclesia.*

Catho-

Confessionis Augustiniana Lib. 1.

Catholicus est, dum in corpore viuit: præcisus, hereticus factus est, membrum amputatum non sequitur Spiritus. Si ergo vultis viuere de Spiritu sancto, tenete charitatē, amate veritatē, desiderate vnitatem, vt perueniatis ad æternitatē. Amen. *To 10. serm. de Temp. 186.*

V. Spiritum sanctum interpellare pro nobis, quomodo accipiendum.

Quid sit, quod Spiritus sanctus pro nobis interpellare dicitur, quod dicit Paulus ad Romanos scribens: Nam quid oremus, sicut oportet nescimus, sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: qui autē scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus, quia secūdum Deū postulat pro sanctis. Modus iste locutionis, qui frequēter in scripturis sanctis inuenitur, est: sicut Deus dicit ad Abraham: Nunc cognoui, quoniam timeas Deum, hoc est, cognoscere te feci: sicut dicit Apostolus: Nunc cognoscentes Deum, imò cogniti à Deo. Nempe omnia in præsentia Dei sunt antequam fiant, præsentia sunt, futura, quasi iam facta sint: quomodo dicit cogniti à Deo, nisi faciente Deo, vt cognoscamus Deum: Sic & hīc scribitur Spiritus S. gemere pro nobis, id est, gementes nos facere, infundendo nobis Charitatem in Deum & proximū, sicut legitur, Lætus dies, quia lætos homines faciat. *Tom. 4. de Trinitat. & unitate Dei, c. 3.*

Locutiones illæ Spiritus postulat pro nobis &c. Nunc cognoui quod timeas Deū &c. aliæque similes, efficiētiam vel causam significant, quo etiam modo lætus dies dicitur, quia lætos reddat homines.

QUID ENIM oremus, ait Doctor gentium, sicut oportet nescimus, sed ipse Spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Quid est autē interpellat, nisi interpellare nos facit? Indigētis. n. certissimū indicium est interpellare gemitibus. Nullius autē rei esse indigētem fas est credere Spiritum sanctum. Sed ita dictū est interpellat, quia interpellare nos facit, nobisque interpellandi & gemendi inspirat affectū, sicut illud in Euangelio: Non. n. vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Neque enim & hoc ita fit de

fit de nobis tanquam nihil facientibus nobis. Adiutorium igitur Spiritus sancti sic expressum est, ut ipse facere diceretur, quod ut faciamus facit. Nam non esse intelligendum Spiritum nostrum, de quo dictum est: * Interpellat gemitibus inenarrabilibus, sed Spiritum sanctum, quo nostra infirmitas adiuuatur, satis ipse demonstrat Apostolus. Inde enim coepit * Spiritus, inquit, adiuuat infirmitatem nostram: deinde ita subiunxit: Quid enim oremus, sicut oportet, nescimus: & cetera. De hoc quippe spiritu apertius alibi dicit: * Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba Pater. Ecce hic non dixit, quod ipse Spiritus clamat orando, sed in quo clamamus, Abba Pater. Alio tamen loco ait: Quoniam Filij Dei estis, misit Deus spiritum Filij sui in corda vestra clamantem, Abba Pater. Non hic ait: in quo clamamus: sed ipsum Spiritum sanctum clamantem dicere maluit, quo efficitur, ut clamemus. Tom. 2. Epist. 105. ad Sixtum. In eundem sensum Tom. 6. contra Maximum, lib. 2 cap. 9. Et Tom. 4. Dialog. 65. questionum, q. 12.

Si haec heretici nostri temporis admitteret, nequaquam negarent, in operibus gratia arbitrij nostri libertatem.

* Rom. 8.

* Ibidem.

Gal. 4.

DE ECCLESIA

CAPVT VI.

I. Ecclesiam vnā, sanctam & Catholicam esse.

Questio inter nos versatur, vbi sit Ecclesia, vtrum apud nos, an apud Donatistas. Quæ utiq; vna est, quam maiores nostri Catholicam nominauerunt, a ut ex ipso nomine ostenderent, quia per totum est. Secundum totum enim καθ' ὅλον Græcè dicitur. Hæc autē Ecclesia corpus Christi est, sicut Apostolus dicit, pro corpore eius, quæ est ecclesia. Vnde utique manifestum est, eum qui nō est in membris Christi, b Christianam salutem habere non posse. Tom. 7. de unitat. Eccles. contra Petilianum Donatistæ Epistolam cap. 2. & contra lit. Petil. lib. 2. c. 38. & Tom. 9. in euangel. Ioannis, Tract. 118.

a Ecclesia quare Catholica dicatur. Colos. 2.

b Qui non est in Ecclesia, nō est in membris Christi: ideo si salutem habere.

Dominus noster Iesus Christus tanquam totus perfectus

F

fectus

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Coloss. 1. factus vir & caput & corpus: caput in illo homine ag-
Lu. 2. & 23. noscimus, qui natus est de Maria virgine, passus sub
Matth. 6. Pontio Pilato, sepultus, resurrexit, ascendit in coelum, se-
Coloss. 1. det ad dexteram Patris, inde illum expectamus iudi-
Ephes. 5. cem viuorum & mortuorum, hoc est caput Ecclesiae.
 Corpus autem huius capitis Ecclesia est, * non quæ hoc
 loco est, sed quæ hoc loco & per totum orbem terrarum, nec
 illa quæ hoc tempore, sed ab ipso Abel usque ad eos qui
 nascituri sunt usque in finem & credituri in Christum, totus
 populus sanctorum, ad unam ciuitatem pertinentium, quæ ci-
 uitas corpus est Christi, cui caput est Christus. Ibi sunt
 & Angeli ciues nostri, sed quia nos peregrinamur, la-
 boramus: illi autem in ciuitate expectant aduentum nostrum.
To. 8. Ps 90. conc. 2. Eadem fermè habes in Ps. 56. prope initium.
 Attende tibi ne offeras holocaustomata in omni lo-
 co, quemcunque videris, sed in loco quem elegerit
Dent. 12. Dominus Deus tuus in tribu tua, in hac offeras holo-
 caustomata, & ibi facies omnia quaecunque præcipiet
 tibi. Audi quid sit locus electus, & quæ tribus Domini
 prædicata, in Psalm. 131. habes: Quoniam elegit Domi-
 nus Sion, elegit eam in habitationem sibi. Hæc requies mea
 in seculum seculi, hic habitabo, quoniam prælegi eam.
Matth. 5. Item in Psalm. 121. Stantes erant pedes nostri, in atrijs
 Ecclesia lo-
 tus electus,
 mos sanctifi-
 catus, ciuitas
 supra montem
 posita, radix
 Catholica,
 vitis longè
 lateque dif-
 fusa.
Eccles. 24 tuis Hierusalẽ. Hierusalẽ quæ ædificatur ut ciuitas: il-
Luc. 24. luc. n. ascenderunt tribus, tribus Domini: testimoniũ Is-
Actor. 14. rael. Hic est locus electus, hic mons sanctificatus, hæc
 Ecclesia hæ-
 reditas Dei,
 tribus regis
 Christi. ciuitas supra montem posita ut abscondi non possit, hæc
 radix Catholica, hæc vitis fructifera, longè lateque dif-
 fusa, quæ in Ecclesiastico clamat: & dicit: In Sion fun-
 data sum, & in Hierusalẽ potestas mea. Etenim oportuit
 pati Christum, & resurgere à mortuis tertia die,
 & prædicari in nomine eius penitentiam & remissionem
 peccatorum, per omnes gentes incipientibus ab Hierusalẽ.
 Rectè me argueres (*Alloquitur Fulgentium Donatistam*)
 si in hac hereditate maneres. At cum in hac Dei Patris
 hereditate non manearis, in hac Christi regis tribu non
 milites, cur desertor corripis militem, cur reus incre-
 pas innocentem? Et ego tibi dico: Attende tibi ne offeras
 in omni loco, id est, in omni heresi, & dicas, & hic De-
 us, & ibi Deus est: sed in loco quem elegerit Dominus

Deus tuus in tribu tua, id est, in tribu eius, ibi offeres holocaustomata tua, & ibi facies omnia quę præcepta sunt tibi. *Tom. 6. cont. Fulgentium Donatist. c. 18.*

In Ecclesia
holocausto-
mata offeren-
da & præce-
pta Dei fa-
cienda.

Christianorum cum sint hæreses plures, atque oēs se Catholicos velint videri, aliosq; præter se hæreticos nominant, vna est Ecclesia, vt omnes concedunt, si totum orbem cōsideres, refertior multitudine: vt autem qui nouerunt affirmant, etiam veritate syncerior ceteris omnibus, sed de veritate alia quęstio est. Quod autem quærentibus satis est, vna est Catholica, cui hæreses aliæ diuersa nomina imponunt, cum ipsæ singule proprijs vocabulis quę negare nō audeant, appellentur. Ex quo intelligi datur iudicantibus arbitris, quos nulla impedit grātia, cui sit Catholicū nōmē, ad quod omnes ambiūt, tribuendum. *To. 6. de vtil. credendi, c. 7.*

Iudicantibus
arbitris, quos
nulla impe-
diat gratia,
satis intelli-
gitur, quænam
sit Ecclesiæ
Catholica.

Qualē vesaniam patiūtur hæretici, quælo vt attēdatis. Illi præcisi à compagine Ecclesię Christi, & partem tenentes, & totum amittentes, nolunt communicare orbi terrarum, quō diffusa est gloria Christi. Nos autem Catholici in omni terra sumus, quia omni terræ communicamus, quacunque gloria Christi diffusa est. Videamus enim quod tunc cātatum est, modō completum. *Exaltatus est super cœlos Deus noster, & super omnem terrā gloria eius.* O hæretica intania, quod nō vides, credis mecum: quod vides, negas. Credis mecum exaltatum Christū super cœlos, quod non vidimus & negas gloriam eius super omnem terram, quod videmus. *To. 8. Psa. 56. in vers. Et super omnē terrā gloria tua.* Tenenda est nobis Christiana religio, & eius Ecclesię communicatio, quę Catholica est & Catholica nominatur, non solū à suis, sed etiam ab omnibus inimicis. Velint enim nolintue ipsi quoq; hæretici & schismatū alumni, quādo nō cū suis, sed cū extraneis loquuntur, Catholicā, nihil aliud quā Catholicam vocāt. Non. n. possunt intelligi, nisi hoc eam nomine discernant quo ab vniuerso orbe nuncupatur. *Tom. 1. de vera relig. c. 7.*

Hæretici
præcisi ab Ec-
clesiæ compa-
gine, partem
tenēt, totum
amittunt.

Psal. 57.
& 107.
Retinendæ
semper Ec-
clesiæ Catho-
licæ cōmunio
Etiam ipsi
hæretici ve-
ram Ecclesiā
coguntur in-
terdum vo-
care Catholi-
cam.

Ecclesia Catholica sola corpus est Christi, cuius ille caput est, saluator corporis sui. Extra hoc corpus neminem viuificat Spiritus sanctus, quia sicut ipse dicit

Ephes. 5.
Extra Eccle-
siam neminē

Confessionis Augustiniana Lib. I.

uiuificat Spi Apostolus: Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris
ritus sanctus per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Non est au-
Rom. 5. tem particeps diuinæ caritatis, qui hostis est unitatis.

Nō est parti- Non habent itaque Spiritum sanctum, qui sunt extra
ceps diuinæ Ecclesiam. De illis quippe scriptum est: * *Qui seipso*
caritatis qui *segregant, animales, spiritum nō habentes.* Sed nec ille eū
hostis est percipit, qui fictus est in Ecclesia, & quomodo deinde
unitatis. scriptum est: * *sanctus enim Spiritus disciplina effugiet fi-*
** Iudæ 1.* *ctum.* Qui ergo vult habere Spiritum sanctum, caueat
** Sap. 1.* foris ab Ecclesia remanere, caueat in eam simulatē in-
 trare. *Tom. 2. Epist. L. sub finem ad Bonifacium Comitem.*

Ioan. 19 Quadripartita vestis Domini nostri Iesu Christi,
Quadripar- quadripartitam figurauit eius Ecclesiā: toto scilicet,
tita Christi qui quatuor partibus constat, terrarum orbe diffusam
vestis Eccle- & omnibus eiusdem partibus æqualiter, id est, cōcor-
siæ per qua- diter distributam. Propter quod alibi dicit missurum
tuor orbis se angelos suos, vt colligant electos eius à quatuor vē-
partes diffu- tis: quod quid est, nisi à quatuor partibus mūdī, Orien-
sæ figura te, Occidente, Aquilone & Meridie? Tunica verò illa
Matth. 24. sortita, omnium partium significat unitatem, quæ cari-
Marc. 13. tatis vinculo cōtinetur. *Tom. 9. in euang. Ioa. Tract. 118.*
Tunica in- Claudat ora (*Ioannes Apostolus*) diuidentibus Eccle-
cōsutilis Chri siam Dei: Quia dixit Iesum Christum habemus iustū,
sti Ecclesiæ & ipse propitiatio est peccatorum nostrorū. Propter
designat v- illos qui se diuisuri erāt, & dicturi, *Ecce hic est Christus?*
nitatem. *illic,* & vellent ostēdere eum in parte, qui emit totum,
1. Ioan. 2. & possidet totum: continuò secutus adiunxit: Non tā-
Matth. 24. tū nostrorum, sed & totius mundi. Quid est hoc fra-
Psal. 131. tres? Certē inuenimus eam in campis saltuum, inueni-
1. Ioann. 2. mus Ecclesiam in omnibus gentibus. Ecce Christus
 propitiatio est peccatorum nostrorum, non tantū
 nostrorum, sed & totius mundi. Ecce habes Ecclesiam
 per totum mundum, noli sequi falsos iustificatores &
 veros præcipitatores. In illo monte esto qui impleuit
 orbē terrarum: quia Christus propitiatio est peccato-
 rū nostrorū, non tantū nostrorum, sed & totius mū-
 di, quē suo sanguine cōparauit. *To. 9. in Epist. Ioa. Tract. 1.*

Ibidem.

Galat. 1.

Licet si nos aut angelus de cœlo vobis euangeliza-
 uerit, præter id quod euangelizauim⁹ vobis; anathema
 sit.

fit. Euangelizatum est enim tibi per vocem Domini Iesu Christi, quod omnibus gentibus annuntiabitur *Matth. 24.* Euangelium eius & tunc erit finis. Euangelizatum tibi est per Propheticas & Apostolicas literas, quod Abraham dictæ sunt promissiones & semini eius, quod est Christus, cum ei diceret Deus: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Has ergo promissiones tementi si tibi angelus de cælo diceret, dimitte Christianitatem orbis terræ, & tene partis Donati, cuius ordo tibi exponitur in Epistola Episcopi tuæ ciuitatis, anathema esse deberet: quia te à toro præcidere, & in partem contrudere conaretur, & alienare à promissis Dei *Genes. 22. Christianitas orbis terræ, non pars alicuius hæresiararchæ tenenda.* *Tom. 2. epist. 165. ad Generos. Vide & Tom 8. Psalm. 49. & 147. Item lib. 2. contra lit. Petil. c. 55. & Tract. 1. & 2. in epist. Ioannis.*

II. Catholicam appellari Ecclesiam, quod toto orbe diffusa sit.

NEc eos audiamus, qui sancta Ecclesiam, quæ vna Catholica est, negant per orbem esse diffusam, sed in sola Aphrica, hoc est, in parte Donati polleare arbitratur. Ita surdi sunt aduersus prophetam dicentem: *Filius meus es tu, ego hodie genui te, postula à me & dabo tibi gentes hereditatem tuam & possessionem tuam terminos terræ:* Et alia multa, siue in veteris, siue in noui testamenti libris quæ scripta sunt, vt apertissimè declarent Ecclesiam Christi per orbem terræ esse diffusam *Tom. 3. de agone Christ. c. 29.*

Catholica dicitur ex eo, quia vniuersaliter perfecta est & in nullo claudicat, & per totum orbem diffusa est. *Tom. 3. de Genesi ad literam imperf. c. 1.* *Ecclesia quæ re Catholica.*

Totum possidet quod à viro suo accepit in dote. Lego tabulas matrimoniales eius, recitabo. Audite hæretici quid scriptum sit. *Oportebat Christum pati & resurgere à mortuis & predicare in nomine eius penitentiam & remissionem peccatorum per omnes gentes.* Omnes gentes totus mundus est. Ecclesia totum possidet, quod à viro suo accepit in dote: Quæcunque congregatio cuiuslibet hæresis in angulis sedet, concubina est, non matrona. Omnis congregatio hæreticorum con-

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Genes. 21.

Galat. 4.

Ephes. 5.

*Ecclesie hæ-
reticorum,
non dicendæ
Catholicæ.*

*De unitate
Ecclesie.
Ecclesia per
totum orbem
radios suos
porrigit.*

*Etymologia
dictionis Ca-
tholica.*

ad tempus multa vsurpas? iniuriam à te patitur, domi-
na ab ancilla, multas ei ingeris contumelias, licet hæc
doleat, non te magna metuit Spōsa Christi sancta Ca-
tholica. Cū enim respexerit ille Sponsus, eijcietis
tu vt ancilla cum filiis tuis, quoniam non erunt hære-
des filij ancillæ cū filiis liberæ. Cognoscatur vna, san-
cta & vera regina Catholica, cui Christus regnum ta-
le dedit, quod eam per totū mundum diffundens ab o-
mni macula & ruga mundans, totam pulchram suo
aduentu præparauit. *Tom. 9. de Symbolo, lib. 4. c. 10.*

Sanctam Ecclesiam Catholicam. Catholicam dicit
toto orbe diffusam, quia diuersorū hæreticorū Eccle-
siæ ideò Catholicæ non dicuntur, quia per loca atque
per suas qualq; prouincias continentur, hæc verò à so-
lis ortu vsque ad occasum, vnius fidei splendore dif-
funditur. *Tom. 10. de temp serm 131.*

Quoniam vos (*Donatistas*) potius esse Catholicos
testimonio Beati Cypriani affirmare conatus es, attē-
de paululum quam Ecclesiam dixerit ille Catholicā,
cūm eius defenderet unitatem: Ecclesia, inquit, Domi-
ni luce perfusa, per totum orbem radios suos porri-
git. Vnum tamen lumen est quod vbiq; diffunditur;
nec vnitas corporis separatur. Ramos suos in vniuer-
sam terram copia vbertatis extendit, profluentes lar-
giter riuos largius expandit. Vnum tamē caput est, &
origo vna: & vna mater foecūditatis successibus copio-
sa. Quid igitur & vos ipsos fallitis & alios fallere mē-
dacijs impudētibus vultis? Si huius martyris testimo-
nio vestra est Ecclesia Catholica, ostendite illam per
orbem totum radios suos porrigere, ostendite illam
per vniuersam terram ramos suos copia vbertatis ex-
tendere. Hinc enim & Græco vocabulo Catholica no-
minatur. Quod. n. græcè ὅλον dicitur, latinè totum vel
vniuersum interpretatur. Per totum ergo siue secun-
dum totū est καθ' ὅλον, vnde Catholica nuncupatur. Si
hoc nosti, quare te nosse dissimulas? Si autem ignoras,
quare nō prius quā loqueris quod nescis, eos qui no-
runt interrogas? Quod si displicet tibi, non Græcā, sed
aliquam linguam inueni, qua doceas καθ' ὅλον non per
totum

totum siue secundum totum, vel secundum vniuersum
significare: & recede à testimonio Cypriani. Ille nan-
que contra te loquitur, qui vides quid dicat. Per orbem
totum dicit & per vniuersam terram porrigi extendi-
que Catholicam: Græco eius nomini ac definitioni
consentiens. *Tom. 7. contra Gaudent. Donatist. libr. 3.
cap. 1.*

Facile tibi est attendere & videre ciuitatem super
montem constitutam, de qua Dominus ait in Euange-
lio, quod abscondi non possit. Ipsa est enim Ecclesia *Matth. 5.*
Catholica: Vnde καθολικὴ Græcè appellatur, quod per *Ecclesiam Ca-*
totum orbem terrarum diffunditur. Hanc ignorare nulli *tholicā nemi-*
licet, ideò secundum verbum Domini nostri IESU *ni licet igno-*
CHRISTI, abscondi non potest. *Tom. 2. epist. 170. ad rare, ideoque*
Seuerinum. voluit Do-

QVONIAM (ergo) Ecclesiam Dei, quæ Catho-
lica dicitur, sicut de illa prophetatum est, per orbem
terrarum diffusam videmus, arbitramur nos non de-
bere dubitare de tam euidentissima completionē san-
ctæ prophetiæ, quā Dominus in Euangelio confirma-
uit, & Apostoli, per quos eadem Ecclesia dilatata est,
sicut de illa prædictum erat. Nam & in capite sacro-
sancti Psalterij scriptum est de Filio Dei: Dominus di- *Psal. 2.*
xit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à
me & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem
tuam terminos terræ. Et ipse Domin. IESVS CHRIS- *Matth. 24.*
TUS, dicit Euangelium suum in omnibus gentibus *Luc. 24.*
futurum. Et Apostolus Paulus antequam sermo Dei
in Africam peruenisset, in ipso capite Epistolæ, quam
scribit ad Romanos, Per quem accepimus, inquit, gra- *Rom. 1.*
tiam & Apostolatum ad obediendum fidei in omnibus gen-
tibus pro nomine eius. Deinde ipse ab Hierusalem in *Rom. 15.*
circumitu per totam Asiam vsque in Illyricum Euan-
gelium prædicauit, Ecclesias constituit atque fun-
dauit, non ipse, sed gratia Dei cum eo, sicut ipse testa- *1. Cor. 15.*
tur. Quid autem euidentius apparere potest, quā Non est igitur
cū in eius Epistolis nomina etiam regionum vel *Ecclesia*
ciuitatum inuenimus? Ad Romanos, ad Corin- *inuisibilis &*
thios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, *mathemati-*

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*æquale recē
tes hæretici
ex iustis vel
prædestinatis
tantum con-
flatam ima-
ginantur.*

** Apo. 1. et 2.*

ad Thessalonicenses, ad Colossenses scribit. Ioannes etiam scribit* ad septem Ecclesias, quas commemorat in illis partibus constitutas, in quibus etiam vniuersas Ecclesias septenario numero intelligimus cōmendari, Ephesum, Smyrnam, Sardos, Philadelphiam, Laodiciam, Pergamum, Thiatyram, quibus omnibus Ecclesijs nos hodie communicare manifestum est, vos istis Ecclesijs non communicare. *Tom. 2. epist. 161. ad Honoratum Donatistam.*

III. Ecclesiam Catholicam visibilem esse, & ciuitatem supra montem positam.

Psal. 23.

Psal. 47.

Matth. 5.

*Ecclesia Ca-
tholica ciui-
tas est supra
montem, &
lucerna su-
pra candelabrum posita.*

** Psalm. 47.*

** Psalm. 3.*

Q*Vis ascendet in montem Domini? Innocens manibus
& mundo corde.* In his magnus Dominus & laudabilis valde, hoc est, *in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius.* Hæc est ciuitas in monte posita, quæ abscondi nō potest. Hæc est lucerna quæ sub modio non occulta-
tur, omnibus nota, omnibus diffamata. Non autem vniuersi ciues eius sunt, sed illi in quibus magnus Dominus & laudabilis valde. Quæ est ergo ista ciuitas videamus, ne fortè quia dictum est: ** In ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius, debeamus quærere istum montem, vbi etiam exaudiri possimus.* Nō enim frustra dicitur in alio Psalmo: ** Voce mea ad Dominum clamaui, & exaudiuit me de monte sancto suo.* Adiuuit ergo te mōs iste vt exaudireris. Nam si in eum nō ascenderes, infrā iacens clamare posses, sed exaudiri nō posses. Quis est ergo iste mons fratres? Magna cura inquirendus, magna sollicitudine inuestigandus, labore etiam occupandus & ascendendus. Sed si in aliqua parte terrarum est, quid faciemus? Peregrinabimur de terra nostra, vt ad illum montem peruenire possimus? Imò verò tūc peregrinabimur, si in illo nō sumus. Ipsa est enim ciuitas nostra, si membra regis sumus, qui caput est ciuitatis ipsius. Vbi ergo est iste mōs? Si regionem aliquam tenuit, laborandū est, vt dixi, vt ad eum perueniatur. Sed quid fatagis? Vtinam non sis piger, ascendere in montem, quomodo mons non fuit tardus venire ad dormientem. Fuit enim quidam lapis angularis contem-
ptibi-

ptibilis, in quem Iudæi offenderunt, præcisus est * de quodam monte sine manibus, hoc est, de regno Iudæorum veniens sine manibus, quia humanum opus non accessit ad Mariam, * de qua natus est Christus. Sed si lapis iste, ubi in eum offenderunt Iudæi, ibi remaneret, tu quo ascenderes non haberes. Quid autem factum est? Quid dicit Prophetia Danielis? Quid? nisi quia creuit lapis iste, & factus est mons magnus? Quam magnus? Ita vt impleret vniuersam faciem terræ. *Tom. 8. Psalm. 47.*

* Rom. 9.
Dan. 2.

* Luc. 1. & 2.
Ecclesia Christi
mons est
ille magnus,
qui apud Da
nielem im
plere vniuer
sam faciem
terræ dici
tur.

Constitues eos principes super omnem terram. Vide templum regis quam latè diffusum est: vt nouerint virgines, quæ non adducuntur in templum regis, non se ad istas nuptias pertinere. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Hæc est Catholica Ecclesia. Filij eius constituti sunt principes super omnem terram, Filij eius constituti sunt pro patribus. Agnoscant qui præcisus sunt, veniant ad vnitatem, adducantur in templum regis. Templum suum Deus vbique collocauit, * fundamenta Prophetarum & Apostolorum vbique firmavit. Filios genuit Ecclesia, constituit eos pro patribus suis principes super omnem terram. Memores erunt nominis tui in omni generatione & generatione. Propterea populi confitebuntur tibi. Quid ergo prodest confiteri, & extra templum confiteri? Quid prodest precari, & non in monte precari? *Voce mea*, inquit, *ad Dominum clamaui, & exaudiuit me de monte sancto suo.* De quo dictum est: *Non potest ciuitas abscondi supra montem constituta.* De quo monte? * Quem vidit Daniel ex paruo lapide creuisse & fregisse omnia regna terrarum, & impleuisse omnem faciem terræ. Ibi adoret qui vult accipere, ibi petat qui vult exaudiri, ibi confiteatur, qui vult sibi ignosci. *Tom. 8. Psa. 44. sub finem.*

Nō est igitur
Ecclesia in
uisibilis &
mathemati
ca, qualē re
cētes hereti
ci ex iustis
vel prædesti
natis tantū
conflant, ima
ginantur.
* Ephes. 2.
Psalm. 3.
Matth. 5.
* Dan. 2.

IN OMNEM terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum. Hinc fit vt Ecclesia vera neminem lateat. Vnde est illud quod in Euangelio ipse dicit: * *Non potest ciuitas abscondi super mon-*

* Matth. 5.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Ecclesia vera neminem laret.

tem constituta. Ideoq; in eodem Psalmo connectitur, In sole posuit tabernaculum suum, id est, in manifestatione. *Tom. 7. contra litem. Petil. lib. 2. cap. 32. In eundem sensum loquitur de unit. Ecclesiae, c. 14.*

**Psal. 18.*

IN SOLE posuit * tabernaculum suum, id est, in manifesto. Tabernaculum eius, caro eius: tabernaculum eius, Ecclesia eius: in sole posita est, non in nocte, sed in die. *Tom. 9. in episto. Ioannis, Tractat. 2.*

*Cæci sunt qui Ecclesiam non vident, *Matth. 5.*

QVID AMPLIVS dicturus sum quàm cæcos, qui tam magnum montem non vident? qui contra lucernam * in candelabro positam oculos claudunt? *Ibidem.*

Genes. 22.

**Dan. 2.*

Matth. 9.

Quando volunt homines videre lunam nouam; dicunt, Ecce Luna, ecce vbi est: & si sunt ibi, qui non valeant intendere aciem, & dicant, Vbi? intenditur illis digitus, vt videant. Aliquando dum erubescunt, ne cæci putentur, dicunt se vidisse, quod non viderunt. Nunquid sic ostendimus Ecclesiam fratres mei? Nónne aperta est? Nónne obtinuit omnes gentes? Nónne impletur, quod ante tot annos promissum est Abraham, *in semine eius benedici omnes gentes?* Vni fideli promissum est, in millibus fidelium mundus impletus est. Ecce mons implens * vniuersam faciem terræ: ecce ciuitas de qua dictum est: *Non potest ciuitas abscondi super montem constituta.* Illi autem (hæretici) offendunt in montem. Et cùm eis dicitur: Ascendite: non est mons dicunt: & facilius illuc faciem impingunt, quàm illic habitaculum quærunt. *Tom. 9. in epi. Ioan. Tract. 1.*

**Matth. 13.*

Matth. 5.

Habetis Ecclesiam vbique diffundi & crescere * vsque ad messem. Habetis ciuitatem, de qua ipse qui eam condidit ait: *Non potest ciuitas abscondi super montem constituta.* Ipsa est ergo quæ non in aliqua parte terrarum, sed vbique notissima est. *Tom. 7. de unitate Ecclesiae, cap. 20. Lege & contra literas Petil. lib. 2. cap. 104. Item cont. Cresco. Grammat lib. 2. cap. 36. & lib. 4. cap. 58. Eodem pertinet, quod in Carthaginensi Donatistarum cum Catholicis collatione Donatistæ inuidiosè iactarunt. Ecclesiam à Catholicis mortalem dicunt.*

nam esse : Ideò negantes eam mortalem (*inquit Augu-
stinus*) quia Trinitas immortalis est, cuius gratia con-
secratur Ecclesia : Et quia Christus ideò pro ea mor-
tuus sit, ut eam faceret immortalem. Quasi Catholici
dixerint non eam fieri immortalem gratia Dei, &
effuso pro ea sanguine saluatoris : sed tempora esse di-
scernenda dixerunt. *Tom. 7. in Br. collation. tertij diei,
cap. 4.*

IV. *Observationem praeceptorum, Scripturas,
Fidem aut Sacramenta, non esse suf-
ficientia signa ad dignoscen-
dam Ecclesiam.*

INVENIMVS eundem Deum (*quem & Chri-
stiani Catholici colunt*) extra Ecclesiam ab igno-
rantibus coli, & nec ideò fieri ut non ipse sit Deus.
Inuenimus etiam eos qui non pertinent ad membra
Ecclesiae eandem fidem confiteri, nec ideò fieri ut
non sit vna fides. Sic etiam cum inuenimus eundem
Baptismum ab eis, qui sunt contra Ecclesiam, in ba-
ptizandis hominibus obseruari, non ideò non esse
ipsum Baptismum existimare debemus. Fortasse ad
hoc dicas, fieri non posse ut extra Ecclesiam idem i-
pse vnus Deus colatur, aut eadem fides, qua confi-
temur **CHRISTVM FILIVM DEI**, vnde Petrus
beatus * est appellatus, etiam in eis qui non sunt in
Ecclesia, reperiatur. Hoc ergo restat ut probem.
Habet in hoc ipso Beati Pauli sermone, quem supra
ex Actibus Apostolorum commemoravi, cum de Deo
loqueretur, quia * inscriptum in ara inuenerat, I-
gnoto Deo: quem vos, inquit, ignorantes colitis, hunc ego
annuncio vobis. Quid eis praedicare cupiebat, nisi eun-
dem Deum, quem praeter Ecclesiam ignorater atq; inu-
tiliter colebant, in Ecclesia sapienter & salubriter cole-
rent? Ita vobis & nos dicimus, quem Baptismum vos
ignorantes obseruatis, eius potestatem vobis nos an-
nunciamus, non ut cum ad nos veneritis alterum acci-
piatis, test.

* Matth. 16.

* Acto. 17.

*Deus extra
Ecclesiam et-
iam colitur.
Baptismus
extra Eccle-
siam esse po-
test.*

Confessionis Augustiniane Lib. I.

Iacob. 2.

Marc. 1.

1. Cor. 13.

Ephes. 4.

In sola Catholica Ecclesia vnus Deus piè colitur, vna fides cū caritate retinetur, vnus

Baptismus salubriter habetur.

Idē ferē nostrī temporis hæretici dicant.

piatis, sed vt eum qui iam apud vos erat, vtiliter habeatis. De fide etiam Iacobus Apostolus cū loqueretur aduersus eos, qui sibi quod crediderant sufficere arbitrabantur, & bene operari nolebant: *Tu credis, inquit, quoniam vnus Deus est, benefacis, & demones credunt & contremiscunt.* Nempe in vnitatem Ecclesiæ demones nō sunt, nec ideo tamen possumus dicere aliud esse quod credunt, cū & Domino Iesu Christo dixerint: *Quid nobis & tibi est fili Dei?* Vnde Paulus Apostolus. *Si habeam, inquit, omnem fidem ita vt montes transferam, Caritatem non habeam, nihil sum.* Non autem existimo quēquam ita desipere, vt credat ad Ecclesiæ pertinere vnitatem eum, qui non habet caritatem. Sicut ergo Deus vnus colitur ignoranter, etiam extra Ecclesiā, nec ideo non est ipse: & fides vna habetur sine caritate etiam extra Ecclesiā, nec ideo non est ipsa. Vnus enim Deus, vna fides, vnum Baptisma, vna incorrupta Catholica Ecclesia, non in qua sola vnus Deus colitur: sed in qua sola vnus Deus piè colitur: nec in qua sola vna fides retinetur, sed in qua sola vna fides cū caritate retinetur: nec in qua sola vnus Baptismus habetur, sed in qua sola vnus Baptismus salubriter habetur. *Tom. 7. contra Crescon. Gram. lib. 1. cap. 29.*

Acutum aliquid videris dicere, cū Catholicæ nomen non ex totius orbis communione interpretaris, sed ex obseruatione omnium præceptorum diuinorū atque omnium Sacramentorū: quasi nos etiam (si fortē hinc sit appellata Catholica, quod totū veraciter teneat, cuius veritatis nonnullæ particulæ etiam in diuersis inueniuntur hæresibus) huius nominis testimonio nitamur, ad demonstrandū Ecclesiam in omnibus gentibus, & nō promissis Dei, & tam multis tamq; manifestis oraculis ipsi⁹ veritatis. Sed nēpe hoc est totū quod nobis persuadere conaris, solos remansisse Rogatistas, qui Catholici rectē appellandi sunt, ex obseruatione præceptorū omnium diuinorum atq; omnium Sacramentorum: & vos esse solos, in quibus inueniat fidem cū venerit Filius hominis. Da veniā, non credimus. **Licet enim & hoc audes forsitan dicere, vt in vobis possit**

fit inueniri fides, quā se in terra non inuenturum Do. *Lue. 12.*
 minus dixit, & non vos in terra, sed in cœlo esse depu-
 tandos, nos tamen Apostolus ita cautos reddidit, vt et-
 iam Angelum de cœlo nobis aliud euangelizantem, *Gal. 1.*
 præterquam quod accepimus, anathema debere esse
 præceperit. Quomodo autem cōfidimus ex diuinis li- *Vt Christum*
 teris accepisse nos Christum manifestum, si non inde *sic & Eccle-*
 accepimus & Ecclesiam manifestam? Quaslibet quisq; *siā scriptura*
 ansas & vncos aduersus simplicitatē veritatis intexat, *manifestat.*
 quaslibet nebulas callidæ falsitatis offundat, sicut ana- ** Luc. 24.*
 thema erit, qui annunciauerit Christum neq; passum *Anathema*
 esse, neque tertia die resurrexisse, quoniam in veritate *quisquis an-*
 Euangelica accepimus: ** Oportebat Christum pati & re-*
 surgere à mortuis tertia die: sic erit anathema quisquis *nunciauerit*
 annunciauerit Ecclesiam præter communionem om- *Ecclesiā præ-*
 nium gentium: quia eadem veritate consequēter acce- *ter cōmunio-*
 pimus: & prædicari ** in nomine eius poenitentiam &* ** Acto. 14.*
 remissionem peccatorū per cēs gentes, incipientibus *Heretici ple-*
 ab Hierusalem. *Tom. 2 ep. 48. ad Vincentium Rogatianū.* *bes seducunt*
 Quæcunq; seductores integra & legitima tenēt, nec *et ab ipsis dñ*
 ea etiam sibi ipsi arrogarent, & quasi propria vendica- *honorantur*
 rent, nisi à plebibus seductis vicissim seducerentur, cū *vicissim se-*
 eis creditur, & tales honores deferuntur, vt per eos ha- *ducuntur.*
 beant potestatem talia dicendi, & sibi talia vendicādi, *Apud hereti-*
 vt error eorum veritas appelletur, & scelus eorum iu- *cos sacramē-*
 stitia putetur, propter Sacramenta & scripturas, quas *ta & scriptu-*
 tenent ad speciem, non ad salutem. Ideoq; & per Eze- *re sunt, ad*
 chielem fornicariæ dicitur: ** Et protulisti de vasis glo-* *speciē nō ad*
 riæ tuæ, de auro meo & argēto meo, ex quibus dedi ti- *salutem.*
 bi, & fecisti tibi imagines masculinas, & fornicata es ** Ezech. 16.*
 in eis, & accepisti vestī meam versicoloriā & coope-
 ruisti idola tua, & oleum meū & incensum meum im-
 posuisti ante faciem idolorum tuorū, & panes meos,
 quos dedi tibi, & similagine & melle & oleo cibavi te,
 & posuisti hæc ante faciem idolorum tuorū, & in odo-
 rem bene olentem perfecisti hæc. Ad imagines enim
 phantasmatum suorum, cum quibus volutari carnalis
 anima delectatur, conuertit omnia Sacramenta & ver
 ba librorum sanctorum. *Tom. 7. de Bapt. contra Donatist.*
lib. 3. c. 19. *conuertunt.*

Quo

Confessionis Augustiniana Lib. 1.

Manifestum
iudiciū inue-
niendi Eccle-
siam.

Hiere. 17.
1. Cor. 3.

Matth. 5.

Hier. 17.

Non ergo au-
diēdi secta-
rij.

Matth. 24.

Dan. 2.

Ecclesia ē
scripturis de-
monstratur.

Quo ergo signo manifesto (interrogat Catechumenus) adhuc paruulus, & nondum valens liquidam discernere à tot erroribus veritatem: quo manifesto indicio tenebo Ecclesiam Christi, in quem iam credere, tantarum rerum antea prædictarum manifestatione compellor? Sequitur Propheta, & tanquam motus animi eius ordinatissimè excipiens, docet eum Ecclesiam Christi ipsam esse prædictam, quæ omnibus eminet & apparet. Ipsa est enim sedes gloriæ, de qua Apostolus dicit: *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos*. Vnde iste dicit, Sedes autem gloriæ exaltata est, sanctificatio nostra. Propter hos enim motus paruulorum, qui possint seduci ab hominibus, à manifestatione claritatis Ecclesiæ, Dominus quoque providens ait: *Non potest ciuitas abscondi supra montem constituta*, quia utique * sedes gloriæ exaltata est sanctificatio nostra, ut non audiantur illi, qui ad religionum scissuras traducunt, dicentes: * Ecce hic est Christus, ecce illic, partes enim ostendunt, dicentes, Ecce hic, ecce illic, cum illa ciuitas super montem sit. Quem montem? nisi eum qui secundum prophetiam Danielis ex paruulo lapide creuit, & factus est mons magnus, ita ut impleret vniuersam terram. *To. 6. cont. Faustum Manich. lib. 13. cap. 13.*

V. Ecclesiæ Catholicæ multis locis sacram attestari scripturam.

NOlo humanis documētis, sed diuinis oraculis sanctam Ecclesiam demonstrari. Si enim sanctæ Scripturæ in Africa sola designauerūt ecclesiam, & in paucis Romæ Rupitanis & Montensibus, & in domo vel patrimonio vnius Hispanæ mulieris, quicquid de charis alijs aliquid proferatur, non tenent ecclesiam nisi Donatistæ. Si in paucis Mauris prouinciæ Cæsariensis eam sancta scriptura determinat, ad Rogatistas transfundendum est. Si in paucis Tripolitanis & Byzacenis & prouincialibus, Maximinianistæ ad eam peruenerunt. Si in solis Orientalibus, inter Arrianos & Macedonianos & Eunomianos, & si qui illic alijs sunt, requirenda est. Quis autem possit singulas quasi hæreses enumerare gentium singularum? Si autem Christi Ecclesia, Ca-
noni-

nonicarum scripturarum diuinis & certissimis testimonijs in omnibus gētibus designata est, quicquid attulerint & vndecunq; recitauerint, qui dicunt. *Ecce hic est Christus, ecce illic*: audiamus potius, si oues eius sumus, vocem pastoris nostri dicentis: *Nolite credere*: Illa quippe singula in multis gentibus, vbi ista est, non inueniuntur: hæc autem quæ vbique est, etiam vbi illa sunt inuenitur. *Tom. 7. de unit. Eccle. cap. 3.*

Matth. 24.

*Ecclesia vbi
que est, etiā
vbi hereses
inueniuntur,
non contrā.*

O Donatistæ Genesin legite, * Per memetipsum iuravi, dicit Dominus, Propter quod fecisti verbum hoc, & non pepercisti filio tuo amatissimo propter me, nisi benedicens benedicam te, & implendo implebo semē tuum tanquam stellas cœli, & tanquam arenam, quæ secus oram maris est, & hæreditate possidebit semen tuum ciuitates aduersariorum tuorum, & benedicetur in nomine tuo omnes gentes terræ, quia obaudiisti vocem meam. Quid ad hæc dicitis? *Et paulo post.* Ecce testamentum Dei, aperite aures, Hominis, inquit, (*Apostolus*) * confirmatum testamētum nemo irritum facit, aut superordinat. Quare vos irritum facitis testamentum Dei, dicendo nec in omnibus gentibus esse cōpletum, & perijsse iam de gentibus, in quibus erat semen Abraham? Quare superordinatis dicēdo, in nullis terris hæredem permanere Christum, nisi vbi potuerit cohæredem habere Donatum? Non inuidemus alicui: Legite nobis hoc de Lege, de Prophetis, de Psalmis, de ipso Euangelio, de Apostolicis literis. *Ibid. cap. 6. Idem confirmat eodem capite ex promissionibus quas fecit Deus diuersis temporibus Isaac & Iacob. Genes. 26. & 28.*

* *Genes. 22.*

* *Gal. 3.*

Quid in Prophetis quàm multa & quàm manifesta sunt testimonia Ecclesiæ per omnes gentes toto orbe terrarum diffusæ, vnde pauca cōmemorabo, plura relinquens ocio diligentia cum Dei timore legentibus. Accipiamus per os Isaia sancti diuina respōsa, & eius ora tanquam Dei oracula sciscitemur. Sileant humanarum contentionum animosa & pernicioosa certamina, inclinemus aurem verbo Dei. Dicat Isaia vbi Ecclesiam sanctam Deo reuelāte præuiderit, vt in verbis futura dicentis iam nunc præsentia videamus. Repleta est,

*Ecclesiā per
totum orbē
diffusam esse
ex Prophetis
probat.*

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Esaï. II.

Esaï. 49.

Esaï. 51.

Esaï. 52.

est, inquit, *vniuersa terra vt cognoscat Dominum, vt aqua multa operiat mare. Et erit in illa die radix Iesse & qui exurget principatum habere in nationes, & in eum gentes sperabunt. Et iterum. Sic dicit Dominus: Ecce tollam in nationes manus meas & insulas signum meum, & adducam filios tuos in sinu, filias etiam tuas super humeros portabunt: & erunt reges educatores vestri, quæ autem principales sunt nutrices vestræ, super terram declinantes faciem deprecabuntur te, & vestigia pedum tuorum elingent, & scies quoniam ego Dominus nec erubesces. Et paulò post adiungit & dicit: Audite me, audite populus meus, reges quoque intendite mihi, quoniam lex à me prodiet, & iudicium meum in lucem gentibus. Appropinquat maturè iustitia mea & salutare meum proficiscetur, & in brachio meo gentes saluantur. Deinde in consequentibus adiungit Esaïas & dicit: Erumpat lætitia simul deserta Hierusalē, quoniam misertus est eius & eruit Hierusalem & patefaciet Dominus brachium suum sanctum in conspectu vniuersarum gentium, & videbunt omnes nationes usque ad vltima terræ salutem quæ à Deo est. Quis tam furdus, quis tam demens, quis tam mente cæcus, vt his tam euidentibus testimonijs obloquatur, nisi qui nescit quid loquatur? *Adiungit deinde plura eodem pertinentia testimonia, atque in fine concludit* tam verò si de omnibus Prophetis Ecclesiæ signa, quam sicut legimus, cernimus, testimonia colligere in hanc Epistolam velim, vereor ne ipse videar iudicare pauca esse, quæ tam multa sunt, vt ex isto solo Esaïa, si omnia congregare vellem, modum debiti sermonis excederem. *Ibid. c. 7.*

Psalm. 137.

Iam ergo pauca de psalmis audiamus tantò antè cantata, & nunc iam compleri cum magno gaudio, videamus. Et prius illud ipsum quod Petilianus in Epistola sua, quo ore posuerit nescio, audiant & iudicent: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te, Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam fines terræ.* Quis .n. Christianus vnquam dubitauit hoc de Christo esse prædictum, aut hanc hereditatem aliud quàm Ecclesiam esse intellexit? *Et post pauca:*

paucā. Commemorabuntur & conuertentur ad Dominum *Psal. 22.*
uniuersi fines terræ. Et adorabunt in cōspectu eius vni-
uersæ patriæ gentium: Quoniam Domini est regnum & i-
pse dominabitur gentium. Nōne Apostolus de prædica-
toribus noui Testamenti dictum exposuit quod scri-
ptum est: In omnem terram exiuit sonus eorum & in fines *Rom. 10.*
orbis terræ verba eorum? De quo alio nisi de Christo, in- *Psal. 18.*
telligitur, Deus Deorum Dominus locutus est, & vocauit *Psal. 49.*
terram à solis ortu vsq; ad occasum: ex Sion species decoris
*eius? Et iterum. Dominabitur, * inquit, à mari vsque ad* **Psal. 71.*
mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terræ. A flu-
*mine utiq; vbi eum Spiritus S. in columbæ * specie &* **Matth. 3.*
*vox de cœlo manifestauit. Deinde sequitur: * Coram* *Marc. 1.*
illo decidēt Aethiopes, & inimici eius terram lingēt, *Luc. 3.*
Reges Tharsis & insulæ munera offerent, Reges Arabū **Psal. 71.*
& Saba dona adducent, Et adorabūt eum omnes reges
terræ, omnes gentes seruiant ei. Ibid. cap. 8. Citat & a-
lia ex iisdem Psalmis in eundem sensum.

Audiamus hinc & ipsius Verbi vocem ore propriæ *Ex verbis*
 carnis expressam. Certè cū post resurrectionē, præ- *Christi Ec-*
 beret se etiam contrectandum atq; palpandum, mani- *clesia Catho-*
 bus dubitantium discipulorum, & cū accepisset co- *lica demon-*
 ram illis & manducasset, quod ei porrexerāt, dixit eis: *stratur.*
Isti sunt sermones, quos locutus sum ad vos, cū adhuc essem *Luc. 24.*
vobiscum, quia oportebat adimpleri omnia scripta in lege
Mosis & Prophetis & psalmis de me. De quo autē nisi de
 illo scripta sunt, quæ nos quoq; cōmemorauim⁹ ex Le-
 ge, & Prophetis, & Psalmis, sicut per singula demon-
 strauī? Cū ergo ipse dicat, qui veritas est, *Oportebat **Ibidem.*
 adimpleri omnia: quomodo isti negant nisi quia veri-
 tatis inimici sunt? Si autem obscura esse adhuc di-
 cūt, & hinc ipsum caput audiamus verissimum demō- **Ibidem.*
 stratorem corporis sui: Cum enim dixisset quia *opor-
 tebat adimpleri omnia scripta in lege & Prophetis, &
 Psalmis de me, tāquam quæreremus vtrum in eo, quod
 dixit de me, illic intelligenda esset Ecclesia, propter **Matt. 10.*
 id quod scriptum est: * Erunt duo in carne vna, vt non *1. Cor. 6.*
 solum de capite, verū etiam de corpore, certa diuina *Ephes. 5.*
 oracula teneremus, sequitur Euangelista & dicit: *Tūc **Luc. 24.*

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Ibidem.

aperuit illis sensum ut intelligerēt scripturas, & dixit illis
Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum
pati & resurgere à mortuis tertia die. Hic ipsum caput
ostenditur, quod etiā se manibus discipulorū præbuit
contrectandum. Vide quēadmodum de corpore adiun-
gat, quod est Ecclesia, ut nos nec in sponso, nec in sponsa
errare permittat. Et predicari, inquit, in nomine eius poenitentiam
& remissionē peccatorum, per oēs gentes incipien-
tibus ab Hierusalem. Quid hac voce veraciūs? quid diui-
niūs? quid manifestius? Me piget commendare eā ver-
bis meis, & hæreticos nō pudet eam oppugnare verbis
suis. Dicāt ea testimonia, quæ posui de Lege & Prophe-
tis & Psalmis obscura esse, & figuratē dicta. Nūquid &
obscurē dictum, aut ænigmati velamento adumbratū
est, quod ipse Christus dixit: Quia sic scriptū est, & sic
oportebat Christū pati, & resurgere tertia die, & præ-
dicari in nomine eius poenitentiam & remissionē pec-
catorū per oēs gētes incipientibus ab Hierusalē? *Ibid. c. 9*

Ibidem.

Esai. 54.

Ibidem.

*Hæretici ab
Ecclesia sepa-
rantur dum
hominem se-
quuntur.*

** Genes. 22.*

** Esai. 54.*

*Catholicam
Ecclesiā tenē-
tes, nō figmē-
tū sequuntur
humanū, sed
promissū, fa-
ctūq; diuinū.*

Matth. 24.

Adhuc addis furori vestro verba blasphemiae, & au-
des dicere Ecclesiam Catholicam humanum esse fig-
mentū, cui dicit Deus; Ego enim sum Dominus qui fa-
cio te, Dominus nomen ei. Et ut sciamus ipsam eā Ca-
tholicam vniuerso terrarū orbe diffusam, sequitur &
adiūgit, Et qui eruit te, ipse Deus Israel vniuersa terra vo-
cabitur. Hoc euidentissimū Dei opus, humanum dicitis
esse figmentum, nec vos respicitis, quod ab ista Ecclesia,
quam se promissit Deus in vniuersa terra esse facturū,
nullo modo separemini, nisi hominem sequeremini.
Nos eū sequimur, qui dixit Abraham: * In semine tuo be-
nedicentur omnes gentes. Eum sequimur qui dixit ipse
Ecclesiae suae, quod modò commemoravi: Ego sum * Do-
minus qui facio te, Dominus nomen ei, & qui eruit te, ipse
Deus Israel vniuersa terra vocabitur. Propterea tenētes
Ecclesiam, quæ dilatatur & crescit per omnes gentes,
& per vniuersam terram, non utiq; figmentum sequū-
tur humanum, sed promissum factumq; diuinū. *Tom 7.*
contra secundam Gaudentij epistol. lib. 2. c. 25.

Quod Dominus dicit, Sicut enim fulgur exit ab oriēte
& peruenit vsque ad occidentem, ita erit & aduentus Filij
homi-

dominis. Orientis & Occidentis nomine, totum orbem voluit significare, per quem futura erat Ecclesia, incipiente Euangelio ab Hierusalem secundum illum sensum, quo dixit: *A modo videbitis filium hominis venientē in nubibus.* Conuenienter enim Ecclesiam nunc fulgur nominauit, quod maxime solet emicare de nubib⁹. Cōstituta ergo auctoritate Ecclesiæ per orbem terrarum clara atq; manifesta cōsequenter discipulos admonet, atq; oēs fideles, & qui in eū credere voluerint, ne schismaticis atq; hæreticis credant. Vnūquodq; enim schisma, & vnaquæque hæresis, aut locum suum habet in orbe terrarum, partem aliquam tenens, aut obscuris atq; occultis conuenticulis curiositatem hominū decipit. Ad quod pertinet, quod ait: *Si quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus, aut illic:* quod significat terrarū partes & prouinciarum. *Aut in penetrabilibus, aut in deserto,* quod significat obscura & occulta conuenticula hæreticorum. Quod ergo dixit ab Oriente in Occidentem peruenturū aduentū suum: contra illos valet, qui per terrarum particulas nominantur, & dicūt apud se esse Christū. Quod aut ait, Sicut fulgur, contra illos valet, qui occultē cōgregant tanquā in penetrabilibus, & paucos tanquam in deserto. Ad manifestationem quippe claritatemq; pertinet Ecclesiæ, fulguris nomen, significans etiam noctē vel nubila seculi huius: tunc enim fulguris candor apparet. *Tom. 4. quest. euang. lib. 1. q. 38.*

Argumentaris inaniter (ō Cresconi) contra euidentissimam veritatem, quod ideò nobis non totus orbis cōmunicet, quia vel adhuc multi sunt gentium barbararum, qui in Christum nondum crediderunt, vel sub nomine Christi hæreses multæ a communione nostræ societatis alienæ. Nec attendis, nec saltem ab scientibus quæris, quā multi, ipsarum barbararum gentiū, quas commemorasti Christi iam nomini mancipati sint, & quemadmodum in cæteras, Euangelium crescendo fructificare non cesset, donec in omnibus cum fuerit prædicatum, veniat finis. Sic enim Dominus ait, *Et prædicabitur hoc Euangelium in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet finis.* Nisi forte

Matt. 26.

Auctoritas
Ecclesiæ per
orbē terrarū
clara atque
manifesta.

Marc. 13.

Penetrabilia
& desertū,
obscura et oc-
cultā hære-
ticorum con-
uenticula si-
gnificant.

Ex ecclesiis
quas Apосто-
li plātarunt,
Euangelium
in barbaras
gentes diffū-
ditur.

Matth. 24

etiam

Confessionis Augustiniana Lib. I.

etiam intarum vos precipitat vana superbia, ut hoc quod predictum est, de parte Donati putetis incipendum, non ex illis Ecclesijs, quas plantauerunt Apostoli, quibus non communicat pars Donati. *Tom 7. cont. Cresconium Gramma. lib 3 cap. 64 Similem sententiam leges de unit Ecclesie cap 15.*

VI. Ecclesiam ex bonis tantum constare, Donatistarum & Pelagianorum heresin fuisse.

Ex schismate venit ad heresin, pertinaci dissensione firmata.

Donatiani vel Donatistae sunt, qui primum propter Cæcilianum contra suam voluntatem ordinatum Ecclesiae Carthagenensis Episcopum, schisma fecerunt, obijcientes ei crimina non probata, & maxime quod a traditoribus diuinarum Scripturarum fuerit ordinatus. Sed post causam cum eo dictam atque finitam, falsitatis rei deprehensi, pertinaci dissensione firmata, in heresin schisma verterunt: tanquam Ecclesia Christi, propter crimina Cæciliani, seu vera, seu, quod magis apparuit iudicibus, falsa, de toto terrarum orbe perierit, ubi futura promissa est, atque in Africa Donati parte remanserit, in alijs terrarum partibus, quasi contagione communis extincta. *Tom. 6. de heresib. ad Quod vult deum, heresi 69.*

** 1. Cor. 5.*

** Ibidem.*

Si verò iam tunc non erat Ecclesia, quia Cyprianus & quicumque cum eo auaros illos rapacesque nouerat, quales ipsi non erant, quamuis eos grauissimis gemitibus & praeclarissimis vocibus accuserent, vnā tamen cum eis intrantes Ecclesiam, & in vna congregatione, paria Sacramenta tractantes, per huiusmodi communionem paris sortis effecti sunt, quia non obtemperauerunt Apostolo iubenti* ut cum huiusmodi nec cibum quidem simul sumerent: & Auferte malum ex vobis ipsis. Quid adhuc laboramus? Quid seipsi iactant, quod habeant aliquam Ecclesiam, si iam illis temporibus esse destiterit? Dicant unde natus est Maiorinus, aut Donatus, ut per eos nasceretur Parmenianus atque Primianus. Quid enim eis prodest, quod auaros & rapaces, cum quibus cibum sumi vetat Apostolus,* modò se vel non habere in congregatione sua, vel incognitos sibi esse mentiuntur: quan-

quandoquidem fuerunt tales in illa vnitatis Ecclesia, unde isti exortos se sic iactitant, vt eā in sua sola locietate, id est, in communione Donati remansisse persuadere conentur? Si enim dicunt per talium communio-

Donatistae apud se tantum Ecclesiam esse dicebāt, quos imitatur haereticus nostri temporis.

nem perire Ecclesiam, cur eam non dicunt iā Cypriani perijsse temporibus? ac si & per seipso vnde existerent non inuenientes, dicere definant apud se Ecclesiam remansisse, quam totam prioribus perijsse temporibus dicunt. Tom. 7. cont. epistolam Par. lib. 3. cap. 2.

Aufus est (Parmenianus) etiam illud Hieremiae Prophetae ponere, unde persuaderet ceteris hominibus communionem Donatistarum, non solum Ecclesiam veram esse, sed etiam talem iam hoc tempore, qualis post vltimam vtilationem Ecclesia sancta futura est. Cui sacrilegae praesumptioni, & nefandae elationi, quid addi possit ignoro. Ibidem.

* Hier. 23. Parmenianus haereticus, talē etiā hoc tempore dixit Ecclesiam esse, qualis post vltimā ventilationē futura est. Pelagiani Christi Ecclesiam omnino sine macula & ruga in hac mortalitate posuerunt.

VII. Ecclesiam ex bonis malisque hominibus constare.
Vbi cunq; in his libris (nempe de Baptismo contra Donatistas) commemoravi, Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, non sic accipiendum est, quasi iam sit, sed quae praeparatur, vt sit, quando apparebit etiam gloriosa. Nunc enim propter quasdam ignorantias & infirmitates membrorum suorum habet unde quotidie tota dicat: * Dimitte nobis debita nostra. Tom. 1. lib. 2. Retract. cap. 18. Ecclesiam sine ruga & macula non esse nisi triumphantem, lege Tom. 7. de perfect. iustitia, cap. 25. & Tom. 3. de Doctr. Christiana lib. 3. cap. 34.

* Matth. 6. Ecclesia quādo erit sine macula & ruga.

* Matth. 6.

Nos fatemur in Ecclesia Catholica & bonos & malos esse, sed tanquam grana & paleas. Aliquando qui baptizatur à grano, palea est: & qui baptizatur à palea, granum est. Tom. 9. in euang. Ioan. Tract. 6.

* Matth. 13. In Ecclesia Cath. grana sunt & paleae.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

* Matth. 3.

Habet Ecclesia in se fortes, habet infirmos, habet iustos, habet & iniustos. Modò enim corpus Christi quod iustis area est, * postea horreum erit. Tamen cum area est, non recusat paleas sustinere. Cum tempus aduenierit, reponet triticum, & à paleis segregabit. *Tom. X. de temp. serm. 107. Dominica in Passione serm. 1.*

Ecclesia in hac vita est area, triticum & paleas continens, post verò horreum futura, in quo tantum grana recondentur.

Nunc in populo Dei censentur, & Christiani vocantur quicunque portant Sacramenta eius, quamvis minus digne vivant.

* Matth. 3.

* Luc. 2.

* Gal. 4.

* Matth. 26.

Marc. 14.

Luc. 22.

Malum sacerdotem secundum salutem spiritalem neminem obesse.

Nunc populus Dei censentur omnes, qui portant Sacramenta eius, sed non omnes pertinent ad misericordiam eius. Omnes quippe Sacramentum Baptismi Christi accipientes, Christiani vocantur, sed non omnes digne illo Sacramento vivunt. Sunt enim quidam, de quibus dicit Apostolus: * *Habentes formam pietatis, virtutem autem eius abnegantes.* Tamen propter ipsam speciem pietatis in populo Dei nominantur, quomodo ad aream * quamdiu trituratur, non solum grana, sed etiam palea pertinet. *Tom. 8. Psal. 47.*

Ipse Dominus Iesus nulla contagione malignitatis in Iudæorum gente pollutus est, neque cum illa prima Sacramenta, secundum perfectam humilitatis viam, factus * sub lege, suscepit: neque cum postea discipulis electis, cum suo traditore usque ad extremum * osculum vixit. *Tom. 7. contra epist. Parmen. lib. 2. c. 17.*

Dicant cui sancto secundum salutem spiritalem obfuerit, vel in sacerdotibus, vel inter populum constituto, malus aut maculatus sacerdos? Vbi erat Moyses, & Aaron, ibi murmuratores sacrilegi, quos Deus à facie sua semper perdere minabatur. Vbi erat Caiphas, & ceteri tales, ibi Zacharias, ibi Simeon & ceteri boni: vbi Saul, ibi David: vbi Hieremias, vbi Esaias, vbi Daniel, vbi Ezechiel, ibi Sacerdotes mali, & populi mali: sed sarcinam suam unusquisque portabat *Ibid. cap. 7. Malos in Testamento veteri bonis perpetuo coniunctos fuisse, iisdem altaribus, sacrificijs, sacerdotibus usos. Lege eodem Tom. contra Donat. post collat. cap. 20.*

Quaecunque testimonia diuinarum scripturarum Episcopi (Donatista) commemorare potuerunt, quibus ab omni malo

malorum hominum permixtione pura prænunciabatur Ecclesia, non qualis nunc est, illis testimonis prænunciabatur, sed qualis post istam mortalitatem in vita æterna futura est. *Tom 7. contra Donatist. post collat. c. 7.*

Firmissimè tene & nullatenus dubites, aream Dei esse Catholicam Ecclesiam, & intra eam usque in finem seculi frumeto mixtas paleas contineri, hoc est bonis malos Sacramentorum communione misceri: & in omni professione, siue clericorum, siue monachorum, siue laicorum, bonos esse simul & malos, nec pro malis bonos deserendos, sed pro bonis malos, in quantum exigat fidei & caritatis ratio, tolerandos, id est, si vel in Ecclesia nullius perfidie semina spargunt, vel fratres ad aliquod malum opus mortifera imitatione non ducunt, nec posse aliquem intra Ecclesiam Catholicam recte credentem beneque viuentem, alieno vnquam maculari peccato, si cuiquam peccanti nec consensionem præbeat, nec fauorem: utiliterque malos à bonis intra Ecclesiam tolerari, si hoc cum eis benè viuendo & benè monendo agatur, ut & videntes & audientes quæ bona sunt, mala sua respuant. *Et post pauca.* Bonos verò à malis, intra Ecclesiam duntaxat Catholicam constitutis, non debere nisi operum dissimilitudine separari, ut cum quibus diuina communicant Sacramenta, non habeant mala opera, quibus illi sunt criminosi communia. In fine verò seculi bonos à malis etiam corpore separandos* quando veniet Christus habens ventilabrum* *Matth. 3.* in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburent igne inextinguibili. *Tom. 3. de fide ad Petrum, cap. 43. Lege Tom. 5. de Ciuit. Dei, lib. 18. c. 49. To. 10. de verbis Apostoli, ser. 31. Tom. 7. de Baptis. contra Donat. lib. 6. cap. 8. Tom. 9. in epist. Ioan. Tract. 3. Tom. 2. epi 162. ad Episcopos Donatistas circa finem. Lege item proximè sequentem titulum.*

Ecclesia Catholica area est frumento mixtas paleas continens, usque ad seculi finem.

Quomodo bene utiliter malos in ecclesia tolerare possint.

VIII. Ecclesiam propter malos non deserendam, nec diuidendam esse.

Cum siue per negligentiam Præpositorum, siue per aliquam excusabilem necessitatem, siue per occultas obreptiones inuenimus in Ecclesia malos, quos et

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Permixtio
malorum in
Ecclesia non
nocet ijs, qui
eorum factis
non consen-
sunt.*

*Prophetae
propter ma-
los non sibi
templum aliud
constituerunt.
* Num. 20.
Deut. 1.*

** Coloss. 1.
Malos in Ec-
clesia bonis
permixtos
esse ex Scri-
pturis proba-
tur.*

siastica disciplina corrigere aut coercere non possumus, tunc nec ascendat in cor nostrum impia & pernicioiosa praesumptio, qua existimemus nos ab his esse separandos, ut peccatis eorum non inquinemur, atque ita post nos trahere conemur veluti mundos sanctosque discipulos, ab unitatis compage, quasi a malorum consortio segregatos: veniant in mentem illae de Scripturis similitudines, & diuina oracula, vel certissima exempla, quibus demonstratum & praenunciatum est, malos in Ecclesia permixtos bonis usque in finem seculi tempusque iudicii futuros, & nihil bonis in unitate ac participatione Sacramentorum, qui eorum factis non consenserint, ob futuros. *To. 4. de fide & operibus, cap. 5.*

Responderunt Catholici (*inter quos & Augustinus*) quod vnum templum fuerit (*in veteri testamento*) quo vniuersi utebantur, nec quenquam Prophetarum, qui tanta dixerunt in malos, constituisse sibi aliud templum, sacrificia, sacerdotes. *Tom. 7. Breuic. collat. tertij diei, c. 4. circa medium.*

Si ergo licuit regi David, Samueli, Esaiae, Hieremi, Zachariae ceterisque Sanctis ac Prophetis Dei, inter contemptores legis Dei mandata seruare, atque in illos ipsos mandati transgressores, multa digna & vera verba iaculari, Patrum quoque illa peccata, quibus sub Moese ita offenderunt Deum, ut nemo eorum dignus esset terram promissionis intrare *, non imitari non sectari, sed detestari ac fugere, & illos qui ea committerent similitudine talium Patrum increpare, nec tamen sibi alterum populum quasi purgatum & liquatum, separatione sacrilega constituere: quomodo nobis non liceat, nec facta, nescio quorum quae magis obijcitis quam probatis, imitari: nec tamen ab ea quae in vniuerso mundo, sicut Apostolus dicit * fructificat & crescit sancta Ecclesia separari? *Tom. 7. contra Cresc. Grammat. l. 3. c. 38.*

Habemus innumerabilia testimonia, & de commixtione malorum cum bonis in eadem communione Sacramenti, sicut Iudas ab initio malus inter bonos vndecim conuersatus est: & de bonorum paucitate, propter malorum plurimorum comparisonem, & rursus de bo-

de bonorum multitudine per seipsam considerata. Ex quibus ne longum faciam pauca commemorabo. Est incanticis canticorum * quod de sancta Ecclesia dictum omnis Christianus agnoscit: Sicut liliū in medio spinarum, ita proxima mea in medio filiarū. Vnde appellat spinas, nisi ppter malignitatē morū? Et eas dē vnde filias, nisi propter communionē Sacramentorum? Videt etiam Ezechiel * signatos quosdam, ne cum malis interirent, de quibus ei dicitur: Qui gemunt & mœrent peccata & iniquitates populi mei, quæ sūt in medio eorū. Populum suum nō diceret, quem solis illis illæsis perire mox iubet, nisi eū populum, qui eius Sacramenta gestabat. Dicit & Dominus desuper seminat zizanijs. * Sinite vtraq; crescere vsq; ad messem: id est, triticū & zizania. Et ipse interpretatur messem esse finem seculi: Agrum verò vbi vtrumq; seminatum est, mundum esse. Oportet itaq; vsque in finem seculi crescere vtrunq; per mundum. Et pauld post. Est alia similitudo apertissima de commixtione malorū & bonorū intra eandē Sacramentorum communionē & cōnexionem, quam Dominus ipse ponit & exponit: * Simile est, inquit, regnum coelorum sagenæ missæ in mari, quæ congregat omnia genera piscium. Cū autem impleta esset, eduxerunt eā ad litus, & sedētes elegerūt optimos in vasa sua, malos autē foras miserūt: sic erit in cōsummatione seculi, exhibunt angeli & separabūt malos de medio iustorū & mittent eos in ca- minū ignis, ibi erit fletus & stridor dentiū. Nulla ergo malorū cōmixtio terret bonos, vt propterea velint tanquā retia rūpere, & à cōgregatione vnitatis exire, ne homines nō pertinētes ad regnū coelorū in Sacramentorū consortio patiantur. To 7 de vnit Ecclesie, c. 13.

Hinc beatus Cyprianus quid senserit, accipe ex Epistola, quā scripsit ad Presbyterum Maximum & ceteros, quibus de schismatico & heretico errore ad Ecclesiā redeuntibus gratulatur. Nā etsi vidētur, inquit, in Ecclesia esse zizania, non tamen impediri debet aut fides, aut caritas nostra, vt quoniam zizania esse in Ecclesia cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus. Nobis

* Cant. 2.
In Ecclesia
liliū & spi-
na.

* Ezech. 9.
Boni ergo &
mali Dei Sa-
cramenta
gestare ac in
eis cōmuni-
care possunt.

* Matth. 13.

Mundus pro
Ecclesia poni-
tur, inquit
Augustinus,
sicut etiam
Cyprianus
intellexit,
quia per totū
mundum fu-
tura præfiga-
ratur

Ecclesia. To.
7. contra Do-
natist. post.
collat. c. 6.

* Matth. 13.
Boni malos
in Ecclesie
communionē
patiēter fer-
re debent.

Matth. 3.

Nulli ex Ec-

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Ecclesia recedere
de debent pro
pter zizania,
sed laborent
singuli ut fru-
mentum esse
possint.*

** 2. Tim. 2.
In Ecclesia
non solum va-
sa aurea &
argentea, sed
& lignea &
fictilia.*

** Psalm. 2.*

** Matt. 10.*

Ioann. 13.

** Matth. 3.*

Luc. 3.

*Hoc nouis
accidit here-
tica.*

Matth. 3.

2. Tim. 2.

*Heretici sce-
leratè separa-
tur ab Ec-
clesia.*

tantummodo laborandum est, ut frumentum esse pos-
simus, ut cum cœperit frumentum dominicis horreis
condi, fructum pro opere nostro & labore capiamus.
Apostolus in epistola sua dicit: * In domo autem ma-
gna non solum vasa aurea & argentea, sed & lignea &
fictilia, & quædam quidem honorata, quædam inho-
norata. Nos operamur, & quantum possumus la-
boremus, ut vas aureum & argenteum simus. Ceterum
fictilia vasa confringere Domino soli concessum est,
cui * virga ferrea data est. Esse non potest * maior Do-
mino suo seruus, nec quisquam sibi quod soli Filio
Pater tribuit vendicare, ut se putet * aut ad aream ven-
tilandam & purgandam paleam ventilabrum iam ferre
posse, aut à frumento vniuersam zizaniam humano iu-
dicio separare. Superba est illa obstinatio & sacrilega
præsumptio, quam sibi furor prauus assumit. Et dum
sibi semper quidam, plus quam mitis iustitia deposcit
assumunt, de Ecclesia pereunt, & dum se insolenter ex-
tollunt, ipso suo tumore cæcati, veritatis lumen amit-
tunt. Vides frater secundum Scripturas diuinas hoc
præcepisse Cyprianum etiã propter malos. Qui cum
sint à bonis vita moribusq; spiritaliter separati, cor-
poraliter tamen eis in Ecclesia videntur esse permixti
vsq; in diem iudicij, quo etiam corporaliter debitas
separabuntur ad pœnas. Non est Ecclesia deferenda
tanquam frumenta propter paleam vel zizania, sicut
nec domus magna propter vasa inhonorata. Vides, au-
dis, sentis, capis, intelligis, quãto scelere propter eos,
qui vobis siue rectè, siue cum fallimini displicent, se-
paremini ab Ecclesia, quæ toto orbe diffunditur, cui
secundum Scripturas diuinas, tam magnum, tam fir-
mum, tam clarum ac luculentum testimonium perhi-
bet. Cyprian. Tom. 7 contra Cresc. Gram. li. 2 c. 34. Lege
To. 10. de verbis Domini secundum Matth. ser. 18. & Tom. 7.
de unico baptis cap. 18. & in Psalm. contra partem Donati.

*IX. Nullam esse salutis spem extra Catholi-
cam Ecclesiam.*

Quisquis ille est, & qualiscunque ille est, Christia-
nus non est, qui in Christi Ecclesia non est. Sola
quip-

quippe est per quam sacrificium Dominus libenter accipiat, sola quæ pro errantibus fiducialiter intercedat, Vnde etiam de agni hostia Dominus præcepit dicens:

In vna Domo comedetis, nec efferetis de carnib⁹ eius foras.

Exod. 12.

In vna nanq; domo agnus comeditur, quia in vna Catholica Ecclesia vera hostia redemptoris immolatur.

In sola Ecclesia bonum opus fructuosum est, et vera hostia redemptoris

De cuius carnib⁹ diuina iussio efferri foras prohibet, quia dari * sanctum canibus vetat. Sola est, in qua opus bonum fructuose peragitur, vnde mercedem denarij,

sum est, et vera hostia redemptoris

non nisi qui intra vineam laborauerant acceperunt. Sola est quæ intra se posita valida caritatis compage custodit.

Matth. 7. Matth. 20. Gen. 7.

Vnde & aqua diluuij arcã quidem ad sublimiora sustulit, oēs autem quos extra arcam inuenit, extrin-

Exod. 32. Ex sola Ecclesia Catholica veritas conspicitur.

xit. Sola est in qua mysteria superna veraciter cõtemplemur.

Exod. 32.

Vnde ad Moysen Dominus dicit: *Est locus apud me & stabis supra petram: Et paulò post: Tollam manum meam & videbis posteriora mea.*

Exod. 32.

Quia enim ex sola Catholica Ecclesia veritas conspicitur, apud se esse locum Dominus perhibet, de quo videatur.

Ex sola Ecclesia Catholica veritas conspicitur.

In petra Moyses ponitur, vt Dei speciẽ contempletur, quia nisi quis fidei soliditatem tenuerit, diuinam præsentiam non agnoscit.

Auelle, inquit, (Cyprianus) radiũ solis à corpo re, diuisionẽ lucis vnitas non capit.

Cyprianus de simplicitate prælatorum

Frangere ramum ab arbore, fractus germinare nõ poterit. A fonte præcideriũ, præcisus arefcit.

Cyprianus de simplicitate prælatorum

In his Cypriani verbis intelligimus lucem nõ capere diuisionẽ, nisi in sanctis regno Dei prædestinatis, qui diuidi ab Ecclesia nullo modo possunt: & non germinare ramũ fractum salutis æternæ germinare, accipimus.

Ariditatem verò riui à fonte præcisi, in eo quod Spiritu sancto vacuantur, qui ab vnitate separantur, agnoscimus.

Tom. 10. de tempore, ser. 18. qui est in vigilia Pentecost Sermo. 1. c. 12. Eadem Cypriani verba citat. Tom. 7. contra Crescon. lib. 2 c. 33.

Salutem non potest habere (de Emerito Donatistarũ episcopo sermo est) nisi in Ecclesia Catholica.

Extra Ecclesiam totum potest præter salutẽ, potest habere honorem, potest habere Sacramentum, potest cantare Halleluya, potest respondere Amen, potest Euangelium tenere, potest in nomine Patris & Filij & Spiritus

Nusquã nisi in Ecclesia Catholica salus potest inueniri.

sancti

Confessionis Augustiniana Lib. I.

sancti fidem & habere & prædicare, sed nusquam, nisi in Ecclesia Catholica salutem poterit inuenire.

Tom. 7. Sermone super gestis cum Emerito, ultra medium.

Matth. 16. *Ecclesia om-
nē sui sponsi
potestatem te-
net & possi-
det.* tur, quæ super petram etiam fundata est, quæ ligandi
& soluendi clauēs accepit. Hæc est vna quæ tenet &
possidet omnem sui sponsi & Domini potestatem, per
quam conjugalem potestatem etiam de ancillis fi-
lios parere potest: qui si non superbiant, in sortem he-
reditatis vocabuntur: si autem superbiant, extra rema-
nebunt. *Tom 7. de baptis. contra Donatist. lib. 4 c. 1.*

*Quære ab
Ecclesia*

*Christi sepa-
ratus nec a-
mare nec di-
ligere possit.*

*Qui in Ec-
clesia non est
Christū habe-
re caput non
potest.*

Non habebit

*Deum Patrē,
qui Ecclesiā
noluerit ha-
bere matrē.*

*Idem docet
Cyprianus
tract. de sim-
plicitate Præ-
latorum.*

** Ephes. 5.*

Ioann. 8.

*Quod fuit o-
lim Paradi-
sus, hoc nunc
est Eccle-
sia:*

*quod tunc Diabolus,
hoc tunc est,
quicumque alios ab Ecclesia seducit.*

Luc. 24.

Nec amare nec diligere quis potest, qui in Ecclesia Christi non est, quoniam omnis qui præter illam est, nec cum Deo est qui vita æterna est. *Tom. 9. de Symbolo, lib. 3 c. 11. iuxta finem.*

Ad ipsam salutem ac vitam æternā nemo peruenit, nisi qui habet caput Christum. Habere autem caput Christum nemo poterit, nisi qui in eius corpore fuerit, quod est Ecclesia. *Tom. 7. de unit. Eccles. cap. 16. circa medium.*

Si quis absque (ecclesia) inuentus fuerit, alienus erit à numero filiorum. Nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem. Nihilque ei valebit, quod credidit vel fecit tanta bona, sine fine summi boni. Ecclesia mater est spiritalis, Ecclesia sponsa Christi est, gratia eius dealbata, pretioso sanguine dotata. *Tom 9. de Symbolo, lib. 4 c. 10.*

Quærimus unde fuerit Diabolus homicida* ab initio, & inuenimus, quod primum hominem occiderit, non gladium stringendo, aut aliquam vim corporaliter infligendo, sed perluadendo peccatum & à paradisi felicitàte deiiciendo. Quod tunc Paradisus, hoc nunc Ecclesia. Diaboli ergo filij sunt qui homines ab Ecclesia seducendo interficiunt. Sicut autem per verba Dei nouimus, ubi sit placatus Paradisus, sic per verba Christi, ubi sit Ecclesia didicimus. *Per omnes, inquit, gentes incipiens ab Hierusalem.* Ab illo vniuerso ad partem quamlibet qui quis separat hominem, ille Diaboli fi-

* quod tunc Diabolus, hoc tunc est, quicumque alios ab Ecclesia seducit.

lius & homicida conuincitur. Tom 7. contra literas Petil. lib. 2 c. 13.

Quisquis ergo ab hac Catholica Ecclesia fuerit se- *Damnandi*
paratus, quantūlibet laudabiliter se viuere existimet, ergo sunt h-
hoc solo scelere, quod à Christi vnitatem disiunctus est, *retici &*
non habebit vitā, sed ira Dei inanet super eum. Quis *schismatici*
quis autem in hac Ecclesia bene vixerit, nihil ei prae- *vel hoc solo*
iudicāt aliena peccata, quia vnusquisque in ea propri- *scelere, quod*
um onus portabit. Tom 2 Epist. 152. ad populum factio- *ab Ecclesia*
nis Donatiana. Idem habes Tom. 7. contra epist. Parme. *Catholica se-*
lib. 2 cap. 3. *parentur.*

X. Non esse in Catholica Ecclesia hereticos, etsi fidem
de Christo rectam, & Sacramenta ha-
bere videantur.

IN scripturis sanctis canonicis Ecclesiam requira-
mus Totus Christus caput & corpus est. Caput vni-
genitus Dei Filius, & corpus eius Ecclesia, Sponsus
& Sponsa, duo in carne vna. Quicunque de ipso capite
ab Scripturis sanctis dissentiant, etiam si in omnibus
locis inueniantur, in quibus Ecclesia designata est, nō
sunt in Ecclesia. Et rursus quicūq; de ipso capite Scri- *Non satis est*
pturis sanctis consentiunt, & vnitati Ecclesie nō com- *de Christo*
municant, non sunt in Ecclesia, quia de Christi corpo- *bene sentire,*
re, quod est Ecclesia, ab ipsius Christi testificatiōe dis- *si ab Ecclesia*
sentiunt. Verbi gratia. Qui non credunt Christum in *separatus sis.*
carne venisse de virgine Maria ex semine David, quod
apertissimē scriptura Dei loquitur, * aut non in cor- ** Ioan. 7.*
pore ipso resurrexisse, in quo crucifixus & sepultus *Rom. 1.*
est, etiam si per omnes terras inueniantur, per quas est
Ecclesia, non vtiq; sunt in Ecclesia, quia ipsum caput
Ecclesiae non tenent, quod est Christus Iesus. Nec in
aliqua diuinarum scripturarum obscuritate fallūtur,
sed notissimis & apertissimis earū testimonijs contra-
dicunt. Item quicunque credunt quidem quod Chri-
stus Iesus, ita vt dictum est, in carne venerit, & in eadē
carne, in qua natus & passus est, resurrexerit, & ipse sit
Filius Dei, & Deus apud Deum, & cum Patre vnum, &
vnum incommutabile verbum Patris, per quod facta
sunt omnia: sed tamen ab eius corpore, quod est Ec- *1. Cor. 8.*
clesia,

Confessionis Augustiniane Lib. I.

eclesia, ita dissentiunt, ut eorum communio non sit cum toto quacunque diffunditur, sed in aliqua parte separata inueniatur, manifestum est eos non esse in Catholica Ecclesia. *Tom. 7. de unit. ecclesia, c. 4.*

Non ideo heretici in Ecclesia sunt, quia Sacramentorum eius participes sunt.

Matth. 16.

Matth. 7.

Psal. 60.

Nec (heretici) putandi sunt esse in Christi corpore, quod est Ecclesia, quia Sacramentorum eius corporaliter participes fiunt. Illa. n. & in talibus sancta sunt, & eis indignè tractatibus & sumentibus ad maius iudicium valebunt. Ipsi autem non sunt in illa Ecclesie Christi compage, quæ in membris Christi per connexum & contactum, crescit in incrementum Dei. Illa quippe Ecclesia in petra est, sicut dicit Dominus: *Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Illi autem in arena ædificant, sicut idem dicit Dominus: *Qui audit verba mea, & non facit ea, similabo eum viro stulto, qui ædificat domum suam super arenam.* Sed ne putes Ecclesiam, quæ in petra est, in vna parte esse terrarum, & non diffundi usque ad fines terræ, audi eius vocem de Psalmo gementis inter mala peregrinationis suæ. Ait enim: *A finibus terræ ad te clamaui, dum angeretur cor meum, in petra exaltasti me.* *Tom. 7. contra literas Petil. lib. 2. c. 108 Plura superius art. 4.*

XI. Ecclesiam rectè definire etiam *ἁγία*, nec non *Scripturæ canonem ipsum constituere.*

Cum id sit, quod vniuersæ placeat Ecclesie, Scripturarum re tinetur veritas, quamuis scriptum in eis non sit.

Quisquis falli metuit alicuius obscuritate quæstionis, Ecclesiam de illa consulat.

Quamuis huius rei (non rebaptizandos esse hereticos) certè de Scripturis canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cum hoc facimus, quod vniuersæ iam placuit Ecclesie, quam ipsarum Scripturarum commēdat auctoritas, ut quoniam sancta Scriptura fallere non potest. Quisquis falli metuit huius obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate sancta scriptura demonstrat. Si autem dubitas quod Ecclesiam, quæ per omnes gentes numerositate copiosissima dilatatur hæc sancta Scriptura cōmendat, neque enim si non dubitares adhuc in parte Donati esses, multis & manifestissimis testimonijs ex eadē auctoritate prolatis onerabo. *Tom. 7. cont. Cres. li. 1. c. 33. Inde est quod Augustin. etiam ab ipsa scri-*

Scriptura ad Ecclesiam interpretationem subinde appellat.

De apocryphis iste (*aduersarius*) posuit testimonia (*contra visibile sacrificium*) quæ sub nominibus Apostolorum Andreæ Ioannisq; conscripta sunt. Quæ si illorum essent, recepta essent ab Ecclesia, quæ ab illorum temporibus per Episcoporum successiones certissimas, usq; ad nostra & deinceps tempora perseuerat, & immolat Deo in corpore Christi sacrificiū laudis, ex quo Deus deorum locutus, vocauit terrā, à solis ortu usq; ad occasum. *To. 6. contra aduers leg. & Prophet. lib. 1 c. 20.*

Ecclesia ab Apostolorum temporibus per Episcoporum successiones certissimas usque ad nostra & deinceps tempora perseuerat.

Cum necesse sit alterum horum librorum (*conferat Acta Apostolorum cum aliquo libro apocrypho*) esse mendacem, cui nos potius censes fidem accommodare debere? Ei ne, quæ illa Ecclesia ab ipso Christo inchoata, & per Apostolos prouecta certa successionum serie, usque ad hæc tempora toto terrarum orbe dilatata, ab initio traditum & conseruatum agnoscit atq; approbat: an ei, quæ eadem Ecclesia incognitum reprobat, cū etiā proferatur ab hominibus ita veracibus, ut Christum laudēt esse mentitum? *To. 6. cont. Fau. lib. 28. cap. 2.*

Scriptura ab Ecclesia approbata, sunt approbanda, ab ea verò reprobata, reprobanda.

Euangelio non credere, nisi me Catholice Ecclesie commoueret auctoritas. *Et post pauca.* Actib⁹ Apostolorum necesse est me credere, si credo Euangelio: quoniam vtramque Scripturam similiter mihi Catholica commēdat auctoritas. *Tom. 6. cont. epist. fundament. c. 5.*

X I I Ecclesiam non errare: neque suos in errorem inducere.

IN ventre Ecclesie veritas manet. Quisquis ab hoc ventre Ecclesie separatus fuerit, necesse est ut falsa loquatur. Necesse est, inquam, ut falsa loquatur, qui aut concipi noluit, aut quem conceptum mater excussit. *Tom. 8. Psalm. 57.*

In ventre Ecclesie veritas est, à qua separati, falsa loquuntur.

Hæc (*Ecclesia*) est mater vera, pia mater & casta, intrinsecus sui viri dignitate ornata, nō forinsecus mendacio fallente turpiter colorata. Nō nos ab ista matre nomē confictū seducat alienū, nō nos Ecclesie species aliena decipiat. *Tom. 6 concione ad Cathec. c. 20.*

Quantum quisque amat Ecclesiam, tantum habet Spiritum sanctum. *Tom. 9. in euang. Ioan. Tract. 32.*

Apud

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Ad hæreticos ab Ecclesia Catholica transfugientes, tanquam fugiui serui damnandi sunt.

Apud Catholicam fidem dilectissimi noueritis tantum esse veram fidem, germanam pacem, perpetuam salutem. Non enim in angulo est, sed vbiq; tota est. Si quis ab ea discesserit, atq; hæreticorum errori se tradiderit, vt fugitiuus seruus iudicabitur, nõ vt Filius adoptiuus: nec ad vitam æternam resurget, sed potius ad damnationem, quoniam bonis malisque promittitur resurrectio. *Omnes quidem resurgemus*, ait Apostolus, ** sed non omnes immutabimur.* Et quid prodesset fratres mei resurgere & non immutari? *Tom. 6. Concion. ad Catechum c. 20.*

** 1. Cor. 15. Veritatem sola habet Ecclesia, & in lacte suo, & in pane suo.*

1. Cor. 3. Anathematizandus quisq; Euangelizauerit præter id quod acceptum est in Ecclesia.

** Gal. 1.*

1. Cor. 3.

1. Tim. 3. Ecclesia est prædestinata columna

Noli decipi nomine veritatis (*alloquitur Catholicam Ecclesiam*) hanc sola tu habes & in lacte tuo & in pane tuo. In hac autem (*Manichæorum Ecclesia*) tantum nomen eius est, ipsa non est. Et in tuis quidem grandibus secura es. Sed appello interim paruulos tuos, fratres, filios, dominos meos, quos vel tanquam oua sollicitis alis foues, vel tanquam infantes lacte nutris, sine corruptione foecunda virgo mater. Hos in te appello teneros foetus tuos, ne garrula curiositate seducantur ab te: sed potius anathematizent, si quis eis ** euangelizauerit, præter id quod acceperunt in te.* *Tom. 6. cont. Faust. lib. 15 c. 53.*

Fundauit terram super firmamentum eius) Terram intelligo Ecclesiam. Quæ est firmitas eius super quam fundata est, nisi fundamentum eius? An incogruè intelligimus firmitatem super quam fundata est terra, fundamentum vbi est constituta Ecclesia? Quod est illud fundamentum? *Fundamentum*, inquit, *nemo potest ponere, præterquam quod positum est, quod est Christus Iesus.* Ibi ergo firmati sumus. Merito ibi firmati, non inclinabimur in seculum seculi, nihil enim firmitus isto fundamento: Infirmus tu eras, sed firmum fundamentum te portat. In te firmus esse non poteras: firmus eris semper, si ab illo firmo fundamento non recedas. Non inclinabitur in seculum seculi. Ipsa est prædestinata columna & firmamentum veritatis. *Tom. 8. in Psalm. 103. Concion. 1. Vide & concione 2. super eundem versiculum. Huc pertinet quod docet Augustinus Ecclesiam esse locum penes*

penes Dominum, in quo statur super. *um, de Trini. li. 2. c. 17. Item in quest. super Exodum quest. 154. & alibi.*

XIII. Ecclesiam promissis Christi stabilitam deficere non posse.

TIconius omnibus sanctarum paginarum vocibus circumtusufus euigilauit, & vidit Ecclesiam Dei toto orbe diffusam, sicut de illo tanto antè per corda & ora Sactorum præuisum atq; prædictum est. Quo percepto suscepit aduersus ipsos suos demonstrare & asserere, nullius hominis quauis sceleratum & immane peccatū præscribere promissis Dei, nec id agere quorumlibet intra Ecclesiam constitutorū quamlibet impietatem, vt fides Dei de ecclesia futura & diffundenda vsque ad terminos orbis terræ, quæ in promissis Patrum retenta, & nunc exhibita est, euacuaretur. *Promissa Dei de futura Ecclesia nullorum hominum prauitate in ipsa existentium impediri possunt.* To. 7. *cont. Epist. Parmen. lib. 1. c. 1.*

Christus vnus est, Ecclesia vnitas. Non respōdet vni, nisi vnitas. Sed existunt qui dicāt. iam hoc factum est, respondit ei in omnibus gentibus Ecclesia, pariens filios plures quā illa quæ habebat virum. Respondit ei in via fortitudinis suæ: credidit enim Christum resurrexisse; crediderunt in eum gentes. Sed illa Ecclesia quæ fuit omnium gentium iam non est, periit. Hoc dicunt qui in illa non sunt. O impudētem vocem. Illa non est, quia tu in illa non es? Vide ne tu ideò non sis, nam illa erit, etsi tu non sis. Hanc vocem abominabilem & detestabilem præsumptionis & falsitatis plenam, nulla veritate suffultam, nulla sapiētia illuminatam, nullo salē conditam, vanam, temerariam, precipitem, perniciosam præuidit spiritus Dei, & tanquam contra illos, cūm annunciāret vnitatem: *Ecclesiam perisse dicunt, qui in Ecclesia non sunt.* * In conueniendo * Psal. 101. *populos in vnum & regna vt seruiant Domino. Et paulo post.* Quoniam quidam dicturi erant contra, fuit (scilicet Ecclesia Catholica) & non est. Exiguitatem, inquit, * Ibidem. ** dierum meorum annuncia mihi. Quid est, quod nescio qui recedentes à me, murmurant contra me? Quid est quod perdit me perisse contendunt? Certè enim hoc dicunt, quia fui, & non sum: annuncia mihi exiguitatem dierum meorum. Non à te quæro illos dies ater-*

Confessionis Augustiniana Lib. 1.

nos, illi sine fine sunt, ubi ero: non ipsos quero, tem-
 porales quero, temporales dies mihi annuncia. Quan-
 diu ero in isto seculo, annuncia mihi, propter illos qui
 dicunt, fuit, & iam non est, propter illos qui dicunt,
 impletæ sunt Scripturæ, crediderunt omnes gētes, sed
 apostatauit, & periit Ecclesia de omnibus gentibus?
 Respondetur post pauca. *Ecce ego vobiscum sum usque in
 consummationem seculi.* Sed hīc exiit & dicunt, *vo-
 biscum sum*, inquit, *usq. in consummationem seculi*, quia
 nos præuidebat, quia pars Donati (*pars Lutheri*) erat
 in terra. Nunquid ipsa est, quæ dixit, Exiguitatem die-
 rum meorum annuncia mihi, ac non illa potius quæ
 superius loquebatur: *In conueniēdo populos in vnum &
 regna ut seruiant Domino?* Vnde vobis cor dolet? Quia
 & imperatores contra hæreticos leges proponunt: ibi
 impletum est, & regna ut seruiant Domino, &c. *Tom. 8.
 in Psal. 101. Conc. 2.*
 Ipsa est, quæ aliquando obscuratur & tanquam ob-
 nubilatur multitudine scandalorum, quando pecca-
 tores (*hæretici*) intendunt arcum, ut * sagittent in ob-
 scuro rectos corde. Sed etiam tunc in suis firmissimis
 eminet. *Tom. 2. Epist. 48. ad Vincentium, post medium.*
 Non insultent hæretici per partes concisi, non se
 extollant qui dicunt: * Ecce hīc est Christus, ecce illic.
 Qui dicit, ecce hīc est, ecce illic, ad partes inducit.
 Vnitatem promisit Deus, reges in vnum collecti sunt,
 non per schismata dissipati sunt. Sed fortē ista ciui-
 tas, quæ mundum tenuit, aliquando euertetur? Ab-
 sit. Deus fundauit eam in æternum. Si ergo eam De-
 us fundauit in æternum, quid times ne cadat firma-
 mentum? *Tom. 8. Psal. 47. Vide Tom. 9. de Symbolo, libr. 1.
 cap. 5.*

*Augustinus contra Donatistas passim pro re absur-
 dissima infert, Ecclesiam ante Donati tempora defe-
 cisse, si tantum boni Sacramenta conferendi habe-
 rent potestatem.*

Interpreta-
 tur illud Chri-
 sti, *Filius ho-*

DICUNT (*Donatistæ*) de apostasia orbis terra-
 rum dictum esse, quod ait Dominus: * *Filius hominis ve-
 niens*

veniens putas inueniet fidem in terra? Quod nos intelligimus dictum, vel propter ipsam fidei perfectionem, quæ ita difficilis est in hominibus, ut in ipsis quoque admirabilibus sanctis, sicut in ipso Mose, inueniatur aliquid ubi trepidauerint; vel trepidare potuerint, vel propter illam iniquorum abundantiam & paucitatem bonorum, de qua satis diximus. Propterea enim tanquam dubitans hoc Dominus dixit. Neque enim ait: Veniens Filius hominis non inueniet fidem in terra: sed putas inueniet fidem in terra? Tom. 7. de unit. Eccl. 6. 13. lege quæ sequuntur.

minis venit
putas inue-
niet fidem?
Luc. 18.

XIV. Ecclesie spirituales clauæ
datas esse.

Claues regni coelorum sic dedit Christus Ecclesie, ut non solum diceret: Quæ solueritis super terram, erunt soluta & in cælis, ubi apertissime bonum, non malum pro malo reddit Ecclesia: verum & adiungeret: Quæ ligaueritis in terra erunt ligata & in cælo, quia bona est & vindicandi iustitia. Illud enim quod ait: Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus, grauius est quam si gladio feriretur, si flammis absumeretur, si feris subigere tur. Nam ibi quoque subiunxit, * Amen dico vobis, quæ ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis: ut intelligeretur, quanto grauius sit punitus, qui velut relictus est impunitus. Et post pauca. Ecce ab hominibus non reddentibus malum pro malo, alligatur homo amarius & infelicius Ecclesie clauibus, quam quibuscumque grauissimis & durissimis ferreis vel adamantinis nexibus. Tom. 6. cont. aduers. leg. & Prophet. libr. 1. c. 17.

Matth. 18.
Potestas vin-
dicandi à
Christo Eccle-
siae tributa.
Matth. 18.
Excommuni-
catio quæ sit
exhorrescen-
da.
* Matth. 18.
Excommuni-
cationis vin-
culum quanta
grauis.

HAS I G I T V R clauæ dedit Ecclesie suæ, ut quæ solueret in terra, soluta essent in cælo, quæ ligaret in terra, ligata essent & in cælo: scilicet ut quilibet in Ecclesia eius dimitti sibi peccata non crederet, non ei dimitterentur: quilibet autem crederet, seque ab his peccata,

Matth. 18.
Penes Eccle-
siam potestas

Confessionis Augustiniana Lib. I.

correctus auerteret, in eiusdem Ecclesiæ gremio constitutus, eadem fide atq; correctione sanaretur. Quis enim non credit dimitti sibi posse peccata, sit deterior desperando, quasi nihil illi melius, quam malum esse remaneat, ubi de fructu suæ conuersionis infidus est. *Tom. 3. de doct. Christ. lib. 1. c. 18.*

In Petro petra intelligenda. Nec eos audiamus, qui negant Ecclesiam Dei, omnia peccata posse dimittere. Itaque miseri, dum in Petro petram non intelligunt, & nolunt credere datas Ecclesiæ claves regni cælorum, ipsi eas de manibus amiserunt, &c. *Tom. 3. de agon. Christiano. c. 31.*

Ecclesia habet claves vitæ & inferorum. Ecclesia sicut habet claves vitæ, ita & inferorū, ipsi enim dictum est: * Cuiunque dimiseritis peccata, dimittuntur, & cui retinueritis retenta sunt. *To. 9. in Apocalyps homil. 2.*

* *Ioann. 20.* Agite pœnitentiam qualis agitur in Ecclesia, ut orietur pro vobis Ecclesia. Nemo sibi dicat, occultè ago, apud Deum ago, nouit Deus, qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est: * Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cæle? Ergo sine causa sunt claves datæ Ecclesiæ Dei? Frustramus Euangelium Dei, frustramus verba Christi? promittimus nobis quod ille negat? *Tom. 10. lib. 50. Homil. homil. 49.*

* *Matth. 18.* Frustrat Euangelium Dei, & verba Christi qui sine clauibus Ecclesiæ remissionē peccatorum sibi promittit. Patientia Dei ad pœnitentiā (peccatorum) adducit. Implicatus ergo tam mortiferis vinculis peccatorum detrectat, aut differt, aut dubitat cōfugere ad ipsas Ecclesiæ claves, quibus soluatur in terra, ut sit solutus in cælo, & audet sibi post hanc vitam, quia tantum Christianus dicitur, salutē aliquam polliceri? *Ibid. hom. 50.*

XV. Ecclesiæ suum constare ius, ut hæreticos auxilio brachij secularis, redire cogat ad fidem.

* *1. Tim. 3.* **N**eminem existimas cogendum esse ad bonum: Attende quid Apostolus dixerit: * Qui Episcopatum desiderat, bonum opus concupiscit: & tamē tam multi ut Episcopatum suscipiant, tenentur inuiti, perducuntur, includuntur, custodiuntur, patiuntur tanta quæ nolunt, donec eis adsit voluntas suscipiēdi operis boni: quanto magis vos ab errore pernicioso, in quo vobis inimici estis, trahendi estis, & perducendi ad veritatem,

tatem, vel cognoscendam, vel eligendam, non solum
ut honorem salubriter habeatis, sed etiam ne pessimè
pereatis? Dicis Deum dedisse liberum arbitrium: ideo
non debere cogi hominem, nec ad bonum. Quare er-
go illi, de quibus supra dixi, coguntur ad bonum? At-
tende ergo quod considerare non vis. Ideò voluntas
bona misericorditer impenditur, ut mala volùtas ho-
minis dirigatur. Nam quis nesciat, nec damnari homi-
nem nisi merito malæ voluntatis, nec liberari nisi bo-
nam habuerit voluntatē: Non tamē ideo, qui diligun-
tur, malæ suę volùtati impunè & crudeliter pmittēdi
sunt, sed ubi potestas datur, & à malo prohibēdi & ad
bonū cogēdi. Nā si volùtas mala semper suę permittē-

*Heretici ad
veritatē co-
gnoscendam
trahendi ne
pessimè pe-
reant.*

da est libertati, quare Israelitæ recusātes & murmurā-
tes tā duris flagellis à malo prohibebātur, & ad terrā
pmissionis cōpellebantur? Si voluntas mala suę per-
mittenda est libertati, quare Paulus non est permissus
uti pessima voluntate, qua persequēbatur Ecclesiam,
sed prostratus est ut excæcāretur, & excæcatus est, ut
mutaretur, mutatus ut mitteretur, missus ut qualia fe-
cerat in errore talia pro veritate pateretur? Si volun-
tas mala semper suę permittenda est voluntati, quare
monetur pater in scripturis sanctis filiū durū nō solū
verbis corripere, sed etiā latera eius tundere, ut ad bo-
nam disciplinā coactus & domitus dirigatur? Vnde i-
tem dicit: *Tu quidem percutis eum virga, animam autē e-
ius liberās à morte.* Si mala volùtas semper suę permit-
tenda est libertati, quare corripitiūtur negligentes pa-
stres, & dicitur eis: *Errantem ouem non reuocastis,
perditam non requisistis?* *To. 2. epist. 204. ad Donatum.*

*Mala volun-
tas non senti-
per suę per-
mittenda li-
bertati, sed
ad bonū er-
cogenda.
Act. 9.*

Eccl. 30.

Prover. 23.

Imitatur itaq; Ecclesia in istis cogendis Domini
suum, quę prius ut neminem cogeret expectauit, ut de
fide regum atq; gentium prædicatio prophetica com-
pleretur. Etiam hinc enim non absurdè intelligitur
illa Apostolica sententia, ubi beatus Paulus dicit: *Pa-
trati vlcisci omnem inobedientiam, cū completa fuerit
prior obedientia vestra.* Vnde & ipse Dominus ad ma-
gnam coenam suam prius adduci iubet conuiuas, po-
stea cogi. Nam cū ei serui sui respondissent: *Domine*

*Ecclesia hæ-
reticos ad fi-
dem cogēda,
Christum Do-
minum imi-
tatur.*

2. Cor. 10.

Luc. 14.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

factum est quod iussisti, & adhuc est locus: exite, inquit, in vias & sepes, & quoscunque inueneritis cogite intrare. Illis ergo qui leniter primò adducti sunt, completa est prior obedientia. In istis autem qui coguntur, inobedientia coercetur. Nam quid est, *coge intrare*, cum primò dictum esset, *Adducite*: & responsum esset, *factum est quod iussisti, & adhuc est locus?* Si miraculorum terroribus cogendos voluisset intelligi, magis ad eos qui prius vocati sunt, diuina miracula multa facta sunt, maximè ad eos de quibus dictum est: *Iudaei signa petunt.* In ipsis quoque gentilibus, temporibus Apostolorum miracula euangelium commendauerunt, ut si talibus cogi inberentur, priores, ut dixi, potius conuiux coacti esse, meritò crederentur. Quapropter si potestate, quam per religionem ac fidem regum, tempore quo debuit, diuino munere accepit ecclesia, hi qui inueniuntur in vijs & sepibus, id est, in hæresibus & schismatibus coguntur intrare, non quia coguntur reprehendant, sed quo cogantur attendant. *Tom. 2. Epist. 50. ad Bonifacium circa medium.*

1. Cor. 1.

Potestatem cogendi ad fidem heretici, diuino munere accepit Ecclesia.

Luc. 18.

Quod obijciunt quidam, neminem esse cogendum ad credendum vel non credendum, quomodo soluat Augustinus.

2. Cor. 9.

1. Cor. 15.

1. Ioann. 4.

Ad diligentiam pastoralem pertinet, seductas oves, aliquando flagellorum ter-

Ubi est q̄ isti clamare consueuerunt, liberū est credere vel non credere? Cui vim Christus intulit? quem coegit? Ecce habent Paulum Apostolum: agnoscant in eo prius cogentem Christum, postea docentē, prius ferientem & postea consolantem. Mirum est autem, quomodo ille qui poena corporis ad euangelium coactus intrauit, plus illis omnibus qui solo verbo vocati sunt in euangelio laborauit. Et quem maior timor compulit ad charitatem, eius perfecta caritas foras misit timorem. Cur ergo non cogeret ecclesia perditos Filios ut redirent, si perditii filij coegerunt alios ut perirent? Quamuis etiam illos quos non coegerunt, sed tantummodò seduxerunt, si per terribiles, sed salubres leges in eius gremio reuocentur, blandius pia mater amplectitur, & de illis multò ampliùs quàm de his quos nunquam perdiderat, gratulatur. An non pertinet ad diligentiam pastorem etiam illas oves quæ nō violenter ereptæ, sed blādè, leniterq; seductæ à grege aberrauerint, & ab alienis coeperint possi-

possideri, inuētas ad ouile dominicum, si resistere vo-
luerint, flagellorum terroribus vel etiam doloribus
reuocare? *Tom. 2. ad Bonifacium comitem, Epist. 50.*

*roribus, ad
ouile domini
cū reuocare.*

Neque enim dilectionis viscera maiora gestamus
quàm beatus Apostolus, qui dicit: *Corripite inquietos, 1. Thes. 5.*
consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes
estote ad omnes, videte ne quis malū pro malo alicui
reddat. Vbi intelligendum est tunc potius malum pro
malo reddi, si corripiendus non corripitur, sed pra-
ua dissimulatione negligatur. Dicit enim: *peccantes co-*
ram omnibus corripe, ut ceteri timorē habeant. Quod de
his peccatis accipiendum est, quæ non latent, ne cōtra
Domini sententiam putetur locutus. Ille enim dicit:
Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ip-
sum. Veruntamen & ipse seueritatem correptionis
eiusq; perducit, ut dicat, Si nec Ecclesiam audierit, sit
tibi sicut ethnicus & publicanus. *Tom. 7. de corrept. &*
gratia, c. 16.

*Publica pec-
cata, publicè
corripienda.
1. Tim. 5.*

*Matth. 18.
Ibidem.*

XVI. Penes Ecclesiam spiritualem potestatem ex-
communicandi esse.

Ecclesia est vsque in finem seculi bonos & malos si-
mul habitura, ita ut nec mali bonis obesse possint,
cum vel ignorantur, vel pro pace & trāquillitate Ec-
clesiæ tolerantur, si eos prodi aut accusari nō oportue-
rit, aut alijs bonis non potuerit demonstrari: ita sanè
ut nec emendationis vigilantia quiescat, corripiendo,
degradando, excommunicando, ceterisque coercitio-
nibus licitis atq; concessis, quæ nulla vnitatis pace in-
Ecclesia quotidie fiunt, secundum præceptum Aposto-
licum, caritate seruata, qui dixit: * Si quis autem non
obaudit verbo nostro, per epistolā hunc notate, & no-
lite commisceri cum eo, ut erubescat, & non ut inimi-
cum existimetis, sed corripite ut fratrem. Sic enim &
disciplina seruat patientiam, & patientia tēperat dis-
ciplinā & vtrumq; refertur ad caritatem, ne fortè aut
indisciplinata patientia foueat iniquitatem, aut impa-
tiens disciplina dissipet vnitatem. *Tom. 7. contra Dona-*
post collat. c. 4. Similia leguntur c. 20. eiusdem libri.

*Degradatio-
nes, excommu-
nicatiōes etc.
ceptum Apo-
stolicū in Ec-
clesia, salua
caritate fiūt.
* 2. Thess. 3.*

Moriatur fur ille, id est, homo qui furat^r est hominē, *Exod. 22.*

Confessionis Augustiniana Lib. I.

* 1. Cor. 5.

*Hoc nunc agit
excommunicatio,
quod in
veteri lege
interfectio.*

Num. 16. 5.

48. 1. Tim. 1.

Iosue 7.

*Spiritualis
pœna, quam
instituit Ec-
clesia, ani-
mas obligat.*

Matth. 18.

Ezech. 18.

Num. 25.

*Factum Phi-
nees degrada-
tiones & ex-
communicatio-
nes in Eccl.
significauit.*

*Ecclesie sen-
tentiæ in excō-
municandis
& reconcilia-
dis homini-
bus, habetur
in cœlo rata.*

*Excōmunica-
tus quomodo
Satanae tra-
datur.*

* 1. Cor. 5.

1. Tim. 2.

& auferetis malignum ex vobis ipsis. Assidue hoc dicit Scriptura, cū iubet occidi malos. Qua locutione usus est etiam Apostolus cū diceret: *Quid enim mihi de his qui foris sunt iudicare? Nōne de his qui intus sunt vos iudicatis? Auferte malum ex vobis ipsis.* Nam Græcus habet τὸν πονηρὸν, quod etiam hīc scriptum est. Hoc autem potius malignum solet interpretari, quā malū. Nec ait, τὸ πονηρὸν, id est, hoc malignum, sed τὸν πονηρὸν, quod est hūc malignum. Ex quo apparet eum voluisse intelligi, qui aliquid tale commisit, vt excommunicatione sit dignus. *Hoc enim nunc agit in Ecclesia excommunicatio quod agebat tunc interfectio* Tom. 4. *Quest. super Deuteronom. lib. 5. c. 39.*

Legimus quosdam contemptores Dei cum suis omnibus qui eiusdem impietatis participes nō fuerunt, pariter interfectos: tunc quidem ad terrorem viuendum mortalia corpora perimebantur, quandoq; utique moritura. Spiritualis autē pœna, qua fit quod scriptum est: *Quæ legaueris in terra, erunt ligata & in cœlo: animas obligat*, de quibus dictum est: *Anima patris meæ est, & anima filij meæ est. Anima quæ peccauerit ipsa morietur* Tom. 2. *epist. 75. ad Auxilium*

Phinees sacerdos adulteros * simul inuentos ferro ultore cōfixit. Quod utique degradationibus & excommunicationibus significatum est, esse faciendum in hoc tempore. Tom. 4. *de Fide & operibus c. 2.*

Cū excommunicat Ecclesia, in cœlo ligatur excommunicatus, cū reconciliatur ab Ecclesia, in cœlo soluitur reconciliatus. Si hoc ergo in Ecclesia fit, Petrus quando claues accepit, Ecclesiam sanctam significauit. Tom. 9. *in euang. Ioan Tract. 50.*

*Omnis Christianus qui excommunicatur, Satana traditur: quomodo? scilicet quia extra Ecclesiam est Diabolus, sicut in ecclesia Christus. Ac per hoc quasi Diabolo traditur, qui ab ecclesie communione remouetur. Vnde illos, quos Apostolus * Satanae esse traditos prædicat, esse excommunicatos demonstrat. Habetur 11. quest. 3. c. Omnis Christianus: ex Aug. serm. de verbis Apost. 14.*

XVII. Hæreses velut sacramenta inutilia, ab Ecclesiâ rescindi.

Credimus Ecclesiam Catholicam: Ipsa est Ecclesia sancta, ecclesia vna, ecclesia vera, ecclesia Catholica, contra omnes hæreses pugnans: pugnare potest, expugnari non potest. Hæreses omnes de illa exierunt tâquam sarmenta mutilia de vite præcisa, ipsa autem manet in radice sua, portæ* inferorum non vincent eâ. *Ecclesia expugnari non potest. Matt. 16. Portæ inferorum non vincēt Ecclesiā.*

Tom. 9. de Symb. lib. 1. cap. 5.

Videtis certè multos præcisos à radice Christianæ societatis (Quæ per sedes Apostolorum, & successiones Episcoporum, (certa per orbem propagatione diffunditur) de sola figura originis, sub Christiano nomine, quasi arefcentia sarmenta gloriari, quas hæreses & schismata nominamus. *Hæreses & schismata arefcentia sarmenta, ut potè à radice præcisa.* Tom. 2. Epist. 42. ad Mandrenses. Eadem ferè habes Tom. 7. contra Crescon. lib. 4. cap. 60. Et Tom. 9. in epistol. Ioan. tractat. 2. Item Tom. 4. de catechizandis rudibus, cap. 24.

DE SCRIPTURIS SACRIS.
CAP. VII.

I. Scripturæ Canonem Ecclesiæ Catholicæ auctoritate constitutum esse atque confirmatum.

NOSTRORVM librorum auctoritas, tot gentium consensione per successiones Apostolorum, Episcoporum, Conciliorumque roborata, vobis (ô Manichæi) aduersa est. Tom. 6. contra Faustum, lib. 13. cap. 5.

Frequentissimè urget Augustinus hæreticos, successione Episcoporum, & Ecclesiarum Catholicarum consensione, neutrum horum apud hæreticos reperiri perspicuum est. Lege & cap. de Petro, Art 4.

Si scripturis credendū est, cur non his potius credā, quæ robustissima auctoritate firmatæ sunt, quæ cum ipso Euangelio, *vbi promissum Spiritum sanctū pariter credimus, innotescere populis, & cōmendari poteris, prædicarique meruerūt? Hos ergo actus Apostolorum Euangelio pari auctoritate coniunctos, lego. *Sacræ scripturæ robustissima auctoritate firmatæ. *Ioan. 14.*

Confessionis Augustiniane Lib. 1.

*Canonice
scripturae sunt
quas recipit
& tenet Ec-
cles. Cathol.*

Tom. 6. contra Epistolam fundamenti, ca. 9.

*Scripturae sa-
cræ præ reli-
quis omni-
bus fidem
merentur.*

Ipsæ (Ecclesiastica, Canonica, Catholica litera) sunt, quas recepit & tenet Ecclesia toto orbe diffusa, quæ per illas est etiam prophetata, & quemadmodum promissa, sic reddita. *Tom. 6. contra Faustū Manichæum, lib. 23. c. 9.*

Infelices inimici animæ vestræ, quæ vnquā literæ vllum habebunt pondus auctoritatis, si Evangelicæ, si Apostolicæ non habebunt? De quo libro certum erit cuius sit, si literæ quas Apostolorum dicit & tenet Ecclesia, ab ipsis Apostolis propagata, & per omnes gētes tāta eminentia declarata, vtrum Apostolorum sint incertum est? & hoc erit certū, scripsisse Apostolos, quos huic Ecclesiæ contrarij hæretici proferunt, auctorum suorū nominibus appellati longè post Apostolos existentium? *Et paulò post:* ecce istas literas, quas habemus in manibus, si post aliquantum tempus vitæ huius nostræ, vel illas cuiusquam Faustī esse, vel has neget esse meas, vnde conuincitur, nisi quia illi qui nunc ista noverunt, notitiā suam ad longè etiam post futuros continuatis posterorū successionibus traijciunt? Quæ cū ita sint, quis tandē tāto furore cæcatur, nisi demoniorum mendaciloquorū malitia atque fallacia consentiendo subuersus sit, qui dicat hoc mereri nō potuisse Apostolorū Ecclesiam, tam fidam, tā numerosam fratrum concordiam, vt eorum scripta fideliter ad posteros traijcerent, cum eorū cathedras vsq; ad præsentis Episcopos certissima successionē seruaret, cū hoc quallium cūque hominū scriptis, siue extra Ecclesiā, siue in ipsa Ecclesia tāta fœlicitate proueniat? *Ibid. lib. 33. c. 6.*

Libri apocryphi ab Ecclesia non recepti.

Cæteri autem (præter quatuor Euangelistas) homines, qui de Domini vel de Apostolorū actibus aliqua scribere conati vel ausi sunt, nō tales vel suis temporibus extiterūt, vt eis fidem haberet Ecclesia, atque in auctoritatem Canonicam sanctorum librorum eorū scripta reciperet. Nec solum quia illi non tales erant, quibus narratibus credi oporteret, sed etiā quia scriptis suis quædam fallaciter indiderunt, quæ Catholica atque Apostolica regula fidei & sana doctrina condemnat.

Tom. 4. de consensu Euang. lib. 1. cap. 1.

Quid

Quid hoc sacrilegio magis impium (*quàm dicere scripturas libros esse corruptos*) reperiri potest? Quid ista voce impudentius? Quid audacius? Quid sceleratius? Simulachrorum cultores, qui Christi etiā nomen oderunt, nūquam hoc aduersus scripturas illas ausi sunt dicere. Consequetur nāq; omnium literarū summa peruersio, & omniū quī memorię mādati sunt librorū abolitio, si quod tanta populorū religione roboratum est, tāta hominum & temporū consensione firmatum, in hanc dubitationē adducitur, vt ne historiæ quidē vulgaris fidem possit grauitatemque obtinere. Postremò, quid de scripturis vllis pferre poteris, vbi mihi vti hac voce non liceat, si contra meā ratiocinationem intentionemque proferatur? illud vero quis ferre possit, quod nos notissimis ac iam in manibus omniū libris constitutis credere vetant, & ijs quæ ipsi proferunt, imperāt vt credamus? Si de scriptura dubitādū est, de qua magis quā quæ diffamari non meruit, quæ verè potuit sub nomine alio tota mentiri? At si istam obdis inuito & auctoritatis exaggeratione cogis in fidem: egone de illa quā constanter latissimè diuulgatam video, & Ecclesiarum per totum orbem dispersarū contestatione firmatam dubitabo miser: & quod est miserius, te auctore dubitabo. cū si exemplaria proferres, altera tenere non deberem, nisi ea quæ plurium consensione cōmendarentur? Nunc verò nihil te proferente quod conferas: præter inanissimā vocem temeritatisq; plenissimam, putabis vsque adeò genus humanū esse peruersū, & diuinæ prouidentię ope desertū, vt illis scripturis, nō à te prolatis alias quibus redarguātur, sed tua tantūm verba præponat? *Tom. 1. de morib. Eccl. Cath. lib. 1. cap. 29 Plura super hac questione cap sequent. art. 3.*

Quatuor Evangelia & reliquos libros Canonicos, esse scripturas diuinas tantūm ex traditione discimus.

De scripturis quæ omniū Ecclesiarū contestatione firmantur, nequāquā dubitandum.

II. Scriptura nomine non tantūm noui, verum etiam veteris Testamenti libros pari auctoritate contineri.

FAustus dixit: si accipis Euangelium, credere omnia debes, quæ in eodem scripta sunt. Quid enim tu, quia vetus accipis Testamentū, idcirco ne credis omnia passim quæ in eodem scripta sunt? Nempe solas indidem excerpens prophetias, quæ regem Iudæis ven-

ven-

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Manichæi
Scripturas no-
ui Testamē-
ti nō integrè
recipiebāt.
Vetus Testa-
mentum, e: si
hoc tempore
non planè ob-
seruet Eccle-
sia: probat ta-
men quæ in
eo scripta
sunt.*

uenturum significabāt, quia ipsum putatis esse Iesum:
& pauca quædam disciplinæ ciuilis præcepta commu-
nia, vt est: Non occides, Non mœchaberis, cætera præ-
termittitis, & arbitramini esse, non minus atq; eadem
Paulus putauit, stercora. Quid ergo peregrinū hoc, aut
quid mirum est, si & ego de Testamento nouo purissi-
ma quæq; legens, & meæ saluti conuenientia, ea præ-
termitto, quæ à vestris maioribus inducta fallaciter, &
maiestatē ipsius & gratiam decolorant? *Et infra.* Augu-
stinus respondit, Nos veteris Testamēti scripturas om-
nes, vt dignum est veras diuinaq; laudamus vos scri-
pturas noui Testamēti tanquam falsatas corruptasq;
pulsatis. Nos ea quæ nunc de libris Testamenti veteris
non obseruamus, congruenter tamen illo tempore at-
que illi populo fuisse præcepta, nobisque in eis ipsis
quæ non obseruamus, significata intelligamus & spiri-
taliter teneamus, non solum dicimus sed in Apostoli-
cis quoque literis ostendimus & docemus. Vos autem
omnia quæ in libris noui Testamenti nō accipitis, om-
nino reprehēditis: nec à Christo, nec ab Apostolis eius
dicta vel conscripta asseueratis. Videtis ergo quantum
inter nos & vos quòd ad hanc rem attinet, distet. Cū
itaque à vobis quæritur, quare non omnia in libris no-
ui Testamenti accipitis, sed & in eis libris, in quibus
approbatis aliqua, multa respuitis, reprehenditis, ac-
cusatis, à corruptoribus inserta esse contenditis: noli-
te in exemplum assumere distinctionē fidei vel obser-
uationis nostræ, sed rationem redditæ præsumptionis
vestræ. *Tom 6 l. 32 cont. Faust. Manichæum, cap. 1. & 8.*

**Luc. 24.*

*Libri Legis
& Prophetarum à Chri-
sto cōprobat
Act. 10.

Et ipse Dominus librorum veterum utilitatem breui-
ter demonstrauit & definiuit, dicēs: * oportuisse imple-
ri quæ de illo scripta essēt in Lege & Prophetis & Psal-
mis, & hæc ipsa esse, quod oportebat Christum pati, &
resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine
eius poenitentiam & remissionem peccatorum per oēs
gentes, incipientibus ab Hierosolymis. Et Petrus dicit,
quod paulò antè cōmemorauit: * Huic omnes Prophe-
tas testimonium perhibere, remissionem peccatorum
accipere per manum eius omnem credentem in eu. n.

Tom 7. l. 1. de pecc. meritis & remiss. c. 27.

Non

Non estis eruditi in regno coelorum: id est, in Ecclesia Christi vera Catholica. Quod si essetis, de diuitijs sanctarum scripturarum, non solum noua, sed etiam vetera proferretis. Ipse quippe Dominus dicit: *Propterea omnis scriba eruditus in regno coelorum, similis est homini patrifamilias, proferenti de thesauro suo noua & vetera.* Et ideo dum sola promissa Dei noua tenere vos arbitramini, remansistis in vetustate carnis, & nouitate induxistis erroris. *Tom. 7. lib. 4. contra Faust. Manich. cap. 2.*

Matth. 13.

Sed vos temeritate pleni adhuc irruite in veteres libros, ut quæ nescitis, potius accusare quam discere laboretis. Considerate quæ ibi miracula sint: Si miraculis noui Testamenti delectamini, ibi mortui primo suscitati: ibi leprosi primo mundati, & alia multa quæ diligenter & pie quærentibus ad edificandam fidem innotescunt. Si autem bonis præceptis delectamini: ibi primitus scripta sunt illa duo* præcepta, quæ sublimiter Dominus laudat, de diligendo Deo & proximo: ibi dimittenda* domus, parentes, filij & cætera propter Dominum: ibi* non reddendum malum pro malo: ibi* orandum pro inimicis: ibi* inimico ignoscendum: ibi tradenda maxilla ad accipiendam alapam. Et quæcunque in nouo Testamento præcepta sunt non solum ibi mandata, sed etiam à sanctis viris omni vigilantia completa. Nunquid & hoc poterit dicere malitia vestra, quæcunque bona & magnifica ibi scripta sunt, falsa esse & apposita illa verò quæ non intelligentes putatis mala, ea tantummodo vera esse? Debetis .n. advertere aliquos similiter impios ita de nouo Testamento facere posse, ut quæcunque ibi sunt, quæ non intelligentes putauerunt mala, ea reprehendant, & dicant ipsa ibi esse sola vera: illa autem omnia quæ ibi magnifica sunt, dicant esse falsa, atque ab amatoribus Domini apposita, ne omnia iudicarentur fugienda: ut & vos & illi tali cecitate perculsi, iam iudicati & damnati fugiamini. Tamen vigilate & blasphemijs conquiescite, atque omnium sanctarum canonicarum scripturarum, si Christiani esse cogitatis, auctoritatem recipite, & quæ non intelligitis, accusare nolite, sed potius eorum intellectum desiderate. *Tom. 6. de fide cont. Manich. c. 38. & 39.*

Encomia veteris Testamenti, cuius scripturas Manichæi accusabant & respuebant.
*Leuit. 19.
*Marc. 12.
*Matth. 22.
*Marc. 10.
*Rom. 12.
*Luc. 8.
*Matth. 6.
*Matth. 5.
Præcepta nouæ legis, etiam tempore veteris Testamenti à sanctis viris completa.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

III. Quis librorum Canonorum Catalogus.

*Concill. Tri-
dentini Sess.
4. decret. de
scripturis ca-
nonicis.*

*Libri duo
Machabæo-
rum Canonici.*

*Epistola ad
Hebræos
Canonica est
& Paulina.
Epistola Ia-
cobi una,
duæ Petri,
tres Ioannis,
una Iudæ in
catalogo sa-
crorum librorum
reponuntur.*

TOTUS Canon scripturarum his libris continetur. Quinq; Moyseos, id est, Genesi, Exodo, Leuitic. Numeris, Deuteronomio, & vno libro Iesu Nave, vno Iudicum, vno libello qui appellatur Ruth, qui magis ad regnorum principia videtur pertinere. Deinde quatuor regnorum duobus Paralipomenon, non consequentibus, sed quasi à latere adiunctis simulq; pergetibus. Hæc est historia quæ sibi met annexa tempora continet, atq; ordinem rerum. Sūt aliæ tāq; ex diuerso ordine, quæ neq; huic ordini, neq; inter se cōnectuntur, sicut est Iob, & Tobias, & Hester, & Iudith, & Machabæorum libri duo, & Esdræ duo, qui magis subsequi videntur ordinatam illam Historiam, vsque ad regnorum vel Paralipomenon terminatam: deinde prophetiæ, in quibus David vnus liber Psalmorum, & Salomonis tres Prouerbiorum, Cantica Canticorum, & Ecclesiastes. Nam illi duo libri, vnus qui Sapientia, & alius qui Ecclesiasticus inscribitur, de quadam similitudine Salomonis esse dicuntur. Nam Iesus filius Syrach eos scripsisse constantissime perhibetur. Qui tamē quoniam in authoritatem recipi meruerūt, inter propheticos numerādi sūt. Reliqui sunt eorum libri, qui propriè prophetæ appellati sūt, duodecim Prophetarum libri singuli: qui cōnexi sibi met, quoniam nunquam seiuncti sunt, pro vno habentur. Quorum prophetarum nomina sunt hæc, Oseas, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Abacuck, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias. Deinde quatuor prophetæ sunt maiorum voluminū & Isaias, Hieremias, Daniel, & Ezechiel, His quadraginta quatuor libris, veteris Testamenti terminatur auctoritas. Noui autem quatuor libris Euangelij, secundum Matthæum, secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Ioannē: quatuordecim epistolis Pauli Apostoli, ad Romanos, ad Corinthios duabus, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Thessalonicenses duabus, ad Colloenses, ad Thimotheum duabus, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos. Petri duabus, tribus Ioannis, vna Iudæ, & vna Iacobi, actibus Apostolorum libro vno, &

Apo-

Apocalypsis Ioannis libro vno. To. 3 de doctrina Christiana, lib. 2. cap. 8.

Quod hic dixit Augustinus, auctorem lib. Sapiientia et Ecclesiastici esse Iesum filium Syrach, id lib. 2. Retract. cap. 4. minus constare ait. Et quando hic dixit: quadraginta & quatuor libris terminari veteris Testamenti auctoritatem, ibi docet latius se accepisse vetus Testamentum secundum Ecclesiae consuetudinem, quam Paulus acceperit ad Gal. 4. Atque hoc posterior sententia, quam senior disertè confirmauit, fidem omnibus facere debet, libros omnes hic nominatos, Augustino Canonicos esse, neque illum de horum auctoritate sed tantum de auctore librorum Sapiientia & Ecclesiastici dubitasse.

Placuit ut præter scripturas Canonicas nihil in Ecclesia legatur, sub nomine diuinarum scripturarum, Sunt autem Canonica scriptura, id est, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Iesu Naue, Iudicum, Ruth, Regum libri quatuor, Paralipomenon libri duo, Iob vnus, Psalterium Dauidicū, Salomonis libri quinque, libri duodecim Prophetarum, Esaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Iudith, Hester, & Isidore libri duo, Machabæorum libri duo. Noui autem Testamenti viginti septem, Euangeliorum libri quatuor, Actuum Apostolorum liber vnus, Pauli Apostoli epistolæ tredecim, eiusdem ad Hebræos vna, Petri Apostoli vna & Iacobi vna, Apocalypsis Ioannis liber vnus, qui sunt viginti septem. Tom. 1. Conciliorum. Carthaginensi conc. 8. can. 47. Additum erat in antiquo exemplari: de confirmando isto Canone transmarina Ecclesia consulatur. Huic interfuit Augustinus & cum alijs 43. subscripsit.

Duo libri Machabæorum Canonici Epistola ad Hebræos Canonica & Paulina. Septem Epistolæ Catholice, sunt etiam Canonicae.

In his duobus tam illustribus testimonijs, vnum vnus Prophetæ Baruch nomen videmus prætermisum. Verum hunc sub nomine Hieremie, & à Concilio Carthag & ab Augustino nostro comprehensum intelligi debere, indicat Augusti. locus lib. 7. de ciuit. Dei cap. 33. ubi cum sub nomine Hieremie prophetiā illā: post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, quæ habetur Baruch tertio capite, citasset. Hoc testimonium, inquit, quidā non Hierem. sed scribæ eius attribuunt, qui vocabatur

batur

Confessionis Augustiniana Lib. I.

batur Baruch: sed Hieremiæ celebratius habetur? *Vnde & in quest. no. & vet. testamenti q. 102. similiter allegat Prophetiam Baruch sub nomine Hieremiæ quod idem & in alijs antiquissimis patribus cum Græcis tum Latinis fieri solere, ab alijs ante nos fuit animaduersum.*

IV. Scripturæ sacre quanta sit auctoritas.

*Scriptores
Canonicorū
librorū nulla
in re credēdi
sunt errasse.*

Solis eis scripturarum libris, qui iā Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremq; deferre, ut nullum auctorem scribēdo aliquid errasse firmissimè credam. Ac si aliquid in eis offendero literis, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quàm mendosum esse codicem, vel interpretem non assecutum esse quod dictum est, vel me minimè intellexisse, non ambigam. *Tom. 2. epist. 19. Hieronymo in initio.*

Scriptura sacra omnes omnium gentium literas diuina auctoritate excellit.

Ciuitatem Dei dicimus, cuius ea scriptura testis est, quæ non fortuitis motibus animorum, sed planè summæ dispositione prouidentia, super omnes omnium gentium literas, omnia sibi genera ingeniorum humanorum, diuina excellens auctoritate subiecit. *Tom. 5. de ciuitate Dei, lib. 11. c. 1.*

Distincta est a posteriorum libris, excellentia Canonice auctoritatis veteris & noui Testamenti, quæ Apostolorum confirmata temporibus, per successiones Episcoporum, & propagationes Ecclesiarum, tanquam in sede quadam sublimiter constituta est, cui seruiat omnis fidelis & pius intellectus. *Tom. 6. cont. Faustum, lib. 11. cap. 5.*

Scriptura sacra seruire debet omnis fidelis & pius intellectus: sed non interpretationi Scripturæ, quam adfert quilibet, nisi fuerit illa Ecclesiæ traditioni consentanea, per quam & ipsam scripturam accepimus.

Contra scripturam nemo Christianus, contra Ecclesiā nemo pacificus sentit.

Contra rationem nemo lobrius, contra scripturam nemo Christianus, contra Ecclesiam nemo pacificus senserit. *Tom. 3. de Trinitate, lib. 4. cap. 6.*

V. Scripturas sacras obscuras esse.

Cum legerem (inquit Honoratus) per me ipse cognoui. Itane est? (inquit Augustinus) Nulla imbutus poetica

poetica disciplina Teretianum Maurum sine magistro attingere non auderes. Asper, Cornutus, Donatus, & alij innumerabiles requiruntur, ut quilibet poeta possit intelligi; cuius carmina & theatri plausus videntur captare: tu in eos libros, qui quoquo modo se habeant, sancti tamen diuinarumque rerum pleni propè totius generis humani confessione diffamantur, sine duce irruis, & de his sine præceptore audes ferre sententiam: nec si tibi aliqua occurrunt, quæ videantur absurda tarditatem tuam, & putrefactum tabe huius mundi animum; qualis omnium stultorum est, accusas potius quàm eos, qui fortassè à talibus intelligi nequeunt? Quæres aliquem pium simul & doctum; vel qui talis esse multis consentientibus, diceretur, cuius & præceptis melior, & doctrina peritior fieres. Non facile reperiebatur, cum labore inuestigaretur: Deerat in ea terra, quam incolebas: Quæ causa utilius cogeret peregrinari? *Tom. de utilitate credendi, c. 7.*

Sacris libris non sine magistro vacandum.

Bonæ sunt in scripturis sanctis mysteriorum profunditates, quæ ob hoc teguntur, ne vilescant, ob hoc quærentur, ut exerceant, ob hoc aperiuntur, ut pascant. *To 3. in sententiis Augustini. Sent. 67. Has sententias collectas esse ex Augustino per B. Prosperum, ex operibus eiusdem cõpertum est.*

Scripturae sanctae quare obscuræ.

Sed multis & multiplicibus obscuritatibus & ambiguitatibus decipiuntur, qui temerè legunt scripturas; aliud pro alio sentientes, quibusdam autem locis quid vel falsò suspicentur non inveniunt: ita obscurè quædam dicta densissimam caliginem obducunt. Quod totum prouisum diuinitus esse non dubito, ad edomandam labore superbiam, & intellectum à fastidio reuocandum, cui facile inuestigata plerunq; vilescunt. *To. 3. de doctrina Christiana, lib. 2. cap. 6.*

Temerè legentes scripturas obscuritatibus decipiuntur.

Nō sine Dei prouidentia scripturae difficiles & obscuræ.

In profundo scripturae sensu magis præstemus diligentiam requirendi, quàm affirmandi temeritatem. *Tom. 3. de Genesi ad literam, lib. 6. cap. 9. Huc pertinent septem regulae Ticonij, quas tantoperè Augustinus commendat & tam fusè explicat. Tom. 3. de doctr. Christ. li. 3. c. 30. & seq.* Tantum absum ab eo, quod putasti nihil me latere, ut nihil in epistola tua legerim tristius, quia & apertissime

Confessionis Augustiniana Lib. I.

mè falsum est. Et miror quia hoc te latet, quod non solum in alijs innumerabilibus rebus multa me latent, sed etiā in ipsis sanctis scripturis multò nesciam plura quàm sciam. *Tom. 2. epist. 119. ad Ianuar. cap. ult.*

*VI. Ex peruersa Scripturarum intelligentia
hæreses gigni.*

Heretici nō tam scripturas quā suos errores sectantur. **O**Mnes heretici, qui eas (scripturas) in auctoritate recipiunt, ipsas sibi videtur sectari, cū suos potius sectentur errores, ac per hoc non quod eas contemnant, sed quod eas non intelligant, heretici sunt. *To. 2. Epist. 222. ad Consentium.*

Dū non bene intellecta in scripturis audacter assertuntur, hæreses et peruersa dogmata exoriri contingit. Neque enim natæ sunt hæreses, & quædam dogmata peruersitatis illaqueantia animas, & in profundum præcipitantia, nisi dum scripturæ bonæ intelliguntur non benè, & quod in eis non bene intelligitur, etiā temerè & audacter asseritur. Itaq; charissimi, valdè cautè hæc audire debem⁹, ad quæ capiēda paruuli sumus, & corde pio, & cum tremore, sicut scriptū est, hanc tenentes regulam sanitatis, vt quod secūdm fidem, qua imbuti sumus, intelligere valuerimus, tanquam de cibo gaudeamus: quod autem secundum sanam fidei regulā intelligere nō poterimus, dubitationem auferamus, intelligētiam differamus, hoc est, vt etiam si quid nescimus, bonum tamen & verum esse minimè dubitemus. *Tom. 9. in Euang. Ioan. Tract. 18.*

***1. Cor. 15.** Qui Filium Dei Patri æqualem nō esse contendunt, solent vsurpare familiaris hoc testimoniū, vbi ait Apostolus: *Cū autem ei omnia subiecta fuerint, tunc & ipse Filius subiectus erit ei, qui illi subiecit omnia, vt sit Deus omnia in omnibus. Nō enim posset eis error oboriri palliatus nomine Christiano, nisi de Scripturis non intellectis. *To. 4. octoginta trium question. qu. 69.*

**Falsæ opinion-
es ex praua
scripturarū
intelligētia.** Neq; enim non omnes heretici Scripturas Catholicas legunt, nec ob aliud sunt heretici, nisi quòd eas nō rectè intelligētes, suas falsas opiniones contra earum veritatem peruicaciter asserunt. *Tom. 3. de Genesi ad litteram, lib. 7. c. 9.*

***Psalm. 10.** Dicamus ergo tota fiducia, ne dum Christum apud hereticos quærimus, amittamus. *In Domino confido, quo-

do, quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in montes, sicut passer? Quoniam ecce peccatores tetenderunt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscura luna rectos corde. Terrores isti sunt cōminantium nobis de peccatoribus, ut ad se tanquam ad iustos transeamus. ecce, inquit, peccatores tetenderunt arcū: credo Scripturas: Quas illi carnaliter interpretando, venenatas inde sententias emittunt. Parauerunt sagittas suas in pharetra, eadem verba scilicet, quæ Scripturarum autoritate iaculaturi sunt, in cordis occulto parauerunt, Ut sagittent in obscura luna rectos corde, ut cum senserint, Ecclesiæ lumine propter multitudinem imperitorum & carnalium obcurato, non se posse conuinci, corrumpant* bonos mores colloquijs prauis. *Tom 8. Psal. 10.*

Scriptura vitiose interpretata arcus hereticorum.

Heretici in multitudine imperitorum & carnalium hominum confidunt.

**1. Cor. 15.*

**Psal. 7.*

**alias eisdem.*

Sed quia non sagittas* tantum sed etiam vasa mortis dixit in arcu Dominum parasse, quæri potest, quæ sint vasa mortis, An fortè heretici? Nam ipsi ex eodem arcu, id est, ex* eiusdem Scripturis in animas non charitate inflammandas, sed venenis perimendas infiliunt, quod non contingit nisi pro meritis. Propterea diuinæ prouidentię etiam ista dispositio tribuenda est. Nō quia ipsa peccatores facit, sed quia ipsa ordinat cum peccauerint. Malo enim voto per peccatum legētes, malè coguntur intelligere, ut ipsa sit poena peccati: quorum tamen morte filij Catholicæ Ecclesiæ tanquam quibusdam spinis à somno excitantur, ut ad intelligentiam diuinarum proficiant Scripturarum. Oportet enim* & hereses esse, ut probati, inquit, manifesti fiant inter vos, hoc est, inter homines, cum manifesti sint Deo. *Tom 8. Psal. 7. in hac verba, Sagittas suas ardentibus effecit. Huc etiam pertinet articulus 7. c. 12. de Hereticis.*

Præua scripturarum intelligentia poena est peccati, præua scilicet lectionis.

**1. Cor. 11.*

VII. Litera Iudeos, Hereticos, & carnales homines occidit, qui non spiritui sed literæ sono adherent.

Frequenter admonui caritatem vestram, frater dilectissimi, ut his lectionibus, quæ diebus istis à Eccle-

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Ecclesia recitantur, non hoc tantum attendere debeamus, quod ex litera sonare cognoscimus, sed remoto velamine literæ, viuificatē spiritum fideliter requiramus. Sic enim dicit Apostolus: * Litera occidit, spiritus autem viuiificat.* Deniq; incoelices hæretici, dum solum literæ aspiciūt sonum, quasi corpus sine anima, ita sine viuiificante Spiritu mortui remanserunt. *To. 10. de tempore. Sermone 70.*

*Doctrina etenim illa qua mādatur accipimus cōtinenter recte q; viuendi, litera est occidens, nisi adsit viuiificans spiritus. Neq; enim solo illo modo intelligendum est quod legimus: * Litera occidit, spiritus autē viuiificat: vt aliquid figuratē scriptū, cuius est absurda proprietas, nō accipiamus, sicut litera sonat: sed aliud quod significat intuentes, interiorē hominē spiritali intelligētia nutriamus. Quoniā * sapere secūdum carnem mors est, sapere autē secūdum spiritum, vita & pax. Velut si quisquam multa quę scripta sunt in Cāntico Canticorum carnaliter accipiat, non ad luminose caritatis fructum, sed ad libidinose cupiditatis affectum. Tom. 3. de spirit. & lit. cap. 4.*

*Quod ergo dixit * In medio (duum animalium cognosceris), non sic intelligendū est, quod Christus inter nouum & vetus Testamentum sic fuerit medius, vt nec in nouo nec in veteri contineretur. Nō ita est fratres carissimi, sed quod ait in medio duum animalium cognosceris, hoc sentiendum est, quod sit in medio veteris Testamenti, & in medio noui: id est, intus in interiori & spiritali intellectu, non in litera, quę non solum ludæos, sed etiam hæreticos omnes consuevit occidere, sed in spiritu, qui omnes Christianos spiritaliter intelligentes viuiificat. Tom. 10. de tempore, Sermone, 100.*

VIII. In rebus fidei & morum sacram scripturam ad proprios hominum sensus torquendam non esse.

IN rebus obscuris atque a nostris oculis remotissimis, si qua inde scripta etiam diuina legerimus, quæ possint salua fide qua imbuimur, alijs atq; alijs parere sentētijs, in nullam earum nos præcipiti affirmatione ita

* 2. Cor. 3.

1. Retract. 13

In Scripturis

literæ sonus

sine Spiritu,

corpus est si-

ne anima.

* 2. Cor. 3.

Non tantum

in figuratis

locutionibus

sed etiam in

doctrina mo-

rum verum

est, quod di-

xit Aposto-

lus: Litera

occidit &c.

* Rom. 8.

* Abac. 3.

Christus quo

modo in me-

dio veteris

Testamenti,

& in medio

nouo.

Est igitur e-

tiam in nouo

Testamēto

litera occi-

dēs, nisi ad-

sit Spiritus.

* 2. Cor. 3.

Veritas scri-

pturarum no-

stra debet fie-

ri sententia:

nequaquam

pro scriptu-

ita proiiciamus, ut si fortè diligentius discussa veritas eam rectè labefactauerit, corruamus: non pro sententia diuinarum scripturarum, sed pro nostra ita dimicantes, ut eam velimus scripturarum esse, quæ nostra est, cum potius eam, quæ scripturarum est, nostram esse velle debeamus. *Tom. 3. de Genesi ad literam, li. 1. cap. 18*

rarum veritate vendicanda.

Omnia diuina eloquia salubria sunt bene intelligentibus periculosa verò his qui ea volūt ad sui cordis peruersitatem detorquere, potius quàm suum cor ad eorum rectitudinem corrigere. Hæc est enim in hominibus magna & vsitata peruersitas: quia cū debeant viuere ipse secundum voluntatem Dei, Deum volunt viuere secundum voluntatem suam. Et cum ipsi nolunt corrigi, illum volunt deprauari, rectum nō arbitantes, quod ille vult, sed quod ipsi volūt. *Tom. 8 Psal 158. concione prima.*

Diuina eloquia nō sunt ad humani cordis peruersitatē detorquenda, sed humani cor ad ea potius corrigendum.

Petilianus dixit: Si Cathedram vobis miseri vendicatis, ut superius diximus, habetis illam profectò, quā Dauid propheta Psalmographus * pestilentiae Cathedrā pronunciauit: Vobis enim iustè relicta est, quia in ea sancti sedere non possunt. August. respondit. Et hæc non vides nō aliqua esse documenta sed vana cōuicia? Hoc enim est illud, quod paulò antè dixi, verba legis dicitis, sed in quos dicatis nō attēditis: sicut Diabolus verba legis dicebat, sed cui diceret, nō agnoscebat. Ille caput nostrum * sursum ascensurum, deorsum volebat deiicere: vos autem corpus eiusdem capitis, quod per totā terrā diffusum est ad exiguam partem vultis redigere. *Tom. 7. contra literas Petil. Donat. lib. 2. cap. 51.*

** Psalm. 1.*

Heretici in citandis scripturis Diabolum imitantur.

** Matth. 4.*

O vita pauperū Deus meus, in cuius sinu non est cōtradictio, plue mihi mitigationes in cor, ut patiēter tales feram, qui non mihi hoc dicunt, quia diuini sunt, & in corde famuli tui viderūt & dicūt, sed quia superbi sūt, nec nouerūt Moysis sententiā, sed amāt suam, non quia vera est, sed quia sua est. Alioquin & aliam veram pariter amarent, sicut & ego amo, quod dicunt, quādo verum dicunt, nō quia ipsorum est, sed quia verum est: & ideò iam nec ipsorum est, quia verum est. Si autem ideò amāt illud, quia verum est, iam & ipsorum est, &

Quidam sententiam aliam quam amant, non quia vera est, sed quia sua est.

*Veritas nec
mea, nec tua
sed omniū.*

** Ioan. 8.*

*Quatuor
modi expo-
nendi scri-
pturas.*

** alias Ety-
mologica.*

** alias eliga-
mus.
Certa & tu-
ta regula
scripturas
intelligendi.*

meum est: quoniam in commune omnium est veritatis
amatorum. Illud autem quod contendunt nō hoc sen-
sisse Moſem quod ego dico, ſed quod ipſi dicunt, nolo,
non amo: quia etſi ita eſt, tamē iſta temeritas, non ſciē-
tię ſed audacię eſt, nec viſus, ſed typhus eam peperit. I-
deōque. Domine tremenda ſunt iudicia tua, quoniam
veritas tua, nec mea eſt, nec illius aut illius, ſed omniū
noſtrum, quos ad eius communionem publicē vocas,
terribiliter admonēs nos, vt nolimus eam habere pri-
uatam, ne priuemur ea. Nam quiſquis id, quod tu om-
nibus ad fruendum proponis, ſibi propriē vendicat, &
ſuum vult eſſe, quod omnium eſt, à comuni propel-
litur ad ſua, hoc eſt, à veritate ad mendaciū. Qui enim
* loquitur mendacium, de ſuo loquitur. *Tom. 1. Confes-
ſionum, lib. 12. cap. 25.*

*IX. Multos eſſe poſſe, eoſq; veros ſcripturae ſenſus, & quid
hic prudenti viro ſit faciendum.*

Quatuor modi à quibusdam ſcripturarum tracta-
toribus tradūtur legis exponendæ, ſecundū hi-
ſtoriam, ſecundū allegoriam, ſecundū analogiam,
ſecundū etiologiam. Hiſtoria eſt, cum ſive diuinitus,
ſive humanitus res geſta commemoratur. Allegoria,
cū figuratē dicta intelliguntur. Analogia, cū vete-
ris & noui Teſtamentorū congruentia demonſtratur.
* Aetiologia, cum dictorum factorumque cauſæ red-
duntur. *Tom. 3 de Geſeſi ad lit. imperf. cap. 2. Eadem
habes exēplis fuſe declarata. To. 6. de vtilit. credēdi, cap. 3.*

Cum diuinos libros legimus in tanta multitudine
verorum intellectuū, qui de paucis verbis eruantur, &
ſanitate Catholicæ fidei muniuntur, id potiſſimū * di-
ligamus, quod certū apparuerit eū ſenſiſſe, quem legi-
mus. Si autē hoc latet, id certē quod circūſtantia ſcri-
pturæ non impedit, & cum ſana fide concordat. Si autē
& ſcripturæ circūſtantia pertractari ac diſcuti nō po-
teſt, ſalutē id ſolū, q̄ fides ſana præſcribit. Aliud eſt enim
quid potiſſimū ſcriptor ſenſerit, non dignoſcere; aliud
autē à regula pietatis errare. Si utrūq; videtur, perfectē
ſe habet fructus legentis. Si verò vtrunq; vitari nō po-
teſt etiam ſi voluntas ſcriptoris incerta ſit, ſanæ fidei
con-

congruā non inutile est tenuisse sententiam. *Tom. 3. de Genesi. ad literam, lib. 1. cap. 21.*

Non asserit scriptura nisi Catholicam fidem, rebus præteritis, præsentibus & futuris præteritorum narratio est: futurorum prænuntiatio: præsentium demonstratio. *Tom. 3. de doct. Christ. lib. 3. cap. 10.*

Cum alius dixerit, hoc lensit (*auctor scripturæ*) quod ego: & alius, imò illud quod ego: religiosius me arbitror dicere, cur non utrunque potius, si utrunque verum est? Et si quid tertium, si quid quatum, & si quid omnino aliud verum quispiam in his verbis videt, cur non illa omnia vidisse credatur, per quem vnus Deus sacras literas vera & diuersa visuris multorum sensibus temperauit? Ego certè quod intrepidus de corde meo pronuncio, si ad culmen auctoritatis aliquid scriberè, sic mallem scribere, ut quod veri quisque de his rebus capere posset, mea verba resonarent, quam ut vnā veram sententiam ad hoc apertius ponerem, ut excluderem cætera, quarum falsitas me non posset offendere. Nolo itaque Deus meus tam præceps esse, ut hoc illum virum de temeruisse non credam. Sensit ille omnino in his verbis, atque cogitauit, cum ea scriberet, quicquid hic veri potuimus inuenire, & quicquid nos non potuimus, aut nondum possumus, & tamen in eis inueniri potest. *Tom. 1. lib. 12. Confess. cap. 31*

*Scriptura
sacra sic di-
uinitus in-
spirata est.
ut plures se-
sus veros ad-
mittat.*

*X. Sacram scripturam iuxta eum sensum interpretandam
esse, quem in communi doctorum consensu tenuit &
tenet sancta mater ecclesia.*

EGO VERO euangelio non crederem, nisi me Catholicæ ecclesiæ cōmoueret auctoritas. Quibus ergo obtemperavi dicentibus, Credere euangelio, cur eis non obtemperem dicentibus mihi, Noli credere Manichæo? Elige quid velis. Si dixeris, crede Catholicis, ipsi me monent, ut nullam fidem accomodem vobis. Qua propter non possum illis credēs, nisi tibi nō credere. Si dixeris, Noli Catholicis credere: non rectè facies per euangelium me cogere ad Manichæi fidem, quia ipsi euangelio Catholicis præ-

*Euangelio
credimus
propter Ec-
clesiæ aucto-
ritatem.
Cuius Eccle-
siæ iudicium
secuti sumus*

*mus, in cre-
dendo scri-
pturis, eius-
dem senten-
tiam sequi
debemus, in
hæresibus
damnandis.*

*Ecclesiæ Ca-
tholicæ au-
thoritate
infirmata,
nec Euange-
lia creden-
dum.*

** Matt. 10.*

Marc. 3.

Luc. 6.

** Acto. 1.*

*Necessū est
illis scriptu-
ris credere
quas Catho-
lica cōmen-
dat auctori-
tas.*

dicantibus credidi. Si autem dixeris, Recte credidisti Catholicis laudantibus Euāgelium, sed non recte illis credidisti vituperantibus Manichæum. Usque adeo me stultum putas, ut nulla reddita ratione, quod vis credam, quod non vis non credam? Multo quippe iustius & cautius facio, si Catholicis, quoniam semel credidi, ad te non trāseo, nisi me non credere iusseris, sed manifestissimè ac apertissimè scire aliquid effeceris. Quocirca si mihi rationem redditurus es, dimitte Euāgelium. Si ad Euangelium te tenes, ego ad eos me teneā, quibus præcipientibus Euangelio credidi: & his iubentibus tibi omnino non credam. Quod si fortè in Euāgelio aliquid apertissimum de Manichæi Apostolatu inuenire potueris, infirmabis mihi Catholicorū auctoritatem, qui iubent, ut tibi nō credam. Qua infirmata, iam nec Euangelio credere potero, quia per eos illi crediderā: ita nihil apud me valebit, quicquid inde protuleris. Quapropter si nihil manifestum de Manichæi Apostolatu in Euangelio reperitur, Catholicis potius credam, quam tibi. Si autem inde aliquid manifestum pro Manichæo legeris, nec illis, nec tibi: illis, quia de te mihi mentiti sunt: tibi autem, quia eā scripturam mihi profers, cui per illos crediderā, qui mihi mentiti sunt. Sed absit, ut Euāgelio ego non credam. illi enim credens, non inuenio, quomodo possim etiam tibi credere. Apostolorum* enim nomina, quæ ibi leguntur, non inter se cōtinent nomen Manichæi. In locum autem traditoris Christi qui successerit, in Apostolorum actibus legimus:* cui libro necesse est me credere, si credo Euangelio: quoniam utramque scripturam similiter mihi Catholica commendat auctoritas. *Tom 6 contra Epist. Manichæi, cap. 5*

Christū ipsum, quomodo apparere hominibus voluit, qui istis etiam vulgaribus oculis visus esse prædicatur, ego non vidi: quibus de illo crediderim ut ad te iam tali fide præstructus accedam, nullis me video credidisse, nisi populorum atque gentium confirmatæ opinioni, ac famæ aomodum celeberrimæ: hos autē populos Ecclesiæ Catholicæ mysteria usquequa-

que

que occupasse. Cur nō igitur apud eos potissimū diligenti-
 sime requiram, quid Christus præceperit, quorū
 auctoritate cōmotus, Christū aliquid vtile præcepisse
 iam credidi? Tūne mihi melius expositurus es, quid il-
 le dixerit, quem fuisse, aut esse non putarem, si abs te
 mihi hoc cōmendaretur esse credendū? Hoc ergo cre-
 didi, vt dixi, famæ, celebritate, consensione, vetustate,
 roboratæ. Vos autē & tā pauci, & tā turbulenti, & tam
 noui, nemini dubium est, quin nihil dignū auctoritate
 proferatis. Quæ igitur ista tanta demētia est? Illis cre-
 de, Christo esse credendum: & à nobis disce, quid di-
 xerit: Cur obsecro te? Nā si illi deficerēt, nec me quic-
 quam docere possent: multò facili⁹ mihi persuaderē,
 Christo non esse credendum, quàm de illo cuiquā, nisi
 ab his, per quos ei credidissem, discendum. O ingētem
 confidentiam, vel potius ineptiam: ego te doceo, quid
 Christus præceperit, cui credis. Quid si non ei crede-
 rem, nū aliquid de illo me docere posses? Sed oportet,
 inquit, vt credas. Num vobis eū cōmendantibus? Non,
 inquit, nam nos illos, qui ei credunt, ratione ducimus.
 Cur igitur illi credā? Quia fama fundata est. Vtrū per
 vos, an per alios? Per alios, inquit. Illis ergo credam,
 vt tu me doceas? Deberē fortasse, nisi me hoc illi præ-
 cipuē monerent, vt omnino ad te non accederem: di-
 cunt enim perniciosas vos habere doctrinas. Respon-
 debis, mentiuntur. Quomodo igitur eis de Christo
 credam, quem non viderunt: de te non credam, quem
 nolunt videre? Scriptis, ait, crede. At scriptura omnis,
 si noua & inaudita proferatur, vel commendetur à
 paucis, nulla confirmante ratione, non ei, sed illis,
 qui eam proferunt, creditur. Quamobrem scripturas
 istas si vos profertis tam pauci & incogniti, non libet
 credere: simul etiam contra promissum facitis, fidem
 potius imperando, quàm reddendo rationem. Rursus
 me ad multitudinem famamque reuocabis. Cohibe
 tandem pertinaciam, & nescio quam indomitam pro-
 pagandi nominis libidinem: & mone potius, vt huius
 multitudinis primates quæram, & quæram diligen-
 tissimè ac laboriosissimè, vt ab his potius de his lite-
 ris

*A quibus di-
 dicimus Chri-
 sto esse credē-
 dum, ab eis
 quid Christus
 dicat, aut ve-
 lit, discamus
 oportet.*

*Hæresiarcha-
 rum pertina-
 cia, & propa-
 gandi nomi-
 nis indomita
 libido. Vt de*

Confessionis Augustiniana Lib. I.

literis sacris
aliquid disca-
mus, quere-
di nobis sunt
primates e-
ius multitu-

diuis, cuius
traditione,
sacras esse
litteras illas
credidimus.

Nihil teme-
rariae super-
biae plenius,
quam sacros
libros ab in-
terpretibus
suis nolle co-
gnoscere.

Reuerentia
erga Concil.
Securae vocis
est, asserere,
quod vniuer-
salis Ecclesiae
consensione
roboratum est.

Ecclesia quo-
modo demon-
stranda.

Quae sunt in
scripturis ob-
scura, ambi-
gua, vel figu-
ratè dicta,
nequeant re-
ctè intelligi,
sine firma fi-
de eorum,
quae apertè
dicuntur.

ris aliquid discam. Qui si non essent, discendum om-
nino esse nescirem. Tu verò in latebras tuas redi, nec
quicquam insidiare sub nomine veritatis, quam cona-
ris eis adimere, quibus auctoritatem ipse concedis.
Tom. 6. de utilitat. credendi, c. 14.

Si vnaquæque disciplina, quanquam vilis & facilis,
ut percipi possit, doctorem aut magistrum requirit:
quid temerariae superbiae plenius, quam diuinorum Sa-
cramentorum libros, & ab interpretibus suis nolle co-
gnoscere, & incognitos velle damnare? *Ibid. c. 17.*

Nobis tutum est in ea (*de obscura quadam questione
sermo est*) non progredi aliqua temeritate sententiae,
quae nullo in Catholico regionali Concilio coepta,
nullo plenario Concilio terminata sunt: id autem sit
cura securae vocis asserere, quod in gubernatione Do-
mini Dei nostri, & saluatoris Iesu Christi, vniuersalis
Ecclesiae consensione roboratum est *Tom. 7. de Baptis-
mo contra Donatistas, li. 7. c. 53. Et contra Cresc. lib. 1. c. 33.*

*XI. Ex obscuris & dubijs scripturae locis non esse contra
ea, quae in eadem scriptura aperta sunt,
argumentandum.*

Ecclesiam suam demonstrent (*Donatista*) si possunt,
non in sermonibus & rumoribus Afrorum, non in
Concilijs Episcoporum suorum, non in literis quorū-
libet disputatorum, non in signis & prodigijs fallaci-
bus, quia etiam contra ista verbo Domini praeparati
& cauti redditi sumus: sed in praescripto legis, in Pro-
phetarum praedictis, in Psalmorum cantibus, in ipsius
Pastoris vocibus, in Euangelistarum praedicationi-
bus & laboribus, hoc est, in omnibus, canonicis san-
ctorum librorum auctoritatibus. Nec ita ut ea colli-
gant & commemorent, quae obscurè vel ambiguè vel
figuratè dicta sunt, quae quisque sicut voluerit, inter-
pretetur secundum sensum suum. Talia enim rectè in-
telligi exponiq; non possunt, nisi prius ea, quae aper-
tissimè dicta sunt, firma fide teneantur. *Tom 6. de vni-
tate Ecclesiae, c. 16.*

Videtis enim illud vnicum, quod proferre cōsueui-
tis:

stis: ubi pascis, ubi cubas in meridie: quemadmodum excussis omnibus eiusdem loci verbis, longè aliud indicat, quàm vos putatis. Et si hoc sonaret, quod vultis, Maximiniani stæ vos in eo vinceret. Magis enim merides prouincia Byzantium Tripolis, ubi illi sunt, quicunque sunt, quàm Numidia, ubi vos præpolletis. Ita ergo ipsi germanius & distinctius possunt de meridie gloriari, vt eos excludere ab hac sententia non possitis, nisi in illis verbis verum sensum & Catholicum teneatis, ostendentes eis, secundum quatuor angulos orbis terrarum, ab Austro magis, quàm ab Africa esse meridiem: secundum autem figuratas scripturarum locutiones, perfectam mentis illuminationem feruorem, quæ maximè caritatis, vocari meridiem. Ibidem paulò post. A scriptura ad Catholicum intellectum Donatistas prouocat. Tom. 7. contra Epist. Parmen. lib. 2. c. 10.

Cam. 2.

In verbis

scripturæ ve-

rus & Catho-

licus sensus

tenendum.

XII. Linguarum peritiam, artium & Philosophiæ cognitionem, utilem esse ad scripturarum, cum intelligentiam, tum tractationem.

LINGVARVM PERITIA.

LATINA E linguæ homines quos nunc instruendos suscepimus, & duab⁹ alijs ad scripturarum diuinarum cognitionem habent opus, Hebræa scilicet & Græca, vt ad exemplaria præcedentia recurratur, si quam dubitationem attulerit Latinorum interpretum infinita varietas, quanquam & Hebræa verba non interpretata sæpè inueniamus in libris, sicut Amen, Alleluia, & Rachach, & Osanna, & si qua sunt alia. Et paulò post. Sed non propter hæc pauca quæ notare atq; interrogare facillimū est sed propter diuersitates, vt dictum est, interpretum, illarum linguarum est cognitio necessaria. Qui enim scripturas ex Hebræa lingua in Græcam verterunt linguam, numerari possunt, Latini autem interpretes nullo modo. Vt enim cuique, primis fidei temporibus, in manus venit codex Græcus, & aliquantulum facultatis sibi met vtriusque linguæ habere videbatur, ausus est interpretari. Quæ quidē res plus adiunxit intelligentiam, quàm impediuit, si modò legentes, non sint negligentes. Nam nonnullas obscuriores sententias,

Utilitas lin-

gue Græce

& Hebræe

Confessionis Augustiniana Lib. I.

tentias, plurium codicum sæpè manifestavit inspe-
ctio. *Tom. 3. de doctri. Christian. lib. 2. c. 11. & 12.*

HISTORIA.

*Cognitionis
temporum
utilitas.
Ioann. 2.*

Luc. 3.

Ioann. 2.

Philip. 2.

Ioann. 1.

*D. Ambros.
probabiliter
ostendit, Pla-
tonem, quæ
bene scripsit,
à Hieremia
Propheta ac-
cepisse.*

Quicquid de ordine temporum transactorum indi-
cat ea quæ appellatur Historia, plurimum nos adiuuat
ad sanctos libros intelligendos, etiam si præter Eccle-
siam puerili eruditione discatur. Nā & per Olympia-
das, & per Consulium nomina multa sæpè quærentur à
nobis: & ignorantia consulatus, quo natus est Domi-
nus, & quo passus est, nonnullos coegit errare, ut pu-
tarēt quadraginta sex annorum ætate passum esse Do-
minum, quia per tot annos ædificatum esse templum
dictum est à Iudæis, quod imaginē Dominici corpo-
ris habebat. Et annorum quidem ferè triginta bapti-
zatum esse retinemus auctoritate Evangelica: Sed po-
stea quot annos in hac vita egerit, quanquam textu ip-
so actionum eius animaduerti possit: tamen ne aliunde
caligo dubitationis oriatur, de historia gentiū colla-
ta cū Evangelio, liquidius certiusque colligitur. Tunc
enim videbitur non frustra dictum esse, quòd quadra-
ginta sex annis templum ædificatum sit: ut cū refer-
ri iste numerus ad ætatem Domini non potuerit, ad se-
cretiorem instructionem humani corporis referatur,
quo indui propter nos non dedignatus est vnicus Dei
filius, per quem facta sunt omnia. De utilitate autem
historiæ, ut omittam Græcos, quantam noster Ambro-
sius quæstionem soluit calumniatibus Platonis lecto-
ribus & dilectoribus: qui dicere ausi sunt, omnes Do-
mini nostri Iesu Christi sententias, quas mirari & præ-
dicare coguntur, de Platonis libris eum didicisse, quo-
niam longè ante humanum aduentum Domini, Plato-
nem fuisse negari non potest: Nōne memoratus Epi-
scopus considerata historia gentium, cū Platonem
reperisset Hieremiæ Prophetæ temporibus profectū
fuisse in Aegyptum, ubi tūc ille Propheta erat, proba-
bilius esse ostēdit, quòd Plato poti⁹ nostris literis per
Hieremiā fuerit imbut⁹, ut illa posset docere vel scri-
bere, quæ iure laudantur. Ante literas enim gētis He-
bræorū, in qua vnus Dei cultus emicuit, ex qua secun-
dum

dùm carnem venit Dominus noster, nec ipse quidem Pythagoras fuit, à cuius posteris Platonem Theologiã didicisse isti asserunt. Ita consideratis temporibus fit multò credibiliùs istos potiùs de literis nostris habuisse, quæcunq; bona & vera dixerūt, quàm de Platonis Dominum nostrum Iesum Christum, quod demensissimum est credere. Narratione autem historica, cùm præterita etiam hominum instituta narrantur, nō inter humana instituta ipsa historia numerāda est: quia iam quæ transierunt, nec infecta fieri possunt, in ordine temporum habenda sunt, quorum est conditor & administrator Deus. *Ibidem, c. 28.*

Est etiam narratio demonstrationi similis, qua non præterita sed præsentia indicantur ignaris. In quo genere sunt, quæcunque de locorum situ, naturisq; animalium, lignorum, lapidum, herbarū, aliorumque corporum scripta sunt. De quo genere superius egimus, eamque cognitionem valere ad ænigmata scripturarum soluenda docuimus. *Ibidem, c. 29.*

RHETORICA ET DIALECTICA.

Sunt etiã quædam præcepta vberioris disputationis, quæ iã eloquẽtia nominatur, quæ nihilomin⁹ vera sunt, quanvis eis possint etiam falsa persuaderi. Sed quia & vera esse possunt, non est facultas ipsa culpabilis, sed ea malè vtentium peruersitas. Nam neque hoc ab hominibus institutum est, vt veritatis expressio conciliet auditorem, aut vt facilè, quod intendit, insinuet brevis & aperta narratio, & varietas eius sine fastidio teneat intentos, & cæteræ huiusmodi observationes: quæ siue in falsis, siue in veris causis, veræ sunt tamen, in quantum vel sciri vel credi aliquid faciunt, aut ad expetendum fugiendumque animos monent, & inuētæ potius, quòd ita se habeant, quàm vt ita se haberent institutæ. Sed hæc pars cùm discitur, magis vt proferamus ea quæ intellecta sunt, quàm vt intelligamus adhibenda est. *Ibid. c. 36. & 37.*

Sed disputationis disciplina ad omnia genera questionum, quæ in literis sanctis sunt penetranda & dissoluenda, plurimum valet: tantum ibi cauēda est libido ri-

*Naturalis hī
floriæ cogni-
tio valde cō-
moda ad in-
telligentiam
scripturarū.*

*Non eloquen-
tiæ facultas,
sed malè ea
vtentium per-
uersitas, cul-
pabilis.*

*Dialectica
plurimū va-
let ad pene-
tranda & dis-*

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Soluenda omnia genera
quæstionū in
sacris literis.*

Eccl. 37.

do rixandi, & puerilis quædam ostentatio decipiendi aduersariū. Sunt enim multa quæ appellantur sophisticata, falsæ conclusiones rationum, & plærunque ita veras imitantes, vt non solū tardos, sed ingeniosos etiam, minus diligenter attentos decipiant. Proposuit enim quidam, dicens ei, cum quo loquebatur, Quod ego sum, tu non es. At ille consensit. Verum enim erat ex parte vel eo ipso quod iste insidiosus, ille simplex. Tunc iste addidit: Ego autem homo sum. Hoc quoque cum ab illo accepisset, conclusit dicens, Tu igitur non es homo. Quod genus captiosarum conclusionum, scriptura quantum existimo detestatur illo loco vbi dictum est: Qui sophisticè loquitur, odibilis est. Quamquam etiam sermo non captiosus, sed tamen abundanti-
us, quàm grauitatem decet, verborum ornamenta conlectans, sophisticus dicatur. *Ibid. c. 31.*

ARITHMETICA, MUSICA, Astrologia.

*Numerorum
imperitia
multa facit
non intelligi
in scripturis.*
**Deut. 9.
*3. Reg. 19.
*Matth. 4.
Marc. 1.
Luc. 4.*

*A temporum
delectatione
propter æter-
nitatē absti-
nendum est.*

Numerorum imperitia multa facit non intelligi, translatè ac mysticè posita in scripturis. Ingeniū quippe, vt ita dixerim, ingenuū non potest nō moueri quid sibi velit, quod & * Moyses, & * Helias, & ipse Dominus * quadraginta diebus ieiunauerunt. Cuius actionis figuratus quidam nodus, nisi huius numeri cognitione & consideratione nō soluitur. Habet enim denarium quater, tanquam cognitionem omnium rerum intexta temporibus. Quaternario quippe numero, & diurna & annua curricula peraguntur. Diurna matutinis, meridianis, vespertinis, nocturnisq; horarum spacijs: Annua, vernis, æstiuis, autumnalibus, hyemalibusque mensibus. A temporum autem delectatione, dum in temporibus viuimus, propter æternitatē in qua viuere volumus, abstinendum & ieiunandum est, quanuis temporū cursibus ipsa nobis insinuetur doctrina con-
temnendorum temporum & appetendorum æternorum. Porro autem denarius numerus creatoris atque creaturæ significat scientiam: nā trinitas creatoris est, septenarius autem numerus creaturam indicat, propter vitam & corpus. Nam in illa tria sunt: vnde etiam

toto

toto corde, tota anima, tota mēte diligendus est Deus. In corpore autem quatuor manifestissima apparent, quibus constat, elemēta. In hoc ergo denario dū temporaliter nobis insinuatur, id est, quater ducitur, castē & continenter à temporum delectatione viuere, hoc est, quadraginta diebus ieiunare monemur. Hoc lex *Figuræ* *✠* cuius persona est in Mōyse, hoc prophetia, cuius personam gerit Helias, hoc ipse Dominus monet, qui tāquam testimonium * habens ex lege & Prophetis medius inter illos in monte * tribus discipulis vidētibus atque stupentibus claruit. Et paulò post. Ita multis alijs atq; alijs numerorū formis quēdam similitudinum in libris sanctis secreta promūtur, quę propter numerorum imperitiā legentibus clausa sunt. *Ibid. c. 16.*

Non pauca etiam claudit atq; obtegit nonnullarū rerum musicarum ignorantia. Nam & de Psalterij & citharę differentia, quidam non inconcinnē aliquas rerum figuras aperuit: * & decem chordarum psalterium non importunē inter doctos quæritur, utrū habeat aliquam Musicę legem, quę ad tātum neruorum numerum cogat, an verò si nō habet, eo ipso magis sacratē sic accipiēdus ipse numerus vel propter decalogum legis (de quo item numero si quæratur, non nisi ad creatorem creaturamque referendus est) vel propter superius expositum ipsum denarium. Et ille numerus ædificationis tēpli commemoratus in Euangelio * quadraginta scilicet & sex annorum, nescio quid musicum sonat, & relatus ad fabricam dominici corporis, propter quā templi mentio facta est, cogit nonnullos hæreticos confiteri, filium Dei nō falso sed vero & humano corpore indutum: & numerum quippē & musicam plerisque locis, in sanctis Scripturis posita honorabiliter inuenimus. *Ibidem.*

Syderum autem cognoscendorum nō narratio, sed demonstratio est, quorum per pauca Scriptura commemorat. Sicut autem plurimis notus est lunę cursus, qui etiam ad passionem Domini anniuerfariē celebrandam solenniter adhibetur: sic paucissimis ceterorum quoque syderum vel ortus vel occasus, vel alia quæli.

Figuræ ✠
mysteria ieiunij quadragesimalis.

** Luc. 24.*

** Matth. 17.*

Marc. 9.

** Psal. 31.*
✠ 32.

** Ioann. 2.*

Numeri ✠
Musices commendatio.

Lunæ cursus ad passionem Domini anniuerfariē solenniter celebrandam adhibetur.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

quolibet momēta sine vllō sunt errore notissima. Quę per seipsam cognitio, quanquam superstitione quoddā non alliget, non multum tamen ac propē nihil adiuuat tractationem diuinarum scripturarum, & infructuosa intentione plus impedit. Et quia familiaris est perniciosissimo errori fatua fata cantantium, cōmodius honestiusq; contemnitur. *Ibid c. 29.*

De Geometria, quam Astrologia parentem, de ordine lib. 2. c. 15. facit, eandem August. ferret sententiam. Sed prudens lector intelligit, in eo quod damnat Augustinum ad sua magis tempora respexisse, utilitatē verò harum, & in scripturarum interpretatione & in ecclesię usu vnā ac eandem esse, quę semper fuit.

PHILOSOPHIA.

Exod. 11.

12.

*Gentiliū scripta, etiam liberales disciplinas vsui veritatis aptas cōtinēt, quibus Christiani, tāquā Aegypti spo-
liis, ritē vtantur.*

Philosophi autem, qui vocantur, si quā fortē vera & fidei nostrę accommodata dixerunt, maximē Platonici, non solūm formidanda non sunt, sed ab eis etiam tanquam iniustis possessoribus in vsum nostrum vendicanda. Sicut enim Aegyptij, non solūm idola habebant & onera graua, quę populus Israel detestaretur & fugeretur, sed etiam vasa atque ornamenta de auro & argento, & vestem, quę ille populus exiens de Aegypto, sibi potius tanquam ad vsum meliorem clanculo vēdicauit, non auctoritate propria, sed pręcepto Dei ipsi Aegyptijs nesciēter cōmodantibus ea, quibus non bene vtebantur: sic doctrinę omnes gentilium, non solūm simulata & superstitiosa figmenta, graueiq; sarcinas superuacanei laboris habent, quę vnusquisq; nostrum, duce Christo de societate gentilium exiens, debet abominari & deuitare: sed etiā liberales disciplinas vsui veritatis aptiores, & quoddā morum pręcepta vtilissima continent, deq; ipso vno Deo colendo nonnulla vera inueniuntur apud eos: quod eorū tanquam aurum, & argentum, quod non ipsi instituerunt, sed de quibusdā quasi metallis diuinę prouidentię, quę vbi-que infusa est, eruerunt, & quo peruersē atque iniuri- osē ad obsequia dæmonum abutuntur, cum ab eorum misera societate sese animo separat, debet ab eis auferre Christianus ad vsum iustum prædicandi Evangelij.

Vestem

Vestem quoque illorum, id est, hominum quidem instituta, sed tamen accommodata humanæ societati, quæ in hac vita carere non possumus, accipere atq; habere licuerit, in vsum conuertenda Christianum: nam quid aliud fecerunt multi boni fideles nostri? Nōne aspicimus quanto auro & argento & veste suffarcinatus, exierit de AEgypto Cyprianus doctor suauissimus, & martyr beatissimus? quanto Lactantius? quanto Victorinus, Optatus, Hilarius? vt de viuis taceam, quāto innumerabiles Græci? Quod prior ipse fidelissimus Dei famulus Moyſes fecerat, de quo scriptum est, * quod eruditus fuerit omni sapientia AEgyptiorum. Quibus omnibus viris superstitiosa gentium consuetudo, & maxime illis temporibus, cū Christi iugum decutiens, Christianos perſequebatur, disciplinas quas utiles habebat, nunquam cōmodaret, si eas in vsum vnius Dei colendi, quo vanus idolorum cultus extinguere tur, conuersum iri suspicaretur: sed dederunt aurum, argentum, & vestem suam exeunti populo Dei de AEgypto, nescientes quemadmodum illa quæ dabant, in Christi obsequium redderentur. Illud enim in Exodo * factum, sine dubio figuratum est, vt hoc præsignaret, quod sine præiudicio alterius, aut paris, aut melioris intelligentiæ dixerim. *Ibid. c. 40.*

*Cyprianus a-
lijque innu-
merabiles vi-
ri, tam græci
quàm latini,
humana in-
stituta siue
dogmata, qui-
bus perfectè
imbuti erāt,
in vsum con-
uerterūt Chrī-
stianum.*

** Act. 7.*

** Exod. 11.*

** 12.*

DE SACRIS TRADITIONIBVS CAP. VII.

I. Traditiones Apostolorum & Ecclesiæ, præsertim continua ad nos vsq; successionē deriuatas, diligenter cognoscendas & retinendas esse.

Quod autem nos admonet, (Cyprianus) vt ad fontem recurramus, id est, ad Apostolicam traditionem, & inde canalem in nostra tempora dirigamus, optimum est, & sine dubitatione faciendum. *To. 7. de Baptis. contra Donatistas, lib. 5. c. 26.*

Apostolica traditio fons, vnde canales in nostra tempora dirigendi.

Ecclesiæ regula sanctaque iudicia

Confessionis Augustiniana Lib. I.

patrum tra-
ditio firma
solidaq; per-
maneant.

Ecclesia Ca-
tholica ab
Apostolicis
sedibus vsq;
ad præsentis
Episcopos cer-
ta successio-
ne perducta.

dicia, in perpetuum firma, solidaq; permaneant. *Tom. 10. serm. de temp. 191. qui est tertius de Trinitate.*

Dices illam narrationem non esse Matthæi, quam Matthæi esse dicit vniuersa Ecclesia, ab Apostolicis sedibus, vsq; ad præsentis Episcopos, certa successione perducta. Tu mihi quid contrà lecturus es? Aliquem fortè librū Manichæi vbi Iesus negatur esse natus ex virgine. Sicut ergo ego credo illum librum esse Manichæi, quoniā ex ipso tempore, quo Manichæus vivebat, in carne, per discipulos eius certa successione prepositorum vestrorum ad vestra vsq; tempora custoditus atque perductus est: sic & istum librum crede esse Matthæi, quem ex illo tempore, quo Matthæus ipse in carne vixit, non interrupta serie temporum, Ecclesia certa connexionis successione vsque ad tempora ista perduxit. *Tom. 6 contra Faustum Manich. libr. 28. c. 2.*

Palàm est, quòd in re dubia ad fidem, valet auctoritas Ecclesiæ Catholicæ, ab ipsis fundatis Apostolorum sedibus, vsque in hodiernum diem, succedētium sibi met Episcoporum serie, & tot populorum consensione firmata, *Citatur ex li. contra Manich. dist. 11. c. Palàm.*

II. Euangelistas in scribendo Euangelio, magna ex parte traditionem secutos.

Apostoli non solū ea, quæ ex ore Christi audita, vel ab illo sub oculis suis operata, dicta & facta meminerant, verū etiam quæ priusquā illi per discipulatum adhæserāt, in eius natiuitate vel infantia, vel pueritia diuinitus gesta & digna memoria, siue ab ipso, siue à parētibus eius, siue à quibuscumque alijs certissimis indicijs, & fidelissimis testimonijs requirere & cognoscere potuerūt, imposito sibi Euāgelizandi munere, generi humano annūciare curarunt. Quorū quidam, hoc est, Matthæus & Ioannes etiam scripta de illo, quæ scribenda visa sunt, libris singulis ediderūt. At ne putaretur, quod attinet ad percipiendum & prædicandum Euangelium, interesse aliquid, vtrum illi annuncient, qui eūdem Dominum hīc in carne apparentem discipulatu famulāte secuti sunt, an ij, qui ex illis fideliter cōperta crediderunt: diuina prouidētia pro-
cura-

curatum est per Spiritum sanctum, ut quibusdam etiā ex illis, qui primos Apostolos sequebantur, nō solum annunciandi, verumetiam scribendi Euangelium tribueretur auctoritas. Hi sunt Marcus & Lucas. Tom 4. de consensu euang. lib 1. c. 1.

Marcus & Lucas extra ditione Apostolica sua

Euangelia scripserunt.

Non propter ea nō creden-

dum Mat-

thæo quia o-

mibus dictis et factis Chri-

sti non interfuit.

* Matth. 3.

O mirabilem inlaniam de Christo aliquid narrātī- nolle credi Matthæo & velle credi Manichæo. Si Matthæus non interfuit, cū Christus dixisset, * Non veni solvere legem, aut prophetas, sed adimplere: & propterea non est ei credendū, nūquid Manichæus interfuit, aut iam vel natus fuit, cum Christus inter homines appareret? Secundū ergo hanc fidei vestra legem, nihil ei de Christo testificantī credere debuistis. Nos autem non propterea dicimus, non credendum esse Manichæo, quia dictis factisque Christi non interfuit, & lōgē post natus est: sed quia de Christo cōtra Christi discipulos loquitur, & cōtra Euangelium, quod illorum auctoritate firmatum est. Habemus enim Apostoli vocem, qui in Spiritu sancto tales venturos esse cernebat. Vnde fidelibus dicebat: *Si quis vobis euangelizauerit, præterquam quod accepistis, anathema sit.* Nam si nemo de Christo vera dicit, nisi qui eum præsens vidit & audiuit, hodie de illo nemo vera dicit: Porro si hodie propterea de illo fidelibus eius vera dicuntur, quia illi qui viderunt & audierunt, vel prædicādo vel scribendo ea disseminauerunt, cur ex ore Ioannis cōdiscipuli sui nō posset vera Matthæus audire de Christo, vbi ille adfuit, & ipse non adfuit, si ex libro Ioānis possumus vera loqui de Christo, non solum nos tantō post nati, sed etiam post nos alij nascituri? Hinc enim non solum Matthæi, verumetiam Lucæ ac Marci Euangelium, qui eosdem discipulos secuti sunt, in non imparē auctoritatem receptum est. To. 6. cont. Faustum Manichæum, lib. 17. c. 3.

Galat. 1.

Matthæo cre-

dimus extra

ditione que-

dam scriben-

ti, sicut & cæ-

teris Euāge-

listis, dum et

ipsi ex tradi-

tionē scri-

bunt:

III. Ex traditione haberi, hanc esse Scripturam cano-

nicam, illam verò non.

Vsq; adeò inuicta sunt, quæ aduersus vos de diuinis codicibus proferuntur, ut non sit aliud quod dicatis, nisi eos esse falsatos. Quæ auctoritas literarū ape-

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Apud hereticos etiam nostri temporis, quot sunt capita, tot sunt regulæ veritatis. Nam ipsi scriptura unus est iudex omnium controuersiarum. Scriptura, inquam, ab unoquoque, ut suus ipsi Spiritus iugesserit, interpretata.

siri, quis sacer liber euolui, quod documentum cuiuslibet Scripturæ ad conuincendos errores exeri potest, si hæc vox admittitur, si alicuius poderis estimatur? Aliud est istos libros non accipere, & nullo eorum vinculo detineri, quod pagani de omnibus libris nostris, & Iudei de nouo Testamento faciunt, quod denique nos ipsi de vestris, & aliorum hæreticorum, si quos suos & proprios habent, vel de his qui vocantur Apocryphi: non quod habendi sint in aliqua auctoritate secreta, sed quia nulla testificationis luce declarati, de nescio quo secreto, nescio quorum presumptione prolati sunt. Aliud est ergo auctoritate aliquorum vel librorum, vel hominum, non teneri, & aliud est dicere: ille quidem vir sanctus omnia vera scripsit, & ista Epistola ipsius est, sed in ea ipsa hoc eius est, hoc non est eius. Vbi cum ex aduerso audieris, proba: non confugas ad exemplaria veriora, vel plurium codicum, vel antiquorum, vel linguæ præcedentis, unde hoc in aliam linguam interpretatum est: sed dicas, Inde probabo hoc illius esse, illud non esse, quia hoc pro me sonat, illud contra me. Tu es ergo regula veritatis: quicquid contra te fuerit, non est verum. Quid si alius simili insania, sed tamen qua tua duritia confringatur, existat & dicat: imò illud, quod pro te sonat, falsum est: hoc autem quod contra te est, verum est: quid acturus es, nisi fortè alium librum prolaturus, ubi quicquid legeris, secundum tuam sententiam possit intelligi? Hoc si feceris, non de aliqua eius particula, sed de toto audias contradicentem & clamantem, falsus est, Quid ages? Quò te conuerteres? Quam libri à te prolati originem, quam vetustatem, quam seriem successionis testem citabis? Nam si hoc facere conaberis, & nihil valebis, & vides in hac re, quod Ecclesiæ Catholicæ valeat auctoritas, Quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum usque ad hodiernum diem succedentiū sibi met Episcoporum serie & tot populorum cōlensione firmatur. To. 6. contra Faust. libr. 11. c. 2.

Nec sanè heretici nostri temporis possunt librorum sacrorum probare auctoritatem, nisi ad traditionem confugiant eius Ecclesiæ, à qua ipsi præcisi sunt.

Omit-

Omittamus igitur earum scripturarum fabulas, quæ apocryphæ nuncupantur, eo quod earum occulta origo non claruit patribus, à quibus usque ad nos auctoritas veracium scripturarum certissima & notissima successione peruenit. In his autem apocryphis, etsi inuenitur aliquaveritas, tamen propter multa falsa, nulla est canonica auctoritas. Scripsisse quidem nonnulla diuina Enoch illum septimum ab Adam negare non possumus, cum hoc in Epistola canonica Iudas Apostolus dicat: Sed non frustra non sunt in eo canone scripturarum, qui seruabatur in templo Hebræi populi sicce lentium diligentia Sacerdotum. Cur autem hoc, nisi quia ob antiquitatem suspectæ fidei iudicata sunt, nec utrum hæc essent, quæ ille scripsisset, poterat inueniri, non talibus proferentibus, qui ea per seriẽ successione reperirentur ritẽ seruasse. *Et paulò post: Multa sub nominibus & aliorum Prophetarum, & recentiora sub nominibus Apostolorum ab hæreticis proferuntur, quæ omnia sub nomine Apocryphorum, auctoritate canonica, diligenti examinatione remota sunt.*

Tom. 5 de Ciui. Dei, lib. 15. c. 23.

In Apocryphis etsi inuenitur aliqua veritas, nulla tamen est canonica auctoritas. Canon scripturarum veteris testamenti, succedentiũ diligentia Sacerdotum in templo seruabatur.

In Canonicis autem scripturis, Ecclesiarum Catholicarum quàmplurium auctoritatem sequatur: inter quas sanè illæ sunt, quæ Apostolicas sedes habere, & Epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in Scripturis canonicis, ut eas quæ ab omnibus accipiuntur Ecclesijs Catholicis, præponat eis, quas quædã non accipiunt. In eis verò quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures grauioreque accipiunt, eis quas pauciores minorisque auctoritatis Ecclesiæ tenent. Si autem alias inuenerit à pluribus, alias à grauioribus haberi, quàmquam hoc inuenire non possit, æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto.

Tom 3 de doctrina Christiana lib. 2 c. 8.

In canonicis Scripturis sequi oportet auctoritatem Ecclesiarum Catholicarum, præsertim earum, quæ sedes Apostolicas habere, & Epistolas accipere meruerunt: non autem hæreticarum, apud quas nonnunquam libri pestiferi pro sacris admissi sunt, ut apud Manichæos:

Confessionis Augustiniana. Lib I.

nonnunquam verò libri verè sacri & canonici tanquā
Apocryphi ex Catalogo sacrorum reiecti, ut apud Ar-
rianos & pistola ad Hebræos, teste Theodoro in prolo-
go super eandem & pistolam.

Nouum & vetus Testamentum recipimus in illo
librorum numero, quem sanctæ & ecclesiæ Catholicæ
tradit auctoritas. Tom. 10. de Temp. serm. 191.

IV. Multa quæ ab ipsis Apostolis, quasi per manus tradi-
ta ad nos usque peruenerunt, licet in sacris literis
expresse scripta non sint, Christi-
anis esse credenda.

HOMOVSION.

Filiū in diui-
nis esse ho-
mouſion Pa-
tri, & Patrē
eſſe ingeniū
creamus, si-
ne scriptura
expresſa.

EGo illud, quod iam dixeram, repetiui, ita fieri pos-
ſe, ut etiam homouſion neq; scriptum in sanctis pa-
ginis inueniatur, & tamen dictum in assertionē fidei
tri, & Patrē defendatur, sicut Patrē in illis libris nusquam inge-
esse ingeniū nitum legimus, & tamen dicendum esse defenditur.
Tom. 2. epist. 174 prope initium.

SPIRITVS SANCTVS ADORATVR, & Pater inginitus dicitur.

Spiritū san-
ctum adoran-
dum eſſe: Sed
& à Filio
procedere,
eidēq; cōsub-
stantialē eſſe
credimus,

quamuis id
expresſe scri-
ptura non di-
cat.

B. Mariā per
petuū fuiſſe
virginē cre-
dimus absq;
expresſo ver-
bo.

Da, inquis, testimonia, ubi adoratur Spiritus san-
ctus: quasi nō ex ijs, quæ legimus, aliqua etiā, quæ non
legimus, intelligamus. Sed ne querere multa compel-
lar: tu ubi legisti Patrem Deum inginitum vel inna-
tum, & tamen verum est? Tom. 6. contra Maximinum
Arrianum, lib. 3. c. 3.

PERPETVA VIRGINITAS B. Mariæ.

Integra fide credendum est, Beatam Mariam Dei
Christi matrem, & virginem concepisse, & virginem
genuisse, & post partum virginem permanuisse. Nec est
blasphemix Heluidij acquiescendum, qui dixit, fuit
virgo ante partum, non virgo post partum. Tom. 3. de
Ecclesiast. dogmat. c. 69.

Heluidium Augustinus ob hanc causam in catalogum
Hæreticorum refert, de hære. ad Quod vult deum, To. 6.
hæres. 84.

HÆRE-

HÆRETICI NON RE-
baptizandi.

Nolite nobis auctoritatē obijcere Cypriani ad Ba-
ptismi repetitionem, sed tenete nobiscū exemplū Cy-
priani ad vnitatis conseruationē. Nondum. n. erat di-
ligenter illa Baptismi quæstio pertractata, sed tamen
saluberrimam consuetudinē tenebat Ecclesia, id ipsis
quoque schismaticis & hæreticis corrigere quod pra-
uum est, non iterare quod datum est: sanare quod vul-
neratum est, non curare quod sanum est. Quam cōsue-
tudinem credo ex Apostolica traditione venientem,
sicut multa non inueniuntur in literis eorum, neque
in concilijs posteriorū, & tamē quia custodiūtur p̄ vni-
uersam Ecclesiā, nō nisi ab ipsis tradita & cōmendata
creduntur. *To. 7. de Baptis. contra Donatistas, lib. 2. c. 7.*

Baptismū in
hæreticis nō
iterādum, ex
traditione
credit Ec-
clesia.
Via cōmoda
ad inuenien-
dum tradi-
tiones Apa-
stolicas.

Nam si non habent Baptismum, qui de Deo praua
sentiunt, hoc posse & intus accidere, iam satis, vt ar-
bitror, disputatum est. Apostoli autē nihil quidem ex-
inde præceperūt, sed consuetudo illa, quæ opponeba-
tur Cypriano, ab eorum traditione exordiū sumpsisse
credēda est, sicut sunt multa quæ vniuersa tenet Eccle-
sia, & ob hoc ab Apostolis præcepta bene creduntur,
quanquam scripta non reperiantur. *Ibid li 5. c. 23.*

Consuetudo
non iterandi
Baptismum
in hæreticis,
ex Apostoli-
ca traditione
orta est, quā-
uis scripta nō
sit: sicut mul-
ta alia, quæ
vniuersa te-
net Ecclesia.

Proinde quia nec vos potestis proferre de Scriptu-
ris, quarum nobis est cōmunis auctoritas, ab hæreticis
venientem denuò baptizatum, nec nos ita susceptum:
quantum ad hanc rem attinet, par nobis causa est. Ve-
rūm nos multa ostendimus, etiam ad legem Dei per-
tinentia, esse apud eos, qui non sunt in Ecclesia, quæ
nemo vestrūm audet negare: sed cur tale aliquid noli-
tis esse & Baptismum, omnino non video, nec posse
demonstrari confido. *Tom. 7. contra Cresconium Gram-
mat. lib. 1. c. 31. & 32. In hunc sensum loquitur & libr. 4. de
Baptis. contra Donatist. c. 6.*

PARVULI BAPTIZANDI.

Consuetudo matris Ecclesiæ in baptizandis paruulis
nequaquam spernenda est, neque vllō modo superflua
deputanda, nec omnino credenda, nisi Apostolica es-
set traditio. *Tom. 3. de Genesi ad literam, lib. 10. c. 23.*

Consuetudo
paruulos ba-
ptizandi ex
Apostolica
traditione.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Rom. 10. Sicut in latrone quia per necessitatem corporaliter baptismus defuit, perfecta salus est, quia per pietatem spiritualiter adfuit: sic & cū ipsa (*sanctificatio Baptismi*) preſto est, si per necessitatem defuit, quod latroni affuit, perficitur salus: quod traditū tenet vniuersitas Ecclesie, cū paruuli infantes baptizantur, qui certē nondū possunt credere corde ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem. *Tom. 7. de Baptismo contra Donatist. lib. 4. c. 23.*

SYMBOLVM APOSTOLORVM.

*Symbolum
Apostolorum
accipimus ex
eorum tradi-
tione.*

*Sub paucis
Symboli ver-
bis, hæretici
venena sua
occultare co-
nantur.*

Isa. 7.

*Symbolum
unde dictū.*

Est autem fides Catholica in Symbolo nota fide-
bus, memoriæque mandata, quantum res passa est bre-
uitate sermonis: vt incipientibus atq; lactentibus eis
qui cum Christo renati sunt, nondum scripturarū di-
uinarum diligentissima & spirituali tractatione atq;
cognitione roboratis, paucis verbis credendum cōsti-
tueretur: proficientibus & ad diuinam doctrinā certa
humilitatis atque caritatis firmitate surgētibus, quod
multis verbis exponendo esset perficiendum. Sub ipsis
ergo paucis in Symbolo constitutis, pleriq; hæretici
venena sua occultare conati sunt: quibus restitit & re-
sistit diuina misericordia per spiritales viros, qui Ca-
tholicam fidem, non tantū in illis verbis accipere &
credere, sed etiam Domino reuelante intelligere at-
que cognoscere meruerūt: scriptum est enim: *Nisi cre-
dideritis, non intelligetis*. Sed tractatio fidei ad inueniē-
dum Symbolum valet: non vt ipsa pro Symbolo gra-
tiam Dei consequentibus, memoriæ mandata & red-
denda tradatur, sed vt illa, quæ in Symbolo retinētur,
contra hæreticorum insidias auctoritate Catholica,
& munitiore defensione custodiat. *To. 3 de fide, & sym.
cap. 1.*

Quod enim græcè Symbolum dicitur, latinè colla-
tio nominatur. Collatio ideò, quia collata in vnū, to-
tius Catholicæ legis fides, symboli colligitur breuita-
te, cuius textū vobis modò Deo annuēte dicemus: Pe-
trus dixit, Credo in Deum Patrē omnipotentem. Ioā-
nes dixit, Creatorem cœli & terre. Iacobus dixit, Cre-
do & in Iesum Christum Filium eius vnicū Dominū
nostrum. Andreas dixit, Qui conceptus est de Spiritu
sancto

sancto, natus ex Maria virgine. Philippus ait, Passus sub Pótio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus. Thomas ait, Descēdit ad inferna, tertia die resurrexit à mortuis Bartholomæus dixit, ascēdit ad cœlos, sedet ad dexterā Dei Patris omnipotentis. Matthæus dixit, Inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Iacobus Alphæi: Credo & in Spiritū sanctum, sanctā Ecclesiam Catholicam. Simon Zelotes, Sanctorum communionem: Remissionem peccatorum. Iudas Iacobi, Carnis resurrectionem. Mathias compleuit, Vitam æternam. Amen. *Tom. 10. serm. 115. de Tempore.*

Sacramentum Symboli quod accepistis, memoriæq; mandatū pro vestra salute retinetis, noueritis hoc esse fidei Catholicæ fundamentum, super quod ædificiū surrexit Ecclesiæ, constructum manibus Apostolorum & Prophetarum. *Tom. 9 de Symbolo, lib. 3 cap. 1*

Symbolū Apostolorū memoriæ à fidelibus mandatur.

V. In Ecclesia præter Scripturas sacras, esse consuetudines & canones pergrauis auctoritatis.

Illa quæ non scripta sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum Orbe obseruantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima Auctoritas, commendata atq; statuta retineri, sicuti, quod Domini Passio & Resurrectio, & Ascensio in cœlū, & aduētus de cælo Spiritus sancti, anniuersaria solennitate celebrantur. Et si quid aliud tale occurrerit, quod seruatur ab vniuersa, quacunque se diffundit Ecclesia. *Et paulò post.* Consuetudinis quippe mutatio, quæ utilitate adiuuat, nouitate perturbat. *Tom. 2. Epist. 118. cap. 1. ad Ianuarium.* Ecclesiasticarum institutionum quasdam in scriptis, quasdam verò Apostolica traditione per successores in ministerio confirmatas accepimus: quasdam verò consuetudine roboratas vsus approbavit: Quib⁹ par ritus, & idem vtriusque pietatis debetur affectus: vnde quis vel aliquātulum sacrarum expertus scripturarum hæsitauerit? Si enim attenderimus cōsuetudines Ecclesiæ, non per scripturas à patribus traditas, nihil æstimare,

Quæ non sūt scripta, sed tradita, & toto orbe obseruātur, vnde originem habeant. Cōsuetudinis mutatio quæ utilitate adiuuat, nouitate perturbat. Ecclesiasticarum institutionū quasdam in scriptis, quasdam Apostolica traditione, quasdam cōsuetudine

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Vsus se Cru-
ce signandi.
Cereemonie
Missæ.*

*Oratio ver-
sus oriẽtem.
Benedictio
fontis.
Inunguntur
Baptizati.*

*Vbi Scriptu-
ra nihil sta-
tuit, mos po-
puli Dei, &
instituta ma-
iorum pro Le-
ge tenenda
sunt.*

*Quisquis cõ-
tra inexpu-
gnabilẽ mu-
rum Eccle-
siæ arietat,
cõfringitur.*

quantum religio detrimenti sit latura, intentiuè inspi-
cientibus liquidò constabit. Quæ enim (vt inde exor-
diamur) scriptura salutiferæ crucis signaculo fideles
docuit insigniri, vel quæ trifariam digesta super panẽ
& calicem, proluxæ orationis, vel cõsecrationis verba
commendauit? nam non modò quod in Euangelio cõ-
tinetur, vel ab Apostolo, quod est insertũ secretis dici-
mus, sed & alia plura adiicimus magnã quasi vim cõ-
mendantia mysteriis: quæ Orientem versus nos litera-
rum orare forma docuit? Benedicimus fontem Baptif-
matis oleo vnctionis. Huic accedit, quòd ter oleo inũ-
gimus, quos baptizamus, verbis abrenunciare Sathanẽ
& angelis eius, informamus. Vnde & hac, & alia in hũc
modum non pauca, nisi tacita ac mystica traditione
patribus ecclesiastico more, ac reuerētiori diligentia
sunt in ministeriis obseruata magis silentio, quam pu-
blicata scripto. *Distinct. 11. cap. 1. ecclesiasticarum ex Au-
gustino, in lib. ex dictis Basilij de Spiritu sancto, c. 27.*

In his rebus, de quibus nihil certi statuit Scriptura
diuina, mos populi Dei vel instituta maiorũ pro lege
tenenda sunt. De quibus si disputare voluerimus, & ex
aliorũ cõsuetudine alios improbare. orietur intermi-
nata luctatio quæ labore sermocinationis, cũ certa do-
cumenta nulla veritatis insinuet, vtiq; cauendũ est, ne
tẽpestate cõtentionis, serenitas caritatis obnubiletur.
Tom. 2. epist. 86 ad Casulanum presbyterum, in initio.

Sicut preuaricatores diuinarum legum, ita contem-
ptores Ecclesiasticarum consuetudinũ coërcendi sunt.
Citatur ex eodem loco, Dist. 11. cap. In his.

Vtiq; prodest Christus paruulis baptizatis Prodest
ergo non credentibus? Sed absit, vt ego dicam non cre-
dentes infantes. Iam superiũs disputaui, credit in alte-
ro, qui peccauit in altero, dicitur credit: & valet, & in-
ter fideles baptizatos computatur. Hoc habet auctori-
tas matris Ecclesiæ, hoc fundatus veritatis obtinet ca-
non, contra hoc robur, contra hunc inexpugnabilem
murmurum quilquis arietat, ipse confringitur. *Tom. 10. de
de verbis Apost. serm. 14. versus finem.*

Et si quisquam in hac re auctoritatem diuinam que-
rat,

rat, quanquam quod vniuersa tenet Ecclesia, nec concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditū rectissimè creditur: tamen veraciter coniecere possumus, quid valeat in parvulis Baptismi Sacramentum, ex circuncisione carnis, quam prior populus accepit. *Tom. 7. de Baptis. contra Donatist. lib. 4. cap. 24.*

Methodus
inueniendi
traditiones
Apostolicas.

Catholica Ecclesia per orbem terrarū diffusa, tribus modis probatur existere. Quicquid enim in ea tenetur, aut auctoritas est scripturarū, aut traditio vniuersalis, aut certè propria & particularis institutio. Sed auctoritate tota cōstringitur: vniuersali traditione maiorum nihilominus tota: priuatis verò cōstitutionibus, & proprijs informationibus, vnaquæq; pro locorum varietate, prout cuiq; visum est, & subsistit, & regitur. *Citatur ex Augustino Dist. 11. cap. Catholica, ex lib. de fide Christiana.*

Non solum
auctoritate
Scripturarū
Ecclesia regi-
tur, sed etiā
traditione
maiorum.

Ecclesia Dei inter multam paleam, multaq; zizania constituta, multa tolerat, & tamen quæ sunt contra fidem vel bonam vitam, nec approbat, nec tacet, nec facit. *Tom. 2. epist. 118. ad Ianuarium, cap. 19.*

Quæ contra
fidem & bo-
nam vitam
sunt, Eccle-
sia Dei nec
approbat,
nec tacet,
nec facit.

V I. Multa ab Apostolis facta, multa etiam Christiano esse seruanda, quæ tamen scripta non sunt.

Non omnia quæ facta sunt, etiam scripta inueniuntur, veruntamen facta esse ex cæteris documentis probantur. Scriptum est* quando baptizatus sit Apostolus Paulus, & scriptum non est, quando baptizati sunt alij Apostoli, veruntamen etiam ipsos baptizatos intelligere debemus, quemadmodum scriptum est, quando baptizatae* sunt plebes Ecclesiarum in Hierusalem, & Samaria, quando autem baptizatae sint aliæ plebes gentium, quibus Apostoli Epistolas miserunt, non est utiq; scriptum: & tamen etiā ipsas baptizatas utiq; minimè dubitamus, propter illam Domini sententiam: * Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum. *Tom. 2. epist. 108. ad Seleucianam.*

* Acto. 9.

* Act. 2. et 8

* Ioan. 3.

Spado, inquiunt, (qui fidem sine pœnitentia & vita melioris Baptizadus pro-

Confessionis Augustiniana Lib. I.

non genera-
tim tantū,
sed etiā spe-
ciatim arti-
culos fidei se
credere te
stari debet.

* Act. 8.

* Luc. 1.

* Matt. 27.

* Marc. 15.

* Luc. 23.

* 1. Cor. 15.

* Act. 1.

* Matth. 26.

* Act. 8.

Serie Tradi-
tionis scimus
quedā esse
facta & nūc
faciēda, quæ
in Scripturis
gratia breui-
tatis tacen-
tur.

Ergo in Euā-
gelio Christi
non tantum
quæ credēda
sed etiā quæ
obseruāda
sūt, cōtinen-
tur.

Eucharistia
non tantum
sumitur, sed
etiam offer-
tur. Vide
quæ sequun-
tur in eadem
Epistola.

* Marc. 14.

* Matth. 26.

proposito, sufficere putāt baptizandis adultis) quē Philip-
pus baptizauit, nihil plus dixit, * *Credo filium Dei esse Ie-
sum Christum*, & in hac professione continuò baptiza-
tus est. Num ergo placet, vt hoc solum homines respō-
deant, & continuò baptizētur: nihil de Spiritu sancto,
nihil de sancta Ecclesia, nihil de remissione peccato-
rum, nihil de resurrectione mortuorum: postremò de
ipso Iesu Christo, nihil nisi quia filius Dei est, non de
incarnatione eius * ex virgine, de * Passione, de morte
* crucis, de * sepultura, de tertij * diei resurrectione, de
* Ascensione, ac sede * ad dexteram Patris, aliquid dicē-
dum est Catechizanti, ac proficēdum credenti? Si enim
Spado cū respondisset: * *Credo filium Dei esse Iesum
Christum*, hoc ei sufficere visum est, vt continuò bapti-
zatus abscederet: cur non id sequimur, atq; auferimus
cætera, quæ necesse habemus, etiam cū ad baptizan-
dum temporis vrget angustia, exprimere interrogan-
do, vt Baptizatus ad cuncta respondeat, etiam si ea me-
morix mandare non valuit? Si autem Scriptura tacuit,
atque intelligenda admisit cætera, quæ cum illo Spa-
done baptizando Philippus egit, atque in eo quod ait,
baptizauit eum Philippus, intelligi voluit impleta
omnia, quæ licet taceantur in Scripturis gratia breui-
tatis, tamen serie traditionis scimus implēda: pari mo-
do etiam in eo quod scriptum est, Euāgelizasse Philip-
pum Spadoni Dominum, nullo modo dubitandum est,
& illa in Catechismo dicta esse, quæ ad vitam moresq;
pertinent eius qui credit in Dominum Iesum. Hoc est
enim euangelizare Christum, non tantum dicere, quæ
sunt credenda de Christo, sed etiam quæ obseruanda
ei, qui accedit ad compagem corporis Christi. *Tom. 4.*

de fide & operibus, c. 9.

Illud magis mouere potuit homines, vtrum iam re-
fecti die illa vel offerrent velsumerent Eucharistiam,
quod in Euangelio dicitur: * *Cū autem illi mandu-
carent, accepit Iesus panem, & benedixit: cū etiā su-
periùs dixisset, * Cū sero factum esset, recumbebat cum
duodecim. & manducātibus eis dixit, quoniam unus ex vo-
bis me tradet.* * Post enim tradidit Sacramentum. Et

liqui-

liquidò apparet, quando primum acceperunt Discipuli corpus & sanguinem Domini, non eos accepisse ieiunos. Nunquid tamen propterea calumniandum est vniuersæ Ecclesiæ, quod à ieiunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui sancto, vt in honorem tanti Sacramenti, in os Christiani, prius Dominicū corpus intraret, quam exteri cibi. Nā ideo per vniuersum orbem mos iste seruatur. Neque quia post cibos dedit Domin⁹, propterea pransi aut coenati fratres ad illud Sacramentum accipiendum conuenire debent, aut si cut faciebant, quos Apostolus arguit & emendat, mensis tuis ista mittere. Namque Saluator quò vehementius commēdaret mysterij illius altitudinem, vltimū hoc voluit infigere cordibus & memoriæ discipulorū à quibus ad passionē digressurus erat. Et ideò nō præcepit quo deinceps ordine sumeretur, vt Apostolis, per quos Ecclesias dīpositurus erat seruaret hunc locum. Nam si hoc ille monuisset, vt post cibos alios semper acciperetur, credo quòd eum morem nemo variaffet. Cum verò ait Apostolus de hoc Sacramento loquens: **Propter quod frates, cū conuenitis ad manducandum, inuicem expectate: Si quis esurit, domi manducet, vt non ad iudicium conueniatis, statim subtexuit, cetera autem cū venero, ordinabo.* Vnde intelligi datur, quia multū erat, vt in Epistola totum illum agendi ordinem insinuaret, quem vniuersa per orbem seruat Ecclesia, ab ipso ordinatum esse, quod nulla morum diuersitate variatur. Tom. 2. Epist. 118. Ianuario, ca. 6.

De cōsecrat.
Dist. 2. cā.
53. Eucharistia à ieiunis accipitur.
In os Christiani sumen-
tis Eucharistiam corpus
Dominicum ingreditur.
Quædam nō præcepit
Christus, sed Apostolis cō-
stituenda reliquit.

*1. Cor. 11.

Totus ille ordo agendi, quem vniuersa per orbem seruat Ecclesia circa consecrationem, oblationem, & distributionem Eucharistiæ, quem agendi ordinem nos Missam vocamus, ab Apostolo institutus est. Vide Lector in eandem sententiam illustrius testimonium Augustini. Tom. 2. Epist. 59. quæ scribitur ad Paulinum, quæst. 5. De celebratione Diei Dominici, quæ tamen in sacris literis non præcipitur, vide lib. 4. cap. vltimum.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

VII. Traditiones & consuetudines particulares, quæ neque cum fide, neque cum bonis moribus pugnant, pie in Ecclesiis retineri & obseruari.

Saluberrima est regula, ut pias Ecclesiarum consuetudines approbemus & imitemur.

Hymni & psalmi ex Domini & Apostolorum exemplis canuntur.

MIROR sanè quid ita volueris, ut de ijs, quæ varie per diuersa loca obseruantur, tibi aliqua cōscriberem, & cum non sit necessarium, & vna in his saluberrima regula retinenda sit, ut quæ non sunt cōtra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, vbi cūque institui videmus, vel instituta cognoscimus, non solū non improbemus, sed etiam laudando & imitando sectemur, si aliquorum infirmitas non ita impedit, ut amplius detrimentum sit. Si enim eo modo impedit, ut maiora studiorum lucra speranda sint, quàm calumniatorum detrimenta metuenda, sine dubitatione faciendum est, maximè illud, quod etiā de Scripturis defendi potest, sicut de hymnis & psalmis canendis, cū & ipsius Domini & Apostolorum habeamus documēta & exempla & præcepta *Tom. 2. Epist. 19. cap. 18 ad Ianuarium.*

Quæ verò per loca terrarum regionesque variātur, sicuti est, quòd alij ieiunant Sabbato: alii verò non: alij quotidie cōmunicant corpori & sanguini Dominico, alij certis diebus accipiunt: alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur: alibi Sabbato tantum & Dominico, alibi tantum Dominico: etsi quid aliud huiusmodi animaduerti potest: totum hoc genus rerū liberas habet obseruationes: nec disciplina vlla est in his melior graui prudentique Christiano, quàm ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam ad quamcunque fortè deuenerit. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores iniungitur, indifferēter est habendum, & pro eorum inter quos viuatur societate seruandum est. *Tom. 2. epist. 118. ad Ianuarium, cap. 2. Similis est locus Tomo 3 de Ecclesiast dogmat. c. 22.*

Cū hic ait Augustinus: Hoc totum genus liberas habere obseruationes, nō vult licere cuicunque priuata auctoritate consuetudines has vel mutare, vel negligere: alioqui non subiecisset, prudenti Christiano, pro eorum inter quos viuunt societate seruandas esse: Sed cū primum genus

genus posuisset eorum quæ à Christo instituta fuissent. & secundum eorum quæ ab Apostolis, vel plenarijs concilijs originem habuissent, & ubiq; in Ecclesia seruarentur: nunc tertium genus facit eorum, quæ liberas habere observationes, & indifferenter habenda esse dicit, quia licuit illis Ecclesijs quæ ea susceperunt, non suscipere, & suscepta vel retinere, vel auctoritate publica emendare, aut etiam abrogare. Sed hoc manifestius fiet ex testimonio quod proximè sequitur.

Quæris enim his verbis, quid per quintam Feriam ultimæ hebdomadis Paschæ fieri debeat: an offerendū sit manè, & rursus post cœnam, propter illud quod dictum est: ** Similiter postquam cœnatum est:* An ieiunandum, & post cœnam tantum modo offerendum: An etiam ieiunandum, & post oblationem, sicut facere solemus, cœnandum. Ad hæc itaque respondeo, vt quid horum sit faciendum, si diuinæ Scripturæ præscribit auctoritas, non sit dubitandum, quin ita facere debeamus vt legimus, vt iam non quomodo faciendum, sed quomodo Sacramentū intelligendum sit disputemus. Similiter etiam si quid horū tota per orbem frequentat Ecclesia: Nam hoc quin ita faciendum sit, disputare insolentissimæ insanix est. Sed neque hoc, neque illud inest in eo, quod tu quæris. Restat igitur vt de illo tertio genere sit, quod per loca regionesque variatur. Faciat ergo quisque quod in ea Ecclesia, in quā venit, inuenierit. Nō enim quicquā eorū cōtra fidē sit, aut cōtra mores, hinc vel inde meliores. His enim causis idest, aut propter fidem, aut propter mores, vel emendari oportet, quod perperam fiebat, vel institui quod non fiebat. *Ibidem. cap. 5.*

** Luc. 22.
1. Cor. 11.*

*Disputare
num ita sit
faciendū, vt
Scripturæ
auctoritas
præscribit,
aut vt tota
per orbē fre-
quentat Ec-
clesia, insolē-
tissimæ insa-
niæ est.*

CAPVT NONVM DE PETRO APO-
STOLO, DE ROMANO PONTIFICE
ET APOSTOLICA SEDE.

I. Petrum primum fuisse, & caput Apostolorum.

DICUNT exactores didrachmæ ad Petrum Apostolum: ** Magister vester non soluit di-* ** Matth. 172*
dra-

Confessionis Augustiniana Lib. I.

In Petro post
Saluatorem
omnes conti-
nentur.
Christus con-
stituit Petrum
caput Apo-
stolorum.
* Matth. 26.
* Luc. 22.
Quare pro
Petro rogat
Christus, non
pro Ioanne,
aut Iacobo,
aut ceteris
Apostolis.
* Ioan. 17.

drachmam &c. Quo dicto, magistrum, ut pro omnibus
discipulis solueret, conuenerunt. Saluator autem cum
pro se & Petro dari iubet, pro omnibus exoluisse vide-
tur: quia sicut in Saluatore erant omnes cause magiste-
rij, ita & post Saluatorem in Petro omnes continen-
tur. Ipsum enim constituit esse caput eorum, ut pastor
esset gregis Dominici. Nam inter cetera dicit disci-
pulis: * *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.* Et
Petro dicit, *Ecce, Sathanas expostulauit, ut vos ventilet
sicut triticum: Ego autem rogaui pro te, ut non deficiat fi-
des tua, & tu tandem conuersus confirma fratres tuos.*
Quid ambigitur? Pro Petro rogabat, & pro Iacobo &
Ioanne non rogabat, ut ceteros taceam? Manifestum est
in Petro omnes contineri, rogans enim pro Petro, pro
omnibus rogasse dignoscitur: Semper enim in preposi-
to populus aut corripitur, aut laudatur. Quia & in alio
loco dicit: * *Ego pro ijs rogo, quos mihi dedisti Pater,
& volo ut ubi ego sum, & ipsi sint mecum.* Tom. 4. qua-
stio. ex nouo Testamento, quest. 75.

Matth. 16.

Quædam dicuntur (in Euangelio) quæ ad Apostolum
Petrum propriè pertinere videantur: nec tamen habet
illustrem intellectum, nisi cum referuntur ad Ecclesiã
cuius ille agnoscitur in figura gestasse personam pro-
pter primatum, quem in discipulis habuit, sicuti est:
*Tibi dabo clauas regni cælorum, & si qua huiusmodi, &
cetera.* Tom. 8. in Psal. 108. Enarratione prima.

Cum hic legis, Lector pie, Petrum personam Ecclesiæ ges-
sisse, sicq; accepisse clauas: intellige, ipsum propter prima-
tum & officium pastorale, sustinuisse personam totius Ec-
clesiæ, quãuis ipse solus acceperit, cum non eas propter se,
sed propter Ecclesiã acceperit: ita Regem dicimus regni,
& Episcopum totius diocesis personam sustinere, & quam-
cunq; prerogatiua ijs tanquam publicis personis concef-
sam, regno etiam vel diocesi concedi. Hanc verò esse Au-
gustini sententiam, manifestè constat ex verbis illis (cu-
ius Ecclesiæ ille Petrus noscitur in figura gessisse personã,
propter primatum quem in discipulis habuit. Lege &
Tom. 3. de Agone Christi. cap. 30. Et Tom. 9. in Euang.
Ioan.

Ioan. Tract. 7. Et Tom. 10. hom. 45. Item de verbis Domini, Sermon. 13. ubi hoc ipsum interpretans, Petrus inquit, à Petra, cognominatus beatus, Ecclesia figuram portans, Apostolatus principatum tenens. Præterea cum dicit: Propter Apostolatus sui primatum, Petrus Ecclesie gerebat figuratam generalitatem personam. Quod enim ad ipsum propriè pertinet, natura unus homo erat, gratia unus Christianus, abundantiori gratia unus idemque primus Apostolus. Tom. 9. Tract. 124. in Ioannem.

Nec putare debemus hoc Petrum inter cæteros formidasse (*agitur de lotionem pedum*) atque recusasse, cum id alii ante ipsum libenter vel æquanimiter sibi fieri permisissent facilius quippè sic accipiuntur ista verba Evangelii: quia cum dictum esset: * *cœpit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus*: deinde subiunctum est: venit ergo ad Simonem Petrum, quasi aliquibus iam lauisset, & post eos venisset ad primum. Quis enim nesciat primum omnium Apostolorum esse beatissimum Petrum? Tom. 9. in Evangel. Ioan. Tract. 56.

* Ioan. 13.

Petrus primus omnium Apostolorum.

Puto quòd sine vlla sui contumelia Cyprianus Episcopus Petro Apostolo comparatur, quantum attinet ad martyrii coronam. Cæterum magis vereri debeo, ne in Petrum contumeliosus existam. Quis enim nescit illū Apostolatus principatum, cui libet Episcopatu præferendum? Sed etsi distat Cathedrarum gratia, vna est tamen martyrum gloria. Tom. 7. de Baptis. contra Donatist. lib. 2. cap. 1.

2. q. 7. c. Puto: Petri Apostolatus principatus cui libet Episcopatu præferendus.

Petrus distat à Cypriano, Cathedrarum gratia Petrus primus Apostolorum.

Agnovit planè peccatum suum infirmitas Petri prorsus agnovit, & quantum mali Christum negando commiserit, plorando monstravit. Ipse suos redarguit defensores & vnde eos conuincat, adducit lachrymas testes. Neque nos cum ista dicimus, primum Apostolorum accusare delectat: sed hunc intuendo admoneri nos oportet, ne homo quisquā de humanis viribus fidat. Nam quid aliud pertinuit ad Doctorem, Salvatoremque nostrum, nisi ut nobis nequaquā de se quenquam præsumere debere, in ipso primi Apostolorum de-

Confessionis Augustiniana Lib. 1.

In Petro Apostolorum primo & precipuo, figurabatur Ecclesia.

mōstraret exēplo? Tom 9 in euang. Ioannis, Tract 66.

In illo vno Apostolo, id est, Petro, in ordine Apostolorum primo & precipuo, in quo figurabatur Ecclesia, vtrunque genus significandum fuit, id est, firmi & infirmi, quia sine vtroque nō est Ecclesia. Tom. 10. de verbis Domini, Serm. 13.

Quod autem dicitur Petrum egisse penitētiā, cauendum est, ne ita putetur egisse, quomodo agunt in Ecclesia, qui propriē pœnitentes vocātur. Et quis hoc ferat, vt primum Apostolorum inter tales pœnitentes numerandum putemus? Tom. 2. epist. 108. ad Seleucianā.

In Apostolo Petro primatus Apostolorū excellenti gratia præeminet. To 7 de baptis. cōtra Donat. li 2 cap. 1.

II. Petrum esse fundamentum Ecclesie.

INSTITUTIO solemnitatis hodiernæ à senioribus nostris Cathedræ nomē accepit, ideò quòd primus Apostolorū Petrus hodiē Episcopatus Cathedrā suscepisse referatur. Rectē ergo Ecclesiæ, natalē sedis illius colunt, quam Apostolus pro Ecclesiarum salute suscepit, dicente Domino: * *Tu es Petrus & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Petrum itaque Fundamentum Ecclesiæ Dominus nominauit, & ideò dignē fundamentum hoc Ecclesia colit, supra quod Ecclesiastici ædificij altitudo consurgit. Tom. 10. de Sanctis, Serm. 15 qui est in festo Cathedrae sancti Petri.

* Matth. 16. Supra fundamentum Petri, Ecclesiastici ædificij altitudo consurgit.

* Ioan. 21.

* Matt. 26.

* Matt. 16.

Petrus Ecclesiarū Petra. lib. 1.

Retract.

cap. 20.

Petrus est

Petra, supra

quā edificatur Ecclesia.

* Matth. 16.

Tanquam bonus * pastor tuendum gregem accepit, vt qui sibi antea infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum. Et quia ipse * interrogationis tentatione negauerat, ceteros fidei stabilitate fūdaret. Deniq; pro soliditate deuotionis, Ecclesiarum Petra dicitur, sicut ait Dominus: * *Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Petra enim dicitur eò, quòd primus nationibus fidei fundamenta poluerit, & tanquam saxum immobile, totius corporis Christiani cōpagem molemq; contineat. Ibidem, Serm. 16. Leguntur

hac & in Ambrosio.

Ad istis frequenter ipsum Petrum à Domino petrā nuncupatum, sicut ait: * *Tu es Petrus, & super hanc pe-*

tram edificabo Ecclesiam meam. Si ergo Petrus petra est,

supra

supra quam ædificatur Ecclesia, rectè prius pedes * ian-
nat, vt sicut in Ecclesia fidei fundamentum continet,
ita & in homine, membrorum fundamenta confirmet.
Tom. 10. Serm. 26. de sanctis

* Act. 3.
Petrus fidei
fundamētū
in Ecclesia
continet.

Erat hic Petrus reuera paulò durior & seuerus, sicut
eius austeritatem truncata * ob Christi iniuriam serui
principis Sacerdotū declarat auricula. Hic igitur tam
durus tamque seuerus, si donum nō peccandi à Domi-
no fuisset indeptus, quæ venia commissis populis do-
naretur? Sed idcirco diuinæ prouidentia secretum ita
temperauit atq; permisit, vt primus ipse laberetur, ac
rueret in peccatum, quò erga peccantes duriorē sen-
tentiam proprii casus intuitu temperaret. Quantum
igitur diuini muneris erga salutem hominum, quantū
turæ, quantumque solitudinis impēdatur aduertite.
Totius corporis morbum in ipso capite curat Eccle-
sie, & in ipso vertice componit membrorum omnium
sanitatem, in ipsa confessionis Christi crepidine, in
ipso immobilis fidei fundamento; in Petro scilicet
illo, qui dixerat: * Etiam si me oporteat mori tecum, nō
te negabo. *Tom. 10. de Tempore, Serm. 124. Feria quarta
post Dominicam Palmarum, serm. 1*

* Matt. 26.

Petrus caput
Ecclesie mē-
brorum om-
nium ver-
tex, immobi-
lis fidei fun-
damentum.

* Matth. 26.

Optima Apostolorum nomina petra & vas necessa-
ria sunt domui Saluatoris. Domus enim petrarum for-
titudine cōstruitur, utilitate vasis ornatur. Petra ad fir-
mamentum ne labantur, sustentat populos: vas ad cu-
stodiam ne tententur, operit Christianos. *Tom 10. in fe-
sto Petri & Pauli. Serm. 2.*

Petrus petra
sustentās po-
pulos.

Solus inter Apostolos meruit audire: * Amen dico
tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petrā ædificabo Eccle-
siam meam: dignus certè qui ædificandis in domo Dei
populis, lapis esset ad fundamentum, columna ad su-
stentaculum, clavis ad regnum. *Ibidem. Serm. 5.*

Paulus qua-
re vas.
* Matth. 16.
Petrus lapis
columna &
clavis.

Prefigurabat Dominus Ecclesia, quòd oēs gētes erat
trāluoratura, & in corpus suū cōuersura, & ait Petro, *
Macta & manduca. O Ecclesia, hoc est, Petre, * quia su-
per hanc petrā ædificabo Ecclesiam meā, macta & māduca.
Tom 3. Psal. 30. concione 2. in hac verba: Quoniam defecit.

* Act. 10.

* Matt. 16.

Super Petrā

Cyprianus in Epistola ad Quintum, ita loquitur:
L a Nam

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Dominus ædificauit Ecclesiam suam.

Nam nec Petrus, inquit, quem primum Dominus elegit, & super quem ædificauit Ecclesiam suam, cum secum Paulus de circuncisione disceptaret, postmodum se vindicauit, seu aliquid insolenter aut arroganter assumpsit. *Tom. 7. de baptis. contra Donatis. lib. 2. cap. 1.*

**Matt. 16.*

**Ibidem.*

In hoc libro (*contra Epistolam Donati*) dixi in quodam loco de Apostolo Petro quod in eo tamq̃ in petra fundata sit Ecclesia, qui sensus etiam cantatur ore multorū, in versibus beatissimi Ambrosij, ubi de gallo gallinaceo ait: Hoc ipsa petra Ecclesiæ, canente, culpam diluit. Sed scio me postea sæpissimè sic exposuisse, quod à Domino dictum, est: ** Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, ut super hanc intelligeretur, quem confessus est Petrus dicens: ** Tu es Christus Filius Dei uiui*, ac si Petrus ab hac petra appellatus, personam Ecclesiæ figuraret, quæ super hanc petram ædificatur, & accepit claues regni cælorum. Non enim dictum est illi, Tu es petra, sed tu es Petrus, petra autem erat Christus, quem confessus Simon, sicut eum tota Ecclesia confitetur, dictus est Petrus. Harum autē duarū sententiarum, quæ sit probabilior, eligat lector. *Tom. 1. Retractionū, lib. 1. cap. 21.*

Non igitur verum est (ut Lectorem obiter moneamus) quod asserunt quidam ex Augustini sententia, non supra Petrum, sed supra Christum fundatam Ecclesiam. Nam sicubi id affirmauit Augustinus, ipse se explicat cū Christum primariam petram esse uult. Petrum secundariam esse non negat: ita enim exponens locum illum Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam*, id est, (inquit) super me ipsum Filium Dei uiui ædificabo Ecclesiam meam. Quod cum dixisset, illico quasi interpretans dictum suum subiungit: *Super me ædificabo te, nō me super te.* De verbis Domini, Sermonem 13. Quinimò reuocat planè, dum in suprā citatis verbis Lectori liberum relinquit, utram malit sententiam sequi. Ac interim aduerte pie Lector, verbis illis Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc Petram &c.* potius Petrum pronunciari fundamentum Ecclesiæ quàm Christum, quem esse primum & maximum fundamentum nullus ambigebat.

gebat. Hoc constat ex verbis Euangelij. Hoc ex sententia Ecclesie, quam Augustinus minimè dissimulat, verbis illis (qui sensus etiam cantatur ore multorū in versibus beatissimi Ambrosii, ubi de gallo gallinaceo ait: Hoc ipsa petra Ecclesie canente &c.) Hoc veterum Patrum chorus confirmat. Dionysius Areopag. de pass. Petri & Pauli, ad Timoth. Clemens Epistola prima ad Iacobum. Anacletus Epistola ad Episcopos per Italiam. Pius primus epistola ad uniuersos Christi fideles. Marcellus primus ad Episcopos Antiochene prouincie. Eutychianus ad episcopos Bethice. Cyprian lib. de Simplicitate prelatorum. Tract. 3. & lib. 1. epi. 12. & lib. 4. epist. ad Pupianū, qui omnes Christi martyres fuerunt, & de habitu virginum & de baptizandis hereticis. Tertul. lib. de prescriptione hereticorū. Hilarius in Matth can. 16. & in Psal. 131. Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum. Ambros. serm. 47. Hieronymus in 16. cap. Matth. in 2. ca. Isaia, & in 41. Ezechiel & in 16. Hieremie, 1. Abdia, 7. Amos. Et lib. 1. contra Iouinia. & lib. 1. contra Pelag. Leo primus sermone tertio de Passione Domini, & epist. 10. ad Flavianum, & alibi Gregorius in Regist. li. 6. epi. 37. Prosper Aquitanicus de vocatione gentium, lib. 2 ca. 28. Paulinus epistol. 4. ad Seuerum. Maximus serm. de sanctis Petro & Paulo, qui incipit: Gloriosissimos. Isidorus lib. de patr. noui Test. Bernardus lib. 2. de consideratione. Consentunt graeci quoque, ut Origen. lib. 5 in cap 6 epist ad Ro. & homil. 5. in Exodū, ac homil 35 in Matth & homil. de diuite & paupe. Basilus conc. de poenitentia, & lib. 2 contra Eunomium. Chrys. in Psal 50. homil. 2. & in Encomio Petri & Pauli. Epiphani lib. Ancoratus. Cyrill lib 2. in Ioannem cap 12. & lib 13. de Spiritu sancto. Theodoretus in cantica. Euthymius in 16. cap. Matth. Alexandrina Synodus sub Athanasio epistola ad Felicem 2. Denique Synodus octaua generalis Actor. 1. ubi Nicolai Pontificis Romani epistolam comprobata duabus Romanis Synodis probata: ut recentiores alios pratermittamus.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

III. Petrum Romæ Episcopalem Cathedram tenuisse, Simonem Magum superasse, ibidemq; martyrio coronatum esse.

In Cathedra
Romana Ec-
clesiæ sedit
Petrus an-
tea. & Au-
gustini tēpo-
re Anastas-
ius.

*Psalm. 1.

*Matth. 23.

Cathedræ
Apostolicæ
nō est faciē-
da iniuria,
propter ho-
mines in ea
sedentes.

Petrus Simo-
nem Magū
Romæ diui-
na virtute
extinxit.

Petrus pri-
mus Aposto-
lorum, mar-
tyrio Romæ
coronatus.

Petrus &
Paulus vna
die, vno in
loco tyranni
vnius tolera-
vere senten-
tiā 2. q. 7. c.

CAthedra tibi quid fecit Ecclesiæ Romanæ, in qua Petrus sedit, & in qua hodiè Anastasius sedet: vel Ecclesiæ Hierosolymitanæ, in qua Iacobus sedit, & in qua hodiè Ioannes sedet, quib⁹ nos in Catholica vni-
tate connectimur, & à quibus vos nefario furore se-
parastis? Quare appellas Cathedram *pestilentia, Ca-
thedram Apostolicam? Si propter homines, quos pu-
tas legem loqui, & non facere, nunquid Dominus Ie-
sus Christus propter Phariseos, de quibus ait: *Dicunt
enim & non faciunt, Cathedræ, in qua sedebant, vllam
fecit iniuriam? Nōne illam Cathedram Moyse com-
mēdauit, & illos seruato Cathedræ honore redarguit?
Tom. 7. contra literas Petiliani lib. 2. cap. 51.

Iouem se credi volebat (*Symon Magus*) Mineruam
verò meretricem quandam Selenem, quam sibi sociā
scelerum fecerat, imaginesque & suam & eiusdem me-
reticis discipulis suis præbebat adorādas, quas & Ro-
mæ tanquam Deorū simulachrum, auctoritate publica
constituerat. In qua vrbe beatus Apostolus Petrus eū
vera omnipotentis Dei virtute extinxit. *Tom. 6. lib. de
hæres. ad Quad vult deum, hæresi. 1.*

Puto tibi eam partem orbis sufficere debere, in qua
primum Apostolorum suorū voluit Dominus glorio-
sissimo martyrio coronare, Cui Ecclesiæ præsentem
beatum Innocentium si audire voluisses, iā tunc peri-
culosam iuuentutem tuā Pelagianis laqueis exuisses.
Tom 7. contra Iulian. pelagian. lib 1. cap. 2.

Puto illos (*Petrum & Paulū*) æquales esse meritis,
qui æquales sūt passione: & simili eos fidei deuotione
vixisse, quos simul videmus ad martyrij gloriam per-
uenisse. Non enim sine causa putemus factum, quod
vna die, vno in loco, tyranni vnius tolerauere sen-
tentiam. Vna die passi sunt, vt ad Christum pariter
peruenirent: vno in loco, ne alteri Roma deesset: sub
vno persecutore, vt æqualis crudelitas vtrunq; con-
strin-

fringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, persequutor decretus est pro virtute. Et in quo tandem loco martyrium pertulerunt sancti Apostoli? In vrbe Roma, quæ principatum tenebat, & caput obtinet nationum, scilicet, ut vbi caput superstitionis erat, illic caput quiesceret sanctitatis: & vbi gentilium principes habitabant, ibi ecclesiarum morerentur principes. Tom 10. de sanctis, In festo Apostolorum Petri & Pauli Serm 3. habetur hic sermo & inter opera Ambrosii.

Cogitauerunt (nempe Pagani, cum vellent scriptum quoddam magicum Christo falso tribuere) ad quos potissimum scribere potuisse facile crederetur, tãquam ad illos, qui ei familiarius adhæsisent, quibus illud quasi secretum dignè committeretur, & occurrit eis Petrus & Paulus. Credo quod pluribus locis simul eos cum illo pictos viderunt, quia merita Petri & Pauli etiam propter eundem passionis diem celebrius & solènter Roma commendat. Tom. 4. de consensu euang. lib. 1. cap. 10.

Vsus imaginum Christi & Apostolorum.

IIII. A Petri temporibus continuatam Romanorum Pontificum successionem, certissimum esse signum vera atq; Catholicae ecclesiae.

SI enim ordo Episcoporum sibi succedentium consideratus est, quanto certius & verè salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiae figuram gerenti Dominus ait: *Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, & porta inferorum non vincet eam. Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Euaristus, Euaristo Alexander, Alexandro Sixtus, Sixto Telesphorus, Telesphoro Iginus, Iginio Anicetus, Aniceto Pius, Pio Soter, Soteri Eleutherius, Eleuthero Victor, Victori Xepherinus, Zepherino Calixtus, Calixto Urbanus, Urbano Pontianus, Pontiano Antherus, Anthero Fabianus, Fabiano Cornelius, Cornelio Lucius, Lucio Stephanus, Stephano Xistus, Xisto Dionysius, Dionysio Foelix, Felici Eutychianus, Eutychiano Gaius,

*Matth. 26. Romanorum Pontificum successio, à B. Petro Apostolo usque ad Anastasium.

Confessionis Augustiniana Lib. 1.

In Romano.
Episcoporum
ordine, etiam si
quisquam tra-
ditor surre-
psisset, nihil
præiudicaret
Ecclesiæ, &
innocentibus
Christianis.
* Matth. 23.
Spes fidelium
Apostolicæ
Cathedræ o-
bedientium, non
in homine,
sed in Deo
collocata est
Sedes Petri
& Romanæ
Pontificum
sibi succeden-
tium, Petra est
quæ non vin-
cunt superbiæ
inferorum
portæ.
* Matth. 16.
Tenet Augu-
stinus in Ec-
clesiæ Catho-
licæ, Roma-
norum Pontifi-
cum à Petro
usque ad sua
tempora suc-
cessio.

Gaio Marcellinus, Marcellino Marcellus, Marcello
Eusebius, Eusebio Melchiades, Melchiadi Syluester,
Syluestro Marcus, Marco Iulius, Iulio Liberius, Libe-
rio Damasus, Damaso Siricius, Siricio Anastasius. In
hoc ordine successionis nullus Donatista episcopus
inuenitur. Sed ex transuerso ex Africa ordinatum mi-
serunt, qui paucis præsidens Afris in vrbe Roma Mon-
tensium vel Cuzupitarum vocabulum propagauit. In
illum autem ordinem Episcoporum, qui ducitur ab i-
pso Petro, usque ad Anastasium, qui nunc eandem Ca-
thedram sedet, etiam si quisquam traditor per illa tē-
pora surrepsisset, nihil præiudicaret Ecclesiæ, & inno-
centibus Christianis: quibus Dominus prouidens, ait
de propositis malis: * *Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt
facere nolite, dicunt enim & non faciunt*, vt certa sit spes
fidelibus, quæ non in homine, sed in domino colloca-
ta, nunquam tempestate sacrilegi schismatis dissipetur.
Tom. 2. epist. 165. ad literas cuiusdam Donatistæ.

Venite fratres, si vultis, vt inferamini in vite. Dolor
est, cum vos videmus præcisos ita iacere. Numerate
Sacerdotes, vel ab ipsa Petri sede: & in ordine illo Pa-
trum, quis cui successit videte. Ipsa est Petra, * quam
non vincunt superbiæ inferorum portæ. *Tom. 7. in Psal.*
contra partem Donati.

Vt ergo omittam sapientiam, quam in Ecclesia esse
Catholica non creditis, multa sunt alia, quæ in eius
gremio me iustissimè teneant. Tenet consensio popu-
lorum atque gentium, tenet auctoritas miraculis in-
choata, spe nutrita, caritate aucta, vetustate firmata: Te-
net ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascēdas oues suas
post resurrectionem Dominus commendauit, usque ad
præsentem Episcopatum successio Sacerdotum: Tenet
postremò ipsum Catholicæ nomen, quod non sine cau-
sa inter tam multas hæreses sic ista Ecclesia sola obti-
nuit, vt cum omnes hæretici se Catholicos dici velint:
quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam
conueniatur, nullus hæreticorum vel basilicam suam vel
domum audeat ostendere. *To. 6. contra epist. Manich. c. 4.*

Eorum qui extra Ecclesiam, vel contra Ecclesiam se-
des

des sibi instituerunt, Cathedram pestilentiae dicimus. Qui enim inconcessa praesumit, reus est, quato magis, si & corrumpat traditionem eius, cuius sedem usurpat. Nam & ordinem ab Apostolo Petro coeptum, & usq; ad hoc tempus per traducem succedentium Episcoporum seruatum perturbant, ordinem sibi sine origine vendicantes, hoc est, corpus sine capite profitetes, unde congruit etiam eorum sedem Cathedram pestilentiae appellare. Tom. 4. ex q. in no. & vet. Test. quast 10.

Haeretici ordinem ab Apostolo Petro coeptum, & huc usq; seruatum perturbant.

V. Penes Romanam sedem esse primum, summam auctoritatem, & uniuersalem curam totius Ecclesiae.

AD Pompeium etiam scribit Cyprianus de hac eadem re, ubi aperte indicat, Stephanum, quem Romanae Ecclesiae Episcopum tunc fuisse dicimus, non solum sibi ad ista non consensisse, verum etiam contra scripsisse ac praecipisse: qui utique Stephanus non propterea communicauit haereticis, quia baptismus Christi, quod in eorum peruersitate integrum mansisse cognouit, improbare non ausus est. Tom. 7. de Baptismo contra Donatistas, lib. 5. c. 23.

Stephanus Papa contra anabaptismum in Africa usurpatum, scripsit & praecipit.

Erat transmarinis vicina regionibus & fama celeberrima nobilis (Carthago) Unde non mediocris utique auctoritatis habebat Episcopum (Cecilianum) qui posset non curare conspirantem multitudinem inimicorum, cum se videret & Romanae Ecclesiae, In qua semper Apostolicae Cathedrae viguit principatus, & ceteris terris unde Euangelium ad ipsam Africam venit, per communicatorias literas esse coniunctum, ubi paratus esset causam suam dicere, si aduersarij eius ab eo illas Ecclesias alienare conarentur. Tom. 2. Epist. 162. prope initium, ad Glorium, Eleusium, Felicem Grammaticum.

In Romana Ecclesia semper Apostolica Cathedrae viguit principatus.

Placuit, ut literae mittantur ad fratres, & Coepiscopos nostros, & maxime ad sedem Apostolicam (in qua praesidet memoratus venerabilis frater & collega noster Anastasius) quo nouerit habere Africam magnam necessitatem, propter Ecclesiae pacem & utilitatem, ut & ipsis Donatistis, quicunque clerici correcto consilio ad Catholicam unitatem transire voluerint, secundum

Concilium Africanum sedis Apostolicae sententiam et consensum postulat, ut clerici ad Ecclesiam rede-

Confessionis Augustiniana. Lib 1.

antes, digni-
tatis suae lo-
cum non a-
mittant.

uniuscuiusq; Episcopi Catholici voluntatē atq; con-
filiū, qui in eodem loco gubernat Ecclesiā (si hoc paci
Christianæ pdesse visum fuerit) in suis honoribus su-
scipiantur, sicut prioribus eiusdē diuisionis tēporibus
factū esse manifestū est. *To. 1. Conc. Con. Africa. Can. 35.*

Conciliū Mi-
leuitanū Pon-
tificis Roma-
ni pastoralē
diligentiam
implorat.

Quia te Dominus gratiæ suæ præcipuo munere in
sede Apostolica collocauit, talemq; nostris tempori-
bus præstitit, vt nobis potius ad culpam negligentiae
valeat, si apud tuam venerationem, quæ pro Ecclesia
suggerenda sunt, tacuerimus, quàm ea tu possis vel fa-
stidiosè vel negligēter accipere, magnis periculis in-
firmorum membrorum Christi, pastorem diligen-
tiam quæsumus adhibere digneris. *Tom 2. epist. 102.*
Concil. Mileuit. ad Innocentium Papam.

Romanus
Pontifex al-
ius præsidet.

Neq; dedignaris, qui non alta sapias, quanuis altius
præsideas (*Alloquitur Bonifacium Romanum Pontificem*)
esse amicus humilium, & amorem rependere impen-
sum. *Tom 7 contra duas epistolas Pelagianorum, ad Boni-
facium, lib 1 c. 1.*

Romanus Pō-
tifex alijs E-
piscopis celsi-
ore fastigio
in specula pa-
storali præe-
minet.

Cum nō desinant fremere ad Domini gregis cau-
las, atq; ad diripiendas tanto precio redemptas oues,
aditus vnde cunq; rimari, communisq; sit omnibus
nobis, qui fungimur Episcopat^o officio, quāuis ipse in
eo præmineas celsiore fastigio, specula pastoralis, fa-
cio quod possum pro mei particula muneris, quātum
mihi Dominus adiuuantibus orationibus tuis, dona-
re dignatur, vt pestilētibus & insidiantibus eorū scri-
ptis, medentia & muniētia scripta præcedam, quibus
rabies qua furunt, aut etiam ipsa sanetur, aut à læden-
dis alijs repellatur *Ibidem. Vide plura ad idem argumē-
tum pertinentia, capite proximè sequenti, Titul. 5.*

Romani Pon-
tificis auctori-
tas, de sancta
rā scriptura-
rum auctori-
tate deprom-
pta.

Arbitramur, adiuuante misericordia Domini Dei no-
stri Iesu Christi qui te & regere consulentem, & orā-
tem exaudire dignatur, auctoritate sanctitatis tuæ, de
sanctarū scripturarū auctoritate deprōptæ, facilius
eos, qui tā peruersa & pernitiōsa sentiūt esse cessuros,
vt de correctione potius eorū cōgratulemur, quā con-
tristemur interitu. *Tom. 2. Epist. 92. Papa Innoc sub finē.*

In requirendis de his rebus, quas omni cū sollicitu-
cine

dine decet à sacerdotibus, maximè à vero iustoque & Catholico tractari Concilio, antiquę traditionis exēpla seruātes, & Ecclesiasticę memores disciplinę, ve-
 strę religionis vigorē non minus nunc in consulēdo, *Antiquę tra-
 ditionis exē-
 pla seruāda.*
 quàm antea cū pronūciaretis vera ratione firmatis, qui ad nostrū referendū approbastis esse iudiciū, sciētes quid Apostolicę sedi, cū omnes hoc loco positi ipsum sequi desideremus Apostolum, debeatur, à quo ipse Episcopatus & tota auctoritas nominis huius emerfit. Quem sequentes tā mala iam dānare nouimus, quàm probare laudanda: vel id verò quod Patrum instituta Sacerdotali custodientes officio non censeatis *Nō humana
 esse calcanda, quod illi non humana, sed diuina decie
 dere sententia, vt quicquid de disunctis remotisq; e
 sententia de-
 cretum est,
 vt difficiles
 conuersiones
 ad Romanā
 sedem defe-
 rantur.*
 Nō humana esse calcanda, quod illi non humana, sed diuina decie
 dere sententia, vt quicquid de disunctis remotisq; e
 sententia de-
 cretum est,
 vt difficiles
 conuersiones
 ad Romanā
 sedem defe-
 rantur.

To 2 epist 91. Innocentiū Papę ad Patres Concilij Carthaginiensis. Ex epistolis Innocentiū duximus petēda esse testimonia, tum quod ad Augustinum & alios Patres mitteretur, tum quod has responsiones Innocentiū Augustinus pluribus locis magnopere probet. Epist 106. ad Bonifaciū. Et Tom. 7. lib. 1. cont. Iulian c. 2. Et de peccato orig. cont. Pelag. c. 8.

Diligenter ergo & congruē Apostolico cōsulitis honori, honori inquam illius, quem præter illa quę sunt extrinsecus, sollicitudo * manet omnium Ecclesiarum, ** 2. Cor. 11,*
 super anxijs rebus quę sit tenenda sententia, antiquę scilicet regulę formam secuti, quā toto semper ab orbe mecum nostis esse seruātā. Verūm hæc missa facio: neque. n. hoc vestram credo latere prudentiam. Quid etiam actione firmastis, nisi scientes quod per omnes prouincias de Apostolico fonte petentibus responsa semper emanent? præsertim quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres, & coepiscopos nostros,
 non

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Quæstiones
de ijs quæ ad
fidem perti-
nēt, quare ad
sedē Apostoli-
cā referēdæ.

nō nisi ad Petrū, id est, sui nominis & honoris auctorē
referre debere, velut nūc retulit vestra dilectio, quod
per totum mundum possit omnibus Ecclesijs in com-
mune prodesse. Fiant enim necesse est cautiore, cū
inuentores malorum ad duplicis relationem synodi,
sententiæ vestræ statutis, viderint ab Ecclesiastica cō-
munionē seiunctos. Gemino igitur bono caritas ve-
stra fungitur. Nam & Canonū potiēmini gratia serua-
torum, & beneficio vestro totus orbis vtetur. *Tom. 2.
Epist. 93 Innocentiū Papæ ad Patres Concilij Mileuitani.
VI. Pontificem Romanum olim ante tempora Augustini,
in causis Episcoporum, iudicio præsedisse.*

Melchiadis
in Africanos
Episcopos au-
thoritas.

Melchiadis (*Romana ecclesiæ episcopi*) vltima est
prolata sententia, quā innocens, quā integra,
quā prouida atq; pacifica, qua neq; collegas (70. *epi-
scopos Donatistas*) in quibus nihil cōstitērat, de Colle-
gio suo ausus est remouere, & Donato solo, quē totius
mali principem inuenerat, maximē culpato, sanitatis
recuperandæ optionē liberā cæteris fecit, paratus cō-
municatorias literas mittere, etiā ijs quos à Maiorino
(*episcopo Donatista in locū Cæciliani Carthagini subro-
gato*) ordinatos esse constaret: ita vt quibuscunq; locis
duo essent Episcopi, quos dissensio geminasset, eū con-
firmari vellet, qui fuisset ordinatus prior, alteri autē
eorum plebs alia regenda prouideretur. O virū opti-
mum, ô filium Christianæ pacis, & patrem Christianæ
plebis. *To. 2. epist. 162 ad Episc. Donatistas, ultra mediū.*

Melchiades
pater Christi-
anæ plebis.

Vltro factus est (*Parmenian.*) suos ipsos adiisse Cōstā-
tinū, & arbitrio eius a iudicibus Episcopis causā co-
gnitam, quibus præfuit Melchiades Romanæ vrbis E-
piscopus. In quo iudicio, sicut Ecclesiastica gesta testā-
tur, quia victi sunt isti & innocens Cæcilianus inuen-
tus est, eūdem Melchiadem crimine traditionis accu-
sant. Quod quæro quomodo cognouerint? Si enim an-
te iudicium, non sibi præiudicare debuerunt, vt apud
talē iudicem causam agere inciperent, etiā ex præce-
pto imperatoris, quem ipsi adierant, tale subiēre iu-
diciū. Si autem post dictam causam prolatamque sen-
tentiam, eū traditorem didicisse perhibēt, vique adeo
demen-

Vetus hereti-
corum mos
post datam
aduersum se
sententiam,
Romanum
Pontificem
criminandi.

dementes sunt homines, vt ducēros iudices apud quos victi sunt, victis litigatoribus credant esse postponēdos? *Tom. 7. contra epist. Parmen. lib. 1. c. 5.*

Sed quia Constantinus nō est ausus de causa Episco- *Constantinus non ausus de causa Episco- pi iudicare,*
pi iudicare, eam discutiendam atq; finiendam Episco- *ad Romanē sedis Episco- pi iudicare,*
pis delegauit. Quod & factum est in vrbe Roma, præ- *pum Africa- nos remittit.*
fidente Melchiade Episcopo illius Ecclesiæ cū multis
collegis suis. Qui cū Cæcilianum innocentem pro-
nunciassent, & Donatū, qui schisma Carthagini fece-
rat, sententia percussissent, iterū vestri ad Imperatorē
venerūt, & de iudicio Episcoporū, in quo victi fuerāt,
murmurauerūt. *To. 2. epist. 166. ad Donatist. circa mediū.*

Reticiū ab Augustuduno Episcopum magnæ fuis- *Melchiades Apostolicæ sedis Episco- pi iudicio præ- sidens Donatū damnauit.*
se auctoritatis in Ecclesia tēpore Episcopatus sui gesta
illa Ecclesiastica nobis indicant, quādo in vrbe Roma
na, Melchiade Apostolicę sedis Episcopo præfidente,
cum alijs iudex interfuit, Donatumque damnauit, qui
prior auctor Donatistarum schismatis fuit, & Cæcili-
anum Episcopum Ecclesiæ Carthaginensis absoluit.

Tom. 7. contra Iulian. Pelag. lib. 1. c. 2.

Domino beatissimo & honorabili fratri Bonifacio,
Aurelius Valentinus primę sedis prouincię Numidię,
& cæteri, qui præfentes adfuimus numer. 217. ex omni
Concilio Africę. Quoniam Domino placuit vt de his,
quæ nobiscum egerūt, sancti fratres nostri, Coepisco-
pus Faustinus & Compresbyteri Philippus & Afellus,
non beatę memorię Episcopo Zozympo, à quo ad nos
Mandata & literas attulerunt: sed tuę venerationi, qui
in eius locū es diuinitus constitutus, humilitas nostra
rescriberet: ea breuiter insinuare debemus, quæ vtro-
rumq; concordia terminata sunt. *Et paulò post.* Vt Ro-
mam liceat Episcopis prouocare, & vt clericorū causę
apud suarum prouinciarum Episcopos finiantur, iam
priore anno etiam literis nostris ad eūdem venerabi-
lis memorię Zozympum Episcopū datis, insinuari cu-
rauimus: vt ea seruare, sine vlla eius iniuria paulisper
sineremus vsq; ad inquisitionem statutorum Concilij
Nicæni. Et nūc de tua poscimus sanctitate, vt quemad-
modum ea apud Nicæam à patribus acta vel cōstituta
sunt,

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Ex concilio
Sardic. c. 3.
4. & 7. &
2. q. 6.*

*Si quis Epi-
scopus accu-
satus.*

*Africani pa-
tres Episco-
pis suo gradu
deiectis, ap-
pellationem
ad Romanū
Pontificem
concedunt.*

sunt, sic ea nobis facias custodiri, & ibi apud vos ista, quæ in cōmonitorio attulerunt, facias exerceri, id est, si Episcopus accusatus fuerit, & iudicauerint cōgregati Episcopi regionis ipsius, & de gradu suo deiecerint eū, & appellasse videatur, & cōfugerit ad beatissimum Ecclesiæ Romanæ Episcopum, & voluerit audiri, & iustum putauerit, ut renouetur examē: Scribere his Episcopis dignetur, qui in finitima & propinqua prouincia sunt, ut ipsi omnia diligēter requirāt, & iuxta fidē veritatis definiant. Quod si is, qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua mouerit Episcopum Romanum, ut è latere suo presbyterum mittat, erit in potestate Episcopi, quid velit, & quid estimet. Et si decreuerit mittendos esse qui præsentes cum Episcopis iudicent, habentes auctoritatem eius, à quo destinati sunt, erit in suo arbitrio. Si verò crediderit sufficere Episcopos, ut negotio terminum imponant, faciet quod sapiētissimo cōsilio suo iudicauerit. *To. 1. c. conc. Afric. can. 101. epist. ad Bonifacium Papam, Aug. subscripsit.*

Canones cōstātinopoli & Alexandria postea in Africā missos, nō fuisse integros, constat ex epistolis Iulij primi cōtra Oriētales. De his autē Iulij epistolis, vide Athan. Apo. 2. Theodor lib. 1. c. 4. Socratem lib. 2. c. 15. & 17. Sozomenum lib. 3. c. 8. & 10. Niceph lib. 9. c. 6. 8. & 10. ut ceteros omitta. Canones autē quos Iulius ex cōcilio Niceno citat, quiq; ad præsens hoc nostrū negociū vel maximè pertinet, hi sūt.

Vt oēs Episcopi, qui in quibusdā grauioribus pulsantur vel criminantur causis, quoties necesse fuerit, liberè Apostolicam appellent sedem, atq; ad eam quasi ad matrē confugiant, ut ab ea (sicut semper fuit) pie fulciantur, defendantur, & liberentur. Cuius dispositioni, cēs maiores ecclesiasticas causas & Episcoporum iudicia, antiqua Apostolorū eorumq; successorum atq; canonum auctoritas reseruauit: Quoniam culpantur Episcopi, qui aliter erga fratres egerint, quam eiusdem sedes Papæ fieri placuerit.

Placuit ut accusatus vel iudicatus à cōprouincialibus in aliqua causa Episcopus, libenter appellet & adeat Apostolicæ sedis Pontificē, qui aut per se, aut per vicarios suos, eius retractari negociū procuret. Et dū iterato iudicio Pōtifex causam

causam suā audit, nullus alius in eius loco ponatur aut ordinetur Episcopus: quoniam quanquam à comprouincialibus Episcopis accusati causam Pontificis scrutari liceat, nō tamen definiri inconsulto Romano Pontifice, permissum est, cum beato Petro Apostolo & non ab alio, quā ab ipso dictum sit Domino: Quaecunq; ligaueris super terrā, erunt ligata & in cœlis: Et quaecunq; solueris super terram, erunt soluta & in cœlis. To 1. Concil. in rescripto, seu epist. 2. Iulij Martini. 16. contra Orientales, c. 2. 3. & 4. Consonant his, quos ex eodem concilio idem citat c. 10. & 17. Habes autem super hac questione doctam & luculentam disputationem, in dialogis ab Alano Copo nuper editis contra Magdeburgenses.

VII. A Romana sede de doctrina Catholica iudicium ferri, hæreses damnari.

Non agitur de vno Pelagio, qui iam fortasse correctus est, quod utinam ita sit, sed tā multis, quibus loquaciter contendentibus, & infirmas atque ineruditās animas velut conuictas trahentibus, fideles autē & in fide stabiles ipsa contentione fatigantibus, vsquequaque iam plena sunt omnia. Aut ergo à tua veneratione acciendus est Romam, & diligenter interrogandus, quam dicat gratiam, qua fateatur, si tamen iā fateatur, ad non peccandum iusteque viuendum homines adiuuari. Aut hoc ipsum cum eo per literas agendum, & cum inuentus fuerit hāc dicere, quam docet Ecclesiastica & Apostolica veritas, tunc sine vllō scrupulo Ecclesiæ, sine latibulo ambiguitatis vllius absoluedus est, tunc est reuera de eius purgatione gaudendum.

Acciendus
Romam Pelagius, ut ibi
explorata eius doctrina,
vel damnaretur, vel absolueretur.

Tom. 2. epist. 95. prope initium, Innocent. Papa.

Te autē si libeter vel patienter admittis charissime frater, admoneo ne hæresim nouam minus cautus incurras, quæ antiquissimæ fidei stabilita molitur fundamenta conuellere, aduersus Dei gratiā disputando, quam Dominus Christus pusillis & magnis ineffabili bonitate largitur: cuius vel auctores vel certē acerrimi notissimiq; suatores cū Pelagius & Coelestius extitissent, Conciliorum Episcopaliū vigilantia in adiutorio Saluatoris, qui suam tuetur Ecclesiam, etiam à duobus venerabilibus antistitibus Apostolicæ Pelagius & Ied s,

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Cælestius à
duobus sedis
Apostolicæ
Episcopis to-
to orbe dam-
natur.

Diploma
Pont. Roma-
narum ad o-
mnes vniuer-
saliter Epi-
scopos.

Sententia Ro-
mani Pontifi-
cis in here-
ticos.

Excommuni-
cationis vincu-
lis hæretici
ligati.

Romanâ se-
dē Pelagius
fallere non
præualuit.

sedis, Papa Innocentio, & Papa Zozy mo, nisi correcti
etiam egerint poenitentiam, toto Christiano orbe dam-
nati sunt. De quibus exempla recentium literarum, siue
que specialiter ad Afros, siue que vniuersaliter ad om-
nes Episcopos de memorata sede manarunt, ne forte
ad vestram sanctitatem nondum peruenerint, vobis cura-
uimus mitti. *Tom. 2. epist. 157. ad Optatum.*

Hunc sensum (*hæresim suam de peccato originali*) vobis
aperire Pelagius, vel timuit, vel erubuit, quæ discipu-
lus eius palam sine ullius obscuritatis ambagibus apud
sedem Apostolicam profiteri non timuit, nec erubuit.
Sed multum misericors memoratæ sedis Antistes, ubi
eum vidit ferri tanta præsumptione præcipitem, tan-
quam furem, donec si posset fieri, resipisceret, ma-
luit eum sensim suis interrogationibus & illius respon-
sionibus colligare, quam districtam ferendo sententiam
abruptum, quod iam pendere videbatur, impellere. Ideo
autem non dixi aperte ceciderat, sed propendere vide-
batur, quia superius in eodem libello suo, de huiusmo-
di quæstionibus locuturus, antè prædixerat: Si forte ut
hominibus quispiam ignorantia error obrepserit, ves-
stra sententia corrigatur. *To. 7. de peccato originali, con-
tra Pelag. & Cælestium, c. 6.*

Hanc eius prælocutionem venerabilis Papa Zozy mus
tenens, egit cum homine, quem falsæ doctrinae ventus
inflauerat, ut ea quæ illi à Diacono Paulino fuerant ob-
iecta damnaret, atque ut sedis Apostolicæ literis, quæ à
sanctæ memoriæ suo præcessore manauerant, præberet
assensum. At ille noluit quidem Diaconi obiecta dam-
nare, sed beati Papæ Innocentij literis non est ausus ob-
sistere, imò se omnia, quæ Sedes illa dānaret, dānaturum
esse promisit, atque ita velut pereneticus, ut requiesce-
ret tanquam leniter fatus, à vinculis tamē excommuni-
cationis, nondum est creditus esse soluendus. *Ibid. c. 7.*

Visus est ad tempus aliquid dicere (*de Pelagio sermo
est*) quod fidei Catholicae cōueniret, sed illam sedem usque
in finem fallere non præualuit. Post rescripta quippè
Africani Concilij, in quam prouinciam quidem do-
ctrina illa pestifera serpendo peruenerat, sed eam non
tam

tam latè occupauerat, alteque peruaferat, alia quoque
 ipsius in vrbe Roma, vbi diutissimè vixerat, atq; in his
 prius fuerat sermonibus contentionibusq; versatus, ^{Papa Zozi-}
 cura fidelium fratrum prolata patuerunt, quæ literis ^{mus literas}
 suis, quas conscripsit per orbem Catholicum perferē- ^{per orbē Ca-}
 das, Papa Zozimus execranda, sicut legere potuistis ^{tholicū mit-}
 attexuit. *Ibid. c. 21.* ^{tit, cōtra exe-}
^{cranda Pela-}
^{gij dogmata.}

Refellit enim iudiciū Palæstinum, propterea ibi vi-
 detur esse purgatus. Romanam verò Ecclesiam, vbi eū
 esse notissimum scitis, fallere vsquequaque nō potuit,
 quamuis & hoc fuerit vtrunq; conatus, sed, vt dixi, mi-
 nimè valuit. Recoluit enim beatissimus Papa Zozim⁹,
 quid imitandus præcessor eius de ipsis serferit gestis.
 Attendit etiam quid de illo sentiret prædicāda in Do- ^{Prædicanda}
 mino Romanorum fides, quorū aduersus eius errorē ^{Romanorum}
 pro veritate Catholica, studia consonantia cōcorditer ^{fides.}
 flagrare cernebat: inter quos ille diu vixerat, & quos
 eius dogmata latere non poterant: qui Cēlestium eius
 esse discipulum sic nouerāt, vt fidelissimum & firmis-
 simum possent de hac re testimoniū perhibere. Quid ^{De Palesti-}
 ergo de Palæstinę Synodi gestis, quibus se Pelagius ab- ^{ne Synodi ge-}
 solutum esse gloriatur, sanctus Papa innocētius iudi- ^{stis, Roma-}
 cauerit, quāuis & in literis eius, quas nobis rescripsit, ^{nus Pontifex}
 legere possitis, & commemoratum eū venerabili Pa- ^{iudicabat.}
 pæ Zoymo Synodus Africana respondit, quod vestræ
 caritati cū cæteris instructionibus misimus, tamē nec
 in hoc opere prætereundum videtur. *Ibid. c. 8.*

Nunc vero cū primitus beatissimi Papæ Innocen- ^{Innocentius}
 tij literæ, Episcoporum literis respondētes, Afrorum ^{Papa Pelagij}
 pariter hunc errorē (*Paruulos nasci absque peccato ori-* ^{errorem da-}
ginali) quē conantur isti (*Pelagiani*) perluadere, damna- ^{mnauit.}
 uerunt: Successor quoque eius sanctus Papa Zozimus
 hoc tenendum esse, quod isti de paruulis sentiunt, nū-
 quam dixerit, nunquam scripserit: Insuper etiā Cēle-
 stium se purgare molientem, ad cōsentiendum supra-
 dictis sedis Apostolicæ literis crebra interlocutione
 constrinxerit, profectò quicquid interea lenius actum
 est cum Cēlestio, seruata duntaxat antiquissimè & ro-
 bustissimè fidei firmitate correctionis fuit clemētissi-

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Pelagius &
Celestius à
Papa Zozimo
damnati.*

ma suasio non approbatio extitiosissima prauitatis. Et quod ab eodem Sacerdote postea Celestius & Pelagius repetita auctoritate damnati sunt, paululum intermissa, iam necessario proferenda ratio seueritatis fuit, non prauaricatio prius cognitæ, vel noua cognitio veritatis. *Tom. 7. contra duas Epist. Pelag. lib. 2. c. 3.*

Romani Pontifices Orientis & Occidentis Ecclesiarum curam habent.

Aduersus Pelagianitas quoque, nouos nostrorum temporum hæreticos, & disputatores callidos, arte magis subtili noxia scribentes, & ubicunque poterant publice per domos loquentes, per annos ferme decem laborauit, librorum multa condens & edens, & in Ecclesia populis ex eodem errore frequentissime disputans. Et quoniam iidem peruersi, sedi Apostolicæ per suam ambitionem eandem perfidiam persuadere conabantur, instantissime etiam Concilijs Africanis sanctorum Episcoporum gestum est, ut sancto Papæ urbis Romæ, & prius venerabili Innocentio, & postea sancto Zozimo eius successori persuaderetur, quod illa secta Catholica fide & abominanda & damnanda fuisset. At illi tantæ Sedis antistites, suis diuersis temporibus eosdem notantes, atque à membris Ecclesiæ præcidentes, datas literis ad Africanas, Orientis, & Occidentis Ecclesias, eos anathematizandos & deuitandos ab omnibus Catholicis censuerunt. *Tom. 1. Possidon. in vita Augustini, c. 18.*

Carthaginensis & Mileuitana Synodi Patres, sua gesta referrebant ad Apostolicam sedem.

Error Ecclesiastica auctoritate compressus non

Missæ sunt itaque de hac re (*aduersus hæresim pelagianam*) ex duobus Concilijs Carthaginensi & Mileuitano, relationes ad Apostolicam sedem, antequam gesta Ecclesiastica, quibus ad Episcopos prouinciæ Palæstinæ Pelagius perhibetur esse purgatus, vel in manus nostras, vel in Africam peruenissent. Scripsimus etiam ad beatæ memoriæ Papam Innocentium, præter Conciliorum relationes, literas familiares, ubi de ipsa causa aliquantò diutius egimus. Ad omnia nobis ille rescripsit, eodem modo quo fas erat, atque oportebat Apostolicæ sedis Antistitem. Quæ omnia modò legere poteris, si eorum fortè ad te vel nulla, vel non cuncta peruenerat: ubi uidebis seruata erga hominem moderatione, quæ debuit, ne damnetur, si praua dānaret, ipsum tamen nouellum & perniciosum errorem, sic Ecclesiastica auctori-

tate

tate compressum, ut multū miremur, adhuc esse quos-
dam, qui per quemlibet errorem gratiæ Dei conentur
obstare. *Tom. 2. epist. 106. Bonifacio, prope initium.*

*est defen-
dendus.*

Nonnulli Pelagianorum, antequam illa pestilentia
manifestissimo etiam Sedis Apostolicæ iudicio dāna-
retur, nobis innotescere potuerunt, quos nunc repen-
tē reticuisse perspicitis *Tom. 2. epist. 104 ad Sixtum.*

Pelagium Celestiumque. i. inuentores vocum noua-
rum, quæ sicut dixit Apostolus, * ædificationis nihilū,
sed magis vanissimas consueuerūt parere quæstiones,
Ecclesiastica cōmunionē priuari, Apostolici vigoris
auctoritate cēsemus, donec resipiscant de Diaboli la-
queis, à quo captiui tenentur secundū ipsius volunta-
tem, eosq; interim Dominico ouili non recipi, quod
ipsi peruersæ viæ secuti tramitem deserere voluerunt.
Abscindendi enim sunt, * qui vos conturbant, & volūt
conuertere Euāgelium Christi. Simul autem præcipi-
mus, ut quicumq; id percinacia simili defensare nitun-
tur, per eos vindicta constringat. Absint atrijs Domi-
ni, careant custodia pastoralis. *Tom. 2. epist. 83. Innocent:
Papa ad Concil. Mileuit.*

* 2. Tim. 2:

*Sentētia ex-
communica-
tionis in hæ-
reticos, à Ro-
mano Ponti-
fice lata.*

* Gal. 5:

Videtis certē in his verbis, quemadmodū Papa bea-
tissimus Innocentius non tanquam de incognito lo-
qui videatur. Videtis qualē tulerit de illius purgatio-
ne sententiā. Videtis quid successor eius sanctus Papa
Zozimus recolere debuerit, sicut recoluit, ut in eo sui
præcessoris iudiciū, remota cunctatione firmaret. *To.
7. de peccato originali, c. 9. Lege de eodem To. 7. contra duas
Pelagian. epist. c. 4. Item contra Iulianum, lib. 1. c. 2.*

Postea quā Pelagiana hæresis, cum suis auctoribus,
ab Episcopis Ecclesiæ Romanæ, prius Innocētiō, dein-
de Zozimo, cooperatibus Conciliorum Africanorum
literis conuicta atq; damnata est: scripsi duos libros
aduersus eos, vnum de gratia Christi, alterum de pec-
cato originali. *Tom. 1. lib. 2. Retract. c. 50.*

*Hæresis Pe-
lagiana ab
Episcopis Ro-
manis, coope-
rantibus Con-
cilijs Africa-
nis, conuicta*

*VIII. Romano Pontifici Augustinum sua scripta subiecisse,
eiusq; mandatis obtemperasse.*

atq; dānata:

HAEC autem, quæ duabus epistolis eorum respon-
deo, vni scilicet, quam dicitur Romam misisse Iu-
lia-

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Ianus, credo, ut per illam quos posset, suos aut inueniret, aut faceret: alteri autem quam decem & octo, velut Episcopi participes eius erroris, non ad quoslibet, sed ad loci illius Episcopum sua calliditate tentandum & ad suas partes, si posset fieri, traducendum, ausi sunt Thessalonicam scribere: hæc ergo quæ istis, ut dixi, duabus epistolis illorum ista disputatione respondeo, ad tuam potissimum dirigere sanctitatem, non tam discenda, quam examinanda, & ubi foris aliquid dissoluerit, emendanda constitui. *To. 7. contra duas Epist. Pelagianorum, ad Bonifacium Romanum Pontificem, lib. . c. 1. Vide testimonium illud: fefellit enim &c. in titulo precedenti. Ibi reperies de Palastina Synodi rebus gestis Romanum Pontificem iudicasse.*

Iussu Romani Pontificis, cogebatur Synodus in Mauritania.

Quauis tuæ sanctitatis nullas ad meipsum datas acciperim, tamen quia illæ quas ad Mauritaniam Cæsariensem misisti, me apud Cæsaream præsentem venerunt, quoniam nos iniuncta nobis à venerabili Papa Zozimo, Apostolica sedis Episcopo, Ecclesiastica necessitas traxerat, factum est, ut ea quæ scripsisti, etiam ipse perlegerem. *Tom. 2. epist. 157 Optato, statim in principio.*

Augustinus Apostolicæ sedis literis obtemperans, Cæsaream profectus est.

Poterant utique (Donatistæ) suspectum eum habentes reculare congressum. Tamen omnipotentis Dei præstitit auxilium, ut postea in Cæsariensi Mauritaniæ ciuitate constitutus venerabilis memoriæ Augustinus, quod eum venire cum alijs Episcopis sedis Apostolicæ literæ cōpulerunt, ob terminandas videlicet alias Ecclesiæ necessitates, &c. *Tom. 1. Post. dominus in vita Aug. c. 14.*

CAPVT DECIMVM DE SACRIS CONCILIIS.

I. Quæstiones obscuras & arduas in Ecclesia, Conciliorum generalium uesimione terminari.

De rebaptizandis hæreticis, ante plenarij Concilij definitionem, sancti Pa-

latus huius obscuritas (de non rebaptizandis hæreticis) prioribus Ecclesiæ temporibus, ante schisma Donati, magnos viros, & magna caritate præditos, patres Episcopos ita inter se compulsi talia pace disceptare, atque fluctuare, ut diu Conciliorum

liorum in suis quibusque regionibus diuersa statuta
nutauerint, donec plenario totius orbis Concilio,
quod saluberrimè sentiebatur, etiam remotis dubita-
tionibus firmaretur. *Tom. 7. de Baptis. contra Donatist.*
lib. 1. cap. 7.

*tres salua pa-
ce discepta-
sunt.*

Vtrum & ab ijs, qui nunquam fuerunt Christiani,
possit Baptismus dari: nec aliquid temerè inde affir-
mandum est, sine auctoritate tanti Concilij, quantum
tantæ rei iufficit. De ijs verò, qui ab Ecclesiæ vnitatem
separati sunt, nulla iam quæstio est, quin & habeant, &
dare possint, & quin perniciosè habeant, perniciosè-
que tradant extra vinculum pacis. Hoc enim iam in
ipsa totius orbis vnitatem discussum, consideratum, per-
fectum, atq; firmatum est. *Tom. 7. contra epist. Parmen.*
lib. 2. c. 13.

Nobis tutum est, in ea non progredi aliqua temeri-
tate sententiæ, quæ nullo in Catholico regionali Cō-
cilio cæpta, nullo plenario Concilio terminata sunt.
Id autè sit cura securæ vocis asserere, quod in guber-
natione Domini Dei nostri, & Saluatoris Iesu Christi
vniuersalis Ecclesiæ consensione roboratum est. *To 7. asserere,*
de Baptis. contra Donatist. lib. 7. c. 53. Similem sententiam
habet contra Cresconium, lib. 1. c. 33. To. 6. de hæresibus, har.
69. Donatistas ex eo hæreticos confirmat, quod contra vni-
uersæ ecclesiæ definitionem ad se venientes rebaptizent.

*Id tatum est
quod vniuer-
salis Ecclesiæ
consensione
roboratum est.*

II. Conciliorum plenariorum magnam auctoritatem esse,
quibus & Prouincialia cedant, & Doctores et-
iam si qui ab illis discrepent.

QVod per vniuersæ Ecclesiæ statuta firmatum est,
vel vnius Episcopi auctoritati, vel vnius prouin-
ciæ Concilio præferendum est. *To. 7. de Baptism. contra*
Donatist. lib. 2. c. 1.

At præsentēs hæretici vnius vel alterius auctoritatem,
Synodo generali, vel reliquis omnibus Patribus præfe-
runt.

Et ipsa Concilia, quæ per singulas regiones vel pro-
uincias fiunt (quis nesciat) plenariorum Conciliorum au-
doritati, quæ fiunt ex vniuerso orbe Christiano, sine

Confessionis Augustiniana Lib. I.

illis ambagibus cedere, ipsaque plenaria sapè priora posterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur, quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat, sine villo typho sacrilegæ superbix, sine vlla inflata ceruice arrogantix, sine vlla contentione livida invidiæ, cum sancta humilitate, cum pace Catholica, cum caritate Christiana. Ibid c. 3.

Obseruet hic paucæ Lector, ut Augustini mentem rectius assequatur. Plenaria Concilia summi Pontificis auctoritate confirmata nunquam in his, quæ ad fidem pertinent, per posteriora Concilia leguntur emendata: nisi fortè quod pressius & obscurius in prioribus dictum est, id fusius & apertius in posterioribus explicatur. Augustinus autem videtur de emendatione legum agere, quæ scilicet ad res gestas vel gerendas referuntur, quod indicant verba illa (Cum aliquo rerum experimento aperitur, quod clausum erat) nam hæ potius res quàm doctrina fidei, solent experimentis innotescere. Nec prætermittendum est, plenaria Concilia nominari ab Augustino, non solum ea, quæ nos generalia & œcumenica dicimus, sed etiam quædam alia, quæ in aliqua regione fuerint alijs provincialibus frequentiora. nam. l. lib. Retract. c. 17. Hipponens. Synodus vocatur plenaria. & Patres in Concil. Carthagenens. 3 c. 38. inter quos Augustinus fuit, Capuensem Synodum etiam nominant plenariam.

Quod autem ait (Beatus Cyprianus) Nec quisquam dicat, quod accepimus ab Apostolis hoc sequimur: Quando Apostoli non nisi vnâ Ecclesiam tradiderunt, & baptismum vnum, quod non nisi in eadem Ecclesia sit constitutum; non me tantum mouet, ut Baptismum Christi etiam apud hæreticos inuentum audeam reprobare: sicut etiam ipsum Euangelium cum apud eos inuenio, necesse est ut approbem, quanuis eorū de re est error: quantum me mouet, fuisse quosdam sancti Cypriani temporibus, qui consuetudinem illam, contra quam fiebant Africana Concilia de qua & ipse paulò antè dixit: Frustrà quidā quia ratione vincuntur, consuetudinem nobis opponunt: diceret ab Apostolis traditam.

Dist. 8. cap.
Frustra.

Consuetudo
antiquior

Nec

Nec inuenio cur istam consuetudinem improbēt, quæ ^{generalis} post Cyprianum etiam plenario totius orbis Concilio ^{plenario} confirmata est, quam tam robustam & antè idem Cyprianus inuenerit, vt cū eius mutandæ causa aucto- ^{Concilio con-} ritatem quam sequeretur vir tanta scientia præditus ^{firmata, vi-} quæreret, non nisi in Africa sola factum paucis ante se ^{cit consuetu-} annis Agrippini Concilium reperiret. Quod cū sibi ^{dinem quam} aduersus totius orbis morem non sufficere cerneret, ^{allegabat Cy-} has rationes arripuit, quas modò nos antiquitate ip- ^{prianus.} sius consuetudinis, & plenarij postea concilij auctori-
tate firmari, diligentius considerantes, veri potius si-
miles, quàm veras esse inuenimus, quæ illi veræ visæ
sunt, in obscurissima quæstione laboranti, & de remis-
sione peccatorum fluctuanti: vtrū in Baptismo Christi
possit non fieri, & verum possit apud hæreticos fieri
vbi si minus ei aliquid reuelatum est, vt magnitudo
caritatis eius, qua vnitatem non deseruit, probaretur,
non ideò quisquam tantis eius firmamentis meritisq;
virtutum, & tantæ copię gratiarum debet se audere
preponere, * quia vniuersalis Concilij admonitus fir-
mitate, videt aliquid, quod ille non videt, quia plena-
rium de hac re Concilium nondum habebat Ecclesia.

Tom. 7. de Baptis. contra Donatist. lib. 4. c. 6.

* Quare præposterè faciunt qui contra Concilij plena-
rij definitionem, sententiā aliquam Doctoris cuiuspiam
Catholici pertinaciter tuentur, quam ille ante plena-
rium illud Concilium non pertinaciter, sed salua Ec-
clesiæ auctoritate atq; vnitate tenuit.

Nec quisquam dicat, quod accepimus ab ^{Perpetua} Apostolis, hoc sequimur: quantò robustius nunc dici-
mus, quod Ecclesiæ consuetudo semper tenuit, quod ^{Ecclesiæ,} hæc disputatio dissuadere non potuit, & quod plena-
rium Concilium confirmauit, hoc sequimur. ^{Ibidem} ^{plenarij Con-} ^{cilij quanta} ^{fi. auctori-} ^{tas.} ^{Cyprianus} ^{Epist. 15. ad} ^{Quintum.}

Sanctus Cyprianus, tantò excellentior, quantò hu-
milior, qui documentum Petri sic amauit, vt dice-
ret, documentum scilicet nobis & concordie & pa-
tientie tribuens, vt non pertinaciter nostra ame-
mus, sed quæ aliquando à fratribus & collegis nostris

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Veritati eli-
quata & de-
clarata per
plenarium
Concilium,
cedere debet
quiuis Catho-
licus Do-
ctor.
* Gal. 2.
Posterius Ec-
clesiæ Cōciliū
vniuersale,
merito præpo-
sitū fuit prio-
ri illi Conci-
lio, cui B.
Cyprianus
præfuit par-
ticulari.*

utiliter & salubriter suggeruntur, si sint vera & legiti-
ma, ipsa potius nostra ducamus: Satis ostēdit facili-
mō se correcturū fuisse sententiam suam, si quis ei demō-
straret Baptismum Christi, sic dari posse ab ijs qui fo-
ras exierunt, quemadmodum amitti non potuit, cū
foras exirēt, vnde multa iam diximus, nec nos ipsi ta-
le aliquid auderemus asserere, nisi vniuersæ Ecclesiæ
concordissima auctoritate firmati, cui & ipse sine du-
bio cederet, si iam illo tempore quæstionis huius ve-
ritas, eliquata & declarata per plenarium Concilium
solidaretur. Si enim Petrum laudat & prædicat, ab vno
posteriore collega patienter concorditerque* corre-
ctum, quantō citius ipse cum Concilio prouinciæ suæ
vniuersi orbis auctoritate patefacta veritate celsisset?
&c. *Tom 7. de Baptismo contra Donatistas, lib. 2. c. 4.*

Quapropter illud vnum isti considerent, quod om-
nibus patet. Si auctoritas Cypriani sequēda est, magis
eam sequendam esse in vnitāte seruanda, quā in Ec-
clesiæ consuetudine commutanda. Si autē Concilium
eius attenditur, huic est vniuersæ Ecclesiæ posterius
Concilium præponendum, cuius se membrum gaude-
bat, & vt se in totius corporis compage retinenda cæ-
teri imitarentur, sæpius admonebat: nam & Concilia
posteriora, prioribus apud posteros præponūt, & vni-
uersum partibus semper iure optimo præponitur. *Ibi-
dem, cap 9.*

*III. Ad communes prouinciæ vel regionis causas tra-
ctandas, Concilia à Metropolitano vel Pri-
mate conuocanda esse.*

PLacuit, vt non sit vltra fatigandis fratribus anni-
uersaria necessitas, sed quoties exegerit causa cō-
munis id est, totius Africæ, vndecunq; ad hanc sedem
(*Carthaginensem*) pro Cōcilio datæ literæ fuerint, cō-
gregandam esse Synodum in ea prouincia, vbi oppor-
tunitas persuaferit. Causæ autem, quæ communes non
sunt, in suis prouincijs iudicentur. *Tom. 1. Conciliorum
Mileleuitan. Concil. Canon 9.*

Tractoria ad me decimo Idus Nouembris venit,
iam finito die, & me valde indispositum inuenit, vt
occur-

occurrere omnino non possem. Veruntamen siue imperitiam meam mouerit, siue iuste motus sim, tuæ sanctitatis & grauitatis est arbitrari. Legi in eadem tractoria, etiam ad Mauritanias esse scriptum, quas prouincias scimus suos habere Primates. Quod si ex eis ad Numidiam conuocandum esset Concilium, oportuit utique, ut aliquorum Maurorum Episcoporum, qui illic priores sunt, nomina in tractoria ponerentur. *Tom 2. Epist. 217 Victorino.*

*Prouinciæ
suos habebant
primates
Episcopos.*

Præterea venerabilis frater & Collega noster Xantippus Tagonensis dicit, quod eum Primatus ipse contingat, & erga plurimos sic habetur, & tales mittit epistolas. *Ibidem.*

Vnde peto Beatitudinem tuam, ut mihi ignoscas, & primò instare digneris, ut inter tuam sanctitatem, & senem Xantippum concorditer cõstet, quis vestrum debeat conuocare Concilium: aut certè quod salubrius arbitror, sine cuiusquam præiudicio, ambo conuocate collegas vestros. *Ibidem.*

Nam sicut Pontifex totius orbis Christiani ita Primates, sua quisque prouincia supra ceteros Episcopos sollicitudinem gerunt. Ego, inquit, Aurelius Concil. Afric. cap. 22 cunctarum Ecclesiarum dignatione Dei, ut scitis fratres, sollicitudinem gero. Per orbem Africanum intellige.

IIII. Definitioni Concilij legitimi acquiescendum esse.

Hic tantæ diligentiae etiam illud est additum, ut & nos & ipsi, quemadmodum ipse Iudex, verbis nostris subscriberemus, ne quisquam diceret in illis gestis aliquid vel postea fuisse corruptum. Cum enim adhuc viuētibus eis, qui subscripserunt, innotuerint eadem gesta omnibus locis, in quibus oportet ut innotescant, sic etiam ad posteros confirmata veritas perdurabit. Nolite ergo esse ingrati tantæ misericordiae Dei, quæ per istam diligentiam vobis ministrata est. Nulla excusatio iam remansit. Nimum dura, nimum

Hæretici nolentes credere legitimi Concilij definitioni, misericordiae Dei

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*sunt ingratiss
& nullam
habent excu
sationem.*

*Patres Con
cilij Arimi
ensis quo
modo dece
pti, & quod
eorum dece
ptio nō labe
factauerit
Ecclesiam Ca
tholicam fidē.*

diabolica sunt hominum corda, quæ adhuc tantæ ma
nifestationi veritatis obfistunt. *1 om. 2 Epist. 15 2. ad po
pulum factionis Donatiana, prope initium.*

Hoc est illud homoufion, quod in Concilio Nicæ
no aduersus hæreticos Arrianos à Catholicis patribus
veritatis auctoritate, & auctoritatis veritate firmatum
est: quod postea in Concilio Ariminensi, propter no
uitatem in verbis minus quàm oportuit intellectam,
quam tamen fides antiqua pepererat, multis paucorū
fraude deceptis, hæretica impietas sub hæretico impe
ratore Constantio labefactare tentauit. Sed post non
longum tempus libertate fidei Catholicæ prævalente,
posteaquàm vis verbi, sicuti debuit, intellecta est, ho
moufion illud Catholicæ fidei sanitate longè lateque
defensum est. *To. 6. cont. Maximi. l. 3. c. 14.*

*V. Patres qui erant in Concilijs gesta sua & decreta
cum Rom. Pontifice communicasse, eiusq; au
thoritate confirmari voluisse.*

*Et liber hæ
reticus, &
responsio Ca
tholicorū, ad
Romanū Pō
tificem à Pa
tribus Con
cilijs mittan
tur.*

Protulerunt eundem librum (*scilicet Timasius & Ia
cobus*) Pelagij esse dicētes, & vt ei respōderetur im
pendio rogauerunt. Factum est. Ad eosdem rescripta
est ipsa respōsio. Agētes gratias rescripserunt. Vtrunq;
misimus, & cui responsum est, & quod responsum est.
Et ne nimium essemus onerosi, signa fecimus his locis,
vbi petimus inspicere non graueris, quemadmodū sibi
obiecta quæstione, quod gratiam Dei negaret, ita re
spondit, vt eam esse non diceret, nisi naturam, in qua
nos condidit Deus. *To. 2. epi. 59. ad Innocentium papam.*

*Decretum
Synodi Car
thaginens.
contra Pela
ginum ad Ro
manum Pon
tificem mitti
tur.*

Ista cū scriberem, cognoueramus in Ecclesia Car
thaginensi aduersus eos Episcopalis Concilij conditū
fuisse decretū, per epistolam sancto & venerabili Pa
pæ Innocentio dirigendum, & nos de Concilio Numi
diæ ad eandē Apostolicā sedē iam similiter scripsera
mus. Oēs enim, qui spē habemus in Christo, huic pesti
feræ impietati resistere, eamq; concorditer damnare
& anathematizare debemus. *To. 2. epi. 94. ad Hilarium.*

Domino beatissimo & honoratissimo fratri sancto
Innocentio Papæ, Aurelius, Mundius, Rusticanus, Fi
dentiū, Euagrius, Antonius, Palatinus, Adeodatus,

Vin

Vincentius, Publianus, Theasius, Tutus, Panthoni-
 us, Victor, Restitutus, Rusticus, Fortunatianus, alius Re-
 stitutus, Ampelius, Animus, Foelix, Donatianus, Adeo-
 datus, Octavius, Serotinus, Maiorinus, Posthumanus,
 Trispulus, Victor, alius Victor, Leucius, Macianus, Fru-
 ctuosus, Faustianus, Quoduultdeus, Candorius, Ma-
 ximus, Megarius, Rusticus, Ruffianus, Proculianus,
 Thomas, Ianuarius, Octavianus, Prætextatus, Sixtus,
 Quoduultdeus, Penthadius, Quoduultdeus, Cypria-
 nus, Seruilius, Pelagius, Marcellus, Venantius, Didy-
 mus, Saturninus, Tiazacemus, Germanus, Germania-
 nus, Inuentius Maiorinus, Inuētius, Candidus, Cypria-
 nus, Aemilianus, Romanus, Africanus, & Marcelli-
 nus, qui in Concilio Ecclesiæ Carthaginēsis adfuimus.

Et post commemorationem eorum, quæ in concilio aduersus
 Pelagium acta erant, subiungunt.

Hoc, Domine frater sancte, caritati tuæ intimandum duximus, vt statutis
 nostræ mediocritatis, etiam Apostolicę sedis adhibea-
 tur auctoritas, pro tuenda salute multorum, & quorū-
 dam peruersitate etiam corrigenda. *Tom. 2. epist. 90. ad
 Innocent. Pont. Roman. prope initium.*

Si Pelagius Episcopalibus gestis, quę in Oriente cō-
 fecta dicuntur, etiam tuæ venerationi iustē visus fuerit
 absolutus, error tamen ipse & impietas, quæ tam mul-
 tos assertores habet, per diuersa dispersos, etiā aucto-
 ritate Apostolicę sedis anathematizanda est. Conside-
 ret enim sanctitas tua, & pastoralibus nobis compatia-
 tur visceribus, quā sit pestiferum & exitiabile ouib⁹
 Christi, quod istorum sacrilegas disputationes neces-
 sariō sequitur, vt nec orare debeamus, ne intremus in
 tētionem, quod Dominus & discipulos monuit, &
 posuit in oratione, quam docuit. *Ibidem.*

Quæcunq; aut alia ab eis obijciuntur, non dubitam⁹
 venerationem tuā cū gesta Episcopalia perspexerit,
 quæ in Oriente in eadē causa confecta dicuntur, id iu-
 dicaturā, vnde oēs in Dei misericordia gaudeam⁹. *Ibid.*

Domino beatissimo, meritoque venerabili, & in
 Christo honorando Papæ Innocentio, Siluanus, Va-
 lentinus, Aurelius, Donatus, Restitutus, Lucianus,
 Ali-

Petrum Pa-
 tres Concilij
 Carthaginen-
 sis suis statu-
 tis, Aposto-
 lica Sedis
 adhiberi au-
 thoritatem
 Quamuis
 Hæresiar-
 cha resipiscas
 impietas ta-
 men multos
 habens asser-
 tores, aucto-
 ritate sedis
 Apostolicæ
 anathema-
 tizanda est.

* Matth. 26.
 * Matth. 6.
 Luc. 11.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Alipius, Augustinus, Placentius, Seuerus, Fortunatus, Possidius, Nouatus, Secundus, Maurentius, Leo, Faustianus, Cresconius, Malcus, Littorius Fortunatus, Donatus, Ponticanus, Saturninus, Christonius, Honorius, Lucius, Aedeodatus, Processus, Cresconius, Secundus, Felix, Asiaticus, Ruffinianus, Faustinus, Seruus, Terentius, Cresconius, Sperantius, Quadratus, Lucillus, Sabinus, Faustinus, Cresconius, Victor, Gigantius, Possidonius, Antoninus, Innocentius, Præsidius, Crescētius, Felix, Antonius, Victor, Honoratus, Donatus, Petrus, Præsidius, Cresconius, Lampadius, Delphinus, ex Concilio Mileuitano in Domino salutem. Hæc, *inquiunt, (cū de hæresi Pelagiani loquuti fuissent)* insinuates Apostolico pectori tuo, nō opus habemus multa dicere, & tantam impietatem verbis exaggerare, cū procul dubio te ita permoueant, vt ab eis corrigendis ne latius serpāt, multosque contaminent, vel potius interimāt, dum sub nomine Christi, à gratia Christi penitus alienant omnino dissimulare non possis. *Et sub finem Epistolæ:* Hæc ad sanctitatem tuam de Concilio Numidiæ scripta direximus, imitantes Carthagenensis Ecclesiæ, Carthagenensis prouinciæ coepiscopos nostros, quos ad Sedem Apostolicam, quam beatus illustras, de hac causa scripsisse comperimus. *Tom 2. epist. 92. Concilij Mileuitani ad Innocentium Papam.*

VI Hæreticorum mores circa Concilia.

CVM in auribus nostris fama crebre laceret, hoc vobis vestros Episcopos dicere, cognitorem præmio fuisse corruptum, vt contra eos sententia proferretur, vos autem ista facile credere, ac propterea multos vestrum adhuc nolle acquiescere veritati, placuit nobis, cogente Domini caritate, ex Concilio nostro hæc ad vos scripta dirigere, quibus primitus admoneremini, illos vobis victos atque cōuictos hæc mendacia iactare: qui etiam in suo mandato, quod pro illa collatione fecerunt, & suis nominibus atque subscriptionibus firmauerunt, nos illic traditores & persecutores suos esse dicentes, in falsitate atque mendacio manifestissimo detecti atque cōuicti sunt, ita vt volentes gloriari de mul-

titu-

Conciliū Mileuitanū causam Pelagij ad sedem Apostolicā refert.

Similia hoc tēpore Catholi. in patribus, qui Concilio interfuerūt, hæretici obijciūt, ne suā causam defendere videantur.

ritudine coepiscoporum suorum, inter aliquorum absentium nomina, etiam mortui nomen infererent. Et cum quereretur ubi esset, subita perturbatione cæcati, ipsi eum confiterentur in itinere defecisse. Et cum interrogarentur, quomodo potuerit apud Carthaginem subscribere, qui in itinere iam defecerat, vehementius perturbati, alio mendacio se obligauerunt, respondentes eum à Carthagine redeuntem fuisse defunctum. De quo mendacio exire omnino minimè potuerunt. Ecce quibus creditis, vel de antiqua traditione, vel de cognitoris corruptione, qui mandatum suum, ubi nobis obiecerunt crimē traditionis, non potuerunt conscribere sine crimine falsitatis. *Tom. 2 Epist. 152. ad populum factionis Donatiana, in principio.*

Ecce et piscopi partis vestræ, quos omnes elegerunt, ut pro omnibus loqueretur, conati sunt quantum potuerunt, ut omnino ipsa causa non ageretur, propter quam tantus numerus Episcoporum utriusque partis de vniuersa Africa, & de tam lōginquis locis Carthaginem venerat. Et cum omnis anima suspensa expectaret in tanta collectione quid ageretur, illi vehemēter instabant, ut nihil ageretur. Quare hoc? nisi quia causam suam malam sciebāt, & facillimè se posse conuinci, si ageretur, dubitare nō poterant? Ipse ergo animus eorum quo timebant ne causa ageretur, iam victos eos esse monstrabat. Si enim extorquent quod volebant, ut iā collatio ipsa non fieret, nec disputationibus nostris veritas appareret, redeūtes à Carthagine, quid vobis erant responduri? quid demonstraturi? Credo prolaturi erant gesta, & dicturi vobis, nos instabamus, ut causa nō ageretur, illi instabāt, ut ageretur; Vos expectatis videre quid egerimus: Ecce legite ubi eos vicimus, ut nihil ageremus. Fortè & vos responderetis, si cor haberetis: Nihil ergo acturi, ut quid istis; vel poti⁹, qui nihil egistis, ut quid redistis? Denique posteaquam nō potuerunt efficere quod conati sunt, id est, ut causa nō ageretur, ipsa actio demonstrauit, quid timuerint, quādo in omnibus victi sunt. *Ibidem, paulo infra.*

Nō sunt dissimiles huius tēporis heretici. Nam omnem mouerūt lapidem, ne Conciliū cogeretur, et ne coactū felicem exitū haberet. Ea verò spe frustrati artes varias excogitant, ut illis perfecti iam & approbati, non secus quam Arriani olim Nicenī concilij auctoritatē totam quacūque arte labefacerent.

Iam vos ergo totius pœniteat huius erroris, ne argumento

Confessionis Augustiniana Lib. 1.

*Vox omnium
est penè hæ-
reticorum, non
posse se in cō-
cilio liberè
sententias suas
dicere.*

*Peiora nunc
fieri ab hæ-
reticis res
ipsa docet.*

mento miserrimo utamini, quo vniuersi utuntur heretici, quos à pernicioſa licentia leges Imperatorum Catholicorum premunt. Omnes quippe huiusmodi dicunt, quod ipſe dixiſti, laborare illam partem rationis inopia, quæ in differendo cùm terrorem ſurrogat nullum à prudentibus impetrat, ſed cæcum à meticuloſis extorquet aſſenſum. Noui deniq; heretici vos eſtis, ſed iſtam penè omnium hereticorum veterem vocem cum ceteris agnouiſtis atq; tenuiſtis, nec vos & alios decipiat: velut talẽ vocem habẽtes aduerſus nos, qualẽ nos aduerſus Donatiſtas, quos ad collationẽ nobiſcũ venire per imperialia iuſſa compulimus. Illorum. n. furor occupauerat Africam totam, nec prædicari à Catholicis veritatem cõtra ſuum patiebantur errorem, violentis aggreſſionibus, latrocinationib⁹, itinerum obſidionibus, rapinis, ignibus, cædibus multa vaſtantes, cuncta terrentes. Cum quibus apud Episcopos, quos communes non habebamus, nihil agere poteram⁹. Quod verò ante centum ferme annos maiores noſtri cum eis egerant, iam populorum memoria non tenebat. Hæc igitur neceſſitas cõpulit, vt ſaltẽ geſtis noſtra collatione confectis, eorum cõtunderemus inuerecundiam, & reprimereſſemus audaciam. *To. 7. cont. Iulianum Pelag. li. 3. c. 1.*

VII. Heretici nolentes acquieſcere Concilijs quomodo tractandi.

*Sunt igitur
lupi & cõtè-
rendi eſſent,
qui generalis
Synodi defini-
tioni acquie-
ſcere nolũt.*

Verum iſtorum ſuperbia, quæ tãtum ſe extollit aduerſus Deũ, vt nõ in illo velit, ſed potius in libero arbitrio gloriari, hæc etiã gloriã captare intelligitur, vt propter illos Orientis & Occidentis Synodus congregetur. Orbẽ quippè Catholicũ, quoniam Dominus eis reſiſtente, peruertere nequeunt, ſaltẽ cõmouere conantur: cum potius vigilantia & diligentia paſtorali, poſt factum illis cõpetens ſufficiensq; iudicium, Vbi-
cunq; iſti lupi apparuerunt, cõtèrendi ſint, ſiue vt ſauentur, atq; mutantur, ſiue vt ab aliorum ſalute atque integritate vitentur. *To. 7 cõtra duas epi. Pelag. li. 4. c. 12.*

Hæc igitur neceſſitas compulit, vt ſaltem geſtis noſtra collatione confectis, eorum cõtunderemus inuerecundiam, & reprimereſſemus audaciam. Veſtra verò a-

pu

puđ comperens iudicium communium Episcoporu,
modò causa finita est. Nec amplius vobiscum agendũ
est, quantum ad ius examinis pertinet, nisi vt prolata
de hac re sententiam cum pace sequamini: quòd si
nolueritis, à turbulenta vel infidiosa inquietudine co-
hibeamini. Tom. 7 contra Iulian. Pelag. lib. 3. cap. 1.

*Prolatam
Cōcilij sen-
sentia sequi
volentes, à
turbulenta
infidiosaq;
inquietudi-
ne cohibēdi*

Gloriosissimo imperatore Honorio Augusto sextũ
consule 16. calendas Iulias, Carthagine in Basilica re-
gionis secundæ. In hoc concilio legationem suscepe-
runt Theasius & Euodius contra Donatistas: in quo
consilio insertum est commonitorium, quod ita in se
continet: commonitorium fratribus Theasio & Euo-
dio legatis ex Carthaginēsi consilio, ad gloriosissimos
religiosissimosque principes missis, cū Domini auxi-
lio piissimos imperatores adierint, eis insinuent, quē-
admodum plena fiducia, secundũ superioris anni cō-
cilium, Donatistarum præpositi actis municipalibus
sunt conuenti, vt si considerent de assertionibus suis,
electis ex suo numero aliquibus idoneis, nobiscũ pa-
cificè conferrent, & mansuetudine Christiana, si quid
veritatis tenerent, non ambigerent demonstrare, quo
ita synceritas Catholica, quæ iam pridē superioribus
temporibus claruit, nũc quoque per imperitiã vel per-
tinaciam resistantibus innotesceret: sed quia dissiden-
tia premebantur, nihil penè ausi sunt respōdere. Vnde
quia impletum est erga eos Episcopale ac pacificum
Officium, & illi qui veritati respōdere nequiverũt, ad
immanes violentias sunt cōuersi, ita vt multos Episco-
pos, multosque clericos (vt de laicis taceamus) insidiis
oppresserint: Ecclesias etiã aliquas inuaderint, aliquas
inuadere pertentaerint: ipsorum iam clementiæ est
cōsulere, vt Ecclesia Catholica, quæ eos religioso vte-
ro genuit, & fidei firmitate nutriuit, eorum etiam pro-
spectione muniatur, ne temerarij homines religiosi
temporibus, infirmos populos terrendo, præualeant,
quoniam secundo deprauare non possunt. Nota est e-
nim & sæpè legibus cōclamata, Circumcellionũ, qua
furiunt, detestabilis manus, quæ etiam ipsorum reli-
giosissimorum suprà Principum frequentibus san-
ctio-

*Donatistæ
inter se dis-
cordes.*

*Hæretici ve-
ritate supe-
rati ad arma
confugiunt,
Episcopos op-
primunt, Ec-
clesias inua-
dunt, &c.*

ctio-

Confessionis Augustiniane Lib. I.

*Hæreticorū
furore, Apo-
stolico exem-
plo, armis re-
primi posse.
Act. 23.*

*Multa pecu-
niaria ad-
uersus hære-
ticos à Theo-
dosio impera-
tore statuta.*

*Hæreticis fa-
cultas dene-
ganda ex te-
stamenti a-
liquid capi-
endi vel re-
linquendi.*

tionibus condemnata est. Aduersum quorum furo-
rem possemus non insolita, nec à Scripturis sanctis
aliena impetrare subsidia, quando Apostolus Paulus
(sicut in Apostolorum actibus * fidelibus notum est)
factiosorum conpirationē, militari etiam submovit
auxilio. Sed nos illud poscimus, ut Catholicis Ecclesijs
ordinum per ciuitates singulas, & vicinorum quorū-
que possessorum per diuersa loca, sine vlla dissimula-
tione tuitio præbeatur. Simul etiam petendū, ut illam
legem, quæ à religiosæ memoriæ eorum patre Theo-
dosio, de auri libri decem, in ordinatores vel ordina-
tos hæreticos, seu etiam in possessores (ubi eorum cō-
gregatio deprehenditur) promulgata est, ita deinceps
cōfirmari præcipiant, ut in eos valeat, cōtra quos pro-
pter eorum insidias Catholici prouocati, contestatio-
nem deposuerunt: ut hoc saltem terrore, à schismatica
vel hæretica prauitate desistant, qui consideratione æ-
terni supplicij, emendari, corrigiq; dissimulant. Petē-
dum etiam, ut lex, quæ hæreticis, vel ex donationibus
vel ex Testamentis aliquid capiendi vel relinquendi,
denegat facultatem, ab earum quoque pietate hæcte-
nus repetatur, ut eis relinquēdi vel sumēdi vis adima-
tur, qui pertinacię furore cæcati, in Donatistarum er-
rore perseuerare voluerint. *Tom. I. Cōciliorum, Concil-
Afric. cap. 60. Huic concilio & legationi Augustinum
presentem subscripsisse, constat ex epistola 10. ad Bonifaciū
Comitem.*

CAPVT VNDECIMVM DE

AVCTORITATE PATRVM, DO-
ctorumque Ecclesiæ.

*I. Neminem Patrum habere parem cum Scri-
pturis auctoritatem.*

HÆC non ideo cōmemorauī, quòd dispu-
tatorum quorumlibet sententijs, tanquam
canonica auctoritate nitamur, sed ut appa-
reat ab initio vīq; ad præsens tēpus, quo ista
nouitas orta est, hoc de originali peccato apud Eccle-
siæ

dem tanta cōstantia custoditum. Tom. 7. lib. 3. de peccat. mer. & remiss. cap. 7

Neq; enim quorumlibet disputationes, quāuis Catholicorum & laudatorum hominū, velut Scripturas canonicas habere debemus, vt nobis non liceat salua honorificētia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorū scriptis improbare atque respuere, si fortē inuenimus, quōd aliter senserint, quā veritas habet, diuino adiutorio vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Tom. 2. Epist. iii. ad Fortunatianum.

Aliquorū Patrum opinio quando & quomodo inprobanda.

Hoc genus literarum (Patrum) ab auctoritate canonicis distinguendum est. Non enim sic leguntur, tāquam ita ex eis testimonium proferatur, vt cōtrā sentire nō liceat, sicubi fortē aliter sapuerint, quā veritas postulat. Ibidem. Epist. 48. ad Vincentium.

Ego enim fateor caritati tuæ, solis eis scripturarum libris, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremq; deferre, vt nullū eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmissimē credam. Ac si aliquid in eis offendo literis, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud, quā mendosum esse codicē, vel interpretem nō assecutum esse quod dictū est, vel me minimē intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego, vt quantalibet sanctitate doctrinaque præpolleāt, non ideo verum putē, quia ipsi ita senserunt: sed quia per illos auctores canonicos vel probabili ratione, quod à vero non abhorreat, perluadere potuerunt. Ibidem, epi. 19. ad Hieronymum, in initio.

Cum primū se in angustias cogi noui Euāgelici, pie Lector, Patrum testimonijs vident: ad hac paulō antē citata Augustini verba confugiunt, latebras quærentes, quibus & illorum obscurent lucem, & suam occultēt turpitudinem. Huic ipsorū fraudulentia, triplici itinere nos occurrentes: primū omnium extra controuersiā esse dicimus: Patrum libros Scripturis canonicis omnino cedere debere: sed Scripturis, non Scripturarū interpretationi, quā hæreticorum quisq; sibi facile consingit. Deinde distinguenda esse, vt Augustinus admonet, probabilia illa, de quibus doctissimi atq; optimi Catholice regula defensores, salua fidei cōpagē, nonnunquam

Cōtra Iulian. lib. i. cap. 20

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Lib. 2. cōtra
Iulian. sub
finem.

inter se dissentiūt, ab ipsis fidei nostrā propugnaculis & primis fundamentis. Addimus etiā multū interesse, cū de patribus agitur, num unus sit cātum, qui cōtrā sentiat, an uno plures: ac tunc quidē, an pauci, an multi, an etiā oēs. Vt .n. facilius est falli paucos quā multos sic periculosius est, multorum sententiā cōtradicare, quā paucorū. Quod igitur ait Augustinus, licere quandoq, salua honorificentia in Patrum scriptis quādā improbare, vel de nōnullis cōtrā sentire, sic existimamus accipiendū, ut neq, de omnibus Patribus simul vel de maxima eorū parte, neq, de ijs quæ ad fidei & credendarum rerū normā pertinent, intelligatur. Non .n. obscure significauit, non secus Patrum fidem aduersus hereticos defendendā esse, quam ipsum Euangelium cōtra Christi professos hostes defendi solet. Sed neq, licet vnius aut paucorū patrum probabilem sententiā improbare, nisi cautione illa duplici adhibita, quam Augustinus exēplo suo disertē præscripsit. Altera est, ut veritas cōtraria cōperta sit. Altera ut ab ipsis patribus non nisi salua honorificentia, dissentiamus. Is enim in epist. 19 ex qua vltimum testimonium trāscriptum est, cum Hieronymo de factō Petri, & reprehensione Pauli disputans, trium tantū Patrum sententiā improbat. Quāuis enim Hieronymus sex vel septem produxisset, tres tamē ex illis tantū Orthodoxas probat fuisse, ac dignos quibus honor aliquis deberetur. Sententiam deinde illorum trium quibus ipse restitit, constat nullo antē Concilio generali definitam fuisse sed tantū opinione probabilem. Veritatem prater eā compertā Augustinus habere videbatur, cū ex Cypriano & Ambrosio, quos duos illis tribus opposuit, tum ratione maximē probabili, & quasi necessaria ex scripturæ verbis si nō euidenter, certē maxima probabilitate ducta. Quātum verō Patribus honorem detulerit, non opus est commemorare. Cū igitur nostri tēporis heretici, nō paucorū modō, sed multorū, ac non rarō omniū Patrū, in ijs quæ fidei sunt, auctoritatē contēnant, idq, faciant, non explorata (ut ex ipsorum scriptis videtur) nec cognita partis quā tuentur veritate, simulq, Patres à quibus dissentiunt sapissimē deridendos alijs prabeant, certē neq, Augustini verba percipiunt, neq, mores imitantur.

II. Grauem esse sanctorum Ecclesiæ Doctorum auctoritatem. qua & hereses proterantur.

PROPOSUIMUS hic auctoritatis molem sanctorum, qui Episcopi ante nos, non solum sermone, cum hic viuerent, verumetiam scriptis, quæ posteritati relinquerent, fidem Catholicam strenuè defenderunt, ut vestra argumenta confringerent, quibus dicitis: Si Deus homines creat, non possunt cum aliquo malo nasci. Si nuptiæ bonum sunt, nihil ex eis oritur mali. Si in baptismo peccata omnia remittuntur, non possunt nati de renatis trahere Originale peccatū. Si iustus est Deus, non potest in filiis parentum damnare peccata, cum ipsis parentibus dimittat & propria: Si perfectæ iustitiæ capax est humana natura, habere non potest vicia naturalia. Ad hæc nos dicimus, & Deum esse hominum creatorem, hoc est, animæ & corporis: & bonum esse nuptias, & per Baptisma Christi omnia peccata dimitti, & iustum esse Deum, & perfectæ iustitiæ capax humanam esse naturam, & tamen cum hæc omnia vera sunt, obnoxios nasci homines origini viciatæ quæ traditur ex homine primo, & ideo ire in damnationem, nisi renascantur in Christo. Hoc autem probauimus Catholicorum auctoritate sanctorum, qui & hoc asserunt, quod de originali peccato dicimus, & illa quinque esse vera omnia cōfidentur. Ac per hoc, non est cōsequens, ut hoc falsum sit, quia vera sunt illa. Tales quippe ac tanti viri secundū Catholicā fidē, quæ ubique toto orbe diffunditur, & hoc, & illa vera esse confirmant, ut vestra fragilis, & quasi argutula nouitas sola auctoritate cōteratur illorū, præter quā quod ea dicunt, ut se per eos loqui veritas ipsa testetur. Sed nūc auctoritate primitus eorum vestra est cōtumacia comprimēda, ut à præsumptionis impetu repercussi & quodāmodo sauciati, dum tales homines Dei, sic in fide Catholica errare potuisse non creditis, ausus præcipientes refrenetis, & tamquam ex furore resipiscences, incipiat in qua nutriti estis recolere, & advertere, & resumere veritatem. Tō.

7 contra Iulianum Pelag. lib. 2. versus finem libri.

In his omnibus quæ de opusculis Sanctorū atque Doctorum commemoravi, Ambrosij, Hieronymi, Athanasij, Gregorij, & si qua aliorum talia legere potui,

Fragilis & argutula hæc reticorū nouitas sola veterū patrum auctoritate conteritur. Sancti Patres ea dicunt, ut se per eos loqui veritas ipsa testetur.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

quæ commemorare longū putavi, Deū nō esse corpus, nec formæ humanæ habere mēbra, nec eū esse per locorum spacia diuisibilem, & esse natura incommutabiliter inuisibilem, nec per eandem naturam atq; substantiam, sed assumpta visibili specie, sicut voluit apparuisse ijs, quibus apparuit: quādo per corporis oculos in Scripturis sanctis visus esse narratur, in adiutorio Domini inconcussè credo, & quantum ipse donat, intelligo. *Tom. 2. epist. 111. Fortunatiano, sub finem.*

Sanā fidem defendimus, cū terminos à sanctis Patribus positos non trāsfērimus.

Sācti patres nouio errore non mouebantur.

Satius est in antiqua fide conumelias perpeti, quā in hæresi laudari.

Si vllus in hæreticis esset vel Dei timor, vel hominū pudor, cū se premi ceruicis sanctorum patrum manifestis te

Tunc à nobis limes fidei sanæ defenditur, quādo termini, quos posuere sancti patres, non transferuntur à nobis, imò obseruātur, & defensantur. *To. 7. hypog. l. 3.*

Quid dicam de ipsis diuinarū scripturarū tractatoribus, qui in Catholica Ecclesia floruerunt? quomodo hæc nō in alios sensus conati sūt vertere, quoniam stabiles erant in antiquissima & robustissima fide, non aut nouitio mouebantur errore. *Deinde citatis Ambrosio & Cypriano.* Hos iste audeat dicere Manichæos, & antiquissimā Ecclesiæ traditionem isto nefario crimine aspergat, qua exorcizātur, & vt dixi, exsufflātur paruuli, vt in regnū Christi à potestate tenebrarū, hoc est, Diaboli & Angelorū eius eruti, transferātur. Nos aut paratiores sumus cū istis viris, & cū Ecclesia Christi, in huius fidei antiquitate firmata, quælibet maledicta & contumelias perpeti, quā Pelagiani cuiuslibet eloquij prædicatione laudari. *To. 7. de nuptijs & concupis. l. 2. c. 29.*

Sed tu, qui tam crebrò nobis Manichæorum nomen opponis, quos & quales viros, & quantos fidei Catholice defēsores, tam execrabili criminatione appetere audeas, si vigilas intueri. Non quidem omnium de hac re sententias, nec omnes eorum quos commemorabo, me congregaturum esse polliceor, quia nimis longum est, & necesse esse non arbitror, sed ponam pauca paucorum, quibus tamen nostri contradictores cogantur erubescere & cedere, si vllus in eis vel Dei timor, vel hominum pudor tantum malum peruicacię superauerit. *Et post recitatas sententias Irenæi, Cypriani, Retii, Olympij, subdit:* Habe me aliquid quod aduersus nos tibi dicere videaris, quod nō etiam istum dicere compellaris

laris, vel in istos? Vna est omnium Catholica fides, qui per vnum * hominem peccatū intrasse in mundum, in quo omnes peccauerunt, vno corde credūt, vno ore fatentur, & vestras nouitias præsumptiones, Catholica antiquitate subuertunt. Audi adhuc, quod te possit amplius cōmouere atque turbare, & vtinam in melius cōmutare. Ecclesię Catholicę aduersus hæreticos acerrimum defenforem, venerandum quis ignorat Hilariū Episcopum Gallū? Qui cū de Christi carne ageret, attēde quid dixit &c. *Additis deinde sentētīs aliquot ex eodem Hilario ad Ambrosiū transiens.* Sed adhuc (inquit) audi alium excellentem Dei dispensatorem, quē veneror vt patrem: In Christo enim Iesu per Euangelium ipse me genuit, & eo Christi ministro lauacrū regenerationis accepi: Beatum loquor Ambrosiū, cuius pro Catholica fide gratiam, constantiā, labores, pericula, siue operibus, siue sermonibus & ipse sum expertus, & mecum non dubitat orbis prædicare Romanus. Hic vir cū secundum Lucam exponeret Euangelium &c. *Et post pauca* I nunc & mihi obiice originale peccatū, dissimula ab istis, finge te nescire quid dicāt, & sanctę Ecclesię tot tantosque doctores, qui vita optimē gesta, debellatisque suorum temporum erroribus, gloriosissimē de hoc seculo antequā vos ebulliretis, exierunt, velut eis non visis, in me impetū faciens, & velut nesciens, quod illi sub meo nomine lacerentur; tanquam securus insulsa. Crederem te fateor, quid mali facias ignorare, nec impudentiæ, sed imprudentiæ tuæ tribuerē quod hæc lumina ciuitatis Dei audes hostiliter insectari quę sectari fideliter debuisti. Crederem te inquam, hoc tantum nefas committere nescientem, nisi in eo libro, cui te respōdisse vel existimas, vel existimari cupis, apertissimum testimonium de sancti Ambrosij disputatione posuisses, &c. *et cetera. Tom. 7. cōtra Iulianum Pelagian. lib. 1. cap. 2.*

stimonijs, & rubescere, aut veritati cedere deberent.
* Rom. 5.
Nouitiæ hæreticorū præsumptiones Catholica antiquitate subuertuntur.
Hilarius Ecclesię Catholica cōtra hæreticos acerrimus defensor.
Ambrosius Augustinus baptismum impendit.
Ambrosij laudes orbem Romanum prædicat.
Sanctos Doctores lumina ciuitatis Dei non hostiliter insectari, sed fideliter sectari contenti.

Quid nomen dilaniare niteris meum, & Ambrosium facis, tacito eius nomine, Manichæum? Cernis, nempe, cum quibus tua maledicta sustineam, cernis cum quibus mihi sit causa communis, quam nulla cōsideratio-

Confessionis Augustiniana Lib. 1.

*Gloriosum
cū patribus
calumnias
pati.*

*Heretici in
sanctorū pa-
trū pacifico
honorandoq;
conuentu sa-
nandi.*

*Animaduer-
te Lector
quā graui-
ter hereticū
patrū aucto-
ritate vrget
& premit.*

ne sobria pulsare calumnijs expugnare conaris? Cernis quā tibi perniciosum sit, tam horribile crimen obiicere talibus & quā mihi gloriosū sit, quodlibet crimen audire cum talibus? Si cernis, cerne, & tandem tace, Pelagianam linguam tot linguis Catholicis deprime, tot venerandis oribus proteruā ora submitte. *Et paulo post:* Introduxi te sedandum atque sanandum, non in alicuius Philosophi auditorium, sed in sancto-
rum patrum pacificum honorandumque conuentum. S. t. operæ precium obsecro te, aspice illos quodāmo-
do aspicientes te, & mansuetē ac leniter dicentes tibi: Itane nos fili Iuliane Manichæi sumus? Rogo quid re-
spondebis? Quibus eos oculos intueberis? Quæ tibi ar-
gumenta succurrent? Quæ Aristotelis categoriæ, qui-
b² vt in nos velut artifex disputator in filias, videri ap-
petis eliminatus? Quæ tuorum argumentorum vel acies
vitrea, plumbei pugiones in eorum conspectu exer-
audebunt? Quæ abs te arma non fugient, nudumque
destituent? An fortē dicturus neminem illorum te in
isto crimine nominasse? Et quid facies, cū tibi dixe-
rint, tolerabilius dente maledico nomina conscinde-
tes nostra, quā fidem nostram, cuius merito in cælo
nomina scripta sunt nostra? An fortē dices eis, nec fi-
dem vestram vllō tali crimine violau? Sed qua confi-
dentia dicere id audebis homo, qui dicis Manichæum
esse sentum, confiteri ex Adam trahere nascentes origi-
nale peccatum, quod isti confessi atque professi sunt,
quod in Christi Ecclesia suorum rudimentorum tem-
pora didicerunt, quod Christi Ecclesiam suorum ho-
norum tempore docuerunt qui per spiritum sanctum
tam multa peccata omnibus quos baptizare potuerūt,
tam multis paruulis sola originalia remiserunt? Iterū
te admoneo, iterū rogo, aspice tot ac tales Ecclesiæ
Catholicæ defensores atque rectores, vide quibus tā
grauem tamque nefariam irrogaris iniuriam. An ideō
contemnendos putas, quia Occidentalis Ecclesiæ sunt
omnes, nec vllus in eis est commemoratus à nobis O-
rientis Episcopus? Quid ergo faciemus? cū illi Græ-
ci sint, nos Latini? Puto tibi eam partem orbis iuffice-
re de-

re debere, in qua primum Apostolorum suorum voluit Dominus gloriosissimo martyrio coronare, cui Ecclesiae praesidentem beatum Innocentium, si audire voluisses, iam tunc periculofam iuventutem tuam Pelagianis laqueis exuisses. Quid enim potuit vir ille sanctus Africanis respondere conciliis, nisi quod antiquitus Apostolica sedes & Romana cum cæteris tenet Ecclesia? *Et paulò post*: Non est ergo quod prouoces ad Ori-
 riētes antistites, quia & ipsi vtiq; Christiani sunt, & v-
 triusq; parris terrarū fides ista vna est: quia & fides ipsa
 Christiana est, & te certè occidētalīs terra generauit,
 occidētalīs regenerauit Ecclesia. *Et post citatum Gra-*
gorij Nazianzeni testimoniū. Audis omnes vno corde,
 vno ore, vna fide idipsum dicere, & hanc esse Catholicā fi-
 dem, non dissonante contestatione firmatā. An tibi par-
 ua in vno Gregorio Episcoporum oriētalium videtur
 auctoritas? Est quidē tāta persona, Vt neq; ille hoc nisi
 ex fide Christiana omnib; notissima diceret, nec illi
 eū tā clarū haberēt, atq; venerādū, nisi hęc ab illo dicta
 ex regula notissimæ veritatis agnoscerēt. Sed si vis, ad-
 dimus & huic sanctū Basiliū, imò velis nolis, addēdus
 est. *Et paulò post.* Vide iam, vtrum sufficiant tibi ex Ori-
 entis partibus duo isti tam insignes viri, & tā clara prę-
 diti sanctitate, & sicut fertur, etiam carne germani. Sed
 dic non sufficere. Habemus alios orientales Episcopos
 quatuordecim, Eulogium, Iohannem, Amonianū, Por-
 phyrum, Eutoniū, Porphyrium, Fidum, Zosimum, Zo-
 boēnum, Nymphidium, Chromatium, Iouinum, Eleu-
 therium, Clematium, quos vno loco simul inuentos, in
 istum confessum introducere valeamus. *Ibidem.*

*Temerè ita-
 que & nostri
 temporis he-
 retici, ad O-
 rientales pro-
 uocāt Eccle-
 sias.*

*Gregorij Na-
 zianzeni
 lani*

Hæc Verba tua quò proficiunt, nisi vt appareat, vel
 quomodo de hac causa scire neglexeris Catholicorū
 sentētiās, sermonesq; Doctōrū, vel si eos nosse curasti,
 qua fraude cōneris circūuenire nesciētes? Nā de ratiōe
 & sanctarū Scripturarū auctoritate, vt nūc interim ta-
 ceā, hāccine sentētiā, qua negatis peccato primi homi-
 nis obnoxios paruulos nasci, sãctorū virorū sēp cele-
 brauit eruditio? Nō hoc istis tot tãtorumq; sãctorū &
 eruditorū, quæ commemorauī, testimonijs indicatur,

*Quod sancti
didicerunt &
docuerunt,
hoc & nos
discere, &
docere oportet.*

*Fides Romana etiam ab
hereticis
prædicata.*

*Hæreticos
mouere debet
patrum
consensio.*

*Sancti Do-
ctores non so-
lùm filij, sed
& Patres
sunt Eccle-
siæ.*

** Psal. 44.*

Imò è contrario puto, quòd iā videas, quātum te opi-
nio ista fefellerit, si tamen non dolo agis, atque id an-
tè iam noueras. Sed vt melius de te credam, si nunc
primum ista cognoscis, si de peccato primi hominis,
quòd eo sint obligati, qui carnaliter generantur infā-
tes, nec eo nisi spiritali regeneratione soluuntur, nunc
primum perspicias, hoc didicisse & docuisse tot san-
ctos, quod & nos didicimus & docemus, muta iam i-
stam mentem, obliuiscere huius erroris, & propemo-
dum furoris, quo in tot ac tales Patres Manichæum
iaculabaris opprobrium. Si nesciens hoc fecisti, cur
non miseram respuis imperitiā? Si sciens, cur non
sacrilegam deponis audaciam? Conuinceris vndique,
luce clariora sunt testimonia tanta sanctorum. In
quorum conuentum te introduxerim conspice. Hic
est Mediolanensis Ambrosius, quem magister tuus Pe-
lagius tanta predicatio ē laudauit, vt diceret in libris
eius præcipuè fidem lucere Romanā, qui scriptorum
inter latinos flos quidam speciosus enituit, ita vt eius
fidem, & purissimum in Scripturis sensum reprehen-
dere nec inimicus auderet. Hic est & Cōstantinopoli-
tanus Iohannes, quem tu in numero eruditorum ac
sanctorum excellentissimū in hac ipsa tua, cui respō-
deo, disputatio ē posuisti. Hic est Basilius, cuius te ver-
bis ad id quod nunc agitur non pertinentibus, pu-
tasti aliquid adiuuari. Hic sunt & cæteri, quorum te
mouere debet tanta consensio. Non est ita, sicut sty-
lo maledico scribis, conspiratio perditorum. In Ec-
clesia Catholica doctrinæ sanæ studiis claruerunt, spi-
ritalibus armis muniti & accincti, strenua contra hæ-
reticos bella gesserunt, perfunctis fideliter suæ dis-
pensationis laboribus in pacis gremio dormierunt:
Ibidem.

Ecce quòd te introduxi, conuentus sanctorum istorū
non est multitudo popularis, non solū filij, sed & pa-
tres Ecclesiæ sunt. Ex illo numero sunt, de quibus præ-
dictū est * *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, cōstitues eos
Principes super omnem terram.*

Ex qua filij regenerati sunt, vt hæc discerent, eius Pa-
tres facti sunt, vt docerent: *Ibidem.*

Ab

III. Ab Ecclesia Doctoribus petendam esse Scripturæ interpretationem.

Quis mediocriter sanus non facile intelligat, Scripturarum expositionem ab his petendam esse, qui earum doctores se esse profitentur: fieri quæque posse, imò id semper accidere, ut multa indoctis videantur absurda, quæ cum à Doctoribus exponantur, eò laudanda videantur elatius, quò abiectius aspernanda videbantur, & eò accipiantur aperta dulcius, quò clausa difficilius aperiebantur? Hoc fieri in sanctis veteris Testamenti libris euenit, si modò ille qui eis offenditur, Doctorem potius eorum pium, quàm impium lacertorem requirat, priusquam studio querentis, quam remeritate reprehendentis imbuatur. *Tom. 1. de moribus Ecclesie Catholice, lib. 1. c. 1. Lege quæ præcesserunt. Capite de Scripturis sacris, Tit. 9.*

Si autem in alicuius heretici volumina incurrit, & nesciens fortè, quod vera fides improbat, tenuit animo, & Catholicum esse arbitratur: sedulo edocendus est, præ-

Quid cum illis agendum, qui per imprudentiam libros hereticorum legerint, & Catholicam in eis contineri doctrinam existimauerint. Libri sacri non ab hostibus sed à sanctis Patribus exponendi.

lata auctoritate vniuersalis Ecclesie, aliorumque doctissimorum hominum, & disputationibus & scriptionibus in eius veritate florentium. *Tom. 4. de Catechizandis rudibus, c. 8.*

Nihil est profectò temeritatis plenius, quæ nobis tunc pueris inerat, quàm quorumcunque librorum expositores deferere, qui eos se tenere, ac discipulis tradere posse profitentur, & eorum sententiam requirere ab his, qui conditoribus illorum atque auctoribus acerbissimum nescio qua cogente causa, bellum indixerunt. Quis enim sibi unquam libros Aristotelis reconditos & obscuros, ab eius inimico exponendos putauit, ut de his loquar disciplinis, in quibus Lector fortasse sine sacrilegio labi potest? Quis denique Geometricas literas Archimedis legere, magistro Epicuro, aut discere voluit, contra quas ille multum pertinaciter, nihil earum, quantum arbitror intelligens, differebat? An istæ scripturæ legis planissimæ sunt in quas isti quasi vulgò expositas impetum faciunt frustra atque inani-

Scripturæ legis non sunt vulgò expositæ.

Teri Tom. 6 de utilitate cred. c. 6.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

IV. Antiquos Patres incorruptos esse iudices in controuersis posteriorum.

**Rom. 7.*

*Similia nunc
haeretici sin-
gunt, ut Ca-
tholicos im-
peritos esse
pro bent.*

PROPTER Catholicam veritatem sancti ac beati, & in diuinorum eloquiorum pertractatione clarissimi sacerdotes, Irenæus, Cyprianus, Reticius, Olympius, Hilarius, Ambrosius, Gregorius, Innocentius, Ioannes, Basiliius, quibus addo presbyterum velis nolis, Hieronymum, ut omittam eos, qui nondum dormierunt, aduersus vos proferunt de omnium hominum peccato originali obnoxia successione sententiam, unde nemo eruit, nisi quem sine lege peccati, repugnante* legi mentis, virgo concepit. Quid est, quod exultas, & mihi si in conspectu iudicum essemus, quasi victor insultas, tanquam non inuenirem quid facerem, quod confugerem, si iudicum premerer potestate, si in medio eruditorum consisterem tecum, si verè quam dicis rationis tuba, à te scilicet magno tubicine inflata, si auditorum arma circumstantium & tibi fauentium concreparent? Ita enim tibi ponis ante oculos, nostrum in disputatione certamen, & te argumentante, me quid respondeam non habentem, fingis ut placet. Sic tecum vana & insana tui cordis imaginatio fabulatur, quasi me ante Pelagianos iudices tecum constituas, quibus plaudētibz tibi liceat exaltare tanquam tubam, vocem tuam, & predicare contra Catholicam fidem, & contra gratiam Christi, qua pusilli cum magnis liberantur à malo, communem tibi & illis nouitiæ huius impietatis errorem. Tales iudices in Ecclesia Dei, nec sine aduersario ex parte altera stante, potuit eruditor vester Pelagius inuenire. De quo iudicio ipse quidem, quantum ad hominum conspectum attinet, velut absolutus, vestro tamē palam damnato dogmate egressus est. At ego vbicunque sis, vbicunque ista legere poteris, te ante istos in tuo corde constituito, quos non amicos meos & inimicos tuos, aliqua in meam partem gratia propēdentes, aliquo abs te merito tuæ offensionis auersos, & ob hoc tibi aduersos, in hac nostra disputatione constitui cognitores: nec eos qui nunquam fuerunt, aut non iunt, aut quorum sententiæ, de hoc quod inter nos disputatur, incer-

incertæ sunt, inani cogitatione cōfinxi, sed sanctos, & in sancta Ecclesia illustres, antistites Dei, non Platonicis & Aristotelicis, & Zenonicis, alijsq; huiuscemodi, vel Græcis, vel Latinis, quanquam & istis aliquos eorum, verū omnes sacris literis eruditos, nominatim, sicut oportebat, expressi, eorumq; sententias, quātum sufficere videbatur, sine vlla editas ambiguitate diges- si, ut in eis timeas non ipsos, sed illū, qui sibi eos vtilia vasa formauit, & sancta tēpla construxit, qui tūc de ista causa indicauerūt, quādo in eos nemo potest dicere reperperam cuiquā vel aduersari, vel fauere potuisse. Nondum enim extiteratis, contra quos suscipere mus de hac quæstione conflictum. *Tom. 7. contra Iulianum Pelag. lib. 2 prope finem.*

*Cum sancto-
rum Patrum
sententia cō-
temnuur, nō
tām ipsi ti-
mendi, quā
Deus, qui eos
vtilia vasa
formauit, &
sancta tēpla
construxit.
Sācti Patres
quare sint
in or'uptis
iudices.*

Certē ipse dixisti, quōd omnes iudices ab odio, ami- citia, inimicitia, ira vacuos esse deceat, pauci tales po- tuerunt inueniri. Sed Ambrosium aliosq; collegas e- ius, quos cum illo commemoravi, tales fuisse creden- dum est, verū et si tales non fuerūt in his causis, quas ad se delatas & inter partes cognitatas, cū hic viuerent, suo iudicio definierunt, ad hanc tamen causam tales erant, quando de illa sententias protulerūt, nullas no- biscum vel vobiscum amicitias vel attenderūt, vel i- nimicitias exercuerunt. Neq; nobis neque vobis irati sunt, neq; nos neque vos milerati sunt. Quod inuen- runt in Ecclesia, tenuerūt: quod didicerūt, docuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt. Nondum vobiscum apud istos iudices aliquid ageba- mus, & apud eos acta est causa nostra. Nec nos nec vos eis noti fueramus, & eorum pro nobis latas con- tra vos sententias recitamus, nondum vobiscum cer- tabamus, & eis pronunciantibus vicimus. Dicis me si sub potestate iudicum premerer, quales tibi ipsi componis, non habiturum fuisse quid facerem, quō confugerem, cum tuis argumētationibus vnde occur- rerem, reperire non possem. Ego planē haberem quō facerem, haberem quō confugerem: à Pelagianis e- nim tenebris ad hæc tām clara Catholica lumina prouocarem, quod & nunc iam facio. Tu ergo re- sponde,

*Doctrina Ca-
tholica per
traditionem
Sanctorū Pa-
trum iudiciū
in quæstioni-
bus posteriori
sequendum,
quod ab odio
& amicitia
partium fue-
rint alieni.*

*Heretici san-
ctorum pa-
trum iudicio
dānati, quō
confugiant,
non habent.*

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Heretici san-
ctos Patres
dicebant
cecos.*

sponde, quid facias, dic quò confugas. Ego à Pelagia-
nis ad istos, tu ab istis ad quos? *Et paulò pòst:* Et addis,
quod quidem ego verum esse consentio, ad aliquid in-
ueniendum, multitudinem nihil prodesse cœcorum;
etiam istos cœcos dicere audebis? Et vsque adeo per-
miscuit ima summis longus dies, vsque adeò tenebræ
lux, & lux tenebræ esse dicuntur, vt videant Pelagius,
Cœlestius, Iulianus, & cœci sint Hilarius, Gregorius,
Ambrosius? Sed qualiscunque homo sit, tamē quia ho-
mo es, videre mihi videor verecundiam tuam, si tamē
nō in te spes est omnis emortua sanitatis, & quodam-
modo audio vocē tuam: respondes, Absit, vt audeā cœ-
cos istos viros vel cogitare vel dicere. Eorū ergo ap-
pēde sen ētiās. Nolo esse plures, vt eas te pigeat nume-
rare. Sed nō sūt leues, vt eas dedigneris appēdere, imò
tā sūt graues, vt te videā sub earū onere laborare. *Ibid.*

*Sicut Mani-
chæorum ita
& Pelagia-
norum dog-
mata, Patrū
precedentiū
scriptis dam-
nat Augu-
stinus.*

Quid est, quòd rabiosa mentis cæcitate nūc iactent
toto penitus occidente, non minus stultum quàm im-
pium dogma susceptum? Quandoquidē Domino mi-
serante, tuamq; Ecclesiam misericorditer gubernante,
sic vigilauit catholica fides, vt non minus stultum
quàm impiū dogma, quemadmodum Manichæorum,
ita etiam non susciperetur istorum (*Pelagianorū*) Ec-
clesia. & docti viri, fama totius Ecclesiæ contestāte
Catholici (*loquitur de Cypriano & Ambrosio.*) & crea-
turam Dei, & nuptias ab illo institutas, & legem per
Moysem datam, & liberum arbitrium naturę hominis
insitum, & sanctos Patriarchas & Prophetas debitis ac
congruis prædicationibus laudant, quæ omnia iniquē
Manichæi, partim negando, partim etiam detestando,
condemnant. *Et paulò pòst.* Quid est ergo quod dicunt
de simplicibus episcopis, sine congregatione Synodi
in locis suis sedentibus extorta subscriptio est? Nun-
quid beatissimis & in fide Catholica excellentissimis
viri, Cypriano & Ambrosio, ante istos, aduersus istos
extorta subscriptio est, qua eorū impia dogmata tanta
manifestatione subuertunt, vt quæ contra eos manife-
stiora dicamus, vix nos inuenire possimus? Aut verò
congregatione Synodi opus erat, vt aperta pernicies
dam.

damnaretur? quasi nulla heresis aliquando nisi Synodi congregatione damnata sit. Cum potius rarissimæ inueniantur, propter quas damnandas necessitas talis existerit, multoq; sint, atq; incōparabiliter plures, quæ ubi exstiterunt, illic improbari, damnariq; meruerunt. *Tom. 7. contra duas epist. Pelag. lib. 4. c. 12.*

Ad damnandas hereses non semper Synodi cōgregatione opus esse.

Vnum martyrem hinc (*ex Africa*) opponimus Cyprianum, per quem probemus, antiquam nos defendere fidem, contra vestri erroris vanam prophanamq; nouitatem. *Et paulò pòst.* Sed quantum libet tergiuerse-
ris ò heresis Pelagiana, quæ contra muros antiquissimæ veritatis nouas construis machinas, nouas moliris insidias, Pœnus disputator, quod me cōrumeliosè tuus defensor appellat, Pœnus inquam disputator, nō ego, sed Cyprianus, pœnis te hoc vulnere Pœnus im-
molat, & pœnam icelerato ex dogmate sumit. Quid si tot Episcopos ex Africa nominassem, quot ex alijs partibus orbis nominau? aut quid si in eis ipsis plures Afri essent? Vnus hinc est, cæteri aliunde, quorum ab Oriente & Occidente consensione confoderis, & ta-
ment tanta obstinatione cæcaris, vt nō videas, te velle potius corrumpere antiquū Ecclesiæ decorem, id est, antiquam fidem, tanquam Saræ aniculæ pulcherrimæ castitatem. Si enim per sanctos antistites Dei, memorabilesq; Doctores Irenæum, Cyprianum, Reticium, Olympium, Hilarium, Ambrosium, Gregorium, Basilium, Ioannem, Innocentium & Hieronymum cōstiprauerunt Ecclesiam Manichæi, d. c. mihi Iuliane, quæ te peperit? Vtrum te casta, an verò meretrix in lucem, quam deseruisti, per vterum gratiæ spiritualis enixa est? an vt dogmata Pelagiana defendas cōiugis Christi & matris tuæ viscera, instinctu nefario, non erroris, sed furoris, infamas? Vtique adeò enim contra verustā pulchritudinem Saræ non inuenit, quid nouitia deformitas mentiatur, vt tot Episcoporum gloriosum, Catholicorum, in tanta suarum sententiarum manifestatione, consensum, in quibus sunt qui Manichæi nec nomen audierunt, Manichæorum blasphemiam criminetur. *Tom. 7. contra Iulianum Pelagianum lib. 3. c. 17.*

Hereticum sanctorū Patrum consensione cōfossus tamē adhuc obstinatione cæcatur.

*Hoc & repotius ba-
centibus hereticis obijci potest, qui sanctos Patres & Ecclesiam totā ante multos annos in errore fuisse dicunt.*

Heretici cōiugis Christi & matris suæ viscera infamant.

Confessionis Augustiniane Lib. I.

V. Christiani esse populi, sanctorum Patrum sequi auctoritatem.

Doctores sanctos prophetas hæreticorum nouitatibus anteposendos esse. **N** V N C argumēta ipsa vestra, quibus agitis, ne hominum prima natiuitas originali peccato credatur obstricta, eloquijs sunt redarguenda sanctorum, quos oportet, ut populi Christiani, vestris prophanis nouitatibus anteponant, eisque potius eligant adherere, quàm vobis. *Citat multa ex Ambrosio aduersus negantes Peccatum originale, inde subiungit:* Tria vestra argumenta tanta illius viri auctoritate subuersa sunt, nec vltèrius obijcienda sunt nobis, qui de originali peccato ea dicimus, quæ dixit ille, qui neque hominis creationem Diabolo attribuit, neque nuptias condemnauit, neque iustitiæ perfectionem in natura hominis desperauit. De duobus verò residuis argumētis vestris, quæ ad Baptismū pertinent, mox videbimus, quid ille vir senserit, & quomodo vos ingenti mole auctoritatis obtinerit. *Et infra.* Quod si adhuc quod aduersus meos libros moliaris, inquiris, illum (*Ambrosium*) aspice, aduersus illum aliquid aude, qui hæresis vestræ venenis antequam nascerentur occurrit, & vnde possunt expelli, hæc antidota præparauit. *Tom. 7. contra Iulianum Pelag. lib. 2. in princip. libri.*

Sed nec illa cōmemorare potui, vel debui, quæ gloriosissimus in Domino Cyprianus posuit in Epistolis suis, quibus demonstratur, quomodo sit hæc, quam tenemus, fides (*paruulos nasci in originali peccato*) vereque Christiana atque Catholica, sicut per Scripturas sanctas antiquitus tradita, sic à patribus nostris, & vsque ad hoc tempus, quo isti eam conuellere tentauerunt, retenta atque seruata, & deinceps propitio Deo retinenda atque seruanda. Nam sic Cypriano & à Cypriano tradita hæc atque huiusmodi ex eius literis testimonia prolata testantur. Sic autem vsque ad tempora nostra seruata, ea quæ de his rebus, antequam isti (*Pelagiani*) ebullire cœpissent, Ambrosius concripsit, ostendunt. *Et paulò post.* Quodlibet mutire audeat aduersus sanam fidem Cypriani & Ambrosij, non eos puto in tam magnum prorupturos furorem, ut memora-

tos,

ros & memorabiles homines Dei audeant dicere Manichæos. Tom. 7 contra duas Epist. Pelag. lib. 4 cap. 12.

De illo aut sancto Presbytero (Hieronym.) qui secundum gratiam, quæ data est ei, sic in Ecclesia laboravit, ut eruditionem Catholicam multum in Latina lingua multis & necessarijs literis adiuuaret, non solet Pelagius iactitare, nisi quod ei tanquam æmulo inuiderit. Sed nolo ex hoc tibi videatur de istorum iudicium numero retrahendum. Non enim eius sententiam posui, quam tempore inimicitarum contra vestrum tenuit & defendit errorem, sed quam posuit in scriptis, liber ab omni studio partium, antequam vestra damnabilia dogmata pullularent. De reliquis sane, non habes omnino, quod dicas. Nunquid Irenæus, Cyprianus, Reticius, Olympius, Hilarius, Gregorius, Basilus, Ambrosius & Ioannes, de plebeia facie Sellulariorum, sicut Tullianum iocaris, in vestram inuidiam concitari sunt? Nunquid milites, nunquid scholastici auditoriales? Nunquid nautæ, tabernarii, cetarii, coqui, lanii? Nunquid adolescentes ex Monachis dissoluti? Nunquid postremo de qualiuncunque clericorum turba isti sunt, quos urbana exagitados dicacitate, vel potius vanitate contemnis, quia non possunt secundum categorias Aristotelis de dogmatibus iudicare? Quasi tu, qui maxime quereres examinem vobis & Episcopale iudicium denegari, Peripateticorum possis inuenire consilium, ubi de subiecto, & his, quæ sunt in subiecto, contra originale peccatum dialectica sententia proferatur. Isti Episcopi sunt docti, graues, sancti, veritatis acerrimi defensores aduersus garrulas vanitates, in quorum ratione, eruditione, libertate, quia tria bona iudici tribuisti, non potes inuenire, quod spernas. Si Episcopalis Synodus ex toto orbe congregaretur, mirum si tales possent illic facile sedere tot, quæ nec isti uno tempore fuerunt. Sed fideles & multi * excellentiores paucos dispensatores suos Deus per diuersas etates, temporum locorumque distantias, sicut ei placet, atque expedire iudicat, ipse dispensat. Hos itaque de alijs atque alijs temporibus atque regionibus, ab Oriente & Occidente congregatos vides, non in locum quo nauigare cogantur homines, sed in librum, qui nauigare possit ad homines. Quanto tibi essent isti iudices

Heretici ioculares.

Antiqui Doctores quia sancti, quia eruditi, quia liberi ab omni studio parnas, habent omnia, quæ in iudicijs desiderantur * Fortè, multi.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Sancti Do-
ctores post
Apostolos
plantatores
sunt, rigato-
res, edificato-
res, pastores
& nutrito-
res Ecclesiae.
* Genes. 3.
* 1. Tim. 6.*

*Fides in qua
conuenerunt
sancti Docto-
res, non secus
quam ipsum
Euangelium
ab Augustino
defenditur.*

optabiliores, si teneres Catholicam fidem: tantò tibi sunt terribiliores, quia oppugnas Catholicam fidem, quam in lacte suxerunt, quàm in cibo sumpserunt, cuius lac & cibum paruis magnisque ministrauerunt, quam contra inimicos, etiam vos tunc nondum natos, vnde nunc reuelamini, apertissime ac fortissime defenderunt. Talibus post Apostolos sancta Ecclesia plantationibus, rigationibus, ædificationibus, pastorebus, nutritoribus creuit. Ideò prophanas voces vestræ nouitatis expauit, & cauta ac sobria ex admonitione Apostolica, ne sicut serpens* Euam seduxit astutia sua, sic & mens* eius corrumpatur à castitate, quæ est in Christo, Catholicæ fidei virginitati insidias vestri dogmatis surreptis exhorruit, & tanquàm caput colubri calcavit, obtriuuit, abiicit. His igitur eloquijs & tanta auctoritate sanctorum profectò aut sanaberis, Dei misericordia donante, quod quantum tibi optem, videt qui faciat: aut si quod abominor, in eadem quæ tibi videtur sapientia, & est magna stultitia, perduraueris, non tu iudices quesiturus es, vbi causam tuam purges, sed vbi tot sanctos Doctores egregios atque memorabiles Catholicæ veritatis accuses, Irenæum, Cyprianum, Reticium, Olympium, Hilarium, Gregorium, Ambrosium, Basilium, Ioannem, Innocentium, Hieronymum, ceterosque socios ac participes eorum, insuper & vniuersam Christi Ecclesiam, cui diuinæ familiæ Dominica cibaria fideliter ministrantes, ingenti in Domino gloria claruerunt. Aduersus hanc autem miserabilem, quàm Deus auertat, insaniam, sic respondendum esse video libris tuis, vt fides quoque aduersus te defendatur illorum, sicut contra impios, & Christi professos inimicos etiam ipsum defenditur Euangelium. *Tom. 7. contra Iulian. Pelag lib 2 versus finem.*

V I. Augustinum in exponendis Scripturis, iuxta communem Patrum interpretationem suam correxisse sententiam.

Rom. 7.

QUod autem verba Apostolica, vbi dicit: *Scio quia non habitat in me, hoc est in carne mea bonum, & cætera, usque ad illud, vbi ait: Miser ego homo, quis me libera-*

liberabit de corpore mortis huius? me affirmas aliter intelligere, quam eorū iptum caput debet intelligi, ne sciens mihi plurimum tribuis. Nō enim ego solus aut primus sic istum locum intellexi, quo euertitur hæres vestra, quemadmodum verè intelligendus est: imò verò ego prius eū aliter intellexeram, vel potius non intellexerā, quod mea quædam illius temporis etiam scripta testantur. Non enim mihi videbatur Apostolus & de se ipso dicere potuisse: Ego autem carnalis sum, cū esset spiritalis, & quōd captiu^s duceretur sub lege peccati, quæ in membris erat eius. Ego. n. putabam dici ista nō posse, nisi de ijs, quos ita haberet carnis concupiscentia subiugatos, vt facerent, quicquid illa compelleret, quod de Apostolo dementis est credere, cū etiā innumerabilis multitudo sanctorum, ne concupiscentias carnis perficiat, cōtra carnem spiritu concupiscat. Sed postea melioribus & intelligentioribus cessi, vel potius ipsi, quod fatendum est, veritati, vt viderem in illis Apostoli vocibus, gemitum esse sanctorū contra carnales concupiscentias dimicantium. Qui cū mente sint spirituales, adhuc tamen isto corruptibili corpore, quod aggrauat animā, rectè intelliguntur esse carnales, quia erunt & corpore spirituales, quando seminatum fuerit corpus animale, & resurget corpus spirituale. Et rectè adhuc intelliguntur ea parte captiu^s sub lege peccati, quæ desideriorum, quibus non consentiunt, motibus subiacet. Hinc factum est, vt sic ista intelligerem, quemadmodum intellexit Hilarius, Gregorius, Ambrosius, & ceteri Ecclesiæ sancti, notique doctores, qui & ipsum Apostolum aduersus carnales concupiscentias, quas habere nolebat, & tamen habebat, strenue conflixisse, eundemque conflictum suum illis suis verbis contestatum fuisse senserunt. *Tom. 7. contra Iulian. Pelagian. lib. 6. c. 11.*

Quod utiq; (Ego autem carnalis sum venundatus sub peccato) nō ex persona Apostoli accipi volui, quia spiritalis erat: sed hominis sub lege positi, nondū sub gratia. Sic enim prius hæc verba sapiebam, quæ postea lectis quibusdam diuinorum tractatoribus eloquiorū

* Ibidem

Augustinus in explicando

Apostolo

melioribus

& intelligentioribus cessi,

vt pote,

Hilario,

Gregorio,

Ambrosio

&c.

* 1. Cor. 15.

&c.

&c.

&c.

&c.

&c.

&c.

&c.

&c.

&c.

&c.

&c.

&c.

&c.

&c.

&c.

&c.

&c.

&c.

&c.

&c.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*per atemotus, quorum me moueret auctoritas, consideraui diligenter
in explicanda scriptura sentiā mutat*
tius, & vidi etiam de ipso Apostolo posse intelligi,
quod ait: * Scimus quoniam lex spiritalis est, ego au-
tem carnalis sum. *Tom. 1. Retract. lib. 1. c. 23.*
* *Rom. 7.*

*VII. Ad fidem & religionem Patrum, hereticos, vt
sanentur, redire oportere.*

Rom. 5.

*Quam confi-
denter Augu-
stin. sanctorū
Doctorū sen-
tentiam &
doctrinam
sequatur.*

TU INTERIM habes in conspectu, non solum
Occidentis, verum etiā Orientis Episcopos. Nam
qui nobis deesse videbantur, plures Orientis inueni-
mus. Omnes vno eodemque modo credunt, per vnum
hominem peccatum intrasse in mundum, & per pec-
catum mortem, & ita in omnes homines pertransisse,
in quo omnes peccauerunt. Qui modus hic est? vt pec-
cato illius primi vnus hominis omnes nasci credan-
tur obnoxij. Si hoc quod dicit Manichæus, abs te dici-
tur, istos aspice, istos erubescere, istis parce, vel tibi po-
tius, ne rector & habitator illorū tibi fortē non par-
cat. Si autem istos Manichæos esse non dicis, nec me
poteris inuenire cur dicas. Neque enim me ob aliud
esse dicis, nisi quia de peccato primi hominis, cui om-
nes carnalis natiuitas obligauit, nec inde quenquam
nisi spiritalis natiuitas soluit, quod credunt, credo: quod
tenet, teneo: quod docet, doceo: quod prædicat, prædi-
co. istis cede, & mihi cedes: acquiesce istis, & quiescis à
me. Postremò si mihi per eos amicus fieri non vis, sal-
tem peto, ne per me illorum efficiaris inimicus. Sed
quomodo nō efficiaris, si in isto errore permanseris?
Quantò ergò melius vt his accedas, ab illo recedas?
Tantū ne apud te possunt Pelagius & Celestius vt à so-
lis ortu vsq; ad occasū, tot ac tātos Catholicæ fidei Do-
ctores & defensores antiquos & nostræ ætati contigu-
os, dormiētes & manētes nō solū deferere, verū etiam
Manichæos audeas appellare? *Tom. 7. contra Iulianum
Pelagianum, lib. 1. c. 2. circa medium.*

Ego quidem pro dilectione, quæ mihi est erga te,
quam, Deo propitio, quibuscumque conuijs absit vt de
medullis mei cordis extirpes, mallē fili Iuliane, vt iu-
uētute meliore atq; fortiore te vinceres, & animo sita-
tem, quid aliud, quàm humanam, qua cupis tuam, qua-
lis-

discunq; sit, quonia tua iam facta est, prauale re senten- quia sue snt,
præualere
volunt.
tiam, potēiore pietate superares. Et sicut Polemo lu-
xuria coronis sensim capite detractis, eiq; abiectis,
manum pallio subdidit, os & vultum formauit ad ve-
recundiam, ad extremū totū se illi, ad quē deridēdum
venerat, discipulum tradidit: sic & tu loquētibus tibi
tot venerabilibus viris, maximeq; Episcop. Ambrosio,
in integritate Catholicae fidei, etiam tui mali Docto-
ris & deceptoris ore laudato, & Episcopis Basilio &
Ioanne, quos tu quoq; in sanctis eruditis veridica at- Laudes, qui-
bus extollun-
tur heretici
a suis, corone
sunt eorū
rum.
testatione posuisti, tanquā coronas ebriosorū, abijce-
res laudes Pelagianorū, quibus tanquam magnus eo-
rum defensor extolleris & stylum, vt mitius dixerim,
contumeliosum, non tanquam pallio pudoris absco-
deres, sed tanquam manu emendatiore confringeres,
tuumq; pectus veritate complendum, non Platonico
Xenocrati, sed istis sacerdotibus Christianis, vel po-
tius in eis ipsi Domino Christo, non velut qui nūc pri-
mū veneris, traderes, sed velut qui recesseras, redde-
res Ibidem sub finem.

VIII. Sententiam vnius aut paucorum Doctorum, contra
in Ecclesia sententia non derogare.

Dicit forsitan quispiam: Quid ergo tu modo dicis,
quid ad Iubaianū scripserit Cyprianus? tam legi,
fateor, & profectō issem in eandem sententiam nisi
me ad diligentiorē considerationem reuocaret tan-
ta auctoritas aliorum, quos vel pares gratia doctrinæ,
vel etiam fortasse doctiores per tot gentes Latinas,
Græcas, barbaras, & ipsam Hebræam, Ecclesia toto or-
be diffusa parere potuit, quæ ipsum quoq; pepererat:
qui mihi quoque nullo modo videri potuerunt frus-
tra noluisse istam sententiam, nō quia fieri nō potuit,
vt in obscuris ima quæstione veri⁹ pluribus vnus pau-
cior sentirēt: sed quia nō facile pro vno, vel pro pau-
cis, aduersus innumerabiles eiusdē religionis & vni-
tatis viros, & magno ingenio & vberi doctrina prædi- Vnius vel
paucorum
sententia,
reliquo-
rum
tos, nisi pertractatis pro viribus atque perspectis re-
bus, ferenda sententia est. Itaque sollicitus inqui-
renti, quanta mihi etiam ipsius Cypriani literæ iug-
gelle-

Confessionis Augustiniana. Lib. I.

*Patrum con-
sensus & au-
thoritas non
semere post-
ponenda.
Joann. 1.*

gesserunt, pro hac sententia, quam nunc Ecclesia Ca-
tholica tenet, ut Christi Baptismus non ex merito eo-
rum, per quos datur, sed ex ipsius, de quo dictum est: *
Hic est qui baptizat, agnoscendus & approbandus sit.
Tom. 7 de Baptis. contra Donatistas, lib. 3. c. 4.

*In plenario
Concilio non
aliqua novi-
tas instituta,
sed antiqui-
tas roborata.*

Illa quæ ad Quintum scribit Cyprianus, & illa quæ
cum collegis suis Liberali, Caldonio, Iunio, & cæte-
ris, ad Saturninū & Maximū, & alios, bene considera-
ta nullo modo præferenda sunt, aduersus totius Eccle-
siæ Catholicæ consensionem, cuius se illi membra es-
se gaudebant, & vnde se neq; ipsi præciderunt, neque
diuersa sentientes præcidi passi sunt, donec aliquando
in Domini voluntate per plenarium Concilium, licet
post multos annos, quid esset rectius, eluceret, nō ali-
qua nouitate instituta, sed antiquitate roborata. *Ibid.*
li. 5. c. 22. Vide & li. 4. c. 6. & lib. 5. c. 17. Item li. 2. c. 1 & 2.

Non accipio, inquam, quod de baptizandis hæreti-
cis & schismaticis beatus Cyprianus sensit, quia hoc
Ecclesia non accipit, pro qua beatus Cyprianus san-
guinem fundit. *Tom. 7 contra Cresconium lib. 2. cap. 32.*
Lege & lib. 3. c. 1.

1. Cor. 14.

Nec arbitror beatum Cyprianū propter aliud con-
tra cōsuetudinem quid sentiret liberius exprompsis-
se, prioremque dixisse, nisi ut alium si fortē existeret,
cui esset reuelatum, gratissimè acciperet, & ostēderet
imitādā, non solū, docendi diligentiam, sed etiam
discendi modestiam. Si autem nullus existeret, qui ta-
le aliquid afferret, vnde illæ oēs verisimiles rationes,
quibus mouebatur, refellerentur, in eadem sententia
permaneret sibi bene conscius, & non occultatæ quæ
putabatur veritatis, & retentæ quæ amabatur vnitatis.
Nam & illud sic intellexit, quod ait Apostolus: Pro-
phetæ autem duo vel tres loquantur, & cæteri exami-
nent: si alij sedenti reuelatum fuerit, ille prior taceat.
Qua in parte inquit, docuit, & ostendit multa singulis
in melius reuelari, & debere vnumquemque non pro
eo, quod semel imbiberat & tenebat, pertinaciter cō-
gredi: sed si quid melius & vtilius extiterit, libenter
amplecti. *Tom. 7. de Baptis. contra Donatist. lib. 2. cap. 8.*

Quan-

Quamquam idem Augustinus, quod ad hanc eandem sententiam de hereticis rebaptizandis attinet: Non incongruenter (inquit) de tali viro (Cypriano) existimandum est, quod correxerit, & fortasse suppressum sit ab eis, qui hoc errore nimium delectati sunt, & tanto velut patrocinio carere noluerunt. Tom. 2. epist. 48. ad Vincentium.

IX. Patres in quibusdam obscuris controuersis, salua fidei compage, ante definitionem Ecclesie discordasse.

Absit, absit hoc malum de tanto viro credere aut dicere. Absit, inquam, ut Constantinopolitanus Iohannes de Baptismo paruulorum, eorumque à patris chirographi liberatione per Christum tot ac tantis coepiscopis suis, maximeque Romano Innocentio, Carthaginensi Cypriano, Cappadoci Basilio, Gregorio Nazianzeno, Gallo Hilario, Mediolanensi resistat Catholici Do Ambrosio. Alia sunt, in quibus inter se aliquando etiam flores cū discordantissimi atque optimi regulæ Catholicæ defensores, fident ab insalua fidei compage non consonant, & alius alio de uicem, salua vna remelius aliquid dicit & verius. Hoc autem unde fidei compage nunc agimus, ad ipsa fidei pertinet fundamenta. To. 7. id faciunt. contra Iulian. Pelag. lib. 1. c. 2. Qui aut ita dissentiunt, ut compage illā soluant, hæretici sūt.

De baptismo piè credamus, quod vniuersa Ecclesia à sacrilegio schismatis remota custodit. In qua tamen si aliud alij, & aliud alij adhuc de ista quæstione salua pace sentirent, donec vniuersali Concilio vnum aliquid eliquatum syncerumque placuisset, humanæ infirmitatis errorem cooperiret charitas unitatis. To. 7. Excusantur Catholici Do de Baptis. contra Donatistas, lib. 1. c. 18. flores, in aliqua re ante Ecclesie definitionem dissentientes.

Quando rebaptizabat Cyprianus ab hæreticis venientes, Ecclesie Carthaginensis Episcopus: tunc Ecclesie Romanæ Stephanus Episcopus in eodem Baptismo, quem foris acceperant, suscipiebat hæreticos: & ambo hæc diuersa sentientes, in unitate Catholica permanebant. Tom 7. contra Gaudentium, lib 3 c. 10. Inter Catholicos, cum in quibusdā obscurioribus

Sanitas pacis hoc facit, ut cū diutius aliqua obscuriora quærentur, & propter inueniendi difficultatem, aliquando diuersas pariunt in fraterna disceptatione sententias, dissentiant, donec

Confessionis Augustiniana Lib I.

*Vinculum ta-
men perma-
net vni. atq;
Quare Deus
Catholicis
Doctōribus
minus ali-
quid reue-
let.*

donec ad verum liquidū perueniatur, vinculum per-
maneat vnitatis, ne in parte præcisa remaneat infana-
bile vulnus erroris. Et ideo plerunq; Doctōribus mi-
nus aliquid reuelatur, vt eorum patēs & humilis cha-
ritas, in qua fructus maior est, comprobetur, vel quo-
modo teneant vnitatem, cū in rebus obscurioribus
diuersa sentiunt, vel cuo modo accipiat veritatem, cū
contra id, quo sentiebāt, declaratum esse cognoscūt.

Tom 7 de Baptism contra Donatist. lib. 2 c. 4.

*Cyprianus &
qui et adhae-
serunt, eisi a-
lter quam
ceteri sape-
rem, in vni-
tatis tamen
communione
cū alijs man-
serunt.*

Nos itaq; vt dicere cœperam, in Ecclesiæ commu-
nitione securi sumus, per cuius vniuersitatem id nunc
agitur, quod & ante Agrippinum, & inter Agrippinū
& Cyprianū per eius vniuersitatem similiter ageba-
tur, & cuius vniuersitatem neq; Agrippinus deseruit,
neq; Cyprianus, neq; illi qui eis consenserant, quan-
uis aliter, quam ceteri sapeiēt, sed cum eis ipsis, à qui-
bus diuersa senserunt, in eadem vnitatis communio-
ne manserunt. *Ibid. lib. 3. c. 2. Latius hac lib. 1. c. 18.*

*X. Ante exortas hæreses quadam à sanctis Doctōribus
minus distinctè fuisse dicta, quod putarent
se Catholicè intelligi.*

*Non mirum,
si Catholici
etia Scripto-
res, in qui-
busdam locis
suorum libro-
rum, occasione
fuerint præ-
sumptoribus
& audacibus
ad aliquam
hæresin mo-
liendam atq;
gignendam.
Præua scri-
pturae intelli-
gentia perti-
naciter defen-
sa, multa parit pernicioſa dogmata.*

Quanquam & illi qui Catholici ex hac vita migra-
runt, & aliquid literarum Christianarū posteris
reliquerunt, in quibusdam locis opusculorum suorum,
vel nō intellecti, vel sicuti est humana infirmitas, mi-
nus valentes acie mentis abditiora penetrare, & veri-
similitudine aberrantes à veritate, præsumptoribus &
audacibus fuerunt occasione ad aliquam hæresin mo-
liendam atq; gignendam. Quod mirum non est, cū
de ipsis Canonicis literis, vbi omnia sanctissime dēcta
sunt, non quidem aliter accipiendo quædam, quam
vel Scriptor sensit, vel se ipsa veritas habet: nam
si hoc solum esset, quis non humanæ infirmitati ad
corrigen- dum paratæ libenter ignosceret? sed id quod
peruersè ac præuè opinati sunt, animositate acerrima,
& perniciaci arrogancia defensitantes, multi multa
perniciosa dogmata, confessa communionis vnitatis
pepererunt. *Tom. 4 de catechizandis rudibus, c. 8.*

Ego

Ego ipsa verba Græca, quæ à Ioāne (*sermo est de Chry-
sostomo*) dicta sunt, ponam : *ὡς τὸ τοῦτο καὶ τὰ παῖδια βαπτίζο-
μεν. καὶ τοὶ ἁμαρτήματα οὐκ ἔχοντα.* Quod est latinè: Ideo & in-
fantes baptizamus, quanuis peccata non habentes. Vi-
des certè non ab eo dictum esse : paruulos non coin-
quinos esse peccato, siue peccatis, sed non habere
peccata, intellige propria, & nulla contentio est. At
inquires, cur non ipse addidit propria? Cur putamus,
nisi quia disputans in Catholica Ecclesia, non se aliter
intelligi arbitrabatur: tali quæstione nullus pulsaba-
tur: vobis nondum litigantibus securius loquebatur,
Tom. 7. contra Iulianum Pelagianum, lib. 1. c. 2.

DE HÆRETICIS. CAP. XII.

I. Qui sint hæretici nuncupandi.

I mihi Honorate, vnum atq; idem vide-
retur esse, hæreticus, & credens hæreti-
cis homo, tam lingua quàm stylo in hac
causa conquiescendum mihi esse arbitra-
rer. Nunc verò cum inter duo plurimum est.

24. q. 3. cap.

Hæreticus

interfit: quandoquidem hæreticus est, vt mea fert opi-
nio, qui alicuius temporalis cōmodi, & maximè glo-
riæ principatusq; sui gratia, falsas ac nouas opiniones
vel gignit, vel sequitur: ille autem qui huiusmodi ho-
minibus credit, homo est, imaginatione quadā verita-
tis ac pietatis illusor. *Tom. 6. de utilitat. credendi, c. 1.*

Quid inter

hæreticū,

hæreticis cro-

dentem in-

terfit.

Qui ergo in Ecclesia Christi morbidū aliquid, pra-
uumque sapiunt, si correpti vt sanum rectumque sapi-
ant, resistunt contumaciter, suaq; pestifera, & mortifi-
fera dogmata emendare nolunt, sed defensare perfi-
stunt, hæretici fiunt & foras exeuntes, habentur in ex-
ercentibus, inimicis etiam: sic quippe veris illis Ca-
tholicis membris Christi malo suo prosunt, dū Deus
vtitur & malis bene, & diligentibus* eum omnia coo-
perantur in bonum. *Tom. 5. de ciui. Dei, lib. 18. c. 51.*

Hæretici ex-

tra ecclesiā,

foras exeun-

tes, eā exer-

cent, velut

inimici.

* Rom. 8.

Nec consequēs est, vt omnis hæreticus vel schisma-
ticus corporaliter ab Ecclesia separetur. Si. n. falsa de

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Ocultus hæreticus foris est animo, quāvis in ecclesia esse corporaliter videatur.

Deo credit, vel de aliqua parte doctrinæ, quæ ad fidem pertinet ædificationem, ita ut non querentis cunctatione tentatus sit, sed inconcussè credentis, nec omnino scientis opinione atque errore discordans, hæreticus est, & fortis est animo, quamvis corporaliter intus videatur. Multos enim tales portat Ecclesia, quia non ita defendunt falsitatem sententiæ suæ, ut intentam multitudinem faciant: quod si fecerint, tunc pellantur. *Tom 4. Questionum ex Matth q 11.*

11. Quid inter hæreticos, schismaticos, & malos Catholicos intersit.

Galat. 5.

Hæresis cum operibus carnis numeratur.

Hæreticus propter hoc solum quod hæreticus est, regnum Dei non possidebit.

Peccatis quæ hic referuntur obstrictus, quāvis inter vim Catholicus sit, regnū Dei nō possidebit.

* 1. Ioan. 1.

In Schismaticis potest esse fides,

quos tamen carere caritate Augustini sententia manifestum est.

Manifesta, inquit (Paulus) sunt opera carnis, quæ sunt, fornicationes, immunditiæ, luxuriæ, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, amulationes, animositates, dissensiones, hæreses, inuidiæ, ebrietates, comestationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniā qui talia agūt, regnum Dei non possidebunt. Constituamus ergo aliquem castum, continentē, non avarum, non idolis seruientem, hospitalitatem indigentibus ministrātem, non cuiusquam inimicum, non contentiosum, patientem, quietum, nullum æmulantem, nulli inuidentem, sobrium, frugalem, sed hæreticum, nulli utiq; dubium est propter hoc solum, quod hæreticus est, regnum Dei non possessurum. Constituamus alium fornicatorem, immūdum, luxuriosum, avarū, vel etiam apertius idolis dedicatum, veneficum, discordiosum, contentiosum, æmulum, animosum, seditiosum, inuidum, ebriosum, comestatorem, sed Catholicū: nunquid propter hoc solum quod Catholicus est, regnum Dei possidebit, agens talia, de quibus sic concludit Apostolus, quæ prædico vobis, sicut prædixi: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt? Si hoc dicimus, nos ipsos seducimus. *Tom. 7. de Baptismo contra Donatistas, lib. 4. cap. 18.*

Inter hæreticos & malos Catholicos hoc interest, quod hæretici falsa credunt, illi autem vera credētes, non viuunt ita ut credunt. Solet autem etiam quæri.

Schis-

Schismatici quid ab hæreticis distent, & hoc inueniri, cum Schismaticos nō fides diuersa faciat, ed commun-
 ionis dirupta societas. Sed utrū inter zizania nume-
 randi sint, dubitari potest. Magis autem videtur spicis
 corruptis esse similiores, sicut scriptum est: vento au-
 tem corrumpetur filius iniquus: vel paleæ aristarum
 fractis vel scissis, & de segete abruptis. Quod enim al-
 tiores, id est, superbiores, eò fragiliores leuioreſque
 sunt. *Tom. 4. Questionum ex Matth. quest. 11.*

*Schismatici
 spicae sunt
 vrente vento
 corruptæ,
 vel paleæ &
 segetibus
 abscissæ.
 Iud. 1.

Quod cōmemorato Iudæ Apostoli testimonio, vbi
 ait: * 1) sunt qui segregant semetipsos, animales, spiri-
 tum non habentes, adiunxi etiam dicens: de quibus A-
 postolus Paulus dicit: * *Animalis autem homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.* Non sunt isti illis æquandi,
 quos omnino ab Ecclesia Ichilma præcidit. Istos quip-
 pe idem Apostolus Paulus * paruulos dicit esse in Chri-
 sto, quos nondū esca valētes capere, lacte nutrit tamē:
 illi aut non in filiis paruulis, sed in mortuis & perditis
 computandi sunt. *Tom. 1. retract. lib 2. cap. 27. Hæc eadē
 pluribus To. 10. de verbis Domini serm. 11. versus finem.*

**1. Cor. 2.*

**1. Cor. 3.*

Quid sibi vult, inquis, quod ais hæreticorū sacrile-
 gum errorem? Nam hæreses non nisi inter diuersa se-
 quentes fieri solent; nec hæreticus nisi contrariæ, vel
 aliter interpretatę religionis est cultor, vt sunt Mani-
 chæi, Arriani, Marcionitæ, Nouatiani, cæteri q; quorū
 inter se cōtra fidem Christianam diuersa sentētia stat.
 Inter nos (*Donatistas & Catholicos*) quibus idem Chris-
 tus natus, mortuus & resurgens, vna religio, eadem sa-
 cramenta, nihil in Christiana obseruatōe diuersum,
 scisma factum non hæresis dicitur. Si quidem hæresis
 est diuersa sequentium secta: scisma verò eadem se-
 quentium separatio. *Tom 7. contra Cresconium Gram-
 mat. lib. 2. cap. 3. Hanc Cresconij distinctionem inter hæresin
 & schisma Augustinus in sequentibus admittit, adiungens
 tamen, eam se magis approbare distinctionem, qua dicitur
 schisma esse recens congregationis ex aliqua sententiarum
 diuersitate dissensio.* Neq; enim scissio vel Ichilma (in-
 quit) fieri potest, nisi diuersum aliquid sequatur, qui fa-
 ciunt: hæresis autem schisma inueteratum. *Ibid. cap 7.*

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Discrimē in
ter hereti-
cos & schis-
maticos.
Nec hereti-
cus, nec schi-
smaticus, ad
Eccle. catho-
licam perti-
net.

Quare Dæ-
mō hereti-
cos excitane-
rit.

Ecclesia Dei
nō potest in-
differēter ha-
bere docto-
res, inter se
diuersa &
aduersa, cir-
ca doctrinā
Christianā,
sentientes.

Omnium hæ-
resum eadē
mater super-
bia.

*Rom. 1.
Heretici tra-
diti suis concu-
piscencijs.

*Gal. 6.

*Psal. 106.

Heretici
partē tenēt,
& totum re-
linquunt.

*Psal. 66.

Credimus & sanctam Ecclesiam utiq; Catholicam,
nam & hæretici & schismatici cōgregationes suas, ec-
clesias vocant. Sed hæretici de Deo falsa sentiendo ip-
sam fidem violant: schismatici autem discissionibus
iniquis à fraterna caritate dissiliunt, quāuis ea credūt
quæ credimus. Qua propter nec hæreticus pertinet ad
Ecclesiam Catholicam, quoniam non diligit Deum:
nec schismaticus, quoniam non diligit proximum.

Tom. 3. de fide & symbolo, cap. 10.

III. Hæreticorum & hæresum quæ causa.

Videns Diabolus templa Dæmonū deferi & in no-
men liberantis Mediatoris currere genus huma-
num: hæreticos mouit, qui sub vocabulo Christiano,
doctrinæ resisterent Christianæ, quasi possent indiffe-
renter sine vlla correptione haberi in ciuitate Dei, si-
cut ciuitas confusionis indifferenter habuit philoso-
phos, inter se diuersa & aduersa sentientes, Tom. 5. de ci-
uitate Dei, lib. 18. cap. 51.

Alia secta in Africa, alia hæresis in Oriente, alia in
Aegypto, alia in Mesopotamia. Verbi gratia. Diuersis
locis sunt diuersæ, sed vna mater superbia omnes ge-
nuit, sicut vna mater nostra Catholica omnes Christia-
nos fideles toto orbe diffusos. To. 9. de pastorib. cap. 8.

Palpant in meridie, quasi in media nocte. Quod qui
dē omnium hæreticorum est, qui rem manifestissimē
(de Ecclesia loquitur) in lucem omnium gentium cōsti-
tutam videre non possunt. Tom. 7. contra epist. parmenia.
lib. 2. cap. 3.

Quid est seduxit eos? Tradidit illos* Deus in concu-
piscencias cordis eorum. Hoc est enim seduxit eos, do-
nauit illos sibi. Nam si propriè quæras, ipsi se seducunt.
Qui enim* putat se esse aliquid, cum nihil sit, seipsū seducit.
Quid est ergo seduxit eos? Dimisit eos* in inuio, & non
in via. Quomodo enim in via homines, qui partem te-
nent, & totum relinquunt? Quomodo in via, quæ est
ergo via? aut vbi agnoscitur via? Deus inquit,* misere-
tur nostri, & benedicat nos, illuminet vultū suū super nos,
ut agnoscamus in terra viam tuā. In qua terra? in omni-
bus gentibus salutare tuū. Vtique tales ut minuantur,

ut pauci fiant, hinc exeunt. A multitudine unitatis omnes exierunt, sicut paulò antè commemoravi dictum de illis. *Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis. Si. n. ex nobis fuissent, permansissent utiq; nobiscum. To. 8. Psa. 106.*

Omnes hæretici à multitudine unitatis exierunt. * 1. Ioan. 2.

Quid de illis dictum est in quodam Psalmo: *Congregatio taurorum*, id est, ceruicatorum & superborum, congregatio taurorum inter vaccas populorum. Vaccas dicit seductiles animas, quæ facile consentiunt seductoribus tauris. *Ibid.*

* Psalm. 67. Hæretici autem riuicose & superbi.

Sit tibi manifestum a q; perceptum, nullum errorem in religione esse potuisse, si anima pro Deo suo non coleret animam, aut corpus, aut phantasmata sua, aut horum aliqua duo coniuncta, aut certè simul omnia: sed in hac vita societati generis humani, sine dolo temporaliter congruens, æterna meditaretur, unum Deum colens. Qui nisi permaneret incommutabilis, nulla mutabilis natura remaneret. *To. 1. de vera religione, cap. 10.*

Li. 1. Retrahit cap. 13. admonet Augustinus, se hic animam pro vniuersa creatura incorporea posuisse.

Neq; enim non omnes hæretici scripturas catholicas legunt, nec ob aliud hæretici sunt, nisi quòd eas non rectè intelligentes, suas falsas opiniones contra earum veritatem peruicaciter asserunt. *Tom. 3. de Genesi ad lit. li. 7. c. 9. Lege caput septimū huius libri de scripturis sacris.*

Errores in religione vnde de extirpatione.

IV. Qui sint hæreticorum mores.

Insectari atq; odisse Apostolicam cathedram.

Cathedra tibi quid fecit Ecclesiæ Romanæ, in qua Petrus sedet, & in qua hodie Anastasius sedet: vel Ecclesiæ Hierosolymitanæ, in qua Iacobus sedet, & in qua hodie Ioannes sedet quibus nos in catholica unitate cōnectimur, & à quibus vos nefario furore separasti? Quare appellas cathedram pestilentiae cathedram Apostolicam? Si propter homines, quos putas legem loqui & non facere, nunquid Dominus Iesus Christus propter Phariseos, de quibus ait: *Dicunt enim & non faciunt*, cathedræ in qua sedebant, vllam iniuriam fecit? Nonne illam cathedram Moyse commendauit, & illos seruato cathedræ honore redargui? Ait enim: Cathedram Moyse sedent, quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite. Dicunt enim & non faciunt. Hec si cogitaretis, non propter homines, quos infamatis,

* Matth. 23.

Cathedram Moyse Christi bla-

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Ita commenda-
davit, et Pha-
riseos serua-
to cathedra
honore re-
dareuit.*

*Donatista
ex scripturis
argumenta-
bantur Eccle-
siam suo tem-
pore de toto
orbe periisse.*

*Cathedra
Moyſi figura
bat cathedrā
Christi.*

** Matth. 23.
Non propter
pastores ma-
los gregis v-
nitatis dese-
renda.*

** Matth. 7.
Mira opera
hereticorū.*

*Heretici
Diabolum
crudelitate
vincunt.*

blasphemaretis cathedram Apostolicam, cui nō com-
municatis. Tō. 7. contra literas Petiliani li. 2. cap. 51. Simi-
le quiddam lege ibidem cap. 72.

Dicere Ecclesiam periisse.

Isti ergo (loquitur de Donatistis) imperitē vel fallaci-
ter agētes, colligūt de scripturis talia, quæ vel in ma-
los bonis vsque in finē permixtos, vel de vastatione
prioris populi Iudæorum dicta reperiūtur, & volūt ea
detorquere in Ecclesiam Dei, vt tanquam defecisse ac
periisse de toto orbe videatur Tō 7 de unitate Ecclesia
cap. 12. Eadē repetit & capite proximē sequēti. & alijs plu-
ribus in locis.

Episcopos Catholicos comparare cum Phariseis.

Nec propter illos Phariseos, quibus nos nō per pru-
dētiā, sed per maleuolētiā comparatis, pręcepit Do-
minus deferri cathedrā Moyſi, in qua vtique figurabat
suam: dicens quippe, illos* super cathedram Moyſi se-
dentes dicere & nō facere, monet tamē populos face-
re quæ dicunt, & non facere quæ faciunt, nec cathedrę
sanctitas deferatur, & propter pastores malos gregis
vnitas diuidatur. Tom. 7. contra literas Peti. lib. 2. ca. 61.

Duces belli ex clericis habere.

An fortē dices, quod scriptum est *Ex operibus eorū
cognoscetis eos? Video planē mira opera, quotidianas
violētias Circūcellionū sub episcopis & presbyteris
ducibus, circumquaque volitare, & terribiles fustes Is-
raelis vocari, quæ homines qui nunc viuunt, quotidie
vident & sentiunt. Tom 8. in. Psalm. 10.

Catholici Donatistis respōderunt: Nec de persecutioni-
bus (eos cōqueri debere) q̄ aliquid ab Imperatoribus p̄
Ecclesia Catholici peterēt, cū eorum Circumcellio-
nes ducibus clericis tam horribila mala committerēt.
vbi frustra respōderunt, nihil hoc ad sacerdotes per-
tinere, cū clericis ducib⁹ illi talia fecisse asserēbat Ibi
etiam, cū dictū esset, q̄ calce & aceto humanos o- u-
los persecuti sunt, in quo scelere Diabolū crudelitate
peruicerunt, qui hoc in viri sancti carne nō fecit, quā
in potestatem acceperat affligendi: hic Donatistę
quæ-

quæsierūt, utrū qui faciunt filii j essent Diaboli, an qui patiūtur: quasi Catholici aliud quā passionē suā dixerint immanissimas à clericis & Circūcellionib⁹ eorum. Tom. 7. collat. cum Donatistis, collat. tertij diei ca. 4. dem ferè leguntur Ea. Tom. 2. Epist. 166. ad Donatistas.

Violentissimas cædes & strages præterque ipsorum (Donatistarū) & Episcopi & presbyteri, & quilibet clericus congregatis turbis hominum furiorum, nō Catholicis tantū, sed nonnunquam etiam suis ubi posunt, inferre nō cessant. Tom 2 Epist. 163 Eleusio, Glorio, & Felici.

Heretici
neque suis
aliquando
parcunt.

Sed quid longè imus? Ecce in regione nostra Hipponensi, quoniam eam Barbari non attigerunt, clericorum Donatistarum & Circumcellionū latrocinia sic vastant Ecclesias ut Barbarorum fortasse facta mitiora sint. Quis enim Barbar⁹ excogitare potuit, quod isti ut in oculos clericorum nostrorum calcem & acetum mitterent, quorum membra etiam cæteris plagis horrendis vulneribusq; sauciarunt? Deprædatur etiā domos aliquas & incendunt, fructus aridos diripiunt, humidos fundunt: & talia cæteris comminando, multos etiam rebaptizari compellunt. Pridiè quā ista ad te dictarē, ex vno loco per huiusmodi terrores, quadraginta & octo animæ rebaptizatae nuntiatae sunt. Tom. 2 epist. 122. ad Victorianum.

Damnare vitam Monasticam.

Deinceps perrexit (Petilianus Donatista) ore maledico in vituperationem monasteriorum & monachorum arguens etiam me, quod hoc genus vitæ a me fuerit institutū: quod genus vitæ omnino, quale sit, nescit, vel potius toto orbe notissimum nescire se fingit. To. 7. contra literas Petil. lib. 3. c. 40 Plura in hac sententiā. lib. 4. cap. de instituto Monachorum.

Augustinus
monasterio-
rum insti-
tutor.

Sanctimoniales quasi matrimonio sibi copulare.

Super illud Psalm. 49. ut cum adulteris portionem tuam ponebas.) An non cū mœchis particulam suam ponunt, qui greges ebrios sanctimonialium suarū, cum gregibus ebrijs Circumcellionum die noctuque permixtos vagari turpiter sinunt? To. 7. contra epi. P. Armen. l. 2. c. 9.

Sub-

Confessionis Augustiniane Lib. I.

Clerici ut
impunitus
peccent, ad
hereticorum
castra se con-
ferunt.
Vtinam si
omnia oculis
nostris hodie
non cerneremus.

Subdiaconus quōdam Spaniensis Ecclesie, vocabu-
lo Prim^o, cum ab accessu indisciplinato sanctimonia-
lū prohiberetur, atque ordinata & sana præcepta cō-
tēneret, à clericatu remotus est, & ipse irritatus aduer-
sus disciplinam Dei, transtulit se ad Donatista, & re-
baptizatus est. Duas e iam sanctimoniales concionas
suas de fundo Catholicorum Christianorum, siue vā-
trastulit, siue illū sequutæ etiā ipsæ, tamē rebaptizatæ
sunt: & nūc cū gregibus Circūcellionū inter vagabū-
dos greges fœminarum, quæ propterea maritos habe-
re noluerunt, ne habeant disciplinam, in detestabilis
vinolētiæ bacchationibus superbus exultat *To. 2. epist.*
169. ad Eusebium.

Confidenter à traditionibus appellare ad scripturam.

Tritū etiam
nostri tempo-
ris heretico-
rum argumē-
tum.

*Isa. 29.
Matth. 15.
Marc. 7.

Maximinus (*Arrianorum Episcopus*) dixit: Si quid de
diuinis scripturis protuleris, quod commune est cum
omnibus, necesse est ut audiamus, Hæc ve d' voces, quæ
extra scripturam sunt, nullo casu à nobis suscipiuntur:
eum ipse Dominus moneat nos & dicat: *Sine causa
colunt me docentes mandata & præcepta hominum.
To. 6. cōtra Maximinū Arrianorum Episcopū lib. 1. in initio.

Oro & opto discipulū esse diuinarum scripturarū:
nam & superius credo retinere religionem tuā, quod si-
cut dedi responsū, quia si protuleris, quod Pater & Fi-
lius & Spiritus Sanctus vnā habeant virtutem, vnā
substantiam, vnā Deitatem, vnā maiestatem, vnā
gloriā: Si affirmaueris de diuinis scripturis, si alicubi
scribi lectionem protuleris, nos diuinarum scriptura-
rū opramus inueniri discipuli. *Ibidem, versus finem lib.*

Donatistarū
pars in mul-
tas partes
diuisa.

V. Hereticos in sectas solere esse dissectos.

IN ipsa Africa dicant Donatistæ Carthagenenses, vel
quicūque sunt in ciuitate Carthaginis, quod partes
per Numidiam & Mauritaniā faciæ sint de ipsa parte
Donati? *Tom 7. contra epist. Parmen. lib. 3. cap. 4.*

Pars Donati in multa minutissima frusta confecta
est, quæ omnes minutæ particulæ hanc vnā (*Maximi-
nistarum sectam*) multo grandiorē in qua Primianus
est (*Donatistarum Episcopus apud Carthaginem*) de rece-
pto

pro Maximinianistarū baptismo reprehēdūt, & singulis conantur asserere, apud se tantūmodo verum Baptismū remansisse, nec omnino esse alibi, neq; in toto orbe terrarum, quā Ecclesia Catholica expāditur, nec in ipsa grandiore parte Donati, nec in cæteris præter se vnam ex minutissimis partibus. Quæ omnes particule, si aduertere voluerint vocem non hominis, sed ipsius manifestissimæ veritatis, & animosum spiritū suæ perversitatis domare, non utiq; ad partē Donati maiorē, de qua præcisa præcisa sunt, sed ad ipsam viriditatem radicis Catholicæ, de ariditate propria reuertentur. *To. 7. de Baptis. cōtra Donatist. li. 1. c. 6. Encratitæ, Tatianorum schismatici, hæresi 25. Pepuziani et Artotyrita, Cathaphrygū hæreses, hære. 27. & 28. de Donatistis verò, lege hæresi 69.*

Apud Idolorum cultores spiritus Iunonis & spiritus Herculis diuisi sunt aduersum se, & ambo pertinent ad regnum Diaboli. Paganus & Iudæus hostes Christi diuisi sunt aduersum se, & ambo pertinent ad regnum Diaboli. Arrianus & Photinian⁹ ambo hæretici, & aduersū se ambo diuisi. Donatista & Maximinianista ambo hæretici, & aduersum se ambo diuisi. Omnia vitia erroresq; mortalium inter se contrarij, diuisi sunt aduersum se, & omnes pertinent ad regnum Diaboli, id eo nō stabit regnū eius; iustus aut & impius, fidelis & credulus, Catholicus & hæreticus, diuisi quidem sunt aduersum se, sed non ambo pertinent ad regnum Christi. *Tom. 10. de verbis Domini serm. 11.*

Hæretici aduersum se diuisi sunt, & omnes pertinent ad regnū Diaboli, quod ideo stare non potest.

Manichæi diuisi sunt in Catharistas, Macharios, & propriè dictos Manichæos, omnes ab vno Manichæo auctore. De Arrianis notius est, quā ut commemorari debeat. To. 6. de hæres. ad Quod vult deum, hære. 46.

Hæreticorū Ecclesiæ non quia videntur Christi habere nomē idcirco ad eius consecrationem pertinent.

Omnes congregationes vel dispersiones, quæ se Christi Ecclesias appellant, & sunt inter se diuisæ atq; contrariæ, & vnitatis congregationi, quæ vera est Ecclesia eius, inimicæ non quia videntur eius habere nomen idcirco pertinent ad eius consecrationem. *To. 10. de verbis Domini, serm. 11. circa finem.*

Contradiciūt linguæ multæ, diuersæ hæreses, diuersa schi-

Confessionis Augustiniana Lib. 1.

Ecclesia Ca-
tholica com-
tradicit lin-
gua multa.
*Psalm. 30.

schismata personant, linguæ multæ contradicunt ve-
raci doctrinæ. In curre ad tabernaculum Dei, Ecclesiā
catholicam tene, à regula veritatis noli discedere, &
protegeris* in tabernaculo à cōtradictione linguarū.
Tom. 8. in Psalm. 30. conc. 3.

Vl. Hæreses non nisi propter aliquod bonum
à Deo permitti.

*1. Cor. 11.

Matth. 7.

Qui desperant
in Catholica
disciplina in-
uenire veri-
tatem, atter-
untur erro-
ribus, & tan-
dem fatigati
& penè mor-
tui ad eandē
reuertuntur.

Ex orientiū
hæresum oc-
casione, mul-
ti scriptura-
rum sensus
aperti.

I Deo diuina prouidentia multos diuersi erroris hæ-
reticos esse permittit, ut cum insultat nobis, & inter-
rogant nos ea quæ nescimus, vel sic excutiamus pigri-
tiam, & diuinas scripturas nosse cupiamus. Propterea
& Apostolus dicit: * Oportet multas hæreses esse, ut pro-
bati manifesti fiant inter vos. Hi enim Deo probati sunt,
qui bene possunt docere, sed manifesti hominibus esse
non possunt, nisi cum bene docent. Docere autem no-
lunt, nisi eos qui doceri quærunt. Sed multi ad quæ-
rēdum pigri sunt, nisi per molestias & insultationes hæ-
reticorū, quasi de somno excitentur, & de imperitiā suā
erubescant sibi, & de illa imperitiā periclitari se senti-
ant. Qui homines si bonæ sunt fidei non credunt hære-
ticis, sed quid eis respondeant, diligenter inquirunt. Nec
eos deleat Deus, ut petentes* accipiant, & quærentes
inueniant, & pulsantibus aperiatur. Qui autem despe-
rant se posse in Catholica disciplina inuenire quod
quærunt, atteruntur erroribus, & si perseueranter in-
quirunt, ad ipsos fontes, à quibus aberrauerunt, post
magnum laborem fatigati atq; sitientes, & penè mortui
reuertuntur. To. 1. de Genesi, cont. Manich. lib. 1. cap. 1. Legē
& Tom. 2. epi. 108. ad Sixtum.

Multum enim lentus scripturarū sanctarum latet, &
paucis intelligentioribus notus sunt, nec afferuntur cō-
modius & acceptabilius, nisi cum respondēdi hæreticis
cura compellit. Tunc enim etiam qui negligunt studia
doctrinæ, sopore discusso, ad audiendi excitantur dili-
gentiam, ut aduersarij refellantur. Deniq; quā multi
scripturarum sanctarum sensus de Christo Deo asserti
sunt cōtra Photinum, quā multi de homine Christo
contra Manichæum, quā multa de Trinitate contra
Sabellium, quā multa de vnitāte Trinitatis contra

Arria-

Arrianos, Eunomianos, Macedonianos: quàm multi de Catholica Ecclesia toto orbe diffusa, & de malorũ cõmixtione vsque in finem seculi, quod bonis in Sacramentorum eius societate non obstat, aduersus Donatistas & Luciferianos, aliosq; si qui sunt, qui simili errore à veritate dissentiunt: quàm multi cõtra ceteros hereticos, quos enumerare vel comẽmorare nimis longum est, & præsenti operi non necessarium. Quorũ tamen sensũ probati assertores aut prorsus lacerent, aut non ita eminerẽt, vt eos eminere fecerũt superborum contradictionis, quos velut tauros, id est, iugo* disciplinæ pacifico, leuique non subditos comẽmorat Apostolus, *vbi talem dicit eligendum ad Episcopatum, vt potens sit exhortari in doctrina sana, & contradicentes redarguere. Sũt enim multi nõ subditi, vt sunt tauri relatione ceruicis impatiẽtes aratri atque iuncturæ, vaniloqui, & mentis seductores. Has mẽtes significauit iste Psalmus* appellatione vaccarum. Ad hanc ergo vtilitatem prouidentia diuina permittit tauros cõgregari inter vacas populorum, vt excludantur, id est, vt emineant qui probati sunt argento. Ad hoc enim hæres sinuntur esse, vt* probari manifesti fiant. Tom. 8. Psalm. 67. versiculo illo: *Congregatio taurorum &c.*

Multa larebant in scripturis, & cùm præcisi essent hæretici, quæstionibus agitauerũt Ecclesiã Dei. Aperta sunt, quæ latebãt, & intellecta est volũtas Dei. Inde dicitur in Psalmo. **Congregatio taurorũ inter vacas populorum vt excludantur hi qui probati sunt argento. At paulo post.* Nunquid enim perfectẽ tractatum est de Trinitate, antequàm oblatrarent Arriani? Nũquid perfectẽ de poenitentia tractatũ est, antequàm obliterent No- uatiani? Sic non perfectẽ de Baptismo tractatũ est, antequàm cõtradicerent foris positi rebaptizatores: nec de ipsa veritate Christi enucleatẽ dicta erãt, quæ dicta sunt, nisi posteaquã separatio illa (Donatistarum) urgere cœpit fratres infirmos. Tom. 8. in Psalm 54. versus finẽ.

Improbatio quippe hæreticorũ facit eminere, quid Ecclesia tua sentiat, & quid habeat sana doctrina. To. 1. lib. 7. confess. cap. 19.

* Matth. 11.

* Tit. 1.

Hæretici
quales.

* Psalm. 67.

* 1. Cor. 11.

* Psalm. 67.

Hæretici oc-
casionẽ præ-
buerunt mul-
ta in scriptu-
ris sacris in-
telligendi.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Ecclesia quo
modo utatur
omnibus er-
rantibus ad
profectus
suos.*

Ecclesia Catholica per totum orbem validè lateq;
diffusa, omnibus errantibus utitur ad profectus suos, &
ad eorum correctionem, cum euigilare voluerint: uti-
tur enim gentibus ad materiam operationis suæ, hære-
ticis ad probationē doctrinæ suæ, schismaticis ad do-
cumentum stabilitatis suæ, Iudæis ad comparisonem
pulchritudinis suæ. Alios ergo inuitat, alios excludit:
alios relinquit, alios antecedit: omnibus tamen gratiæ
Dei participandæ dat potestatem: siue illi informandi
sint adhuc, siue reformandi, siue recolligendi, siue
admittendi. *Tom. 1. de vera religione, cap. 6.*

*Hæretici va-
rijs modis Ec-
clesiæ prosunt
Cum hæreti-
cis aliquādo
suasibili, ali-
quando terri-
bili discipli-
na agit Eccle-
sia.*

Inimici omnes Ecclesiæ quolibet errore cæcentur,
vel malitia deprauentur, si accipiunt potestatem corpo-
raliter affligendi, exercent eius patiētiam: si tātummo-
do malè sentiendo auersantur, exercent eius sapien-
tiam: ut autem etiam inimici diligantur, exercent eius
beneuolentiam, aut etiam beneficentiam, siue suasibi-
li disciplina cum eis agatur, siue terribili disciplina.
To. 5. de ciuitate Dei, lib. 18. cap. 51.

*Hæretici per
Cham filium
Noe signifi-
cati.*

*Spiritus hæ-
reticorum
qualis.*

1. Corin. 2.

Cham qui interpretatur callidus, medius Noe filius,
tanquam se ab utroq; discernēs, & inter utrunq; rema-
nens, nec in primitijs Israelitarum, nec in plenitudine
gentium, quid significat, nisi hæreticorum genus calli-
dum, non spiritu sapientiæ, sed Spiritu versipellis astu-
tiæ, quo solent hæreticorum feruere præcordia, & pa-
cem perturbare sanctorum? Sed hæc in vsum cedunt
proficientium, iuxta illud Apostoli: *Oportet hæreses es-
se, ut probati manifestant in vobis.* Vnde etiam scriptū
est: Filius eruditus sapiens erit: imprudente autē mini-
stro utetur. Multa quippe ad fidem Catholicam perti-
nētia, dum hæreticorum callida inquietudine exagitā-
tur, ut aduersus eos defendi possint, & considerantur
diligentiùs, & intelliguntur clariùs, & instantiùs præ-
dicantur, & ab aduersario mota quæstio, discēdi existit
occasio. *Tom. 5. de ciuitate Dei, lib. 16. cap. 2.*

*Ab aduersa-
rio mota
quæstio, dis-
cendi exi-
stet occasio.*

1. Corin. 11.

*Hæretici
quomodo plu-
rimū Eccle-
siæ prosunt.*

Quoniam (ergo) verissimè dictum est: *Oportet multas
hæreses esse, ut probati manifestant inter vos,* utamur
etiā isto diuinæ prouidentiae beneficio. Ex his enim
hominibus hæretici fiunt, qui etiam si essent in Eccle-
sia, ni-

hæc, nihilominus errarēt. Cùm autem foris sunt, plurimum profunt, non verum docendo, quod nesciunt, sed ad verum querendum carnales, & ad verum aperiendū spiritales Catholicos excitando. Sūt enim innumera- biles in Ecclesia sancta Deo probati viri, sed manife- sti non fiunt inter nos, quandiu imperitiæ nostræ tene- bris delectati dormire malumus, quā lucem veritatis intueri. Quapropter multi vt diem Dei videāt, & gau- deāt, per hæreticos de somno excitantur. Vtatur igitur etiam hæreticis, non vt eorū approbemus errores, sed vt Catholicam disciplinam, aduersus eorum infi- dias asserentes, vigilantiores & cautiores simus, etiā si eos ad salutem reuocare non possumus. *Tom. 1. de vera religi. cap. 8.*

VII. Ab hæreticis scripturam sacram perueriti, & ad sensum falsum torqueri.

Non est mirum, si Pelagiani dicta nostra in sensus quos volunt, detorquere conantur, quādo de scri- pturis sanctis, non vbi obscurè ali quid dictum est, sed vbi clara & aperta sunt testimonia, id facere cōsueue- runt, more quidem hereticorum etiam ceterorum. *To. 7. de nupt. & concupis. lib. 2. cap. 31.*

*Pelagiani more cetero- rum, apertas etiā scriptu- ras, in quos volūt sensus detorquent. * Matth. 28. * 1. Cor. 3.*

Sub eisdē verbis, id est, * in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nō solū Marcion, aut Valentinus, aut Arrius, aut Eunomius, sed ipsi carnales paruuli Eccle- siæ, quibus dicebat Apostolus: * Non potui loqui vo- bis quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, si possent singuli diligenter interrogari tot diuersitates opinio- num fortassis, quot homines numerarentur, Animalis * enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. *Et Paulò post.* Laquei hæreticorum & schismaticorum propterea carnalibus nimium perniciosi sūt, quia ipse profectus eorum intercluditur, confirmata sētētia va- nitatis aduersus catholicam veritatē, & confirmata a- nimositate discensionis aduersus catholicam pacē. *To. 7. de Baptis. contra Donatistas lib. 3. cap. 15.*

** 1. Cor. 2.*

*Laquei hære- ticorū homi- nibus carna- libus sunt perniciosi. * Psal. 10.*

Quoniam * ecce peccatores tetenderūt arcū, parauerūt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscura luna re- ctos corde. Terrores isti sunt comminantium nobis

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Heretici
scripturas
carnaliter in-
terpretando
venenatas
inde senten-
tias emit-
tunt.*

1. Cor. 15.

*Heretici nō
subijciuntur
auctoritati
scripturarū,
sed sibi ipsis
scripturas
subijciunt.*

*Heretici
quomodo
simplices ho-
mines deci-
pant.*

*Dominus fi-
dem populis
imperavit:
quia Christi-
anæ religio-
nis mysteria
credere, non
autem huma-
na ratione
metiri nos
voluit.*

*Ratione &
pollicitatiōe
velle supera-
re auctorita-
tem Ecclesie
regularis est
hereticorū
temeritas.*

de peccatoribus, ut ad se tāquam ad iustos transeamus, Ecce, inquit, peccatores tetenderunt arcum, credo scripturas, quas illi carnaliter interpretādo, venenatas inde sentētiās emittunt. Parauerūt sagittas suas in pharetra, eadem verba scilicet, quæ scripturarū aucto-ritate iaculaturi sunt, in cordis occulto parauerūt, ut sagittēt in obscura luna rectos rorde: ut cūm senserit Ecclesiæ lumine propter multitudinem imperitorū & carnalium obscurato, non se posse conuinci, corrumpant* bonos mores colloquijs malis *Tom. 8. Psal. 10.*

Videtis autem (*Alloquitur hereticos*) id vos agere, ut omnis de medio Scripturarum auferatur auctoritas, & suus cuique animus auctor sit, quid in quaque scriptu-
ra prober, quid improbet: id est, ut nō auctoritati scri-
pturarum subiiciatur ad fidem, sed sibi scripturas ipse
subiiciat: nō ut ideo illi placeat aliqd, quia hoc in sub-
limi auctoritate scriptū legitur, sed ideo rectē scriptū
videatur, quia hoc illi placuit. Quō te cōmittis anima
misera, infirma, carnalibus nebulis inuoluta? quo te cō-
mittis? *Tom. 6. contra Faustum lib. 32. cap. 19.*

*VIII. Hereticos, etsi doctrinam veram promit-
tant, tamen resistere veritati.*

OMnes hæretici generaliter scientiæ pollicitatio-
ne decipiūt, & reprehendūt eos, quos simpliciter
credentes inuenerunt, & quia omnino carnalia persua-
dent, quasi ad carnalium oculorum apertionem conā-
tur adducere, ut interior oculus excæcetur. *Tom. 1. de
Genesi contra Manichæos, lib. 2. cap. 25.*

Illic qui cūm in unitate atque communione Catho-
lica non sint, Christiano tamen nomine gloriātur, co-
guntur aduersari credētibus, & audēt imperitos quasi
ratione traducere, quando maximē cum ista medicina
Dominus venerit, ut fidē populus imperaret. Sed hoc
facere cogūtur, ut dixi, quia facere se abiectissimē sen-
tiunt, si eorum auctoritas cum auctoritate Catholica
conferatur. Conantur ergo auctoritatem stabilissimā
fūdatissimæ Ecclesiæ quasi rationis nomine & pollici-
tatione iuperare. Omnium enim hæreticorū quasi re-
gularis est ista temeritas. Sed ille fidei Imperator cle-
men-

mentissimus, & per cōuentus celeberrimos populorū atque gentium, sedesq; ipsas Apostolorum arce auctoritatis muniuit Ecclesiam, & per pauciores piē doctos, & verē spiritales viros copiosissimis apparatibus etiā inuictissimæ rationis armauit. *Tom. 2. ep. 56. ad Dioscorum sub finem.*

Quid me aliud cogebat annos ferē nouem sprete religionē, quæ mihi puerulo à parentibus insita erat, homines illos sequi ac diligenter audire, nisi q̃ superstitione terreri, & fidem nobis ante rationē imperari dicerent: se autem nullum premere ad fidem, nisi prius discussa & enodata veritate? Quis nō his pollicitationibus illiceretur, præsertim adoleſcētis animus cupid⁹ veri, etiam nōnullorum in schola doctorū hominum disputationibus superbus & garrulus: qualem me tūc illi inuenerunt, spernentem scilicet quasi aniles fabulas, & ab eis promissum, apertum & syncerum verum tenere atque haurire cupientem? Sed quæ rursus ratio reuocabat, ne apud eos penitus hærerem, vt me illo gradu, quem vocant auditorum, tenerem, vt huius mūdi spem atq; negocia non dimitterem: nisi quod ipsos quoque animaduertebam, plus in refellēdis alijs disertis & copiosis esse, quàm in suis probandis firmos & certos manere? *Tom. 6 de utilitate credendi, cap. 1.*

IX. Hæreticorum fraudes & versutiæ pulchris similitudinibus expressæ.

Multi hæretici cū paganis alios & alios Deos ipsi sibi finxerūt, alios & alios Deos sibi ipsi fecerūt, & eos etiam si non in templis, tamen quod est peius, in suo corde posuerunt, & fallorum ridendorumq; simulachrorum templa ipsi facti sunt. Magnum opus est intus hæc idola frangere, & locum Deo viuenti, non recenti mundare. Omnes enim isti aliud & aliud sentientes, alios atq; alios Deos sibi facientes, ipsamq; fidem falsitate variantes videntur dissentire, sed oēs à terrenis cogitationibus nō recedunt, in terrenis cogitationibus consentiunt sibi. Opinio diuersa est, vanitas vna est. De illis in alio Psalmo dicitur: *Ipsi de vanitate in vnum colligantur. Quāuis opinionū varietate discordent,

Hæretici idololatriæ comparantur.

Hæreticorū opiniones variae, vanitas verò vna.

**Psalm. 61.*

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Philip. 3.

*Iudic. 15.

Heretici si-
miles vulpi-
bus, quæ à
Samfone cau-
dis colligatæ
fuerunt.

*2. Cor. 2.

*Cor. 2.

*Psal. 90.

Heretici
Draconibus,
Tyranni Leo-
nibus, assimi-
lantur.

Heretici de-
teriores ty-
ranni, qui pa-
lam in Chri-
stianos sæ-
uebant.

dent, simili tamen vanitate colligantur. Et nostis quia vanitas retro est, posterior est: ideo ille* quæ retro oblitus est, id est, vanitatē oblitus, in ea quæ antè sunt, id est, in veritatem extēsus, sequitur ad palmam supernæ vocationis Dei in Christo Iesu. Ergo in peius sibi isti consentiunt, quamuis dissentire à se inuicem videantur: ideo Samson caudas* vulpium colligauit. Vulpes infidiosos, maximeque hæreticos significant dolosos, fraudulētos, cauernosos anfractibus latētes & decipiētes, odore etiam tetro putētes. Contra quem odorem dicit Apostolus: *Christi bonus odor sumus Deo in omni loco. Iste Vulpes significatur in Canticis Canticorū, vbi dicitur: *Capite nobis vulpes pusillas, exterminātes vineas, latētes in cauernis tortuosis, To. 8. Psal. 80.

Sicut autem Patribus nostris aduersus* Leonem (id est, Diabolum, apertè per infideles contra Christianos sauiētem) opus erat patientia, sic nobis aduersus Draconem (hoc est, Diabolū, Catholicis sub nomine Christi occulte insidiantem) vigilantia. Persequutio tamē, siue à Leone, siue à dracone, nunquam cessat ecclesiæ, & magis metuendus est cum fallit, quàm cum sæuit. Illo tempore cogebat Christianos negare Christum. Isto autem tempore, docet Christianos negare Christum. Tūc co-gebat, nunc docet: Tunc ergo ingerebat violentias, nūc infidias. Videbatur tūc fremens, subricus nunc & oberrans difficilè videtur. Quomodo autem tunc cogebat Christianos negare Christū, apertum est. Attrahebantur enim vt negarent Christum, & confitentes Christū coronabantur. Nunc autem docet negare Christum, & ideo fallit: quia qui docetur negare Christum, quasi non sibi videtur recedere à Christo. Modò enim quid dicitur ab hæreticis hominibus Christiano catholico? Veni, esto Christianus. Ad hoc dicitur, esto, vt dicat, non sum. Aliud longè est, veni, esto Christianus: aliud, veni, nega Christum, apertum malum fremitus leonis, à longè auditur à longè cauetur. Applicat se lubricus draco occultis lapsib⁹: serpēs leni tactu surrepēs, astuto sibilo immurmurās, & nō dicit, nega Christū: nā eum, coronatis martyrib⁹, quis audiret? Sed dicit, esto Chri-

Christianus. Et ille mirabili voce percussus, si nōdum veneno penetratus est, respondet, planè Christianus sum. Si autem mouetur, & dēte draconis captus est, respōdet, Quare mihi dicis, esto Christian⁹? Quid enim? Non sum Christianus? Et ille, non. Ergo nō sum? Non. Ergo nūc fac me Christianū, si non sum. *To. 8 Psa 39.*

Existat & aliquis hæreticus, etsi non frater Diaboli, certè adiutor & filius: & ipsum dixerim perdicem cōtentiosum animal. Hoc enim animal, vt aucupes norunt, etiam contēdendi studio capitur. Contendūt isti contra veritatem, & contenderunt ex quo se diuiserūt. Modò dicunt, cōtendere nolumus, quia iam capti sunt. Non habet quod dicat, nolo contendere. O capte, aliquando tu eras, qui primis temporibus seditionis, tuæ traditores arguebas, innocentes damnabas, iudicium Imperatores quærebas, iudicio Episcoporum nō consentiebas, victus toties appellabas, apud ipsum Imperatorem studiosissimè litigabas, congregabas quæ non peperisti: vbi nunc est ceruix tua, vbi lingua tua, vbi sibilus tuus? Certè in nouissimis* tuis factus es insipiēs. ** Hiere. 17.*

*Hæreticus
adiutor &
filius Dia-
boli.*

*Hæreticus
per perdicē
significatur.*

Tom. 9. de pastoribus, cap. 12. Quomodo perdix ista congreget, quæ non peperit? Tom 6. contra Faustū Manich. lib. 13. cap. 12. & seq. Comparat hæreticos cum leprosis, Tom. 4. questionum Euangel. lib. 2. quæst. 40.

X. Hæreticos Antichristos esse.

QUod de Antichristi aduentu, & elatione impia dixit Apostolus, vult iste (*aduersarius Legis & Prophetarū*) ad hoc trahere, vt ipsum intelligamus Prophetarū Deū: vnde potius cōuincitur illud Dei esse templū, vbi hominē peccati, filiū interitus, extollentē se super omnē Deū, & q̄ colitur, Apostol⁹ sessurū esse prædixit. Deus .n. verus est, in cuius tēplo falsus ille sessurus est. Ad quē pertinet etiā iste, qui sub nomine Christi, q̄ est nomen Dei, hoc est, Christianū se videri volens, super extollitur cōtra Christū, seq; ostendit Antichristū, nō vnum illū maiorē cæteris, sed ex his aliquem, de quibus dicit Ioānes Euāgelista: *Nunc Antichristi multifasti sunt.* Eos enim dicebat hæreticos, qui temporibus Apostolorum esse iam cœperant. Hi autem cœperunt

2. Thess. 2.

1. Ioan. 2.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Antichristi, hoc est, hæretici, tēporibus Apostolorum à Simone Mago esse cœperunt.

** Acto. 8.*

** 1. Ioan. 2.*

Hæretici à nobis exierunt: nos verò quia nec ab eis, nec à nobis ipsis exiimus, in vnitatem sumus

Catholici Testamentum habent hæreditatis Dominicæ. Psalm. 2.

esse post ascensionē duntaxat in cœlum Domini nostri Iesu Christi, ab illo Simone Mago, quem legimus in Actibus Apostolorum* baptizatum. Post hunc autem fuerunt nonnulli discipuli eius in eadē impietate, posteriores prioribus succedentes. *Tom. 6. contra aduersarium Legis & Prophetharum, lib. 2. cap. 12.*

Omnes certè, qui exeūt de Ecclesia, & ab vnitatem Ecclesiæ præcidūtur, Antichristi sunt: nemo dubitat: ipse enim designauit: * Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobiscum. Quicumque ergo non manent nobiscum, sed nobis, nam si fuissent ex nobis, permansissent utiq; non exeunt ex nobis, manifestum est, quod Antichristi sūt. Et quomodo probantur Antichristi? Ex mendacio. Et quis est mendax, nisi qui negat, quoniam Iesus est Christus? Interrogemus hæreticos, Quē inuenis hæreticorū qui negat, quia Iesus nō est Christus? Videat charitas vestra magnū Sacramentū, attēdite quid inspirauerit nobis Deus, & quid insinuare nobis velit. Ecce exierunt à nobis, & facti sunt Donatistæ. Interrogemus eos, utrū Iesus sit Christus, statim confitentur, quia Iesus Christus est. Si ergo ille est Antichristus, qui negat Iesum esse Christum, nec nos possumus illi dicere Antichristos, nec nos illos, quia & nos cōitemur, & illi. Si ergo nec illi nos dicūt, nec nos illos, ergo nec illi à nobis exierunt, nec nos ab ipsis. Si ergo nō à nobis exiimus, in vnitatem sumus: Si in vnitatem sumus, quid faciunt in hac vnitatem duo altaria? quid faciunt diuisæ domus, diuisa coniugia? Quid facit cōmunis lectus, & diuisus Christus? Admonet nos, vult nos fateri, quod verum est. An ipsi à nobis exierunt, an nos ab ipsis? Sed absit, ut nos ab ipsis: habemus enim Testamentū Dominicæ hæreditatis, recitamus, & ibi nos inuenimus: * *Dabo tibi gentes hæreditatē tuā & possessionē tuam terminos terræ.* Tenemus hæreditatem Christi, illi eam non tenent, non communicant Orbi terrarum, non communicant vniuersitati redemptæ sanguine Domini. *Tom. 9. Tract. 3. in epist. Ioannis. Lege quæ ibidem sequuntur.*

X 1. Mortem hæreticis inflictam non esse martyrium.

Audet

A Vdet conqueri Parmenianus, quòd eos Constan-
tinus ad campum, id est, ad supplicium duci ius-
sit: qui victi apud ecclesiasticos iudices, nec apud ip-
sum quæ dicebant, probare potuerunt, & adhuc in san-
ctæ Ecclesiæ præcisione sacrilego furore ferebantur:
& hoc eum tanquam inaniter iussisse, Hispano Osio sug-
gerente, criminatur, suspicionib' videlicet suis, sicut
semper, dānando inauditos. Quasi verò nō humanius,
ac probabilius alius credidit, Osio tãquam Episcopo
suggerēte potius factū, vt in leniorem coercionem,
quāuis immaniissimi sceleris, id est, sacrilegi schisma-
tis, sententiā flecteret Imperator. Quid enim, non isti
iustè patiuntur, cū ex altissimo Dei præsentis, & ad *Hæretici &*
cauendum ignem æternum flagellis talibus admonen- *merito crimi-*
tis, iudicio patiuntur, & merito criminū, & ordine po- *num, & or-*
testatum? Prius enim probēt se non esse hæreticos vel *dine legiti-*
schismaticos, tum demum de indignis pænis suis liui- *mo potestati*
dam emittant vocem: tum demum sese audeant, cū *plectuntur.*
mali aliquid patiuntur, veritatis martyres dicere. A-
lioquin si quisquis ab imperatore vel à iudicib' ab eo
missis poenas luit, cōtinuò martyr est: omnes carceres
martyribus pleni sunt, omnes catenæ iudiciariæ mar-
tyrestrahunt, in omnibus metallis martyres ærūnos
sunt, in omnes insulas martyres deportantur, in omni-
bus pœnalibus locis iuridico gladio martyres feriū-
tur, ad omnes bestias martyres surriguntur, aut iussio-
nibus iudicum viui ignibus concremantur. Si autem,
sicut dicit Apostolus, *non est potestas nisi à Deo, & mini-* *Rom. 13.*
ster Dei est, vindex in iram eius, qui malè agit, nec sine
causa gladium portat: vis non timere potestatem? Bonum
fac, & habebis laudem ex illa: bonus quicquid passus
fuerit, laus illi prouenit ex potestate facientis, malus
verò qui merito patitur iniquitatis, non deputet sæ- *Multitudo*
uitiæ potestatis. Et tamen quid tale isti patiuntur, qua- *hominum nō*
le faciunt? nisi quia hominum multitudo, non in cor- *in corde cor*
de cor habet, sed in oculis. Nam si sanguis exit de car- *habet, sed*
ne mortali, quisquis aspicit exhorrescit. Si pro pace *in oculis.*
Christi præcisæ animæ atque separatae in hæresis vel *Mors ani-*
schismatis sacrilegio moriuntur, quia nō videtur, nō *mæ per hære-*
sin, multo

Confessionis Augustiniana Lib. I.

luctuosior
quàm mors
corporis.

Heretici
quare meri-
to supplicio
afficiantur.

Heretici no-
mine Chri-
stiano deal-
bati.

In ratione
martyrij, dæ-
mones cum
hereticis con-
uenire.

Non ex pas-
sione, certa
est iustitia:
sed ex iusti-
tia passio glo-
riosa est.

* Matth. 5.

plangitur, imò verò mors tetrior atq; luctuosior, & ut planè dixerim, verior, iure cōsuetudinis deridetur: cū auctores tantarū mortū publicè insultāt, & nec veritatis manifestādē causa sermonē nobiscū conferre dignantur. Et si quid tēporalis molestiæ passi fuerint per certissimū atq; rectissimū ordinē potestātū, cū ipsi priuatis furiosorū agminibus multa grauiora passim atq; quotidie, nulla regia, nulla Ecclesiastica lege cōmittant: nos corporū persecutores vocant, se animarū interfectores nō vocāt, cū priuata licētia nec corporibus parcāt. *To. 7. cōtra Epistolam Parmeniani, lib. 1 c. 7.*

In Hereticos ex occulto imperio Dei per manifestū hominū imperium, multa quibus coercerentur, seuerissimè cōstituta sunt, nec solū hæreticis, quoquo modo saltem Christiano nomine dealbatis, sed etiam ipsis Paganis. Nam utiq; & ipsi falsa religione sunt impij, quorū simulachra euerti atq; confringi iussa sunt recentibus legibus, inhiberi etiam sacrificia sub terrore capitali. Si quis ergo eorū damnatus in tali crimine fuerit, martyr cōtinuò æstimandus est, quia pro superstitione, quā piam religionē putabat, poenas legibus luit? Nullus certè quoquo modo Christianus audet hoc dicere. Non ergo quisquis in aliqua religionis quæstione fuerit ab Imperatore punitus, martyr efficitur. Neq; enim vident, qui talia sentiunt, in eum locum se progredi, ut ipsos etiā Dæmones martyrum sibi gloriā vendicare posse cōtendant, quia istā patiūtur persecutionem per Imperatores Christianos, ut penè toto orbe terrarū eorū templa euertantur, idola comminuantur, sacrificia subtrahantur, qui eos honorant, si deprehēsi fuerint, puniantur. Quod si demētissimū est dicere, non ergo ex passione certa est iustitia, sed ex iustitia passio gloriosa est. Ideo quē Dominus ne quisquam in hac re nebulas offunderet imperitis, & in suorum damnatione meritorum laudem quæret martyrum, non generaliter ait, * *Beati qui persecutionem patiuntur*: sed addidit magnam differentiam, qua verè à sacrilegio pietas secernatur. Ait enim, *Beati qui persecutionē patiūtur propter iustitiam*. Nullo modo

modo autem propter iustitiam, qui Christi Ecclesiam diuiserunt, & cum ea quasi simulata iustitia conantur ante tempus à palea separari, ac frumenta eius falsis criminationibus infectantur, dum ipsi ab ea potius tanquam leuissima palea varijs rumoribus flatibus separati sunt. *ibid.*

Nulla modo propter iustitiam patiuntur, qui Christi Ecclesiam diuiserunt.

Apud hæreticos, qui propter iniquitates & errores suos aliquid molestiarum perpessi fuerint, nomine martyrij se iactant, ut hoc pallio dealbati facilius furentur, quia lupi sunt. Si autem vultis scire in quo numero habendi sunt, pastorem bonum Paulum Apostolum audite, quoniam non omnes qui corpora sua in passionibus etiam ignibus tradunt, æstimandi sunt sanguinem fuisse pro ouibus, sed potius contra oues: si linguis hominum loquar & angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut cymbalum sonans, & cymbalum tinniens. Si sciero omnia Sacramenta, & habuerim omnem prophetiam, & omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil sum. Magna ergo res est, postremo fides montes transferens. Illa quidem magna sunt, sed si ego hæc sine caritate habeam, inquit, non illa, sed ego nihil sum. Sed adhuc istos non tetigit, qui falso martyrij nomine in passionibus gloriantur. Audite ut eos tangat, imò transfodiat. Si distribuero, inquit, omnia mea pauperibus, & tradidero corpus meum ita ut ardeam, ipsi sunt. Sed vide quid sequitur, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Ecce venit ad passionem, ecce venit & ad sanguinis effusionem, venit & ad corporum incensionem, & tamen nihil prodest, quia caritas deest. Adde caritatem, profunt omnia. Detrahe caritatem, nihil profunt cætera. *Tom. 10. de verbis Domini, serm. 50.*

Hæreticorum Pseudomartyres propter iniquitatem patiuntur.

1. Cor. 13.

Neque fides neque sanguinis effusio sine caritate quicquam prodest.

Rex Nabuchodonosor, diuino correctus miraculo, piam & laudabilem legem pro veritate constituit, ut quicumque diceret blasphemiam in Deum verum Sirdrac, Misac, & Abdenago, cum domo sua penitus intraret. Hanc legem si qui contempserunt, & id quod fuerat constitutum, merito perpessi sunt, debuerunt dicere, quod

** Dan. 3.*

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Matth. 5.
Qui propter
impiam vni-
tatis diuifio-
nē, persecu-
tionē patiun-
tur, marty-
res veri non
sunt.
*** Gen. 21.**
*** 1. Reg. 19.**
20.
*** Matth. 27.**
Marc 15.
Luc. 23.
Ioann. 18.
*** Pſal. 42.**
Impiorū ſimi-
lis eſſe poteſt
pœna, ſed
martyrum
diſſimilis eſt
cauſa.
*** Pſal. 34.**
Quare non
pœna, ſed cau-
ſa faciat
martyrem.
Matth. 5.

quod iſti dicūt, ſe iuſtos eſſe, quia ex lege regis perfe-
 cutionem patiebantur: quod vtiq; dicerent, ſi ita inſa-
 nirent, ſicut iſti inſaniunt, qui diuidūt membra Chri-
 ſti, exſufflant Sacramenta Chriſti, & de perſecutione
 gloriātur: quia prohibentur iſta facere legibus Impe-
 ratorum, quas conſtituerunt pro vnitatem Chriſti, & ia-
 ctant fallaciter innocentiam ſuā, & quam nō poſſunt
 à Domino accipere, ab hominibus quærūt martyrum
 gloriam. Veri autem martyres illi ſunt, de quibus Do-
 minus ait: **Beati qui perſecutionem patiuntur propter iu-**
ſtitiam. Non ergo qui propter iniquitatem, & propter
 Chriſtianę vnitatis impiā diuiſionem, ſed qui propter
 iuſtitiam perſecutionem patiuntur, hi martyres veri
 ſunt. Nam & Agar * paſſa eſt perſecutionem à Sara, &
 illa erat ſancta quę faciebat, illa iniqua, quę patieba-
 tur. Nunquid & huic perſecutioni, quā paſſa eſt Agar,
 comparandus eſt ſanctus David, * quem perſecutus eſt
 iniquus Saul? Valde vtiq; diſtat, non quia patiebatur,
 ſed quia propter iuſtitiam patiebatur. Et ipſe Domi-
 nus * cum latronibus crucifixus eſt. Sed quos paſſio iū-
 gebat, cauſa ſeparabat. Ideò in Pſalmo vox illa intel-
 ligenda eſt verorum martyrum, volentium ſe diſcer-
 ni à falſis martyribus: * **iudica me Deus, & diſcerne cau-**
ſam meā de gente non ſancta. Non dixit, diſcerne poenā
 meam, ſed diſcerne cauſam meā. Poſſe enim eſſe im-
 piorum ſimilis poena, ſed diſſimilis eſt martyrum cau-
 ſa **Tom. 2. Ep. ſt 50 ad Bonifacium Lege & lib. 1. de ſermo-**
ne Domini in monte, c. 4.
 Exurge Domine * & intende iudicio meo. Cui iudi-
 cio? Quia tribulatus es, quia laboribus & doloribus
 cruciatus es? Nōne iſta etiam multi mali patiuntur?
 Cui iudicio? Ideò iuſtus, quia iſta pateris? Non, ſed
 quid? iudicio meo. Quomodo ſequitur, intende iudi-
 cio meo? Deus meus, & Dominus meus in cauſam meā.
 Non in poenā meā, ſed in cauſam meā. Non in id, quod
 mecū habet latro cōmune, ſed in illud quo beati qui
 perſecutionem patiūtur propter iuſtitiam Hęc. n. cauſa
 diſcreta eſt. Nā poena ſimilis eſt bonis & malis. Itaque
 martyres nō facit poena, ſed cauſa. Nā ſi poena n. arty-

res faceret, omnia metalla martyribus plena essent, omnes catenæ martyres traherent, oēs qui gladio feriuntur, coronarentur. Ergo discernatur causa. Nemo dicat, quia patior, iustus sum: quia ipse qui primò passus est, ideò magnam exceptionem addidit: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam* Nā multi habentes bonam causam faciunt persecutionem, & habentes malā causam, patiuntur persecutionem. Si enim persecutio nō fieri posset bene, non diceretur in Psalmo: *Detrahentem proximo suo occultè, hunc persequabar.* Psal. 100. Deinde fratres, pater bonus & iustus, nōne persequitur filiū luxuriosum? Persequitur vitia eius, non ipsum, non quod genuit, sed quod ille addidit. Medicus nempe, qui ad salutem adhibetur, nōne ferro plarūque armatus? Sed contra vulnus, non contra hominē: secatur ut sanet: & tamen cū secatur egrotum, dolet ille, clamat, resistit, & si fortè febre mentem perdiderit, etiam medicū cedit: nec tamē ille defiluit à salute ægro-antis, quod nouit facit: illum maledicentem, conuiciantem non curat. Nōne excitantur cuncti lethargici, ne somno graui premantur in mortem? Et hoc patiuntur à filiis suis, quos charissimos genuerūt. Et non est charus filius, nisi fuerit dormienti patri molestus. Lethargici excitantur, Phrenetici ligantur, sed tamē vtriq; amantur. Nemo ergo dicat: persecutionem patior: non ventilet pœnam, sed probet causam: ne si causam non probauerit, numeretur cum iniquis. Ideò quā vigilanter, quā optimè hāc commendauit: Domine Psal. 100. intende iudicio meo, non pœnis meis, Deus meus & Dominus meus in causam meam. To 8. Psal. 34 Cenc. 2.

XII. Hæreticos nisi ad Ecclesiam Catholicam redeant, saluos esse non posse, quanuis persecutionem, aut etiam mortem pro Christo pati videantur.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, quālibet hæreticū vel schismaticum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti baptizatum, si Ecclesiæ Catholicæ nō fuerit aggregatus, quantascunq; eleemosynas fecerit, & si pro Christi nomine etiam sanguinē fuderit, nullatenus

*Matth. 5.
Hæretici nō
patiuntur pro
pter iustitiā.

Psal. 100.

Psal. 100.

Is qui Eccle
siæ non sunt
aggregati,
neq; eleemo-
synæ, neque
sanguis pro
Christo fusus
ad salutem
proiunt.

Confessionis Augustiniana Lib. 1.

latenus posse saluari. Omni enim homini, qui Ecclesie Catholice non tenet unitatem, neque baptismus, neque eleemosyna quamlibet copiosa, neque mors pro Christi nomine suscepta, proficere poterit ad salutem, quandiu in eo hæretica vel schismatica prauitas perseverat, quæ ducit ad mortem. *Tom. 3. de fide ad Petrum, c. 39 Idem habes paulò fusius, in eodem libro, c. 3.*

Extra Ecclesiam
non prodest
martyrium.
1. Cor. 13.

Nunquid potest, inquit, vis baptismi maior esse, aut potior quam confessio, quam passio, ut quis coram hominibus Christum confiteatur, & sanguine suo baptizetur? Et tamen, inquit, neque hoc baptisma hæretico prodest, si, quavis Christum confessus, extra Ecclesiam fuerit occisus, quia charitatem non habuisse conuincitur, de qua Apostolus dicit: *Etsi tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest.* Quod si, propter hoc quia caritas deest, passio nihil prodest, nec illis prodest, quos in inuidia intus & malevolentia, sine caritate viuere Paulus dicit, &c. *Tom. 7. de baptismo contra Donatistas, lib. 4. c. 17.*

Hæretici non
sunt amici
sponsi, quia
suam querunt
gloriam.
* Ioann. 3.
Ioann. 1.
Matth. 22.

1. Cor. 13.

Sæpi marty-
res charitate
mortem illam
susceperunt:
hæretici tu-
more atque
superbia.

Iactant se aliquando, quia eleemosynas multas faciunt, dant pauperibus, quia patiuntur molestias, sed pro Donato, non pro Christo. Vide quomodo patiaris: Nam si pro Donato pateris, pro superbo pateris. Non es columba, si pro Donato pateris: non erat ille amicus sponsi: nam si amicus esset sponsi, gloriam sponsi quæreret, non suam. Vide amicum sponsi dicentem: ** Hic est qui baptizat.* Ille non erat amicus sponsi, pro quo pateris: *Non habes vestem nuptialem: etsi ad conuiuium venisti, foras habes mitti.* Imò quia foras missus es, ideo miser es: redi aliquando, & noli gloriari. Audi quid dicat Apostolus: *Si distribuero omnia mea pauperibus, & tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil sum.* Ecce quod non habes, Si tradidero, inquit, corpus meum ut ardeam, & utique pro nomine Christi: Sed quia multi sunt, qui iactanter illud faciunt, non cum charitate: ideo si tradidero corpus meum ut ardeam charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Charitate fecerunt martyres illi, qui in tempore persecutionis passi sunt, charitate fecerunt: isti autem de tumore & de super-

superbia faciunt. To. 9. in Euan. Ioann. Tract. 6. prope finē.

Non ista (*maledicta scilicet, persecutiones & detractio-
nes*) perpeti fructuosum est, sed ista pro Christi nomi-
ne non solum equo animo, sed etiam cum exultatione
tolerare. Nam multi hæretici nomine Christiano ani-
mas decipientes, multa talia patiuntur. Sed ideò ex-
cluduntur ab ista mercede, quia non dictum est tan-
tū, *Beati qui persecutionem patiuntur: sed additum est, Matth. 5.
propter iustitiam.* Vbi autem sana fides non est, non po-
test esse iustitia. Quia iustus ex fide viuit. Neque schis- *Abacuc. 2.
Rom. 1.*
matici aliquid sibi ex ista mercede promittant, quia
similiter vbi charitas non est, non potest esse iustitia.
Dilectio enim* proximi malum non operatur. Quam *Rom. 13.
Nec apud
hereticos,
nec apud
schismaticos
esse potest
iustitia: quia
in illis fides,
in his chari-
tas desidera-
tur.*
si haberent, non dilaniarent corpus Christi, quod est
Ecclesia. *Tom. 3 lib. 1. de serm. Domini in monte, c. 9. Vide
Tom. 4. Quæst. ex Matth. 9. 11.*

DE OFFICIO ET AVCTORI-
TATE PVBLICI MAGISTRATVS
ADVERSVS HAERETI-
COS. CAP. XIII.

*I. Regibus & Imperatoribus Ecclesiam diuinitus da-
tam in tutelam contra hæretico-
rum insultus.*

AM & temporibus prophetarum oēs
reges, qui populo Dei non prohibue-
runt, nec euerterunt, quæ contra Dei
præcepta fuerant instituta, culpantur:
& qui prohibuerunt & euerterunt,
super aliorum merita laudantur. *To.
2. epist. 50 ad Bonifacium, circa initium.*

Non inuenitur exemplum in euangelicis & Apo- *Diuersa Ec-
clesiæ cōditio
ante & post
cōuersos Im-
peratores.
Psalm. 2.
stolicis literis, aliquid petatum à Regibus pro Eccle-
sia, & contra inimicos Ecclesiæ: Quis negat non in-
ueniri? Sed nondum implebatur illa prophetia: * Et
nunc reges intelligite, & erudimini qui iudicatis ter-
ram: seruite Domino in timore. Adhuc enim illud
imple-

Confessionis Augustiniane. Lib. I.

Nabuchodonosor utrūq; tempus, fidelium & infidelium Imperatorum, præfiguravit.
* Dan. 3.

implebatur, quod in eodē Psalmo paulò superius dicitur: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Veruntamen si facta præterita in prophetis libris figuræ fuerunt futurorum: in rege illo, qui appellabatur Nabuchodonosor, vtrunque tempus figuratū est, & quod sub Apostolis habuit, & quod nūc habet Ecclesia. Temporibus itaq; Apostolorū & martyrum illud implebatur quod figuratum est, quando rex memoratus* pios & iustos cogebat adorare simulachra, & recusantes in flammis mittebat. Nūc autem illud impletur, quod paulò post in eodem rege figuratum est, cū conuersus ad honorandum Deum verum decreuit in regno suo, vt quicūque blasphemaret Deum Sidrac, Misac & Abdenago, pœnis debitis subiaceret. Prius ergo tempus illius Regis, significabat priora tempora Regum infidelium, quos passi sunt Christiani pro impijs: Posterius verò tēpus illius Regis, significauit tempora posteriorum Regum iam fidelium, quos patiuntur impij pro Christianis. *Tom. 2. Epist. 48. ad Vincentium.*

Act. 22.

Act. 25.

Exēplo Pauli Ecclesia cōtra hereticos Imperatorū auxilia implorat.

Romanas etiam leges (*Apostolus Paulus*) implorare minimè dubitauit, ciuem Romanū se esse proclamās, quos tunc affligi verberibus non licebat. Itemque ne Iudæis eum interimere cupientibus traderetur, Cæsaris poposcit auxilium, Romani quidem principis, sed non Christiani. Vbi satis ostendit, quid facere deberent postea Christi dispensatores, quando Imperatores Christianos periclitāte Ecclesia reperirēt. Hinc ergo factum est, vt Imperator (*Theodosius*) religiosus & pius, per latis in notitiam suā talibus causis (*de Donatistarum hæretica insolentia intellige*) mallet pijsimis legibus illius impietatis errorem omnino corrigere, & eos qui cōtra Christū Christi signa portarent, ad unitatem Catholicā terrendo & coercendo redigere, quā sauiēdi tantūmodo auferre licentiā, & errādi ac pereūdi relinquere. *To. 2. Epi. 50. ad Bonifaciū, ultra mediū.*

Cum itaq; nondum reges Domino seruirent temporibus

poribus Apostolorum, sed adhuc meditentur inania
aduersus eum, & aduersus Christum eius, vt Prophe- Psal. 3.
tarum prædicta omnia complerentur, non utiq; tunc
possent impietates legibus prohiberi, sed potius exer-
ceri. Sic enim ordo temporum voluebatur, vt & Iudei
occiderent prædicatores Christi, putâtes se officium
Deo facere, sicut prædixerat Christus, & gentes fre- Ioann. 16.
muerunt aduersus Christianos, vt oēs patientia mar-
tyrū vinceret. Postea verò quàm cœpit impleri, quod
scriptum est. *Et adorabunt eū omnes reges terra, omnes* Psal. 71.
gentes seruiēt illi. Quis mēte sobrius regibus dicat, No-
lite curare in regno vestro, à quo tueatur vel oppugne-
tur Ecclesia Domini vestri: non ad vos pertineat in re- Cura regum,
Eccles. Chri-
sti aduersus
oppugnantes
tueri.
gno vestro, quis velit esse siue religiosus, siue sacrile-
gus, quibus dici non potest, non ad vos pertineat in
regno vestro, quis velut pudicus esse, quis impudicus.
Ibidem.

II. Reges & Imperatores habere ius hæreticos coer-
cendi atq; corrigendi.

Donatistæ nimium inquieti sunt, quos per ordina-
tas à Deo potestates cohiberi atque corrigi mihi 23. q. 4. c.
nimium.
nō videtur inutile. Nam de multorum iam correctio-
ne gaudemus, qui tam veraciter vnitatem Catholicam
tenent atque defendunt, & à pristino errore se libera-
tos esse lætantur, vt eos cum magna gratulatione mi-
remur. Qui tamen nescio qua vi consuetudinis nullo
modo mutari in melius cogitarent, nisi hoc terrore Hæretici pra-
ua consuetu-
dine inducti,
mutari in
melius non
cognat: ideo-
que legitimi
magistratus
terrore vili-
ter percel-
luntur.
perculsi, sollicitā mētem ad considerationem veritatis
intenderent, ne fortè non pro iustitia, sed pro peruer-
sitate & præsumptione hominū ipsas temporales mo-
lestias, infructuosa & vana tolerantia paterentur, & a-
pud Deum postea non inuenirent, nisi debitas poenas
impiorum, qui eius tam lenem admonitionem, & pa-
terna flagella contemplerint: ac sic ista cogitatione
docibiles facti, non in calumnijs & fabulis humanis,
sed in diuinis libris promissam, per omnes gentes in-
uenirent Ecclesiam, quam suis oculis reddi conspice-
rent, in quibus & Christum prænunciatum etiam non
visum super cœlos esse minime dubitarent. Nunquid

Q

nam

Confessionis Augustiniana Lib. I.

nam ego istorum saluti inuidere debebā, ut collegas meos ab huiusmodi paterna diligentia reuocare, per quam factum est, ut multos videamus accusare suam pristinam cœcitatē? *Tom. 2. epist. 48. ad Vincentium, prope initium.*

Rom. 13.

Psal. 123.

Nollem quidem in his afflictionibus esse Africanā Ecclesiam constitutam, ut terrenę vllius potestatis indigeret auxilio. Sed quia Apostolus dicit: *Non est potestas nisi à Deo*: proculdubio cum per vos syncerissimos Catholicæ matris filios eidem subuenitur, *auxilium nostrum in nomine Domini est, qui fecit cœlum & terram.* Quis enim nō sentiat in tantis malis nō paruum nobis consolationem diuinitus missam, cum tu vir talis, & Christi nominis amantissimus, Proconsularibus es sublimatus insignibus, ut à sceleratis & sacrilegis ausibus inimicos Ecclesiæ bonæ tuæ voluntati potestas sociata cohiberet? *To 2 epist. 127 ad Donatum proconsulem.*

Ioan. 6.

Psal. 71.

In initio Ecclesiæ quare minus fuerit in usu coercendi potestas

Attendis & læpè reperis, sicut audio, quod in Euangelio scriptum est, recessisse à Domino septuaginta discipulos, & arbitrio suæ malæ atq; impiæ discelfionis fuisse permisos, ceterisq; duodecim, qui remanserāt, fuisse respōsum: *Nunquid & vos vultis ire?* Et nō attendis, quia tunc primū Ecclesiā nouello germine pullulabat, nondumq; in ea fuerat completa illa propheta: *Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gētes seruient illi.* Quod utique quantō magis impletur, tantō maiore utitur Ecclesiā potestate, ut nō solū inuitet, sed etiam cogat ad bonum. Hoc tunc Dominus significare volebat, qui quanuis haberet magnam potestatem, prius tamen elegit commendare humilitatem.

* Luc. 14.

Ex Euangelica parabola docetur, in Ecclesiā potestatem esse, hæreticos cogendi ad unitatē Ecclesiæ.

Hoc & in illa conuiuij similitudine satis euidenter ostendit, ubi misit* ad inuitatos, & venire noluerunt, & ait seruo: *Exi in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes, & debiles, & cæcos, & claudos introduc huc.* Et ait seruus Domino: *Factum est, ut imperasti & adhuc locus est.* Et ait Dominus seruo: *Exi in vias & sepes, & cōpelle intrare ut impleatur domus mea.* Vide nunc quemadmodū de his, qui prius venerunt, dictum est: *Introduce eos, non dictum est, cōpelle.* Ita significata sunt Ecclesiæ primordia

diā adhuc crescentis, vt essent vires etiam compellendi. Proinde quia oportebat, eius iam viribus & magnitudine roborata, etiam compelli homines ad conuiuium salutis æternæ, posteaquam dictum est, factum est quod iussisti, & adhuc locus est. Exi, inquit, in vias & sepes, & compelle intrare. Quapropter si ambularetis quieti extra hoc conuiuium sanctæ vnitatis Ecclesiæ, tanquam in vijs vos inueniremus: nunc verò quia per multa mala & sæua quæ in nostros committitis, tanquam spinis & asperitate pleni estis, vos tanquam in sepibus inuenimus, & intrare compellimus. Qui compellitur, quò nō vult cogitur, sed cū intrauerit, iam volens pascitur. Cohibe itaque tam iniquū & impacatū animū, vt in vera Ecclesia Christi inuenias salutare conuiuium. *Tom. 2. epist. 204. Donato, sub finem. Vide in eandem sententiam, libr. 3. c. de Sacramento ordinis, Tit. 11.*

III. *Leges ab Imperatoribus aditas aduersus hæreticos, Augustino probari.*

Quapropter si potestate, quam per religionem ac fidem regum, tempore quo debuit, diuino munere accepit Ecclesia, hi* qui inueniuntur in vijs & in se- ^{*Luc. 14:} pibus, id est, in hæresibus & schismatibus, coguntur intrare, non quia coguntur reprehendant, sed quò cogantur, attendant. Conuiuium Domini vnitas est corporis Christi; non solum in Sacramento Altaris, sed etiam in vinculo pacis. De quibus sanè possumus verissimè dicere, quòd nēminem cogant ad bonū. Quoscunque enim cogunt, non cogunt nisi ad malum. Veruntamen antequam istæ leges, quibus ad conuiuium sanctum coguntur intrare, in Africam mitterentur, nonnullis fratribus videbatur, in quibus & ego eram, quamuis Donatistarum rabies vsquequaque sæuaret, non esse petendum ab Imperatoribus, vt ipsam hæresim iuberent omnino non esse, pœnam constituendo eis, qui in illa esse voluissent: sed hoc potius cōstituerent, vt eorum furiosas violentias non paterentur, qui veritatem Catholicam vel prædicarent loquendo, vel legerent constituendo. Quod eo modo fieri aliqua-

Confessionis Augustiniana Lib. I.

tenus posse arbitrabamur, si legem pijsſimæ memoriæ Theodoſij, quam generaliter in omnes hæreticos promulgauit, vt quiſquis eorū Episcopus vel clericus vbi-
libet eſſet inuētus, decem libris auri mulctaretur, ex-
preſſius in Donatiſtas, qui ſe negabant hæreticos, ita confirmarent, vt non omnes ea mulcta ferirentur, ſed in quorum regionibus aliquas violētias à clericis vel
Cenſuit ali- Circumcellionibus, vel populis eorū Eccleſia Catho-
quando Au- lica pateretur: vt ſcilicet poſt proteſtationem Catho-
guſtinus, tan licorum, qui fuiſſent iſta perpeſſi, iam cura ordinū ad
tūm hæreti- perſoluendam mulctam, Episcopi ſiue miniſtri cæteri
cos ſeditioſos tenerentur. Ita enim exiſtimabamus eis territis, & ni-
& violentos hil tale facere audētibus, poſſe liberè doceri & teneri
pœna pecuni- Catholicam veritatem, vt ad eā cogeretur nemo, ſed
aria mulctā- eam qui vellet, ſine formidine ſequeretur, ne falſos &
dos, ſed po- ſimulatores Catholicos haberemus. Et quamuis alijs
ſte à ſentētiā fratribus aliud videretur iam ætate grauioribus, per
mutauit. multarum ciuitatum & locorū exempla currentibus,
vbi firmam & veram Catholicam videbamus, quæ ta-
men ibi talibus beneficijs Dei conſtituta eſſet atq; fir-
mata, dum per priorum Imperatorum leges ad com-
munionem homines Catholicam venire cogerentur,
obtinuimus tamen vt illud potius, quod dixi, ab Impe-
ratoribus peteretur: decretum eſt in Concilio noſtro,
legati ad comitatum miſſi ſunt. Sed Dei maior miſeri-
cordia, qui ſciret, harum legum terror & quædam me-
dicinalis moleſtia, quàm multorum eſſet prauis vel
frigidis animis neceſſaria, & illi duritię quæ verbis e-
mendari nō poteſt, ſed tamen aliquantula ſeueritate
disciplinæ poteſt, id egit, vt legati noſtri quod ſuſce-
perant, obtinere non poſſent. Iam. n. nos præuenerant
ex alijs locis quædam Episcoporum querelæ grauiffi-
mæ, qui mala fuerant ab ipsis multa perpeſſi, & à ſuis
ſedibus exturbati: præcipua horrenda & incredibilis
Lex ab Impe cædes Maximiani Episcopi Catholici Eccleſiæ Vagiē-
ratore lata ſis effecit, vt noſtra legatio iam quid ageret non habe-
ne Donati- ſis effecit, vt noſtra legatio iam quid ageret non habe-
ſtarū hæreſis ret. Iam enim lex fuerat promulgata, vt tantæ imma-
eſſe ſineretur nitatis hæreſis Donatiſtarū, cui crudeliùs parci vide-
impune. batur, quàm ipſa ſæuebat, non tantum violenta eſſe,
ſed

sed omnino esse nō sineretur impunē, nō tamē suppli-
cio capitali, propter seruandā etiā circa indignos mā-
suetudinē Christianā, sed pecuniarijs damnis propo-
sitis, & in Episcopos vel ministros eorū auxilio cōstitu-
to. *To. 2. epist. 50 ad Bonifaciū comitem. Eadem fermē re-
petuntur epist. 68. ad Ianuarium Episcopum Donatistam.*

Constantinus prior contra partem Donati leuissimam legem dedit. Hunc imitati filij eius talia pręce-
perunt. Quibus succedens Iulianus desertor Christi
& inimicus, supplicatibus vestris Rogatiano & Pōtio
libertatem perditioni partis Donati permisit. Deniq;
tūc reddidit basilicas hæreticis, quādo templa dæmo-
nijs: eo modo putans Christianum nomen posse peri-
re de terris, si vnitati Ecclesiæ, de qua lapsus fuerat, in-
uideret, & sacrilegas dissensiones liberas esse permit-
teret. *Paulò pōst:* Deinde Valentinianus legite quæ cō-
tra vos iusserit. Inde Gratianus & Theodosius, legite
quando vultis, quæ de vobis constituerint. Quid ergo
de filijs Theodosij, miramini, quasi aliud in hac causa
sequi debuerint, quā Constantini iudicium per tot
Christianos Imperatores firmissimē custoditum? *To. 2. Epist. 146 ad Donatistas.*

Imperatorum autem iustitiam legesque, quæ vehe-
mentes aduersus eos latæ sunt, quis ignorat? In quibus
vna generalis aduersus omnes, qui Christianos se dici
volunt, & Ecclesiæ Catholicæ non communicant, sed
in suis separatim conuenticulis congregantur, id con-
tinet, vt vel ordinator clerici, vel ipse ordinatus de-
nis libris auri mulctentur. Locus verò ipse, quo impia
separatio cōgregatur, redigatur in fiscū. Sūt & alię ius-
siones generales, quibus eis vel faciēdi Testamēta, vel
per donationes aliquid offerendi facultas adimitur,
vel ex donationibus aut Testamētis aliquid capiendi.
Tom. 7 cont. Epist. Parmenian. lib 1. c. 7 prope finem.

Acceptū est, rescriptum est. Quid aliud, nisi qd pars
Donati iā sciret se ad illā poenā aurariā cū cæteris hæ-
reticis pertinere, cū quibus propter cōmunionē talis
persecutionis, aut cōmunē se deputet habere iustitiā,
aut si non deputat, non se ideò iactet iustam, quia ea

Constantinus,
Valentinia-
nus, Theodo-
c. leges ad-
uersus hære-
ticos tulere.

Magnū com-
pendiū ad no-
mē Christia-
num delendū
existimauit
Iulianus, si
vnitati Eccl.
inuidēs sacri-
legas dissen-
siones liberas
esse permit-
teret.

Locus qui
seruit cōuen-
ticulis hære-
ticorū, in fis-
cum lege Im-
periali redi-
gitur.

Hæretici ad
poenā auri-
ariam tene-
bantur.

Confessionis Augustiniana. Lib. I.

poena coercetur, qua coerceri & eas hæreses videt, quas concedit iniustas, & tandē intelligat, quòd Christi martyrem non facit poena sed causa. *Tom. 7. contra Cresconium Grammaticum, lib. 3 c. 47.*

*Christiani
Imperatores
hæreticorum
Testamenta
valere nolue-
runt.*

Vigilate hæretici, audite à pastore testamentū pacis, venite ad pacem, irascimini Christianis Imperatoribus, quia Testamēta vestra valere noluerūt in domibus vestris, videte, quā digna sit poena. Et quid est, quòd Testamentum vestrū non valet in domo vestra? quid est? quantum est? Dolor iste admonitio est, nondum damnatio. *Tom 9 de ouibus, c. 13.*

*Nunc cōtrā,
proh dolor,
Catholici Ca-
tholicas basi-
licas in qui-
busdam locis
retinere non
sinuntur.
Solutus Iulia-
nus apostata,
pro hæreticis
promulgasse
aliquid in-
uenitur.*

Sed tamen si tanta fuisset immanitas resistentium (*Donatistarum scilicet & Circumcellionum*) ut ad iniurias iudicū perueniret, nōne multò acerbiora Romanis legibus paterentur? Sic & tūc cum post terminum causæ, in qua se isti à Catholica præciderūt, consequēter agi cōepisset, ut basilicas non tenerent & tenerent Imperialibus resistendo iussionibus, ita ut vis illa notissima Circumcellionū præualeret, addendo insuper etiā, ut cū donis Ecclesiæ, quos miserat Imperator, per Africā euntes, turbulētissimis & sœuissimis seditionibus agitarent: tales in eos leges proferūtur, ut ne ipsas quidem basilicas, quæ non erant vnitaris, sed à separatīs, atq; in suo schismate constitutis fuerāt fabricatæ, retinere sinerentur. Qua in re iam suas iniurias potestas regia vindicauit. Quid enim valent iustè possidere inimici iustitiæ? Nec pro eis aliquid promulgasse quis inuenitur, nisi Apostata Iulianus, cui pax & vnitas Christiana nimium displicebat. *Tom. 7. contra Epistolam Parmen. lib. 1. c. 7.*

IV. Hæreticos ab Imperatoribus priuari posse bonis, præsertim quæ Ecclesiarum nomine possident.

DEficientes vbiq; quid nobis proponunt, non inuenientes quid dicant? Villas nostras tulerunt, fundos nostros tulerunt, proferunt testamēta hominum. Ecce vbi Gaius eis donauit fundum Ecclesiæ, cui præerat Faustinus. Cuius episcopus erat Faustinus? Ecclesiæ. Quid est Ecclesiæ? Ecclesiæ dixi, cui præerat Faustinus,

stinus, sed non Ecclesiæ præerat Faustinus, sed parti præerat. Columba autem Ecclesia est. Quid clamas? *Hereticorum*
 Non deuorabimus villas, columba illas habeat. Quæ *Episcopi non*
 ratur quæ sit columba, & ipsa habeat: nam nostis fra- *Ecclesiæ, sed*
 tres mei, quia villæ istæ non sunt Augustini. Et si vos *parti præsunt.*
 non nostis, & putatis me gaudere in possessione vil-
 larum, Deus nouit: ipse scit, quid ego de illis villis
 sentiam, vel quid ibi sufferam. Nouit gemitus meos, si
 mihi aliquid de columba impertiri dignatus est. Ecce
 sunt villæ. Quo iure defendis villas? Diuino, an huma-
 no? Respondeat. Diuinum ius in scripturis habemus,
 humanum ius in legibus Regum. Vnde quisque possi-
 det, quod possidet? Nónne iure humano? Nam iure di-
 uino, *Domini est terra & plenitudo eius.* Pauperes & di- *Psal. 23.*
 uites Deus de vno limo fecit, & pauperes & diuites v-
 na terra supportat. Iure tamé humano dicit: Hæc vil-
 la mea est, hæc domus mea, hic seruus meus est. Iure
 ergo humano, iure Imperatorû. Quare? Quia ipsa iura
 humana, per Imperatores & reges seculi, Deus distri-
 buit generi humano. Vultis legamus leges Imperato-
 rû, & secundû ipsas agamus de villis? Si iure humano
 vultis possidere, recitemus leges Imperatorû, videa-
 mus si aliquid voluerint ab hæreticis possideri. Sed
 quid mihi est Imperator? Secundum ius ipsius possides
 terrâ. Aut tolle iura imperatorû, & quis audet dicere,
 mea est illa villa, aut meus est ille seruus, aut domus
 hæc mea est? Si auté vt teneatur ista ab hominib⁹, iura
 acceperunt Regû: vultis recitemus leges, vt gaudeatis,
 quia vel vnû horû habeatis, & nō imputetis, nisi man-
 suetudini columbæ, quæ vel ibi vobis permittitur per-
 manere? Leguntur enim leges manifestæ, vbi præcepe- *Lex imperia*
 runt Imperatores eos qui præter Ecclesiæ Catholicæ *lis, vt heretici*
 communionem vsurpant sibi nomen Christianum, *ci nomine Ec-*
 nec volunt in pace colere pacis auctorem, nihil no- *clesiæ nihil*
 mine Ecclesiæ audeant possidere. Sed quid nobis & *audeant pos-*
 Imperatori? Sed iam dixi, de iure humano agitur, & *sidere.*
 tamen Apostolus voluit serui regibus, voluit ho-
 norari reges, & dixit, * *Reges reueremini* Nolite dice- ** 1. Pet. 2.*
 re, Quid mihi & Regi? Quid tibi ergo & possessioni?

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Ioann. 1.

Cant. 6.

Exod. 20.

*Petiliano hæretico de pro
scriptione bo
norū suorum
conquerenti
quid Augusti
nus respon
derit.*

**Gen. 22.*

Matth. 21.

Per iura Regum possidētur possessiones. Dixisti, Quid mihi & Regi? Noli dicere possessiones tuas, quia ad ipsa iura humana renunciaſti, quibus possidentur possessiones. Sed de diuino iure ago, ait. Ergo Euāgelium recitemus. Videamus quouſque Ecclesia Catholica Christi est, super quam venit columba, quæ docuit: *Hic est qui baptizat*: quomodo ergo iure diuino possideat, qui dicit, Ego baptizo: cū dicat columba: *Hic est qui baptizat*: cū dicat Scriptura, *Vna est columba mea, vna est matris suæ*? Quare laniaſti columbam? mō laniaſtiſ vilcera veſtra, nam vobis laniaſtiſ, columba integra perſeuerat. Ergo fratres mei, ſi vbiq̃ue non habent quod dicant: ego dico vobis quid faciant, veniant ad Catholicam, & nobiſcum habebunt non ſolūm terram, ſed etiam illum qui fecit cœlum & terram. *To. 9. in Euang Ioann. Tract. 6.*

Petilianus dixit: Dictum est: Non concupiſces rem proximi tui: vos noſtra diripitiſ, vt pro veſtris habeatiſ. Auguſtin. reſpondit: Et quæcunq̃ue vnitas poſſidebat, nō niſi noſtra ſunt, qui non ſecundūm calumnias hominū, ſed ſecundūm verba Chriſti, in quo* benedicuntur omnes gentes vniuerſæ terræ, in vnitate conſtitimus, nec propter malos, quos à frumentis Dominiſ ante iudiciij vtilationem ſeparare non poſſumus, vos a locietate tritici ſeparamus. Et ſi qua iam concipi poſſidere cœpiſtiſ, quia vobis ablata, nobiſ Dominus dedit, nō ideō cōcupiſcimus aliena, qua illius imperio, cuius ſunt omnia, facta ſunt noſtra, & iuſtè noſtra ſunt: vos. n. hiſ vtebamiſ ad præciſionē, noſ ad vnitatem. Alioquin & primo populo Dei poſſent illi obijcere alienæ rei cōcupiſcentiā, qui diuina poteſtate ab eorū facie, quia in ea terra malè vtebātur expulſi ſunt, & ipſi Iudæi, à quibus ablatum eſt regnum, ſecundūm verba Domini, & datum eſt genti facienti iuſtitiam, poſſunt obijcere alienæ rei concupiſcentiam, quia Eccleſia Chriſti poſſidet, vbi perſecutores Chriſti regnabant. Et poſt omnia, cū vobis ipſiſ dictum fuerit, res alienaſ concupiſcitiſ, quia Maximinianiſtas de baſilicis eiecitiſ, quid reſpondeatiſ non inuenitiſ *To. 7. contra lueras Petiliani, lib. 2. c. 9.*

Quo-

Quomodo sœuiebant in nos reprehendendo quod quasi persecutores essemus, excludēdo illos de basilicis? Modò illos interroga, debēt excludi hēretici de basilicis, an non debēt? Respōdeant modo, dicāt nō debere. Repetāt Maximinianistæ basilicas. Ne autē repetāt, dicunt debere. Quid est ergo, quod dicebatis aduersū nos? An non cōtriti* dentes vestri in ore vestro? Quid nobis & Regibus, inquiūt? Quid nobis & Imperatoribus? Vos de Imperatoribus præsุมitis. Quæro & ego. Quid vobis ad Proconsules, quos miserunt Imperatores? Quid vobis ad leges, quas contra vos dederūt Imperatores? Imperatores cōmunionis nostræ leges aduersus omnes hēreticos dederunt. Eos utiq; appellant hēreticos, qui non sunt cōmunionis eorum, inter quos utiq; & vosestis. Si veræ sunt leges, valeāt & inter vos hēreticos: si falsæ sunt leges quare valēt cōtra vestros hēreticos? Fratres paululum aduertite, & intelligite quod diximus. Quando egerant causas suas aduersus Maximinianistas, ut eos à se damnatos, & schismaticos suis eijcerēt de locis, quæ illi tenebant antiquitus, & successerant Episcopis decessoribus suis: volētes illos inde excludere, egerūt legibus publicis, ad iudices venerunt, dixerunt se Catholicos, ut possent excludere hēret. Quare te dicis Catholicum, ut excludatur hēreticus, & non potius es Catholicus, ne sis exclusus hēreticus? Modo Catholicus es, ut valeas ad excludendum hēreticum. Iudex. n. non posset nisi legibus suis iudicare. Dixerunt se Catholicos, admissi sunt agere, dixerunt illos hēreticos, quæ fuit vnde probaretur. Lectū est concilium Bagaitanum, vbi damnati sunt Maximinianistæ: insertū est actis Proconsularibus, probatum est, quòd illi damnati non deberent tenere basilicas, & pronunciauit Proconsul ex lege. Ex qua lege? Quæ lata est contra hēreticos. Si contra hēreticos, & contra te. Quare, inquit, contra me? non enim ego hēreticus sum. Si tu hēreticus non es, falsæ sunt illæ leges: ab his enim Imperatoribus latæ sunt, qui non sunt communionis tuæ. Omnes qui nō sunt communionis eorum, legibus suis hēreticos vocant. Non quæro vtrum verè,

*Hereticis
ius quod Ec-
clesiæ iniuste
adimunt, sibi
insolenter
ascribunt.
Psalm. 57.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Urget Donatistas ex facto proprio, ad Ecclesiarum restitutionem.

an falsæ: sequestrata sit illa quæstio, si adhuc quæstio est. Iterum te secundo modo interrogo, veræ leges sunt, an falsæ leges sunt? Si veræ sunt, credatur eis, si falsæ sunt, quare vteris eis? Dixisti Proconsuli, Catholicus sum, exclude hæreticū. Quæ fuit ille unde probaretur hæreticus. Protulisti consiliū tuum, ostendisti quod eum damnaueris. Ille vel conuictus, vel non intelligens, usus tamē est lege, sicut iudex: & fecisti de iudice, quod de te nō vis facere. Si enim iudex usus est lege Imperatoris ad tuam suggestionem, cur ea nō vteris & tu ad tuam correctionem? Ecce eiicit hæreticum tuum ex lege Imperatoris sui. Quare tu ex eadem lege non vis ut te eiiciat? Replicemus quod fecisti. Ecce basilicæ tenebantur à Maximinianistis, modò à vobis tenentur. Exclusi sunt ab eis Maximinianistæ, extāt iussiones Proconsulum, extat memoria gestorum, apparitores accipiuntur, ciuitates excitantur, pelluntur homines de locis suis. Quare? Quia hæretici sunt. Qua lege pelluntur? Responde. Videamus, si nondum contriti sūt dentes vestri in ore vestro. Falsa lex est? Non valeat in hæreticum tuum. Vera lex est? Valeat & in te. Non est quod respondeāt. Deus contriuit dentes eorum in ore ipsorum *Tom 8. in Psalm 57 ultra medium.*

V. Vtile fuisse hæreticis, Imperatorum legibus ab erroribus abstrahi, atque ad Ecclesiam Catholicam pœnarum terroribus reuocari.

MEa primitus sententia erat, neminem ad unitatē Christi esse cogendum, verbo esse agendum, discussionem pugnandum, ratione vincendum, ne fictos Catholicos haberemus, quos apertos hæreticos noneramus. Sed opinio mea non contradicentium verbis, sed demonstrantium superabatur exemplis: nam primò mihi opponebatur ciuitas mea, quæ cum tota esset in parte Donati, ad unitatem Catholicam timore legum Imperialium conuersa est, quam nunc videmus ita huius vestrę animositatis perniciem detestari, ut in ea nūquam fuisse credatur. Ita aliæ multæ, quæ mihi nominatim commemorabantur, ut ipsis rebus agnoscerem,

etiam

etiam in hac causa rectè intelligi posse, quod scriptum est. **Da sapienti occasionem, & sapientior erit.* Quàm multi enim (quod certò scimus) iam volebant esse Catholici, manifestissima veritate commoti, & offensionē suorum reuerendo quotidie differebāt: Quàm multos non veritas (in qua nunquam præsumpsistis) sed obduratæ consuetudinis graue vinculū colligabat, vt in eis compleretur diuina illa sententia: **Verbis emendabitur seruus durus: si enim & intellexerit, nō obediet.* Quàm multi propterea putabant verā Ecclesiam esse partem Donati, quia eos ad cognoscendam Catholicam veritatē securitas torpidos, fastidiosos, pigrosque faciebat. Quàm multis aditum intrādi obserabant rumores maledicorum, qui nescio quid aliud nos altare Dei ponere iactitabāt. Quàm multi nihil interesse credentes, in qua quisque parte Christianus sit, ideo permanebāt in parte Donati, quia ibi nati erant, & eos inde discedere atque ad Catholicam nemo transire cogebat. His omnibus harum legū terror, quibus promulgādis reges **seruiūt Domino* in timore, ita profuit, vt nūc alij dicant: iam hoc volebamus: sed Deo gratias, qui nobis occasionem præbuit iamque faciendi, & dilationum morulas amputauit: Alij dicant, Hoc esse verum iam sciebamus, sed nescio qua consuetudine tenebamur: pacis vinculum trāstulit: Alia dicant, Nesciebamus hic esse veritatem, nec eam discere volebamus, sed non ad Gratias Domino, qui vincula nostra dirupit, & nos ad eam cognoscendam metus fecit attentos, quo timuimus, ne fortè sine vllis rerum æternarum lucris dāno rerum temporalium feriremur: Gratias Domino, qui negligentiam nostram stimulo terroris excussit, vt saltem solliciti quæreremus, quod securi nunquam nosse curauimus. Alij dicant: Nos falsis rumoribus terebamur intrare, quos falsos esse nesciremus, nisi intraremus: nec intraremus, nisi cogeremur: Gratias Domino, qui trepidationem nostram flagello abstulit, expertos docuit, quàm vana & inania de Ecclesia sua mendax fama iactauerit. Hinc iam credimus & illa falsa esse, quæ auctores huius hæresis criminati sunt, quan-

**Prou. 9.*

**Prou. 29.*

Quinq; cause, quæ retinēt homines in hæresi: Timor offensionis suorum, obdurata consuetudo, torpor quærendæ Catholice veritatis maledicorū lingue, & falsa persuasio quod nihil intersit in qua quisque parte sit christianus.

**Psal. 2.*

Metus quomodo facit attentos hæreticos ad veritatem quærendam.

Confessionis Augustiniane Lib. I.

quando posteriores tam falsa & peiora finxerunt, Alij dicant: Putabamus quidem nihil interesse, ubi fidem Christi teneremus: sed gratias Domino, qui nos à diuisione collegit, & hoc vni Deo congruere, vt in vnitatem colatur, ostēdit. *Et paulò post.* Seruiāt reges terrę Christo, etiam leges ferendo pro Christo. *Tom. 2. epist.*

48. ad Vincentium. prope medium.

Fuerat aliquando Augustinus in ea sententia, vt nemo ad unitatem Ecclesię cogeretur: re tamen postea diligentius considerata, & experimento edoctus, sententiam mutauit, vt constat ex hoc loco, & lib. 2. Retract. cap. 5.

Multis salutare fuisse, vt vel nolentes à nefaria hæreticorum societate abstraherentur.

Multi eorum, quorum iam in vnitatem Christi pium fidei feruorem caritatemque miramur, cum magna letitia Deo gratias agunt, quod illo errore caruerūt, ubi mala ista bona putauerunt. Quas gratias modò volentes non agerent, nisi prius etiam nolentes ab illa nefaria locitate discederēt. Quid de illis dicamus, qui nobis quotidie confitentur, quod iam olim volebāt esse Catholici, sed inter eos habitabāt, inter quos id quod volebant esse non poterant per infirmitatem timoris, ubi si vnum verbum pro Catholica dicerent, & ipsi, & domus eorum funditus euerterētur? Quis est tam demēs, qui neget, istis debuisse per iussa imperialia subueniri, vt de tātō eruerentur malo, dum illi, quos timebant, timere coguntur, & eodem timore aut etiam ipsi corriguntur, aut certē cum se correctos esse cōfingūt, correctis parcunt, à quibus antea timebantur? *Tom. 2. Epist. 50. ad Bonifacium, circa medium.*

Multi etiam quia sola illic a parentibus tradita cōsuetudine tenebantur, qualem verò causam ipsa hæresis haberet, nunquā antea cogitauerant, nunquam querere & considerare voluerant, mox ubi ceperunt advertere, & nihil in ea dignum inuenire, propter quod tanta dana paterentur, si se vlla difficultate Catholici facti iunt. Docuit enim eos sollicitudo, quos negligentes securitas fecerat. Istorum autem omnium præcedentiū auctoritatē & persuasione secuti iunt multi, qui min⁹ idonei erant, per seipsum intelligere, quid distaret

staret inter Donatistarum errorem, & Catholicam veritatem: ita cum magna agmina populorum vera mater in sinu gaudens reciperet, remanserunt turbæ duræ, & in illa peste infelici animositate sistentes. Ex his quoque plurimi simulando communicauerunt, alij paucitate latuerunt. Sed illi qui simulabant, paulatim affuescendo, & prædicationem veritatis audiendo, maxime post collationem & disputationem, quæ inter nos & Episcopos eorum apud Carthaginem fuit, ex magna parte correcti sunt. *Ibidem, ultra medium.*

*Magna popu-
lorum agmina
propositis con-
tra hereti-
cos penis ad
Ecclesiam
redierunt.*

O si possem tibi ostendere ex ipsis Circūcellionibus, quàm multos iam Catholicos manifestos habeamus, damnantes suam pristinam vitam & miserabilem errorem, quo se arbitrabantur pro Ecclesia Dei facere, quicquid inquieta temeritate faciebant, qui tamen ad hanc sanitatem non perducerentur, nisi legum istarum, quæ tibi displicent vinculis, tamquam phrenetici ligarentur. Quid illud alterum genus morbi gravissimum eorum, qui turbulentam quidem audaciam non habebant, sed quadam vetusta socordia premebantur, dicentes nobis: Verum quidem dicitis, non est quod respondetur, sed durum est nobis traditionem parentum relinquere? nonne salubriter regula temporalium molestiarum excutiendi erant, ut tamquam de sono lethargico emergerent, & in salutem unitatis euigilarent? Quàm multi ex ipsis nunc nobiscum gaudentes, pristinum pondus sui perniciosi erroris accusant, & fatentur nos sibi molestos esse debuisse, ne tamquam mortifero sono, ita morbo veteris consuetudinis interirent? At enim quibusdam ista non profunt, nunquid ideo negligenda est medicina, quia nonnullorum insanabilis est pestilentia? *Tom. 2. Epist. 48. ad Vincentium Rogatist. circa princip.*

*Plerique, nisi
legum vincu-
lis tanquam
phrenetici
ligentur, ad
sanitatem non
perducuntur.*

VI. Non debere Magistratus liberam relinquere plebi religionem.

Reges cum in errore sunt, pro ipso errore leges contra veritatem ferunt: cum in veritate sunt, similiter contra errorem pro ipsa veritate decernunt: ita & legibus malis probantur boni, & legibus bonis emendantur

Confessionis Augustiniane Lib. 1.

Dan. 3.

Non magis
in rebus re-
ligionis, quā
in homici-
dijs et in stu-
pris, homi-
nes suo sūt
relinquendi
arbitrio.

Hæretici,
prætextu li-
bertatis ar-
bitrij, sola
sua sacrile-
gia vellent
legibus Re-
rum impu-
nita.

* Eccl. 15.

Rom. 13.

dantur mali. Rex Nabuchodonosor peruersus legem
sæuam dedit, vt simulachrum adoraretur, idem corre-
ctus verā, ne Deus verus blasphemaretur. In hoc enim
reges sicut eis diuinitus præcipitur, Deo seruiunt, in
quantum reges sunt, si in suo regno bona iubeant, ma-
la prohibeant, non solum quæ pertinent ad humanam
societatem, verum etiam quæ pertinent ad diuinam re-
ligionem. Frustrā dicis, relinquas libero arbitrio. Cur
enim non in homicidijs & in stupris, & in quibuscun-
que alijs facinoribus & flagitijs libero te arbitrio di-
mittendum esse proclamas? Quæ tamen omnia iustis
legibus comprimi vtilissimū ac saluberrimum est. De-
dit quidem Deus homini liberam voluntatem, sed nec
bonam infructuosam, nec malam esse voluit impuni-
tam. Tom. 7. contra Crescon. Grammat. lib. 3. c. 51.

Verba Epistolæ: (Gaudentijs Donatistæ) Per opificem,
inquit, rerum omnium Dominum Christum omnipo-
tens Deus fabricatum hominem vt Deo similē, libero
dimisit arbitrio. Scriptum est enim: *Fecit Deus homi-
nem, & dimisit eum in manu arbitrij sui.* Quid mihi
nūc humano imperio eripitur, quod largitus est Deus?
&c. Ad hæc respondeo: Secundum istas vestras falla-
cissimas vanissimasq; rationes, habenis laxatis atque
dimissis, humanæ licentiæ impunita peccata omnia re-
linquentur, nullis oppositis repagulis legum, nocendi
audacia & lasciuiendi libido bacchetur, non rex suum
regnum, non dux militem, nō prouincialem iudex, nō
dominus seruum, non maritus vxorem, nec pater filiū
à libertate & suauitate peccandi minis vllis poenise
compescat. Auferte quòd sana doctrina pro sanitate
orbis terrarū sapiēter per Apostolū dicit, & vt cōfirmo-
tis in arbitrio tātò peiore, quantò liberiore filios per-
ditionis, delete quod ait vas electionis: * *Omnis anima
potestatibus sublimioribus subdita sit.* Non est autem
potestas, nisi à Deo. Quæ autem à Deo sunt, ordinata
sūt Quapropter qui resistit potestati, Dei ordinationi
resistit. Qui autē resistunt, ipsi sibi iudicium acquirūt.
Et paulò post. Clamate si audetis, puniātur homicidia,
puniātur adulteria, puniantur cætera, quantalibet sce-
leris

letis siue libidinis facinora seu flagitia, sola sacrilegia volumus à regnantium legibus impunita. An verò aliud dicitis, cum dicitis: magna Dei iniuria, si ab hominibus defendatur? Quid de Deo aestimat, qui eum violentia vult defendere, nisi quia non valet suas ipse iniurias vindicare? Hæc dicentes, quid aliud dicitis, nulla hominis potestas contradicat atque obstrepat nostro libero arbitrio, quando iniuriam facimus Deo? O dolor, fraudata sunt tali magisterio tempora antiqua, quoniam nondum eras natus, quando sanctus Moyses iniurias suas lenissimè pertulit, Dei verò seuerissimè vindicauit. Tu autem doctor hæretica præsumptione inuidiosissimè clamas: ** Fecit Deus hominem, & dimisit eum in manu arbitrii sui.* Quid mihi nunc humano imperio eripitur, quod largitus est Deus? Hoc videlicet flagitans, ut ad faciendas iniurias Deo, qui cum libero arbitrio fecit hominem, liberum arbitrium tibi relinquatur ab homine. Sed illi etiã, qui decreto Nabuchodonosor regis ** proposita poena interitus sui, & dispersionis domorum suarum à blasphemando Deo Sidrac, Misac, & Abdenago, terribiliter prohibebantur, & acriter si contemnerent, plecteretur: dicere potuerunt, quod ipse dixisti: Magna Dei iniuria, si ab hominibus defendatur.* Quid de Deo aestimat, qui eum violentia vult defendere, nisi quia non valet suas ipse iniurias vindicare? Hæc verba tua prorsus etiã illi dicere potuerunt, & fortasse dixerunt, etsi non eadem libertate, non dissimili vanitate. Datũ est ergo homini, quando creatus est, liberum arbitrium, sed ut si esset maleficiens, fieret patiens. Denique illi primi homines cum peccassent, morte dñati sunt, & priusquam mors eis extrema etiam corporis suppleretur, in exiliũ ** de paradiso missi sunt.* Mitiora in vos constituit Imperator, propter mansuetudinem Christianam: exilium vobis voluit inferre, non mortem. Sed vos homines docti considerantes, quid debeatur merito, & quid minus sit in supplicio, non de iudicio illius, sed de vestro additis mortem. *To. 7. cont. 2. Gaudens epist. lib. 2. c. 11.*

De nulla quidem nos hominis potestate præsumimus, quamuis utique multò sit honestius, præsumere de Impe-

*Sanctus Moyses iniurias suas lenissimè pertulit: Dei verò seuerissimè vindicauit. * Eccle. 15.*

** Dan. 3. Nabuchodonosor, poena interitus proposita, homines à blasphemando Deo iuste prohibuit.*

*Datũ est homini liberum arbitrium, sed ut si esset maleficiens, fieret patiens. * Genes. 3.*

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Hier. 17.

Psal. 71.

*Ecclesia in
puniendis per
Imperatores
hereticis, po-
testate uti-
tur, quam ei
Dominus &
promisit &
dedit.*

**Dan. 3.*

*Apud Deum
frontem non
habebit, qui
facere noluit
quod per cor
regis ipsa
veritas ius-
sit.*

*Iudicium se-
dis Apostoli-
cæ, & iudi-
cium Eccle-
siæ Catholi-
cæ, pro eodē
acceptæ.*

*Iudiciū sedis
Apostolicæ
audit & se-
quitur Im-
perator.*

Imperatoribus, quam præsumere de Circūcellionibus
præsumere de legibus, quàm præsumere de seditioni-
bus. Sed meminimus scriptum esse: *Maledictus omnis,
qui spem suam ponit in homine.* Vnde ergo præsumimus,
si vultis nosse, illum cogitate, de quo Propheta prænu-
ciauit, dicens: *Adorabunt eum omnes reges terra, & om-
nes gentes seruiunt illi.* Et ideo hac Ecclesiæ potestate
utimur, quam ei Dominus & promisit, & dedit. Impe-
ratores enim si in errore essent, quod absit, pro errore
suo cōtra veritatem leges darēt, per quas iusti & pro-
barentur, & coronarentur, non faciendo quod illi iu-
berent, quia Deus prohiberet. Sicut iusserat Nabucho-
donosor, * vt aurea statua adoraretur, quod qui facere
noluerunt, Deo talia prohibenti placuerunt. Quando
autem Imperatores veritatem tenent, pro ipsa verita-
te contra errorem iubent, quod quisquis cōtempserit,
ipse sibi iudicium acquirit. Nam & inter homines pœ-
nas luit, & apud Deum frontem non habebit, qui hoc
facere noluit, quod ei per cor regis ipsa veritas iussit.
Tom. 2. epist. 161 ad Donatistas.

*VII. Imperatores in hereticis damnandis, Apostolicæ
sedis iudicium esse secutos.*

ET quoniam iam perueri (*Pelagiani*) sedi Aposto-
licæ per suam ambitionem eandem perfidiā per-
suadere conabantur, instantissimè etiam Concilijs A-
fricanis sanctorum Episcoporum gestum est, vt sancto
Papæ vrbis Romæ & prius venerabili Innocentio, &
postea sancto Zozimo eius successori persuaderetur,
quod illa secta, Catholica fide & abominanda & dam-
nanda fuisset. At illi tantæ sedis antistites, suis diuersis
temporibus eisdem notantes, atque à membris Eccle-
siæ præcidentes, datis literis ad Africanas Orientis &
Occidentis Ecclesias, eos anathematizandos & deui-
tandos ab omnibus Catholicis censuerunt. Et hoc ta-
le de illis Ecclesiæ Dei Catholicę prolatum iudicium,
etiam pijsissimus Imperator Honorius audiens ac se-
quens, suis eos legibus damnatos, inter hereticos ha-
beri debere constituit. Vnde nonnulli ex eis ad sanctę
matris Ecclesiæ gremium vnde resilierant, redierūt, &
adhuc

adhuc alij redeunt, innorescente & præualefcente ad-
uersus illum detestabilem errorē, rectæ fidei veritate
Tom. 1. Possidonius in vita Augustini, cap 18. Eadem habes.
Tom. 7. de peccato orig. cap 17.

Maiores vestri causā Cæciliani ad Imperatorē Cō-
stantinū detulerūt. Exigite hoc à nobis, probemus vo-
bis, & si non probauerimus, facite de nobis, quicquid
potueritis. Sed quia Cōstantinus non est ausus de causa
Episcopi iudicare, eam discutiendā atq; finiēdam Epi-
scopis delegauit. Quod & factū est in vrbe Roma, præ-
sidente Melchiade Episcopo illius Ecclesiæ, cum mul-
tis collegis suis: qui cum Cæcilianum innocentem pro-
nūciafient, & Donatū, qui schisma Carthagini fecerat,
sententia percussissent, iterum vestri ad Imperatorem
venerunt, & de iudicio Episcoporū, in quo victi fuerāt,
murmurarunt: Quomodo enim potest malus litigator
laudare iudices, quibus iudicantibus victus est? iterū
tamen clemētissimus Imperator, alios iudices Episco-
pos dedit apud Arelatum Galliæ ciuitatem, & ab ipsis
vestri ad ipsum Imperatorē appellarunt, donec etiam
ipse causā cognosceret, & Cæcilianū innocentē, illos
calumniosos pronunciaret. To. 2. epi. 166 circa medium.

Cōstantinus
nō est ausus
de causa E-
piscopi iudi-
care.

Melchiades.
Papa cū suis
collegis, in
causa Epi-
scopi Cæci-
liani & Do-
nati heretici
fert senten-
tiam.

Heretici ab
Episcopis ad
Imperatorē
appellant, à
quo nihilo-
minus con-
demnātur.

Iudices Ecclesiasticos tantæ auctoritatis Episcopos
(Melchiadem Papam cum suis collegis) quorum iudicio
& Cæciliani innocentia, & eorum improbitas decla-
rata est, non apud alios collegas, sed apud Imperatorē
(Cōstantinū) accusare ausi sūt, quod malè iudicārint.
Dedit ille aliud Arelatense iudicium, aliorum scilicet
Episcoporū, nō quia iam necesse erat, sed eorū peruer-
sitatibus cedēs, & omni modo cupiēs tantā impudētiā
cohibere. Neq; enim ausus est Christianus Imperator
sic eorū tumultuosas & fallaces querelas suscipere, vt
de iudicio Episcoporū, qui Romæ sederāt, ipse iudica-
ret: sed alios, vt dixi, Episcopos dedit, à quib; tamē illi
ad ipsum rursum Imperatorem prouocare maluerūt.
Qua in re illos quemadmodum detestetur audistis.

Imperator
Christianus
de iudicio
Episcoporū,
qui Romæ
sederant, nō
est ausus iu-
dicare.

To. 2. epist. 162. ad Episcopos Donatistas, ultra medium.

VIII. Gladium portare Imperatores etiam
contra hereticos.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

AN fortè dicent: Etiam si conuincuntur in sacrilega dissensione, ut pro ea demètia, si quid passi fuerint, martyres non sint: non tamen ad Imperatorum potestatem hæc coercenda vel punièda pertinere debere? Quam in re quæro, quid dicant: An quia de religione, viciosa vel falsa, nihil curandum est talibus potestatibus? Sed multa iam etiã de paganis diximus, & de ipsis Dæmonibus, quod persecutiones ab Imperatoribus patiuntur, an & hoc displicet? Cur ergo ipsi, ubi possunt, templa subuertunt & per furores Circumcellionum talia facere aut vindicare non cessant? An iustior est priuata violentia, quàm Regia diligètia? Sed hæc omitto, illud quæro, quod manifestè enumerat Apostolus dicens: Opera carnis, quæ sunt (inquit) fornicationes, immunditiæ, cõtentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, hæreses, inuidiæ, ebrietates, cômestationes, & his similia. Quid istis videtur, ut crimè idololatriæ putèt iustè ab Imperatoribus vindicari? Aut si nec hoc volūt, cur in veneficos vigorem legum exerceri iustè fatentur: in hæreticos autem atq; schismaticos impias dissensiones nolunt fateri: cum in iisdem iniquitatis fructibus auctoritate Apostolica* numerentur? An fortè nec talia potestates istæ humanæ constitutionis permittuntur curare? Propter quid ergo gladium* portat, qui dictus est minister Dei, vindex in iram eis, qui malè agunt? Nisi fortè, quemadmodum nonnulli eorum sanè imperitissimi hoc intelligere solent, de honoribus Ecclesiasticis dictum esse, ut gladius intelligatur vindicta spiritalis, qui excommunicationem operatur, cum prouidentissimus Apostolus consequenti contextione lectionis satis aperiat quid loquatur. Ille quippè addidit: *Propter hoc enim & tributum præstatis.* Ac deinde subiunxit: reddite omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui honorem, honorem: cui timorem, timorem. Hoc ergo iam restat, ut istis disputationibus suis prohibeāt Christianos tributa persolvere, cum & Dominus talia sentientibus Phariseis, quos imitantur isti, nummo inspecto responderit: *Reddite, inquit, Cesari, quod Cesaris est, & Deo, quod Dei est.*

Galat. 5.

Non minus
contra hære-
ticos, quàm
contra vene-
ficos, gladium
portat secu-
laris pote-
stas.

*Galat. 5.

*Rom. 13.

Excommu-
nicatio vin-
dicta spiri-
talis.

Rom. 13.

Matth. 23.

Tom.

Tom 7. lib. 1. contra epist. Parmen. c. 7 circa medium.

Terrenæ potestates cum ichilmatitos persequuntur, ea regula se defendunt, qua dicit Apostolus: Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit: qui autem resistit, ipsi sibi iudicium acquirunt. Principes enim non sunt timori bono operi, sed malo. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa: Dei enim minister est, tibi in bonum. Quod si malum feceris, time. Non enim frustra gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei qui male agit. Et paulo post. Principes qualibet occasione cognoscetes ventri ichilmatitis nefas, constituunt aduersus vos pro sua solitudine ac potestate quod voluit. Non enim frustra gladium portant. Tom. 2. epist. 164. ad Emeritum Donatistam. Eadem ferme leguntur epist. 48 ad Vincentium, circa medium.

Ad fidem quidem nullus est cogendus inuitus, sed per seueritatem, imò & per misericordiam Dei tribulationum flagellis solet perfidia castigari. Non quid quia mores opprimi libertate voluntatis eliguntur, ideo mores pessimi non legis integritate puniuntur? Sed tamen male viuendi vltrix disciplina preposterata est, nisi cum præcedens bene viuendi doctrina contemnitur. Si quæ igitur aduersus vos leges constitutæ sunt, non eis benefacere cogimini, sed malefacere prohibemini. Nam benefacere nemo potest, nisi elegerit, nisi amauerit, quod est in libera voluntate. Timor autem poenarum, etsi nondum habet delectationem bonæ conscientie, saltem intra claustra cogitationis coercet malam cupiditatem. Qui tamen aduersas leges constituerunt, quibus vestra comprimatur audacia (Alloquitur Donatistas) nonne hi, de quibus dicit Apostolus: *Quia non sine causa gladium portant: ministri enim Dei sunt, vindictes in iram ei, qui male agit? Iota igitur quaestio est, vtrum vos non male agatis, quibus tanti schismatis sacrilegium obijcit orbis terrarum: cuius quaestionis discussione neglecta, superflua loquimini, & cum viuatis ut latrones, mori vos iactatis ut martyres. Tom. 7. contra literas Peteliani lib. 2 cap. 83.

Nabuchodonosor miraculo salutis trium pue-

R 2

torum

Rom. 13.

Terrenæ potestates, scripturae auctoritate, schismaticos persequuntur.

Etsi ad fidem nullus cogendus inuitus: sed per seueritatem tribulationum flagellis castigari.

*Rom. 13.

Hæretici cum viuant ut latrones, mori se iactant ut martyres.

*Dan. 2.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

rorum commotus atque mutatus, quo veritate contra errorem edictum proposuit, ut quicumque blasphemarent Deum Sidrac, Misac, & Abdenago, in interitum irent, & domus eorum in dispersionem: & non vultis, ut tale aliquid contra vos iubeant Imperatores Christiani, cum sciāt a vobis in eis, quos rebaptizatis, Christum exsufflari? Si iussiones Regum non pertinet ad prædicandam religionem, & sacrilegia prohibenda, quare ad edictum Registalia iubētis etiam ipsi vos signati? *Tom. 2 epist. 146 ad Donatist.*

**Dan. 3:*

*Iustissima
Imperatorū
ira in hereticos.*

Si Nabuchodonosor rex laudavit & prædicavit & gloriam dedit Deo, quia liberauit de igne tres pueros, & tantam gloriam dedit, ut decretum mitteret per regnum suū: *Quicumque dixerint blasphemiam in Deū Sidrac, Misac, & Abdenago, in interitu erunt, & domus eorum in perditionem: quomodo isti Reges non moveantur, qui non tres pueros attendunt liberatos de flamma, sed seipsos liberatos de gehenna, quando vidēt Christū, a quo liberati sunt, exsufflari in Christianis, quando audiunt dici Christiano, dic te non esse Christianum? Talia facere volunt, & saltem talia pati nolunt. Nam video qualia faciunt, & qualia patiuntur Occidunt animas, affliguntur in corpore. Sempiternas mortes faciunt, & temporales se perpeti conqueruntur. *Tom. 9. in Euangel. Ioannis. Tract. 11.*

IX Responsiones ad obiecta.

**Psal. 2.*

**Ibidem.*

QUod enim dicitur, qui contra tuas impietates leges iustas constitui noluerunt, nō petisse a regibus terræ Apostolos talia, non considerant aliud fuisse tūc tempus, & omnia ius temporibus agi. Quis enim tunc in Christū crediderat Imperator, qui ei pro pietate contra impietatem leges ferendo seruiret, quando adhuc illud propheticum complebatur: *Quare tremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterūt regis terræ, & principes cōuenerunt in vñū aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Nondum autē agebatur, quod paulò post in eodem Psalmo dicitur: *Et nūc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terrā. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Quomodo

modo ergo reges Domino seruiunt in timore, nisi ea, quæ cōtra iussa Domini sūt, religiosa seueritate prohibendo atque plectendo? Aliter enim seruit quia homo est, aliter quia etiam rex est. Quia homo est, ei seruit viuendo fideliter: quia verò etiam rex est, seruit, leges iusta præcipiētes, & contraria prohibentes conuenienti vigore sanciendo Sicut seruiuit* Ezechias, lucos & templa idolorum, & illa excelsa, quæ cōtra præcepta Dei fuerant cōstructa, destruendo. Sicut seruiuit* Iosias, talia & ipse faciēdo. Sicut seruiuit rex* Niniutarū vniuersam ciuitatem ad placandū Dominū cōpellendo. Sicut seruiuit* Darius, idolum frangendum in potestatem Danieli dato, & inimicos eius leonibus ingerendo. Sicut seruiuit* Nabuchodonosor, de quo iam diximus, omnes in regno suo positos à blasphemando Deo lege terribili prohibēdo. In hoc ergo seruiunt Domino reges, in quandum sunt reges, cum ea faciunt ad seruiendum illi, quæ non possunt facere nisi reges. *Tom 2. epist. 50. ad Bonifacium, circa medium.*

Reges Domi
no in timore
seruiunt,
quando ea
quæ contra
Domini ius-
sa sunt, reli-
giosa seueri-
tate prohi-
bēt & ple-
ctunt.

* 4. Reg. 18.

* 4. Reg. 23.

* Iona. 3.

* Dan. 6.

* Dan. 3.

Ad docendum (inquit) populum Israel omnipotens Deus Prophetis præconium dedit, non regibus imperauit. Saluator animarum Dominus Christus ad innuandam fidem, pisces non milites misit. Ad hæc respond. Augustinus: Audite ergo prophetas sanctos, & sanctos pisces, & molestos non patiemini religiosissimos reges. Iam enim & superius ostendi, ad curam pertinuisse regis, vt Niniuitæ* Deum placarent, cuius iram Propheta annunciauerat. Quadiu ergo vos non tenetis Ecclesiam, quàm prænūciauerūt pisces, Apostoli plantauerūt: tā diu reges, qui eā tenēt, rectissime ad suā curā iudicant pertinere, ne vos aduersus eā rebelletis impunè. Nam Deus & reges habuit inter Prophetas. Dauid quippe sanctus, quod non potestis ignorare, Rex* fuit. Audite itaque Prophetantē Regē, & nullū religiosū Regē formidabitis irascentē. Audite, inquā, prophetantē Regem de Christo: Dominabitur à mari usq; ad mare, & à flumine usq; ad terminos orbis terræ: & non timebitis Christianum regem, succēsentem vobis hanc Ecclesiam blasphemantibus, quæ sicut

Verba episto-
le Petiliani
Donatistæ.

* Iona. 3.

Ad curā re-
gū Catholi-
corū perti-
net, ne heretici rebellet
impunè.

* 1. Reg. 21.

* Psal. 71.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Daniel. 3.

à rege prophetata est, exhibetur vsq; ad terminos orbis terræ. Quia & rex Nabuchodonosor, quâuis propheta non fuerit, eos tamen qui blasphemarent Deum Sidrac, Misac, & Abdenago, religiosa seueritate coecuit, *Tom. 7. contra secundam Gaudentiū epist. lib. 2. c. 26.*

27. q. 6. 6.
Vides.

Vides itaque iam (vt opinor) non esse considerandum quod quilibet cogitur, sed quale illud sit, quo cogitur, vtrum bonum an malum: non quo quisque bonus possit esse inuitus, sed timendo quod non vult pati, vel relinquit impediens animositatem, vel ignorata compellitur cognoscere veritatem, vt timens vel respuat falsum, de quo contendebat, vel querat verum quod nesciebat, & volens teneat iam, quod nolebat, Superfluo hoc fortasse diceretur quibuslibet verbis, si non tam multis ostenderetur exemplis. Non illos aut illos homines, sed multas ciuitates videmus fuisse Donatistas, nunc esse Catholicas, detestari vehementer Diabolicam separationem, diligere ardentem unitatem. Quae tamen timoris huius, qui tibi displicet, occasionibus, catholice factae sunt per leges Imperatorum, a Constantino, apud quem primum vestri vltro Cæcilianum accusauerunt, vsque ad praesentes Imperatores, qui iudicium illius, quem vestri elegerunt, quem iudicibus Episcopis prae-tulerunt, iustissime contra vos custodiendum esse discernunt. *Tom. 2 ep. st. 48. prope medium, ad Vincentium.*

* Matth. 22.

Marc. 12.

* 494.3.

Quod autē vobis videtur inuitos ad veritatē nō esse cogendos, erratis* nescientes scripturas, neque virtutem Dei, qui eos volentes facit, cum coguntur inuiti. Nunquid enim poenitentiam Ninivitarū* inuiti egerūt, quia hoc Rege suo compellente fecerunt? Iam enim Propheta iram Dei vniuersæ ciuitati, eam triduo perambulans, prænnunciauerat. Quid igitur opus erat regis imperio, vt humiliter supplicaretur Deo, qui non intuetur ora, sed corda, nisi quia erant in eis quidam qui nec curarent, nec crederent prædicta diuina, nisi territi potestate terrenā? Ita igitur iussioe regiæ potestatis, contra quam voluntarius sit vester occasus, multisque ad salutem, quæ in Christo præstatur occasio, qui etsi violenter adducuntur ad coenam tanti patrisfamilias,

familias, & compelluntur intrare, intus tamen inueniunt, unde se latentur intrasse. Tom. 7. contra 2. epist. Gaudentij, lib 2 cap. 17.

hunc, qui
tamen intus
inueniunt, unde
de se intrasse
latentur.

Cur enim cum datum sit diuinitus homini liberum arbitriū, adulteria legibus puniatur, & sacrilegia permittantur? An fidem non seruare leuius est animam Deo, quam foeminam viro? Aut si ea, quæ nō contemptu, sed ignorantia religionis committuntur, mitius vindicanda, nunquid ideò negligenda sunt? Melius est quidem, qui dubitauerit, ad Deum colendum doctrina homines duci, quam poenæ timore vel dolore cōpelli. Sed non quia isti meliores sunt, ideò illi qui tales non sunt, negligendi sunt. Multis enim profuit (quod experimentis probauimus & probamus) prius timore & dolore cogi, vt postea possint doceri, aut quod iam verbis didicerant, operi sectari. Proponunt nobis quidam sententiam cuiusdā secularis auctoris, qui dixit: Pudore & libertate liberos retinere, satius esse credo, quam metu. Hoc quidem verum est, sed sicut meliores sūt, quos dirigit amor, ita plures sunt, quos corrigit timor. Nam vt de ipso auctore istis respondeatur, apud illum etiam legunt: Tu nisi malo coactus, rectè facere nescis. Porro autem scriptura diuina & propter illos meliores dixit: *Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorē.* Et propter hos inferiores, qui plures sunt, ait: ** Verbis nō emendabitur seruus durus si enim & intellexerit, non obediet.* Cum dixit, verbis eum non emendari, non eum iussit deferri, sed tacitè admo-ruit, unde debeat emendari; alioquin non diceret, verbis non emendabitur, sed tantummodo diceret: non emendabitur. Alio quoque loco dicit: Non solūm seruum, sed etiā filium indisciplinatum plagis esse coerendum: & magno fructus. Nam tu quidem, * inquit, percutis eum virga, animam verò eius liberabis à morte. Et alibi dicit: Qui parcit baculo, odit filium suum. Tom. 2. epist. 50. ad Bonifacium Comitem.

Terentius in
Adelphis.
Meliores sūt
quos dirigit
amor, sed
plures quos
corrigit ti-
mor.

1. Ioan. 4.
Prouer. 29.
Seruus durus
non emenda-
tur verbis.

* Prou. 23.

Prou. 13.

FINIS LIBRI PRIMI.

R 4

CON.

CONFESSIO
AVGVSTINIANAE LIBER
SECVNDVS, NOVEN CA-
PITA COMPLE-
CTENS,

DE PECCATO ORIGINALI.

C A P. I.

- I.** *Primum hominem Adam, cū mandatum Dei in paradiso fuisset transgressus, sanctitatem & iustitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse.*

Ognouerunt* quia nudi erant, nudati scilicet ea gratia, qua fiebat, vt nuditas corporis nulla eos lege* peccati, mēti eorū repugnante confunderet. Hoc itaq; cognouerunt, quod foelicius ignorarent, si Deo credentes & obediētes non cōmit-

terent, quod eos cogeret experiri, infidelitas & inobedientia quid nocerent. *Tom. 5. de ciuit. Dei, lib. 14. c. 17.*

Carnalis inobedientia, quæ in ipso motu est, etiam si habere non permittatur effectum, non erat in illis tūc primis hominibus, quando* nudi erant, & nō confundeantur. Nondum quippe anima rationalis, domina carnis, inobediens extiterat Domino suo, vt pœna reciproca inobediētem experiretur carnem famulam suam, cum sensu quodam confusionis & molestiæ suæ. *Tom. 7. de pecc. mer. & remiss. lib. 2. cap. 22. Vide & super Gen. lib. 11. cap. 32.*

Si peccato non fuisset de honestata natura, absit vt opinemur tales futuras fuisse nuptias in paradiso, vt in eis ad prolem seminandam non natura voluntatis, sicut pes ad ambulandum, manus ad operādum, lingua
ad

*Gen. 3.
Adam per
peccatū gra-
tia nudatus.
*Rom. 7.

*Gen. 3.
Carnis inobe-
dientia pœna
reciproca in-
obedientiæ
erga Deum.

ad loquendum, sed æstu libidinis membra genitalia mouerentur, nec sicut nunc fit, virginitatis integritas ad concupiscendos foetus, vi turbidi vitaretur ardoris, sed obsequeretur imperio tranquillissimæ charitatis. Et eo modo non esset dolor & cruor virginis cōcumbentis, quomodo non esset etiam matris gemitus parientis. Hæc ideò non creduntur, quia in ista mortalitatis conditione inexperta sunt. In deterius quippe vitio mutata natura, non inuenit primæ illius puritatis exemplum: sed fidelibus loquimur, qui nouerunt credere diuinis eloquijs, etiã nullis adhibitis ex parte veritatis exemplis. Quomodo enim nunc ostēdam si ne vllis parentibus de puluere hominem factum, eiq; de suo latere coniugem? Et quod oculus iam non inuenit, fides credit. Sic ergo & primarū nuptiarum sine libidinis passione tranquillitas *To. 7. de pecca. ori c. 35.*

Natura in deterius vitio mutata, non inuenit primæ puritatis, quæ in paradiso fuit, exemplum.

Die quo peccauit Adam in anima mortuus est. Sicut enim corpus viuit ex anima: ita anima vt beatius viuat, viuit ex Deo. Ergo deserta anima à Deo, iure dicitur mortua prima morte, ex qua tres postea secutæ sunt mortes. Vt enim hæ sequerentur, primò præcessit desertio Dei, secundum quam eo die, quo peccauit, Adam mortuus est. *Tom. 4. dial. 65. questionum, q. 32.*

Gen. 2. Adā peccādo in anima mortuus est.

Si quis per offensam præuaricationis Adæ, non totum, id est, secundum corpus & animam in deterius dicit hominē commutatum, sed animæ libertate illæsa durante, corpus tantummodo corruptioni credit obnoxium, Pelagij errore deceptus, aduersatur scripture dicenti: *Anima quæ peccauerit, ipsa morietur.* Et, Nescitis quoniam cui obeditis, & à quo quis superatur, eius seruus addicitur? *Tom. 3. de Eccl. dogmat. c. 38.*

Ezech. 18. 2. Pet. 2. Rom. 16. Ioann. 8.

Per velle malum rectè perdidit posse bonum, quia per posse bonū potuit vincere velle malum. Quē iustè Deus iam delicto captiuū, voluntati deprauatæ dimisit, vt hæc eidem esset pœna in non faciendo quod vellet, qui semper si obediens fuisset, sufficere potuisset, ad omne quod voluisset. *To. 3. hypog libr. 3. post initium.*

Quomodo Adam peccādo perfectā perdidit liberatatem.

Quando peccauit Adam non obediens Deo, hic eius corpus, quanuis esset animale, gratiam

Adam peccādo, gratiam

Confessionis Augustiniana. Lib. II.

perdidit, qua
corpus eius
animæ omni
ex parte obe-
diebat.

Gen. 1.

Deus creauit
hominem iustum
& sanctum.

perdidit, qua ei⁹ animæ omni ex parte obediebat. Tunc ille extitit bestialismotus pudendus hominibus, quæ in sua erubuit nuditate. *Tom. 7. de pecc. mer. & remissione, lib. 1. c. 16.*

Ad imaginem & similitudinem suam creauit eum, quia iustum, & sanctum, & verum, sicuti est, creauit: ad similitudinem, quia immortalem & æternum cõdidit eum, nisi peccasset: sed statim vt peccauit imaginem & similitudinem perdidit. *Tom. 4. dialo. ad Oros. Similem planè sententiam ex lib. 6. de Gen. ad lit. explicat, lib. 2. Re-tract. c. 24. his verbis: Quod dixi, Adam imaginem Dei, secundum quam factus est, perdidisse peccato, non sic accipiendum est, tanquam in eo nulla remaneret, sed quòd ita deformis, vt reformatione opus haberet. Pla-va de prædest. & gratia, c. 13. & de ciuit. Dei, lib. 14. c. 10.*

II Primam hominem Adam incurrisse per offensam præu-
ricationis, iram & indignationem Dei atq; adeò mor-
tem ipsam, quam illi Deus fuerat
comminatus.

Gen. 2.

Tā corporis
quàm animæ
mors, siue pri-
ma, siue secū-
da, ex pecca-
to Adæ est.

Gen. 2.

CVM requiritur, quam mortem Deus primis homi-
nibus fuerit comminatus, si ab eo mandatum trās-
grederentur acceptum, nec obedientiam custodirent:
vtrum animæ, an corporis, an totius hominis, an illam
quæ secunda dicitur: respondendum est, omnes. Pri-
ma enim constat ex duabus: secunda ex omnibus to-
ta. Sicut enim vniuersa terra ex multis terris, & vni-
uersa Ecclesia ex multis Ecclesijs constat, sic vniuersa
mors ex omnibus: quoniam prima constat ex duabus,
vna animæ, altera corporis: vt sit prima totius homi-
nis mors, cum anima sine Deo, & sine corpore ad tem-
pus pœnas luit: secūda verò, vbi anima sine Deo cum
corpore pœnas æternas luit. Quando ergo dixit Deus
primo illi homini, quem in paradiso constituerat, de
cibo vetito: *Quacūq; die ederitis ex eo, morte moriemini,*
nō tantū primæ mortis partē priorē, vbi anima priua-
tur Deo: nec tantū posteriorē, vbi corpus priuatur ani-
mæ: nec solū ipsā totā primā, vbi anima à Deo & cor-
pore leparata punitur: sed quicquid mortis est vīq; ad
nouissimā, q̃ secūda dicitur, & qua est nulla posterior,

com-

obminatio illa cōplexa est. To 5. de ciui. Dei, lib. 13. c. 12.

Alienatus (Adam) à vita, non solum quam fuerat, si praeceptum seruasset, cum Angelis accepturus, sed ab illa etiam, quam ducebat in paradiso foelici quodam corporis statu, separari utique debuit, à ligno vitae, siue quod ex ipso illo subsisteret faelix ille status corporis, ex re visibili, virtute inuisibili: siue quod in eo esset Sacramentum visibile inuisibilis sapientiae. Alienatus inde utique fuerat, vel iam moriturus, vel etiam tanquam excommunicatus, sicut etiam in hoc paradiso, id est, Ecclesia folet à Sacramentis altaris visibilibus, homines disciplina Ecclesiastica remoueri. Tom 3. de Gen. ad lit. lib. 11. c. 40.

Felix status corporis humani, virtute inuisibili in paradiso subsistebat.

Vnus excommunicatus in Ecclesia.

Cum primus homo conditus esset à Deo, & libero arbitrio muneratus, praeceptumque ei positum esset, si custodisset quae ei Deus praeceperat, morte non corporis neque animae mulderetur, sed ille inobediens mandato Dei, atque elatus superbia, suasioni serpentis obediens, Dei praecepta contempsit. Et haec causa extitit ut mortis periculum incurreret, & ab illo vno homine omnis humana natura vitiosa atque peccato obnoxia, mortalis existeret. Apostolus Paulus per unum hominem, inquit, peccatum intrauit in mundum. & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Tom 4. dial. 65. quest. q. 4.

* Genes. 2. Adam nisi peccasset, neque corporis neque animae morte mulderetur. Status fuisset.

* Rom 5.

Qui dicunt, Adam sic creatum, ut etiam sine peccati merito moreretur non poena culpae, sed necessitate naturae, profecto illud quod in lege dictum est: Quae die ederitis, morte moriemini, non ad mortem corporis, sed mortem animae, quae in peccato fit, referre conantur. Quae morte mortuos significauit Dominus infideles, de quibus ait: Sine mortuos sepelire mortuos suos. Quid ergo respondebunt, cum legitur hoc Deum primo homini etiam post peccatum increpando, & damnando dixisse: Terra es, & in terram ibis? Neque enim secundum animam, sed quod manifestum est, secundum corpus terra erat, & morte eiusdem corporis erat iturus in terram. Quauis enim secundum corpus terra esset, & corpus, in quo creatus est, animale gestare, tamen si non peccasset in corpus fuerat

Gen 2.

Matth. 2.

Luc. 8.

Gen. 3.

Adam si non peccasset, in corpus fuerat

Confessionis Augustiniana Lib. 11.

*Spirituale
mutandus, et
sine mortis
periculo beā-
dus.*

1. Cor. 15.

2. Cor. 15.

*In paradiso
hominem nō
fuisse sene-
ctute grauan-
dū, etiam in
animali &
mortali cor-
pore.*

*Deut. 29.

Genes. 5.

4. Reg. 2.

*Enoch & E-
lias iā olim
translati, quā
habeant tot
seculis viuē-
di rationem.*

*3. Reg. 19.

*Genes. 3.

*Adam de li-
gno vitæ sta-
bilitatem
habebat con-
tra vetusta-
tem.*

*Sap. 9.

fuerat spirituale mutandus, & in illam incorruptionē, quę fidelibus ac sanctis promittitur, *sine mortis periculo trāsiturus. To. 7. de peccat. mer. & remiss. lib. 1. c. 2.

Proinde si non peccasset Adā, non erat exspoliandus corpore, sed superuectiendus immortalitate, & incorruptione, vt absorberetur mortale à vita, id est, ab animali in spiritale transfiret. Neq; enim metuendum fuit, ne dum fortē diutius hīc viueret, in corpore animali, senectute granaretur, & paulatim veterascēdo perueniret ad mortē. Si enim Deus Israelitarum vestimētis * & calceamētis pręstitit, quod per tot annos non sunt obtrita, quid mirum, si obedienti homini eiusdem potentia pręstaretur, vt animale ac mortale habens corpus, haberet in eo quendā statum, quo sine defectu esset annosum, tempore quo Deus vellet à mortalitate ad immortalitatē sine media morte venturus? Sicut. n. hęc ipsa caro, quam nunc habemus, non ideo non est vulnerabilis, quia nō est necesse, vt vulneretur, sic illa non ideo non fuit mortalis, quia non erat necesse, vt moreretur. Talem puto habitudinem adhuc in corpore animali atq; mortali, etiā illis qui sine morte hinc translati sunt, fuisse concessam. Neque enim Enoch & Elias per tam longam ætatem senectute marcuerunt, nec tamē credo eos iam in illam spirituales qualitatē corporis commutatos, qualis in resurrectione promittitur, quæ in Domino prima præcessit: nisi quia isti fortasse nec his cibis egent, qui sui cōsumptione reficiunt, sed ex quo translati sunt, ita viuunt, vt similē habeant satietatē * illis quadraginta diebus, quibus Elias ex calice aquæ, & ex collyride panis, sine cibis vixit: aut si & his sustētaculis opus est, ita fortasse in paradiso pascuntur, sicut Adam, priusquā propter peccatum * exinde exire meruisset. Habebat enim, quantū existimo, & de lignorum fructibus refectionem, contra defectionem, & de ligno vitæ stabilitatem, contra vetustatem. Ibid. c. 11. & 3. Lege quæ ibidem sequuntur.

Corruptio * corporis, quę aggrauat animā, non peccati primi est causa, sed pœna: nec caro corruptibilis animam peccatricem, sed anima peccatrix fecit esse cor-

corruptibilem carnem. Tom. 5. de ciuit. Dei, libr. 14. c. 3.

III. Primum hominem Adam, cum morte captiuitatem sub diaboli potestate, qui mortis deinde habuit imperium, prauaricando meruisse.

Quid est autem: Et reliquit illum in manu consilij sui: Eccl. 15. nisi demisit eum in possibilitate liberi arbitrij sui? In manu enim possibilitas intelligitur. Ipsa est prima gratia, qua primus homo stare potuisset, si seruare mandata Domini voluisset. Hac ergo per inobedientiam desolatus homo, iudicio iusto factus est serpentis, id Genes. 3. est, Diaboli (cui maluit obedire, quam Deo) captiuus. Et ideo scriptum est: A quo enim quis superatus est, 2. Pet. 2. huic & seruus addictus est. Et iterum: Omnis qui facit Ioan. 8. peccatum, seruus est peccati. To. 7. lib. 3. hypognost. propè Rom. 6. initium.

Quia ergo cōtemptus est Deus iubens, qui hominē creauerat, qui ad suam imaginem eū fecerat, qui cæ-
teris animalibus præposuerat, qui in paradiso consti-
tuerat, qui rerū omnium copiam salutisq; præstiterat,
qui præceptis nec pluribus, nec grandibus, nec diffici-
libus onerauerat, sed vno breuissimo atq; leuissimo ad
obedientiæ salubritatē adminiculatus fuerat, quo su-
per eā creaturam cui libera seruitus expediret, se esse
dominū commonebat: iusta damnatio subsequuta est:
talis quidē damnatio, vt homo, qui custodiendo man-
datum futurus fuerat etiam carne spiritalis, fieret et-
iā mente carnalis: & quia sua superbia sibi placuerat,
Dei iusticia sibi donaretur: nec sicut affectabat in sua
esset omni modo potestate, sed à seipso quoq; dissen-
tiens, sub illo, cui peccando consensit, pro libertate,
quā concupiuerat, durā miseramq; ageret seruitutem,
mortuus spiritu volēs, & corpore moriturus inuitus,
desertor æternæ vitæ, etiā æterna nisi gratia liberaret,
morte damnatus. Tom. 5. de ciuit. Dei, libr. 14. c. 15.

De primo homine, patre generis humani, quòd eū
(Christus) apud inferos soluerit, Ecclesia ferè tota cō-
sentit: quòd eam non inaniter credidisse credendum
est, vndecunq; hoc traditum sit, etiam si canonicarum
scri-

Genes. 1.

Homo futu-
rus etiā car-
ne spiritalis,
peccando fa-
ctus est
mente car-
nalis.

Superbiēs A-
dam, pro li-
bertate, quā
concupiuit,
duram sub
Diabolo me-
ruit seruitu-
tem.

Traditio Ec-
clesiæ habet,
quòd Chri-
stus apud in-
feros primū

Confessionis Augustiniana Lib. II.

parentem sol
merit, quāvis
expressa non
habeatur hac
de re scriptu-
re auctori-
tas.

* Sap. 10.

Psalm. 76.

Commissio
peccatorū in-
stam hominē
subdit Dia-
bolo.

Sicut senten-
tia pro pecca-
to primorum
parentū lata
in nos pertra-
nsiuit, ita &
culpa.

Gen. 3.

scripturarū hinc expressa non proferatur auctoritas: quanquam illud, quod in libro Sapientię scriptum est: * Hęc illum, qui primus factus est partem orbis terrarum, cū solus esset creatus, custodiuit & eduxit illū à delicto suo, & dedit ei virtutem continendi omnia magis pro hac sententia, quā pro vllō alio intellectu facere videatur. *Tom. 2. epist. 99. ad Euodium.*

Modus autem iste, quo traditus est homo in Diaboli potestatem, non ita debet intelligi, tāquam hoc Deus fecerit, aut fieri iusserit, sed quod tantum permiserit, iustē tamen. Illo enim deferente peccantē, peccati auctor illicō inuasit. Nec ita sanē Deus deseruit creaturam suā, vt non se illi exhiberet Deū creantem & viuificantē, & inter pœnalia mala etiam bona malis multa præstantem. Non enim continuit in ira sua miserationes suas, nec hominem à lege suę potestatis amisit, quando in Diaboli potestate esse permisit: quā nec ipse Diabolus à potestate omnipotentis alien⁹ est, sicut neque à bonitate. Nā & maligni angeli vnde qualicunq; subsisterent vita, nisi per eū, qui viuificat omnia? Si ergo commissio peccatorum per iram Dei iustum hominem subdidit Diabolo, profectō remissio peccatorū, per reconciliationem Dei benignam, eruit hominem à Diabolo. *Tom. 3. de Trinitat. lib. 13. c. 12. Idem fusē docet. Tom. 7. contra Iulianum, lib. 3. c. 2. 3. 4.*

IV. *Ad prauaricationem non sibi soli, sed eius quoq; propagini nocuisse.*

SI peccatum primorum hominum solis obfuit illis, & nemini nostrū: quemadmodum quæ in illos pro peccato lata est, in nos sententia pertransiuit, in quos non transiuit & culpa? Nisi fortē secundū vos (*intelligit Pelagianos*) iniustus Deus, qui expertes eorū delicti, passus est nos eorū pœnæ astringi vinculo. Hęc est enim in illis post peccatum diuina sententia, postquam scilicet suasor ad prauaricandū maledictus est serpens. Mulieri autē dixit Deus: *Multiplicans multiplicabo mares tuos, & gemitum tuū. In tristitia paries filios & ad virum tuū conuersio tua, & ipse dominabitur tui.* Et Adā dixit: *Quoniam audisti vocem mulieris tuae, & manducaſti*

de li-

de ligno, de quo preceperā tibi. de hoc solo ne manducare
maledicta terra in operibus tuis. in mœroribus manducabis
ex illa omnibus diebus vitæ tuæ spinas et tribulos germina-
bit tibi. & ades fœnū agri In sudore vultus tui edes panem
tuū, donec reuertaris in terrā, de qua sumptus es, quia ter-
ra es. & in terrā ibis. Hac nos pœnæ lentetia colligatos,
ipia sibi natura humana, totū per orbē terrarū diffusa,
testimoniū perhibet, dum se paternis cruciatibus san-
ctæ legis testimonio peruidet laborare. Quod qua iu-
stitia, si heredes parentum peccati nō sumus, patimur?

Et paulō pōst. Audis per vnum hominem peccatum in-
trasse in mūdum, & per peccatum mortē, & ita in om-
nes homines pertransisse, in quo omnes peccauerunt:
& audes dicere hæretice, Ad peccatum nulli nisi soli
nocuit ipsi? Et verē tūc soli nocuit, cū solus esset ipse
& Eva mulier eius: sed in illis vnīs omnes eram⁹, quia
natura humani generis erāt, sicut in nobis omnib⁹ illi
iā sunt, quia natura eorū sumus. Tom. 7 hypognost lib. 2.

Rom. 5.

Hæretice

est, qui soli

Ad peccatū

eius asserit

nocuisse.

* Gen. 3.

Peccato pri-

morū paren-

tum natura

humana in

deterius mut-

tata.

Ex peccato

Ad omniū

concupiscen-

tiarum mor-

bis in natu-

ra humana

inoleuit.

Non tantū

pœnā, sed &

peccatū,

quod est mors

animæ ab A-

dam in poste-

ros transmi-

ti, quare fa-

tendum.

Rom. 5.

in mūdum

A duobus primis (Adam & Eva) admissum est tam
grāde peccatū, vt in deterius eo natura mutaretur hu-
mana, etiā in posteros obligatione peccati, & mortis
necessitate trāsmissa. Mortis autem regnum in homi-
nes vsq; adeo dominatum est, vt omnes in secundam
quoq; mortē, cuius nullus est finis, pœna debita præ-
cipites ageret, nisi inde quosdam indebita Dei gratia
liberaret. Tom. 5. de ciuit. Dei lib. 14 c. 1.

Vulnere originalis peccati in Adam omniū homi-
num corrupta & mortificata est natura, vnde omnium
concupiscentiarum morbus inoleuit: verū & potēs
& singulare remedium est mors Filij Dei Domini no-
stri Iesu Christi, qui liber à mortis debito, & solus ab-
que peccato, pro peccatoribus & debitoribus mortu⁹
est. Tom. 7. ad articulos sibi falso impositos, Art. 1.

Si quis soli Adæ prauaricationē suam, nō etiam eius
propagini asserit nocuisse, aut certē mortē tantū cor-
poris, quæ pœna peccati est, non autē & peccatū, quod
mors est animæ, p vnu hominē in omne genus huma-
nū transisse testatur, in iustitiam Deo dabit, cōtradictēs

Apostolo dicenti: Per vnum hominē intrauit peccatū

Rom. 5.

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

in mundum. *Tom. 3. de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 39.*

*Ex Ecclesie
exorcismo &
exsufflatione
colligit Augu-
stin. peccatū
originis par-
uulis inesse.*

Veruntamen secundum illam suam calliditatem, non inueniunt, quid ad hoc respondeant, quod exorcizantur & exsufflatur infantes: hoc enim proculdubio fallaciter fit, si Diabolus eis non dominatur. si autem dominatur, & ideo non fallaciter exorcizantur, & exsufflantur. Per quid dominatur, nisi per peccatum, princeps utique peccatorum? *To. 2. epist. 105. sub finem, ad Sixtum.*

*Non mirum,
sub Diabolo
nasci infan-
tes, cum &
ipsorum qui-
dam à Demo-
ne vexentur.*

Nos certe causam, cur sub Diabolo sit, qui nascitur, donec renascatur in Christo, peccati ex origine dicimus esse contagium. Vos autem, qui hoc negatis, ea saltem, quæ aperta sunt, intuemini, cur nonnulli etiam demonem patiantur infantes, nisi forte & ipsos, aut esse, aut sub Diabolo esse negabitis. *Tom. 7. lib. 3. contra Iulianum Pelag. c. 5.*

*V. Acceptam à Deo sanctitatem, iustitiam & innocen-
tiam, quam perdidit Adam non sibi soli,
sed etiam nobis perdidisse.*

*In præuari-
catione Adæ
omnes homi-
nes naturalē
innocentiam
perdiderunt.*

Firmissime credendum est, in præuaricatione Adæ omnes homines naturalē possibilitatem & innocentiam perdidisse, & neminem de profundo illius ruinæ per liberū arbitrium posse consurgere, nisi eū gratia Dei miserantis erexerit: liberū autem arbitriū ille perpeffus, dum suis inconsultius utitur bonis, cadēs in præuaricationis profunda demersus est. Et nihil quē admodum exinde surgere posset inuenit, suæque in æternū libertate deceptus huius ruinæ latuisset oppressu, nisi eum post Christi, pro sua gratia, reuelasset aduentus, qui per nouæ regenerationis purificationem, omne præteritum vitium sui baptismatis lauacro purgavit. *Tom. 3. de Ecclesiast. dogmatib. c. 22.*

Cum tanta bona hominē Diabolus abstulisset, pudicitiam, continentiam, charitatem, immortalitatem, eumque turpem ac nudum reddidisset, oblitum suis panis, deridens eum, suo dominio obstrinxit, atque ex illo vinculo omnem prolem eius sibi met obligauit.

*Turpissimis
malitiæ atque*

Turpes enim pannos suscepit Adam, quando à Diabolo exspoliatus pudicitia, accinctus est impudicitia: a-

missis

missa temperantia, intemperans effectus est: perdita charitate, malus inuentus est: exspoliatus immortalitate, morti propinatus est. Quid perdidit, & qd accepit? Ad hoc. n. per turpissimos pannos suos posteros obligauit. Renūciemus huic damnosæ hæreditati, pupilli effecti sumus, antequàm exactor veniat tam pessimæ hæreditati renūciemus. *Tom. 6. conc. contra Iud. Pag. & Aret. c. 2.*

intemperantia pannis posteris suos Adam obligauit.

Libertas periit per peccatum, sed illa quæ in paradiso fuit habendi plenā cum immortalitate iustitiam propter quod natura humana diuina indiget gratia, dicente Domino: *Si filius vos liberauerit, tunc verè liberi eritis: utique liberi ad bene iusteque viuendum. *Tom. 7. contra duas epist. Pelag. lib. 1. c. 2.*

Libertas habendi plenam cum immortalitate iustitiam, in paradiso periit.

In Paradiso enim, etiam si non omnia poterat ante peccatum, quicquid tamen non poterat, non volebat: & ideò poterat omnia quæ volebat. Nūc verò sicut in eius stirpe cognoscimus, & diuina scriptura testatur, homo vanitati similis factus est. Quis enim enumeret, quàm multa, quæ non potest, velit, dum sibi ipsi, id est, voluntati eius, ipse animus eius eoq; inferior caro eius non obtemperat? Ipso namque inuito, & animus plerumq; turbatur, & caro dolet, & veterascit, & moritur, & quicquid aliud patimur, qd nō pateremur inuiti, si volūtati nostræ nostra natura omnimodo atq; ex omnib⁹ partibus obediret. *To. 5. de ciuitate Dei, l. 14. c. 15.*

Psal. 143. Post peccatum ipse animus, ipsa que caro hominis voluntati non obtemperat.

In Paradiso caro non concupiscebat aduersus spiritum, nec ibi erat ista pugna, vbi pax sola, sed facta transgressionem, postquam homo noluit seruire Deo, & donatus est sibi, nec sibi sic donat⁹ est, vt possit saltē possidere se, sed ab eo possessus, à quo deceptus, cepit caro concupiscere aduersus spiritum: & hoc in bonis. Nam in malis non habet, contra quē concupiscat. Ibi enim concupiscit aduersus spiritum, vbi est spiritus. Quod enim ait, *Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnē*, noli putare, spiritui hominis tantundem datum. Nā spiritus Dei est, qui pugnat in te aduersum te, id est, aduersus illud, quòd est in te cōtra te. Noluisti. n. stare ad Dominū, cecidisti. Fractus es quomodo

Gal. 5.

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

vas, quando de manu hominis in terram cadit. Fractus es. Et quia fractus es, ideo contra te es. *Tom. 10. de verb. Dom. serm. 43.*

Quod pœnaliter præcessit in peccantibus hominibus primis, naturaliter sequitur in nascentibus cæteris. Pro magnitudine culpæ illius naturā dānatio mutauit in pœnis, vt quod pœnaliter præcessit in peccantibus hominibus primis, etiam naturaliter sequetur in nascentibus cæteris. Neque. n. homo ita ex homine, sicut homo ex puluere. Pulus nāq; homini faciendo materies fuit, homo autem homini gignēdo parēs. Proinde quod est terra, non hoc est caro, quanuis * ex terra facta sit caro. Quod est autem parens homo, hoc est & proles homo. In primo igitur homine, per fœminā in progeniem trāsiturum, vniuersum genus humanum fuit, quando illa coniugum copula diuinam sententiam suæ damnationis excepit. Et quod homo factus est, cū peccaret & puniretur, hoc genuit, quantum at-

** Gen. 2. Quod homo factus est, cū peccaret & puniretur, hoc genuit, quantum at-* factus est, non cū crearetur, sed cū peccaret & puniretur, hoc genuit, quantum at-

Catalogus malorum ex natura corruptione proficiscientium. Quid enim aliud indicat horrēda quædā profunditas ignorantia, ex qua omnis error existit, qui omnes filios Adā tenebroso quodā sinu suscipit, vt homo ab illo liberari, sine labore, dolore, timore non possit? Quid amor ipse tot rerū vanarū atq; noxiarum, & ex hoc mordaces curæ, perturbationes, mœrores, formidines, insana gaudia, discordia, lites, bella, infidia, iracūdia, fallacia, adulatio, fraus, furtum, rapina, perfidia, superbia, ambitio, inuidencia, homicidia, parricidia, crudelitas, sequitia, nequitia, luxuria, petulātia, impudētia, impudicitia, fornicationes, adulteria, incesta & cōtra naturā vtriūsq; sexus tot stupra, atq; immūditia, quas turpe est etiā dicere, sacrilegia, hæreses, blasphemia, periuria, oppressiones innocentium, calūnia, circumuentiones, præuaricationes, falsa testimonia, iniqua iudicia, violentia, latrocinia, & quicquid talium malorum in mentem nō venit, & tamē de vita ista hominum non recedit? Verūm hæc hominum sunt malorū, ab illa tamē erroris & peruerfi amoris radice veniētia, cū qua omnis filius Adā nascitur. *Ibi. li. 22. c. 22.*

Si quem mouet, cur alijs peccatis sic natura nō mu-

tetur humana, quemadmodum illa duorum primorum hominum præuaricatione mutata est, ut tantæ corruptioni, quantam videmus atque sentimus, & per hanc subiaceret morti, ac tot & tantis, tamque inter se contrarijs perturbaretur & fluctuaret affectibus, qualis in paradiso ante peccatū, licet in corpore esset animal, utiq; non fuit: si quis hoc mouetur, ut dixi, nō ideo debet existimare leue ac parū fuisse illud commissum, quia in esca factū est, non quidem mala nec noxia, nisi quia prohibita. Neque enim Deus quicquam mali in illo tantæ fœlicitatis paradiso crearet atq; plantaret. Sed obedientia commendata est in præcepto, quæ virtus in creatura rationali, mater quodammodo est omnium custosq; virtutum: quandoquidem sic facta est, ut ei subditam esse sit utile: perniciosam autem suam, non eius, à quo creata est, facere voluntatem. Hoc itaque de vno cibi genere non edendo, vbi aliorum tanta copia subiacebat, tam leue præceptum ad obseruandū, tam breue ad memoria retinendum, vbi præsertim nondum voluntati cupiditas resistebat, quod de poena transgressionis postea subsequutum est, tantò maiore iniustitia violatum est, quantò faciliore posset obseruantia custodiri. *Tom. 5. de ciuitate Dei, li. 14. c. 12. Idem ferè habes super Psal. 70. enar. 2.*

*Rationalis
creatura sic
facta est, ut
ei subditam
esse sit utile:*

VI. Adam per inobedientiam inquinatum, eodem inobedientia peccato non tantum mortem & poenas corporis, sed & peccatum in omne genus humanum transfudisse.

VNusquisq; quoniam ex damnata propagine exoritur, primò sit necesse est ex Adam malus atque carnalis: quod si in Christo renascendo profecerit, postea erit bonus & spiritalis. *Tom. 5. de ciuit. Dei, li. 15. c. 1.*

Nascitur homo ex Adam malus, atque carnalis.

Omnes enim fuimus in illo vno, quando omnes ille vnus corripit, qui per fœminam* lapsus est in peccatū, quæ de illo facta est ante peccatū. Nondum erat nobis sigillatim creata & distributa forma, in qua singuli viueremus, sed iam natura erat seminalis, ex qua propagaremur: qua scilicet propter peccatum vitiatæ, & vinculo mortis obstrictæ, iusteque damnata, non

**Genes. 3.*

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Natura hu- alterius conditionis homo ex homine nasceretur: ac
manapropter per hoc à liberi arbitrij malo vfu, series huius calami
peccatū Adæ tatis exorta est, quæ humanū genus origine depraua-
vitata, iuste ta, velut radice corrupta, vsq; ad secundæ mortis exi-
que dānata. tum, quæ non habet finem (solis eis exceptis, qui per
gratiam Dei liberantur) miseriarum connexione per-
ducit. *ibid. lib 13. c. 14.*

Nos certè, quod nemo Christianus ambigit, & ani-
ma & corpore mortui sumus, anima ppter peccatum,
corpore propter poenā peccati, ac per hoc & corpore
propter peccatū. *Et paulò post:* Mors autē animæ impie-
tas est, & mors corporis corruptibilitas, per quam fit
& animæ à corpore abscessus. *To. 3. de Trinit. libr. 4. c. 3.*

Gen. 2. Benedictionem illam quam Deus protulerat ante
peccatum, dicens: *Crescite & multiplicamini, & replete
terram:* nec post peccatum voluit inhibere, mansitque
in stirpe dānata donata fecunditas, nec illam vim mi-
rabile seminum, imò etiam mirabiliorē qua efficiun-
tur & semina, inditā corporibus humanis, & quodam-
modo intextā vitium peccati non potuit auferre, quo
nobis impacta est necessitas mortis: sed vtrunq; simul
currit, isto quasi fluuio atque torrente generis huma-
ni malū, quod à parentibus trahitur, & bonum quod à
creatore tribuitur. In originali malo duo sunt, pecca-
tū atq; supplicium. In originali bono alia duo, propa-
gatio & confirmatio. *Tom 5 de ciuit Dei lib. 22. c. 24.*

In originali,
malo duo
sunt, peccatū
atque suppli-
cium.

Iob 14.

Viciatæ radicis macula ita propaginis radice per
generationū sarmēta diffusa est, vt nec infans quidem
vnius diei à culpa sit primæ præuaricationis alienus,
nisi per indebitam Saluatoris gratiam fuerit liberat⁹.
Quòd si nec hic quidem sine peccato est, qui propriū
habere non potuit, conficitur vt illud traxerit alic-
nū, de quo Apostolus dicit: *Per vnum hominē peccatum
intrauit in mundum, & per peccatum mors & ita in oēs
pertransiit, in quo oēs peccauerunt.* Quod qui negat, ne-
gat protecto primū nos esse mortales. Si enim, vt dicit

Rom. 5.

Ibidem.

Apostolus, per vnum hominem peccatum intrauit in
mundum, & per peccatum mors, mors intrare non po-
tuit, nisi intrante peccato. Et quoniam mors nō natu-
ra con-

ra con-

æ cōditio, sed pœna peccati, sequatur necesse est pœ-
na peccatum. Quia verò in omnes homines mors per-
transijt, in omnes necesse est pertransisse peccatum.
Tom. 7. de prædest. & gratia c. 3.

Si in omnes
homines
mors pertrā-
sijt, in omnes
necesse est
pertransisse
peccatum.

His verbis meis ex libro meo abs te positis, ita resi-
stendum putasti, vt diceres hanc formam etiam in ho-
mine malo debuisse seruari, quæ seruatur in diabolo,
ne quisquā damnetur, nisi ex vitijs propriæ volūtatis,
atq; ideo nullū sit originale peccatum: alioquin opus
eius, vt dicis, qui etiā diabolus bonum condidit, non
potest approbari. Respond. Augustin. Adiuuare te for-
tasse hoc argumentū, si vt homo ita diabolus gigneret
filios, eosq; paterno peccato negarem⁹ obnoxios. Nūc
verò aliud est ille, qui homicida erat ab initio, quia
hominē ab initio, quo est homo institutus, occidit per
fœminæ seductionē, & in veritate per liberum arbi-
trium nō stetit, cadensq; deiecit hominē: & aliud est,
quod per vnū hominē peccatū intrauit in mundum, &
per peccatum mors, & in omnes homines pertransijt,
in quo omnes peccauerunt. Vbi euidenter expressum
est, exceptis cuiusq; hominis proprijs, commune om-
nibus hominibus originale peccatum. *Tom. 7. contra*
Iulianum Pelag. li 6. c. 9. Lege & Epist. 157. ad Optatum.

Ioan. 8.

Gen. 3.

Rom. 5.

Exceptis cuiusq;
hominis proprijs,
commune est
omnibus ho-
minibus ori-
ginale pecca-
tum.

Post peccatum exul effectus stirpem quoque suam
(loquitur de Adamo) quā peccando in se tanquam in ra-
dice vitiauerat, pœna mortis & dānationis obstrinxit:
vt quicquid prolis ex illo & simul damnata, per quam
peccauerat, coniuge, per carnalem cōcupiscentiam, in
qua inobedientiæ pœna similis retributa est, nascere-
tur, traheret originale peccatū, quo traheretur per er-
rores doloresq; diuersos ad illud extremū cum deser-
toribus Angelis vitiatoribus & possessoribus & cōsor-
tibus suis sine fine suppliciū. Sic per vnū hominē pec-
catum intrauit in mundum, & per peccatum mors: & ita
in omnes pertransijt, in quo omnes peccauerunt. Mundum
quippe appellauit in eo loco Apostolus, vniuersum
genus humanum. *Tom. 3. Enchirid. c. 26.*

Peccatū Adæ
quanti mali
causa.
Rom. 5.

Commēdat, inquit Apostolus, suā charitatem Deus
in nobis, quoniā cū adhuc peccatores essemus, Chri-

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

* *Ephes. 2.*

* *Hier. 20.*

* *Iob 3.*

* *Iob 14.*

* *Eccli. 14.*

* *Eccli. 25.*

Eccli. 1.

Eccle. 1.

Rom. 8.

Psal. 38.

Psal. 89.

Ioann. 3.

stus pro nobis mortuus: multò magis iustificati nunc in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum. De hac ira dicit: * Eramus & nos natura filij iræ sicut & cæteri. De hac ira dicit Hieremias Propheta: * Maledictus dies ille, in quo natus sum. De hac ira dicit sanctus Iob * *Pereat dies ille, in quo natus sum.* De hac ira autem dicit idem ipse: * Homo enim natus ex muliere, brevis vitæ & plenus iracundiæ, sicut flos foeni decedit, fugit autem sicut umbra, & non stabit. Nonne & huius curam fecisti, & hunc fecisti intrare in conspectu iudicum? Quis enim erit mundus à sordibus? Ne vnus quidem, etsi vnus diei fuerit vita eius super terram. De hac re dicit liber Ecclesiasticus: * Omnis caro sicut vestis veterascit: testamentum. n. à seculo: morte morieris. Itēq; ipse: A muliere, inquit, initium est peccati, & propter illa morimur oēs. Et alio loco, Occupatio magna creata est omni homini, et iugum graue super filios Adā à die exitus de ventre matris eorū, vsq; in diē sepulturæ in matrem omnium. De hac ita dicit Ecclesiastes: vanitas vanitatum & omnia vanitas: quæ abundātia hominis in omni labore suo; quo ipse laborat sub sole? De hac ira vox Apostolica est: Omnis creatura vanitati subiecta est. De hac ira plangit. Psalmista: Ecce veteres posuisti dies meos, & substantia mea tanquam nihilum ante te, veruntamen vniuersa vanitas omnis homo viuēs. De hac re plangit & alius: Quæ pro nihilo habentur eorum anni erunt: Manē sicut herba trāseat, manē floreat & prætereat, vespere decidat, dure scat, & are scat. Quoniā defecimus in ira tua & in indignatione tua conturbati sumus. Posuisti iniquitates nostras in cōspectu tuo, seculum nostrum in illuminatione vultus tui. Quoniā oēs dies nostri defecerūt, & in ira tua defecimus. Anni nostri sicut aranea meditantur. Nemo liberabitur ab hac ira Dei, nisi per mediatorem concilietur Deo. Vnde dicit etiam ipse mediator: Qui nō credit Filio, non habebit vitam: sed ira Dei manet super eū. *To. 7. cōtra Iulianū Pelag. lib. 6. c. 12.*

Audes te agmini sanctorum Patriarcharū, Prophetarū, Apostolorū, martyrum, sacerdotūq; miscere, (*Alloquitur Iulianū negantē originale peccatū*) cū tibi dicant

Patriarchæ, etiã paruulis natis oblata sacrificia, p peccatis, eò q nō sit mundus à sordibus nec infans diei vnus super terrã. Cũ tibi dicāt Prophetę: In iniquitatibus cōcepti sumus: Cũ tibi dicāt Apostoli: *Quicumque baptizati sumus, in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus*: vt existimem⁹ nos mortuos quidē esse peccato, viuere autē Deo in Christo Iesu: Cũ tibi dicant martyres, secundum Adam carnaliter natos, colluionem mortis antiquæ prima natiuitate cōtrahere, vnde paruulis in baptismo dimittātur non propria, sed aliena peccata: Cũ tibi dicant Sacerdotes, carnali voluptate concretos, prius subire delictorum contagium, quã vitæ huius haurire munus. Hic te confociari præsuis, quorum fidem debellare conaris? *Ibid. c. 13.*

*Iob 24.
Psal. 50.
Gal. 3.*

Ego per vnũ hominẽ in mundũ intrasse peccatũ, & p peccatũ mortẽ, & ita in oēs homines pertrāsisse, in quo peccauerũt oēs, ab initio cōuersionis meæ sic tenui sēper, vt teneo. Extāt libri, quos adhuc laicus recētissima mea cōuersione cōscripsi, etsi nōdũ sicut postea sacris literis eruditus, tamē nihil de hac re iã tũc sentiens, & vbi disputādi ratio poposcerat, dicēs, nisi q antiquit⁹ discit & docet omnis Ecclesia: in has videlicet magnas manifesta s̄q; miserias, in quibus homo vanitati similis fact⁹ est, vt dies ei⁹ sicut vmbra ptereāt, & sit vniuersa vanitas omnis homo viuēs, merito peccati originalis genus humanũ fuisse collapsũ: vnde nō liberat, nisi qui dixit: veritas liberabit vos: & Ego sum veritas: & Si vos filius liberauerit, tũc verē liberi eritis. *Ibid. c. 4.*

*Rom. 5.
Augustini
omnis Eccle-
siae de origi-
nali peccato
constans sen-
tentia.
Psal. 143.
Psal. 38.
Ioann. 8.
Ioann. 14.*

Negare peccatũ originale, p̄pria heresis Pelagianorũ est *Tom. 6. de har. ad Quod vult deum. har. 88. lege & librum de peccato originali contra Pelag. & Celestium. Libros sex contra Iulianum. De peccat. mer. & remiss. librum primum. & contra duas Epist. Pelag. lib. 4. c. 4. & seq. De nupt. & concupisc. lib. 2. c. 29.*

Meminerit hic lector, Christum sine peccato originali natum, quoniam & absque virili semine conceptus sit: sed neq; ad hæc necessario sequi, sanctissimam virginem Mariam originali peccato obstrictã fuisse: reuocanda namque sunt in mentem verba illa *Augu. Tom. 7. de natura & gratia, cap. 36.* Excepta itaque sancta virgine Maria,

Confessionis Augustiniana Lib. II.

de qua propter honorē Domini, nullam prorsus, cū de peccatis agitur, habere volo quæstionem. *Sed & de Christo sicut & alijs innumeris penè in locis ita loquitur. Tom. 7. de pecca mer. & remiss. lib. 1. c. 29.* Solus sine peccato natus est, quem sine virili complexu non concupiscentia carnis, sed obedientia mentis virgo concepit. Sola nostro vulnere medicinam parere potuit, quæ non ex peccati vulnere germen pię prolis emisit.

VII. Peccatum originale ab Adamo in omnes homines transfusum, verè peccatum & mortem animæ esse.

Rom. 6.

In Christo similitudo peccati, in alijs verò nondū venatis, verū peccatum.

NUnquid dicturi sumus peccato mortuū fuisse Iesum, quòd nullum habuit unquā? Absit. Et tamen quod mortuus est peccato, mortuus est semel. Mors enim eius peccatum nostrum significavit, quos utique ipsa mors accidit, cui morti mortuus, id est, ut mortalis non esset ulterius, peccato dicitur mortuus. Quod ergo ipse significavit in similitudine carnis peccati, hoc per eius gratiā nos agim⁹ in carne peccati: ut quomodo ille moriēdo similitudini peccati, peccato mortuus prædicatur, ita quicumque in illo fuerit baptizatus, idem peccato, cuius in Christo similitudo, nō veritas, eidem rei, cuius illa fuerit similitudo, moriatur. Et quomodo in illius vera carne vera mors fuit, sic fiat in veris peccatis verè remissio. Totus itaq; iste Epistol. Apostolicæ locus si te ab ista prauitate nō corrigit, nimis obduruisti *To. 7. contra Iulianum Pelag. lib 6 c. 1.*

**Rom. 5.*

Christus non nisi pro peccatoribus mortuus.

Commendat autem suam charitatem Deus in nobis, quoniam cū* adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Hoc tu dictū, exceptis parvulis, vis putari. Vbi si abs te quæram, si non sunt inter peccatores habendi, quomodo pro eis mortuus est, qui pro peccatoribus mortuus est? Respondebis non pro solis peccatorib⁹ mortuū, quanuis sit etiā pro peccatoribus mortuus. Quod quidem nusquā legis in divinis auctorib⁹, mortuū scilicet esse Christū etiā, p eis qui nullū omnino habuerūt peccatū. Sed attēde quam validis testimonijs vrgearis. Tu dicis etiam pro peccatoribus mortuum, ego dico non nisi pro peccatoribus

mortuus.

mortuū, ita vt respōdere cogaris, si nullo peccato paruuli obstricti sunt, nō esse pro paruulis mortuū. Dicit enim ad Corinth. *Quoniā vnus pro omnibus mortuus est.* Ergo oēs mortui sunt, & pro omnibus mortu⁹ est. Nullo modo hic negare permittaris, non nisi pro his qui mortui sunt, mortuum fuisse Iesum. *In eod. cap.*

2. Cor. 5.
Christus pro paruulis etiā mortuus.

Vide quia consequens esse voluit, vt intelligantur oēs mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo nō in corpore, restat vt in peccato esse mortuos omnes, si pro omnibus Christus mortuus, nemo neget, nemo dubitet, qui se non negat aut dubitat esse Christianum. *In eod. cap.*

Quemadmodum in Christo vera mors facta est, sic in nobis vera remissio peccatorū: & quemadmodū in illo vera resurrectio, ita in nobis vera iustificatio. Ait enim: *Quid ergo dicemus? permanebimus in peccato, vt gratia abundet?* Dixerat enim superius: *Vbi .n. abundauit peccatum, ibi superabundauit gratia.* Et ideò quæstionē sibi ipsi proponit, vtrū propter abundantiam gratiæ consequendā, in peccato sit permanendū? Sed respond. *Abfit:* Atq; subiecit: *Si enim mortui sumus peccato, quomodo viuemus in illo?* Deinde vt ostenderet nos mortuos esse peccato: *An ignoratis,* inquit, *quoniā quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus?* Si ergo hinc ostendimur mortui esse peccato, quia in morte Christi baptizati sum⁹, profecto & paruuli, qui baptizantur in Christo, peccato moriuntur, quia in morte ipsius baptizantur. Nullo enim excepto dictū est, quicunq; enim baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Et ideò dictū est, vt probaretur mortuos nos esse peccato. Cui aut peccato paruuli renascendo moriuntur, nisi quod nascendo traxerūt? Ac per hoc etiam ad ipsos pertinet quod sequitur dicens: *Consepulti enim sumus illi per baptismū in mortē: & quēadmodum surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Si enim complantati sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus: hoc sciētes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt euacuetur corp⁹ peccati, vt vltra

Rom. 6.

Rom. 5.

De consecr.
dis. 4. ca. vt ostenderet.

Rom. 6.

Gal. 3.

Ex Apostolo probat, nos vero peccato obnoxios nasci.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

* Rom. 6.
Gal. 3.

Rom. 6.

non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, viuificatus est à peccato. Et paulò pòst. Atque vt ostenderet mortuos nos esse peccato, subiiecit: * *An ignoratis quoniam quicumque baptizati sumus in Christo Iesu in morte illius baptizati sumus?* Sic itaque totum istum locum cōcludit, vt cōepit. Mortem quippe Christi sic insinua-uit, vt etiam ipsū mortuum diceret esse peccato. Cui peccato? nisi carnis, in qua erat nō peccatū, similitudo peccati, & idedō nomine appellat peccati Baptizatis itaque in morte Christi, in qua non solū maiores verū etiam paruuli baptizantur, ait: * *Sic & vos, id est, quemadmodum Christus, sic & vos, existimate vos mortuos esse peccato, viuere autem Deo in Christo Iesu.* Tom. 3. in *Enchirid. ad Laurent. cap. 52.*

VIII. *Peccatum originale, quantum ad actum confessionis pertinet, vnum atque idem esse omnium, Adā scilicet transgressionem.*

Genes. 17.

* Rom. 5.
Secundū cō-
munem gene-
ris humani
originem in
Adam om-
nes peccauerunt.

* Rom. 4.
* Psal. 118.

Paruuli
quomodo

Potest mouere, quomodo intelligi oporteat quod dictum est: Masculus qui nō circuncidetur carne præputij sui octauo die, interibit anima illa de genere suo, quia testamentum meum dissipauit: Cū hæc nulla culpa sit paruuli, cuius dixit animam periturā, nec ipse dissipauerit testamentū Dei, sed maiores qui eum circuncidere non curant. Nisi quia etiam paruuli non secundū vitæ suæ proprietatē, sed secundū cōmunē generis humani originem, omnes* in illo vno testamento Dei dissipauerunt, in quō omnes peccauerūt. To. 5. de ciuit. Dei. lib. 16. cap. 18

Cum enim lex euidentior postea data sit, & dicat Apostolus: * *Vbi autem non est lex, nec præuaricatio: quo pacto quod legitur in Psalmo verum est: * Præuaricatores æstimauit omnes peccatores terræ: nisi quia omnis legis alicuius præuaricata sunt rei, qui aliquo peccato tenentur obstricti? Quamobrē si etiā paruuli, quod vera fides habet, nascuntur non propriè, sed originaliter, peccatores, vnde illis gratiā remissionis peccatorum necessariam confitemur, profectō eo modo, quo sunt peccatores, etiam præuaricatores legis illius,*

lius, quæ in paradiso data est, agnoscuntur. ut verum sit
vtrumque quod scriptum est: ** Præuicatores estimauimus
omnes peccatores terra: &,* Vbi lex non est, nec præuicatio.* Ac per hoc quia circumcisio signum regenerationis
fuit, non immerito paruulum propter originale pecca-
tum, quo primū Dei dissipatū est testamentū, genera-
tio disperdet, nisi regeneratio liberet. Sed intelligenda
sunt hæc diuina verba, tamq̃ dictum sit: ** Qui non fue-
rit regeneratus, interibit anima illius de genere eius,
quia testamentum meum dissipauit, quando in Adam
cum omnibus etiam ipse peccauit Ibidem.*

præuicatores.

*Psal. 118.

*Rom. 4.

Circumcisio

regeneratio-

nis olim si-

gnum.

*Gen. 17.

Quod dicunt, infantē, morte præuentū non baptiza-
tum, perire non posse, quoniam sine peccato nascitur:
non hoc dicit Apostolus: & arbitror esse melius, ut Apo-
stolo potius, quàm illis credamus. Dicit enim ille do-
ctor gentium, in quo Christus loquebatur: ** Per unum
hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum
mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes
peccauerunt.* Et paulò post dicit: Nam iudicium quidē
ex vno delicto in condemnationē, gratia autē ex mul-
tis delictis in iustificationem. Proinde isti, quem fortē
inuenerint infantem, non ex illius vnus hominis cō-
cupiscentia procreatū, ipsum dicam illi damnationi
non esse obnoxium, nec per Christi gratiam ab illa dā-
natione esse liberādum. Quid est enim, ex vno delicto
in condemnationem, nisi illo delicto, quo deliquit A-
dam? *Tom. 2. epist. 89. quest. 3. ad Hilarium.*

In eos qui
dicunt infan-
tem sine pec-
cato nasci.

*Rom. 5.

Delicti, quo
deliquit A-
dam, omnis
homo reus
censetur.

Illud vnum, quo est obligata propago carnalis,
quæ ab illo primo homine originem ducit, sufficere
dicit (Apostolus) ad condemnationem. Ideò non est
superfluous Baptismus paruulorum, ut qui per genera-
tionem illi condemnationi obligati sunt, per rege-
nerationem ab eadem condemnatione liberentur.
Infra. Ideò sequitur & dicit: ** Si enim ob vnus deli-
ctum mors regnauit per vnum, multò magis qui abun-
dantiā gratiæ & iustitiæ accipiunt, in vita regnabunt
per vnum Iesum Christum, itaque sicut per vnus de-
lictum in omnes homines ad condemnationem, ita
per vnus iustificationem, in omnes homines ad iusti-*
fica-

*Rom. 5.

Rom. 5.
Infantes si-
cut ab vno
homine Adā
sic ab eodem
Adami pec-
cato immu-
nes nō sunt,
antequam
baptizētur.
**Rom. 5.*
In vno Adā
peccato pos-
sunt intelli-
gi plura pec-
cata.

ficationem vitæ: sicut enim per inobedientiam vnus hominis, peccatores cōstituti sunt multi: ita per vnus obedientiam, iusti constituuntur multi. Quid ad ista dicturi sunt, aut quid eis restat, nisi vt Apostolū errasse contendant? *Et infra.* Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Sicut ab illo vno homine, sic ab eodem peccato infantes immunes esse non possunt, nisi ab eius reatu, per Christi Baptismum resoluantur. *Ibidem.*

Quāuis & in illo peccato vno, * quod per vnum hominem intrauit in mūdum, & in omnes homines pertransiit, propter quod etiam paruuli baptizantur, possunt intelligi plura peccata, si vnum ipsum in sua quasi membra singula diuidatur. Nam & superbia est illic, quia homo in sua potius esse quā in Dei potestate dilexit: & sacrilegium, quia Deo nō credidit: homicidium, quia se præcipitauit in mortē: & fornicatio spiritalis, quia integritas mentis humanæ serpentina per suasionem corrupta est: & furtū, quia cibus prohibitus vsurpatus est: & auaritia, quia plus quā sibi sufficere debuit, appetiuit: et si quid aliud in hoc vno admissio, diligenti consideratione inueniri potest. *Tom. 3 in Enchirid ad Laurentium, cap. 45.*

Ex voluntate peccatum est. Quærit fortè (*Pelagius*) vtrum & originale peccatum? Respondeo, prorsus & originale peccatum, quia & hoc ex voluntate primi hominis seminatū est, vt & in illo esset, & in omnes transiret. *Tom. 7. de nupt & concupis. lib. 2 cap 8.*

**Rom. 5.* Per vnū hominem peccatū intrauit in mundum* & per peccatū mors, & ita in oēs homines pertransiit, in quo omnes peccauerūt. Vnde nec illud liquidē dici potest, qd peccatum Adæ etiam non peccantibus nocuit, cū Scriptura dicat: In quo omnes peccauerunt. Nec sic dicuntur ista aliena peccata, tanquam omnino ad paruulos non pertineant: si quidem in Adam tunc peccauerunt, quando in eius natura illa insita, in qua eos gignere poterat, adhuc omnes ille vnus fuerunt: sed dicuntur aliena, quia nō dum ipsi agebāt vitas proprias, sed

Sed quicquid erat in futura propagine, vita vni⁹ hominis continebat. *Tom. 7. de peccat. mer. & remiss. lib. 3. cap. 7.*

in futura propagine, vita & natura vnius hominis continebat.

IX. Ad peccatum propagatione, non imitatione transfusum esse.

Illud diligentius intueri, quod ait Apostolus: * ob vnius delictum multos mortuos. Cur enim ob vnius illius, & non potius ob delicta sua propria, si hoc loco intelligenda est imitatio, non propagatio? Sed attende quod sequitur. Et non sicut per vnum peccantem, ita & donum. Nam iudicium quidem ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Nunc dicant, ubi locum habeat in his verbis illa imitatio. Ex vno, inquit, in condemnationem, quo vno, nisi delicto? Hoc enim explanat, cum adiungit: Gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Cur ergo iudicium ex vno delicto in condemnationem, gratia verò ex multis delictis in iustificationem? Nonne si nullum est originale delictum, non solum ad iustificationem gratia, sed etiam iudicium ad condemnationem ex multis delictis, homines ducit? Neque enim gratia multa delicta donat, & non etiam iudicium multa delicta condemnat. Aut si propterea ex vno delicto in condemnationem ducuntur, quia omnia delicta quæ condemnantur, ex illius vnius imitatione commissa sunt: eadem causa est, cur ex vno delicto etiam ad iustificationem duci intelligatur, quia omnia delicta, quæ iustificatis remittuntur, ex illius vnius imitatione commissa sunt. Sed hoc videlicet non intelligebat Apostolus, cum dicebat, * Iudicium quidem ex vno delicto in condemnationem, gratia verò ex multis delictis in iustificationem. Imò verò nos intelligamus Apostolum, & videamus ideò dictum ex vno delicto in condemnationem, quia sufficeret ad condemnationem, etiam si non esset in hominibus nisi originale peccatū. *Tom. 7. de peccat. mer. & remissione, lib. 1. cap. 12. Similia inuenies Tom. 2. epist. 89 ad Hilarium, quæst. 3.*

bat.

* Rom. 5.

Multi mortui ob vnius delictum, non imitatione, sed eius propagatione.

* Rom. 5.

Nam si propterea cæteri ob alterius delictum morui sunt, quia illum in delinquendo præcedentem, subsequentes imitati sunt: ille quoque & multò magis ob
alto.

*Quare Apo-
stoli locus,
Per vnus de-
lictum in om-
nes homines
Rom. 5.
de imitatio-
ne non sit in-
telligendus.*

alterius delictum mortuus est, quem diabolus delin-
quendo ita præcesserat, ut ei delictum etiã ipse suade-
ret: Adam verò nihil suavit imitatoribus suis, & multi
qui eius imitatores dicuntur, eum fuisse & tale aliquid
commisisse, vel non audierunt, vel omnino non cre-
dunt. Quãtò ergò rectius, sicut iam dixi, diabolum
principem constituisse Apostolus, à quo vno peccatũ
& mortem per omnes transisse diceret, si hoc loco nõ
propagationem, sed imitationem dicere voluisset? *Et
paulò post.* Sicut per vnus delictum in oēs homines ad
condemnationem, ita & per vni⁹ iustificationem in oēs ho-
mines ad iustificationem vitæ. Hoc vnus delictũ, si imi-
tationem attendamus, non erit nisi diaboli, sed quia ma-
nifestũ est de Adã nõ de diabolo dici, restat intell. gẽ-
da nõ imitatio, sed propagatio peccati. *Ibid. ca 13. Lege
& c. 15.*

Rom. 5.

Exponant nobis (*Pelagiani*) quare iudiciũ ex vno de-
lictò ducat in condemnationem, cum ex multis delictis
homines dñandi veniant ad iudiciũ? Aut si propterea
ita dictũ putant, quia initium peccati ex Adam factum
est, quod imitati ceteri sunt, ut sic ex vno illo delictò
in iudiciũ condemnationemq; traheretur, qui eũ imi-
tando multa peccarunt, cur non etiam de gratia & iu-
stificatione sic dictũ est? Cur nõ dixit similiter: Et gra-
tia ex vno delictò in iustificationem? Sicut. n. hominum
multa delicta, inter illud vnũ, quod imitati sunt, & iu-
diciũ quo puniuntur, media reperiuntur, ab vno quip-
pe ad multa venerunt, ut à multis ad iudiciũ damna-
tionemq; ducerentur: Sic eadem multa delicta, inter
hoc ipsum vnum, cuius imitatione commissa sunt, &
gratiam qua dimittuntur, eodem modo media sunt,
quoniam ex illo vno ad multa venerunt, ut ex multis
ad gratiam iustificandi venirent. Cum ergo in vtroq;
id est, & iudicio & gratia, quod attinet ad vnũ, & mul-
ta delicta, vna eademq; ratio sit, dicant isti nobis, qua-
re iudiciũ dixerit ex vno delictò ducere in condem-
nationem, gratiam verò ex multis delictis in iustifica-
tionem: aut acquiescant, ideò sic esse dictũ, quia in hac
causa duo constituuntur homines: Adam, ex quo confi-
stit

fit generatio carnalis, & Christ^o, ex quo regeneratio spiritalis. Sed quia tantum ille homo, iste aut & Deus & homo, non quomodo illa generatio, vno delicto obligat, quod est ex Adam, ita ista regeneratio vnum delictum solum soluit, quod est ex Adam. Sed illi quidem generationi sufficit ad condemnationem vnius delicti conexio: quicquid enim postea homines ex malis suis operibus addunt, non pertinet ad illam generationem, sed ad humanam conuersationem: huic autem regenerationi non sufficit illud delictum tantummodo soluere, quod ex Adam trahitur, sed quicquid etiam postea ex iniquis operibus humanæ conuersationis accedit. Ideo iudicium ex vno delicto in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem.

Rom. 5.

Tom. 2. epist. 89. ad Hilarium, quest. 3.

Peccatū protoplasti omnes trahimus non morum imitatione, sed seminis conceptione.

Peccatum ergo protoplasti omnes trahimus, non morum imitatione, sed seminis conceptione, sicut scriptum est: * Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Constant etiam & imitatione morum peccata, imitando scilicet malos. Sed ut quis imiteretur malos, naturæ est initiū deprauatæ, quæ factus est malus & malitiosus, non natura à Deo cōditus malus. Ob hoc enim & natura filij iræ, ab Apostolo iam baptizati fuisse dicimur. Omnis enim carnaliter nascens, natura filius iræ rectè dicitur, quia natura est protoplasti, quæ prior in illo, propter delictum iram iudicis Dei iuste suscepit. Tom 7. hypog. lib. 2. Vide & de verbis Apost. serm. 14.

* Psal. 59. Ephes. 2.

X. Propagatos ex semine Adam, iniustitiam quæ inest uniuersis propria, ea propagatione contrahere.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum peccato originali nasci, impietati subditum, mortiq; subiectum, & ob hoc natura iræ filiū nasci. De qua Apostolus dicit: Eramus enim & nos natura filij iræ, sicut & cæteri. Tom 3. de fide ad Petrum, cap. 26.

De consecr. di. 4. cap. firmissimè.

Ephes. 2.

Quod dicis alienis peccatis alterum obnoxium non teneri, interest quatenus rectè possit intelligi. Neque nunc

Confessionis Augustiniana Lib. II.

2. Reg. 24:

Iosue 7:

Primorū pa-
rentū pecca-
ta, aliena sūt
proprietate
actionis, no-
stra verò cō-
tagione pro-
paginis.

* Eccl. 40:

nunc ago, quid peccauit Dauid, & pro peccato eius tot hominum millia ceciderunt: & q̄ de anathemate cōtra interdictum, quia vsurpauit vnus, in eos qui hoc nō fecerant, nec factum fuisse nouerant, vindicta proces-
sit. Alia disputatio est, neq; nunc terrere nos debet, de hoc genere peccatorum siue poenarū. Parētum autem peccata modo quodam dicuntur aliena, & rursus modo quodā reperiūtur & nostra. Aliena quippe proprietate sunt actionis, nostra sunt contagione propaginis. Quod si falsum esset, profectō graue iugum * super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, nullo modo iustum esset. Et Paulò post. Iubes vt asseram, quē admodum in Christo, id est, in virtute eius, creatos paruulos sibi audeat diabolus vendicare. Tu asserere, si potes, quomodo sibi non obscure, sed aperte vēdicet paruulos, quos immundi spiritus vexant. Si ei traditos dicis, videmus ambo supplicium, tu dic meritum. Ambo cernimus poenā, tu qui nulla mala merita dicis ex parentibus trahi, cū Deum iustum ambo fateamur, demonstra ista poena dignam, si potes, in infantibus culpam. To. 7. lib. 6. contra Iulianum & elag. cap. 4:

Quod autem dixi, Nulli naturę nocere peccata, nisi sua: ideò dixi, quoniam iusto qui nocet, non ei verē nocet, quandoquidem etiam mercedem eius auget in coelis: sibi autem peccando verē nocet, quia propter ipsam voluntatem nocendi, recipiet id quod nocuit. Possunt sanē Pelagiani ad suum dogma trahere istam sententiam, & ideò, paruulis aliena non nocuisse peccata, quia dixi, nulli naturę nocere peccata, nisi sua, non intuentes ideò paruulos, qui vtique pertinent ad humanam naturā trahere originale peccatum, quia in primis hominibus natura humana peccauit, ac per hoc naturę humanę nulla nocuere peccata, nisi sua.

Tom. 1. retract. lib. 1. cap. 10

Peccatū ori-
ginale singu-
li de parēti-
bus trahunt.

An verò ideò prauitas ista (*peccatum originale*) corripienda non est in homine, quia non eius propria qui corripitur, sed communis est omnibus? Iam verò corripitur, & in singulis, quod est omnium. Non enim propterea cuiusquam nō est, quòd ab ea nullus immu-
nis

nis est. Peccata quidem ista originalia ideò dicuntur aliena, quòd ea singuli de parentibus trahunt, sed non sine causa dicuntur & nostra, quia in illo vno omnes, sicut dicit Apostolus, *peccauerunt, Tom. 7. lib. de cor- *Rom. 5.
rep. & gratia cap. 6.

Nulla, inquiunt, ratione conceditur, vt Deus, qui propria peccata remittit, imputet aliena. Remittit, sed spiritu regeneratis, non carne generatis. Imputat verò nò iam aliena, sed propria: Aliena quippe erant, quãdo hi qui ea propagata portarent, nondum erant: nunc verò carnali generatione iam eorum sunt, quibus nondum spiritali regeneratione dimissa sũt, To. 7. de peccat. mer. & remiss. lib. 3. cap. 8.

XI. Quomodo intelligendum sit illud Apostoli ad Rom. 5.
Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, &
per peccatum mors, & ita in omnes homines mors per-
transiit, in quo omnes peccauerunt.

Volunt ex verbis Apostoli in suum sensum homi-
nes detorquere. Vbi enim ait Apostolus *Per vnum *Rom. 5.
hominem peccatum intrauit in mundum, & propter pecca-
tũ mors, & ita in omnes homines pertransiit: ibi volunt in-
telligi non peccatum pertransisse, sed mortem. Quid
est ergo quòd sequitur: In quo omnes peccauerunt?
Aut enim in illo vno homine peccasse dicit omnes A-
postolus, de quo dixerat. Per vnum hominem pecca-
tum intrauit in mundum: aut in illo peccato, aut certè
in morte. Non enim mouere debet, quia non dixit, in
qua, sed in quo omnes peccauerunt. Mors quippe in
Græca lingua generis masculini est. Quodlibet ergo
eligant, aut enim in illo homine peccauerunt omnes,
& ideò dictum est, quoniam quando ille peccauit, in
illo erant omnes: aut in illo peccato peccauerunt om-
nes, quia generaliter omnium factum est, quod nascen-
tes tracturi erant omnes, aut restat vt dicant, quòd in
illa morte peccauerint omnes. Sed hoc quemadmo-
dum possit intelligi non planè video. In peccato e-
nim *moriuntur omnes, non in morte peccant. Nam
peccato præcedente, mors sequitur, non morte præce- *1. Cor. 15.
dente

Confessionis Augustiniane Lib. II.

Augustina.

In primo ho

mine, peccas

se oēs intelli

guntur, quia

in illo, quasi

in massa, sue

runt oēs quā

do ille pecca

uit.

Hilarius.

Ambrosius

super Lucā.

**Rom. 5.*

Culpa Adā

mors omniū

est.

Perijt Adā

& in illo om

nes perierūt.

**Rom. 5.*

dēte, peccatum. Aculeus quippe mortis est peccatum, id est, aculeus cuius punctione fit mors, non aculeus quo pungit mors. Sicut venenum si bibitur, appellatur poculum mortis, quòd eo poculo facta sit mors, non quòd morte sit poculum factum, cur à morte sit datum. Quòd si propterea non potest illis verbis Apostoli peccatum intelligi, in quo omnes peccauerunt,

quia in Græco vnde translata est Epistola, peccatum foeminino genere positum est, restat vt in illo primo homine peccasse omnes intelligātur: quia in illo fuerunt omnes, quando ille peccauit, vnde peccatum nascendo trahitur, quod nisi renascendo non soluitur.

Nam & sic sanctus Hilarius intellexit quod scriptum est, In quo omnes peccauerunt: ait enim, in quo, id est, in Adam, omnes peccauerunt. Deinde addidit: Manifestū in Adam, omnes peccasse, quasi in massa. Iple enim per peccatum corruptus, omnes quos genuit, nati sūt sub peccato. *To. 7. contra duas Epistol. Pelag. lib. 4. cap. 4.*

Omnes, inquit (*beatus Ambrosius*) in Adā morimur: quia per vnum hominem peccatum intrauit in mundum* & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt, illius igitur culpa mors omnium est. Item loco alio in eodem Euāgelio. Caue ergo, inquit, ne ante nuderis, sicut Adam nudatus est, mādari cælestis custodia destitutus, & exutus fidei vestimento, & sic lethale vulnus accepit, in quo omne genus occidisset humanum, nisi Samaritanus ille descendēs vulnera eius acerba curasset. Rursus in opere ipso, alio loco: Fuit, inquit, Adam, & in illo fuimus omnes. Perijt Adam, & in illo omnes perierunt, &c. *Tom 7. cont. Iulianum Pelag. lib. 1. cap. 2.*

De illis quoque Apostolicis verbis, in quibus impudentia mirabili, imò demētia, resistis fundatissimæ fidei, vbi ait: *Per vnum hominem peccatum intrauit in mūdum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt: frustra alium sensum nouum atque distortū, & à vero abhorrentem moliris exsculpere, affirmans ea loquutione dictum esse, *in quo omnes peccauerunt*: ac si diceretur,

pro-

propter quod omnes peccauerunt: sicut dictum est: *
 In quo corrigit iunior viam suam: ut scilicet non in
 vno homine omnes homines peccasse intelligantur
 originaliter, & tanquam in massæ vnione communi-
 ter, sed propterea quia primus hominum ille pecca-
 uit, id est, cum imitantur illum, non cum generantur
 ex illo. Non ergo huic sensui conuenit illa loquutio,
 ita dictum esse in quo, velut dictum esset, propter quod.
 Nam propter hoc quisque peccat, quod sibi proponit
 ut peccet, vel quoquo modo quod illi est causa peccā-
 di. Quis verò ab omni humano sensu tam sit absur-
 dus, ut dicat, propter hoc fecit homo iste homicidiū,
 quia in paradiso Adam de ligno prohibito cibū sum-
 psit: cum iste latrocinando occiderit hominem, nihil
 de Adam cogitans, sed propter hoc ut aurum quod fe-
 rebat, auferret? Et paulò post. Sed, inquis, si de peccati
 traduce loquebatur, nusquam congruentius diceret,
 ideo pertransiit peccatum, quia omnes sunt de coniu-
 gum voluptate generati, & adderet, in eo transiit, in
 quo ex tabida primi hominis carne fluxerant. Nec vi-
 des eodem modo tibi dici posse: si de imitatione pec-
 cati Apostolus loquebatur, nusquam congruentius di-
 ceret, ideo pertransiit peccatum, quia primi hominis
 præcessit exemplum: & adderet, in eo transiit, in quo
 omnes illius vnus imitatione peccauerunt. Aliquo e-
 nim istorum duorum modo loqueretur Apostolus hoc
 loco, si ad tuum, vel meum loqueretur arbitrium:
 Quia ergo nec illud dixit quod tu, nec illud quod ego,
 nunquid vis ut credamus in his eius verbis, nec origi-
 nale secundum Catholicos, nec imitatorium secun-
 dum Pelagianos intelligendum esse peccatum? Puto
 quod nolis. Remoue igitur ista quæ possunt ex vtraque
 parte momentis æqualibus dici, & si tibi placet sine
 contentione quid Apostolus dixerit intueri, aduerte,
 ut hoc diceret, quid agebat, & inuenies per vnum ho-
 minem reconciliationem Deo, eorum qui ex condem-
 natione totius generis liberantur gratis. Ille est primus
 * Adam factus ex terra, iste est secundus Adam factus
 ex foemina. Ibidem, lib. 6. cap. 12.

* Psal. 118.

Pelagiana
 demeria est;
 Apostoli ver-
 ba, à propa-
 gatione pec-
 cati Adam,
 ad eius imi-
 tationem de-
 torquere.

* 1. Cor. 15.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

1. Ioan. 3.

Sap. 2.

Rom. 5.

Adam & exemplū est volūtatē peccātibus, & origo cū peccato nascentibm.

Si Apostolus (loquitur de hoc eodem Pauli loco: *Per unum hominem intrauit peccatum in mundum, &c.* peccatum illud cōmemorare voluisset, quod in hūc mundū, nō propagatione, sed imitatione intrauerit, eius principem, non Adam, sed diabolum diceret, de quo scriptum est: *Ab initio diabolus peccat.* De quo etiam legitur in libro Sapientiae: *Inuidia autem diaboli mors intrauit in orbem terrarum.* Nam quoniam ista mors sic à diabolo venit in homines, non quòd ab illo fuerint propagati, sed quòd eum fuerint imitati, continuò subiunxit: *Imitantur autem eum qui sunt ex parte eius.* Proinde Apostolus cū illud peccatum ac mortem commemoraret, quæ ab vno in omnes propagatione transfisset, eum principē posuit, à quo propagatio generis humani sumpsit exordium. Imitantur quidem Adam quotquot per inobedientiam transgrediuntur mandatum Dei: sed aliud est quòd exemplum est voluntate peccantibus, aliud quòd origo est cum peccato nascentibus. *Tom. 7. de peccat. mer. & remiss. lib. 1. cap. 9. Vide & Serm. 14. de verbis Apostoli.*

XII. Peccatum originis ex voluntario Actu adæ consequutum, iustè filiis eius imputari.

Hic occurrit illa quæstio, quam inter se murmurantes homines rodere conlueuerunt, qui quodlibet aliud in peccando, quàm se accusare parati sunt. Dicunt enim, si Adam & Eua peccauerunt, quid nos miseri fecimus, vt cum ignorantiae cæcitate, & difficultatis cruciatibus nasceremur, & primò erraremus, nescientes quid nobis esset faciendum: deinde vbi nobis inciperent aperiri præcepta iustitiæ, vellemus ea facere, & renitente carnalis cōcupiscentiæ, nescio qua necessitate, non valeremus? Quibus breuiter respondetur vt quiescant, & aduersus Deum murmurare desistant. Rectè enim fortasse quererentur, si erroris & libidinis nullus hominum victor existeret: cū verò ubique sit præsens, qui multis modis per creaturam, sibi Domino seruientem, aduersum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem exhortetur, conantem adiuuet, exaudiat deprecantem: non tibi de-

bi deputatur ad culpā, quòd inuitus ignoras, sed quòd negligis quærere quod ignoras: neq; illud quòd vulnerata membra non colligis, sed quòd volentem sanate contēnis. *Et Paulò pòst.* Vt autem de illo primo coniugio, & cum ignorantia, & cum difficultate, & cum mortalitate nascamur, quoniam illi cū peccauissēt, & in errorem & in æumnā & in mortem præcipitati sunt, rerum moderatori summo Deo iustissimè placuit, vt & in ortu hominis originaliter appareret iustitia punientis, & in prouectu misericordia liberantis. Non enim damnato primo homini sic adempta est beatitudo, vt etiam fœcunditas adimeretur. Poterat enim & de prole eius quanuis carnali & mortali, aliquid in suo genere fieri decus ornamentumque terrarum. Iam verò vt meliores gigneret quàm ipse esset, non erat æquitatis: sed ex cōuersione ad Deum vt vinceret quisque supplicium, quod origo eius ex auersione meruerat, non solum volentem non prohiberi, sed etiam adiuuari oportebat: Sic enim rerū creator ostendit, quāta facilitate potuisset homo, si voluisset, retinere, quod factus est, cū proles eius potuit etiam superare quod nata est. *Th. 1. de libero arbit. li. 3. c. 19. & 20.*

Summo Deo iustissimè placuit, vt in ortu hominis originaliter appareret iustitia punientis.

Deus hominem voluntate peccantem, iusto iudicio cum stirpē damnauit: & ideò ibi quicquid etiam nondum erat natum, meritò est in præuaricatrice radice damnatum, in qua stirpe damnata tenet hominem generatio carnalis, vnde sola liberat regeneratio spiritalis. *Tom. 7. de peccat. orig. cont. Pelag. & Celest. cap. 38.*

Deus hominē voluntate peccantē iusto iudicio cū stirpe dānauit.

Quod dixi, nusquā scilicet nisi in voluntate esse peccatū, possunt Pelagiani pro se dictum putare, propter paruulos, quos ideò negēt habere peccatum, quòd eis in baptismo remittatur, quia nondum arbitrio voluntatis vtuntur. Quasi verò peccatum quod eos ex Adam dicimus originaliter trahere, id est, reatu eius implicatos, & ob hoc pœnæ obnoxios detineri, vsquā esse potuerit nisi voluntate, qua voluntate commissum est, quando diuini præcepti est facta transgressio. *Tom. 1. lib. 1. retract. cap. 15.*

Peccatū originis quo sensu dici possit voluntariū.

Explica, inquis, quomodo peccatū personæ illi iustè

* Rom. 5.

* 2. Cor. 5.

Pro paruulis
Christus mor-
uus nō esset
si peccatum
originale
paruuli non
haberent.

Meritū natu-
ra humana,
sua malè v-
tēs potestate
& a creato-
ris sui lumi-
ne contum-
aciter auersa,
in æternum
vniuersa de-
sereretur si
iustus tan-
tū, & non
etiā miseri-
cors esset
Deus.

possit ascribi quæ nec voluit peccare nec potuit. Aliud est perpetratio propriorum, aliud alienorum contagio peccatorum, quantum quidem ad suæ cuiusque vitæ pertinet actionē. Nam si vos sententiam rectam, in vestrum tortum sensum torquere nolletis, audiretis Apostolum hoc breuiter explicantem * qui vnū dixit fuisse in quo omnes peccauerunt. in illo vno mortui sunt omnes, vt moreretur vnus pro omnibus. * vnus enim pro omnibus mortuus est. Ergo omnes mortui sunt, pro quibus Christus mortuus est. Nega igitur Christum etiam pro paruulis mortuū, vt eximas eos de numero mortuorum, hoc est, de contagio peccatorum. Qui fieri potest, inquis, vt res arbitrij, conditioni seminum misceatur? Si fieri non posset, non esset vnde paruulos nondum de corpore egressos mortuos decerneremus. Quia si Christus & pro ipsis mortuus est, ergo & ipsi mortui sunt. Quomodo? si vnus pro omnibus mortuus, ergo omnes mortui sunt. Audisne Iuliane? Hæc Apostoli verba non mea sunt. Quid à me quæris, quo sit factum modo, cum videas factum esse quocunq; modo, si Apostolo credis aliquo modo, qui de Christo & de his, pro quibus mortuus est, mentiri potuit nullo modo. *Tom. 7. cont. Iulianum Pelag. lib. 6 cap. 4.*

Et siquidem in melius hominem reformationem nullā prorsus esse voluisset, sicut impiorum nulla est Angelorum, nonne meritū fieret, vt natura, quæ Deum deseruit, quæ præceptum sui creatoris, quod custodire facillimè posset, sua malè vtens potestate, calcavit atque transgressa est, quæ sui in se creatoris imaginem, ab eius lumine contumaciter auersa, violauit, quæ salubrem seruitutem ab eius legibus malè libero abrupit arbitrio, vniuersa in æternum desereretur ab eo, & pro suo merito poenam penderet sempiternam? Planè ita faceret, si tantum iustus, non etiam misericors esset, tuamque indebitam misericordiam multò euidētius in dignorum potius liberatione monstraret. *Tom. III. in Enchirid. ad Laurent. cap. XXV I I. Plura de Ciuitate Dei, lib. XXI. cap. XII. Et de libero arbit. lib. III. cap. XIX. & XX.*

XIII. Ade peccatum per humana natura vires vel remedium aliud tolli non nosse, quàm per meritum vniuersi mediatoris Domini nostri Iesu Christi.

Certus sum, animam nulla Dei culpa, nulla Dei ne-
cessitate vel sua, sed propria volùtate in peccatum peccatū pro-
esse collapsā: nec liberari posse de corpore mortis hu-
ius vel suæ voluntatis virtute, tanquam sibi ad hoc suf-
ciente, vel ipsius corporis morte, sed gratia Dei per Ie-
sum Christum dominum nostrum: nec omnino vllam
esse animam in genere humano, cui non sit necessarius
ad liberationem* mediator Dei & hominum homo
Christus Iesus. Quæcūque autem sine gratia mediato-
ris & sacramēto ei⁹ in qualibet corporis ætate de cor-
pore exierit, & in pœna futurā, & in vltimo iudicio re-
cepturam corpus ad pœnam. Si autem post generatio-
nem humanam, quæ facta est ex Adam, regeneratur in
Christo, ad eius pertine ns societatem, & requiem post
mortem corporis hab- turam, & corpus ad gloriam re-
cepturam. Hæc sunt quæ de anima firmissimè teneo.

Tom. 2. epist 28. ad Hieronymum.

Certum est omni animæ, etiam paruuli infātis, ne-
cessariam esse liberationem ex obligatione peccati,
eamque nullam esse, nisi per Iesum Christum & hunc
crucifixum. *Ibidem.*

Illud enim vnum peccatum, quod tam magnum in lo-
co & habitu tantæ fœlicitatis admissum est, vt in vno
homine originaliter, atque (vt ita dixerim) radicaliter
totum genus humanū damnaretur, non soluitur ac di-
luitur, nisi per vnum* mediatorē Dei & hominum, ho-
minē Christum Iesum, qui solus potuit ita nasci, vt ei
non opus esset renasci. Tom. 3. in Enchirid. cap. 48.

Cū factus est Adam, homo scilicet rectus, media-
tore opus nō erat: cū verò genus* humanum peccata
longè separauerunt à Deo, per mediatorem, qui solus
sine peccato natus est, vixit & occisus est, reconciliari
nos oportebat Deo vsque ad carnis resurrectionem in
vitam æternam: vt & humana superbia per humilita-
tem Dei argueretur ac sanaretur, & demonstraretur
homini, quàm longè à Deo recesserat, cū per re qui esset
incarnatum Deum reuocaretur, & per hominē Deum

Anima in
peccatū pro-
pria volan-
tate lapsa.
Cuius ani-
mæ necessa-
rius media-
tor Christus.
*1. Tim. 2.

Liberationē
à peccato et-
iam paruulo,
per Christum
necessariam.

*1. Tim. 1.

Post peccatū
opus fuit me-
diatore, non
in statu in-
nocentiæ.

Ex mediato

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Deus & ho-
mo, quàm
multa cōmo-
da sint conse-
quuta.

exemplum obedientiæ cōtumaci homini præberetur,
& vnigenito suscipiente formam serui, quæ nihil ante
meruerat, fons gratiæ paderetur & carnis etiam resur-
rectio redemptis promissa in ipso redēptore præmō-
straretur, & per eandē naturā, quam se decepisse læta-
batur, Diabolus vinceretur: nec tamē homo gloriare-
tur, ne iterum superbia nasceretur. *Ibidem, cap. 108.*

Christus me-
diator san-
guine suo sol-
uens peccata
& reconcili-
ās nos Deo.
*Ioan. 1.

Recesseramus à maiestate Dei, & peccato nostro of-
fenderamus eum, missus est filius mediator, qui sāgui-
ne suo solueret peccata nostra, quibus separabamur à
Deo, & interpositus redderet nos ei & reconciliaret, à
quo auersi in peccatis nostris & delictis tenebamur.
Ipse est caput nostrū, ipse est Deus æqualis Patri, ver-
bum Dei, per quod *facta sunt omnia: Sed Deus vt crea-
ret, homo vt recrearet: Deus vt faceret, homo vt refice-
ret. *Tom. 8. concione secunda, in P sal. 90*

Christus me-
dius arbiter
inter nos &
Deum.
*1. Tim. 2.
*Gal. 3.

Nonne inimici Dei eramus, & malā causam habe-
bamus aduersus Deum? Quis finiret causam istam ma-
lā, nisi ille medius arbiter? Qui nisi venerat, misericor-
diæ perierat iter: de quo Apostolus dicit: *Vnus enim De-
us, * vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Ie-
sus.* Si non homo, non mediator, quia equalis patri De-
us: dicit in alio loco: *Mediator autē vnus nō est, De-
us autem vnus est inter duos mediator. Ergo Christus
mediator inter hominem & Deum, non quia Deus, sed
quia homo: non quia Deus æqualis Patri, sed si equalis
Patri, non mediator. Vt autem sit mediator, descendat
à superiore ad inferiorem, ab æqualitate Patris: faciat
quod ait Apostolus: *Semetipsum exinaniuit formam ser-
ui accipiens in similitudine hominū factus, & habitu inuen-
tus vt homo.* Fundat sanguinē suū, deleat chirographū
nostrum, componat pacem inter nos & Deum, nostrā
voluntatem corrigens ad iustitiam illius, sententiā fle-
ctens ad misericordiam. *Ibi, concione quarta in Psa. 104.*

Philip. 2.

Christi me-
diatoris offi-
cium.

1. Cor. 13.

*Sicut in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes
vificabuntur.* Per hanc enim Apostolicam, diuinam,
claramque sententiam, satis euidenter elucet, neminem
ire in mortem, nisi per Adam, neminem ire in vitā æ-
ternam, nisi per Christū. Hoc est quippe omnes, & om-
nes

nes, quia sicut omnes homines per primā, hoc est, per
carnalem generationem pertinet ad Adam: sic omnes
homines ad secundam, id est, spiritalem regenerationem *Spiritali re-*
veniunt, quicumque ad Christum perueniunt. Ideo ergo *generatione*
dictum est, & hic omnes, & ibi omnes: quia sicut om- *opere habent*
nes qui moriuntur, non nisi in Adā moriuntur: ita om- *quicumque, ad*
nes qui viuificabuntur, non nisi in Christo viuificabun- *Christum per-*
tur. Ac per hoc quisquis nobis dixerit, quēquam in re- *uenire volūt.*
surrectione mortuorum viuificari posse nisi in Christo,
tanquam pestis communis fidei detestandus est. To. 2.
epist. 28. ad Hieronymum In eandem sententiam multa le-
guntur epist. 55. ad Dardanum, resp. 2.

Ex hac igitur inobedientia carnis, ex hac lege pec-
cati & mortis, quisquis carnaliter generatur, regene-
rari spiritualiter opus habet, ut non solum ad regnum
Dei perducatur, verum etiam à peccati damnatione
liberetur: Simul itaque peccato & morti primi homi-
nis obnoxij nascuntur in carne, & simul iustitiæ vitæ-
que æternæ secundi hominis sociati, renascuntur in
Baptismo. Tom. 7. de peccat mer. & remiss. lib. 1. c. 26. Lege
& contra duas epist. Pelag. lib. 4 c. 4.

XIV. Concupiscentiam pœnam esse & effectum
peccati originalis.

SEnserunt (primi parentes) nouum motum inobediē- *Inobediētia*
tis carnis suæ, tanquam reciprocam pœnam inobe- *reciproca in-*
dientiæ suæ. Iam quippe anima, libertate in peruersum *obediētiæ*
propria delectata, & Deo dedignata seruire, pristino *pœna.*
corporis seruitio destituebatur. Et quia superiorē Do- *Anima Do-*
minum suo arbitrio deseruerat, inferiorem famulum *minum suo*
ad suū arbitriū non tenebat: nec omnino habebat sub- *arbitrio dese-*
ditam carnē, sicut semper habere potuisset, si Deo sub- *rens, famulū*
dita ipsa mansisset. Et tūc ergo caro cepit cōcupiscere *ad suū arbi-*
aduersus spiritū, & spiritus aduersus carnem: cum qua *trium non*
controuersia nati sumus, trahentes originem mortis *tenet.*
in membris nostris: vitiataque natura, contentionem *Galat. 5.*
eius sine victoria de prima præuaricatione gestantes.
Tom. 5. de ciuit. Dei, lib. 13. c. 13.

In illius peccati originalis pœna, quid inobedien- *Quia noluit*
tiæ, nisi inobediētia retributa est? nam quæ hominis est *homo quod*
T 5 *alia*

Confessionis Augustiniana Lib. I.

potuit, vult
iam quod nō
potest.

Motus impu-
dens corpo-
ris reciproca
est inobediē-
tie pœna.

*Gen. 3.

Primis parē-
tibus quomo-
do oculi a-
perti.

alia miseria, nisi aduersus eum ipsum inobediētia eius
ipsius, vt quoniam, quod potuit noluit, quod non po-
test velit? *Ibidem, lib. 14. cap. 15.*

Gratia remota, vt pœna reciproca inobedientia ple-
cteretur, exitit in motu corporis quædam impudens
nouitas, vnde esset indecens nuditas: & fecit attentos,
reddiditque confusos: Hinc est, quod posteaquàm
mandatum Dei aperta transgressione violarunt, scri-
ptum est de illis: * Et aperti sunt oculi amborum, & co-
gnouerunt quia nudi erant, & consuerunt folia fici, &
fecerunt sibi campestria. Aperti sunt, inquit, oculi am-
borum, non ad videndum: nam & antea videbant: sed
ad discernendum inter bonum, quod amiserāt, & ma-
lum, in quod ceciderant. *Ibidem, cap. 17.*

Proinde confusi inobedientia carnis suæ, tanquā re-
ste pœna inobedientia suæ consuerunt folia fici, & fe-
cerunt sibi campestria, id est, succinctoria genitalium.
Ibidem, paulò infrà.

Nuptia in
paradiso fu-
issent absq;
voluntatis
& libidinis
rixa.

Hunc renisum, hanc repugnātiā, hanc voluntatis
& libidinis rixam, vel certè ad voluntatis sufficiētiā,
libidinis indulgentiā, proculbudiō nisi culpabilis in-
obedientia pœnali inobedientia plecteretur, in para-
diso nuptiæ nō haberent, sed volūtati membra illa vt
cætera cuncta seruirent. *Ibidem, cap. 23.*

Prima homi-
nis natura
in paradiso
non habuit,
propter quod
aduersus se
ipsa pugna-
ret.

Procreandi causa cōmixtio corporum aliter, quàm
nūc est, fuisset, si nemo peccasset. Absit enim, vt hone-
stissima illa fœlicitas in paradiso cōmotæ libidini sē-
per obtēperaret: absit vt illa pax animi & corporis ha-
beret aliquid, propter quod aduersus seipsā prima ho-
minis natura pugnaret. Si ergo ibi nec seruiendum li-
bidini, nec aduersus eam bellandum fuit, aut non ibi
fuit, aut non talis, qualis nunc est, fuit. Nunc enim
libidini necesse, vt repugnet, qui seruire noluerit: ne-
cesse est vt seruiat, qui pugnare neglexerit. Quorū duo-
rum vnum est molestum, etsi laudabile: alterū turpe
& miserabile. itaque in hoc seculo vnum horum castis
est necessarium, in paradiso autē vtrumq; à beatis fue-
rat alienum *To. 7. contra Iulian. Pelag lib. 5. cap. 10.*

Languorem
cōcupiscētiæ

Languorem istum culpa meruit, natura non habuit:
quam

quam sane culpam per lauacrum regenerationis Dei gratia fidelibus iam remisit, sed sub eiusdem medici manibus adhuc natura cum suo languore configit. Tom.

culpa meruit, natura non habuit.

3. de continentia. cap. 7.

Languor est quippe iste, id est, illa inobedientia, de qua in libero decimo quarto differuimus, primæ inobedientiæ supplicium. To. 5. de ciuit. Dei, lib. 15. cap. 6. Vide ibidem, lib. 13 cap. 23. & 24. Item To. 7. de nupt. & concupis. lib. 1. cap. 1. 6. 18. & seq. Item contra duas epist. Pelag. lib. 1. cap. 16. & lib. 2. cap. 14.

CAPVT SECVNDVM, DE CON- CUPISCENTIA IN RENATIS.

I. In renatis manere concupiscentiam, quam peccati fomitem Theologi appellant.

IN paruulis certe gratia Dei per Baptismum eius, qui venit in similitudine carnis peccati, id igitur, ut euacuetur caro peccati. Euacuatur autem non ut in ipsa viuentē carne concupiscentia conspersa & innata, repente absumatur, & non sit, sed ne obsit mortuo, quæ inerat nato. Nam si post Baptismum vixerit, atque ad ætatem capacem præcepti peruenire potuerit, ibi habet cum qua pugnet, eamque adiuuante Deo superet, si non in vacuum gratiam eius susceperit, si reprobatus esse noluerit. Nam nec grandibus hoc præstatur in Baptismo, nisi fortē miraculo ineffabili omnipotentissimi creatoris, ut lex peccati, quæ inest in membris *repugnans legi mentis, penitus extinguitur, & non sit, sed ut quicquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum est, cum eidem concupiscentiæ subiecta mente seruiret, totum aboleatur, ac velut factum non fuerit, habeatur. Ipsa verò soluto reatus vinculo, quo illā diabolus animam retinebat, & interclusione destructa, quæ hominem à suo creatore separabat, maneat in certamine, quo corpus nostrum *castigamus, & seruituti subiicimus, vel ad vsus licitos & necessarios relaxanda, vel continentia cohibēda, To. 7. de pecc. mer. & remiss. lib. 1. cap. 39.

Euacuatur per Baptismum concupiscentia, non ut non sit, sed ne obsit.

Concupiscentia in renatis, nisi forte miraculo ineffabili non penitus extinguitur.

**Rom. 7. Concupiscentia soluto reatus vinculo ad certamen manet.*

**1. Cor. 9.*

Si

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

Dimittitur
concupiscen-
tia in Baptis-
mo, non ut
non sit, sed ut
in peccatū nō
imputetur.

2. Cor. 4.

In baptizato
nihil rema-
net, quod nō
remittatur.
Psal. 102.

Rom. 6.
Concupiscen-
tia quotidie
minuitur in
proficiētibus
& continen-
tibus.

In Baptisma-
te perfecta
sanitas & no-
uitas ab eis
malis quibus
eramus rei,
non ab eis,
cum quibus
confligen-
dum est.

Si autem quæritur, quomodo ista cōcupiscētia car-
nis maneat in regenerato, in quo vniuersorū facta est
remissio peccatorum, quādoquidem per ipsam semi-
natur, & cum ipsa carnalis gignitur, ples parentis etiā
baptizati: aut certē si in parēte baptizato potest & ef-
se, & peccatū non esse, cur eadem ipsa in prole pecca-
tū sit? Ad hæc respōdetur, dimitti concupiscētiā car-
nis in Baptismo: non ut non sit, sed ut in peccatum nō
imputetur. Quauis autem reatu suo iam soluto, ma-
net tamē donec sanetur omnis infirmitas nostra, pro-
ficiente renouatione interioris hominis de die in diē,
cū exterior induerit incorruptionem: nō enim sub-
stantialiter manet, sicut aliquod corpus aut spiritus,
sed affectio est quēdam malę qualitatis, sicut languor.
Non ergo aliquid remanet, quod non remittatur, cū
sit, sicut scriptum est: *Propitius Deus omnibus iniquitati-
bus nostris*, sed donec fiat & quod sequitur: *Qui sanat o-
mnes lāguores tuos, qui redimet de interitu vitam tuam*:
manet in corpore mortis huius carnalis concupiscē-
tia. Cuius vitiosis desiderijs, ad illicita perpetrāda nō
obedire præcipimur, *ne regnet peccatum in nostro mor-
tali corpore*, quæ tamen concupiscētia quotidie mi-
nuitur in proficientibus & continentibus. *Tom. 7. de
nuptijs & concupis. lib. 1. c. 25.*

Percipitur in Baptismate Christiano perfecta no-
uitas, & perfecta sanitas ab eis malis nostris, quibus e-
ramus rei, non ab eis, cū quibus adhuc confligēdum
est, ne simus rei, cū & ipsa in nobis sint, nec aliena
sed nostra sint. Nam & vinolentiæ, consuetudini utiq;
malæ, quam sibi homines fecerunt, non nascendo tra-
xerunt, resistunt post Baptismum, ne eos ad mala soli-
ta pertrahat: & tamen malo resistitur, dū concupiscē-
tiæ per continentiam denegatur, q̄ per consuetudinem
concupiscitur. *Tom. 7. contra Iulianum Pelag. lib. 6. c. 7.*

Iāmne discernis, iāmne perspicias, iāmne respicis, &
in Baptismate fieri omnium remissionem peccatorū,
& cum baptizatis quasi ciuile bellum interiorū rema-
nere vitiorū? Non enim talia sunt vitia, quæ iam pec-
cata dicenda sint, si ad illicita opera spiritum concu-
piscen-

piscentia non trahat, & concipiat, pariatq; peccatum. *Concupiscen-*
 Nec tamē extra nos sunt, quibus vincendis, cū in hoc *tia si non cō-*
 certamine proficienter laboramus, instandum est: no- *cipiat, pariat*
 stra sunt, passiones sunt, vitia sunt, frenāda, cohibēda, *que peccatū,*
 sananda sunt, sed dum curātur, infesta sunt. Et si nobis *peccatum ip-*
 ad meliora proficientibus magis magisq; minuuntur, *sa dicenda*
 tamen dum hīc viuitur, esse non desinunt. Discedente *non est.*
 hinc anima pia, peribunt, in surgente corpore non re-
 dibunt. *To. 7. contra Iulianum Pelag. lib. 2. prope initium.*

Quicquid illa concupiscentia carnis egit in nobis *Quicquid est*
 præteritorum peccatorum, siue in factis, siue in dictis, *peccatorum,*
 siue in cogitationibus, totum deletum est sacro Bapti- *sacro Baptis-*
 smate, omnia debita deleuit vna indulgentia. Restat *mate dele-*
 ergo cum carne cōflictus, quia deleta est iniquitas, sed *tur.*
 manet infirmitas, inest, titillat delectatio illicite con-
 cupiscentiæ: pugna, resiste, noli cōsentire, & impletur
 hīc: Post concupiscentias tuas non eas. *Tom. 10. de ver-* *Eccl. 18.*
bis Apostoli, Serm. 6. Plura ibidem, serm. 5. & 12.

II. *Concupiscentiam in Renatis, malum quidem, non ta-*
men verè & propriè peccatum esse.

Concupiscentia iam non est peccatum in regene- *Concupiscen-*
 ratis, quando illi ad illicita opera non consenti- *tia in regene-*
 tur, atque vt ea perpetrent, à regina mente mēbra non *ratis non est*
 dantur, vt si non sit quod scriptum est, * Non concupi- *peccatū, quā-*
 sces: fiat saltem, quod alibi legitur, * Post concupiscē- *do illi ad illi-*
 tias tuas non eas. *Tom. 7. lib. 1. de nuptijs & concupiscen-* *cita opera nō*
tia, c. 23. *consentiunt.*
** Exod. 20.*

Tu autem (*alloquitur Iulianum*) qui putas, quòd si ** Eccl. 18.*
 malum esset cōcupiscentia, careret ea, qui baptizatur, *Quid adhuc*
 multum erras. Omni enim peccato caret, non omni *qui concupi-*
 malo. Quod planius ita dicitur: Omni reatu omnium *scientiā in ba-*
 malorū caret, non omnibus malis. Nūquid caret cor- *ptizatis re-*
 ruptione corporis? An non est malum, quod aggrauat *stam, verum*
 animam, & errauit qui dixit: * Corpus enim corrupti- *esse peccatū,*
 bile aggrauat animam? Nunquid caret ignorantie ma- *quasi ex Au-*
 lo, per quod à nescientibus innumerabilia perpetrā- *gustini senti-*
 tur mala? An parum malum est, per quod homo non *tia docent?*
 percipit ea, quæ Dei sunt? ** Sap. 9.* *Et paulò post.* Horum itaque
 malorum præteritus omnis reatus iacros fonte dilui-
 tur.

Confessionis Augustiniane. Lib. II.

tur. Remittuntur ergo in renascentibus, minuuntur in proficiētibus. ignorantia minuitur, veritate magis magisque lucēte: concupiscentia minuitur, charitate magis magisque fervente. Tom. 7. contra Iulianum Pelag. lib. 6. cap. 5. prope finem.

* Rom. 6.
Diluitur ob-
iectio eorū,
qui Concupi-
scentiā post
Baptismum
peccatū esse
dicunt.

* 1. Ioan. 3.
In baptismo
plena & per-
fecta remis-
sio peccato-
rum.

* Rom. 8.

Baptisma
dat omnium
peccatorum
indulgentiā
& aufert
crimina non
radit.

Lex peccati (loquitur de concupiscentia) quod etiam pec-
catū appellat Apostolus, cū dicit: *Non ergo regnet pec-
catum in vestro mortali corpore, ad obediendum desideriis
eius*: non sic manet in membris eorum, qui ex aqua,
* & spiritu renati sunt, tanquam non sit eius facta re-
missio, vbi omnino plena & perfecta sit remissio pec-
catorum, omnibus inimicitiis interfectis, quibus sepa-
rabamur à Deo, sed manet in vetustate carnis tanquā
superatum & peremptum, si non illicitis consensionibus
quodammodo reuiuiscat, & in regnum proprium
dominationemque reuocetur. Ab hac autem vetustate
carnis, in qua est lex ista peccati, vel peccatum iam re-
missum, vsque adeo Spiritus vita discernitur, in cuius
nouitate baptizati per Dei gratiam renascuntur, vt pa-
rum fuerit Apostolo dicere, tales non esse in peccato,
nisi etiam diceret, in ipsa illos carne non esse, antequā
ex hac mortali vita migrarent. *Qui enim in carne, in-
quit, * sunt, Deo placere non possunt: Vos autem non estis in
carne, sed in spiritu si tamē Spiritus Dei habitat in vobis.*
Tomo 7. lib. 2. de pecc. meritis & remiss. contra Pelag.
cap. 28.

Dicimus enim Baptisma dare omnium indulgen-
tiam peccatorum, & auferre crimina, non radere, nec
vt omnium peccatorum radices in mala carne tenean-
tur, quasi rasorum in capite capillorum, vnde crescāt
iterum resecanda peccata. Ibidem, lib. 1. contra duas Epi-
stolas Pelag. cap. 13.

Sed tu (alloquitur Iulianum) tanquam in coelo iā in-
ter angelos immortaliter habitās, verba infirmitatis
& mortalitatis irrides, & ea exponens non secundum
meū sensum, sed secundum dolum tuum, dixisse me af-
firmas, quod gratia non perfectē hominem nouum
faciat. Non hoc dico. Attende quod dico: Gratia perfe-
ctē hominem nouum facit, quando quidē ad corporis im-

immortalitatem plenamque foelicitatem ipsa perdu-
cit. Nunc etiam perfecte innouat hominem, quantum
attinet ad liberationem ab omnibus omnino pecca-
tis, non quantum ad liberationem attinet ab omnibus
malis, & ab omni corruptione mortalitatis, qua nunc
corpus* aggrauat animam. *Tom. 7. lib. 6. contra Iulianum* *Sap. 9.
Pelag. cap. 5.

Gratia per-
fecte innouat
hominem ab
omnibus om-
nino pecca-
tis.

*Sap. 9.

III. Concupiscentiam in Renatis ab Apostolo peccatum
Rom. 7. appellari, quoniam ex peccato facta sit, & ad
peccatum inclinet.

Nobis pudendum est, quod imperio nostro caro
non seruit: quia hoc fit per infirmitatem, qua pec-
cando meruimus, vocaturque* peccatum habitans in
membris nostris. Sic est autem hoc peccatum, ut sit poe-
na peccati. *Tom. 7. de pec. mer. & remiss. lib. 2. cap. 22.*

*Rom. 7.

Nam ipsa quidem concupiscentia iam non est pecca-
tum in regeneratis, quando illi ad illicita opera non
consentitur, atque ut ea perpetrent, a regina mente me-
bra non dantur, ut si non sit quod scriptum est* Non
concupisces: fiat saltem quod alibi legitur: *Post con-
cupiscentias tuas non eas, Sed quia modo quodam lo-
quendi peccatum vocatur, quod peccato facta est, &
peccatum si vicerit, facit reum, reatus eius valet in re
generato. Quem reatum Christi gratia per remissionem
omnium peccatorum in regenerato, si ad mala opera
ei quodammodo iubenti non obediat, valere non fi-
nat. Si autem vocatur peccatum (*loquitur de concupis-*
centia) quia peccato facta est, cum iam in regeneratis
non sit ipsa peccatum: sicut vocatur lingua locutio, que
facit lingua: & manus vocatur scriptura, qua facit ma-
nus. Itemque sic vocatur peccatum, quia peccatum si
vincit, facit: sicut vocatur frigus pigrum, non quod a pi-
gris fiat, sed quod pigros faciat. *Tom. 7. de nuptiis & co-*
cupiscentia, lib. 1. cap. 23.

Concupiscen-
tia in renatis
non est pecca-
tum, quando
illi ad illicita
opera non
consentitur.

*Exod. 20.

*Eccle. 18.

Sicut locutio
dicitur lin-
gua, & Scri-
ptura manus
sic concupi-
scentia nomi-
natur pecca-
tum: quia

peccato facta
est.

*Rom. 7.

Iam non ego* operor illud, sed id quod in me habitat
peccatum. Iam enim motus desideriorum malorum non
iple operabatur, quibus non consentiebat ad perpe-
tranda peccata. Peccati autem nomine, quod in illo ha-
bitabat, ipsam nuncupabat concupiscentiam, quia
pecca-

Concupiscen-
tia peccatum
ab Apostolo
dicitur.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

quia peccato
facta est, &
ad peccatum
sibi consentien-
tem trahit.

Concupiscen-
tia peccatum
dicitur, quod
ex ea orian-
tur peccata
omnia.

* Rom. 6.

Concupiscen-
tia vocatur
peccatum, non
utique quia
peccatū, sed
quia peccato
facta sit.

Peccati de-
scriptio.

Baptizatorū
filij peccatū
originis con-
trahunt.

peccato facta est, & si consentientem traxerit atq; il-
lexerit, concipit paritq; peccatum. *Tom. 7. contra Iulia-
num Pelag. lib. 6. c. 11.*

Peccati nomine appellat, unde oriuntur cūcta pec-
cata, id est, ex carnali concupiscentia. Quicquid. n. est
peccatorum in dictis, in factis, in cogitationibus, non
exoriuntur, nisi ex mala cupiditate, nō exoriuntur, ni-
si ex illicita delectatione. Huic ergo illicitæ delecta-
tioni si resistamus, si non consentiamus, si mēbra velut
arma non ministremus, non regnat * peccatum in no-
stro mortali corpore. Peccatū enim in hac vita regnū
perdit, in alia perit. *Tom. 10. de verbis Apostoli, serm. 6.*

Sed de ista concupiscentia carnis falli eos credo vel
fallere, cum qua necesse est, ut etiam baptizatus, & hoc
si diligentissimē proficit, & spiritu Dei agitur, pia mē-
te confligat. Sed hæc etiam si vocatur peccatum, non v-
tique quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic
vocatur? sicut scriptura manus cuiusque dicitur, quod
manus eam fecerit. Peccata autem sunt, quæ secūdum
carnis concupiscentiam vel ignorantiam illicitē fiūt,
dicuntur, cogitantur: quæ transacta etiam reos tenent,
si non remittantur. Et ista ipsa carnis concupiscētia in
Baptismo sic dimittitur, ut quanquam tracta sit à na-
scentibus, nihil noceat nascentibus. Ex quibus tamē
si filios carnaliter gignunt, rursus trahitur, rursusq; &
nocitura nascentibus, nisi eadem forma renascētibus
remittatur, & insit nihil ob futura vitæ futuræ, quoniā
reatus eius generatione tractus, regeneratione dimis-
sus est. Et ideò iam non sit peccatum, siue quod pecca-
to facta sit, siue quod peccandi delectatione mouea-
tur, et si ei, vincente delectatione iustitiæ, non consen-
tiatur. *Tom. 7. contra duas epistolas Pelagianorum, libr. 1.
cap. 13.*

IV. Concupiscentiam, quæ Paulo dicitur malum inhabi-
tans, Lex membrorum vel carnis, Lex peccati, vel
peccatum, regeneratos reos non facere.

Restat ostendere, utrum sicut verum est, reatu ma-
nere peccata, quæ præterierunt actu: ita sit verum,
quod concupiscentia maneat actu, & prætereat reatu.

Quod

Quod tamen fieri non posse volens ostendere, hoc dixisti, quod ego non dixi. Ego enim de concupiscentia dixi, quæ est in membris, repugnans legi mentis, quan-
 uis reatus eius in omnium peccatorum remissionem transierit: sicut è cōtrario sacrificiū idolis factū, si deinceps non fiat, præterijt actu, sed manet reatu, nisi per indulgentiā remittatur. Quidam enim tale est sacrificare idolis, ut opus ipsum cum sit, prætereat, eodēq; præterito, reatus eius maneat, venia resoluendus. Tale est carnis concupiscentia, ut maneat in homine, secum per continentiam confligente, quanvis eius reatus, qui fuerat generatione contractus, iam sit regeneratione transactus. Actu enim manet, nō quidem abstrahendo & illicitando mentem, eiusque cōsensu concipiendo & pariendo peccata: sed mala, quibus mens resistat, desideria commouendo. Ipse quidem motus actus eius est, quanvis mente non consentiente non sit effectus. *Et paulō post.* Hoc vitium non potest nisi reatu tenere hominem (*ante Baptismum*) quanvis eiusdem mali bono usu de castis coniugibus procreatum. Qui reatus, quanvis eo manente malo, soluitur in remissione omnium peccatorum per Dei gratiam, qua liberamur ab omni malo, cum Dominus non solum propitius sit * omnibus iniquitatibus nostris, verum etiam sanat omnes languores nostros. *Tom. 7. contra Iulianum Pelag. lib. 6. cap. 8.*

Rom. 7.

Concupiscentia manet in homine, quanvis eius reatus regeneratione sit transactus.

* Psal. 102.

In eis ergo, qui regenerantur in Christo, cum remissionem accipiūt prorsus omnium peccatorum, utique necesse est, ut reatus etiam huius, licet adhuc manētis concupiscentiæ, remittatur, ut in peccatum, sicut dixi, non imputetur. Nam sicut eorum peccatorū, quæ manere non possunt, quoniam cum fiunt, prætereunt, reatus tamen manet, & nisi remittatur, in æternum manebit, sic illius concupiscentiæ quādo remittitur, reatus aufertur. Hoc est enim, non habere peccatum, reum nō esse peccati. Nam si quisquam, verbi gratia, fecerit adulteriū, etiam si nunquā deinceps faciat, reus est adulterij, donec reatus ipsius indulgentia remittatur. *Habet ergo peccatum, quanvis illud quod admisit, iam*

Post actum peccati remanet culpa, quousque remittatur.

Ut liberemur à peccato, non satis

Confessionis Augustiniane Lib. II.

*Et à peccato
desistere.
Eccl. 21.*

non sit, quia cum tempore, quo factum est, præterijt. Nam si à peccando desistere, hoc esset, nō habere peccatum, sufficeret ut hoc nos moneret scriptura: Fili peccasti, non adicias iterum. Non autem sufficit, sed addidit, Et de pristinis deprecare, ut tibi remittantur. Manent ergo, nisi remittantur. Sed quomodo manent si præterita sunt, nisi quia præterierunt actu, manent reatu. *Tom. 7. lib. 1. de nuptijs & concupiscent. c. 26.*

Aduertat hic prudens Lector, constare hinc ex Augustini sententia, primum, regeneratos in Christo remissionem accipere omnium peccatorum: deinde reatum concupiscentia auferri, cum remittitur originis peccatum: tum, non habere peccatum, & reum non esse peccati, unum & idem esse. Ex his quis non videat, quantum hallucinentur illi, qui Augustini sententiā esse dicunt: Concupiscentiam post Baptismum relictam, verum esse peccatum. Nec unquam dixit Augustinus, quod ipsi in Augustana Confessione fingunt: Peccatum in Baptismo remitti, non ut non sit, sed ut non imputetur. Sed dixit: Concupiscentiam carnis remitti in Baptismo, non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur. Vide Lector Tom. 7. de nuptijs & concupisc. lib. 1. c. 25.

Nec mireris, quod dixi, manente concupiscentiali lege peccati, reatum eius solui per gratiam sacramenti. Sicut enim facta, & dicta, & cogitata iniqua, quantum ad ipsos motus animi & corporis pertinet, iam præterierunt & non sunt: eis tamen præteritis, & non iā existentibus reatus eorum manet, nisi peccatorum remissione solvatur: sic contra in hac non iam præterita, sed adhuc manente lege concupiscentiæ, reatus eius soluitur, & non erit, cum fit in Baptismo plena remissio peccatorum. Deniq; si continuò consequatur ab hac vita migratio, non erit omnino quod obnoxium hominem teneat, solutis omnibus, quæ tenebāt. Sicut ergo non est mirum, præteritorum dictorum, factorum atque cogitatorum reatum manere ante peccatorum remissionem: sic contrā, non debet esse mirum, manētis concupiscentiæ reatum præterire post peccatorum remissionem. *Tom. 7. de peccat. mer. & remiss. lib. 2. c. 28.*

Lex

Lex quippe ista peccati, quæ in membris est corporis mortis huius, & remissa est regeneratione spiritali, & manet in carne mortali. Remissa scilicet, quia reatus solutus est sacramēto, quo renascuntur fideles. Manet autē, quia operatur desideria, cōtra quæ dimicāt & fideles. Hoc est omnino, q̄ funditus subruit hæresim vestram. To. 7. cōtra Iulianum Pelagia. lib. 2. post initium.

Rom. 7.

Ecce quantam nos pugna cum mortuis habere peccatis, ille strenuus Christi miles, & Ecclesiæ fidelis Doctor ostēdit. Quomodo enim peccatum mortuum est, cū multa operetur in nobis, reluctātibus nobis? Quæ multa? nisi desideria stulta & noxia, quæ consentientes mergunt in interitum & perditionem, quæ vtiq; perpeti, eisq; non consentire, certamen est, conflictus est, pugna est. Quorum pugna? nisi boni & mali, non naturæ aduersus naturam, sed naturæ aduersus vitium iam mortuū, sed adhuc sepeliendum, id est, omnino sanandū. Quomodo ergo mortuum dicimus hoc peccatum in Baptismate, sicut etiam iste vir dicit, & quomodo habitare in mēbris fatemur, & multa operari desideria reluctātibus nobis, quibus non consentiendo resistimus, sicut etiam hic vir fatetur, nisi quia mortuum est in eo reatu, quo nos tenebat, & donec sepulturæ perfectione sanetur, rebellet & mortuum? Quauis iam nō eodem modo appelletur peccatum, quo facit reum, sed quod sit reatu primi hominis factum, & quod rebellando nos trahere nititur ad reatum, nisi adiuet nos gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, ne sic etiam mortuum peccatum rebellet, vt vincēdo reuiuifcat, & regnet, in hoc bello laborantes quamdiu vita humana * tentatio est super *

Rom. 6.

& 7.

1. Tim. 6.

Soluitur obiectio ex

Apostolo ducta, qua etiā recentēs hæretici probare nituntur, concupiscentiam post Baptismum esse peccatum sine culpam.

Iob 7.

Rom. 7.

Est ergo di-

scrimen inter lethale

Confessionis Augustiniana Lib. I 1.

veniale
peccatum.
*Matt. 6.

his cōtrahimus, vnde quotidie dicamus, * Dimitte'n
bis debita nostra. To 7. cont. Iulian. Pelag. l. 2. circa finem

*VI. Concupiscentiam baptizatis non consentienti
bus, & viriliter per Iesu Christi gratiam
repugnantibus, non nocere.*

Aliud est,
habere mala
desideria, a-
liud eis con-
sentire.

*Eccle. 18.

*Ibidem.

Viventis in
gratia, glorio-
sa sunt aduer-
sus concupi-
scentias cer-
tamina.

Quid sit, tra-
di hominem
desiderijs
suis.

*Ioan. 8.

2. Pet. 2.

*Iacob. 1.

Illud Iaco-
bi. 1.

Vnusquisq;
tentatur à
concupiscen-
tia sua &c.

quomodo in-
telligendum.

Concupiscen-
tia discerni-
tur à pecca-
to, vt paries
à partu.

Aliud est, habere mala desideria cordis, aliud, tra-
di eis, vtique vt consentiendo eis possideatur ab eis
quod fit, cum diuino iudicio traditur eis. Alioquin fr-
stra dictum est: *Post concupiscentias tuas non eas,
iam quisque reus est, quod tumultuantes & ad mal-
trahere nitentes sentit eas, nec eas sequitur, si non ei
traditur: exercens aduersus eas gloriosa certamina,
viuit in gratia. Quid tibi enim videtur, qui obserua-
quod scriptum est: *Si præstes animæ tuæ concupiscen-
tias eius (quod quid est aliud, quam desideria eius ma-
la?) faciet te gaudium inimicis & inuidis tuis? Nūquid
iam iste reus est, habendo tales animæ concupiscen-
tias, quas ei præstare non debet, ne in gaudium veniat
Diabolo, & angelis eius, qui sunt inimici atque inui-
di nostri? Cum ergo dicitur homo tradi desiderijs su-
is, inde fit reus, quia desertus à Deo, cedit eis atque
consentit, vincitur, capitur, trahitur, possidetur. A quo
*enim quis deuictus est, huic & seruus addictus est.

Tom. 7 contra Iulianum Pelagianum, lib. 5. cap. 3.

Cum dicit Apostolus Iacobus: *Vnusquisq; tenta-
tur à concupiscentia sua abstractus & illectus: deinde
concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: pro-
fectò in his verbis partus à pariète discernitur. Pariēs
enim est concupiscentia, partus peccatum. Sed concu-
piscentia non parit, nisi conceperit: non concipit, nisi
illexerit, hoc est, ad malum perpetrandum obtinuerit
volentis assensum. Quod ergo aduersus eā dimicatur,
hoc agitur, ne cōcipiat, pariatque peccatū. *Ibidem c. 5.*

Ab sit à mente Christiana, quæ in Deo suo fidit, in-
eoq; spe posita, eius adiutorio nititur: absit, inquam,
vt mens talis quibuscumque carnis voluptatibus ad con-
sensum turpitudinis cedat. Quod si illa concupiscen-
tialis inobedientia, quæ adhuc in membris moribun-
dis habitat, præter nostræ voluntatis legem, quasi lege
sua

sua mouetur: quantò magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absq; culpa est in corpore dormientis? *Tom. 5. de ciuitat. Dei, lib. 1 cap. 25.*

Concupiscentie motus sine culpa est in corpore non consentientis.

Non in ipso desiderio prauo, sed in nostra consensione peccamus. Ad hoc valet, quod dicit idem Apostolus: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum concupiscentijs eius. Hic enim ostendit esse desideria, quibus non obedendo, peccatum in nobis regnare non sinimus. *Tom. 4. expositione quarundam propositio ex epist. ad Rom. propos 17.*

Non in desiderijs carnis sed in consensione voluntatis peccamus.

In eo enim est damnatio, quòd obtemperamus & seruimus desiderijs carnalibus. Si autem existat, & non desint talia desideria, non tamè his obediamus, non captiuamur, & sub gratia sumus. *Ibidem. proposit. 45.*

*Rom. 6.

Nulla ergo *condemnatio est nunc his, qui sunt in Christo Iesu: Satis ostendit, condemnationem non esse, si existant desideria carnalia, sed si eis ad peccandum obediatur. Quod contingit his, qui sub lege constituti sunt, nondum sub gratia: nam sub lege constituti, non solum repugnantem habet concupiscentiam, sed etià captiui ducuntur, cum obtemperat. Non autè contingit his, qui mente seruiunt legi Dei. *Ibidem proposit. 47.*

*Rom. 8.

Non pati aduersitatem carnis, sed duci à carne damnatio est. Et ideò, *Quòd si spiritu, inquit, *ducimini, non adhuc estis sub lege.* Nam & superius non ait, Spiritu ambulate, & concupiscentias carnis non habueritis: sed, ne perfeceritis. Quippe non eas omninò habere, non iam certamen, sed certaminis præmium est, si obtinuerimus victoriam perseuerando sub gratia. *Tom. 4. expositio. epist. ad Gal. cap. 5.*

*Galat. 5.

Obeffet ista carnis concupiscentia, etiam tantummodo quòd inesset, nisi peccatorum remissio sic prodesset, ut quæ in eis est, & nato & renato, nato quidem & inesse & obeffe, renato autem inesse quidem, sed non obeffe possit. *Tom. 7. de pecc. orig. cap. 39.*

Concupiscentijs carere non iam certamen, sed certaminis præmium est.

Cæterum qui tanguntur huiusmodi motibus, & immobiles & in maiore charitate consistunt, non solum non eis exhibentes * membra corporis ad malè operandum, sed neque nutu consensionis ad exhibendum consentientes.

*Rom. 6. Different regnare peccata, &

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

ipsum habi-
tare in mor-
tali corpore.

tes, non hæc agunt, & ideo regnum Dei possidebunt. Nō enim iam regnat peccatum in eorum mortali corpore, ad obediendum desiderijs eius, quanuis habitet in eorum mortali corpore peccatum, nondum extincto impetu consuetudinis naturalis. *Tom. 4. expositio. ad Galat. 6. 5.*

Non peccat
is, in quo
peccatum nō
regnat.

Aliud est enim non peccare, aliud, non habere peccatum. Nam in quo peccatum non regnat, non peccat: id est, qui non obedit desiderijs eius. In quo autem nō existūt omninō ista desideria, non solū non peccat, sed etiam non habet peccatum. *Ibid. cap. 5. Lege & in Psalmum 118. concio. 3.*

V I. Carnis concupiscentiam, mortem, aliasq; pœnas in baptizatis ad agonem esse relictas.

Ad recipien-
dam iustitiā,
post peccatū,
laboribus &
molestijs ho-
mo niti de-
bet.

Caro quæ primò facta est, non erat caro peccati, in qua noluit homo inter delicias paradisi seruare iustitiam. Vnde statuit Deus, vt post eius peccatū prodam iustitiā, pagata caro peccati, ad recipiendam iustitiam, laboribus & molestijs niteretur. Propter hoc etiam de paradiso eiectus Adam, contra Eden habitauit, id est, contra sedem deliciarum: vt significaret, quod in laboribus, qui sunt delitijs contrarij, erudienda esset caro peccati, quæ in delitijs obedientiam nō seruauit, antequam esset caro peccati. Sicut ergo illi primi homines postea iustè viuendo, vnde meritò creduntur per Domini sanguinem ab extremo supplicio liberati, nō tamen in illa vita meruerunt ad paradysum reuocari: sic & caro peccati etiam si remissis peccatis homo in ea iustè vixerit, non continuò meretur eam mortem nō perpeti, quam traxit de propagine peccati. *Tom 7. de peccat. mer. & remiss. lib. 2. c. 34.*

Primi homi-
nes, iustè po-
stea viuendo
meritò per
Christi san-
guinem cre-
duntur ab
extremo sup-
plicio libe-
rati.

Actus concu-
piscentiæ si-
ne reatu est,
si mens non
consentit.

* Rom. 6.

Agit aliquid concupiscētia carnis, & quādo non exhibetur ei vel cordis assensus vbi regnet, vel membra velut arma, quibus impleatur, quod iubet ad^o manet, reatus præterit: agit autē, quid? nisi ipsa desideria mala & turpia? Non enim si bona & licita essent, eis obedire prohiberet Apostolus, dicens: * *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ad obediendum desiderijs eius.* Non enim ait, ad habenda desideria eius: sed ad obe-

ad obe-

ad obediendum desiderijs eius: ut quoniam sunt in alijs <sup>Concupiscen-
tia motus</sup> maiora, in alijs minora, prout quisq; in hominis inte- ^{maiores, vel}rioris nouitate profecerit, in hoc agonem iustitiæ pu- ^{minores, ut}dicitiq; seruemus, ne illis obediamus. *Tom. 7. de na-
ptijs & concupis. lib. 1 c. 27.* <sup>maior vel mi-
nor interio-
ris hominis</sup>

In grandibus autem baptizatis, in quibus iam ratio ^{ris hominis} ne videntibus quicquid eidem concupiscentiæ mens ad ^{profectus.} peccandū consentit, propriæ volūtatis est, deletis pec- <sup>Soluta rea-
tu, in bap-
tizatis, relin-
quitur cōcu-
piscencia ad
agonem.</sup> catis omnibus, soluto etiam reatu, quo vinctos origi- <sup>Concupiscen-
tia nō nocet.</sup>naliter detinebat, ad agonem interim manet (*concupi-
scētia*) non sibi ad illicita consentientibus nihil omni-
no nocitura, donec absorbeatur * mors in victoria, &
pace perfecta nihil quod vincatur existat. *Tom. 7. de
peccator. merit. & remiss. lib. 2. c. 4.*

Non poterunt ibi esse peccata, vbi spiritus nō dicit <sup>sibi non con-
sentientibus.</sup> non consentit concupiscentiæ carnis, sed nec cōcupi-
scit * aduersus carnem, quia nec caro aduersus eū, illa * *1. Cor. 15.*
ineffabili salute perfecta, quæ nunc nō fit in Baptismo, Si remittun-
vbi remittuntur quidem cuncta peccata, sed remanēt <sup>tur in Ba-
ptismo cūcta</sup> carnalium concupiscentiarum mala, cum quibus post
Baptismum, si tamen proficiunt, exerceant siue coniu- <sup>peccata, &
relinquuntur</sup> gati gloriosa, siue continentes gloriosiora certamina,
quod & ipse confiteris. *Tom. 7. contra Iulian. Pelag. lib. 6.* <sup>concupiscen-
tia, necessum
est, concupis-
centiam re-
lictam non
esse peccatū.</sup>

Quauis enim & ipsa mors carnis de peccato primi <sup>est, concupis-
centiam re-
lictam non
esse peccatū.</sup> hominis originaliter venerit, tamen bonus eius vsus
gloriosissimos martyres fecit. Et ideò non solū ipsa, <sup>licet non
esse peccatū.</sup> sed omnia seculi huius mala, dolores laboresq; homi-
num, quanquam de peccatorum, & maximè de peccati ^{* Galat. 5.}
originalis meritis veniant, vnde facta est & ipsa vita ^{Cōtinentiam}
vinculo mortis obstricta, tamē & remissis peccatis re- ^{certamina cū}
manere debuerūt, cum quibus homo pro veritate cer- <sup>concupiscen-
tia glorioso-
ra, quam con-
iugatorum.</sup> taret, & vnde exerceretur virtus fideiū: ut nouus ho-
mo per Testamentum nouum, inter mala huius secu- <sup>Pœnarum ex
originis pec-
cato relictæ</sup> li, nouo seculo præparetur, miseriam, quam meruit vi-
ta ista damnata, sapienter tolerans, & quia finietur, <sup>rā bonus po-
test esse</sup> prudenter gratulans, beatitudinem verò, quam libe-
rata vita futura sine fine habitura est, fideliter & pa-
tienter expectans. *Tom. 3. de Trinitat. lib. 13. c. 16.*

Qui autē dicunt: Si peccato mors ista corporis acci- ^{vsus.}

*Pœnis reli-
ctis post pec-
catū remissū
erudimur,
exercentur
proficientes
in agone iu-
stitiæ.*

** Gen. 3.*

*Dura & a-
spera huius
vitæ, ante
remissionē,
supplicia sūt
peccatorum:
post remissio-
nem, certa-
mina exerci-
tationesq;
virtutum.*

** Psal. 19.*

disset non utiq; post remissionem peccatorum, quam redemptor noster nobis tribuit, moreremur: non intelligunt, quomodo res, quarum reatum, ne post hanc vitam ob sint, Deus soluit, tamen eas ad certamen fidei finit manere, ut per illas erudiatur & exerceatur proficientes in agone iustitiæ. Posset enim & alius hoc nō intelligens, dicere. Si propter peccatum dixit Deus homini: * In sudore vultus tui edes panē tuū, & spinas & tribulos pariet tibi terra, quare & post remissionem peccatorum labor hic permanet, & hæc dura & aspera parit etiam terra fidelium? *Et paulò post.* Verum quia & tales non desunt, quemadmodum eis hac quæstione proposita respondemus, dicētes, ante remissionem esse illa supplicia peccatorū, post remissionem autem, certamina exercitationesque iustorū: ita & illos, quos de morte corporis similiter mouet, respondere debemus, ut eam & peccato accidisse fateamur, & post peccatorum remissionem, ut magnus timor eius à proficiētibus superetur, ad certamen nobis relictū esse nō dedignemur. *Tom. 7. de pecc. mer. & remiss. lib. 2. c. 33. & 34. Vide & Tom 5 de ciuitate Dei, lib. 13. cap. 4. & l. 22. c. 23.*

Baptizatus es, mundatus es, vnctus es oleo, restauratum est corpus tuum ad priorem statum primi illius hominis ante peccatū: noli postmodum malè securus esse, ad agonem produceris, cōtra Diabolum vitiorum principem dimicabis, in arena huius mundi: utræque partes, Christi scilicet, & Diaboli, infinita populi multitudo te spectat luctātem, & quis nam vincat vide omnem turbam in vna intentione pendentem. Non de te triūphet pars Diaboli, Si vis vincere, noli de te præsumere: sed illi assigna victoriæ gloriam, qui tibi donat, ut victoriæ feras palmā. Vis vincere? Caput prius contere inimici, excludēdo de corde tuo suggestiones Diaboli. Vis vincere? Manus tuæ fortes inueniantur in bono opere, Vis vincere? Fige pedes, non putent vestigia tua, frequentādo spectacula, & deferendo Ecclesiam. Sed ut hanc etiam in tam magno agone, in tam grandi luctamine possis implere victoriam, mittat tibi Dominus * auxilium de sancto, & de Syon tueatur te

Tom.

DE GRATIA ET LIBERO

ARBITRIO. CAP. III.

1. Liberum arbitrium non esse rem de solo titulo,
aut titulum sine re.

ET quoniam peccari non dubium est, nec hoc
quidem dubitandum video, habere animas
liberū voluntatis arbitriū. Tales enim ser-
uos suos meliores esse Deus iudicauit, si ei
seruirent liberaliter. Quod nullo modo fie-
ri posset, si non voluntate, sed necessitate seruirent.

Tom. 1. de vera religione, cap. 14.

Quod liberum arbitrium, si non dedisset Deus, iudi-
cium puniendi nullum iustum esse posset, nec meritū
recte faciendi, nec præceptum diuinū, ut ageretur pœ-
nitentia de peccatis: nec ipsa intelligētia peccatorū,
quam nobis Deus per Dominum nostrū Iesum Chri-
stum donauit, quia qui non voluntate peccāt, non pec-
cant. Et paulo post. Peccata, ut dixi, nisi libera voluntas
esset in nobis, peccata non essent. Si quis enim, verbi
causa, ligaretur ab aliquo cæteris mēbris, & de manu
eius falsū scriberetur, sine eius propria volūtate: que-
ro si hoc iudici patefieret, possit hūc hominē falsitatis
crimine condemnare? Tom. 6. in disputatione 2. cōtra For-
tunatum.

Libera voluntate faciunt homines consuetudinem,
quam cū fecerint, facile superare non possunt. Ipsi
ergo sibi de seipsis fecerūt, quod contraria* lex habitat
in membris eorum. Sed qui concipiunt timorem Dei,
& per liberum arbitrium subdunt, se sanandos optimo
medico, & sicut bono curatori, ita & misericordie crea-
tori, per humilitatē cōfessionis & pœnitētię, sanantur.
Tom. 6. in actis cū Fælice Manich. lib. 2. cap. 8. Lege &c. 12.
Nisi libero arbitrio intelligeremus atque saperemus,
non nobis præciperetur, dicēte Scriptura: *intelligite
ergo, qui insipientes estis in populo, & stulti aliquādo
sapire. Eo ipso quippe, quo præceptum & imperatum

In anima li-
berū est arbi-
triū, ut serui-
at Deo, volū-
tate non ne-
cessitate.

Absurda
que cōsequo-
rentur, sub-
lato libero
arbitrio.

Peccata sine
libera volū-
tate peccata
non essent.

* Rom. 7.
Impij per li-
berū arbitri-
um subdunt
se sanandos
medico Deo,
& per humi-
litem pœ-
nitentię sa-
nantur.

* Psal. 93.
Oledietiam
ostrā requi-

Confessionis Augustiniana Lib. II.

ut Deus,
quæ nulla po-
test esse sine
libero arbi-
trio.

* Ioan. 8.
Pelagiani nō
damnantur,
quod liberū
arbitriū as-
serant, sed
quod credāt,
illud sine
Dei auxilio
ad benè agē-
dum suffi-
cere.

* Rom. 7.

In libero ar-
bitrio habet
homo, ut cre-
dat liberè, et
accipiat gra-
tiā, qua ad-
iutus, nō pec-
cet, sed legē
impleat.

Sine libera
voluntate
homo rectè
facere non
potest.

est, ut intelligamus atque sapiamus, obedientiam nostram requirit, quæ nulla potest esse sine libero arbitrio. *Tom. 2. epist. 46 ad Valentinum.*

Non est ita ut loqueris (*dixerat Pelagianus ab Augustino negari liberum arbitrium*) quicumque ista dixisti, nō est ita, multum falleris, vel fallere meditaris, nō liberū negamus arbitriū, sed si vos filius liberauit, verè liberi eritis. *Et paulò post.* Liberum in hominibus esse arbitrium, & Deum esse nascentium conditorem utrique dicimus: non hinc estis Celestiani & Pelagiani, liberū autem quenquam esse ad agendum bonum sine adiutorio Dei, & non erui paruulos à potestate tenebrarū, & sic transferri in regnum Dei: hinc estis Celestiani & Pelagiani. *Tom. 7. de nuptijs & concupis. li. 2. c. 3. Idem fermè habes lib. 3. cont. Iulianum & elag. cap. 1.*

Neque voluntatis arbitriū ideò tollitur, quia iuuatur, sed ideò iuuatur, quia non tollitur. *Tom. 2. epist. 89 ad Hilarium, quæst. secunda.*

Quod autē ait (*Apostolus*). * Non .n. q̄ volo, hoc ago, sed quod nolo hoc facio, cōsentio legi, quoniam bona est: fatis quidē lex ab omni criminatione defenditur. Sed cauendū, ne quis arbitretur his verbis auferri nobis liberum voluntatis arbitriū, quod non ita est. Nūc .n. homo describitur sub lege positus ante gratiā. Tūc .n. peccatis vincitur, dū viribus suis iustè viuere conatur, sine adiutorio liberantis gratiæ Dei. In libero autē arbitrio habet ut credat liberè, & accipiat gratiā, ut iā illo, qui eam donat liberante & adiuuante non peccet: atq; ita desinat esse sub lege, sed cū lege vel in lege, implens eam charitate Dei, quod timore nō poterat. *To. 4. in exposit. quarundā proposit. ex epist. ad Ro. propos. 44. Idem fermè legitur Tom. 4. ad Simplicianum lib. 1. quæst. 1.*

Neque fideles fiunt, nisi libero arbitrio, & tamen illius gratia fideles fiunt, qui eorū à potestate tenebrarū liberauit arbitriū. *Tom. 2. epist. 107. ad Vital. prope initium.*

Si homo aliquod bonum est, & non posset nisi cū vellet, rectè facere, debuit habere liberam volūtatem, sine qua rectè facere non possit. Non enim quia per illam etiam peccatur, ad hoc eam Deum dedisse creden-

dum

dum est. Satis ergo causæ est, cur dari debuerit, quoniã sine illa homo non potest rectè viuere. Ad hoc autem datam vel hinc intelligi potest, quia si quis ea usus fuerit ad peccadum, diuinitus in eum vindicatur. Et paulò post. Deus cùm peccantē punit, quid videtur tibi aliud dicere, nisi cur nō ad eam rem usus es libera volūtate, ad quā tibi eam dedi, hoc est, ad rectè faciendū? Deinde illud bonū, quo commendatur ipsa iustitia in dammandis peccatis, rectèque factis honorādis, quomodo esset, si homo careret libero voluntatis arbitrio? Non enim aut peccatū esset, aut rectè factū, quod non fieret voluntate. Ac per hoc & pœna iniusta esset, & præmiū si homo voluntatē non haberet liberam. *To. 1. lib. 2. de Libero Arbitrio, cap. 1. Lege & lib. 1. caput ultimum.*

Ergo & in peccatis, & in rectè factis homo liberū habet arbitrium.

Animam irrationalē, quidē (*clamat veritas*) peccare non posse, quia nec præcepta rationis potest accipere, neque ad beatitudinē peruenire, sed in suo gradu seruare ordinem naturæ, quem acceperit. Rationalē autē quia potest rectè sanctorū rationabilia præcepta percipere, & rectè factis ad æternam beatitudinē peruenire, si hoc peccando noluerit iustè ad inferiora daminari, quia inter ipsam & Deum non separat, nisi voluntas praua *Tom. 6. de fide, contra Manich. cap. 44.*

Anima rationalis ab irrationali libero differt arbitrio.

Datum est enim animæ liberum arbitriū, quod qui nugatoriis rationibus labefactare conātur, vsque adeo cæci sunt, vt ne ista ipsa quidē vana atque sacrilega propria voluntate se dicere intelligant: nec tamen ita liberum arbitrium animæ datum est, vt quodlibet eo moluens vllam partem diuini ordinis legisque perturbet. Datum est enim à sapientissimo atque inuictissimo totius creaturæ Domino. Sed ista vt videnda sunt, videre paucorum est, neque ad hoc quisquam, nisi vera religione sit idoneus. *Tom. 1. de quantitate animæ, cap. 36.*

Nugatores & cæci sunt, liberum negantes arbitrium.

Non est ergo indignum, vt Deus dicat: *Ite in ignem æternū, eis, qui eius misericordiam per liberū arbitriū respuerūt: & dicat: Venite benedicti patris mei, percipite regnū, eis, qui per liberum arbitriū fidē eius susceperunt, peccata sua confessi sunt, poenitentiam egerūt, displicuerunt sibi quales fuerūt: & quales per eū facti sūt, illi placuerūt. *To. 6. in actis cū Fælici Manich. li. 1. c. 8.*

*Matth. 29.

Confessionis Augustiniane Lib. I.

Per liberū arbitrium, auxiliante Deo, susceptio fidei, peccatorum confessio & pœnitentia peragitur: igitur non solum in retinenda sed etiam in acquirenda iustitia cōoperatio nostra locum habet.

Rationalis creatura cū creatorem Deū suum contumaci inobediētia deserit, & per suum liberum arbitrium peccatis se inuoluit, per illius iustū iudicium supplicio misera afficitur. *To. 6. contra Secund. Manich. cap. 19.*

11. Liberum arbitrium, quantumvis per prauaricationem Adæ viribus attenuatum, & inclinatum, non tamen penitus amissum esse, aut extinctum.

Liberum arbitriū, gratia Dei adiutum, valet ad bene pieque viuendum.

1. Retract. cap. 8.

PECCATO Adæ liberum arbitrium de hominum natura periisse nō dicimus, sed ad peccandum valere, in hominibus subditis Diabolo: ad bene autem pieque viuendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, sermonis, cogitationis adiuta. *To. 7. lib. 2. cōtra duas epistolas Pelag. cap. 5.*

Ego dico peccatum non esse, si non propria volūtate peccetur, hunc esse & præmium, quia propria volūtate rectē facimus: aut si poenam meretur, qui peccat inuitus, debet & præmium mereri, qui bene facit inuitus. *Tom. 6 contra Fortunatum Manich. disp. 2.*

Peccato primi hominis perijt libertas illa, quæ fuit in paradiso, non tamen simpliciter libertas.

** Ioan. 8.*

Quis autem nostrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidē perijt per peccatum, sed illa quæ in paradiso fuit habēdi plenā cum immortalitate iustitiā, propter quod natura humana, diuina indiget gratia, dicēte Domino: * Si vos filius liberauerit, tūc verē liberi eritis: utique liberi ad bene iusteque viuēdum. *Tom. 7 contra duas epistolas Pelag. lib. 1 cap. 2.*

Quod autē ait: * Caro concupiscit aduersus spiritū, spiritus autem aduersus carnē: hæc enim inuicē aduersatur ut non ea quæ vultis, faciatis: putant hic homines liberum voluntas arbitrium negare Apostolum eos habere. Nec intelligūt hoc eis dictum, si gratiam fidei conceptam

ceptam tenere nolunt, per quam solam possunt spiritu
 *ambulare, & concupiscētias carnis non perficere. Si er- *Gal. 5.
 go nolunt eam tenere, non poterunt ea, quæ volunt, fa- Liberum ar-
 cere. Volūt enim operari opera iustitiæ, quæ sunt in le- bitrium non
 ge, sed vincuntur à concupiscentiā carnis, quam sequē- repugnare il-
 do, deserunt gratiam fidei. Vnde & ad Romanos dicit: lis Apostoli
 *Prudentia carnis inimicitia in Deum: Legi enim Dei verbis: ut
 nō est subiecta, neque enim potest. Cū enim charitas non ea quæ
 *legem impleat, prudentia verò carnis commoda tem- vultis, fa-
 poralia consecrādo, spiritali caritati adue- setur, quo- ciatis.
 modo potest legi Dei esse subiecta? *Ibidem.
 Tom. 4. in epist ad *Rom. 8.
 Galat. cap 5. circa medium. *Rom. 13.

Stoici laborauerunt causas rerum ita distinguere, ut Charitas le-
 quasdam subtraherent necessitati, quasdam subde- gem implet.
 rent: atque in his, quas esse sub necessitate noluerunt, Stoici libe-
 posuerunt etiam nostras voluntates, ne videlicet non ras posuerūt
 essent liberæ, si subderētur necessitati. Si enim neces- voluntates.
 sitas nostra illa dicenda est, quæ non est in nostra pote-
 state, sed etiam si nolumus, efficit quod potest, sicut est
 necessitas mortis: manifestum est, voluntates nostras,
 quibus rectè vel perperam viuitur, sub tali necessitate Voluntates
 non esse. Multa enim facimus, quæ si nollemus, non v- nostræ, qui-
 tiq; faceremus. Quò primitus pertinet ipsum velle: nā bus rectè vel
 si volumus est, si nolumus non est. Non enim vellemus perperam vi-
 si nollemus. Si autē illa definitur esse necessitas, secū- uitur, sub co-
 dum quam dicimus necesse esse ut ita sit aliquid vel ita gente nulla
 fiat, nescio cur eam timeamus, ne nobis libertatem au- necessitate
 ferat voluntatis. Neque enim & vitam Dei & præsci- sunt.
 tiam Dei sub necessitate ponimus, si dicamus: Necesse
 est Deū semper viuere, & cuncta præscire: sicut nec po-
 testas eius minuitur, cū dicitur, mori fallique nō pos-
 se. Sic enim hoc non potest, ut potius si posset, minoris
 esset utique potestatis. Rectè quippe omnipotens dici-
 tur: qui tamen mori & falli non potest. Dicitur enim
 omnipotens, faciendo quod vult, non partiendo quod
 non vult. Quod si ei accideret, nequaquam esset omni-
 potens. Vnde propterea quædam non potest, quia om-
 nipotēs est. Sicut etiam cum dicimus, necesse est, ut cū
 volumus, libero velimus arbitrio: & verum proculdu-
 bio

Confessionis Augustiniana Lib. 11.

Liberū arbi-
trium neces-
sitati non sub-
ijcitur, quæ
adimat li-
bertatem.

Motus volū-
tatis, nisi in
hominis po-
testate esset,
neq; laudan-
dus esset, ne-
que culpan-
dus.

Voluntas no-
stra in nostra
potestate at-
que libera
est.

Et peccatū,
& rectè fa-
ctum in libe-
ro volūtat-
is arbitrio est.

Esset in ho-
mine liberū
arbitriū per
scripturas
sanctas à
Deo reuela-
tum.

Ex præceptis
homini à
Deo proposi-
tis liberum
probatur ar-
bitrium.

Probatur li-
berum arbi-
trium locis
pluribus ve-

bio dicimus, & nō ideo ipsum liberum arbitrium ne-
cessitati subiicimus, quæ adimit libertatem. Sūt igitur
nostræ voluntates, & ipsæ faciunt quicquid volendo
facimus, quod non fieret si nollemus. *Tom. 5. de ciuit.
Dei, li 5. cap. 10.*

Motus quo huc aut illuc volūtas cōuertitur, nisi esset
voluntarius, atque in nostra potestate, neq; laudandus
cum ad superiora, neque culpandus homo esset, cum
ad inferiora detorquet quasi quēdam cardinem volun-
tatis: neque omnino monendus esset, vt istis neglectis
æterna vellet adipisci, atq; vt malè nollet viuere, vel-
let autem benè. Hoc autem monendum non esse ho-
minem quisquis existimat, de hominū numero exter-
minandus est. *Tom. 1. lib. 3. de lib. arb. ca. 1.*

Voluntas nostra nec volūtas esset, nisi esset in nostra
potestate. Porro quia est in nostra potestate, libera est
nobis. Nō enim est nobis liberū, quod in potestate nō
habemus, aut potest nō esse, quod habemus. *Ibid. cap. 3.*

Voluntas est animi motus cogente nullo ad aliquid
vel non amittendum, vel adipiscendum. *Tom 6. de dua-
bus animabus, contra Manich. cap. 10.*

Meritum poenæ, peccatum: & meritum præmij rectè
factum est: nec peccatum nec rectè factum imputari
cuiquā iustè potest, qui nihil fecerit propria volunta-
te. Est igitur & peccatum & rectè factum in libero vo-
luntatis arbitrio. *Tom. 4. 38. quæst. q 24.*

Reuelauit autē nobis (*Deus*) per scripturas suas san-
ctas, esse in homine liberum voluntatis arbitriū. Quo-
modo autem reuelauerit, commemoro vos, non
humano eloquio, sed diuino. Primū quia ipsa diui-
na præcepta homini nō prodesse, nisi haberet liberū
voluntatis arbitrium, quo ea faciens ad promissa præ-
mia perueniret. *To. 7. de gratia & libero arbitrio, cap. 2.*

Ipse ab initio* fecit illū, & reliquit illū in manu cō-
siliij sui. Si volueris, cōseruabis mādāta, & fidem bonam
placiti. Apponet tibi ignē & aquam, ad quodcūque vo-
lueris extendere manum tuā. In cōspectu vita & mors,
& quodcūq; placuerit, dabitur ei. Ecce apertissimè vi-
demus expressum liberū humanæ voluntatis arbitriū.

Quid

Quid illud, quod tam multis locis omnia mādāta sua custodiri & fieri iubet Deus? Quomodo iubet, si nō est liberū arbitriū? Quid beatus ille, de quo Psal. dicit, quod in lege Domini fuit volūtas eius, nōne satis indicat, voluntate sua hominem in lege Dei consistere? Deinde tā multa mandata, quæ ipsam quodāmodo nominatim conueniunt voluntatem: sicut est, *Noli vinci à malo: & alia similia: sicut sunt: * Nolite fieri sicut equus & mulus, in quibus nō est intellectus: Et, * Noli repellere cōsilia matris tue: Et, * Noli esse sapiens apud te ipsum: Et, Noli deficere à disciplina Domini: Et, Noli negligere legē: Et, * Noli abstinere benefacere egēti: Et, * Noli fabricare in amicū tuū mala: Et, * Noli intendere fallaci mulieri: Et, * Noli intelligere, vt bene ageret: Et, * Noli accipere disciplinam: & innumerabilia talia, in veteribus libris diuinorū eloquiorū quid ostēdunt, nisi liberū arbitrium volūtatis humanæ? In libris etiā nouis Euāgelicis & Apostolicis, quid aliud ostēditur, vbi dicitur: * *Nolite vobis cōdere thesauros in terra: Et, * Nolite timere eos, qui occidūt corpus: Et, Qui vult venire post me, abneget semetipsum: Et, * Pax in terra hominibus bonæ volūtatis: Et quod dicit Apostol. Paulus: * Quod vult faciat, nō peccat si nubat: qui aut statuit in corde suo nō habens necessitatem potest atē aut habens suæ voluntatis & hoc statuit in corde suo seruare virginē suā, benè facit. Itē loco, * Si aut volēs hoc facio, mercedē habeo. Et alio dicit: * Sobrii estote iusti, & nolite peccare. Et iterū: * Vt quēadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiēdi. Et ad Timoth. dicit: Cum enim in delicijs egerint in Christo, nubere volunt. Et alibi: Sed & oēs, qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionē patiētur. Et ipsi Timotheo: * Noli negligere gratiā, quæ in te est. Et ad Philemonē: Ne bonum tuū velut ex necessitate esset, sed ex voluntate. Seruos etiā ipsos monet, vt Dominis suis ex animo seruiāt, cū bona voluntate. Itē Iacobus: * Nolite itaq; errare, fratres mei, & nolite in psonarū acceptione habere fidē Domini nostri Iesu Christi, & nolite detrahēre de alterutro. Itē Ioān. in epi. sua: * Nolite diligere mūdū: &c. huiusmodi, nēpe vbi dicitur: Noli hoc, & noli illud, & vbi ad aliquid faciēdū, vel non**

teris Testa
menti.

* Eccles. 15.

* Psal. 1.

* Rom. 12.

* Psal. 31.

* Prou. 1.

* Prou. 3.

Ibidem.

* Hebr. 3.

* Prou. 3.

* Ibidem.

* Prou. 5.

* Psal. 35.

* Psal. 77.

Probatu
liberum arbi
trium varijs
locis noui Te
stamenti.

* Matth. 6.

* Matth. 10.

* Matth. 16.

* Luc. 20.

* 1. Cor. 7.

* 1. Cor. 9.

* 2. Cor. 8.

* 1 Tim. 5.

* 2. Tim. 3.

* 1. Tim. 4.

* Iacobi 2.

* 1. Ioan. 2.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

non faciendū in diuinis monitis opus voluntatis exigitur, satis liberum demonstratur arbitrium. * Nemo ergo Deum causetur in corde suo, sed sibi imputet quisque cū peccat. Neque cū aliquid secundum Deum operatur, alienet hoc à propria voluntate. Quando enim volens facit, tunc dicendum est opus bonum, tunc speranda est boni operis merces, ab eo, de quo dictum:

*Matth. 16. * Qui reddet vnicuique secundum opera sua. Ibidē paulo post.
Rom. 2.

* Nemo cū peccat, Deum accuset, sed seipsum. Nemo cū aliquid secundum Deum operatur, alienet hoc à propria voluntate. Quid ad hæc, qui Deum peccati auctorem esse blasphemant, & qui liberum arbitrium post peccatū rem esse de solo titulo docent, aut in actionibus, quæ sūt secundum Deum, nihil agere, nihil cooperari Deo adiuvanti, sed tantū pati vel agi affirmant?

Est igitur liberum arbitrium circa opera tā pia quā mala. Iam diximus & probauimus per diuinas scripturas esse liberum arbitrium, Deū autem esse liberi arbitrii iustum iudicem, remuneratorem fideiū, eiūque se subiicientium, & volentium sanari. To. 6. de actis cum Fælice Manichæo, lib. 2. cap. 8.

Ex libero contra Secundinū intelligitur, Manichæos sēsisse, ad consensionem cogi voluntatem ab obiecto.

Liberum arbitrium negans, Catholicus nō est. Est igitur liberum arbitrium, quod quisquis esse negauerit. Catholicus non est: & quisquis sic esse dixerit, quod sine Deo bonum opus, id est, quod ad eius sanctū propositū pertinet, nec incipere, nec perficere possit, Catholicus est. Quibus enim dicitur in psalmis, nisi liberum arbitrium habentibus: * Venite fili, audite me, timorem Domini docebo vos? Item à Domino in Euāgelio discipulis: * Omnis qui audit verba mea hæc, & faciet ea.

*Matth. 7. Et item: * Vos amici mei estis si feceritis, quæ ego mando vobis.

*Ioan. 15. Et ab Apostolo Corinthiis: * Hoc enim vobis vtile est, qui non solum facere, sed & velle cœpistis ab anno priore: nūc verò & facto perficite, ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi.

*2. Cor. 8. Et paulo post Quomodo autem vnicuique secundum sua opera redderetur in die iudicii, nisi liberū esset arbitrium? Et iterum. In omni itaque opere sancto prior est

*Matth. 16. Rom. 2.

In omni opere

est volūtas Dei, posterior liberi arbitrii: id est, operatur Deus, cooperatur homo Tom. 7. Hypog. lib. 3. circa mediū

Liberum arbitriū hominibus esse, certa fide credimus, & prædicamus indubitanter. Ibidem, prope finem.

Quantū potuimus, egimus cum istis & vestris & nostris fratribus, vt in fide sana Catholica perseuerēt.

Quæ neq; liberum arbitriū negat, siue in vitam malā, siue in bonā; neque tantū ei tribuit, vt sine gratia Dei

valeat aliquid, siue vt ex malo conuertatur in bonū, siue vt in bono perseueranter proficiat, &c. Et paulo post.

Attendite quid per Salomonem moneat Spiritus sanctus: Rectos cursus, inquit, fac pedibus tuis, & vias tuas

dirige, ne declines in dexteram, neque in sinistram, auerte autem pedem tuum à via mala. Vias enim quæ à

dextris sunt nouit Dominus: peruersæ verò sunt, quæ à sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet. In his verbis sanctæ

Scripturæ, considerate fratres, quia si nō esset liberum arbitriū, nō diceretur: Rectos cursus fac pedibus tuis,

& vias tuas dirige, ne declines in dexteram, neq; in sinistram. Tom 2 Epist. 47 ad Valentinum.

III. In potestate hominis esse facere vias suas malas.

Aut facite* arborem bonā, & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malū. Cum ergo dicit, aut hoc facite, aut illud facite,

potestatem indicat nō naturam. Nemo enim nisi Deus facere arborem potest, sed habet vnusquisq; in voluntate, aut eligere quæ bona sunt, & esse arbor bona, aut

eligere quæ mala, & esse arbor mala: non quia mala ipsa quæ eliguntur, aliquam habeant in seipsis substantiam: sed quia Deus omnia quæ condidit, gradibus suis

cōdidit, generibusque distinxit, cælestia & terrena, immortalia atque mortalia, & omnia bona in suo genere condidit: Animam habentem liberum arbitrium, sub

seipso (Deus) & supra cætera collocauit: vt si feruiret superiori, dominaretur inferiori: Si autē offenderet superiorem, pœnam ex inferiore sciret, ipse securus &

certus in se tanquam Deus: Hoc ergo Dominus dicens: aut facite illud, aut facite illud, ostendit esse in potestate

sancto operatur Deus, cooperatur homo. Hominibus inesse liberū arbitriū, certa fide credendum. Fides sana Catholica liberum arbitrium siue in vitam malā, siue in bonā non negat. *Prou. 4.

*Matth. 12. Homo non natura, sed libero arbitrio, mala fit arbor, vel bona, Deo simul inuātē. Anima libera habens arbitrium quæ lege Deo subiecta & cæteris præposita sit.

aut facite illud, aut facite illud, ostendit esse in potestate

Confessionis Augustiniana Lib. 11.

testate, quod facerent. Et quia si bonum eligerent, præmium eius acciperent: si malum eligeret, poenam eius sentirent. *To. 6. in actis cum Fælice Manichæo, lib. 2. cap. 4.*

Multum fallitur homo qui consentiens concupiscentiæ carnis suæ, & quod illa desiderat, decernens facere & statuens, putat sibi adhuc esse dicendum, nō operor illud, etiā si oderit quia cōsentit. Simul enim est utrūq; & ipse odit quia malū esse nouit: & ipse facit, quia facere statuit. Iā verò si & illud addat, quod Scriptura prohibet, dicens: * Neque exhibueritis membra vestra arma iniquitatis peccato: ut quod facere statuit in corde, etiam corpore compleat, & ideò dicat, * Non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum: quia cum id decernit & facit, & displicet sibi, tantū errat, ut nec seipsum agnoscat: quando cū ex toto ipse sit, & corde statuente & corpore implente, adhuc seipsum esse non putat. *Tom. 7. de nuptiis et concupiscentia, li. 1. ca. 28.*

Qui cogitur necessitate aliquid facere, non peccat. Qui autem peccat, libero arbitrio peccat. Nihil mali facit qui nihil sua volūtate fecit. *To. 6. contra Fortunatū Manichæ disp. 1.*

Quod si eā (*voluntatem*) exagitat & inflāmat fallacibus visis & suasionibus immundus diabolicus spiritus: & maligna cōspiratione sociatus, efficit hominis volūtatem, vel errore dementē, vel appetitu cuiuslibet mūdanæ delectationis ardentem: quæcunque videtur intolerabilia mirabiliter sustinere, non tamen ideo etiā voluntas mala sine instigatione alterius immūdi spiritus, sicut voluntas bona sine adiutorio sancti spiritus nō potest esse. Nam esse posse volūtatem malam etiam sine aliquo spiritu seducente vel incitante, in ipso diabolo satis ostenditur: qui per nullum alium diabolum propria volūtate factus diabolus inuenitur. Voluntas itaque mala siue cupiditate rapiatur, siue timore reuocetur, siue lētitia diffundatur, siue tristitia cōtrahatur: atque in his omnibus perturbationibus animi, quæcū-

Voluntas sei que sūt aliis vel alio tempore graua, contēnat, & per-
*psā sine n a-*ferat: potest & sine alterius spiritus instinctu seipsā se-
digni spiritus ducere, & defectu à superioribus in inferiora lapsa, quan-

quanto iocundius æstimauerit, quod adipisci appetit, ^{instinctu se-}
vel amittere meruit, vel adeptum gaudet, vel amissum ^{ducere po-}
dolet, tanto tolerabilius proferre, quod sibi minus est ^{test.}
ad patiendum, quàm illud ad fruendum, *To. 4. de patien-*
tia, cap. 14

Totum quod vocatur malum in hominibus, pecca-
tum est, aut poena. Peccatum fit ab anima rationali, cui
liberū voluntatis arbitrium est. Et poena infligitur iu-
stitia Dei, quæ nihil facit iniuste. Aduersus hæc, solita
cæcitate, Manichæi latrāt, & cūm cōuincuntur, naturā
nō esse malum, sed in potestate esse hominis, facere be-
ne aut malè, dicunt nō esse animæ liberam volūtatē, ^{Stultum est,}
& non videns cæcitatem suam. Quis enim non clamet ^{præcepta da-}
stultum esse præcepta dare ei, cui liberum nō est, quod ^{re ei, cui libe-}
præcipitur facere: & iniquū esse, eum damnare, cui nō ^{rum non est,}
fuit potestas, iussa cōplere? Et has iniustitias & iniqui- ^{quod præcipi-}
tates miseri non intelligunt Deo se ascribere. Sed quid ^{tur, faceret:}
verū est, nisi & Dominum dare præcepta, & animas li- ^{& iniquum.}
beræ esse voluntatis, & malam naturam nō esse, sed ef- ^{est, eum dā-}
se auersionem à Dei præceptis, & esse iustum Dei iudi- ^{nare, cui non}
cium, quo damnet peccantes? *To. 6. de fide contra Manic.* ^{fuit potestas}
cap. 9. & 10. ^{iussa com-}
^{plere.}

IIII. Liberum hominis arbitrium non subesse fato.

Nati sunt duo* gemini, antiqua Patrum memoria, ^{*Gen. 23.}
vt de insignibus loquar, sic alter post alterum, vt ^{Exemplo Ida-}
posterior plantam prioris teneret. Tāta in eorum vita ^{cob & Esau}
fuerunt moribusq; diuersa, tanta in actibus disparili- ^{refellitur}
tas, tanta in parentum amore dissimilitudo, vt etiā ini- ^{fatam.}
micos eos inter se faceret ipsa distantia. Nunquid hoc
dicitur, quia vno ambulante, alius sedebat: & alio dor-
miente, alius vigilabat: alio loquēte, alius tacebat: quæ
pertinet ad illas minutias, quæ non possunt ab eis cō-
prehendi, qui constitutionē syderum, qua quisque na-
scitur, scribunt, vnde Mathematici consulantur? Vnus
duxit mercenariam seruitutem, alius nō seruiuit: vnus
à matre diligebatur, alius non diligebatur: vnus hono-
rem, qui magnus apud eos habebatur, amisit, alter ade-
ptus est. Quid de vxoribus, quid de filiis, quid de rebus,
quanta diuersitas? *Tom. 5. de Ciuitate Dei, lib. 5. cap. 4.*

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Quid est hoc, quòd vno tempore, vno momèto, sub vna eademque cæli positione concepti diuersa habent fata, quæ illos perducant ad diuersarum horarum natiuitatem, & vno momèto temporis sub vna eademque cæli positione, de duabus matrib^a duo pariter nati, diuersa fata habere non possunt, quæ illos perducant ad diuersam viuendi vel moriendi necessitatem? *Ibi c. 5.*

*Fatū refel-
litur exēplo
geminorū di-
uersi sexus.*

Quanquam & in ipsis geminorū conceptibus, vbi certè amborum eadem momenta sunt temporum, sepè fit, vt sub eadem constellatione fatali, alter concipiatur masculus, alter foemella. Nouimus geminos diuersi sexus: ambo adhuc viuunt, ambo ætate vigent adhuc. Quorum cū sint inter se similes corporum species, quātum in diuerso sexu potest: instituto tamen & profito vitæ ita sunt dispares, vt præter actus, quos necesse est à virilibus distare foemineos, ille in officio comitis militat, & à sua domo penè sepè peregrinatur, illa de solo patrio, & rure proprio nō recedit. Insuper, quod est incredibilius, si astra lia fata creātur: non autem mirum, si voluntates hominū, & Dei munera cogitētur: Ille cōiugatus, illa virgo sacra est: Ille numerosā prole genuit, illa nec cupit. At enim plurimū vishoroscopi valet. Hoc quā nihil sit, iā latis differui. *Ibid. c. 6.*

*Pulchrū ex-
perimentum
cōtra fatum.*

Nec illud volunt aduertere, quòd electo ad seminandum agrū die, tam multa grana in terram simul veniunt, simul germinant, exorta segete simul herbescūt, pubescūt, flauescunt, & tamen inde spicas cæteris coæuas, atque vt ita dixerim, congerminales, alias rubigo interimat, alias aues depopulantur, alias homines auelant. Quomodo istis alias constellationes fuisse dicturi sunt, quas tam diuersos exitus habere conspiciunt? An eos poenitebit his rebus dies eligere, easque ad cæleste negabunt pertinere decretum, & solos syderibus subdent homines, quibus solis in terra Deus dedit liberas voluntate? *Ibidem, cap. 7. Idem docet fusè toto illo capite.*

*Propter iu-
stū Dei iudi-
cium ab omni*

Et nos quidem sub fato stellarum nullius hominis genesim ponimus, vt liberum arbitriū voluntatis, quo vel benè vel malè viuatur, propter iustum iudiciū Dei ab omni necessitatis vinculo vindicemus: quantò mi-
nus

bus illius temporalem generationē sub astrorum conditione credimus factam qui est æternus vniuersorum creator & Dominus? Itaq; illa stella, quam viderunt magi Christo secundum carnem nato, non ad decretū dominabatur, sed ad testimoniū fabulabatur: nec eum subiiciebat imperio, sed indicabat obsequio. *To. 6 contra Faustum Manich. lib. 2. cap. 5.*

ni necessitatis vinculo liberum arbitriū vindicandum est.

Ergo arbitriū nostrum à coactione,

Adde quia non solum Christus nō habuit, quod appellas fatum: sed nec tu, aut ego, aut ille, aut quisquam hominum. Veruntamen seducti seducunt, & proponunt fallacias hominibus. Tendunt ad capiendos homines, & hoc in plateis. Nam qui tendunt ad capiendas feras, vel in syluis, vel in solitudine, id agūt. Quam infelicitervani sunt homines, quibus capiendis in foro tenditur? Nummos accipiunt, cū se homines hominibus vendunt: dāt isti nummos, vt se vanitatibus vendant. Intranť enim ad Mathematicum, vt emanť sibi dominos, quales Mathematico dare placuerit: vel Saturnū, vel Iouem, vel Mercurium, vel si quid aliud sacrilegi nominis. Intrauit liber, vt nummis datis seruus exiret. Imò verò non intraret, si liber esset, sed intrauit, quod eum dominus error, & domina cupiditas traxit. *To. 9. tract. 8. in Euang. Ioan.*

à necessitate liberum est. Quid ad hæc, qui seruū arbitriū inuexerant.

* Matth. 2.

Contra Mathematicos,

qui actiones humanas factio subiiciunt.

Itaque aut fortunam, aut fatum inueniunt quod accusent, aut Diabolum, cui non consentire in potestate nostra esse voluit. qui nos fecit: aut aliam naturam inducunt, quæ non sit ex Deo, fluctuantes miseri & errantes potius, quàm confidentes Deo, vt eis ignoscat. Non enim oportet ignosci, nisi dicēti, Peccaui. *To. 8. in Psal. 7. sub finem. Idem ostendit To. 7. lib. 2. contra duas Epistolas Pelag. cap. 7. Idem Tom. 3. de doct. Christ. lib. 2. cap. 21. 22.*

Non consentire Diabolo, in nostra esse potestate vult ait ille, qui fecit nos.

V. Liberum arbitrium non velut inanime quoddam nihil omnino agere, aut merè passiuè se habere, sed adiuvanti Deo cooperari.

A Diuina nos Deus salutaris noster. Cū adiuvari nos vult, nec ingratus est gratia, nec tollit liberū arbitrium. Qui enim adiuvatur etiam per seipsum aliquid agit. *Tom. 8. in Psal. 78.*

Nisi lib. arbit. aliquid ageret in opere pio, nō diceretur adiuvari.

Pertinet ad nos, vt boni sumus, accipere, & habere quod

Confessionis Augustiniana Lib. II.

quod dat, qui de suo bonus est. Quo quisque neglecto, de suo malus est. *To. 2. epi. 54. ad Macedonium.*

*Ephes. 3.

Voluntatis
proprie con-
sensione, ho-
mo aliquid
agit.

Petit (*Apostolus ab Ephesis**) vt nō infirmentur: quod non faceret, nisi eorum vellet excitare voluntatem. Si enim responderent: Quid nos petis, quod in potestate non habemus? nunquid non videretur iustum sibi reddidisse responsum? Et tamen Apostolus nisi sciret, esse in eis volūtatis propriæ cōsensionē, vbi & ipsi aliquid agerēt, nō diceret, peto. Et si diceret iubeo, nisi eos nosset adhibere posse iussioni suæ volūtate, sine causa hoc verbū de ore eius procederet. *To. 10. de verbis. Apo. Ser. 7*

Si enim aliqui duo equaliter affecti animo & corpore, videāt vnus corporis pulchritudinem, qua visa vnus eorum ad illicitē fruēdum moueatur, alter in volūtate pudica stabilis perseueret, quid putem⁹ esse causę, vt in illo fiat, in illo non fiat voluntas mala, quā illa res fecit, in qua facta est? Neq; enim pulchritudo illa corporis, nā eam nō fecit in ambobus quādoquidē amborū non dispariliter occurrit aspectibus. An caro intuitis in causa est? cur nō & illius, an verò animus? Cur non vtriusque? Ambos enim & animo & corpore equaliter affectos fuisse prädiximus. An dicendū est alterum eorum occulta maligni spiritus suggestionē tētatum? quasi non eidem suggestioni, & qualicunq; suasioni propria voluntate consenserit. Hanc igitur consensionem, hanc malam quam malē suadenti adhibuit voluntatem, quæ in eo res fecerit, quærimus. Nam vt hoc quoq; impedimentum ab ista quæstione tollatur, si eadem tentatione ambo tententur, & vnus ei cedat, atq; consentiat: alter idem qui fuerat, perseueret: quid aliud apparet, nisi vnū voluisse, alterum noluisse à castitate deficere? Vnde? nisi propria voluntate, vbi eadē fuerat in vtroque corporis & animæ affectio, amborū oculis pariter visa est eadem pulchritudo: ambob⁹ pariter institit occulta tētatio. *To. 5. de Ciuit. Dei, li. 12. c. 6.*

In duobus
similiter om-
nino affectis
& tentatis,
quorum al-
ter peccato
resistit, alter
cōsētit, maxi-
mè cernitur
libertas ar-
bitrij.

*1. Ioan. 3.

Quomodo in
eodem opere

Omnis qui habet *spem hāc in ipso, castificat semetipsum, sicut & ipse castus est. Videte quemadmodū nō abstulit liberū arbitriū, vt diceret, castificat semetipsū. Quis nos castificat nisi Deus? Sed Deus te nolentē non castificat. Ergo quod adiungis voluntatem tuam Deo,

castificas te metipsum. Castificas te, non de te, sed de illo qui venit, ut habiter in te. Tamen quia ago ibi aliquid voluntate, ideo & tibi aliquid tributum est, ut dicas sicut in Psalmo: * Adiutor meus esto, ne derelinquas me. Si dicis, Adiutor meus esto, aliquid agis. Nam si nihil agis, quomodo ille adiuuat? Tom. 9 in epist. Ioan. tract. 4.

pio Deus simul & liberum arbitrium agat. * Psal 26.

Nec ideo tamen de hac re (de domanda concupiscentia mala) solis votis agendum est, ut non iubeatur adnitendo etiam nostrae efficacia voluntatis. Adiutor enim noster Deus dicitur, Nec adiuuari potest, nisi qui aliquid sponte conatur, quia non sicut in lapidibus insensatis, aut sicut in eis, in quorum natura rationem voluntatemque non condidit, salutem nostram Deus operatur in nobis. Tom. 7. de peccat. mer. & remiss. lib. 2. cap. 5.

Adiuuari non potest, nisi qui sponte aliquid conatur.

Non sicut in lapidibus insensatis, Deus in homine salutem operatur.

Omne (inquit) datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens a Patre luminum, sine quo nihil possumus facere, sed ipse in nobis facit opera, non tamen omnino sine nobis. Cooperatores quidem Dei sumus, sicut dicit Apostolus. Vult siquidem Deus, ut eum oremus, & ut ei aduenienti & praestolanti ad ostium aperiamus sinum voluntatis nostrae, & ei consentiamus. Tom. 9. Scala paradisi, cap. 10.

* Iacob. 1. Deus in nobis facit opera bona, non tamen nobis non cooperantibus.

* 1. Cor. 3.

Fit ut per ignorantiam vel inhrimitatem, non exertis aduersus concupiscentiam totis viribus voluntatis, eidem ad illicita etiam nonnulla cedamus, tanto magis & crebrius, quanto deteriores, tanto minus & rarius, quanto meliores sumus. To. 7. de pecc. mer. & remiss. lib. 1. cap. 39.

Ne vero homo in ultimam faciem desiderii reuolutus, arduum virtutis iter, & quanuis adiuuante gratia Dei, non nisi labore gradiendum, inertis sibi credere posse deferri, & nullius laboris industriam studio sui profectos adhiberet: ita inter se atque homines Deus tempora officiaque distribuens, ordinavit, ut vocatione ipsius bonorum principia sumeremus, vocati autem atque illuminari, vias mandatorum eius boni ingenii intelligentia nosceremus, & eas libero vel eligeremus, vel relinqueremus arbitrio. Quas tamen si ipsius fulti adiutorio continua deuotione sequeremur, in fine rursus non repugnantem mandatis suis, subiectam

Homini est vias mandatorum Dei, libero vel eligere vel relinquare arbitrio.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

*Rom. 7.

*Matt. 11,

1. Ioan. 5.

*2. Tim. 2.

In agone hu-
ius vitæ cer-
tantes Deus

adiuvat, &
coronas vin-

centibus lar-
gitur eter-

nas. Penes
liberum ar-

bitrium, pa-
rare locum

Deo vel Dia-

bolo.

Deus adiu-

tor noster nō
esset, n. j. &
nos aliquid

ageremus.

in nobis obedientiam coronaret. Liberum verò quod ab eo habemus arbitrium, prono ad nequitiam lapsu fuit, & cum ad virtutis indolem, Dei auxilio deserente nihil possit, ad genus omne peccati idonea fultum virtute subsistit. Trahit enim Lex * in membris nata peccati; & Deus à leni * iugo mandatorum suorum leuique sarcina recedentes, atq; in peccati durissimā seruitutē libero à iustitia volūtatibus arbitrio defluentes, secundū suam iustitiam derelinquit. Eos verò qui vocationis munus congrua pietate susceperint, qui carnalibus nō subiugantur illecebris, qui iactante vitio, auaritiæ facibus, vento superbiæ caruerūt, & quantum in homine est, Dei in se bona seruantes, ad spiritalia exercitia omne studium cōtulerunt, & in agone * huius vitæ certantes adiuuat, & coronas vincētibus largitur æternas: ipse rursus delinquentes deserit, resistentes indurat, cōtemnentes condemnat. To 7. de predest. & gratia, c. 9.

In tuo arbitrio Deus posuit, cui pares locum: Deo, an Diabolo. Cum paraueris, qui possidebit, ipse imperabit. To. 10. lib. quinquaginta Homil. Homil. 16.

Prorsus hoc credite sic, vos agere bona voluntate: quia vultis, utique agitis: non enim adiutor est ille, si nihil agatis. Nō enim cooperator est ille, si nihil operamini. To. 10. de verbis Apostoli, ser. 13. Idem habet de perfectione iustitiæ, cap. ultimo versus finem. Pertinet etiam huc ex cap. 5. de iustificatione art. 4. & 5.

VI. Cum libertate arbitrij nec pugnare Dei præscientiam, nec prædestinationem.

Quo modo se habeant tortuosissimæ concertationes & disputationes Philosophorum: nos ut confitemur summum & verum Deum, ita voluntatem summamque potestatem ac præscientiam eius confitemur. Nec timemus, ne ideò voluntate non faciamus, quod voluntate facimus: quia id nos facturos ille præsciuit, cuius præscientia falli non potest. Tom. 5. de Ciuit. Dei, lib. 5. cap. 9.

Si dicitur Pharaonem non potuisse mutari, quia eum præsciuerat Deus non esse mutadū. Respondetur,
Dei

Dei præscientiā nō cogere hominē, vt talis sit, qualem præsciuit Deus: sed præscire talē futurum, qualis futurus est, quanuis eū non sic fecerit Deus. Quē si cogeret esse, hoc vtiq; cogeret, quod non est. Porro si hoc præscierat futurū esse, quod nō est, præscientia nō est. Quod de Deo quā impiē dicatur, aduertit quilibet, qui peccatis suis inde blāditur, quod Deus eū peccatorem futurum esse præscierit. *Tom. 7 de prædest. & gratia, c. 15.*

Dei præscientia non cogit hominem vt talis sit, qualem illum futurum præsciuit.

Euodius. Nondum video, quomodo tibi non aduersentur hæc duo: Præscientia Dei de peccatis nostris, & nostrum in peccando liberum arbitrium. Nam & iustum Deum necesse est fateamur, & præscium. Sed scire vellē, qua iustitia puniat peccata, quæ necesse est fieri: aut quomodo non sit necesse fieri, quæ futura esse præsciuit. Aut quomodo non creatori deputandū est, quicquid in eius creatura fieri necesse est. Augustinus. Vnde tibi videtur aduersum esse liberum arbitrium nostrum præscientiæ Dei? Quia præscientia est, an quia Dei præscientia est? Euodius. Quia Dei potius. Augustinus. Quid ergo, si tu præscires peccaturum esse aliquem, non esset necesse vt peccaret? Euodius. Imò necesse esset vt peccaret. Non enim aliter esset præscientia mea, nisi certa præscire. Augustinus. Non igitur, quia Dei præscientia est, necesse est fieri, quæ præscierit: Sed tantummodo quia præscientia est, quæ si non certa prænoscit, vtiq; nulla est. Euodius. Consentio. Sed quorsum ista? Augustinus. Quia, nisi fallor, non continuò tu peccare cogeris, quem peccaturum esse præscires. Neque ipsa præscientia tua peccare eū cogeret, quanuis sine dubio peccaturus esset. Nō enim aliter id futurum esse præscires. Sicut itaque non sibi aduersantur hæc duo, vt tu præscientia tua noueris, quod alius sua voluntate facturus est: ita Deus neminem ad peccandum cogens, præuidet tamen eos, qui propria voluntate peccabunt. Cur ergo non vindicet iustus quæ fieri non cogit præscius? Sicut enim memoria tua non cogis facta esse quæ præterierunt: sic Deus præscientia sua non cogit facienda, quæ futura sunt. Et sicut tu quædam quæ fecisti, meministi, nec

Præscientia Dei peccatis non adfert necessitatē.

Exemplo declaratur Dei præscientia liberum arbitrium non tolli.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

*In ordine
causarum qui
Deo certus
est, etiam no
stra volūta-
tes continen-
tur, liberè ta-
mē agentes.
Prædestina-
tio, qua Deus
constituit ho-
mini donum
aliquod su-
pra naturam
tribuere, non
impedit, quò
minus homo
liberè præ-
stet ea quæ
ad illud donū
obtinendum
vel conseruā-
dū pertinet.
* Hier. 9.
1. Cor. 1.
2. Cor. 10.
Retenta præ-
scientia Dei
non cogimur
voluntatis
arbitriū tol-
lere: nec con-
trā, hoc posi-
to, illam
negare.*

tamen quæ meministi omnia fecisti: ita Deus omnia
quorum ipse auctor est præscit, nec tamen omnium quæ
præscit, ipse auctor est: quorum autem non est malus
auctor, iustus est ultor. *Tom. .de lib. arbit lib. 3. c. 4.*

Non est consequens, ut si Deo certus est omnium ordo
causarum, deò nihil sit in nostræ voluntatis arbitrio. Et
ipsæ quippè nostræ voluntates in causarum ordine sunt,
qui certus est Deo, eiusq; præsciētia cōtinetur: quoniā
& humanæ volūtales humanorum operum cause sunt. At-
que ita qui oēs rerum causas præsciuit, profectò in eis
causis etiam nostras voluntates ignorare non potuit,
quas nostrorum operum causas esse præsciuit. *Ibid.*

Sicut ille, quem castum futurum esse præsciuit, quā-
vis id incertum habeat, agit, ut castus sit: ita ille quem
castum futurum prædestinavit, quanvis id incertum ha-
beat, non idēdō nō agit, ut castus sit, quoniam Dei dono
se audit futurum esse, quod erit: imò etiam gaudet e-
ius charitas, nec inflatur, tanquā id non acceperit.

Non solū ergo prædicatione prædestinationis ab hoc
opere nō impeditur, verūm hoc adiuuat ut cū * glo-
riatur, in Domino gloriatur. Quòd autem dixi de ca-
stitute, hoc de fide, hoc de pietate, de charitate, de per-
seuerantia, & ne pergam per singula, hoc de omni o-
bedientia, qua obeditur Deo, veracissimè dici potest,

Tom 7. de bono perseuerantia, c. 17.

Non ergo propterea nihil est in nostra voluntate,
quia Deus præsciuit, quid futurum esset in nostra volun-
tate. Non. n. qui hoc præsciuit, nihil præsciuit. Porro si
ille, qui præsciuit, quid futurum esset in nostra volun-
tate: non utique nihil, sed aliquid præsciuit: profectò
& illo præsciēte, est aliquid in nostra voluntate. Quo-
circa nullo modo cogimur, aut retenta præscientia
Dei, tollere voluntatis arbitrium: aut retento volūta-
tis arbitrio, Deum, q̄ nefas est, negare præscium futu-
rorum: sed vtrunq; amplectimur, vtrunq; fideliter &
veraciter confitemur. Illud ut benè credamus, hoc ut
benè viuamus. Malè autem viuitur, si de Deo non bene
creditur. Vnde absit à nobis eius negare præscientiā, ut
liberi esse velimus, quo adiuuate sumus liberi, vel eri-
mus.

mus. Proinde nō frustra sunt leges, obiurgationes, exhortationes, laudes & vituperationes, quia & ipsas futuras esse præs-ciuit, & valent plurimū, quantū eas valituras esse præs-ciuit: & preces valēt ad ea impetrāda, quæ se precantibus concessurum esse præs-ciuit: & iusta præmia bonis factis, & peccatis supplicia cōstituta sunt. Neq; enim ideò peccat homo, quia Deus illum peccaturum præs-ciuit: Imò ideo non dubitatur ipsum peccare, cū peccat: quia ille, cuius præs-cientia falli non potest, nō fatum, non fortunam, non aliquid aliud, sed ipsum peccaturum esse præs-ciuit, qui si nō sit omnino, non peccat: sed si peccare noluerit, etiam hoc ille præs-ciuit. *Tom. 5. de ciuit. Dei, lib 5. c. 9.*

V II. Liberum arbitrium quid in Adamo ante peccatum potuerit.

Liberum arbitrium quod homini datum est, quādo primū creatus est rectus, potuit non peccare, sed potuit & peccare: hoc autem nouissimum eò potentius erit, quò peccare non potuerit. Verū hoc quoq; Dei munere, non suæ possibilitate naturæ. *Tom. 5. de ciuitate Dei, lib 22. c. 30.*

Nam vt calcatius liberum arbitrium cū possibilitate bono, quo valeret implere quod voluisset Adam, factum esse intelligas, audi quid dicit Scriptura sancta in libro Ecclesiastico: *Deus, inquit, ab initio fecit hominē, & reliquit illum in manu consilij sui, adiecit mandata & præcepta: Si volueris mandata seruare, cōseruabunt te, & fidem facere beneplacitam in perpetuum: Apposui tibi ignem & aquam, ad quod volueris porrigere manum tuam. Ante hominē est vita & mors, bonum & malum, & quod voluerit, dabitur illi. Quid est autem: & reliquit illū in manu consilij sui: nisi dimisit eum in possibilitate liberi arbitrij sui? In manu enim possibilitas intelligitur: Ipsa est prima gratia, qua primus homo stare potuisset, si seruare mandata Domini voluisset. *Tom. 7. libr. 3. hypog. prope initium.*

Arbitrium ab arbitrando rationali consideratione, vel discernēdo quid eligat, quidūe recuset, puto quòd nomen accepit: vel ideò liberum arbitrium dictum, quod

Quomodo leges, obiurgationes, exhortationes, laudes, vituperia, præmia, supplicia, preces, cum diuina constant præs-cientia.

Quomodo diuina præs-cientia non tollat libertatem hominis, cū peccat vel benè agit: sed potius eam confirmet.

Liberū arbitriū in Adamo potuit peccare, & potuit non peccare.

*Adamus iustitia originis li ornatu poterat bona velle, & quod voluisset efficere. * Eccl. 15.*

In homine protoplasto fuit liberum

Confessionis Augustiniana Lib. II.

arbitrium
integrū, hoc
est, possibili-
tas agendi
quod voluis-
set.

Adamus
ante peccatū
quicquid vo-
luit potuit,
quia quic-
quid non po-
tuit, noluit.
* Psal. 143.

quodd in sua positum sit potestate, habens agendi quod velit possibilitatem, quod est vitalis & rationalis animę motus. Sed huiusmodi, ut antè iam dixi, fuit in homine protoplasto, cū ante peccatum maneret illæsus. *Ibidem paulò infra.*

In paradiso enim, etiam si non omnia poterat ante peccatum, quicquid tamen non poterat, non volebat, & idè poterat omnia quæ volebat. Nūc verò, sicut in eius stirpe cognoscimus, & diuina Scriptura testatur, * Homo vanitati similis factus est. *Tom. 5. de Ciuitate Dei, lib. 14. c. 15.*

Per velle ergo malum rectè perdidit posse bonum qui per posse bonū potuit vincere velle malū. Quem iustè Deus iam delicto captiuum, voluntati deprauatæ dimisit, ut hæc eidem esset pœna in non faciendo quod velit, qui semper, si Deo fuisset obediens, sufficere posset ad omne bonum quod voluisset. *Tom. 7. hypognost. lib. 3. prope initium.*

VIII. Liberum arbitrium ad persistendum in bono, etiam in natura integra gratia indiguiffe.

Liberum ar-
bitrium ad
malum suffi-
cit sibi, ad bo-
num non, nisi
adiuuetur
à Deo.

Ut non potest
salus accepta
sine Dei gra-
tia custodiri,
ita nec amis-
sa, sine Dei
gratia repa-
rari.

* Genes. 2.
* Eccles. 7.
Deus quare
permiserit
primū homi-
nem cadere.

Quid valeat liberum arbitrium non adiutum, in ipso Adam demonstratum est. Ad malum sufficit sibi, ad bonum non, nisi adiuuetur à Deo. *To. 9. de cant. nouo. c. 8.*

Natura enim humana, etiam si in illa integritate, in qua condita est, permaneret, nullo modo seipsam creatore suo nō adiuuante seruaret. Cū igitur sine Dei gratia salutē non posset custodire, quam accepit, quomodo sine Dei gratia potest reparare, quam perdidit? *Tom. 2. epist. 106 sub finem, ad Bonifacium.*

Creatus est * primus homo in natura sine culpa, in natura sine vicio, creatus est * rectus, non se fecit re-ctum. Quid se autem fecerit, notum est, cadens à manu figuli fractus est. Regebat enim eum ipse, qui fecerat, voluit deferere à quo factus erat, permisit Deus, tanquam dicens: Deferat me, & inueniat se, & miseria sua probet, quia nihil potest sine me. Hoc modo ergo ostendere voluit Deus homini, quid valeat liberum arbitrium sine Deo. *Tom. 10. Serm. 11. de verbis Apostoli.*

Sine

Sine gratia nec in paradiso vllum meritum esse potuisset. Quia etsi peccatum in solo libero arbitrio erat constitutum, nō tamen iustitiæ retinendæ sufficiebat liberum arbitriū, nisi participatione immutabilis boni diuinum adiutoriū præberetur. Sicut enim mori est in hominis potestate cū velit: nemo est enim, qui nō seipsum, vt nihil aliud dicam, vel non vescēdo potest occidere: ad vitam verò tenendam voluntas non satis est, si adiutoria siue alimentorum, siue quorumq; tutaminum defint: sic homo in paradiso ad se occidēdum, relinquendo iustitiam, idoneus erat per voluntatem: vt autem ab eo teneretur vita iustitiæ, parum erat velle, nisi ille, qui eum fecerat, adiuuaret. *Tom 3. In Enchirid. cap. 106.*

*Ad iustitiam
retinendam
non sufficie-
bat in paradē
so liberum
arbitrium.*

Sic erat institutus (*primus homo*) vt si de adiutorio Dei fideret, bonus homo malū angelū vinceret: si autē creatorem atq; adiutorem Deum superbē sibi placendo defereret, vinceretur: meritum bonum habens in adiuta diuinitus voluntate recta: malum verò in deferente Deum voluntate peruersa. *Tom 5. de Cuius Dei, lib. 14. c. 27. Lege & de corrept & gratia, c. 12.*

*Meritū bonū
est, in adiuta
diuinitus vo-
luntate recta.*

IX. Deum non operari mala opera, ita vt bona: verū illa permissiue tantū, hæc propriè & per se.

Nusquam legimus in sanctis Scripturis: Nō est voluntas nisi à Deo. Et rectè non scriptum est, quia verum non est: alioquin etiam peccatorū, quod absit, auctor est Deus, si non est voluntas nisi ab illo, quoniā mala voluntas iam sola peccatum est, etiā si desit effectus, id est, si non habeat potestatem. Porro cū voluntas mala potestatem accipit, implere quod intendit, ex iudicio Dei venit, * apud quem non est iniquitas. Punit enim etiam isto modo, nec ideò iniustè, quia occultè. *Tom 3. de spir. & lit. c. 31.*

*Voluntas ma-
la non est à
Deo.
* Rom. 9.*

Detestanda & abominanda opinio est, quæ Deum cuiusquam malæ voluntatis aut malæ actionis credit auctorem, cuius prædestinatio nunquam extra bonitatem, nunquā extra iustitiam est. * Vniuersæ enim viæ Domini misericordia & veritas. Adulteria enim matronarum, & corruptelas virginū non instruere nouit

*Detestanda
eorum opinio
qui Deū pec-
cati faciunt
auctorem.*

** Psalm. 24.
sancta*

Confessionis Augustiniana Lib. II.

2. Cor. 13.

*Deus neque
excitator, ne
que suaser
est mali, ne-
que ad illud
impellit.*

** Matth. 16.*

Rom. 2.

*Iudicium fu-
turum non*

*esset, si homi-
nes Dei vo-*

*luntate pec-
carent.*

** Matth. 25.*

Præscientia

Dei non est

causa pecca-

torum.

Psal. 40.

Act. 1.

Mala Iudæ

præsciuit

Deus, non

sancta diuinitas, sed damnare: nec disponere, sed punire. Quæ mala homines cum admittunt, suis concupiscentijs & cupiditatibus seruiunt, quas ab illa prima voluntariæ præuaricationis labe traxerunt. Cum autem declinant à malo, & faciunt bonum à Domino gressus hominis diriguntur, ut viam eius velit. Propter quod dicit Apostolus: Oramus autem ad Dominum, ut nihil mali faciatis, non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est, faciatis. Non ergo casus reuentium, nec malignitatem iniquorum, neque cupiditates precantium, prædestinatio Dei aut excitauit, aut suaserit, aut impulit: sed planè prædestinauit iudicium suum, quo unicuique* retributurus est prout gessit, siue bonum, siue malum. Quod iudicium futurum non esset, si homines Dei voluntate peccarent. Erit autem iudicium manifestissimè: & omnis homo quem discretio diuinæ sententiæ in sinistra* constituerit parte, damnabitur, quod non Dei, sed suam executus est voluntatem. *Tom. 7. ad Art. sibi falsò impositos, Art. 10.*

Nefas est Deo ascribere causas talium ruinarum: qui etsi ex æterna scientia præcognitum habet, quid vniuscuiusque meritis retributurus sit: nemini tamè per hoc quod falli non potest, aut necessitatem, aut voluntatè intulit delinquendi. Si ergo à iustitia & pietate quis deficit, suo in præceptis fertur arbitrio, sua concupiscentia trahitur, sua persuasione decipitur. Nihil ibi Pater, nihil Filius, nihil spiritus sanctus. Nec in tali negotio quicquam diuinæ voluntatis interuenit: cuius ope sciimus multos ne laberentur, retentos, nullos autem ut laberentur, impulsos. *Ibid. Art. 13.*

Vbi ergo commemoratio operum Iudæ malorum à sancto fit Spiritu in Psalmis priusquàm esset, præscitus est, non factus, quod talis aduersus Dei Filium futurus esset. Si enim factus esset, inculpabilis esset, & Dei opificio reputaretur, non Iudæ: Iniuste etiam in eum prolata sententiæ damnationis esset. Sed absit hoc à summo bono iudice, auctore omnium bonorum Deo, dānatore verò cunctorum malorum, quia mala Iudæ, ut dixi, præsciuit, non prædestinauit, vel fecit, & tamen in quibus

præ-

præsciuit, iudicio iusto tradēs eū * in reprobū sensum, ^{prædestinauit, vel fecit} ut impleret permisit. Et ideo permisit, quia per Spiritum sanctum eum periturum antè prædixit: * Quia si- ^{* Rom. 1.} cut Christum oportebat pati per iudam, præcinente Spiritu S. per Prophetas: ita oportebat * iudam perire, ^{* Psal. 40.} eodem sancto Spiritu prædicente. ^{Act. 1.} Tom. 7. lib. 6. Hypog.

Tenenda est igitur inconcussæ huius disputationis Regula, quæ diuinis testimonijs claruit, Peccatores in malis proprijs, antequàm essent in mundo, præscitos ^{Peccatorum} esse tantum, non prædestinatos: poenam autem eis esse ^{mala præsci-} prædestinatam, secundum quod præsciti sunt ^{Ibidem, ta, poena præ-} circa medium. Plura, de peccatorum meritis & remiss. li. 2. ^{destinata} c. 17. Et de ordine, lib. 2. c. 7.

X. Per liberum arbitrium sine gratia Dei præcepta impleri non posse.

Illud verò, quod dicunt, sufficere homini liberum arbitriū ad Dominica præcepta implenda, etiam si Dei gratia, & Spiritus sancti dono ad opera bona non adiuuetur, omnino anathematizandum est, & omnibus execrationibus detestandum. Qui enim hoc asserunt, à gratia Dei penitus alieni sunt: qui ignorantes Dei iustitiā, sicut de Iudæis dicit Apostolus, & suam ^{Rom. 10.} volentes constituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti: Plenitudo quippe Legis non est nisi caritas. Et utique ^{Rom. 13.} caritas Dei diffusa est in cordibus nostris, non per nos ^{Rom. 5.} ipsos, nec viribus propriæ volūtatis, sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Valet itaque liberum arbitrium ad opera bona, si diuinitus adiuuetur, quod fit humiliter petendo & faciendo. Tom. 2. epist. 89. quæst. 2. ad Hilarium.

Damnat hīc Augustinus, Christiane Lector, Pelagianos, qui omnia mandata Dei ex caritate à nobis impleri posse sine gratia dicebant: Caritatē. n. viribus nostris absq. dono Dei asserēbāt acquiri. Quare immeritò aduersarij quosdā ex Theologis Scholasticis Pelagianismi accusant: cū eorū nemo doceat, sine Dei gratia omnia Dei mādata seruari posse, sed fortè aliquod, illudq. non ex caritate, sed tantū (ut ipsi loquuntur) secundum substantiā actus.

Pelagia-

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

Pelagianam autem hæresim in hunc modum esse accipiendam paulò post, cum recitabitur, agnosces.

Phreneticis comparatur, qui ad faciendam iustitiã, gratiam Dei necessariam non esse contendunt.

Phrenetici cum sint insani, adeo se sanos putant, ut nec medicum querant, & tanquam importunum insuper cædant. Sicut isti Christum insana superbia quodammodo cædunt, cuius gratiæ tam benignum adiutorium ad faciendam iustitiam, dato legis præcepto, necessarium non esse contendunt. Desinant ergo sic insanire, & ad hoc se intelligant habere, quantum possunt, liberum arbitrium, non ut superba voluntate respuant adiutorium, sed ut pia voluntate inuocent Dominum. Hæc enim voluntas libera tanto erit liberior, quanto sanior: tanto autem sanior, quanto diuinæ misericordiæ gratiæque subiectior. *Ibid.*

Est igitur gradus in iustitia: nã qui amplius percipit Spiritum sanctum, magis potest seruare Dei mandata.

** Ioan. 14.*

** Rom. 10.*

Et si alia causa querenda est, non nunc eius inquisitione in longiorem, quam oportet modum sermo iste mittendus est: dum tamen constet, sine Spiritu sancto Christum nos * diligere, & mandata eius seruare non posse, & id nos posse atque agere tanto minus, quanto illum percipimus minus: tanto autem amplius, quanto illum percipimus amplius. *To. 9. tract. 74. in Euan. Ioa.*

Pelagius & Celestius Catholica cõmunionem priuati.

Quid igitur mirum, si caritas dicatur forma fidei, cum sit ei ad gendi principium?

Pelagiani cum profiteatur se esse Christianos, ipsi gratiæ Christi sic aduersantur, ut se humanis viribus diuina existiment implere madata: ac sic etiam ipsi * ignorantes Dei iustitiam, & sua volentes cõstituere, iustitiæ Dei nõ sunt subiecti, nõ quidem nomine, sed tantum errore iudaizantes. Hoc genus hominum capita sibi inuenerrat Pelagiũ & Celestiũ, impietatis huius assertores acerrimos. Qui recet iudicio Dei, per diligentes & fideles seruos eius etiam Catholica cõmunionem priuati sunt, & propter cor impœnitens, adhuc in sua dãnatione persistunt. *To. 2. epist. 200. propè initiũ, ad Asellicum Episcopum.*

Pelagianorum est Hæresis, hoc tempore omnium recentissima à Pelagio monacho exorta, quem magistrum Celestius sic secutus est, ut sectatores eorum Celestiani etiam nuncupentur. Hi Dei gratiæ, qua prædestinati sumus, in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, & qua eruimur de potestate tenebrarum, ut in eum credamus, atque in regnum ipsius transferamur, propter

propter quod ait: *Nemo venit ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo, & quæ diffunditur caritas in cordibus nostris, ut fides per dilectionem operetur, in tantum inimici sunt, i. ut sine hac posse hominem credant facere omnia diuina madata: cum si hoc verum esset, frustra Dominus dixisse videretur: *Sine me nihil potestis facere. Deniq; Pelagius à fratribus increpatus, quod nihil tribueret adiutorio gratiæ Dei, ad eius madata facienda, correptioni eorū hactenus cessit, ut non eā libero arbitrio præponeret, sed infideli calliditate supponeret, dicens: 2. Ad hoc eam dari hominibus, ut quæ facere per liberū iubentur arbitriū, facilius possint implere per gratiā. Dicēdo utique, ut facilius possint, voluit credi, etiam si difficilius, tamē posse homines sine gratia facere iussa diuina. 3. Illam verò gratiā Dei, sine qua nihil boni possumus facere, non esse dicunt, nisi in libero arbitrio, quod nullis suis præcedētibz meritis ab illo accepit nostra natura. 4. Ad hoc tantum ipso adiuuante per suam legem atque doctrinam ut discam⁹, quæ facere, & quæ sperare debeamus. Nos autem ad hoc per donum Spiritus sancti, ut quæ didicerimus esse facienda faciamus. Ac per hoc diuinitus nobis dari scientiam confitentur, qua ignorantia pellitur. 5. Caritatem autem dari negant, qua piè vivitur: ut scilicet cū sit Dei donum* scientia, quæ sine caritate inflat, nō sit Dei donū ipsa caritas, quæ ut scientia nō inflat, ædificat. 6. Destruunt etiā orationes, quas facit Ecclesia, siue p infidelibus, & doctrinæ Dei resistētibus, ut cōuertātur ad Deū: siue p fidelibus, ut augeatur eis fides, & perseuerent in eo. Hæc quippe non ab ipso accipere, sed à seipsis homines habere cōtendunt, gratiam Dei, qua liberamur ab impietate, dicentes. 7. Secundum merita nostra dari. *Tom. 6. de Hæresibus, hæresi 38.*

trij putauit Pelagius, ad omnia præstanda, quæ Deus præcipit, tantum requiri doctrinam, vel scientiam legis, quam scientiam donum esse Dei confitebatur.

* 1. Cor. 8. 5. Caritatem non esse Dei donum, sed viribus liberi arbitrij acquiri posse. 6. Conuersionem ad Deum, fidem, eiusq; augmentum, & perseuerantiam non à Deo, sed à seipsis homines habere contendit Pelagius, vnde & preces tollit, quas ad id impetrandum facit Ecclesia.

* Ioan. 6.

* Rom 5.

* Gal. 5.

1. Credunt Pelagiani, posse ab homine sine gratia omnia diuina madata fieri.

* Ioan. 15.

2. Ad hoc dari gratiā hominibus, dixit Pelagius, ut quæ facere per liberū arbitrium iubemur, facilius possint impleri per gratiā: ergo secundum Pelagiū gratia datur non ad necessitatē, sed ad facilitatem bene operandi.

3. Gratiā sine qua nihil possumus facere, dixit Pelagius esse vires ipsas liberi arbitrij.

4. Cū viribus liberi arbitrij

Confessionis Augustiniana Lib. II.

7. Gratiam, qua liberamur ab impietate, dicebat Pelagius, secundum merita nostra dari.

Placuit, Christiane Lector, huc adscribere Pelagianam heresim, cum ut ex ea sine furo discas, quomodo intelligenda sint, quae proximè recitata fuerunt testimonia, tum ut sine ullo studio partiū expēdas, nū aduersarij qui nos toties Pelagianismi accusant, Pelagianam heresim satis intelligāt. Nos septe illa pronuntiata Pelagianorū quibus ipsorū heresis tota nititur, & numeris suprà notātur constanter negamus. Nos nemine sine excitāte & adiuuāte Dei gratia iustificari posse dicimus. Nos liberū nostrū arbitrium excitari & adiuuāti Deo assentiri posse & cooperari, sicq; per fidē spem & caritatē ad iustitiā preparari, non iustitiā mereri docemus. Nos iustū hominē ex caritate bona opera Deo adiuuante effuere posse, ac illa Dei esse dona, & simul vñā eternā mereri profiteamur. Quid haec cū Pelagianis? Videāt aduersarij, ne Pelagianos imprudenter insectando Bardesani, fiant, vel Manichaei, vel Abaylardistae qui liberum hominibus ademerunt arbitrium. Videant etiam ne Christo iniuriam faciant, qui amicis suis, quibus caritatis donum & Spiritum sanctum suo sanguine meruit, donum merendi mereri nequiverit. Sed de his postea.

Gen. 6.

Ecclesia ut
faciat māda-
ta Dei adiu-
uatur spiritu
Dei.

*Psal 118.

*2. Cor. 6.

*Rom. 5.

Isa. 11.

Quid significat, quod arca in lōgitudine habuit trecentos cubitos, & in latitudine quinquaginta, & in altitudine triginta? Sācta Ecclesia, ut faciat mandata Dei, adiuuatur spiritu Dei, dicente Psalmographo: * Viam mandatorū tuorū cucurri, cum dilatasti cor meū. Nisi dilatatū cor habuisset, viā Domini minimè cucurrisset. Et vnde dilatatur cor, nisi per caritatē spiritalem? Hinc & beatus Apostolus simili plasmographo voce cōsentit: * Os nostrū patet ad vos, o Corinthij, cor nostrū dilatatū est. Vnde quāso dilatatū est? Gratia, inquit, * Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritū sanctū qui datus est nobis. Ergo accepto Spiritu S. operatur Ecclesia cū dilatactione praecepta Dei, quae sine gratia Spiritus sancti nequaquā poterit operari. Hunc enim Spiritū septiformem scriptura sancta commemorat & commendat. Septies ergo septem fiunt quadraginta nouem, & addito vno ut compleatur numerus, fiunt quin-

quingenta. Vnde & Dominus ascendēs in cœlum, *Luc. 24.*
 quinquagesimo die misit Spiritum sanctum, vt corda *Act. 2.*
 credentium dilataret. Trecenti verò cubiti significāt
 decem pr̃cepta legis, decies enim triginta, fiunt tre-
 centa. Sed hęc pr̃cepta non possunt impleri; nisi ca- *Pr̃cepta im-*
 ritate faciente, id est, Spiritu sancto, qui significatur *pleri nō pos-*
 in latitudine quingenta cubitorum. Idcirco arca *sunt; nisi car-*
 vtrunq; numerum habet. Nam & ipsa opera bona pro- *tate faciēte.*
 pter supernum finem facit Ecclesia, quod significant
 triginta cubiti altitudinis. *Tom. 4. 65. quæst. q. 53.*

XI. *Non omnia opera, quæ ante iustificationem ab infideli-
 bus vel alijs peccatoribus fiunt, verè esse peccata
 aut odium Dei promereri.*

Quædā facta (loquitur de operibus impiorum) vel legi-
 mus, vel nouimus, vel audiuius, quæ secundū iu-
 stitiæ regulā nō solū vituperare nō possumus, verū et-
 iā meritò recte q; laudamus. *Tom. 3. de Spir. & lit. c. 27.* *Sine aliqui-*
 Sicut non impediunt à vita æterna iustum, quedam *bus bonis ope-*
 peccata venialia, sine quib⁹ hęc vita nō ducitur: sic ad *ribus diffi-*
 salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona o- *cillimè vitæ*
 pera, sine quibus difficillimè vita cuiuslibet pessimi *cuiuslibet*
 hominis inuenitur. *Ibid. c. 28.* *pessimi ho-*
minis inue-

Polemo ergo si ex luxurioso cōtinēs fact⁹ ita sciret,
 cuius esset hoc donū, vt eum abiectis superstitionibus *nitur.*
 gentiū piè coleret, nō solū cōtinens, sed etiā veraciter *Polemo eth-*
 sapiēs & salubriter religiosus existeret: quod ei nō tā *nicus ex lu-*
 rium ad præsens vitæ honestatē, verū & ad futuram *xurioso cōti-*
 immortalitatem valeret. *Tom. 2. epist. 130. ad Circenses.* *nens factus*
non sine Dei

Nō debemus improbare iustitiā hominis, quæ prius
 esse cœpit, quàm coniūgeretur Ecclesiæ, sicut esse cœ- *donō.*
 perat iustitia Cornelij, priusquam ipse esset in plebe *Iustitiam ho-*
 Christiana: quæ neq; si improbaretur, dixisset ei Ange- *minis necdū*
 lus: *Acceptæ sunt elemosynæ tuæ, & exauditæ sunt *Ecclesia con-*
 orationes tuæ, neque si sufficeret ad capeffendum re- *iuncti, non*
 gnum cœlorum, vt ad Petrum mitteret, moueretur. *improbādam*
esse exemplo
Cornelij de-
cetur.
Tom. 7. de Baptis contra Donatist lib. 4. c. 23.

Neq; enim & Cornelij gētilis hominis orationes nō *Act. 10.*
 sunt exauditæ, aut elemosynæ non sunt acceptæ. Imò *Ibidem:*

Confessionis Augustiniana. Lib. II.

& angelū ad se mitti, & missū meruit intueri, per quē
 posset utiq; sine hominis alicuius accessu cūcta neces-
 saria discere. Sed quoniam quicquid boni in orationi-
 bus & eleemosynis habebat, prodesse illi nō poterat,
 nisi per vinculum Christianæ societatis & pacis incor-
 poraretur Ecclesiæ, iubetur mittere ad Petrū, & per il-
 lū discit Christum, per illum etiā baptizatus, Christia-
 no populo, cōsortio quoq; cōmunionis adiūgitur, cui
 sola bonorū operum similitudine iungebatur. Perni-
 ciosè quippè contēneret bonum, quod nondum habe-
 bat, superbiens ex illo, quod habebat. *Ibid. lib. 1. c. 8.*
 Est ista quædā in operibus Legis iustitia, quando si-
 ne suo præmio relicta nō est: ut qui fecerit ea, viuat in
 eis. Vnde & ad Romanos dicit: * Si enim Abraham ex
 operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non ad
 Deum. Aliud est ergo non iustificari, aliud non iustifi-
 cari apud Deum. Qui omnino non iustificatur, nec il-
 la seruat, quæ tempore habet præmium, nec illa quæ
 æternum. Qui autem in operibus legis iustificatur, nō
 apud Deum iustificatur, quia temporalem inde expe-
 ctat visibilemq; mercedem. Sed tamen est etiam ista,
 ut dixi quædam, ut sic dicam, terrena, carnalisq; iusti-
 tia. Nam & ipse Apostolus eam iustitiam vocat, cū
 alibi dicit. * Secundū iustitiā, qua in lege est conuer-
 satus, sine querela. *Tom. 4. expos. Epist. ad Galat. c. 3.*
 Rempublicam primi Romani constituerunt, auxe-
 runtq; virtutibus, etsi non habentes veram pietatem
 erga Deum verum, quæ illos etiam in æternam ciuita-
 tem posset salubri religione perducere, custodientes
 tamen quādam sui generis probitatem, quæ posset ter-
 renæ ciuitati constituendæ, augendæ, conseruandæq;
 sufficere. Deus enim sic ostendit in opulentissimo &
 præclaro imperio Romanorum, quantum valerent ci-
 uiles etiam sine vera religione virtutes, ut intellige-
 retur, hac addita fieri homines ciues alterius ciuita-
 tis, cuius rex veritas, cuius lex caritas, cuius modus æ-
 ternitas. *Tom. 2. epist. 5. ad Marcellinum, versus finem.*
 Quod ergo Augustin saepenumero disputat, ut cōtra duas e-
 pis. Pelag. li. 1. c. 3. & alibi, peccata esse quæcunq; ab infideli-
 bus

Cornelij genti
 lis hominis
 eleemosynæ
 & orationes
 antequā Ec-
 clesiæ incor-
 poraretur
 exaudite sūt
 & acceptæ.

Iustitia legis
 sine suo præ-
 mio non re-
 linquitur.

* Rom. 4.
 Aliud est nō
 iustificari, a-
 liud non iusti-
 ficari apud
 Deum.

Iustitia legis
 quæ non iusti-
 ficat apud
 Deum tempo-
 rale habet
 præmium, nō
 ergo peccatū
 est, vel odiū
 Dei promere
 tur.

* Philip. 3.
 Quantum va-
 leant ciuiles
 etiā sine vera
 religione vir-
 tutes, Deus
 in constituē-
 do, augendo,
 conseruādoq;
 Romano im-
 perio satis
 ostendit.

bus fuit: id ita accipiendum est, ut ex infidelitatis prava quadam contagione, non in Dei, sed in laudem propriam diriguntur. Nam & ipse Tom. 7. contra Iulianum Pelag. lib. 4. c. 3. versus finem explicat se in hunc modum: Si gentilis nudum operuerit, nunquid quia non est ex fide, peccatum est? Prorsus in quantum non est ex fide, peccatum est: non quia per seipsum factum, quod est nudum operire peccatum est: sed tali opere non in Domino gloriari, solus impius negat esse peccatum. Quid? quod eodem capite, cum virtutes gentilium negasset esse bonas, & Iulian. bonas esse contra contenderet: Scito, inquit, nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, per quod solum homo potest, ad eternum Dei donum regnumque perducere. Arbitrandum igitur est eum, qui infidelium laudabiles actiones ex seipsis peccata esse neget, bonas insuper, dummodo non beatæ vitæ meritorias, esse concedat, non sensisse id, quod quidam ex Augustino docere conantur, eas verè esse peccata atque odium Dei promereri.

Si quis autem non habens caritatem, quæ pertinet ad unitatem *spiritus & vinculum pacis, quo Catholica Ecclesia congregata connectitur, in aliquo schismate constitutus, ne Christum neget, patitur tribulationes, angustias, famem, nuditatem, persecutionem, pericula, carceres, vincula, tormenta, gladium vel flammam, vel bestias, vel ipsam crucem timore gehennarum & ignis æterni, nullo modo ista culpanda sunt, imò verò & hæc laudanda patientia est. Non enim dicere poterimus, melius ei fuisset, ut Christum negando, nihil eorum pateretur, quam passus est confitendo: sed existimandum fortasse tolerabilius ei iudicium futurum, quam si Christum negando cuncta illa vitaret: ut illud, quod ait Apostolus: Si tradidero corpus ut ardeam, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest: nihil prodesse intelligatur ad regnum celorum obtinendum, non ad extremi iudicii tolerabilius supplicium subeundum. Tom. 4. de pat. c. 26.

Neque enim hoc non est bonum, ut credat homo æterno supplicio se esse puniendum, si negauerit Christum, ut pro ista fide quaecumque supplicium perferat, & contemnat humanum. Proinde sicut negandum non est, etiam

*Ephes. 4.

Sunt ergo aliqua bona opera in his, qui sunt sine caritate.

Timore gehennæ Christi in tormentis non negare, etsi absque caritate ab

Confessionis Augustiniana Lib. 11.

salutem non
profit, donum
tamē Dei est.
* Gal. 4.

Habet ergo
voluntas hu
mana liberta
tem idoneam
ad volendum
& efficiendū
opera vitæ
præsentis, tã
bona quàm
mala.

iam hoc esse donū Dei, ita intelligendum est, alia esse
Dei dona filiorum illius Hierusalem quæ^{*} sursum li-
bera est mater nostra. *Ibid. c. 27.*

Esse fateamur liberū arbitriū omnibus hominib⁹, ha-
bens iudiciū rationis, non per quod sit idoneū, quæ ad
Deum pertinet, sine Deo aut inchoare, aut certè pera-
gere: sed tantū in operibus vitæ præsentis, tã bonis quã
etiã malis. Bonis dico, quæ de bono naturæ oriūtur: id
est, velle laborare in agro, velle manducare & bibere,
velle habere amicū, velle habere indumenta, velle fa-
bricare domū, vxorē velle ducere, pecora nutrire, ar-
tē discere diuersarū rerum bonarū, velle quicquid bo-
num ad præsentē pertinet vitam, quæ omnia non sine
gubernaculo diuino subsistūt, imò ex ipso & p ipsum
iunt, vel esse ceperūt. Malis verò dico, vt est velle ido-
lum colere, velle homicidium, velle adulteriū facere,
res alienas velle diripere, Deum viuentē in secula bla-
sphemare, velle turpiter viuere, velle maleficia disce-
re, velle inebriari & luxuriosè viuere, velle quicquid
nō licet, vel nō expedit operari. *To. 7 hyp. l. 3. post initium.*

*XII. Per liberum arbitrium sine gratia hominem nullo
modo posse, coram Deo iustam vitam in-
choare aut perficere.*

Nihil pieta-
tis atq; iusti-
tiæ in opere
vel in volun-
tate, sine Dei
auxilio esse
potest.
* Philip. 2.

GRatia Dei per Iesum Christū Dominum nostrum,
quod fides vera & Catholica tenet, semper Ecclesia
pusillos cum magnis à morte primi hominis, ad vitā
secundi hominis transfert: nō solū peccata delēdo,
verum etiam ad non peccandum rectēque viuendum,
eos qui iam vti possunt voluntatis arbitrio, sic adiunā-
do, vt nisi adiunget, nihil pietatis atque iustitiæ, siue in
opere siue etiã in ipsa volūtate habere possimus. Deus
quippe^{*} operatur in nobis & velle & operari pro bo-
na voluntate. *Tom. 2 epi. 106. ad Paulinum, prope initium.*

Si quis per naturæ vigorē bonū aliquod, q ad salutē
ptinet vitæ æternæ cogitare, vt expedit, aut eligere, si-
ue saluari, id est, Euangelicę prædicationi consentire
posse confirmat, absque illuminatione & inspiratione
Spiritus sancti, qui dat omnibus suauitatem in cōsen-
tiendo & in credēdo veritatem, hæretico fallitur spi-
ritu, non intelligēs vocem Dei in Euangelio dicentis:

*Sine me nihil potestis facere. Et illud Apostoli: Nō q̃ *Ioann. 14.
idonei sim⁹ cogitare aliqd à nobis, quasi ex nobis, sed *2. Cor. 3.
sufficiētia nostra ex Deo est. To. 3. de Eccl. dogma. c. 44.

Liberum arbitrium perfectè fuit in primo homine, In nobis an-
in nobis autē ante gratiā non est liberum arbitrium, te gratiā, non
vt nō peccemus, sed tamē, vt peccare nolimus. Gratia est liberū ar-
bitrium, vt
verò efficit, vt non tātū velimus rectè facere, sed et-
iam possimus, nō viribus nostris, sed liberatoris auxi-
lio, qui nobis etiā perfectā pacē in resurrectione tri-
buit, quæ pax perfectā bonā voluntatē cōsequitur. Tō.

4. expos. quorundā propos. ex epist. ad Rom. propositione 13.

Quis non videat, & venire quēquā (ad Christum) &
non venire arbitrio voluntatis? sed hoc arbitrium po-
test esse solū, si non venit: non autem potest, nisi ad
iutū esse, si venit. Et sic adiutum, vt non solū quid
faciendum sit, sciat, sed quod scierit, etiā faciat. To 7.

de gratia Christi, contra Pelag. cap 14.

Gratiam Dei, qua charitas diffunditur in cordibus *Rom. 5.
nostris per spiritum sanctū, qui datus est nobis, sic cō-
fiteatur, qui vult veraciter confiteri, vt omnino nihil
boni sine illa, quod ad pietatē pertinet, veramq; iusti-
tiam fieri posse non dubitet. Non quomodo iste, qui cū
dicit propterea dari gratiā, vt quod à Deo præcipitur
facilius impleatur, quid de illa sentiat satis ostēdit: sci-
licet quod etiā sine illa, etsi minus facile, fieri tamen
quod diuinitus præcipitur, potest. in libro quippe ad
virginē sacrā, quod & suprā commemorauī, cū dicit
diuinam mereamur gratiam, vt facilius nequam spiri-
tui, sancti spiritus auxilio resistamus: significat profe-
ctō quid sapiat. Vt quid enim hoc verbū interposuit,
facilius? An verò non erat integer sensus, vt nequā spi-
ritui, sancti spiritus auxilio resistamus? Sed quātū de-
trimentum hoc additamento fecerit, quis nō intelli-
gat? Volēs utiq; credi tantas esse naturæ vires, quas ex-
tollēdo præcipitat, vt etiā sine auxilio Spiritus sancti,
etsi minus facile, tamen aliquo modo nequam spiri-
tui resistatur. Item in primo libro pro libero arbitrio:
Cū autem tā forte, inquit, tā firmum ad non peccan-
dum liberum in nobis habeamus arbitrium, quod ge-

Nihil boni,
quod ad pie-
tatem verā
que iustitiā
pertinet, sine
gratia Dei
fieri potest.
Sententia Pe-
lagij de libe-
ro arbitrio
et gratia.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

neraliter naturæ humanæ creator inferuit, rursus pro
eius inæstimabili benignitate, quotidiano ipsius mu-
nimur auxilio. Quid opus est hoc auxilio, si tā forte,
tam firmum est, ad non peccandum liberum arbitriū?
Sed etiam hīc vult intelligi, ad hoc esse auxilium, vt
facilius fiat per gratiam, quod etsi minus facilē, tamē
putat fieri præter gratiam. Item in eodē libro alio lo-
co: Vt quod per liberum, inquit, homines facere iubē-
tur arbitrium, facilius possint implere per gratiam.
Tolle facilius, & non solū plenus, verum etiam sanus
est sensus, si ita dicatur: vt q̄ per liberum facere iubē-
tur homines arbitriū, possint implere per gratiā. Cū
autem facilius additur, ad impletio boni operis etiam
sine Dei gratia posse fieri, tacita significatione suggeri-
tur. Quē sēsū redarguit, qui dicit: Sine me nihil pote-
stis facere. *To 7. de gratia Christi, cōtra Pelag. c. 27. et seq.*

* *Ioann. 15.*

*Cyprianus
ad Quintum.*

*Non igitur
negādum est
liberum arbi-
trium, Augu-
stini Cypria-
niq̄ue senten-
tia, quanuis
Deo totū tri-
buendum sit,
quod rectē
viuitur.*

* *1. Cor. 4.*

Exod. 20.

Deut. 5.

Nunquid sanctus (Cyprianus) tam memorabilis Ec-
clesiarū in verbo veritatis instructor, liberū arbitriū
negat esse in hominibus, quia Deo totū tribuit, quod
rectē viuimus? Nunquid legem Dei culpāt, quando nō
ex ipsa iustificari hominem significat, quando quidem
quod illa iubet, nō à Domino Deo precibus impetrā-
dū esse declarat? Nūquid sub nomine gratiæ fatū asse-
rit, quāuis dicat in nullo gloriādū, quādo nostrū nihil
sit? Nunquid sicut isti, Spiritū sanctum adiutorium ita
credit esse virtutis, tanquā ipsa virtus, quæ ad hoc ad-
iuuatur, oriatur ex nobis, quādo nostrū nihil esse asse-
rēs, propter hoc Apostolū dixisse cōmemorat: * Quid
enim habes, quod non accepisti? virtutemq̄; excellen-
tissimam, hoc est, patientiā, non à nobis dicit incipere
ac deinde adiuuari spiritu Dei, sed ab ipso caput, ab i-
pso originē sumere? Postremò, nec propositū bonum,
nec studium virtutis, nec mentes bonas sine gratia Dei
incipere & esse in hominibus confitetur, cum dicit, in
nullo gloriandū, quādo nostrū nihil sit. Quid tā in li-
bero arbitrio cōstitutum, quam quod lex dicit: non a-
dorandum idolum, nec mechandum, nō homicidium
perpetrandum? Ista autem sunt atque huiusmodi cri-
mina, quæ si quisquam commiserit, à corporis Chri-
sti com-

sti cōmunionē remouetur. Et tamen si beatissimus Cyprianus his non committendis existimaret nostrā sufficere volūtatem, nō sic intelligeret, quod in oratione Dominica dicimus * Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, vt hoc nos petere asseueraret, ne intercedente aliquo grauiore delicto, dum absentes & nō cōmunicātes à cælesti pane prohibemur, à Christi corpore separemur. Respōdeāt certē hæretici noui, quid bonorū meritorum præcedat in hominibus inimicis nobis Christiano. Non solū enim non habēt bonum, sed habent etiam pessimum meritum. Et tamen etiam sic Cyprianus intelligit, quod in oratione dicimus: Fiat volūtas tua, sicut in cælo & in terra: vt & pro ipsis, q̄ propter hoc, terrā, intelligūtur oremus. Oramus ergo non solū pro nolentibus, verū etiam pro repugnātibz & oppugnātibz. Quid ergo petimus, nisi vt fiāt ex nolentibus volentes, ex repugnantibus cōsētientes, ex oppugnantibus amantes? A quo, nisi ab illo, de quo scriptum est: * Præparatur voluntas à Deo? Discant ergo esse Catholici, qui dedignantur si quid mali non faciunt, & si quid boni faciunt, non in seipsis, sed in * Domino gloriari. *To. 7. contra duas epist. Pelag. lib. 4. cap. 9.*

Vides vtique, inquit Ambrosius, quia vtique Domini virt⁹ studiis cooperatur humanis, vt nemo possit ædificare sine Domino, nemo custodire sine Domino, nemo quicquam incipere sine Domino. Et ideò iuxta Apostolum: * Siue māducatis, siue bibitis, omnia in Dei gloriā facite. Vides quemadmodum sanctus Ambrosius, etiā illud q̄ solēt homines dicere, nos incipimus, & Deus perficit, his verbis abstulit, dicens neminem quicquā vel incipere sine Deo; *Tom. 7. de gratia Christi cōtra Pelag. cap. 44.*

Quod ergo pertinet ad religionē atque pietatē, de qua loquebatur Apostolus: * Si non sumus idonei cogitare aliqd̄ quasi ex nobis metipsis, sed sufficiētia nostra ex Deo est: profectō non sumus idonei credere aliquid quasi ex nobis metipsis, quod sine cogitatione non possumus, sed sufficiētia nostra, qua credere incipimus, ex Deo est. Quocirca sicut nemo sibi sufficit ad incipien-

Ad euitanda crimina sola non sufficit voluntas nostra.

** Matth. 6. Cypri. in expositione orationis Dominicæ.*

Oratur in Ecclesia pro nolētibus & repugnantibus, vt volētes & cōsētientes fiāt.

** Prou. 8.*

** 1. Cor. 11.*

2. Cor. 10.

Supra Lucā lib. 2. ca. 12.

Vbiq̄ Domini virtus studiis humanis cooperatur.

** 1. Cor. 10.*

** 2. Cor. 3.*

Sicut initium
& perfectio
boni operis,
sic & initium
& perfectio
fidei, à Deo
est

*Ioan. 1.
Ex plenitudi-
ne Christi sin-
guli pro mo-
dulo suo tan-
quā particu-
las gratiae ac-
cipiunt.

*Ioan. 3.
*1. Cor. 5.
Christus fide-
libus occul-
tissimā gra-
tiā præbet.

*Iacob 7.
Donū maxi-
mū Spiritus
sanctus.

*Rom. 3.
*Rom. 5.
Gratia, quia
gratis datur.
Gratia donū
est post deli-
ctorū veniā.

Per gratiæ
cōmunicatio-
nē homo hæ-
rens Domino
vnus cum eo
spiritus est.

*1. Cor. 6.

dum vel perficiendum quodcunque opus bonum, quod
iam isti fratres, sicut vestra scripta indicant, verum esse
consentiunt: vnde in omni opere bono incipiendo &
perficiendo sufficiētia nostra ex Deo est: quoniā fides
si non cogitetur, nulla est, & nō sumus idonei cogitare
aliquid ex nobis, quasi ex nobismetipsis, sed sufficiētia
nostra ex Deo est. *To. 7. de prædestinatione Sanctorū, cap. 2.*
XIII. Gratia nomine non tantum externum Dei fauorem,
sed etiam donum animæ quo intrinsecus exorne-
tur, intelligi.

Vtrum autem legerimus in scripturis sanctis, gra-
tiam pro gratia, forsitan quæritis: sed habetis Euā-
gelium secundum Ioannem tanta luce clarissimū, vbi
Ioannes Baptista de Domino Christo dicit: *Nos om-
nes ex plenitudine eius accepimus pro modulo nostro
tanquā particulas nostras, vt benè viuamus, sicut Deus
partitus est mensuram fidei, quia vnusquisque* propri-
um donum habet à Deo, alius sic, alius autem sic, & ip-
sa est gratia: et insuper accipiemus* & gratiā pro gra-
tia, quando nobis vita æterna reddetur. *Tom. 7. de gra-*
tia & lib. arbit. cap. 9.

Ille, in quo omnes* viuificabuntur, præterquā quod
ad iustitiam exemplum imitantibus præbuit, dat etiā
sui spiritus occultissimā fidelib* gratiā, quā latēter in-
fudit & paruulis *To. 7. de pecc. mer. & remiss. lib. 1. cap. 9.*

Deus superbis* resistit, humilibus dat gratia. Gratia
quippe Dei, donum Dei est. Donū autē maximum ipse
Spiritus sãctus est, & idē gratia dicitur. Cū enim o-
mnes* peccassent, & egerent gloria Dei, quia per vnum
*hominem peccatū in-
trauit in mundum, & per pecca-
tum mors, in quo omnes peccauerunt, ideo gratia, quia
gratis datur. Ideo gratis datur, quia non quasi merces
redditur post discussionem meritorum, sed donum da-
tur post delictorum veniam. *To. 10. de verb. Dom. ser. 61.*

Legimus iustificari in Christo, qui credunt in eum,
propter occultam communicationē & inspirationem
gratiæ spiritualis, qua quisquis hæret Domino vnus pi-
ritus est *Tom. 7. de pecc. merit. & remiss. lib. 1. cap. 10.*

Constat Gratia Dei promissam ei. & testamēto nouo
etiam

etiam per Prophetam * eandemque gratiam in eo definitam, ut scribantur leges Dei in cordibus hominum, perueniantque ad eam cognitionem Dei, ubi non docebit unusquisque ciuem suum, vel fratrem suum dicens: Cognosce Dominum: quia omnes cognoscent eum, à minore, usque ad maiorem eorum. Hoc donum spiritus sancti est, quo * diffunditur caritas in cordibus nostris. Caritas non quaelibet, sed caritas Dei, de corde * puro, & conscientia bona, & fide non ficta. *To. 3. de spiritu & lit. c. 28.*

Apostolus quoque Paulus, Dilectio, inquit, * Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, Nullum est isto Dei dono excellentius. Solū est quod diuidit inter filios regni æterni, & filios perditionis æternæ. *To. 3. de Trinit. lib. 15. cap. 17. sub finē.*

Siue ergo gratiā dixerit (*Pelagius*) esse liberū arbitriū, siue gratiā esse remissionē peccatorū, siue gratiā esse legis præceptū, nihil eorū dicit, quod per subministrationē Spiritus sancti pertinet ad concupiscētiās tēnationesque vincendas, quem ditissimē effudit in nos, qui ascendit in cælū, & captiuauit * captiuitatem, dedit dona hominibus. *To. 2. epi. 95. ad Innocētium Papā, prope initium.*

XIIII, Gratiam Dei, aliam præuenientem, aliam adiuuantem esse.

Benedictio dulcedinis est gratia Dei, qua fit in nobis, ut nos delectet, & cupiamus, hoc est, amemus quod præcipit nobis: in quasi nos non præuenit Deus, non solum non perficitur, sed nec inchoatur ex nobis. Si enim sine illo * nihil possumus facere, profectò nec incipere, nec perficere, quia ut incipiamus dictum est: * Misericordia eius præueniet me: ut perficiamus dictū est: * Misericordia eius subsequetur me. *Et paulò post.* Hominis propositum bonum adiuuat quidem subsequens gratia, sed nec ipsum esset, nisi præcederet gratia. Studium quoque hominis, quod dicitur bonū, quāuis cū esse ceperit, adiuuetur gratia, non tamen incipit sine gratia, sed ab illo inspiratur, de quo dicit Apostolus: * Gratia autē Deo, qui dedit idē studium pro vobis in corde Titī. Si studiū quisque ut pro alijs habeat Deus dat: ut pro seipso habeat, quis alius est daturus? *contra duas epist. Pelag. lib. 2. ca. 9.*

* *Ezech. 36.*
Gratia est,
per quā scri-
buntur leges
Dei in cordi-
bus hominū.

* *Rom. 5.*
* *1. Timot. 1.*

* *Rom. 5.*

Gratia donū
effusum in
homines ad
concupiscen-
tiās tēatio-
nesque vince-
das.

* *Ephes. 4.*

* *2. Cor. 3.*

* *Psal. 58.*

* *Psal. 22.*

* *2. Cor. 8.*

Tom. 7.

Ani-

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

*Ioan. 13.

*Prou. 8.

Deus vt velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.

*Philip. 1.

*Philip. 2.

*Rom. 8.

Sarcina, quæ infirmitati grauis est, leuis efficitur charitati.

*Matth. 11.

*Matth. 26.

Marc. 14.

Luc. 22.

Ioan. 18.

*Philip. 1.

Animam meam*pro te ponā. Putabat enim se posse, quod se velle sentiebat. Et quis istā etsi paruum dare coeperat charitatem, nisi ille, qui*præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit? Quoniam vt velimus operatur incipiens, qui volentibus*cooperatur perficiens. Propter quod ait Apostolus: *Certus sum, quoniam qui operatur in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi Iesu: Vt ergo velimus, sine nobis operatur: cū autem volumus, & sic volumus, vt faciamus, nobiscum cooperatur tamē sine illo vel operante, vt velimus, vel cooperante cū volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus. De operante illo vt velimus, dictum est: *Deus est enim, qui operatur in nobis & velle. De cooperante illo, cum iā volumus, & volendo facimus: Scimus, inquit, *quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonū. Quid est omnia? nisi & ipsas terribiles sæuasque passiones? Sarcina quippē illa, quæ infirmitati grauis est, leuis efficitur charitati. Talibus enim Dominus dixit, *esse suam sarcinam leuem: qualis Petro fuit, quando passus est pro Christo, non qualis fuit, quādo* negauit Christum. *Tom. 7. de gratia & lib arbit. cap. 17.*

Cum diuinitus adiuuatur homo, non tantū ad capeffendam perfectionem adiuuatur, quod ipse posuisti (*Iulianum alloquitur*) vt iq; volens intelligi eum per se incipere sine gratia, quod perficit gratia sed potius quod Apostolus loquitur: *Vt qui in vobis bonum opus cœpit, perficiat vsque in finem *To. 7. cont Iulia. Pelag. lib. 4. cap. 3. Idem habes de gratia & li. arbit. cap. 17.*

A Deo homines nullis exitētibus meritis vocari, & vocatos, vt boni aliquid operentur, Dei adminiculis indigere, sumpto de veteribus literis Apostolus monstrat exemplo, postquā illam de duobus* geminis electionem, omni repulsa laude meritorum, ad Dei gratiam iudiciūque contulerat, videns quid impia posset blasphemare garrulitas, dixit: * Nunquid iniquitas est apud Deum? Et sequitur: Absit: Et quasi diceretur ei. Vnde probas? Patrum putauit auctoritatem valere iux doctrinā, nisi sententiam suam etiā legis doceret

*Gen. 25.

*Rom. 9.

ecret exemplo. Sic enim intelligi voluit, quod Moses dixerat: * Misereor cuius miserebor: & misericordiam præstabo, cui misericors fuero: ut primam misericordiam vocatione credamus hominibus prærogari, quæ sola ad rectè viuendum non sufficit, si deserat, qui vocauit. *Tom. 7. de prædest. & gratia. cap. 10.*

*Exod. 33.
Misericor-
dia, qua vo-
camur ad re-
ctè viuendū
non sufficit,
si deserat,
qui vocauit.
*1. Cor. 15.
*Ibidem.

Gratia Dei, inquit (Apostolus) * sum id quod sum. Hæc est prima misericordia, quam liberæ voluntatis opera consequuntur. Sed ut Apostoli Pauli vocationē bona opera sequerentur, quid ait? Et gratia eius in me vacua non fuit. Quid enim fecisti? Plus inquit*) omni- bus laboraui. Ne multum superbias, ô liberi defensor arbitrij, audiens Paulum de suis laboribus gloriantem. Attende quod sequitur: Non ego autem, sed gratia Dei mecum. *Et paulò post. Da mihi* intellectum, & scruta- bor legem tuā, & custodiam illam in toto corde meo. Parum erat, quod ad scrutandam legem poposcerat intellectum, nisi etiam ad custodiendam necessarium significaret auxilium, dicēs: Et custodiam illā in toto corde meo, quasi diceret, Tunc custodiam illam in to- to corde meo, si tu dederis intellectum, Ibidem, cap. 11.*

*Psal. 113.

XV. Liberum arbitrium neque à præueniente, neque ab adiuuante gratia destrui.

ARbitrium volūtatī humanæ nequaquā destruimus quando Dei gratiam, qua ipsum adiuuatur arbitrium, non superbia negamus ingrata, sed grata potius pietate prædicamus. Nostrium enim est velle, sed volūtas ipsa etiam mouetur ut surgat & sanatur ut valeat, & dilatatur ut capiat, & impletur ut habeat. *Tom. 4. de bono voluntatis, cap. 17.*

*Phil. 2.
Diluitur eo-
rum obiectio
qui in operi-
bus pijs libe-
rum arbitri-
um nihil a-
gere dicunt.
Igitur ope-
rari potest
homo suam
salutem.

Non enim, quia dixit, * Deus est qui operatur in vobis & velle & operari, pro bona volūtate: ideò liberū arbitrium abstulisse putandus est. Quod si ita esset, nō superius dixisset: Cum timore & tremore vestram ipso- rum salutem operamini. Quādo enim iubetur, ut ope- rētur, liberum eorum conuenitur arbitrium: sed ideo cum timore & tremore, ne sibi tribuendo quod bene operantur, de bonis tamquā suis extollantur operibus. *Tom. 7. de gratia & libero arbitrio, cap. 9.*

Liberum

Confessionis Augustiniana Lib. II.

*Sicut nec
lex per fidē,
sic nec libe-
rū arbitriū
per gratiam
euacuatur.*

**Rom. 3.*

**Ioan. 3.*

**Rom. 3.*

*In cogitatio-
nibus & a-
ctionibus
piis liberum
arbitriū ne-
quaquam à
gratia sepa-
randum.*

**Ioan. 15.*

*Nec Dei gra-
tia neganda,
nec liberum
arbitrium in
operibus sa-
lutaribus à
gratia sepa-
randum.*

Liberum ergo arbitriū euacuamus per gratiam? Absit, sed magis liberum arbitrium statuimus. Sicut enim lex* per fidem, sic liberum arbitrium per gratiam non euacuatur, sed statuitur. Neque enim lex impletur, nisi libero arbitrio, sed per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum, per gratiam sanatio animæ à vitio peccati, per animæ sanitatem libertas arbitrij, per liberum arbitrium iustitiæ dilectio per iustitiæ dilectionem legis operatio. *To 3. de spiritu & littera, cap. 30.*

Dominus noster Iesus Christus, sicut scriptum est in Euangelio Ioannis Apostoli,* non venit, ut iudicaret mundum, sed ut saluaretur mundus per ipsum. Postea verò scribit Apostolus Paulus:* Iudicabit Deus mundum, quando venturus est, sicut tota Ecclesia in Symbolo cōfitemur, iudicare viuos & mortuos. Si igitur nō est Dei gratia, quomodo saluat mundum? Et si non est liberum arbitrium, quomodo iudicat mundū? Proinde librum vel epistolam meam, quam secum ad vos supra dicti attulerunt, secundum hanc fidem intelligite, ut neque negetis Dei gratiam, neque liberum arbitrium sic defēdatis, ut à Dei gratia separetis, tamq̃ sine illa vel cogitare aliquid, vel agere secundū Deum vlla ratione possimus, quod omnino non possumus. Propter hoc enim Dominus cū de fructu iustitiæ loqueretur, ait discipulis suis:* Sine me nihil potestis facere. *Et paulò post.* Credite diuinis eloquiis, quia & liberū est hominis arbitrium, & gratia Dei, sine cuius adiutorio liberum arbitrium nec conuerti potest ad Deū, nec proficere in Deo. *Tom. 2. Epist. 46. ad Valentinum.*

Ipsa etiam ratio, quæ de ijs rebus (*gratia & libero arbitrio*) à talibus, quales sumus, iniri potest, quemlibet nostrum quærentem vehemēter angustat, ne sic defendamus gratiam, ut liberū arbitriū auferre videamur: rursus ne liberum sic afferamus arbitrium, ut superba impietate ingrati Dei gratiæ iudicemur. *Tom. 7. de peccat. mer. & remiss lib. 2. cap. 18.*

Facit hoc contra hæreticos presentes, & contra Pelagianos, quorum illi gratiam adeò efferunt, ut libe-

rum arbitrium tollant, hi contra liberum arbitrium ita extollunt, ut gratia Dei sint ingrati.

Non ergo arbitriū voluntatis tollimus, sed Dei gratiam prædicamus. Cui enim profuit ista (auxilia Dei) nisi volenti? sed humiliter volenti, nō se de voluntatis viribus, tanquam ad perfectionem iustitiæ sola sufficiat, extollenti. To 7. de nat. & gratia, cap 33.

XV I. Liberum arbitrium à gratia sanari, iuvare, & perfici.

Gratia Dei semper est bona, & per hanc fit, ut sit homo bonæ voluntatis, qui prius fuit volūtatis malæ. Per hanc etiam fit, ut ipsa bona voluntas, quæ iam esse cœpit, augeatur, & tā magna fiat, ut possit implere diuina mandata, quæ voluerit, cū valde perfecteque voluerit. Ad hoc enim valet, quod scriptum est, * Si volueris, conseruabis mandata: ut homo qui voluerit, & non potuerit, nondum se plenē velle cognoscat, & oret, ut habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata. Sic quippe adiunatur, ut faciat quod iubetur tunc enim vtile est velle, cū possumus, & tunc vtile est posse, cū volumus. Nam quid prodest, si quod non possumus, volumus: aut si quod possumus, nolumus? To. 7. de gratia & libero arbitrio. ca. 15.

Certum est enim, nos mandata seruare, si volumus, sed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est, ut tantum velimus, quantum sufficit, ut volendo faciamus. Certum est nos velle cū volumus sed ille facit ut velimus bonum, de quo dictum est, quod paulò antè posui, quod præparatur voluntas à Domino, de quo dictum est: * A Domino gressus hominis dirigentur, & via eius volet, de quo dictū est: * Deus qui operatur in vobis & velle, & operari. Certū est nos facere, cū facimus, sed ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficacissimas volūtati, qui dixit, * Faciā ut in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis. Cū dicit: faciā ut faciatis: quid aliud dicit, nisi auferā à vobis cor lapideū, vnde nō faciebatis, & dabo cor carneū vnde faciatis? Et hoc quid est, nisi

Per gratiam Dei fit et augetur bona voluntas, ut diuina mandata implere possit. * Eccles. 15. Adiunatur voluntas, ut faciat, quod iubetur: ergo Dei auxiliū non tollit vim actiūā liberi arbitrij, sed adiunuat. * Psal. 36. * Philip. 2. Igitur homo facit opus bonum: non tamen sibi illud tribuere debet, sed Deo, qui fecit, ut facere posset. * Ezech. 36.

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

Cor obediens
benè facit,
sed vt obe-
diens sit fa-
cit Deus.

*Psal. 140.

*Psal. 38.

*Matt. 16.

Rom. 2.

Falluntur
ergo & fal-
lunt, qui li-
berum arbi-
trium, Dei

gratiae, nihil
cooperari do-
cent.

*Psal. 72.

Elegans gra-
tiae & liberi
arbitrij cum
seffore & e-
ius iumento
comparatio.

Liberū arbi-
trium vulnera-
tum viuit in
homine, non
ergo per pec-
catū penitus
extinctū est.

*Zach. 11.

Liberū arbi-
trium doma-
tur à gratia.

*Ioan. 14.

*Isai. 31.

*1. Cor. 12.

*Psal. 142.

nisi auferam cor durum, vnde non faciebatis: & dabo cor obediens, vnde faciatis? Ille facit, vt faciamus, cui dicit homo, *Pone Domine custodiā ori meo: hoc est enim dicere, Fac vt ponam custodiā ori meo, quod beneficium Dei iam fuit ac consecutus, qui dixit: *Posui ori meo custodiam. *Ibid. cap. 16.*

Etiam hoc tamen indicauerunt, quod plures vestrū non ita sentiant, sed liberum arbitriū adiuuari fateantur per Dei gratiam, vt rectè sapiamus atq; faciamus, vt cū venerit Dominus* reddere vnicuiq; secundum opera eius, inueniat opera nostra bona, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus. Hoc qui sentiunt, benè sentiunt. *Tom. 2 epist. 46. ad Valentinum.*

Rectè namq; arbitror liberum arbitriū comparari iumento: vnde & dictum est: *Velut iumentū factus sū apud te: gratiam verò seffori: quia sicut iumentum animal viuacissimū vt dometur ad opus homini necessarium, de armento vagum apprehenditur, & incipit per curam domantis se, ad eius proficere voluntatem: ita & liberum arbitrium, quod vulneratum viuit in homine, gratia Dei apprehenditur de armēto luxurię seculi, in quo sub pastore Diabolo vagabatur per incōgruas voluntates. Pastorem Diabolum dixi secundum Zachariā prophetā, de eo dicentē: *O pastor & idolū. Apprehenditur ergo gratia, vt dixi, ad domandum liberū arbitriū, vt & malę conuersationis deposita feritate humilietur, vt ad obediendū in opus domino necessarium corrigatur, & ita per eius semper curam incipiat in Dei proficere volūtatem. Sicut. n. iumentum illud, dū in via dirigitur, vt iter rectū, siue leniter, seu cursim, secundum sedentis in se voluntatē, possit incedere, quoadusq; ad locū perueniat destinātū: ita & liberū arbitriū dum in via, id est, in Christo, quia ipse ait: *Ego sum via, veritas, & vita, cōeperit esse, gratiæ regimine regitur, vt in semitis* recto corde, siue paciētia charitatis, siue feruētē spiritu, id est, secūdū diuisiones *gratiarū spiritus, qui per gratiā singulis diuidit sicut vult, possit ambulare, quoadusq; ad promissum regnū cœlorum perueniat. Ideo in Psalmis ait: *Spiritus tuus bonus

bonus deducet me in terram rectam. Et ut illud, cum aliquoties sub fessore passum largioribus cibarijs incubens freno, cursu extollitur, fessoris flagello cæditur, ut secundum eius ambulet voluntatem: similiter & liberum arbitrium, dum homo gratiæ Dei immemor in prosperis efficitur, & tanquam de sui possibilitate gloriatus extollitur, eius flagello corripitur, cum in variis tribulationibus & afflictionibus paululum subiugatur, ut humiliatus homo in sua infirmitate, ad gratiæ recurrat auxilium. Sicut ergo homo sedens in iumento, cum peregerit iter quod incessit, dicit: Feci hodie, ut puta, triginta miliaria, cum illo sedente, iumentum cucurrit triginta miliaria, sed non ea cucurrisset, nisi à fessore tam directum in via, quam gubernatum fuisset. Rectè ergo fessor, quem gratia figurat, dicit, feci triginta miliaria. Ipse enim fecit, qui iumentum facere fecit, & tamen utrisque labor itineris imputatur: ita & gratia & liberum arbitrium peragit sine dubio iter fidei liberum, dum Dei Christianus facit præcepta, sed non, ut suprà dixi, sine gratia dirigente vel gubernante: propter quod dicitur in Psalmis: *Dirige in conspectu tuo viam meam: Et, *A Domino gressus hominis diriguntur. Itaque nec gratia sine libero arbitrio facit hominē habere beatam vitam: nec liberum arbitrium sine gratia. Tom. 7 Hypog. contra Pelag lib. 3 ultra medium.

XVII Liberum arbitrium, praeueniente gratia excitari atque præparari, subsequente verò ut & perficere bonum & in eo perseverare possit corroborari.

Viciatō ergo libero arbitrio, totus homo est viciatus, per quod absque adiutorio gratiæ, quod Deo placeat, nec valet incipere, nec perficere sufficit. Præuenitur autē medicina, id est, Christi gratia, ut sanetur, & reparetur in eodem viciata atque præparetur voluntas, quæ semper indigens adiutorio, illuminante gratia saluatoris, possit tam Deum cognoscere, quam secundum eius vivere voluntatem. Cum enim dicit per Prophetam Dominus: *Et dabo in vos cor novū & spiritum novū: quid aliud significat, nisi voluntates hominum

Et gratia, eē liberum arbitrium, iter fidei peragit.

**Psalm. 5.*

**Psalm. 36.*

Potest voluntas nostra à Deo sanata & adiuta secundū Deū vivere voluntatem.

**Ezech. 36.*

Voluntas hominis lapsa

Confessionis Augustiniana Lib. I I

reparari -
catione Adæ
per Christū
reparanda.
**Philip. 2.*
**Psal. 36.*
Operante
Deo nos coo-
peramur.
**Psal. 58.*
Præueniētis
& subsequē-
tis gratiæ ne-
cessitas.
**Ioan. 15.*
**Psal. 58.*
**Psal. 22.*

num lapsas præuaricatione veteris hominis, per Chri-
 stum nouum hominem reparari, & præparari ad Dei
 voluntatem, sicut scriptum est: * Præparatur volūtas à
 Domino. Iterum Apostolus Paulus, * Deus (inquit) est,
 qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona
 voluntate. *Tom. 7. lib. 3 hypognost. circa principium.*
 Nullos videtur attendisse, cum dixit, * & ipse faciet:
 nisi eos qui dicūt, nos facimus, id est, nos ipsi nos ipsos
 iustificamus: vbi quidē operamur & nos, sed illo ope-
 rante, cooperamur, quia misericordia eius* præuenit
 nos. Præuenit autem vt sanemur, quia & subsequetur,
 vt etiā sanati vegetemur. Præuenit vt vocemur, subse-
 quetur, vt glorificemur. Præuenit vt piē viuamus, sub-
 sequetur, vt cum illo semper viuamus, quia sine* illo
 nihil possumus facere. Vtrumque enim scriptū est, &
 * Deus meus misericordia eius præueniet me & * Mi-
 sericordia tua subsequetur me per omnes dies vitæ
 meæ. *Tom. 8. de natura & gratia. cap. 22.*

Rom. 9.
Illud Apo-
stoli, Non est
valētis, &c.
non tollit li-
berum arbi-
trium.

Quod ait (Apostolus) Igitur non est volentis, neque
 currentis, sed misereantis Dei, non tollit liberum volun-
 tatis arbitrium, sed non sufficere dicit, velle nostrum,
 nisi adiuet Deus. Et post pauca Neque velle possumus,
 nisi vocemur, & cum post vocationem voluerimus, nō
 sufficit voluntas nostra, & cursus noster, nisi Deus &
 vires currētibz præbeat, & perducatur, quod vocat. *To. 4.*
expos. in epist. ad Rom. cap. 62.

**Rom. 9.*
Bonum opus
quare totum
Deo tribua-
tur. licet vo-
lūtas nostra
in eo aliquid
efficiat.
Bona volun-
tas præcedit
maia Dei
bona, nō ta-

Ille facit in hominibus principiū fidei, & perfectio-
 nem in Iesu, qui fecit hominem principem fidei, & per-
 fectiorem Iesum, *Tom. 7. de predestinatione Sanctorum,*
lib. 1. cap. 15
 Non ergo sufficit sola misericordia Dei, si non sit
 etiam voluntas hominis: ac per hoc si rectē dictum est:
 * Non volentis hominis, sed misereantis est Dei, quia id
 volūtas hominis sola non implet, cur nō & è cōtrario
 rectē dicitur, non misereantis est Dei, sed volētis est ho-
 minis, quia id misericordia Dei sola nō implet? Porro
 si nullus Christianus dicere audebit, non misereantis est
 Dei, sed volentis est hominis, ne Apostolo apertissimē
 cōtradicat: restat, vt propterea rectē dictum intelliga-
 tur,

etur, non volentis, neque currētis, sed miserētis est Dei,
*vt totum Dei detur, qui hominis voluntatem bonam
& præparat adiuuandā, & adiuuat præparatā. Præcedit
enim bona voluntas hominis multa Dei dona, sed non
omnia: quæ autem non præcedit ipsa, in eis est & ipsa.
Nam utrūque legitur in sacris eloquijs, & *Misericor-
dia eius præueniet me, & *Misericordia eius subsequetur
me. Nolentem præuenit, vt velit, volentem subse-
quitur, ne frustra velit. Tom 3. Enchirid. cap. 32

non omnia,
si quidem &
ipsa donum
Dei est.

*Psal. 53.

*Psal. 22.

Deus nolēt
præuenit, vt
velit, volen-
tem subse-
quitur, ne
frustra ve-
lit.

Fidei veri-
tatisque dis-
crimen.

CAPVT QVARTVM, DE FIDE ET OPERIBVS.

I. Quid sit fides.

QUID EST fides, nisi credere, quod non vides? Fi-
des ergo est, quod nō vides credere: veritas, quod
credidisti videre. Tom. 9. in Euāgel. Ioan. Tract. 42.

De hac enim fide nunc loquimur, quam adhibemus;
cū aliquid credimus, non quam damus, cū aliquid
pollicemur: nam & ipsa dicitur fides. Sed aliter dici-
mus, non mihi habuit fidem: aliter autem nō mihi ser-
uauit fidem. Nam illud est, non credidit, quod dixi: il-
lud, non fecit, quod dixit. Secundum hanc fidem, qua
credimus, fideles sumus Deo: secundum illam verò, qua
fit, quod promittitur, etiam Deus ipse fidelis est nobis.
Hoc enim dicit Apostolus: *Fidelis Deus, qui non si-
nit vos tentari super id, quod potestis. Tom. 3. de spir. &
litera cap. 31.

Nominis f-
dei duplex
acceptio.

1. Cor. 10.

Neutra fidei acceptio fidei speciali hereticorum cōuenit:
nam altera Dei verbis credimus tantū, secundum alterā
Deus nobis fidelis dicitur. At fides specialis humana per-
suasione nititur, mihi scilicet vt missa esse peccata, vel
mihi Deum esse propitium.

Hæc est laus fidei, si quod creditur, non videtur, nam
quid magnum est, si id creditur quod videtur, secun-
dum illam eiusdem Domini sententiam, quando disci-
pulū arguit, dicēs: *Quia vidisti me, credidisti: beati q-
nō viderūt, & credūt. Et nescio utrū credere dicēd⁹ est
quisque quod videt: nam ipsa fides in epistola quæ scri-

Lais fidei,
credere quod
non vides:
*Ioan. 20:

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

*Fides ergo
definita ad
Heb. II. est
fides rerum,
quæ credun-
tur, non va-
na quædam
fiducia.*

**Ioan. 14.
Ioan. 20.

*Fidei primū
officium.*

bitur ad Hebræos, ita est definita: *Est autem fides sperantium substantia, & conuictio rerum, quæ non videntur. Quapropter si fides est rerum quæ creduntur, eadem quæ fides earum rerum est, quæ non videntur: quid sibi vult, quod Dominus ait: *Et nunc dixi vobis, Priusquam fiat, ut cum factum fuerit, credatis? Nonne potius dicendum fuit: Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut credatis, quod cum factum fuerit, videatis? Nam & ille, cui dictum est: *Quia vidisti, credidisti, non hoc credidit, quod vidit, sed aliud vidit, aliud credidit. Vidit enim hominē, credidit Deum. *To. 9. in euāg. Ioan. Tract. 19. Lege & Tom. 2. epist. 112. ad Paulinum, vsque ad cap. 5.*

Fidei primum & maximum officium est, ut in verū credatur Deum. *Tom. 5. de ciuitate Dei, lib. 4. ca. 20*

Nec fides omninō dicenda (quæ presenti & visibili premio nititur) quando quidē fides ita definita est: Fides
**Hebr. II.* *est sperantium substantia, & conuictio rerum, quæ non videntur: vnde etiā in eadem, vbi & hoc scriptū est, ad Hebræos epistola, cum cōsequenter enumerasset quosdam, qui Deo fide placuerūt: Secūdū fidē (inquit) mortui sunt hi oēs, cum non accepissent promissiones, sed longē eas vidētes, & salutantes, & cōfidētes, quia hospites & peregrini sunt super terram. *Tom. 7. de peccat. mer & remiss. lib. 2. cap. 31. Vide Tom. 10 Homil 32.*

Nituntur, pie Lector, recētes heretici descriptionē fidei ab Apostolo traditam, fiduciæ vel fidei à se confictæ (quā specialem vocant adaptare. Est autē specialis fides apud illorum plerosq, (dissent enim ab inuicem) certa firmaq, persuasio, vel potius confidentia, quæ quisq, certo statuit confiditque, Deum peccata per Christum sibi remississe, propitium atque beneuolum esse patrem, & salutem aternā concessurū. Sed frustra id tentant homines callidi, maxime si Augustini expositione sequantur. Primum .n. per ὑπόστασις vel substantiā nihil aliud Apostolus cum Augustino intelligit, quā ipsum donum vel habitum fidei, qui scilicet tum propter firmum assensum, quem in nobis generat, tum propter certitudinem rerum creditarum, quæ fallere possunt neminem, efficit, ut res speratæ siue promissiones, Dei iam nunc in nobis quoquo modo

modo subsistant, mentisq; oculis quodammodo cernantur. Deinde, ἐπισκοπῶν quod verbum est medium, & vulgatus interpres passivè rerum sperandarum, vertit. Augustino libuit activè sperantium transferre. Quamvis in re fidem à spe manifestè seiungit: ad quam spem bona omnis fiducia potius referenda est. Denique, ἐλεγχῶ quod Augustinus conuictionem (non coniunctionem, ut mendosa quædam habent exemplaria) vertit, non aliud est hoc loco quàm ostensio vel argumentum, quo intellectus propter gravissimam, & nunquam fallentem Dei auctoritatem conuictus, verissima esse credit quæ ab eo dicuntur, quamvis interim nec sensibus, nec menti sint evidèntia. Cum igitur & ὑπόστασις siue substantia, & ἐλεγχῶ siue argumentum vel, ut Augustinus loquitur conuictio, ad intellectum potius quàm ad voluntatem pertineant, manifestum est non hic desiniri fiduciam vel fidem specialem hæreticorum, quæ potius ad spem in voluntatem locatam referri debet. Huc accedit, quòd fides ideo dicitur ἐλεγχῶ, verum non apparentiū, q̄ sit rerum, quæ propter diuinam auctoritatem credenda sit, & fallere nequeant: at quòd hic vel ille veniam acceperit peccatorum, quòd Deum habeat amicum, quòd sit perseveraturus vel futurus saluus, nullum Dei verbum, nulla Dei expressa auctoritas extat qua id fide credere conuincamur. Nec id sine causa cum manifestum sit, huic persuasioni vel fiducia frequenter errorem subesse, quòd manifestum faciunt contraria inter se hæreticorum sectæ, quibus tamen commune est, huiusmodi fallacijs peccatorum veniam vel salutem sibi ceriò polliceri. iam verò quis non videat, non ex Augustini tantum sententia locus citatis, Basilij item concione in Psal. 115. Bernardi epist. 191. Chrysost. hom. 21. & 22. in epistola ad Hebræos, Theophylacti, Anselmi, Sedulij, & aliorum in commentarijs super eandem Epistolam: sed etiam ex ipsius Apostoli verbis, non fiduciam hæreticorum, sed generatim fidem rerum credendarum describi? Illa enim fides describitur, de qua paulò antè citatus fuerat locus ille Abacuc 2. Iustus ex fide vivit: fides inquam illa, qua credimus secula verbo Dei aptata fuisse: qua Noe responso accepto de ijs, quæ adhuc non videbantur, metuens aptavit arcam in salutem domus sue:

Confessionis Augustiniana Lib. II.

qua credimus esse Deum: qua denique illustrati veteres sancti multa praeclaraque fecerunt opera. Quae omnia quomodo vana illi fiducia adaptari possint nouatores viderint. Quam rectius & magis consentaneè cum scripturis omnibus, tum Apostolo Catholici fidem referunt ad iustitiam, misericordiam, sapientiam, & potestatem Dei, atque ad alia omnia, quae de illo per ipsam reuelantur: ad eius item promissiones, comminationes, praecepta, & prohibitiones? In quem sensum fides nihil aliud est, quam donum Dei, quo intellectus à voluntate inductus, firmissimè assentitur rebus omnibus, quas Deus per omnes sacras scripturas & Ecclesiae traditionem reuelat, quantumvis obscura & difficiles illae sint, siue praeteritae, siue futurae.

II. Quae sit materia seu obiectum fidei.

Fidei catholicae summa: unde constat eius obiectum non esse speciale illud, quod recentiores haeretici fingunt, sed latius patere.

*Gen. 1.

Peccatum quid?

*alias legitimo.

*Ephes. 4.

*Philip. 2.

*Matt. 1.

*Marc. 15.

Catholica Fides explicanda est. Est autem haec, Deum Patrem omnipotentem vniuersam creaturam fecisse atque constituisse per Filium suum vnigenitum, id est, sapientiam & virtutem suam, consubstantiali sibi & coeternam in vnitatem Spiritus sancti, & ipsius consubstantialis & coeterni. Hanc ergo Trinitatem dici vnum Deum, eumque fecisse & creasse omnia quae sunt, in quantum sunt, Catholica disciplina dici iubet, ita ut iubet: ita ut creatura omnis siue intellectualis, siue corporalis, vel quod breuius dici potest secundum verba diuinarum scripturarum, siue inuisibilis, siue visibilis, non de Dei natura sed à Deo sit facta de nihilo. Et paulò post. Esse autem omnia, quae fecit, bona* valde, mala verò non esse naturalia, sed omne quod dicitur malum, aut peccatum esse, aut poenam peccati. Nec esse peccatum, nisi prauum liberae voluntatis assensum cum inclinamur ad ea, quae iustitia vetat, & unde liberum est abstinere: id est, non in rebus istis, sed in usu earum* illegitimo. Et iterum. Renouari hominem* per Iesum Christum Dominum nostrum, cum ipsa ineffabilis ac incommutabilis Dei sapientia, plenum totumque hominem suscipere* dignata est, & nasci de* Spiritu sancto, & virgine Maria,* crucifigi, sepe-

sepeliri, & resurgere, & ascendere in coelū, quod iā factum est: & venire ad iudicandos viuos & mortuos in fine seculi, & resurrectionem mortuorum in carne, quod adhuc futurum prædicatur: datum esse Spiritum sanctum credentibus in eum constitutam ab illo matrem Ecclesiā, quæ Catholica dicitur, ex eo quia vniuersaliter perfecta est, & in nullo claudicat, & per totum orbem diffusa est, remissa esse poenitentibus priora peccata, & vitam æternam coelorumque regnum promissum. *Tom 3. de Genes. ad lit. imperfect. cap. 1.*

*Ioan. 20.
*Acto. 1.
*Matt. 13.
*1. Cor. 15.
*Acto. 2.
Ecclesia Cathol. à Christo instituta in nullo claudicat.

Poenitentibus peccata in Ecclesia remitti fide credendum, non autem fidem specialem habentibus.

Fidei Catholica summa in Symbolo comprehensa.

Vide Lector nū ibi fidem specialem reperias.

Sub fidem in Ecclesia traditam æterna cadūt, &

temporalia, & horum

quædam præterita, quædam futura.

Fides bonarum & malarum est rerum. Item

præteritarū, præsentium,

& futurarū.

Est autē fides Catholica in Symbolo nota fidelibus, memoriæque mandata quantum res passa est breuitate sermonis, vt incipientibus atque lactentibus eis, qui in Christo renati sunt, nondum scripturarum diuinarum diligentissima & spiritali tractatione atq; cognitione roboratis, paucis verbis credendum constitueretur: proficiētib; & ad diuinam doctrinam certa humilitatis atque caritatis firmitate surgētibus, quod multis verbis exponēdo esset perficiendū. *To. 3. de Fide & Sym. c. 1.*

Fides in Ecclesia breuissimè traditur, in qua cōmēdatur æterna, quæ intelligi à carnalibus nōdum possunt, & temporalia, & præterita, & futura, quæ pro salute hominum gessit, & gestura est æternitas diuinæ prouidentiae. *Tom. 3. de agone Christiano, cap. 13.*

Est itaque fides & malarū rerum & bonarum, quia & bona credantur & mala, & hoc fide bona, non mala. Est etiam fides & præteritarum rerum, & præsentium, & futurarum. Credimus enim mortuorum, quod iā præterijt Credimus sedere ad dexteram Patris, quod nunc est. Credimus venturum ad iudicandum, quod futurū est. Item, Fides & suarum rerum est, & alienarum. Nam & se quisque credit aliquando coepisse, nec fuisse utiq; sempiternum, & alia atque alia: nec solum de alijs hominibus multa, quæ ad religionem pertinent, verum etiam de angelis credimus. *Tom. 3 in Enchirid cap 8 Plura de Trinitate. lib. 4. cap. 18. Et lib. 13 cap. 2 & de fide & symbolo, per totum.*

& futurarū. *Marc. 15. Matt. 26. *Matt. 24. Fides & suarum rerum est & alienarum.

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

*III. In mysteriis diuinis fidem antecedere,
rationem subsequi debere.*

EGO credere ante rationem, cum percipiendæ rationi non sis idoneus, & ipsa fide animum excolere excipiendis seminibus veritatis, non solum saluber-
rimum iudico, sed tale omnino, sine quo ægris ani-
mis salus, redire non possit. *Tom. 6. de util. credendi, cap. 14. circa initium.*

*Qui nō sunt
purgata mē-
te, prius o-
portet cre-
dant, quā
intelligent.*

** Isa. 7.*

** Matth. 7.*

** Ioan. 17.*

Luc. 11.

*Ad inuenien-
dū Deū, exi-
gitur Fides.*

Priusquam mens nostra purgetur, debemus credere, quod intelligere nondum valemus: quoniam verissimè dictum est per Prophetam: *Nisi credideritis, non intelligetis. *Tom. 3. de agone Christiano, cap. 13.*

Ipse quoque Dominus nolter & dictis & factis ad credendum primò hortatus est, quos ad salutem vocauit. Sed postea cum de ipso dono loqueretur, quod erat daturus credentibus, non ait: *Hæc est autem vita æterna, ut credant: sed hæc est, inquit, vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verū, & quem misisti, Iesum Christum. Deinde iam credētibus dicit: *Querite & inuenietis. Nam neque inuentum dici potest, quod incognitū creditur, neque quisquam inueniendo Deo sit idoneus, nisi antea crediderit, quod est postea cogniturus. *To. 1. de lib. arbitrio, lib. 2. cap. 2*

Ioan. 6.

Nam & prima, hæresis in discipulis Christi velut ad duriciem sermonis ipsius facta est. Cum enim diceret: *Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit vitam in se: illi non intelligentes, dixerunt ad inuicem: Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Dicentes quia durus est sermo hic, separauerunt se ab illo: remansit cum aliis duodecim. Cum ei fugeressent, illos in sermone eius fuisse scandalizatos: Nunquid & vos, ait, vultis abire? Et Petrus: Verbum vitæ æternæ habes, ad quem ibimus? Intelligite, obsecramus vos, & paruulis discite pietatē. Nūquid Petrus intelligebat secretum illius sermonis Christi? Nondum intelligebat: sed bona esse verba, quæ nō intelligebat, pie credebat. *Tom. 8. in Psal. 54. circa finem.*

Propter interiores oculos, quorū cæcitas est Deum non intelligere, ut aperiātur & magis magisque serene-

nen-

mentur, fide mundetur corda: Da mihi, inquit, intellectum, ut discam mandata tua. Quanuis enim nisi aliquid intelligat, nemo possit credere in Deum, tamē ipsa fide qua credit, sanatur, ut intelligat ampliora. Alia sunt enim, quæ nisi intelligatur, non credimus, & alia sunt, quæ nisi credamus, non intelligimus. Nā cum fides sit ex auditu, auditus autem per verbum Dei, quomodo credit prædicati fidem, qui ut alia taceam, linguam ipsam, quam loquitur, non intelligit? Sed nisi essent rursus aliqua, quæ intelligere nō possumus, nisi antè credamus. Propheta non diceret: *Nisi credideritis, nō intelligetis*. Proficit ergo noster intellectus ad intelligenda quæ credat, & fides proficit ad credenda, quæ intelligat, & eadem ipsa, ut magis magisque intelligantur, in ipso intellectu proficit mens. *To. 8. in Psal. 118. conc. 18.*

*Psal. 118.

Fide sanatur, ut intelligamus ampliora.

Rom. 10.

Isa. 7.

Tu verò qui fidē meam labefactare conaris, certam sciētiam trade, si potes, ut id quod credidi, temerè me credidisse conuincas. Duo sunt, quæ mihi profers: vnū cum dicis, Spiritum sanctū esse qui loquitur: & alterum, cum dicis, manifesta esse quæ loquitur. Vtrunque abs te sine vlla dubitatione cognoscere debui. Sed nō sis auarus, vnum horum doce: Ostende hunc esse Spiritum sanctum, & credam vera esse, quæ dicis, etiam si nesciam: aut ostēde vera esse, quæ dicis, & credam Spiritum sanctum esse, etiam si nesciam. Nunquid æquius aut beneuolētius tecum agi potest? Sed tu nec hoc, nec illud ostendere vales. Nihil aliud elegisti, nisi laudare quod credidisti, & irridere quod credo. Cum igitur ego vicissim laudauero quod credo, & quod credis irrisero, quid putas nobis esse iudicandum, quidūe faciendum, nisi ut eos relinquamus, qui nos inuitant certa cognoscere, & postea imperāt, ut incerta credamus: & eos sequamur, qui nos inuitāt prius credere, quæ nondū valemus intueri, ut ipsa fide valentiores facti, quod credimus intelligere mereamur: non iam hominibus sed ipso Deo intrinsecus mētem nostram firmante atque illuminante? *Tom. 6. contra Epistolam Manichæ. c. 14. Super hac eadem re plura Epistol. 222. ad Consentium. Item de utilitate credendi. c. 8. & deinceps.*

Heretici nos inuitāt certa cognoscere, & postea imperant ut incerta credamus. Catholici autē nos inuitant prius credere quæ nondū valemus intueri.

ut ipsa fide valētiore effectū quod credimus intelligere mereamur.

Confessionis Augustiniana Lib. I t.

IV. Fidem rectam ad salutem necessariam esse.

Iustus est, nō **A**bsit ut sit in aliquo vera virtus, nisi fuerit iustus, absit autem ut sit iustus verè, nisi vivat ex fide: Iustus enim ex fide vivit. *Tom. 7. contra Iulianum Pelag. lib. 4. c. 3.*

Rom. 1.

Abat. 2.

Act. 10.

Solet dici, ideò credere meruit, quia vir bonus erat & antequam crederet. Quod de Cornelio dici potest, cuius acceptæ sunt eleemosynæ & exaudite orationes antequam credidisset in Christum, nec tamē sine aliqua fide donabat & orabat. Nam quomodo inuocabat in quem nō crediderat. Sed si posset sine fide Christi esse salu⁹, non ad eum edificandum mitteretur architectus Apostolus Petrus. *Tom. 7. de predest. sanctorum, c. 7.*

Hebr. 11.

Rom. 14.

An dicis hominem infidelem arborem bonam? Placet ergò Deo. Neque enim bono potest non placere, quod bonum est. Et ubi erit quod scriptum est: *Sine fide impossibile est Deo placere*. Et paulò post: *Omne enim, velis, nolis, quod non est ex fide, peccatum est*. Et ideò Deus istas arbores non potest diligere, & si tales permanserint, disponit excidere, Quia sine fide impossibile est placere Deo. *Ibid.*

Hebr. 11.

Censet Augustinus, ut etiam suprà annotatum est, non quidem omnia opera infidelium esse propriè peccata sed vel omnia opera ex infidelitatis vicio profecta, esse peccata: vel nulla opera extra fidem in bonis huius numeranda esse, quæ vitam eternam promerentur: vel ad veram iustitiam conducunt. Alioqui dictum illud Apostoli: *Quicquid non est ex fide peccatum est*, Chrysost. Ambros. & Theophylactus sic accipiunt, ut quicquid contra conscientiam admittitur, peccatum esse intelligant.

Matth. 6.

Sine intentione bona fidei totum corpus quod operibus veluti membris constat, tenebrosū est.

Gal. 5.

Si oculus tuus nequam est, totum corpus tuum tenebrosū erit: si autem oculus tuus simplex est, totum corpus tuum lucidum erit, & hunc oculum agnoscere intentionem, qua facit quisque quod facit, & per hoc discere eum, qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc est, eius, quæ per dilectionem operatur, totum quasi corpus, quod illis, velut membris, operibus constat, tenebrosū esse, hoc est, plenum nigredine peccatorum. *Ibid.*

Quod-

Quodlibet munus offerimus Deo, siue prophetiam, siue doctrinam, siue orationē, siue hymnum, siue psalmum, & si quid tale aliud spiritualium donorū animo occurrerit, acceptum esse nō potest Deo, nisi fidei sinceritate fulciatur, & ei fixæ, immobili atq; firmæ imponatur, vt possit integrum atque illibatum esse quod loquimur. Nam multi hæretici non habētes altare, id est, veram fidē, blasphemias pro laude dixerūt, terrenis videlicet opinionib⁹ grauati, votum suū tanquam in terram proijcientes, *To 4. de ser. Domini in mōte, li. 1.*

Nullum munus acceptū esse potest Deo absque fidei sinceritate.

Necessaria est ergō fides, vt beatitudinem cōsequamur, omnibus humanæ naturæ bonis, id est, & animæ & corporis. Hāc autem fidem in Christo esse definitā, qui in carne resurrexit à mortuis, non moriturus vltorius: nec nisi per illum, quemquam liberari à Diaboli dominatu per remissionem peccatorum. *To 3. de Trinitat lib. 13. c. 20.*

Rom. 6.

Contra vulnus originalis peccati, quo in Adam omnium hominum corrupta & mortificata est natura, & vnde omnium concupiscentiarū morbus inoleuit, verum & potens & singulare remediū est, mors Filij Dei Domini nostri Iesu Christi, qui liber à mortis debito, & solus absque peccato, pro peccatoribus & debitoribus mortuus est. Quod ergo ad magnitudinem & potentiam precij, & quod ad vnā pertinet causam generis humani, sanguis Christi redemptio est totius mundi. Sed qui hoc seculum sine fide Christi, & sine regenerationis Sacramento pertranseūt, redemptionis alieni sunt. *Tom. 7. ad articulos sibi falso impositos, Articulo primo. Lege in hanc sententiam plura, cap. de iustificat. Tit. 6 & 7.*

Per originale peccatum in Adam omnium hominum corrupta & mortificata est natura. Quod ad magnitudinem & potentiam precij pertinet, sanguis Christi redemptio est totius mundi.

V. Fidem rectam non esse aliam, atque Catholicam fidem.

SI in vobis esset caritas, qua de nunc agitur, vel etiā si fuerit aliquando, quantā cognoscēdæ veritatis magnitudo desiderat, aderit Deus, qui ostēdat vobis, neq; apud Manichæos esse Christianam fidem, quæ ad summum apicem sapientiæ veritatisque perducit, qua perfrui nihil est aliud, nisi beatē viuere, neque esse

Christiana fides ad summum apicem sapientiæ veritati, que per lucem,

vispiam

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

apud heretico-
cos, sed in so-
la Catholica
disciplina.

Vera fides a-
pud Catholi-
cā Ecclesiā.

Ad heretico-
rum sectas

confugiēs, Ec-
clesiā Catho-
lica relicta,

seruus est fu-
gitivus, &

damnationis
reus.

Fides vera
& Catholica

non heretica
temeritate

incerta, sed
Apostolica

veritate fun-
data.

Etsi extra ec-
clesiā esse pos-

set vnus Dei
cultus, eadē

fides & Ba-

ptismus, ta-

men hæc non
nisi in Eccle-

sia prodesse
possunt.

* Ephes. 4.
Festa mar-

tyrum.
Paschæ solē-

mitas.

vsquam nisi in catholica disciplina. *Tom. 2. de moribus
Eccl. Cathol. c. 18.*

Apud Catholicam fidē, dilectissimi, noueritis tantū
esse veram fidem, germanā pacem, perpetuam salutē.
Non enim in angulo est, sed vbique tota est. Si quis ab
ea discesserit, atq; in hæreticorum errorem se tradide-
rit, vt fugitiuus seruus iudicabitur, non vt filius ado-
ptiuus: nec ad vitam æternam resurget, sed potius ad
damnationem. *To 6. contra Iudaos, Paga & Arria c. 20.*

Fides enim nostra, id est, fides vera, fides recta, fides
Catholica, non opinione præsumptionis, sed testimo-
nio lectionis collecta, nec hæretica temeritate incer-
ta, sed Apostol. veritate fundata hoc insinuat, hoc no-
uimus, hoc credimus. Hoc etsi non videmus oculis, nec
adhuc corde, quandiu fide mundamur, ipsa tamen fi-
de rectissimē ac robustissimē retinemus. *Tom. 10. de
verbis Domini, serm. 63.*

Ego Catholicam fidem profiteor, & per illam me
ad certam scientiam peruenturum præsumo. *Tom. 6.
de utilitate credendi, c. 14. Plura in commendationem Ca-
tholicæ fidei reperies in præfatione operi præfixa.*

*VI. Fidei quaecunq; nomen extra Ecclesiam esse posse,
charitatem non posse.*

DE V S vnus colitur ignoranter etiam extra Eccle-
siam, nec ideò non est ipse, & fides vna habetur si-
ne charitate etiam extra Ecclesiam, nec ideò non est
ipsa. Vnus enim Deus, vna fides, * vnum Baptisma, vna
incorrupta Catholica Ecclesia, non in qua sola vnus
Deus colitur, sed in qua sola vnus Deus piè colitur:
nec in qua sola vna fides retinetur, sed in qua sola vna
fides cum charitate retinetur. Nec in qua sola vnus
Baptismus habetur, sed in qua sola vnus Baptismus sa-
lubriter habetur. *Tom. 7. contra Cresconium, lib. 1. c. 29.*

(*In multis erant mecū*) Baptismum habebamus vtri-
que, in eo erant mecū. Festa Martyrum celebrabamus,
erant ibi mecum. Euangelium vtriq; legebamus, erant
in eo mecum. Paschæ solennitatem frequentabamus,
erant ibi mecū, sed non cum vno mecum. In schismate
non mecum. In hæresi non mecum. In multis mecum,
in pau-

in paucis non mecum. Sed in his paucis, in quibus non mecum, non eis profunt multa, in quibus mecum. Et enim fratres videte, quàm multa enarrauit Apostolus Paulus: Vnum dixit, si illud defuerit, frustra sunt alia. Si linguis hominũ loquar & angelorum, ait, si habeam omnem prophetiam, & omnẽ fidem, & omnem scientiam, si montes transferam, si distribuam omnia mea pauperibus, si tradã corpus meum ita vt ardeat. Quàm multa enarrauit? His omnib⁹ multis defit vna caritas: illa numero plura sunt, hæc pōdere maior est. Ergo in omnibus Sacramentis mecum, in vna charitate non mecum. *Tom. 8. in Psal. 54. circa finem.*

1. Cor. 13.

His nos Apostolicis verbis (*charitatem autem nō habeam, nihil sum*) commendantibus eminẽtiam charitatis, vobis solemus ostendere, quomodo nō profit hominibus, quanuis in eis sint vel sacramenta, vel fides, vbi charitas non est, vt cūm ad Catholicam veritatem venitis, intelligatis quid vobis cōferatur, & quantũ sit quod minus habebatis. *To. 7. contra lit. Petil. lib. 2. c. 77.*

1. Cor. 13.
Sacramenta
etiam inte-
gra sine cha-
ritate non
profunt.

Quid prodest homini vel sana fides, vel sanum fortasse solum fidei Sacramentum, vbi lethali vulnere schismatis perempta est sanitas charitatis, per cuius solius peremptionem etiam illa integra trahuntur ad mortem? *Tom. 7. de baptis. contra Donatist. lib. 1. c. 8.*

VII. Fidem esse donum Dei.

Initium fidei nostræ ex quo est, nisi ex ipso est? Neq; enim hoc excepto, ex ipso sunt cætera, sed ex iplo & per ipsum, & in iplo sunt omnia. *Et paulò pōst. Vobis* donatũ est pro Christo, non solum vt credatis in eum, verũ etiam vt patiamini pro eo. Vtrunque ostendit Dei donum, quia vtrunq; dixit esse donatum. Nec ait, vt plenius & perfectius credatis in eum, sed vt credatis in eũ. Nec ipsum misericordiam consecutum dixit, vt fidelior sed vt fidelis esset, quia sciebat, nō se initiũ fidei suę priorem dedisse Deo, & retributum sibi ab illo eius augmentum, sed ab eo se factum fidelem, à quo & Apostolus factus est. Nam scripta sunt etiam fidei eius initia, suntq; Ecclesiastica celebri lectione notissima. Et iterum. In omni opere bono incipiẽdo & per-*

Rom. 11.
*Philip. 1.
Initium &
incrementum
fidei donum
est Dei.

1. Cor. 7.

Rom. 11.

1. Cor. 13.

ficiẽdo.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

2. Cor. 3.
Nullus sine
Deo sufficit
bonum opus
incipere, aut
perficere.

* 2. Cor. 3.

2. Cor. 3.

Rom. 12.

Ephef. 6.

Fides incho-
ata & perfe-
cta donum
Dei.

Joann. 6.

Cant. 4.

A fide incipi-
unt, quaecun-
que bona sunt
merita.

1. Cor. 1.

2. Cor. 10.

ficiendo, sufficientia nostra ex Deo est, ita nemo sibi sufficit vel ad incipiendam, vel ad perficiendam fidem, sed sufficientia nostra ex Deo est, quoniam fides si non cogitetur, nulla est, & non sumus idonei cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est. *Tom 7. de predestinat. sanctorum, c. 2.*

Si non sumus idonei cogitare aliquid quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est: profecto non sumus idonei credere aliquid quasi ex nobismetipsis, quod sine cogitatione non possumus, sed sufficientia nostra, qua credere incipimus, ex Deo est. *Et paulo post.* Resistere non potest diuini manifestissimis testimoniis, quibus & fides, unde pietas exordium sumit, donum Dei esse monstratur. Quale est illud, quod unicuique Deus pariturus est mensuram fidei. Et illud: Pax fratribus, & charitas cum fide a Deo Patre, & Domino Iesu Christo. Et cetera talia. *Ibid.*

Fides & inchoata & perfecta donum Dei est, & hoc donum quibusdam dari, quibusdam non dari, omnino non dubitet, qui non vult manifestissimis sacris litteris repugnare. *Ibid. c. 9.*

Fides ad Christum nos trahit, quæ nisi de super gratuito munere nobis daretur, non ipse diceret: Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, attraxerit eum. *Tom 2. epist. 105. ad Sixtum.*

Restat igitur ut ipsam fidem, unde omnis iustitia sumit initium, propter quod dicitur ad Ecclesiam in Cantico Canticorum, Venies, & pertransies ab initio fidei, non humano, quo isti extolluntur, tribuamus arbitrio, nec ullis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona, quæcunque sunt, merita, sed gratuitum donum Dei esse fateamur, si gratiam veram, id est, sine meritis cogitamus. *Ibidem, post initium.*

Maritus Christianus est, vxor infidelis est, non orat pro vxore sua ut credat? Vxor est Christiana, maritus infidelis est, non orat mulier religiosa, pro marito suo, ut credat? Quando hoc orat quod orat nisi ut Deus det illi fidem? Ergo donum Dei est fides. Nemo se extollat, nemo sibi arroget, quasi sibi aliquid dederit. Qui gloriatur in Domino gloriatur. *Tom 10. lib. 50. hom. Homil. 17. sub finem.*

Ut enim sit natura, fidem posse habere, nunquid & habere? Non enim omnium est fides, cum fidem posse habere sit omnium. Non autem ait Apostolus, Quid autem potes habere, quod non accepisti ut possis habere: sed ait: *Quid autem habes, quod non accepisti?* Proinde posse habere fidem, sicut posse habere charitatem, naturæ est hominum, habere autem fidem, quemadmodum habere charitatem, gratiæ est fidelium. *Tom. 7. de predestinat. sanctorum, c. 5.*

1. Cor. 4.
Posse habere fidem vel charitatem, naturæ est, habere vero munus Dei est.
In exposit.
quarundam
propos. in Epist. ad Romanos.

Itaque quod dixi: sicut enim in his, quos elegit Deus, non opera, sed fides inchoat meritum, ut per munus Dei operentur: sic in his quos damnat, infidelitas & impietas, inchoat poenæ meritum, ut per ipsam poenam malè etiam operentur: verissimè dixi. Sed fidei meritum etiam ipsum esse donum Dei, nec putavi quærendum esse, nec dixi. Et alio loco: Cuius enim miseretur, inquam, facit eum bene operari: & quem obdurat, relinquit eum, ut mala operetur. Sed & illa misericordia, præcedenti merito fidei tribuitur, & ista obduratio, præcedenti iniquitati. Quod quidem verum est, sed adhuc quærendum erat, utrum & meritum fidei misericordiam Dei præueniat: id est, utrum ista misericordia ideò tantummodo fiat in homine, quia fidelis est, an etiam facta fuerit, ut fidelis esset. Legimus enim dicente Apostolo: Misericordiam consecutus sum, ut fidelis essem: non ait, quia fidelis eram. Fideli ergo datur quidem, sed data est etiam, ut esset fidelis. *Ibidem, c. 3. Lege & cap. 7. 8. & sequ. Item Tom. 3. de spiritu & lit. c. 31. 33. & 34. Item, Tom. 7. de bono perseuerantia, c. 8.*

1. Cor. 7.
Fidelis misericordiam consequitur, cui misericorditer data est & ipsa fides,

VIII. Fidem non ita esse donum Dei, ut propter voluntatis motum non sit pariter & liberi arbitrij.

Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit illū. Magna gratiæ commendatio. Nemo venit nisi tractus. Quē trahat, & quē non trahat: quare illū trahat, noli velle iudicare, si nō vis errare. Semel accipe & intellige. Non traheris, ora ut traharis. Quid hūc dicim⁹ fratres? Si trahimur ad Christū, ergo inuiti credi-

Ioann. 6.

Confessionis Augustiniana. Lib. II.

Nemo potest credere nisi volens.

Fides etiam opus in Scripturis dicitur; quare si per fidem iustificamur, per opus iustificamur.

* Ioan. 6.

Fides distinguitur ab operibus, quemadmodum regnum Iudae distinguebatur ab Israel, cum tamen Iudas esset Israel.

* Rom. 3.

* 1. Cor. 12.

* Mar. 16.

Bona opera, inter quae fides est, nos facimus, & Deus facit ut faciamus.

Ezech. 36.

1. Cor. 12.

credimus, ergo violentia adhibetur, non voluntas excitatur. Intrare quisquam Ecclesiam potest nolens, accedere ad altare potest nolens, accipere potest Sacramentum nolens, credere non potest nisi volens. Si corpore crederetur, fieret in nolentibus, sed non corpore creditur. Tom. 9. in Euangel. Ioann. tract. 26.

Ipsam quoque fidem opus Dei dicit esse Iesus, & hanc ut operemur, iubet. Dixerunt enim ad eum Iudaei: Quid faciemus, ut operemur opera Dei? Respondit Iesus, & dixit eis: * *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille.* Sic ergo distinguit Apostolus ab operibus fidem, quemadmodum in duobus regnis Hebraeorum distinguitur Iudas ab Israel, cum & ipse Iudas sit Israel. Ex fide autem ideò dicitur iustificari hominem, non ex operibus: quia ipsa prima datur, ex qua impetrentur cetera, quae propriè opera nuncupantur, in quibus iuste vivitur. Tom. 7. de praedest. sanctorum, c. 7.

Omnia autem haec operatur unus atque idem Spiritus, dividens propria unicuique, prout vult. Inter quae omnia, sicut scitis, nominavit & fidem. Sicut ergo, quanvis donum Dei sit, facta carnis mortificare, exigitur tamen à nobis, proposito praemio vitae: ita donum Dei est & fides, quanvis & ipsa cum dicitur: * *Si credideris saluus eris:* proposito praemio salutis, exigatur à nobis. Ideo enim & haec praecipuntur nobis, & dona Dei esse monstrantur, ut intelligatur, quod & nos ea faciamus, & Deus facit, ut illa faciamus: Sicut per Prophetam Ezechielem apertissimè dicit: quid. n. apertius, quàm ubi dicit: *Ego faciam ut faciatis?* Locum ipsum Scripturae, fratres charissimi attēdite, & videbitis illa Deum promittere facturum se ut faciant, quae iubet ut fiant. Ibid. c. 11.

Proinde quod continuo dixi, dicit idem Apostolus: *Idem Deus, qui operatur omnibus:* Nusquam autem dictum est, Deus credit omnia in omnibus: Ac deinceps subiunxi: Quod enim credimus, nostrum est, quod autem operamur bonum, illius est, qui credentibus dat Spiritum sanctum: profecto non dicerem, nisi iam scirem etiam ipsam fidem inter Dei munera reperiri, quae dantur in eodem spiritu. Vtrumque ergo nostrum est, propter

propter arbitrium voluntatis, & vtrunq; tamē datum est per spiritum fidei & charitatis. Neq; enim sola charitas, sed sicut scriptum est, * charitas cum fide à Deo patre & domino Iesu Christo: Et quod paulò pòst dixi: Nostrum est credere & velle: illius autem dare credentibus & volētibus facultatē bene operādi per Spiritū sanctum, per quem charitas diffunditur in cordibus nostris: verum est quidem, sed eadem regula & vtrunq; ipsius est, quia ipse pręparat voluntatem, & vtrunque nostrum, quia non fit nisi volentibus nobis.

Credere nostrum est propter arbitriū voluntatis.
* Ephes. 6.

Rom. 5.

Prov. 8.

Ibid. c. 3. Locus est ex libro primo retractationum, c. 23.

De illa fide quærimus, vtrū in potestate sit, qua credimus Deo, vel credimus in Deum. Hinc enim scriptū est, *Credidit Abraham Deo, & deputatum est illi ad iustitiam*: Et: *Credenti in eum qui iustificat impium, deputatur fides ad iustitiam*. Vide nunc vtrum quisq; credat si noluerit, aut nō credat si voluerit. Quod si absurdum est, quid est enim credere nisi consentire verum esse quod dicitur, consensio autem utique volentis est: profectō fides in potestate est. Sed sicut dicit Apostolus: * *Nō est potestas, nisi à Deo*. Et paulò pòst. Cum ergo fides in potestate sit: quoniam cum vult, quisque credit: & cum credit, volens credit, deinde quærendum est, imò recolendum est, quam fidem tanta conflictatione commendet Apostolus. *Tom. 3. de spiritu & lit. c. 31. & 32.*

Gen. 15.
Rom. 4.
* Rom. 13.
Cum quisque credit, volēs credit, et ideo fides in hominis potestate est.

Fides prima, quę subiugat animā Deo, deinde præcepta vivendi.

IX. Quomodo fides, spes, charitas inter se coherant, & affectæ sint.

Fides est prima, quę subiugat animam Deo, deinde præcepta vivendi, quibus custoditis, spes nostra firmatur & nutritur charitas, & lucere incipit, q̃ antea tantūmodo credebatur. *Tom. 3. de agone Christiano. c. 13.*

Quisquis à fide ceciderit, à charitate etiam cadat, necesse est.

Fide titubante, charitas etiam ipsa lāguet. Nā si à fide quisque ceciderit, à charitate etiam necesse est cadat. Non enim potest diligere, quod esse nō credit. Porro si & credit & diligit, bene agēdo, & præceptis bonorum morum obtemperando efficit, ut etiam speret se ad id, quod diligit, esse venturum. Itaq; tria hæc sunt, quibus & sciētia omnis & prophetia militat, fides, spes, charitas. Sed fidei succedit spes, quam videbimus. Et

Scientia omnis & prophetia, fidei, spei & charitati militat.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Charitas de-
cedente fide
& spe, man-
sura & au-
genda.

spei, succedit beatitudo ipsa, ad quā peruēturī sumus. Charitas autē etiam istis decedentibus augebitur po-
tius. Si. n. credendo diligimus, quò nōdum videmus,
quantò magis cūm videre cōperimus? Et si sperando
diligimus, quò nōdum peruenimus, quātò magis cūm
peruenerimus? *Tom. 3. de Doctrina Christiana, lib. 1. c. 37.*

Charitas fide
atq; spe ma-
ior. Aduerte
Lector, ex
qua fide spes
& charitas
nascantur.
*1. Cor. 13.

Ex fidei confessione, quæ breuiter symbolo conti-
netur, & carnaliter cogitata lac est paruulorum, spiri-
taliter autem considerata atque tractata cibus est for-
tium, nascitur spes bona fidelium, cui charitas sancta
comitatur, de qua scriptum est: * Maior omnibus ijs
est. *Tom. 3. in Enchirid. c. 114.*

Qui rectē amat, procul dubio rectē credit & sperat:
qui verò non amat inaniter credit, etiam si sint vera,
quæ credit: inaniter sperat, etiam si ad veram foelici-
tatem doceantur pertinere quæ sperat, nisi & hoc cre-
dat & speret, quod sibi petenti donari possit, vt amet.
Tom. 7. contra Iulianum Pelag. lib. 6. c. 117.

Eadem fides
quæ sine dile-
ctione nō ope-
ratur, accedē-
te illi spe &
dilectione, be-
ne operatur.
Nec bene nec
male opera-
tur homo, ni-
si per bonum
vel malum
amorem.

Si fides sine dilectione sit, sine opere erit. Ne autem
multa cogites de opere fidei, adde illi spē & dilectio-
nem, & noli cogitare, quid opereris. Ipsa dilectio vo-
care non potest. Quid. n. de quoquam homine etiā ma-
lè operatur, nisi amor? Da mihi vacantem amorem &
nihil operātem. Flagitia, adulteria, facinora, homici-
dia, luxurias oēs nōne amor operatur? Purga ergo a-
morē tuum, aquā fluentē in cloacā conuerte ad hortū.
Quales impetus habebas ad mundum, tales habebas ad
artificem mundi. Num nobis dicitur, nihil ametis? ab-
sit. Pigri, mortui, detestandi, miseri eritis, si nihil ame-
tis. Amate, sed quid ametis videte. Amor Dei, amor p-
ximi, charitas dicitur. Amor mūdi, amor huius seculi,
cupiditas dicitur. Cupiditas refrēnetur, charitas exci-
tetur. Ipsa. n. charitas bene operatis dat ei spem bonæ
cōscientiæ. Spem. n. gerit bona cōscientia. Quomodo
mala cōscientia tota in desperatione est, sic bona cō-
scientia tota in spe. Et erunt tria hæc, de quibus dixit
Apostolus Fides, spes, charitas. *To. 8. Prefat. in Psal. 31.*

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

Iam porrò quā duabus istis, id est, fide ac spe maio-
rem dixit Apostolus, quantò in quocunque maior est,

tan-

tāto melior est, in quo est. Cum enim quaeritur, utrum quisque sit homo bonus, non quaeritur, quid credat aut speret, sed quid amet. Nam qui recte amat, proculdubio recte credit & sperat; qui vero non amat, inaniter credit, etiamsi sunt vera, quae credit: inaniter sperat, etiamsi ad veram felicitatem doceantur pertinere, quae sperat, nisi & hoc credat & speret, quod sibi petenti donari possit, ut amet. Quamvis enim sperare sine amore non possit, fieri tamen potest, ut id non amet, sine quo ad id, quod sperat, non potest pervenire. Tanquam si speret vitam aeternam, quamvis non habeat, & non amet iustitiam, sine qua nemo ad illam pervenit. Ipsa est autem fides Christi, quam commendat Apostolus, * quae per dilectionem operatur, & quod in dilectione nondum habet, petit, ut accipiat, querit, ut inueniat, pulsatur, ut aperiatur ei. Fides namque impetrat, quod lex imperat. Nam sine Dei dono, id est, sine Spiritu sancto, per quem diffunditur * charitas in cordibus, iubere lex poterit, non iuvare, & praevagatione insuper facere, qui de ignorantia se excusare non possit. Regnat enim carnalis cupiditas, ubi non est Dei caritas. *To 3 in Enchirid. ca 117.*

Cum diceret, caritas: (explicat illud Pauli * *finis praecipit charitas de corde puro & conscientia bona & fide non ficta*) addidit *de corde puro*: ut nihil aliud quam id quod diligendum est diligatur: *Conscientiam vero bonam* subiunxit propter spem. Ille enim se ad id quod credit & diligit perventurum esse desperat, cui malae conscientiae scrupulus inest. Tercio & fide, inquit, non ficta: Si enim fides nostra mendacio caruerit, tunc & nos diligimus, quod est diligendum, & recte vivendo id speramus, ut nullo modo spes nostra fallatur. *Tom. 3. de doct. Christiana lib. 1. c. 40.*

Pia fides sine spe & sine charitate esse non vult. Sic igitur homo fidelis debet credere, quod nondum videt, ut visionem & speret & amet. Et visibilia quidem rerum praeteritarum, quae temporaliter transierunt, sola fides est, quoniam non adhuc videnda, sperantur, sed facta & transacta creduntur: Sicut est illud, * quod Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, & resurrexit, nec iam moritur, & mors ei ultra non dominabitur. ** Rom. 6:*

Ex maiori vel minori charitate dicitur homo magis vel minus bonus. Non quid quisque credat, aut speret, sed quid amat, requirendum, ut bonus esse comprobetur.

** Gal. 5. Aduertat hic Lector eandem fidem sine dilectione, et cum dilectione posse consistere.*

** Rom. 5. * 1. Tim. 1.*

Pia fides sine spe & charitate esse non vult.

Rerum quae temporaliter transierunt sola fides est, sub spe enim illa non cadunt.

** Rom. 6:*

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Ea verò quæ nondū sunt, sed futura sunt, sicut nostrorum spiritualium corporum resurrectio, ita creduntur, ut etiam videnda sperentur. *Tom. 2 epist. 85. ad Consentium. Plura epist. 222. ad eundem.*

Rom. 10.

Gal. 5.

In his duobus (*symbolo & dominica oratione*) tria illa intueri, fides credit, spes & charitas orat. Sed sine fide esse non possunt, ac per hoc & fides orat. Propterea quippe dictum est, *Quomodo invocabunt in quem non crediderunt?* Quid autem sperari potest, quod non creditur? Porro etiam aliquid quod non speratur, credi potest. Quis namque fidelium poenas non credit impiorum, nec sperat tamen? *Et infra.* Fides quæ per dilectionem operatur utique sine spe esse non potest. Proinde nec amor sine spe est, nec sine amore spes, neque utrumque sine fide. *Tom. 3 in Enchirid. c. 8.*

X. Fidem charitate perfici atque utilem reddi.

Fide non facit utilem nisi charitas.

*Galat. 5.

Iacob. 2.

Rom. 5.

Rom. 8.

Est igitur in quibusdam hominibus fides, non per dilectionem, sed per timorem operans.

Rom. 8.

Ip[s]am fidem non facit utilem, nisi charitas. Sine charitate quippe fides potest quidem esse, sed non & prodesse. Propter quod & Apostolus Paulus, * *In Christo, inquit, Iesu, neque circumcisio, neque praeputium aliquid valet, sed fides quæ per dilectionem operatur.* Sic eam discernens ab ea fide, qua & Demones credunt & contremiscunt. Dilectio igitur, quæ ex Deo est, & Deus est, propriè Spiritus sanctus est, per quem diffunditur in cordibus nostris charitas Dei, per quam nos tota inhabitat Trinitas. *Tom. 3. de Trinit. lib. 15 c. 18.*

Nulli itaque dubium est, eam fidem ab Apostolo commendari, qua creditur Deo. Sed adhuc est aliquid ad discernendum: quoniam & illi qui sub lege sunt, & timore poenæ suam iustitiam facere conantur, & ideo non faciunt Dei iustitiam, quia charitas eam facit, qua non libet nisi quod licet, non timor, qui cogitur in opere habere quod licet, cum aliud habeat in voluntate, qua mallet, si fieri posset licere quod non licet: & illi ergo credunt Deo. Nam si omnino non crederent, nec poenam legis utique formidarent. Sed non hanc fidem commendat Apostolus, qui dicit *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timorem, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater.* Timor ergo il-

go ille seruilis est: & ideo quāuis in illo Domino cre-
datur, non tamen iustitia diligitur, sed damnatio ti-
metur. *Tom. 3. de Spiritu & lit. c. 32.*

Nescio quis nō vult credere in Christum: adhuc nec
Dæmones imitatur. Iam credit aliquis in Christo, sed
odit Christum. Habet confessionē fidei in timore pœ-
næ, non in amore coronæ. Nam & illi qui puniri time-
bant, quid dicebāt: *Quid nobis & tibi fili Dei? venisti ante Luc. 4.*
tempus perdere nos? Adde huic fidei dilectionē, vt fiat *Marc. 1.*
fides, qualem dicit Apostolus Paulus, Fides quæ per di- *Gal. 5.*
lectionem operatur. *Tom. 9. in epistolam Ioan Tract. 10.*

*Collige Lector contra hæreticos: eundem habitum fidei
sine charitate, & cum charitate constare posse, vel vt
schola loquitur, eundem habitum fidei prius informem,
formatum fieri, accedente charitate.*

Iam de amore quid dicam, sine quo fides nihil pro- *Fides sine a-*
dest? Spes verò sine amore esse non potest. Denique vt *more nihil*
ait Apostolus Iacobus: *Et dæmones credūt & contremi- prodest.*
scunt, nec tamē sperant vel amāt, sed potius quod spe- *Iacob. 2.*
ramus & amamus credendo venturum esse formidāt.
Propter quod Apostol. Paulus, *fidem quæ per dilectionē Gal. 5.*
operatur, approbat atq; commendat, quæ utiq; sine spe *Nec amor si-*
esse non potest. Proinde nec amor sine spe, nec sine a- *ne spe, nec si-*
more spes, neq; vtrunq; sine fide. *Tom. 3. & nich c. 8.* *ne amore*

Fides debet esse Christianorum, non demoniorum. *spes, neq; v-*
Nam sicut dicit Apostolus Iacobus *Et dæmones credūt, fide esse po-*
& contremiscūt: Et Dæmōes dixerūt Christo: *Tu es fili? test.*
Dei. Confitebantur Dæmones, quod nō credebant ho- *Iacob. 2.*
mines. Illi tremuerunt: illi occiderunt. Quid enim, q̃a *Marc. 3.*
dixerūt Dæmones, Tu es filius Dei, scimus qui sis? ideo *Luc. 4.*
regnaturi sunt cum Filio Dei? Absit. Discernenda est
ergo fides Dæmonum à fide sanctorum. Planè discer-
nenda vigilanter & diligenter. Nā & Petrus hoc dixit *Matth. 16.*
Domino dicenti, *quē me esse dicitis? Tu es Christus filius*
Dei viui. Et Dominus: *Beatus es Simon Bar Iona.* O Do-
mine hoc tibi dixerūt & dæmones: Quare ipsi nō sunt
beati? Quare? Quia Dæmones hoc dixerūt timore, Pe-
trus amore. Ideò initium est à fide. Sed quali fide? Quā
definiuit Apostolus: *Neq; circumcisio aliquid valet, neq;*

Confessionis Augustiniana. Lib. II.

præputium, sed Fides. Dic quæ Fides? Quæ per dilectionem operatur. Hanc Dæmones non habent fidem, quæ per dilectionem operatur, sed soli serui Dei, soli sancti Dei, soli fide filij Abrahæ, soli filij dilectionis, filij promissionis. *Tom. 10. lib. 50. Homil. hom. 17.*

*Charitas cæ-
teris Spiritus
S. donis præ-
fertur.*

1. Cor. 13.

Dantur & alia per spiritum sanctum munera, sed sine charitate nihil profunt. Nisi ergo tantum impertiatur cuique spiritus sanctus, ut eum Dei & proximi faciat amatorem, à sinistra non transfertur ad dexteram. Nec Spiritus propriè dicitur donum, nisi propter dilectionem, quam qui non habuerit, si linguis hominum loquatur & Angelorum, sonans æraumentum est, & cymbalum tinniens. Et si habuerit prophetiam, & scierit omnia Sacramenta, & omnem scientiam, & si habuerit omnem fidem, ita ut montes transferat, nihil est. Et si distribuerit omnem substantiam suam, & si tradiderit corpus suum, ut ardeat, nihil ei prodest. Quantum ergo bonum est, si ne quo ad æternam vitam neminem bona tanta perducat? ipsa verò dilectio siue charitas (nam vnius rei est utrumque nomen) si habeat eam, qui non loquitur linguis, nec habet Prophetiam, nec omnia scit Sacramenta, omnemque scientiam, nec distribuit omnia sua pauperibus, vel non habendo quod distribuat, vel aliqua necessitate prohibitus, nec tradit corpus suum ut ardeat, si talis passionis nulla tentatio est perducit ad regnum, ita ut ipsam fidem non faciat utilem nisi charitas. *Tom. 3 de Trinit lib. 15. c. 18 Huc pertinet artic 5. cap. 8. de mandatorum obseruat. &c.*

*Fidem non fa-
cit utilem ni-
si charitas.*

XI. A iustitia fidei opera antecedentia ipsam fidem, non autem subsequencia, in epist. ad Rom. excludi.

1. Cor. 7.

** Ephes. 2.*

*Non solum
gratia sed
etiam fides.*

donum Dei.

Misericordiam consequutus sum, ut fidelis essem. Non dixit: Misericordiam consequutus sum, quia fidelis eram, sed ut fidelis essem: Hinc ostendens etiam ipsam fidem haberi, nisi Deo misereante, non posse, & esse donum Dei. Quod apertissimè docet, dicens: Gratia salui facti estis, per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est. Possent enim dicere, ideò accepimus gratiam quia credidimus, tanquam sibi fidem tribuentes, gratiam Deo. Propter hoc Apostolus cum dixisset, per fidem,

fidem, & hoc, inquit, non ex vobis, sed Dei donum est. Rursus ne dicerent, se suis operibus donū tale meruisse: cōtinuò subiecit: Nō ex operibus, ne fortè quis extollatur: non quia negavit, aut euacuavit opera bona, cū dicat, * Deum unicuique reddere, secundū opera eius: sed quia opera sunt ex fide, nō ex operibus fides, ac per hoc ab illo sunt nobis opera iustitiæ, à quo est ipsa fides, de qua dictum est: * Iustus ex fide viuit. To. 7. *de gratia & lib. arb. c. 7.*

Ergo fratres * ex fide iustificatus est Abraham, sed si fidem opera non præcesserūt, tamen secuta sunt. Nunquid enim fides tua sterilis erit? Si sterilis non es, sterilis nō est ipsa. Aliquid mali credidisti, & igne malitiæ tuæ radicem tuæ fidei concremast. Tene ergo fidem operaturus, Sed dicis, nō hoc ait Apostol. Paulus, imò hoc ait Paulus Apostolus: * Fides (inquit) quæ per dilectionem operatur. Et alio loco: * Plenitudo ergo legis charitas. Et alio loco: * Omnis enim Lex in uno sermone impletur, in eo quod scriptum est: * Diliges proximum tuum, tanquā te ipsum. Vide si non vult te operari, qui dicit: * Non adulterabis: Nō homicidium facies. Nō concupisces: Et si quod est aliud mandatum. In hoc sermone recapitulatur: Diliges proximum tuum tanquā te ipsum. Dilectio proximi malum non operatur: Plenitudo autem legis charitas. Tom. 8. Præfat. in Psal. 31.

Te ipsum audi, ô Apostole: Certè fidem mihi hîc fine operibus * vis commendare, opus autē fidei dilectio est. Quia dilectio vacare non potest, nisi & mali nihil operetur, & quicquid potest boni operetur. Quid enim facit Dilectio? Declina * à malo, & fac bonum. Hanc ergo fidem sine operibus commendas: Et alio loco dicis: * Et si fidem habeam, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest? Ergo si nihil mihi prodest fides sine charitate, charitas autem ubi fuerit necesse est, ut operetur, fides * ipsa per dilectionem operatur. Quomodo ergo iustificabitur * homo per fidē sine operibus? Respondet ipse Apostolus:

Aa 4

Pro-

* Psalm. 36. * 1. Cor. 13. Fidei coniungenda esse opera ex Scripturis ostenditur. * Gal. 5. * Rom. 3.

Paulus non negavit, seu euacuavit opera facta ex fide: sed quæ fidem antecedunt.

* Rom. 2.

Matth. 16.

* Abac. 2.

Rom. 1.

Gal. 3.

Rom. 4.

In Abraham etsi opera nō præcesserunt fidem, tamen secuta sunt.

* Gal. 5.

* Rom. 13.

* Gal. 5.

* Leuit. 19.

Matth. 22.

Marc. 12.

Paulus Apostolus vult, ut fidē habentes operentur. * Exod. 20.

Deut. 5.

Rom. 3.

* Rom. 3.

Paulus Apostol. non commendat fidē sine operibus, sed fidem per dilectionem operantem.

ostenditur.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

De operibus Propterea hoc tibi dixi o homo, ne quasi de operibus
ante fidē non tuis præsumere videreris, & merito operū tuorum te
præsumēdū. accepisse fidei gratiam. Noli ergo præsumere de ope-
ribus ante fidem *Ibid.*

Libēter qui-
dā malē in-
telligūt Apo-
stolū Paulū,
ut bona ope-
ra liberius
negligāt, no-
lentes intel-
ligere, ut be-
nē agant.

***Psal. 35.**
Nemo iacet
bona opera
ante fidem,
nemo sit pi-
ger in ope ri-
bus accepta
fide.

Rom. 3. 4. 5.
Gal. 2. 3. 5.
Apostolus fi-
dei gratiam
præponit ope
ribus, non ut
opera extin-
guat, sed ut
ostendat non
esse opera
præcedentia
gratiam sed
consequētia.

***Rom. 3.**
Lex quomo-
do statuitur
& firmatur
per fidem.

Intendite ergo vos, alioqui malē intelligēdo proij-
citis vos in illam voraginem impunē peccandi, & ego
liber sum, sicut ipse Apostolus ab omnib⁹ malē intel-
ligentibus liber fuit. Libēter enim malē intellexerūt,
ne bona opera sequerētur. Nolite esse de numero ta-
lium fratres. Dicitur in quodam Psalmo de quodam
homine tali, id est, de tali genere, quasi de vno. *Noluit,*
inquit, intelligere, ut bene ageret. Non dictū est, non po-
tuit intelligere, vos ergo oportet, ut velitis intellige-
re, ut benē agatis. Intellectus enim vobis non deerit
manifestus. Quis est manifestus intellectus? Nemo ia-
cet bona opera sua ante fidē, nemo sit piger in bonis
operibus accepta fide. *Ibidem, lege integrum locum.*

Multis locis hoc sepe testatur (*Apostolus*) fidei gratiā
præponens operibus, non ut opera extinguar, sed ut o-
stendat non esse opera præcedentia gratiam, sed cōse-
quentia, ut scilicet non se quis arbitretur, ideō perce-
pisse gratiam, quia bene operatus est, sed bene operari
non posse, nisi per fidem perceperit gratiam. Incipit
autem homo percipere gratiam, ex quo incipit Deo
credere vel interna vel externa admonitione motus
ad fidem. *Tom. 4. ad Simplicianum, lib. 1. quæst. 2. Ad hunc*
articulum multa referri possunt ex sequenti capite de iu-
stificatione.

XII. Per fidem non abrogari Legem, sed firmari.

Dicit (*Apostolus*) * Legem euacuamus per fidem? Ab-
sit: sed legem statuimus, id est, firmamus. Sed quē-
admodum firmanda fuerat lex, nisi per iustitiam. Iu-
stitiā autem, quæ est ex fide, quia ex ipsa, quæ non po-
terant impleri per legem, per fidem impleta sunt.
Tom. 4. in exposit. quarundam proposit. ex epist. ad Roman.
propos. 19.

Lex docēdo & iubendo quod sine gratia impleri nō
potest, homini demonstrat suam infirmitatē, ut quærat
demonstrata infirmitas Saluatorem, à quo sanata vo-
luntas

Iustas possit, quod infirma non posset, Lex igitur adducit ad fidem, fides impetrat spiritum largiorem, diffundit spiritus* charitatem, implet* charitas legem. *Tom. 2. Epist. 144 ad Anastasium.*

Lex ducit ad fidem, fides impetrat charitatem, charitas implet legem.

Lex ergo factorum, id est, operum, per quam non excluditur illa gloriatio, & lex fidei, per quam excluditur, quomodo inter se differant operum precium est considerare, si tamen valemus advertere atque discernere. *Et post pauca.* Ipsam enim dicit legem, ex qua nemo iustificatur, quam dicit subintrasse*, vt abundaret delictum, quam tamen ne quisquam ob hoc imperitus argueret & sacrilegus accusaret, defendit eam dicens: *Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit. Sed peccatum* non cognoui, nisi per legem: Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret:*

*Rom. 5.
*Rom. 13.
Lex factorum & lex fidei quomodo differant.
*Rom. 5.
*Rom. 7.
*Exod. 20.
Deut. 5.

* *Non concupisces.* Occasione itaque accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Dicit etiam lex quidem sancta, & mandatum sanctum & iustum & bonum, sed peccatum vt appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem. Ipsa est litera* occidens, quæ dicit, *Non concupisces:* de qua item dicit, quod paulò antè commemoravi: * *Per legem enim cognitio peccati.* Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est, testificata per legem & Prophetas, iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi, in omnes, qui credunt. Et deinde: Lex ergo * factorum ipsa est, quæ dicit: * *Non concupisces:* quia per illam cognitio peccati est. Volo igitur scire, si quis mihi dicere audeat, vtum lex fidei nō dicat, *Non concupisces:* Si enim non dicit, quid causæ est, cur nō in ea positi, securi atque impunè peccemus? Hoc enim & illi putauerunt Apostolum dicere, de quibus ait: Et sicut dicunt, nos quidam dicere, faciamus mala, vt veniant bona, quorum* iudicium iustum est. Si autem etiam ipsa dicit: * *Non concupisces:* sicut tam multa præcepta Evangelica & Apostolica testificari & clamare non cessant, quare lex factorum & ipsa non dicitur? *Et paulò post.* Quid igitur interest? Breuiter dicam. Quod operum lex minando imperat, hoc fidei lex credendo impetrat. *Et post pauca.* Lege operum dicit Deus, fac quod iubeo: Lege fidei dicitur Deo, Da quod iubes.

*2. Cor. 3.
*Rom. 3.
*Rom. 3.
*Exod. 20.
Deut. 5.
Rom. 7. 13.
*Rom. 3.
*Alias, damnatio iusta est.
*Exod. 20.
Deut. 5.
Rom. 13.
Lex fidei, in Evangelicis & Apostolicis scriptis, iubet etiam non concupiscere.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Ideò enim iubet lex, vt admoneat, quid faciat fides, id est, vt cui iubetur, si nondum potest, sciat quid petat: si autem continuò potest & obedienter facit, debet etià scire, quo donante possit. *Tom 3. de spir & lit. cap. 13.*

Nec fides legem, nec gratia liberum arbitrium euacuat.

** Rom. 3.*

Sicut enim lex per fidem, sic liberum arbitrium per gratiam non euacuatur, sed statuitur. Neque enim lex impletur nisi libero arbitrio, sed per legem* cognitio peccati: per fidem impetratio gratiæ contra peccatum, per gratiam sanatio animæ à vicio peccati, per animæ sanitatem libertas arbitrij, per liberum arbitrium iustitiæ dilectio, per iustitiæ dilectionē legis operatio. Ac per hoc sicut lex nō euacuatur, sed statuitur per fidem, quia fides impetrat gratiam, qua lex impleatur: ita liberum arbitrium nō euacuatur per gratiam, sed statuitur. Quia gratia sanat voluntatem, qua iustitia liberè diligatur. *Ibidem, cap. 30.*

Ad fidem præcepta combellunt, vt lex imperet, & fides impetret. *Tom. 7. de nat. & gratia, cap. 16.*

** Rom. 3.*

Lex per fidē statuitur, quia quod iubet lex, efficit fides.

Legem ergo* euacuamus per fidem? Absit: Sed legem statuimus. Hoc efficit fides, quod lex iubet. Statuitur ergo lex per fidem, quæ fides si non sit, iubet tantum lex, & non implentes iussa reos tenet, vt eos gementes & non valentes implere quæ iussa sunt, ad gratiam liberatoris aliquando conuertat. *Tom. 4. 83. Questionum, questione. 66.*

XIII. Quomodo intelligendum sit Abacuc 2.

Iustus ex fide viuit.

Fide promeremur Deum credentes scilicet & facientes, quæ fides credenda & faciēda esse ostendit: quod est ex fide viuere.

** Rom. 4.*

Fide promeremur Deum: & qui digni non eramus, quibus peccata dimitterentur, ex eo, quia tantum donum indigni accepimus, gratia vocatur. Quid est gratia? Gratis data. Quid est gratia? Gratis donata, nō reddita. Si tibi debebatur, merces reddita est, non gratia donata. Si autem verè debebatur, bonus fuisti: Si autem non merito tuo, vt verum est, malus fuisti. Credidisti autem* in eum, qui iustificat impium. Quid est, qui iustificat impium? Ex impio facit pium. Cogitat quid per legem imminere debebat, & quid per gratiā consecutus sis. Si consecutus autem es istam gratiā fidei,

fidei, eris iustus ex fidei: Iustus * enim ex fide vivit: & promereberis Deum vivendo ex fide. Cum promerueris Deum, vivendo ex fide, accipies primum, im mortalitatem, & vitam æternam, & illa gratia est. Nā pro quo merito accipies vitam æternam? Pro gratia. Si enim ipsa fides gratia est, & vita æterna quasi merces est fidei: videtur quidem Deus vitam æternam tāquam debitam reddere. Cui debitam? Fideli, quia promeruit illam per fidem. Sed quia ipsa fides gratia est: & vita æterna gratia est pro gratia. Tom. 9. Tract. 3. in Euang. Ioannis, prope initium.

Neque enim omnes homines naturali instinctu immortales, & beati esse vellemus, nisi esse possemus. Sed hoc summum bonum præstari hominibus non potest, nisi per Christum, & hunc crucifixum, cuius morte mors vincitur, cuius vulneribus natura nostra sanatur. Ideoque iustus* ex fide Christi vivit. Ex hac enim fide prudenter, fortiter, temperanter & iustè, ac per his omnibus veris virtutibus rectè sapienterque vivit, qui fideliter vivit. Tom. 7. contra Iulianum Pelag. lib. 4. cap. 3.

Iustitia, secundum quam iustus* ex fide vivit, quoniam per Spiritum gratiæ homini ex Deo est, vera iustitia est. Quæ licet non immeritò in aliquibus iustis pro huius vitæ capacitate perfecta dicitur, parva tamē est ad illam magnam, quam capit æqualitas angelorū. Tom. 7. contra duas Pelag. epist. lib. 3. cap. 7.

Dominus ait, * Non veni solvere legem, sed implere: quia erat ablaturus timorem carnalem: Spiritalem autem charitatem daturus, qua sola lex impleri potest. Plenitudo * enim legis charitas, ut quando fides impetrat Spiritum sanctum, * per quem charitas DEI diffusa est, in cordibus operantiū iustitiam, nullo modo quisquam ante gratiam fidei de bonis operibus gloriatur. Quapropter istos iactantes se de operibus legis ita refellit Apostolus, dum ostēdit opera vetusta Sacramētorum umbras futurorum fuisse, quas iam aduentu

prescriptio virtutum actus exercemus. * Abac. 2. Roma. 1. Gal. 3. Iustitia, quæ ex Deo est, in quibusdam iustis pro huius vitæ capacitate perfecta dicitur. * Matth. 5. * Roma. 13. * Rom. 5. Qui ex fide vivit, carnalium observa-

* Abac. 2.
Rom. 1.
Gal. 3.
Vita, quæ
est ex fide,
redditur vi-
ta æterna
tanquam
merces &
debitum: sed
quia fides
ex qua vivi-
mus, gratis
etiam data
est, verè di-
citur vita
æterna tan-
quam gratia
pro gratia
reddi.

Beatitude
appetitus
omnibus ho-
minibus in-
fuit, posse
nos beatos
esse ostendit.

* Abac. 2.
Rom. 1.
Gal. 3.

Ex fide
Christi vi-
vitur, quan-
do ex eius

Confessionis Augustiniana Lib. II.

tionem serui
liter alligā-
tium, iugo li-
beratus est,
& liberè per
caritatē le-
gis opera
quæ ad bo-
nos mores
pertinēt, im-
plet.

* Abac. 2.

Rom. 1.

Gal. 3.

* Matt. 11.

Omnes qui
vñquam fue-
rūt iusti, per
vñum fidei
ostium in-
gressi sunt.

* Luc. 2.

* Matth. 27.

* Marc. 16.

* Act. 1.

Quæ nos cre-
dimus, imple-
ta, credide-
runt iusti,
qui fuerunt
ante Christū,
impleta.

* 2. Cor. 4.

* Psal. 115.

Christus do-
minus in Ec-
clesia sua iu-
nior fuit o-
lim, nūc iam
seniuit.

Domini liberè hæredi necessaria non esse monstraui.
Opera verò ad bonos mores pertinentia non impleri
nisi dilectione, per quam fides operatur. Vnde si opera
legis quædam post fidē superflua, quædam ante fidem
nulla sunt, viuat* iustus ex fide, vt & onus graue serui-
tutis abiiciat, leui* sarcina Christi vegetatus, & iusti-
tiæ metas nō transgrediatur, leui iugo caritatis obtem-
perans. *Tom. 4. in expos. epist. ad Galat. cap. 5.*

XIV. Eandem fidem esse antiquorum Patrum ante aduentum Christi, & nostram.

ANTE aduentum Domini nostri Iesu Christi, quo
humilis venit in carne, præcesserunt iusti, sic in
eum credentes venturum, quomodo nos credimus in
eum, qui venit. Tempora variata sunt, non fides, quia &
ipsa verba pro tempore variantur, cū variè declinan-
tur. Alium sonum habet, venturus est, alium sonum ha-
bet, venit. Mutatus est sonus, venturus est, & venit, eadē
tamen fides vtrosque coniungit, & eos qui venturum
esse, & eos qui eum venisse crediderunt: diuersis quidē
temporibus, sed vtrosque per vñum fidei ostium, hoc
est, per Christum, videmus ingressos. Nos credimus Do-
minum nostrum natum* ex virgine venisse in carne,
passum* esse, resurrexisse, * in cœlum* ascendisse, totū
hoc sicut verba auditis præteriti temporis, impletum
esse iam credimus. In eius sunt fidei societate nobiscū
& illi patres, qui crediderunt de virgine nasciturum,
passurum, resurrecturum, in cœlum ascensurum. Illos
enim ostendit Apostolus, vbi ait: * Habentes autē eun-
dem spiritum fidei, sicut scriptū est: * Credidi propter
quod loquutus sum. *Tom. 9. in Euang. Ioan. Tract. 45.*

Ex fide Christi ante eius passionem iustos vixisse nō
dubium est, qui præstat spiritum sanctum, qui datus
est nobis, per quem diffunditur caritas in cordibus no-
stris, qua vna iusti sunt, quicunque iusti sunt. *Tom. 7. de
nat. & grat. cap. 63*

Dominus ipse in corpore suo, quod est Ecclesia, iu-
nior fuit primis temporibus, & ecce iam seniuit. Nostis
& agnoscitis & intelligitis, quia in hoc positi estis, &

ita

ita credidistis, quia caput* nostrum Christus est, corpus capitis illius nos sumus. Nunquid soli nos? & non etiam illi qui fuerunt ante nos? Omnes qui ab initio seculi fuerunt iusti, caput Christum habent. Illum enim venturum esse crediderunt, quem nos venisse iam credimus, & in eius fide & ipsi sanati sunt, in cuius & nos, ut esset & ipse totius caput ciuitatis Hierusalem, omnibus connumeratis fidelibus, ab initio usque in finem, adiunctis etiam legionibus & exercitibus angelorum, ut fiat illa vna ciuitas sub vno Rege, & vna quaedam prouincia sub vno Imperatore. *To. 8. conc. 3. in Psal. 36.*

*Gal. 5.
Credebant
veteres Christi
sum ventu-
rum, nos ve-
ro venisse.

Illa igitur fides salua sit, qua credimus nullum hominem, siue maioris siue paruula quamlibet & recentis ætatis, liberari a contagione mortis antiquæ, & obliteratione, & obligatione peccati, quod prima natiuitate contraxit, nisi per vnum* mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Iesum, cuius hominis eiusdemque Dei saluberrima fide, etiam illi iusti salui facti sunt, qui priusquam veniret in carne, crediderunt in carne venturum. Eadem namque fides est & nostra & illorum, quoniam hoc illi crediderunt futurum, quod nos credimus factum. Vnde dicit Apostolus Paulus. * *Habentes autem eundem Spiritum fidei, secundum quod scriptum est: * Cre-*

Nullus ho-
mo nisi per
Mediatorem
Christum a
peccato libe-
ratur.
*1. Tim. 2.

*2. Cor. 4.
*Psal. 115.
Sacramenta
pro temporum
diuersitate
diuersa, ea-
dem tamen
fides semper
in omnibus
iustis fuit.

Ab exordio generis humani quicumque in eum crediderunt eumque utcumque intellexerunt, & secundum eius precepta pie & iuste vixerunt, quando libet, & ubi libet fuerunt, per eum proculdubio salui facti sunt. Si- cut enim nos in eum credimus, & apud Patrem manentem, & qui in carne iam venerit: sic credebant in eum antiqui, & apud Patrem manentem, & in carne venturum. Nec quia pro temporum varietate nunc factum annuntiatur, quod tunc futurum prænunciabatur, ideo

Hinc colli-
gitur non in
omnibus iu-
stis fuisse per-
fectam cogni-
tionem fidei
sed in quibus-
dam fuisse
fidem, quam

fides

Confessionis Augustiniane Lib. I I.

*scholae impli-
citā vocant.*

fides ipsa variata, vel salus ipsa diuersa est, *Ibidem, E-
pist. 49 ad Deo gratias, in solut. quest. 2.*

Eadem fides & in illis, qui nōdum nomine, sed reip-
sa fuerant antea Christiani, & in istis qui non solū

* 1. Cor. 4.

tia per Spiritum sanctum. Vnde dicit Apostolus: * Ha-

* Psal. 115.

bentes autem eūdem Spiritum fidei, secundum quod scriptū
est: * Credidi propter quod locutus sū, & nos credimus pro-
pter quod & loquimur. To. 7. contra duas epist. Pelag. lib. 3.
cap. 4 Plura de nupt. & concupisc. lib. 2. cap. 12. de pecc.
orig cap. 26. de patientia, cap. 21. & epist. 95. ad Innocentiū.

CAPVT QVINTVM, DE

IUSTIFICATIONE.

I. Hominem suis operibus, quæ vel per humanæ na-
turæ vires, vel per legis doctrinam fiunt, absque
diuina per Iesum Christum gratia co-
ram Deo iustificari non posse.

Rom 9.

Gentes quæ * non cognouerunt iustitiam, ap-
prehenderunt iustitiam: iustitiam autem, quæ
ex fide est: Israel autem persequens legem iu-
stitiæ, ad legem iustitiæ non peruenit: quare
quia non ex fide, sed tanquam ex operibus: offenderūt
enim in offensionis lapidem, sicut scriptum est: * Ecce
pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandalis:
& qui crediderit in eum non confundetur. Ipsa est iu-
stitia ex fide, qua * credimus nos iustificari, hoc est: iu-
stos fieri, gratia Dei per Iesum Christum Dominū no-
strum, vt inueniamur in illo non habētes nostram iu-
stitiam, quæ ex lege est, sed eam, quæ est per fidem
Christi: quæ ex Deo iustitia in fide, vtique in fide, qua
credimus nobis iustitiam diuinitus dari, nō à nobis, in
nobis nostris viribus fieri. Tom. 2. epist. 106. ad Bonifaciū,
circa principium

* Psal. 117.

Isa. 8. 28.

Matt. 21.

Rom. 9.

1. Pet. 2.

Act. 4.

* Rom 5.

Iustitia diui-

nitus datur,

non à nobis

in nobis fit

nostris viri-

bis.

Et quoniam lex non tam auferre potuit, quàm mon-
strare peccatum, quod peccatum in se pascētes passim
sibi

sibi homines vendicabat, & concupiscētiæ consensio-
ne possessos in eternum mergebat interitū: Dominus
noster Iesus Christus filius Dei, verbum patris* & quale
& coeternum Patri, semetipsum exinaniuit, formā ser-
ui accipiens: & cum peccatum ipse non esset, factus as-
sumpta carne peccatum, vt peccato carnis homine sa-
nato, peccatū damnaret in carne, venit quærere, quod
perierat, sanare quod egrotabat, erigere quod iacebat,
potestatem habens dimittendi peccata, quod non de-
bebat donare, quod ei debebatur dimittere, deletisq;
omnibus veteris culpæ maculis, quam fecerat repara-
re naturam. *Tom. 7. de prædest. & gratia, cap. 13.*

Lex nō tam
auferre po-
tuit, quā
mōstrare pec-
catum.

*Philip. 2.

Liberum arbitrium (*Recitat Augustinus quadam ver-
ba ex epistola Innocenti Papæ ad Concil. Cart.*) olim ille
(Adam) perpeffus, dum suis inconsultius vtitur bonis:
cadens, in præuaricationis profunda demersus, nihil,
quemadmodum exinde surgere posset, inuenit, suaque
in æternū libertate deceptus, huius ruine latuisset op-
pressu, nisi eū post Christi pro sua gratia liberasset ad-
uētus, qui per nouæ regenerationis purificationem o-
mne præteritum viciū sui Baptismatis lauacro pur-
gavit. Quid ista sedis Apostolicæ sententia clarius atq;
manifestius? *Tom. 7. cōtra duas Epistolas Pelag lib. 2. ca. 4.*

Christus sui
Baptismatis
lauacro præ-
teritū omne
viciū pur-
gat.

Humana natura iustificari & redimi ab ira Dei iustis-
sima, hoc est, vindicta, nullo modo potest, nisi per fidē
& sacramentum sanguinis Christi. *Tom. 7. de natura &
gratia, cap. 2.*

ergo neq; per legem iustitia, neque per naturę pos-
sibilitatem, sed ex fide, & dono Dei, per Iesum Christū
Dominum nostrum, vnum mediatorem* Dei & homi-
num, qui nisi in plenitudine temporis mortuus esset
propter delicta* nostra, & resurrexisset propter iusti-
ficationem nostram, profectō & antiquorum fides eua-
cuaretur, & nostra, *Tom. 2. epist. 95. ad Innocentium Papā.*
Lege totam Epistolam. Idem docet Epist. 105. ad Sixtum. &
106 ad Paulinum. Præterea Tom. 7. de gratia Christi, c. 24.
& Tom. 10. de verbis Domini ser. 12. & aliis in locis.

Neque per
legem neque
per naturæ
vires iusti-
tia.
*1. Tim. 2.
Fides in me-
diatorem
Christum
necessaria.
*Rom. 4.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

II. *Gratis iustificari hominem, neque quicquam eorum quae iustificationem praecedunt, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promereri.*

Rom. 3.
Non est gratia, nisi gratuita.

OMnes peccauerunt & egent gloria Dei, iustificati gratis per sanguinem ipsius. Quia gratis, ideo gratia.

Non enim est gratia, nisi gratuita, quia nihil boni antea feceramus, unde talia dona mereremur. Magis quia ne non gratis inferretur supplicium, ideo gratis praestitum est beneficiū. Nihil praecesserat in meritis nostris, nisi unde damnari deberemus. Ille autem non propter nostram iustitiam, sed propter suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. *Tom. 8. in Psal. 18 expositione 2.*

*Tit. 3.

*Rom. 3.
Iustificari gratis quid sit.

*Rom. 11.

Per ipsam quippe (homo) iustificatur gratis, id est; nullis suorum operum praecedentibus meritis: alioquin gratia iam non est gratia: quandoquidem ideo datur, non quia bona opera fecimus, sed ut ea facere valeamus, id est, non quia legem impleuimus, sed ut legem implere possimus. *Tom. 3. de Spiritu & litera, ca. 10.*

Si enim ullis bonis meritis datur, iam non gratis donatur, sed debita redditur: Ac per hoc non vero nomine gratia nuncupatur, ubi merces, sicut idē dicit Apostolus *, non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Si autem ut vera sit gratia, id est, gratuita, nihil inuenit in homine, cui merito debeatur: quod bene intelligitur & in eo, quod dictum est: * *Pro nihilo*

Rom. 4.

Psal. 55.

Gratia dat merita, non meritis datur.

Gratia etiā fidē praeuenit.

*Abac. 2.

Rom. 1.

Gal. 3.

*Rom. 4.

saluos facit eos: profecto ipsa dat merita, non meritis datur. Praeuenit ergo etiam fidem, ex qua omnia bona opera incipiunt. Iustus enim, sicut scriptum est, * *ex fide* viuit. Porro gratia non solum adiuuat iustum, verum etiam iustificat * impium. Et ideo etiam cum adiuuat iustum, & videtur eius meritis reddi, nec sic desinit esse gratia, quoniam id adiuuat, quod ipsa est largita. *Tom. 4. de patientia, cap. 20.*

Profecto antequam gratia iustificetur, ut iustus efficiatur, impius quid est nisi impius? quē si debitum sequeretur;

queretur, quid eius merito nisi supplicium redderetur? Si ergo gratia, *iam non ex operibus est: alioquin gratia iam non est gratia. Operibus enim debitum redditur, gratia gratis datur, unde etiam nuncupatur. Si quis autem dixerit, quod gratiam bene operandi fides mereatur, negare non possumus, imò verò gratissimè confitemur. Hanc enim fidem volumus habeant, qua impetrent caritatem, quæ sola verè bene operatur, isti fratres nostri, qui multum de suis operibus gloriantur. Caritas autem usque adeò Dei donum est, ut Deus *dicatur. Qui ergo habent fidem, qui impetrent iustificationem, per Dei gratiam pervenerunt ad legem iustitiæ. *Tom. 2. epist. 106. ad Bonifacium, circa principium*

*Rom. 11.

*1. Ioan. 4.

Quomodo ergo iustificabitur homo per fidem sine operibus? Respondet ipse Apostolus propterea hoc dixi, o homo, ne quasi de operibus tuis præsumere videaris, & merito operum tuorum te accepisse fidei gratiam. *Tom. 8. in Psal. 31 in præfat.*

Nullus præsumat, merito suorum operum se accepisse fidei gratiam.

Nobis ut ex aqua * & Spiritu renasceremur, non retributum est pro aliquo merito, sed gratis tributum: & si nos ad lauacrum regenerationis fides duxit, non idcirco putare debemus, priores * nos dedisse aliquid ut retribueretur nobis regeneratio salutaris *Tom. 7. de prædest. Sanctorum, cap. 15.*

*1. Ioan. 3.

*Rom. 11.

Iustificati * igitur ex fide pacem habemus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum: iustificati autem gratis per gratiam ipsius, ne fides ipsa superba sit. Nec dicat sibi, si ex fide, quomodo gratis? Quod enim fides mereatur, cur non potius redditur quam donatur? Non dicat ista homo fidelis, quia cum dixerit, ut merear, iustificationem, habeo fidem: respondetur ei, *Quid enim * habes quod non accepisti?* Cum ergo fides impetrat iustificationem, sicut unicuique Deus * partitus est, etiam ipsius mensuram fidei: non gratiam Dei aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa gratia mereatur augeri, ut aucta mereatur perfici, comitante non ducente, pedissequa non prævia voluntate. *To. 2. epist. 106 ad Bonifacium, propè initium. Plura To. 4. 83. questionum quæst. 68*

*Rom. 5.

*1. Cor. 4.

*1. Cor. 12.

Rom. 11.

Gratia mereatur augeri ut aucta mereatur perfici, pedissequa, non prævia voluntate

Confessionis Augustiniana Lib. 11.

III. Sine praeueniente Spiritus sancti inspiratione hominem non posse credere sperare, diligere aut poenitere, sicut oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur.

*Philip. 2.

*Rom. 9.

Voluntate credimus speramus, atq; diligimus, sed quae à Deo prae-
paratur.

*Prou. 8.

*Psal. 118.

*Psal. 36.

*Prou. 8.

3. Reg. 8.

*Ierc. 24.

*Ezech. 36.

Ibidem.

*Prou. 20.

*Prou. 21.

*Act. 13.

Deus est enim* qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate: Et alio loco: * Igitur non volētis neq; currētis, sed miserētis est Dei: Cū proculdubio si homo eius cōtatis est, ut ratione iā utatur, non possit credere, sperare, diligere, nisi velit, nec peruenire ad palmā supernae vocationis Dei, nisi voluntate cucurrerit. Quomodo ergo non volentis neq; currentis, sed miserentis est Dei, nisi quia & ipsa voluntas, sicut scriptum est, * à Deo praepratur. Tom. 3. Enchir. cap. 32.

Puto propter regnum coelorum esse dictū: *Inclina cor meū ad testimonia tua*: vel, * A Domino gressus hominis diriguntur, & viam eius volet: vel, * Paratur voluntas, à Domino: vel, * Fiat Dominus noster nobiscū, sicut erat cum patribus nostris, non derelinquat nos, nec auertat nos à se; Inclinet corda nostra ad se, ut eamus in omnibus vijs eius, vel * Dabo eis cor cognoscendi me, & aures audientes: vel, * Dabo eis cor aliud, & spiritum nouum dabo eis. Audiant etiā illud * Spiritum meum dabo in vobis, & faciā, ut in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis, & faciatis. Audiant: * A Domino diriguntur gressus viri: mortalis autē quomodo intelliget vias suas? Audiant: * Omnis vir videtur sibi metipsi iustus, dirigit autem corda Dominus. Audiant: * Crediderunt, quotquot erāt ordinati in vitā aeternā. Audiāt hāc & alia, quaecūque non dixi, quibus ostenditur Deus ad regnum etiā coelorum, & ad vitam aeternam parare & conuertere hominum voluntates. To 7. de praedest. Sanctorū. ca. 20.

Præcipitur ut credamus, ut dono accepto Spiritus sancti, per dilectionem benè operari possimus. Sed quis potest credere, nisi aliqua vocatione, hoc est, aliqua rerum testificatione tangatur? Quis habet in potestate tali viso attingi mentem suam, quo
eius

eius voluntas moueatur ad fidem? Quis autem animo amplectitur aliquid quod eum non delectat? Aut quis habet potestatem, ut vel occurrat, quod eum delectare possit, vel delectet, cum occurrerit? Cum ergo nos ea delectant, quibus proficiamus ad Deum, inspiratur hoc, & præbetur gratia Dei: non nutu nostro & industria, aut operum meritis comparatur, quia ut sit nutus voluntatis, ut sit industria studij, ut sint opera caritate feruentia, ille tribuit, ille largitur: propterea petere* iubemur ut accipiamus, & quærere ut inueniamus, & pulsare ut aperiatur nobis. Tom 4. ad Simplici-
anum, lib. 1. Quest. 2. sub finem.

* Matt. 11.
Luc. 11.

Præuenit ergo & fidem gratia, alioquin si fides eam præuenit, proculdubio præuenit & voluntas, quoniam fides sine voluntate esse non potest. Si autem gratia præuenit fidem, quoniam præuenit voluntatem, profecto præuenit omnem obedientiam, præuenit etiam caritatem, qua vna Deo veraciter & suauiter obeditur, & hæc omnia gratia in eo cui datur, & cuius hæc omnia præuenit, operatur. Tom 7. de bono perseverantia, c. 16.

Gratia &
voluntas præ
ueniunt fidem
& omnem
obedientiam.

Gratia agitur non solum ut faciēda nouerimus, verum etiam ut cognita faciamus, nec solum ut diligēda credamus, verum etiā ut credita diligamus. Tom. 7. de
gratia Christi cont. Pelag. cap. 12.

Gratia agi-
tur ut diligē
da credamus
& credita
diligamus.

Sicut enim non haberet homo sapientiam, intellectum, cōsiliū, fortitudinem, scientiam, pietatem, timorem Dei, nisi secundum propheticum * eloquium accepisset Spiritum sapientiæ & intellectus, cōsiliij & fortitudinis, sciētiæ & pietatis ac timoris Dei: Sicut nō haberet virtutē, caritatē, continentiam, nisi accepto spiritu, de quo ait Apostolus: * Non enim accepistis spiritum timoris, sed virtutis & caritatis, & cōtinentiæ: ita non haberet fidem, nisi accepisset spiritum fidei, de quo idem ipse dicit * Habentes autem eundem spiritum fidei, secundum quod scriptū est: * Credidi propter quod locutus sum, & nos credimus, propter quod & loquimur. Non autem merito accepisse, sed misericordia eius, qui cuius vult, miseretur, manifestissimè ostendit, ubi de seipso ait: Misericordiam consequutus sum, ut fidelis

* Isai. 11.

* Rom. 8.

Homo fidem
non haberet,
nisi accepis-
set spiritum
fidei.

* 2. Cor. 4.

* Psal. 115.

* 1. Cor. 7.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Ipsa etiā o-
ratio inter
gratiæ mune-
ra computa-
tur.

*Rom. 8.

effem. Si dixerimus meritū præcedere orationis, ut do-
num gratiæ consequatur: impetrando quioem oratio,
quicquid impetrat euidenter donum Dei esse osten-
dit, ne homo existimet, à seipso sibi esse, quod si in po-
testate haberetur, uon vtique posceretur. Veruntamen
ne saltem orationis putarentur præcedere merita qui-
bus non gratuita daretur gratia, sed iam nec gratia es-
set, quia debita redderetur, etiam ipsa oratio inter gra-
tiæ manera reperitur. Quid enim oremus, ait Doctor
gentium, *sicut oportet, nescimus, Sed ipse spiritus in-
terpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. *To. 2.*
Epist. 105. ad Sixtum, prope medium.

Istam aliquando gratiā (*Pelagius*) fateatur, qua futu-
ræ gloriæ magnitudo non solum promittitur, verum
etiam creditur & speratur, nec solum reuelatur sapien-
tia, verum etiam & amatur, nec suadetur solum omne
quod bonum est, verum & persuadetur. *To. 7. de gratia*
Christi contra Pelag. & Celestium, cap. 10

Pœnitentiā a-
gitur per mi-
sericordiā et
adiutorium
Domini.

*Matt. 26.

Marc. 14.

Ioan. 18.

*Luc. 22.

Quibus ocu-
lis Iesus re-
spexerit Pe-
trū, vt ama-
rissimè fle-
ret.

*Marc. 14.

*Luc. 22.

*Ioan. 18.

*Luc. 22.

Ipsam denique pœnitentiā, quam proculdubio vo-
luntas agit, Domini misericordia & adiutorio fieri, vt
agatur, in decimo eiusdem operis libero (*super Lucam,*
cap. 90) beatus dicit Ambrosius, ita loquens: Bonæ la-
chrymæ quæ culpā lauant. Denique quod Iesus respi-
cit, plorat delictum. Negauit *primò Petrus & non fle-
uit, quia non respexerat Dominus: negauit secundò &
non fleuit, quia adhuc non respexerat Dominus: nega-
uit & tertio, respexit *Iesus, & amarissimè fleuit. Legāt
isti (*Pelagiani*) Euangelium, & videant Dominum Ie-
sum tunc intus fuisse, cum à Sacerdotum principibus
audiretur: Apostolum verò Petrum foris & deorsum
*in atrio cum seruis ad focum tunc *sedentem, tunc
*stantem, sicut veracissima & concordissima Euangeli-
starum narratione monstratur. Vnde non potest dici
quod corporalibus oculis eū Dominus visibiliter ad-
monendo respexerit. Et ideò quod ibi scriptum est:
*Respexit eum Dominus: intus actum est, in mente
actum est, in voluntate actum est. Misericordia Do-
minus latenter subuenit, cor tetigit, memoriam reuo-
cavit, interiore gratia sua visitauit Petrū, interioris ho-
minis

minis vsq; ad exteriores lachrymas mouit, & produxit affectum. To. 7. de gratia Christi cōtra Pela ca 45. Pōnitētiā à Deo dari atq; donari habes & To. 4. in expo. epis. ad Rom inchoata circa mediū. Et Tom 6. de sancta virginitate, cap. 41 & Tom. 7. hypog lib 3 circa medium.

IIII. Liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum, assentiendo, Deo excitanti atque vocanti cooperari posse, quò se ad obtinendam iustificationis gratiā disponat ac praparet.

NE autē putetur, nihil ibi facere ipsos homines per liberum arbitriū, ideò in Psalmo dicitur, * Nolite *Psal. 94. obdurare corda vestra. Et per ipsum Ezechielē: * Pro- *Ezech. 18. ijcite à vobis omnes impietates vestras, quas impiè egistis in me, & facite vobis cor nouū & spiritum nouum, & facite omnia mandata mea. Vt quid moriemini domus Israel dicit Dominus, quia nolo mortē morientis, dicit Adonai Dominus, sed cōuertimini, & viuetis. Meminerimus Deum dicere, sed cōuertimini, & viuetis, cui dicitur: * Conuerte nos Deus: Meminerimus Deum dicere: * Proijcite à vobis omnes impietates vestras: cū ipse * iustificet impium. Meminerimus ipsum dicere: * Facite vobis cor nouū, & spiritum nouum, qui dicit * Dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum dabo vobis: Quomodo ergò quod dicit, facite vobis: hoc dicit, dabo vobis? Quare iubet, si ipse daturus est? Quare dat, si homo faciens est, nisi quia dat, quod iubet, & adiuvat, vt faciat, cui iubet? To. 7. de gratia & libero arbitrio, cap. 15.

Quotquot enim * spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei, nō qui secundum carnem viuunt suam, non qui secundum spiritum suum viuunt, non qui carnis voluptate ducuntur, non qui spiritu suo aguntur, sed quotquot spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt. Dicit mihi aliquis, Ergò agimur, non agimus. Respondeo, Imò & agis, & ageris. Et tunc benè agis, si à bono agaris. Spiritus enim Dei qui te agit, agentibus adiutor est: ipse nō nominē adiutoris præscribit tibi, quia & tu ipse aliquid agis. Agnosce quid possas, agnosce quid confitearis,

In iustificatione nō tantū Deū operari, sed etiā liberū arbitriū aliquid agere, ex scripturis pulchrè probatur.

*Psal. 84.
*Ezech. 18.
*Ezech. 36.
Et Deus daturus cor & spiritum nouum, & nos ipsi eadem facimus.

*Rom. 18.
Attendant his qui nostrum arbitrium in iustificatione, & in bonis operibus pati tantum existimant.

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

Si enim libe-
rū arbitrium
ad iuuuatur à
Deo agi, &
cū Deo ali-
quid agere.
*Psal. 26.
*Rom. 8.
Ibidem.
Si homo non
est opera-
tor, Deus nō
est coopera-
tor.
Perfectio iu-
stitiæ etiam
in hac vita
esse potest.
Possunt ergo
voluntates
creaturarum
Deo agenti
cooperari.
*Psal. 33.
1. Pet. 3.
*Phil. 2.
*Rom. 8.
Iustificatio-
ne igitur li-
berum arbi-
trium & agi-
tur à Deo,
& cum eodē
agit.
*Psal. 84.
Nos bene o-
peramur,
deo in nobis
& per nos
operante.
*Eph. 2.
Contra Adi-
tantum Ma nichæum, cap. 26.

quando dicis: *Adiutor meus es tu, ne derelinquas me.
Adiutorem utique inuocas Deum Nemo adiuuatur, si
ab illo nihil agatur. *Quotquot enim*, inquit, *spiritu Dei*
aguntur hi filij sunt Dei, non litera, sed spiritu, non lege
præcipiente, minante, promittente, sed spiritu exhor-
tante, illuminante, adiuuante. *Scimus*, inquit idem Apo-
stolus, **quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bo-*
num. Si nō esses operator, ille nō esset cooperator. *To.*
10 de verbis Apostoli serm. 13.

Hoc ergo frustra dici satis elucebit, cum & ipsā hu-
manam iustitiam operationi Dei tribuendā esse, cla-
rum erit, quanuis non fiat sine hominis voluntate: &
ideo eius perfectionem etiam in hac vita esse possibi-
lem negare non possumus: quia omniaabilia sunt
Deo, siue quæ facit sola sua voluntate, siue quæ coope-
rantibus creaturæ suæ voluntatibus à se fieri posse cō-
stituit. *Tom. 3. de spiritu & litera, cap. 5.*

Vt quid nobis (*inquiunt*) prædicatur atque præcipi-
tur, *vt declinemus a malo, & faciamus bonum, si hoc
nos nō agimus, sed id velle * & operari Deus operatur
in nobis? sed potius intelligant si filij Dei sunt, spiritu
Dei se *agi, vt quod agendum est agant, & cum egerint
illi à quo aguntur, gratias agant: aguntur enim vt a-
gant, non vt ipsi nihil agant: & ad hoc eis ostenditur,
quid agere debeant, vt quando id agunt sicut agendū
est, id est, cum dilectione & delectatione, iustitiæ sua-
uitatem, quā dedit Dominus, vt terra eis daret fructū
suum, accepisse se gaudeant. *Tom. 7. de corrept. & gra-
tia, cap. 2.*

Quid ergo? Nos bene nō operamur? Imò operamur.
Sed quomodo? Ipso in nobis operante, quia per fidem
locū damus in corde nostro ei, qui in nobis, & per nos
bona operatur. Audi enim vnde opereris bona: *Ipsius*
**enim sumus sumentum creati in Christo Iesu in operibus*
bonis, vt in illis ambulemus. Tom. 8. in psal. 144. Super illa
verba: Et iustitia tua exultabunt, &c.

Alio loco (*dixi*) Nisi quisque voluntatem mutauerit,
bonum operari non potest, quod in nostra potestate
esse positum Dominus alio loco docet, vb. ait:

Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Quod non est cōtra gratiam Dei, quam predicamus. In potestate quippe hominis est, mutare in meli⁹ voluntatē, sed ea potestas nulla est, nisi à Deo detur, de quo dictū est: *De-* ^{*Matt. 13.}
dit eis potestatem filios Dei fieri. Cum enim hoc sit in po- ^{*Ioan. 1.}
testate, quod cū volumus facimus, nihil tam in pote- ^{*Prover. 2.}
state quam ipsa voluntas est, sed præparatur^{*} voluntas à Domino. Eo modo ergo dat potestatem. Sic intelli-
gendum est & quod dixi postea: In nostra potestate es-
se, vt vel inseri bonitate Dei, vel excidi eius seneritate
mereamur: quia in potestate nostra non est, nisi quod
nostram sequitur voluntatem, quæ cum fortis & potēs
præparatur à Domino, facile fit op⁹ pietatis, etiā quod
difficile atque impossibile fuit *Tom. .Retractionum*
lib. 1. cap. 22.

Operante in nobis Christo, cooperamur salutē æter-
nam ac iustificationem nostram: iustificat enim Deus
nos in nobis, vt faciamus & nos. *Tom. 9. tract. 72. in E-*
uang. Ioannis.

Credent, inquit, ^{*Rom. 4.} *in eum qui iustificat impiū, deputatur*
fides eius ad iustitiam. In hoc opere facimus opera
Christi, quia & ipsū credere in Christo, opus est Chri-
sti, hoc operatur in nobis, non vtique sine nobis. *I-*
bidem.

Manifestum ex his relinquitur, non modo in iustitia
conseruanda vel augēda, sed etiam acquirēda nostrū
liberum arbitriū Deo cooperari: Alioquin falsū esset,
quod dicit Augustinus: Per fidem dare nos locū Deo.
Et rursum Credere in Christo, opus esse Christi, quod in
nobis non sine voluntatis cōsensu operetur. Quid etiā
in peccatorū detestatione, in actu sp̄s & charitatis li-
berum arbitriū Deo cooperetur, conspicuum ex sequē-
tibus erit.

^{*Rom. 3.}
Iustificamur
gratis, nō ta-
men sine no-
stra volun-
tate.

Non itaq; iustificati per legē, nō iustificari per pro-
priā voluntatē, sed iustificari ^{*} gratis per gratiā ipsius,
nō quod sine voluntate nostra fiat, sed voluntas nostra
ostenditur infirma per legem, vt sanet gratia volunta-

Confessionis Augustiniana Lib. 11.

tem, & fanata volūtas impleat legem non constituta
sub lege, nec indigens lege. *Tom. 3. de spiritu & litera.*
cap 9.

*1. Cor. 15.

*Sine volūta
te nostra non
erit in nobis
iustitia Dei.*

*Rom. 4.

*Deus fecit
nescientem,
iustificat vo-
lentem.*

Hanc ergo iustificationem & habeamus, in quātum
habemus, & augeamus, in quantum minores sumus, &
perficiamus, cū illuc venerimus, vbi dicitur: * Vbi est
mors victoria tua? *Vbi est mors aculeus tuus?* Sed totū ex
Deo, non tamen quasi dormientes, non quasi vt non co-
nemur, non quasi vt non velimus. Sine voluntate tua
non erit in te iustitia Dei. Voluntas quidem non est,
nisi tua, iustitia non est, nisi Dei. Esse potest iustitia Dei
sine voluntate tua, sed in te esse non potest, nisi per vo-
lūratem tuam. Demonstratum est, quid agere debeas.
Iussit lex, non facias illud, non illud, fac hoc atque il-
lud. Demonstratū est tibi, iussum est tibi, si tibi est cor,
intellexisti quid facias, roga vt facias si cognoscis vir-
tutem resurrectionis Christi: *Traditus* est enim propter
delicta nostra, & resurrexit propter iustificationē nostram.*
Quid est, propter iustificationem nostrā? Vt iustificet
nos, & iustos faciat nos. Eris opus Dei non solum quia
homo es, sed etiam quia iustus es. Melius est enim iu-
stum esse, quā te hominem esse. Si hominem te fecit
Deus, & iustum tu te facis, melius aliquid facis, quā
fecit Deus, sed sine te fecit Deus, non enim adhibuisti
aliquem consensum vt te faceret Deus. Quomodo cō-
sentiebas, qui non eras? Qui ergo fecit te sine te, non
te iustificat sine te: Ergo fecit nescientem, iustificat vo-
lentem. *Tom. 10. de verbis Apostoli, sermone 15.*

*V. Liberum arbitrium posse etiam dissentire &
vocanti ad iustitiam Deo non obedire.*

Libertati arbitrij sui commissus est homo statim in
prima conditione, vt sola vigilantia mentis anni-
tēre, etiam in praecepti custodia perseueraret, si vellet
in eo quod creatus fuerat, permanere. Postquam verò
seductione serpentis per Euam cecidit, naturæ bonum
perdidit, pariter & vigorem arbitrj: nō tamen electio-
nem, ne non esset suum quod euitaret peccatum, nec
meri-

merito indulgeretur quod non arbitrio diluisset. Ma-
 net itaque ad quærendam salutem arbitrij libertas, id
 est, rationalis volûtas, sed admonete prius Deo & in-
 uitante ad salutem, vt vel eligat, vel sequatur, vel agat
 occasione salutis, hoc est inspiratione Dei. Vt autem
 consequatur quod eligit, vel quod sequitur, vel
 quod occasione agit, Dei esse liberè confitemur. Ini-
 tium ergo salutis nostræ Deo miserante habemus: vt
 acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ potesta-
 tis est: vt adipiscamur quod acquiescēdo admonitioni
 cupimus, diuini est muneris: vt nō labamur in adepto
 salutis munere, sollicitudinis nostræ est, & cælestis pa-
 riter adiutorij: vt labamur, potestatis nostræ est & ig-
 nauia. Nō tamen ad obtinendā sine illo, qui quærentes
 facit inuenire, qui pulsantibus aperit, qui petentibus
 donat. Sicut ergo initiū salutis nostræ Deo miserāte &
 inspirante habere nos credimus: ita arbitrium naturæ
 nostræ sequax esse diuinæ inspirationis liberè confite-
 mur. Igitur vt nō labamur à bono vel naturæ vel meri-
 ti, sollicitudinis nostræ est & cælestis pariter adiutorij:
 vt labamur, potestatis nostræ & ignauia. *Tom. 3. de Ec-
 cles. dogmat. c. 21.*

*Initium sala-
 tis nostræ
 Deo miseran-
 te habemus,
 vt acquiesca-
 mus salutife-
 ræ inspiratio-
 ni nostræ po-
 testatis est.*

Gratia Dei hominū adiuuat voluntates, qua vt non
 adiuuentur in ipsis itidem causa est, non in Deo, siue
 damnandi prædestinati sint, propter iniquitatē super-
 bia: siue contra ipsam suam superbiam iudicādi & e-
 rudiendi, si filij sunt misericordia. *Tom. 7. de pecc. mer.
 & remiss. lib. 2. c. 17.*

*In volunta-
 te hominis
 causa est, si
 non adiuua-
 tur à Deo.*

Sed quæ sequuntur Euangelij verba plus vrgent, &
 profundiorē faciunt quæstionem: adiungit enim &
 dicit: Propterea non poterant credere, quia iterū dicit
 Esaias: *Excæcauit oculos eorum & indurauit cor eorū, vt
 nō videāt oculis & intelligant corde, & conuertantur, &
 sanem illos.* Dicitur enim nobis, si non potuerūt crede-
 re, quod peccatū est hominis nō facientis, quod nō po-
 test facere? Si autē nō credēdo peccauerūt, potuerunt
 ergo credere & nō fecerūt. Si ergo potuerunt, quomo-
 do dicit Euangelista, propterea non poterant credere
 &c. *Paulo post.* Audistis fratres mei propositā quæstio-

Esa. 6.

Confessionis Augustiniana. Lib. II.

Joann. 12.

Ibidem.

Esai. 6.

Judei non poterant credere Christo Domino, quia volebant.

nem, nempe quàm profunda sit cernitis: sed respōdēmus vt possumus. Nō poterāt credere, quia hoc Esaias Propheta prædixit: hoc autē propheta prædixit, quia Deus hoc futurū esse præsciuit. Quare autē non poterant si à me quærat, citò respondeo, quia volebant: malā quippe eorū volūtātē præuidit Deus, & per prophetam prænunciauit ille cui abscondi futura nō possunt. Sed aliā causam, inquis, dicit propheta, nō volūtatis eorū. Quam causam dicit propheta? Quia dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos vt non videant, & aures vt nō audiāt, & excæcauit oculos eorū, & indurauit cor eorū. Etiā hoc eorū voluntatem meruisse respōdeo. Sic n. excæcat, sic obdurat Deus, deferendo, non adiuuando: quod occulto iudicio facere potest, iniquo non potest. *To. 9. tract. 53. in Euan Ioann.*

Matth. 22.

Rom. 9.

Luc. 2.

1. Cor. 9.

Rom 9.

Nemo credit non vocatus, sed nō omnis credit vocatus. *Multi enim sunt vocati, pauci vērō electi.* Vtiq; ij, qui vocantem non cōtempserunt, sed credēdo sequuti sunt, volentes autem sine dubio crediderunt. Quid est ergo quod sequitur, *Igitur non volentis, neq; currētis, sed miserentis est Dei?* An quia nec velle possumus, nisi vocati, & nihil valet velle nostrū, nisi vt perficiamus adiuuet Deus? Opus est ergo velle & currere Non. n. frustra diceretur: *Et in terra pax hominibus bonæ volūtati.* Et, *Sic currite, vt comprehendatis.* Non tamen volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, vt quod volumus, adipiscamur, & quò volumus, perueniamus. Noluit ergo Esau, & non cucurrit: Sed etsi voluisset, & cucurrisset, Dei adiutorio peruenisset, qui etiam velle & currere, vocādo præstaret, nisi vocatione contempta, reprobis fieret. *To 4 ad Simpliciū, lib. 1. q. 2. circa mediū.*

Cōsentire vel dissentire propriæ voluntatis est.

Visorum suasionibus agit Deus vt velimus, & vt credamus: siue extrinsecus per Euāgelicas exhortationes vbi & mandata legis aliquid agūt, si ad hoc admonent hominem infirmitatis suæ, vt ad gratiam iustificāem credendo confugiat: siue intrinsecus, vbi nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentē, sed cōsentire vel dissentire propriæ voluntatis est. His ergo modis quādo Deus agit cum anima rationali, vt ei credat: neque

enim

enim credere potest quolibet libero arbitrio, si nulla sit suasio vel vocatio, cui credat: profectò & ipsū velle credere Deus operatur in homine, & in omnib⁹ misericordia eius præuenit nos. Consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixit, propriæ voluntatis est. Quæ res nō solum non infirmat, quod dictum est: *Quid enim habes, quod non accepisti: verum etiā confirmat.* Accipere quippe & habere anima non potest dona, de quibus hoc audit, nisi consentiendo: ac p hoc quid habeat, & quid accipiat, Dei est. Accipere autem & habere utiq; accipientis & habētis est. *Tom. 3. de spiritu & littera, cap. 34. Huc referri possunt multa ex ijs, quæ c. 3. de gratia & libero arbitrio superius dicta sunt.*

V1. Fidem esse initium, radicem & velut fundamentum omnis iustificationis atq; adeò bonorum omnium sequentium iustificationem.

EX fide autem ideò dicit iustificari hominem, non ex operibus: q̃a ipsa prima datur, ex qua impetrentur cætera, quæ propriè opera nuncupantur, in quibus iustè viuitur. *Et paulò post: Nisi Dominus * ædificauerit domū, in vanum laborauerūt & edificantes eā, Et dicitur à vobis (Pelagianis) fides est à nobis, cætera à Domino ad opera iustitiæ pertinentia: quasi ad ædificium non pertineat fides, quasi ad ædificium, inquam, non pertineat fundamentum. Tom. 7. de prædest. sanctorum, c. 7.*

Vbi sana fides non est, non potest esse iustitia, quia * iustus ex fide viuit. *Tom. 4. de serm. Domini in monte.* Audi Apostolum ipsum fidei disputatorē & gratiæ magnum defensorem: audi eum dicētem, * Pax fratribus & charitas cum fide magna. Tria dixit: Pax, Charitas, Fides. A fine coepit, ad initium terminauit. *Et paulò post: Vnde pax & charitas? Vnde charitas cum fide? Si enim non credas, non amas. Dixit ergo Apostolus, sic incipiens à fine, & veniēs ad initium, pax, charitas cum fide. Nos dicamus, fides, charitas, pax: crede, ama, regna. Tom. 10. lib. 50. homiliarum. homil. 17.*

Primitias habemus ipsam fidē, vnde incipimus. Eccl'esiæ quippè dictum est, * Et venies, & pertransies ab initio fidei: & nemo incipit bene viuere, nisi à fide.

Fides

Psal. 58.

1. Cor. 4.

Rom. 3.

Quare fide potius quam operibus homo iustificari dicatur.

Psal. 126.

Fides ædificij spiritualis fundamentū.

** Abac. 2.*

Rom. 1.

Fides initium ab Augustino ponitur, ab hæreticis verò nostris cuius per-

fectio.

** Ephes. 6.*

Nemo incipit bene viuere, nisi à fide.

** Cant. 4.*

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

Fides ergo nostra in primogenitis nostris est. Quando custoditur fides nostra, cætera subsequi possunt. Nam quando purgantur homines, quotidie proficiendo in melius, meliusq; viuendo, ipso interiore homine renouato, de die in diem, sicut dicit Apostolus: Et si exterior noster homo corrumpitur, interior autem renouatur de die in diem, ideo fit, quia primogenita fides viuit: de qua primogenita fide & Apostolus ait: *Non solum autem, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes*, id est, dantes iam Deo primitias spiritus nostri, hoc est, ipsam fidem tanquã primogenita nostra, tamen in nobismetipsis ingemiscimus, ad opionem expectantes, redemptionem corporis nostri. *Tom. 8. in Psalm. 134.*

Expositione mystica.

Quod enim est initium verius Christiano, quàm credere in Christum? *Tom. 7. de bono perseuer. c. 2.*

Ad veram beatitudinem peruenire volentibus, primò omnium fides necessaria est: sicut Apostolica docet auctoritas, dicens: *Sine fide impossibile est placere Deo. Constat ergo neminem ad veram posse peruenire beatitudinem, nisi Deo placeat, & Deo neminem posse placere, nisi per fidem. Fides namq; est bonorum omnium fundamentum. Fides est humanæ salutis initium. Sine hac nemo ad filiorum Dei consortium potest peruenire, quia sine ipsa nec in hoc seculo quisq; iustificationis *exequitur gratiam, nec in futuro vitam possidebit æternam. *Tom. 10. serm. 38. de temp.*

Fide igitur Iesu Christi impetramus salutem & quantum nobis inchoatur in re, & quantum perficienda expectatur in spe. Omnis enim qui *inuocauerit nomen Domini, saluus erit. *Tom. 3. de spir. & lit. c. 29.*

VII. Fidem, qua iustificamur, esse fidem in unum mediatorem Christum, sine qua nec antiqui iusti in testamento veteri iustificari potuerunt.

Quantælibet fuisse virtutis antiquos prædices iustos, nō eos saluos fecit, nisi fides mediatoris, qui in remissionem peccatorum sanguinem fudit. Ipsorum enim vox est: *Credidi propter quod loquutus sum.* Vnde

ait

2. Cor. 4.

Rom. 8.

Fides initium
vel primitie
spiritus nostri.

Initium Christiani, credere in Christum.

Fidei necessitas ostenditur.

* Heb. 11.

Fides bonorum omnium fundamentum.

* forte consequitur.

* Joel 2.

Act. 2.

Rom. 10.

Psalm. 115.

ait & Apostolus Paulus: *Habentes autem eundem spiritum fidei, secundum quod scriptum est: Credidi propter quod locutus sum: & nos credimus, propter quod & loquimur.* Quid est eundem spiritum, nisi quē iusti illi quoque habuerūt, qui ista dixerunt? Dicit etiam Apostol. Petrus: *Quid vultis iugum imponere gentibus, quod neque nos portare potuimus, neque patres nostri?* Sed per gratiam Domini nostri Iesu Christi credimus nos saluos fieri, quemadmodū & illi: hoc vos non vultis inimici gratiæ Christi, vt eadem gratia Iesu Christi salui facti credantur antiqui, sed distribuitis tempora secundum Pelagium, in cuius libris hoc legitur, & ante legem dicitis saluos factos esse per naturam, deinde per legem, postremò per Christum, quasi hominibus duorū superiorum temporum, ante legem scilicet, & in lege, sanguis Christi non fuerit necessarius, euacuantes quod dictum est: * *Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus.* *Tom. 7. lib. 1. contra duas epistolas Pelagij. cap. 21.*

2. Cor. 4.
* Psal. 115.
Idem in veteri & nouo Testamento fidei spiritus in omnibus iustificatis.
* Act. 15.
Pelagiani, homines primum per naturam saluos fuisse, deinde per legem, postremò per Christum saluari dicebant.
* 1. Tim. 2.

Ea fides iustos sanauit antiquos, quæ sanat & nos, id est, Mediatoris * Dei & hominum, hominis Iesu Christi, fides sanguinis eius, fides crucis eius, fides mortis & resurrectionis eius. Habentes * ergo eundem spiritum fidei, & nos * credimus, propter quod & loquimur. *Tom. 7. de nat. & gratia, cap. 44.*

* 1. Tim. 2.
Fides in Mediatorem, quæ sanat nos, sanauit & antiquos.

Vide quemadmodum commendat (Apostolus *) vnū & vnum, id est, Adam & Christum: illum ad condemnationem, hūc ad iustificationē, cū tantò post Adam venerit Christus in carne, vt sciamus etiam antiquos iustos, quicunq̃ esse potuerunt, non nisi per eandē fidem liberatos, per quam liberamur & nos, fidē scilicet incarnationis Christi, quæ illis prænūciabatur, sicut à nobis facta annunciabatur. Ideò idem Christum hominem dicit. * (Per vnius hominis obedientiam iusti constituuntur multi) cū sit & Deus, ne quis exiltimet, antiquos iustos per Deum tantummodò Christum, id est, per verbum, quod erat in principio, non etiam per fidem incarnationis eius, quæ & homo Christus dicitur, potuisse liberari. Sententia quippe ista destrui nō potest

* 2. Cor. 4.
* Psalm. 115.
* Rom. 5.
Per fidem incarnationis Christi etiam antiqui iusti liberati sunt.
* Rom. 15.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

1. Cor. 15. potest, de qua & alibi dicit: Per unū hominem mors,
& per unum hominem resurrectio mortuorū. Sicut. n.
in Adam omnes moriūtur, ita & in Christo omnes vi-
uificabuntur. Et paulò post: Hæc ergo fides etiā antiquo-
rum iustorum fuit. Vnde & Apostolus dicit: Habentes
autē eundem spiritum fidei, propter quod scriptū est:
Psal. 115. Credidi propter quod loquutus sum: & nos credimus,
propter quod & loquimur: nō diceret, eundem spiri-
tum fidei: nisi admonēs etiam antiquos iustos habuissē
se ipsum spiritum fidei, hoc est, incarnationis Christi.
Sed quia illis futura prænunciabatur, quæ iam facta à
nobis annuntiatur, & tempore veteris Testamenti ve-
labatur, quæ tempore noui Testamenti reuelatur: ideo
eius Sacramēta variata sunt, vt alia essent in veteri Te-
stamento, alia in nouo, cum fides varia non sit, sed vna
sit: quia sicut in Adam omnes moriūtur, sic & in Chi-
sto oēs viuificabuntur. Tom. 2. 89. quest. 3. ad Hilarium.
A gratia mediatoris (Pelagiani) iustos excludere co-
nantur antiquos, tanquam Dei & illorum hominum
non fuerit mediator homo Christus Iesus, quia non-
dum ex vtero virginis carne suscepta, homo nondum
fuit, quando illi iusti fuerunt. Quod si ita esset, nequa-
quam Apostolus diceret: Per hominē mors, & per ho-
minem resurrectio mortuorum. Sicut enim in Adam
omnes moriuntur, sic & in Christo omnes viuificabu-
tur: quandoquidem illi antiqui iusti, secundum illorū
vaniloquia, sibi sufficiente natura, nec mediatore ho-
minum Christo indiguerunt, per quem reconciliaren-
tur Deo, nec in eo viuificabuntur, ad cuius corpus &
membra, secundum id quod propter homines homo
factus est, non pertinere monstrantur. Et paulò post. Si
propterea illis nō profuit incarnatio Christi, quia nō-
dum facta erat, nec nobis prodest iudicium Christi de
vuis & mortuis, quia nōdum factum est. Si autem nos
per huius nondum facti, sed futuri iudicii fidem, sta-
bimus ad dexteram Christi, profectò illi, per incarna-
tionis eius tunc nōdum factæ, sed futuræ fidem, mem-
bra sunt Christi. Tom. 7. de pec. orig. c. 26.

Vna ergo fides est, quæ omnes saluos facit, q̄ ex car-
nali

nali generatione in spiritalem renascendo saluantur, terminata in eo qui venit pro nobis iudicari & mori iudex viuorum & mortuorum. Tom. 7. de pec mer. & remiss. libr. 2. cap 29. Vide supra art. ult. cap. 4. de fide & operibus.

VIII. Sola fide impium non iustificari.

Quare iam illud videamus, quod excutiendum est *Etiam nunc* cordibus religiosis, ne mala securitate salutē suā *perperam in-* perdant, si ad eam obtinendā sufficere solam fidem *tellectis ver-* putauerint, bene autem viuere, & bonis operibus viā *bus Apostoli* Dei tenere neglexerint. Nam etiam temporibus Apo- *Pauli, eadem* stolorum non intellectis quibusdam subobscuris sen- *heresis vi-* tentijs Apostoli Pauli, hoc eum quidam arbitrati sunt *get.* dicere: Faciamus mala, vt veniant bona: quia dixerat, *Rom 3.* Lex subintrauit, vt abundaret delictum, vbi autem a- *Rom. 5.* bundauit delictum, superabundauit gratia. Quod ideo verum est, quia legem accipiētes homines, qui de suis viribus superbissimē præsimebant, nec diuinum adiu torium vincendarum malarum concupiscentiarum re- cta fide impetrantes, pluribus grauioribusq; delictis etiam lege prauaricata onerati sunt. Ac sic magno re- atu cōpellente confugerunt ad fidem, qua misericor- diam indulgentiæ mererentur, & auxilium * à Domi- ** Psal. 120.* no, qui fecit cœlum & terram: vt diffusa * per Spiritū ** Rom. 5.* sanctū charitate in cordibus suis, cum dilectione age- ** Psal. 130.* rent, quæ contra seculi huius concupiscentias iuberē- tur, secūdum id quod prædictum fuit in Psalmo: Mul- tiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraue- *Rom 3.* runt. Tom. 4. de fide & operibus, c. 14. *Opera bona,*

Cum dicit Apostolus, Arbitrari se, iustificari homi- *nempe meri-* nem per fidem, sine operibus legis: nō hoc agit, vt præ- *toria sequun-* cepta ac professā fide opera iustitiæ contemnātur, sed *tur iustifica-* vt sciat se quisque posse per fidem iustificari, etiam si *tum, nō præ-* legis opera non præcesserint. Sequuntur enim iustifi- *cedunt iustifi-* cationem, non præcedunt iustificandum. *ficandum.* *Ibid.*

Quoniam ergo hæc opinio tunc fuerat exorta, aliæ *Epistolæ* Apostolicæ *Apostolicæ* Petri, Ioannis, Iacobi, Iude, cōtra *Petri, Ioan-* eam maximē dirigunt intentionem, vt vehementer a- *nis, Iacobi,* struāt, fidem sine operibus nihil prodesse: sicut etiam *Iude,* ipse

Confessionis Augustiniana Lib. II.

contra hære-
sim de sola fi-
de iustifican-
te potissimū
scripta.

*Gal. 5.

Paulus quē
admodum
ceteri Apo-
stoli non quā-
libet fidem,
sed eam quæ
per dilectio-
nem opera-
tur, definiuit
salubre esse,
planeq; Euā-
gelicam.

*1. Cor. 13.

Bonis operi-
bus ex gratia
& libero ar-
bitrio profe-
ctis homines
Dei iustificā-
tur, iustifica-
ti sunt, & iu-
stificabūtur.

*Iacob. 2.

*Matth. 16.

*Mar. 1.

Luc. 4.

*Heb. 12.

1. Cor. 13.

Charitatis
via eminē-
tior.

ipse Paulus non quālibet fidem, qua in Deū creditur, sed eam salubrem planeque Euangelicā definiuit, cui opera ex dilectione procedūt. Et, fides, inquit, * *quæ per dilectionē operatur*. Vnde illā fidem, quæ sufficere ad salutem quibusdā videtur, ita nihil prodesse asseuerat, ut dicat: *Si habeā omnem fidem, ita ut mōtes transferā, charitatem autem non habeam, nihil sum. *Ibidem*.

Audi hæretice stulte & inimice fidei veritatis. Opera liberi arbitrij bona, quæ ut fiant præparantur per gratiæ præuentum, nullo liberi arbitrij merito & ipso faciente, gubernante & perficiente ut abundant in libero arbitrio, non damnamus, quia ex his vel huiusmodi homines Dei iustificati sunt, iustificantur, iustificabūtur in Christo. Dānamus verò auctoritate diuina, opera liberi arbitrij, quæ gratiæ præponūtur, & ex his tanquam meritis in Christo iustificari extollitur.

Tom. 7. hypognost. lib. 3. ultra medium.

Incipit homo à fide. Quid pertinet ad fidem? Credere. Sed adhuc ista fides discernatur ab immūdis spiritibus. Ad fidem quid pertinet? Credere. Sed ait Apostolus Iacobus: * *Et dæmones credunt, & contremiscunt. Si tantum credis, & sine spe viuis, vel dilectionem non habes, & dæmones credunt, & contremiscunt. Quid magnum est? Dicis Christum filium Dei, hoc dixit Petrus, & audit: * Beatus es Simon Bar Iona: Hoc dixerunt Dæmones, * audierunt: obmutescite: Et hoc ipsum dicunt & repelluntur. Vna vox est, sed Dominus radicē interrogat, nō florē. Vnde dicitur ad Hebræos: * *Ne quæ radix amaritudinis sursum germinans molestet, & per illam contaminentur multi*. Prius ergo discerne fidem tuam à fide dæmonis. Vnde eam discernis? Dæmones hoc dixerunt timendo, Petrus amando. Adde ergo fidei spem, & quæ spes est, nisi de aliqua consciētiæ bonitate? Speique ipsi adde charitatem. De super eminentem viam habemus, dicente Apostolo: * *Super eminentiorem viam vobis demonstro: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum veluti æraimentum sonans aut cymbalum tinniens*: & cætera narrat bona, & sine charitate nihil prodesse*

prodesse cōfirmat. Maneant ergo hæc, Fides, Spes, Cha-
ritas. Maior autem horum est charitas. Sectamini cha-
ritatē. Discernite ergo fidē vestram, iam estis de præ-
destinatis, vocatis, iustificatis. Paulus Apostolus dicit:

** Neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides. Dic adhuc Apostole: Adde, discerne, quia & dæmones credunt, & contremiscunt: Ergo adde, Dæmones enim credunt & contremiscunt, quod oderunt. Distingue Apostole, & circūcide fidem meam, & discerne causam meam de gente non sancta. Planè distinguit, discernit, circumcidit. Sed fides, inquit, quæ per dilectionem operatur. Tom. 10. de verbis Apostoli, serm. 16. Lege & quæ alia multa in eodem sermone sequuntur.*

Multum interest, vtrum quisque credat, ipsum esse Christum, & vtrū credat in Christum. Nam ipsum esse Christū, & dæmones crediderunt, nec tamen in Christum dæmones crediderunt. Ille enim credit in Christū, qui & sperat in Christū, & diligit Christum. Nam si fidem habet sine spe ac sine dilectione, Christum esse credit, non in Christum credit. Qui ergo in Christū credit, credendo in Christum veniet in eum Christus, & quoquo modo vnitur in eum, & membrum in corpore eius efficitur. Quod fieri non potest, nisi & spes accedat & charitas. Tom. 10. de verbis Domini serm. 61.

IX. Timorem diuinæ iustitiæ non esse malum, neque facere peccatores deteriores.

Quid est, confige à timore tuo, timui enim? Si enim iam timuerat, vel timebat, cur adhuc vt à timore suo Deus crucifigeret carnes suas orabat? An addi sibi volebat timorem, vt tantum timeret, quantum sufficeret crucifigendis suis carnibus, id est, concupiscentijs affectibusq; carnalibus? tanquam dicens, Perfice in me timorem tuum, timui enim à iudicijs tuis. Sed est hīc alius altior sensus, quantum Deus donat, scrutato sinu scripturæ huius eruēdus *Confige, inquit, clavis à timore tuo carnes meas, à iudicijs enim tuis timui: hoc est, à timore tuo casto, qui permanet in seculum seculi, carnalia mea desideria cōprimantur: à iudicijs enim tuis timui, cū mihi lex minaretur penam, quæ mihi nō po-*

Charitas maior fide.

** Gal. 5.*

Fides per dilectionē operans ad salutem necessariā.

** Iacob. 2.*

Psal. 42.

Gal. 5.

Marc. 1.

Luc. 4.

Si credere in

Christum cō-

plectitur spē

& charitatē,

quid mirum,

si legamus: o-

mnes creden-

tes in eum

nō perituros

sed habitu-

ros vitam æ-

ternam, &

similia?

Psal. 118.

Ibidem.

Psal. 18.

Confessionis Augustiniane Lib. II.

** 1. Ioan. 4.* Timorem pœ-
ne cōsumma ta charitas
foras mittit. Timor serui-
lis & castus quomodo
differant.

** 1. Ioan. 4.* Timor legis
siue seruilis, tanquam pæ-
dagogus per- ducit homi-
nem ad timo- rem castum,
qui timor cū charitate cō-
iunctus est.

** 2. Tim. 1.* De quo timo-
re intelligen- dum sit illud
Apostoli: non dedit nobis
Deus spiritū timoris.
** Isa. 11.* Timor ergo
aiuinæ iusti- tiæ donum
Dei est.

** Matth. 26.* Marc. 14.
Luc. 21. Ioan. 18.
** Luc. 12.* Timorem hu-
manū, qualis fuit in Petro
negāte Chri- stum, auferri

terat dare iustitiam. Sed hunc timorem, quo pœna me-
 tuitur, consummata charitas* foras mittit, quæ non ti-
 more pœnæ, sed delectatione iustitiæ liberos reddit.
 Timor nanq; iste, quo non amatur iustitia, sed timetur
 pœna, seruilis est, quia carnalis est, & ideo nō crucifi-
 git carnē. Viuit enim peccandi voluntas, quæ tunc ap-
 paret in opere, quando speratur impunitas. Cū verò
 pœna creditur secutura, latenter viuit, viuit tamē. Mal-
 let enim licere, & dolet non licere, quod lex vetat, q̃a
 non spiritualiter delectatur eius bono, sed carnaliter
 malū metuit, quod minatur. Timore autem casto ipsa
 quæ hunc timorem* foras mittit, peccare timet chari-
 tas, etiam si sequatur impunitas: quia nec impunitatē
 iudicat secuturam, quādo amore iustitiæ peccatum ip-
 sum deputat pœnam. Tali timore carnes crucifigūtur,
 quoniā carnales delectationes, quæ legis litera vetan-
 tur potius, quā vitantur, spiritualium bonorum dele-
 ctatione vincūtur, & eadem vsq; ad perfectionem cre-
 scente victoria perimūtur. Ergo confige clauis, inquit,
 à timore tuo carnes meas, à iudicijs enim tuis timui:
 hoc est, da mihi castum timorem, ad quem petendum
 me tanquā pædagogus timor legis ille perduxit, quod
 timore à iudicijs tuis timui. *To. 8. in Ps. 118. concion. 25.*
 Non enim dedit nobis* Deus spiritum timoris, sed
 virtutis & charitatis, & cōtinentiæ. In quo sanē Apo-
 stoli testimonio cauere debemus, ne nos arbitremur
 non accepisse spiritū timoris Dei, quod sine dubio ma-
 gnum est Dei donum, de quo dicit Propheta Isaias:*
 Requiescet super eum spiritus sapientiæ & intelle-
 ctus, spiritus cōsiliij & fortitudinis, spiritus scientiæ &
 pietatis, & spiritus timoris Domini, non quo timore
 Petrus* Christum negauit: sed illius timoris spiritum
 accepimus, de quo dicit ipse Dominus Christus:* *Eum*
timete, qui habet potestatem & animam & corpus perdere
in gehennam: ita dico vobis, hunc timete. Hoc autem di-
 xit: ne illo timore negaremus eum, quo turbatus est
 Petrus. Hunc enim auferri voluit à nobis, cū prius
 dixit: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, & po-
 tētia non habent, quid faciant. Huius timoris nō acce-
 pinus

primus spiritum, sed virtutis & charitatis, & continen-
tix. Tom. 7. de gratia & libero arbitrio, c. 18. vult Deus a nobis.

Cum timetur poena, quam (Deus) minatur, discitur
amari prœmium, quod pollicetur, ac sic per timorem
poenę bona vita retinetur. Per bonam vitam bona cō-
scientia comparatur, vt per bonam conscientiam nul-
la poena timeatur. Quapropter discat timere, qui non
vult timere. Discat ad tēpus esse sollicitus, qui semper
vult esse securus. Vt enim dixit Ioannes: *Timor non est*
in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem. 2. Tim. 1. Timore poenę bona vita retinetur. 1. Ioan. 4.

Dixit sanē, & veraciter dixit: Si ergo habere nō vis ti-
morem, prius vide, vtrum iam perfectam habeas cha-
ritatē, quæ foras mittit timorē. Si verò ante istā perfe-
ctionē timor excluditur, superbia inflat, charitas *edi-
ficat. Nam sicut in bona valetudine fames nō fastidio,
sed cibo pellitur: ita in bona mēte timor nō vanitate,
sed charitate pellēdus est. *To. 10. de tempo. sermon 2. 4.*

Lege Dei proposita quisquis timuerit, & iuis viribus
eam implere se posse putauerit, & fecerit quod lex iu-
bet, non amando iustitiā, sed timendo poenam, fit qui-
dem secundū iustitiā, quæ ex lege est, homo sine
querela, non furatur, non adulterat, non dicit falsum
testimonium, non facit homicidium, non concupiscit
rem proximi sui: Potest hoc, potest fortassis. Vnde? Ti-
more poenę, quanquam qui timore poenę non concu-
piscit, puto quia concupiscit. Terrore ingenti armo-
rum atque telorum & circundantis forsitan multitu-
dinis vel obuiam euntis, etiam Leo reuocatur à pręda:
& tamen leo venit, leo redit, prædā non rapuit, non
malitiam posuit. Si talis es, adhuc iustitia tua est; quā
iustitia tibi consulis, ne torqueris. Quid magnum est
poenam timere? Quis eam non timet? Quis latro, quis
sceleratus, quis nefarius? Sed hoc interest inter timo-
rem tuum, timoremque latronis, quod latro timet le-
ges hominum: & ideo facit latrocinium, qui sperat se
fallere leges hominum: tu autē leges eius times, eius
poenam times, quem fallere non potes. Nam si fallere
posses, quid non fecisses: ergo & concupiscentiam tuā
malam, non amor tollit, sed timor premit. Ad omne

*Qui timore
seruat legem
Dei, sibi con-
sulit, ne tor-
queatur, non
igitur timor
ille malus
est.*

Confessionis Augustiniana Lib. II.

forte, tan-
dem.

venit lupus, latratu canum & clamore pastorum ab o-
liui reuersus est lupus: ipse tamen lupus in ouem ver-
tatur. Facit enim & hoc Dominus: Sed ipsa est iustitia
eius, non tua. Nam quandiu habes tuam, potes timere
poenam, non amare iustitiam. *Tom. 10. de verbis Aposto-
li sermon. 5.*

Isai. 66.

Marc. 9.

Per timorem

continet, e

impus à pec-

cato, assue-

iustitie, &

incipit ama-

re quod non

amabat.

Timor gehen-

ne bonus &

utilis.

1. Ioann. 4.

Charitas fo-

ras mittit

timorem, nō

Dei, neque

iudicij, sed

hominum &

temporalium

malorum.

Rom. 11.

1. Ioann. 4.

2. Cor. 5.

Gal. 9.

Timor perducit

ad chari-

tatem.

1. Ioann. 4.

Vbi vermise eorum non morietur, & ignis eorum
non exstinguetur. Audiunt hæc homines, & quia verè
futura sunt impijs, timent & continent se à peccato.
Habent timorem, & per timorem continent se à pec-
cato. Timent quidem, sed non amant iustitiam. Cùm
autem per timorem continent se à peccato, fit consue-
tudo iustitiæ, & incipit quod durū erat, amari, & dul-
cescit Deus: & iam incipit homo iustè viuere. Et paulò
post. Timet, ne mittatur in gehennam, bonus est & uti-
lis iste timor. *Tom. 8 in Psal. 127.*

Timor quidem non est in charitate, sed perfecta, si-
cut scriptura dicit, charitas foras mittit timorem: sed
timorem hominum, non Dei: timorem temporalium
malorum, non diuini in fine iudicij. Noli altum sape-
re, sed time. Ama Dei bonitatem. Time seueritatem:
vtrunque te superbum esse non finit. Amando enim
times, ne amatum & amātem grauiter offendas. Nam
quæ grauior offensio, quàm vt superbia illi displiceas,
qui propter te superbis displicuit? *To. 6. de sancta vir-
ginitate, c. 38.*

Quapropter timeat Christianus, antequā perfecta
charitas foras mittat timorem, credat & intelligat se
peregrinari à Domino, quādiu viuit in corpore, quod
corrumpitur, & aggrauat animam. Tanto minor fiat
timor, quantò patria quò tendimus, propior. Maior
enim timor debet esse peregrinantium, minor propin-
quantium, nullus peruenientium. Sic & timor perducit
ad charitatem, & perfecta charitas foras mittit ti-
morem. *Tom. 10. de temp. serm. 2. 4.*

X. *Gehenna metum, per quem ad Dei misericordiam de
peccatis delendo confugimus aut à peccato abstine-
mus, predeste ad iustificationem.*

COEPIT

COEPIIT aliquis credere diem iudicii: si coepit credere, caput & timere: sed quia timet adhuc, nondum habet fiduciam in die iudicii, nondum est in illa perfecta charitas. Nunquid tamen desperandum est? In quo vides initium, cur desperas finem? Quod initium video, inquires? Ipsum timorē: audi scripturam: *Initium sapientiae timor Domini.* Coepit ergo timere diem iudicii, timendo corrigit se, vigilat aduersus hostes suos, id est, peccata sua, incipit reuiuiscere interius, & mortificare membra sua, quæ sunt super terram, sicut Apostolus dicit, *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram:* Spiritualia nequitiae dicit membra super terram: nam sequitur & exponit, Auaritiam, immunditiam, & cætera, quæ illic exequitur. Quantum autem mortificat iste, qui timere capit diem iudicii, membra sua super terram: tantum surgunt & corroborantur membra coelestia. Membra autem coelestia, omnia opera bona. Surgentibus coelestibus membris, incipit desiderare, quod timebat: timebat enim ne veniret Christus, & inueniret impiū quem dānaret: desiderat vt veniat, quia inuenturus est, quem coronet. Iam cum coeperit desiderare venientē Christū casta anima, quæ desiderat amplexus sponsi, renunciat adultero, fit virgo interius ipsa fide, spe & charitate. *To 9 in epistolam Ioa. Tract 9.*

De ipsa etiam seueritate Dei, qua corda mortalium saluberrimo terrore quatuntur, charitas ædificanda est, vt ab eo quem timet, amari se gaudens, eum redamare audeat, eiusq; in se dilectioni, etiam si impunē posset, tamen displicere vereatur. Karissimē quippe accidit, imò verò nunquam, vt quisquam veniat volens fieri Christianus, qui non sit aliquo Dei timore perculsus. *Tom 4. de catechizandis rudibus, c 5.*

Præmissus timor in cor nostrum, pellit inde cōsuetudinem malorum operum, & seruat charitati locum qua tanquam Domina veniente, vt illa infideat, abscedit. *Tom. 2. epist. 120. c 18 ad Honoratum.*

Timor seruus est, charitas libera est: & vt sic dicam⁹, timor est seruus charitatis. Ne possideat Diabolus cor tuum, præcedat seruus in corde tuo, & seruet Dominus.

Psal. 110.

Pro. 1. & 9.

Eccles. 1.

Timor initium perfecta charitas finis sapientiae.

Coloss. 3.

Timore iudicii mortificatur membra nostra super terram.

Membra coelestia omnia opera bona.

Terrore diuinae seueritatis corda mortalium saluberrimē quatuntur.

Terrore vel timore charitas edificanda & quomodo.

Timor seruus

charitatis Domini locum seruat.

Confessionis Augustiniana Lib. I 1.

1. Io. n. 4.

venturæ locum. Fac fac vel timore poenæ, si nōdum potes amore iustitiæ. Veniet Domina & feruus abscedit, quia consummata charitas foras mittit timorem. *Tom. 10 de verbis Apostoli, serm. 13.*

Timor gehen
næ retrahit
à peccando,
& legis est
tanquam
custos.

Timor iste, quo gehennam times, & ideò mala non facis, continet te, & sic volentem peccare animo interiore, nō finit: est quiddam custos timor, quasi pædagogus legis, litera est minans, nondum gratia iuuans. Custodiat tamen timor iste, dum non facis timendo, & veniet charitas *Ibid. sermon 18.*

1. Ioan. 4.

Perfecta cha-
ritas perfe-
ctam facit
iustitiam.

Timor non * est in charitate. Quid ergo dicimus de illo, qui coepit timere diem iudicii? Si perfecta in illo esset charitas, nō timeret: perfecta enim charitas faceret perfectam iustitiā, & non haberet quare timeret: imò haberet quare desideraret, vt transeat iniquitas, & veniat regnum Dei: ergo timor non est in charitate Sed in qua charitate? nō in inchoata. In qua ergo?

* 1. Ioan. 4.

* Psal. 110.

Pro. 1. & 9.

Eccles. 1.

Timor locū
præparat cha-
ritati.

Crescente
charitate,
decrescit ti-
mor.

Timor intro-
ducit chari-
tatem, sicut
seta introdu-
cit filum.

Quomodo iu-
sti legitime
plantur le-
ge.

Sed perfecta, inquit, * charitas foras mittit timorem. Ergo incipiat timor, quia initium sapientiæ timor Domini.

Timor quasi locum præparat charitati. Cum autem coeperit charitas habitare, pellitur timor, qui ei præparauit locum: quantum enim illa crescit, ille decre- scit: & quantum ille fit interior, timor pellitur foras.

Maiores charitas, minor timor: minor charitas, maior timor. Si autem nullus timor, non est quā intret charitas. Sicut videmus per setā introduci linum, quando aliquid fuitur: seta prius intrat, sed nisi exeat, non succedit linum: sic timor primò occupat mentem, nō autem ibi remanet timor, quia ideò intrauit, vt introduceret charitatem. *Tom. 9 in Epistolam Ioan. Tractat. 9 Et multa quæ prolixè sequuntur.*

An fortè, imò verò non fortè, sed certè sic legitime vtatur lege iam iustus, cum eam terrendis imponit iniustis, vt cum & in ipsis coeperit inolita concupiscentiæ morbus, incētiuo prohibitionis & cumulo præuaricationis augeri, confugiant per fidem ad iustificantem gratiam, & per donum Spiritus suauitate iustitiæ delectati, poenam literæ minantis euadant? *Tom. 3. de spiritu & litera, c. 10.*

XI. Quo sensu Apostolus dicat iustificari hominem per fidem, sine operibus Legis.

Quoniam Paulus Apostolus prædicans *iustificari* Rom. 3. hominem per fidem sine operibus (*sermo est de ver-*
bis illis Iacobi Apostoli, cap. 2. Vis scire homo imanis, quia si- Ex falsa in-
des sine operibus mortua est, &c.) non benè intellectus est telligentia
ab eis, qui sic acceperunt dictum, ut putarēt, cum semel verborum Apo-
in Christum credidissent, etiā si malè operarētur, & faci stoli Pauli,
norosè flagitioseq; viuerent saluos se esse per fidem. exorta hære-
Locus iste huius Epistolæ eundem sensum Pauli Apo- sis de sola fi-
stoli quomodo sit intelligendus exponit. Ideoq; ma- de iustificatæ
gis Abrahamæ utitur exemplo, vacuam esse fidem, si non be- Locus Episto-
nè operetur, quoniam Abrahamæ exemplo etiam Paulus læ Iacobi
Apostolus usus est, ut probaret, iustificari hominē per c. 2. declarat
fidem sine operibus legis. Cum enim bona opera com quæ fuerit
memorat Abrahamæ, quæ eius fidem comitata sunt, satis Pauli de iu-
ostendit, Paulum Apostolum non ita per Abraham do- stificatione
cere, iustificari hominem per fidem sine operibus, ut si sententia.
quis crediderit, non ad eum pertineat benè operari: Paulusigitur
sed ad hoc potius, ut nemo meritis priorum bonorum tantum opera
operum arbitretur se peruenisse ad donum iustifica- fidem præcedē-
tionis, quæ est in fide. In hoc enim se gentibus in Chri- tia exclusit,
stū credentibus Iudæi præferre cupiebant, quod dice- opera verò
bant se meritis bonorum operum, quæ in lege sunt, ad quæ ipsam co-
Euangelicam gratiam peruenisse: ideoque scandaliza- mittatur vel
bantur multi, qui ex eis crediderant, quod in circūci- sequuntur, ne-
sis gentibus Christi gratia traderetur. Vnde Apostolus cessaria ad sa-
Paulus dicit, * posse hominem sine operibus præce- lutē, quæ ad-
dentibus iustificari per fidem: Nam iustificatus per fi- modum & Ia-
dem, quomodo potest nisi iustè deinceps operari, quā cobus existi-
uis antea nihil operatus iustè, ad fidei iustificationem mauit.
peruenerit: non merito bonorum operum, sed gratia * Rom. 3.
Dei, quæ vacare in illo non potest, cum iam per dile- Iustificatio
ctionem benè operatur. Quod si cum crediderit, mox qui statim
de hac vita decesserit: iustificatio fidei manet cum il- moritur, sine
lo: nec præcedentibus bonis operibus, quia non me- consequenti-
rito ad illam, sed gratia peruenit: nec consequen- bus operibus
tibus, quia in hac vita non esse finitur. Vnde ma- salus est,
nifestatur. quia in hac
vita esse non
finitur.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Rom. 3

nifestum est, quod Paulus Apostolus dicit: *Arbitramur enim hominē iustificari per fidem sine operibus.* Non tamē ita intelligēdum est, ut accepta fide, si vixerit, dicamus eum iustum, etiam si malē vixerit. *Tom. 4. li. 83 Quæstionum, quæst. 76.*

Rom. 9.

Matt. 11.

Rom. 10.

Ibidem.

Luc. 23.

Quomodo si-
ne operibus
latro iustifi-
catus in cru-
ce.

*Ephes. 2.
Meritum ex
gratia, non
gratia ex
merito.

Psal. 55.

Per gratiam quippē nobis verbum consummans & breuians fecit super terram, d. cens: *Iugum meū leue est & sarcina mea suavis est.* Quod & paulò post hīc dicitur: *Prope est verbū in ore tuo, & in corde tuo:* hoc est verbū fidei quod prædicamus, quia si cōfitearis in ore tuo quia Dominus est Iesus, & credideris in corde tuo, quia Deus illum suscitauit à mortuis, salu⁹ eris. *Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem cōfessio fit ad salutē.* Hoc est verbum consummans & breuians, quod fecit Deus super terram, qua consummatione atq; breuitate latro iustificatus est, qui defixis in cruce omnibus membris, & habēs libera hæc duo: Corde credidit ad iustitiā, ore confessus est ad salutē, statimq; audire meruit: *Hodie mecum eris in paradiso.* Consequerētur enim bona opera eius, si percepta gratia diu inter homines viueret. Sed tamē non ea præcesserāt, ut eandē gratiā mereretur, ex latrocinio fix⁹ in cruce, ex cruce in paradysum translatus. *Tom. 4. ad Simplic. lib. 1. q. 2. circa finem.*

Gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est. Non ex operibus, ne fortē dicas, promerui, & ideò accepi. Non putes te promerendo accepisse, qui non promereres, nisi accepisses. Gratia præcessit meritū tuum, nō gratia ex merito, sed meritum ex gratia. Nam si gratia ex merito, emisisti, nō gratis accepisti. *Pro nihilo,* inquit, *saluos facies eos.* Quid est, pro nihilo saluos facies? Nihil in eis inuenis, vnde salues, & tu saluas. Gratis das, gratis saluas Omnia merita præcedis, ut dona tua consequantur merita tua. Prorsus gratis das, gratis saluas, qui nihil inuenis vnde salues, & multum inuenis, vnde damnes. *Tom. 10. de verbis Apostoli, sermon 15.*

1. Ioan. 1.

Fides donū

Accepimus enim de plenitudine eius, primò gratiā: & rursus accepimus gratiam pro gratia. Quam gratiam primò accepimus? Fidem. In fide ambulantes in gratia

gratia ambulamus. Vnde enim hoc meruimus? Quibus nostris præcedentibus meritis? Non se quisque compalpet, redeat in conscientiam suam, quærat latebras cogitationum suarum, redeat ad seriem factorum suorum: Non attendat, quid sit si iam aliquid est, sed quid fuerit, ut esset aliquid: inueniet non se dignum fuisse nisi supplicio. Si ergo supplicio dignus fuisti, & venit ille, qui non peccata puniret, sed peccata donaret: gratia tibi data est, non merces reddita. Vnde vocatur gratia? Quia gratis datur. Non enim præcedentibus meritis emisti quod accepisti. Hanc ergo accepit gratiam primam peccator, ut eius peccata dimitterentur. Quid meruit? Interroget iustitiam, inueniet poenam. Interroget misericordiam, inueniet gratiam. Tom. 9.

Dei sine præcedentibus meritis.

Imo qui iustificatur, datur gratia, non merces redditur.

Tract. 3. in Euang. Ioannis.

Cum ergo dicit Apostolus, * *arbitrari se iustificari hominem per fidem, sine operibus Legis*: non hoc agit, & præcepta ac professa fide opera iustitiæ contemnantur, sed ut sciat se quisque posse per fidem iustificari, etiam si legis opera non præcesserint. Sequuntur enim iustificatum, non præcedunt iustificandum. Tom. 4. de fide & operibus, cap. 14.

* Rom. 3. Opera bona non peccato-ria, sequuntur iustificatum, non præcedunt iustificandum.

XII. Non iustificari hominem sola remissione peccatorum, sed etiam gratia & spiritualium donorum susceptione.

Gratia Dei non solum reatus omnium peccatorum soluitur in omnibus, qui baptizantur in Christo, quod fit spiritu regenerationis, verum etiam in gradibus voluntas ipsa sanatur, & * præparatur à Domino, quod fit spiritu fidei & caritatis: To. 1. retract. l. 1. c. 13. Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, quod fides vera, & Catholica tenet semper Ecclesia, pusillos cum magnis à morte primi hominis ad vitam secundi hominis transfert: non solum peccata delendo, verum etiā ad non peccandū, recteque viuendū, eos qui iam uti possunt voluntatis arbitrio, sic adiuuando, ut visi adiuuet, nihil pietatis atque iustitiæ, siue in opere, siue etiā in ipsa voluntate habere possumus. Tom. 2. epist. 106.

Gratia Dei voluntas ipsa sanatur.

* Prou. 8.

Gratia Dei non solum delect peccata, verum etiā ad recte viuendū adiuuat arbitriū voluntatis.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

ad Sixtum statim post initiū. Lege & Concil. Milevit. ca. 3.

Gratia iusti-
ficans adiu-
torium con-
fert ad vitā
da peccata.

Quicumque dixerit gratiam Dei, qua iustificamur, per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ iam commissa sunt, non etiam ad adiutorium gratiæ, ut non committantur, anathema sit. *To. 3. de Ecclesiasticis dog. c. 28.*

Neque ab illo quod originaliter contrahitur, neque ab his quæ unusquisque in vita propria, vel intelligendo vel nolendo intelligere mala congregat, vel etiam instructus ex lege, additamēto prævaricationis, exaggerat, quisquā liberatur & iustificatur, nisi gratia Dei per Christum Iesum Dominum nostrum, non solum remissione peccatorum, sed prius ipsius inspiratione fidei & timoris Dei, impartito salubriter orationis affectu & effectu, *donec sanet omnes lāguores nostros, & redimat de corruptione vitam nostram & coronet nos in miseratione & misericordia. *To. 2. epist. 105. ad Sixtum, ultra medium.*

*Psal. 102.

*Luc. 11.

Remissis pec-
catis caritas
Dei diffundi-
tur in cordi-
bus nostris
per Spiritum
sanctum.

*Ioan. 3.

*Rom. 8.

Sanat mala
nostra Deus
nō solum ut
nō sint, sed
etiam ut re-
stet ambula-
re possimus.

Non ergo iu-
stus in omni
opere bono
peccat.

*Rom. 5.

Post remissionē peccatorum nisi mūdātam domum habitet Spiritus sanctus, nōne *cum aliis septem recedit spiritus immundus, & erunt nouissima hominis illius peiora, quā erāt prima? ut autem habitet Spiritus sanctus, nōne *ubi vult spirat, & *caritas Dei, sine qua nemo benē viuit, diffunditur in cordibus nostris non à nobis, sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis? *Ibidem.*

Sicut ergo vulnere, verbi gratia, claudicās, ideò curatur, ut sanato malo præterito futur⁹ dirigatur ingres-
sus. sic mala nostra nō ad hoc solum supernus medic⁹ sanat, ut illa iam nō sint, sed ut de cætero, rectē ambulare possimus, quod quidem etiam sani nō nisi illo adiuuante poterimus. *Et paulo post.* Sanat ergo Deus, non solum ut deleat, quod peccauimus, sed ut præstet etiā ne peccemus. *Rom. 7. de natura & gratia, cap. 26.*

Verū tu à vestro dogmate non recedis, quo putatis gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, sic in sola peccatorum remissione versari, ut non adiuuet ad vitanda peccata, & desideria vincēda carnalia, diffundendo *caritatem in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui ab illo datus est nobis, ne-

que consideras eum, qui dicit: * *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae: & ab hoc malo non se liberari clamat, nisi per gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Tom. 7. contra Iulian. Pelagianum lib. 6. cap. 11.*

Gratia adiuvat diffundēdo caritatē in cordibus nostris.

XIII. Iustificari hominem iustitia Dei, non qua ipse Deus iustus est sed qua nos iustos facit, & qua ab eo donati renascimur & renouamur spiritu mentis nostrae.

* Rom. 7.

Aliter intelligitur iustitia, qua est ipse Deus iustus, aliter quam in nobis facit, ut nos simus iustitia eius. Tom. 8. in Psal. 150.

* Gen. 1.

Hoc agit Spiritus gratiae, ut imaginem Dei, in qua naturaliter facti sumus, instauret in nobis. Viciū quippe cōtra naturam est, quod utiq; sanat gratia. Propter quam Deo dicitur: * Misere mei, sana animam meā, quoniam peccaui tibi. Tom. 3. de spir. & litera, cap. 27.

* Psal. 40.

Quid est hoc, iustitia Dei & iustitia hominis? Iustitia Dei hic dicitur, non qua iustus est Deus, sed quam dat homini Deus, ut iustus sit homo per Deum. To. 9. Tract. 26 in Euang. Ioannis.

Sicut ergo quod legitur, * Domini est salus: nō ea salus intelligitur, qua Dominus saluus est, sed qua salui sunt, quos ipse saluos facit: sic cū legitur Dei iustitia, in eo quod scriptum est: Ignorantes Dei iustitiam, & suam volentes constituere, non est illa intelligenda, qua Deus iustus est, sed qua iusti sunt homines, quos gratia sua iustificat. Tom. 2. epist. 120. ad Honoratū, c. 30.

* Psal. 3. Nec verò aliter intelligendū quod apud Augustinū frequētissimē legitur, participatione seu communicatione inest Christi homines saluos fieri, ut patet ex precedētibus.

Illud etiā, quod ait: * Praedestinos fieri cōformes imaginis filij Dei, potest & secundū interiorem hominem intelligi. Vnde nobis alio loco dicit: * Nolite conformari huic saeculo, sed reformamini in nouitate mentis vestrae. Vbi ergo reformamur, ne cōformemur huic saeculo, ibi conformamur Dei filio. Tom. 5. de Ciuitate Dei, lib. 22. cap. 26.

Porro si propterea Christus vnus est, in quo omnes iustificentur, quia nō sola eius imitatio iustos facit, sed

* Rom. 8.

* Rom. 12.

mur huic saeculo, ibi reformamur, in interiore scilicet homine.

Vbi cōformamur

per

Confessionis Augustiniane Lib. II.

*Rom. 5.
Sicut ergo in
iustitia Adæ
verè & in-

trinsecè pec-
catores facit
ita iustitia
Christi verè
iustos.

Iustitia &
quævis vir-
tus est inte-
rioris homi-
nis pulchri-
tudo.

*Rom. 12.

*Rom. 3.

Iustitia Dei
nō qua Deus
iustus est, sed
qua induit
hominem.

*Rom. 4.

Vocatio, iu-
stificatio, &
glorificatio in
nobis fiunt.

*Matth. 4.

*Psalm. 53.

*Philip. 3.

Iustitiā Dei
habere dici-
mur, quia eā
ex Deo ha-
bemus.

per spiritum regenerās gratia, propter ea & Adam *vn^o
est, in quo omnes peccauerunt: quia non sola eius imi-
tatio peccatores facit, sed per carnem generans poena.
Tom. 7. de pecc. rem. & rem. cap. 15.

Iustitia Dei nobis fit iustitia, cum ei cohæredo iustè
vivimus, & tantò magis, minùsue iusti sumus, quantò
magis illi minùsue cohæremus. Et paulò pòst. Quid est
autem aliud iustitia, cum in nobis, vel quælibet virtus.
qua rectè sapienterque vivitur, quàm interioris homi-
nis pulchritudo? Et certè secundum hanc pulchritudi-
nem magis, quàm corporis facti sumus ad imaginem.
Vnde nobis dicitur: Nolite cōformari huic seculo, sed
renouamini in novitate mentis vestræ, ad probandum
vobis, quæ sit voluntas Dei, quod bonum & beneplaciū,
& perfectum. *To 2. epist. 89. ad Consentium, circa finem.*

Iustitia (inquit) * Dei manifestata est: nō dixit, iustitia
hominis, vel iustitia propriæ volūtatis, sed iustitia Dei
nō qua Deus iustus est, sed qua induit hominem, cum
iustificat *impium? *Tom. 3. de spiritu & litera, cap. 9.*

Prædestinatio nostra nō in nobis facta est, sed in oc-
culto apud ipsum in eius præsciētia, tria verò reliqua
in nobis fiūt, vocatio, iustificatio, & glorificatio. Voca-
mur prædicatione poenitentia. Sic enim cœpit Domi-
nus Evangelizare: *Agite poenitentiā: appropinbavit
enim regnum cœlorum. Iustificamur in vocatione mi-
sericordiæ, & timore iudicii. Hinc est, quod dicitur:
*Deus in nomine tuo saluum me fac, & in virtute tua
iudica me. Non timet iudicari, qui impetrauerit antè
saluari. Vocati renunciamus diabolo per poenitentiā,
ne sub ingo eius remaneamus. Iustificati sanamur per
misericordiam, ne iudicium timeam⁹. Glorificari trā-
simus in vitam æternam, ubi Deum sine fine laudamus.
Tom 8. in fine præfationis, Psalmi 150.

Cum dixisset (Apostolus) Non habens meam iusti-
tiā, quæ ex lege est, sed eam, quæ est per fidem Christi:
addidit, quæ est ex Deo. ipsa est ergo iustitia Dei, quam
superbi ignorantes suam volunt constituere. Nō enim
propterea iustitia Dei dicitur, quonia Deus iustus est,
sed quia homini ex Deo est. Secundum hanc autem iu-
sticiam

Iustitiam Dei, hoc est, quæ ex Deo nobis est, nunc fides operatur per dilectionem. *To. 7. lib. 3. contra duas Epist. Pelag. cap. 7.* *Fides & iustitia nostra sunt, sed ideo Dei & Christi dicuntur, quia eius nobis largitate donamur.*

Iustitia Dei per fidem Iesu Christi, hoc est, per fidem qua creditur in Christum. Sicut autem ista fides Christi dicta est, non qua credit Christus, sic & illa iustitia Dei, non qua iustus est Deus. Vtrunque enim nostrum est, sed ideo Dei & Christi dicitur, quod eius nobis largitate donatur. *Tom 3. de spiritu & litera, cap. 9.* *Psal. 3.*

Hæc est iustitia Dei, quæ in Testamento veteri velata, in nouo reuelatur, quæ ideo iustitia Dei dicitur, quod impertiendo eam iustos facit: sicut Domini * est salus, qua saluos facit: & hæc est fides, ex qua & in qua reuelatur, ex fide scilicet annunciantium in fidem obediendum: qua fide Iesu Christi, id est, quam nobis contulit Christus, credimus ex Deo nobis esse pleniusque futurum esse, quod iuste viuimus, unde illi ea pietate, qua solus colendus est, gratias agimus. *Ibid. cap. 11.* *Iustitia Dei dicitur sicut Domini salus.*

Est enim iustitia Dei, quæ & nostra fit, cum donatur nobis. Ideo autem Dei iustitia dicitur, ne homo se putet à seipso habere iustitiam. Sic enim dicit Apostolus Paulus: *Credenti in eum qui iustificat impium.* Quid est, qui iustificat impium? qui ex impio facit iustum. *Tom. 8. in psalm 30. concione prima circa medium.* ** Rom. 4. * Ephes. 4. * Coloss. 3.*

Renouamini spiritu mentis vestre, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est. Et alibi aperti: *Exuentes vos, inquit, veterem hominem cum actibus eius, & induite nouum, qui renouatur in agnitione Dei, secundum imaginem eius, qui creauit eum.* Si ergo spiritus mentis nostræ renouamur, & ipse est bonus homo, qui renouatur in agnitione Dei secundum imaginem eius qui creauit eum, nulli dubium est, non secundum corpus, neque secundum quālibet animi partem, sed secundum rationalem mentem, ubi potest esse agnitio Dei, hominem factum ad imaginem eius, qui creauit eum. Secundum hanc igitur renouationem efficiamur etiam filij Dei per baptismum Christi, & induentes nouum hominem Christum utique induimur per fidem. *To. 3. de Trinitate, lib. 12. ca. 7. Simile sententiā habes de Genesi ad literā. l. 6. c. 27.* *In baptismo secundum rationalem mentem renouamur, & induimur nouum hominem. * 2. Cor. 4. * 1. Cor. 16.*

Quo-

Confessionis Augustiniane Lib. I I.

Dū renoua-
mur in ba-
ptismo, recipi-
mus iustitiā,
ex qua per
peccatum la-
psus est pri-
mus homo,
non ergo iu-
stitia nostra
solum impu-
tatio est
vel externa.

Baptizatis
amplior quā
dam iustitia
confertur,
quā ha-
buit Adam.

* Rom. 5.

* 1. Tim 1.

Quomodo renouari* dicimur, si non hoc recipimus
quod perdidit primus homo, in quo * omnes moriun-
tur? Hoc planè recipimus secundum quendam modū.
Nō immortalitatē spiritualis corporis recipimus, quā
nōdum habuit homo, sed recipimus iustitiam, ex qua
p peccatū lapsus est homo. *To 3. de Genesi ad lit. 6 c. 24.*

Tanta iustitia donatur baptizatis, ut cū Adam co-
senserit ad peccatum suadenti, nō cedant isti etiam co-
genti. *Tom. 7. de peccat. meritis & remiss. lib. 1. cap. 13.*

XIIII. *Gratiam, qua iustificamur, non esse fauorem
Dei tantum, sed donum, quod per spiritum sanctum
diffunditur atque inhaeret in cordibus nostris.*

Istam quippe gratiā, qua iustificamur, id est, qua cha-
ritas* Dei diffunditur in cordibus nostris, in Pelagij
& Celestij scriptis, nusquam eos inueni quemadmo-
dum confitenda est, confiteri. *Tom. 7. de gratia Christi,
cap. 30.*

Charitas inchoata, inchoata iustitia est, charitas pro-
uecta, prouecta iustitia est: charitas magna, magna iu-
stitia est: charitas perfecta, perfecta iustitia est, sed cha-
ritas de corde* puro, & conscientia bona, & fide non
ficta, quæ tunc maxima est in hac vita, quando pro illa
ipsa contemnitur vita. Sed maior, si nō habet quo cres-
cat, cū de mortali excefferit vita. *Tom. 7. de natura &
gratia, cap. 70.*

*Si est idem iustitia quod charitas, erit non extra nos sed
in cordibus nostris diffusa: neque erit equalis in omnibus, ut
heretici nugantur, sed quaedam inchoata, quaedam prouecta
& quaedam maxima in hac vita, post mortalitatem tamen
istam perficienda.*

Cum ipsa charitas* diffunditur in corde credentiū,
lex est fidei, & spiritus viuificans dilectorem. Vide nūc
quemadmodum cōsonet ista discretio illis Apostoli-
cis verbis, quæ paulò antè ob aliud commemorata, &
diligētius pertractāda distuleram. Manifestati, inquit,
* quoniā estis epistola Christi ministrata per nos, scri-
pta non atramento, sed spiritu Dei viui, non in tabulis
lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Ecce quēad-
modum ostēdit, quia illud extra hominē scribitur, ut
eum

* Rom. 5.

Charitas dif-
fusa in corde
credētis, lex
est fidei.

* 1. Cor. 3.

Lex fidei, nē
pe Charitas,
in ipso homi-

eum forinsecus terrificet: hoc in ipso homine, ut eum in
trinsecus iustificet. Tom. 3. de spiritu & litera, cap. 17.

ne scripta
est.

Et paulo post cum eandem gratiam vberius in Do-
mino Iesu Christo comedans, usque ad illud veniret
indumentum iustitiæ fidei, quo induti non nudi inue-
niamur, & propter hoc ingemiscimus mortalitate pre-
grauati, habitaculum nostrum quod de coelo est, super-
indui cupientes, ut absorbeatur mortale à vita: vide
quid adiungat: Qui autem operatus est nos, inquit, in
hoc ipsum Deus, qui dedit nobis pignus spiritus: Et post
pauca intulit, ut nos simus iustitia Dei in ipso. Hæc est
illa iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos ab eo
facti. Nemo ergo Christianorum aberret ab hac fide,
quæ sola Christiana est. Ibidem, cap. 18.

* 2. Cor. 5.

Iusti habent
pignus spiri-
tus, vel iustiti-
am Dei, non
qua Deus ius-
tus est, sed
qua iusti à
Deo facti
sunt.

Charitas quippe Dei dicta est diffundi in cordibus
nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dile-
ctores suos: sicut iustitia Dei, qua iusti eius munere effi-
cimur: & Dominus salus, quanos saluos facit, & fides Ie-
su Christi, qua nos fideles facit. Hæc est iustitia Dei,
quam non solum docet per legis præceptum, verum e-
tiam dat per Spiritus donum. Ibidem, capite 32.

* Rom. 5.

* Psal. 3.

Quid igitur mirum, si nomen gratiæ accipiatur sæpè in
sacris literis pro dono Spiritus sancti, vel diuina quadam
nobis qualitate.

Si in Abel iusto charitas Dei, qua vna verè iustus est,
quicunque iustus est, adhuc erat, ex quo posset & debe-
ret augeri: quicquid minus erat, ex vicio erat. Et cui non
minus sit donec ad illum eius fortitudinem veniatur, v-
bi tota hominis absorbeatur infirmitas? To. 7. de natu-
ra & gratia, cap. 42.

Charitate in-
ustus est qui-
cunq; iustus
est.

Ipla enim (charitas) est verissima, plenissima, perfe-
ctissimaque iustitia. To. 7. de natura & gratia, cap. 42.

XV. In iustificatione prorsus auferri peccata mortalia, nec
ita manere, ut qui iustificatur, partim iustus sit,
partim iniustus.

Baptisma quoque, inquiunt (Pelagiani) non verè ho-
mines novos facere asserunt, id est, non plenam dare
remissi-

Baptismo non
renouari ho-
mines.

Confessionis Augustiniana Lib. I I

mines, nec remissionem peccatorum, sed ex parte filios Dei fieri, plenè remittuntur ex parte autè filios seculi, id est, diaboli remanere cō-
ti peccata Pe- tendunt. Mentiuntur, insidiantur, tergiuersantur. Non
lagiani dixe- hoc dicimus: omnes enim homines, qui sūt filij diabo-
rūt: quos no- li, etiam filios seculi: non autè omnes filios seculi, etiā
ui heretici filios diaboli dicimus. Absit enim vt filios diaboli di-
lōgè vidētur camus fuisse sanctos Patres. Abraham, Isaac & Iacob, &
hdc in re su- alios huiusmodi. *Tom. 7. li. 3. contra duas epistolas Pelag.*
perasse. *cap. 3.*

Baptismus omnia pror- Baptismus igitur abluit quidē peccata omnia, pror-
sus peccata fus omnia, factorum, dictorum, cogitatorū, siue origi-
tollit, nō ta- nalia, siue addita, siue quæ ignoranter, siue quæ sciēter
men infirmi- admissa sunt: sed non aufert infirmitatem, cui regene-
tatem, cui re- ratus resistit, quando bonum agonem luctatur. *Ibidem,*
sistendū est. *paulò pōst.*

* Abac. 2. Cum itaque iusti omnes & antiquiores & Apostoli
* Rom. 1. ex fide* vixerint recta, quæ est in Christo Iesu Domino
Galat. 3. nostro, moresque tam sanctos cum fide habuerint, vt li-
Venialia pec- cet nō tam perfectæ virtutis in hac vita esse potuerint,
cata iustorū, quam post hanc vitam, quæ futura est, tamen quicquid
pietate ipsius peccati ex humana infirmitate surrepserit, pietate ipsi-
fidei cōtinuò us fidei continuo deleteretur. *Ibidem, cap. 5.*
deletur.

Sācti viri nō Omnes quoque Prophetas & Apostolos vel sanctos
cōparatiōe & Euangelicos & antiquos, quibus Deus testimonium
sceleratorū, perhibet nō in comparatione sceleratorum, sed regu-
sed regula la virtutum iustos fuisse non dubium est. *Ibidem, lib. 4.*
virtutū in- *cap. 7.*

si fuerunt. Beati quorum* remissa sunt iniquitates, & quorum tecta
* Psal. 31. sunt peccata: non in quibus nō inuenta sunt peccata, sed
quorum tecta sunt peccata. Cooperta sunt peccata, &
tecta sunt, abolita sunt. Si texit peccata Deus, noluit ad-
uertere: si noluit aduertere, noluit animaduerrere: si
Peccata non dicuntur te- noluit animaduerrere, noluit punire: noluit agnosce-
sta vel coo- re, maluit ignoscere Beati quorum remissa sunt iniquita-
perta, quasi tes, & quorum tecta sunt peccata. Nec sic intelligatis
sint & vi- quod dixit, peccata cooperta sunt, quasi ibi sint & vi-
uant. uant. Tecta ergo peccata quare dixit? vt non viderētur.
Quid enim Dei erat videre peccata, nisi punire pecca-
ta? *Tom. 8. enarratione 2. Psal. 31.*

XV I. Iustificationis gratiam alijs maiorem alijs minorem dari, iuxta mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult & diuersam suscipientium dispositionem.

Deus natura incorporea & immutabiliter viua, qui non sicut sonus per moras temporum tendi & diuidi potest, nec spacio aereo tãquam loco suo indiget, vbi præsẽtibz præsẽto sit, sed ẽterna stabilitate in seipso manens, totus adesse rebus omnibus potest, & singulis totus: quanuis in quibus habitat, habeat eũ pro suæ capacitatis diuersitate, alij amplius, alij minus, quos ipse sibi dilectissimum templum gratia bonitatis suæ ædificat. *To. 2. epist. 57. circa fine m, i quæst. ad Dardanum.*

Constat sine Spiritu sancto Christum nos diligere, & mandata eius seruare non posse, & id nos posse atq; agere tãtò minus, quãtò illũ percipimus minus: tãtò autem amplius, quãtò illum percipimus amplius. Pro inde non solũ nõ habenti, verumetiam habenti non incassum promittitur: nõ habẽti quidem, vt habeatur: habenti autem, vt amplius* habeatur. Nam nisi ab alio minus ab alio amplius haberetur, sanctus Helisæus sancto Helix non diceret: * Spiritus qui est in te, duplex sit in me. *To. 9. Tract. 75 in Euang. Ioannis.*

In quibus habitat Deus, habet ipsum pro suæ capacitatis diuersitate.
Spiritus sanctus minus
& magis per
cipi valet.
Ergo iustus
potest fieri
magis iustus
* Mat. 13. 25
Marc. 4.
Luc. 8. 19.
* 4. Reg. 2.
* Rom. 5.
* Ioan. 14.

Spiritus sanctus ipse est, de quo dicit Apostolus: * *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritũ qui datus est nobis.* Quomodo ergo Dominus dicit: *Si diligitis me, mĩdata mea seruare, & ego rogabo patrem & alium paracletum dabit vobis:* cum hoc dicat de Spiritu sancto, quẽ nisi habeamus, nec diligere Deũ possumus, nec eius mandata seruare? Quomodo diligimus, vt eũ accipiamus, quem nisi habeamus, mandata seruare nõ possumus? An fortẽ præcedit in nobis charitas, qua diligimus Christum, vt diligendo Christum, eiũq; mandata faciendo, mereamur accipere Spiritum sanctum? *Paulò post respondet:* Intelligamus Spiritum sanctum habere, qui diligit, & habendo mereri, vt plus habeat, & plus habendo plus diligat. Iam itaque habebat spiritũ discipuli, quem Dominus promittebat, sine quo eum

Spiritũ sanctum habet
qui diligit,
& habendo
meretur vt
plus diligat.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Dominum non dicebant: nec tamen eum adhuc habebant, sicut eum Dominus promittebat. Et habebant ergo, & non habebant, qui quantum habendus fuerat, nondum habebant. Habebant itaque minus, dandus erat eis amplius. *Tom. 9 super Euang. Ioannis. Tract. 74.*

Coloss. 3.
Spiritus datur, & datus additur.

Non equaliter habitat Deus, in quibus habitat.

** 4. Reg. 2.*
Sanctorum alij aliis sanctiores.

** Ioan. 1.*
Ex plenitudine Christi accipimus gratiae particulas pro modulo nostro.

** Rom. 12.*
** 1. Cor. 7.*
** Ioan. 1.*

Cæteris (scilicet præter Christum, in quo * habitat omnis plenitudo diuinitatis) ad mensuram datur, & datus additur donec unicuique pro modo suæ perfectionis propria mensura compleatur *Ibidem, paulò post.*

Cum igitur qui ubique est non in omnibus habiteret, etiam in quibus habitat, non æqualiter habitat. Nam unde est illud quod Helisæus poposcit, * dupliciter in eo fieret Spiritus Dei, qui erat in Helia? Et unde in omnibus sanctis sunt alij aliis sanctiores, nisi abundantius habendo habitatorem Deum? *Tom. 2. epist. 57. circa finem primæ quæst. ad Dardanum.*

Ex (Christi) * plenitudine accepimus pro modulo nostro tãquam particulas nostras, ut bene viuamus: sicut Deus partitus * est mensuram fidei, quia unusquisque * proprium donum habet, à Deo, alius sic, alius autem sic, & ipsa est gratia: & insuper accipiemus * & gratiam pro gratia, quando nobis vita æterna reddetur. *To. 7. de gratia & libero arbitrio, cap. 9.*

Induti sunt sancti iustitia, alius magis, alius minus. *Tom. 2. epist. 29. ad Hieronymum.*

XVII. Iustificatos cum plenam & absolutam iustitiã consecuti non sint, renouari post acceptam iustitiam de die in diem.

** 1. Ioan. 3.*

** 2. Cor. 4.*

** Coloss. 3.*

In Baptizati remissio peccatorum omnium,

IN eo quod scriptum est: * Qui natus est ex Deo, non peccat, & nō potest peccare, quia semen eius in ipso manet: etsi quid aliud eo modo dictum est, multū falluntur (Pelagiani) minus considerando Scripturas. Non enim aduertunt, eo quosque fieri filios Dei, quo esse incipiunt in nouitate Spiritus, & renouari * in interiorē hominem, secundum imaginem * eius, qui creauit eos. Non enim ex qua hora quisque baptizatur, omnis vetus infirmitas ei⁹ absumitur, sed renouatio incipit à remissio-

missione omnium peccatorum. Et in quantum quisque spiritualia sapit, qui iam sapit, in tantum renouatur, Cetera vero in spe facta sunt, donec etiam in re fiant, usque ad ipsius corporis renouationem in meliorem statum immortalitatis & incorruptionis, qua induemur in resurrectione mortuorum. *To. 7. l. 2. de pecc. merit. & remiss. c. 7.*

non tamen integra renouatio.

Illo sacrosancto lauacro inchoatur innouatio noui hominis, ut proficiendo perficiatur, in aliis citius, in aliis tardius: a multis tamen proceditur in nouam vitam, si quisquam non inimice sed diligenter intendant, Ipse quippe, sicut ait Apostolus, *Etsi exterior homo noster corrumpitur, sed interior renouatur de die in diem. *To. 1. de moribus Manichaeorum. lib. 1. cap. 35. in fine.*

Inchoata in baptismo renouatio proficiendo in alijs citius, in alijs tardius perficitur.

Si in ipso animo, qui est homo interior, perfecta in baptismo nouitas fieret, non diceret Apostolus: *Etsi exterior homo noster corrumpitur, sed interior renouatur de die in diem. Profecto enim qui de die in diem adhuc renouatur, nondum totus est renouatus, & in quantum nondum est renouatus, in tantum adhuc in uetustate est. *Tom. 7. lib. 2. de peccat. merit. & remiss. cap. 7.*

* 2. Cor. 4.
* 2. Cor. 4.
Post remissionem peccata renouatur adhuc interior homo magis ac magis.

Sanè ista renouatio non momento vno fit ipsius conversionis, sicut momento vno fit illa in Baptismo renouatio remissione omnium peccatorum, neque enim vel vnum quantulumcunque remanet, quod non remittatur: Sed quemadmodum aliud est carere febribus, aliud ab infirmitate, quæ febribus facta est, reualescere: Itemque aliud est, infixum telum de corpore demere, aliud vulnus quod eo factum est secunda curatione sanare: Ita prima curatio est, causam remouere languoris, quod per omnium fit indulgentiam peccatorum Secunda, ipsum sanare languorem, quod fit paulatim proficiendo in renouatione huius imaginis: Quæ duo demonstrantur in Psalmo, ubi legitur: *Qui propitius sit omnibus iniquitatibus tuis. Quod fit in baptismo. Deinde sequitur: Qui sanat omnes languores tuos, Quod fit quotidianis accessibus, cum hæc imago renouatur. De qua re Apostolus loquutus est, dicens: *Etsi exterior homo noster corrumpitur, sed interior renouatur de die in diem. *Tom. 3. de Trinitate, lib. 14. cap. 17.*

Spiritualis gratia quæ in baptismo datur, cum infirmi corporis curatione, elegans comparatio.
* Psal. 102.

* 2. Cor. 4.

Confessionis Augustiniana Lib. I 1

- *Rom. 8.** *Quandiu salui nō sumus, nec perfectē innouati sumus.* Primitias spiritus *nunc habemus, vrde iā filij Dei re ipsa facti sumus: in cæteris verò spe sicut salui, sicut innouati, ita & filij Dei: Re autem ipsa quia nondū salui, ideò nondum planè innouati, nondum etiam filij Dei, sed filij seculi Proficimus ergo in renouatione, iustamque vitā, per quod filij Dei sumus: & per hoc peccare omnino nō possumus, donec totum in hoc transmutetur, etiā illud, per quod adhuc filij seculi sumus: per hoc enim & peccare adhuc possumus. Ita fit, vt qui natus *est ex Deo, non peccet, *Et si dixerimus, quia peccatū nō habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.* Consumetur ergo quòd filii carnis & seculi sumus, & perficietur quòd filij Dei, & spiritus renouati sumus *Tom. 7. li. 2. de pecc. merit. & remiss. cap. 8.*
- *Philip. 3.** *Perfectus vel incrementum in renouatione iustaq; vita.* Fratres ego me ipsū non arbitror apprehēdisse Vnū autem, quaretrò oblitus, in ea quæ ante sunt extēsus, secundū intentionē sequor ad palmā supernæ vocationis Dei in Christo Iesu. ipse se confitetur nōdum accepisse, nondū esse perfectū in plenitudine iustitiæ, quā adipisci dilexit in Christo: sed adhuc secundū intentionem sequi & præterita obliuiscētē in ea, quæ antè sunt, extēdi: vt nouerimus etiam ad ipsū pertinere illud quod ait: **Etsi exterior homo noster corrūpitur, sed interior renouatur de die in diem, quāuis iam esset perfectus viator, etsi nondum erat ipsius itineris perfectione peruōtor. Ibidem, cap. 3.*
- *2. Cor. 4.** *Perfectus viator esse potest homo in hac vita, non ipsius itineris perfectione peruentor.* Dominus in Euangelio: *Ecce, inquit, eiicio dæmonia & sanitates perficio hodie & cras, & tertio die cōsummor. Post multum tempus quā hoc dictum est, passus est Dominus. Mentiri nō potuit. intelligitur ergo sic: Expulsio dæmoniorum remissio peccatorū est, eo vtique, quo diabolus peccatorum pater atq; origo sit, per id quod efficitur, id quod efficit. Et vtiq; expulsio dæmoniorū est remissio peccatorum, tanquam resoluta causa, per quam hominis animam possidebat. Perfectio sanitarum, dum de die in diē proficit Ecclesia, & corruptionis, cuius reat⁹ ablatu est, passio quotidiana renouatione minuitur. Tertia consumatur, dū resurrectionem in seipso initiandam mōstrauit Ecclesia
- *Luc. 13.** *Infirmas in homine relictas post remissū peccatum, quotidiana renouatione minuitur.*

fiæ, qua ad incorruptionis consummationem, summamque perueniat sanitatem. Et paulò pòst: Expulsio est dæmoniorum, remissio peccatorum: perfectio sanitatû, quæ fit proficiendo Post Baptismum: tertia consummatio est, quam suæ quoque carnis immortalitate monstrauit, incorruptibilium beatitudo gaudiorum. To. 7. contra Iulianum Pelag. lib. 9. cap. 8.

Ex hoc quod (baptizati) in nouitate sunt, hoc est, ex plena & perfecta remissione peccatorû, & quâ tumcûque illud est, quod spiritualiter sapiunt, eique congruos mores agunt filij Dei sunt. Intrinsicus enim exuimus veterem hominem, & induimus nouum, quoniam ibi deponimus mendacium, & loquimur veritatē, & cætera, quibus Apostolus explicat, quid sit exui veterē hominē, & indui nouū, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanitate veritatis. Et hoc vt faciant, iam baptizatos fidelesque adhortatur, quod adhuc mouēdi nō essent, si hoc in Baptismo iā perfectē factum esset, & tamen factum est. Tom 7 de pec. mer. & remiss. lib. 2. cap. 7.

* Ephes. 4.
Frustra Paulus moneret baptizatos, exuere veterē hominem, & induere nouum, si id aut in baptismo perfectē factum esset aut post baptismum nullus esset in hac vita profectus.
Iustificati proficiunt in iustitia.

Iustificati sumus, sed ipsa iustitia cū proficit, crescit. Et paulò pòst. Vnusquisque vestrum iam in ipsa iustificatione constitutus, accepta scilicet remissione peccatorû per lauacrû regenerationis, accepto Spiritu sancto, proficiens de die in diem, videat vbi sit, accedat, proficiat & crescat donec cōsummetur, non vt finiatur, sed vt perficiatur. Tom. 10. de verbis Apostoli serm. 16.

Plena peccatorum remissio in baptismo, non tamē plena in-nouatio.

* Rom. 8.
* 2. Cor. 4.

Attendere ac meminisse debemus: tantummodo peccatorum omnium plenam perfectamque remissionē baptismo fieri, hominis verò ipsius æqualitatem non totam continuò commutari: sed spirituales* primitias in bene proficientibus de die* in diem nouitate crescēte commutare in se quod carnaliter vetus est, donec totum ita renouetur, vt animalis etiam infirmitas corporis ad firmitatem spiritalem incorruptionemque perueniat. Tom. 7. de peccat. merit. & remiss. lib. 2. cap. 27.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

XVIII. Propter vetustatem Adā iustificatos dici filios
huius seculi, animales, carnales, venundatos
sub peccato & malos: non tamen filios
diaboli vel iniustos esse.

*Rom. 7.

Quomodo in
telligendū il
lud Apostoli:
Ego autē car
nalis sum.

*1. Cor. 15.

Tunc homo
perfecte spiri
talis, quando
etiam corpus
erit spiri. a-
le.

*Rom. 7.

*Rom. 7.

Quare dicat
Apostolus,
se venūda-ū
sub peccato.

*Rom. 8.

*Sap. 9.

Scimus enim, inquit, * quia lex spiritalis est, ego autē
carnalis sum: Non ait, fui: sed, sum. Nunquid ergo
Apostolus cum hæc scriberet, carnalis fuit, an secūdū
corpus hoc dicit? Adhuc enim erat in corpore mortis
huius, nondū factō spiritali, quod alibi dicit: * *Semina-
tur corpus animale: surget corpus spiritale*. Tunc enim ex
toto se, id est, ex vtrāq; parte, qua cōstat, spiritalis ho-
mo erit, quādo etiā spiritale corpus erit. Neq; enim ab-
surdū est, vt sit in illa vita etiam caro spiritalis, si potu-
it esse in hac vita, in his, qui adhuc carnalia sapiū t, eti-
am spirit⁹ ipse carnalis. Sic ergo ideō dixit, *Ego autē
carnalis sum*: quia nōdū spiritale corp⁹ habebat Aposto-
lus, sicut posset dicere: *Ego autē mortalis sū*. *To. 7. cont.
duas epistolus Pelag lib. i. capite. 10.*

Item q̄ adiunxit, * *Venundatus sub peccato*: ne quis-
quam eum nondum redemptum Christi sanguine exi-
stimet, etiā hoc secundum illud potest intelligi, quod
ait: * *Et nos primitias habentes spiritus, & ipsi in no-
bismetipsis ingemiscimus, adoptionē expectantes, re-
demptionem corporis Christi: si enim secundū hoc
se dicit venundatum sub peccato, quōd adhuc non est
redemptum à corruptione corpus eius, vel venundatū
aliquando in prima transgressione præcepti, vt habe-
ret corp⁹ corruptibile, * quod aggrauat animam: quid
phibet hic Apostolū intelligi, de seipso dicere, quod
ita dicit, vt etiam in ipso posset intelligi, etiam si in sua
persona nō se solum, sed omnes accipi velit, qui se no-
uerūt spiritali delectatione, cū carnis affectione sine
consensione configere?* *To. 7. contra duas Epistolus Pe-
lag. lib. i. cap. 10.*

Omnes enim homines, qui sunt filij diaboli etiam
filios seculi, nō autem omnes filios seculi etiam filios
diaboli dicimus. Absit enim vt filios diaboli dicamus
fuisse

fuisse sanctos Patres, Abraham, Isaac & Iacob, & alios huiusmodi, quando per nuptias generabant, & eos fideles, qui usque nunc, & deinceps adhuc generant. Nō tamen possumus Domino contradicere dicenti: ** Filij * Luc. 20. seculi huius nubant, & tradunt ad nuptias.* Quidam ergo filij seculi huius sunt, & tamen filij Diaboli non sunt: quanvis enim Diabolus sit auctor & princeps omnium peccatorum, non tamen filios Diaboli faciunt quæcunque peccata. Peccant enim filij Dei, quoniam si dixerint, se non habere ** peccatum, seipso seducunt, & veritas in eis non est. Sed ea conditione peccant, quæ sunt filij adhuc huius seculi. Ibidem. lib. 3. cap. 3.*

Nō quæcunque peccata faciunt filios Diaboli. Sunt enim et in filiis Dei quedam peccata.

Vt autem plenius intelligatur quod dicimus, audiat ipse Iesus, qui filiis Dei utique loquebatur dicens: ** Si autem vos, cum sitis mali, nostis bona dare filiis vestris, quanto magis pater vester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus se.* Si enim filij Dei non essent, non eis diceret, Pater vester, qui in cœlis est. Et tamen eos malos esse dicit, & nosse bona dare filiis suis. Nunquid inde mali, unde filij Dei? Absit. Sed inde mali, unde adhuc filij seculi, iam tamen filij Dei facti pignore Spiritus sancti. *Ibidem.*

** 1. Ioan. 1. * Matt. 7. Viri iusti dicuntur. * Psal. 6. In sacris literis quædā dicuntur de iustis, quatenus filij sunt Dei, & quatenus filij sunt seculi.*

Turbatus est ** præ ira oculus meus.* Et innumerabilia, quibus diuinæ literæ plenæ sunt, quæ alternis vicibus, vel exultando de Dei bonis, vel mœrendo de nostris malis à filiis Dei dicuntur ex fide, quandiu adhuc filij sunt etiam seculi pro vitæ huius infirmitate, quos tamen Deus à filiis Diaboli non solum lauacro regenerationis, sed ipsius etiam, quæ ** per dilectionem operatur, fidei probatque discernit, quia iustus * ex fide vivit. Ibidem.*

** Gal. 5. * Abac. 2. Rom. 1. Gal. 3.*

Propter hanc *(carnis inobedientiam)* sit, ut etiam de iustis & legitimis nuptiis filiorum Dei, non filij Dei, sed filij seculi generentur: quia & hi qui generant, iam regenerati sunt, non ex hoc generant, quo filij Dei sunt, sed ex quo adhuc filii seculi. Dominica quippè sententia est: ** Filii huius seculi generant & generantur. Ex quo itaque sumus adhuc filii huius seculi, exterior homo noster corrumpitur, ex hoc & huius seculi filii*

*Quare iusti procreant filios infectos peccato. * Luc. 20.*

Confessionis Augustiniana Lib. I 1.

* 2. Cor. 4.

* 1. Cor. 16.

2. Cor. 6.

* Rom. 8.

generantur. Ex quo sumus filij Dei, interior homo renouatur de die in diem. Quamuis & ipse exterior per lauacrum sanctificatus sit, & spem futuræ incorruptionis acceperit, propter quod & templum Dei * meritò dicitur, sed hoc non solum propter præsentem sanctificationem, sed propter illam spem dictum est, de qua dicitur: * *Et nos ipsi primitias habentes spiritus, ingemiscimus expectantes redemptionem corporis nostri.* Tom. 7. contra Iulian. Pelag. lib. 6. cap. 5.

Malas concupiscentias in dies magis debellās dicitur melior, aucta bona qualitate & minuta mala.

Quare dicitur etiam baptizatis:

Mortificate membra vestra. Et: Exuite vos veterem hominem. &c.

* Coloss. 3.

* Rom. 8.

Deinde si prouectu concupiscentiæ bonæ, qua concupiscentias malas fornicandi potandi quæ debellat, talis efficitur, qualis recenti conuersione nōdum fuit, ut illorum in eo desideria peccatorum minus minusque moueantur, ut aduersus ea mala non tanta, quanta prius exerceat, sed minora certamina, nō virtutum diminutione, sed hostium, nec deficiente pugna, sed crescente victoria, dubitabis eum pronunciare meliorem? Vnde obsecro, nisi quia bona qualitas aucta, & mala diminuta est? Auctum est igitur, quo bonus esse coepit, minutum est, quo malus fuit, & hoc egit post Baptismum, non peregit in Baptismo. Ita quanuis ibi peracta fuerit plena peccatorum remissio: remāsit tamen, qua proficeretur in melius, aduersus cateruas desideriorū malorū, in nobis ipsis utique tumultuantium, vigilanter exerenda, & instanter exercenda luctatio, propter quam dicitur etiam baptizatis, * *Mortificate mēbra vestra, quæ sunt super terram: Et, si spiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis: Et, Exuite vos veterem hominem.* Ibidem, cap. 7.

XIX. Iustificato non esse necessarium, ut credat certitudine fidei (qui non potest subesse falsum) & absque ulla hesitatione propria infirmitatis, se gratiam Dei esse consecutum.

* Prou. 20.

1. Ioan. 1.

Quantalibet iustitia præ-

NOs autem dicimus ideò sequutum esse, quis gloriabitur * castum se habere cor? quoniam præcessit, cum rex iustus sederit in throno. Quantalibet enim iustitia sit præditus homo, cogitare debet, ne aliquid in illo, quod ipse nō videt, inueniatur esse culpandum

dum, cum rex iustus sederit in throno, cuius cognitionem fugere delicta non possunt, nec illa, de quibus dictum est: * *Delicta quis intelligit?* Cum ergo rex iustus sederit in throno, quis gloriabitur castum se habere cor? Aut quis gloriabitur mundum * se esse à peccato? Nisi forte isti qui volunt in sua iustitia, non in ipsius iudicis misericordia gloriari. *Tom. 7. de perfectione iustitie, responsion. 19.*

Ecce enim * *veritatem dilexisti, incerta & occulta sapientie tue manifestasti mihi.* Quæ occulta? quæ incerta? Quia Deus ignoscit & talibus: Nihil tam occultum, nihil tam incertum. Ad hoc incertum Niniuite poenitentiam egerunt. Dixerunt enim, quanvis post minas prophetæ, quanvis post illam vocem: * *Triduo & Niniue euertetur:* dixerunt apud se, petendam esse misericordiam. Dixerunt ita apud se disceptantes: *Quis nouit, si Deus flectat in melius sententiam suam, & misereatur?* Incertum erat, cum dicitur, quis nouit. *Tom. 8. in enarratione Psalm. 50.*

*Delicta quis * intelligit?* In delictis autem qualis suauitas esse potest, ubi non est intellectus? Quoniam delicta quis intelligit, quæ ipsum oculum claudunt, cui sua uis est veritas, cui desiderabilia & dulcia sunt iudicia Dei? Et sicut tenebræ oculos, ita delicta mentem claudunt, nec lucem sinunt videre, nec se. *Tom. 8 in Psalm. 18. exposi 1.*

Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligitis eum, etiam hoc genere locutionis, ut sciat, dictum est, ac si diceretur, ut scire vos faciat: quoniam vires dilectionis suæ hominem latent, nisi diuino experimento etiam eidem innotescat. *Tom. 4. Questionum super Genesin, quest. 57.*

Modò enim * *cognoui, quoniam times Deum tu.* Etiam ista quæstio simili locutione soluitur: hoc est enim, nunc cognoui, quoniam times Deum tu: quod significat, nunc te feci cognoscere. *Ibid. quest. 58.*

Dicamus: * *Ab occultis meis munda me Domine.* Quis enim delicta intelligit? Si videntur tenebræ, intelliguntur delicta. *Tom. 8 expos. 2. Psalm. 18.*

ditus sit homo, timere debet, ne aliquid in se lateat, quod sit culpandum iudicio Dei.
* Psalm. 18.
* Prou 20.
1. Ioann. 1.
* Psalm. 50.
An ignoscatur Deus, & quolibet, nihil tam occultum, nihil tam incertum.
* Ionæ 3.
* Psalm. 18.
Quomodo intelligendum illud
Deut. 13.
Tentat vos Dominus
&c.
* Gen. 22.
Non ergo, ex Augustini sententia, ante cognouisse videtur Abraham iustitiam suam, quanvis iustus esset.
* Psalm. 18.
Ut tenebræ videri, ita delicta intelligi possunt.

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

XX. Hominem renatum & iustificatum, de arcano diuinae predestinationis usque adeo presumere non debere, ut certo statuatur se ex numero predestinatorum esse.

Quare nullus certo sciatur, se predestinatus esse
* 2. Cor. 12.
* Ioann. 15.
* Esai. 1.
* Philip 2.
Timendum omnibus, dum incertum est, quo sit perueniendum.
Quidam de filiis perditionis in fide, quæ per dilectionem operatur, incipiunt iuste vivere, qui postea tamen cadunt.
* Gal. 5.
Predestinatio in huius vitæ periculis, nobis incerta.

Q Vis ex multitudine fidelium, quandiu in hac mortalitate viuitur, in numero predestinatorum se esse presumat? quia id occultari opus est in hoc loco, ubi sic cauenda est elatio, ut etiam per Sathanæ * angelum ne extolleretur, tantus colaphizaretur Apostolus. Hinc & Apostolis dicebatur: * Si manseritis in me: dicente illo, qui illos utique sciebat mansuros. Et per Prophetam: * Si volueritis, & audieritis me: cum sciret ipse, in quibus * operaretur & velle. Et similia multa dicuntur, propter huius utilitatem secreti, ne forte quis extollatur, sed omnes etiam qui benè currunt, timeant, dum occultum est, quò perueniant: Propter huius ergo utilitatem secreti, credendum est quoddam de filiis perditionis, non accepto dono perseuerandi usque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere vivere, & aliquandiu fideliter ac iuste vivere, & postea cadere, neque de hac vita, priusquam hoc eis contingat, auferri. Tom. 7. de corrept. & gratia, c. 13.

Predestinatio Dei etsi apud nos, qui dum in presentis vitæ periculis versamur incerta est, apud illum tamen, qui fecit quæ futura sunt, incommutabilis permanet. Tom. 7. ad art sibi falso impositos, art. 12.

Nouimus aliquos etiam perfectos ex labore multorum annorum, prolapsos in ultimo vitæ suæ, & periisse. Aliquos verò ab ineunte ætate sua in omni scelere & damnabilitate usque ad decrepitam ætatem perdurasse, & repente coelitus, inspirata salute raptos esse ad requiem regni celorum. Nouimus etiam paruulos, quibus usus liberi arbitrij non est, ut de bonis aut malis eorum meritis iudicemus, parentum manibus ad gratiam sacri baptismatis deportatos, & cum in vno eorum per manus Sacerdotis mysterium fidei adimpleretur, aliquoties alterum in parentum manibus factum exanimem, fraudatum gratia saluatoris. Quis sapiens & in-

& intelligens hæc? Aut quis idoneus erit, horum reddere rationem? Dicamus cum David: *Iustus Dominus in omnibus vijs suis, & sanctus in operibus suis.* Et: *Quàm magnificata sunt operatua Domine: nimis profunda facta sunt cogitationes tuae.* Dicamus etiam cum Apostolo Paulo: *O altitudo diuitiarum, sapientiae, & scientiae Dei, quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viae eius?* Et paulò post: *Solus Dominus scit, qui sunt eius,* in quantum autem possumus, omnes homines ad bonum opus exhortemur, nulli desperationem demus, pro inuicem oremus, in conspectu Dei nos humiliemus, dicentes: *Fiat voluntas tua. ipsius erit potestatis, iudicium in nobis debitum mutare damnationis, & gratiam prædestinationis indebitam prærogare.* Tom. 7. *hypognost. lib. 6. in fin.*

Psal. 144.
Psalm. 91.

Rom. 11.

2. Tim. 2.

Matth. 6.

Tom. 7.

Nec moueat quòd sæpè diabolus seducit etiam illos, qui iam regenerati in Christo vias ingrediuntur Dei. Nouit enim Dominus qui sunt eius: ex his in æternam damnationem neminem ille seducit. Sic enim nouit Dominus vt Deus: quem nihil latet etiam futurorum, non vt homo qui hominem ad præsens videt, sed tamen videt, cuius cor non videt: qualis autem postea futurus sit, nec seipsum videt. Tom. 5. de Ciuit. Dei, lib. 20. c. 7.

Homo regeneratus & ingrediens vias Dei sæpè seducitur à Diabolo.
2. Tim. 2.
Homo seipsam qualis postea futurus sit, non videt.

XXI. Per seuerantiae donum se certò habiturum, neminem absoluta & infallibili certitudine, nisi ex speciali reuelatione posse cognoscere.

Q Vis primos illos homines in paradiso negare aut deat beatos fuisse ante peccatum: quanuis de sua beatitudine quàm diuturna, vel vtrum æterna esset, incertos? Esset autem æterna, nisi peccassent: cum hodie non imprudenter beatos vocamus, quos videmus iustè ac piè, cum spe futuræ immortalitatis hanc vitam ducere sine crimine vastante conscientiam, facile impetrâtes peccatis huius infirmitatis diuinâ misericordiam. Qui licet de suæ perseuerantiæ præmio certi sint, de ipsa tamè perseuerantia sua reperiuntur incerti.

Quis in hac vita dici possit beatus.

Iusti licet de suæ perseuerantiæ præmio certi sint, de ipsa

Quis

Confessionis Augustiniane Lib. II.

*tamē sua per
seuerantia
sine Dei reue
latione sunt
incerti.*

Quis enim hominum se in actione profectuq; iustitię
perseueraturum vsq; in finem sciat, nisi aliqua reuela
tione ab illo fiat certus, qui de hac re iusto latenti que
iudicio non omnes instruit, sed neminem fallit? *To. 5.
de Ciuitate Dei, lib. 11. c. 12.*

1. Cor. 10.

Vt perseuerent in eo quod esse ceperunt, etiam pro
seipsis orāt fideles: vtile est quippe omnibus, vel penē
omnibus propter humilitatem saluberrimā, vt quales
futuri sint, scire non possint: Ad hoc dicitur: *Qui vide
tur stare, videat ne cadat*: propter huius timoris utili
tatē, ne regenerati & piē viuere incipientes, tanquam

Rom. 12.

securi alta sapiamus, quidam nō perseueraturi perse
ueraturis, Dei permissione vel prouisione ac disposi
tione miscētur, quibus cadentibus territi cū timore &
tremore gradiamur viam iustam, donec ex hac vita,
qua tentatio est super terram, transeamus ad aliam, vbi
iam non sit elatio comprimenda, nec contra eius sug
gestionem, tentationesq; luctandum. *Tom. 2. Epist. 07.
ad Vitalem, circa medium. Eadem habes Tom. 7. de bono
perseuer. c. 8.*

Iob 7.

Rom. 12.

Philip. 2.

*Tutissimum
nobis est, cū
timore & tre
more nostrā
ipsorum salu
tem operari.*

Ideo quippe, sicut iam suprā diximus, nō perseuera
turi perseueraturis, prouidentissima Dei voluntate mi
scentur, vt esse discamus non alta sapientes, sed humi
libus consentientes, & cum timore & tremore nostrā
ipsorum salutem operemur. Deus est enim qui opera
tur in nobis & velle & operari pro bona volūtate. Nos
ergo volumus, sed Deus in nobis operatur & velle nos
ergo operamur, sed Deus in nobis operatur & operari
pro bona voluntate. Hoc nobis expedit & credere &
dicere, hoc est piū, hoc verū, vt sit humilis & submissa
confessio, & detur totum Deo. *To 7. de bono perseu. c. 13.*

*De vita eter
na nemo secu
rus, nisi hac
vita consum
mata.*

De vita æterna, quā filijs promissionis promisit, nō
mendax Deus ante tempora æterna, nemo potest esse
securus, nisi cū consummata fuerit illa vita, quæ ten
tatio * est super terram, sed faciet nos perseuerare in
se vsque in eius vitæ finem, cui quotidie dicimus: * Ne
nos inferas in tentationem *Ibid. c. 22.*

** Iob 7.*

** Matt. 6.*

Quotusquisque talis inuenitur, de cuius animo &
moribus sit in hac vita certa securitas? Nam sicut sibi
quis-

quisque, nemo alter alteri notus est, & tamen nec sibi quisque ita notus est, ut sit de sua castina conuersatione securus. Proinde quauis ex fructibus suis multi cognoscatur, & alij quidem bene viuendo proximos laudificent, alij malè viuendo contristent, tamen propter humanorum animorum ignota & incerta, rectissime Apostolus admonet, ut non ante tempus quicquam iudicemus, donec veniat Dominus, & illuminet abscondita tenebrarum, & manifestet cogitationes cordis, et tunc laus erit unicuique à Deo. In ijs igitur huius vitæ tenebris, in quibus peregrinamur à Domino, quandiu per fidem ambulamus, nō per speciem; desolatam debet se Christiana anima putare, ne desistat orare: & Scripturarū diuinarū sanctarumq; sermoni discat, tanquam lucernæ in obscuro loco positæ, fidei oculum intédere, donec dies luceat, & lucifer oriatur in cordibus nostris. *Tom. 2. epist. 121. c. 2. ad Probam viduam. Lege ibidem plura in hanc sententiam.*

Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, tamen de timore comite caritatis ait: Cum timore ac tremore multo fui apud vos. Et ea sententia, quam commemorauit, ne aduersus fractos oleæ ramos infertus superbiret oleaster, ipse usus est dicens: Noli altum sapere, sed time. Ipse omnia mēbra Christi generaliter admonens ait: Cum timore & tremore vestram ipsorum salutem operamini. Deus est enim, qui operatur in nobis & velle & operari, pro bona voluntate: ne ad vetus testamētum videatur pertinere quod scriptum est: Seruite Domino in timore & exultate ei cum tremore. *Tom. 6. de sancta virginitate, c. 38.*

XXII. Iustificationis gratiam non solis predestinatis ad vitam, sed & vocatis quoque alijs contingere.

Multi vocati: & non in eis, de quibus dictum est: *pauca verò electi.* Et tamen, quis neget eos electos, cum credunt & baptizantur, & secūdum Deum viuūt? Planè dicuntur electi à nescientibus quid futuri sint, non ab illo, qui eos nouit nō habere perseuerantiam, quæ ad beatam vitam perducit electos, scitq; illos ita stare,

Ne sibi quisque ita notus est, ut sit de sua castina conuersatione securus.

1. Cor. 4.

2. Cor. 5.

Et tamē quidā nunc hæretici, nullā

admittūt dubitationē aut desolationē:

sed certitudinem exigūt,

& plenam securitatem, meraque solatia:

2. Pet. 1.

Rom. 8.

1. Cor. 2.

Rom. 11.

Philip. 2.

Ad nouum

etiam Testa-

mentum per-

tinet, seruire

Domino in

timore, &

exultare ei

cū tremore.

Psal. 2.

Matt. 22.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

stare, ut præsciuerit esse casuros. *Tom. 7. de corrept. & gratia, c. 7.*

Rom. 9.

Nemo iudicatur ex his, quæ gesturus erat, si viveret: sed ex ijs quæ gessit.

** Matth. 11.*

Luc. 10.

*Quare huic iusto tribuatur donum perseverantiae illi non tribuatur in-
scrutabile Dei iudiciū.
* 1. Ioan. 2.*

Isai. 57.

Est igitur aliquis ex numero iustorum qui non est ex numero prædestinatorum.

1. Ioan. 3.

Videmus paruulis non nisi per Dei gratuitam gratiam regenerationem donari: & eius occulto, iusto tamen iudicio, quoniam non est iniquitas apud Deum, quosdam etiam post baptismum pessimè viuendo perituros, in hac tamen vita quovisque pereant detineri: qui non perirent, si eis corporis mors lapsus eorum præueniēs subueniret: quoniam nullus mortuus iudicatur ex bonis seu malis, quæ fuerat si non moreretur acturus: alioquin Tirij & Sidonij, * non secundum ea quæ gesserunt poenas luerent, sed potius secundum ea, quæ gesturi fuerant, si in eis illæ virtutes Evangelicæ factæ fuissent, per grandem penitentiam, & per Christi fidem consequerentur salutem. *Tom. 7. de bono perseverantia, c. 11.*

Ex duobus autē pijs, cur huic donetur perseverantia usque in finē, illi autē non donetur: inscrutabilia sunt iudicia Dei. Illud tamen fidelibus debet esse certissimū, hunc esse ex prædestinatis, illū nō esse. Nam si fuissent ex nobis, ait * vnus prædestinatorū, qui de pectore Domini bibebat hoc secretū, mansissent utique nobiscum. Quid est quæso, nō erāt ex nobis, nam si fuissent, mansissent utique nobiscū? Nōne utrique à Deo creati, utrique ex Adam nati, utrique de terra facti erant, & ab eo qui dixit: *Omnem flatū ego feci*: vnus eiusdemque naturæ animas acceperant? Nōne postremò utrique vocati fuerant, & vocantem securi, utrique ex impijs iustificati, & per lauacrum regenerationis utrique renouati? Sed si hoc audiret ille qui sciebat proculdubio, quod dicebat, respondere posset & dicere: vera sunt hæc, secundū hæc omnia ex nobis erant, veruntamen secundū aliam quandam discretionem non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum. Quænam est tandem ista discretio? Patent libri Dei, non auertamus aspectum. Clamat Scriptura diuina, adhibeamus auditum, Non erant ex eis, quia non erant secundum propositum vocati: non erant in Christo electi ante constitutionem mundi: non erant

in eo sortem consecuti: non erant prædestinati secundum propositum eius, qui vniuersa operatur. Nam si hoc essent, ex illis essent, & cum illis sine dubitatione mansissent. *Ibid. c. 8.*

Sed de hac re, id est, cur quidem non permansuri in fide, & sanctitate Christiana, tamen accipiant ad tempus hanc gratiam, & dimittantur hic viuere, donec cadant, cum possint rapi de hac vita, ne malitia mutet intellectum eorum, quod de sancto immatura morte defuncto scriptum est in libro Sapientiae, querat quisque ut potuerit. *Tom. 2. epist. 107. ad Vitalem, circa medium Epistola. Tom 4. libr. 2. quest. 1. ad Simplicianum, Saulem dicit fuisse reprobum, quem idem ipse iustum aliquando fuisse ostendit.*

Sap. 4.

XXIII. *Iustificatum, sine speciali auxilio Dei, in accepta iustitia perseuerare non posse.*

Asferimus donum Dei esse perseuerantiam, qua usque in finem perseueratur in Christo: finem autem dico, quo vita ita finitur, in qua tantummodo periculum est, ne cadatur. Itaque utrum quisque hoc munus acceperit, quandiu hanc vitam ducit, incertum est. Si enim priusquam moriatur, cadat, non perseuerasse utique dicatur, & verissime dicitur. *To 7. de bono perseuer. c. 1.*

Perseuerantia in bono usque ad mortem, donum Dei.

Ipsos quoque regeneratos, alios perseuerantes usque in finem hinc ire: alios quousque decidant, hic teneri: qui utique non decidissent, si antequam laberentur, hinc issent: & rursus quosdam lapsos, quo usque redeant, non exire de hac vita, qui utique perirent, si antequam redirent, exirent. Vnde satis dilucide ostenditur & inchoandi, & usque in finem perseuerandi gratiam Dei non secundum merita nostra dari, sed donari secundum ipsius secretissimam eandemque iustissimam, beneficentissimam, sapientissimam voluntatem. *Ibid c. 13.*

Initium gratiae & perseuerantiae donum non cadit sub merita nostra, sed secretissima Dei voluntate donatur.

Si dixerimus istam perseuerantiam tam laudabilem, tamque foelicem, sic esse hominis, ut ei non sit ex Deo: Illud primitus euacuamus, quod ait Dominus Petro: * *Rogaui pro te, ne deficiat fides tua.* Quid enim ei rogauit, nisi perseuerantiam usque in finem? Quae pro

Ex scriptura conuincitur perseuerantia sine speciali

*gratia Dei non haberi. * Luc. 22.*

Confessionis Augustiniana Lib. II.

2. Cor. 13.

* Philip. 2.

Col. 4.

Inde. 1.

Act. 13.

Matth. 10.

In expos. do-
minicae ora-
tionis.

* Matt. 6.

* Leuit. 19.

perfectò si ab homine homini esset, à Deo poscēda nō
esset. Deinde cū dicat Apostolus: *Oramus autē ad Deū,
ne quid faciatis mali*: proculdubio perseuerantiam eis
orat ad Deū. Neq; enim nihil mali facit, qui bonū de-
serit, & à quo declinare nō debet, inclinatur in malū,
nō perseuerans in bono. Illo etiā loco vbi dicit: * *Gra-
tias ago Deo in omni memoria vestri. semper in omni precē
mea pro omnibus vobis cū gaudio deprecationē faciens, su-
per cōmunionē vestra in Euangelio à prima die vsq; nunc,
confidens hoc ipsum quoniam qui cœpit in vobis opus bonū,
perficiet vsq; in diem Christi Iesu*: Quid aliud eis, quā
perseuerantiā in bono vīq; in finē, de Dei miseratione
promittit? itemq; vbi dicit: Salutat vos Epaphras, qui
ex vobis est seruus Christi Iesu, semper certās pro vo-
bis in orationibus, vt stetis perfecti & pleni in omni
volūtate Dei: quid est vt stetis, nisi vt perseueretis? Et
paulò pōst: Itē Iudas Apostolus cū dicit: *Ei autē qui potēs
est, conseruare vos sine offensione. & constituere ante con-
spectū gloriæ suæ immaculatos in lætitia*: nōne apertissi-
mè ostēdit donū Dei in bono perseuerare vsq; in finē?
Quid n. aliud donat, qui conseruat sine offensione, vt
cōstituatur ante cōspectum gloriæ suæ immaculatos in
lætitia, nisi perseuerantiā bonam: Quid est etiā, quod
in Apostolorū actibus legimus: *Audientes autem gentes
gausæ sunt, & exceperunt verbum Domini, et crediderūt,
quot quot erant ordinati in vitam æternam*? Quis in vitā
æternam potuit ordinari, nisi perseueratiq; dono? quā-
doquidem qui perseuerauerit vsque in finem hic sal-
uus erit. Et iterum: Dicimus, inquit (Cyprianus) Sancti-
ficetur nomen tuum: non quod optemus Deo vt san-
ctificetur orationib⁹ nostris, sed quòd petamus à Deo,
vt nomen eius sanctificetur in nobis: cæterum à quo
Deus sanctificatur, qui ipse sanctificat? Sed quia iplē
dixit: * *Sancti estote, quoniam & ego sanctus sum*: id peti-
mus & rogamus, vt qui in baptismo sanctificati sum⁹,
in eo quod esse cœpimus perseueremus. Ecce glorio-
sissimus martyr hoc sentit, quod in his verbis quotidie
fideles Christi petunt, vt perseuerent in eo quod esse
cæperunt. Nullo autem dubitante, quisquis à Domino
vt in

ut in bono perseveret, precatur: donū eius esse talē p-
seuerantiā confitetur. *To. 7. de correp. & gratia, c. 6 & 7.*

Primo homini, qui in eo bono, quo factus fuerat re-
ctus, acceperat posse non peccare, posse nō mori, posse
ipsum bonum non deserere, datum est adiutoriū per-
seuerantiæ, nō quo fieret, ut perseveraret, sed sine quo
per liberum arbitrium perseverare non posset. Nunc
verò sanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædesti-
natis, non tantū tale adiutorium perseverantiæ da-
tur, sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur, non so-
lūm ut sine isto dono perseverantes esse non possint,
verū etiam ut per hoc donum non nisi perseveran-
tes sint. *Ibid c. 22.*

*Primus ho-
mo sine adiu-
torio Dei in
paradiso per-
severare non
poterat.*

*Sanctis in
regnum Dei
prædestina-
tis perseverā-
tia ita dona-
tur, ut per*

Ac per hoc nec de ipsa perseverantia boni, voluit De-
us sanctos suos inviribus suis, sed in ipso *gloriari qui
eis nō solūm dat adiutorium, quale primo homini de-
dit, sine quo nō possint perseverare si velint: Sed in eis
etiam operatur & velle, ut quoniam nō perseverabūt,
nisi & possint & velint, perseverandi eis possibilitas,
& voluntas diuinæ gratiæ largitate donetur. Tantum
quippe Spiritu sancto accenditur voluntas eorum, ut
ideò possint, quia sic volunt: ideò sic velint, quia Deus
operatur ut velint. Nam si in tanta infirmitate vitæ hu-
ius, in qua tamē infirmitate, propter elationem repri-
mendā, perfici virtutē oportebat, ipsis relinqueretur
volūtas sua, ut in adiutorio Dei, sine quo perseverare
nō possent, manerent, si vellēt, nec Deus in eis opera-
retur, ut vellēt: inter tot & tātas tētationes infirmitate
sua voluntas ipsa succūberet, & ideò perseverare non
possent, quia deficientes infirmitate nec vellent, aut nō
ita vellēt infirmitate volūtatē, ut possent. *Ibid. sub finē.*

*hoc donū non
nisi perseve-
rent.*

**1. Cor. 1.
2. Cor. 10.
Philip, 2.
Sanctis Dei
diuinæ gra-
tiæ largitate
donatur, per-
severandi
possibilitas
& voluntas.*

Hinc intelligi datur etiā illis iustis, qui bonos pio-
que mores usq; ad senectutis maturitatem & diem vi-
tæ huius ultimum servant, nō in suis meritis, sed ipso
Domino esse gloriandum: quoniam qui vitæ breuitate
rapuit iustum, ne malitia mutaret intellectum eius, i-
pse in quantacūq; vitæ longitudine custodit iustum,
ne malitia mutet intellectum eius. *Tom. 7. de prædest.*

*1. Cor. 11.
2. Cor. 10.
Sap 4.*

sanctorum, c. 14.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

XXIV. *Hominem semel iustificatum, posse iterum peccare & gratiam amittere.*

3. Reg. 11.
Eccl. 47.

DE Salomone autem quid dicam? nisi quia grauius ipsius fidelis & sanctæ scripturæ testimonio redarguitur, quàm petulantibus & nugacibus Fausti conui-
cij? Illa enim de illo, & quid boni prius habuisset, & quid mali, faciendo bonum in quo primùm fuerat, reliquisset, veraciter fideliterque locuta est. *Tom. 6. contra Faustum, lib. 22. c. 81.*

In persona Salomonis mira excellētia, & mira subuersio.

Apparet in persona huius Salomonis & mira excellentia, & mira subuersio. Quod igitur in illo diuersis temporibus extitit, prius bonum & posterius malum, hoc in Ecclesia, in isto adhuc seculo, simul vno tēpore ostenditur. Nam bono illius, bonos Ecclesiæ: malo autem illius, malos Ecclesiæ significatos puto: tanquam in vnitae vnus aræ, sicut in illo vno homine bonos in granis, * malos in palea: vt in vnitae vnus segetis * bonos in tritico, malos in zizanijs *Ibid. c. 88.*

* Matt. 3.
Luc. 3.

* Matt. 13.

Acceptā gratiam quādoque amittit iustus.

Perseuerantia siue cuiquā data, incertū est ante finē. Castitas, vt alia diuina munera, teneri & amitti potest.

Si autem iam regeneratus & iustificatus in malam vitam sua voluntate relabatur, certē ille non potest dicere, non accepi, quia acceptā gratiā Dei, suo in malum libero amisit arbitrio. *Tom. 7. de correptione et gratia, c. 6.*
Non dicant homines, perseuerantiam cuiquam datam vsq; in finem, nisi cū ipse venerit finis, & perseuerasse, cui data est, repertus fuerit vsque in finem. Dicimus quippē castum, quem nouimus castum, siue sit, siue non sit in eadē castitate mansurus: & si quid aliud diuini muneris habeat, quod teneri & amitti potest, dicimus eum habere, quandiu cūq; habet, & si amiserit, dicimus habuisse. *Tom. 7. de bono perseuer. c. 6.*

Rom. 11.

Sed quare alijs concedatur, vt ex huius vitæ periculis, dum iusti sunt, auferantur: alij verò iusti, donec à iustitia cadant, in eisdem periculis vita productiore teneantur: quis cognouit sensum Domini? *Tom. 7. de predestinat. sancto c. 14.*

Coloss. 3.

Apostoli & omnes iusti animale utique corpus habebant, sed tamē spiritaliter intus viuebant, renouati scilicet in agnitione Dei, secundū imaginem eius, qui creauit eos: non ideo tamen peccare non poterāt, si con-

si consentirent iniquitati. Nam & spirituales posse ca-
dere in tentatione peccati, ostendit Apostolus, ubi ai-
Fratres si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos
qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, ta-
lione pecca-
intendens te ipsum, ne & tu tenteris. Hoc dixi ne cuiqua-
impolabile videatur, quod peccauit Adam, si spirita-
lis erat mente, quanuis animalis esset corpore. *Tom. 3.*
de Genesi ad lit. lib. 6. c. 28.

Spirituales ho-
mines posse
cadere in te-
lione pecca-
ti en Aposto-
lo docetur.
Gal. 6.
Adam pecca-
uit, etiam si
mente erat
spiritalis.

Si in sanctitate vinitur, si in virtute proficitur, si in
bonis studijs permanetur, manifestum est munus Dei, si
ne quo nullius boni operis fructus acquiritur. Si autem
ab his receditur, & ad vitia atq; peccata transitur, nihil
ibi Deus malæ tērationis immittit, & recessurum non
deferit, antequā deferat, & facit plerunque ne deferat,
aut etiā si discesserit, ut redeat. Cur autem illum retine-
at, illum non retineat, nec possibile est comprehendere,
nec licitum inuestigare, cum scire sufficiat, & ab illo
esse, quod statur, & non esse ab illo quod ruitur. *To. 7.*
ad articulos sibi falsò impositos, art. 14.

Hec dicta sunt, ne quis post Baptismum quanuis iu-
stificatus sit à prioribus peccatis, tamen superbire au-
deat, etiam si nihil committat, unde ab altaris commu-
nitione separetur, quasi iā de plena securitate se iactās,
sed potius seruet humilitatem, quæ penè vna discipli-
na Christiana est. Nec superbiat terra & cinis, donec
ista nox tota transeat, in qua pertranseunt omnes be-
stia syluæ, catuli leonum rugientes, ut quærāt à Deo
escam sibi. *Tom. 10. lib. 50. homiliarum, Homil. 50. c. 5.*

Nullus post
baptismū sibi
securitatem
promittat.
Eccl. 10.
Psal. 103.

CAPVT SEXTVM DE LAPSIS ET EORVM Reparatione.

I. Quid sit peccatum.

In peccato
duo sunt, a-
uersio à sum-
mo bono, &
conuersio ad
condita infe-
riora.

Peccatum hominis est inordinatio atque peruersi-
tas, id est, à præstantiore conditore auersio, & ad conuersio ad
condita inferiora conuersio. *Tom. 4. lib. 1. de diuer-*
sis questionibus ad Simplicium. quest. 2.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

*Lex aeterna
quid.*

Peccatum est dictum vel factum vel concupitum aliquid contra aeternam legem: Lex verò aeterna est ratio diuina vel voluntas Dei, ordinem naturalem conseruari iubens, perturbari vetans. *Tom. 6. contra Faustum, lib. 22 c. 27.*

Si nihil delectaret illicitum, nemo peccaret. Peccat ergo, qui delectationem illiciti relaxat potius, quàm refrænât. Est autem illicitum, quod lex illa prohibet, qua naturalis ordo seruatur. *ibid. c. 28.*

Peccata omnia hoc vno genere còtinètur, cù quisq; auertitur à diuinis vereq; manētibus, & ad mutabilia atq; incerta còuertitur. *To. 1. de libero arbitrio, li. 1. c. 16.*

*Peccatum est
quando &
velle iniustū
est, & liberū
nolle.*

Peccatū est retinendi volūtas, vel consequēdi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere, quāquam si liberum non sit, non est voluntas. Sed malui crassius, quàm scrupulosius definire eam rem. Nec hi libri obscuri mihi scrutandi erant, vnde discerem, neminē vituperatione supplicioūe dignū, qui aut id velit, quod iustitia velle non prohibet, aut id non faciat, quod facere non potest. Nōne ista cantant & in montibus pastores, & in theatris poetæ, & indocti in circulis, & docti in Bibliothecis, & magistri in scholis, & Antistites in sacris locis, & in orbe terrarum genus humanū? Quod si nemo vituperatione vel damnatione dignus est, aut non contra vetitum iustitiæ faciens, aut quod non potest, non faciens: omne autem peccatum vel vituperandum est, vel damnandū, quis dubitet tunc esse peccatum, cū & velle iniustum est, & liberum nolle? & ideò definitionē illam, & veram, & ad intelligendū esse facilimam, & non modò nūc, sed tunc quoque potuisse à me dici. Peccatū est voluntas retinendi vel cōsequendi, quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere? *Tom. 6. libr. de duabus animabus, c. 11. Legitur eadem definitio & To. 3. de Genesi ad litteram imperfecto, c. 1.*

*Peccatum in
iuste vindica
tur nisi vo
luntate fiat.*

Peccare quid aliud est, nisi in veritatis pręceptis, vel in ipsa errare veritate? Quod si non voluntate faciunt peccatores, iniuste vindicantur. *Tom. 6. de fide contra Manichæum, c. 8.*

Solus detectus volūtarius est culpabilis, quo anima
ratio-

rationalis ad ea, quæ infra illam sunt condita, cōdito-
re suo deserto, declinat affectum: hoc est enim q̄ pec-
catum vocatur: Cæteri autē defectus, qui non sunt vo-
luntarij, vel pœnales sunt, vt peccata puniantur, mo-
deratrice summa atq; ordinatrice iustitia: vel mensu-
ris rerum infimarum interueniunt, vt præcedentia suc-
cedentibus cedant, atq; ita omnis temporalis pulchri-
tudo vicibus suis atq; genere suo agatur. *Et paulò post: Peccat ani-*
Peccat anima, & peccando fit mala, si cōsensionem di- *ma si dile-*
lectionis, quam superiori Deo debet, inferiori corpo- *ctionem à*
ri adiungat. *To. 6. contra Secundinū Manichæ. c. 15. & 16. Deo ad infe-*

AV G. Quærere institueramus quid sit malè facere, *rriora trans-*
& propter hoc omnia, quæ dicta sunt, diximus. Quo *ferat.*
circa licet nunc animaduvertere & considerare, vtrum
sit aliud malè facere, quā neglectis rebus æternis, qui-
bus per se ipsam mēs fruitur, & per seipsam percipit,
& quas amans amittere non potest, temporalia & quæ
per corpus hominis partem vilissimam sentiuntur, &
nunquam esse certa possunt, quasi magna & mirāda le-
ctari. Nā hoc vno genere omnia malefacta, id est, pec-
cata, mihi videntur includi. Tibi autem quid videatur
expecto cognoscere. *EVODIVS.* Est ita vt dicis, & assen-
tior omnia peccata hoc vno genere cōtineri, cū quisq;
auertitur à diuinis vereq; manētibus, & ad mutabilia
atq; incerta cōuertitur. Quæ quanquam in ordine suo
rectè locata sint, & suā quandā pulchritudinem pera-
gant, peruersi tamen animi est et inordinati, eis sequē-
dis subijci, quibus ad nutum suum ducēdis potius di-
uino ordine ac iure prælatus est. Et illud simul mihi *Peccatum est*
videre iam videor absolutum atq; compertum, quod *ex libero vo-*
post illam quæstionem, quid sit malefacere, deinceps *luntatis ar-*
quærere institueram⁹, vnde male faciamus. Nisi enim *bitrio.*
fallor, vt ratio tractata monstrauit, id facimus ex li-
bero voluntatis arbitrio. *Tom 1. de lib arb lib. 1. c. 26.*

Non est peccatum aliqua substantia, sed tantum hoc
nomine perperam facti actus exprimitur. *Tom. 7. de*
nat. & gratia, c. 19.

Non desunt hoc nostro tempore, qui antiquum Stoicorū
errorē secuti, virtutem nihil aliud esse sentiunt, atque

Confessionis Augustiniana Lib. II.

impassibilitatem. ἀπάθεια Græci vocant, ac per contrarium peccatum esse nihil aliud atque perturbationem seu animi motum cui sententiæ August. de ciuit. Dei, libr. 9. cap. 4. & 5. repugnans, docet secundum scripturam diuinam & Christianam disciplinam, animi passionem adeo regendas, moderandas, iuuandas atq; frenandas esse, ut in usum iustitiæ conuertantur, non ut in hac vita penitus eradicentur, atq; tollantur. Non ergo quiuus animi motus inter peccata ita temerè sunt annumerandi.

II. Peccatum esse voluntarium, nec vlla vi aut necessitate hominem ad illud cogi.

Non est peccatum nisi voluntarium.

Quoniam non dubium est, animas peccare, nec dubitandum est, habere illas liberum arbitrium.

Si necessitate Adam malo angelo cōsensisset, non peccasset.

VSque adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium: & hoc quidem manifestum est, ut nulla hinc doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat. Quare, aut negandum est, peccatum committi, aut fatendum est voluntate committi. Non autem rectè negat peccasse animam, qui & poenitendo eam corrigi fatetur & veniam poenitenti dari, & perseverantem in peccatis iusta lege Dei damnari. Postremo si non voluntate malè facimus, nemo obiurgandus est omnino, aut monendus, quibus sublati, Christiana lex & disciplina omnis religionis auferatur necesse est. Voluntate ergo peccatur. Et quoniam peccari non dubium est, nec hoc quidem dubitandum video, habere animas liberum voluntatis arbitrium. Tales enim seruos suos meliores esse Deus indicauit, si ei seruirent liberaliter. Quod nullo modo fieri posset, si non voluntate, sed necessitate seruirent. *Tom. I. lib. de vera Religione, c. 14.*

Quod autem homini a peruerso angelo persuasum dicitur, etiam ad hoc utiq; voluntate consensit. Nam si necessitate id fecisset, nullo peccati crimine teneretur. *Ibidem, paulò infra.*

Vsq; adeo, in qua, peccatum voluntarium malum est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Potest videri falsa hæc definitio, sed si diligenter discutatur, inuenietur esse verissima. Peccatum quippè illud cogitandum est, quod tantummodo peccatum est,

est, non quod est etiam poena peccati, sicut superius ostendi, cum quædam commemorarem ex libro tertio, de Libero arbitrio. Quamuis & illa quæ immeritò nō voluntaria peccata dicuntur, quia vel à nescientibus, vel à coactis perpetrantur, non omnino possunt sine volūtate committi, quoniam & ille qui peccat ignorans voluntate utique facit, quod cum faciendum nō sit, putat esse faciendum. Et ille qui concupiscente aduersus spiritum carne, non ea quæ vult facit, concupiscit quidem nolēs, & in eo non facit, quod vult. Sed si vincitur, concupiscentiæ consentit volens, & in eo non facit, nisi quod vult, liber scilicet iustitiæ, seruusq; peccati. Et illud quod in paruulis dicitur originale peccatū, cum adhuc non utuntur arbitrio voluntatis, non absurdè etiam vocatur volūtarium, quia ex prima hominis mala volūtate contractū, factū est quodāmodo hæreditarium. Non itaque falsum est, quod dixi: vsq; adeo peccatū volūtarium malum est, ut nullo modo sit peccatū, si non sit volūtariū. *To. i. Retract. li. i. c. 13.*

*Qui ignorans peccat, volū-
tate etiam
peccat.
Gal. 5.*

*Peccatū ori-
ginale quo-
modo volun-
tarium.*

Tria sunt, quibus impletur peccatū, suggestione, delectatione, & consensione. Suggestio siue per memoriam fit, siue per corporis sensus, cum aliquid videm⁹ aut audimus, vel olfacimus, vel gustamus, vel tāgim⁹. Quo si frui delectauerit, delectatio illicita refrænāda est. Velut cum ieiunamus, & visis cibis palati appetit⁹ assurgit, non fit nisi delectatione: sed huic tamen non consentimus, si eam dominantis rationis iure cōhibemus. Si autem consensio facta fuerit, plenum peccatū erit: *Et infra.* Tria hæc similia sunt illi gestæ rei, quæ in Genesi scripta est, ut quasi à serpēte fiat suggestio & q̄dā suasio. in appetitu autē carnali tanquā in Eua, delectatio: in ratione verò tanquā in viro cōsensio: quibus peractis tanquā de paradiso, hoc est, de beatissima luce iustitiæ in mortē homo expellitur, iustissime omnino. Non. n. cogit, q̄ suadet. Et oēs naturæ in ordine suo gradibus suis pulchræ sunt, sed de superioribus, in quibus rationalis animus ordinatus est, ad inferiora non est declinādū. Nec quisquā hoc facere cogitur, & ideò si fecerit, sine iusta defensione punitur. Non enim hoc

*Peccatum nō
fit nisi cōsen-
sione.*

Gen. 3.

*Nemo pecca-
re cogitur, et
ideò si peccat
iustè punitur.*

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

committit inuitus. *Tom. 4. de serm. Domini in monte, li. 1.*

Definitio voluntatis.

Peccatum quo consentitur peccati concupiscentiæ, non nisi voluntate committitur. Propter hoc & alio loco dixi: Non igitur nisi voluntate peccatur. Itemq; alio loco ipsam voluntatē definiui dicens: Volūtas est animi motus, cogēte nullo, ad aliquid vel nō admittendū vel adipiscendū. Quod propterea dictū est, vt hac definitione volēs à nolente discerneretur, & sic ad illos referretur intētio, qui primi in paradiso fuerāt humano generi origo mali, nullo cogēte peccando, hoc est, libera volūate peccādo, quia & sciētes cōtra præceptū fecerūt, & ille tētator suasit vt hoc fieret, nō coegit. Nā & qui nesciēs peccauit, nō incōgruenter nolēs peccasse dici potest, quāuis & ipse q̄ nesciēs fecit, volens tamen fecit, ita nec ipsius esse potuit sine voluntate peccatū. Quæ voluntas vtrique, sicut definita est, animi motus fuit, nullo cogente, ad aliquid vel non admittendum, vel adipiscendū. Quod enim si noluiisset, non fecisset, non coactus est facere. Quia voluit ergo fecit etiā si non quia voluit, peccauit, nesciens peccatū esse quod fecit: ita nec tale peccatū sine voluntate esse potuit, sed volūate facti, non volūate peccati. Quod tamē factum peccatum fuit: hoc enim factum est, quod fieri non debuit. Quisquis autem sciēs peccat, si potest cogenti ad peccatum, sine peccato resistere, nec tamen facit, vtiq; volens peccat, quoniam qui potest resistere non cogitur cedere. Qui verò cogenti cupiditati bona voluntate resistere non potest, & ideò facit contra præcepta iustitiæ, iam hoc ira peccatum est, vt sit etiam poena peccati, *Tom. 1. Retract lib. 1 c. 15.*

Psal. 91.

Psal. 40.

Tit. 1.

Ioann. 5.

Qui corpora celestia dicunt causam inenitabilem peccatorum esse culpā ab hominibus in Deum transferunt.

Bonum est enim cōfiteri tibi domine, & dicere: Miserere mei, cura animam meam, quoniam peccaui tibi. Neq; ad licentiam peccandi abuti indulgentia tua, sed meminisse Dominicæ vocis: *Ecce sanus factus es, iam noli peccare ne quid tibi deterius cōtingat.* Quam totā illi salubritatē interficere conantur, cum dicunt: De coelo tibi est inenitabilis causa peccandi, & Venus hoc fecit, aut Saturnus, aut Mars: scilicet, vt homo sine culpa sit, caro & sanguis, & superba putredo: culpā dū sit au-

tem

tem coeli ac syderum creator & ordinator. Et quis est hic, nisi Deus noster, suauitas & origo iustitiæ, qui reddis * vniciq; secundum opera eius, & cor * contritum & humiliatum non spernis? *To. 1. l. 4. Confessionum, c. 3.*

* Matt. 16.

Rom. 2.

* Psal. 50.

Diabolus ne minem cogit peccare.

Qualescunque potest Diabolus ad malum inuitare, non potest trahere: delectationem infert, non potestatem, consilium ingerit, non conflictum. *Tom. 10. de tempore ser. 7.*

Nec peccatum autem, nec rectè factum imputari cuiquam iustè potest, qui nihil fecerit propria voluntate. Est igitur & peccatum, & rectè factum, in libero voluntatis arbitrio. *To. 4. lib. 83. questionum, Quæstione 24. Idem docet ex professo, lib. de duabus animabus, Tom. 6. cap. 10. & 11. Tom. 4. super Leuit. quæst. 24. To. 3. de spiritu & lit. cap. 31. Tom. 1. de lib. arbit. lib. 3. cap. 18. & seq.*

Peccatum & rectè factum in libero voluntatis arbitrio.

III. Peccatorum alia mortalia, alia venialia.

Nullus autem in Ecclesia rectè posset ordinari minister, si dixisset Apostolus: * Si quis sine peccato: vbi ait: Si quis sine crimine est. Aut si dixisset: nullum peccatum habentes, vbi ait, nullum crimen habentes. Multi quippè baptizati fideles sunt sine crimine, sine peccato autem in hac vita neminem dixerim, quatalibet Pelagiani, quia hæc dicimus, aduersum nos inflentur, ac dirumpantur insania. *Tom. 7. contra duas Epistolas Pel. lib. 1. cap. 14. Eadem repetit in Euangelium Ioannis, Tract. 41.*

* 1. Tim. 3.

Multi fideles sine crimine: nemo verò sine peccato.

Alia sunt peccata infirmitatis, alia imperitiæ, alia malitiæ. Infirmitas contraria est virtuti, imperitiæ contraria est sapientiæ, malitia contraria est bonitati. Quisquis igitur nouit, quid sit virtus & sapiëntia Dei, potest existimare, quæ sint peccata venialia. Et quisquis nouit, quid sit bonitas Dei, potest existimare, quibus peccatis certa poena debeatur & hic, & in futuro seculo. Quibus benè tractatis, probabiliter iudicari potest, qui non sint cogendi ad poenitentiam luctuosam & lamentabilem, quamuis peccata fateantur, & quibus nulla omnino speranda sit salus, nisi sacrificium obtulerint Deo, spiritum contribulatum per poenitentiam. *Tom. 4. lib. 83. questionum, quæst. 26.*

Peccata quædam infirmitatis, alia imperitiæ, alia malitiæ.

Confessionis Augustiniana Lib. I I

Vide lector, qualem & quantam pœnitentiam Augustinus exigit ab ijs, qui grauissimè peccauerunt, vt salutem sperare possint. Expende contrà, quàm præsenti, quàm facili suauique remedio recentes heretici vtantur, quibus fide quam specialem vocant illico quocunq; & quacunque peccata remittit tam certum est, vt ea de re nefas sit dubitare.

*Flagitijs
& facinoribus distinguuntur leuiora peccata. Peccatum veniale pluribus modis admittitur.*

His constitutis, peccatū erit hominis ex fide viuētis, aliquando alicui delectationi illicitæ consentire: non tantum in illis horrendis facinoribus, & flagitijs perpetrandis, verum etiā in istis leuioribus: vt vel aures alicui voci, quæ audienda non esset, vel linguam alicui quæ dicenda non esset, accommodet: vel in ipso corde aliquid ita cogitet, vt mallet licitum, quod male delectat, & per præceptum licitur illicitum: etiā ista quippe consensio est ad peccatum, quæ utiq; fieret, nisi poena terreret. *Tom. 3. de spiritu & litera, cap. 36.*

Non ideo mendacium poterit aliquando laudari, quia nonnunquam pro salute quorundam mentimur. Peccatum ergo est, sed veniale, quod benenolentia excusat, & ideo fallacia damnat. *To. 3 in Enchirid. cap. 22. Lege & cap. 64. 65. 66. 67.*

Mendacium officiosū peccatum veniale.

**1. Ioan. 1.*

Quauis enim Diabolus sit auctor & princeps omnium peccatorū, non tamen filios diaboli faciūt quacunque peccata. Peccant enim & filij Dei, quoniam si dixerint, se non habere* peccatum, se ipsos seducunt, & veritas in eis non est. Sed ea conditione peccant, quæ sunt filij adhuc huius seculi. Qua verò gratia sunt filij Dei, non utique peccant, quia omnis qui natus* est ex Deo, non peccat. *Tom. 7. contra duas ep. s. Pel. li. 3. c. 3.*

**1. Ioan. 3.*

Tunc itaque ἀσάθεια ista erit, quando peccatū in homine nullum erit. Nunc verò satis benè viuatur, si sine crimine. Sine peccato autem qui se viuere existimat, non id agit, vt peccatum non habeat, sed vt veniam nō accipiat. *Tom. 5. de ciuitate Dei, lib. 14. cap. 9.*

Quæ sint autem leuia, & quæ graua peccata, nō humano, sed diuino sunt pētanda iudicio. Videmus enim quædam ab ipsis quoque Apostolis ignoscendo fuisse concessa: quale illud est, quod venerabilis Paulus coniugi-

ingibus ait: * *Nolite fraudare inuicē, nisi ex cōsensu ad tē-* *1. Cor. 7.
pus, ut vacetis orationi: & iterū ad ipsū reuertimini, ne
vos tentet Sathanas propter incontinentiam vestrā: quod
 putari posset non esse peccatū, misceri scilicet cōiugi, Actus coniu-
 non filiorum procreandorum causa, quod bonum est galis non pro
 nuptiale, sed carnalis etiā voluptatis, ut fornicationis, lis procreā-
 siue adulterij, siue cuiusquā alterius immunditiæ mor- da sed carna-
 riferum malum, quod turpe est etiā dicere, quò potest lis volupta-
 tentante Sathana libido pertrahere, incontinentiū de- tis causa, pee-
 uitet infirmitas. Posset ergo, ut dixi, hoc putari nō esse catum est.
 peccatū, nisi addidisset: * *Hoc autē dico secūdum veniā,*
non secundum imperium. Quis autem iā esse peccatū ne- *1. Cor. 7.
 get, cum dari veniam facientibus Apostolica auctori-
 tas fateatur? Tale quiddā est, ubi dicit: * *Audet quisquā*
vestrum aduersus alterū negotiū habens iudicari apud ini-
quos, & non apud sanctos? Et paulò post: Secularia igitur
 iudicia si habueritis, inquit, eos qui contemptibiles
 sunt in Ecclesia, hos collocate ad iudicandum. Ad reue-
 rentiam vobis dico: Sic non est inter vos quisquam sa-
 piens, qui possit inter fratrem & fratrem iudicare? Sed
 frater cum fratre iudicio contēdit, & hoc apud infide-
 les. Nā & hic posset putari, iudicium habere aduersus
 alterum, nō esse peccatum, sed tantummodo, id extra
 Ecclesiam velle iudicari, nisi securus adiungeret: iam
 quidē omnino delictum est inter vos, quia iudicia ha-
 betis vobiscum. Et ne quisquam hoc ita excusaret, ut
 diceret, iustum se habere negotium, sed iniquitatē se
 pati, quā velit à se iudicium sententia remoueri: cōti-
 nuò talibus cogitationibus vel excusationibus occur- *1. Cor. 6.
 rit, atque ait: * *Quare non magis iniquitatē patimini? Qua-*
re nō potius fraudamini? Ut ad illud redeatur, quod Do- *Matth. 5.
 min⁹ ait: * *Si quis voluerit tunicā tuā tollere, & iudicio te-* *Lec. 6.
cū cōtēdere, dimitte illi et palliū. Et alio loco: *Qui abstule-*
rit, inqt, tua, noli repetere. Prohibuit itaq; suos de secu-
 larib⁹ reb⁹ cū alijs hominibus habere iudiciū. Ex qua *1. Cor. 6.
 doctrina dicit Apostolus* esse delictū. Tamē cū finit in
 Ecclesia talia iudicia finiri inter fratres, fratrib⁹ iudi-
 cātib⁹, extra Ecclesiā verò terribiliter vetat: manifestū
 est etiā hic, qd secundū veniā cōcedatur infirmis. Pro-
 pter hæc

Confessionis Augustiniana Lib. 11.

*Iacob. 3.
Quomodo in-
telligendum
illud Iaco-
bi: In multis
offendimus
omnes.

*Matt. 6.

*Matt. 5.
26. q. 7. cap.
Quis existi-
maret.

Quomodo in-
telligatur
hæc temporū
observatio
vide in 4.
lib. cap. de
cerimoniis
à tempore.

*Gal. 4.

Non igitur
tā facile con-
donatur pec-
cata morta-
lia atque do-
cēt heretici.

*1. Cor. 3.

Quæ sint pec-
cata venia-
lia, enume-
ratione do-
cetur.

Transitorio
igne non ex-

hæc atque huiusmodi peccata & alia licet iis minora, quæ sunt verborum & cogitationum offensionibus, Apostolo Iacobo confitente, ac dicente: **In multis enim offendimus omnes: oportet ut quotidie crebroque oremus Dominum atque dicamus, *Dimitte nobis debita nostra: nec in eo quod sequitur mentiamur, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Tom. 3. in Enchiridio, cap. 78. idem docet de correptione & gratia. cap. 3.*

Sunt autem quædam, quæ leuissima putarentur, nisi in scripturis demonstrarentur opinione grauiora. Quis enim dicentem fratri suo, fatue, reum gehennæ putaret, nisi veritas **diceret? Cui tamen vulnere subiecit continuò medicinam, præceptū fraternæ reconcilia- tionis adiūgens; Mox quippe ait: Si ergo offers munus tuū ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, & cætera, Aut quis æsti- maret, quàm magnum peccatum sit, dies observare & men- ses, & annos, & tempora: sicut observatur, qui certis diebus siue mensibus siue annis volunt vel nolunt ali- quit inchoare, eò quòd secūdum vanas doctrinas ho- minum fausta vel infasta existiment tempora: nisi huius mali magnitudinem ex timore Apostoli pensa- remus, qui talibus ait: **Timeo ne fortè sine causa labo- rauerim in vobis. Ibidem, cap. 79.**

Et quanuis Apostolus capitalia plura commemora- uerit, nos tamen ne desperationem facere videamur, breuiter dicimus quæ sunt illa, Sacrilegium, homici- dium, adulterium, falsū testimonium, furtum, rapina, superbia, inuidia, auaritia: & si longo tempore teneat- tur, iracundia, & ebrietas si assidua sit, in eorum nume- ro computatur. Quicūque enim aliqua de istis pecca- tis in se dominari cognouerit, nisi dignè se emendaue- rit, & si habuerit spacium, longo tempore poenitentia egerit, & largas eleemosynas erogauerit, & à peccatis ipsis abstinerit, illo transitorio igne, de quo ait Apo- stolus, **purgari non poterit, sed æterna illum flamma sine vllō remedio cruciabit. Quæ autem sint minuta peccata, licet omnibus nota sint, tamen quia longū est, ut omnia replicentur, opus est, ut ex iis vel aliqua no- minemus. Quoties aliquis in cibo, aut in potu plus ac-*

eipit, quàm necesse sit, ad minuta peccata nouerit per-
tinere. Quoties plus loquitur, quàm oportet, aut plus
tacet, quàm expedit. Quoties pauperē importunè pe-
tentem exasperat. Quoties cum corpore sit sanus, aliis
ieiunantibus prandere voluerit aut somno deditus, tar-
dius ad Ecclesiā surgit. Quoties excepto desiderio fi-
liorū, vxorē suam cognouerit. Quoties in carcere clu-
sos, & in vinculis positos, tardius requisierit. Quoties
infirmos tardius visitauerit. Si discordes ad concordia
reuocare neglexerit. Si plus aut proximū, aut vxorem,
aut filium, aut seruum exasperauerit, quàm oportet. Si
amplius fuerit blanditus quàm expedit. Si cuicumque
maiori personæ aut ex voluntate, aut ex necessitate
adulari voluerit. Si pauperibus esurientibus cibū nō
dederit, aut nimium delitiosa, aut sumptuosa sibi con-
uiuia præparauerit. Tom. 10. de sanctis, serm. 41. Lege & 2.
Tom. epist. 89 versus finem. Item Tom. 4 de fide & operibus
cap. 26. Et Tom 7. in Ioan. Tract. 41. & Tom X. lib. 50 hom.
hom. 50 per totū. Huc etiam pertinet antiquus Stoicorum
error de parilitate peccatorum, contra quem disputat Au-
gustinus, Tom. 2. epist. 29. ad Hieronymum.

piatur culpa
mortales,
nisi cōueniēs
earum præ-
cesserit peni-
tentia.
Aduerte ta-
men Lector,
quæ hic com-
memoratur,
esse peccata
venialia,
quādo vi-
ciosus actus
voluntatis
non est ad-
modum in-
tensus, nec
in re magni
momenti: a-
lioqui horū
nonnulla
mortalia es-
se possunt.

*IV. Non modò infidelitate, sed quocunque alio mor-
tali peccato, etiamsi fidem quis retineat, ius
vitæ æternæ amitti.*

Sed iam respondeamus etiam illis, qui nō solum Dia-
bolo & angelis eius, sed ne ipsis quidē omnibus ho-
minibus liberationem ab æterno igne promittunt: ve-
rū eis tantū qui Christi Baptismate abluti, & corpo-
ris eius, & sanguinis participes facti sunt, quomodoli-
bet vixerint, in quacunq; hæresi vel impietate fuerint.
Sed contradicit eis Apostolus dicens: * Manifesta autē
sunt opera carnis, quæ sunt: fornicatio, immunditia, luxu-
ria, idolorum seruatus, veneficia inimicitia, contentiones,
emulationes, animositates, dissensiones, hæreses, inuidia,
ebrietates, comessationes, & his similia: quæ prædico vo-
bis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non
possidebunt. Hæc profectò Apostolica fallā est senten-
tia, si tales post quantalibet tempora liberati regnum
Dei possidebunt. Sed quoniam falsa non est, profectò
regnum

* Gal. 5.

Confessionis Augustiniana Lib. I l.

regnum Dei non possidebunt. To. 5. de ciu. Dei. l. 21. c. 25.

*1. Cor. 3.

Quomodo in
telligendum
illud Aposto-
li 1. ad Co-
rinth. 3.

Si quis su-
perædificat
super funda-
mentū, &c.

Error illorū
refellitur,
existimabāt
omnes reti-
nentes fidē,
etiā scelera-
tos, fore ali-
quando sal-
uos, quanuis
nō sine igne
purgatorio.

*1. Cor. 13.

Huc inten-
dant solius
fidei prædi-
catores.

*Iacob 2.

*1. Cor. 6.

Quapropter diligenter oportet attendere, quomo-
do accipienda sit Apostoli Pauli illa sententia, planè
ad intelligendum difficilis, ubi ait, *Fundamentum e-
nim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est,
quod est Christus Iesus. Si quis autem superædificat super
fundamentum, aurum, argentum, lapides pretiosos, lig-
num, fœnum, stipulam, uniuscuiusque opus manifestabi-
tur. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabi-
tur, & uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cu-
ius opus permanserit, quod superædificauit, mercedem ac-
cipiet: Si cuius autem opus arserit, damnum patietur, ipse
autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Quod qui-
dam ita intelligendum putant, ut illi videantur ædifi-
care super hoc fundamentum aurum, argentum, lapi-
des pretiosos, qui fidei, quæ in Christo est, bona opera
adiiciunt: illi autem fœnum, ligna, stipulam, qui cum
eandem fidem habeant malè operantur. Vnde arbitra-
tur per quasdam pœnas ignis eos posse purgari ad sa-
lutem percipiendam, merito fundamenti. Hoc si ita est,
fateamur istos laudabili charitate conari, ut omnes in-
discretè admittantur ad Baptismum, non solum adul-
teri & adulteræ, contra sententiam Domini falsas nu-
ptias prætendentes, verum etiam publicæ meretrices
in turpissima professione persenerantes, quas certè nul-
la etiam negligentissima Ecclesia consuevit admitte-
re, nisi ab illa primit⁹ prostitutione liberatas. Sed ista
ratione cur non omnimodo admittantur, omnino non
video. Quis enim non malit eas, posito fundamēto, li-
cet lignum, & fœnum, & stipulam cōgerant, aliquāto
certè diuturniore igne purgari, quā in æternū perire?
Sed falsa erunt illa, quæ oblcuritatem ambiguitatem-
que non habent. Si habeam *omnem fidem, ita ut mon-
tes transferam, charitatem autem nō habeam, nihil sum.
Et quid proderit *fratres mei, si fidem dicat se quis
habere, opera autem nō habeat, nunquid poterit fides
saluare eū? Falsum erit & illud: *Nolite errare neque
fornicatores, neque idolis seruientes, neque adul-
teri, neque molles, neque masculorum cōcubitores, neque
fures,

fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; maledici, neq; rapaces regnum Dei possidebunt. Falsum est & illud: * Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicationes, immunditiæ, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, emulationes, animositates, dissensiones, hæreses, inuidiæ, ebrietates, commestationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Falsa erunt hæc: Si enim tantummodo credant, & baptizentur, quantum in malis talibus perseuerent, salui erunt per ignem: atq; idè in Christo baptizati, etiam qui talia agunt, regnum Dei possidebunt. Frustrà autem dicitur: * *Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis*, quando & abluti hæc sunt. Inaniter etiam illud à Petro dictum videbitur, * Sic & vos simili forma Baptisma saluos facit, non carnis depositio sordium, sed conscientia bonæ interrogatio. Siquidem & habentes pessimas conscientias omnium flagitiorum & scelerum plenas, nec eorum malorum pœnitentia mutatas, tamen Baptisma saluos facit: propter fundamentum enim, quod in eo Baptismate ponitur, licet per ignem, salui erunt. Illud quoque non video, cur Dominus dixerit, Si vis venire ad vitam, serua mandata: & commemorauit ea, quæ ad bonos mores pertinent: si etiam his non seruatis, ad vitam veniri potest per solam * fidem, quæ sine operibus mortua est. Illud deinde quomodo verum erit, quod eis, quos ad sinistram positurus est, dicet: * *Ite in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & angelis eius*: nec increpat, quia in eum non crediderunt, sed quia bona opera non fecerunt. Nam profectò ne sibi quisquam de fide, quæ sine operibus mortua est, promittat æternam vitam: propterea omnes gentes segregaturum se dixit, quæ permixtæ eisdem pascuis utebatur, ut appareat eos illi dicturos: * Domine quando te vidimus illa & illa patientem, & nō ministravimus tibi? qui in eum crediderāt, sed bona operari non curauerāt, tamq̃ de ipsa fide mortua ad vitam perueniretur æternam. An fortè ibunt in ignem æternum, qui opera misericordiæ non fecerunt: & non ibunt qui aliena rapue-

* Gal. 5.

* 1. Cor. 6.

* 1. Pet. 3.

Si fundamētū fidei sufficit ad salutē, frustra dixit Christus: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.

* Matt. 19.

* Iacob 2.

* Matt. 25.

Ad sinistram existentes in die iudicii, nō quia non crediderunt, sed quia bona opera nō fecerunt, increpandi sūt.

* Ibidem.

pue-

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

- *1. Cor. 3. 6. puerunt, vel corrumpendo in se templum* Dei, in se-
 2. Cor. 6. ipsos immiser cordes fuerunt: quasi opera misericor-
 diæ profint aliquid sine dilectione, dicente Apostolo:
 *1. Cor. 13. ** Si distribuam omnia mea pauperibus, charitatem autem
 non habeam, nihil mihi prodest? Aut diligat quisquam
 proximum sicut seipsum, qui non diligit seipsum? Qui
 enim diligit* iniquitatem, odit animam suam. Neque
 illud dici hic poterit, in quo seipsum nonnulli seducunt,
 ignem æternum dictum non ipsam combustionem æter-
 nam. Per ignem quippè qui æternus erit, transituros ar-
 bitratur eos, quibus propter fidem mortuam per ignem
 promittunt salutem: ut videlicet ipse ignis æternus sit,
 combustio verò eorum, hoc est, Operatio ignis non sit
 in eos æterna: cum & hoc providens Dominus, senten-
 tiam conclusit, ita dicens: ** Sic ibunt illi in combustio-
 nem æternam, iusti autem in vitam æternam.* Erit ergo
 æterna combustio, sicut ignis, & eos in illam ituros ve-
 ritas dicit, quorum non fidem, sed bona opera defuisse
 se declaravit. Si ergo hæc omnia, & cætera, quæ innu-
 merabilia, per omnes scripturas sine ambiguitate di-
 cta reperiri possunt, falsa erunt: poterit verus esse intel-
 lectus de lignis, & fœno, & stipula, quod hi salvi erunt
 per ignem, qui solam in Christum fidem tenentes, bo-
 na opera neglexerunt. Si autem ista & vera & clara sunt,
 proculdubio in illa Apostoli sententia alius requiren-
 dus est intellectus: atque in his deputanda est, quæ Pe-
 trus* dicit esse in scriptis eius, quædam difficilia intel-
 lectu: quæ non debent homines pervertere ad proprium
 suum interitum, ut contra evidentissima testimonia
 scripturarum secutos faciant de percipienda salute ne-
 quissimos, nequitiae suae pertinacissime cohærentes, nec
 emendando aut poenitendo mutatos. Tom. 4. de fide &
 operibus. cap. 15. Idem docet & cap. sequenti: & lib. 21. de
 civitate Dei, cap. 26. In Enchirid. ca. 68. et de octo Dulcitijs
 questionibus, q. 1.*
- Creduntur autem à quibusdam, etiam ij, qui nomen
 Christi non relinquunt, & eius lavacro in Ecclesia ba-
 ptizantur, nec ab ea villo schismate vel hæresi præcidun-
 tur, in quantislibet sceleribus vivunt, quæ nec diluant
 poenitendo,
- *1. Cor. 3. Si solam fidem
 tenentes &
 opera negli-
 gentes salvi
 fierent, multa
 in Scripturis
 sacris falsa
 essent.
 *2 Pet. 3.
 Dicta Pauli
 pervertunt,
 ad suum ip-
 sorum inte-
 ritum, qui ex
 eius verbis
 colligunt: fi-
 dem sine operi-
 bus ad salu-
 tem sufficere.

pœnitendo, nec eleemosynis redimant, sed in eis usque
ad huius vitæ ultimum diem pertinacissimè perseue-
rent, salui futuri* per ignem: licet pro magnitudine fa-
citorum flagitiorumque diuturno, non tamen æterno
igne puniri. Sed qui hoc credunt, & tamen Catholici
sunt, humana quadam benevolentia mihi falli viden-
tur. Nam scriptura diuina aliud consulta respondet,
To. 7. Enchirid. cap. 67. Idem, habes lib. 21. de ciu. Dei, c. 21.

*1. Cor. 3.
Ergo fidē hā-
bentes, si in
peccato mor-
tali decesse-
rint, æterno
igne crucia-
buntur.

Librum autem de hac quæstione scripsi cuius ti-
tulus est, De Fide & operibus. Vbi secundum scripturas
sanctas, quantum Deo adiuuante potui, demonstraui
eā fidem saluos facere, quam satis euidenter expressit
Paulus Apostolus dicens: * In Christo enim Iesu ne-
que circūcisio quicquam valet, neque præputium, sed
fides quæ benè per dilectionem operatur. Si autè malè
& non benè operatur, proculdubio secundum Aposto-
lum Iacobum, mortua est in semetipsa. Quis rursum ait:
* Si fidem dicat se quisquam habere, opera autem non
habeat, nunquid poterit fides saluare eum? Porro au-
tem si homo sceleratus propter fidem solam per ignem
saluabitur, & sic est accipiendum, quod ait beatus Pau-
lus Apostolus: * ipse autem saluus erit, sic tamen quasi
per ignem: poterit ergo saluare sine operibus fides, &
falsum erit, quod dixit eius* coapostolus Iacobus.
Falsum erit & illud, quod idem ipse Paulus dixit: No-
lite (inquit) errare: neque fornicatores, neque idolis
seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum
concupitores, neque fures, neque auari, neque male-
dici, neque ebriosi, neque rapaces regnū Dei posside-
bunt. Si enim etiam in illis perseverantes criminibus,
tamen propter fidem Christi salui erunt, quomodo in
regno Dei non erunt? Ibidem.

*Gal. 5.
Fides saluās
est fides per
dilectionem
operans.
*Iac. 2.
Fides sine
operibus
mortua.
*1. Cor. 3.
Si fidem sine
operibus sal-
uare posse
dixisset Pau-
lus, cōtradi-
ceret Apo-
stolo Iaco-
bo, & sibi
ipsi.
*Iacob. 2.
*1. Cor. 6.

Videmus Apostolos eis qui ex gentibus crediderunt,
nulla voluisse onera veteris legis imponere, quantum
attinet ad corporalis abstinentiam voluptatis, nisi ut
obseruaret ab his tribus, id est, ab eis, quæ idolis* im-
molarentur, & à sanguine, & à fornicatione. Vnde non
nulli putant tria tantum crimina mortifera, idolola-
triam, & homicidium, & fornicationem: ubi utique &
adulte-

*1. Cor. 6.
Idola

Confessionis Augustiniana Lib. I I

*1. Cor. 6.

adulteriū & omnis præter vxorem cōcubitus intelligitur. Quasi nō sint mortifera crimina, quæcunq; alia sunt, præter hæc tria, quæ à regno Dei separant: aut inaniter & fallaciter dictū sit: Neq; fures, neq; auari, neque ebriosi, neque malefici, neque rapaces regnū Dei possidebunt. *Tom. 3. in Speculo, titulo, ex actis Apostolorū.*

V. Varia peccatorum esse genera, & multiplex inter eadem ipsa discrimen.

Alia sunt peccata contra naturam, alia contra mores, alia contra præcepta. *Tom. 6. contra Faustum Manich. lib. 22 cap. 47.*

*1. Ioan. 2.

Tria genera vitiorum, id est, voluptas carnis, & superbia, & curiositas, omnia peccata concludunt, quæ mihi videntur à Ioanne Apostolo enumerata, cū dicit: * *Nolite diligere mundū, quoniam omnia quæ in mundo sunt, concupiscentia carnis est, & cōcupiscentia oculorū, & ambitio seculi.* Per oculos enim maximè curiositas præualet. Reliqua verò quò pertineant, manifestū est.

*Matth. 4.

Luc. 4.

Et illa Dominici hominis tentatio tripartita est: Per cibū, id est, per concupiscentiā carnis vbi suggeritur: * *Dic lapidibus istis, vt panes fiant.* Per inanem iactantiam, vbi ei in monte constituto ostendūtur omnia regna huius terræ, & promittuntur, si adorauerit. Per curiositatem, vbi de pinna templi admonetur, vt se deorsum mittat, tentandi gratia, vtrum ab angelis suscipiatur. *Tom. 8. in Psal. 8. sub finem.*

*Matth. 5.

Peccatū cordis.

Sunt intus qui peccatum in corde habent, in facto nondū habent. Nescio qui commotus est aliqua concupiscentia. Dicit enim ipse Dominus: * *Qui viderit mulierem, ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo: nondum accessit corpore, consensit in corde, mortuū intus habet, nondū extulit.* Et fit, vt nouimus, vt quotidie homines in se experiuntur, aliquādo audito verbo Dei, tanquā Domino dicente: Surge, condemnatur consensus ad iniquitatē, respiratur in salutem & iustitiā. Surgit mortuus in domo, reuiuiscit cor in cogitationis secreto. Facta est ista resurrectio animæ mortuæ intus in latebras cōscientiæ, tanquā intra domus mœsticos parietes.

Peccatum operis.

Alij post consensum eunt in factū, tanquā efferētes mortuū, vt quod latebat in secreto, ap

pateat in publico. Nunquid iam isti, quia in factū pro-
cesserant, desperati sunt? Nōne & illi iuueni dictū est,
*Tibi dico surge? Nōne & ille redditus est matri
sux? Sic ergo & qui iam fecerit, si fortē commonitus,
& cōmotus verbo veritatis, ad Christi vocem resurgit,
vius redditur. Potuit progredi, in æternum perire nō
potuit. Qui autem faciendo quod malum est, etiā mala
consuetudine se implicāt, vt ipsa consuetudo mali nō
eos sinat videre quia malum est, sūt defensores malo-
rum factorum suorum. Irascuntur cū reprehendun-
tur, in tantū, vt Sodomitæ quondā dicerent viro iusto
reprehendenti nequissimam voluntatem, *Habitate
venisti, non leges dare. Tanta ibi nefandæ turpitudinis
cōsuetudo erat, vt iam nequitia esset iustitia, & prohi-
bitor potius reprehenderetur, quā factor. Tales con-
suetudine maligna pressi tanquam sepulti sunt. *Tom.*
10. de verbis Domini, sermone 44.

*Luc. 7.

Consuetudo
mali non si-
nit hominē
videre, quod
malum est.

*Genes. 19.

Prima est quasi trullatio delectationis in corde, se-
cunda consensio, tertia factum, quarta cōsuetudo. Sūt
enim qui res illicitas obuias cogitationibus suis pror-
sus ita abiciunt, vt nec delectentur. Sunt qui delectan-
tur, & non consentiunt: nondū perfecta mors est, sed
quodammodo inchoata. Delectationi accedit consen-
sio: iam est illa damnatio. Post consensionem in factū
proceditur: factum in consuetudinem vertitur, & sic
quædam desperatio. *Et paulo post.* Hæc ergo charissimi
sic audiamus, vt qui viuunt, viuant, qui mortui sunt, re-
uiuiscant. Siue sit adhuc peccatum corde conceptum,
& non processit in factum, pœniteat, corrigatur cogi-
tatio, surgit mortuus intra domum conscientia: siue
iam quod cogitauit admisit, nec sic desperet. Non sur-
rexit mortuus intus, surgat elatus. Pœniteat facti, de
proximo reuiuiscat, nō erat in profundū sepulturæ, nō
accipiat de super consuetudinis molē. Sed fortē iā illi
loquor, qui iam duro sui moris lapide premitur, qui
vrgetur cōsuetudinis pōdere, q. iā *quattriduan^o putet.
Nec ipse desperet, profundus mortuus est, sed ait us est
Christus. Nouit clamando terrena onera rumpere, no-
uit intrinsecus per ipsum viuificare, soluendum disci-

Progrēssus
peccati.

In delecta-
tione peccā-
ti ante con-
sensum, nō-
dum perfe-
cta mors est.

*Ioan. 11.

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

pulis tradere. Agant etiam tales pœnitentiam. Neque enim Lazaro resuscitato post quatrimum, ullus putor in viuente remâserat. Ergo qui viuunt, viuant. Quicunque autem mortui sunt, in quacûque harum triû morte: se inuenerint, agant, vt celeriter iam resurgant. *Ibidem. Eadem habes lib. 1. de serm. Domini in monte.*

*Deut. 5.
Matth. 22.
Marc. 12.
Luc. 10.

Peccat in
Deû qui in
seipsum pec-
cat.

*1. Cor. 3.
2. Cor. 6.

Duo sunt genera peccatorum, vnum quo in Deum, alterum quo in hominem peccatur. Vnde etiam duo sunt præcepta illa, * in quibus tota lex pendet & Prophetæ. Diliges Dominû Deum tuû ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: & diliges proximû tâquã te ipsum. Et in his continetur etiam decalogus præceptorû legis, vbi * tria præcepta pertinet ad dilectionem Dei, septem ad proximû. Quomodo ergo duo sunt præcepta: sic & duo genera peccatorum. Aut enim homo in Deum peccat, aut in hominẽ. Peccatur autem in Deum etiam corrumpendo templum eius in re: etenim Deus redemit te sanguine filij sui &c. *In additione Louaniensi, ser. 105 Citatur idem locus & à venerabili Beda in 1. Cor. 6. circa finem.*

*Tria prima Decalogi præcepta ad dilectionem Dei, septem reliqua ad dilectionem proximi pertinere, dogma est, quemadmodum antiquitatem omni, ita & Augustino perquam vsitatû ac familiare, vt id quod quidam quasi secundum locum inter decalogi mandata tenere voluit: Non facies tibi sculptile vt adores illud &c. ex Augustini sententia, primi præcepti interpretatio sit, soli Deo laudam deberi contra idololatrias gentiles declarans. *Lege Tom. 4. super Exodum, quæst. 71. Tom. 6. contra Faustum Manichæum, lib. 15. cap. 4. & 7. To. 2. Epist. 1. 9. ad Ianuarium, cap. 15 &c.*

Vl. Lapsos post Baptismum, posse per Dei gratiam resurgere & amissam iustitiam per sacramentum Pœnitentiæ recuperare.

Faciunt hæc
contra No-
uarianos.

Sed neq; de ipsis criminibus quamlibet magnis, remittendis in sancta Ecclesia, Dei desperanda est misericordia agentibus pœnitentiam secundû modû sui cuiusque peccati. In actione autem pœnitentiæ, vbi tale

male crimen commissum est, ut is qui commisit, à Christi etiam corpore separetur, non tam considerata est mensura temporis, quàm doloris: Cor enim* contritum & humiliatum Deus non spernit. Tom. 3. Enchirid. cap. 65.

De Pœn.
Dist. 1. cap.
In actione.
*Psal. 50.

Ad remissionem criminum obtinendam, non exigit Augustinus fidem specialem hæreticorum, sed pœnitentiæ modum pro modo peccati. & doloris mensuram, potius quàm temporis.

Si iam de sanitate desperans addis peccata peccatis, *Prouer. 18. sicut scriptum est: *Peccator cum venerit in profundum malorum contemnet, noli cõtemnere, noli desperare, clama etiam de profundo ad Dominum, & dice ei, *De *Psal. 129. profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam. Fiant aures tuæ intendentes in vocem obsecrationis meæ. Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Quia apud te propitiatio est. De tali profundo Niuiitæ* clamauerunt, & hanc propitiationem inuenerunt, faciliusque est euacuata comminatio prophetæ, quàm humiliatio pœnitentiæ. Hic fortasse dicis, Sed ego iam baptizatus sum in Christo, à quo omnia mihi peccata præterita dimissa sunt, vilis factus* sum nimis, iteras vias meas, & canis horribilis oculis Dei, conuersus* ad vomitum suum. Quod abibo* à spiritu eius, & à facie eius quod fugiam? Quod frater nisi ad misericordiam pœnitendo, cuius potestatem peccando contempseras? Nemo enim rectè fugit ab illo, nisi ad illum, ab eius seueritate, ad eius bonitatem. Quis enim locus te excipiet fugientem? Vbi eius presentia te non inueniat? Si ascenderis* in cœlum, ibi est: si descenderis ad infernum adest. Recipe ergo pennas tuas in directum, & habita in spe in extremo huius seculi: etenim illuc manus sua deducet te, & perducet te dextera sua. Quicquid enim feceris, quæcunque peccaueris, adhuc in hac vita es, vnde te Deus, si sanare nolle, auferret. Cur ergo ignoras, *quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Qui enim clamando tibi persuasit, ut non recedes: parcendo clamat, ut redeas. Tom. 10. lib. 50. homiliarum, homilia 50. cap. 14.

*Iona 3.
Pœnitentiæ
quanta sit
vis, in Ni-
uiitis ostē-
ditur.
*Ierem. 2.
*Prou. 26.
2. Pet. 2.
*Psal. 138.
Fugiendū à
Deo ad Deū
hoc est, ab
eius seuerità
te, ad eius
bonitatem:
*Psal. 138.
Amos.
*Rom. 2.

Confessionis Augustiniana Lib. I 1.

* Luc. 18.

Publicani
exemplo cō-
stat, oratio-
nem pecca-
toris exaudi-
ri, & iustifi-
cationem
impetrare
posse.

* Ioan. 9.

* Ibidem.

Valet igitur
ad iustifica-
tionem ali-
quid pecca-
toris oratio
& confessio
delictorum.

Quid faciunt carnales, quid faciunt? Peribunt? Deū non rogabūt? Absit. Da mihi illum publicanum. Veni publicane, sta in medio, ostende tuam spem, ne infirmi perdant spem. Ecce enim alcēdit publicanus cū Phariseo orare, & deiecta facie in terra dicebat, lōgestās rūdens pectus, * Domine propitius esto mihi peccatori. Verum dixit, & descēdit iustificatus magis, quā ille Phariseus, quia dixit, propitius esto mihi peccatori. Verum dixit, an falsum? Si verū dixit, peccator erat, & exauditus est, & iustificatus est. Quid est ergo, quod dixisti tu, cui Dominus oculos aperuit, scimus, quia Deus * peccatores non exaudit? Ecce Deus peccatores exaudit. Sed laua interiorē faciē tuam, fiat in corde, quod factū est ih facie tua, & videbis, quia peccatores Deus exaudit. Fefellit imaginatio cordis tui. Adhuc est, q̄ tibi faciat. Certē proiectus est iste de Synagoga, adiit ad eum, & dixit ei, * *Tu credis in filium Dei?* & ille: *Quis est Domine, ut credam in eum?* Videbat & non videbat. Videbat oculis, sed adhuc corde non videbat. Ait illi Dominus. Et vides eum, hoc est oculis: & qui loquitur tecum, ipse est. Tūc prostratus adoravit eum. Tunc lauit faciem cordis. Incumbite ergo orationibus peccatores, confitemini peccata vestra, orate ut depellātur, orate ut minuantur, orate ut vobis proficientibus ipsa deficiāt. Tamen nolite desperare, & peccatores orate. Quis enim non peccavit? à sacerdotibus incipe. Sacerdotibus dixit, * Prius offerte sacrificia pro peccatis vestris, & sic pro populo. *Ibidem. Homilia. 43.*

De nullo desperandum est, quandiu patientia Dei * ad poenitentiam adducit, nec de hac vita rapit impium, qui, non mortem vult * impij, quantum ut reuertatur, & vivat. Paganus est hodiē, unde scis, utrum sit futur⁹ crastino Christian⁹? Iudæus, infidelis est hodiē, quid si cras credit in Christo? Hæreticus est hodiē, quid si cras sequatur Catholicam veritatem? Schismaticus est hodiē, quid si cras amplectatur Catholicam pacem? Quid si isti, quos in quocunque genere erroris notas, & tanquam desperatissimos damnas, antequam finiant istam vitam, agant poenitentia, & inue-
niant

niant veram vitam in futuro? Proinde fratres, etiam ad hoc vos admoneat, quod ait Apostolus: *Nolite ante tempus quicquam iudicare. *To. 10. de ver. Dom. ser. 11.*

Promitto vobis filioli, & certus sū, quia in hac die, si quis ex corde poenituerit, & ad vomitū peccati reuersus nō fuerit, quodcunq; petierit dabitur ei, tātūm in fide *non dubitet, delectationem nō reperat. Hodie totius mundi peccatum tollitur, & peccator desperat. *Tom. 10. de temp. serm. 7 Item ser. 181. cap. 14. & 16.*

VII. Iustificatum absque speciali privilegio Dei, peccata omnia, præsertim venialia, in tota vita vitare non posse.

Contendunt esse in hac vita, vel fuisse iustos, nullū habentes omnino peccatum. Qua præsumptione apertissimæ orationi Dominicæ contradicunt, in qua omnia membra Christi *Dimitte nobis debita nostra.* veraci corde & quotidianis vocibus clamant. Videamus ergo, quid etiam in hoc Cyprianus in Domino gloriosissimus senāerit, quid ad instruendas Ecclesias, nō utique Manichæorum sed Catholicorum, non solum dixerit, verū etiam literis memoriæque mādauerit, in epistola de opere & eleemosynis agnoscimus. Itaque fratres, inquit, dilectissimi diuinæ indulgētiae salubre munus, ut emundandis purgandisque peccatis nostris, qui sine aliquo conscientiae vulnere esse non possumus, medelīs spiritualibus vulnera nostra curemus. Neque quisquam sic sibi de puro atque immaculato pectore blandiatur, ut innocentia sua fretus, medicinam non putet adhibendam esse vulneribus, cū scriptum sit: *Quis gloriabitur castum se habere cor, aut quis gloriabitur, mundum se esse à peccatis? Et iterum in epistola Ioannes ponat, & dicat: *Si dixerimus, quia peccatum nō habemus, nos ipsos decipimus. & veritas in nobis nō est. Si autem nemo sine peccato esse potest, & qui quis se inculpatum dixerit, aut superbus, aut stultus est, cū scia non deesse sanatis quædam postmodum vulnera dedit curandis denuò saluandisque vulneribus remedia salutaria, Et paulo post. Cum avaritia, inquit, nobis, cum impudicitia, cum ira, cum ambitione cōgres-

*1. Cor. 4.

*Iac. 1.

*Matth. 6.

Cyprianus de opere & eleemosynis.

*Prou. 20.

*1. Ioan. 1.
Quisquis se inculpatum dixerit, aut superbus, aut stultus est.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

fit est, cum carnalibus vitiis, cum illecebris secularibus assidua & molesta luctatio est: obsessa mens hominis, & undique Diaboli infestatione vallata, vix occurrit singulis, vix resistit: Si auaritia prostrata est, exurgit libido: Si libido compressa est, succedit ambitio: si ambitio contempta est, ira exasperat, inflat superbia, violentia inuitat, inuidia concordiam rumpit, amicitiam scelus abscindit: cogeris maledicere, quod diuina lex prohibet: compelleris iurare, quod non licet. Tot persecutiones animus quotidie patitur, tot periculis pectus urgetur, & delectat hic inter Diaboli laqueos diu stare, cum magis concupiscendum & optandum ad Christum subueniente velocius morte properare. *To. 7. cont. duas Epist. Pelag. lib. 4. cap. 10.*

Quid ipsi arietes, quid ipsi Apostoli, de quorum prole dicitur, ** Afferte Domino filios arietum?* Ex his Paulus est, qui dicit ** non se esse perfectum*: Non quia iam acceperim, inquit, aut iam perfectus sim. Denique fratres, ut cito agnoscat, ipsi didicerunt orare quod oramus, ipsis data est regula postulandi à iurisperito coelesti. Sic orate, inquit: Et cum quaedam praemisisset, posuit & hoc, ut dicerent arietes nostri, duces ouium, & praecipua membra pastoris & congregatores vnius gregis: ipsi didicerunt dicere: ** Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*: non dixerunt, Gratias tibi qui dimisisti nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: sed dimitte, sicut & nos dimittimus. Orabant autem utique iam fideles, iam Apostoli: iam ista oratio Dominica magis fidelibus datur. Si debita illa tantummodo dicerentur, quae per Baptismum dimittuntur, Catechumenis congrueret magis orare: Dimitte nobis debita nostra. Dicant ergo Apostoli, dicant: ** Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Et cum eis dictum fuerit, quare hoc dicitis? quae debita vestra? Respondeant, ** Quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Tom. 8 Psal. 142*

Et erit quisquam nostrum, qui audeat dicere, iustus sum? Puto enim hoc esse, iustus sum, quod est, peccator

non

** Psal. 28.*

** Philipp. 3.*

** Matt. 6.*

Apostoli orare iubentur

Dimitte nobis debita nostra,

ergo neque illi sine

peccato.

** Ibidem.*

** Psal. 142.*

non sum. Si audes hoc dicere, occurrit tibi Ioannes. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non est* Tom 10. de verbis Apostoli, *serm. 16.* 1. Ioan. 1.

CIRCA illud: Et non intres in iudicium cum seruo tuo. *Psal. 142.*

Quid vultis mecum in iudicio contendere? Omnes dereliquistis me, dicit Dominus: Quid vultis mecum in iudicium intrare, & vestras iustitias comemorare? Commemorare iustitias vestras, ego noui facinora vestra. Quomodo approbabo iustitiam, vbi damnabo superbia? Merito iste humilis in corpore Christi discens à capite, quoniam mitis est, & humilis corde: *Ne intres in iudicium cum seruo tuo.* Non litigemus, nolo tecum habere causam, vt ego proponam iustitiā meā, tu conuincas iniquitatem meam. Ne intres in iudicium cum seruo tuo. Quare hoc? Quare timet? Quoniam non iustificabitur coram te omnis viuens. *To. 8. in Psalm. 142.* Hierem. 2. Matth. 11. Psalm. 142.

Non ait Augustinus vel Dauid: Non iustificabitur in conspectu tuo omne opus viuentis, sed omnis viuens: est enim aliquod opus viuentis bonum, quod diuinum iudicium ferre valeat, iuxta illud Pauli. 1. Cor. 3. Si cuius opus manserit, mercedem accipiet.

Nemo hīc viuit sine peccato, & hoc alius magis, alius minus: Optimus autem est, qui minimum. *Tom. 2. epist 29 ad Hieronymum.* Optimus in hac vita est, qui minimū peccat.

Excepta itaq; sancta virgine Maria, de qua propter honorem Domini, nullam prorsus cū de peccatis agitur, habere volo quæstionē: inde enim scimus, quod d ei plus gratiæ collatum fuerit, ad vincendum omni ex parte peccatum, quia cōcipere ac parere meruit eum, quem cōstat nullum habuisse peccatum. Hac ergo virgine excepta, si omnes illos sanctos (*qui in Scripturis iuste vixisse referuntur*) & sanctas cū hīc viuerent, cōgregare possemus, & interrogare, vtrum essent sine peccato, quid fuisse responsuros putamus? vtrum hoc quod (*Pelagianus*) dicit, an quod Ioannes Apostolus? Rogo vos: quātalibet fuerint in hoc corpore excellētia sanctitatis, si hoc interrogari potuissent, vna voce

Joann. 1.

clamaſſent: Si dixerimus, quia peccatum nō habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis nō eſt To 7 de nat. & gr. c. 36. Huc pertinent & pleraq; testimonia ſequentis artic. V I I I. Oratione, ieiunio & eleemoſyna, quæ à fidelibus ſiunt, expiari quotidiana delicta.

Triareme-
dia cōtra quo-
tidiana pecca-
ta, eleemoſy-
na, ieiunium
& oratio.

EXercete vos in eleemoſynis, in ieiunijs, in oratio-
nibus. His. n. purgantur quotidiana peccata, quæ
nō poſſunt niſi ſurrepere in animā, propter fragi-
litatē humanā. Noli illa contēnere, quia minora ſūt,
ſed time, quia plura ſunt. Et paulò poſt: Sed dicturi eſtis,
& quis poteſt ſine iſti? Ne hoc diceres, quæ habere ne-
mo non poteſt. Deus miſericors videns noſtram fragi-
litate, poſuit contra remedia. Quæ remedia? Elee-
moſynarum, ieiuniorum, orationum: ipſa ſunt tria.
Tom. 9. de decem chordis, c. 11.

Matth. 6.

Quicquid parit nunc iſta concupiſcentia, ſi non ſint
illi partus, qui non ſolūm peccata, verūm etiā crimi-
na nuncupantur, pacto illo quotidianæ orationis, ubi
dicimus: *Dimittite nobis debita noſtra, ſicut & nos dimitti-
mus*: & eleemoſynarū ſinceritate mundantur. Et paulò
poſt: Multi quippè baptizati fideles ſunt ſine crimine:
ſine peccato autē in hac vita neminem dixerim, quan-
talibet Pelagiani, quia hæc dicimus aduerſum nos in-
ſentur & dirumpantur inſania: non quia peccati ali-
quid remaneat, quod in baptiſmate non remittatur,
ſed quia in nobis, in huius vitæ infirmitate manētibus
quotidiè fieri non quieſcunt, quæ fideliter orātibus &
miſericorditer operantibus quotidie remittātur. Hæc
eſt fidei Catholicæ ſanitas. Tom. 7. contra duas epiſt. Pe-
lag. lib. 1. c. 14 Ser. eſt inſignis de eleemoſynis ad hunc locum
penè totus pertinens in addit. Louaniensi, num 33.

Quotidiana
peccata ora-
tionibus &
operibus mi-
ſericordiæ
tolluntur.

Opera miſeri-
cordiæ ſalu-
bria remedia
cōtra reatum
& vincula
peccatorum
à Domino
ordinata.
Luc. 6.

Tales itaq; nos (peccatores ſcilicet) Dominus futuros
præuidens, quædam ſalubria remedia contra reatū &
vincula peccatorum, etiā poſt baptiſmum dare ac va-
lere dignatus eſt, opera ſcilicet miſericordiæ, cū ait:
Dimittite & dimittetur vobis: date, & dabitur vobis. Quis
enim cū aliqua ſpe adipiſcendæ ſalutis æternæ de hac
vita migraret, manente illa ſententia, quòd quicunq;
totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus
eſt om-

Iac. 2.

est omnium reus, nisi post paululum sequeretur: Sic loquimini, & sic facite, tanquam per legem libertatis incipientes iudicari? Iudicium enim sine misericordia illi, qui non facit misericordiam. Superexaltat autem misericordia iudicio. *Tom 7. de peccatorum meritis & remiss. lib. 2. c. 3.*

Ad omnia, quæ utili misericordia fiunt, valet quod Dominus ait: *Date eleemosynā, & ecce omnia munda sunt vobis.* Non solum autē qui dat esurienti cibum, sitienti potum, nudo vestimentum, peregrināti hospitium, fugienti latibulum, ægro vel incluso visitationem, captiuo redemptionē, debili subuectionē, cæco deductionem, tristi consolationem, non sano medelam, errāti viam, deliberanti consilium, & quod cuiq; necessariū est indigenti: verū etiam & qui dat veniam peccāti, eleemosynam dat: & qui emendat verbere, in quē potestas datur, vel coercet aliqua disciplina, & tamē peccatum eius, quo ab illo læsus est aut offensus, dimittit ex corde vel orat, vt ei dimittatur, non solum in eo q̄ dimittit, atque orat, verū etiam in eo quod corrigit, & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemosynā dat, qui misericordiam præstat. Multa enim bona præstantur inuitis, quando eorum cōsulitur utilitati, non voluntati: quia ipsi sibi inueniuntur esse inimici, amici verò eorū potius illi, quos inimicos putant & reddūt errando mala pro bonis, cū reddere mala Christianus non debeat pro malis. Multa itaque sunt genera eleemosynarum, quæ cū facimus adiuvamur, vt dimittantur nobis nostra peccata. *Tom. 3. Enchir. c. 72.*

Mundātur (impj) & eleemosynis ab illo, qui ait: *Date eleemosynam. & ecce omnia munda sunt vobis.* Mundātur ipsa, quæ supereminet omnibus caritate, ab illo q̄ per Apostolū Petrum dixit: *Caritas cooperit multitudinem peccatorum;* quæ vna si adsit, omnia illa recta sūt: si autem desit illa, omnia frustra fiunt. Hæc verò vnde sit, audi docentem Apostolum * Caritas, inquit, Dei, diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. *Tom. 7. cont. Cresconium Gram. li. 2. c. 12.* *Simile quid habes de perfectione iustitiæ, ultra medium.*

Luc. 11.

Multa eleemosynarum genera, quæ cū facimus, adiuvamur, vt dimittantur nobis nostra peccata.

Luc. 11.

Mundantur impj eleemosynis, mundātur ipsa, quæ supereminet omnibus, caritate.

1. Pet. 4.

Rom. 5.

Præ-

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Tob. 4.

*Eleemosynæ
nō sinunt ire
in tenebras.*

*Peccata le-
uiora miseri-
cordiæ sacri-
ficijs expian-
tur.*

Eccl. 3.

Eccl. 29.

Dan. 4.

Matt. 25.

Matt. 25.

*Eleemosynæ
valent ad
priora delenda
peccata.*

Præcipiebat (*Tobias filio*) vt eleemosynas faceret indigentibus, & docebat dicēs: *Fili eleemosyna nō sinunt ire in tenebras.* Consilium percipiendæ atq; obtinendæ lucis cæcus dabat. Eleemosynæ, inquit, non sinunt ire in tenebras. Si ei filius responderet, miratus: Quid ergo pater tu eleemosynas non fecisti, vt modò cæcus loquaris? tu nūc nōne in tenebris es, qui mihi dicis, eleemosynæ non sinunt ire in tenebras? nouerat ille, de qua luce doceret filium, nouerat in interiore homine quod videbat. Filius patri porrigebat manū, vt ambularet per terram, & pater filio, vt habitaret in coelo. *Tom. 1. de verbis Domini serm. 18. circa medium.*

Quicquid post eā, quæ fit in baptismo, ablutionem peccatorum, in hac vita manendo peccamus, etiam si non tale sit, quod à diuinis remouere compellat altaribus, non dolore sterili, sed misericordiæ sacrificijs expiatur *Tom. 2. epist. 54. ad Macedonium.*

Scriptum est: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. Item scriptum est: Include eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa pro te deprecabitur Dominum. Item scriptum est: Consilium meum audi rex, & peccata tua eleemosynis redime. Et alia multa sunt diuini eloquij documenta, quibus ostenditur multum valere eleemosynam ad extinguenda & delenda peccata. Proinde illis quos damnaturus est, imò plus illis quos coronaturus, solas eleemosynas imputabit, tanquam dicens: Difficile est, vt si examinem vos, & appendā vos & scruter diligētissimè facta vestra, nō inueniā vnde vos damnem: sed ite in regnū. Esuriui. n. & dedistis mihi manducare, &c. Non ergo itis in regnū, quia nō peccastis, sed quia vestra peccata eleemosynis redemistis. *In additione Louanienfi. ser. 33.*

Ideo Dominus & dextris eleemosynas ab eis factas, & sinistris non factas se imputaturum esse prædixit, vt hinc ostenderet, quantum valeant eleemosynæ ad priora delenda, non ad perpetua impune committenda peccata. *Tom. 5. de Ciuit. Dei, libr. 21. c. 27. Vide & tom. 3. in Enchirid. c. 69.*

Oratio verò quotidiana, quā docuit ipse Dominus, vnde

vnde & dominica nuncupatur, delet quidem quotidiana peccata, cum quotidie dicitur: Dimitte nobis debita nostra, quando id quod sequitur non solum dicitur, sed etiam fit, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Sed quia fiunt peccata, ideò dicitur, non ut ideò fiant, quia dicitur. Per hanc enim nobis voluit Saluator ostendere quatumlibet iuste in huius vitæ caligine atque infirmitate viuamus, non nobis deesse peccata, pro quibus dimittendis debemus orare, & ijs qui in nos peccant, ut & nobis ignoscatur, ignoscere. *Ibid.*

Matth. 6.

Luc. 11.

Oratione dominica deletur quotidiana peccata.

Cum baptizati fueritis, tenete viam bonam in præceptis Dei: ut baptismum custodiat is usque in finem. Non vobis dico, quia sine peccato hic viuetis: Sed sunt venialia, sine quibus vita ista non est. Propter omnia peccata baptismus inuentus est: propter leuia, sine quibus esse non possumus, oratio inuenta. Quid habet oratio? Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Semel abluimur baptismate, quotidie abluimur oratione, sed nolite illa committere, pro quibus necesse est, ut à Christi corpore separemur quod absit à nobis. Illi enim, quos videtis agere poenitentiam, scelera commiserunt, aut adulteria, aut aliqua facta immania: inde agunt poenitentiam. Nam si leuia ipsorum peccata essent, hæc quotidiana oratio delendo sufficeret. Ergo tribus modis dimittuntur peccata in Ecclesia, in baptismate, in oratione, in humilitate maioris poenitentiae: tamen Deus non dimittit peccata nisi baptizatis. *Tom 9. de symbolo ad Catechum. lib. 1. c. 6.*

Sunt peccata venialia, sine quibus vita ista non est.

* Matth. 6.

Semel abluimur baptismate, quotidie abluimur oratione.

Matth. 6.

Sunt quædam peccata venialia, quæ oratione Dominica quotidie soluuntur, cum dicitur: *Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Et hæc ut idem ait, non sunt ad mortem. Alia verò quæ sunt ad mortem, non sic, sed per fructus poenitentiae soluuntur. *Tom. 4. de vera & falsa poenitentia, c. 4.*

Peccata mortalia non sola oratione, sed per fructus poenitentiae soluuntur.

Parum attendit (*Pelagius*) cum sit acutissimus, non frustra etiam iustos in oratione dicere: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: Dominumque Christum, cum eandem orationem docendo explicuisset, veracissime subdidisse. Si. n. dimiseritis

Matth. 6.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Beneficio ora-
tionis conce-
ditur homini-
bus mori sine
peccato.

seritis peccata hominib⁹, dimittet vobis pater vester
peccata vestra. Per hoc enim quotidianum spiritale
quodammodo incensum quod ante Deū in altari cor-
dis, quod sursum habere admonemur, infertur, etiam-
si non hic viuatur sine peccato, licet mori sine pecca-
to: dum subinde venia deletur, quod subinde igno-
rantia vel infirmitate committitur. *Tom. 7. de natura
& gratia, c. 35.*

IX. Non esse, nisi in Ecclesia Catholica remissio-
nem peccatorum.

Remissione
peccatorum
eruiamur à po-
testate spiri-
tus immundi,
vt templum
efficiamur

Spirit. sancti.
Matth. 12.

Marc. 3.

Luc. 11.

1. Cor. 6.

Io. m. 20.

Matth. 12.

Luc. 12.

Peccatum im-
pœnitentiæ
contrarium
est dono re-
generationis

vel reconcilia-
tiōis, quæ fit
in Ecclesia
per Spiritum
sanctum.

Quare præsi-
des Ecclesiæ
tempora con-
stituunt pœ-
nitentiæ.

Psal. 37.

Remissio peccatorum quoniā non datur nisi in Spi-
ritu sancto, in illa Ecclesia tantummodo dari po-
test, quæ habet Spiritum sanctum. Hoc enim fit remis-
sione peccatorum, ne princeps peccati spiritus, qui in
seipsum diuisus est, regnet in nobis, vt eruti à potesta-
te spiritus immundi, templum deinceps efficiamur
sancti spiritus: à quo mundamur accipiendo indulgen-
tiam, ipsum accipiamus habitatorem, ad faciendā, au-
gendā, perficiendamque iustitiam. *Tom. 10. de verbis
Domini, Serm. 11. circa finem.*

*Accipite Spiritum sanctum, si cui dimiseritis peccata,
dimittuntur ei: id est, si pœnituerit eū, accipiet per hoc
donum remissionem omnium peccatorū: simul & hu-
ius, quod verbum dixit contra filium hominis: quia
peccato ignorantiae, siue contumaciæ, vel cuiuscunq;
blasphemiae, nō addidit peccatum impœnitentiæ cō-
tra donum Dei, & gratiam regenerationis, vel recon-
ciliationis, quæ fit in Ecclesia Spiritu sancto. Ibid.*

Verū quia plerunq; dolor alterius cordis occul-
tus est alteri, neq; in aliorum notitiam per verba vel
quæcunque alia signa procedit, cū sit coram illo, cui
dicitur: *Gemitus meus à te non est absconditus*: rectè con-
stituuntur ab ijs, qui Ecclesiæ prælunt, tempora pœni-
tentiæ, vt fiat etiam satis Ecclesiæ, in qua remittuntur
ipsa peccata: extra eam quippe non remittuntur. Ipsa
namq; propriè Spiritum sanctum pignus accepit, sine
quo non remittuntur vlla peccata, ita vt quibus di-
mittuntur, consequantur vitam æternam. *Tom. 3. En-
chirid. c. 65. Idem docet c. 83.*

Sms

Sine Spiritu sancto non remitti vlla peccata cōstat: tum quia nulli remittuntur peccata, nisi infundatur gratia, & detur Spirit. Sanct. tum quia nullus remittere potest peccata, nisi legitimam habeat potestatem, quæ sine dubio à Spiritu S. est, qui per ipsam consulit fidelium salutem. Nō autem necessum est, ministrum Ecclesiæ Spiritum sanctum habere in se per gratiam habitantem, vt peccata remittat quod manifesto constabit ex lib. 3 c. de Sacramento ordinis & c. de Sacramento pœnitentiæ.

Sic & peccata quia præter Ecclesiam non dimittuntur, in eo spiritu dimitti oportebat, quo in vnū Ecclesiā congregatur. Deniq; si quenquam extra Ecclesiam suorū pœniteat peccatorum, & huius tãti peccati, quo alienus est ab Ecclesia Dei, cor impœnitens habeat, qd ei prodest illa pœnitentia, cum isto solo peccato verbū dicat cōtra Spiritum sanctum, quo extraneus est ab Ecclesia, quæ accepit hoc donum, vt in ea in Spiritu sancto fiat remissio peccatorum? Tom 10. de verbis Domini, Sermone 11. His consentanea sunt quæ primo libro citantur, c. 6.

Libet huc subscribere verba eiusdem Augustini in fine eiusdem sermon. 1. de verbis Domini, ne quis infidelis fortè suspicetur ab Ecclesia sacerdotibus non remitti peccata, nisi spiritū sanctū in se habeant inhabitantē. Ad quam (inquit) congregationem Ecclesiæ etiam si per malū Clericum, sed tamen Catholicū ministrum reprobū & fīclum, aliquis accesserit, corde nō fīcto, in ipso sancto Spiritu remissionem accipit peccatorū: qui spiritus in sancta Ecclesia, etiā isto tempore, quo velut area cum palea trituratur, sic operatur, vt nullius veram confessionem aspernetur, nullius simulatione fallatur, atq; ita reprobos fugiat, vt etiam per eorum ministerium, probos colligat.

X. Quomodo peccata in spiritum sanctum, in Ecclesia non dimittantur.

Qui verò in Ecclesia remitti peccata non credens, contemnit tantā diuini muneris largitatem, & in hac obstinatione mentis diē claudit extremum, reus est illo irremissibili peccato in Spir. sanctum, in quo

Chri.

Ei qui separatus est ab Ecclesia, nihil prodest peccatorum suorum qualiscunq; pœnitentia, nisi simul eius separationis ipsum pœniteat.

Matt. 12.

Marc. 3.

Luc. 12.

Matt. 12.

Marc. 3.

Luc. 12.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Christus peccata dimittit. Tom. 3. in Enchirid. cap. 83.

Cum fusè exposuisset, quæ sit blasphemia, quod verbum in Spiritum sanctum, quod nec hic nec in futuro remittitur.

Spiritu sancto Dei populus in unum congregatur: spiritus vero immundus in seipsum diuisus est.

Matth. 12. Marc. 3. Luc. 11. Impœnitentia est Spiritus blasphemia. Rom. 2. Matth. 16. Matth. 12. Marc. 3. Luc. 12. Matth. 3. & 4. Luc. 4. Impœnitentia vsq; ad mortem, impedit remissionem peccatorum, & in hoc seculo, & in futuro. Pœnitentia impetrat remissionem peccatorum.

inquit. In Spiritu enim sancto, quo in vnum Dei populus congregatur, eiicitur spiritus immundus, qui in se ipsum diuisus est. Contra hoc donum gratuitum, contra istam Dei gratiam loquitur cor impœnitens. Ipsa ergo impœnitentia est Spiritus blasphemia, quæ non remittetur, neque in hoc seculo, neq; in futuro. Contra Spiritum enim sanctum, quo baptizantur, quorum peccata omnia dimittuntur, & quem accepit Ecclesia, vt cui dimiserit peccata, dimittantur ei: verbum valde malum, & nimis impium, siue cogitatione, siue etiam lingua sua dicit: quem patientia Dei cum ad pœnitentiam adducat, ipse secundum duritiã cordis sui & cor impœnitens, thesaurizat sibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicii Dei, qui reddet vni cuique secundum opera eius. Hęc ergo impœnitentia: sic enim vno aliquo nomine possumus vtcunq; appellare, & blasphemiã, & verbum contra Spiritum sanctum, quod remissionẽ non habet in æternum: hæc inquã, impœnitentia, contra quã clamabat & præco & iudex, dicentes, Pœnitentiã agite, appropinquabit enim regnum cœlorum: contra quã Dominus os euangelicæ prædicationis aperuit, & contra quã ipsum Euangelium in toto orbe prædicandũ esse prædixit: vbi posteaquam resurrexit à mortuis, ait discipulis: Oportebat pati Christum, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiã & remissionem peccatorum, per oēs gentes, incipientibus ab Hierusalẽ. Hęc omnino impœnitentia nõ habet remissionem, neq; in hoc seculo, neq; in futuro, quia pœnitentia impetrat remissionem in hoc seculo, quæ valeat in futuro. To. 10. de verbis Domini. serm. 11.

Si nec paganis, nec Hebræis, nec hæreticis aut schismaticis nondũ baptizatis ad Baptismum Christi aditus clauditur, vbi condemnata vita priore, in melius commutentur, quamuis Christianitati & Ecclesiæ Dei aduersantes, antequam Christianis Sacramentis abluerentur, etiam Spiritu sancto quanta potuerunt infestatione

tionem restiterunt, si etiam hominibus qui usque ad Sacramentorum perceptionem veritatis scientiam ceperunt & post hæc lapsi Spiritui sancto restiterunt ad sanitatem redeuntibus, & pacem Dei poenitendo quærentibus, auxilium misericordiæ non negatur, si deniq; de illis ipsis, quibus blasphemiam in Spiritum sanctum ab eis prolatam Dominus obiecit, si qui resipiscentes ad Dei gratiam confugerunt, sine vlla dubitatione sanati sunt: quid aliud restat, nisi ut peccatum in Spiritum sanctum, quod neque in hoc seculo, neq; in futuro dimitti Dominus dicit, nullū intelligamus, nisi perseuerantiam in nequitia, & malignitate, cum desperatione indulgentiæ Dei? Hoc est enim gratiæ illius & paci resistere. *Tom. 4. exposit. in epist. ad Rom. inchoata, versus finem.*

Matt. 12.

Marc. 3.

Luc. 12.

Peccatum in

Spiritum sanctum,

perse-

uerantia in

nequitia cū

desperatione

venit.

Quisquis igitur reus fuerit impoenitentia contra Spiritū, in quo vnitas & societas cōmunionis congregatur Ecclesiæ, nunquam illi remittetur, quia hoc sibi clausit, vbi remittitur: & meritò dānabitur cum spiritu, quia in seipsum diuisus est, diuisus & ipse cōtra Spiritum sanctum, qui in seipsum diuisus non est. *Tom 10. de verbis Domini, Serm 11 Lege totum sermonē. Præterea To. 2. ep 50 ad Bonifacium comitem, circa finem. Itē To. 7. contra Cresconium Gramma. libr. 4. c. 8. Videtur Augustinus in ea sentētia fuisse, li. 1. de serm Domini in monte versus finē, ut crederet peccatum in Spiritum sanctū simpliciter esse irremissibile, sed retractat sententiā, lib. 1. retr. c. 19.*

Quare impœ-

nitentia non

remittatur.

CAPVT SEPTIMVM DE DIS- CRIMINE LEGIS VETE- ris & Euangelij.

1. Legem veterem eandem cum veteri Testamento esse.

EDucto populo in monte Sina (Moses) diuinit⁹ acceptam tradidit legem, & vetus dicitur testamentum: quia promissiones terrenas habet: & per Iesum Christū futurū fuerat Testamentum nouum, quo regnum cœlorum promitteretur. Hūc enim ordinem seruari oportebat, sicut in vnoquoque homine, qui in Deum proficit, id agitur, quod ait Apostolus, ut non

Exod. 19.

20.

Quare vetus

Testamētum

prius tēpore

quam nouū.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

1. Cor. 15. fit prius, quod spiritale est: sed quod animale, postea spiritale. *Tom. 5 de Ciuitat. Dei, lib. 18. c. 11.*

Per legem ve-
terē non abo-
litio, sed cog-
nitio peccati. Per Moſen reuelatum eſt Teſtamentum vetus, per quem data eſt lex ſancta & iuſta & bona, per quam fieret non abolitio, ſed cognitio peccati, qua conuincerentur ſuperbi, ſuam iuſtitiam volentes conſtituere, Rom. 7. quaſi diuino adiutorio non egentes, & rei facti litere, Rom. 10. confugerent ad gratiæ ſpiritum, non ſua iuſtitia iuſtificandi, ſed Dei, hoc eſt, quæ illis eſſet ex Deo. *Tom. 7. contra duas epistoſas Pelagianorum, libr. 3 c. 4. lege totum caput.*

Exod. 19. Regnum cœlorū illi populo fuiſſe promiſſum, non
& 20. legimus in ijs quæ promiſſa ſunt lege data per Moſen
Lex data per in mōte Sina, quod propriē vetus dicitur Teſtamentū,
Moſē propriē quod præfiguratum dicit Apoſtolus per ancillam Sa-
vetus dicitur ræ, & filium eius, ſed & ibi figuratum eſt & nouum per
Teſtamentū. ipſam Saram & filium eius. *Tom. 1. Retractationum,*
Gal. 4. *lib. 1. c. 22.*

Deobus mo- Vbi autem dixi (*nempe lib 2. de doctrin. Chriſt. c. 8. ubi*
dis accipiunt *libri Canonici recensentur.*) His quadraginta quatuor li-
Teſtamentū. bris, Teſtamenti veteris terminatur auctoritas, ex cō-
Gal. 4 ſuetudine, qua iam loquitur Eccleſia, vetus Teſtamen-
Exod. 19. tum appellaui. Apoſtolus autem non videtur appel-
lare vetus Teſtamentum, niſi quod datum eſt in mon-
te Sina. *Ibid. lib. 2. c. 4.*

*I 1. Euangelij nomine non eſſe nudam promiſſionem vi-
tæ æternæ intelligendam.*

**Quid ſit Chri-
ſtum euan-
gelizare.**

HOc eſt euangelizare Chriſtum, non tantūm dice-
re, quæ ſunt credēda de Chriſto, ſed etiam quæ ob-
ſeruanda ei, qui accedit ad compagē corporis Chriſti:
imò verò cūcta dicere, q̄ ſunt credenda de Chriſto, nō
ſolūm cuius ſit Filius, vnde ſecundūm Diuinitatē, vn-
de ſecundūm carnem genitus, quæ perpeſſus & quare,
quæ ſit virtus reſurrectionis eius, quod donū ſpiritus
promiſerit dederitq; fidelibus: ſed etiam qualia mem-
bra, quibus ſit caput, quærat, inſtituat, diligat, liberet,
atque ad æternam vitam honoremq; perducatur. Hæc
cū dicuntur, aliquando breuius atque conſtrictius,
aliquan-

aliquando latius & vberius Christus euangelizatur, & tamen non solum quod ad fidem, verum etiam quod ad mor- s fidelium pertinet, non pratermittitur To. 4: de fide & operibus. c. 9.

Augustin. Certè interrogasti te ipsum velut ex persona nostra, vtrū acciperes Euangelium: & respondisti, maxime. Rursusq; interrogasti, vtrum acciperes Christum natum: & respondisti, Non ita est: Hanc scilicet causam subiiciens, quia generatio Christi nō pertinet ad Euangelium. Quid ergo respondebis Apostolo dicenti,

Memor esto Christum I. sum resurrexisse à mortuis ex semine David secundū Euangelium meum?

2. Tim. 2:

Vides certè quam nescias, vel te nescire lingas, quid sit Euang. nec ex doctrina Apost. sed ex vestro errore nomines Euāg.

Aut si hoc appellas Euan. q; Apost. appellauerūt, aberas ab Euāgelio, qui non credis Christū ex semine Da-

1. Cor. 15.

uid: quod Apostolus secundū suum Euangelium prædicari testatus est. Quod autem erat Apostoli Pauli E-

Non ergo Euangelium tantū est læta annūciatio, quod Christ⁹ sit expiator

uangelium, hoc etiam cæterorum Apostolorū, & omnium fidelium desperatorum tanti Sacramenti. Hoc enim alibi dicit, *Sine ergo ego siue illi siue prædicamus, & sic credidistis.*

& receptor

Non enim omnes illi Euangelium conscripserunt, sed tamen omnes Euangelium prædicauerunt. Narratores quippè originis, factorum, dictorum

noster: sed originē, facta,

passionum Domini nostri Iesu Christi, propriè dicti sunt Euangelistæ. Nam & ipsum nomen si quæramus

dicta. & passionē eiusdē

quid Latine interpretetur, bonum nuncium dicitur Euangelium, vel bona annūciatio. Quod quidē cum ali-

redemptoris

quid bonum annūciatur, semper dici potest: propriè tamē hoc vocabulum obtinuit illa quam dixi annun-

continet, sub

ciatio saluatoris. Tom. 6 contra Faustum, lib. 2. cap. 2.

quibus etiam

Inter omnes diuinas auctoritates, quæ sanctis literis continentur, Euangelium meritò excellit. Quod e-

præcepta, Sa

nim lex & prophetæ futurum prænuñciauerunt: hoc redditum atque completum in Euangelio demon-

cramenta &

stratur. Cuius primi prædicatores Apostoli fuerunt, qui Dominum ipsum & Saluatorem nostrum I E-

consilia mani

S V M Christum etiam præsentem in carne viderunt.

festum est

contineri.

Euangelij

excellentiā

Confessionis Augustiniana Lib. II.

runt. Cuius non solum ea, quæ ex ore eius audita, vel ab illo sub oculis suis operata, dicta & facta meminerant: verum etiam quæ priusquam illi per discipulatum adhererant, in eius natiuitate, vel infantia, vel pueritia, diuinitus gesta, & digna memoria, siue ab ipso, siue à parentibus eius, siue à quibuscumque alijs certissimis indicijs, & fidelissimis testimonijs, requirere & cognoscere potuerunt, imposito sibi Euangelizandi munere, generi humano annunciare curarunt. *Tom. 4. de consensu Euangelistarum, lib. 1. c. 1.*

III. Euangelium esse Legem nouam & Testamentum nouum.

HOC quod sequitur: Virgam virtutis tuæ emitte Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum: ita clarum est, ut non solum infideliter, & in-fœliciter, sed etiã impudenter negetur. Et ipsi quippè fatentur inimici, ex Sion missam fuisse legem Christi, quod Euangelium nos vocamus, & eam virgam virtutis eius agnoscimus. *Tom. 5. de Ciuitate Dei, libr. 17. c. 17.*

Spiritum sanctum dari post resurrectionem Christi oportebat in ea ciuitate, ex qua debuit incipere lex secunda, hoc est, Testamentum nouum. Prima enim data fuit lex in monte Sina per Moysen, quod Testamentum vocatur vetus. De hac autem, quæ per Christum data est, prædictum est: Ex Sion lex prodiet; & verbum Domini ex Hierusalem. *Ibid. lib. 18. c. 54.*

Ex Sion enim lex prodiet, & verbum Domini ex Hierusalem. Ibi enim veniens de super secundum Domini promissionem Spiritus sanctus, quos tunc vna domus cõtinebat, impleuit, & loqui linguis omnium gentium fecit: & inde exierunt prædicare Euangelium in notitiã omnium gentium. Sicut enim lex illa, quæ processit de monte Sina quinquagesimo die post celebratum Pascha conscripta est digito Dei, quo significatur Spiritus Sanctus: ita lex ista quæ processit de Sion & Hierusalẽ, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis sanctorum Euangelistarum scripta est per Spiritum sanctum quinquagesimo die post verum Pascha passionis & resurrectionis Domini Christi. *Tom. 6. Orat. cont. Iud. 6. 7.*

Illud

Illud quantum potes diligenter attende, quod tãto molimine conor ostendere. Cũ Testamentũ nouum Propheta promitteret, non secundũ Testamentum, quod prius factum est populo Israel ex Aegypto liberato, nihil eũ de sacrificiorum, vel quorumcunq; Sacramentorum commutatione dixisse, quanuis & ipsa sine dubio fuerat secutura, sicut secutã videmus, quod multis alijs locis eadẽ prophetica Scriptura testatur: sed tantummodo istam commendasse distantia, quod leges suas daturus esset Deus in mentem eorum, qui pertinerent ad hoc Testamentum, & eorum Scripturas in cordibus. Vnde Apostolus* sumpsit nõ attramento, sed spiritu Dei viui, nõ in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. *Tom. 3. de spiritu & litera, c. 25.*

Proinde quia lex sicut alibi dicit, prauaricationis gratia posita est, i. litera ista extra hominẽ scripta, ppter ea eam & ministrationem mortis, & ministratio nem damnationis appellat. Hanc autem, id est, nouum Testamentum, ministrationẽ spiritus, & ministratio nem iustitiæ dicit, quia per donum spiritus operamur iustitiã, & à prauaricationis damnatione liberamur. Ideò illud euacuatur, hoc manet: quoniã terrenus pædagogus auferetur, cũ timori successerit charitas. *Ibid. c. 18.*

Sicut ergo lex factorum scripta in tabulis lapideis, mercesq; eius terra illa promissionis, quã carnalis do mus Israel, cũ ex Aegypto liberata esset, accepit, per tinet ad Testamentũ vetus: ita lex fidei scripta* in cor dibus, mercesque eius species contemplationis quam spiritalis domus Israel ab hoc mundo liberata perci piet, pertinet ad Testamentum nouum *Ibid. c. 24.*

Inchoatio quædã facta est, sub pædago, vt magi stro perfectio seruaretur, cũ tamẽ idem Deus, & pæ dagogum paruulis dederit legem illã scilicet per ta mulum suum, & magisteriũ grandioribus: id est, Euã gelium per vnicum suum. *Tom. 4. 83. questionum. q. 53.* à docẽte tra dita: quo modo non tam lex noua, quàm scriptura vel doctrina, quæ ad legem no uam pertineat, appellanda est. Atq; hæc quidem Scriptura, siue doctrina, si cum viuificante spiritu coniuncta non fuerit, non minus occidit & inflat, quàm veteris Testamenti litera.

* *Hiere. 31.*
In Testamẽ to nouo secu tura fuerat sacrificiorum & Sacramẽ torum com mutatio.
* *2. Cor. 3.*
Gal. 3.
2. Cor. 3.
Lex nra st ue nouum Testamẽtum dicitur mini stratio spiri tus vel ius titiæ.

Gal. 3.
Exod. 31.
Exod. 33.
Ierem. 31.
2. Cor. 3.
Duo compre hendit noua lex, Gratiam spiritus san cti, quæ a ra tione dicitur

lex scripta in hominũ cor dib. *Hier. 31.*
2. Cor. 3. & documenta quædam vel præcepta ex terna, siue ea literis man data, siue sint

à docẽte tra dita: quo modo non tam lex noua, quàm scriptura vel doctrina, quæ ad legem no uam pertineat, appellanda est. Atq; hæc quidem Scriptura, siue doctrina, si cum viuificante spiritu coniuncta non fuerit, non minus occidit & inflat, quàm veteris Testamenti litera.

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

IV. Christum Iesum à Deo hominibus datum non tantum
ut redemptorem, sed etiam ut legis & quidem
perfectioris, latorem.

Matth. 5.

Cum vidisset autem Iesus turbas multas ascendit in montem, & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os suum docebat eos dicens. Si quaeritur, quid significet mos, bene intelligitur, significare maiora praecepta iustitiae, quia minora erant, quae Iudaeis data sunt.

Vnus tamen Deus per sanctos prophetas & famulos suos per ordinatissimam distributionem temporum, dedit minora praecepta populo, quae adhuc timore alligari oportebat: & per filium tuum maiora populo, quae charitatem liberari convenerat. Cum autem minora minoribus, maiora maioribus dentur, ab eo dantur, qui solus novit congruentem suis temporibus generi humano

Deus per filium suum, propter regnum caelorum maiora in nova lege dedit praecepta.

Psal. 113.

& 145.

Psal. 35.

In Evangelio

praecepta vi

tae maiora,

quam in ve-

teri lege.

exhibere medicinam, Nec mirum est, quod datur praecepta maiora propter regnum caelorum, & minora data sunt propter regnum terrenum, ab eodem vno Deo qui fecit caelum & terram. De hac ergo iustitia quae maior est, per Prophetam dicitur: iustitia tua sicut montes Dei: & hoc bene significat, quod ab vno magistro, solo docendis tantis rebus idoneo, docetur in monte.

Tom. 4 de sermone Domini in monte, lib. 1. iuxta initium.

Si praecepta vitae mouent, quod in veteri lege minora sunt, in Evangelio maiora, & ideo putatur, non ad unum Deum utraque pertinere: potest qui hoc putat perturbari, si unus medicus alia per ministros suos imbecillioribus, alia per semetipsum valentioribus praecipiat, ad reparandam vel obtinendam salutem.

Tom. 1. de vera relig. c. 17.

Quatuor Euā

gelistae mul-

ta nobis dede-

runt viuendi

praecepta.

Intelligi potest tres Euāgelistas, Matthaeum scilicet, & Marcum, & Lucam, ideo nobis plura dedisse praecepta viuendi, quia eam maximè secuti sunt partem, quae actiua dicitur. Quia verò Ioannes contemplatiuam magis tenuit, ideo cum eius Euangelium supereminet ceteris, multo pauciora tamen in eo morum praecepta comperimus. Tom. 3. in speculo, titulo ex Euan. secundum Ioannem.

Certis quibusdam umbris & figuris rerum ante Domini

mini aduentum, secundum mirabilem atque ordinatissimam distributionem temporum populus ille tenebatur, qui Testamentum vetus accepit, tamen in eo tanta prædicatio & prænuntiatio noui Testamenti est, ut nulla in Euangelica atque Apostolica disciplina reperiantur, quanuis ardua & diuina præcepta & promissa, quæ illis etiã libris veteribus defint. Sed addendum erat, atque dicendum, ut penè nulla in Euangelica atque Apostolica doctrina reperiantur, quãuis ardua & diuina præcepta & promissa, quæ illis etiam libris veteribus defint. Quid est enim, quod in sermone Euangelico, in mōte Dominus dicit: * Audistis quia dictum est antiquis hoc, ego autem dico vobis hoc, si nihil ipse amplius præcepit, quàm præceptum est in illis veteribus libris? *Et paulò post:* Propter quædam præcepta non figurata, sed propria, quæ non in veteri Testamento, sed in nouo inueniuntur, cautius & moderatius dicetur, penè nulla, quàm nulla hîc esse quæ nō sint & illic, quanuis & illic sint illa duo præcepta de dilectione Dei & proximi, quò rectissimè omnia & legitimè & Prophetica & Euangelica & Apostolica referuntur *Tom 1. retract. lib. 1.6. 22. Citantur ex tertio cap. contra Adimantum.*

* *Matth. 5.*
Christus amplius aliquid præcepit quàm vetus lex.
Propria quædã præcepta noui Testamenti, quæ nō inueniuntur in veteri.
Deut. 6.
Matt. 22.
Marc. 11.
Luc. 10.

Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Quid est lex Christi, nisi, Mandatum nouum do vobis, ut diligatis inuicem? Quid est lex Christi, nisi, Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis? Quod ergo hîc dixit, inuicem onera vestra portate, & sic adimplebitis legem Christi: hoc alio loco ait, Sufferentes inuicem in dilectione, studentes seruare unitatem spiritus in vinculo pacis. *Tom 7. libr. 3. contra epist. Parmeni. c. 2. Similem sententiam leges 10. 4. 83. questionum, q 71.*

Sicut ergo præcepta Euangelica & Apostolica.
Gal. 6.
Lex Christi quæ.
Ioann. 13.
Ioan. 14.

Data est illi lex, ut videret se: Fecit reum lex, liberavit lator legis. Lator enim legis Imperator est. Lex data est quæ terreat & constringat in reatum, & non soluit lex à peccatis, sed ostendit peccata. Et foris sub ipsa lege positus, animaduertit iste in profundo, quanta fecerit contra legem, & sic exclamauit, dicēs:

Gal. 6.
Ephes. 4.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Psal. 129.
Lex charita-
tis delet prae-
terita, admo-
net de futu-
ris.

Matth. 5.

Luc. 12.

**Gal. 6.*

Lex charita-
tis lex Chri-
sti.

Ioann. 13.

& 15.

1. Ioan. 1.

Exod. 20.

Mandatum
charitatis
quomodo
nouum.

Mandatum
charitatis
Christi, inno-
uat obedi-
entem, & ideo
nouum dici-
tur.

1. Ioan. 4.

Donum noui
Testamenti
charitas.

Gal. 6.

Ioann. 13.

& 15.

Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Est ergo lex misericordiae Dei, lex propitiatio-
nis Dei. Illa timoris fuit, est alia lex charitatis. Lex
charitatis dat veniam peccatis, delet praeterita, admonet
de futuris. In via non deserit comitem, comes fit ei,
quem ducit in via. Sed concordandum est cum aduer-
sario, dum es cum eo in via. Est enim sermo Dei aduer-
sarius tuus, quandiu cum illo non concordas. *Et infra.*
Audi quam legem dicat, si nondum intellexisti: Quia
legem modò dicit charitatis, audi Apostolum: Inui-
cem onera vestra portate, & sic implebitis legem Chri-
sti. Qui portant inuicem onera sua, nisi qui habent cha-
ritatem? Qui non habent charitatem, graues sunt sibi:
qui autem habent charitatem, portant se. Lesit te aliquis,
petit veniam: si non dimittis, non portas onus fratris
tui: si dimittis, portas infirmum *Tom. 8. in Psal. 129.*

Dominus Iesus mandatum nouum se discipulis suis
dare testatur, ut diligant inuicem: Mandatum, inquit,
nouum do vobis, ut diligatis inuicem. Nonne iam e-
rat hoc mandatum in antiqua Dei lege, ubi scriptum
est, Diliges proximum tuum tamquam teipsum? Cur er-
go nouum appellatur à Domino, quod tam vetus esse
conuincitur? An ideo est mandatum nouum, quia ex-
uto vetere, induit nos hominem nouum? Innouat quip-
pe audientem, vel potius obedientem, non omnis, sed
ista dilectio, quam Dominus mandat, & ut à carnali
dilectione distingueret, addidit: sicut dilexi vos. *To. 9.*
in Euangel. Ioann Tract. 65.

Amantes Deum suum, qui in illis habitat, faciunt ciui-
tatem Deo, quia lege quadam ciuitas continetur. Lex ipsa
eorum charitas est, & ipsa charitas Deus est. Apertè enim
scriptum est: Deus charitas est. *Tom. 8. in Psal. 98.*

Quia lex veteris Testamèti, scilicet custodita, timo-
rem habebat, non potuit apertius significari, noui Te-
stamenti donum esse charitatem, quam hoc loco, ubi
Apostolus ait: Inuicem onera vestra portate, & sic ad-
implebitis legem Christi. Hanc. n. legem Christus di-
cere intelligitur, quia ipse Dominus praecepit, ut nos
inuicem diligamus. *Tom. 10. de verbis Apost. serm. 23.*

Hac

Hæc dicere compulsi sumus, quoniam pessimis moribus ciuium Romanam Rempub. iam antea perditam fuisse, nullamque remansisse ante aduentum Domini nostri Iesu Christi, auctores eorum dicere, & scribere minimè dubitauerunt. Quam perditionem Dijs suis non imputant, qui mala transitoria, quibus mali siue inuoluantur, siue euadant, pereunt: & in quibus boni siue uiuant, siue moriantur, perire nō possunt, Christo Domino nostro imputant; cū Christus noster tanta frequenter pro moribus optimis præcepta contra perditos mores, Dij verò ipsorum nullis talibus præceptis egerint aliquid cum suo cultore populo, pro illa repub. ne periret. *Tom. 5. de Ciuitate Dei lib. 2. cap. 25.*

Christus pro moribus optimis magna dedit præcepta.

Sunt præcepta in nouo testamento, quæ non fuerunt in veteri: ut de Baptismo, de Eucharistia susceptione, de Sacramento poenitentia, de nō repudienda uxore: sed quia in 3. lib. hæc proprijs quæque capitibus tractanda sunt, nihil necesse est nos earum materiarum quicquam in hūc locum adferre, Lege & cap. seq. articulum secundum, & sextum.

V. Vetus & nouum Testamentum sibi inuicem respondere.

ET rectè intelligitur duo Testamenta distinguere. Eadem quippe sunt in veteri & nouo: ibi obūbrata, hic reuelata; ibi præfigurata, hic manifestata. Nam nō solū Sacramenta diuersa sunt, verū etiā promissa ibi vidētur temporalia proponi, quibus spirituale præmiū occultè significetur: hic autem manifestissime spiritalia promittuntur, & æterna. *Tomo. 4. super Numer. quest. 33.*

Eadem sunt in veteri Testamento, & in nouo. ibi obūbrata hic reuelata. In veteri Testamento est noui occultatio: in nouo veteris manifestatio.

Quapropter in veteri Testamento est occultatio noui, in nouo Testamento est manifestatio veteris. Secundum illam occultationem, carnaliter intelligētes carnales, & tunc & nunc poenali timore subiugati sunt: secundum hanc autem manifestationem spirituales, & tunc quibus piè pulsantibus etiam occulta patuerunt, & nunc qui non superbè quærunt, nec etiam aperta claudunt, spiritaliter intelligētes, do nata charitate liberati sunt. *Tom. 4. de Catechiz. audis rudibus, cap. 4.*

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

Nouum Testamentum in veteri velatum: vetus in nouo reuelatum. Vtrobique tam in veteri quā in nouo Testamento, & iusti spirituales, & plurimi carnales.
* 2. Cor. 3.

Age nunc quisquis hæc legis, & gratiam Dei, qua in æternam vitam per Dominum nostrum Iesum Christum redimimur, legendo in Apostolicis literis, in propheticis autem scrutando, cognoscis, ut vetus Testamentum in nouo reuelatum, & in veteri nouum velatum vides. *Tom. 8. in Psal 105. sub finem*

Quauis enim in veteri Testamento propter temporalium bonorum promissionem, malorumque comminationem, seruos pariat temporalis Hierusalem: in nouo autem ubi fides impetrat charitatē, qua lex possit impleri, non magis timore poenæ, quā dilectione iustitiæ liberos pariat æterna Hierusalem, tamē & illis temporibus fuerunt iusti spirituales quos non occidebat * litera iubens, sed viuificabat spiritus iuuans. Vnde & fides venturi Christi habitabat utique in Prophetis, venturum prænunciantibus Christum. Et nunc sunt plurimi carnales, qui vel hæretes faciunt nō intelligendo Scripturas, vel in ipsa Catholica, aut adhuc paruuli lacte nutriuntur, aut tanquam palea * perseuerans futuribus rebus præparantur. *Tom. 6. contra aduers. Legis & Proph. lib. 1. cap. 17.*

* Matth. 3.
Luc. 3.

* 2. Cor. 3

In Christo non vetus Testamentū, sed velamen eius euacuatur.

* Ibidem.

* Exod. 20.

In veteri Testamento nouū latet, & in nouo vetus patet:

Inde est: * id ipsum velamen in lectione veteris Testamenti manet, quod nō reuelatur, quoniam in Christo euacuatur. Euacuatur namque in Christo non vetus testamentum, sed velamen eius, ut per Christum intelligatur & quasi denudetur, quod sine Christo obscurū atque adopertum est. Statim quippē idem Apostolus subiicit: * Cū autem transieris ad Christum, auferetur velamen. Non enim ait, auferetur lex aut Testamentum vetus. Non igitur per Domini gratiam, tanquam inutilia ibi tegerentur, ablata sunt, sed tegmen potius, quo vtilia tegebantur. *Tomo. 6. de utilitate credendi, cap. 3.*

Loquere tu * nobis, & non loquatur ad nos Deus, ne quando moriantur. Multum & solide significatur, ad vetus Testamentum timorem potius pertinere, sicut ad nouum dilectionem, quanquam & in veteri nouum

num lateat, & in nouo vetus pateat. Tom. 4. super Exod. quæst 73

* Exod. 20.

Deut. 5.

Legite vetus Testamentum & videte, quia carnali adhuc populo ea quidem præcipiebantur, quæ nobis. Nam vnum* Deum colere & nobis præcipitur. Non accipies in vanum nomen Domini Dei tui, & nobis præcipitur, quod est secundum præceptum. Obserua diem Sabbati, magis nobis præcipitur, quia spiritaliter obseruandum præcipitur. Iudæi enim seruiliter obseruabant diem Sabbati, ad luxuriam, ad ebrietatem. Quantò melius fœminæ eorum lanam facerēt, quàm illo die in Neomeniis saltarent? Absit fratres, vt illos dicamus obseruare Sabbatū. Spiritaliter obseruat Sabbatum Christianus, abstinens se ab opere seruili. Quid est enim ab opere seruili? A peccato. Et vnde probamus? Dominum interroga, *Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati*. Ergo & nobis præcipitur spiritaliter obseruatio Sabbati. Nam illa omnia precepta* nobis magis præcipiuntur, & obseruanda sunt. *Non occides. Non mœchaberis. Non furaberis. Non falsum testimoniū dices. Honora patrem tuum et matrem tuam. Non concupisces rem proximi tui*. Nonne ista omnia & nobis præcipiuntur? Tom. 9. tract. 3. in Euang. Ioan.

* Ioan. 8.

Rom. 6..

2. Pet 2.

* præcepta

Decalogi no-

bis magis

quàm Iudæ-

is præcipiun-

tur.

* Exod. 20.

Deut. 5.

Matth. 5.

& 19.

Rom. 7.

& 13.

Ephes. 6.

In vtroquo

Testamento

coercitio, &

instructio, ti-

mor & amor

quāuis in

vetere ti-

mor, in nouo

amor præua-

leat.

VI. Inter literam legis, & Euangelij
gratiam quid in-
terfit.

DISCIPLINA, de qua nunc agimus, quæ animi medicina est, quantum scripturis ipsis colligi licet, in duo distribuitur, coercionem & instructionem. Coercitio timore, instructio verò amore perficitur, eius dico, cui per disciplinam subuenitur? nam qui subuenit, nihil horum duorum habet, nisi amare. In his duobus Deus ipse, cuius bonitate atque clemētia fit omnino, vt aliquid simus, duobus Testamētis vetere & nouo disciplinæ nobis regulā dedit. Quāpuā enim vtrūq; in vtroq; sit, præualet tamē in vetere timor, amor in nouo: quia ibi seruitus, hic libertas ab

Apostolus

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

Apostolus prædicatur To. i. lib. i. de moribus Eccles. Cathol. cap. 28.

Qui nouit quidem, quid fieri debeat, & non facit, nondum à Deo didicit secundum gratiam, sed secundum legem: non secundum spiritum, sed secundum literam. Quauis multi, quod imperat lex, facere videantur timore poenæ non amore iustitiæ, quam dicit Apostolus:

*Rom. 10.

*Iustitiam suam, quæ ex lege est, tanquam sit imperata, non data Si autem data est, non dicitur iustitia nostra, sed Dei, quia sic fit nostra, ut sit nobis ex Deo.

*Philip. 3.

Dicit enim: *Vt inueniar in illo non habens meam iustitiā, quæ ex lege est, sed eā quæ ex fide est Iesu, iustitiam ex Deo.

Tantum igitur inter legem distat & gratiam, ut cum lex esse non dubitetur ex Deo, iustitia tamen, quæ ex lege est, non fit ex Deo, sed iustitia, quæ per gratiam consummatur, ex Deo: quia ex lege iustitia dicitur, quæ fit propter legis mandatum, iustitia ex Deo dicitur, quæ datur per gratiæ beneficiū, ut non sit terribile, sed suaue mandatum, sicut oratur in Psalmo *Suavis es Domine, &

*Psal. 118.

Cōsequens igitur est, ad iustitiā, quæ ex Deo est, requiri obseruationem mandatorum, quæ non ex timore sed ex amore proficiatur.

in tua suauitate doce me iustitiam tuam: id est, ut non formidine poenæ seruiliter cogar esse sub lege, sed libera caritate delecter esse cum lege. Præceptum quippè liber facit, qui libens facit. Et hoc modo quisquis discit, agit omnino, quicquid agendum didicerit. Tom. 7.

de gratia Christi, cap. 13.

Lex ergo data est, ut gratia quæreretur, Gratia data est, ut lex, impleretur. Neque enim suo vicio non implebatur lex, sed vitio prudentiæ carnis. Quod vitium per legem demonstrandum, per gratiam sanandum fuit.

Lex data, ut gratia quæreretur. Gratia data, ut lex impleveretur.

*Rom. 8.

*Iere. 31.

Quod enim impossibile *erat legi, in quo infirmabatur per carne, misit Deus filium suum in similitudine carnis peccati. & de peccato dānauit peccatū in carne, ut iustitia legis impleveretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum. Vnde & in isto Prophetico testimonio:

*Consummabo, inquit. super domum Israel & super domū Iuda Testamentum novum: quid est consummabo, nisi implebo? non secundum Testamentum, quod feci Patribus eorum in die, qua apprehēdi manum eorum, ut educerem eos de terra Aegypti. Ergo illud vetus erat,

cum

cum lex eadem impleatur per Testamentum nouum, quæ dixit in veteri, *Non concupisces? Quia ipsi, inquit, non perseuerauerunt in testamento, & ego neglexi eos, dicit Dominus. Ergo propter veteris hominis noxam, quæ per litteram iubentem & minantem minimè sanabatur, dicitur illud Testamentum vetus: hoc autem nouum, propter nouitatem spiritus, quæ hominem nouum sanat à vitio vetustatis. *Ibidem. cap. 19. & 20.*

*Exod. 20.

Deus. 5.

Quare dicatur Testamentum vetus & nouum.

Per legem factorum dicit Dominus: *Non concupisces: Per legem fidei dicit Dominus: *Sine me nihil potestis facere. Aiebat enim de bonis operibus, hoc est, de palmitum fructibus. Cum igitur hæc appareat distantia veteris & noui Testamenti, quod Lex ibi in tabulis, hic in cordibus, scribitur, ut quod ibi forinsecus terret, hic delectet intrinsecus, ibique fiat præuaricator per occidentem litteram, hic dilector per viuificantem spiritum: non ideo dicendum est, quod Deus adiuuet nos ad operandam iustitiam, atque operetur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate, quia præceptis iustitiæ forinsecus insonat sensibus nostris. sed quia intrinsecus incrementum dat diffundendo charitatem in cordibus nostris per spiritum sanctum: qui datus est nobis. *Ibidem, cap. 25.*

*Exod. 20.

Deut. 5.

*Ioan. 15.

Lex vetus in tabulis, lex noua in cordibus scripta.

*Exod. 31.

*2. Cor. 3.

Deus quomodo adiuuet nos ad operandam iustitiam.

*Phil. 2.

*Rom. 5.

Discrimen inter Legem mortis & Legem

Lex peccati & mortis: id est, quæ imposita est peccatis atque morientibus, iubet tantum ne concupiscamus, & tamen concupiscimus. Lex autem spiritus vitæ, quæ pertinet ad gratiam, & liberat à legi peccati & mortis, facit ut non concupiscamus, & impleamus iussa Legis. *Tom. 4. lib. 8. quæst. quæst. 66.*

spiritus vitæ.

*Rom. 8.

Distinguenda est Lex & gratia. Lex iubere nouit, gratia iuuare. Nec lex iuberet, nisi esset voluntas, nec gratia iuaret, si sat esset voluntas. Iubetur ut habeamus intellectum, ubi dicitur: *Nolite esse sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, & tamen oramus, ut habeamus intellectum, ubi dicitur: *Da mihi intellectum, ut discam mandata tua. Iubetur ut habeamus sapientiam, ubi dicitur: *Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Iubetur, ut habeamus continentiam, ubi dicitur: *Da mihi continentiam, ut non concupiscam.

Lex iubere

nouit, gratia iuuare.

*Psal. 31.

*Psal. 118.

*Iacob. 1.

*Sap. 8.

dici.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

* Psal. 36.

1. Pet. 3.

* 2. Cor. 13.

* Psal. 36.

1. Pet. 3.

* Col. 1.

dicatur: * Cū scire, quia nemo potest esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia scire, cuius esset hoc donū, adij Dominum, & deprecatus sum eum? Postremò ne nimium longum sit, cuncta percurrere, iubetur, vt non faciamus malum, vbi dicitur: * Declina à malo, & tamen oratur, vt non faciamus malum, vbi dicitur * *Oramus autē ad Dominū ne quid faciatis mali.* iubetur, vt faciamus bonum, vbi dicitur: * Et fac bonum: & tamen oramus, vt faciamus bonum, vbi dicitur: * *Nō cessamus pro vobis orantes & postulantes:* atque inter cetera pro illis orans dicit: *Vt ambuletis dignè Deo in omne placitū, in omni opere & sermone bono.* Sicut ergo agnoscimus voluntate, cū hæc præcipiuntur, sic & ipse (Pelagianus) agnoscit gratiā, cū petitur. *Tom. 2. Epist. 95. ad Innoc. Papā.*

Lex vetus facit auditorem, gratia vero factorem.

2. Cor. 3.

In nouo Testamento nō in tabulis legenda iustitia: sed in coratibus & in moribus habenda.

Multum est enim & nimis longum cūcta colligere, quæ in hanc sententiam beatus dicit Apostolus, Legē distinguens à gratia: eò quòd sub illa elidantur elati, sub ista erigantur elisi; & quòd illa in tantum bona sit, vt bona iubeat, hæc in tantum, vt bona conferat. Illa iustitiæ facit auditorem, ista factorem. Et ideò sub illa peccator, insuper etiā præuaricator, amissa excusatione ignorantia conuictus iacet: sub ista verò & parcente & opitulante, nec quia mala est operatus exstinguitur, & vt bona operetur, accenditur. Quid ergo mirū, si illa dicta est ministratio mortis, vbi litera* occidit, malum prohibendo quod fit, & bonum imperando, quod non fit: ista verò dicta est ministratio spiritus, vtiq; viuificans, vt à præuaricationis morte surgamus, & iustitiam nō rei legamus in tabulis, sed liberi in cordibus, & in moribus habeamus? Hoc est Testamentum nouum distans à vetere, quia ibi vetus homo formidinis coarctatur angustiis, hic nouus homo spaciatur latitudine caritatis. *Tom. 6. lib. 2. cōtra aduersarium legis & Prophe cap 7.*

* 2. Cor. 3.

Carnalis timor sub lege

Hæc planè magna distantia est, quòd faciunt (præcepta Dei) iub lege positi, quos litera* occidit, terrenam felicitatem vel cupiditate adipiscēdi vel timore amittēdi: & ideò non verè faciunt, quoniam carnalis cupiditas, qua peccatum augetur, cupiditate alia nō sanatur. Hi ad vetus pertinent Testamentum, quod in seruitu-

tem generat, quia facit eos carnalis timor & cupiditas ^{positos facit}
seruos, non Euangelica fides, spes & caritas libero. Sub ^{seruos: Euā-}
gratia verò positi, quos viuificat Spiritus, & fide ista fa- ^{gelica fides,}
ciunt, quæ* per dilectionem operatur in spe bonorum, ^{spes & cari-}
non carnalium, sed spiritualium, non terrenorum, sed ^{tas liberos.}
coelestium, non temporalium, sed æternorum, præcipuè ^{* Gal. 5.}
credentes in mediatorem, per quem sibi non dubitant
& spiritum gratiæ subministrare vt bene ista faciāt, &
ignosci posse cū peccant. Tom 7. contra duas epistolas
Pelag. lib 3. cap 4.

*Vt in utroque pariter Testamento & amandam
proponi Dei bonitatem, & timendam
seueritatem*

Sed vaniloqui & mentis seductores aduersantes lite-
ris sacris, quas intelligere volunt, eligūt ex eis alpe-
ra, quæ ibi leguntur, ad commendandam seueritatem
Dei: & de literis Euangelicis & Apostolicis, lenia quæ
ibi leguntur, ad commendandam bonitatem Dei: & a-
pud homines imperitos hinc ingerūt horrorem, inde
quærunt fauorem: quasi difficile sit, vt quisque simili-
ter blasphemus atque impius eo modo aduersetur no-
uo Testamento, quo iste veteri: carpens de vetere, qui-
bus ibi commendatur Dei bonitas, & è contratio de
nouo, quibus ibi commendatur Dei seueritas: & clamet
inuidiosus atque venenosus: Ecce qui Deus colendus
est, misericors* & miserator, longanimis & multæ mi-
sericordiæ: qui non in finem irascitur, neque in æter-
num indignabitur: qui non secundū peccata fecit no-
bis, neque secundum iniquitates nostras retribuit no-
bis: sed quantum distat ortus ab occidente, longè fecit
à nobis peccata nostra, quæ sicut miseratur pater filios,
sic miseratur timentes se. Qui dicit* *Nolo mortem pec-*
catoris, quantum vt reuertatur & viuat. Non ille, qui
propter lucrorum auaritiam, etiam eum seruum, qui
non perdidit talentum, quod acceperat, sed tantū, qui
nō amplius acquisiuit, ligatis manibus & pedib⁹ pro-
iici iussit in* tenebras exteriores, vbi esset ei fletus, &
stri dor dentium. Et qui hominem nō habentē vellem
nuptialē de cōuiuio suo tollit. & similiter alligarū, si-
mili supplicio punit: & q. venientibus ad se, & pulsantib⁹

* Psal. 102.
Testimonia
veteris legis
de bonitate
Dei.

* Ezech. 18.
& 33.

Testimonia
nouæ legis
de seueritate
Dei.

* Matt. 25.
Luc. 19.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

*Matth. 25. & dicentibus: *Domine aperi nobis:* respondet: *Non vos novi:* tantum quia oleum secum, quod infunderet suis lampadibus, non tulerunt: & qui propter vnum cōtumeliosum verbum mittit in gehennam: & qui pro tēporali cibo non accepto, igne damnat æterno. Hæc atque huiusmodi, si quis vasa mēte sacrilegus, inde lenia, hinc aspera colligat: ac sic homines vtrarūque literarum imperitos à Christo tanquam sæuo & crudeli conetur auertere, & ad Deū misericordem Prophetarum mitemque conuertere: nōne & huic ipsi, qui hoc facit veteri Testamento, quod ab homine similiter sacrilego posset fieri nouo, impurus atque impius apparebit? Qui autem rectē colit Deum, & profectō vtriusque Testamenti inuenit vnum Deum, & eiusdem vnus Dei in vtroque diligit bonitatē, in vtroque metuit seueritatem: in illo intelligens promissum Christum, id isto accipiens redditum Christum. *Et paulō post.* Quid est ergō, quōd iste blasphemus hæc tanquam contraria veteri Testamento de nouo colligit, aut vtrasque literas nesciēs, aut vt decipiat imperitos se scire dissimulans? A quo tamen si quærat, vtrum nō reddat* malum pro malo, qui pro cibo nō accepto in ignem mittit æternum, profectō turbabitur, & admonebitur incomparabiliter esse mitius, oculum* pro oculo, dentem pro dente homini auferre, vbi mensura vindictæ modum non transit iniuriæ: quā propter nō exhibitam humanitatem tantam rependere seueritatem, vbi transitoria est culpa, & finem non habet pœna. Atque ita discet, si peruicax non est in vtroque Dei vnus testimonio, & amandam bonitatem, & timendam seueritatem. *Tom. 6. cōtra aduers leg. & prophet. lib. 1. cap. 17.*

Si ergo salubriter nō solum bonitatem, verū etiā seueritatem Dei sancta scriptura commendat, quoniā & amatur Deus utiliter, & timetur. Vnde Apostol⁹ eodem loco vtrumque commemorat, dicēs: *vides ergo bonitatem & seueritatem Dei: quid est, quod iste insanus, & præceps cū Christianum esse se iactet, hoc reprehendit in Deo Prophetarum, quod in Deo inuenit Apostolorum, quoniam idem Deus est & illorum & istorum?

Qui rectē colit Deum, vnus Dei in vtroq; testamento & diligit bonitatē, & metuit seueritatem.

*Rom. 12.

*Exod. 21.

Deut. 19.

Leuit. 24.

Matth. 5.

*Rom. 11.

istorum? Quod autem de illo commemoravi, quem pi-
 grum seruum* misit in tenebras exteriores, seueritas *Matth. 25.
 est Dei, ubi nec futurorum improuidus dicitur, quia ta-
 li pecuniam suam credidit: nec impotens, quia quem
 vt bene ageret, nō ipse rexit, ipse correxit: nec æmulus
 ac malitiosus, quod à luce separatū in tenebras misit.
 Hoc de omnibus pœnis hominū, quæ leguntur in pro-
 pheticis libris inflicte fuisse peccatibus, debet fidelis
 lector aduertere. Hoc ergo etiam* de diluio. Neque *Genes. 7.
 enim Dominus Iesus non tale aliquid futurum, in suo
 prænunciauit aduentu, quando ait: *Sicut in diebus Noe
 manducabant & bibebant, nouellabāt, edificabāt, nubebāt, *Matth. 24.
 uxores ducebant, venit diluuiū, & perdidit omnes, sic erit Luc. 17.
 & aduentus filij hominis. Hoc & de obduratione* cordis *Exod. 4. 7.
 Pharaonis. Neque enim noui Testamenti literæ non 8. 9. &c.
 dicunt de quibusdam: *Tradidit eos Deus in reprobamē- *Rom. 1.
 tem, vt faciant, quæ non conueniant. Hoc de spiritu
 mēdaci, quē Deus qui bene vtitur etiā malis, iustissimo
 iudicio ad impium regem decipiendum misit, sicut Mi-
 cheas propheta* sibi in visione prophetica demōstra- *Mich. 3.
 tum esse testatur. Neque enim dubitauit tale aliquid
 dicere Apostolus Paulus, cum se sciret verissimè dicere, *2. Thess. 2.
 vbi ait: *Mittet illis Deus operationem erroris, vt credant
 mendacio, & iudicentur omnes qui non crediderūt verita-
 ti, sed cōsenserunt iniquitati. Hoc de facto per Moysen, cui
 Deus dixit: *Accipe omnes duces populi, & victima *Num. 25.
 illos Domino contra Solem. hoc est, in manifesto per-
 diem, vel quod factum idolum Moyses ita vindicauit, vt
 nec proximo suo quisque parceret, ferro perimens im-
 pios. Neque enim & Dominus Iesus non dixit: *Eos *Luc. 19.
 autē qui noluerūt me regnare sibi, adducite, & inter-
 ficite coram me: vbi profectō quia mortem significat
 animarum, magis est vtique illa fidelibus horrenda &
 metuenda, quàm corporum. Vnde idem Dominus di-
 cit: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam *Matth. 10.
 autem non possunt occidere, sed potius eum timete, Luc. 12.
 qui potest animam & corpus perdere in gehennam.
 Ibidem, cap. 16.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

VIII. Præcepta morum Testamenti veteris abrogata non esse.

*Per gratiam
noui testamē
ti, præcepta
veteris legis
quæ reos an-
tea homines
faciebant,
implentur.*

**Ioan. I.*

*Ex triplici le-
gis parte cō.
stat quid in
ea abrogatū
& quid ad-
huc obseruā-
dum sit.*

*Dictū Chri-
sti: Lex vsq;
ad Ioannē, nū
de tota lege
intelligitur.
Quædam in
scripturis po-
sita sunt, vt
tātū sciātur
& credātur
quædā vero
vt simul etiā
obseruentur
& fiant.*

**Genes. I.*

DE præceptis & sacramentis veteris Testamenti sæpè ac multa iam diximus, vt intelligeretur aliud ibi fuisse, quod per gratiam noui Testamenti faciendo donaretur implendum: aliud quod per veritatem patefactam remouendo demonstraretur impletum: cum Dei proximi dilectione susciperetur legis perficienda præceptio, circūcisionis autem atq; aliorum illius temporis Sacramentorum cessatione, ostenderetur legis persoluta promissio. Præceptum quippe reos faciebat ad desiderandam salutem: Promissum autem figuras celebrabat ad expectandum Saluatorem: vt per aduentum noui Testamēti illos liberaret gratia donata, illas auferret veritas reddita. Ipsa enim lex *per Mosē data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Gratia scilicet, vt data indulgentia peccatorum, quod præceptum erat ex Dei dono custodiretur: veritas autem, vt ablata obseruatione umbrarum, quod promissum erat, ex Dei fide presentaretur. *Tom. 6. contra Faustū Manich. lib. 22. cap. 6.*

Legis quidem nomen vnum est, sed tripartitā habet intelligentiam. Prima enim pars legis de Deo est. Sic enim lex ab electione dicta est, vt de multis quid eligas scias. Inter errores ergo positi acceperunt, vt eligant verum, id est, reprobato Diabolo eligant Deum. Secūda autem legis pars hæc est, quæ præceptis cōtinetur, quæ sic incipit. Honora patrem & matrem. Tertia vero in neomeniis & in sabbato est, & in escis discernendis ac eligendis, & in circuncisione, & in hostiis pecudum offerendis. Hanc itaque legem dicit (*Christus*) vsque ad Ioannem, non vltra seruandam. Sic enim data est, vt completo tempore cessaret. Nec .n. fuit ab initio, sed ex causa data ad tempus est, vt adueniente Saluatore cessaret lex. Ergo de Deo manet tam lex præceptorum, quàm natura eius. *Tom. 4. quæst noui testamēti, q. 15.*

Quis ignorat scripturis factis, id est, legitimis Prophetis, Euāgelicis & Apostolicis, auctoritate canonica prædictis, quædā sic esse posita, vt tantum scirētur & crederentur: vt est: *quod in principio fecit Deus cælū

& terram: Et, * quòd in principio erat verbũ: & quæ-
 cūque facta diuina vel humana tantũmodo cognoscẽ-
 da narrantur. Quædã verò sic esse iussa, vt obseruariẽtur
 & fierent, vel prohibita ne fierent, vt est: *Honora patrẽ
 & matrẽ.* Et, *Non mœchaberis.* Horum autẽ quæ iubẽdo
 & vetãdo scripta sunt, alia sunt sacramentorum velata
 mysteriis, quæ multa veteris testamẽti, populo illi fa-
 cienda mādara sunt; neque à populo Christiano nunc
 fiunt, sed tantũmodo intelligẽda requirũtur, atque tra-
 ctantur: secuti est sabbatum ad visibilẽ vacationẽ, sicut
 azyma in pane sine fermẽto, pascha in occisione, sicut
 tot genera sacrificiorum, ciborũque vitandorũ, & neo-
 menia, & annuę solennitates, quas obseruat nũc vsque
 Iudæi: & illæ iustificationes, quæ non ad opera iustitiæ
 propriẽ pertinent, sed aliquid significare intelligũtur.
 Quis enim Christianus septimo anno cogitur seruum
 reddere libertati. & si discere ille noluerit, eius auri-
 culã * subula perrũdere ad postẽ: & cætera huiusmodi.
 Alia verò etiã nunc facienda sunt, si faciẽda præcepta
 sũt, nec faciẽda si prohibita. Qualia sunt illa quæ dixi:
 * *Honora patrẽ & matrem.* Et, *Nō mœchaberis.* De his igi-
 tur, quæ ita sunt posita in literis sacris, vel iubẽdo, vel
 vetãdo, vel sinẽdo, vt etiam nunc, id est, tẽpore noui te-
 stamẽti ad vitam piam exercendã morelq; pertineãt,
 hoc opus cõponere aggressus sũ, *To. 3. præfat. in speculũ.*
 Iudæo dicenti mihi, cur tenes vetus Testamentũ, cu-
 ius præcepta non seruas? respondeo: Seruari à Christia-
 nis etiam ex ipsis libris præcepta vitæ agẽdæ: præcepta
 verò vitæ significandę tunc rectẽ obseruata, cùm præ-
 nũciabantur ista, quæ nunc reuelata sunt. Quapropter
 etiam ipsa sic non obseruo ad religionem, vt teneam
 tamen ad testificationem: sicut & promissa carnalia,
 quæ ibi continentur: vnde propriẽ vetus dicitur testa-
 mentum. *To. 6. lib. 10. contra Faustum Manich. cap. 2.*
 Si discernimus duo testamenta, vetus & nouum, nō
 sunt eadem Sacramenta, nec eadem promissa, eadem
 tamen pleraque præcepta. Nam, non * occides, non
 mœchaberis, non furaberis, honora patrem & ma-
 trem, non falsum testimonium dixeris, non concu-
 pisces res proximi tui, & non concupisces vxorem

* Ioh. 1.

* Exod. 20.

Deut. 5.

Matth. 15.

Mar. 7. 10.

Ephes. 6.

Cerimonia-

lia antiquæ

legis abroga-

ta.

* Exod. 21.

Deut. 15.

Moralia ve-

teris legis e-

tia nũc, id est

tẽpore noui

testamenti

obseruanda.

* Exod. 20.

Deut. 5.

Matth. 15.

Mar. 7. 10.

Ephes. 6.

Quæ præce-

pta veteris

legis seruam-

da Christia-

nis. & quæ

nō obseruan-

da.

* Exod. 20.

In veteri

nouo testa-

mento, nec

sacramenta,

nec promissa

eadem, sed

præcepta se-

rẽ eadem.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

***Matt. 19.** proximi tui, & nobis* præceptum est, quisquis ea non
Mat. 10. obseruauerit deuiat, nec omnino dignus est, qui acce-
Luc. 18. dere mereatur montem sanctum Dei, de quo dictum est:
***Psal. 14.** *Quis habitabit in tabernaculo tuo aut quis requiescet in
***Psal. 23.** mōre sãcto tuo; Innocēs manibus & mūdo corde. Et paulò
 post. Discussa ergo præcepta, aut omnia eadē inueniun-
 tur, aut vix aliqua in euāgelio, quæ nō dicta à pphetis.
 Præcepta eadem, sacramenta non eadem, promissa non
 eadem. Quare Præcepta eadem? quia secundum hæc,
 Quare præce
 pta eadem. Deo seruire tenemur. Tom 8. in Psal 73

Non ergo quia misericordia præferēda est, condem-
 nanda putetur iustitia, cuius reuerētia si non esset, ipsa
 Iustitia post nanda putetur iustitia, cuius reuerētia si non esset, ipsa
 acceptā mise misericordia fructum non haberet. Nisi autem hāc ser-
 ricordiā, si nō uauerint post acceptā misericordiam, nihil illis pro-
 seruetur, ni- derit indulgentia. Nam dixit lex, *Non facies tibi ido-
 bil nobis pro lum, neque adoraueris quæ in cœlo sursum sunt, & quæ
 derit indul- in terra deorsum, & non peierabis, & honora patrē &
 gentia. matrem, & nō occides, neque fornicaberis, neque fur-
***Exod. 20.** tum facies, non dices falsum testimonium, neque con-
Deut. 5. cupisces quicquam proximi tui. Nunquid hæc cessasse
 dicenda sunt? Absit. Sine his enim quis poterit vel in
 hac vita idoneus iudicari? Ac per hoc cætera cessaue-
 rūt, quæ suprā diximus, neomeniæ, sabbata, lex escaurū,
 sacrificia, circuncisio &c. Tom. 4. quæst. vet. & noui Te-
 stamenti, q. 69.

IX. Quo sensu Christiani dicantur mortui legi, vel nō
esse sub lege.

***Gal. 5.** Si spiritu (inquit Apostolus*) ducimini, non estis sub
***Rom. 5.** lege, utique lege quæ timorem incutit, non tribuit
 caritatem, quæ caritas Dei* diffusa est in cordibus no-
 stris non per legis literam, sed per Spiritum sanctum,
 qui datus est nobis. Hæc est lex libertatis, non seruitu-
 tis, quia caritatis utique, non timoris. De qua & Iaco-
***Iac. 1.** bus Apostolus ait: *Qui autem perspexerit in legem perfe-
 ctam libertatis: unde & ille non, quidem iam lege Dei
***Rom. 7.** terrebatur ut seruus, sed cōdelectabatur* ei secundum
 interioremem hominem. Et paulò post. In quantum quis-
 que spiritu ducitur, non est sub lege, quia in quantum
 condelectatur legi Dei, non est sub legis timore, quia
 & ti-

timor tormentum habet, non delectationem. *Tom. 7. de nat. & grat. cap. 57.*

In lege Domini fuit volūtas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte) *lustus non est lex posita*, ut dicit Apostolus : * sed aliud est esse in lege, aliud sub lege. Qui est in lege, secundum legem agit, qui est sub lege secundum legem agitur. Ille ergo liber est, iste seruus. Deinde aliud est lex quæ scribitur & imponitur seruiēti: aliud lex quæ conspicitur ab eo qui non indiget liberis. *Tom. 8. super Psal. 1. versu primo.*

Dei, sed legis timore torqueri.

* 1. Tim. 1. Aliud est esse sub lege, aliud in lege.

Non sumus sub lege bonum quidem iubēte, non tamen dante, sed sumus sub gratia, quæ id quod lex iubet, faciens nos amare, potest liberis imperare. *Tom. 4. de continentia, cap. 3.*

Vsitatius vocatur lex, quādo minatur & terret & vindicat. Itaque idem præceptum timentibus lex est, amantibus gratia est. inde est illud in Euangelio: * Lex per Moſen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Eadem quippe lex, quæ per Moſen data est, ut formidaretur, gratia & veritas per Iesum Christum facta est, ut impleretur. Sic ergo dictū est: * Mortui estis legi. *Tom. 4. ad Simplicianum, lib. 1. q. 1. prope finem.*

Idē præceptū timētibz lex est, amantibus gratia est.

* Rom. 7.

Prima actio (*hominis*) est ante legem, cum peccatum ignoramus, & sequimur carnales concupiscentias. Secunda sub lege est actio, cum iam prohibemur à peccato, & tamen eius consuetudine victi peccamus, quoniam nos nondum adiuuat fides. Tertia actio est, quando iam plenissimè credimus liberatori nostro; nec nostris meritis aliquid tribuimus, sed eius misericordiā diligendo, iam non vincimur delectatione consuetudinis malæ, cum nos ad peccatum ducere nititur, sed tamen adhuc eam interpellantem patimur, quāuis ei nō cedamus. Quarta in pace, cum omnino nihil est in homine, quod resistat spiritui, sed omnia sibi met concorditer vnita & connexa, vnum aliquid firma pace custodiunt. Quod fiet, cum mortale* hoc induerit immortalitatem. *Et infra*, In prima actione, quæ est ante legem, nulla pugna est cum voluptatibus seculi. In secunda, quæ est sub lege, pugnamus, sed vincimur. In

Quadruplex actio hominis.

* 1. Cor. 15.

Confessionis Augustiniane Lib. I I.

sed aeterna & perfecta pace requiescimus. Subditur enim nobis quod inferius nostrum est, &c. *Tom. 4. 83. questionum, q 66. Eandem distinctionem habes in expos. quorundam propos. ex epistola ad Romanos, prop. 13*

Exod. 20

Deut. 5.

Rom. 13.

**Rom. 7.*

**Rom. 5.*

Matth. 11.

**Gal. 3.*

Sub lege sunt, quos reos facit lex, non implētes legem, eo quod gratia neglecta, de suis viribus praesumant.

**Rom. 13.*

**Rom. 5.*

Magna mihi videtur quaestio, quid sit esse sub lege sic, quemadmodum Apostolus culpat. Neque enim propter circumcisionem hoc eum arbitror dicere: aut illa sacrificia, quae tunc facta à patribus, nunc à Christianis non fiunt, & cætera huiusmodi, sed hoc ipsum etiam, quod lex iubet. **Non concupisces*: quod fatemur certè Christianos debere observare atq; evangelica maximè illustratione predicari. Legem dicit **esse sanctam, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum.* Deinde subiungit. Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem, ut fiat supra modum peccans peccatum per mādātum. Quod autem hic dicit, peccatum per mandatum fieri supra modum, hoc alibi ait, **Lex subintrauit, ut abundaret delictum. Vbi autem abundavit delictum, superabundavit & gratia.* Et alibi, cum superius de dispensatione gratiae loqueretur, quod ipsa iustificet, velut interrogans ait: **Quid ergo lex?* Atque huic interrogationi continuè respondit: *Prævaricationis gratia posita est, donec veniret semen, cui promissum est.* Hos ergo dam-nabiliter dicit esse sub lege, quos reos facit lex non implētes legem, dum non intelligendo gratiae beneficium, ad facienda Dei præcepta, quasi de suis viribus superba elatione præsumunt. *Plenitudo enim legis caritas. Caritas vero Dei diffusa est in cordibus nostris,* non per, nos ipsos, sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. *Tom. 2. epist. 19 ad Hieronymum.*

X Vtriusque pariter Testamenti finem esse caritatem.

Q Vicquid salubriter mente concipitur, vel oro profertur, vel de qualibet diuina pagina exscul-pitur, non habet finem, nisi caritatem. *Tom. 8. Praefat, in Psal. 140.*

Totam magnitudinem diuinorum eloquiorum & lati-

latitudinem secunda possidet charitas, qua Deum proximumque diligimus. Docet enim nos celestis vnus magister, & dicit: * *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua & diliges proximum tuum tanquam te ipsum.* In his duobus praeceptis tota lex pēdet & Propheta. Si ergo non vacat omnes paginas sanctas perscrutari, omnia inuolucra sermonū euoluere, omnia scripturarum secreta penetrare, tene charitatem, ibi pendet omnia: ita tenebis, quod ibi didicisti, tenebis etiam, quod nondum didicisti. Si enim nosti charitatē, aliquid nosti, unde & illud pēdet, quod fortē non nosti. Et in eo quod in scripturis intelligis, charitas patet: in eo quod nō intelligis, charitas latet. Ille itaque tenet & quod patet, & quod latet in diuinis sermonibus qui charitatem tenet in moribus. *To. 9. de laudibus charitatis. Citatur sermo hic à venerabili Beda Augustini nomine in Epistolam priorem ad Timotheum. Et est in indiculo Possidonij. In sententijs etiam à B. Prospero ex eodem quaedā depromuntur.* Lapsus igitur Erasmus est in huius Tractatus censura.

Intelligatur Legis & omnium diuinarū scripturarum plenitudo* & finis esse dilectio rei, qua fruendū est, & rei, quæ nobiscum ea refrui potest, quia vt se quisque diligat, praecepto non est opus. Et paulo post: Quisquis igitur scripturas diuinas, vel quamlibet earū partem intellexisse sibi videtur, ita, vt eo intellectu non ædificet geminam istam charitatem Dei & proximi, nondum intellexit. *Tom. 4. de doctrina Christ. lib. 1. cap. 35. 36.*

Multa sunt in scripturis sanctis diuina praecepta, quæ omnia cōmemorare nimis operosum est. Sed Dominus qui verbū* cōsummans, & breuiās fecit super terrā, in duobus praeceptis* dixit legem prophetasque pēdere: vt intelligeremus quicquid aliud diuinitus praeceptum est, in his duobus habere finem, & ad hæc duo esse referendum: * *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota animata tua & ex tota mente tua: & diliges proximum tuum tanquam te ipsum.* In his, inquit, duobus praeceptis tota lex pendet & Propheta. Quic-

* Deut. 6.

Matth. 22.

Mar. 12.

Luc. 10.

Charitas la
Deū & pro
ximum om
nium scriptu
rarum plen
tudo.

* Rom. 13.

Omnis scri
pturarū ex
positio synce
ra charit. o
bedire

* Rom. 9.

* Matth. 22.

* Matth. 22.

Mar. 12.

Luc. 10.

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

* Exod. 20.

Deut. 5.

Rom. 7. 13.

* Rom. 12.

quid ergo Dei lege prohibemur, & quicquid iubemur facere, ad hoc prohibemur & iubemur, ut duo ista cōpleam⁹. Et fortè generalis prohibitio est, * *Non concupisces*, & generalis iussio, *Diliges*. Vnde breuiter & Apostolus Paulus quodam loco* vtrunque complexus est. Prohibitio enim est, Nolite conformari huic seculo: Iussio autem: sed renouamini in nouitate mentis vestrę. Illud pertinet ad non concupiscere, hoc ad diligere: Illud ad continētiam, hoc ad iustitiam: Illud ad declinandum à malo, hoc ad faciendum bonum. Nō concupiscēdo enim vetustate exspoliamur, & nouitate induimur. diligēdo. To. 7. de perse. iust. cō. Celestiū, respōs. 11.

* 1. Tim. 1.

Omnia præcepta diuina referūtur ad charitatē, de qua dicit Apostolus: * *Finis autē præcepti est charitas, de corde puro, & conscientia bona, & fide nō ficta*. Omnis itaque præcepti finis est charitas, id est, ad charitatē referatur omne præceptum. Quod verò ita fit vel timore pænæ, vel aliqua intēctione carnali, ut nō referatur ad illā charitatem, quam diffundit * Spiritus sanctus in cordibus nostris, nōdum fit quemadmodum fieri oportet, quanuis fieri videatur. Charitas quippè ista Dei est & proximi: & utique in his duobus præceptis * tota lex pendet & prophetæ. Adde Euangelium, adde & Apostolos non enim aliunde vox ista, *finis præcepti est charitas*: & * *Deus est charitas*. Quæcunque ergo mandat Deus, ex quibus vnum est: * *Non mæchaberis*: & quæcunque non iubentur, sed speciali consilio monentur, ex quibus vnum est: * *Bonum est homini mulierem nō tãgere*: tunc rectè fiunt, cū referuntur ad diligendum Deum & proximum propter Deum, Tom. 3. in Enchirid. c. 121.

* Rom. 5.

Ex duobus præceptis charitatis pēdet lex & propheta, Exan gel. & Apostoli.

* Matt. 22.

* 1. Tim. 1.

* 1. Ioan. 4.

* Exod. 20.

Deut. 5.

Distinguntur ergo à præceptis cōsilia, & vtraq; ad charitatem referenda sunt.

* 1. Cor. 7.

Ex his facile intelligere est, quanto perè fallantur illi, qui fidem charitate perstantiorem, imò eius formam & animam esse nugantur. Sequeretur enim in fide potius, quàm charitate plenitudinem & finem diuinarum scripturarum consistere: nisi fortè finis ignobilior sit ijs, quæ propter ipsum vel sunt, vel facta sunt, vel etiam charitas Christi ac beatorum informis & exanimis sit, quod fidem non habeat adiunctam.

XI. Euangelica gratia, quæ est charitas diffusa in cordibus nostris, legem impleri.

CUr liberati sumus à lege mortis, in qua detinebamur, ita ut seruiamus in nouitate spiritus, & non in vetustate literæ, si lex bona est? Quoniã lex litera est eis, qui nō eam implent per spiritū charitatis, quod pertinet Testamentū nouū. Itaq; mortui peccato, liberantur à litera, qua detinētur rei qui nō implent, quod scriptum est. Lex enim quid aliud, quā sola litera est eis, qui eam legere nouerunt, & implere nō possunt? Non enim ignoratur ab eis, quibus conscripta est, sed quoniã in tantum nota est, in quantum scripta legitur, nō in quantū dilecta perficitur, nihil est aliud talibus nisi litera, quæ litera non est adiutrix legentiū, sed testis peccantium. Ab eius ergo damnatione liberantur, qui per spiritum inuouantur, ut iam non sint obligati literæ ad poenam, sed intellectui per iustitiā copulati. Inde est illud: *Litera occidit, spiritus autē uiuificat.* Lex enim tantūmodo lecta, & non intellecta, vel non impleta, utiq; occidit, tunc enim appellatur litera. Spiritus autem uiuificat, quia plenitudo legis est charitas, quæ fusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. *Tom. 4. ad Simplic. libr. 1. quæst. 1. in fine.*

Lex nihil nisi litera est eis, qui eam legere nouerunt & implere nō possunt.

Qui per spiritum inuouantur, à legis damnatione liberantur, & eius intellectui per iustitiam copulantur.

Nemo potest legem implere per legem. Plenitudo enim legis charitas. Charitas autem Dei non per legē diffusa est in cordibus nostris, sed per spiritum sanctum qui datus est nobis. Proinde per legem gratia demonstratur, ut lex per gratiam compleatur. *Tom 7. de gratia Christi contra Pelag. c. 9.*

*2. Cor. 3.
Rom. 13.
Rom. 5.
Rom. 13.
Rom. 5.
Rom. 8.
Rom. 5.*

Miro quodam modo, sed tamen vero, iustitiam legis non implet iustitia quæ in lege est, vel ex lege, sed quæ in spiritu gratiæ. Iustitia quippè legis impletur in eis, sicut scriptum est: Qui non secundum carnem ambulant, sed secundum spiritum. *Tom. 7. contra duas epi. Pelag lib. 3. c. 7.*

Lex regstenebat occidente litera, dum præceptum non impleretur, antequā uiuificaret spiritus: quia charitas Dei, quæ præceptū implet, diffunditur in cordi-

Confessionis Augustiniane Lib. II.

bus nostris. *Tom. 2. epist. 120. cap. 4. ad Honoratum.*

2 Cor. 13.

Virtus peccati lex. Prohibitio enim peccati quod est lex, auget profectò desiderium peccandi: quod nō extinguitur, nisi contrario desiderio rectè faciēdi, ubi fides per dilectionem operatur. Hoc autem non præstat litera iubens, sed spiritus iuuans: nō lex ergo, sed gratia, non vetus Testamentū in seruitutem generans, quod est Agar, sed nouum, in quo non sunt ancillæ filij, sed liberæ, qua libertate Christus nos liberauit.

Gal. 3.

Gal. 4.

Tom. 6. contra aduers. leg. & prophet. lib. 2. c. 7.

Legem volunt intelligi gratiam: ut scilicet à Domino Deo adiutoriū cognitionis habeamus: quo ea quæ facienda sunt, nouerimus: nō inspirationem dilectionis, ut cognita sancto amore faciamus, quæ propriè gratia est. *Tom. 7. contra duas epistolas Pelag. lib. 4. c. 5.*

*Spiritus sancti operatio-
ne fit ut lex
Dei obediendo & diligē-
do teneatur.*

Lex Dei atq; doctrina, quanuis sancta & iusta & bona, tamē occidit, si non viuificat spiritus, per quē fit, nō ut audiendo, sed ut obediendo, neq; ut lectione, sed ut dilectione teneatur. *To. 2. epi. 107. ad Vitale, circa mediū.*

Matth. 3.

Superbos multum sibi tribuentes, mandati sancti & iusti, & boni adiectio, reos etiam præuaricationis effecerat: ut eo modo humiliati, discerēt ad gratiam pertinere per fidem, ut iam nō essent legi subditi per reatum, sed legi sociati per iustitiam. *Et paulò post.* Ecce quod est: *Non veni legē soluere, sed adimplere.* Quia lex superbos etiam præuaricationis reatu deuinxit, augēdo peccatum, cum iubet quod implere nō possunt: ipsius legis impletur iustitia per gratiam spiritus, in eis qui discunt à Christo mites esse atque humiles corde.

Matth. 11.

Tom. 6. contra Faustum Manich. lib. 19 c. 7.

Rom. 5.

Lex enim posita est in veteri Testamento, quæ conuinceret transgressores, quæ subintrauit, ut abundaret delictum. Non enim implebatur timore, quæ non impletur nisi caritate. Et ideò dicitur opus Dei, quia Deus legem constituit, Deus cōscripsit: nullum opus hominis, quia homo Deo non obtēperauit, & eum potius reū lex fecit. In secundis autem tabulis homo per adiutorium Dei tabulas fecit atq; conscripsit, quia noui Testamēti charitas legem fecit. Vnde dicit Dominus,

Non

Non veni legem soluere, sed adimplere. Dicit autē Apo-
stolus. Plenitudo legis charitas: & fides, qua per dilectionē
operatur. Factum est itaq; homini facile in nouo Testa-
mento, quod in veteri difficile fuit, habenti fidē, quā
per dilectionem operatur: Atque illo digito Dei, hoc
est, Spiritu Dei intus eam in corde scribente, non fo-
ris in lapide. Vnde dicit Apostolus: Non in tabulis la-
pideis, sed in tabulis cordis carnalibus, quoniam cha-
ritas Dei, qua veraciter impletur praeceptum, diffusa
est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui da-
tus est nobis. To 4. super Exod. q. 166.

Matth. 9.
Rom. 13.
Gal. 5.
2. Cor. 3.
Charitate
Dei diffusa
in cordibus
nostris vera-
citer imple-
tur praeceptū.

Id agit gratia vt dilectione impleantur mandata Dei,
quae timore non poterant. Gratia quippē Dei diffundi-
tur charitas in cordibus nostris, per Spiritum sanctū
qui datus est nobis, propter quod ipse Dominus dicit:
Non veni legē soluere, sed adimplere. Et idē Apo-
stolus: Plenitudo legis charitas est To. 8. in Psal. 118. cōc. 26.

Rom. 5.
Rom. 5.
Matth. 9.
Rom. 13.

Sic videt (Ecclesia) non reprehendi legem, cū dici-
tur: *Litera occidit spiritus autem viuificat*, sicut nō repre-
henditur scientia cū dicitur: *Scientia inflat, charitas
verò aedificat*. Nam utiq; ipse dixerat, scimus quia om-
nes scientiam habemus: & tunc adiūgit: *Sciētia inflat,
charitas verò aedificat*. Vt quid ergo habebat ipse quo
inflaretur, nisi quia cum charitate non solum non in-
flat scientia, sed etiā firmat? ita litera cū spiritu, & lex
cū gratia, iā nō eo modo litera & lex appellatur, sicut
per se ipsam cū occidit abundāte delicto. Et paulō dicit.
Eadē quippē lex quae per Mosen data est, gratia & veri-
tas p̄ Iesum Christū facta est, cū accessit literae spiritus,
vt inciperet impleri iustitia legis, q̄ non impleta reos
etiā praeuaricatione faciebat. To. 6. cōtra Faustū, li. 15. c. 8.

2. Cor. 3.
1. Cor. 8.
Litera cū spi-
ritu nō appel-
latur litera.
Lex cum gra-
tia non appel-
latur lex si-
cut per se
sumpta.
Quomodo ea-
dem lex per
Mosen data,
fiat gratia &
veritas per
Iesum Chri-
stum facta.
Ioan. 1.
Rom. 5.

Legem veteris Testamēti nos aiunt (Pelagiani) dicere
non ob hoc datam fuisse, vt iustificaret obediētes, sed
vt grauior fieret causa peccati. Prorsus non intelligūt,
quid de lege dicamus, quia id quod dicit Apostolus,
quem non intelligunt, dicimus: Quis enim dicat, non
iustificari eos, qui sunt legi obediētes, quando si non
iustificarentur, non possent esse obediētes? Sed dici-
mus lege fieri, vt Deus quid fieri velit, audiatur: gratia
verò

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Rom. 2.
Iacob. 1.

verò fieri, vt legi obediatur. Nō enim auditores legis, ait Apostolus, iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Lex ergo auditores iustitiæ facit, gratia factores. Et paulò pōst. Non sunt itaque liberi filij, qui legem acceperunt literæ, qua possent non solum peccatores, verum etiam præuicinatores insuper demonstrari, sed qui spiritu gratiæ, quo lex ipsa sancta & iusta & bona possit impleri. Ecce quod dicimus, intendunt, & non contendunt, illuminentur, & non calumnientur. *Tom 7. contra duas epist. Pelag lib. 3. c. 2.*

Rom. 7.

Dicimus hanc esse intentionem legis arguentis, vt propter illa quæ perperam fiunt, cōfugiatur ad gratiā Domini miserantis, velut pædagogus concludente in eadem fide, quæ postea reuelata est, vbi & remittatur, quæ malè fiunt, & eadem gratia iuuante non fiant.

Tom 7. de nat. & grat. c. 12.

XII. Quomodo intelligendum illud Apostoli: Plenitudo autem Legis charitas.

1. Tim. 1.
Rom. 13.
Charitas idē
Legis est plenitudo, quod legem non abroget, sed impleat.

Veni ad Christum, vides inde finem omnis cōsummationis. Quis est iste finis? Paulum interroga, *Finis autem præcepti est charitas, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.* Alio loco: *Plenitudo autem legis charitas.* Quid tam finitum & terminatum, quàm plenitudo? Etenim fratres, finem posui laudabiliter, nolite putare consumptionem, sed cōsummationem: aliter enim dicitur, finiui panem: aliter, finiui tunicam: finiui panem manducando, finiui tunicam texendo: & ibi finis sonat, & illic finis sonat: sed tamen panis finitur, vt consumatur, tunica finitur, vt consummetur: panis finitur, vt non sit, tunica finitur vt perfecta sit. *Tom. 9. in epist. Ioann. Tract. 10.*

1. Tim. 1.
Charitas finis præcepti, nō consumens, sed consummans & perficiens.
1. Tim. 1.

Finis enim præcepti est, dixit. Quid est finis præcepti? quo perficiuntur præcepta, non quo consumuntur. Aliter enim dicimus, finitus est cibus: aliter dicimus, finita est tunica, quæ texebatur: finitur, vt perfecta sit. Et hic finis dicitur & ibi. Non ergo hic finem præcepti dixit, quo quasi pereant præcepta, sed quo perficiantur, & cōsummentur, nō consumantur. Finis ergo propter tria illa: Finis, inquit, præcepti est charitas de corde

corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. *Io. 8. in Psal. 31 in Prefat.*

Quod Dominus dicit: In his duobus præceptis tota lex pendet & Prophetæ: Pendet, dixit, id est, illo refertur, ibi habet finem. *Tom. 4. quæst. Euang. lib. 1. c. 33.*

Quod autem dicit: Qui enim diligit proximum, legem impleuit, ostendit cōsummationem legis in dilectione positam, id est, in charitate. Vnde & Dominus in illis duobus præceptis totam legem pendere dicit, & omnes propheta, id est, in dilectione Dei & proximi. Vnde & ipse, qui legem venit implere, dilectionē donauit per spiritum sanctum, vt quod antea timor implere non poterat, charitas postmodum impleret. Inde est & illud eiusdem Apostoli: Plenitudo autem legis charitas. Et illud: Finis autem præcepti est charitas, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. *Tom. 4. Expositione quarundam propositionum ex Epistola ad Roma. propos. 75.*

Lex impletur, dum non cupiditate rerum temporalium, sed charitate illius, qui præcepit, fiunt, quæcunque præcepit. *Tom. 4. de Catechizand. rud. c. 22.*

Plenitudo legis est charitas, quia per charitatem lex impletur, non per timorem. In tantum enim fiunt mandata iustitiæ, in quantum adiuuat Spiritus gratiæ. *Tom. 3 lib. sent. sent. 223.*

Lex adducit ad fidem, fides impetrat spiritū largiorem, diffundit spiritus charitatem, implet charitas legem. Et paulò post: Ne litera sine spiritu occidat, spiritus viuificans credentibus & innocantibus datur, charitas verò Dei diffunditur in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, vt fiat quod idem Apostolus dicit: Plenitudo legis charitas. Ita bona est lex illi, qui ea legitimè utitur. Utitur autem legitimè, qui intelligēs quare sit data, per eius cōminationē cōfugit ad gratiā liberantē. *Tom. 2. ep. 144. ad Anastasium.*

Nesciūt (*Manichæi*) quomodo adimpleat legem, qui sic viuit, vt lex præcepit. Plenitudo enim legis charitas: sicut dicit * Apostolus. Vitam charitatem Dominus exhibere & donare dignatus est, mittendo fidelibus suis

Confessionis Augustiniana Lib. II.

- Rom. 5.** suis Spiritum sanctum. Vnde item dicit idem Aposto-
Ioan. 13. lus: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Et ipse dominus: In hoc sciēt omnes, quia discipuli mei estis si vos inuicem diligatis.* Impletur ergo lex, vel cū fiunt, quæ ibi præcepta sunt, vel cū exhibētur, quæ ibi prophetata sunt. *Lex enim per Moſen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Ipsa lex cū impleta est, gratia & veritas facta est, gratia pertinet ad charitatis plenitudinem, veritas ad prophetiarum impletionem, & quia vtrunq; per Christum, ideò non venit soluere legem, sed adimplere. *Tom. 6 contra Faust. Manicha. lib. 17. c. 6.*
- Ioan. 1.** Dilectio sola discernit inter filios Dei & filios diaboli: signent se omnes signo crucis Christi, respondeāt omnes, Amen, cantent omnes Halleluia, baptizentur omnes, intrent Ecclesias, farciant parietes basilicarū: non discernuntur filij Dei à filijs diaboli, nisi caritate. Qui habent charitatem, nati sunt ex Deo: qui non, nō sunt nati ex Deo. Magnum iudicium, magna discretio. Quicquid vis habe: hoc solum non habeas, nihil tibi prodest. Alia si nō habeas, hoc habe: & implebis legē. Qui enim diligit alterum, impleuit legem, ait Apostolus, & plenitudo legis charitas. Puto margaritam esse illam, pro qua homo negociator describitur in Euangelio, qui inuenit eam margaritā, & vendidit omnia quæ habebat, & emit eā. Hæc est margarita preciosa, charitas, sine qua nihil tibi prodest, quodcunque habueris: quam si solam habeas, sufficit tibi. *Tom 9. in Euang. Ioann. Tract. 5.*
- Rom. 13.** Vides quā sit aliter intelligendum quòd ait: Non se venisse legem soluere, sed adimplere: scilicet, vt nō quasi semiplena istis verbis integraretur, sed vt quod litera iubente propter superbiorum præsumptionem nō poterat, suadente gratia propter humiliū cōfessionem impleretur opere factorum, non adiectione verborum. *Fides enim* sicut Apostolus ait: *per dilectionem operatur.* Vnde idem dicit: *Qui enim diligit alterum, legem impleuit.* Istam charitatem, quia veniens Christus per Spiritum sanctū, quem promissum misit, in manifesta-
- Gal. 5.**
Rom. 13.
- Non discernuntur filij Dei à filijs diaboli, nisi caritate.**
1. Ioan. 4.
Matt. 13.
1. Cor. 13.
Matt. 5.

festatione donauit, qua sola charitate iustitia legis posset impleri: propterea dixit: *Non veni soluere legem* *Matth. 23* *sed adimplere.* Hoc est nouum testamentum, quod huic dilectioni hæreditas regni cœlorum promittitur, quod in figuris veteris Testamenti pro temporum distributione tegebatur. Vnde idem dicit: Mandatum nouum *Iaam. 13* do vobis, vt vos inuicem diligatis. *Tom. 6. contra Faustum Manich. lib. 19. c. 27.*

Quis non videat, studiosè Lector, imperitas atq; ineptas hæreticorum speculationes? Non possumus, inquiunt, nos legem implere, quandiu hic viuimus, sed vnus Christus legem pro nobis impleuit, cuius impletio dum imputatur nobis, per fidem reputamur etiam nos legem impleuisse. Ergo Christi tantum aut beatorum charitas, legis finis vel plenitudo dicenda fuerat: nunc verò cum charitas illa, quæ socia est fidei non ficta, Apostoli & Augustini sententia, legis finis & πληρωμα sit, consequitur necessario, nec charitatem Christi, nec beatorum, in quibus fides locum non habet: sed charitatem hic adhuc viuentium & militantium, ab Apostolo & Augustino legis finem & πληρωμα hoc loco nominari. Possunt igitur hic adhuc degentes iusti, quatenus viatores sunt, Christi gratia iuuante, legem implere.

XIII. Veterem legem eandem fieri cum noua, si charitate debita impleatur.

SI autem implet legem, qui diligit proximum, dilectioq; proximi etiam in veteribus scripturis maxime cõmendatur: in qua dilectione dicit alio loco idem Apostolus, recapitulari omnia mandata legis: manifestum est etiam illam scripturam, quæ priori populo data est, legem Christi esse, quam venit implere charitate, quæ nõ implebatur timore. Eadem igitur scriptura & idem mandatum cum bonis terrenis inhiantes premit seruos, testamentum vetus: cum in bona æterna flagrant erigit liberos, testamentum nouum vocatur. *Tom. 4. in expositio. Epistol. ad Galat. cap. 6.*

Leuit. 19. Rom. 13. Vetus lex etiã lex Christi, cū impletur caritate. Eadem scriptura & idem mandatũ est testamentũ vetus & nouum, sub diuersa ratione.

In hac mirabili congruentia illud certè plurimum distat,

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Exod. 19. distat, quod ibi populus accedere ad locū, vbi lex dā-
Act. 2. batur, horrendo terrore prohibetur: hic autem in eos
superuenit Spiritus sanctus, qui eum promissum ex-
Exod. 31. pectantes in vnum fuerant congregati. Ibi in tabulis
lapideis digitus Dei operatus est, hic in cordibus hu-
manis. Ibi ergo lex extrinsecus posita est, qua iniusti
terrarentur: hic intrinsecus data est, qua iustificaren-
Exod. 20. tur. Nā, Non adulterabis, non homicidium facies, non
Deut. 5. concupisces, & si quod est aliud mandatū, quod utique
in illis tabulis scriptum est. In hoc, inquit, sermone re-
Leuit. 19. capitulantur, in eo quod diliges proximū tuū tāquam
Rom. 13. teipsum. Dilectio proximo malū non operatur. Pleni-
Exod. 31. tudo autem legis est charitas. Hæc non in tabulis con-
Rom. 5. scripta lapideis, sed diffusa est in cordibus nostris, per
Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Lex ergo Dei
est charitas. Huic prudētia carnis nō est subiecta, neq;
enim potest: sed ad hāc prudentiā carnis terrēdam cū
in tabulis scribuntur opera charitatis, lex est operum
& litera occidēs præuaricatorē: Cū autē ipsa chari-
tas diffunditur in corde credentiū, lex est fidei & spi-
ritus viuificās dilectorē. *Et paulò post.* Manifestati, in-
quit (*Apostolus*) quoniā estis epistola Christi ministrata
per nos, scripta nō atramēto, sed spiritui Dei viui, nō
in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.
Ecce quemadmodū ostendit, quia illud extra hominē
scribitur, vt eū forinsecus terrificet: hoc in ipso homi-
ne vt eū intrinsecus iustificet. *To. 3. de spirit. & lit. c. 17.*
Omnis enim lex, inquit, in vno sermone impleta est,
in eo quod diliges proximum tuum tanquā teipsum.
Omnem ergo legem nunc dicit, ex his operibus, quæ
ad bonos mores pertinent. Quia & illa, quæ sunt in sa-
cramentis, cū bene à liberis intelligūtur, nec carna-
liter obseruantur à seruis, ad illa duo præcepta refe-
rantur necesse est, dilectionis Dei, & proximi. Rectē
itaque accipitur ad hoc pertinere, quod etiam Domi-
nus ait: *Non veni soluere legem, sed implere*, quia erat
ablaturus timorem carnalem, spirituale autē cha-
ritatē daturus, qua sola lex impleri potest. Plenitudo
enim legis charitas. *Tom. 4. exposit. epist. ad Gal. c. 5.*

Lex igitur data est per Moſen: facta eſt autem gratia per Ieſum Chriſtum, cum per eius ſpirituſ charitate diſfuſa in cordibus noſtris, fit vt quod lex præcepit, impleatur. Quod enim per literam iubetur, non litera, ſed ſpiritu impletur. Vnde illud quod ſcriptu eſt: *Non concupiſces*: per Moſen lex eſt, quia iubetur, ſed per Ieſum Chriſtum fit gratia, quando quod iubetur, impletur: veritas autem facta eſt per Ieſum Chriſtum, propter illa, quæ in prophetia legis ſunt promiſſa, quæ in Chriſto eminent reddita. *Tom. 6. contra aduerſ. legis & Prophet. lib. 2. c. 3.*

Ioann. 1.
Quomodo in-
telligendum
illud: Lex per
Moſen data
eſt, &c.
Rom. 5.
Exod. 20.
Deut. 5.
Rom. 13.
Ioann. 1.

XIV. Euangelicam gratiam & in veteris Teſta-
menti patribus fuiſſe.

SI non erat in hominibus Spiritus ſanctus ante Do-
mini viſibilem clarificationē, quomodo dicere po-
tuit Dauid, *Et Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me?* Aut quomodo impleta eſt Elizabeth & Zacharias vir
eius vt prophetarent, & Anna & Simeon, de quibus
omnibus ſcriptum eſt, quod impleti ſunt Spiritu ſan-
cto, vt illa quæ in Euangelio legimus dixerint? Vt au-
tem quædam latenter, quædam verò per creaturam
viſibilem viſibiliter Deus operetur, pertinet ad gu-
bernationem prouidentia, qua omnes diuinæ actio-
nes, locorum temporumq; ordines, diſtinctione pul-
cherrima peraguntur, cum ipſa diuinitas nec teneatur
nec migret locis, nec tendatur, varieturue tempori-
bus. Quomodo autem ipſe Dominus ſecum habebat
vtiq; Spiritum ſanctum in ipſo homine quem gerebat,
quando vt baptizaretur venit ad Ioannem, & tamen
poſteaquàm baptizatus eſt deſcendere in eum Spiritus
ſanctus viſus eſt in columbæ ſpecie: ſic intelligen-
dum eſt, & ante manifeſtum & viſibilem aduentum
Spiritus ſancti, quoſcunq; homines ſanctos eum la-
tenter habere. *Tom. 4. 83. quaſtionum, q. 62.*

Pſalm. 50.
Luc. 1. & 2.
Matth. 3.
Marc. 1.
Luc. 3.
Ioann. 1.
Spiritū ſan-
ctum ante vi-
ſibilem eius
aduentum,
omnes ſancti
latenter ha-
buerunt.

Quamuis ergo nec lex per Moſen * data potuerit à *
quoquam homine regnū mortis auferre, erant tamen,
& legis tempore homines Dei non ſub lege terrente,

* Ioann. 1.
Legis tempo-
re homines

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Dei, non sub lege terrēte, sed sub gratia delectante fuerunt. Psal. 50. Psal. 37. Psal. 50. Psal. 115. 2. Cor. 4. conuincēte, puniente, sed sub gratia delectante, liberante. Erant qui dicerent: Ego iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis mater mea in utero me aluit: Et, *Nō est pax in ossibus meis à facie peccatorum meorum*: Et, *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis*. Et, *Spiritu principali confirma me*. Et, *Spiritum sanctum tuum ne auferas à me*. Erant qui dicerent: *Credidi, propter quod locutus sum*. Eadem quippè & ipsi fide mundabantur, qua & nōs. *Tom 7. de pecc. orig. cap. 25.*

Sancti veteris testamēti non ad literam legis, sed ad gratiā Saluatoris. Regnū mortis sola in quolibet homine gratia destruit Saluatori, quæ operata est etiam in antiquis sanctis, quicūq; antequā in carne Christus veniret, ad eius tamen adiuuantem gratiam, non ad legis literā, quæ iubere tantū, non adiuuare poterat, pertinebant. Hoc namque occultabatur in veteri Testamento pro temporū dispensatione iustissima, quod nunc reuelatur in nouo. *Tom. 7. de pecc. mer. & remiss. lib. 1. cap. 11.*

*Gal. 4. Quis enim Catholicus dicat, quod nos dicere iactant (Pelagiani) Spiritum sanctum adiutorem virtutis in veteri Testamento non fuisse: nisi cum vetus Testamentum sic intelligimus, quemadmodum Apostolus dicit, * à monte Sina in seruitutem generans? Sed quia in eo præfigurabatur nouum, qui hoc intelligebant tunc homines Dei, secundum distributionem temporum, veteris quidem Testamenti dispensatores & gestatores, sed noui demonstrantur hæredes. An verò illum ad Testamentum nouum negabimus pertinere, qui dicit: * *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis*? Aut illum qui dicit: * *Posuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos, & immisit in os meum canticum nouum, hymnum Deo nostro?* t paulò post. Siue igitur Abraham, siue antè illum iusti, siue post eum vsque ad ipsum Moysen, per quem datum est testamentum à monte Sina in seruitutem * generans, siue cæteri Prophetæ post eum & sancti homines Dei vsque ad Ioannem Baptistam, filij sunt promissionis & gratiæ, secundum Isaac filium libera, non ex lege, sed ex promissione hæredes Dei, cohæ-

coheredes* autem Christi. Absit enim, ut Noe iustum, *Rom. 8.
 & prioris temporis iustos, & quicumque ab illo usque
 ad Abraham iusti esse potuerunt, vel conspici vel
 occulti, negemus ad supernam * Hierusalem, quæ ma- *Gal. 4.
 ter nostra est, pertinere, quamuis anteriori tempore
 inueniantur esse, quam Sara, quæ ipsius liberæ matris
 prophetiam figuramque gestabat. Quanto euidentius
 ergo post Abraham, cui sic declarata est promissio, ut *Gen. 17.
 pater * multarum gentium diceretur, quicumque Deo Rom. 4.
 placuerunt, filij promissionis habendi sunt? Non enim
 ex Abraham & deinceps iustorum generatio verior,
 sed prophetia manifestior reperitur. Ad Testamentum
 autem vetus, quod est à monte Sina, * in seruitutem
 generans, quod est Agar, illi pertinent, qui cum acce-
 derint legem sanctam, * & iustam, & bonam, putant
 sibi ad vitam literam posse sufficere. Et ideò qua fiant
 factores legis, diuinam misericordiam non quærunt,
 sed ignorantes * Dei iustitiam, & suam iustitiam vo-
 lentes constituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Tom.
 7. contra duas epistolas Pelag lib 3. cap. 4.

Eligamus igitur, utrum antiquos sanctos iustos an-
 cillæ filios dicamus, an liberæ? Absit autem, ut ancillæ,
 ergo filij * liberæ ad nouum pertinent Testamentum
 in Spiritu sancto, quem viuificantem * literæ occiden- *Gal. 4.
 ti opponit Apostolus. Nam quo pacto ad gratiam no- * 2. Cor. 3.
 ui Testamenti non pertinent hi, de quorum dictis &
 libris, istos (Pelagianos) eiusdem gratiæ dementissi-
 mos, refellendo conuincimus? Et paulò post. Tempore
 igitur veteris Testamenti, Spiritum sanctum in eis,
 qui etiam tunc secundum Isaac * promissionis filij e-
 rant, non solum adiutorem, quod isti suo dogmati
 sufficere existimant: verum etiam largitorem dicimus
 fuisse virtutis. Ibidem.

Ad testamē-
 tum vetus
 pertinent,
 qui putant
 sibi ad vitā
 literam pos-
 se sufficere.

*Gal. 4.
 *Rom. 7.
 *Rom. 10.

*Gal. 4.
 * 2. Cor. 3.
 Spiritus san-
 ctus largitor
 & adiutor
 virtutis etiā
 tempore ve-
 teris Testa-
 menti.
 *Rom. 9.
 Gal. 4.

CAPVT OCTAVVM DE
MANDATORVM DEI OBSERVA-
TIONE, ET BONORVM
operum ad Salutem ne-
cessitate.

*I. Dei praecepta homini iustificato, & sub gratia constitu-
to non esse ad observandum impossibilia.*

Nota qui Dei
praecepta im-
possibilia esse
causaris.

Matth. 11.

Charitati
Christi sarcina
levis est.

* 1. Ioan. 5.

Quare praece-
pta Dei gra-
uia non esse
Ioannes di-
xerit.

Petendum
quod non ha-
bemus, ut
impleamus
quod iube-
mur.

* Deut. 30.

* Rom. 10.

Dilectionis
mandatū gra-
ue non est.

1. Tim. 1.

ON igitur Deus impossibilia iubet,
sed iubendo admonet, & facere quod
possis, & petere quod non possis. *To 7.
de natura & gratia, c. 43.*

Valde bona sunt praecepta, si legiti-
mè his utamur. Eo quippè ipso, quo
firmissimè creditur, Deū iustū & bonū impossibilia nō
potuisse praecepere, hinc admonemur, & in facilibus
quid agamus, & in difficilibus quid petamus. Omnia
quippe facilia sūt caritati, cui vni Christi sarcina * le-
uis est, aut ea vna est sarcina ipsa quē levis est: secundū
hoc dictū est: * Et praecepta eius grauia non sunt: ut cui
grauia sunt, cōsideret non potuisse diuinitus dici, gra-
uia nō sunt, nisi quia potest esse cordis affectus, cui gra-
uia nō sunt: & petat, quo destituitur, ut impleat quod
iubetur. Et quod dicitur ad Israel in Deuteronomio, si
piè, si sanctè, si spiritualiter intelligatur, hoc idē signi-
ficat. Quia utique cū hoc testimonium commemo-
rasset Apostolus, * Propè est verbum in ore tuo, & in
corde tuo: quod hic habet, in manibus tuis: in corde
enim sunt spirituales manus, hoc est, inquit, verbum
fidei, quod praeedicamus. Conuersus ergo quisque, si-
cut ibi praecepitur, ad Dominum Deum suum, ex to-
to corde suo, & ex tota anima sua, mandatum Dei non
habeat graue. Quomodo est enim graue, cū sit di-
lectionis mandatum? aut enim quisque non diligit, &
graue est, aut diligit, & graue esse non potest. *Ibidem,
cap. 69.*

Quis nesciat, cū praeceptum sit generale charitas,
quia

quia finis præcepti est charitas, & plenitudo legis est charitas, non esse graue, quod diligendo fit, non timendo? Laborant autem in Dei præceptis, qui ea timendo conantur implere: sed perfecta charitas foras mittit timorem, & facit præcepti sarcinam leuem, nõ solum non prementem onere ponderum, verum etiam subleuantem vice pennarum. *Tom. 7. de perfectione iustitiæ, post ratiocinationes.*

Rom 13.
Nõ est graue
quod diligen-
do fit, non
timendo.

1. Ioan. 4.

Ioann. 1.

Ioan. 8.

Deus nõ præ-
cepit homini
impossibilia.
Potest homo
si velit esse
sine peccato
adiutus à
Deo.

Et non dominetur mei omnis iniquitas. Ab huius execrandæ dominationis seruitute liberantur, quibus Dominus Iesus eum recipientibus dedit potestatem filios Dei fieri. Ab ista horrenda dominatione liberandi fuerant, quibus dicit: Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis. His atque huiusmodi alijs innumerabilibus testimonijs dubitare non possum, nec Deum aliquid impossibile homini præcepisse, nec Deo ad opitulandum & adiuuandum, quo fiat, quod iubet, impossibile aliquid esse, ac per hoc potest homo, si velit, esse sine peccato, adiutus à Deo. *Tom 7. de pec. mer. & remiss lib 2 c. 6.*

Quare Deus
iubeat, quod
viribus no-
stris sine ipsi-
us gratia præ-
stare non
possumus.
Fides oran-
do impetrat,
quod lex im-
perat.

Magnum aliquid Pelagiani se scire putant, quando dicunt. Non iuberet Deus, quod sciret nõ posse ab homine fieri. Quis hoc nesciat? Sed ideo iubet aliqua quæ nõ possumus, vt nouerimus quid ab illo petere debeamus. Ipsa est enim fides, quæ orando impetrat, quod lex imperat. *Tom. 7 de gratia & libero arbitrio, c. 6.*

Prou. 8.

Certum est, nos mandata seruare, si volumus. Sed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est, vt tantum velimus, quantum sufficit, vt volendo faciamus. Certum est nos velle, cum volumus, sed ille facit, vt velimus bonum, de quo dictum est, quod paulò antè posui, quod præparatur voluntas à Domino, de quo dictum est: A Domino gressus hominis diriguntur, & viam eius volet: de quo dictum est: *Deus qui operatur in vobis & velle & operari.* Certum est nos facere cum facimus: sed ille facit vt faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit: Faciam vt in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis. *Ibidem paulò infra.*

Psal. 36.

Philip. 2.

Quomodo
Deus opere-
tur in nobis,
& nos etiam
operemur.

Ezech. 36.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Non potest
Deus impos-
sibile impe-
rare, quia
iustus est.

Gratia datur
ad implendā
legem.

*Exod. 20.

Deut. 5.

Rom. 7. 13.

*Rom 10.

*Ioan. 15.

*Leuit. 18.

Ezec. 10.

Rom. 10.

Potest quis-
que Deo in-
trinssecus in-
crementum

dāte operari
iustitiam.

Quomodo in-
telligatur

illud, Qui fe-
cerit legem,

viuet in ea.

Rom. 10.

Confidera nunc, vtrum tibi, an Deo debeat credi. Et ideo quia veritas mentiri non potest, iam vanas excusationes suas relinquat humana fragilitas: quia nec dānaturus est hominem pro eo quod nō potuit vitare, qui pius est. Quid tergiuersamur incassum? Nemo enim quantum possumus, melius nouit, quam qui nobis ipsum posse donauit. Tot viri, tot mulieres, clerici pueri, tantæ & tam delicatæ puellæ, flammæ & ignes & bestias æquanimiter pertulerunt. Et nos stultorum hominum conuicia dicimus tolerare non posse, quæ nobis malorum hominum nequitia inferuntur? si possumus etiam, vsque ad mortem illorum nostras iniurias vindicamus. Vnde nescio qua fronte, vel qua conscientia cum omnibus sanctis in æterna beatitudine partem habere desideramus, quorum exempla sequi in rebus minimis non acquiescimus. *Tom. 10. serm. 61. de tempore.*

Quandoquidem ideo datur (*gratia*) non quia bona opera fecimus, sed vt ea facere valeamus, id est, non quia legem impleuimus, sed vt legem implere possimus *Tom. 3. de spiritu & littera. cap. 10.*

Hæc ergo sola distantia est, quia ipsum: * Non concupisces, & cætera mandata eius sancta & bona sibi (*hi contra quos Paulus disputat*) tribuebant. Quæ vt possit homo facere, Deus operatur in homine per fidem Iesu Christi, qui finis est ad iustitiam * omni credenti: id est per spiritum incorporatus, factusq; mēbrum eius. Potest quisque illo incrementū intrinsecus dante, operari iustitiam. De cuius operib. etiam ipse dixit, * quia sine me nihil potestis facere. Ideo quippe proponitur iustitia legis, quod qui fecerit eā, viuet * in illa, vt cum quisque infirmitatem suam cognouerit, non per suas vires, neq; per literam ipsius legis, quod fieri non potest, sed per fidem conciliās iustificatorem, perueniat, & faciat, & viuat in ea. Opus enim quod qui fecerit, viuet in eo, non fit nisi à iustificato. *Ibid. cap. 29.*

Est igitur duplex opus legis: Alterum in quo non viuit, qui illud facit, cuiusmodi est, quod sine fide agitur: alterum in quo viuit, qui facit, quod non fit, nisi à iustificato.

Execramur blasphemiam eorum, qui dicunt impossibile aliquid homini à Deo esse præceptum, & mandata Dei non à singulis, sed ab omnibus in commune posse seruari. *Tom. 10. de tempore serm 191.*

*Dei mādātā
seruari à sin-
gulis possunt.*

*II. Multa in nouo Testamento præter fidem esse præcepta:
non autem libera omnia.*

Apostoli & Doctores Ecclesiæ, qui eis successerunt, eosq; imitati sunt, vtrumque faciebant, id est, Dei gratiam, quæ nõ secundum merita datur, & piam obedientiam præceptis salutaribus instruebant. *Tom. 7. de bono perseuer. cap. 20.*

*Dei gratia
simul & obe-
diētia pia cō-
mendanda.*

Exceptis quippè librorum veterum Sacramētis, quæ sola significandi ratione præcepta sunt, quanquam & in ijs spiritualiter intelligēda sunt, rectè lex dicitur spiritalis. Cætera certè, quæ ad pietatem bonosq; mores pertinentia, non ad aliquam significationem vlla interpretatione referenda, sed prorsus vt sunt dicta, facienda sunt. Profectò illam Dei legem, non solùm illi tunc populo, verùm etiam nunc nobis ad instituentam rectè vitam necessariam nemo dubitauerit. Si enim Christus nobis abstulit illud grauissimum multarum obseruationum* iugum, ne carnaliter circuncidamur, ne pecorum victimas immolemus, ne sabbato septeno dierum volumine redeunte ab operibus etiam necessarijs quiescamus, & cætera huiusmodi, sed ea spiritaliter intellecta teneamus, remotisq; vmbreis significantibus, in rerum ipsarum, quæ significantur luce vigilemus, nunquid propterea dicturi sumus, non ad nos pertinere quod scriptum est, * vt alienum quodcunq; perditum quisquis inuenerit, reddat ei qui perdidit, & alia multa similia, quibus piè rectèque viuere discitur. maximeque ipsum Decalogum, qui duabus illis lapideis* tabulis continetur, excepta Sabbati obseruatione carnali, quæ spiritalem sanctificationem quietemque significat? Quis enim dicat non debere obseruare Christianos, vt vni Deo religionis obsequio seruiatur, vt idolum non colatur, vt nomen Domini non accipiatur in vanum, vt parentes honorentur, ne adulteria, homicidia, furta, falsa testi-

*Quæ ad pie-
tatem bonos-
que mores in
veteri lege
pertinent,
Christianis
facienda
sunt.*

Act. 15.

*Quamuis in-
go ceremoni-
alium præce-
ptorum su-
mus liberi,
tamen præce-
pta Decalogi
seruare tene-
mur.*

**Exod. 23.*

Deut. 22.

**Exod. 31.*

Confessionis Augustiniana Lib. II.

monia perpetrentur, ne vxor, ne omnino res vlla concupiscatur aliena? Quis est tam impius, qui dicat, ideo se ista legis non custodire præcepta, quia est ipse Christianus, nec sub lege, sed sub gratia constitutus? **To. 7. contra duas epistolas Pelag. lib. 3. c. 4.**

Vnde manifestum est, quod Paulus Apostolus dicit:

Rom. 3. Arbitramur enim hominem iustificari per fidem sine operibus legis. Non tamen intelligendum est, ut accedat fide, si vixerit, dicamus eum iustum, etiam si male vixerit. Ideo exemplo Abrahamæ & Apostolus Paulus utitur, quia sine operibus legis, quã nõ acceperat, per fidem iustificatus: & Iacobus, quia fide ipsius Abrahamæ opera bona consecuta esse demonstrat, ostendens quẽadmodum intelligendum sit, quod Paulus Apostolus prædicauit. Nam qui putat istam Iacobi Apostoli sententiam contrariam esse illi Pauli Apostoli sententiæ, possunt arbitrari, etiam ipsum Paulum sibi esse contrarium, quia dicit alio loco, Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Et alio loco, *Sed fides quæ per dilectionem operatur.* Et iterum: *Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Quæ sint autem facta carnis, quæ operibus spiritalib. mortificanda sunt, alio loco demonstrat, dicens: *Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt fornicationes, immundicia, impudicitia, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, emulationes, animositates, dissensiones, hæreses, inuidia, ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi quoniam qui talia agunt regnum Dei non possidebunt.* Et ad Corinthios ait: *Nolite errare: neque fornicatores neque idolis seruientes neque adulteri neque molles, neque masculorum concubitores neque fures neque auari neque ebriosi neque maledici neque rapaces regnum Dei possidebunt.* Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri. Quibus sententijs manifestissime dominum ad iustificationem peruenisse: nec meritis eorum istam gratiam datam, quando dicit, & hæc quidem fuistis: sed cum dicit: qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt,

Iustus esse deus, qui accepta fide, si vixerit, dicamus eum iustum, etiam si male vixerit.

Rom. 4.

Iac. 2.

Non magis contrarius Iacobus Apostolus Paulo, in disputatione iustificationis, quam ipse sibi Paulus.

Rom. 2.

Gal. 5.

Rom. 8.

Gal. 5.

1. Cor. 6.

Merito præteritorum operum non perueniri ad iustificationem iustificationem

satis ostendit, iam ex quo crediderunt, benè operari debere. Quod & Iacobus dicit, & multis omnino locis idem Apostolus Paulus satis aperteq; prædicat, re-
 Et è viuendum omnibus, qui in Christo crediderunt, ne ad pœnas perueniant. Quod & ipse Dominus commemorat dicens: * *Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum celorum: sed qui facit volūtatē Patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorū.*
 Et alibi, * *Vt quid dicitis mihi Domine Domine, & nō facitis quæ dico vobis?* Et * *Omnis qui audit verba mea hæc, & facit ea, similabo eum viro prudēti, qui ædificauit domū suam supra petram &c.* Et qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similabo eum viro stulto, qui ædificauit domum suam supra arenam &c. Qua propter non sunt sibi contrariæ duorum Apostolorum sententiæ Pauli & Iacobi, cum dicit vnus, * iustificari hominem per fidem sine operibus: quia ille dicit, * inanem esse fidem sine operibus: quia ille dicit de operibus, quæ fidem præcedunt: iste de ijs, quæ fidem sequuntur: sicut etiam ipse Paulus multis locis ostendit. *Tom. 4. lib. 83. Quæstio num, q. 76.*

Certè notum est nobis & manifestum, quoniā Abraham ad Deum habet gloriam. At si ex operibus iustificatus est * Abraham, habet gloriam, sed non ad Deum. Ad Deum autem habet gloriam, non ergo ex operibus iustificatus est. Si ergo non ex operibus iustificatus est Abraham, vnde iustificatus est? Sequitur & dicit vnde: Quid enim Scriptura dicit: * *Id est, vnde dicit Scriptura iustificatum Abraham? Credidit autem Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.* Ergo ex fide iustificatus est Abraham, iam qui audit, non ex operibus, sed ex fide: obseruet illam voraginem, de qua locutus sum: Vides ergo quia ex fide, non ex operibus iustificatus est Abraham. Faciam ergo quicquid volo, quia etsi bona opera non habuero, & tantum credidero in Deum, deputabitur mihi ad iustitiam, Si dixit & decreuit, lapsus demersus est, si adhuc cogitat & fluctuat periclitatur. Scriptura autem Dei verusq; intellectus, non

benè operari debere, ex Pauli verbis Augustinus colligit. Re-
 Et è viuendū omnibus credentibus in Christo, ne ad pœnas perueniant.
 * Matth. 7.
 * Luc. 6.
 * Matth. 7.
 Audiēs per fidem verba Dei, & non faciens, quæ fides docet domū suā super arenā ædificat. * Rō.
 * Iac. 2. Dilucidè cōciliātur Paulus & Iacobus Apostoli.
 * Rom. 4.
 * Gen. 15.
 Rom. 4.
 Galat. 3.
 Iac. 2.
 Sic nostro tēpore multi ratiocinantur.
 Iacobus Apostolus eos, qui malè Pauli Apostoli dicta intelligūt. corrigit,

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Ostenduntur non solum periclitantem à periculo liberat, sed & de-
cōcordes Pau mer sum à profundo eleuat. Respondeo ergo tanquam
lus & Iaco- contra Apostolum, & dico de ipso Abraham, quod in-
bis Apostoli. uenimus etiam in Epistola alterius Apostoli, qui vole-
**Iacob. 2.* bat corrigere homines, qui malè intellexerant istum
Fides funda Apostolum. Iacobus enim in Epistola sua* contra eos,
mētū & ra- qui nolebant bene operari, de sola fide præsumentes,
dix boni ope- ipsius Abrahæ opera commendauit, cuius Paulus* fi-
ris bonum o dem. Et non sunt sibi aduersi Apostoli. Dicit autem
pus, edificiū Abrahæ opus omnibus notum Abraham filium* suum
super fidē ex immolandum Deo obtulit. Magnum opus, sed ex fide.
tructū, & fi- Laudo superædificationem operis, sed video fidei fun-
dei fructus. damentum. Laudo fructum boni operis, sed in fide a-
**Rom 4.* gnosco radicem. Si enim hoc præter fidem rectam fa-
**Gen. 22.* ceret Abraham, nihil illi prodesset, qualecūque illud
Abrahæ nec opus esset. Rursum, si sic teneret fidem Abrahæ, ut cum
obediētia si- ei Deus imperaret, offerre sibi immolandum filium suū,
ne fide, nec diceret apud semetipsum, Non facio, & tamen credo
fides negle quia me etiam contemnentem iussa sua liberat Deus,
et a obediētia fides* sine operibus mortua esset, & tanquam radix si-
profuisset. ne fructu sterilis atque arida remaneret. Quid ergo?
**Iac. 2.* debemus nulla opera præponere fidei, id est, ut ante fi-
Fides sine o- dem quisquam dicatur bene operatus? Ea enim ipsa
peribus, ra- opera, quæ dicuntur ante fidem, quanuis videantur ho-
dix sterilis minibus laudabilia, inania sunt. Ita mihi videtur esse,
& arida. ut magnæ vires & cursus celertimus præter viam. Ne-
Bene operari mo ergo computet bona opera sua ante fidem: ubi fi-
absq; fide, est des non erat, bonum opus non erat Bonum opus in-
currere ex- tentio facit, intentionem. fides dirigit. *Tom. 8 in præsa-*
tra viam. *tione, Psal. 31. Vide lector cap. 15. de fide & operibus, pauld*
Fides inten- *antē in cap. de lapsis, tit. 4. transcriptum.*
tionē dirigit:
intētio bonū
opus facit.
**Matth. 29.* Ecce ille qui quæsiuit* a magistro bono, quid boni
Marc. 10. faceret, ut haberet vitā æternam, & audiuit, si ad vitā
Luc. 18. venire vellet, seruanda sibi esse mandata. Et cum quæ-
**Exod. 20.* reret, Quæ mandata? Dictum est ei, * Non occides,
Deut. 5. Non mœchaberis, Non furtum facies, Non falsum te-
Rom. 13. stimonium dices, Honora patrem tuum & matrē tuā,
 & Diliges proximum tuum tanquam teipsum, ut hæc
 satis

faciēs fidē Christi teneret, & proculdubio fidē, quæ per dilectionē operatur. *To. 4. de fide & operib. cap. 16.** Amat mortem, qui vitæ præcepta non seruat, & horret vitam, qui peccata morti debita, desperata morte frequentat. Vt enim per obseruantiam legis vita acquiritur, ita per contemptum mors contumacibus inuenitur: dicente Domino: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. *Et paulò post:* Homo ipse se dignum efficit morte, qui non paruerit legi. Odit vitam, qui diuinam contempserit disciplinam. Nam cū Dominus vellet homini demonstrare, quæ obseruanti vitam, contemnenti adferunt mortem, inuitauit præmio, terruit supplicio. Itaque enim de contēptu vita nō poterit prouenire, vt de obseruantia mors euenire non poterit, vt iā homo quod voluerit, mereatur, & eo quod meruerit, iudicetur: & hoc totum in potestate hominis consistit, qui sibi ex qualitate vitæ meritum quod haberet, inuenit. *Tom. 10. de verbis Domini, sermone 3.*

Nunquid ergo talis erat iste, qui dicit, **Legem pone mihi Domine*, qualibus beatus Paulus dicit *positam legem? Absit. Si enim talis esset, non superius dixisset: **Viam mandatorum tuorum cucurri*, cū dilatares cor meum. Quid ergo quòd orat, vt sibi lex à Domino ponatur, si non ponitur iusto? an eo modo non ponitur iusto, quomodo posita est populo contumaci in tabulis lapideis, nō in tabulis cordis carnalibus, secundū vetus Testamentum, ex monte Sina, *quod in seruitutem generat: sed secundū Testamentum nouum? *Et paulò post.* Ecce quomodo voluit istam legem sibi poni à Domino, non sicut iniustis & non subditis, ad vetus Testamentum pertinētibus posita est in tabulis lapideis, sed sicut sanctis filiis liberæ, hoc est, supernæ Hierusalē, filiis promissionis, filiis hæreditatis æternæ, sancto Spiritu tanquam digito Dei in mente datur, & in cordibus scribitur: non quam memoria teneant, & vita negligant, sed quam sciant intelligendo, faciāt diligēdo in latitudine amoris, nō in timoris angustijs *Tom. 8. in Psal. 118. conc. 11.*

Gal. 5.

Per obseruantiam legis acquiritur vita

**Matth. 9.*

**Psal. 118*

**1. Tim. 1.*

**Psal. 118*

Possunt ergo iniusti à Deo dilatato ipso rē corde viā mādatorum currere.

**Gal. 4.*

Iniustus posita lex est

extra, tāquā seruus ad vetus Testamētū pertinētibus.

**Gal. 4*

Iustus posita lex in iustis meritis, iporū digito Dei

scripta, vt filijs, secundū Testamentū nouum.

Legem iusti scire intelligendo, & facere diligendo debent.

Confessionis Augustiniana Lib. I I

III Libertatem Christianam in eo esse, ut à vitiorum
seruitute, non autem ut ab humanarum legum
obedientia, vel à mandatorum Dei ob
seruatione, liberemur.

Voluntas

quādo serua
et libera.

Rom. 6.

2. Pe. 2.

* Ioan. 8.

Homini non
nocet exter-
na seruitus,
sed iniqui-
tas propria.

Bonus etiā si
seruiat, Chri-
stiana ta-
men liber-
tate fruitur.

Ioan. 8.

2. Pet. 2.

Christiana
libertas non
rescindit vel
destruit mo-
res, leges, in-

stituta qui-
bus pax ter-
rena conqui-
ritur vel te-
netur.

* 1. Pet. 2.

* Gal. 4.

Christiana
libertas non
in eo posita

Libera semper est seruitus a pud Deum, cui non ne-
cessitas seruit, sed charitas. Tom. 3. ex sententijs, sen-
tent. 124.

Nec libera voluntas dicenda est, quandiu est vincē-
tibus & vinciētibus cupiditatibus subdita. Aquo enim
quis deuictus est, huic & seruus addictus est. Et, * Si vos
filius liberauerit, ait ipse Dei filius, tunc verè liberi e-
ritis. Tom. 2. Epist. 144 ad Anastasium.

Malorum regnum magis regnatibus nocet, qui suos
animos vastant scelerum maiore licentia: his autē qui
eis seruiendo subdūtur, non nocet, nisi iniquitas pro-
pria. Nam iustis quicquid malorum ab iniquis Domi-
nis irrogatur, non est poena criminis, sed virtutis exa-
men. Proinde bonus etiam si seruiat, liber est: malus au-
tem etiam si regnet, seruus est: nec vnus hominis, sed
quod est grauius, tot dominorum, quot vitiorum. De
quibus vitijs cū ageret scriptura diuina: * A quo enim
quis, inquit, deuictus est, huic & seruus addictus est.
Tom. 5. de Ciuit. Dei lib. 4. cap. 3.

Cælestis ciuitas dū peregrinatur in terra, ex omni-
bus gentibus ciues euocat: atque in omnibus linguis
peregrinam colligit societatem: non curans quicquid
in moribus, legibus, institutisq̃ue diuersum est, quibus
pax terrena vel conquiritur vel tenetur: nihil eorū re-
scindens vel destruens, imò etiam seruans ac sequens
quod licet diuersum sit in diuersis nationibus, ad vnū
tamen eundemq̃ue finem terrenæ pacis intenditur.

Tom. 5. de Ciuitate Dei, lib. 19. cap. 18.

Apertissimam possunt legere sententiam Apostoli Pe-
tri, * qui cū loqueretur de iis, qui in occasione car-
nis acceperant, & in velamentū malitiæ, quod scriptū
est? Nos ad nouum Testamentum pertinentes, non an-
cille filios esse, sed liberæ, qua libertate Christus nos li-
berauit: & putauerant hoc esse liberè viuere, ut tāquā
de tanta

de tāta redemptione securi, quicquid liberet, licere si-
 bi arbitrarentur, non intuentes, quod dictum est: ** Vos est, vt liceat*
in libertatē vocati estis fratres, tātū ne libertatē in occa quicquid li-
tionem carnis detis: vnde & ipse Petrus dicit: ** liberi nō bet.*
 sicut velamentum malitiæ habentes libertatem: ait de ** Gal. 5.*
 illis & in secunda Epistola sua: *Hi sunt fontes sicci, & * 1. Pet. 2.*
*nebula à turbine exagitata, quib⁹ caligo tenebrarū reserua * 2. Pet. 2.*
ta est: Superba enim vanitatis loquētes illiciunt in cōcupis- Heretici li-
centius carnis impudicitia eorum qui paululū effugerūt, in bertatē pro-
errore conuersati, libertatē illis promittentes, cū, ipsi serui mittentes,
sint corruptionis. A quo ** n. quis deuictus est, huic & ier. corruptionis*
 uis addictus est. Et paulo pōst. Neque enim illud hoc lo ** Ioan. 8.*
 co intelligendum est, sanctum ** mandatum, quo præce- * Rom. 7.*
 ptum est, vt in Deum credamus: quanquam eo ipso to *Sanctū mā-*
 tum continetur, si eam intelligamus fidem ** credentiū datū cognos-*
 quē per dilectionē operatur: Sed aperte expressit, quod *cētes ac trās-*
 diceret, sanctū mandatū, id est, quo præceptū est, vt ab *gredientes*
 huius mūdi coinquinationibus recedentes, casta con- *quæ pœna*
 uersatione viuamus. Sic enim ait: ** Si enim refugientes maneat.*
 coinquinationes mundi in agnitionem Domini nostri ** Gal. 5.*
 & conseruatoris Iesu Christi, his rursus implexi iupe- ** 2. Pet. 2.*
 rantur, facta sunt illis posteriora deteriora prioribus.
 Non ait, refugientes ignorantiam Dei, aut refugientes
 infidelitatē seculi, vel tale aliquid, sed coinquination-
 nes mundi, in quibus est vtique omnis immunditia fla-
 gitiorum. Nam de his superius loquens dixit: coepulā-
 tes vobiscū, oculos habentes plenos adulteriij, & inde-
 finentis peccati. Ideo etiam fontes siccos eos appellat,
 fontes videlicet quod acceperint agnitionē Domini
 Christi: Siccos autem, quia nō congruenter viuunt. De
 talibus quippe etiam Iudas Apostolus loquens Ij sunt
 (inquit) qui in dilectionibus vestris maculati, coepulā-
 tur sine timore semetiplos pascentes, nubes sine aqua
 &c Quod enim Petrus ait, ** Coepulantes vobiscū oculos * Ibidem.*
habētes plenos adulteriij: hoc Iudas, *in dilectionibus vestris * Ind. 1.*
maculati coepulantur. Mixti sūt enim bonis in epulis Sa-
 cramentorum, & dilectionibus plebium. Et quod Pe- ** 2. Pet. 2.*
 trus ait, ** fontes siccos,* hoc Iudas, ** nubes sine aqua: * Ind. 1.*
 hoc Iacob⁹, ** fides mortua. To. 4. de fide & operibus, c. 24. * Iac. 1.*
& 2).

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Christiana
libertate so-
lus iustus li-
ber est.

* Ioan. 8.
Verè liber
est, qui in om-
nibus quæ fa-
cit, aut præ-
termittit, nõ
hominũ iu-
diciũ, nõ præ-
miũ vel sup-
pliciũ præci-
piẽ curat,
sed vt Deo,
quem amat,
placeat, attẽ-
dit.

* Ioan. 8.
Qui à Chri-
sto liberan-
tur, serui fiũt
charitatis
vel iustitiæ.
* Gal. 5.
Fide liber-
tatis amã-
tes quid di-
cant.

Libertate
Christiana
non abuten-
dũ ad peccã-
dũ, sed vtẽ-
dũ ad nõ pec-
candum.

* Rom. 6.
* Ioan. 14.
Christus libe-
rat suos nõ à
Barbaris,

vel à capti-

Vir autem bonus, vir iustus, homo liber (Nam solus
iustus liber. Omnis* enim qui facit peccatum, seruus
est peccati) delectatur ipsa iustitia, & si possit sine teste
peccare, & testem reformidat, & Deũ: & si posset audire
Deũ dicentem sibi, video te cum peccas, nõ te dānabo,
sed displices mihi: Ille nolēs displicere oculis patris,
non formidolosi iudicis, timet, non ne damnetur, non
ne crucietur: sed ne offendat gaudium parẽtum, ne dis-
pliceat oculis amantis. *Tom. 10. de verbis Aposto. ser. 18.*

Si ergo* filius vos liberauerit, tũc verè liberi eritis.
Hęc spes nostra est fratres, vt à libero liberemur, & li-
berādo seruos nos faciat: Serui enim eramus cupidita-
tis, liberati serui efficimur charitatis. Hoc & Aposto-
lus dicit: * Vos fratres in libertatẽ vocati estis, tãtũ ne
libertatem in occasionẽ carnis detis, sed per charitatẽ
seruite inuicem: Non ergo dicat Christianus: Liber
sum, in libertatem vocatus sum: seruus eram, sed redẽ-
ptus sum, & ipsa redemptione liber effectus sum, faciã
quod volo, nemo me prohibeat à voluntate mea, si li-
ber sum: sed si ista voluntate peccatum facis, seruus es
peccati. Noli ergo libertate abuti, ad liberẽ peccandũ,
sed vttere ad non peccandum: Erit enim volũtas tua li-
bera si fuerit pia: eris liber si fueris seruus, liber pecca-
ti, seruus iustitię, dicente Apostolo: * Cum serui essetis
peccati liberi eratis iustitię: nũc autem liberati à pec-
cato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum
in sanctificationem, finem verò vitam æternam. *Tom. 9. in Euang. Ioan. Tract. quadragesimo primo.*

Christus filius Dei qui dixit: *Ego sum veritas*, liberos
nos faciet, hoc est, liberabit nos, non à barbaris, sed à
Diabolo, non à corporis captiuitate, sed ab animæ ini-
quitate. Solus est, qui sic liberat. Nemo se liberum di-
cat, ne seruus remaneat. Non remanebit in seruitute
anima nostra, quotidie dimittuntur debita nostra. *Tom. 10. de verbis Domini, sermone 48 sub finem.*

Pœnalis seruitus ea lege ordinatur, qua naturalẽ or-
dinem conseruari (Deus) iubet, perturbari vetat: quia
si cõtra eã legem non esset factum, nihil esset pœnalis
serui-

uitatẽ corporis, sed à Diabolo & iniquitate.

seruitute coercendum. Ideoque Apostolus etiam seruos monet* subditos esse dominis suis, & ex animo eis cū bona voluntate seruire, vt scilicet, si nō possūt à dominis liberi fieri, suam seruitutem ipsi quodammodo liberā faciant, nō timore subdolo, sed fidei dilectione seruiendo: donec transeat iniquitas, & euacuetur omnis principatus & potestas humana, & sit Deus omnia in omnibus. Tom. 5. de Ciuit. Dei lib. 19 cap. 9.

* Ephes. 6.
Serui hominum per fidei dilectionē liberam seruiunt seruitutem.

Ordinavit enim sic Deus Ecclesiam tuam, vt omnis potestas ordinata in seculo habeat honorē, & aliquādo à melioribus. Sed exempli gratia vnam rē dico, hinc conijcite gradus omnium potestatum. Prima & quotidiana potestas hominis in hominem, domini est in seruum. Propē omnes domus habēt huiusmodi potestatem. Sunt domini, sunt & serui. Diuersa sunt nomina, dominus, seruus, sed homines & homines paria sūt nomina. Et quid dicit Apostolus. docens seruos Dominus suis subditos esse? *Serui obaudite dominis vestris secundum carnem*, quia est & Dominus secundum spiritū. Ille est verus Dominus & eternus, isti autem temporales secundum tempus. Tu cū ambulas in via, cū viuas in hac vita, nō vult te facere superbum Christus. Con- tigit tibi, vt Christianus efficereris, & haberes dominū hominem: non idcō Christianus factus es, vt de digne ris seruire. Cum enim Christo iubente seruis homini, non illi seruis, sed illi qui iussit. Et hoc ait *Obaudite dominis vestris secundum carnem, cū timore & tremore. & in simplicitate cordis, nō ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes sed quasi serui Christi facientes bonā voluntatē Dei ex animo cum bona voluntate*. Ecce non fecit de seruis liberos, sed de malis seruis bonos seruos. To. 8. ex- posit. in Psal. 124.

Omni pote-
stati ordina-
ta, honor ha-
bendus.

* Eph. 6.
Si seruitus
mancipiorū
non tollitur
Christiana
libertate, sed
præcipitur,
quid dice-
mus de obe-
diētia magi-
stratibus
Ecclesiasticis
vel civilibus
debita?
Christo iubē-
te serui Do-
mini suis
seruire de-
bēt.

4 Ephes. 6.
Christus quo-
modo nō fe-
cerit ex ser-
uis liberos,
sed ex ma-
lis seruis bo-
nos seruos.

IIII. Fidem sine bonis operibus homini ad salutem esse satis, Eunomianorum & aliorum errorem fuisse damnatum.

Fertur etiā vsq; ad eō fuisse bonis moribus inimicus (de Eunomio loquitur) vt asseueraret, qd nihil cuique obellet

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

obesset quorumlibet perpetratio ac perseuerantia peccatorum, si huius, quæ ab illo docebatur, fidei particeps esset. *Tom. 6. de hæresibus, ad Quod vult deum, hæresi. 54.*

Salutem perdunt putantes solam fidem saluare.

Dogma de sola fide iustificante vnde cepit.

*Rom. 3.

Apostoli omnes probant solam fidem non iustificare.

Fides salubris & Evangelica quæ sit à Paulo definita.

*Gal. 5.

*1. Cor. 13.

*Rom. 13.

Ex dogmate solius fidei iustificantis, quæ incommoda consequuntur.

Duces cæci & fallaces, qui solius fidei iustificationem vrgent.

*Matth. 15.

*Matth. 10.

Errant, qui sola fide Ca-

quare iam illud videamus, quod excutiendum est à cordibus religiosis, ne mala securitate salutem suam perdant, si ad eam obtinendam sufficere solam fidem putauerint, bene autem vivere, & bonis operibus vitam Dei tenere neglexerint. Nam etiam temporibus Apostolorum, non intellectis quibusdam subobscuris sententiis Apostoli Pauli, hoc eum quidam arbitrati sunt dicere, *Faciamus mala, ut veniant bona. *To. 4. de fide & operibus, cap. 14.*

Quoniam ergo hæc opinio tunc fuerat exorta, aliarum Apostolicarum Epistolarum Petri, Ioannis, Iacobi, iudæ contra eam maximè dirigunt intentionem, ut vehementer astruant, fidem sine operibus nihil prodesse: sicut etiam ipse Paulus, non qualemlibet fidem, qua in Deum creditur, sed eam salubrem planeque Evangelicam definiuit cuius opera ex dilectione procedunt. Et fides, inquit, *quæ per dilectionem operatur. Vnde illam fidem, quæ sufficere ad salutem quibusdam videtur, ita nihil prodesse asseuerat, ut dicat: *Si habeam omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum.* Vbi autem hæc fidelis charitas operatur, sine dubio bene vivitur: plenitudo enim legis charitas, *Ibid paulò infra.*

Alios autem noui, quos ita insipientiæ & imprudentiæ tenebrosa caligo & ignorantia fallit & decipit, ut fidem quam se habere simulant, sine iustitiæ operibus apud Deum sibi censeant profuturam: & hoc erroris genere decepti, sine metu crimina nefanda committunt, dum credunt Deum non criminum, sed perfidiæ tantum ultorem. Et huiusmodi non solum seipsum perisse contenti sunt, sed etiam alios, in quibus nullum diuinæ sciendi lumen est, suis nituntur laqueis implicare. Et impletur in illis Saluatoris nostri sententia dicentis: *Cæcus si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt. *To. 9. de vita Christiana, cap. 14.*

Sunt autem qui propter id quod scriptum est: *Qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit: non nisi in Catholica Ecclesia perseuerantibus, quanuis in ea male

tholicea cōcreo
ti, licet malè
viuant, per
Christum sal
uos se fore cō
fidunt.

1. Cor. 3.

Nulla hære
sis Christum
habet funda
mentum.

* Rom. 3.

Absit. vt
vas electio
nis sentiat,
fidē solā sine

operibus ad
salutem suffi
ficere.

* Gal. 5.

Fides per di
lectionē ope
rans, fideles
Dei à demo
nibus sepa
rat.

* Iac. 2.

* Abac. 2.

Rom. 1.

quæ

malè viuentibus hoc promittunt, per ignem videlicet
saluandis merito fundamenti, de quo ait Apostolus:
*Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præ
ter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Si quis
autem ædificauerit super fundamentum hoc aurum,
argentum, lapides pretiosos, ligna, foenum, stipu
lā, vniuscuiusque opus manifestabitur. Dies enim Do
mini declarabit, quoniam in igne reuelabitur, & vni
cuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus
permanferit, quod superædificauit, mercedē accipiet.
Si cuius autem opus arserit, damnum patietur, ipse au
tem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Dicūt ergo,
cuiuslibet vitæ Catholicum Christianum, Christum
habere in fundamento, quod fundamentum nulla hæ
resis habet, à corporis eius vnitatem præcisa. Et ideo pro
pter hoc fundamētū, etiam si malæ vitæ fuerit Catho
licus Christianus, velut qui superædificauerit ligna, fo
enum, stipulam, putant eum saluum fieri per ignem, id
est, post pœnas ignis illius liberari, quo igne in vlti
mo iudicio punientur mali. To 5. de Ciuitate Dei, lib. 21.
cap. 21. Ad maiorem huius erroris confutationem pertinet,
quæ docet Augustinus, To. 4. de fide & operibus, cap. 15. &
16 lib. 21. de Ciuitate Dei, cap. 26 item in Enchirid. cap. 67.

V. Fide per charitatem operante, siue formata, vt vocant,
nos filios esse Dei: fidem verò charitate destitutam,
nulli ad salutem prodesse.

Homines autem non intelligentes, quod ait ipse A
postolus, * Arbitramur iustificari hominem per fi
dem sine operibus legis, putauerunt eum dicere, suffi
re homini fidem, etiam si malè viuat, & bona opera
non habeat. Quod absit, vt sentiat vas electionis, qui
cū dixisset quodam loco: In Christo enim Iesu ne
que circumcisio aliquid valet, neque præputium, mox
addidit: Sed fides quæ per dilectionem operatur. Ipsa
est fides, quæ fideles Dei separat ab immundis Demo
nibus. Nā & ipsi, sicut dicit Apostolus Iacobus, * cre
dunt & contremiscunt, sed non benè operantur. Non
ergo habent istam fidem, ex qua iustus viuit, id est,

Confessionis Augustiniana Lib. 11.

Gal. 5.

Vita æterna
quare dica-
tur gratia.

*Rom. 6.

Iacobus sa-
tis evertit

dogma de so-
la fide saluā-
e.

*Iacob. 2.

*Marc. 3.

*Matth. 16.

*Iacob. 2.

Quid ad hæc
recen. es hæ-

retici, qui ne
falli & falle

re videātur,
Iacobi Epi-

istolam im-
pudēter ne-

gant?

Ioan. 3.

Rom. 5.

Gal. 5.

Iacob. 2.

Lue. 4.

Mar. 3.

Matth. 8.

Ephes. 6.

Initium insti-
tuti in fide fi-
nis in pace.

quæ per dilectionem* operatur, vt reddat ei Deus vi-
tam æternam secūdum opera eius. Sed quia & ipsa bo-
na opera nobis ex Deo sunt, à quo nobis & fides est &
dilectio, propterea idem ipse Doctor gentium, etiam
ipsam vitam æternam gratiam* nuncupauit. *Tom. 7. de
gratia & libero arbitrio, cap. 7.*

Iacobus autem vehementer infestus est eis, qui sa-
piunt fidem sine operibus valere ad salutem, vt illos
etiam dæmonibus comparet, dicens: **Tu credis, quoniā
unus est Deus, benefacis, & Dæmones credūt & cōtremis-
cunt.* Quid verius, breuius, vehementius dici potuit, cū
& in Euangelio* legamus hoc dixisse Dæmonia, cū
Christum filium Dei confiterentur, & ab illo corripe-
rentur, quod in Petri confessione* laudatum est? *Quid
proderit,* ait Iacobus, **fratres mei, si fidem quis dicat se ha-
bere, opera aut nō habeat? Nūquid poterit fides saluare eū?*
Dicit etiā, quia fides sine operibus mortua est. Quous-
que igitur falluntur, qui fide mortua sibi vitam perpe-
tuam pollicentur? *Tom. 4. de fide & operibus. ca. 14. Itē,
Tom. 7. de unico Baptismo, capi 10.*

Vt habitet Spiritus sanctus nōne vbi vult* spirat, &
charitas Dei, sine qua nemo benè viuit, diffunditur* in
cordibus nostris, non à nobis, sed per Spiritum sanctū.
qui datus est nobis. Hanc enim fidem Apostolus defi-
niuit, dicens: **Neque circumcisio est aliquid, neque prepu-
tium, sed fides, quæ per dilectionem operatur.* Ita quippè
fides est Christianorū, non dæmoniorū, nā & Dæmo-
nes* credunt, & contremiscunt, sed nunquid & dili-
gun? Nam si non crederent, non dicerent: *Tu es sanctus
Dei vel, *Tu es filius Dei.* Si autem diligerent, non dice-
rent: **Quid nobis & tibi?* *Tom. 2. epist. 105. ad Sixtum pres-
byterum.*

Audi Apostolum ipsum fidei disputatorē, & gratiæ
magnum defenforem: audi eum dicentem: **Pax fratri-
bus & charitas cum magna fide.* Tria dixit, pax, charitas,
fides, a fine cepit, ad initium terminauit. Initium est e-
nim in fide, finis in pace, quia enim credimus, ipsa est fi-
des: Sed fides debet esse Christianorum, non dæmonio-
rum. Nam sicut dicit Iacobus Apostolus, **Et dæmones
credunt, & contremiscunt.* Et dæmones dixerūt Christo,

Tu es filius Dei. Confitebantur dæmones, quod non credebant homines. Illi tremuerunt, illi occiderunt. Quid enim? Quia dixerunt dæmones, Tu es filius Dei, scimus qui sis, ideo regnaturi sunt cum filio Dei? Absit. Discernenda est ergo fides dæmonum à fide sanctorum. Planè discernenda vigilanter & diligenter. Nā & Petrus hoc dixit Domino dicenti, *Quem me esse dicitis?* *Tu es Christus filius Dei viui.* Et Dominus: *Beatus es Simon Bar Iona.* O Domine hoc tibi dixerūt & dæmones: quare ipsi non sunt beati? Quare? Quia dæmones hoc dixerunt timore, Petrus amore, ideo initium est à fide, Sed quali fide? Quam definiuit Apostolus, *Neque circumcisio aliquid valet, neque praputium, sed fides.* Dic quæ fides? quæ per dilectionem operatur. Hanc dæmones non habent fidem, quæ per dilectionem operatur, sed soli serui Dei, soli sancti Dei, soli fide filij Abraham, soli filij dilectionis, filij promissionis, ideo est & charitas dicta. Tria illa dicta sunt ab Apostolo, *Pax fratribus & charitas cum fide.* Vnde pax & charitas? Vnde charitas cum fide? Si enim non credas, nō amas. Dixit ergo Apostolus, sic incipiens à fine, & veniēs ad initium: Pax, charitas, cum fide. Nos dicamus, fides charitas, pax. Crede, ama, regna. Si enim credis, & non amas, adhuc non discreuisti fidem tuam ab eis, qui tremebāt & dicebant: Scimus quia sis filius Dei viui. Ergo tu ama, quia charitas cum fide ipsa te perducet ad pacem. Quam pacem? veram pacem, plenam pacem, solidam pacem, securam pacem, vbi nulla pestis, nullus hostis. Ipsa pax est finis omnium desideriorum bonorū. Charitas cum fide, & si sic dicas, benè dicis, fides cum charitate. *Tom. 10. lib. 50. hom. homil. 17.*

Et omnis qui diligit genitorem, diligit eum, qui genitus est ab ipso. Statim fidei coniunxit dilectionem: quia sine dilectione fides inanis est. Cū dilectione fides Christiani, sine dilectione fides dæmonis. Qui autem non credunt, peiores sunt, quā dæmones, & tardiores, quā dæmones. Nescio quis non vult credere in Christum: adhuc nec dæmones imitatur.

Iacob. 2.

Luc. 4.

Marc. 3.

Discernenda

fides dæmo-

nū à fide san-

ctorum.

**Mat. 16 Fi-*

des Petri cū

amore. Est

ergo & fides

per timorem

operans, quæ

in peccatori-

bus esse po-

test, & fides

operans per

dilectionem

quæ iusti ef-

ficimur.

**Gal. 5.*

Fides per

charitatem

operans, etiā

charitas di-

ctā.

Ephes. 6.

Credens &

non amans, si

milis est dæ-

monibus.

Luc. 4.

Marc. 3.

Charitas cū

fide, vel fi-

des cū chari-

tate perducit

hominem ad

pacem.

Sine dilecti-

one fide ina-

nis. Peiores

Confessionis Augustiniana Lib. 11.

Iam credit aliquis in Christo: sed odit Christum. Habet confessionem fidei in timore poenæ, non in amore coronæ: Nam & illi qui puniri timebāt, quid dicebāt?

** Quid nobis & tibi fili Dei? Venisti ante tēpus perdere nos?*

** Marc. 3.*

Luc. 4.

** Gal. 5.*

Adde huic fidei dilectionem, ut fiat fides qualem dicit Apostolus Paulus, ** fides quæ per dilectionem operatur. Tom. 9. in Epist. Ioan. Tract. 10.*

V I. Decem præcepta ad Christianos etiam pertinere.

** Luc. 3.*

** Mat. 5.*

Legis cor in decem præceptis agnoscitur.

TRiginta annorum ætatem gerens* (*Christus*) doctrinam Evangelicam consecrauit, cōtestans, ** legem se non venisse soluere, sed implere. Legis autem cor in decem præceptis agnoscitur. Tom. 6. contra Faustum Manich. lib. 12. cap. 14.*

** Exod. 20.*

Deut. 5.

Quæ Christianis magis præcepta quam Iudeis.

Exod. 20.

Deut. 5.

Matth. 5.

** 1. Pet. 2.*

** Isa. 8.*

Rom. 9.

** Psal. 117.*

Isai. 28.

Matth. 21.

Marc. 12.

Luc. 20.

Act. 4.

1. Pet. 2.

Legite vetus Testamentum & videte, quia carnali adhuc populo ea præcipiebantur, quæ nobis: ** Nam vnum Deum colere & nobis præcipitur: Non accipies in vanum nomen Domini Dei tui: & nobis præcipitur, quod est secundum præceptum. Obserua diem Sabbati, magis nobis præcipitur, quia spiritualiter observādū præcipitur. Et paulo post. Iam illa omnia præcepta nobis magis præcipiuntur, & observanda sunt: * Non occides, non machaberis, non furaberis, nō falsum testimonium dices, honora patrem tuum, & matrem tuā: non concupisces rem proximi tui: non concupisces uxorem proximi tui. Nōne ista omnia & nobis præcipiuntur. Tom. 9. in Euang. Ioan Tract. 3.*

In illo diptychio lapideo, iam tu nō corde lapideo intelligis, quid duro illi populo congruebat: & in eo tamen agnoscis petram, ipsum sponsum tuum, illum quem Petrus loquitur ** lapidem vivum ab hominibus reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum. Illis ergo erat lapis* offensionis & petra scandali: tibi autē lapis, quē* reprobauerunt ædificantes, factus est in caput anguli. Quod totum idem Petrus Apostolus explicat, & totum à Prophetis, à quibus isti damnati alienantur prædictum esse cōmemorat. Lege sanē etiā illud cyptrichū, ne timeas, planē sponi tui est. Alijs lapis ille significavit duram stoliditatem, tibi autem fir-*

mam

** Exod. 31.*

nam stabilitatem. Digito enim Dei* scriptæ sunt tabulæ illæ, digito Dei sponsus tuus eijcit dæmonia: digito Dei expelle tu doctrinas dæmoniorum* mendaciloquorum, cauteriantium consciētiam. Ex hoc dyptichio repellis adulterum, qui se paracletum dicit ut sancto nomine te seducat. Quinquagesimo enim die post pascha datæ sunt illæ tabulæ: & quinquagesimo die post passionē spōsi tui, quod pascha illud præfigurabat, datus est digitus Dei, Spiritus sanctus promissus paracletus. Noli ergo formidare dyptichium quo tibi scripta olim, quæ nunc agnosceres, mittebantur: tantum noli esse sub lege, ne illam timore nō impleas, sed sub gratia, ut sit in te plenitudo* legis charitas. Non enim aliud dyptichium recensebat sponsi tui amicus, cum diceret,* Nam non adulterabis, non homicidium facies, non concupisces, & si quod est aliud mādatum, in hoc sermone recapitulatur, & diliges* proximum tuum tanquam teipsum. Dilectio proximi malum nō operatur, Plenitudo* enim legis est charitas. Ibi enim sunt duo illa præcepta, dilectionis Dei, & dilectionis proximi, singulis tabulis explicata. Hoc ergo dyptichium ille præmisit, qui tibi hæc duo præcepta veniens commendavit, in quibus tota lex* pendet & prophetæ. In primo præcepto est castitas nuptiarum tuarum, in secūdo vnitas membrorum tuorū: illo amplecteris diuinitatem, isto congregas societatem. Quæ duo præcepta ipsa sunt decem: tria pertinent ad Deū, & septem ad proximum. O pudicum dyptichium, in quo veteris figuræ illæ dilectos & dilectus tuus prænu-
ciauit tibi canticum nouum, in decachordo * psalterio: tanquam per te etiam nervos suos extēsurus in ligno, ut de peccato peccatum damnaret in carne, & iustitia legis impleretur in te. O dyptichium cōiugale, quod non sine causa odit adultera. *Tom. 6. lib. 15. contra Faustum Manich. cap. 4.*

Quid habent ergo isti, unde legi & prophetis calūniētur, quod eos Christus soluere venerit potius, quā adimplere, quia Christiani non observant, quæ tibi præcepta sunt, cum ea sola non observēt, per quæ Christi

* 1. Tim. 4.

* 1. Cor. 2.

* Rom. 13.

* Exod. 20.

Deut. 5.

* Leuit. 19.

* Rom. 13.

* Matt. 22.

Duo præcepta charitatis, decalogi compendium sunt.

* Psal. 91. 143.

Christiani veteris legis præcepta observant, demptis ijs, per quæ Christus præmittebatur.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

stus promittebatur, ideo non obseruent magis, quia
 eadē promissa iam Christus impleuit: nec adhuc pro-
 mittuntur, quia iam impleta sunt: eorumque promissi-
 ua signa in eis terminari debuerunt, quos fides Christi
 hæc adimplendis iam talibus imbutos, inuenerat. Nū-
 quid enim nō obseruāt Christiani, quod in illa Scrip-
 tura est: *Audi Israel Dominus Deus tuus Deus vnus est. Nō*
**facies tibi idolum* & cætera huiusmodi. Nunquid non
 obseruant Christiani, quod ibi dicitur: Nō accipies no-
 men Domini Dei in vanum? Nunquid ipsum Sabba-
 tum, quod ad intelligendam veram requiem pertinet,
 non obseruant Christiani? Nunquid honorem paren-
 tibus Christiani nō deferunt, quod ibi præceptum
 est? Nūquid à fornicationibus, aut homicidijs, aut fur-
 tis, aut falsis testimonijs, aut à concupiscenda vxore
 proximi, non se temperāt Christiani: quæ omnia in il-
 la lege conscripta sunt? Hæc præcepta sunt morum, illa
 Sacramenta sunt promissorum: hæc implentur per a di-
 iuantem gratiam, illa per redditam veritatem: vtrāq;
 per Christum & illam semper gratiam donātem, nūc
 etiam reuelantem, & hanc veritatem tunc promitten-
 tem, nunc exhibentem: quia *lex* per Moysen data est, gra-*
tia autē & veritas per Iesum Christum facta est. Deniq;
 illa, quæ in recte viuente consciētia conseruantur, fide
 *per dilectionem operāte complentur: illa verò, quæ
 in promittente significatione versata sunt, rebus reddi-
 tis transierunt *Ibi. lib. 16. c. 18. Lege cont. eund. lib. 15. c. 7.*
 Quid sunt ergo leges Dei ab ipso Deo scriptæ* in
 cordibus, nisi ipsa præsentia Spiritus sancti, qui est digi-
 tus* Dei, quo præente diffunditur* charitas in cor-
 dibus nostris, quæ plenitudo legis est, & præcepti* fi-
 nis? Nam quia veteris Testamenti promissa terrena
 sunt, licet exceptis Sacramentis, quæ vmbra erāt futu-
 rorum, sicut est circūcisio, & Sabbatum, & aliæ dierum
 obseruationes, & quarundam escarum cærimoniar, &
 multiplex sacrificiorum sacrorumque ritus, quæ vetu-
 state carnalis legis, iugoque seruili cōgruebant, talia
 contineant præcepta iustitiæ, qualia nunc quoque ob-
 seruare præcipimur, quæ maximè duabus illis tabulis
 sine figura adumbratæ significationis expressa sunt,

*Deut. 6.
 Exod. 20.
 *Deut. 5.
 Præcepta mo-
 rum implen-
 tur per gra-
 tiam adiun-
 tem: Sacra-
 menta verò
 promissorum
 per exhibitā
 veritatem
 impleta sūt.

*Ioan. 1.

*Gal. 5.

*Ier. 31.

*Luc. 11.

*Rom. 5.

*Rom. 13.

*1. Tim. 1.

Præcepta
 duarū tabu-

Sicut est, * Non adulterabis, non homicidium facies, non concupisces, et si quod aliud est mandatum, quod in hoc sermone recapitulatur: * *Diliges proximum tuum sicut teipsum*: tamen quia in eo, sicut dixi, promissa terrena & temporalia recitantur, quæ bona sunt huius corruptibilis carnis, quanuis eis sempiterna atque cælestia, ad nouum scilicet Testamentum pertinentia, figurarentur, nunc ipsius boni cordis promittitur, mentis bonum, spiritus bonum, hoc est, intelligibile bonum, cum dicitur: * *Dabo leges meas in mente eorum, & in cordibus eorum scribam eas*. Vnde significauit eos non forinsecus terrætem legem formidaturos, sed intrinsecus habitantem ipsam legis iustitiam dilecturos. *To. 3. de spiritu & litera, cap. 2. Huc pertinet & articulus 8. cap. 7. de discrimine legis & Euangelij.*

VII. Magnum esse inter præcepta atque consilia Euangelica discrimen, quod illa sint ad salutem obseruata necessaria hac verò perfectioni peculiariter destinata.

PRæcepto quisquis non obtemperat, reus est & debitor poenæ. Proinde quia uxorem ducere vel nubere peccatum non est, si autem peccatum esset præcepto vetaretur, propterea præceptum Domini de virginibus nullum est. Sed quoniam deuitatis remissisue peccatis ad eundam est vita æterna, in qua est quædam egregia gloria, non omnibus in æternum victuris, sed quibusdam ibi tribuenda, cui consequendæ parum est, liberatum esse à peccatis, nisi aliquid ipsi liberatori voueatur, quod non sit criminis non vouisse, sed vouisse ac reddidisse sit laudis. *Consilium*, inquit, * *do, tanquam misericordiam consecutus à Deo, ut fidelis essem*. Neque enim inuidere debeo fidele consilium, qui non meis meritis, sed Dei misericordia sum fidelis. *Tom 6. de sancta virginit. cap. 14.*

Altera die, quasi tempore alio, post resurrectionē utique & ascensionē suā (*Christus Euāgelicus Samaritanus*) protulit duos denarios, duo videlicet Testamenta, vetus & nouum: in quibus vnum numisma Dei regis est: &

barum etiam
nunc obser-
uare præc-
pimur.

* Exod. 20.

Deut. 5.

Ro 7. 13.

* Leuit. 19.

Rom. 13.

* Jerem. 31.

Heb. 8.

* 1. Cor. 7.

Expendant

hec qui ope-

ra superero

gationis &

eorū singula

re præmium

deicient.

* 1. Cor. 7.

Cōsiliū Apo-

stoli, cæliba-

tū vel conti-

nentiā pro-

pter Deum

seruare.

* Luc. 10.

Confessionis Augustiniana Lib. I I

* *Act. 9.* dedit stabulario, Paulo Apostolo, qui est vas*electio-
 * *2. Cor. 11.* nis, cui sollicitudo*est omnium Ecclesiarum, & ait;
 * *Luc. 10.* *Curam eius habe*, id est, quæ ad fidem meam pertinent,
 * *1. Cor. 7.* quomodo eum oportet ad plenam sanitatem perueni-
 * *Matt. 16.* re, doce illum. Et quodcunque supererogaueris, dum
Rom. 2. rediero reddam tibi. Siquid ergo super Euangelium
Sunt ergo meum, tamq̃ misericordiam meā consecutus,*vt esses
consilia quæ fidelis, ad eius vtilitatē sapueris, dum rediero iudica-
dam de acti bus vicinū, turus mundum, & vnicuique redditurus*secundū
bus vicinū, opera sua, reddam tibi. Quid est autem quod super le-
in lege vel gem & Euangelium plus Paulus erogauit? Illud quod,
Euangelio puto, ipse ait ad Corinthios; *De virginibus autē præ-
nusquā præ- ceptū Domini nō habeo, consilium autem do, tamquā
ceptis, * *1. Cor. 7.* misericordiam cōsecutus à Domino, vt sim fidelis: vel
 * *Ibidem.* illud etiam, vbi de coniugibus ait: *Nam cæteris ego
Inter præce- dico, non Dominus &c. *Tom 7. hypog. lib. 3. circa mediū.*
ptum & cō- Aliud est consilium, aliud præceptum. Consiliū da-
siliū manife- tur vt virginitas cōseruetur, vt à vino & à carnibus ab-
stum disci- stineatur, vt vendātur omnia & pauperibus erogētur,
men. Præceptum verò, vt iustitia custodiatur, vt omnis ho-
 * *Psal. 33.* mo diuertat à* malo & faciat bonum. Denique de
 & *36.* virginitate dicitur,**qui potest capere capiat*: De iusti-
 * *1. Pet. 3.* tia verò non dicitur, qui potest facere faciat, sed**om-*
 * *Mat. 19.* *nis arbor, quæ nō facit fructum bonum, excidetur & in ig-*
 * *Matt. 3. 7.* *nem mittetur.* Consilium qui libenter audierit & fece-
 * *Luc 3.* rit, maiorem habebit gloriam Præceptum qui nō im-
Consiliū qui pleuerit, nisi poenitentia subuenerit, poenam euadere
libenter au- cerit maiore non poterit. *Tom. 10. de tempore serm. 61.*
dierit, & se Quæcunque mandat Deus, ex quibus vnum:*Non
cerit maiore habebit glo- mœchaberis; Et quæcunque non iubentur, sed speciali
habebit glo- riam. consilio monentur, ex quibus vnum est:**Bonum est ho-*
viam. *mini mulierem non tangere*, tunc recte fiunt, cū refe-
 * *Exod. 20.* rantur ad diligendum Deum & proximum propter
 * *Deut. 5.* Deum. *Tom. 3. in Enchirid. cap. 121.*
 * *1. Cor. 7.* Præcepto Vir uxorem*ne dimittat? Ex præcepto Domini po-
 * *1. Cor. 7.* non obedire fuit, nec ibi addidit, & si dimiserit, non peccat. Præce-
peccatū est: ptum est enim hoc, cui non obedire peccatum est: non
consiliū sine consilium, quo si vti nolueris, minus boni adipisceris,
peccato præ- non mali aliquid perpetrabis. Propterea cū dixisset:
terminari po- test.

Solu-

Solutus es ab uxore, ne quasieris uxorem, quia non præcipiebat ne malum fieret, sed cōsulebat vt melius fieret: continuo subiunxit: Et si acceperis uxorem non peccasti, & si nupserit virgo, non peccat. *Tom 7. de sancta Virg. c. 15.*

Omnia mihi licita sunt, sed non omnia expediunt. Ita ostēdit: (*Paulus*) ea quæ licita sunt, id est, nullo præcepto domini prohibentur, sicut expedit potius esse tractanda, non præscriptio legis, sed consilio charitatis. Hæc sunt quæ amplius erogantur faucio, quā curā-
dus ad stabulum Samaritani illius miseratione perductus est. Et ideò dicuntur non à Domino præcipi, quamuis à Domino moneantur offerri, vt tanto intelligentur esse gratiora, quantò magis ostenduntur indebita. *Tom. 6 de Adult. coniugijs lib. 1. c. 14.*

1. Cor. 7.

1. Cor. 10.

Luc. 10.

VIII. Iustum neq. semper neq. in omni opere peccare.

Dici potest quædam iustitia minor, huic vitæ competens, quia iustus ex fide viuit, quanuis peregrinus à Domino; & ideò per fidem ambulans nondum per speciem, non absurdè dicitur, etiam ad istam pertinere, ne peccet. Neque enim si esse nondum potest tanta dilectio Dei, quanta illi cognitioni plenæ perfectæq; debetur, iam culpæ deputandum est, Aliud est enim totam nōdum assequi charitatem, aliud nullam sequi cupiditatem. Quamobrē debet homo, quanuis longè minus amet Deum, quā eum potest amare cōspectum, nihil tamē appetere illicitum. Sicut etiam in his, quæ adiacent sensibus corporis, potest oculus nullis tenebris delectari, quanuis non possit in fulgentissima luce defigi. *Tom 3 de spiritu & litera, c. 36.*

Iustitia quædam huic vitæ competēs.

Abac. 2.

Rom. 1.

2 Cor. 5.

Posse hominē in hac vita nullam sequi cupiditatem, quanuis totā nondum assequatur charitatē, exemplo corporei oculi declaratur.

Non abnuimus, humanam naturam posse esse sine peccato, aut vllō modo negare debemus perfici posse, quam proficere non negamus: sed gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, eo adiuuante fieri, dicimus, vt iusta & beata sit, quo creata est, vt sit. Facile itaque refellitur, quod à quibusdam dicit opponi, diabolus nobis aduersatur. Prorsus huic obiectioni

Humana natura sine peccato, adiuuante Deo, esse potest.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Tentationes
Diaboli ho-
minem non
cogunt pec-
care.

Iacob. 4.

Diabolo resi-
stere Dei au-
xilium possu-
mus.

De vincendo
dæmone, ali-
ter Catholici
quam Pela-
giani docent.

Matth. 6.

Marc. 14.

eadē verba respondemus, quæ ipse respondit, *Resista-
mus illi, & fugiet. Resistite*, inquit B. Apostolus, *diabolo,
& fugiet à vobis*. Vnde animaduertēdum est, quid pos-
sit his nocere, quos fugit, vel quam virtutem habere
intelligendus sit, qui solis prævalere non resistentibus
potest. Hæc & mea verba sunt: verius enim dici non
potest. Sed hoc interest inter nos & istos, quod nos et-
iā cum Diabolo resistimus, poscendū Dei adiutorium,
non solum non negamus, verūmetiā prædicamus: isti
autem tantam tribuūt potestatem voluntati, ut pieta-
ti auferant orationem. Nam utique ut Diabolo resi-
stamus, & fugiat à nobis, ideò precantes dicimus: Ne
nos inferas in tentationem: ideò & admoniti sumus,
tanquam ab Imperatore milites exhortante & dicen-
te: *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. To. 7.
de natura & gratia, c. 58.*

Ut nō peccē-
m⁹, per Chri-
sti gratiam
adiuuamur;
grantes.

Quod verò contra eos disputat, qui dicunt, Et quis
nolit sine peccato esse, si hoc in hominis esset positum
potestate? rectē quidem disputat, hoc ipso eos confite-
ri non posse impossibile, quia hoc vel multi, vel om-
nes volunt, sed hoc vnde sit possibile cōfiteatur, & pax
est. Ipsa est enim gratia Dei per Iesum Christum Do-
minum nostrū, qua omnino iste nos orantes adiuuari,
ut nō peccemus, nusquam dicere voluit. *Ibid. c. 59.*

Homo, Dei
gratia mun-
do corde esse
pōtēst.

Beatus verò Hilarius, cuius verba hæc potuit, Non
enim nisi spiritu perfecti, & immortalitate mutati,
quod solis mundis corde dispositum est, hoc quod in
Deo est, immortalitate cernemus: quid dixerit cōtra
id quod dicimus, vel quid istum adiuuet, verē nescio,
nisi quia posse esse hominem mūdo corde testatus est.
Quod quis negat? Sed gratia Dei p Iesum Christū, Do-
minum nostrū, nō sola arbitrij libertate. *Ibid. c. 62.*

Exod. 20.

Deut. 5.

Rom. 7.

Eccl. 18.

Quid sit face-
re iustitiam,
& quid per-
ficere.

Aliud est, non habere peccatū: aliud, nō obedire de-
siderijs eius. Aliud est implere quod præceptū est, Non
concupisces: & aliud est, per quendam abstinentiæ co-
natum saltem id agere, quod item scriptum est: Post
concupiscentias tuas non eas. Nihil horū tamen scire
se rectē posse, sine gratia Saluatoris. Facere est ergo iu-
stitiā, in vero Dei cultu, cum interno concupiscentiæ

malo,

malo, interna conflictatione pugnare: perficere autē, omnino aduersarium non habere. Nam qui pugnat, & adhuc periclitatur, & aliquādo percutitur, etiā si non sternitur: qui autē non habet aduersarium, plena pace lætatur. Et ipse esse sine peccato verissimè dicitur, in quo nullū habitat peccatum, non qui per abstinentiam mali operis dicit, iam non ego operor illud, sed id, quod in me habitat peccatum. *Ibidem, paulò post.*

Sanctus autem Ambrosius reuera in eo loco, quem iste commemorat, illis resistit, qui dicunt, hominem nō esse posse sine peccato in hac vita. Vt. n. ea diceret, accepit occasionem de Zacharia & Elizabet, quod in Euangelio commemorati sunt ambulasse in omnibus iustificationibus legis sine querela. Nunquid tamē negat, gratia Dei fieri per Iesum Christum Dominū nostrum? Ex qua fide etiam ante eius passionem iustos vixisse non dubiū est. qui præstat Spiritum sanctum, qui datus est nobis, per quem diffunditur charitas in cordibus nostris. Qua vna iusti sunt, quicunq; iusti sunt. *Ibidem, c. 63. Idem docet, c. 64. auctoritate Sixti Romane Eccles. Episcop. & c. 65. auctoritate D. Hieronymi.*

Quæcunque ista causa est voluntatis, si non potest ei resisti, sine peccato ei ceditur: si autē potest, non ei cedatur, & non peccabitur. An fortè fallit incautum? ergo caueat, ne fallatur. An tanta fallacia est, vt cauere omnino non possit? Si ita est, nulla ergo peccata sunt. Quis enim peccat in eo quod cauere nullo modo potest? Peccatur autē: cauere igitur potest. Agnosco, verba mea sunt, sed etiā ipse dignetur agnoscere superius cūcta q̄ dicta sunt. De gratia quippè Dei agitur, quæ nobis per mediatorem medicina opitulatur, non de impossibilitate iustitiæ. Potest ergo ei causæ quæcunque illa est, resisti: potest planè. Nā in hoc adiutoriū postulam, dicentes: *Ne nos inferas in tentationē*: quod adiutorium non posceremus, si resisti nullo modo posse crederemus. Potest peccatum cauere, sed opitulante illo, qui non potest falli. *Ibid. c. 67. & lib. 3. de libero arbitrio, c. 15. Et lib. 1. Retract. c. 9.*

Ad peccandum nanque nō adiuuamur à Deo: Iusta

*Ambrosius
super Lucā.*

*Luc. 1.
Ante passionem Christi
fuerunt iusti
aliquādo sine
peccato in
hac vita: nō
tamē sine
Dei gratia
per Iesum
Christum.*

Rom. 5.

*Cuicūq; cau-
se ad pecca-
tū impellēti,
voluntas no-
stra potest
adiuante
Deo resistere.*

*Matth. 6.
Peccatum,
opitulante
Deo cauere
potest.*

Ad peccādū

autem

Confessionis Augustiniana Lib. II.

ritur Dei au-
xilium: ad iu-
sta verò agē-
da omnino
necessarium
est.

autem agere, vel iustitiæ præceptū omni ex parte im-
plere non possumus, nisi adiuuemur à Deo. Sicut enim
corporis oculus non adiuuatur à luce, vt ab eadem lu-
ce clausus auersusque discedat: vt autem videat, adiu-
uatur ab ea, neq; hoc omnino, nisi illa adiuuerit, po-
test: ita Deus, qui lux est hominis interioris, adiuuat
nostræ mentis obtutum, vt non secūdum nostram, sed
secūdum eius iustitiam boni aliquid operemur. Si au-
tem ab illo auertimur, nostrum est, & tunc secundum
carnem sapimus, tunc concupiscentiæ carnis ad illicita
consentimus. *Tom. 7. de pecc. meritis & remissione,*
lib. 2. c. 5.

*Afferēs nemi-
nem in hac
vita sine pec-
cato esse pos-
se, & libero
nostro arbi-
trio, & Dei
virtuti atq;
misericordiæ
derogat.
Gratia Dei
non solū ostē-
dit, quid fa-
ciendum sit,
sed adiuuat,
vt quod ostē-
derit, fieri
possit.
1. Cor. 4.
Potest homo
adiutus à
Deo, sine pec-
cato esse si
velit.*

Qui dicunt esse posse in hac vita hominem sine pec-
cato, non est eis continuò incauta temeritate obfistē-
dum. Si enim esse posse negauerimus, & hominis libe-
ro arbitrio, qui hoc volēdo appetit, & Dei virtuti vel
misericordiæ, qui hoc adiuuando efficit, derogabim⁹.
Sed alia quæstio est, vtum esse possit: alia, vtum sit:
alia, si non est, cūm possit esse, cur non sit: alia, vtum
qui omnino nunquam vllum peccatum habuerit, non
solū quisquam sit, verūm etiam poterit aliquādo es-
se, vel possit. In hac quadripartita propositione quæ-
stionum si à me quærat, vtum homo sine peccato
possit esse in hac vita, confitebor posse per Dei gratiā
& liberum eius arbitrium: ipsum quoque liberum ar-
bitrium, ad Dei gratiam, hoc est, ad Dei dona pertine-
re, non ambigens, nec tātūm vt sit, verūm etiam vt bo-
num sit: id est, ad facienda mandata Domini conuer-
tatur: atque ita Dei gratia non solū ostendat, quid
faciendum sit, sed adiuuet etiam vt possit fieri, quod
ostenderit. Quid enim habemus, quod non accepi-
mus? Et post pauca. Potest homo si velit, esse sine pecca-
to, adiutus à Deo, *ibid. c. 6.*

*Huc pertinet & illud quod aduersus Pelagianos dispu-
tans Augustinus, sæpe numero docet, ne ipsum quidem
opus nuptiarum, in quo vel maxime concupiscentia &
caro regnare videntur, esse peccatum, sicut Tom. 4. de
bono coniugali, cap. 6. & aduersus Iulianum plurimis
in locis.*

IX. Iustitiam hominis Christiani, in bonorum operum, quæ ex fide fiunt, exercitatione consistere.

Quandiu peregrinantes * à Domino per fidem ambulamus, nō per speciem, vnde dictum est: iustus ex fide viuit: hæc est nostra in ipsa peregrinatione iustitia, vt ad illam perfectionem plenitudinemq; iustitiæ, vbi in specie decoris eius iam plena atq; perfecta caritas erit, nūc ipsius cursus rectitudine & perfectione tendamus, castigando * corpus nostrum & seruituti subiijciendo, & eleemosinas in dandis beneficijs, & dimittendis quæ in nos sūt commissa peccatis, hilariter & ex corde faciendo, & orationibus indefinenter insistendo, & hoc faciendo in doctrina sana, quæ ædificatur fides recta, spes firma, caritas pura. Hæc est nūc iustitia nostra, qua currimus esuriētes & sitiētes ad perfectionem plenitudinemque iustitiæ, vt ea postea saturemur. *Tom. 7. de perfectione iustitiæ resp. 17.*

Congregate illi iustos eius. Quos iustos? nisi viuentes ex fide, facientes opera misericordiæ. Etenim opera illa, iustitiæ opera sunt. Habes Euangelium: **Cauete iustitiam vestrā facere coram hominibus, vt videamus ab eis:** Et quasi quæreretur. Quam iustitiam? Cū ergo facis eleemosynam, inquit. Ergo eleemosynas opera esse iustitiæ significauit *Tom. 8. in Psal. 49. circa medium.*

Hæc iustitia hominis in hac vita, ieiunium, eleemosyna, oratio: Vis orationem tuam volare ad Deum? fac illi duas alas, ieiunium & eleemosynam. *Ibid. in Ps. 42.*

Vnde Dominus in Euangelio cum dixisset: **Nolite facere iustitiā vestrā corā hominibus, vt videamini ab eis:** ne istum nostrum cursum sine humanæ gloriæ metiremur, non est in expositione iustitiæ ipsius exsequutus, nisi tria ista, ieiuniū, eleemosynas, orationes: Ieiunio scilicet vniuersam corporis castigationem significās: eleemosynis omnem beneuolentiam & beneficentiam vel dandi vel ignoscendi: & oratione insinuans omnes regulas sancti desiderij. *Tom. 7. de perfect. iustitiæ, resp. 17.*

**CAPVT NONVM DE FRVCTV
SEV EFFECTV IYSTIFICATIO-
nis, deq; bonorum operum
meritis.**

**I. Hominis iustificati bona opera non ita esse dona Dei, ut
non sint etiam bona ipsius iustificati merita.**

Iustorū sunt
merita, quia
iusti sunt.

Sed ut iusti
fierēt, meri-
ta nō fuerūt.

Rom. 3.

Matth. 16.

Rom. 2.

Homo tā in
operibus bo-
nis, quā ma-
lis libero uti-
tur arbitrio.

Bonū meritū
est, gratia
Dei in nobis
operati coo-
perari.

Meritū iusto-
rū nō præsē-
tē vitā, sed
futurā cū pri-
mis respicit.

Rom. 9.

Vasa in hono-
rem, ex gra-
tia Dei.

Adultos prae-
uenit Deus
ut aliqua
merita ha-
bere possint.

Ullāne igitur sunt merita iustorum? Sune
planē, quia iusti sunt. Sed ut iusti fierēt, me-
rita non fuerunt. Iusti enim facti sunt, cū
iustificati sunt: sed sic ut dicit Apostolus:
Iustificati gratis per gratiam ipsius. *Tom. 2. epist. 105.
ad Sixtum presbyterum, prope initium.*

Propter liberum arbitrium, quo bona & mala ope-
rantur homines, dictum est: Vnicuique reddes secun-
dum opera sua: habet enim homo malum meritum,
cum vicio suo iam baptizatus declinat à bono, & facit
malum. Habet nihilominus & bonum meritum, cū
in omnibus gratia Dei bona in se operanti non resi-
stet, sed cooperator existit, & omnem spem suam ha-
bet in illum, cū aurem suam & cor Deo loquenti in-
tus, hoc est, in interiore homine præbet, & nō foris in
malis seculo perstreptenti, quod meritum non habet
propter præsentem vitam, tāquam in præsentī seculo
recepturus, sed propter futuram veram vitā, quæ erit
in secula seculorum: quia si in hac vita tantū in Chri-
sto speramus, miserabiliores sumus omnibus homini-
bus. *Tom. 7. hypog lib. 3. versus finem.*

Tota quippe ista massa iuitę damnationis reciperet
debitum, nisi ex ea faceret non solū iustus, sed etiam
misericors figulus alia vasa in honorem secundū gra-
tiam, non secundū debitum: dum & paruulis subue-
nit, quorum nulla merita dici possunt, & maiores præ-
uenit, ut habere aliqua merita possint. *Tom. 2. Epi. 157.
ad Optatum, circa medium.*

Iustitia licet nō immeritō in aliquibus iustis pro hu-
ius vitæ capacitate perfecta dicatur, parua tamē est ad
illam magnam, quam capit æqualitas angelorum: quā

Paulus

Paulus quia nondum habebat, propter illam, quæ iam *Philip. 3.*
 inerat, perfectum: & propter istam, quæ adhuc deerat,
 imperfectum se esse dicebat. Sed planè minor iustitia *Iustitia boni
 ius vite, fa-
 cit meritum.*
 ista facit meritum, maior illa facit præmiū, vnde qui
 istam non sequitur, illam non assequetur. *To. 3 ex sen-
 tentijs, Sentent. 312.*

Post hanc vitam merces perficiens redditur, sed eis
 tantum, à quibus in hac vita eiusdem mercedis meri-
 tum comparatur. *Tom. 7. de perfect. iustit. resp. 17.*

Hæretici dicunt, gratiam Dei secundum merita no-
 stra dari, quod omnino falsissimū est: nō quia nullū est
 meritum, vel bonum piorū, vel malum impiorū, alio-
 quin quomodo iudicabit Deus mundum? Sed miseri-
 cordia & gratia Dei cōuertit hominē, de qua Psalmus *Psal. 51.*
 dicit: Deus meus, misericordia eius præueniet me, vt *Homo iustifi-
 catus incipit
 habere bonū
 meritum, à
 Deo coronan-
 dum.*
 iustificetur impius, hoc est, ex impio fiat iustus, & inci-
 piat habere meritū bonū, quod Deus coronabit, quā-
 do iudicabitur mundus. *Tom. 2. epi. 46. ad Valentinum.*

Perparuum est quod in eleemosynis datur: sed cū
 piè datur, æternum inde meritum comparatur. *Tom. 6.
 cont. aduersar. legis & prophet. lib. 1. c. 16.*

Diligamus igitur Deum ex toto corde, ex tota ani-
 ma, ex tota mente, quicumque ad vitam æternam per-
 uenire proposuimus. Vita enim æterna est totum præ-
 mium, cuius promissione gaudemus: nec præmiū po-
 test præcedere merita, & prius homini dari, quàm di-
 gnus est. Quid enim hoc iniustius? & quid iustius Deo?
 Non ergo debemus poscere præmium, antequam me-
 reamur accipere. *Tom. 1. de moribus Eccl. Cath. lib. 1. c. 25.*

Tanta est erga omnes homines bonitas Dei, vt no-
 stra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona: & pro his
 quæ largitus est, æterna præmia sit donaturus. *Tom. 3.
 de Eccl. dogmat. c. 32.*

Dicat Deus, quanta futura sit ipsa requies. *Beati qui Psal. 134.*
habitant in domo tua, in secula seculorum laudabunt te.
 Hæc est requies sempiterna: sine fine erit requies ista,
 sine fine erit gaudium hoc, sine fine erit incorrup-
 tio, vitam æternam habebis, requiem quæ non ha-
 bet finem. Quanto labore digna est requies, quæ non
 habet

Confessionis Augustiniana Lib. I 1.

Aeterna requies, quae perpetuo labore emi digna est, ut temporali ematur necesse est.

habet finem? Si verum vis comparare, & verum iudicare, aeterna requies aeterno labore rectè emitur. Verum hoc est: sed noli timere, misericors est Deus. Si enim haberes aeternum laborem, nunquam peruenires ad aeternam quietem. Semper laborans, quando peruenturus eras ad illud, quod dignè quidem potest emi sempiterno labore? Quia sempiterna requies est aequale premium: aeterno certè labore digna est aeterna requies comparari. Sed si semper laborares, nunquam ad requiem peruenires. Ergo ut aliquando peruenias ad id quod emis, non in aeternum laborandum est: non quia non valet tanti, sed ut possideatur, quod emitur. Digna est quidem emi labore perpetuo, sed necesse est, ut labore temporali ematur. Certè tātus debuit esse, id est, sempiternus labor pro requie sempiterna. Decies centena millia annorum in labore quid valent? Decies centena millia annorum habent finem, quod tibi dabo dicit Dominus, non habebit finem. Qualis misericordia Dei? Nec dicit, decies centena millia annorum labora, non dicit, vel mille annos labora, non dicit, quingentos annos labora: cum viuis labora, in paucis annis. Inde iam requies erit, & finem non habebit. *Tom 8. in exposit. Psal 93.*

Quod ergo contra Pelagianos saepenumero disputans affirmat. Deum non coronare merita nostra sed dona sua, ut Epist ad Sixtum, & in Psalmos pluribus in locis, merita intelligit, ut à destitutis natura viribus absq; ullo vel precedente, vel comitate diuina gratiae auxilio proficiuntur. Quis verò nesciat huiusmodi merita aeternae & immortalis vitae nullo praemio coronari?

11. Dei gratiam esse principium rationemq; meriti nostri.

Omne bonū meritum nostrum, facit in nobis gratia.

Quod est ergo meritum hominis ante gratiā, quod merito percipiat gratiam? Cum omne bonum meritum nostrum non in nobis faciat, nisi gratia. Et cum Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronet, quā munera sua? *Tom. 2. epist. 105. ad Sixtum presbyterum, circa medium.*

Non

Non putes te promerendo accepisse, qui non promereres, nisi accepisses. Gratia præcessit meritum tuum, non gratia ex merito, sed meritum ex gratia. Nam si gratia ex merito, emisisti, non gratis accepisti. *Tom. 10. serm. 15. de verbis Apostoli.*

His & talibus testimonijs diuinis probatur, gratiam Dei non secundum merita nostra dari, quandoquidem non solum nullis bonis, verum etiam multis meritis malis precedentibus videmus datam, & quotidie dari videmus. Sed plane cum data fuerit, incipiunt esse etiam merita nostra bona, per illam tamen. Nam si illam subtraxerit, cadit homo non erectus, sed præcipitatus libero arbitrio. *To. 7. de gratia & libero arbit. c. 6.*

Veruntamen quia & ipsa vita æterna, quam certum est bonis operibus debitam reddi, à tanto Apostolo gratia Dei dicitur, * cum gratia non operibus reddatur, sed gratis detur, sine vlla dubitatione confitendum est, ideo gratiam vitam æternam vocari, quia his meritis redditur, quæ gratia contigit homini. Rectè quippe ipsa intelligitur, quæ gratia in Euangelio legitur. * Gratiam pro gratia, id est, pro his meritis, quæ contulit gratia *Tom 7. de corrept. & gratia, c. 13. leg. & de gratia & lib. arb. c. 8. & 9.*

Si autem ut vera sit gratia, id est, gratuita, nihil inuenit in homine, cui meritò debeatur: quod bene intelligitur, & in eo quod dictum est: Pro nihilo saluos facies eos: profectò ipsa dat merita, non meritis datur. *Tom. 4. de patientia, c. 20.*

Illam (immortalitatē, quam homo habebat in Paradiso) natura humana perdidit per liberū arbitriū, & hanc (futuram immortalitatē) est acceptura per gratiam quā fuerat, si non peccasset, acceptura per meritum: quāuis sine gratia nec tunc vllum meritum esse potuisset. *Tom 3. Enchirid. c. 106.*

Nihil autē huic sensui tā contrarium est, quā de suis meritis sic quenquā gloriari, tāquā ipse sibi ea fecerit, non gratia Dei: sed gratia, quæ bonos discernit à malis, non quæ cōmunis est & bonis & malis. *To. 7. de prædestinatione. Sanctorum, c. 5.*

Gratia præcedit meritū.

Gratia quare non secundum merita dari dicatur.

Accepta gratia incipiunt esse merita nostra bona.

Cur vita æterna & bonis operibus debita reddatur, & ab

Apostolo gratia vocetur.

* Rom 6.

* Ioan. 1.

* Psal. 55.

Etiam ante peccatū nullo meritū sine gratia fuisset.

Nullus de suis gloriatur meritis, tantā ipse sibi ea fecerit sine gratia

Confessionis Augustiniana Lib. II.

III. Iustum pro operibus bonis quae per Dei gratiam & Iesu Christi meritum ab eo sunt verè mereri, & legitime sperare vitam aeternam.

2. Tim. 4.
*Hæc attende
considerent,
qui iustorum
hominum meri-
ta nulla esse
contendunt.*

*Merceres &
corona à deo
bonum autē
opus ab homi-
ne, adiuuan-
te Deo.*

1. Tim. 1.
1. Cor. 15.
2. Tim. 4.
Ibidem.
*Deus dona-
tor est indul-
gentiæ, & de-
bitor coronæ.*
*Quomodo
Paulus debi-
torem Deum
tenebat.*

2. Tim. 4.
Rom. 11.
*Deus fecit se
debitorē co-
ronæ, non
accipiēdo, sed
promittendo.*

Audiamus Paulum Apostolum dicentem cum passioni suæ appropinquaret, de corona sibi parata præsumentem, Bonum, inquit, certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui. De cætero superest mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Non solum autem mihi, sed & omnibus qui diligunt manifestationem eius. Reddet, inquit, mihi Dominus coronam iustus iudex. Debet ergo, quid reddet? reddet ergo iustus iudex. Non enim opere inspecto potest negare mercedem, qui opus inspicit. Bonum certamen certavi, opus est. Cursum consummaui opus est. Fidem seruaui, opus est. Superest mihi corona iustitiæ, merces est. Sed in mercede tu nihil agis, in opere non solum agis. Corona tibi est ab ipso, opus autem abs te, sed non nisi ipso adiuuante. *Tom. 10. lib. 50. homiliarum, hom. 14. vide Tom. 7. de gratia & libero arbitrio, c. 17.*

Audi illum iam exigentem veritatem. Primò ergo, inquit, Misericordiam consecutus sum, qui primus fui blasphemus, & persecutor, & iniuriosus: sed gratia Dei sum, id quod sum. Postea dicit, cum passioni propinquaret: Bonum agone certavi, cursum consummaui, fidem seruaui, superest mihi corona iustitiæ. Ille qui tribuit misericordiam, seruat veritatem. Vnde seruat veritatem? Quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Indulgentiam donauit, coronam reddet: Donator est indulgentiæ, debitor coronæ. Vnde debitor? accepit aliquem? cui debet aliquid Deus? Ecce videmus, quia tenet eum debitorem Paulus, consecutus est misericordiam, exigens veritatem. Reddet mihi, inquit, Dominus in illo die. Quid tibi reddet, nisi quod tibi debet? unde tibi debet? quid ei dedisti? Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Debitorem Dominus ipse fecit se, non accipiēdo, sed promittendo. Non ei dicitur, redde quod accepisti: sed redde quod promissisti. Misericordiam mihi erogauit, inquit, ut faceret me innocentem.

Nam

Nam prius fui blasphemus & iniuriosus, sed ex illius gratia factus sum innocēs. Ille autem qui prærogauit misericordiā, negare poterit debitum? Diligit misericordiam & veritatem, gratiam & gloriā dabit. Quam gratiam, nisi de qua ipse dixit: Gratia Dei sum id quod sum? Quam gloriā, nisi de qua ipse dixit, Superest mihi corona iustitiæ? *Tom. 8. in Psal. 83.*

1. Tim. 1.

1. Cor. 15.

2. Tim. 4.

Paulus tēpo-
re misericor-
diæ Deū in-
uenit donato-
rem, quem in
die iudiciij
tenet debi-
torem.

2. Tim. 4.

Deus dando
veniā pecca-
torū, & iusti-
ficando mise-
ricors est: red-
dendo verò
mercedem,
iustus est.

Psal. 100.

2. Tim. 4.

1. Tim. 1.

Psal. 100.

Matth. 25.

Esai. 58.

Ezech. 18.

Matth. 10.

Marc. 12.

Luc. 21.

Matth. 4.

Marc. 1.

Luc. 5.

Audi quia ille cui donauit, tenet Dominum etiā de-
bitorem. Inuenit eum donatorem tempore misericor-
diæ, tenet debitorem tempore iudiciij: Quomodo hoc
dicis, videre, Ego enim iam immolor, dixit, & tempus
resolutionis meæ proximū est. *Bonum certamē certauī,
cursum consummaui fidem seruauī.* Hoc tempore mise-
ricordiæ. Audi de iudicio: De cetero superest mihi co-
rona iustitiæ, quā reddet mihi Dominus in illa die iu-
stus iudex. Nō dixit, donat, sed reddet. Quando dona-
bat, misericors erat: quando reddet, iudex erit. Quia
misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Sed
donando delicta fecit se debitorem coronæ, ibi mise-
ricordiam consecutus sum: Misericors ergo Dominus
primò, hic autem reddet mihi coronam iustitiæ. Un-
de redde? Quia iustus iudex est. Quare iustus iudex?
Quia bonū certamē certauī, cursum cōsummaui, fidē
seruauī. Ideò iustus non potest nisi coronare ista, inue-
nit enim ista, quæ coronaret. Antea verò quid inuene-
rat? Qui prius fui Blasphemus & persecutor. Ista do-
nauit, illa coronauit, Donauit hæc tempore misericor-
diæ, coronauit illa tempore iudiciij: quia misericordiā
& iudicium cantabo tibi Domine. *Tom 8 in Psal. 100.*

Venite benedicti patris mei, percipite. Quid percipite?
Regnum. Pro qua re? *Esuriui & dedistis mihi manducare.*
Quid tam vile, quid tam terrenum, quā frangere pa-
nē esurienti? Tanti valet regnū cœlorū. Frange esuriē-
ti panē tuū, & egenū sine tecto induc in domum tuā: si
videris nudū, vesti: si nō habes facultatē frāgēdi panē,
nō habes domū quò inducas, non habes vestē qua coo-
perias: da calicē aquæ frigide, mitte duo minuta in ga-
zophylaciū. Tantum emit vidua duobus minutis, quā-
tū emit Petrus relinquens retia, quātum emit Zachæus

Confessionis Augustiniana Lib. II.

Luc. 19. dando dimidium patrimonium. Tanti valet, quantum habueris. *Tom. 8. in Psal. 49 circa medium.*

Psal. 111. *Potens in terra erit semen eius: et semen future messis*
Semē futurę opera esse misericordię Apostolus testis est, qui dicit:
messis, opera *B. num autē facientes, non deficiamus. Tempore enim pro-*
misericiđię *prio metemus nō deficientes* Et iterum: Hoc autē, inquit,
Gal. 6. qui parce seminat, parce & metet. Quid autem fratres
2. Cor. 9. potentius, quā ut regnum cœlorum non solum Za-
Luc. 19. chæus emat dimidio rerum suarum, sed & vidua duo-
Mar. 12. bus minutis: & tantundem ibi vterq; possideat? Quid
Luc. 21. potentiùs, quā ut idem regnum & thesauris diuitis,
Matth. 10. & calice quæ frigidæ pauperis valeat? *Tom. 4. de octo*
Dulcitiy questionibus, q. 4.

Bonę vitę Iplis quatuor virtutibus diuinitus impartitis & bo-
præmiũ vi- na vita nūc agitur, & postea præmiũ eius, quæ nisi æ-
ta eterna. terna esse nō potest, beatā vita persoluitur. Hic. n. sunt
eædem virtutes in actū, ibi in effectu: hīc in opere, ibi
in mercede: hīc in officio, ibi in fine. *Tom. 2. epist. 5. ad*
Macedonium, circa finem.

Viũdo ex Cum promerueris Deum viuendo ex fide, accipies
fide promere præmiũ, immortalitatem, & vitam æternam: & illa
mur Deum. gratia est. Non pro merito quidem accipies vita æter-
nam, sed tantū pro gratia. Si enim ipsa fides gratia
est, & vita æterna gratia est, & vita æterna quasi merces
est fidei: Videtur quidem Deus vitam æternā tanquam
debitam reddere. Cui debitā? Fideli, quia promeruit
illam per fidem. Sed quia ipsa fides gratia est, & vita
æterna gratia est pro gratia: audi Paulum Apostolum
confitentem gratiam, & postea debitum expetentem.
Vita eterna Confessio gratiæ quæ est in Paulo? *Qui prius fui blasphem-*
quomodo si- *mus & persecutor & iniuriosus: sed misericordiā,* inquit,
mihi gratia *consecutus sum.* indignū se dixit, qui cōsequeretur: con-
& merces a- *secutū tamen nō per merita sua, sed per misericordiā*
pud Paulum. *Dei.* Audi illū iā flagitantē debitū, qui primò indebitā
susceperat gratiā Ego enim, inquit, iā immolor: & tēpus
resolutionis meę instat Bonū certamen certavi, cursum cō-
summaui, fidem seruauī: de cetero reposita est mihi corona
iustitię. iam debitū flagitat, iam debitum exigit. Na vide
verba sequentia: *Quam mihi reddet Dominus in illa die*
iustus

1. Tim. 1.
2. Tim. 4.

Iustus index. Vt antè susciperet gratiam, misericordem patrem opus habebat: vt præmium gratiæ, iudicem iustum. *Tom. 9. in Euang. Ioannis. Tractatu 3.*

Gratia suscipitur à misericordi patre præmiū gratiæ à iusto iudice.

Quando facis bonum opus, propter vitam æternā fac. Nam si opus bonum in terra propterea feceris, vt terrena tibi abundant, scit sinistra tua, quid faciat de xtera tua, miscuisti dexteram sinistræ, Noli facere nisi propter vitam æternam: Si idè facis, securus facies: hoc enim mandauit Deus. *Tom. 8. in Psal. 120.*

Bonum opus propter vitam æternam faciendum. *Matth. 6.*

Sed quid de ijs sentiendum est, qui in articulo mortis ad Christum conuersi bona opera exterius non habent? respondet Augustinus: Coronat Deus intus bonitatem, vbi non inuenit facultatem. Tom. 8. in Psal. 103.

IV. Quomodo illud Apostoli ad Rom. V. Gratia Dei vita æterna, constet cum verbis eiusdem ad Rom. 2. Reddet Deus unicuique, secundum opera eius, & alyis similibus.

Nascitur non parua quæstio, quæ Domino donante soluenda est: Si enim vita æterna bonis operibus redditur, sicut apertissimè dicit scriptura, *Quoniam Deus reddet unicuique, secundum opera eius:* quomodo gratia est vita æterna, cum gratia non operibus reddatur, sed gratis detur, ipso Apostolo dicente, *Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum meritum* Et iterum, *Reliquia, inquit, per electionem gratia salua facta sunt.* Et mox addidit. *Si autem gratia, iam non ex operibus: alioquin gratia iam non est gratia.* Quomodo est ergo gratia vita æterna, quæ ex operibus sumitur? An fortè vitam æternam nō dixit Apostolus gratiam? Imò verò sic dixit, vt negari omnino non possit, nec intellectorem acutum, sed tantummodo intetum desiderat auditorem. Cum enim dixisset, *Stipendium peccati mors:* continuò subdidit, *Gratia autem Dei vita æterna in Christo Iesu Domino nostro.* Ista ergo quæstio nullo modo mihi videtur posse dissolui, nisi intelligamus & ipsa bona opera nostra, quibus æterna redditur vita, ad Dei gratiam pertinere, propter illud,

Vitam æternā bonis operibus reddi, apertissimè dicit scriptura. *Matth. 16. Rom. 2. Rom. 4. Rom. 11. Vita æterna quomodo gratia, & quomodo simul merces. Rom. 6.*

Confessionis Augustiniana Lib. I 1.

Ioan. 15. quod ait Dominus Iesus : *Sine me nihil potestis facere.*
 Locus Pauli Et ipse Apostol. cum dixisset: *Gratia salu facti estis per*
 ad Ephes. 2. *fidem. & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus,*
Gratia enim ne forte quis extollatur: vidit utique putare posse homi-
 estis saluati nes hoc ita dictum, quasi necessaria non sint opera bona
 per fidem &c. credentibus, sed eis fides sola sufficiat: & rursus posse
 eleganter homines de bonis operibus extolli, velut ad ea faciē-
 exponitur. da sibi sufficiant. Mox itaque addidit, *Ipsi sumus*
 Ephes. 2. *figmentum, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præ-*
 Vtrunq; ma- *parauit Deus ut in illis ambulemus.* Quid est hoc, quod
 lū est Pauli cum Dei gratiam commendans dixisset, Non ex ope-
 sententia, & ribus, ne forte quis extollatur: cur hoc dixerit ratio-
 putare, non es- nem reddens, ipsius enim sumus, inquit, figmentum,
 se necessaria creati in Christo Iesu in operibus bonis? Quomodo
 bona opera, ergo non ex operibus, ne forte quis extollatur? sed au-
 sed solam fi- di & intellige, non ex operibus dictum, tanquam tuis,
 dē sufficere: ex te ipso tibi existentibus, sed tanquam his, in quibus te
 & rursum, Deus finxit, id est, formauit & creauit. Hoc enim ait,
 bonis operi- ipsius sumus figmentum creati in Christo Iesu in ope-
 bus, tanquam ribus bonis, non illa creatione, qua homines facti su-
 quæ nostris mus, sed ea, de qua ille dicebat, qui utique iam homo
 viribus fa- erat, *Cor mundum crea in me Deus:* Et de qua dicit Apo-
 cta sint, ex- stolus: *Si qua ergo in Christo noua creatura, vetera tran-*
 tolli. sferūt, ecce facta sunt noua, omnia autē ex Deo. Fingimur
 Psalm. 50. ergo, id est, formamur & creamur in operibus bonis,
 2. Cor. 5. quæ non præparauimus nos, sed præparauit Deus, ut
 in illis ambulemus. Itaque carissimi, vita bona nostra
 nihil aliud est, quam Dei gratia: sine dubio & vita æter-
 na, quæ bonæ vitæ redditur, Dei gratia est: & ipsa enim
 Vita æterna gratis datur, quia gratis data est illa cui datur. Sed illa
 quæ ratione cui datur, tantummodo gratia est: hæc autē, quæ illi datur,
 sit gratia, & quoniā præmiū eius est, gratia est pro gratia, tanquam
 simul mer- merces pro iustitia: ut verū sit, quoniā verum est, quia
 ces. reddet unicuique Deus secundū opera eius. To 7 de gra-
 Matth. 16. tia & libero arbitrio c 8 Idem docet c. 9. 15. 16 20 & 21.
 Rom. 2.

*Attende Lector : Nam ut perspicuè duplex ponitur in
 scripturis hominis creatio, altera secundū naturam,
 altera secundū gratiam: ita duplicia distinguuntur
 opera, quadam hominis secundū naturæ vires, quadam
 homi-*

hominis, ut noua est creatura in Christo Iesu. Illa opera secundum Augustinum, excludit Apostolus verbis illis ad Ephes. 2. Non ex operibus, ne quis gloriatur. Hæc verò necessaria esse docet, cum addit: ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, ut in illis ambulemus.

Vnde & ipsa vita æterna, quæ vtrique in fine fine habebitur, & idè meritis præcedentibus redditur, tamen quia eadem merita, quibus redditur, nō à nobis parata sunt per nostram sufficientiam, sed in nobis facta per gratiam, etiam ipsa gratia nuncupatur, non ob aliud, nisi quia gratis datur, nec idè quia meritis non datur, sed quia data sunt & ipsa merita, quibus datur. Vbi autè inuenimus etiam vitam æternam gratiā nuncupari? habemus apud eundem gratiæ magnificum defensorum Apostolum Paulum: Stipendiū, inquit, peccati mors est, gratia autem Dei vita æterna in Christo Iesu Domino nostro. Vide obsecro te, in quāta breuitate, quā vigilantè verba posuerit, quibus diligenter cōsideratis, quæstionis huius aliquantulum dilucescat obscuritas. Cū enim dixisset, stipendiū peccati mors: quis non congruentissimè, & consequenter addere iudicaret: Stipendiū autem iustitiæ vita æterna? Et verum est, quia sicut merito peccati tanquam stipendiū redditur mors, ita merito iustitiæ tanquam stipendiū vita æterna. Aut si nollet dicere, iustitiæ, diceret fidei: quoniam iustus ex fide uiuit. Vnde etiam & merces appellatur plurimis sanctarum scripturarum locis: nusquam porò dicta est merces iustitia vel fides, quia iustitiæ vel fidei redditur merces. Quod est autem merces operanti, hoc militanti stipendiū. Sed beatus Apostolus aduersus elationē, quæ vsq; adeò magis tentat irrepere, ut & sibi propter ipsam dicat * datum a gelum Sathanæ, à quo colaphizaretur, ne verticem præsumptionis erigeret. Aduersus hanc ergo elationis pestem vigilantissimè militans, stipendiū, inquit, peccati mors. Rectè stipendiū, quia debetur, quia dignè retribuitur, quia meritò redditur. Deinde ne iustitia de humano se extolleret bono merito, sicut humanū

Vita æterna est gratia, nō quia meritis nō datur: sed quia data sunt & ipsa merita.

Rom. 6.

Quæ Apostolus ad Ro. 6. nō dixerit

Stipendiū iustitiæ vita æterna: cū tamen id verè dici potuisset.

Abac. 2.

Rom. 1.

Vita æterna merces &

gratia in scripturis dicitur: Fides verè et iustitia,

nunquā merces nominantur.

2. Cor. 12.

Rom. 6.

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

meritum malum non dabitur esse peccatum, non a contrario retulit, dicens: Stipendium iustitiæ vita æterna, sed gratia, inquit, Dei vita æterna. *Tom. 2. ep. 105. ad Sixtum prope medium.*

*Vita æterna
certa merces
bonorum ope-
rum.
Rom. 6.*

*Bona homi-
nis merita,
Dei sunt mu-
nera.*

*Ephes. 2.
Bona opera
non frustran-
tur mercede.
Matt. 16.
Rom. 2.*

*Opera ex gra-
tia, non ex o-
peribus gra-
tia.*

*Gal. 5.
Rom. 5.*

*Ob promissã
in cœlis re-
quiẽ contem-
nendũ huius
vitæ labor.*

Vnde & ipsam vitam æternã, quæ certa merces est operum bonorum, gratiam Dei appellat Apostolus: *Stipendium enim, inquit, peccati mors, gratia autem Dei vita æterna in Christo Iesu Domino nostro.* Stipendiũ pro opere militiæ debitum redditur, nõ donatur: ideo dixit, stipendium peccati mors: vt mortem peccato non immeritò illatam, sed debitam demonstraret. Gratia vero nisi gratis sit, gratia non est. Intelligẽdum est igitur, etiam ipsa hominis bona merita, esse Dei munera, quibus cum vita æterna redditur, quid nisi gratia pro gratia redditur? Sic ergo factus est homo rectus, vt & manere in ea rectitudine posset, nõ sine adiutorio diuino, & suo fieri peruersus arbitrio: vtrumlibet horũ elegisset, Dei voluntas fieret, aut etiam ab illo, aut certè de illo. Proinde quia suam maluit facere quàm Dei, de illo facta est voluntas Dei, qui ex eadem massa perditionis, quæ de illius stirpe profluxit, facit aliud vas in honorẽ, aliud in contumeliã: in honorẽ per misericordiã, in contumeliã per iudiciũ: vt nemo gloriatur in homine, ac per hoc nec in se. *Tom. 3. Enchirid. c. 107.*

VI. Iustificatum minimè peccare, dum intuitu æternæ mercedis benè operatur.

Non ex operibus, ne fortè quis extollatur. Non quia bona opera ista pia cogitatione frustratur, cū Deus reddat vnicuiq; secundum opera eius, sitq; gloria & honor & pax omni operanti bonum: sed quia opera ex gratia, non ex operibus gratia: quoniam fides, quæ per dilectionem operatur, nihil operaretur, nisi ipsa dilectio Dei diffunderetur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. *Tom. 2. Epist. 106. ad Paulinum. prope initium.*

Attendis te hic habere laborem: sed attende, qualẽ ille requiem pollicetur. Nunquid cogitare poteris? Si illam posses cogitare, videres te nihil laborare ad cõpensationem. Audi eum, qui illud ex parte cernebat, qui

qui dixit: *Nunc scio ex parte. Quid ait Apostolus? *1. Cor. 13.
Etenim quod est ad præsens temporale, & leue tribu-
lationis nostræ, iuxta incredibilem *modum, & in in- 2. Cor. 4.
credibilem modum æternum gloriæ pondus opera-
tur nobis. Quid est æternum gloriæ pondus operatur
nobis? Quibus operatur? Non respicientibus quæ vi-
dentur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, tē-
poralia sunt: quæ autem nō videntur, æterna. Noli esse
piger in labore breuiter, & gaudebis incessabiliter. Ae-
ternam vitam tibi daturus est Deus: cogita quanto la-
bore emēda sit. Intendite fratres, venale est. Venale est
quod habeo, dicit tibi Deus, eme illud. Quid habet ve-
nale? Requiem venalem habeo, eme illam. De labore
intēdite, vt simus in nomine Christi fortes Christiani.

Regnum cæ-
lorū venale;
exiguo labo-
re cū Dei grā-
tia emi po-
test

Tom. 8. in expositione Psalmi 93.

Finis, inquit, *præcepti est charitas de corde puro, &
conscientia bona, & fide non ficta, pro spe conscientia
posuit. Ille enim sperat, qui conscientiam bonam ge-
rit. Quem verò pungit mala conscientia, retrahit se à
spe, & non sibi sperat, nisi damnationē. Vt ergo speret
regnum, habeat bonam conscientiam, & vt habeat bo-
nam conscientiam, credat & operetur: quia quod cre-
dit, fidei est, & quod operatur, charitatis est. Et paulò
pōst: Qui vult inquam habere spem bonam, habeat
bonam conscientiam, vt autem habeat bonam con-
scientiam, credat & operetur. A medio imus ad initiū
& finē, credat & operetur. Quod credit, fidei est, quod
operatur, charitatis. Tom 8. præfat. in Psal. 31. circa med.

*Tim. 1.
Ille sperat
qui conscien-
tiam bonam
gerit.

Quibus (Romanis) ergo nō erat Deus daturus vitam
æternam cum sanctis Angelis suis in ciuitate sua cæle-
sti, ad cuius societatem pietas vera perducit, quæ non
exhibet seruitutem religionis, quā latriam Græci vo-
cant, nisi vni vero Deo, si neque hanc eis terrenam
gloriam excellentissimi imperij cōcederet, nō redde-
retur merces bonis artibus eorum, id est, virtutibus,
quibus ad tantam gloriam peruenire nitebātur. De ta-
libus enim, qui propter hoc boni aliquid facere vidē-
tur, vt glorificentur ab hominibus, etiam Dominus
ait: Amen dico vobis, perceperunt mercedē suam. Sic & isti
priuatas res suas pro re communi, hoc est, Republica,

Noluit Deus
Romanorum
qualēcūq;
virtutē sua
mercede fru-
strari.

*Matth. 6.

Confessionis Augustiniana Lib. I I

& pro eius arario contempserunt: avaritiæ restiterunt: consuluerunt patriæ consilio libero: neque delicto secundum suas leges, neque libidini obnoxij: His omnibus artibus tanquam vera via nisi sunt ad honores, imperium, gloriam: honorati sunt in omnibus ferè gentibus, imperii sui leges imposuerunt multis gētibus: hodieque literis & historia gloriosi sunt penè in omnib⁹ gentibus. Non est, quod de summi & veri Dei iustitia cōquerantur: perceperunt mercedem suam. Merces autem sanctorum longè alia est, etiam hic opprobria sustinentium pro ciuitate Dei, quæ mundi huius dilectoribus odiosa est. Illa ciuitas sempiterna est, vbi nullus oritur, quia null⁹ moritur. Vbi est vera & plena fœlicitas non Dea, sed donum Dei. Inde fidei pignus accipimus, quādiu peregrinantes eius pulchritudini suspiramus. Ibi non oritur⁹ sol super bonos & malos, sed sol iustitiæ solos protegit bonos. Ibi nō erit magna industria ditare ararium publicum priuatis rebus angustis, vbi thesaurus communis est veritatis. Proinde nō solum vitalis merces talibus hominibus redderetur, Romanum imperium ad humanam gloriam dilatatū est, verum etiam vt ciues æternæ illius ciuitatis, quando hic peregrinātur, diligenter & sobriè illa intueantur exēpla, & videant quanta dilectio debeat⁹ supernæ patriæ propter vitam æternam, si tantum à suis ciuib⁹ terrena dilecta est propter hominum gloriam. *To. 5. de ciuitate Dei, lib 5 cap. 15 & 16.*

Vt in hac vita diuersa sunt hominum merita, ita post hanc vitam premia quoque non aequalia omnibus tribui sed propriam meritorum cuiusque rationem haberi.

*1. Cor. 15.
Virginitas
& coniugalis
castitatis
& viduitatis
diuersum
meritum.*

Joan. 14.

STella enim ab stella differt in gloria, vt Apostol⁹ dicit, *sic & resurrectio mortuorū. Aliter ibi lucebit virginitas, aliter ibi lucebit castitas cōiugal^{is}, aliter ibi lucebit sancta viduitas. Diuersæ lucebūt, sed omnes ibi erunt. Splendor dispar, cælum commune. *To. 10. de verbis Domini sermone 46.*

Si quo minus dixissem vobis, quia vado parare vobis locum, à perturbatione recreantur, certi ac fidētes etiam

etiā post pericula tentationū, se apud Deū cum Chri-
sto esse māluros. Quia & si alius est alio fortior, alius al-
io sapientior, alius alio iustior, alius alio sanctior, in
domo Patris mei māfiones multæ sunt. Nullus eorum
alienabitur ab illa domo, vbi māfionē pro suo quisque
accepturus est merito. Denarius* quidē ille æqualis est
omnibus, quē paterfamilias eis, qui operati sunt in vi-
nea, iubet dari omnibus, non in eo discernens, qui mi-
nus, & qui amplius laborarūt: quo vtique denario vita
significatur æterna, vbi ampli⁹ alio nemo viuit, quoniā
viuendi nō est diuersa in æternitate mensura: Sed mul-
tæ māfiones diuersas meritorum in vna vita æterna si-
gnificāt dignitates. Alia est enim* gloria Solis, alia glo-
ria Lunæ, alia gloria stellarum: Stella enim ab stella
differt in gloria, sic & resurrectio mortuorum, tāquam
stellæ sancti diuersas māfiones, diuersas claritates tā-
quam in cœlo sortiuntur in regno: atque ita Deus erit
omnia in omnibus, vt quoniam Deus* charitas est, per
charitatem fiat, vt quod habent singuli, commune sit
omnibus. Sic enim quisque etiā ipse habet, cū amat
in altero, quod ipse non habet. Non erit itaque aliqua
inuidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omni-
bus vnitas charitatis. *Tom 9 in Euang Ioan. Tract. 67.*

Quid sibi vult (inquit)* ille denarius, qui opere vi-
neæ terminato, æqualiter omnibus redditur, siue iis,
qui à prima hora, siue iis, qui vna hora operati sunt?
Quid vtique, nisi aliquid significat, quod omnes com-
muniter habebunt, sicuti est ipsa vita æterna, ipsum re-
gnum cœlorum, vbi erunt oēs quos Deus* prædestina-
uit, vocauit, iustificauit, glorificauit? *Oportet enim* cor-
ruptibile hoc induere incorruptionē, & mortale hoc indue-
re immortalitatem* Hic est ille denarius merces omnū.
Stella tamen ab stella differt in gloria, sic & resurre-
ctio mortuorum. Hæc sunt merita diuersa sanctorum.
Si enim cælū significaretur illo denario, nonne in cœ-
lo esse, omnibus est commune syderibus? Et tamē alia
est gloria Solis, alia Lunæ, alia stellarum. Si denarius il-
le pro sanitate corporis poneretur, nonne cū rectē
valemus, omnibus membris communis est sanitas,
& ipsa si vsque ad mortem perueniat, pariter & æqua-

*In domo Dei
i æqualia
merita &
præmia.*

* Matt. 20.

*Multitudo
mansionū, si-
uerſitatē me-
ritorum in v-
nita vita æ-
terna signifi-
cāt.*

* 1. Cor. 13.

* 1. Ioan. 4.
*Per charita-
tem cōmune
fit omnibus,
quod habent
singuli.*

* Matt. 20.

* Rom. 8.

* 1. Cor. 15.

*Quomodo sū-
ctio, om̄ cūm
easem sū vi-
ta æterna,
varia sūnt
merita &
varia gloria
exemplis de-
claratur.*

Confessionis Augustiniana Lib. I I.

1. Cor. 12.

Quid dena-
rius omni-
bus tributus
et quid va-
ria mansiones
in regno ce-
lorum signi-
ficent.

* Ioan. 14.

Varia san-
ctorum meri-
ta varijs vo-
cibus adinui-
te consonan-
tibus parata

* 1. Cor. 15.

Meritorum di-
uersitate ful-
gebunt iusti
in celo, ali-
us magis, a-
lius minus.
Non ergo sunt
paris meriti
castitas con-
iugalitatis, et
integritas
virginalis.
Virginum
Christi pro-
pria gaudia
in regno ce-
lorum.

Ioviniani
error.

liter omnibus inest? Et tamen posuit* Deus membra
singulum quodque eorum in corpore prout voluit, ut
nec totum sit oculus, nec totum auditus, nec totum odo-
ratus: & quicquid est aliud, habet suam proprietatem,
quavis æqualiter habeat cum omnibus sanitatem: Ita
quia ipsa vita æterna pariter erit omnibus sanctis, æqua-
lis denarius omnibus attributus est. Quia verò in ipsa
vita æterna distinctè fulgebunt lumina meritorum, mul-
tæ sunt mansiones* apud patrem: ac per hoc in denario
quidem non impari, non viuet alius alio prolixius: in
multis autem mansionibus honoratur alius alio cla-
rius. *Tom. 6. de sancta virginitate cap. 26.*

Habebunt tunc sancti Dei differentias suas conso-
nantes, non dissonantes: id est consentientes, non dissen-
tientes: sicut fit suauissimus cantus ex diuersis quidem,
sed non inter se diuersis sonis. Stella* enim à stella
differt in claritate, sicut & resurrectio mortuorum.
Tom. 8. expos. in Psal. 50.

Quauis enim meritorum diuersitate fulgebunt, ali-
us magis, alius minus, quod tamen ad vitam æternam per-
tinet, æqualis erit omnibus. Non enim alteri erit lon-
gior, alteri breuior, quod pariter sempiternum est, quod
non habebit finem, nec mihi, nec tibi. Alio modo ibi
erit castitas coniugalitatis, alio modo ibi erit integritas
virginalis. Alio modo ibi erit fructus boni operis, alio
modo corona passionis. Illud alio modo, aliud alio
modo: tamè quantum pertinet ad viuere in æternum,
nec ille plus viuit illo, nec ille plus illo. Pariter enim
sine fine viuunt, cum in suis quisque claritatibus viuat,
& ille denarius vita æterna est. *To. 10. de verb. serm. 59.*

Gaudia propria virginum Christi, non sunt eadem, non
virginum, quauis Christi. Nam sunt aliis alia, sed nullis
talit. *Tom. 6. de sancta virginitate cap. 27.*

Ioviniani ergo danamus errorem, qui dicit nullam in fu-
turo meritorum distantiam. *Tom. 10. de tempore, serm. 191.*

Nec dubitandum est quidem ipsas poenas, quibus
cruciabuntur, qui regnum Dei non possidebunt, pro
diuersitate criminum esse diuersas: alias alijs ac rio-
res, ut in ipso igne æterno pro disparibus ponderi-
bus

bus peccatorum sint disparia tormenta poenarum. Neque enim frustra ipse Dominus dicit: **Tolerabilius erit Sodomis, quam vobis, in die iudicii.* Sed tamen ad non possidendum regnum Dei, tantundem valet ex viciis illis, de quibus Apostolus: neque fornicatores, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt, quod elegeris mitius: quantum vel plura, vel vnum, quod perspexeris grauius. *Et infera.* Licet ex illo igne, sicut dixi, diuersa possunt distribui pro criminum diuersitate supplicia. *Tom. 7. de Baptis. contra Donatist lib. 4. cap. 19.*

Sicut in regno Dei velut stella **ab stella* in gloria **1. Cor. 15.* differunt sancti: Sic & in damnatione poenae sepius *Matib. 11.* tolerabilius **erit Sodomae,* quam alteri ciuitati, & **Luc. 10.* erunt quidam duplo amplius quibusdam gehennae filij. Ita nec illud in iudicio Dei vacabit, quod in ipsa impietate danabili magis alius alio minusue peccauerit. *Tom. 3. de spiritu & litera cap. 28.*

Nequaquam negandum est, etiam ipsum aeternum ignem pro diuersitate meritorum, quauis malorum, alijs leuiorem, alijs futurum esse grauiorem, siue ipsius vis atque ardor pro poena digna cuiusque varietur, siue ipse aequaliter ardeat, sed non aequali molestia sentia-
tur. *Tom. 5. de ciuitate Dei, lib. 21. cap. 16.*

VIII. Merita vnius alteri
prodesse.

Mosis apud Deum tamquam fidelissimi famuli tantum erat meritum per illius gratiam, ut ei diceret Deus **Sine me, & iratus conteram eos.* Quod vtrum iubentis **Exod. 32.* sit, cum ait, Sine me, an quasi petentis sit, vtrunque videtur absurdum. Nam etsi iubebat Deus, inobedienter famulus non parebat: & Deum hoc a seruo velut beneficium petere non decebat, cum praesertim posset eos etiam illo nolente conterere. Ille itaque ibi lectus in promptu est, quod his verbis significat Deus, plurimum apud se prodesse illi populo, quia sic ab illo viro diligebantur, quem sic Dominus diligebat: ut eo modo

Mosis merita toti populo Israelitarum profuerunt.

Confessionis Augustiniana Lib. I.

Exod. 32.

Paruuli indi-
uidua cha-
ritate San-
ctorū atque
fidelium totius
Ecclesie ad-
iuuantur.

ut per baptis-
mū Spiritū
sanctum re-
cipiant.

Pietatis ope-
ra quæ com-
muniter in
Ecclesia fiūt,
pœnitentibus
profunt.

Christianos
populus me-
moria Mart
tyrū concele-
brat, ut eorū
meritis con-
societur.

do admoneremur, cum merita nostra nos grauassent, ne diligamur à Deo, releuari nos apud eum illorū me-
ritis posse, quos Deus diligit. Nam cum ab omnipotē-
te dicitur homini, * Sine me, & conterā eos, quid aliud
dicitur, quā cōtererē eos, nisi diligerētur abs te. Ita er-
go dictū est, Sine me, ac si diceretur, noli eos diligere,
& conterā eos, quia ne id faciam, dilectio tua interce-
dit mihi. *Tom. 4 super Exod. quest. 149.*

Offeruntur quippē paruuli ad percipiendā spirita-
lē gratiā, nō tā ab eis, quorū gestantur manibus, quam-
uis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt, quā ab vni-
uersa societate sanctorū atq; fidelium. Ab omnibus nā-
que offerri rectē intelliguntur, quibus placet, quod of-
feruntur, & quorū sancta atque indiuidua charitate ad
communicationē sancti Spiritus adiuuantur. Tota hoc
ergo mater Ecclesia, quæ in sanctis est facit, quia tota
omnes, tota singulos parit. *Tom. 2. epist. 23. ad Bonifaciū.*

Matris meriti credō esse omne quod uiuo. *Tom. 1. de
beata vita, in Præfat.*

Credēdū est, & pietas fidei ex postulat, credere, quōd
omnes eleemolynæ totius Ecclesie, & orationes & o-
pera iustitiæ & misericordiæ, succurrant recognoscēti
mortem suam ad suam conuersionem. *Tom. 4. de vera
& falsa pœnitentia, cap. 12.*

Populus autem Christianus memorias Martyrū re-
ligiosa solennitate concelebrat, & ad excitandā imita-
tionē, & ut meritis eorū cōsocietur, atq; orationibus
adiuuetur: ita tamen, ut nulli Martyrum, sed ipsi Deo
Martyrum, quanuis in memorias martyrum cōstitua-
mus altaria. *Tom. 6. contra Faust. lib. 20. cap. 21.*

In his ergo qui filij* sunt promissionis & vasa mise-
ricordiæ, valet quod ait idem Apostolus, consequēter
adiungens. * *Super exaltat autem misericordia iudicium.*
Quoniam & illi iusti qui tanta lācitate vixerunt, ut
alios quoque recipiant* in tabernacula æterna, quibus
amici facti sunt de mammona iniquitatis, ut tales ef-
sent: misericordia liberati sunt ab eo qui iustificat* im-
pium, imputas mercedem secundū gratiam, non se-
cundū debitum &c. Illi autem qui recipiūtur à tali-
bus in

* Rom. 9.

* Iacob. 2.

* Luc. 16.

* Rom. 4.

* Luc. 16.

bus in tabernacula æterna: fatendum est, quod non
 sint his moribus præditi, ut eis liberandis sine suffragio
 sanctorum sua possit vita sufficere: ac per hoc multò
 amplius in eis superexaltat * misericordia iudicium. Luc. 16.
 Nec tamen ideo putandus est quisque sceleratissimus,
 nequaquã vita vel bona vel tolerabiliore mutatus, re-
 cipi in tabernacula * æterna, quoniam obsecutus est sã-
 ctis de mãmõna iniquitatis, id est, de pecunia vel diui-
 tijs, quæ malè fuerant acquisitæ: aut etiam si benè, non
 tamè veris, sed quas iniquitas putat esse diuitias, quo-
 niam nescit, quæ sint veræ diuitiæ: quibus illi abundat,
 qui & alios recipiunt in æterna tabernacula. Est itaq;
 quidam vitæ modus: nec tam malæ ut his qui eã viuunt
 nihil profuit ad capeffendũ regnũ cœlorũ largitas elee-
 mosynarum, quibus etiam iustorum sustentatur ino-
 pia, & fiunt amici, qui in tabernacula æterna suscipiãt:
 nec tam bonæ, ut ad tantam beatitudinem adipiscen-
 dam eis ipsa sufficiat, nisi eorum meritis, quos amicos
 fecerint, misericordiam consequantur. *Tom. 5. de ciuit.*

Dei lib. 21 cap. 27

*Duo iustorum genera post mortem, pie Lector, hic Au-
 gustinus adfert: alterum recipientium, alterum qui per
 eos ipsos recipiantur in æterna tabernacula. Posteriores
 hos ideo dicit admitti ab alijs, quod dum hic viuerent, ijs
 moribus præditi fuerunt ut ipsis sine suffragio Sancto-
 rum, suæ vitæ meritum non sufficiat, ut liberari possint.
 Qua Augustini sententia concessa, necessum est sateri,
 sanctos etiam post mortem defunctis alijs patrocinari,
 quod ad Sanctorum communionem intelligendam non
 parum conducit.*

Mirari autem soleo etiam apud Virgilium iñã Do-
 mini reperiri sententiam, ubi ait: * *Facite vobis amicos* Luc. 16.
de mammona iniquitatis, ut & ipsi recipiant vos in æter- Aeneid. 6.
na tabernacula. Nam cum Elyhos campos Poeta ille Mos Christi-
 describeret, ubi putant habitare animas beatorum: anarũ, ut ha-
 non solum ibi posuit eos, qui proprijs meritis ad il- milite se a-
 las sedes peruenire potuerunt, sed adiecit atque ait: liorũ meritis
Quique sui memores alios fecere merendo, id est, qui
promeruerunt alios, eo quod sui memores, promerendo
fecerunt. Prorsus tanquam eis diceret: quod frequen- cõmendant.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

tatur ore Christiano, cum se cuique sanctorum humilis quisque commendat, & dicit, memor mei esto, atque ut id esse possit, promerendo efficit. *Ibidem.*

Quædā peccata sanctorum amicorum meritis impetrant indulgentiam.

Sed quis iste sit modus, & quæ sint ipsa peccata, quæ ita impediunt perventionem ad regnum Dei, ut tamē sanctorum amicorum meritis impetrent indulgentiā, difficillimū est inuenire, periculosissimū dehaire. Ego certē usq; ad hoc tēpus cum inde satagerē, ad eorum indagationem pervenire non potui. Et fortassis propterea latent, ne studium proficiendi ad omnia peccata cauenda pigrescat. Quoniam si scirentur, quæ vel qualia sint delicta, pro quibus etiam permanentibus, nec profectū vitæ melioris absumptis intercessio sit inquirenda & speranda iustorum, eis secura sese obuolueret humana seignicies, nec euolui talibus implicamentis ullius virtutis expeditione curaret, sed tantūmodo quæreret aliorum meritis liberari, quos amicos sibi de mammona* iniquitatis eleemosynarum largitione fecisset. Nūc verō dum venialis iniquitatis etiam si perseueret, ignoratur modus, profectō & studium in meliora proficiendi orationi instando vigilantius adhibetur, & faciendi de mammona iniquitatis sanctos amicos cura non spernitur. *Ibidem.*

* Luc. 16.

* Luc. 6.

* Luc. 16.

* Gal. 6.

* Luc. 6.

* Matth. 10.

Quod Dominus dicit: * *Date & dabitur vobis, mensuram bonam, confertam, & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrum:* ex illa sententia accipi potest, qua dicit & alio loco, *Ut ipsi recipiant vos in æterna tabernacula.* ut plebi præceptum esse videatur, quod dictum est: *Datē & dabitur vobis.* Secundum quā sententiam dicit Apostolus, * *Communicet qui catechizatur verbo Dei, ei qui se catechizat in omnibus bonis.* Non enim diceret: * *Dabunt in sinum vestrum:* nisi quia per illorum merita, quibus vel calicem* aquæ frigida in nomine discipuli dederint, mercedē coelestem recipere merebuntur. *Tom. 4. questionum Euang. lib. 2. quest. 8. Lege & quest. 8. Vide etiam lib. 4. cap. de purgatorio, tit. 10. 11. & 12. & in eodem lib. cap. de Sanctis, tit. 4. 5. 15. & 16.*

FINIS LIBRI SECVNDI.

CONFES

CONFESSIO
AVGVSTINIANAE LIBER
TERTIVS, DVODECIM CA-
PITA COMPREHENDENS,
in quibus de Sacramentis
tractatur.

CAPVT PRIMVM
DE SACRAMENTIS
GENERATIM.

*I. Sacramenta non esse tantum externas notas
Christianae professionis, sed signa visibilia
inuisibilis gratiae quae per eadem Sa-
cramenta confertur.*

DE Sacramento sanè quod accepit (ille qui
adhuc rudis est) cum ei benè commenda-
tum fuerit, signacula quidem rerum di-
uinarum esse visibilia, dicendum est, sed
res ipsas inuisibiles in eis honorari: nec
sic habendam esse illam speciem, bene
dictione significatam, quemadmodum habetur in usu
quolibet. *Tom. 3. de Catechizandis rudibus cap. 26.*

Non ideo Sacramenta contempsit * (Cornelius Cen-
turio, quod gratiam Dei iam accepisset) sed multò certior
baptizatus est: ut etiam ipsa sacrosancta signacula,
quorum res in eo praecesserat, ad perficiendam scientiā
veritatis percipere nullo modo moraretur. *Tom. 4. in
expositione inchoata epist. ad Rom.*

*In signacu-
lis visibili-
bus res inui-
sibiles hono-
rantur.*

** Act. 10.*

*Res Sacra-
menti gratia.*

M m

Quid

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Virtus quæ per Sacramenta operatur iugiter manet. Quid enim aliud quæque corporalia Sacramenta, nisi quædam quasi verba visibilia, sacrosancta quidem, veruntamen mutabilia, & temporalia? *Et paulò pòst: Sonant & transeunt, virtus tamen quæ per ista operatur iugiter manet, & donum spirituale, quod per ista infigitur, æternum est. Tom. 6. contra Faustum, lib. 19. c. 16.*

Sacramentum materia constat & forma. Baptismi aqua cor abluit, ergo Sacramentum non tantum signum est, sed vim habet aliquid in anima efficiendi. Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum, etiam ipsum tãquã visibile verbum. *Et deinde: Vnde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo? non quia dicitur, sed quia creditur: Nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens. Et paulò pòst. Lege Apostolum, & vide quid adiungat: * Ut eam sanctificaret, inquit, mudans eam lauacro aquæ in verbo. Mundatio igitur nequaquam fluxo & labili* tribueretur elemento, nisi adderetur, in verbo. Hoc verbum fidei tantum valet in Ecclesia Dei, ut per ipsum credentem, offerentem, benedicientem, tingentem, etiam tantillum mundet infantem, quanuis nondum valentem * corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem. Tom. 9. in Euangelium Ioannis tractatu 80.*

** Ephes. 5. Quare mundatio corporeo tribuitur elemento.* Si paruuli propterea rectè fideles vocantur, quoniã fidem per verba gestantium quodammodo profitentur, cur non prius etiam penitentes habentur, cum per eorundem verba gestantium diabolo & huic seculo renunciare monstrantur? Totum hoc in spe fit, vi Sacramenti & diuinæ gratiæ, quam Dominus donauit Ecclesiæ. *Tom. 7. de peccat. mer. & remissione, lib. 1. cap. 19.*

** Rom. 10. Est igitur magna vis Sacramenti.* Aduertendũ est, quoties dicit: * Ego Dominus, qui sanctifico eũ: loqui de sacerdote, cum hoc etiam Moses dixerit: Et sanctificabis eum. Quomodo ergo & Moses sanctificat, & Dominus? Non enim Moses pro Domino, sed Moses visibilibus Sacramentis per ministerium suum: Dominus autem inuisibili gratia per Spiritum sanctum, ubi est totus fructus etiam visibiliũ Sacramentorum. Nam sine ista sanctificatione inuisibilis gratiæ, visibilia Sacramenta quid prosunt? *Tom. 4. super Leuit. quest. 84.*

** Leuit. 21. Totus fructus Sacramentorũ in inuisibili gratia est.*

II. Sacramenta nouæ legis à Christo Domino
esse instituta.

Posteaquam resurrectione Domini nostri IESV Christi manifestissimum iudicium nostræ libertatis illuxit, nec eorum quidem signorum, quæ iā intelligimus, operatione graui onerati sumus: sed quædam pauca, pro multis, eademque factu facilima & intellectū augustissima, & obseruatione castissima, ipse Dominus & Apostolica tradidit disciplina: sicuti est Baptismi Sacramentum, & celebratio corporis & sanguinis Domini. Quæ unusquisque cū percipit, quo referatur imbutus agnoscit, ut ea non carnali seruitute, sed spiritali potius libertate veneretur. *Tom. 3. de doctrina Christiana, lib. 3. cap. 9.*

Quidam ex hoc loco duo tantum esse Sacramenta collegerunt, sed ut antecedentia & consequentia demonstrant, contra sententiam Augustini.

Quoniam pietas timore inchoatur, charitate perficitur, populus timore cōstrictus tempore seruitutis in vetere lege, multis Sacramentis onerabatur. Hoc enim talibus utile erat, ad desiderandam gratiam Dei, quæ per prophetas ventura canebatur. Quæ ubi venit, ab ipsa Dei sapientia homine assumpto, à quo in libertatem **Cal. 5. Ab ipsa Dei sapientia Sacramenta nouæ legis instituta.* vocatus sumus, pauca Sacramenta saluberrima constituta sunt, quæ societatem Christiani populi, hoc est, sub vno Deo liberę multitudinis cōtinerēt. *Tom. 1. de vera religione, cap. 17.*

Itaque tenere te volo, quod est huius disputationis caput: Dominum nostrum Iesum Christum, sicut ipse in Euangelio loquitur, **Matth. 11. Noui Testamenti gratia requirebat pauciora, facilia & præstantiora Sacramēta quàm lex vetus.* leui iugo suo nos subdidisse, & sarcinæ leui. Vnde Sacramentis numero paucissimis, obseruatione facilimis, significatione præstantissimis, societatem noui populi colligauit. Sicuti est Baptismus, Trinitatis nomine consecratus, communicatio corporis & sanguinis ipsius, & si quid aliud in Scripturis canonicis commēdatur, exceptis iis quæ seruitutem populi veteris pro congruentia cordis illorū, & prophetici tēporis onerabant, quę & in quinque libris Mosi leguntur. *To. 2. epist. 118. cap. 1. ad Ianuarium.*

Confessionis Augustiniana Lib. I I I.

III. Sacramenta noua legis, ad salutem hominū necessaria esse.

Sacramēto-
rū visibiliū
necessitas.

Sacramēto-
rū vis cōtē-
ptia sacr. le-
gos facit,

quod sine ea
pietas perfici
non possit.

Nemo fit
Christianus
absque Chri-
stianæ Ec-
clesiæ insti-
tutione at-
que Sacra-
mentis.

*1. Cor. 7.

*Rom. 5.

Per Sacra-
menta Chri-
sti membris
incorpora-
mur, ut salu-
tem adipi-
camur.

In quibus-
dā fidei gra-
tia ad iuu-
tē non iusti-
ficat sine Sa-
cramentis.

*Act. 10.

Visibilia Sa-

IN nullam nomen religionis seu verum, seu falsum, coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorū, vel Sacramentorum visibilium consortio colligentur: Quorum Sacramentorū vis inenarrabiliter valet plurimū, & ideò contempta sacrilegos facit. Impiè quipē contemnitur, sine qua non potest perfici pietas Tom. 7 cont Faustum, lib. 19 cap. 11. & de Baptismo contra Donatistas, lib. 4 cap. 22.

Illud sine dubitatione tenendum est, quæcūque illa sanctificatio sit, non valere ad faciendos Christianos, atq; ad dimittenda peccata, nisi Christiana & Ecclesiastica institutione, & Sacramentis efficiantur fideles. Nam nec coniuges infideles, * quamlibet sanctis & iustis coniugibus hæreant, ab iniquitate mundātur, quæ à regno Dei separatos in dānationem venire compellit, nec paruuli, de quibuslibet sãctis iustisq; procreati, originalis peccati reatu absoluūtur, nisi in Christo fuerint baptizati, pro quibus tantò impensius loqui debemus, quantò per se ipsi minus possunt. Interpretatur illud Apostoli 1. Cor. 7. Sanctificatus est enim vir infidelis in uxore. Tom. 7 de pec. mer. & remiss. li. 3. cap. 12.

Sic accipiamus (Apostoli verba, * per unum hominem peccatum intrauit &c) ne tot tantisque apertissimis diuinarum Scripturarum testimonijs, quib⁹ docemur, præter Christi locietatē, quæ in illo & cū illo fit, cū Sacramētis eius imbuimur, & ei⁹ mēbris incorporamur, vitā salutemque æternam adipisci neminem posse, nimis insipienter atq; infœliciter repugnare iudicemur. Ibidem, lib. 3. c. 11.

In quibusdam tanta est gratia fidei, quanta non sufficit ad obtinendum regnum cœlorum, sicut in Catechumenis, sicut in * Cornelio, antequam Sacramentorum participatione incorporaretur Ecclesiæ. To. 4 ad Simplicianum lib. 1 quest. 2.

Colligitur innumera sanctificationem quibusdā affuisse atq; profuisse sine visibilibus Sacramētis, quæ pro temporū diuersitate mutata sunt, ut alia tunc fuerint,

rint, & alia modò sint. Visibilem verò sanctificatio-
nem, quæ fieret per visibilia Sacramenta, sine ista inui-
sibili posse adesse, non posse prodesse. Nec tamen Sa-
cramentum visibile idèò contemnendum est. Nam cõ-
temptor eius inuisibiliter sanctificari nullo modo po-
test. Hinc est, quòd Cornelius, & qui cum eo erant, cū
iam inuisibiliter infuso sancto Spiritu sanctificati ap-
parerent, baptizati sunt tamen: * nec superflua iudicata
est visibilis sanctificatio, quam inuisibilis iam præces-
serat. Tom. 4. super Leuit. quest. 84.

sacramēta pro
temporū di-
uersitate ma-
tata.

Contemptor
visibiliū Sa-
cramentorū,
inuisibiliter
sanctificari
non potest.

* Act. 10.

* 1. Cor. 13.

Qui manducat* & bibit indignè, iudiciū sibi man-
ducat & bibit: qui autem manducare contemnit, non
habebit in se vitam, & idèò non perueniet ad vitam
æternam Tom. 6. contra Faustum Manich lib. 13. cap. 16.

III. Sacramenta nouæ legis excellen-
tiora & virtute maiora esse Sacra-
mentis veteris legis.

Prima Sacramenta, quæ obseruabantur & celebra-
bantur ex lege, prænunciatiua erant Christi vêtu-
ri: quæ cū suo aduētū Christus impleuisset, ablata
sunt: & idèò ablata, quia impleta. *Non enim venit sol-
uere legem, sed adimplere.* Et alia sunt instituta, virtute
maiora, utilitate meliora, actu facilia, numero pau-
ciora, tanquam iustitia fidei reuelata. Tom. 6. contra
Faust. lib. 19. cap. 13.

* Matt 5.
Sacramenta
nouæ legis
virtute ma-
iora, utilita-
te meliora,

Præcepta eadem (in nouo & veteri Testamento) Sa-
cramenta non eadem, quia alia sunt Sacramenta dan-
tia salutem, alia promittentia Saluatorem. Sacramēta
nouī Testamēti dant salutē, Sacramenta veteris Testa-
mēti promiserunt Saluatorem. Tom. 8. in Psal 83.

quàm vete-
ra.

Sacramenta
nouī Testa-
mēti dant

Teneas promissa, non quòd iam acceperimus vitam
æternam, sed quia iam venerit Christus, qui per pro-
phetas prænunciabatur. Mutata sunt Sacramēta, facta
sunt facilia, pauciora, salubriora, foeliciora. Ibidem.

salutem: non
igitur tan-
tū sunt si-
gna, symbo-
la vel incli-

Circuncisio* octauæ diei, quæ patribus data est, præ-
nunciabat iustificationem nostram, & exspoliationē
carnaliū concupiscentiarū per resurrectionē Domini,
quæ post septimum, id est, Sabbati diē, octauo die, id
est, Dominico facta est, qui dies tertius post ei⁹ sepul-

tamēta gra-
tia.

* Gen. 17.

Confessionis Augustiniana Lib. I II.

* Luc. 2.
* Exod. 12.

* Matt. 26.
Mar. 14.
Luc. 22.

Pascha Christi-
stianorum in
corpore &
sanguine Do-
mini.

Imbuti Sa-
cramētis ve-
teris legis
post Domini
aduētū nouæ
legis Sacra-
mentis opus
habere.

Sunt igitur
præter Ba-
ptismum &
Eucharistiā
alia Sacra-
menta.

* Act. 8.

* Dan. 1.

* 2. Mac. 7.

turam occurrit: eādem tamen prænunciantem circuncisionē carnis infans Christus * accepit, & quemadmodum pascha, quod à Iudæis celebrabatur * in occisione agni, prænunciabat Domini passionem, & transitum de hoc mūdo ad patrem, & ipsum tamen pascha, quod erat in eadē prænunciatione, idem Dominus cū discipulis suis celebrauit, quando ei suggererunt dicētes: * *Vbi vis paremus tibi pascha*; Sic & Baptismum Iohannis, qui erat in proxima eius prænūciatione, etiam ipse suscepit. Sed sicut aliud est carnis circuncisio. Iudæorum, aliud autem quod octauo die baptizatorum nos celebramus & aliud est pascha quod adhuc illi deoue celebrant, aliud autem quod nos in corpore & sanguine Domini accipimus: sic alius fuit Baptismus Iohannis, alius est Baptismus Christi. Illi senim vêtura ista prænunciabantur: istis completa illa prædicantur. Et quanuis illa Christus acceperit, nobis tamen necessaria non sunt, quia ipsum, qui per hæc annunciabatur, accepimus. Recenti autem aduentu Domini quisquis illa accepisset, op⁹ erat ei vt et à his imbueretur. Quisquis verò his imbutus esset, non opus erat vt retrorsus in illa cogeretur. *Tom. 7. contra literas Petiliani Donatista, lib. 2. cap 37. Vide & Tom 3 super Numer lib. 4. quæst. 33.*

V. Præter Baptismum & Eucharistiam esse etiam alia in noua lege Sacramenta.

MUlti mali habent pulchra Dei omnia: nemo negat, sed vide cum quibus communia. Respice ad munera ipsius Ecclesiæ. Munus Sacramentorum in Baptismo, in Eucharistia, in cæteris sanctis Sacramentis, quale munus est? Hoc munus adeptus est & Simon * magus. *Tom. 8. Psal. 103 concione prima.*

Si antiqui iusti pro illis prænūciatiuis Sacramētis, & rerum nondum impletarum figuris, omnia dura & horrenda perpeti parati fuerunt, & plerique perpessi sunt: si tres pueros Daniele mque prædicamus, * quia de mensa regis contaminari noluerunt, quod erat contra illius temporis Sacramentum: Si Machabæos * cum ingenti admiratione præferimus, quia escas, qui-

quibus nunc Christiani licitè vtuntur, attingere noluerunt, quia tunc pro tempore prophetico non licebat: quanto magis nunc pro baptismo Christi, pro Eucharistia Christi, pro signo Christi ad omnia perferenda paratior debet esse Christianus, cū illæ fuerint promissiones rerum complēdarum: hæc sint indicia completarum? *Tom. 6. cont. Faustum lib. 19. cap. 14.*

Habes hietria Sacramenta.

Nam per signū Christi intelligi confirmationem nō est obsecrum.

Si ad hoc valet quod dictum est in Euangelio: *Deus peccatorem non audit: vt per peccatorem Sacramenta nō celebrentur, quomodo exaudit homicidam deprecantem, vel super aquam Baptismi, vel super oleū, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum, quibus manus imponitur. *Tom. 7. de Baptismo, cont. Donatist. lib. 5. cap. 20.*

** Ioan. 9. En tibi iam quatuor, sed adhuc plura esse, sequētia in hoc libro declarabunt*

V I. Sacramenta etsi ponentibus obicem, gratiam non conferant: vera nihilominus esse & sancta.

SI ipse qui accipit peruerius est, nec peruerso ad salutem prodest, quod datur, & sanctū tamen in eo permanet quod accipitur, nec ei si correctus fuerit iteratur. *Tom. 7. de Baptis cont. Donatist. lib. 4. cap. 12.*

Vnum atque idem sacrificium propter nomen Domini, quod inuocatur, & semper sanctū est, tale cuiq; sit, quali corde ad accipiendum accesserit. Qui enim manducat & bibit indignè, *iudicium sibi māducat & bibit. *Tom 7 cont. epist. Parm. lib. 2 cap. 6.*

** 1. Cor. 11.*

Sanctitas Sacramēti nec ab immūdis pollui potest, siue cū per eos datur, siue cum ab eis, qui corde & vita in melius non commutantur, accipitur. *Tom 7 de Baptismo, cont. Donatist. lib. 4. cap. 13.*

Sanctitas sacramēti nec ab immūdis pollui potest. Act. 8.

Mortuus enim erat Simon *ille à Philippo in Samaria baptizatus, qui donum Dei volebat pecunia comparare, sed viuebat ad eius poenam, Baptisma quod habebat. *Tom. 7. cont. literas Petil. lib. 2. cap. 7.*

Memento ergo Sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum, quò illa vel omnino non sint, vel minus sancta sint. Sed ipsis malis hominibus, vt hæc habeant ad testimonium damnationis, non ad adiutorium sanitatis. *Ibidem, cap. 47.*

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Sacramenta in hominibus pollutis impolluta. Sacramenta in bonis permanent ad premium, in malis vero ad iudicium Vnde consequenter intelligitur, peruersitatem hominum esse corrigendam: sanctitatem autem Sacramentorum in nullo peruerso esse violandam. Constat enim eam in peruersis & sceleratis hominibus, siue in eis qui intus sunt, siue in eis qui foris sunt, impollutam atque inuiolabilem permanere. Et quia dicuntur ea mali pollueri, quantum in ipsis est dicuntur, cum illa impolluta permaneant: Sed in bonis permanent ad premium, in malis permanent ad iudicium. *Tom. 7. contra Epist. Parmeniani, lib. 2. cap. 13.*

VII. Sacramenta nouæ legis ex Christi sanguine seu meritis vim habere.

**Gen. 2. *Ioan. 19. Christi Ecclesia purificatur aqua, sanguine dotatur. Rom. 5. *Gen. 2. Adam & Eua typus Christi & Ecclesie. *Ioan. 19. *Gen. 2. Sacramenta Ecclesie de latere Christi in cruce pendentis profluxerunt. *Ioan. 19. *Rom. 5. *1. Cor. 15. *Gen. 6. *Ioan. 19.* Ascendat sponsus noster thalami sui lignum, ascendat sponsus noster thalami sui lectum, dormiat moriendo, aperiatur eius latus, & Ecclesia prodeat virgo: ut quomodo Eua facta ex latere Adæ dormientis, ita & Ecclesia formetur ex latere Christi in cruce pendentis. Percussum est enim eius latus, ut euangelium loquitur, & statim manauit sanguis & aqua, quæ sunt Ecclesie gemina Sacramenta. Aqua in qua est sponsa purificata, sanguis ex quo inuenitur esse dotata *Tom. 9. lib. 2. de Symb. ad Catech. cap. 6.*

Adam qui erat forma futuri, præbuit nobis magnū indicium Sacramenti, in dō Deus in illo præbuit. Nam & dormiens meruit accipere uxorem, & de costa eius facta est ei uxor: quoniam de Christo in cruce dormiente, futura erat Ecclesia de latere eius, de latere scilicet dormientis: quia de latere in cruce pendentis, lancea percusso, Sacramenta Ecclesie profluxerunt. *Tom. 9. Tract. 15. in Euang. Ioan.*

Dormit Adam, ut fiat Eua: moritur Christus ut fiat Ecclesia, dormiente Adam fit Eua de latere: mortuo Christo lancea perforatur latus, ut superfluant Sacramenta, quibus formetur Ecclesia. Vnde Apostolus ipsum Adam dicit esse formam futuri: quia sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes uiuificabuntur. *Tom. 3. ex sententiis, Sene 328.*

Et quod ostium in latere accepit (arca Noe) profecto illud est vulnus quando latus crucifixi lancea perfora-

foratum est. Hac quippe ad illum venientes ingrediū-
tur, quia inde Sacramenta manarunt, quibus creden-
tes initiantur. *Tom. 5. de Ciuitate Dei, lib. 15. c. 26.*

Significabat mare rubrum baptismum Christi: Vnde rubet baptismus Christi, nisi Christi sanguine consecratus? *Tom. 9. in Euang. Ioann. tract. 11.*

Adam dormiuit, quādo de latere eius Eua facta est. Adam in figura Christi, Eua in figura Ecclesiæ: vnde est appellata mater viuorū. Quando fabricata est Eua? dum dormiret Adam. Quando de latere Christi Sacramenta Ecclesiæ profluxerunt? cū dormiret in cruce. *Tom 8. in Psalm. 40. super illum versiculum: Nunquid qui dormit non adiiciet vt resurgat?*

Christi typū gerebat Adam, quādo immisit ei Deus soporem, vt de latere illi cōiugem faceret. Non enim poterat vxorem facere primo homini etiam de latere vigilantis? aut propterea voluit eum dormire, ne sentiret cū sibi costa detraheretur? Postremò quis ita dormit, vt osse sibi conuulso non expergiscatur? Qui potuit sine dolore auferre costam dormienti, potuit & vigili. Sed quare voluit dormienti facere? Quia dormienti Christo in cruce facta est cōiunx de latere. Percussum est enim latus pendentis de lancea, & profluxerunt Ecclesiæ sacramenta. *Ibidem, in Psalm. 55. Huc pertinet dogma illud Aug. perquam familiare, cū aduersus Donatistas, Tom 7 disputat, Christi merita fidelibus in Sacramentis applicari.*

VIII Aliud esse Sacramentum, aliud virtutem Sacramenti.

Aliud est Sacramētum, aliud est virtus Sacramenti. Quā multi de altari accipiūt, & moriuntur, & accipiendo moriuntur? Vnde dicit Apostolus: *Iudiciū sibi manducat & bibit.* Nōne buccella dominica fuit venenum iuda? Et tamen accepit, & cū accepit, in eū inimicus intrauit, non quia malum accepit, sed quia bonum malus accepit. Videte ergo fratres: Panem cælestem spiritaliter manducate, innocentiam ad altare apportate. *Tom 9 in Euang. Ioan. tract. 26.*

Hic est panis qui de cælo descendit, vt si quis manducaue-

Ostiū in latere arce Noe vulnus lateris Christi est, vnde Sacramenta fluxerunt.

Genes. 2.

Gen. 2.

Ioann. 19.

Virtus sacramenti non semper cum sacramento accipitur.

1. Cor. 11.

Ioan. 6.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

vit ex ipso, non moriatur.) Sed quod pertinet ad virtutē Sacramenti, non quod pertinet ad visibile Sacramentum Qui manducat intrus, non foris : qui manducat in corde, nō qui premit dente *Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi.* Ideo viuus, quia de cœlo descendi. De cœlo deicendit & manna, sed manna vmbra erat, iste veritas est. *Et paulò pòst* Huius rei Sacramentū, id est, vnitatis corporis & sanguinis Christi alicubi quotidie, alicubi certis interuallis dierū in dominica mēsa præparatur, & de mēsa dominica sumitur, quibusdā ad vitam, quibusdam ad exitiū: Res verò ipsa, cuius & Sacramentum est, omni hominī ad vitam, nulli ad exitium, quicumq; eius particeps fuerit. *Tom. 8. in Psal 77.*

Hæretici & falsi fratres nobiscum habent Sacramenta cōmunia, non ipsam gratiā.

Cū essent omnia communia Sacramenta (*in veteri Testamento*) nō cōmunis erat omnibus gratia, quæ Sacramentorum virtus est, sicut & nūc iam reuelata fide, quæ tunc velabatur, omnibus in nomine Patris & Filij & Spiritus S. baptizatis, commune est lauacrum regenerationis, sed ipsa gratia, cuius ipsa sunt Sacramenta, qua membra corporis Christi cum suo capite regenerata sunt, non communis est omnibus. Nam & hæretici habent eūdem Baptismum, & falsi fratres in comunione Catholici nominis. *Ibidem.*

Act. 8. Inuisibilis sanctificatio prodest, cū visibilia Sacramenta nō contemnuntur.

In Concil. Carthag. tēpore Cypriani.

Ephes. 4.

Meritò queritur, vtrum etiam ista inuisibilis sanctificatio, sine visibilibus Sacramentis, quibus visibiliter homo sanctificatur, pariter nihil prodest: quod vtiq; absurdū est. Tolerabilius. n. quisq; dixerit, sine illis istā nō esse, quā si fuerit, nō prodesse: cū in ista sit omnis utilitas illorū. Sed etiā hoc quod sine illis ista esse non possit, quomodo rectē dicatur, intuendum est. Nihil quippe profuit Simoni Mago visibilis Baptismus, cui sanctificatio inuisibilis defuit. Sed quibus ista inuisibilis, quoniā affuit, pfuit, etiā visibilia Sacramēta ceperāt, similiter Baptizati. *To. 4. super Leuiticum q. 84.*

Felix à Migirpa dixit: Centeo omnem hominem ab hæresi venientem baptizandum. Frustra enim illic se putat esse baptizatum, cū non sit Baptisma nisi in ecclesia vnum & verum, quia & Dominus vnus & fides vna est, in qua stat vnū Baptisma, & sanctitas & cetera.

Nam

Nam quæ foris exercetur, nullum habent salutis effectum. Ad ea quæ Felix à Migirpa dixit, hæc (*inquit Augustinus*) dicimus: Si non esset Baptisma vnum & verum nisi in Ecclesia, non utiq; esset in eis, qui ab unitate discedunt. Est autem in eis. Nam id non recipiunt redeuntes, non ob aliud, nisi quia non amiserant recedentes. Quod autem ait. Nam quæ foris exercentur, nullum habent salutis effectum: Consentio, & omnino verum esse credo. Aliud est enim non ibi esse, aliud nullum salutis habere effectum. Venientibus enim ad Catholicam pacem, prodesse incipiunt, quæ foris inerant, sed foris non proderant. *Tom 7. de Baptismo cont. Donatist. lib. 6 c. 9 Tota questio cont. Donatist. de non rebaptizandis hæreticis, versatur in hoc articulo, tanquam fundamento, sicut & articulus hic proximè sequens.*

Venientibus ad Catholicam sacramenta profunt, quæ foris inerant, sed non proderant.

1 X. Apud hæreticos vel schismaticos Sacramenta esse, non tamen sanctificare.

Christiana fanè in vobis Sacramenta cognosco (*alloquitur Cresconium Donatistam*) & in his illud quoque diuersum improbo ac respuo, quòd cum eadem etiam in schismate habeatis, eadè in Catholicis exsufflatis. Prorsus agnoscit in vobis Ecclesia cuncta quæ sua sunt, nec ideo non sunt eius, quia & apud vos inueniuntur. Apud vos quippe aliena sunt: sed cum vos correctos recipit, cuius sunt, fiunt etiam salubriter vestra, quæ perniciosè habebatis aliena. *Tom. 7. cont. Cresconium, lib. 2 c. 10.*

Hæretici perniciosè habent Ecclesiæ sacramenta.

Non Sacramenta Christiana faciunt te hæreticum (*alloquitur Vincetium Rogatianum*) sed praua dissensio. Non propter malum quod processit ex te, negandum est bonum quod remansit in te, quod malo tuo habes, si non ibi habes, vnde est bonum quod habes. Ex Catholica enim Ecclesia sunt omnia dominica Sacramenta, quæ sic habetis, & datis, quemadmodum habebantur & dabantur, etiã prius quàm inde exiretis. Non tamen ideo non habetis, quia ibi nō estis, vnde sunt quæ habetis. Non in vobis mutamus, in quibus nobiscū estis. In multis enim estis nobiscum. Nam & de talibus dictū est: Quoniã in multis erāt mecū. Sed ea corrigimus, in

Psal. 54.

quibus

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Hæretici nobiscum sunt in dominicis Sacramentis non in spiritu unitatis.

quibus nobiscum non estis, & ea vos hîc accipere volumus, quæ non habetis illic ubi estis. Nobiscum autem estis in baptismo, in symbolo, in cæteris dominicis Sacramentis: in Spiritu autem unitatis, & vinculo pacis, in ipsa denique Catholica Ecclesia, nobiscum non estis. Hæc si accipiatis, non tunc aderunt, sed tunc proderunt, quæ habetis. *To. 2. epist. 48. ad Vincentium Rogatianum.*

Sicut Scriptura eadem ipsa, apud Catholicos & hæreticos integra est: ita & Sacramenta.

Laquei hæreticorum & schismaticorum propterea carnalibus nimium perniciosi sunt, quia ipse profectus eorum intercluditur, confirmata sententia vanitatis aduersus Catholicam veritatem, & confirmata animositate dissensionis aduersus Catholicam pacem. Sacramenta tamen si eadem sunt, ubique integra sunt, etiam si prauè intelliguntur & discordiosè tractantur: sicut Scriptura ipsius Euangelij, si eadem ipsa est, ubique integra est, etiam si innumerabili falsarum opinionum varietate afferatur. *Tom. 7. de Baptismo contra Donatist. lib. 3. c. 15.*

Hæretici non ideo Sacramentum non habent, quia per quod utile est non habent.

Iustè igitur reprehendimus, anathematizamus, detestamur, abominamur peruersitatem cordis hæreticorum, Sacramentum tamen Euangelicum non ideo non habent, quia per quod utile est non habent. Quapropter cum ad fidem & veritatem veniunt, & agentes poenitentiam remitti sibi peccata deposcunt, non eos decipimus neque fallimus, cum correctos à nobis ac reformatos in eo quod deprauati atque peruersi sunt, ad regnum coelorum sic disciplinis celestibus erudimus, ut quod in eis integrum est, nullo modo violemus, nec propter hominis vitiū, si quid in homine Dei est, vel nullum, vel vitiosum esse dicamus. *Ibid. lib. 4. c. 25.*

Peccat qui eum in Ecclesia Catholica possit Sacramenta suscipere, extra illam suscipit.

Sacramenta extra Ecclesiam suscipi possunt, prodesse non possunt.

Si quis autem cum possit in ipsa Catholica accipere, per aliquam mentis peruersitatem elegit in schismate baptizari, etiam si postea venire ad Catholicam cogitat, quia certus est ibi prodesse Sacramentum, quod alibi accipi quidem potest, prodesse autem non potest. hoc proculdubio prorsus & iniquus est, & tanto perniciosius, quanto scientius. Ita enim non dubitat rectè illic accipi, sicut non dubitat illic prodesse, etiam quod alibi acceperit. *Ibid. lib. 1. c. 2. Vide contra literas Petilian lib. 3. c. 40. & huius libri c. de Bapt. art. 11.*

X. In quibusdam sacramentis imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam, spirituale & indelebile: unde ea iterari non possunt.

Iam cœpisti cognoscere quid gemendum sit. Verum dicis, quia reus es: nō quia (*Sacramentum*) accepisti, sed quia foris accepisti. Tene ergo quod accepisti, emenda quod foris accepisti. Accepisti rem colubæ præter columbā. Duo sunt quæ audis: accepisti, & præter columbā accepisti. Quod accepisti, approbo: quia foris accepisti, improbo. Tene ergo quod accepisti: nō mutatur, sed agnoscitur. Character est regis mei, non ero sacrilegus: corrigo desertorem, non muto characterem. *Tom. 9. in Euang. Ioann. tract. 6.*

Sacrilegium est quædam Sacramenta iterare.

Sic enim error (*de hæreticis ad Ecclesiam redeuntibus loquitur*) corrigendus est ovis, ut non in ea corrumpatur signaculum redemptoris. Neque enim si quisquam regio characterem à signato desertore designetur, & accipiat indulgentiam, atque ille redeat ad militiam, ille autem esse in militia, in qua nondum erat, incipiat, in aliquo eorum character ille rescinditur: an nō potius in ambobus agnoscitur, & honore debito, quoniam regius est, approbatur? *Tom. 2. epist. 50 ad Bonifacium.*

Signaculum redemptoris in redeunte ad Ecclesiam nō iterandum.

Si quisquam est siue desertor, siue qui nunquam omnino militat, qui nota militari priuatum aliquem signet, nōne ubi fuerit deprehensus ille signatus, pro desertore punietur, & eò grauius, quod probari potuerit nunquā omninō se militasse, simul secum punito, si eū prodiderit, audacissimo signatore? Aut si fortē illū militiæ characterem in corpore suo, nō militans, pauidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris cōfugerit, ac prece fusa, ac impetrata iam venia, militare cœperit: nunquid homine liberato atque correcto, character ille reperitur, ac non potius agnitus approbatur? An fortē minus hærent Sacramēta Christiana, quā corporalis hæc nota, cum videamus nec Apostatas carere Baptismate, quibus utique per poenitentiam redeuntibus nō restituitur, & ideo amitti nō posse iudicatur?

Character Sacramentorum cum nota militibus comparatur. Apostata propter characterem Baptismi amittere non possunt.

An

Confessionis Augustiniana Lib. 111.

2. Tim. 2.

An ducenda de militia similitudo non fuit, cum & Apostolus de Agonisticis certaminibus clamet & aperte dicat: Nemo militans Deo &c. *Tom. 7. contra Epistolam P. armen. lib. 2. c. 13.*

Act. 17.

Regius character baptizatis, etiam apud hereticos imprimatur.

Vide ergo, nos quam probabilem rationem sequamur, qui ea, quæ schismatici vel heretici corruerunt, cum ad nos inde veniunt, corrigimus. Quæ verò sicut acceperunt, tenuerunt, agnoscimus & probamus, ne commoti humanis vitijs, ultra iustitiâ, faciamus ullam diuinis rebus iniuriam, cum Apostolum videamus etiam in ara gentium, à quibus idola colebantur, Dei nomen inuentum confirmasse potius, quam negasse. Neque enim propterea immutandus vel improbandus est regius character in homine, si erroris sui veniam & militandi ordinem à rege impetrauerit, quia eundem characterem, quo sibi satellites congregaret, desertor infixit: aut propterea signa mutanda sunt ouibus, cum dominico gregi sociantur, quia eis dominicum signum fugitiuus seruus impressit. *Tom. 7. contra Cresconium, lib. 1. cap. 30.*

XI. *Ministram in peccato mortali licet existentem, conferre vera & suscipientibus utilia Sacramenta.*

Spiritus sanctus quomodo per bonos & per malos ministros operetur.

Sap. 1.

Spiritus sanctus quamuis mali ministri desit salutem, tamen ministerium eius non deserit.

1. Cor. 9.

Spiritus sanctus in Ecclesiæ præposito vel ministro sic inest, ut si fictus non est, operetur per eum Spiritus sanctus, & ad eius mercedem in salutem sempiternam, & eorum regenerationem vel ædificationem, qui per eum siue consecrantur, siue euangelizantur. Si autem fictus est, quoniam verissimè scriptum est: Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, deest quidem salutem eius, ut auferat se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu: ministerium tamen eius non deserit, quod per eum salutem operetur aliorum. Propter quod Apostolus ait: *Si enim volens hoc facio, mercedem habeo: si autem inuitus, dispensatio mihi credita est*, id est, illis prodest quibus hoc dispelo, non mihi qui fictus sum. Qui enim inuitus facit propter commoda, gaudiaque carnalia, quæ si aliter habere posset, illud desereret, ipse utique fictus est, ideoque inuitus facit: sed eis prodest, erga quos

quos facit: se autem tantum à mercede salutis alienat, non etiam illos priuat, quibus cibaria dominicus etiam malus seruus impendit. *To. 7. cont. Epi. Parm. lib. 2. c. 11.*

Omnia Sacramenta cum obsint indignè tractantibus, profunt tamen per eos dignè sumentibus. *Ibi c. 10.*

Quomodo Catholici non clarificant Deum, qui promissa eius nullis hominum sceleribus, quo minus implerentur, impediri posse confidunt, qui Sacramenta eius tam debita veneratione prosequuntur, ut ea si etiam ab indignis tractata fuerint, illis sua peruersitate dampnatis, illa intemerata sanctitate permanere demonstrentur. *Ibid. c. 19.*

Sed ministros, inquiunt, tanti iudicis, iustos esse oportet, per quos baptizat. Et ego dico, & oēs dicimus, quia iustos oportet esse tanti iudicis ministros. Sint ministri iusti, si volūt, si autem noluerint esse iusti qui in cathedra Moysi sedent, securum me fecit magister meus, de quo Spiritus eius dixit: *Hic est qui baptizat. Et paulò post. Neq. qui plantat est aliquid, neq. qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Qui verò fuerit superbus minister, cum diabolo computatur, sed non contaminatur donum Christi. Quod per illum fluit purum est, quod per illum transit, liquidum venit ad fertilem terram: puta quia ipse lapideus est, quia ex aqua fructum ferre non potest. Per lapideum canalem transit aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generans: sed tamē hortis plurimum fructum affert. Spiritualis enim virtus Sacramenti ita est, ut lux, & ab illuminandis pura excipitur, & si per immundos transeat, non inquinatur. *To. 9. tract. 5. in Euang. Ioann.*

Ioan. 1.

1. Cor. 3.

Quomodo Sacramenta ab improbis administrata, suscipiētibz prodesse possint.

Siue à fidei, siue à perfido dispensatore Sacramentum quisq; percipiat, non sanctificat nisi Deus. *Et paulò post.* Ad hominem baptizandum & sanctificandum, si tantò est melius quod accipitur, quantò est melior per quem traditur: tanta est in accipientibus baptismorum varietas, quanta in ministris diuersitas meritorum. Si enim, quod sine controuersia creditur, melior erat Paulus, quàm Apollo, meliorem profectò Baptismum dedit secundum istam vestram vanam peruersamq; senten-

Confessionis Augustiniana Lib. III.

1. Cor. 1.
Nullo modo
Baptismus
malus est,
qui per ma-
lum datur.

Ioan. 14.
1. q. 1. c. Chri-
stus.

Ioan. 13.
Iudas Encha-
ristiam sicut
ceteri Apo-
stoli accepit.

Ioan. 6.

Ioan. 12.

Matth. 10.

A ministro

Iudæ simili,

utiliter sumi

Sacramenta

posse.

Nulla spes

est baptiza-

to, si baptis-

migratia à

baptizantis

merito pen-

deat.

Baptismus

Christi nul-

lius sceleri-

bus potest co-

inquinari.

sententiam. Et si meliorem Baptismum dedit, profectò
eis, quos à se non baptizatos gratulatur, invidit. Porro
si inter bonos ministros cum sit alius alio minor, non
est melior Baptismus, qui per meliorem datur, nullo
modo est malus, qui per malum datur, quando idè Ba-
ptismus datur. Et ideò per ministros dispares Dei mu-
nus æquale est, quia non illorum, sed eius est. **To. 7. con-**
tra Cresconium Grammat. lib. 3. c. 6.

Si vos Macarius, si vos Cæcilianus offendit, Christus
quid fecit vobis, qui dixit, *Pacem meam do vobis. pacem*
meam relinquo vobis, quam vos nefanda dissensione vi-
olaſtis? Christus quid vobis fecit, qui traditorem suū
tanta patientia pertulit, ut ei primam Eucharistia con-
fectam manibus suis, & ore suo commendatā, sicut cæ-
teris Apostolis, traderet? Quid vobis fecit Christus,
qui eundē traditorem suū, quem Diabolū nominavit,
qui ante traditionē Domini nec loculis dominicis fi-
dem potuit exhibere, cum cæteris discipulis ad præ-
dicandum regnum cælorum misit, ut demonstraret do-
na Dei peruenire ad eos, qui cū fide accipiunt, etiam si
talī sit, per quem accipiunt, qualis Iudas fuit? **Tom. 8.**
Psal. 10.

Dici non potest quod solent (*Donatistæ*) ineptissimè
& impudentissimè dicere, tunc posse à malo baptizari
quenquam, si lateat malitia baptizantis. Qui enim fi-
ctus est, tantò magis fictus est, quantò magis latet. Ab
hoc ergo cum se auferat Spiritus sanctus, quæ spes erit
baptizati, si baptizantis hominis meritū in illa Dei gra-
tia cogitandum est? **To. 7. contra epist. Parmen. lib. 2. c. 10.**

Qui solo Sacramento sacerdos est, sicut fuit Ponti-
fex Cayphas persecutor vnius & verissimi sacerdotis,
quanvis ipse nō sit verax, quod dat tamē verū est, si nō
det suum, sed Dei. **Tom. 7. contra lit. Petilian. libr. 2. c. 30.**

An verò solis vel etiā lucernæ lux, cum per coenolā
diffunditur, nihil inde sordidum contrahit, & Baptis-
mus Christi potest cuiusquam sceleribus inquinari? Si
enim ad ipsas res visibiles, quibus Sacramēta tractan-
tur, animum cōferamus, quis nesciat eas esse corrupti-
biles? si autem ad id quod per illas agitur, quis nō vi-
det

det non posse corrumpi, quanuis homines, per quos agitur, pro suis moribus, vel præmia percipiāt, vel pænas luant? *Tom. 7. de Baptismo, contra Donatist. lib. 3. c. 10.*

Redit ergo præuaricatores ad cor, & nolite ex hominum moribus & factis diuina Sacramenta pensare. Illa enim per eum facta sunt, cuius sunt: sed dignè tractata adferunt præmium, indignè autè tractata, iudicium. Et quanuis vnum non sit, qui dat Sacramentum dignè, & qui indignè tractauit: vnum est tamen illud, siue dignè siue indignè tractetur, non vt ipsum melius vel deterius fiat, sed ad vitam mortemue tractantium. *Tom. 7. contra literas Petil. Donat. lib. 2. c. 37.*

Esai. 46.

Sacramētum siue dignè, siue indignè tractetur, ipsum vel melius vel deterius non fit.

Nec obstat, quòd quibusdam in locis Augustinus videtur contendere malos per Baptismum non conferre remissionem peccatorum. Explicat enim se cum alijs pluribus in locis, tum de Baptismo contra Donatist. lib. 3. c. 18. Vbi cum de sceneratoribus. Episcopis loquens, remissionem peccatorum eos non dare dixisset: ilico subiungit, quæ per orationes sanctorum, id est, quæ per columbæ gemitus datur, quicunque baptizet, si ad eius pacem illi pertinent quibus datur. *Lege & caput præcedens eiusdem libri, & tract. 6. super Ioannem, & libr. 5. de Baptis. contra Donat. c. 21.*

XII. Quare expediat, vt Sacramentorum minister ab omni crimine remotus sit & alienus.

Quæris à me, vtrumne melius, iniustus sit minister, an iustus? Vbi respondeo: Ad hoc esse melius, vt sit iustus minister, quòd infirmitas hominis, cui sine exemplo laboriosum est, & difficile q̃ imperat Deus, imitatione boni ministri, ad vitam bonam facilius erigatur. Vnde dicit Apostolus: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. *Tom. 7. contra Cresconium Gram. li. 3. c. 6.*

1. Cor. 4.

Ego dico melius per bonum ministrum quam per malum dispensari Sacramēta diuina: verum hoc propter ipsum ministrum melius est, vt eis rebus quas ministrat, vita & moribus congruat: non propter illum qui accipit, qui etiam si incurrerit in ministrum malum dispensantem, veritatem & securitatē accipit à Domi-

Bonitas ministri non tamen propter suscipientem, quod ipsum ministrantem red-

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Matth. 23. no suo monente ac dicente : Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt & non faciunt. Ad-
do etiam, ad hoc esse melius, ut ille cui ministratur,
Sacramenta ministri boni probitatē ac sanctitatem diligendo fa-
per seipsa ve- cilius imitetur: sed non ideo veriora ac sanctiora sunt,
ra & sancta quæ ministrantur, quia per meliorē ministrantur. Illa
sunt. namq; per se ipsa vera & sancta sunt, propter Deum
verum & sanctum cuius sunt. *Ibid lib. 4 c. 20.*

**Episcoporum,
Presbytero-
rum & Dia-
conorum of-
ficio, nihil
vel damna-
bilis, vel
beatius.**

Ante omnia peto, ut cogitet religiosiora prudentia tua,
nihil esse in hac vita, & maximè hoc tempore, facilius
& lætius, & hominibus acceptabilius, Episcopi, aut
presbyteri, aut diaconi officio, si perfunctoriè atq; a-
dulatoriè res agatur: sed nihil apud Deum miserius,
& tristius & damnabilius. Item nihil esse in hac vita,
& maximè hoc tempore, difficilius, laboriosius, peri-
culosius Episcopi aut presbyteri aut diaconi officio,
sed apud Deū nihil beatius, si eo modo militetur quo
noster imperator iubet *Tom. 2. epist. 148. ad Valerium.*

Sacerdos itaque cui omnis profertur peccator, ante
quem statuitur omnis languor, in nullo eorum sit iu-
dicandus, quæ in alio iudicare est promptus. Iudicans
enim alium, qui est iudicandus, condemnat seipsum.
Cognoscat igitur se & purget in se, quod alios videt sibi
offerre. Caueat ergo, ut à se abiecerit, quicquid in alio
damnosum repererit. Animaduertat, quod qui sine
peccato est, primus in eam lapidem mittat. Ideo enim
liberauit peccatricem, quia nō erat, qui iustè proijce-
ret lapidem. Quomodo lapidaret qui se lapidandum
cognosceret? Nullus enim erat sine peccato, in quo in-
telligitur omnes crimine fuisse reos. Nam venialia
semper remittebantur per cerimonias. Si quod igitur
peccatum in eis erat, criminale erat. Deteriores itaq;
in hoc sunt sacerdotes, se prius non ædificantes illis
qui Dominum obseruabant infidijs. In hoc itaque pa-
tentissimum est crimen Sacerdotum & ultra modum
detestabile, qui non prius se iudicant & alios alligāt.
Tom. 4. de ver. & fals. pœnitentia, c. 20.

XIII. Sacramenta signo crucis perfici.

Postremò quid est, quod omnes nouerunt signum
Chri-

Christi, nisi crux Christi? quod signum nisi adhibea-
tur siue frontibus credentium, siue ipsi aquæ qua re-
generantur, siue oleo quo chrismate vnguntur, siue sa-
crificio quo aluntur, nihil eorum ritè perficitur. Quo-
modo ergo per id quod mali faciunt, nihil boni signi-
ficatur, quâdo per crucem Christi, quam fecerūt mali
in celebratione Sacramentorum eius, bonum nobis
omne signatur? *Tom. 9 in Euang. Ioann. Tract 118.*

*Signi Crucis
vis & visus
multiplex in
Sacramētis.*

Hoc enim signo crucis consecratur corpus domini-
cum, sanctificatur fons Baptismatis, initiantur etiam
presbyteri, & cæteri gradus Ecclesiastici, & omnia
quæcunque sanctificantur, hoc signo dominicæ crucis
cum inuocatione Christi nominis consecratur. *To. 10.
Serm. 8 de tempore, c. 3. Huic persimilem locum & apud
Chrysost. leges in 16. c. Matih hom 55.*

*Crucis signū
Sacramentis
adhibetur.*

Hoc signum (crucis) præsidium est amicis, obstacu-
lum est inimicis. Huius crucis mysterio rudes catechi-
zantur, eodem mysterio fons regenerationis cōsecra-
tur, eiusdem crucis signo per manus impositionem,
baptizati dona gratiarū accipiūt. Cum eiusdem crucis
charactere, basilicæ dedicantur, altaria cōsecrantur,
altaris Sacramenta cum interpositione dominicorum
verborum conficiuntur: Sacerdotes & Leuitæ per hoc
idem ad sacros ordines promouentur. Et vniuersali-
ter omnia Ecclesiastica Sacramenta in huius virtute
perficiuntur. *Ibid serm. 19 de Sanctis.*

*Hæc tamen
ferè omnia
dirident recē-
tes heretici,
qui signū et-
iam Crucis
execrantur,
vsumque il-
lius ad ma-
giam impiè
referunt.*

Per mare transitus (*Exponit illud: Omnes in Mose ba-
ptizati sunt, in nube & in mari. 1. Cor. 10.*) Baptismus est,
sed quia Baptismus, id est, salutis aqua non est salutis,
nisi Christi nomine consecrata, qui pro nobis sangui-
nem fudit, Cruce ipsius aqua signatur, & vt hoc signi-
ficaret ille Baptismus, mare rubrum fuit. *Tom. 9 de uti-
litate pœnitentia, c. 1. De signo Crucis, plura libr. 4. c. de ca-
ramonis sumptis à rebus,*

*Aqua Ba-
ptismi, aqua
salutis.*

CAPVT SECVNDVM

DE SACRAMENTO

baptismi.

I. Baptismus verè & propriè Sacramentum esse.

Baptismus
Sacramētum
natiuitatis,
Sacramētum
magnum.
Baptismus et
per improbos
& in impro-
bis sanctus.

Ntendat charitas vestra, videte quid dicam. Ecce accepit Sacramētum natiuitatis homo. Baptizatus Sacramentum habet, & magnum Sacramētum, diuinum, sanctum, ineffabile. *Tom. 9. in Epist. B. Ioann. tract. 5.*

Sacramento
Baptismi di-
uina virtus
assistit.
Per magnum
Baptismatis
Sacramētum
peccato mori-
mur.

Baptismus Christi verbis Euangelicis cōsecratus, & per adulteros & in adulteris sanctus est, quanuis illi sint impudici & immūdi: quia ipsa eius sanctitas polui non potest, & Sacramēto suo diuina virtus assistit, siue ad salutem bene vtētium, siue ad perniciem malè vtentium. *Tom 7. de Baptismo contra Donat. lib. 4. c. 10.*

ipsum est, quod in nobis celebratur, magnū Baptismatis Sacramentum, vt quicunque ad istam pertinent gratiam, moriantur peccato, sicut Christus peccato mortuus dicitur: quia mortuus est carni, hoc est, peccati similitudini: & viuant de lauacro renascendo, sicut ipse de sepulchro resurgendo. *Tom. 3. in Enchirid. c. 42. Huc etiam multa seq. test. referri possunt.*

II. Per Baptismum tolli totum id quod veram & propriam peccati rationem habet, non autem radi tantum, vel non imputari.

Baptismus
abluuit omnia
prorsus pec-
cata.

In Baptismo
remittuntur
peccata om-
nia & inno-
uatur homo.

Baptismus abluuit peccata omnia, prorsus omnia, factiorum, dictorum, cogitatorum, siue originalia, siue addita, siue quæ ignoranter, siue quæ sciēter admisa sunt. *Tom. 7. contra duas Epistol. Pelag. lib. 3. c. 3.*

Omnia prorsus delicta delet sanctum Baptisma, & originalia, & propria: dicta, facta, cogitata, cognita, incognita omnia dimittuntur. Innouat hominem qui fecit hominē, donat delicta qui nō querit merita: pręuenit gratia etiam ipsam infantiam, vt sint liberi per Christum liberati, qui in Adam à Diabolo tenebantur

antè

antè captiui. Tom. 9. de Symbolo ad Catechum. lib. 3. c. 10.

Non solum omnia peccata, sed omnia prorsus hominum mala, Christiani lauacri sanctitate tolluntur. Tom. 7. de Nuptijs, & concupis. lib. 1. c. 34.

Non solum peccata omnia, quorum nunc remissio fit in Baptismo, quæ reos faciunt, dum desiderijs vitiosis consentitur, atq; peccatur: verum etiã ipsa desideria vitiosa, quibus si non consentitur, nullus peccati reatus contrahitur, quæ nõ in ista, sed in alia vita nullaerunt, eodem lauacro Baptismatis vniuersa purgantur. Tom 7. de peccat. orig c. 40.

A paruulo enim recens nato, vsque ad decrepitum senem, sicut nullus prohibendus est à Baptismo, ita nullus est, qui non peccato moriatur in Baptismo: sed paruuli tantum originali, maiores autem etiam ijs omnibus moriuntur peccatis, quæcunq; malè viuendo addiderunt ad illud, quod nascendo traxerunt. To. 3 Enchirid c. 43.

Ecce in iniquitatibus conceptus sum) Quid est quod se dicit (David) in iniquitatibus cõceptum, nisi quia trahitur iniquitas ex Adam? Etiam ipsum vinculum mortis cum ipsa iniquitate concretum est. Nemo nascitur nisi trahens pœnam, trahens meritum pœnæ. Dicit & in alio loco propheta: Nemo mundus in conspectu tuo, nec infans, cuius est vnus diei vita super terram. Nouimus enim ex Baptismo Christi, solui peccata, & Baptismum Christi vâlere ad remissionẽ peccatorum. Tom. 8. Psal 50.

Gratia Dei reatus omnium peccatorũ præteritorũ soluitur in omnibus qui in Christo baptizantur. Tom. 1. Retract. lib. 1. cap. 13.

Salus hominis in Baptismate facta est, quia dimissum est quod peccatum à parentibus traxit: vel quicquid etiã propriè ante baptismum peccauit. Tom. 7. cõtra duas epist. Pelag lib 3. cap. 3.

Multi baptizati fideles sunt sine crimine, sine peccato autem in hac vita neminem dixerim, quãtalibet Pelagiani, quia hæc dicimus, aduersum nos inflẽtur, & dirumpantur in lania: Nõ quia peccati aliquid remaneat

De cõse. dist. 4. cap. Paruulo.

Paruuli in Baptismo tantum originis peccato moriuntur, adul

ti verò etiã

reliquis peccatis omnib.

*Psalm. 50.

Nemo nasci-

tur nisi tra-

hens pœnam

& meritum

pœnæ.

*Iob. 14.

Baptismo

Christi sol-

uuntur pec-

cata.

In Baptisma

te fit salus ho-

minis.

Nihil pecca-

ti remanet

in baptizata.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

quod in Baptismate non remittatur, sed quia in nobis in huius vitæ infirmitate manētibus, quotidie fieri nō quiescūt quæ fideliter orationibus, & misericorditer operantibus quotidie remittātur. Hęc est fidei Catholice sanitas, quam sanctus ubique seminat Spiritus, non prauitatis hæreticæ vanitas, & præsumptio spiritus. *Ibid lib 1 c. 14.*

*Per Baptis-
mum verè
innouatur,
liberatur, &
saluatur
homo.*

Vbi ergo me audisti siue legisti dicentem, nō innouari homines per Baptismum, sed quasi innouari: non liberari, sed quasi liberari: nō saluari, sed quasi saluari? Absit vt ego inanē dicerem gratiā lauacri illius, in quo renatus sum ex aqua & spiritu, qua liberatus sum à reatu omnium peccatorum, vel quæ nascendo traxeram, vel quæ malè viuendo contraxeram. *Tom. 7. contra Iulian Pelag lib 6 c. 5.*

*Vniuersus
reatus cuius-
cunq; pecca-
ti, Baptisma-
tis sacramen-
to soluitur.*

Quantum quidem ego sapere possum, languoris illius & infirmitatis, vnde illicita desideria commouētur, quod peccatum appellat Apostolus, vniuersus reatus, sacramento Baptismatis est solutus, cum omnibus quæ illi obediētes fecimus, diximus, cogitauimus: nec deinceps nobis languor iste obesset, quanuis inesset, si desiderijs eius illicitis, nullis vnquam obediētiā præberemus, siue operatione, siue loquutione, siue tacita assensione, donec etiam ipse sanaretur. *To. 8. in Psal 118 conc. 2. Lege & de ciuit Dei lib. 1 c. 27.*

*III. Post Baptismum carnis concupiscentiam vt & alias corrupta natura pœnas ad memoriam propitiati peccati, & humanam superbiam compri-
mendam manere.*

Rom. 7.

Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem. Hęc delectatio profectò minuitur, quando etsi non ad explendam, certè ad oppugnandā carnalis concupiscentiam voluptatis, bellātis animus occupatur, & ita exercet gloriosa certamina, vt à delectatione intelligibilis pulchritudinis ipsis certaminibus auocetur. Sed quia in ista humana miseria peior hostis cauēda est superbia, ideo nimirū nō penitus extinguitur in carne continentiu sanctorū ista concupiscētia, vt dum pugnatur aduersus eā, periculorum suorum animus

*Concupiscen-
tia in carne*

animus admoneatur, ne securus infletur, donec humana fragilitas ad tantam perfectionem perueniat sanitatis, ubi nulla putredo lasciuie, nullus tumor superbie formidetur. Sic virtus in infirmitate perficitur, quia & pugnare infirmitatis est. Quantò enim quisque vincit facilius, tantò pugnat minus. In semetipso autem quis pugnaret, si nihil ex semetipso eidem repugnaret? Et quid nobis repugnat ex nobis, nisi quod adhuc curatur ut sanetur in nobis? Ergo in nobismetipsis sola est infirmitas causa pugnandi: & rursus infirmitas admonitio est non superbiendi. Proinde virtus qua hic ubi superbiri potest, ut non superbiatur in infirmitate perficitur. *Tom 7 contra Iulianum Pelag lib. 4. cap. 2.*

*continentia
sanctorum re-
linquitur,
ne securi in-
flectantur.
* 2. Cor. 12.
Infirmitas
carnis admo-
nitio non su-
perbiendi est.*

Hanc itaque vitam, de qua scriptum est: * Nunquid non tentatio est vita humana super terram, in qua quotidie clamamus ad Dominum, * Libera nos à malo, cogitur homo tolerare etiam remissis peccatis, quanuis ut in eam veniret miseriam, primò fuerit causa peccatum. Productior est enim poena quam culpa: ne parua putaretur culpa, si cum illa finiretur & poena. Ac per hoc vel ad demonstrationem debitæ miseriam, vel ad emendationem labilis vitæ vel ad exercitationem necessariæ patientiæ, temporaliter hominem detinet poena: etiam quem iam ad damnationem sempiternam reum non detinet culpa. Hæc est istorum dierum, quos in hac mortalitate agimus malos, quauis in ea diligamus videre dies bonos, flenda quidem, sed non reprehendenda conditio. *Tom 9 in Euang. Ioannis, Tract. 24 circa medium.*

** Iob. 7:
* Matth. 6.
Productior
est poena quam
culpa ne par-
ua putetur
culpa si cum il-
la finiatur
& poena.*

Quasi nos negemus adiutorium Dei tantum valere, si velit, ut hodie nullas concupiscèntias malas habere possimus, contra quas vel inuictissimè dimicemus: Et tamen non fieri nec tu negas. Cur autem non fiat, quis cognouit sensum Domini? Non tamen parum scio, cum scio, quæcunque illa causa sit, quod nec iusti Dei sit iniquitas, nec omnipotentis infirmitas. Est igitur aliquid in eius abdito altoque consilio, cur quædiu viuimus in hac carne mortali, est in nobis contra quæ dimicet nostra: est etiam propter quod dicamus,

** Rom. 11.*

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Matth. 6,

Sap. 9,

Luc. 15,

1. Cor. 12,

*Luc. 2,
A. E. 1 o.*

Dimitte nobis debita nostra. Sed ut tibi sic loquar tanquā homini homo, & talis homo cuius terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantē, nihil est in creaturis, quod attinet ad institutarum diuinitus merita naturarum, rationali mente prestantius. Vnde fit consequens, ut mens bona magis sibi placeat, magisque se ipsa delectet, quā quælibet alia creatura. Quā verò periculosē, imò perniciosē sibi placeat, cū per hoc tumescit typho & morbo inflationis extollitur, quādiu non videt, sicut videbit in fine summū illud & immutabile bonum, in cuius comparatione se spernat, sibi que illius charitate vilescat, tantoque spiritu eius impleatur, ut id sibi non ratione sola, sed æterno quoque amore præponat, multū est disputando velle monstrare. Sapit hæc qui fatigatus fame reuertitur ad semetipsum & dicit: *Surgam & ibo ad patrem meum.* Vnde itaque scimus, ne fortē quia hoc superbiæ malum tunc animum tentare non poterit, & contra quod decertemus omnino nullum erit, quando tanta satiabitur visione, & tanta inflammabitur charitate superioris boni, ut ad seipsum sibi placendo deficere ab illius delectatione non possit: ideò factum est in loco infirmitatis huius, ne superbē viueremus, ut sub quotidiana peccatorum remissione viuamus? Propter quod superbiæ malum, nec Apostolus Paulus est arbitrio suo creditus: sed quia nondum venerat ad tantam participationem superioris illius boni, ut illic iam non posset extolli, hīc illi est angelus Satanae colaphizator ne hic, ubi poterat, extolleretur, appositus. *Ibid. cap. 3. ultra medium.*

Sit per ineffabilem Dei misericordiam, & ipsa poena vitiorum transit in arma virtutis, & fit iusti meritū, etiam supplicium peccatoris. *Tom. 5. de ciuit. Dei, li. 13. c. 4. Plura lib. 2. c. de concupiscentia in renatis.*

IV. In Baptismo Spiritum sanctum conferri.

Dominus ipse Iesus Spiritum sanctum non solum dedit ut Deus, sed etiam accepit ut homo, propterea dictus est plenus gratia. Et manifestius de illo scriptum est in actibus Apostolorum: *Quoniam unxit eum*

eum Deus Spiritu sancto. Non utique oleo visibili, sed dono gratiæ, quod visibili significatur unguento, quo baptizatos ungit Ecclesia. Nec sanè tunc unctus est Christus Spiritu sancto: * quando super eum baptizatum velut columba descendit. Tunc enim corpus: suū, id est, Ecclesiam suam præfigurare dignatus est, in qua præcipuè baptizati accipiunt Spiritum sanctū. Tom. 3. de Trinit. lib. 15. ca. 26.

Spiritum sanctum * super se in Baptismo descendētem vidit, & vocem Patris de cœlo se cōfitentē Filium suum audiuit, & cœlum coram se apertum conspexit: non quòd ante Baptismum suum hæc omnia Dei Filius non haberet, sed ut Baptismi sacramentum quid valeat ostenderet. Non enim tunc spiritum ille cœpit accipere, qui eandem cum sancto Spiritu substantiam habere creditur. Nec tunc illum Pater Filium suū primitus professus est esse, cui dixit: * Ex utero ante luciferum genuite: ante videlicet omnem angelicā creaturā, quæ luciferi appellationem per scripturas sæpe tenet. Neque tūc illi aperiri cœperat thalamus cœlorum, qui ait: * Cœlum mihi sedes, terra autem scabellum pedum meorum: sed idcirco hæc omnia sancta Trinitas in Baptismo Domini congescit, ut sciret unusquisque quid muneris in sacri Baptismatis mysterio susceperit. Tunc enim Spiritum sanctum quisque peccatorum fordibus ablutus accipit, & à Deo Patre profiteri filius adoptionis gratia incipit, & tunc sibi regni cœlorum ianuam aperiri, & ciuem se cœlestis patriæ, Angelorum sanctorum consors intelligit. To. 3. de mirabilibus sacra scriptura, lib. 3. cap. 5.

Qui Baptismum putat carnali ratione cōsistere, hic non est spiritalis: nec donum cœleste poterit cōsequi, qui se per aquam, nō per fidem immutari credat. Aqua enim cernitur, sed qui nō videtur, spiritus operatur, ut fides in eo sit. Quia sicut sordes corporeas aqua, ita spiritus animam abluat à peccatis: ut quomodo visibilia visibilibus, ita & spiritalibus proficit spiritus. Tom. 4. in questionibus ex nouo Testamento, quæst. 70.

V. Baptismum non esse liberum, sed necessarium ad salutem.

Opti.

Visibile unguentū, quo baptizatos ungit Ecclesia, donum gratiæ significat.
* Matth. 3.
Marc. 1.
Luc. 3.
Ioan. 1.
In Ecclesia baptizati accipiunt Spiritum sanctum.
Quæ apparuerunt in Baptismo Christi, quid valeat Sacramentū nostri Baptismi, ostenderunt.
* Psal. 109.
* Eja. 66.
Effectus Baptismi singulares planè & diuini.
Externa corporis ablutio, sine operatione interna Spiritus, salutem adulto non confert.

Confessionis Augustiniane Lib. III.

*Apostolica
traditio est,
nomine sine
Baptismo
saluari.*

** Tit. 3.*

** 1. Pet.*

*Non feren-
dus qui sine
Baptismo sa-
luem pro-
mittit.*

** Tit. 3.*

** Gen. 17.*

** Ioan. 3.*

*Martyrium
supplet locū
Baptismi.*

O Primè Punici Christiani Baptismum ipsum, nihil aliud quàm salutem; & Sacramentum corporis Christi, nihil aliud quàm vitam vocant. Vnde? nisi ex antiqua, vt existimo, & Apostolica traditione, qua Ecclesiæ institutum Christi tenent, præter Baptismum, & participationem mensæ Dominicæ, non solum non ad regnum Dei, sed nec ad salutem & vitam æternam posse quenquam hominū peruenire? Hoc enim & scriptura testatur. Nam quid aliud tenent, qui Baptismum nomine salutis appellant, nisi quod dictum est: ** Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis: & quod Petrus ait: * Sic & vos simili forma Baptisma saluos fecit. Tom 7. de peccat. mer. & remiss. lib. 1. cap. 24.*

Quis Christianorum ferat, cū dicitur, ad æternam salutem posse quenquā peruenire, si non renalcatur in Christo, quod per Baptismum fieri voluit, eo iam tempore, quo tale Sacramentum constituendum fuit regenerandis in spem salutis æternæ? Vnde dicit Apostolus: ** Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrū regenerationis, & quæ sequuntur. Ibidem, cap. 23.*

Sicut antiqui iusti si non circunciderentur, non erat eis peccatum: postea verò quàm iussit Deus vt circuncideretur Abraham, eiusque posteritas, * iam si nō fieret, graue peccatū fuit: sic etiā postquā Dominus Christus in Ecclesia sua Sacramentum noui Testamenti pro circuncisione carnis sanctum Baptismū dedit, & apertissimè dixit: ** Si quis non renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum: iam non debemus quærere, quando quisque (de Apostolis sermo est) fuerit baptizatus, sed quoscunque legimus in corpore Christi, quod est Ecclesia, pettinere ad regnū cælorum, nō nisi baptizatos intelligere debemus nisi fortè quos angustia passionis inuenit, & nolētes negare Christum, antequā baptizarentur, occisi sunt. Tom 2. epist. 108. ad Seleucianam. Idem fermè legitur de Baptismo contra Donatist. lib. 9. cap. 14.*

Sanctificatio Catechumeni, si nō fuerit baptizatos, non ei valet ad intrandum regnum cælorum, aut ad remissionem peccatorum. *Tom. 7. de pecc. mer. & rem.*

lib. 2 cap. 26. De hac re habes & tract. 13. in Ioannem,

Damnari animas si sine Baptismo de corpore exierint, & sancta scriptura & sancta testis est Ecclesia
Tom. 2 epist. 28. ad Hieronymum.

Decedentes
sine Baptis-
mo aut eius

Et ipse Dominus: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum celorum.* Fiunt ergo inchoationes quadam fidei, conceptionibus si-
miles, non tamen solum concipi, sed etiam nasci opus est, ut ad vitam perueniatur æternam. Tom. 4. ad Simpli-
cianum lib. 1. quest. 2.

voto dam-
nantur.
* Ioan 3.
Fides sine
Baptismo ad
salutem non
satis est.

Firmissime tene & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro nomine Christi suo sanguine baptizantur, nul- lum hominem accepturum vitam æternam, qui non hic à malis suis fuerit per poenitentiam fidemque cõuer- sus, & per Sacramentum fidei & poenitentiae, id est, per Baptismum liberatus: & maioribus quidem ne- cessarium esse, & poenitentiam de malis suis agere, & fidem Catholicam secundum regulam veritatis tene re, & sacramentum Baptismatis accipere: paruulis vero, qui nec propria voluntate credere, nec poenitentiam pro peccato, quod originaliter trahunt, agere possunt, Sacramentum fidei, quod est sanctum Baptisma, quan- diu rationis ætas eorum capax esse non potest, suffice- re ad salutem. Tom 3. de fide ad Petram cap. 30.

Adultis ne-
cessaria sunt
fides, pœni-
tentia &
Baptismus.
Paruulis so-
lum Baptis-
ma sufficit
ad salutem,
absque pro-
prio actu fi-
dei & pœni-
tentiae.

Certè habere non potest vitam æternam, qui non ba- ptizatur, non erit in dextera, id est, in regno non erit, Tom 10. de verbis Apostoli. serm. 14.

Qui non ba-
ptizatur,
non erit in re-
gno Dei.
* Act. 10.
* Act. 8

Melior centurio Cornelius nondum baptizatus Si- mone baptizato: iste enim & ante Baptismum sancto Spiritu repletus est, ille & post Baptismum immundo Spiritu inflatus est. Veruntamen Cornelius, si etiã Spi- ritu sancto iam accepto baptizari nolisset, contem- pti tanti Sacramenti reus fieret. Tom. 7. de Baptis. con- tra Donat. lib. 4 cap. 21 Cap. proxime seq excipit articulũ quando temporis angustia exclusus baptizari quis, cum maximè velit, non potest, quales præcipue Martyres sunt, de quibus & To 5. de ciuit. Dei, lib. 13 cap. 7. & in testim. præced. ad Seleucianam. Item To. 3. de fide ad Petrum cap. 3. Tom. 7. contra lit. Petri lib. 2. cap. 2, & de origine animæ, lib. 1 cap 9.

Confessionis Augustiniana Lib. II.

*VI. Baptismi sacramentum non nisi in forma Ecclesie
verbisq; Euangelicis ritè conferri.*

*Sine verbis
Euāgelicis
baptismus
Christi con-
secrari non
potest.*

DEus adest verbis Euangelicis suis, sine quibus Ba-
ptismus Christi consecrari non potest: & ipse san-
ctificat Sacramentum suum, ut homini sine antequam
baptizetur, siue cum baptizatur, siue postea quandoq;
ad se veraciter conuerso, id ipsum valeat ad salutem,
quod ad perniciem nisi conuerteretur valeret. Cæterū
quis nesciat, non esse Baptismum Christi, si verba Euā-
gelica, quibus symbolū constat illic defuerint? sed fa-
cilius inueniuntur hæretici, qui omnino non baptizent,
quàm qui non illis verbis baptizent: ideoque dicimus
non omnem Baptismum. Nam in multis idolorum sa-
crilegis sacris baptizari homines perhibentur, sed Ba-
ptismum Christi, id est, verbis Euangelicis consecratū,
vbiq; eundem esse, nec hominū quorumlibet, & quali-
bet peruersitate violari. *To. 7. de Baptis. cōt. Don l. 6. c. 25.*

*Pagani ba-
ptizant.*

Paganus baptizat, & Iudæus baptizat, & Sad ducens
baptizat, & multi extra regulam datæ legis baptizare
non cessant: sed illud est vnum, quod verum, illud ve-
rum, quod est Christi, illud Christi, quod Patris & Filij
& Spiritus sancti: hoc est verum, hoc salubre, huic nul-
lum est comparandum. Hoc qui non accipit, ipse sibi
& vitæ meritum clausit, & mortis aditum patefecit.

*Solus baptis-
mus Patris
& Filij &
Spiritus san-
cti verus &
salubris est.*

Tom. eodem cont. Fulgent. Donatist. cap. 3.

** Matt. 28.
Non creden-
dū est esse ba-
ptizatos, qui
non in nomi-
ne Patris &
Filij & spi-
ritus sancti,
iuxta regulā
à Domino po-
sitam, tincti
sunt.*

Baptisma vnum est, sed in Ecclesia, vbi vna fides est,
vbi in nomine * Patris & Filij & Spiritus sancti datur,
Et paulo post. Illos qui non sanctæ Trinitatis inuoca-
tione apud hæreticos baptizati sunt, & veniūt ad nos,
baptizari debere pronunciamus, non rebaptizari. Ne-
que enim credendum est eos fuisse baptizatos, qui nō
in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti iuxta regu-
lam à Domino positā tincti sunt: ut sunt Paulini, Pro-
cliani, Borboritæ, Siphori, qui nunc vocantur Bono-
siani, Photiniani, Montani, & Manichæi, variaque im-
pietatis germina: vel ceteræ istorum originis siue or-
dinis pestes, quæ duo principia sibi ignota introducūt,
ut Cerdon & Marcion: vel contraria, ut Manichæus:

vel

vel tria & barbara, vt Setian^o, & Theodosius: vel multa, vt Valētinus: vel Christum hominem fuisse absque Deo, vt Cerīnthus, Hebion, Artemon, & Photinus. Existis, inquam, si qui ad nos venerint, non requirendum ab eis vtrum baptizati sint an non: sed hoc tantum, si credant Ecclesiæ fidem, & baptizētur ecclesiastico Baptismate. *To. 3. de Ecclesiast. dogmat cap. 52. Idem fermè legitur. lib 1. cont. literas Petiliani, cap. 9.*

VII. Baptizatum posse amittere gratiam peccando, si velit.

Ipsos quoque regeneratos, alios perseverantes vsque in finem hinc ire: alios quousque decidant hic teneri: qui utique non decidissent, si antequam laberentur, hinc issent: & rursus quosdam lapsos, quousque redeant, non exire de hac vita, qui utique perirent, si antequam redirēt, exirent. Vnde satis dilucidè ostēditur, & inchoandi & vsque in finem perseverandi gratiam Dei non secūdum merita nostra dari, sed donari secūdum ipsius secretissimam, eandemque iustissimam, beneficentissimam, sapientissimam voluntatem. *To. 7. de bono perseverant. lib. 2. cap. 3.*

Initium gratiæ & perseverantiæ, non cadit sub merita nostra, sed secretissimā Dei voluntate donatur

Si autem iam regeneratus & iustificatus in malā vitam sua voluntate relabatur, certè iste non potest dicere, non accepi, quia acceptam gratiam Dei, suo in malū libero amisit arbitrio. *Tom. 7. de correptione & gratia. c. 6.*

Acceptā gratiam regeneratum libero amittere potest arbitrio.

Semel perceptam paruulus Christi gratia, non amittit nisi propria impietate, si ætatis accessu tam malus euaserit. Tūc enim etiam propria incipiet habere peccata, quæ non regeneratione auferantur, sed alia curatione sanentur. *Tom. 2. epist. 23. ad Bonifacium.*

Nullus per Baptismum, quauis iustificatus sit à prioribus peccatis, tamen superbire audeat, etsi nihil committat vnde ab altaris cōmunionē separetur, quasi iā se iactet. de plena securitate se iactans, sed potius seruet humilitatem, quæ penè vna disciplina Christiana est. Nec superbiat terra & cinis, donec ista nox tota transeat, in qua pertranseunt omnes bestię sylvarū. *Tom. 10. libr. 50. homil. 50.*

Nemo baptizatus de plena securitate se iactet.

Multi vocati, * & non in eis de quibus dictum est, *pauci * Mat. 20.*

61 ve.

Confessionis Augustiniana Lib. I II.

Baptizati *ei verò electi.* Et tamen quis neget eos electos, cum cre-
qui secundum dunt & baptizantur, & secundum Deum viuunt? Plane
Deū viuunt, dicuntur electi à nescientibus quid futuri sint, non ab
à gratia exci- illo qui eos nouit, non habere perseuerantiam, quæ ad
dere possunt. beatam vitam perducit electos, scitque illos ita stare,
vt præsciret esse casuros. *Tom. 7. de correptione & gratia. cap. 7.*

*VIII. Per Baptismum non solius fidei sed legis
Christi seruanda nos debitores fieri.*

Baptismus si *ut Evangelij* **B**aptismus ita pertinet ad Euangelium, vt sine illo
observatione quidem ad regnum cœlorum nemo perueniat, sed
non perducit si accedat sacramento iustitia. Qui enim dixit: *ad regnum*
cœlorum. *quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, nō intrabit in regnū*
** Ioh. 3.* *cœlorum: Idem ipse dixit* Nisi abundauerit iustitia vestra*
** Matth. 5.* *plus quàm scribarum & Phariseorum, non intrabit in re-*
gnum cœlorum, Forma sacramenti datur per Baptismū,
forma iustitiæ per Euangelium. Alterum sine altero
non perducit ad regnum cœlorum. *Tom 7 cont. literas
Peti lib. 3. cap. 106.*

Fidei mores *boni coniūge* **Gentilis** quem nobis catechizandum Faustus propo-
di, sine quib. suit, si salutem suā peccatis suis præponeret, profectò
hereditas moueretur ad fidem: qua imbutus, & in Ecclesiæ Ca-
dei non obti- tholicæ gremio fouendus collocatus, consequenter e-
neiar. tiam moneretur quos mores tenere deberet: neque
perturbaretur eorum multitudine, in quibus ea nō in-
ueniret quæ obseruare iuberetur; quanuis cum eo cor-
poraliter cōgregarentur in Ecclesiam, & eadem Sacra-
menta perciperēt: sciret cum paucis hereditatem Dei,
cum multis autem signacula eius participanda. Cum
paucis cōmunicare sanctitatem vitæ, & * donū carita-
tis diffusum in cordibus nostris per Spiritum sanctum,
qui datus est nobis: ad quem fontem interiorem nul-
lus alienus accedit: Cum multis autem sanctitatem sa-
cramenti. *Tom. 6. cont. Faustum Manich. lib. 13. cap. 6.*

Baptismo cō- *uenienter vi-* **Certus est** (qui baptizatur) sanctum esse sacramentū
uendum. Christi, etiamsi per minus sanctum vel non sanctum
hominem ministratum est: se autem eiusdem ipsius sa-
cramenti sanctitate puniri si indignè acceperit, si malè
usus fuerit, si ei non conuenienter & congruè vixerit.
Tom. 7. cont. Crescon. lib. 4. cap. 20.

Sicut

Sicut enim sine Ecclesiæ Catholice societate, nec Baptismus alicui prodesse potest, nec opera misericordie: nisi forte ut miri torqueatur, non tamē ut inter filios Dei reputetur: sic intra Ecclesiā Catholicā per solum Baptismum vita æterna non acquiritur, si post Baptismum malē viuatur. *Tom 3 de fide ad Petrum, cap. 3.*

Quia visibilia sacramenta inesse possunt etiam impijs, sicut habuisse sanctum Baptismum etiam magnum Simonem legimus, fiunt tales, quales Apostolus ait: *Habentes formam pietatis, virtutē autem eius abnegātes.* Virtus autē pietatis est finis præcepti, id est, caritas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Vnde Apostolus Petrus cū de Sacramento arcæ, in qua Noe domus à diluvio liberata est, loqueretur: sic & vos, inquit, simili forma Baptisma saluos fecit. Et ne sibi sufficere putarent visibile Sacramentum, per quod habebant formam pietatis, & per malos mores perditē viuendo, virtutem eius abnegarent continuò subiecit: Non carnis depositio sordium, sed conscientia bonæ interrogatio. *Tom 6. cont. Faustum Manich. lib 19 cap 12.*

Inaniter illud à Petro dictum videbitur (si baptizari & credere ad salutem sat est) * Sic & vos simili forma Baptisma saluos facit, non carnis depositio sordium, vel conscientia bonæ interrogatio: Siquidem & habentes pessimas conscientias, omnium flagitiorum & scelerū plenas, nec eorum malorum poenitētia mutatas, tamē Baptisma saluos facit. Propter fundamētū enim quod in eo Baptismate ponitur, licet per ignem, salui erunt. Illud quoque non video cur Dominus dixerit: *Si vis venire ad vitam, serua mandata.* & cōmemorauit ea quæ ad bonos mores pertinent: Si etiam his non seruatis ad vitam venire potest per solā fidem, quæ sine operibus mortua est. * illud deinde quomodo verum erit, quod eis quos ad sinistram positurus est, dicet: * te in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius? nec increpat quia in eum non crediderunt: sed quia bona opera non fecerunt. *Tom. 4. de fide & operibus, cap 15.*

Opera misericordie extra Ecclesiā unitatē non prosunt ad vitam æternā.

* Act. 8.

* 2. Tim. 3.

* 1. Pet. 3.

Baptismus sine pietatis virtute non sufficit.

* 1. Pet. 3.

Si fundamētū fidei sufficit ad salutē,

Christus: Si vis ad vitam ingredi serua mandata.

* Matth. 19.

* iacob. 2.

* Matth. 23.

Ad sinistram existentes in

die iudicii,

non quia non crediderunt,

sed quia bona opera non fecerunt, in-

crepādi sūt.

Cauemus ergo diligēter in adiutorio Domini Dei nostri

Confessionis Augustiniana Lib. III.

nostri non facere homines malè securos, dicentes eis, quòd si fuerint in Christo baptizati, quomodolibet in ea fide vixerint, eos ad salutem æternam esse venturos: nec sic faciamus Christianos, quomodo Iudæi proselytos, quibus Dominus ait: **Matth. 23. Væ vobis scribæ & Pharisæi, qui circumitis mare & terram facere unum proselytū: cum autem feceritis, facitis eum filium gehennæ duplo quā vos estis:* sed potius sanam doctrinam Dei magistri in utroque teneamus, & sancto Baptismo cōsona sit vita Christiana, nec cuiquā homini, si vtrumlibet defuerit, vita promittatur æterna. *Ibidem, cap 26.*

Nulli baptizato cui vita Christiana defuerit, vita promittatur æterna

Baptismus intelligitur per stellam matutinā. Stella matutina noctem fugat, & lucē annunciat, id est, peccatum tollit, & gratiam tribuit, si tamē acceptam gratiam bona opera sequantur. Sicut enim magnam arborē virere & fructum non reddere, nihil prodest: sic nihil prodest Christianum dici & Christiani operamō habere. *To. 9. in apoc hom. 2. Plura de ciuit. Dei li. 21. c. 25. & 26. Totus liber de fide & operibus ad hunc articulum pertinet.*

IX. Verum Baptismum etiam apud hæreticos inueniri.

DE ijs qui ab Ecclesiæ vnitatem separati sunt, nullam quæstio est, quin & habeant & dare possint (*Baptisma*) & quin perniciosè habeant, perniciosèque tradant extra vinculum pacis. *Tom. 7. contra epist. Parm. lib. 2 cap 13.*

Quamobrem si Euangelicis verbis Marcion Baptismum consecrabat, integrum erat Sacramentum, quauis eius fides sub eisdem verbis aliud opinantis quàm Catholica veritas docet, non esset integra, sed fabulosis falsitatibus inquinata. Nā sub eisdem verbis, id est, in nomine Patris, & Filij & spiritus sancti, non solum Marcion, aut Valentinus, aut Arrius, aut Eunomius, sed ipsi carnales paruuli Ecclesiæ, quibus dicebat Apostolus, **1. Cor. 3. Non potui loqui vobis quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, si possent singuli diligenter interrogari, tot diuersitates opinionum fortassis, quot homines numerarentur.* *Animalis enim* homo non percipit ea, quæ sunt*

*1. Cor. 3.

*1. Cor. 2.

sunt spiritus Dei. Nunquid tamen ideò non integrum Sacramentum accipiunt? Aut nunquid ideò si profe- cerint, & opinionum carnalium vanitatem emēdaue- rint, denuo quod acceperant repetendum est? *Tom. 7. de Baptismo cont. Donatist. lib. 3. cap. 15.*

Nec interest cū de Sacramenti integritate & san- ctitate tractatur, quid credat & quali fide imbutus sit ille qui accipit sacramentum. Interest quidē plurimū ad salutis viam, sed ad sacramenti quæstionem nihil interest. Fieri enim potest vt homo integrum habeat sacramentum, & peruersam fidem: sicut fieri potest, vt integra teneat verba symboli, & tamen non rectē cre- dat siue de ipsa Trinitate, siue de resurrectione, vel ali- quid aliud, *Ibidem. cap. 14.*

Nos Sacramenta noui testamenti (*de Baptismo preci- pue sermo est*) apud quoslibet hæreticos vel schismati- cos inuenientes, non debemus eis tribuere, nec quasi non agnita reprobari, sed quanuis apud fornicariam mulierem dona viri legitimi agnoscere, & verbo veri- tatis illam fornicationem emendare, quæ propria est impudicæ mulieris: nō illa dona culpæ, quæ propria sunt Domini miserantis. *Ibidem, cap. 19.*

Cum enim Baptisma verbis Euangelicis datur, qua- libet ea peruersitate intelligat ille per quē datur, vel ille cui datur, ipsum per se sanctum est, propter illū cuius est, etsi quis per hominē peruersum id accipiens, non accipit tamen ministri peruersitatem, sed solam mysterij sanctitatem: in bona fide, spe & caritate, vni- tati compaginatus Ecclesiæ, remissionem accipit pec- catorū, nō per verba, sicut cancer serpētia! (*vult dicere, etsi sit hæreticus qui sacramentū confert*) sed per Euange- lica sacramēta de coelesti fōte manantia. *Ibid. l. 4. c. 12.*

Quapropter quicūque in schismaticis vel hæreticis congregationibus, vel potius segregationibus bapti- zantur, quanuis non sint renati spiritu, tanquam Is- maeli similes, qui secūdam carnem natus est Abrahæ, non secundū Isaac, *qui secundū spiritum, qui per repromissionem: tamen cū ad Catholicā fidem ve- niunt, & societati spiritus aggregantur, quē foris pro-

*Potest in aliquo sacra- mētū esse in- tegrū & fides peruer- sa.

Sic quidam hoc tempore Symbolū ad- mittunt, quī tamē de non nullis Symbo- li articulis nō rectē cre- dunt.

In hæreticis nō sacramen- ta, quæ sunt Dei dona, culpāda: sed ipsa eorum hæresis.

Baptizari apud hæreti- cos Ismaelē similes.

*Gal. 4.

Confessionis Augustiniana Lib. I I I.

Apud hereticos & schismaticos sacramenta sunt sed in sola Ecclesia gratia percipitur. ** 2. Tim. 3. 1. quæst. 1. c. Corporalia.* *Quemadmodum sensus non sequitur membrum ab homine abscissum sic nec Dei gratia segregatum ab Ecclesia comitatur.* *Baptismus qui ab hereticis accipitur non eo sed Catholica Ecclesia est.* ** Dan. 5. * 1. Reg. 5.* *Vis Christianorum sacramentorum.*

*cul dubio non habebant, non eis repetitur lauacrum carnis. Non enim defuit etiam foris positis ista forma pietatis: sed accedit eis, quæ nisi intus non potest dari, vnitas spiritus in vinculo pacis. Tales quippè erant antequam Catholici essent: de qualibus dicit Apostolus: ** Habentes formam pietatis, virtutem autem eius abnegantes.* Potest enim esse visibilis forma palmitis, etiam præter vitem: sed inuisibilis vita radicis haberi non potest nisi in vite. Proinde corporalia sacramenta, quæ portant & celebrant etiam segregati ab vnitate corporis Christi, formam possunt exhibere pietatis. Virtus enim pietatis inuisibilis, & spiritalis, ita in eis non potest esse, quemadmodum sensus non sequitur hominis membrum quando amputatur à corpore. *Tom. 10. de verbis Domini, serm. 11. prope finem.**

*Nec vobis blandiamini, quòd Baptismum non rescindimus vestrum. Non est hoc vestrum, sed Catholica Ecclesia quam tenemus: vnde illum quando discessistis, non quidem ad salutem sed ad perniciem vestram vobiscum tulistis. Nam vasa dominica, etiam apud alienigenas, sancta permanlerant. Vnde rex qui eis contumeliose ausus est uti, Deo irascente, punitus est. Et arca Testamenti ab hostibus capta, nequaquam virtutem suæ sanctificationis amisit. Si ergo illa sancta, quæ sic tunc apud alienos fuerunt, ut apud suos esse desisterent, vim tamen sanctitatis nullo modo perdere potuerunt: quantò magis eam Christiana sacramenta non perdunt, quando ita ut apud nos etiam maneant, ad hæreticos transeunt? *Tom. 7. cont. Gaudent. Donat. lib. 5. cap. 14.**

*Nos non concedimus hæretico Baptismum, sed illi Baptismum, de quo dictum est: ** Hic est qui baptizat, vbicunque inuenerimus agnoscimus. Perfidus autem & blasphemus, si in perfidia & blasphemia permanserit, nec extra Ecclesiam nec intra Ecclesiam, remissionem accipit peccatorum: aut si propter vim sacramenti ad punitum temporis accipit, & foris & intus eadem vis operatur, sicut vis nominis Christi expulsionem demonum foris etiam operabatur. *Tom. 7 de Bapt. cont. Donat. lib. 4. cap. 11. Plura de vnico Baptismo contra Petil. cap. 8. Item de Baptismo cont. Donatist. lib. 2. cap. 7. & lib. 3. cap. 11.***

X. Baptismum verum & ritè collatum illi iterandum non esse, qui apud infideles fidem Christi negauerit, cum ad pœnitentiã reuertitur.

IN baptizato inseparabiliter Baptisma manere manifestum est, quia in quodlibet profundum malorum, & in quamlibet horrendam voraginem peccatorum irruat baptizatus, vsque ad apostaticam ruinã non caret Baptismo: & ideò per pœnitentiam redeunti, non redditur, quia eo non potuisse carere iudicatur. Baptizatum autem posse separari ab Ecclesia quis dubitauerit? Inde quippè omnes hæreses exierunt, quæ vocabulo Christiano decipiunt. *To. 7. de Bapt. cont. Don. lib. 5. ca. 15.* Videmus nec Apostatas carere Baptismate, quibus utique per pœnitentiam redeuntibus nō restituitur, & ideò amitti non posse iudicatur. *To. 7. contra epist. Parmen lib. 2. cap. 13.*

Apostata nō caret Baptismo.

Baptizatus, ab Ecclesia separari potest.

Eos enim qui iam baptizati fuerint, curari melius dicimus per pœnitentiam, nō renouari, quia renouatio in Baptismo: vbi quidem operatur pœnitentia, sed tâquam in fundamento. Manente itaque fundamento, recurari ædificium potest: si autem fundamentum iterare quis voluerit, totum ædificium subuertat necesse est. Propterea hoc dicit (*Apostolus*) Hebræis, *qui ex nouo Testamento ad Sacerdotium vetus declinasse videbantur: Ideoque remittentes, inquit, initio Christi verbum, in conluminationem respiciamus, nō iterum iacentes fundamentum pœnitentiæ à mortuis operibus, & fidei in Deū, lauacri, doctrinæ, impositionis manus, resurrectionis etiam mortuorū, & iudicij æterni. Ista omnia in Baptismo traduntur, quæ negat esse repetenda, utique in consecrandis fidelibus. *To. 4. in expos. epist. ad Rom. inchoata, versus finem.*

Lapsi, pœnitentia curantur, nō Baptismo renouantur.

** Heb. 6. Apostoli contra Anabaptismū sententia.*

Nullus autem illorū (*Donatistarum*) negat habere Baptismum etiã Apostatas, quibus utique redeuntibus & per pœnitentiam conuersis dū non redditur, amitti non potuisse iudicatur. Sic & illi qui per sacrilegiū schismatis ab Ecclesiæ communione discedunt, habēt utique Baptismum, quem priusquam discederent acceperunt. Nam & ipsi si redeant non eis iterū datur, vnde

Apostata Baptismum amittere nō potest.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

ostenditur illud quod acceperant in vnitatem positi, non potuisse amittere ab vnitatem separatos. *Tom. 7. de Baptismo. cont. Donat. lib. 1. cap. 1.*

XI. In Baptismo characterem imprimi, idemque non posse eum iterari.

Character dominicus in quibus suis baptizatis agnoscendus.

*1. Ioan. 3.

Character sine caritate in Ecclesia desertore.

Heretici redeuntes ad Ecclesiam, quare non rebaptizandi.

Habet hereticus Baptismum, & Ecclesiae desertor characterem, sed ad damnationem.

Baptismus heretico sufficit ad consecrationem, non ad vitae aeternae participationem.

Satis eluxit pastoribus Ecclesiae Catholicae toto orbe diffusa, per quos postea plenarii Concilij auctoritate originalis consuetudo firmata est, & ouem quae foris errabat, & dominicum characterem à fallacibus depredatoribus suis foris acceperat, venientem ad Christianae unitatis salutem, ab errore corrigi, à captiuitate liberari, à vulnere sanari, characterem tamen dominicum in ea agnoscere potius, quam improbari. Quandoquidem ipsum characterem multi & lupi & lupis infingunt, qui videntur quidem intus esse, veruntamen ad illam ouem, quae etiam ex multis una est, non pertinere illorum suorum fructibus conuincuntur, in quibus in finem usque perdurant. *Tom. 7. de Baptismo. cont. Donat. lib. 6. cap. 1.*

Attendant (baptizatus) in cor: si perfectum est ibi, quod factum est in corpore: videat si habet caritatem, & tunc dicat: *Natus sum ex Deo. Si autem non habet, characterem quidem impositum habet, sed desertor vagatur. *Tom. 9. in epistola beati Iohannis, tract. 5.*

Quare me, inquit, (hereticus) non baptizas, ut abluas me à peccatis? Respondeo, quia non facio iniuriam characteri Imperatoris, cum errorem corrigo desertoris. *Tom. 2. epistola 50. sub finem, ad Bonifacium.*

Heretici Baptismum non mutamus. Quare? quia sic habet Baptismum, quomodo desertor habet characterem. Ita & isti habent Baptismum: habent, sed unde damnantur, non unde coronantur. Et tamen si desertor ipse correctus incipiat militare, nunquid audet quisquam ei characterem mutare? *Tom. 9. de Symbolo, lib. 1. cap. 6.*

Christiani Baptismi sacramentum, quod vnum atque id ipsum est, etiam apud hereticos valet, & sufficit ad consecrationem, quamvis ad vitae aeternae participationem non sufficiat, quae consecratio reum quidem facit hereticum, extra Domini gregem habentem dominicum

cha-

characterem, corrigendum tamen admonet sana doctrina, non iterum similiter consecrandum. Tom. 2. epist. 23. ad Bonifacium.

Rebaptizare igitur hæreticum hominem, qui hæc sanctitatis signa perceperit, quæ Christiana tradidit disciplina, omnino peccatum est. Rebaptizare autem Catholicum, immanissimum scelus est. Ibidem, epist. 203. ad Maximinum, circa initium. Idem habes de unico baptismo contra Petil. cap. 13.

Quid sit autem perniciosius, utrum omnino non baptizari, an rebaptizari, iudicare difficile est. Video quidem quid amplius homines detestentur atque horreant: veruntamen recurrens ad illam stateram dominicam, ubi non ex humano sensu, sed ex auctoritate diuina, rerum momenta pensantur, inuenio de utraque re Domini sententiam: Nam & Petro dixit: ** Qui lotus est, non habet necessitatem iterum lauandi: & Nicodemo: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu non intrabit in regnum cælorum.* Tom. 7. de Baptismo contra Donat. lib. 2. cap. 14.

Si laicus aliqua sacramenta (de Baptismo loquitur) pereunt dederit, necessitate compellus, quod cum ipse acciperet, dandum esse addidit, nescio an pie quisquam dixerit esse repetendum. Nulla enim cogente necessitate si fiat, alieni muneris usurpatio est: si autem necessitas urgeat, aut nullum, aut veniale delictum est. Sed et si nulla necessitate usurpetur, & à quolibet cuilibet detur, quod datum fuerit, non potest dici non datum, quamuis rectè dici possit illicitè datum. Illicita ergo usurpationem corrigit reminiscētis & pœnitentis affectus. Quod si non correxerit, manebit ad pœnam usurpatoris, quod datum est, vel eius qui illicitè dedit, vel eius qui illicitè accepit: non tamē pro non dato habetur, neque ullo modo per deuotum militem, quod à priuatis usurpatum est, signum regale violabitur. Si enim aliqui furtim & extraordinariè, non in monetis publicis aurum vel argentum, sed æs percutiēdo signauerint, cum fuerit deprehensum, nonne illis punitis, aut indulgentia liberatis, cognitum regale signum, thesauris regalibus cogetur inferri? Tom. 7. contra epist. Parmen. l. 2. c. 13. *Lege sermonē super gestis cum Emerito.* O O 3 Sed

Confessionis Augustiniana Lib. III.

*Quare nec
ab hæreticis
nec à Catho-
licis repeten-
dus sit bap-
tismus.*

*De consec.
dist. 4. cap.
Nunc autem.*

Sed aliud est, cur hæretici rebaptizare non debeant, aliud cur Catholici. Hæretici enim nec si in Catholica faciendum esset, facere deberent, quia in Catholicis hoc non esse dicunt, quod ipsi cum ibi essent acceperunt, & cum discederent abstulerunt. Catholica vero propterea non debet iterare baptismum, quia apud hæreticos datus est, ne iudicare videatur ipsoꝝ esse, quod Christi est, aut eos non habere, quod intus cum acciperent, amittere utique foras exeundo non possent. Hoc enim ipse Cyprianus etiam cum cæteris statuit, ut si ab hæresibus redirent ad Ecclesiam, quicumque fuerant in ea baptizati, non iam per baptismum, sed per poenitentiam reciperentur. Vnde constat, eos non posse amittere recedentes, quod non recipiunt remeantes. Non autem sicut hæresis ipsoꝝ est, sicut error ipsoꝝ est, sicut sacrilegium dissensionis ipsoꝝ est, sic etiam Baptismus, qui Christi est, dici debet ipsoꝝ. Itaque cum illa mala ipsoꝝ, quando redeunt, corriguntur, in eo quod ipsoꝝ non est, ille agnoscendus est, cuius est. *Tom. 7. de baptis. cont. Donat. lib. 3. cap. 11.*

XII. Anabaptismum Nouatianis, Arrianis, & Donatistis in usu fuisse.

Scripsit Iubaianus (*Epistola ad Cyprianum*) Nouatianienses rebaptizare eos, qui ad se ex Catholica venirent. *Tom. 7. de Baptismo cont. Donat. lib. 3. c. 10.*

Rebaptizari quoque ab Arrianis Catholicos, nouimus: utrum & non Catholicos, nescio. *Tom. 6. de hæres. ad Quoduult deum, hæresi 49.*

**Ioan. 13
Quomodo
Arriani
Christianos
ad Anaba-
ptismum hor-
tabantur.*

Speluncam fabricat (*Arrianus*) illic Catholicum præfocat: Christianum vocat Paganum, baptizato ingerit Baptismum, contra id quod scriptum est: *Qui semel lotus est, non indiget denuo lauari.* Clamat homo, Christianus sum: Quid me dicis esse quod non sum? Clamat, fidelis sum; & ille dicit, Accipe à me pecuniam. Clamat, redemptus sum; & ille dicit, Accipe à me aurum. Quid das, aut quid auferis? Das pecuniam ut auferas gratiam. Das pecuniam ut auferas vitam. Das precium ut auferas quod emptus sum. Quid emis ab emptore? Precium meum non aurum, sed sanguis Christi est:

non

non me seducis, non me decipis: quantumcunque mihi conferas, non mihi tollis precium meum. Pecunia tua* tecum sit in perditionem: nam precium meum non habet æstimationem. Clamat homo, fidelis sum, & exsufflatur: clamat, in nomine Patris & Filij baptizatus sum: & tu irritum facis. Quid ergo Christiano reseruas, in quo Patrem & Filium & Spiritum sanctum exsufflas? An forte nouam fidem, nouum Baptisma, nouum Deum transmarinis partibus aduexisti? Dic meus sancte Paule, doce diuini iuris perite, sponsi amice, homo iste modo venit, mundum subuertit, fidei unitatem scindit, Trinitatem diuidit, sibi non consentientem rebaptizare contendit. Quid facio? in Christo Iesu per Euangelium tuum* me genuisti, in ipso baptizatus sum. An forte est alia fides, aut aliud Baptisma? Absit, inquit, * Vna fides, vnum Baptisma, vnus Deus, & Pater omnium. Si ergo vna fides, imò quia & vna fides, vnum Baptisma, vnus Deus & Pater omnium: iam credidi, iam baptizatus sum, iam Deum habeo patrem: quare homicidam patior Arrianum? Tom. 6 de quinque heresibus, cap. 7.

* Act. 8.

* alias & tu exsufflas.

Anabaptistæ Christiano

nihil tribuunt dū cum peris

de ac Paganis baptizant.

* 1. Cor. 4.

* Ephes. 4.

Vna Fides,

vnū Baptisma.

Audent etiā (Donatistæ) rebaptizare Catholicos, vbi se amplius hæreticos esse firmarunt, cum Ecclesiæ Catholicæ vniuersæ placuerit, nec in ipsis hæreticis Baptisma commune rescindere. To. 6 de heresibus ad Quodvult deum, heres. 69.

XIII. Baptismum extra Ecclesiam, inutilem esse ad consequendam gratiam Spiritus sancti.

Merito creduntur qui extra Ecclesiam baptismum Ecclesiæ perceperunt, non habere Spiritum sanctum, nisi cum ipsi Ecclesiæ vinculo pacis per connexionem charitatis adhærescunt. To. 6. cōt. Cres Gram l. 2. ca. 12. Ecclesia Paradiso comparata, indicat nobis posse quidem eius Baptismum homines etiā foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere vel tenere. Nam & flumina de fonte Paradisi, sicut scriptura testatur, * etiam foras largiter manauerunt. Nominatim quippe commemorantur, & per quas terras fluant, & quia extra Paradisum constituta sunt, omnibus notum est: nec tamen in Mesopotamia, vel in Aegy-

De cōse. dist.

4. cap. Ecclesia Paradiso

Extra Ecclesiam Baptisma

mū esse, sed

non salutem, similitudine

Paradisi declaratur.

* Genes. 2.

pto, quo illa flumina peruenerūt, est felicitas vitæ, quæ in Paradiso commemoratur: ita fit, ut cum Paradisi aqua sit extra Paradisum, beatitudo tamen nō sit, nisi intra Paradisum: sic ergo Baptismus Ecclesiæ potest esse extra Ecclesiam, munus autem beatæ vitæ nō nisi intra Ecclesiam reperitur, quæ supra petram etiam fundata est, *quæ ligandi atque soluendi clauēs accepit. Hæc est vna quæ tenet & possidet omnem spōsi sui & domini potestatem, per quam conjugalem potestatem, de ancillis filios habere potest: qui si non superbiant in sortem hæreditatis vocabuntur: si autem superbiāt, extra remanebunt. Magis ergo quia pro Ecclesiæ honore atq; vnitate pugnamus, non tribuamus hæreticis quicquid apud eos eius agnoscimus, sed eos arguentes doceamus, quòd ex vnitatem habent non valere ad salutem nisi ad eandem venerint vnitatem. Aqua enim Ecclesiæ, fidelis, & salutaris, & sancta est benè vtētibus, ea verò benè vti extra Ecclesiam nemo potest: malè autem vtētibus, & foris & intus ad supplicium geritur, non ad præmiū suffragatur. *To. 7. de Baptis. contra Don. l. 4. c. 1.*

**Matt. 16.*

Aqua Ecclesiæ extra Ecclesiam nemo benè vtitur.

Necessarium est ut hæretici & schismatici ad Catholicam pacem redeant, si à peccatis purgari velint.

Idem Baptismus qui foris operabatur mortem, intus in Ecclesia operatur salutem.

Si fit illic (*apud hæreticos*) remissio debitorū per Baptismi sanctitatem, rursus debita redeunt per hæresis aut schismatis obstinationem: & ideo necessarium habet huiusmodi homines venire ad Catholicam pacem, ut hæretici & schismatici iam esse desinant, & eorum, quæ in illos redierant, peccatorum purgationem in vnitatis vinculo charitate operantē mereantur. Si autē quanuis apud hæreticos vel schismaticos idem sit Baptismus Christi, non tamen ibi operatur remissionem peccatorū propter eandē discordiæ foeditatem & dissensionis iniquitatem: tunc incipit valere idem Baptismus ad dimittenda peccata, cum ad Ecclesiæ pacem venerint, non ut iā dimissa non retineantur, neque ut ille Baptismus quasi alienus aut alius improbetur, aut aliter tradatur, sed ut idē ipse, qui propter discordiā foris operabatur mortem, propter pacem intus operetur salutem. *Ibidem, lib. 3. c. 13.*

Firmissimè tene & nullatenus dubites sacramentū Baptismatis, non solum intra Ecclesiam Catholicam, sed

sed etiam apud hæreticos, qui in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. baptizant, esse posse: sed extra Ecclesiam Catholicam prodesse non posse. Imò sicut intra Ecclesiam rectè credentibus per sacramentum Baptismi conferri salutem: sic extra Ecclesiam baptizatis, si ad Ecclesiam non redierint, eodem Baptismo accumulari perniciẽ. Tantum enim valet Ecclesiastica societas vnitas ad salutẽ, vt non saluetur, cui non ibi datur, vbi oportet vt detur. Inesse tamẽ homini baptismum, etiam extra Ecclesiam baptizato, sed ad iudiciũ inesse ab Ecclesia separato. *Tom. 3. de fide ad Petrum, c. 36. Idem habes aliquanto fusius in eodem libro, c. 3. & 39.*

Baptizatis extra Ecclesiam nisi ad eam redierint, accumulatur perniciẽs.

Homini ab Ecclesia separato inest Baptismus ad iudiciũ.

Quauis enim vnum Baptisma sit hæreticorum, eorum scilicet, qui in nomine Patris & Filij & Spiritus S. baptizantur, & Ecclesie Catholice: tamen quia foris, & extra Ecclesiam baptizantur, nõ sumunt baptismum ad salutem, sed ad perniciem, habentes quidem speciem pietatis, virtutem tamen eius abnegantes. Et idcirco eos Ecclesia non rebaptizat, quia in nomine Trinitatis baptizati sunt. Ipsa est profectò forma Sacramenti, ideò dum reuersi fuerint, accipiunt virtutẽ Spiritus sancti, quem ij qui extra Ecclesiam baptizantur, nondum habent. *To. 4. 65. questionum, q. 59. Lege & contra Faustũ Manichæũ, lib. 12. c. 17. & Tom 9. in Euang. Io. tract 6. Item To. 10. de verbis Domini, ser. 11. prope finẽ.*

XIV. Baptismus Ioannis non habuisse eandem vim & efficaciam cum baptismo Christi ad peccatorum remissionem.

Extra Ecclesiam Catholicam Baptismus ad perniciẽ sumitur. 2. Tim. 3.

Dominus Iesus Christus tali Baptismo mundat Ecclesiam, quo accepto, nullum alterum requiratur. Ioannes autem tali Baptismo prætingebat, quo accepto, esset Baptisma etiam Dominicũ necessarium, non vt illud repetatur, sed vt eis qui baptismũ Ioannis acceperant, etiam Christi Baptismus, cui viã præparabat ille, traderetur. *To. 7. de Baptismo contra Donat. li. 5. c. 9.*

Baptizatos enim à Paulo eos, qui iam baptismo Ioannis baptizati fuissent, legimus in Actibus Apostolorum * non ob aliud, nisi quia Ioannis baptismus, nõ fuerat Baptismus Christi. *Ibidem.*

Post Baptismũ Ioannis necessarius Baptismus Christi.

* Act. 19. Si baptismus Ioannis idem fuit cum Baptismo Christi.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

*sti, cur iterū
à Paulo ba-
ptizati sunt,
qui illum su-
sceperant?*

De cōse. dist.

*4. c. Non re-
generabatur.*

Matth. 3.

Baptismus

*Ioannis tan-
tū in aqua.*

*Baptizati à
Ioanne, ba-
ptizati sunt
postea Bapti-
smo Christi.*

*Quare Chri-
stus Ioannis
Baptismum
susceperit.*

Non enim renascebantur qui Baptismate Ioannis ba-
ptizabantur, à quo & ipse (*Christus*) baptizatus esse sed
quodam præcursorio illius ministerio, qui dicebat:
Parate viā Domino, huic vni in quo solo renasci pote-
rant, parabantur. Huius enim Baptismus est non in a-
qua tantū, sicut fuit Ioannis, verū etiam in Spiritu
sancto, vt de illo spiritu regeneretur quisquis in Chri-
stum credit, de quo Christus regeneratus, regeneratio-
ne non eguit. *Tom. 3. in Enchirid. c. 49.*

Et rursus ne hoc ipsū quod accepit à Ioanne Chri-
stus, præponeretur baptismati Christi permissi sunt &
alij baptizari à Ioanne, sed qui baptizati sunt à Ioan-
ne, nō eis suffecit: Baptizati sunt enim baptismo Chri-
sti, quia non baptismus Christi, erat baptismus Ioan-
nis. Qui accipiunt baptismum Christi, baptismum Io-
annis non quærunt: qui acceperunt baptismum Ioan-
nis, baptismum Christi quæsierunt. Ergo Christo suf-
fecit baptismus Ioannis. Quomodo non sufficeret,
quando nec ipse erat necessarius? Illi enim nullum
Baptismū erat necessarium, sed ad hortādos nos ad ba-
ptisma suum, suscepit baptismum serui. Et ne præpo-
neretur baptismum serui baptismo domini, baptizati
sunt alij baptismate conferui. Sed qui baptismate con-
ferui baptizati sunt, oportebat vt baptizarētur baptis-
mate Domini. Qui autem baptizantur baptismate
Domini, non opus habent baptismate conferui. *To 9.
Tractat. 5. in Euang. Ioannis.*

Baptismus

*Ioannis præ-
figuratorius
erat Baptis-
mi Christi.*

Isa. 40.

Matth. 3.

*Baptisma Io-
annis, baptis-
ma hominis:*

*Baptisma
Christi, Ba-
ptisma Dei.*

Baptismus Ioannis non erat baptismus Christi: sed
tamen militans Christo: sicut legis vetera sacramēta,
præcursorio quodam & præfiguratorio fungebatur
officio. *Tom 7. de unico Baptismo contra Petil. c. 7.*

Talis erat Baptismus Ioannis qualis Ioannes. Baptis-
mus iustus tanquam iusti, tamen hominis, sed qui ac-
ceperat à Domino istam gratiam, & tantā gratiam, vt
dignus esset præire iudicē, & eum digito ostendere, &
implere vocem prophetiæ illius: vox clamantis in de-
serto, parate viam Domini. Tale autem baptisma Do-
mini qualis Dominus: ergo baptisma Domini, di-
uinum, quia Dominus Deus. *Tom. 9. tract. 5. in Euang. Ioan.*

Quid

Quid ergo solent (*Donatista*) dicere? Ecce post Ioannem baptizatus est, post hæreticos non baptizatur? Quia quidam, qui habebant baptisma Ioannis, iussi sunt à Paulo baptizari: Non enim habebant Baptisma Christi. Quid ergo exaggeras meritum Ioannis, & quasi ab iis infœlicitatem hæreticorum? Et ego tibi concedo sceleratos esse hæreticos: sed hæretici Baptisma Christi dederunt, quod Baptisma non dedit Ioann. *Ibidem.*

Act. 19. Quare Baptizati ab hæreticis non sint rebaptizandi, cum tamen baptizati à Ioanne iterum fuerunt baptizati. Baptizatis à Ioanne remittebantur peccata in spe tantum.

Quapropter quanquam ita credam baptizasse Ioannem in aqua poenitentiae, in remissionem peccatorum, ut ab eo baptizatis in spe remitteretur peccata, re ipsa verò in Domini Baptismo id fieret: sicut resurrectio, quæ expectatur in fine, spe in nobis facta est, sicut dicit idem Apostolus: quia simul nos excitauit, & simul sedere fecit in celestibus. &c. *To 7. de Bapt. cont. Don. li. 5. c. 10.*

XV. Baptismum Ioannis Baptismo Christi promulgato finem habuisse.

Ephe. 2.

Baptizatus est Dominus Baptismo Ioannis, & cessauit Baptismus Ioannis. *Tom. 9. in Euang. Ioannis, tract. 4.*

Dominus baptismo Ioannis baptizatus est, ut superbas hominum ceruices ad salutare suum Baptisma fleteret: & non solus ipse Baptismate (*Ioannis*) tinctus est, ne hoc ipso superius ostenderet, quod eo solo ipse baptizari meruisset: & ultra illud perseverare non finit, ne hoc vnum, quo ipse baptizat, indigere præcedente alio videretur. *Tom 7 de Bapt. cont. Donat. libr. 5. c. 9.*

Baptismus Ioannis quare tam cito abolitus.

Quid profuit Baptismum Ioannis? Fratres mei, si profuit aliquid & modò maneret, & baptizareretur homines in baptismate Ioannis: ut sic venirent ad Baptismum Christi. Sed quid ait? ut manifestaretur Israeli, id est, ipsi populo Israel, ut manifestaretur Christus, venit baptizare in aqua. Accepit ministerium Baptismatis

Ioannes quare ad baptizandum missus. Matth. 3.

Ioannes in aqua poenitentiae parare viam Domino, non existens Dominus, ac ubi cognitus est Dominus superfluum ei via parabatur, quia cognoscentibus se ipse factus est via. Itaque non durauit diu Baptismum Ioannis.

Quare non diu durauerit Baptismus Ioannis.

Tom. 9. tract. 4. in Euang. Ioannis.

Si Baptisma Io. necessarium erat salutis nostræ, & modò debuit

Baptismus

debuit

Confessionis Augustiniana Lib. III.

*Joannu salu
si noſtra non
neceſſarium.*

debut exerceri. Non enim modò non ſaluantur ho-
mines, aut modò plures non ſaluantur homines: aut
alia tunc ſalus erat, & alia modò. *ibid. tract. 5.*

**C A P V T T E R T I V M, D E
P A R V V L I S E T B A P T I S M O
P A R V V L O R V M.**

*1. Paruulos in remiſſionem peccatorum ex
Apoſtolorum traditione veraci-
ter baptizari.*

*Rom. 5.
Explicatio
Catholica
verborum
Pauli: per v-
num hominẽ
peccatum in-
trauit &c.*

Placuit vt quicunque paruulos recentes ab vteris
matrũ baptizandos negat: aut dicit, in remiſſionẽ
quidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex
Adam trahere originalis peccati, quod lauacro rege-
nerationis expietur, vnde ſit conſequens, vt in eis for-
ma baptiſmatis in remiſſionem peccatorum, non ve-
ra, ſed falſa intelligatur, anathema ſit: quoniã non ali-
ter intelligendum eſt, quod ait Apoſtolus: Per vnum
hominem peccatum intrauit in mundum, & per pec-
catum mors, & ita in oẽs homines pertranſijt, in quo
omnes peccauerunt: niſi quemadmodum Eccleſia vbi-
que diſfuſa ſemper intellexit. Propter hãc enim fidei
regulam etiam paruuli qui nihil peccatorum in ſeip-
ſis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum
remiſſionem veraciter baptizantur, vt in eis regene-
ratione mundetur, quod generatione traxerunt.

*Tom. 1. conciliorum, concil. Mileuit. cui Auguſtinus inter-
fuit, c. 2.*

*Paruuli ſine
Baptiſmo vi-
uificari non
poſſunt.*

Quiſquis dixerit, quòd in Chriſto viuificabuntur
etiam paruuli, qui ſine Sacramẽti eius participatione
de vita exeunt: hic profectò & contra Apoſtolicã præ-
dicationem venit, & totam condemnat Eccleſiam, vbi
propterea cum baptizandis paruulis feſtinatur & cur-
ritur, quia ſine dubio creditur, aliter eos in Chriſto vi-
uificari nõ poſſe. Qui autem non viuificatur in Chri-
ſto, reſtat vt in eadem damnatione maneat, de qua di-
cit Apoſtolus: * Per vnius delictum intrauit mors in

Rom. 5.

omnes

omnes homines ad condemnationem. Tom. 2. epist. 28.
ad Hieronymum post medium.

Nullum in paruulis originale peccatū est, (*inquiunt Pelagiani*) tantum in adoptionem filiorum baptizatur. Habet enim in eis gratia quod adoptet, non habet vnda, quod diluat: propter solam verò symboli formam ut tradita consuetudo seruetur, tinguntur in remissionem peccatorū. Maiores autem propter quod usu liberi arbitrij peccata contrahere potuerunt, in remissionem peccatorū baptizantur. O cæca vestrorum sensuum corda. O magisterium quod obuolutum mortali nebula vobis diabolus propinauit. Quis hæc Catholicorum sapientissimus ferat? Quis vos nō horreat potius nominare, quā cernere, ut verbum Dei fidele in parte veri, & in parte mendacij esse prædicetis: id est, in maioribus verax, quia verè in remissionem peccatorum baptizantur: in paruulis autem mendax, quia sic in remissionem peccatorum, ut nō in remissionem peccatorum tingantur. Quando iam, vel quid à vobis dicitur verum, aut dicetur, cū in illo loco, vbi veritas Christus in Spiritu sancto* baptizans omnes curat ad se veniētes peccati vulnere fauciatos, Deo mēdadium dicere non timetis? Verba nanque Dei sunt symboli verba, non fefellit Deus tradens per Apostolos suos Ecclesiæ suæ sanctæ Catholicæ, credentes in remissionem peccatorum baptizari. Ut quid enim iussit in remissionem peccatorum, si nō facit verè remissionem? Imò ideò iussit, quia facit. Est enim Deus verax, omnis autem homo* mendax, omninò in remissionem peccatorum baptizatur & paruuli, alioquin non habebūt in regno coelorum vitam. Tom. 7. hypog. lib. 5. sub finem.

Mendax Dei
verbum fa-
ciūt, qui par-
uulos in re-
missionem
peccatorum
baptizari
negant.
Matth. 3.

* Psal. 115.
Auctoritas
baptizandi
paruulos, per
Dominū &
Apostolos
Ecclesiā tra-
dita.

Baptismi
effectus tri-
plex &
mirabilis

Porro quia paruulos baptizandos esse concedunt (*Pelagiani*) qui contra auctoritatem vniuersæ Ecclesiæ, proculdubio per Dominum & Apostolos traditā, venire non possunt, concedant oportet eos egere illis beneficijs mediatoris, ut oblati per Sacramentum, caritatemq; fideiū, ac sic incorporati Christi corpori, quod est Ecclesia, recōcilientur Deo, ut in illo viui, ut salui, ut liberati, ut redempti, ut illuminati fiāt. Vnde,

ni si

Confessionis Augustiniana Lib. III.

nisi à morte, vitijs, reatu, subiectione, tenebris peccatorum? *Tom. 7. de pecc. mer. & remiss. lib. 1. c. 26. Lege ibid. c. 34. & lib. 3. cap. 4 & lib. 1. contra Iulian. Pelag. cap. 2. ultra medium.*

Neminem vnquam eorum, qui ad Christum accesserunt per baptismum, sana fides & sana doctrina putauit exceptum à gratia remissionis peccatorum. *To. 7. de pecc. mer. & remiss. lib. 1. c. 28.*

II. Paruulos ex Adam trahere originale peccatum.

*Pelagiani
peccatum ori-
ginale negāt
in paruulis.*

*Paruulos nō
sua volunta-
te, sed origi-
ne reos tene-
ri.*

Rom. 5.

1. Cor. 15.

*Peccatum o-
riginis volū-
tarium non
voluntate
singulorum,
qui illud con-
trahunt, sed
volūtate pri-
mi parentis.
Ephes. 2.*

IN paruulis nolūt credere (*Pelagiani*) per Baptismum solui originale peccatum, quod in nascentibus nullum omnino esse contendunt. *Tom. 7. de peccat. mer. & remiss. lib. 1. c. 9.*

Cur, inquiunt, peccatum dicitis paruulorum, quorum voluntatem nō tenetis ream? Respondetur, non eos proprietate voluntatis, sed origine reos teneri. Omnis. n. homo terrenus, quid est origine, nisi Adam? Porro autem Adam habebat vtique voluntatem, qua voluntate cū peccasset, peccatum per eum intrauit in mundum. *Tom. 1. Retract. lib. 1. c. 15.*

Et iterum in eo quod dictum est: peccati reum teneri quenquam, quia non fecit, quod facere non potuit, summæ iniquitatis & insanix est. Cur ergo, inquiunt, paruuli tenentur rei? Respondetur, quia ex eius origine tenentur, qui nō fecit, quod facere potuit, diuinum scilicet seruare mandatum. *Ibidem, paulò pōst.*

Frustra itaq; putas ideò in paruulis non esse delictum, quia sine volūtate, quæ in eis nulla est, esse non potest. Hoc enim rectè dicitur, propter proprium cuiusq; peccatum, non propter primi peccati originale contagium. Quod si nullum esset, profectò nulli malo paruuli obstricti, nihil mali vel in corpore, vel in anima, sub tanta iusti Dei potestate paterentur. *Tom. 7. contra Iulian. Pelag lib. 3. c. 5.*

Paruuli vtique, vt dicit Apostolus, natura filij iræ sunt. Adæ scilicet parentis, sicut sæpè diximus, offensione connexi. Non enim dicerentur filij iræ, nisi irā, id est, peccatum primi plasti, qui peccando Deum ad iram

iram primus in genere nostro prouocauit, traherent
 feminati. Ideò dictum est: *Quis enim erit mundus à sor-*
de? Ne vnus quidem, etiam si vnus diei fuerit vita e- Iob. 14.
 ius super terram. Vel sicut dictum est alio modo, ta- *Iob. 14.
 men idem: *Quis potest facere mundum de immundo cōce-*
ptum semine? nōne tu qui solus es? Ob hanc igitur solā Paruuli pro-
 sordem peccati quam trahit, non de coniugij bono, pter sordem
 sed de libidinis malo, paruulus breuis vitæ & plenus peccati, quā
 iracundiæ est &c. Et paulò post. Paruulus nisi Baptismi à parētibus
 gratia per Christum subuenerit, disperiet de populo trahunt, na-
 Christiano. Sicut lex periturum dixit paruulum de po suntur filij
 pulo Iudæorū, nisi die circuncisus fuisset octauo. Scri ira.
 ptum est enim, *Infans qui octauo die circuncisus nō fue-*
rit, disperibit anima illa de populo suo. Dic igitur mihi? *Gen. 17.
 A quo facinore circuncisio paruulos liberat? Aut qua-
 re incircuncisi de populo Dei anima peribat, si nihil,
 vnde sanaretur, vel disperiret? Et infra. Actiualia certè
 nulla sunt eius delicta. Quæ enim esse poterunt octo
 dierum? Trahere enim originale peccatum, & pro-
 pter hoc damnari credere non vis. Concludit infra. Di-
 mittitur paruulis in regeneratiōe spiritali, quod tra-
 xerūt, vt sæpè dixi, ex Adam generatione carnali. Stul-
 te hæretice, respice ad Iesum, qui propterea vocatus
 est Iesus, id est, Saluator: quia sic dicit Euangelista: *Ipse* *Luc. 1.
saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Attende *Marc. 2.
 edictui eius: *Non opus est sanis medicus, sed male haben-* *alias, ad
tibus. Tom. 7 hypog. lib. 5. missum.

Traxit reatum (*paruulus*) quia vnus erat cum illo &
 in illo, à quo traxit, quādo quod traxit, admixtum est.
 Tom. 2. Epist. 23. ad Bonifacium.

Paruuli qui vt manifestum est, nihil in sua propria
 vita impiè commiserunt, si nec originaliter vllō im- Frustra bap-
 pietatis vinculo detinētur, quomodo pro eis mortuus tizantur
 est, qui pro impijs mortuus est? Si nulla originalis paruuli, si
 peccati agitudine fauciati sunt, quomodo ad medi- peccato ori-
 cum Christum, hoc est, ad percipiendum Sacramen- ginali carē-
 tum salutis æternæ, suorum currentium pio t more *Marc. 2.
 portantur, & non eis in Ecclesia dicitur: Auferte
 hinc innocentes istos, non est opus sanis medicus,
 sed

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Matt. 9.
Marc. 2.
Luc. 5.

sed malè habentibus : Non venit Christus vocare iustos, sed peccatores? Nunquam dictum est, nunquam dicitur, nunquam omnino dicetur in Ecclesia Christi tale commentum. *Tom. 7. de peccat. merit. & remiss. li. 1. cap. 18. De hoc articulo vide suprà libr. 11. cap. de peccato originali.*

III. Paruulos ab originali peccato non nisi per lauacrum regenerationis expiari.

Paruulus necessarium habet mediatoris Sacramentum, ut ab originalis pena peccati solvatur.

ANtequam (*paruulus*) per ætatem possit secundum Spiritum viuere, necessariū habet mediatoris Sacramentum : ut quod per eius fidem nondum potest, per eorum, qui eum diligunt, fiat. Eius enim Sacramēto soluitur etiā in ætate infantili originalis pēna peccati, à quo nisi adiutus, etiam iuuenis carnalem concupiscentiam non domabit, nec ea subiugata æternę vitę meritum apprehēdet, nisi eius dono, quem promereri studet. Ideò vius oportet etiam infans baptizetur, ne obsit animę societas carnis peccati, qua participata fit, ut nihil possit anima infantis secundum Spiritū sapere. Ipsa quippè affectio grauat etiam corpore exutā, nisi cum in corpore est, per unicū sacrificium veri sacerdotis expiatur. *Tom. 3. de Gen. ad literam, lib. 10. c. 14.*

Paruuli sine lauacro regenerationis, saluari non possunt.

Paruuli qui nondum habent opera propria, vel bona, vel mala, secundum solum originale peccatū damnabuntur, quibus per lauacrū regenerationis, nō subuenit gratia Saluatoris. *Tom. 2. epist. 47. ad Valentinum.*

Gal. 3.

Non autē habere paruulos vitam, nisi habeant Christum: quem proculdubio habere non possunt, nisi induerint eum, eo modo quo scriptum est: Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis. Non ergo eos habere vitam, nisi habeant Christū, Ioannes Euangelista testatur, dicens in Epistola sua : Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filiū, vitam non habet. Merito ergo intelligūtur mortui, qui non habent vitam, pro quibus est Christus mortuus, ut habeant. Unus enim pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Ideò autem mortuus est, sicut legitur ad Hebræos, ut per mortem euacuaret eum, qui potesta-

1. Ioan. 5.

2. Cor. 5.

Hebr. 2.

tem

tem habebat mortis. i. diabolum. Quid ergo mirum, si parvuli quâdiu mortui sunt, antequâ incipiant eū habere, qui mortuus est, p mortuis, sub eo sint qui potestatem habet mortis? Tom. 7. cont. Iulian. Pelag. lib 6. c. 4.

Parvuli vitam
antè habere
non possunt,
quàm Chri-
stus per Ba-

Ergo ideo habent (parvuli) vitam æternam, quia qui credit in Filium habet vitam æternam. Noli eis sine

ptismum in-
duant.

ista fide, & sine isto Sacramento huius fidei promittere vitam æternam. Qui autem incredulus est Filio, & qui non credit in Filium, non habet vitam, sed ira Dei

Ioann. 3.

manet super eum. Non dixit, veniet super eum, sed manet super eum. Respexit originem, cum ait: ira Dei manet super eum. Quam respiciens & Apostolus, di-

Ephes. 2.

xit: Fuimus & nos aliquando natura filij iræ. Non accusamus naturam. Naturæ auctor est Deus. A Deo bona est instituta natura, sed per malâ voluntatem à ser-

pente vitiata est: idè quod fuit in Adam culpæ, nō naturæ, nobis propagatis factum est iam naturæ. Ab hoc

A vitio natu-

vitio naturæ cum quo nascitur homo, non liberat, nisi qui natus est sine vitio. Ab hac carne peccati non libe-

re, cum quo

rat, nisi qui natus est sine peccato, per similitudinē carnis peccati. Ab hoc veneno serpentis, non liberat nisi

nascitur ho-

exaltatio serpentis. Tom. 10. de verbis Apost. Serm. 14.

mo, non libe-

rat, nisi qui

natus est sine

vitio.

Quantum, inquit Cyprianus, ad causam infantium pertinet, quos dixisti intra secundū vel tertium diem, quo nati sunt, constitutos baptizari non oportere, & considerandam esse legem circumcisionis antiquæ, ut

Cypr. in epi.

de baptizan-

dis pueris.

intra octauū diem eū qui natus est baptizandū & sanctificandū non putares, longè aliud in cōcilio nostro visum est. In hoc. n. quod tu putabas esse faciendum,

nemo consensit, sed vniuersi potius iudicauimus, nulli hominum nato, misericordiam Dei & gratiam de-

negandam. Nam cum Dominus in Euangelio dicat: Filius hominis non venit animas hominum perdere, sed sal-

Luc. 19.

Parvulis

mortiferum

est sine Ba-

ptismi Sacra-

mento exire

de hac vita.

uare: quantum in nobis est, si fieri potuerit, nulla anima perdenda est. Hucusq; Cyprianus. Aduertisne quid dicat, quemadmodum sentiat, non tantum carni, sed animæ quoque infantis exitiabile esse atque mortife-

rum sine vlllo salutari Sacramento exire de hac vita?

Tom 7. de peccat. merit. & remiss lib. 3. c. 5.

Confessionis Augustiniana Lib.III.

IV. Paruulos regenerationis lauacro nondum expiatis, vitam eternam consequi non posse.

Paruuli nisi baptizati decesserint salutem & vitam eternam non habebunt. Pelagianorum error.

1. Cor. 13.

Baptizandos esse paruulos nemo dubitet, quando nec illi hinc dubitant, qui ex parte aliqua cōtradi-
cunt. Sed nos dicimus eos aliter salutem & vitam æter-
nam non habituros, nisi baptizentur in Christo. Illi
autem (*Pelagiani*) dicunt non propter salutem, non
propter vitam æternam, sed propter regnum cœlorū.
Tom. 10. de verbis Apostoli, Serm. 14.

Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Per hanc Apostolicam, diuinam,
claramque sententiam euidenter elucet, neminem ire
in mortem, nisi per Adam: neminem ire in vitam æter-
nā, nisi per Christū: ac per hoc quisquis nobis dixerit,
quenquā in resurrectione mortuorum viuificari pos-
se, nisi in Christo, tanquam pestis communis fidei de-
testandus est. Item quisquis dixerit, quod in Christo
viuificabuntur etiā paruuli, qui sine Sacramenti per-
ceptione de vita exeunt: hic profectō & contra Apo-
stoli prædicationem venit, & totam condemnat Ec-
clesiam. *Tom. 2. epist. 28 ad Hieronymum.*

Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes an-
tequam baptizentur morte præuentos, peruenire pos-
se ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis es-
se Catholicus. *Tom. 7. de origin. animæ, lib. 3. c. 9.*

Nulla ex nostro arbitrio præter Baptismum Christi
salus æterna promittatur infantibus, quam non pro-
mittit scriptura diuina humanis omnib⁹ ingenijs præ-
ferenda. *Tom. 7. de pecc. mer. & remiss. lib. 1. c. 23.*

Christus gra-
tiā, per quā
liberamur,
in suis Sacra-
mentis com-
mendauit.

Matth. 1.

Luc. 10.

Christi Ecclesia nec paruulos recentissimè natos à
damnatione credit, nisi per gratiam nominis Christi,
quam in suis Sacramētis commendauit, posse libera-
ri. *Tom. 2. epist. 28. ad Hieronymum, sub finem.*

Ego autem non dico paruulos, sine Christi Baptis-
mate morientes, tanta poena esse pleñendos, ut eis nō
nāci potius expediret: cū hoc Dominus, non de
quibuscumque peccatoribus, sed de scelestissimis & im-
pijs dixerit. Si enim, quod de Sodomis ait, & utiq;
non

non de solis intelligi voluit, alius alio tolerabilius in die iudicii punietur, quis dubitauerit parvulos nō baptizatos, qui solūm habent originale peccatum, nec ullis proprijs aggrauātur, in damnatione omnium leuissima futuros? Quæ qualis & quanta erit, quāuis definire non possim, non tamen audeo dicere quod eis ut nullibi essent, quā ut ibi essent, potius expediret.

Paruuli non baptizati, in damnatione omnium leuissima futuri sunt.

Tom. 7. contra Iulian. Pelag. lib. 5. c. 8.

Potest proinde rectè dici, parvulos sine Baptismo de corpore exeuntes, in damnatione omnium mitissima futuros. Multum autē fallit & fallitur, qui eos in damnatione prædicat non futuros, dicente Apostolo: Iudicium ex vno delicto in condemnationem. Et paulò post. Per vnius delictum in omnes homines ad cōdemnationem Tom. 7. de pecca. merit. & remiss. libr. 1. cap. 6. Paruulis necessarium esse Baptismum fusissimè ex Scripturis probat ibidem, c. 27.

Rom. 5.

V. Aequè parvulis atq; adultis per Baptismi Sacramentum Christi gratiam conferri.

Dicimus in baptizatis parvulis quanuis id nesciant habitare spiritum sanctum. Sic enim eum nesciūt quanuis sit in eis, quemadmodū & nesciunt mentem suam: cuius in eis ratio, qua uti nondum possunt, velut quædam scintilla sopita est, excitanda ætatis accessu. Neq; hoc in parvulis mirum debet videri, cū Apostolus quibusdam etiam maioribus dicat: Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? De qualibus paulò antè dixerat: Animalis autem homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei, quos etiam parvulos vocat, non carnis ætate, sed mentis. Non itaque percipiebant cognitione Spiritum sanctum, qui habitabat in eis, & habitante in se Spiritu sancto, adhuc animales, nondum spirituales erant, quia nondum poterant inhabitatorem suum Spiritum sanctum cognitione percipere. Habitare autem ideò & in talibus dicitur, quia in eis occultè agit, ut sint templum eius, idque in proficientibus, & proficiendo

In baptizatis parvulis, habitat Spiritus sanctus.

1. Cor. 3.

1. Cor. 2.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

perseuerantibus perficit. *Tom. 2 epist. 57. ad Dardanum, quest. 2.*

Ad templum Dei pertinent paruuli, sanctificati Sacramento Christi, regenerati Spiritu sancto, qui certè regenerati, per ætatem nondum possunt cognoscere Deum. *Ibidem, quest. 1. sub finem.*

Hom. de baptizatis.

Benedictus, inquit, Deus qui fecit mirabilia solus (*verba sunt ex Chrysostomo allegata*) qui fecit vniuersa & conuertit vniuersa. Ecce libertatis serenitate perfruuntur, qui tenebantur paulò antè captiui: & ciues Ecclesiæ sunt, qui fuerunt in peregrinationis errore: & iustitiæ in sorte versantur, qui fuerunt in confusione peccati. Non enim tantum sunt liberi, sed & sancti: nō

Baptizatis datur sanctitas, iustitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Christi, & ut mēbra Christi sint, templum et organa Spiritus. Celestis Baptismi gratia, non in sola peccatorum remissione consistit.

tantum sancti, sed & iusti: non solum iusti, sed & filij: non solum filij, sed & hæredes: nō solum hæredes, sed & fratres Christi: non solum fratres Christi, sed & cohæredes Christi: non solum cohæredes, sed & mēbra: non tantum mēbra, sed & templum: non tantum templū, sed & organa Spiritus. Vides quot sint Baptismatis largitates? & nonnulli deputāt coelestem gratiam in peccatorum tantum remissione consistere. Nos autem honores computauimus decem. Hac de causa etiam infantes baptizamus. *Tom. 7. contra Iulian. Pelag. lib. 1. c. 2.*

Paruulus ad verba aliena sanatur, quia ad factum alienū vulneratur.

Quicumque negat paruulos per Baptismum Christi à perditione liberari, & salutem percipere sempiternam, anathema sit. *Tom. 2. ep. 90. ad Innocentium, Roma. Pont. circa finem.*

Paruulus ad verba aliena sanatur, quia ad factum alienū vulneratur.

Vt quid (*infanti*) dicis vt credat? Hoc enim respondetur à portante paruulum. Ad verba aliena sanatur, quia ad factum alienum vulneratur. Credit in Iesum Christum, fit interrogatio: respondetur, credit. Pro nō loquente, pro silente, flente, & flendo quodammodo vt iubueniatur orante, respondetur & valet. *Tom. 10. de verb. Apost. Serm. 14. Vide Concil. Mileuit c. 2.*

VI. Paruulos baptizatos nihil ab ingressu colorum remorari.

Natura humana vitiata atque mutata est, vt repugnantem pateretur in mēbris inobedientiam concupi-

cupiscendi: & ob id obstringeretur necessitate moriē-
di: atque ita id quod vitio poēnaque factus est, id est,
obnoxius peccato mortique, generaret. A quo peccati *Paruuli ba-*
vinculo, si per mediatoris Christi gratiam soluuntur *ptizati solam*
infantes, hanc solam mortem perpeti possunt, quæ a *corporis mor-*
nimam seiungit à corpore: in secundam verò illam si- *tem perpeti*
ne sine poēnalem liberati à peccati obligatione non *possunt.*
transeunt. *Tom. 5. de Ciuit. Dei, lib. 13. c. 3.*

Verum tanta est Dei misericordia in vasa miseri- *Rom. 9.*
cordiæ quæ præparauit in gloriam, vt etiam prima ho- *Paruuli ba-*
minis ætas, id est, infantia, quæ sine vlllo renisu subia- *ptizati, ante*
cet carni: & secunda, quæ pueritia nuncupatur, vbi nō- *vum ratio-*
dū ratio suscepit hanc pugnam, & ferè sub omnib⁹ vitio *nis deceden-*
sis delectationibus iacet, quia licet iam fari valeat, & *tes, nullas o-*
ideo infantiam transisse videatur, nondū in ea est præ- *minino poenas*
cepti capax infirmitas mentis: si Sacramēta mediato *post mortem*
ris acceperit, etiam si hanc in eis annis vitam finiat, *patiuntur.*
translata scilicet à potestate tenebrarum in regnum *1. Tim. 2.*
Christi, nō solū poenis non præparetur æternis, sed *Coloss. 1.*
ne vlla quidem post mortē purgatoria tormenta pati-
atur. Sufficit enim sola spiritalis regeneratio, ne post
mortem obsit quod carnalis generatio cum morte cō-
traxit. *Ibid lib. 21. c. 16.*

Quis ignorat quod baptizatus paruulus si ad ratio- *Baptizatus*
nales annos veniens non crediderit, nec se ab illicitis *infans si mo-*
cōcupiscentijs abstinerit, nihil ei proderit quod par- *ritur, in la-*
uus accepit? Verūtamē si percepto Baptismate infans *mine veri-*
de hac vita emigrauerit, soluto reatu cui originaliter *tatis perfici-*
erat obnoxius, perficietur in illo lumine veritatis, q̃ *citur.*
incommutabiliter manens in æternū iustificatos præ-
sentia creatoris illuminat. Peccata enim sola separāt
inter homines & Deum, quæ soluuntur Christi gratia,
per quem mediatorem reconciliamur, cum iustificat *Rom. 4.*
impium. *Tom. 7. de pecc. mer. & remiss. lib. 1. c. 20.*

Si iam Sacramento regenerationis (*paruulus*) imbu-
tus est, nihil ei mors oberit, si tūc ex hac vita migraue-
rit. Quia ideò Christus mortuus est, & resurrexit, vt
& viuorum & mortuorum dominetur. nec tenebit re-
gnum mortis eū, pro quo Christus mortuus est. *Tom. 3.*
in Enchirid. c. 120.

Concupiscen-
tia in Bapti-
zatis à reatu
soluitur, &
ad agonem
relinquitur.

Concupiscentia tanquā lex peccati, manens in mē-
bris corporis mortis huius, cum paruulis nascitur, in
paruulis baptizatis à reatu soluitur, ad agonem relin-
quitur, ante agonem mortuos nulla damnatione pro-
sequitur. *Tom. 7. de peccat. mer & remiss. lib. 2 c. 4.*

*V 11. Paruulos recentes ab uteris matrum,
baptizandos esse.*

Ecclesiæ fi-
des est, par-
uulos mox
natos, ritè
baptizari.

BEatus quidē Cyprianus non aliquod decretum cō-
dens nouum, sed Ecclesiæ fidem firmissimam ser-
uans, ad corrigendum eos, qui putabāt ante octauum
diem natiuitatis, non esse paruulum baptizandum: nō
carnem sed animam dixit esse perdendam: & mox na-
tum ritè baptizari posse, cū suis quibusdam coepisco-
pis censuit. *Tom. 2. epist. 28. ad Hieronymum, c. 20.*

Paruulis ba-
ptizandis
quare suffi-
ciat aliorum
corde crede-
re, & aliena
lingua fidem
profiteri.

Portantur ad Ecclesiam (*de paruulis est sermo*) & si
pedibus illuc currere nō possunt, alienis pedibus cur-
runt, vt sanentur: accōmodat illis mater Ecclesia alio-
rum pedes vt veniant: aliorum cor, vt credāt: aliorum
linguam vt fateantur, vt, quoniam quod egri sunt alio
peccante pręgrauātur, sic cū hi sani sunt alio pro il-
lis confitente saluentur. Nemo ergo vobis susurret do-
ctrinas alienas. Hoc Ecclesia semper habuit, semper
tenuit, hoc à maiorum fide percepit, hoc vsq; in finem
perseueranter custodit. *Tom. 10. de verbis Apostoli,
serm. 10.*

Aliene do-
ctrinæ cōtra
Ecclesiæ tra-
ditionem
explodendæ.
Ecclesiastica
fides docet,
cum paruu-
lis ad perci-
piendam Ba-
ptismi gra-
tiam esse cur-
rendum, vt
eorū anima-
bus tempori
consulatur.

Cauendum est enim, ne vel Deus videatur auctor
esse peccati, si dat animā carni, in qua eam peccare ne-
cesse sit: vel possit esse anima, præter ipsius Christi,
cui liberanda à peccato, non sit Christiana gratia ne-
cessaria, quia non peccauit in Adam, si omnes in eo
peccasse secundū carnem tantū, quæ de illo creata
est, non etiam secundū animam dictum est: quod vs-
que adeò contrarium est Ecclesiasticæ fidei, vt paren-
tes ad percipiendam gratiam sancti Baptismi etiam
cum paruulis infantibus currant. In quibus si hoc vin-
culum peccati soluitur, quod tantummodo carnis,
non etiam quod animæ est: meritò quæritur, quid
eis obesset si in illa ætate, de corpore sine Baptismo
exirent? Si enim per hoc Sacramentum corporico-
rum,

rum, & non etiā animæ consulitur, deberent & mortui baptizari. At cum videamus hoc vniuersaliter Ecclesiam retinere, vt cum vinentibus curratur, & viuē-
tibus succurratur, ne cum mortui fuerint nihil possit fieri quod profit: non videmus quid aliud possit intel-
ligi, nisi vnumquēque paruulum non esse nisi Adam & corpore & anima, & idē illi Christi gratiam ne-
cessariam. Aetas quippe illa in seipsa nihil egit vel bo-
ni vel mali. Proinde ibi anima innocentissima est, si
ex Adam propagata non est: vnde quomodo possit ius-
tē ire in condemnationem, si de corpore siue baptis-
mo exierit, quisquis istam sententiam de anima tenēs
potuerit demonstrare, mirandus est. *Tom. 3. de Genesi
ad literam, lib. 10. c. 11.*

Conditionem suam gerit, qui in alterius corpore,
quod est templum Dei, ita constituitur, vt non idē
sit & ipse templum Dei, gratiæ beneficium est, non na-
turæ, quæ gratia non conceptione, sed regeneratione

1. Cor. 3.

confertur. Nam si ad matris corpus id quod in ea con-
cipitur pertineret, ita vt eius pars deputaretur, nō ba-
ptizaretur infans, cui⁹ mater baptizata est, aliquo mor-
tis urgente periculo, cū gestaret eum in vtero. Nunc
verō cū etiam ipse baptizatur, non vtique bis bapti-
zatus habebitur. *Tom. 7. contr. Iulian. Pelag. lib. 6. c. 5.*

Non sufficit
paruulo ad
regeneratio-
nem, Baptis-
mus matris
ipsum in vte-
ro gestantis.

Baptismum paruulorum more pijsimo atq; mater-
no vniuersa frequentat Ecclesia. *Tom. 7. de peccat. mer.
& remiss. lib. 3. c. 1.*

VIII. Paruulos, baptizatis parentibus ortos, nihilominus
Baptismo ad salutem indigere.

Reatus peccati originalis in regeneratorum prole
carnali tā diu manebit, donec & illic lauacro re-
generationis abluatur. Regeneratus quippē non rege-
nerat filios carnis, sed generat, ac per hoc in eos non
quod regeneratus, sed quod generatus est, traicit. Sic
igitur siue reus infidelis, siue absolutus fidelis, non re-
generat absolutos vterque, sed reos, quomodo non so-
lūm oleastri, sed etiam oleæ semina, non oleas gene-
rant, sed oleastros. *Tom. 7. de peccat. orig. cap. 40. Vide de
nuptijs & concupiscentia, lib. 2. c. 32.*

Regeneratus
nō regenerat
filios, sed ge-
nerat reos,
baptismate
regenerādos.

Confessionis Augustiniana Lib. II I.

Frustra nonnulli argumentantur, ut dicant: Si peccator genuit peccatorem, ut paruulo eius reatus originalis peccati in Baptismi acceptione solvatur, etiam iustus iustum gignere debuit: quasi ex hoc quisque carnaliter gignat quod iustus est, & non ex hoc potius quod in membris eius concupiscentialiter mouetur, & ad usum propagandi lex peccati mentis lege conuertitur. Ex hoc ergo gignit, quod adhuc vetustum trahit inter filios seculi, non ex hoc quod in nouitate non promouit inter filios Dei. *Filij enim seculi huius generant & generantur.* Inde & quod nascitur tale est, quia & quod nascitur de carne caro est. Iusti autem non sunt nisi filij Dei. In quantum autem sunt filij Dei, carne non gignunt, quia ex Spiritu ipsi, non carne nati sunt. Sed ex hoc carne gignunt, quicunq; eorum gignunt, ex quo nondum in nouitatem perfectam totius vetustatis reliquias commutarunt. Vnde quisquis filius de hac parte nascitur vetusta & infirma, necesse est, ut etiam ipse vetustus sit, & infirmus: idcirco oportet etiam ut ipse in aliam generationem per remissionem peccati, Spiritu renouetur: Quod si in eo non fit, nihil ei proderit pater iustus: Spiritu enim iustus est, quo eum non genuit: si autem fit, nihil etiam ei oberit pater iniustus. Iste enim gratia spiritali in spem nouitatis aeternae transitum fecit: ille autem mente carnali totus in vetustate permanet. *Tom. 7. de peccat. mer. & remiss. lib. 2. c. 9.*

Si de peccatore peccatores nati sunt, quare non de baptizato iam fideli, cui remissa sunt omnia peccata, iusti nascuntur? Citò respondete. Ideo de baptizato non iustus nascitur, quia non eum generat unde regeneratus est, sed unde generatus est. De Christo dictum est, *Mortificatus carne, uiuificatus spiritu*: sic de homine dici potest. Tabefactus carne, iustificatus Spiritu. Quod nascetur de carne caro est. Quæris ut de iusto iustus nascatur, cum videas iustum esse nisi regeneratum omnino non posse. Nec attendis Domini sententiam, quam tu ipse in ore habebas. *Si quis non renatus fuerit ex aqua & Spiritu.* Puto quia non hoc factum est in concubitu. Miraris quare peccator nascatur de semine iusti, non te delectat mirari quare oleaster na-

Rom. 7.

Luc. 20.

Paruulus qui ex carne nascitur, oportet ut per remissionem peccati in Spiritu regeneretur.

De baptizato non iustus nascitur, quia non eum baptizatus generat unde regeneratus est, sed unde generatus.

1. Pet. 3.

Ioan. 3.

Sicut de semine oliuæ

scatur de semine oliuæ? Accipe aliam similitudinem. oleaster nas-
Iustum baptizatum, pone granum purgatum. Non at- citur: ita de
tendis quia de grano purgato frumentum cum palea semine iusti
nascitur, sine qua seminatur? Deinde cū sit in pro- peccator.

pagine natorum generatio carnalis, in propagine re-
natorum spiritalis generatio, vis ut de baptizato ba-
ptizatus nascatur, cū ideas de circunciso non nasci
circuncisum? Carnalis est certè ista generatio, & car-
nalis est circuncisio, & tamen de circunciso non nasci-
tur circuncisus: sic ergo de baptizato non potest nasci
baptizatus, quia nemo renatus antequam natus. To. 10.

de verbis Apost. Serm. 14. ultra medium.

Quod autem suprā respondimus aduersus eos qui
dicunt, si peccator genuit peccatorem, iustus quoque
iustum gignere debuit: hoc etiam his respondemus,
qui dicunt de homine baptizato natum, iam velut ba-
ptizatum haberi debuisse. Cur enim non, inquiunt, in
lumbis patris sui potuit baptizari, si secundū episto-
lam quæ ad Hebræos scripta est: *in lumbis Abrahæ
Leui potuit decimari? Hoc qui dicunt attendant, non
propterea Leui postea nō fuisse decimatum, quia iam
fuerat decimatus in lumbis Abrahæ, sed quia sic ordi-
natus est honore sacerdotij ut acciperet decimas, non
præberet &c Et paulò post. Qui hoc dicit, ne diu dispu-
tem, circuncisionem respiciat, quæ semel fiebat & ta-
men in singulis sigillatim fiebat. Sicut ergo tempore
illius Sacramenti de circunciso qui nasceretur, circū-
cidendus fuit: sic nunc de baptizato qui natus fuerit,
baptizandus est. To. 7. de peccat. mer. & remiss. lib. 2. ca. 15.

Quàm non sit contrarium hoc quod ait (Apostolus)
cū de alia re ageret: Alioquin filij vestri immundi
essent, nunc autem sancti sunt, paululū attende. Non
huiusmodi est sanctificatio. Nam & catechumenos
secundum quendam modum suum per signum Chri-
sti, & orationem manus impositionis puto sanctifi-
cari: & quod accipiunt, quanuis non sit corpus Chri-
sti, sanctum est tamen & sanctius, quàm cibi quibus
alimur, quoniam Sacramentum est: verū & ipsos
cibos quibus ad necessitatem sustentandæ huius vitæ

Ut de circun-
ciso nō nasci-
tur circunci-
sus: sic nec de
baptizato ba-
ptizatus.

Nemo rene-
tus, antequā
natus.

* Heb. 7.

Locus Pauli.

1. Cor. 7. ex-
plicatur: A-
lioquin filij
vestri immū-
di essent, nūc
autem sancti
sunt.

Multiplex is-
Scripturis
sanctificatio
inuenitur.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

***1. Tim. 4.** alimur lactificari idem Apostolus dicit: *per verbum Dei & orationem qua oramus utique nostra corpuscula refecturi. Sicut autem ista ciborum sanctificatio non efficit, ut quod in os intrauerit, non in ventrem vadat, & in secessum emittatur per corruptionem, qua omnia terrena soluuntur: unde ad aliam escam, quæ non corrumpitur, nos Dominus exhortatur: ita sanctificatio catechumeni si non fuerit baptizatus, non ei valet ad intrandum regnum cælorum aut ad peccatorum remissionem. Ac per hoc & illa sanctificatio cuiuscunque modi sit, quam in filiis fidelium esse dixit Apostolus, ad istam de Baptismo & de peccati origine vel remissione questionem omnino non pertinet. Nam & coniuges infideles in coniugibus fidelibus sanctificari dicit, eo ipso loco *ita loquens: Sanctificatur enim vir infidelis in vxore, & sanctificatur mulier infidelis in fratre: Alioquin filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt. Non opinor quisquam tam infideliter intelligit, quodlibet in his verbis intelligat, ut ob hoc existimet etiam maritum non Christianum, quia Christiana fuerit vxor eius, neque iam baptizari oportere, & ad peccatorum remissionem peruenisse, & in regnum cælorum esse intraturum, quia sanctificatus dictus est in vxore. *Ibidem, c. 26.*

***Rom. 5.** Quisquis verò adhuc mouetur, quare baptizentur, qui iam de baptizatis nascuntur, hoc breuiter accipiat: Sicut generatio carnis peccati per vnum Adam *in condemnationem trahit omnes qui eo modo generantur, sic generatio Spiritus gratiæ per vnum Iesum Christum ad iustificationem vitæ æternæ ducit omnes, qui eo modo *prædestinati regenerantur. Sacramentum autem Baptismi profectò Sacramentum regenerationis est. Quocirca sicut homo qui non vixerit, mori non potest: & qui mortuus non fuerit, resurgere non potest: ita qui natus non fuerit, renasci non potest. Ex quo cõficitur neminem in suo parente renasci potuisse non natum. Oportet autem ut, si natus fuerit, renascatur, quia nisi quis natus fuerit *denuò non potest videre regnum Dei. *Et paulò post* Neque illud fallat quod si nec parenti post cõuersionem obstant propria peccata,

quæ-

*Nemo in suo
parente rena
sci potuit
non natus.*

**Ioan. 3.*

quanto magis, inquit, filijs eius obesse non possunt. Sed qui hoc sentiunt, non attendunt, quia sicut parenti per hoc quod spiritu natus est, propria peccata non obsunt: ita qui de illo natus est, nisi eo modo nascatur, quæ à parente tracta sunt, oberunt. *Ibidem, cap 27.*

Ex isto & cū isto hominis malo, (*loquitur de peccato originali*) nascitur homo, quod malum per seipsum tam magnum est, & ad hominis damnationem atque à regno Dei separationem tantum habet obligationis, ut etiam si de parentibus trahatur regeneratis, non nisi quemadmodum in illis sola regeneratione solvatur, atq; isto vnico remedio præpositus mortis à prole pellatur, quo à parentibus est pulsus. *Tom. 7. contra Iulian. Petil lib 6. cap. 7 Lege & caput 4. eiusdē libri. Item. de pecc. mer. & remiss lib. 3. cap. 9 & 13.*

Peccatū originale, etiā si de regeneratis parētibus trahitur, sola regeneratione soluitur.

IX. Paruulos nondum actu proprio credentes, in sola fide Ecclesiæ rectissime baptizari.

Plè recteque creditur prodesse paruulo eorū fidem à quibus consecrandus offertur. Et hoc Ecclesiæ commendat saluberrima auctoritas, ut ex eo quisque sentiat, quid sibi prosit fides sua, quando in aliorum quoque beneficium, qui propriam nōdum habent, potest aliena commodari. Quid enim filio viduæ* profuit fides sua, quam utique mortuus non habebat, cui tamen profuit matris, ut resurgeret? Quanto ergo potius fides aliena potest cōsulere paruulo cui sua perfidia non potest imputari? *To. 1. de libero arbit. lib. 3. ca. 23.* Offeruntur quippè paruuli ad percipiendam spiritalem gratiam, non tam ab eis, quorum gestantur manibus, quanuis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt, quàm ab vniuersa societate sanctorum atque fidelium. Ab omnibus namque offerri rectè intelliguntur quibus placet quòd offeruntur, & quorum sancta atque indiuidua caritate ad communicationem sancti Spiritus adiuuantur. Tota hoc ergo mater Ecclesia, quæ in sanctis est, facit, quia tota omnes, tota singulos propter gestantium, quàm totius Ecclesiæ fidem.

Baptismum aliena fide susceptū prodesse paruulo Ecclesiæ auctoritate probat.

** Luc. 7. Fides viduæ euāgelicæ profuit filio mortuo.*

Cur potius paruulo quàm adulto, fides aliena prodesse possit.

Baptismus prodest paruulo, non tām

Communio Sanctorum quantum prosit.

parit

Confessionis Augustiniana Lib. III.

parit. Tom. 2. Epist. 23. ad Bonifacium.

Ut autem possit regenerari per officium voluntatis alienæ, cum offertur cōsecrandus, facit hoc vnus Spiritus, ex quo regeneratur oblatus. Non enim scriptum est: nisi quis renatus fuerit ex parentum voluntate, aut ex offerentium, vel ministrantium fide: sed, * *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu*. Aqua igitur exhibens forinsecus Sacramentum gratiæ, & Spiritus operans intrinsecus beneficium gratiæ, soluens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerant hominem in vno Christo, ex vno Adam generatum. Regenerans ergo Spiritus in maioribus offerētibus, & paruulo oblato renatoque communis est: ideo per hanc societatem vnus eiusdemque Spiritus, prodest offerentium voluntas paruulo oblato. *Ibidem*.

* Ioan. 3.

Aqua exhibens forinsecus Sacramentum, & Spiritus operans intrinsecus gratiæ beneficium, hominem regenerant.

* Luc. 23.

Exemplo sancti latronis probatur, parauis conferre Baptismum ad salutem, etsi per se non credant.

* Rom. 10.

Paruuli qui ex alieno actu contraxerunt peccatum aliena fide purgantur.

Sicut in latrone, * quod ex Baptismi Sacramento defuerat, compleuit omnipotentis benignitas, quia non superbia vel contemptu, sed necessitate defuerat: sic in infantibus, qui baptizati moriuntur, eadem gratia implere credenda est, quod non ex impia voluntate, sed ex ætatis indigentia, nec corde * credere ad iustitiam possunt, nec ore cōfiteri ad salutem. Ideo cum alij pro eis respondent ut impleatur erga eos celebratio Sacramenti, valet utique ad eorum consecrationem, quia ipsi respondere non possunt. *To. 7. de Bapt. cōtra Donat. li. 4. c. 24*

Paruulis ad consecrationem remissionemque originalis peccati prodest eorum fides, à quibus offeruntur: ut quascunque maculas delictorum per alios, ex quibus nati sunt, cōtraxerūt, aliorum etiā interrogatione ac responsione purgentur. *Tom. 9. de pœnitentiæ medicina. cap. 2. siue in Homilia quinquagesima.*

Quod contra hunc locum adducere solent nonnulli: Ioannem Baptistam in utero exultasse, ergo actu etiā posse paruulos credere Augustinus ita refutat. Neque cum hoc (Ioannem in utero exultasse.) ante in Euangelio narraretur, dictum, * Credidit infans in utero eius, sed exultauit. Neque ipsa dixit: Exultauit in fide infans in utero meo, sed exultauit in gaudio. Videmus autem exultationem non solum paruulorum, sed etiam pecorum, non utique de aliqua

* Luc. 1.

fide

fide vel religione vel quacūque rationali cognitione veniētem. Sed hæc planè inusitata & noua extitit, quia in vtero & ad eius aduentum, quæ hominum Saluatorē fuerat paritura. Ideò mira, ideò in magnis signis deputanda. ideò hæc exultatio, & tanquam matri Domini reddita resalutatio, tanquā solent miracula fieri, facta est diuinitus in infante, non humanitus in infante. Quanquam etiam si vsque adeo est in illo puero acceleratus vsus rationis & voluntatis, vt intra viscera materna iam posset agnosce re, credere, consentire, quod in aliis paruulis ætas expectatur vt possint, etiam hoc in miraculis habendū diuinæ potentia, nō ad humanæ trahendum est exemplar naturæ. Nam quando Deus voluit, etiam iumentum mutum* rationaliter est loquutū. Nec ideo admoniti sūt homines in deliberationib⁹ suis etiā a sinina expectare consilia. Quocirca nec quod factum est in Ioanne contemno, nec vnde regulam, quid sentiēdum sit de paruulis, figo: imò id in illo propterea mirabiliter prædico, quia in alijs non inuenio. Tom. 2. Epist. 57 ad Dardanum, quæst. 2. Vide & de Ciuitate Dei, lib. 22. cap. 24.

Exultatio Ioannis in vtero diuinitus facta, & in miraculis habenda.

*Num. 22.

Ex Ioannis mirabili infantia non sumenda regula, quid de paruulis alijs sentiendum.

X. Paruulos etsi actum credendi non habent, inter fideles tamen esse computandos.

Vbi ponis paruulos baptizatos? profectò in numero credentiū. Nam ideò & consuetudine Ecclesiæ antiqua, canonica, fundatissima, paruuli baptizati fideles vocantur. Et si de his quærimus: Iste infans Christianus est? Respondetur, Christianus: Catechumenus an fidelis? fidelis utiq; à fide: fides à credendo. Inter credētes igitur baptizatos, paruulos numerabis, nec iudicare vllō modo aliter audebis, si nō vis esse apertus hæreticus. Tom. 10 de verbis Apostoli, Serm. 14.

Cōsuetudine Ecclesiæ fundatissima, paruuli baptizati fideles vocantur.

Paruulum etsi nōdum fides illa, quæ in credentium voluntate consistit, iam tamen ipsius fidei Sacramentum fidelem facit. Nam sicut credere respondetur, ita etiam fidelis vocatur, non rem ipsa mente annuendo, sed ipsius rei Sacramentum percipiendo. Cū autem homo sapere coeperit, non illud Sacramētum reperit, sed

Paruulum fidei Sacramētum fidelem facit.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Paruulus ante rationis usum ex hac vita migras per Sacramentum saluatur.
**Rom. 5.* sed intelligit, eiusque veritati consona etiam voluntate comparabitur. Hoc quandiu non potest, valebit Sacramentum ad eius tutelam aduersus contrarias potestates: & tantum valebit, ut si ante rationis usum ex hac vita emigraverit, per ipsum Sacramentum commendante Ecclesiae charitate, ab illa condemnatione, quae per unum hominem intrauit in mundum, Christiano adiutorio liberetur. Hoc qui non credit, & fieri non posse arbitrat, profecto infidelis est. *Tom. 2. Epist. 23. ad Bonifacium, circa finem.*

**Ioan. 3.* Qui credit in filium habet vitam aeternam, qui autem incredulus est filio, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum. In quo igitur horum genere ponemus infantes? in eo qui credunt in filium, an in eorum, qui sunt increduli filio? In neutro ait aliquis, quia cum adhuc credere non possunt, nec increduli deputandi sunt. Non hoc iudicat ecclesiastica regula, quae baptizatos infantes fidelium numero adiungit. *Tom. 7. de pecc. mer. & remiss. lib. 1. cap. 20.*

Credere infantibus, est baptizari.
 Quis nelciat, credere infantibus esse baptizari, non credere autem non baptizari? *Interpretatur illud Marc. 16. Qui non crediderit condemnabitur. Ibidem. cap. 27.*

Vbi ergo paruulos ponimus baptizatos, nisi inter fideles? sicut vniuersae ubique Ecclesiae clamat auctoritas: ergo inter eos qui crediderunt: hoc enim eis acquiritur per virtutem Sacramenti, & offerentium responsum: ac per hoc eos qui baptizati non sunt, inter eos qui non crediderunt. *Ibidem, cap. 33.*

Paruuli parentum peccato polluti, parentum fide purgantur.
 Ecce iam fateris infantibus non credentibus baptizatis, aliquid prodesse Christum. Sed si credentibus dicis, bene dicis, mecum dicis, credunt & infantes. Vnde credunt? Quomodo credunt? Fide parentum. Si fide parentum purgantur, peccato parentum polluti sunt. Corpus mortis in primis parentibus regenerauit eos peccatores, Spiritus vitae in posterioribus parentibus regenerauit eos fideles. Tu das fidem non respondentem, & ego peccatum nihil agentem. *Tom. 10. de verbis Apostoli, Serm. 14. circa finem.*

CAPVT QVARTVM,
DE CAERIMONIIS ET
ijs rebus, quæ circa baptis-
mum geruntur.

1. Ante Baptismum precedere Catechismum debere,
nisi aliquid sit impedimenti.

Spado, inquiunt (qui solam fidem in baptizando requi-
runt) ille quem Philippus baptizauit, nihil plus
dixit, quam credo filium Dei esse Iesum Chri-
stum, & in hac professione continuò baptizatus est. ** Act. 8. Nō satis est*
Num ergo placet vt hoc solum homines responde-
ant, & continuò baptizentur: nihil de Spiritu sancto, *fidē Christi profiteri.*
nihil de sancta Ecclesia, nihil de remissione peccato-
rum, nihil de resurrectione mortuorum: postremò de
ipso Iesu Christo nihil nisi quia filius Dei est, non de ** Act. 8. Accedenti-*
incarnatione eius ex virgine, de passione, de morte *bus ad Ba-*
crucis, de sepultura, de tertij diei resurrectione, de as-
censione, de sede ad dexterā Patris aliquid dicendū est *pismum cer-*
catechizanti, ac profitendum credenti? Si enim Spado *ta quædā ca-*
cūm respondisset: ** Credo Filium Dei esse Iesum*
Christum, hoc ei sufficere visum est, vt continuò ba-
ptizatus abscederet: cur non id sequimur atque auge-
rimus cætera, quæ necesse habemus, etiam cū ad ba-
ptizandum temporis vrget angustia, exprimere, interro-
gando, vt baptizandus ad cuncta respondeat, etiam-
si ea memoriæ mandare non valuit? Si autem Scriptu-
ra tacuit, atque intelligenda admisit cætera, quæ cum
illo Spadone baptizando Philippus egit, atque in
eo quod ait, Baptizauit eum Philippus, intelligi voluit
impleta omnia, quæ licet taceantur in Scripturis gra-
tia breuitatis, tamen serie traditionis scimus im-
plenda. Pari modo etiam in eo quod scriptum est
Euangelizasse Philippum Spadoni Dominum, nullo
modo dubitandum est, & illa in catechismo dicta es-
se, quæ ad vitam moresque pertinent eius, qui credit
in Dominum I E S V M, Hoc est enim Euangelizare
Chri-

*Euangelizās
Christum nō*

Confessionis Augustiniana Lib. I II.

*tantum quæ
sunt credenda
sed etiā quæ
observanda,
docere debet*

Christum, non tantum dicere quæ sunt credenda de Christo, sed etiam quæ observanda ei qui accedit ad compagem corporis Christi: imò verò cuncta dicere, quæ sunt credenda de Christo, non solum cuius sit filius, unde secundum diuinitatem, unde secundum carnem genitus, quæ perpeffus, & quare, quæ sit virtus resurrectionis eius, quod donum Spiritus promiserit, dederitq; fidelibus: sed etiam qualia membra, quibus sit caput, quærat, instituat, diligat, liberet, atque ad æternam vitam honoremque perducatur. Hæc cum dicuntur, aliquando breuius atque strictius, aliquando latius & vberius Christus Euangelizatur: & tamen non solum quod ad fidem, verum etiam quod ad mores fidelium pertinet, non prætermittitur. *To. 4. de fide & operib. c. 9.*

*Baptizandis
traditur Sym-
bolum fidei
discendum.*

* *Exod. 14.*

* *Exod. 12.*

* *Act. 2.*

Ante Baptis-

mus requiri

pœnitentiā in

adultis, &

cognitionem

aliquorum

capitū doctri-

nae fidei, scri-

pturae testi-

monio proba-

tur.

* *Heb. 6.*

At enim populus Israel primum per mare rubrum ductus est, quo significatur Baptismus, & postea legem accepit, ubi disceret quemadmodum viueret. Cur ergo baptizandis vel Symbolum tradimus, reddendumque reposcimus? nihil enim tale factum est erga illos, quos per mare rubrum* Deus ab Aegyptijs liberauit. Si autem recte intelligunt hoc significari præcedentibus mysterijs de sanguine*ouis postibus illito, & de azymis synceritatis & veritatis: cur non etiā illud consequenter intelligunt, ipsam ab Aegyptijs separationem significare discessionem à peccatis, quam baptizandi profitentur? Ad hoc enim pertinet, quod à Petro dictum est: *Agite pœnitentiam, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini nostri Iesu Christi: tanquam diceret. Recedite ab Aegypto, & per mare rubrum transite. Unde & Epistola quæ ad Hebræos inscribitur, cum eorum qui baptizantur commemorarentur initia, posita est ibi pœnitentiā à mortuis operibus. Sic enim dicit: *Ideoque remittentes initia, Christi verbum, in consummationem respiciamus: non iterum iacentes fundamentum pœnitentiæ à mortuis operibus, & fidei in Deum, lauacri, doctriæ, impositionis manuum, resurrectionis etiam mortuorum, & iudicii æterni. Hæc igitur omnia pertinere ad initia neophytorum, satis aperteque scriptura testatur. *Ibidem, cap. 11.*

II. Forma brevis adultos catechizandi.

Verè frater illa magna & vera beatitudo est, quæ in futuro seculo factis promittitur. Omnia verò visibilia transeunt, & omnis huius seculi pompa & delitiæ & curiositas interibunt, & secum ad interitum trahunt amatores suos. A quo interitu, hoc est, poenitentis sempiternis Deus misericors volens homines liberare, si sibi ipsi non sint inimici, & non resistent misericordie creatoris sui, misit unigenitum filium suum: hoc est, verbum suum æquale sibi, per quod condidit omnia, & manens quidem in diuinitate sua, & non recedens à Patre, nec in aliquo mutatus, assumendo tamen hominem, & in carne mortali hominibus apparendo venit ad homines: ut quemadmodum per unum hominem, qui primus factus est, id est, Adam, mors intrauit in genus humanum, quia cōsensit mulieri suæ seductæ à Diabolo, ut præceptum Dei transgredierentur: sic per unum hominem, qui etiam Deus est, Dei filius, IESUS VM Christum, deletis omnibus peccatis præteritis, credentes in eum, omnes in æternam vitam ingrederentur. Omnia enim quæ nunc vides in Ecclesia Dei, & sub Christi nomine per totum orbem terrarum geri, ante secula iam prædicta sunt, & sicut ea legimus, ita & videmus, & inde ædificamur in fidem. Factum est aliquando diluvium per totam terram, ut peccatores deleantur, & tamen illi qui euaserunt in arca, sacramentum futuræ Ecclesiæ demonstrabant, quæ nunc in fluctibus seculi natat, & per lignum crucis Christi à submersione liberatur. Prædictum est Abrahamæ fidei seruo Dei uni homini, quod de illo esset populus nasciturus, qui coleret unum Deum inter cæteras gentes quæ idola colebant. Et omnia quæ illi populo vêtura prædicta sunt, sic euenerunt ut prædicta sunt. Prophetatus est in illo populo etiam Christus rex omnium sanctorum & Deus venturus ex femine ipsius Abraham secundum carnem quam assumpsit, ut omnes etiam filij essent Abraham, qui fidem eius imitarentur, & sic est factum. Natus est Christus de Maria virgine, quæ ex illius genere fuit. Prædictum est per Prophetas, quod in cruce passurus esset ab eodem populo

*Rom. 5.

Quæ in Ecclesia Dei videntur & geruntur ante secula prædicta sunt.

*Gen. 7.

Arca Noe figura Ecclesiæ.

*Gen. 15. 17. & 22.

*Luc. 2.

*Sap. 2.

Ierem. 13.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

*Psal. 3. &

15.

*Psal. 68.

Ephes. 4.

*Ioel. 2.

Act. 2.

Ecclesia Christi

per vni-

uersū orbē,

sanctorum

martyris dis-

seminata.

Miraculis

Christi et ser-

monum eius, do-

ctrina fidei

confirmata.

*1. Cor. 11.

2, Tit. 4.

2. Tim. 4.

2. Pet. 2.

Extra Eccle-
siam sunt pa-
gani, iudei
& heretici.

pulo Iudæorum, de cuius genere secundum carnem venebat, & sic est factum. Prædictum est* quod resurrecturus esset, resurrexit: & secundum ipsa* prædicta. Prophetarum ascendit in cælum, & discipulis suis* Spiritum sanctum misit. Prædictum est non solum à prophetis, sed etiā ab ipso Domino Iesu Christo, quod Ecclesia eius per vniuersum orbem terrarum esset futura, per sanctorum martyria passionisque disseminata: & tunc prædictum est, quando adhuc nomen eius & latebat gentes, & ubi notum erat irridebatur: & tamen in virtutibus miraculorum eius siue quæ per se ipse, siue quæ per seruos suos fecit, dum annunciantur hæc & creduntur, iam videmus quod prædictum est, esse cōpletum, regesque ipsos terræ, qui antè persequebantur Christianos, iam Christi nomini subiugatos. Prædictum* est etiā, quod schismata & hæreses ex eius Ecclesia essent exituræ, & sub eius nomine per loca ubi possent, suam non Christi gloriam quæsituræ, & ista completa sunt. Nunquid ergo illa quæ restant non sunt ventura? Manifestum est, quia sicut illa prædicta venerunt, sic etiam illa ventura sunt: quæcunque tribulationes iustorum adhuc restāt: & iudicii dies qui separabit omnes impios à iustis in resurrectione mortuorum, & non solum eos qui sunt extra Ecclesiam, sed etiā ipsius Ecclesiæ paleas, quas oportet usque ad nouissimam ventilationem patientissimè sufferat, ad ignem debitum segregabit. Qui autem irrident resurrectionē, putantes quod caro ista quia putrescit, resurgere non potest, ad poenas in ea resurrecturi sunt: & ostendet eis Deus, quia qui potuit hæc corpora facere antequam essent, potest ea in momento restituere sicut erant. Omnes autē fideles regnaturi cum Christo, ita resurgent in eodē corpore, ut etiam cōmutari mereatur ad incorruptionē angelicam: ut fiant æquales angelis Dei, sicut Dominus ipse promisit, & laudet eū sine aliquo defectu, & sine aliquo fastidio, sēper viuētes in illo & de illo, cū tali gaudio & beatitudine, qualis nec dici nec cogitari ab homine potest. Tu itaque credēs ista caue tērationes, quia diabolus querit qui secū pereāt: ut non solum per eos qui extra Ecclesia sunt, siue pagani, siue iudei, siue heretici, nō te hostis ille educat: sed etiā

quos in ipsa Ecclesia Catholica videtis malè viuētes, au-
 immoderatos voluptatib⁹ vētris & gutturis aut, impu-
 dicos, aut vanis curiositatibus vel illicitis dedicatos, siue
 spectaculorū, siue remediōrū sacrilegorū, aut diuina-
 tionū diabolicarū, siue in pōpa & typho auaritię atque
 superbix, siue in aliqua vita quā lex dānat, & punit, nō
 eos imiteris: sed potius cōiūgaris bonis quos inuētur⁹
 es facilè, si & tu talis fueris: vt simul colatis & diligatis
 Dominū gratis, quia totum prāmīū nostrū ipse erit, vt
 in illa æterna vita bonitate eius & pulchritudine per-
 fruamur. Sed amandus est, non sicut aliquid quod vide-
 tur oculis, sed sicut amatur sapientia & veritas, & san-
 ctitas, & iustitia, & charitas, & si quid aliud tale dici-
 tur, non quemadmodū sunt ista in hominibus, sed quē-
 admodū sunt in ipso fonte incorruptibilis & incōmu-
 tabilis sapiētix. Quoscunque ergo videtis hęc amare,
 illis coniungere, vt per Christum, qui homo factus est,
 vt esset mediator Dei & hominum, reconcilieris Deo.
 Homines autem peruerfos, etiam si intrēt parietes ec-
 clesię, non eos arbitreris intraturos in regnum cælo-
 rum, quia suo tempore separabuntur, si se in melius
 nō commutauerint. Homines ergo bonos imitare, ma-
 los tolera, omnes ama, quoniam nescis quid cras futu-
 rus sit, qui hodie malus est. Nec eorū ames iniustitiā,
 sed ipsos ideò amā, vt apprehendant iustitiam, quia nō
 solū dilectio Dei nobis pręcepta est, sed etiam dile-
 ctio proximi, in quib⁹ duobus pręceptis* tota lex pē-
 det & propheta. Quam non implet, nisi qui Dominum
 acceperit Spiritum sãctum, Patri & Filio vtique æqua-
 lem: quia ipsa trinitas Deus est, in quo Deo spes omnis
 ponenda est. In homine non est ponenda, qualiscun-
 que ille fuerit. Aliud est enim ille à quo iustificamur,
 aliud illi cum quibus iustificamur. Non autē solū per
 cupiditates diabolus tentat, sed etiam per terrores in-
 sultationum & dolorum & ipsius mortis. Quicquid
 autem homo passus fuerit pro nomine Christi, & pro
 spe vitę eterne, & permanēs tolerauerit, maior ei mer-
 ces dabitur: quia si cesserit diabolo, cum illo dānabi-
 tur: sed opera misericordię cum pia humilitate impe-
 trant à Domino, vt non permittat seruos suos tentari

In Ecclesia
 Catholica
 sunt etiā pa-
 leæ & qui
 malè viuāt.

Quomodo sit
 amandus
 Deus.

Dilectio Dei
 & proximi
 nobis pręce-
 pta.
 *Matt. 22.

Pati potest
 homo Chri-
 stian. pro spe
 vitę eterne
 Opera mise-
 ricordię cum
 pia humilita-
 te impetrant

Confessionis Augustiniana Lib. III.

aliquid à
Deo.
*1. Cor. 10.

*plurquam possint sustinere. Tom 4. de catechizandis
rudib. cap. 26.

III. Aquam Baptismi signo crucis consecrari solitam.

Cruce Chri
sti aqua si-
gnatur.
crucis myste-
rio fons cōse-
cratur.

PER mare transitus, Baptismus est. Sed quia Baptis-
mus, id est, salutis aqua, non est salutis, nisi Chri-
sti nomine consecrata, qui pro nobis sanguinem fudit,
cruce ipsius aqua signatur. Tom. 10. lib. quinquaginta ho-
miliarum, homil. 27. cap. 1.

Crucis mysterio rudes catechizantur, eodem myste-
rio fons regenerationis consecratur. Tom 10. de Sanctis,
serm. 19.

Signo crucis consentatur vnda baptismatis, ut ea di-
luatur reatus, tanquam in chirographo scriptus, in noti-
tia spiritualium potestatum, per quas poena exigatur pec-
catorum. Tom 7. contra Iulian. Pelag. lib. 6 cap. 8.

Quid significat quod Noe per aquam & lignum libe-
ratur? aqua significat Baptismum, & lignum crucem. Si-
cut Noe per aquam & lignum liberabatur ita & Ecclesia
baptismo & passionis Christi signaculo liberatur. To.
4 65. questionum, q. 51.

IIII. Exorcismum & exsufflationem baptizan- dis ex consensu Ecclesiae & Aposto- licae traditione adhiberi.

De consecra.
4. 4. cap.
Sive paruuli

*Ioan. 12.

*Matt. 12.

*Psal. 67.

Paruuli qua-
re exsufflen-
tur ante Ba-
ptismum.

*Ioan. 12.

ILLud etiā quod circa baptizandos in vniuerso mū-
do sancta Ecclesia vniiformiter agit, non ocioso cō-
templamur intuitu. Cū siue paruuli, siue iuuenes ad
regenerationis veniunt Sacramentum, non prius fon-
tem vitæ adeant, quàm exorcismis & exsufflationibus
clericorum, spiritus ab eis immundus abigatur: ut tūc
verè appareat, quādo Princeps *mundi huius mittatur
foras, & quo modo prius alligetur *fortis, & deinceps
vasa eius diripiantur, in possessionem translata victo-
ris, qui captiuam *ducit captiuitatem, & dat dona ho-
minibus. Tom 3. de Ecclesiast dogmat. cap 31.

Paruuli propterea catechizantur & exsufflantur ac
baptizantur, ut princeps *mundi huius foras mittatur.
Aut si non in illis Diabolus exsufflatur, cuius opere, id
est,

est, vitio peccati, per Adam tenentur obnoxij, dicitur cum imaginibus Dei fit iniuria. Verum opinor quod eis Baptismo vestro baptizantur minimè exsuffletis, ne non imagini Dei, sed diaboli faciatis iniuriam. Aut si exsuffletis, nullum, ut putatis, crimen habentibus, què in eis urgeatis dicite. Exsufflatur ergo & increpatur in eis in Catholica Ecclesia opus Diaboli, non quod ipsi sunt, sed quod in ipsis est. *Tom. 7. hypog. lib. 5. circa finem.*

Excepto enim, quod in peccatorum remissionem non fallaci sed fideli mysterio baptizatur, etià prius exorcizatur in eis & exsufflatur potestas contraria, cui etià verbis eorum, à quibus portatur sese renūciare respondent. Quibus omnibus rerum occultarum sacratis & euidentibus signis, à captiuatore pessimo ad optimum redemptorem transire monstrantur, qui pro nobis in firmitate suscepta, alligauit* fortem, ut vasa eius eriperet, quia infirmum Dei, non solum est hominibus, verum & angelis fortius. *To. 7. de gratia Christi & peccato orig. cap. 40.*

Exorcismi et
exsufflationes rerum occultarum sacrata signa.
Matth. 11.

Acculat Ecclesiam toto orbe diffusam, in qua ubique omnes baptizandi infatuli non ob aliud exsufflantur, nisi ut ab eis princeps* mundi mittatur foras, à quo necesse est vasa iræ possideantur, cum ex Adam nascuntur, si in Christo non renascantur, & in eius regnum per gratiam facta vasa* misericordiæ transferantur. Contra istam fundatissimam veniens veritatem ne vniuersam Christi Ecclesiam oppugnare videatur, quasi me vnū alloquitur. *To. 7. de nuptijs & concupisc. lib. 2. cap. 17. & 18.*

*Ioan. 12.
Exsufflatur paruuli, ut ab eis princeps huius mundi mittatur foras.
*Rom. 9.

Hos iste (Patres quos August. pro testimonio citarat) audeat (Iulianus) dicere Manichæos, & antiquissimam Ecclesiæ traditionem isto nefario crimine aspergat, qua exorcizatur, & ut dixi, exsufflatur paruuli, ut in regnū Christi à potestate tenebrarum, hoc est, diaboli & angelorū eius eruti transferantur. Nos autem paratiores sumus cum istis viris & cum Ecclesia Christi in huius fidei antiquitate firmata, quælibet maledicta & contumelias perpeti, quàm Pelagiani cuiuslibet eloquij prædicatione laudari. *Ibidem cap. 29.*

Exorcismi et exsufflationis antiquissima Ecclesiæ traditio, cuius contemptores etiam Augustini etate damnati.

Circunstipantur enim & diuinarum auctoritate le-

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Exorcizari
infantes ba-
ptizandos,
antiquus &
firmius re-
us Ecclesie
ritus.

Contradicē-
tes exorciz-
mus & ex-
sufflationi-
bus, quæ ba-
ptizandis ad-
hibentur, sū-
t à toto orbe
exuss. andi
* 10an. 12.

tionum, & antiquitus tradito & retento firmo Eccle-
siæ ritu in baptismo paruulorum, ubi apertissime de-
monstrantur infantes, & cum exorcizantur, & cum ei
per eos à quibus gestatur renunciare respondent, à di-
aboli dominatione liberari. Tom. 2. epist. 05. ad Sixtū.

In veritate, non in falsitate potestas diabolica exor-
cizatur in paruulis, ei que renunciant, quia per sua non
possunt per corda & ora gestatium; ut eruti à potesta-
te tenebrarum in regnum sui domini transferantur. To.
7. de nup & concupis lib. 1. cap. 20.

Verum est quod antiquitus veraci fide Catholica
prædicatur & creditur per Ecclesiam totam, quæ filios
fidelium nec exorcizaret, nec exsufflaret, si non eos de
potestate tenebrarum, & à principe mortis erueret,
quod in libro meo, cui velut respōdes, à me positū est:
sed id tu commemorare timuisti, tanquā ipse ab toto or-
be exsufflatus es; si huic exsufflationi, qua princeps
mūdi & à paruulis eijcitur foras, contradicere voluis-
ses. Tom. 7. contra Iulian. Pelag. lib. 6. cap. 2.

V. In Baptismo visibili unguento seu Chrismate fideles inungi moris esse.

Si Christia-
ni omnes pro-
pterea sunt
Sacerdotes,
ut noui di-
cūt Euāgeli-
ci, Christiano-
rum nomen
unde.

EX quo tēpore (aduentus Christi) credentes illi & Ba-
ptismatis illius sanctificatione purgati, non aliquā-
ti, sicut sub lege prius fuerant, sed omnes in Prophetis
& Sacerdotibus unguntur & regibus. Cuius vnctionis
quales esse debeamus admonemur exemplo, ut in qu-
bus tam sancta est vnctio sit non minus sancta conuer-
satio. Ex Sacramento enim vnctionis huius & Christi,
& Christianorum omnium, id est, in Christo credētū
vocabulum descendit & nomen. Tom. 9. de vīta Christi-
ana. cap. 1. Lege in eundem ferē sensum, Tom 3. sent 342. 1

Interroga hominem, Christianus es? Respondet ti-
bi, Non sum. Si Paganus es aut Iudaus? Si autem dixe-
rit, non sum, adhuc quæris ab eo: Catechumenus, an fi-
delis? Si responderit tibi, Catechumenus: inunctus est,
nondum lotus. Sed unde inunctus quære, & respōdet.
Quare ab illo, in quem credat, eo ipso quo catechume-
nus est, dicit in Christum. Ecce modò loquor & fide-
libus & catechumenis. Quod dixi de spūto & luto, quia
verbum

Inunctio an-
te Baptismi
lotionem.

verbum caro factum est, * & hoc catechumeni audiunt, * Ioan. 1.
sed non eis sufficit, ad quod inuncti sunt, festinant ad la-
uacrum si lumen inquirunt. Tom. 9. in Euang. Ioan.

Tract. 44.

Ad omnes Christianos pertinet vnctio: prioribus
autem veteris Testamenti temporibus ad duas solas
personas pertinebat. Tom 8. in Psal. 26. prafat. enar. 2. Ad omnes
Christianos
vnctio perti-
net.

Omnes qui ad salutare Baptismum consequendum
Ecclesie offeruntur, & Chrisma & oleum benedictio-
nis accipiunt, ut iam non vasa vacua, sed Deo plena &
templum Dei esse mereantur. Tom. 10. de temp. serm. 206. Chrisma &
oleum bene-
dictionis.

Benedicimus fontem Baptisimatis oleo vnctionis.
Huic accedit quod ter oleo inungimus quos baptiza-
mus, verbis abrenunciare Satanae & angelis eius, in-
formamus. Vnde & haec, & alia in hunc modum, non
pauca, nisi tacita ac mystica traditione à patribus Ec-
clesiastico more, ac reuerentiori diligentia sunt in my-
sterijs obseruata magis silentio, quam publicata scri-
pto. citatur in decretis dist. 11. can. Ecclesiasticarum, Augu-
stini nomine ex dictis Basilij.

Sacerdotium Iudaeorum nemo ferè fidelium dubi-
tat figuram fuisse futuri sacerdotij regalis, quod est in
Ecclesia, quo consecrantur omnes pertinentes ad cor-
pus Christi, summi & veri principis sacerdotum. Nam
nunc & omnes vnguntur, quod olim regibus tantum
& sacerdotibus fiebat. Et quod ait Petrus ad Christia-
num populum scribens, * Regale sacerdotium: utrunq;
nomen illi populo conuenire declaratur. To. 4. quest.
Euang. lib. 2. cap. 40. * 1. Pet. 2.

VI. Alias etiam ceremonias fuisse in usu circa
baptizandos Augustini etate

Quid est dilectissimi quod in vobis celebratum est?
Quid est quod hac nocte circa vos actum est, quod
praeteritis noctibus actum non est, ut ex locis secretis
singuli produceremini in conspectu totius Ecclesiae,
ibique ceruice humiliata, quae male fuerat antè exal-
tata, in humilitate pedum cilicio substrato, in vobis ce-
lebraretur examen, atq; ex vobis extirparetur diabolus
superbus, dum super vos inuocatus est humilis altissimus

Confessionis Augustiniane Lib. I I I.

*Psal. 138.

Christus? Omnes itaque humiles eratis: humiliterque petebatis, orando, psallendo, atque dicendo, *Proba me Deus & scito cor meum. Probauit, examinauit corda seruorum suorum, suo timore tetigit, diabolum sua virtute fugauit, atque ab eius dominio suam familiam liberauit. *Tom. 9 de Symbolo, lib. 2. cap. 1.*

Veterū ritus
in Baptismo.

Omnia sacramenta, quæ acta sunt & aguntur in vobis per ministerium seruorum Dei, exorcismis, orationibus, canticis spiritualibus, insufflationibus, cilicio, inclinatione ceruicum, humilitate pedū, paupor ipse omni securitate appetendus: hæc omnia, vt dixi, escae sūt quæ vos reficiunt in vtero, vt renatos ex Baptismo hilares vos exhibeat mater Christo *Ibidem lib. 4 cap. 1.* Psalmum 41. *Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, olim circa Baptismum decantatum fuisse, meminit Aug Tom. 8 super eundem, circa initium.*

V I I. Baptizandos abrenunciare Satanae atque pompis eius.

Cur Satan
Christianis
magis quam
ceteris ad-
uersetur.
*Psal. 123.

Quæ profes-
sio & mili-
tia Christia-
ni in ipso ba-
ptismo in-
choetur.

Armis sacra-
mentorū pu-
gnandū ad-
uersus dia-
bolum.

*1. Pet. 2.

EX qua re nobis factus est aduersarius Diabolus, niti ex hac, quia videt liberos quos tenebat ante captiuos: quia videt sanos quos suis iaculis prostrauerat vulneratos: quia videt vestiri denuo immortalitate quos nudauerat propinando iniquitatē: quia multipula* eius communita est, & nos eruti sumus? *Adiutorium nostrum in nomine Domine*, Si adiutorium nostrū in nomine eius est, renunciemus Diabolo, pompis & angelis eius. Hoc audistis, hoc & vos professi estis, renunciare vos diabolo, pompis & angelis eius. Videte dilectissimi, quia hanc professionem vestram in curiā profertis angelicam: nomina profitentium in libro excipiuntur vitæ, non à quolibet homine, sed à superiore cœlitus potestate. Optimi iam tyrones Dei, fortes milites Christi, dum arma sacramentorū suscipitis, pugnā aduersus diabolū indicitis: dum eius operib' renūciatis, vehemētius in vos eius furias prouocatis. Sed non metuat miles Christi: induemini enim ipsū Christiū, vt per eum velociter superetis aduersarium vestrū diabolū. *Tom. 9. de Symbolo, lib. 2. cap. 1.*

Sed & Apostolus Petrus alloquens fideles, *Vos, inquit,

quit, tanquam lapides viui, edificamini in domum spiritalem. Quilibet huic edificio coniungi desiderat renunciet diabolo, pompis & angelis eius. Pompæ diaboli sunt quæq; illicita desideria, quæ turpant, non quæ exornant animã: vt sunt desideria carnis, desideria oculorum, ambitiones seculi. Ad concupiscentiam carnis pertinent illecebræ voluptatum: ad concupiscentiam oculorum nugacitas spectaculorum: ad ambitionem seculi insana superbia vbi est fumus inflatus, vt homo positus in aliqua potestate hominem se esse nō agnoscat, cū de homine iudicat. Qui ergo vult mundū vincere, tria ista vincat, quæ sunt in mūdo: & per hæc illū vincit etiã qui suadēdo per superbiã decepit mundū. Postquā autē homo renūciando diabolo excludit pessimū inuasorē, introducat optimū possessorem: credat in Deum Patrem omnipotentem &c. *Ibid lib. 3. c. 1.*

*Quæ sint pō-
pæ diaboli,
quibus renū-
ciandū est in
Baptismo.
1. Ioan. 2.*

*Non ergo sa-
tis est diabo-
lo renūciasse.*

Hæc est vox omnium, quod fecimus, faciat. (*De catechumeno loquitur.*) Quid obsecro facturus est? Renunciet diabolo, pōpis & angelis eius. Hæc est illa damnosa hæreditas, cui renunciare cōpellimur. *Et pauld post.* Vigilet vnusquisque, ne non ex toto renunciens, post professionem apud eū diabolus suos pannos recognoscat, & incipiat semper reus detineri, quē Christus voluit sua gratia liberare. Nec sibi malè blandiatur, qui post gratiam acceptam corrigi nolūt: atq; rursus ad illas pristinas suas redeunt voluntates. Expectatur enim dies iudicij, &c. præsto erit aduersarius diabolus, recitabuntur verba professionis nostræ. *Et post pauca.* Videte quid agatis filij mei, fratres mei videte quid agatis, quomodo hanc professionem vestram custodiatis. Contestamur vobis ipsum iudicem, omnesq; potestates coelestes, quæ & nos audiunt admonentes, & vos excipiunt profitentes, ne in vacuū gratiam accipiat, sed corde integro, tota virtute, perfecta fide renunciantes atque spernentes tam damnosam diaboli hæreditatem, ne pupilli, vel pauperes remaneatis. *Tom. 6. concion. contra Iud. Arr. & Pag. 6. 4.*

Bene præcipitur etiam in ministerijs vt omnia corporea (*hominis anima incorporea*) cōtemnat, vniuersoq;

Confessionis Augustiniana Lib. III.

huic mundo renunciaret, qui, ut videmus, corporeus est, quisquis se talem reddi desiderat, qualis à Deo factus est, id est, similem Deo: non enim alia salus animæ est, aut renouatio, aut reconciliatio auctori suo. *Tom. i. de quant. animæ, c. 3.*

*Susceptores
baptizatorū
quid præsta-
re debeant.*

Et ideo nō solum exemplis, sed etiam verbis eos ad omne opus bonum admonere debetis, præcipuè tamen qui filios aut filias excipere religioso amore desiderant, & antequam baptizentur, & postquam baptizati fuerint, de castitate, de humilitate, de sobrietate, vel pace eos admonere, vel docere non desinant, & agnoscant se fidei iussores esse ipsorum. Pro ipsis enim respondent quod abrenuncient diabolo, pompis & operibus eius. *Tom. 10. serm. de temp. 116. Vide & de peccat. meritis & remiss. lib. 1. c. 34.*

VIII. Trinam mersionem in Baptismo fuisse in uso Augustini tempore.

QVando in salutari lauacro tertio Christiani merguntur, tunc Aegyptij, id est, originalia peccata, vel actualia crimina, quasi in rubro mari sepeliuntur. *Tom. 10. de tempore, serm. 91.*

*Trina mersio
in Baptismo
quid signifi-
cet.
Rom. 61.*

Postquam vos credere promisistis, tertio capita vestra in sacro fonte demersimus: qui ordo baptismatis, duplici mysterij significatione celebratur. Rectè enim tertio meri estis, qui accepistis Baptismum in nomine sanctæ Trinitatis. Rectè tertio meri estis, qui accepistis Baptismum in nomine Iesu Christi, qui etiam die tertia resurrexit à mortuis. Illa enim tertio repetita demersio typum dominicæ exprimit sepulturæ, per quam Christo consepulti estis in Baptismo, & cum Christo resurrexistis in fide: ut peccatis absoluti in sanctitate virtutum Christum viuatis imitando. *Citatur de conf. dist. 4. can. 76. ex Augustino, hom. 4.*

Hoc etiam (*mysterium Trinitatis*) in Sacramento baptismatis demonstratur, dum tertia vice homo mergitur, ut nouus surgere mereatur. *Tom. 10. de tempor. serm. 201.*

CAPVT QVINTVM,
DE SACRAMENTO
confirmationis.

I. Confirmationem baptizatorum esse verum Sacra-
mentum & proprium.

Sacramentum
Chrismatis,
in genere vi-
sibiliū signo-
rum sacrosan-
ctum, sicut
Baptismus.
Externa vn-
ctio esse po-
test, sine in-
terna vñcti-
one charita-
tis.

A sacramentū Chrismatis in genere vi-
sibiliū signorū sacrosanctū est, sicut
ipse baptismus: Sed potest esse & in
hominibus pessimis, in operibus car-
nis vitā consumētibus, & regnū celo-
rum non possessoris. Et paulò post. Di-
scerne ergo visibile sanctum Sacra-
mentum, quod esse & in bonis & in malis potest: illis
ad præmium, illius ad iudicium, ab inuisibili vñctio-
ne charitatis, quæ propria bonorum est. *Tom. 7. cont.
lit. Petil. lib. 2. c. 104.*

Oleum bene-
dictum.
Deus adest
Sacramentis
& verbis
suis, per qua-
leslibet ad-
ministrētur.

Cur ergo intus tales baptizāt quos in maleuola dis-
fensione fuisse Cyprianus ipse cōmemorat? Quomo-
do aquam mundat & sanctificat homicida? Quomo-
do benedicunt oleum tenebræ? Si autem Deus adest
Sacramentis & verbis suis, per qualeslibet administrē-
tur, & Sacramenta Dei ubique recta sunt, & mali ho-
mines, quibus nihil prosunt, ubiq; peruersi sunt. *To. 7.
de Bapt. contr. Donat. lib. 5. c. 19.*

Vñctio spiritalis ipse Spiritus sanctus est, cuius Sa-
cramentum est in vñctione visibili. *Tom. 9. in epis. 10 an-
nis, Tract. 3.*

Vñctio visi-
bilis Sacra-
mentum est
vñctionis
spiritalis.

Omnes vngimur & omnes in Christo & Christi &
Christus sumus, quia quodammodo totus Christus ca-
put & corp⁹ est. Vñctio ista perficiet nos spiritualiter
in illa vita quæ nobis promittitur. Et paulò post. Vngi-
mur enim modò in Sacramento, & Sacramento ipso
præfiguratur quiddam q̄ futuri sumus. Et illud nescio
quid futurum ineffabile desiderare debemus, & in Sa-
cramēto gemere, vt in ea re gaudeamus, quæ Sacramē-
to præmonstratur. *Tom. 8. in Psal. 26. in præfat. enarr. 2.*

Nūquid modò quibus imponitur manus, vt accipiāt
Spiritum sanctum, hoc expectatur, vt linguis loqui an-
tur?

Confessionis Augustiniana Lib. III.

eur? aut quando imposuimus manum istis infantibus, attendit vnusquisq; vestrum vtrum linguis loquerentur? & cum videret eos linguis non loqui, ita peruerso corde aliquis vestrum fuit, vt diceret: Non acceperunt isti spiritum sanctum? *Etpaulo post. Si vis nosse quia accepisti Spiritum sanctum, interroga cor tuum, ne forte cum Sacramentum habes, virtutem Sacramenti non habeas. Tom. 9 in ep Ioann. tract. 6.*

II. Crucis signum in confirmationis Sacramento frontibus fidelium imprimi.

*Quare in fronte cruce signemur.
Luc. 9.*

Multa Sacramenta aliter atque aliter accipimus. Quædam, sicut nostis, ore accipimus, quædã per totum corpus accipimus. Quia verò in fronte erubescitur, ille qui dixit: *Qui me erubuerit coram hominibus, erubescam eum coram patre meo, qui in cælis est*, ipsa ignominia quodammodo, & quã Pagani derident, in loco pudoris nostri constituit. *To. 8 in Psal. 141. circa mediũ.*

Non sine causa signum suum Christus in fronte nobis figi voluit tanquam in sede pudoris, ne Christi opprobrio Christianus erubescat. *Ibid. in Psal. 30. conc. 3.*

*Signum veteris testamenti, circumcisio occulta: signum noui testamenti crux in fronte manifesta.
2. Cor. 3.*

Noli erubescere de cruce Christi. Ideò in fronte, tanquam in sede pudoris, signum accepisti. Recole frontem tuam, ne linguam expauescas alienam. Signum veteris Testamenti circumcisio in latenti carne, signum noui Testamenti crux in libera fronte. Ibi occultatio est, hinc reuelatio. Illud est sub velamine, hoc in facie. Quandiu enim legitur Moses, velamen super cor eorum positum est. Quare? quia non transierunt ad Christum: cum enim transieris ad Christum, auferetur velamen, vt qui habebas in occulto circumcisionem, in fronte portes crucem. *Tom. 10. in additione editionis Parisien. ser. 15.*

Crucis signo per manus impositionem baptizati dona gratiarum accipiunt. *Tom. 10. de temp. ser. 8. c. 3.*

Credentes adhibito crucis signo Chrismate vnguntur.

Postremò, quid est, quod omnes noauerunt, signum Christi, nisi crux Christi? Quod signum nisi adhibeatur siue frontibus credentium, siue ipsi aque qua regerantur, siue oleo quo Chrismate vnguntur, siue sacrificio quo aluntur, nihil eorum rite perficitur. Quomodo ergo per id, quod mali faciunt, nihil boni significatur,

ficatur, quando per crucem Christi, quā fecerunt mali, in celebratione Sacramentorum eius bonum nobis omne signatur. *Tom. 9 in euang Ioann. tract. 118.*

III. Confirmationis materiam Chrisma esse, idq. non nisi ab episcopo consecrari.

Christi nomen a Chrismate est, id est, ab vnctione. Quia ideo omnis Christianus sanctificatur, ut intelligat se non solum sacerdotalis & regie dignitatis esse consortem, sed etiam contra Diabolum fieri luctatorem. *Tom. 3 ex sententiis, sent. 362.*

Vnctione
Christianos
sanctificatur.

Vnctus est Deus à Deo: vnctum audis: Christum intellige. Etenim Christus à Chrismate. Hoc nomen quod appellatur Christus, vnctionis est: nec in aliquo alibi vngebatur reges & sacerdotes, nisi in illo regno, ubi Christus prophetabatur & vngebatur, & vnde vnturum erat Christi nomē. Nusquam est alibi omnino, in nulla gente, in nullo regno. Vnctus est ergo Deus à Deo. Quo oleo nisi spiritali? Oleum enim visibile in signo est, oleum inuisibile in Sacramento est. Oleum spiritale intus est, oleum visibile exterius est. *Et infra.* Hoc figurabatur in eo, quod Iacob lapidem sibi ad caput posuerat & dormierat. Iacob Patriarcha lapidem sibi ad caput posuerat, dormiens autem illo lapide ad caput posito, vidit apertis cœlis, scalam à cœlo in terram, & angelos ascendentes & descendentes. Hoc viso euigilauit, vnxit lapidem & discessit. In illo lapide intellexit Christū, ideo vnxit. Videte ex quo prædicatur Christus. Quid sibi vult illa vnctio lapidis, præsertim apud Patriarchas, qui vnum Deum colebāt? Factum est autem in figura & discessum est. Non enim vnxit lapidem & venit illuc semper adorare & sacrificia ibi facere. Expressum est mysterium, non inchoatum sacrificium. *Tom 8. in Psal. 44. circa medium.*

Oleū visibile
in signo est,
oleū inuisibi-
le in Sacra-
mento est. O-
leū spiritale
intus est, o-
leū visibile
exterius est.
*Gen. 28.

Vnxit eum Deus Spiritu sancto Non vni que oleo visibili, sed dono gratiæ quod visibili significatur vnguento, quo baptizatos vngit Ecclesia. *Tom. 3. libr. 15. de Trinitate, c. 26.*

*Act. 10.
Visibili vn-
guento bapti-
zatos vngit
Ecclesia.

Ut presbyter inconsulto Episcopo virgines nō consecret, Chrisma verò nunquam conficiat. *Tom. 1. Con-*

Chrismatis
cōsecratio ad
solū Episcopū
pertinet.

cilio.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

ciliorum, Conc. Carthag 3. c. 6. Eadem leguntur & Conc. Carthag. 2. c. 3. Augustinus interfuit.

IV. In sacramento Confirmationis, quod manuum impositio nominatur, gratiam conferri.

In sola Catholica Ecclesia, per manus impositionem Spiritus sanctus datur.

Rom. 5.

1. Cor. 13.

Act. 10.

Per impositionem manuum inuisibiliter & latenter nunc datur Spiritus sanctus.

Rom. 5.

Fideles manus impositione & Chrismate confirmantur.

Spiritus autē sanctus quia in sola Catholica per manus impositionem dari dicitur, nimirū hoc intelligi maiores nostri voluerunt, quod Apostolus ait: Quoniā caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Ipsa est enim caritas, quam non habent qui ab Ecclesiā Catholicā communione præcisi sunt, ac per hoc etiam si linguis hominū loquantur & angelorū, si sciant omnia Sacramenta, & omnem scientiam, & omnem habeant prophetiam, & omnem fidem, ita ut montes transferat, & distribuant omnia sua pauperibus, & tradāt corpus ut ardeat, nihil eis prodest. Non autem habet Dei caritatem qui Ecclesiā non diligit unitatē: ac per hoc rectē intelligitur dici, non accipi nisi in Catholica Spiritus sanctus. Neq; enim temporalibus & sensibilibus miraculis attestantibus per manus impositionem modō datur Spiritus sanctus, sicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei & Ecclesiā primordia dilatāda. Quis enim nunc hoc expectat, ut hi quibus manus ad accipiendum Spiritum sanctū imponitur, repentē incipiant linguis loqui? Sed inuisibiliter & latenter intelligitur per vinculum pacis eorum cordibus diuina caritas inspirari, ut possint dicere: Quoniā caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctū, qui datus est nobis. *Tom. 7. de Baptism. cont. Donat. lib. 3. c. 16. Hunc locum esse interpretandum de sacramento Confirmationis confirmari potest proximis quæ hic sequuntur verbis.*

Siqui apud illos hæreticos baptizati sunt, q̄ in sanctæ Trinitatis confessione baptizant & veniūt ad nos, recipiantur quidem ut baptizati, ne sanctæ Trinitatis inuocatio vel confessio annulletur: sed doceantur integrē & instruātur, quo sensu sanctæ Trinitatis mysterium in Ecclesia teneatur, & si consentiūt credere vel acquiescunt confiteri purgati iā fidei integritate, confirmantur manus impositione. Si verō paruuli sunt vel hebe-

hebetes qui doctrinam non capiunt, respondeant pro illis qui eos offerunt iuxta morem baptizandi: & sic manus impositione & Chrismate cōmuniti Eucharistiæ mysterijs admittantur. *To. 3. de Eccl. dogma. c. 52.*

Cur autem ad verba quæ procedunt ex ore homici *Oleū sancti-*
dæ, possit tamē Deus oleum sanctificare? *Et post pauca. ficatur ver-*
Si ergo ad hoc valet quod dictum est in Euangelio: *bis etiam ho-*
Deus peccatorem non audit: ut per peccatorem Sacra- *micide.*
mentā non celebrentur, quomodo exaudit homicidā *Ioan. 9.*
deprecantem, vel super aquā Baptismi, vel super oleū,
vel super Eucharistiā, vel super capita eorum, quibus
manus imponitur? Quæ omnia tamen & fiunt, & valēt
etiam per homicidas, id est, per eos qui oderunt fra-
tres etiam in ipsa intus Ecclesia. Cū dare nemo pos-
sit quod non habet, quomodo dat homicida Spiritum
sanctum? &c. *Tom. 7. de Baptis. cont. Donat. lib. 5. c. 20.*

*V. Sanctæ Confirmationis ordinarius minister so-
lus Episcopus esse.*

ANte ascensum Dominus formam discipulis dedit,
quomodo accipere deberēt baptizati Spiritū san-
ctum, quod nunc Episcopis custoditur. *Et paucis inter-*
iectis. Non pertinet ad omnes credentes, sed ad Episco-
pos tantū, ut baptizatis per manus impositionē dent
Spiritum sanctum. *Tom. 4. noui testamenti, q. 42. Idem*
docet multoties ab Augustino cōmendatus Innocent. Pont.
Tom. 1. concil. epist. ad Eugubinum: piscopus, c. 3. &c.

Orabant quippe (*Apostoli*) ut veniret in eos (*Spiritus*
sanctus) quibus manum imponebant, non ipsi eum da-
bant, quē morem in suis præpositis etiam nunc seruat
Ecclesia. Denique & Simon magus offerens Apostolis
pecuniam, non ait: Date & mihi hanc potestatem ut *Act. 8.*
dem Spiritum sanctum: sed cuicunque, inquit, im-
posuero manus ut accipiat Spiritum sanctum. Quia neq;
scriptura superius dixerat, Videns autem Simon quod
Apostoli darent Spiritum sanctum; sed dixerat. Vi-
dens autem Simon, quod per impositionem manuum
Apostolorum daretur Spiritus sanctus. *Tom. 3. de Trin.*
lib. 15. c. 16.

CAPVT SEXTVM, DE
SACRAMENTO EV-
CHARISTIAE.

I. In sanctissimo Eucharistia sacramento verum con-
tineri corpus & sanguinem Domini
nostri Iesu Christi.

Math. 26.

Marc. 14.

Luc. 22.1

Ioan. 13.

Ioann. 6.

Inc igitur incipiamus: secundum Mattheū,
Coenantibus autem eis, accepit Iesus pa-
nem, & benedixit ac fregit, deditq; disci-
pulis suis, & ait: Accipite & comedite, hoc
est corpus meum. Hæc & Marcus, Lucasq; commemo-
rant. Quod enim Lucas de calice bis commemorauit,
prius, antequam panem daret, deinde posteaquam pa-
nem dedit: illud quod superius dixit, præoccupauit vt
folet: illud verò quod ordine suo posuit, non com-
memorauerat superius. Vtrumq; autem coniunctum
hanc sententiam facit, quæ & illorum est. Ioannes au-
tem de corpore & sanguine Domini hoc loco nihil
dixit, sed planè alibi multò vberius hinc Dominum
loquutum esse testatur. *Tom. 4. de consensu Euang. libr. 3.
c. 1. in initio.*

Corpus &
sanguis Chri-
sti, cibus &
potus & Sa-
cramentum
fidelium.

1. Tim. 2.

Fideli corde
& ore sumi-
mus carnem
Christi man-
ducandam &
sanguinem
bibendum.

Act. 2.

Audiuimus veracem magistrum, diuinū redempto-
rem, humanum saluatorem, commendantem nobis
precium nostrum sanguinem suum. Loquutus est no-
bis de corpore & sanguine suo, quod corpus dixit es-
cā, sanguinem potū, Sacramentum fidelium. Agnoscūt
fideles: audientes autem, quid aliud quàm vitam au-
diunt? *Tom. 10 de verbis Apostoli, serm. 2.*

Mediatorem Dei & hominum hominem Christum
Iesum, carnem suam nobis manducandā, bibendumq;
sanguinem dantem, fideli corde & ore suscipimus:
quanuis horribilius videatur humanam carnem man-
ducare, quàm perimere, & humanum sanguinem po-
tare quàm fundere. *Tom. 6. contra aduersar. Legis et Pro-
phet. lib. 2. c. 9.*

Petrus annunciauit Iudæis eum colendum, quem

crucifixerūt, vt eius iam sanguinem nossent bibere cre- De consecr.
dentes, quem fuderant sœuientes. *To. 9. de util. pœn. c. 1. dist. 8. cap.*

Ipsū sanguinem, quem per inlaniam fuderūt, per Tum en.
gratiam biberunt. *Tom 8. in Psal. 65.*

Verè magnus Dominus & milericordia eius vera,
q̄ nobis dedit māducare corpus suū, in quo tanta ppe-
sus est, & sanguinem bibere. *Ibi. Ps. 33. in exposit. sub fin.*

Verba vitæ æternæ habes. Videte, quemadmodū Pe- Ioan. 6.
trus dante Deo, recreāte Spiritu sancto, intellexit. Vn-

de, nisi quia credidit? Verba vitæ æternæ habes: vitam
enim æternam habes in ministratiōe corporis & san-

guinis tui. Et nos credimus, & cognouimus. Quid cre- Toann. 11.
didimus, & quid cognouimus? quia *tu es Christus filius* Matth. 16.

Dei viui: id est, quia ipsa vita æterna tu es, & non das Christus in
in carne & sanguine tuo nisi quod es. *Tom. 9. in Euāg.* carne & san
Ioan Tract 27. guine suo nō

At verò illi viderunt Christū suo scelere morientē, dat nisi quod
& crediderunt in Christum suis sceleribus ignoscen- ipse est.
tem: quousq; biberent sanguinem quem fuderant, de
sua salute desperauerunt. *Ibid. Tract. 31.*

Quomodo intelligendum est, quod sanguis Abel Genes. 4.
legitur de terra ad Dominum clamasse? Sanguis Abel

significat sanguinem Christi, quo vniuersa Ecclesia
accepto dicit, Amen. Nam qualē clamorem faciat vni-
uersa Ecclesia dum potatur sanguine Christi, & dicit, Ecclesia potē
Amen, tu ipse si potes, considera Iudæi ergo qui intel- tur sanguine
liguntur in persona Cain, quoniam non credentes in Christi.
Christo, non potantur sanguine Christi, maledicti
sunt super terram. *Tom. 4. 65. questionum, q. 49.*

Habet magnam vocem Christi sanguis in terra, cū
eo accepto ab omnibus gentibus responderetur, Amen:
Hæc est clara vox sanguinis, quam sanguis ipse expri-
mit ex ore fidelium eodem sanguine redemptorum.
Tom. 6. cont. Faust. Manich lib. 12. c. 10.

Nanq; de his, qui crucifixerunt Christum, facta sunt
postea miracula, quando de ipso numero Iudæorū cre-
diderunt, & donatus est illis sanguis Christi. Impias
manus & cruentas de sanguine Christi portabant: la-
uit eos ipse, cuius sanguinem fuderunt. Adiuncti sunt

Rr

corpo-

Confessionis Augustiniana Lib. III.

**Iudei precium
quod fude-
rant, conuer-
si biberunt.**

**Dominus
preparauit
seruis suis ci-
bum seipsum.**

Ioan. 6.

**Christus mā-
ducatus non
deficit, sed
reficit.**

**Norunt fide-
les quēadmo-
dū māducent
carnē Chri-
sti.**

**Sicut Chri-
stus totus a-
pud Patrem
manens verē
venit in vir-
ginem, ita in
Sacramento
verē existēs
totus manet
apud Patrē.**

Luc. 1.

Tit. 3.

1. Petr. 3.

**Sacramētum
Eucharistiæ
rectē vocatur**

**vita, quia pa-
nis est vitæ,**

**qui de cælo
descendit, &**

**caro Christi
pro seculi**

vita.

Ioan. 6.

corpori ipsius, id est, Ecclesiæ, qui corpus eius mortale quod viderant, persequuti sunt. Fuderunt precium suū vt biberent precium suum *Tom. 8. in exposit. Psal. 93.*

Qualem vocē audistis Domini inuitantis nos? Quis inuitauit? Quos inuitauit? Et quid præparauit? Inuitauit Dominus seruos, & præparauit eis cibum seipsum. Quis audeat manducare Dominum suum? Et tamen ait: *Qui manducat me, viuit propter me.* Quando Christus manducatur, vita manducatur. Nec occiditur vt manducetur, sed mortuos viuificat. Quando māducatur, reficit, sed non deficit. Non ergo timeamus fratres māducare istum panem, ne fortē finiamus illum, & postea quod manducemus, nō inueniamus. Manducetur Christus: Viuit māducatus, q̄a resurrexit occisus. Nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidō in Sacramento sic fit, & norūt fideles, quemadmodum manducent carnem Christi. Vnusquisque accipit partem suam. Vnde & ipsa gratia partes vocātur. Per partes māducatur, & manet integer totus. Per partes manducatur in Sacramento, & manet integer totus in cœlo, manet integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud Patrem quando venit in virginem: impleuit illam, nec recessit ab illo. Veniebat in carnem, vt eum homines manducarent: & manebat integer apud Patrem, vt angelos pasceret. *Ex sermone de verbis Euang. Citatur à Beda in 1. ad Corint. 10.*

Illud etiam viuificū Dominici corporis supplemētum suscipere, fili mi, non renuas, quin potius illud auidissimē quæras, fideliter comedas. Cibus ille etenim incōparabilis, ineffabilis, viaticum tibi erit saluberrimum, redemptionis tuæ precium, redemptoris munimentum, & redempti munimentum. *Tom. 9. de visitatione infirmorum, lib. 2. c. 4.*

Quid aliud tenēt, qui Baptismum nomine salutis appellānt, nisi quod dictum est: *Saluos nos fecit per lauerium regenerationis.* Et quod Petrus ait: *Sic & vos simili forma Baptisma saluos facit?* Quid aliud etiā qui Sacramentum mēi & Dominiæ vitæ vocant, nisi q̄ dictum est. *1. ego sum panis vitæ, qui de cælo descendi: Et, Panis quē ego*

ego dedero, caro mea est pro seculi vita: Et, Si non manducaueritis carnem filii hominis & sanguinem biberitis, non habebitis vitam in vobis? Tom. 7. de peccata meri. & remiss. lib. 1. c. 24.

Non dubitemus etiā pro infantibus baptizatis sanguinem fufum, qui priusquam funderetur, sic in Sacramento datus & commendatus est, vt diceretur. *Hic est sanguis meus qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Ibid.*

Sanguis Christi
fuit antequā
funderetur.
in Sacramento
Apostolis da-
tus est & cō-
mendatus.
Matth. 26.
Marc. 14.

Tolerat ipse Dominus Iudam, Diabolum, furem & venditorē suum: sinit accipere inter innocentes discipulos, quod fideles nouerunt precium nostrum. To. 2. ep. 162 ad Gloriū, Eleusium, Felicē Grammaticū. prope fin.

Hoc est quod dicimus, quod modis omnibus approbare contendimus, sacrificium Ecclesie duobus modis confici, duobus cōstare, visibili elementorū specie & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine: & Sacramento, & re sacramenti, id est, corpore Christi. Sicut Christi persona constat & conficitur ex Deo & homine: cū ipse Christus verus sit Deus, & verus sit homo: quia omnis res illarū rerum naturam & veritatem in se continet, ex quibus conficitur. Conficitur autem sacrificium Ecclesie duobus, Sacramento & re sacramēti, id est, corpore Christi: est igitur Sacramentum & res sacramenti, corpus Christi. Citatur ex Augustino de consec. dist. 2. c. 47.

In Eucharistia visibilis
elementorum
species, et in-
uisibilis Chri-
sti Domini
caro & san-
guis est.
In Eucharistia corpus
Christi & sa-
cramentum
est, & res sa-
cramenti.

Sicut aliud est carnis circuncisio Iudeorū, aliud autem quod octauo die baptizatorum nos celebramus, & aliud est Pascha quod adhuc illi de oue celebrant, aliud autem quod nos in corpore & sanguine Domini accipimus: sic alius fuit Baptismus Ioannis, alius est Baptismus Christi. Illis enim ventura illa prænunciabantur: illis completa illa prædicantur. Tom 7. cont. lit Petil lib. 2 c. 37.

Exod. 12.
Act. 19.

Pascha igitur Christianorum in vero corpore et sanguine Domini sumitur: atque Pascha Iudeorum nihil præstaret, cū agnus qui in eo fuit nobilior fuerit creatura, quā panis aut vinum, nec Christum passum minus expresse significarit.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Ioann. 19.

Vnus ex militibus lancea latus eius aperuit, & cōtinuū exiuit sanguis & aqua, quæ sunt matris Ecclesiæ gemina Sacramenta. Percussit latus lancea persecutor, & fudit precium redemptor: hic sanguis inebriat mētem, vt amorem obliuiscatur mundi: hæc aqua mūdāt animam, vt corpus sordibus careat diaboli. *Nec relinque- tis ex eo quicquam vsq; in mane.* Hoc nūc agitur. Come-

Exod. 12.

ditur enim agnus per noctem huius seculi, vt cū mane illud venerit, quod vesperum nō habebit, non iam offeratur sacrificium imaginis agni: sed ipsum agnum quem quotidie immolamus, comedimus, & cuius sanguinem bibimus, inueniamus illic eum sacerdotē perfectum, quem constat hīc pro nostra salute occisum.

Christum agnū quotidie immolamus, comedimus, & cuius sanguinem bibimus.

Tom 9 de cat. ap. l. 4.

Psal. 109.

De quo alio dicit: (Propheta) Tu es Sacerdos in æternum secundū ordinem, nisi de illo cuius nostis sacrificium? Sublatum est enim sacrificium Aaron, & cepit esse sacrificiū secundū ordinem Melchisedech. Ergo mutauit nescio quis vultum suum. Quis est iste, nescio quis? Non sit nescio quis. Notus est enim Dominus noster Iesus Christus. In corpore & sanguine suo voluit esse salutem nostram. Vnde autem commendauit corpus & sanguinem suum? de humilitate sua. Nisi enim esset humilis, nec manducaretur, nec biberetur.

Christum in Sacramento vultu mutato edimus.

Ioann. 1.

Respice altitudinem ipsius. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Ecce cibus sempiternus: sed manducant angeli, māducant supernæ virtutes, manducant cælestes spiritus, & māducant & saginatur, & integrum manet, quod eos satiat & lætificat. Quis autem homo posset ad illum cibum?

Quia nos caro & sanguis sumus, Christus homo factus est, vt eius carnem & sanguinē percipere possimus.

Vnde cor tam idoneum illi cibo? Oportebat ergo vt mensa illā lactesceret, & ad paruulos perueniret. Vnde autē fit cibus lac? Vnde cibus in lac cōuertitur, nisi per carnem traiciatur? Nam mater hoc facit. Quod manducat mater, hoc manducat infans. Sed quia minus idoneus est infans qui panē vescatur, ipsum panē mater incarnat, & per humilitatē mammillæ & lactis succum de ipso pane palcat infansem. Quomodo ergo de ipso pane paut nos sapientia Dei? Quia Verbum

caro

caro factum est, & habitauit in nobis. Videte ergo humilitatem, quia panem angelorum manducauit homo, Ioan. 1. Psal. 77.
vt scriptum est: Panem coeli dedit eis, panem angelorum manducauit homo. To. 8. in Psal. 33. cont. 1.

Non vnius modi est sanctificatio. Nam & Catechumenos secundum quendam modum suum per signum Christi & orationem manus impositionis puto sanctificari, & quod accipiunt, quamuis non sit corpus Christi, sanctum est tamen, & sanctius quam cibi quibus alimur, quoniam sacramentum est. To. 7. de peccat. mer. & remiss. lib. 2. c. 26.

Si expenderis Lector id quod proxime posuit est testimonium, manifeste intelliges plus esse in Eucharistia quam signum corporis Christi. Panis. n. sanctificatus, vel (vt in quibusdam locis Catholicorum etiam nunc vocatur) benedictus, (Iulianus Paulinus appellat ep. 35. ad Alipium) catechumenis datur, & aliquid sanctius ab Augustino dicitur ceteris quibus alimur cibis: imo & Sacramentum, quod etiam verum est, si Sacramenti nomen pro quocunque mysterio aut signo rei sacrae accipiamus. At huiusmodi panis (vt idem ait) non erat corpus Christi hoc est, non erat Eucharistia: nam eam sumere catechumenis minime licebat, vt constat ex libro de peccat. mer. & remiss. c. 20 & extract. 11 & 96 in Ioa. Consequens igitur est, Eucharistiam plus esse quam communes cibos, & plus quam panem illum sanctificatum, qui Catechumenis concedebatur, & plus quam signum corporis Christi. Quorsum. n. Catechumeni prohiberentur Eucharistiam sumere, imo & intueri, vt testatur Basilus lib. de Spiritu sancto c. 27. si tantum signum esset Corporis Christi, cum ad panem benedictum sumendum admitterentur, qui non minus quam Eucharistia, signum fuisset corporis Christi. Quod magis mirum, reperiri hodie nonnullos, qui non modo pane hunc benedictum verum etiam agapen cum Eucharistia corporis & sanguinis Domini confundunt. Hi quantum fallantur, de pane benedicto quidem, paulo ante citatus Augustini locus manifesto satis indicio est. De Agape verò tale Augustini testimonium est: Agapes, inquit, nostrae pauperes pascunt, siue frugibus, siue carnis. Et paulo post. Plerumque in Agapibus et in carnes pauperibus erogantur. Tom. 6. cont. Faustum Manich. lib. 20 c. 20.

Confessionis Augustiniana Lib. I II.

II. In Eucharistia admirabili Sacramento non in usu tantum dum sumitur, verum etiam ante & postsumptionem verum corpus & verum sanguinem Christi esse.

A Postolus potuit significato prædicare Dominum Iesum Christum, aliter per linguam suam, aliter per epistolam, aliter per Sacramentum corporis & sanguinis eius. Nec linguam quippè eius, nec membranas, nec atramentum, nec significantes sonos lingua additos, nec signa literarum conscripta pelliculis, corpus Christi & sanguinem dicimus: sed illud tantum, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mystica consecratum ritè sumimus ad salutem spiritalem in memoriâ pro nobis Dominicæ passionis. Quod cum per manus hominum ad illam visibilem speciem perducitur, non sanctificatur, ut sit tam magnū Sacramentum, nisi operante invisibiliter spiritu Dei. *Tom. 3. de Trin. lib. 3. c. 4.*

Et ferebatur in manibus suis. Hoc verò fratres quomodo posset fieri in homine, quis intelligat? Quis enim portatur in manibus suis? Manibus aliorum potest portari homo, manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso David secundum literam non inuenimus, in Christo autem inuenimus. Ferebatur enim Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait: *Hoc est corpus meum.* Ferebat enim illud corpus in manibus suis. ipsa est humilitas Domini nostri Iesu Christi, ipsa multum commendatur hominibus, ad ipsam nos hortatur, fratres, ut vivamus, id est, ut humilitatem eius imitemur, ut percutiamus Goliath, & tenentes Christum vincamus superbiâ. *Tom. 8. Psal. 33. concion. 1.*

Et ferebatur in manibus suis. Quomodo ferebatur in manibus suis? Quia cum commendaret ipsum corpus suum & sanguinem suum, accepit in manus suas, quod novit fideles, & ipse se portabat quodammodo, cum diceret *Hoc est corpus meum.* *Ibid. concion. 2.*

Cur autem arbitretur Faustus parem nobis esse religionem circa panem & calicem, nescio, cum Manichæis vinum gustare non religio, sed sacrilegium sit. In via

enim

Sacramentum
corporis &
sanguinis pre
ce mystica
consecratur,
operante in
visibiliter
Dei spiritu,
ut sit tam ma
gnum Sacra
mentum. Nō
igitur in usu
vel sumptio
ne eius perfe
ctio consistit.
De conject.
dist. 2. cap.
Accesserunt
ad Iesum.
Christus in
victima cana
tulit se suis
manibus.
Matth. 26.
Non signum
corporis, sed
verū corpus
hominibus
reliquisse, hu
militer
Christi indi
cium est.
Matth. 26.

enim agnoscunt Deum suum, in cupa nō ut, quasi aliquid eos calcatus, & inclusus offenderit. Noster autem panis, & calix, non quilibet quasi propter Christum in spicis & in sarmentis ligatum, sicut illi desipiūt, sed certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde quod non ita fit, quanvis sit panis & calix, alimentum est refectiois, non Sacramētum religionis, nisi quod benedicimus, gratiasque agimus Domino in omni eius munere: nō solum spiritali, verū etiam corporali. Vobis autem per fabulam vestram in escis omnibus Christus ligatus apponitur: adhuc ligandus vestris visceribus, soluendusque ruētibus. Nam & cū manducatis Dei vestri defectione vos reficitis: & cū digeritis, illi⁹ refectioe deficitis: Cū enim vos ple- nos reddit, resumptio vestra ipsum premit. Quod quidē misericordię deputaretur, quando aliquid p vobis patitur in vobis: nisi vos rursus inanes relinqueret, ut a vobis liberatus effugeret. Quomodo ergo comparas panem & calicem nostrum, & parem religionem dicis, errorem longē a veritate discretum, peius desipies quā nonnulli, qui nos propter panem & calicem, Cererem ac Liberum colere existimant? *Pom. 6. contra Faustum, lib. 20. c. 13.*

Panis & calix noster nō nascitur nobis, sed certa consecratione fit mysticus.
Quid ad hæc, qui nullam in hoc Sacramento conficiendo transformationem agnoscūt, aut in solo usu illud agnoscūt.

III. Christum in Eucharistia exhibitum, a sumentibus, vel sacramentaliter tantum, vel simul etiam spiritualiter manducari.

Qui est in Christi corporis unitate, id est, in Christianorum compage membrorum: cuius corporis Sacramētum fideles cōmunicantes de altari sumere consueverūt: ipse verē dicendus est māducare corpus Christi & bibere sanguinem Christi. Ac per hoc heretici & schismatici ab huius unitate corporis separati, possunt idē percipere Sacramētum; sed non sibi utile, imò verò etiam noxium, quo iudicentur grauius, quā vel tardius liberentur. Nō sunt enim in eo vinculo pacis quod in illo exprimitur sacramento. Et infra, ipse dicens: Qui māducatur carnem meam & bibit sanguinem meū, in me manet, & ego in eo: ostēdit quid sit non sacramēto tenus, sed reuera corpus Christi māducare, & manducare.

Heretici & Schismatici idē cum fidelibus de altari percipiunt Sacramētū, sed non sibi utile.
Ioan. 6. In Christo manere, est vitaliter & eius carnem

Confessionis Augustiniana Lib. III.

eius sanguinem bibere: hoc est enim in Christo manere, ut in illo maneat & Christus Tom 5. de Ciuitat. Dei, li 21. cap. 25.

Qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus proculdubio nec manducat spiritualiter carnē eius, nec bibit eius sanguinem, licet carnaliter & visibiliter premat dentibus Sacramentū corporis & sanguinis Christi: sed magis tantæ rei Sacramentum ad iudiciū sibi manducat & bibit, quia immūsus præsumpsit ad Christi accedere Sacramēta. To 9. in Euan. Ioa. tra 2.

*1. Cor. 11.

Corpus Christi viam confert, si non solum in Sacramento, sed & spiritualiter sumatur.

*Psal. 21.

Vita vnicuique erit corpus & sanguis Christi: si quod in Sacramēto visibiliter sumitur, in ipsa veritate spiritualiter manducetur, spiritualiter bibatur. To 10. de verbis Apostoli, serm. 2.

Edent pauperes, & saturabuntur. Quid edunt? Quod sciūt fideles. Quomodo saturabuntur? Imitādo passionem Domini sui, & nō sine causa accipiendo precium suum. Tom. 8. in Psalm. 48. conc. 1.

Sacramētalis sumptio corporis & sanguinis

Christi sine spiritus participatione non prodest.

Carnē Christi & sanguinem Christi nō edamus tantum in Sacramento, quod & multi mali: sed vsque ad Spiritus participationem manducemus & bibamus, ut in Domini corpore tanquam membra maneamus. To 9. in Euang. Ioannis tract. 27.

Ist apud Augustinum & alia spiritalis manducatio, qua præter Eucharistiæ Sacramētū, etiā paruuli baptizati corporis & sanguinis Domini participes fiūt de qua ipse lib. 3. de pec. merit. & remiss. cap. 4. ibi enim affirmat Vitā aeternā paruulos habere nō posse præter Christi corpus, cui ut incorporētur, inquit, Sacramēto baptismatis imbuūtur. Sed & sermone ad infantes ad altare loquitur in hæc verba: aliquid ambigendum, tunc vnumquemque fidelium corporis sanguinisque Domini participē fieri, quando in baptismo membrum Christi efficitur: nec alienari ab illius calicis panisque cōsortio, etiam si antequam panem illum comedat ac calicē bibat. de hoc seculo in vnitatem corporis Christi constitutus abscedat. Sacramenti quippe illius participatione ac beneficio nō priuatur, quando ipse hoc quod illud Sacramētum significat, inuenit Citatur à Beda in decimum caput prioris Epistolæ ad Corinthios.

IV. Quo-

IIII. Quomodo intelligendum sit illud: Caro non prodest quicquam &c. Ioan. 6.

Spiritus est* qui uiuificat, caro non prodest quicquam, dicamus ei, patitur enim nos non contradicentes, sed nosse cupientes. O Domine magister bone, quomodo caro non prodest quicquam, cum tu dixeris: nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit in se vitam? An vita non prodest quicquam? & propter quid sumus quod sumus, nisi ut habeamus vitam æternam, quam tua carne promittis? Quid est ergo, non prodest quicquam? Caro non prodest quicquam, sed quomodo illi intellexerūt. carnē quippe sic intellexerunt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo Spiritu vegetatur. Tom. 9. in Euang. Ioannis, tract. 27.

Ioan. 6.

Caro in cadauere dilaniata, vel in macello vendita non prodest, sed caro spiritu vegetata.

Hoc vos* scandalizat? Si ergo videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius? Quid sibi vult: Hoc vos scandalizat? putastis quia de hoc corpore quod videtis partes facturum sum, & membra mea concisurus, & vobis daturus? Quid si ergo videritis filiū hominis ascendentem ubi erat prius? Certē qui integer ascendere potuit, consumi non potuit. Ergo & de corpore ac de sanguine suo dedit nobis salubrem refectiōem, & tam magnam breuiter soluit quæstionem. Tom. 10. de verbis Apostol. serm. 2.

Ioan. 6.

Iudei offēsi quia existimabāt Christū velle corpus suum in partes concidere.

Christus datus vobis ex corpore & sanguine suo salutari refectiōe magnā breuiter soluit quæstionem.

* Ioan. 6.

* ibidem.

Durum illis visum est quod ait: * Nisi quis manducauerit carnem meam, non habebit vitam æternam: acceperunt illud stultē, carnaliter illud cogitauerūt, & putauerūt, quod præcisurus esset Dominus particulas quasdam de corpore suo, & daturus illis, & dixerunt: Durus est hic sermo. Ipsi erant duri, non sermo. Etenim si non duri non essent, sed mites esset, dicerent sibi. Non sine causa dicit hoc, nisi quia est ibi aliquod Sacramentum, latens. Sequitur. Ille autē instruxit eos, & ait illis, Spiritus est qui uiuificat, caro autē nihil prodest. Verba quæ locutus sum vobis spiritus est & vita. Spiritualiter intelligite quod locutus sum: non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis

Confessionis Augustiniana Lib. III.

vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos: Tom. 8. in Psal. 98.

Berengarius olim adversus Ecclesie Catholicae doctrinam, ut complures qui circa eius tempora vixerunt nobis auctores sunt, hac postrema Augustini verba, Non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis &c. id quod etiam hodie eius sectae Sacramentarii faciunt, ita accipiebat, ut ab Augustino negari corporis Christi veritatem in Eucharistia, atque ipsum Christum per spiritalem tantummodo gratiam nobis presentem, affirmari crederet. Respondit autem Berengario conformiter ad hanc articuli nostri sensum vir sanctimoniae vitae pariter & doctrinae praeclarus Ivo Carnotensis Episcopus, epistola ad Haimericum. ipsum & non ipsum (inquit) corpus manducaturi estis: ipsum quidem materiali essentia, sed non ipsum visibili forma. Quamvis enim Dominus semel in distinctione membrorum suorum, in manifestatione corporis sui se obtulerit hostiam viventem, passibilem & mortalem, quotidie tamen sub velamento panis & vini à sancta Ecclesia immolatur & non in partes scissum atque cruentum corpus eius fidelium ore percipitur. Et hoc est quod dicitur, Non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, neque enim quod de altari sumimus, B. Augustinus verum corpus esse negaret, qui hoc in plerisque tractatuum suorum locis evidenter affirmat. Hec Ivo. Beatus Thomas rem breviter pro suo more comprehendens, hoc corpus, ut tale, inquit. Sed & ante utrumque horum Guimundus Arvernensis Ecclesiae Episcopus graviter adversus Berengarium eodem Augustini testimonio abuteremur, insurgit: Infelix homo (inquit) dum in peste haeretica inueteratus suadente diabolo, cuius retibus penè inexplicabiliter implexus est libetis oes ingenij sui vires ad audupandum unum verbum, quod male intellecto propagat à stultitia pueri videatur accommodat quàm divinarum scripturarum providentia vigilantiā contra se valiaè reclamantem vel tenaciter attēdat. In eodem quippe Psalmo hac praecepit Augustinus. Scilicet Christus de terra terra, quia caro de terra est, & de carne Mariae carnem accepit, & in ipsa carne hic ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit. Si ergo ipsam carnem quā de carne Mariae accepit, & in qua hic ambulavit nobis manducandam ad salutem dedit, quomodo non hoc corpus, &c. interpretatus deinde su-

periora Augustini verba, Non hoc corpus, id est, non tale corpus ut videtis, ad citata in hoc articulo nostro testimonia se refert, declarans carne quidem suam Christum dicere voluisse, sed non quomodo in cadauere dilaniatur aut maxillo veditur, quoniam visibilem carne suam secum portaturus esset in caelum. Adiciunt alij dictum esse ab Augustino, non hoc corpus quod videtis, sicut dictum est ab Apostolo, cum de resurrectione corporum humanorum, ex aliorum corporum comparatione nos docere instituisse. Non hoc corpus quod futurum est seminas &c. Sed arbutor te alioqui haud obscuram ab hisce tam vetustis in Ecclesia Dei scriptoribus abunde declarata, explicatione prolixiori nulla indigere, tantum ut consideret carnales homines, qui nihil nisi carne in Sacramento carnis Christi sapiunt, verba Augustini, qui ait. Caro vocatur quod non capit carere: & ideo magis non capit caro, quia vocatur caro. Norunt fideles corpus Christi, & cetera. To 9. in Euangel. Iohannis. tract. 29.

Quando loquebatur Dominus noster Iesus Christus de corpore suo, ait. *Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum non habebit in se vitam eternam. Caro enim mea vere est esca, & sanguis meus vere potus.* Et discipuli eius qui eum sequebantur, expauescerunt & exhorruerunt sermonem: & non intelligentes, putauerunt nescio quid durum dicere Dominum nostrum Iesum Christum, quod carnem eius, quam videbant manducaturi erant & sanguinem bibituri. Et post pauca. Quasi furor & insania videbatur, dare carnem suam manducandam hominibus, & bibendam sanguinem &c. Nonne videtur insania, manducate carnem meam, & bibite sanguinem meum? Et, Quicumque non manducauerit carnem meam, & non biberit sanguinem meum, non habebit in se vitam? Quasi insanire videbatur. Sed regi Achis insanire videbatur, id est, stultis & ignorantibus (respicit ad Historiam Davidis, qui Christi figuram expressit. 1. Reg. 21.) ideo dimisit eos & abiit. Fugit corda eorum interfectius, ne eum possint comprehendere. Et quid dixerunt illi? Quomodo potest hic nobis dare manducare carnem suam? Arreptitium putabant Dominum, & nescire quid loqueretur & insanire. Ille autem qui noverat quid dicebat, in illa mutatione vultus sui, & quasi furor

* Ioan. 6.

Corpus Christi non visibilem carnem habet, sed in sacramento eam.

Confessionis Augustiniana Lib. I I I.

infantia, Sacramenta prædicabat. Tom. 8 in Psal 33. cōc 1.

*Ioan. 6.

*1. Cor. 8.

Proinde sic dictum est * *Caro non prodest quicquam*, quomodo dictum est : * *Scientia inflat*. iam ergo debemus odisse scientiam? Absit. Et quid est, *Scientia inflat*? Sola sine charitate. Ideò adiunxit. *Charitas verò adificat*. Adde ergo scientiæ charitatē & utilis erit scientia: sic etiā nunc caro nō prodest quicquam, sed sola caro. Accedat Spiritus ad carnem, quomodo charitas ad scientiam, & prodest plurimum: nam si caro nihil proderet, verbum * *caro non fieret*, vt inhabitaret in nobis. Et paulò post. Spiritus ergò est qui viuificat, caro autē nō prodest quicquam. Sicut illi intellexerūt carnem, non sic ego do ad manducandum carnem meam. Tom. 9 in Euang Io. tract 27.

*Ioan. 1.

*Ioan. 6.

Ad hunc locum etiam illud Augustini pertinet, ex lib. 3. de doct. Christ. cap. 16 ubi ait : Si præceptiua locutio est, aut flagitium, aut facinus vetās, aut vtilitatem, aut beneficentiam iubens, non est figurata. Si autem flagitium aut facinus videtur iubere, aut vtilitatem aut beneficentiam verare, figurata est. *Nisi manducaueritis*, inquit *carnem filij hominis, & sanguinem biberitis, non habebitis vitam in vobis* : facinus vel flagitium videtur iubere. Figura est ergo, præcipiēs passioni Domini esse communicandum, & suauiter atq; vtiliter recondendum in memoria, quod pro nobis caro eius crucifixa & vulnerata sit. Vbi notandum quòd manducare carnem filij hominis & sanguinem eius bibere, figurata locutione dicimur : qui reuerā nos non Lestrigonium aut Antropophagorum in rem humanam carnem dentibus terimus atq; manducamus, etsi carnem Christi Sacramento panis velata nō sile dentibus veraciter manducare, atque sub vini specie sanguinem eius bibere dicimur, id quod Augustinus hic passioni Domini communicare dixit, iuxta illud Christi Domini: *hec quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis*, & illud Apostoli 1. Cor. 11. *Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat*. Sub figura verò panis carnem Christi manducare, & sub figura vini sanguinem Christi bibere cumam mortalium facinus aut flagitium videri potest?

V. in

V. In Eucharistia sanctissimo Sacramento, Christum
unigenitum Dei filium cultu latriæ, etiam
externo esse adorandum.

A Dorate scabellum * pedum eius, quoniam sanctum
est.) Quid habemus adorare? scabellum pedum
eius. Suppedaneum dicitur scabellum, quod dicitur græ-
cè ὑποπόδιον, dixerunt Latini scabellum, & alij dixerunt
suppedaneum. Sed videre fratres, quid nos iubeat ado-
rare. Alio loco Scriptura dicit, * Cælum mihi sedes est,
terra autem scabellum pedum meorum. Ergo terram nos
iubet adorare, quia dixit alio loco, * quod sit scabellum
pedum Dei? ut quomodo adorabimus terram, cum di-
cat aperte Scriptura: * Dominum Deum tuum adorabis:
& hic dicit: Adorate scabellum pedum eius? exponens
autem mihi quid sit scabellum pedum eius, dicit, Deut. 6.
Terra autem scabellum pedum meorum. Anceps factus sum,
timeo adorare terram, ne damnet me qui fecit cælum
& terram. Rursum timeo non adorare scabellum pedum
Domini mei, quia psalmus mihi dicit, Adorate scabel-
lum pedum eius. Quæro quid sit scabellum pedum eius,
& dicit mihi Scriptura: Terra scabellum pedum meo-
rum. Fluctuans conuerto me ad Christum, quia ipsam
quæro hic, & inuenio quomodo sine impietate adore-
tur terra, sine impietate adoreretur scabellum pedum eius.
Suscepit enim de terra terram, quia caro de terra est, &
de carne Mariæ * carnem accepit. Et quia in ipsa carne
hic ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam
ad salutem dedit. Nemo autem illam carnem mandu-
cat, nisi prius adorauerit: Inuentum est quemadmodum
adoretur tale scabellum pedum Domini, & non solum
non peccemus adorando, sed peccemus non adoran-
do. Nunquid autem caro viuificat? Ipse Dominus dixit:
* cum de ipsa commendatione eiusdem terræ loque-
retur. Spiritus est qui viuificat, caro autem nihil prodest.
Ideo & ad terram quælibet cum te inclinas atque pro-
sternis, non quasi terram intuearis, sed illum sanctum
eius pedum scabellum est quod adoras, propter ipsum
enim adoras: ideo & hic subiicit, Adorate scabellum
pedum eius, quoniam sanctum est: Quis sanctus est? In

* Psal. 98.

* Esai. 66

* Matth. 5.

Deut. 6.

Matth. 4.

Luce. 1.

Caro Chri-
sti sumpta
ex Maria
adoranda est
in Eucharis-
tia Quid
ad hæc Sa-
cramentarij?
quid etiam
qui extra
usum negant
esse ibi cor-
pus & san-
guinem Chri-
sti?

Iacobi. 6.

Aut Augu-
stinus: Ad
terram quam
libet cum te

cuius

Confessionis Augustiniana. Lib. I II.

inclinat &c
quia in plu-
ribus locis
Eucharistia
& se & ado-
rari potest.

cuius amore adoras scabellū pedum eius. To 8. Psal 98.

Videtur huius Psalmi tam germanam & propriam in-
terpretationem Augustinus ab Ambrosio, cuius præceteris
sectator fuit, mutuatus. Is enim lib. 3. de spiritu sancto,
cap. 12. Videamus, inquit, ne terram illam dicat adoran-
dam propheta, quam Dominus Iesus in carnis assump-
tione suscepit. Itaque per scabellum terra intelliga-
tur: per terram autem caro Christi, quam hodie quo-
que in mysterijs adoramus, & quam Apostoli in Domi-
no Iesu, ut suprā diximus, adorarunt. Neque enim diui-
sus Christus, sed vnus. Neque cum adoraretur tāquam
Dei filius, natus ex virgine negabatur.

*Psal. 21.

Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites ter-
ræ. Manducauerunt corpus humilitatis Domini sui e-
tiam diuites terræ, nec sicut pauperes saturari sunt, vs-
que ad imitationem, sed tamen adorauerunt. Tom. 8 ex-
pos. 1. in Psal. 21.

*Psal. 21.

Neque enim frustra ita distincti sunt, ut de pauperi-
bus suprā diceretur: *Edent pauperes & saturabuntur.

*Psal. 21.

Hic verò: *Manducauerunt & adorauerunt omnes di-
uites terræ. Et ipsi qui adducti sunt ad mensam Chri-

si adoranda
Eucharistia
est, quidni o-
stendatur po-
pulo, & ho-
norifice cir-
cūferatur,
ut adorari
posse?

sti, & accipiunt de corpore & sanguine eius: Sed ado-
rant tantum, non etiam saturantur, quoniam non imi-
tantur. Manducantes enim pauperem dedignatur esse

*Philip. 2.

pauperes. Et paulò post. Sed quia Deus excitauit eum
a mortuis, & donauit ei nomen quod est super omne

*Matth. 5.

nomen, ut in nomine Iesu flectatur omne genu, cœ-
lestium, terrestrium, & infernorum: fama celsitudinis

eius, & gloria nominis eius in Ecclesia vique quaque
diffusa, permoti & ipsi veniunt ad mensam, manducant

& adorant, non tamen saturantur quia non esuriunt &
sitiunt iustitiam. Tom 2. epist. 120. cap. 27 ad Honora-

tum. Eadem fermè leges & in Psalmum 48. Conc. 1.

Saluberr-
imum corpo-
ris Christi

Neuter eorum (qui tanquam salutarem medicinam,
Christi corpus quotidie sumit, & qui propter humilitatem
non nisi raro ad illud valde preparatus accedit) exhono-

rat corpus & sanguinem Domini, si saluberrimum Sa-
cramentum certatim honorare contendunt. Neque

enim

Sacramentum
certatim ho-
norandum.

* Luc. 19.

* Matib. 13

* Exod. 16.

Veneratio
singularis
Eucharistiae
debita.

* 1. Cor. 11.

enim litigauerunt inter se, aut quisquam eorum se alte-
ri praeponit Zachæus* & ille Centurio*, cum aliter
eorum gaudens in domum suam suscepit Dominum:
alter dicit, *Non sum dignus ut intres sub tectum meum:*
ambo saluatorem honorificantes diuerso & quasi con-
trario modo, ambo peccatis miseri, ambo misericor-
diam cōsecuti. Valet etiam ad hanc similitudinē, quod
in primō populo vnique manna* secundum pro-
priam voluntatem in ore sapiebat, sic in ore cuiusque
Christiani Sacramētum illud, quomodo sumatur aesti-
mandum. Nam & ille honorando non audet quotidie
sumere, & ille honorando non audet vllō die prae-
mittere. Contemptum solum non vult cibus ille, sicut
manna fastidium. Inde enim & Apostolus indignē
dicit acceptum ab eis qui hoc non discernēbant à cæ-
teris cibis veneratione singulariter debita. Continuo
quippe cum dixisset: *Indicium sibi manducat & bibit:*
addidit, ut diceret. Nō diuidas corpus Domini: quod
satis toto ipso loco in epistola ad Corinthios prima,
si diligenter attendatur, apparet. Tom. 2. Epist. 1. 8. cap. 3.
ad Ianuarium.

Adducunt, *Christiane Lector*, Ecclesiae hostes, ad rea-
lem & essentialē existentiam corporis Christi in Eucha-
ristia, Christiana religione tollendam, tria potissimum
ex Augustino testimonia: quibus etsi superioribus arti-
culis hinc inde sit responsum: tamen ut aduersus singula
rem illorum impietatem, Augustinum orthodoxum, Ca-
tholicum, & quem nullus vnquam sinistra suspiciōis, ut
grauissimus nobis auctor est papa elestinus, rumor asper-
sit, Ecclesiae doctorem propriis ipsum suis armis ab iniuria
vindicemus, duximus operae precium eorum vnum quodque
separatum proprio scholio illustrare, atque ex aduersa-
riorum manibus eripere. Citant imprimis illud, ex
Epist. 23. ad Bonifacium: Nōne semel immola us-
que Christus in templo, & tamen in Sacramento, non
solum per omnes Paschae solennitates, sed omni die
populis immolatur, nec utique mentitur, qui interro-
gatus eum responderit immolari. Si enim Sacramen-
ta quandam similitudinem earum rerum, quarum Sa-
cramen-

Confessionis Augustiniana Lib. III.

cramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent. Ex hac autem similitudine plerumque etiam ipsarum rerum nomina accipiunt. Sicut ergo secundum quendam modum Sacramentum corporis Christi, corpus Christi est, Sacramentum sanguinis Christi, sanguis Christi est, ita Sacramentum fidei, fides est. Si secundum quendam modum, inquiunt, Sacramentum corporis Christi, corpus Christi est, non ergo verè, realiter & essentialiter Christi corpus in Sacramento est. Sed animaduvertere debant in Augustini libris, non raro Sacramenti nomine, ipsum, quod per Sacramentum celebratur, sacrificium significari, ut cum contra Faustum lib. 20. cap. 21. illud psalmistæ explicans, Sacrificium laudis glorificabit me. Huius, inquit, sacrificij caro & sanguis ante aduentum Christi per victimas similitudinum promittebatur, in passione Christi per ipsam veritatem reddebatur, post ascensum Christi per Sacramentum memorię celebratur: hic nisi Sacramentum pro sacrificio sumas, cum de sacrificio laudis declaratio instituta sit, obsecro qui conuenit interpretatio? Iam verò eodem planè sensu & in suprã citato loco, Sacramenti nomine Augustinum uti voluisse, illa quoque eius præcedentia verba, In Sacramento non solum per omnes Paschæ solennitates, sed omni die populis immolatur, nec utique mentitur, qui interrogatus eum responderit immolari: abundè declarant. Sacrificium autem corporis Christi, quod omni die populis immolatur, etsi ex Ecclesia & Augustini sententia, verum atque propriè dictum sacrificium sit, omnesque veri sacrificij, (id quod proxime sequenti capite de sacrificio Missæ pluribus articulis manifestissimè declarabitur, effectus & proprietates habeat, ad illud tamen cruentum, quod in ara crucis Deo Patri unigenitus eius filius de propria carne sua immolauit comparatum, memoriale signum quoddam, ἀνάμνησις, seu ut ita dicam, recordatiuum, salutare licet & efficax sacrificium est non ad viuum planè quale tunc erat, mortale Christi corpus & è corpore visibiliter profluere Christi sanguinem, nobis ob oculos ponens sed secundum quendam modum Christi corpus, id est, corpus quidem, sed Sacramento panis velatum, corpus inuisibile gloriosum & immortale: nempe
ut hic

ut hic sit sensus verborum Augustini: Secundum quendam modum id est, secundum similitudinem eam, quam Christi corpus sub panis specie latens, cum seipso visibili habere potest, Sacramentum corporis Christi, cum id omni die populis immolatur, Christi corpus est, id est, Christi corporis iam olim factam oblationem figurat. Hac interpretatione ante annos non minus quingentos, usus Cantuariensis Archiepiscopus Lanfrancus, B. Gregorij insuper testimonium ad eam confirmandam accommodatissime affert atque scribit in hac verba: Sacramentum corporis Christi quantum ad id spectat, quod in cruce immolatus est ipse Dominus Christus, caro eius est, quam forma panis opertam in Sacramento accipimus, & sanguis eius, quem sub vini specie ac sapore potamus, Caro videlicet carnis, & sanguis Sacramentum est sanguinis. carne & sanguine utroque invisibili, intelligibili, spirituali significatur redemptoris corpus visibile, palpabile, manifeste plenum gratia omnium virtutum, & diuina maiestate: quorum alterum quidem dum frangitur, & in populi salutem diuiditur, alterum vero effusum de calice ab ore fidelium sumitur, mors eius in cruce, & sanguinis eius de latere emanatio figuratur. Vtrumque B. Gregorius & solerter attendit, & enucleatè in quarto dialogorum libro ita exponit, dicens: Ei⁹ quippe caro ibi sumitur, eius sanguis non iam in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur. Pensandum ergo est quale sit hoc sacrificium, quod pro absolutione nostra mortem vnigeniti filij semper imitatur. Hæc Gregorius. Imitatur dixit, non operatur, quia resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Caro ergo & sanguis, quibus ad impetrandam pro peccatis nostris Dei misericordiam quotidie alimur, Christi corpus ac sanguis vocantur, non solum quia essentialiter idem sunt, qualitatibus plurimum discrepantes, verum etiam eo locutionis modo, quo res significans significatæ res vocabulo solet nuncupari. Hactenus Lanfrancus. Quanquam & Sacramentum ipsum per se consideratum, visibiles nimirum panis & vini species, quæ tanquam externa & visibilia signa propriè magis Sacramentum dicuntur, non nisi secundum quendam modum metonymic- s nimirum Christi corpus & Christi

sanguis sunt, quatenus humanam effigiem & naturā Christi, tanquam signa res à se signatas, representant. Qui sensus ex illis Augustini verbis eruitur, de verbis Domini, serm. 46. Velatum est, sed si volueris erit reuelatū. Quin & serm. ad recens baptizatos. Quomodo est, inquit, panis corpus eius? & calix vel quod habet calix, quomodo est sanguis eius? Ista fratres ideò dicuntur sacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur speciem habet corporalem, quod intelligitur fructum habet spiritalem. Solerter hac annotavit Lanfranci coetaneus Algerus. cum suprā citatum Augustini locum, Berengario illum eripere volens hisce verbis est interpretatus. Quod dixit Augustinus ad Bonifacium, Sicut Sacramētum corporis Christi, secūdum quēdam modū corpus Christi est, ita Sacramentum fidei, fides est: intelligendum est, de forma panis & vini, quæ non verè, sed figuratè & nuncupatiuè dicitur corpus Christi (quatenus metonymicōs signatum signi nomine nuncupatur). Quia igitur Augustinus ad comprobandum quod Sacramentum fidei, fides diceretur, duas similitudines dedit, vnā actūalis Sacramenti, immolationis scilicet imaginariæ: alteram verò realis, formæ scilicet panis & vini, ut sicut immolatio imaginaria figuratè vocatur mors, crucifixio Christi, & sicut forma panis & vini figuratè vocatur corpus Christi, sic Sacramentum fidei scilicet Baptisma figuratè vocatur fidei. Notandum quod in altera harum similitudinū cælestem panem, qui verè Christi caro est, non communi, sed suo, & quasi proprio modo corpus Christi vocari dixit: quia scilicet corpus illud non corporale, sed spirituale (id est gloriosum, sicut Apostolus dixit, resurget corpus spirituale) & diuinum præ omnibus corporibus singulariter vidit: In altera autem Sacramentum corporis Christi, id est formam panis, absolutè, secūdum quendam modum corpus Christi dixit, quia communi figura non existentium quod dicuntur, illud dici corpus Christi notauit. Hucusque Algerus. Vides igitur Lector, realem Christi corporis præsentiam, suprā commemoratis Augustini verbis, non modo non conuelli, verum et iam fortiter astrui? cum neque secūdum quendam modum Sacramentum corporis Christi

sti, quod est externa visibilisque materia panis & vini, corpus Christi esse possit, nisi illud ipsum verum proprium, reale & essentiale corpus quod in cruce quondam mortale, cruentum atque visibile oblatum est, ipsum, inquam iam immortale atque inuisibile factum, ἀνοικτόν representaret?

Alterum quo aduersum nos atque Catholicam verborum Christi interpretationem, non minus imperitè vtuntur, ex lib. contra Adimantum Manichæum est, cap. 12. ubi Augustinus loquitur in hæc verba. Possum etiam interpretari præceptum illud* (in quo dicitur sanguinem pecoris, animam eius esse) in signo esse positum. Non enim Dominus dubitauit dicere, * hoc est corpus meum, cum signum daret corporis sui. Vbi ego arbitror non esse necesse credere, hæc Augustini verba, quasi ex aduersariorum notissimo omnibus errore, sicut quidam doctissime disputant, assumi tantum, non autem affirmari: sed neque ante hæc nostra tempora, ab Berengarij sectatoribus, quod non minus probabiliter alij faciunt, Augustini libris inserta suspicari. Quid enim hæc, si vel modicum illustrentur, aut ab Augustini constantissima sententia, quæ tam multis testimonijs atque articulis hæcenus à nobis declarata est, alienum: vel non Catholica doctrina per omnia consonum atque consentaneum proponunt? Augustinus, inquiunt, signum corporis sui Dominum dedisse asserit, corpus negat. Falsum est, Augustinus nihil negat. At si signum corporis Christi est, inquiunt, corpus Christi esse qui potest? Signum est quia Sacramentum. Quid enim aliud Sacramentum dicitur, quàm: ut ex Augustino primo capite huius libri docuimus, sacræ rei visibile signum? Sed interrogabo & ego unum: Christus Sacramentum filij Dei est (ita enim loquitur & Augustinus) anne idcirco filius Dei non est? Signum corporis sui Dominus dedit, quia Sacramentum dedit: signum, quia rem signatam C H R I S T I corpus in se continens. Quomodo enim dicere nõ dubitasset, hoc est corpus meum, cum signum corporis sui, si inane signum, & non signum corporis, id est panis & vini sacramentales formas, corpus Christi naturale, proprium & verum continentes Apostolis exhibuisset? Si dixisset signum gratia

Deut. 12.

Matt. 26.

Lib. octoginta triū questionū. q. 42

Confessionis Augustiniana Lib. III.

sua, suspicari poteramus, ut in Baptismo, ita & in Eucharistia, nihil præter Christi gratiam, virtutē nimirum & efficaciam ad spiritualiter vel sanandam, vel confirmandā hominis mentē contineri: nunc verò cū signū corporis dicat, & quidem tale signū, de quo Christus dicere non dubitavit, hoc est corpus meum, quis Christianus Christo non dubitanti duere, hoc est corpus meū, fidē ipse dubitet adhibere, & verum esse in Eucharistia Christi corpus, etsi signatum, & panis specie velatum, credere? Augustini verba plana certē & aperta sunt, dictum esse à Domino, hoc est corpus meū, sicut quondam à legis latore Mose, Sanguinem pecoris esse animā eius, non quia sanguis pecoris anima eius est, sed quia anima in corpore latentis signū. Quod & de Sacramentalibus speciebus ita Catholicē dicitur: figurā panis & vini in Eucharistia Sacramento, corpus Christi esse, non quia reuera externa illa species, corpus Christi sunt, sed quia latentis in se Christi corporis & sanguinis, iuxta verbū Christi, certissimum præbent indicium. Potest etiam signi nomen ad sacrificium Missæ referri, quod ab Apostolis suis Christus, cū dixisset hoc esse corpus suum, in suæ passionis memoriam celebrari voluit atq; mādavit: id nanque verissimum Christi corporis præ nobis in ara crucis oblati, expressissimū pariter atque efficacissimum signum est: quod Guimundus Aruernensis Archiepiscopus, qui & ipse ante annos nō minus quingētos in Ecclesia Verifloruit, asserit atq; ex Augustino hisce verbis confirmat, celebratione dominici corporis, inquit, signum dixit, quod idem & nos credimus. Nam quoties celebratio corporis & sanguinis Domini agitur, nō equidē Christum iterum occidimus, sed mortem eius in ipsa, & per ipsā celebrationem memoramus: estq; ipsa celebratio, passionis Christi quidē cōmemoratio: cōmemoratio aut passionis, ipsā passione significat: celebratio igitur corporis & sanguinis Domini passionis Christi est signum. Et hoc est, quod ait beatus Augustinus: Hoc verò tempore, posteaqua per resurrectionem Domini nostri manifestissimum indicium nostræ libertatis illuxit, nec eorū quidem signorum quæ iam intelligimus operatione graui onerati sumus, sed quædam pauca pro multis eademque factu facillima & intellectu augustissima, & observatione callidissima ipse Dominus & Apostolica tradit

De doctr.
Chri. lib. 3.
cap. 9.

disciplina, sicuti est baptismi Sacramentum & celebratio corporis & sanguinis Domini. Et infra: Nam in celebratione Dominici corporis, quam Augustinus signum vocavit, Christus immolatur, nemo carnaliter hoc secundum literam debet accipere. Christus enim Rom. 6. semel mortuus, iam non moritur, mors ei ultra non dominabitur. Sed dum passionem eius Missas celebrando memoramus, pro nobis olim mortuus designatur. Denique si quis dicat: Celebratio dominici corporis est dominica passio, tãquã carnaliter sentiens à nobis repellitur. Nō est celebratio ipsa Dominica passio, sed dominica passionis iam perfecta significatiua commemoratio. Hæc Guimundus.

Veniam ad id, quod ad evertendam veritatem à nonnullis etiam robustius atque solidius putatur. Iudam Dominus adhibuit ad conuiuium, inquit, Augustinus, in quo corporis & sanguinis sui figuram discipulis cōmendavit & tradidit. præfa. in Psal. 1. Quæ Augustini verba si vel octo tantum oculis Catholicus quispiam illustrare volens responderit, id ipsum ab Augustino figuram vocari quod Christus commemorationem appellat, cum addit: Hoc facite in meam commemorationem, non video quid prudens Lector in ijs desiderare amplius, vel quasi de obscuritate dictionis conqueri possit. Figuram corporis & sanguinis sui Dominus discipulis commendavit, quando quæ à solis ortu vsque occasum, iuxta prophetiam Malachia hostia munda in altari consecratur & sacrificatur, à Christo Domino primitus instituta fuit atque præcepta. Hæc enim idcirco figura rectissime dicitur, quia per eam representamus, & quasi per antitypa, ut grati Patres loquuntur, carnem Christi in cruce pro salute humani generis oblatam significamus atque memoramus. Quod ne cui mirum videatur, idem sui ipsius figuram esse atque appellari, meminerit Christum, iuxta testimonium Apostoli, in similitudinem hominis factum, verum nihilominus hominem fuisse: eundem appellari imaginem inuisibilis Dei & figuram substantiæ eius, verum nihilominus absque temporis initio Deum esse Patri consubstantialem. Quod si in hisce loquendi modis, quibus scriptura utitur, nihil repugnans apparet, Christum imaginem

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Dei, pariter & Deum esse figuram substantia Dei, & ipsam Dei esse substantiam: quid miramur, idem figuram corporis, pariter & corpus appellari: figuram, quia mortem Domini representat: corpus, quia essentialiter nihilominus Christi corpus est? Scripsit aduersus Berengarium haeticum toto orbe damnatum, is cuius & antea testimonio usi sumus Guimundus, vir exercitatus in Scripturis. Is cum propositum haberet declarare, quonam Catholico sensu Augustinus Christi corpus figuram corporis appellet sermonem suum, saepe quidem ad sacrificium crucis Christi, nonnunquam verò & ad corpus Christi mysticum refert: Apostoli secutus doctrinam, qui cum ad Corinthios scribens de eodem isto sanctissimo altaris Sacramento locutus dixisset, Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Subiungit deinde id cuius ratione, corpus Domini figura corporis appellari possit: Quoniam, inquit, unus panis & unum corpus multi sumus, omnes quidem de uno pane & de uno calice participamus Guimundi verba sunt haec: Iam verò quod unitatem corporis ecclesiae sacra figuret oblatio, non est necesse ut hoc probando laborem. Paulus enim id sufficienter declarat Apostolus dicens: Panis quem frangimus, & calix cui benedicimus nonne participatio corporis & sanguinis est? quia multi unum sumus in Christo. Quod beatus Cyprianus intelligens in Epistola ad Magnum quendam ita prosequitur. Denique vnanimitate Christianos firmam ibi atque inseparabili charitate conexos, ipsa etiam dominica sacrificia declarant. Nam quando Dominus corpus suum panem vocat, de multorum granorum adunatione congregatum, populum nostrum quem portabat, inducat adunatum. Et quando sanguinem suum vinum appellat, de botris atque acinis plurimis expressum atque in unum coactum, gregem iterum nostrum significat commixtione adunatae multitudinis copulatum. Vnde & beatus Augustinus super Ioannem dicit: Huc itaque cibum & potum, societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quae est Ecclesia. Et paulò post. Propterea quippe, sicut ante nos intellexerunt, ait homines san-

nes sancti Dei, Dominus noster Iesus Christus, corpus & sanguinem suum in eis rebus cōmendauit, quæ ad vnum aliquid rediguntur ex multis. Nam aliud in vñ ex multis granis conficitur, aliud in vnum ex multis acinis. Aptissimè igitur & rationabiliter sacra oblatio, cū aliorū multorum bonorum, tum etiā corporis Domini, id est, Ecclesiæ ex multis hominibus & populis velut granis inter duo testamēta, tāquam superiorē & inferiorē molā cōtritis, id est, humiliatis per aquam Baptismi & ignem Spiritus sancti in vnum collectæ atque compactæ Dei signum dicitur. Hactenus Guimundus. Nunc vtram expositionē verbis Augustini aptius existimet conuenire sapiens Lector, ipse dispiciat. Vtroque certè modo corpus Christi quod in iugi sacrificio offertur Deo, corporis Christi figura appellari potest, vel quia corpus Christi in cruce pendēs in memoriā hominibus vocat, iuxta illud Apostoli: Quotiescunque manducabitis panē hūc & calicē bibitis, mortē Domini annuntiabitis, donec veniat: vel quia corporis Christi mystici significationē habet, siquidē vnus panis & vñ corpus multi sumus, qui de vno pane & de vno calice participamus. Nec repugnat illud quod ex Aug. citatur de consec. dis. 2. can. 71. & lib. 4. sent. dis. 10 Corpus Christi & veritas & figura est: veritas, dū corpus Christi & sāguis virtute Spiritus sancti in virtute ipsius, ex panis & vini substātia efficitur: figura verò est, id quod exterius sentitur: siquidē externa quoque panis & vini species, post transsubstātiationem in Sacramēto altaris remanēs figura est corporis & sanguinis Christi, cū nō corpus ipsum, sed panis species sub oculorū sensū cadēs tanquam figura quædam, cruētam illam, quā dixi, in cruce factam pro nobis oblationem, representet.

V I. In sacrosancto Eucharistiæ Sacramento substantiam panis & vini, post consecrationem non remanere.

* Matth. 8.
Verba igitur Christi, quibus in consecratione vti mur, aliquid efficiunt.

PAnem nostrum* quotidianū da nobis hodie. Mini sermonis mei, cū de Sacramētis tractarem dixi vobis, quòd ante verba Christi, quod offertur, panis dicatur, vbi Christi verba deprompta fuerint, iam

Confessionis Augustiniana Lib. III.

De consecr.
dist. 2. can.
Non iste.

non panis dicitur, sed corpus appellatur. Quare ergo in oratione dominica quæ postea sequitur, ait, Panem nostrum? Panem quidem dixit, sed *πῖς* dixit, hoc est, supersubstantialem. Non iste panis, qui vadit in corp^o, sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. *Tom. 10. de verbis Domini serm. 28.*

Ante consecrationem panis & vinū, quod natura formavit: post consecrationem verò corpus & sanguis Christi.

Nos autē in specie panis & vini, quam videmus, res inuisibiles, id est carnem & sanguinem honoramus: nec similiter comprehendimus has duas species, quemadmodum ante consecrationem comprehendebamus: cum fideliter fateamur, ante consecrationem panem esse & vinum quod natura formavit: post consecrationem verò carnem Christi & sanguinem esse, quod bene dictio consecrauit. *In libro sentent. Prosperi, ex Augustino, & habetur de consecr. dist. 2. can. 40.*

* Ioan. 6.

Quid magnū esset, quod dixit Christus: Panis quē ego dabo caro mea est pro mundi vita, nisi vera sit caro: Quid plus, quam manna, vel quā agnus typicus haberetur?

Utrum sub figura an sub veritate hoc mysticum calicis Sacramētum fiat, veritas ait: * *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Alioqui quomodo magnum erit, Panis quem ego dabo caro mea est, pro mundi vita, nisi vera sit caro? Sed quia Christum fas vorari dentibus non est, voluit Dominus hunc panem & vinum in mysterio verè carnem suā & sanguinem suum consecratione Spiritus sancti potentialiter creari: Et quotidie pro mundi vita mysticè immolari, ut sicut de virgine per Spiritum sanctū vera caro sine coitu creatur, ita per eundem ex substantia panis & vini, mysticè idem corpus Christi consecratur. *Citatur ex Augustino, de consecr. dist. 2. can. 71 & lib. 4. sent. dist. 10.*

Hinc sacramentarii obiectiones multe diluuntur. Substantia panis efficitur caro Christi, & vinū trāsit in eundem sanguinem.

Intra sanctam Ecclesiam Catholicā in mysterio corporis Christi, nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacerdote, quia non in merito consecrantis, sed in verbo efficitur creatoris & in virtute Spiritus sancti: si enim in merito esset sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret: Nunc autem sicut ipse est qui baptizat, ita ipse est qui per Spiritum sanctum hanc substantiam efficit carnem, & trāsit vinum in sanguinem. *Ibidem.*

Credendum est, quòd in verbis Christi Sacramenta conficiantur, cuius enim potentia creantur prius, eius utique verbo ad melius procreantur. *Ibidem.*

Dominus Iesus ab eis quorum oculi tenebantur, ne illum agnoscerent, in fractione panis voluit agnosci. Luc. 24.

Nouerunt fideles, sciunt quid dicam. Nouerunt Christum in fractione panis. Non enim omnis panis, sed accipiens benedictionem Christi, fit corpus Christi. Panis accipiens benedictionem Christi, fit corpus Christi.
Citatur à Beda in prima ad Corinth. 10. ex sermon. de verbis Euangelij.

VII. Sacrosancta Eucharistia mysteria Augustini tempore, propter summam eorum profunditatem gentilibus & catechumenis exposita temere non fuisse.

Ipsis se credit Iesus, qui nat: fuerint denuò. Ecce illi crediderunt in eum, & Iesus non se credebat eis. Tales sunt omnes Catechumeni: ipsi iam credunt in nomine Christi, sed Iesus non se credit eis. Intendat & intelligat caritas vestra. Si dixerimus catechumeno: Credis in Christum? Respondet, credo: & signat se cruce Christi, portat in fronte, & non erubescit de cruce Domini sui. Ecce credit in nomine eius: interrogemus eum: Manducas carnem filij hominis, & bibis sanguinem filij hominis? nescit, quid dicimus: quia Iesus non se credidit ei. Ioann. 2. Catechumenis non se credit Christus, quia ad Eucharistiam sumenda nullus ante Baptismum admittitur, aut de Eucharistia
Tom. 9 tract. 11. in Ioannem.

Notum est quid acceperint Iudei, populus ille Israel: Notum est, quid illis pluisset Deus de cœlo, & nesciunt Catechumeni quid accipiunt Christiani? Erubescant ergo quia nesciunt: transeant per mare rubrum, manducent manna, ut quomodo crediderunt in nomine Iesu, sic seipsis credat Iesus. apertè edocetur. Nesciunt Catechumeni quid accipiant Christiani.
1bidem.

Etsi Catechumenis Sacramenta fidelium non produntur, non ideo fit, quod ea ferre non possunt, sed ut ab eis tanto ardentius concupiscantur, quanto honorabilius occultantur. *1bid tract. 26.*

Vident (Iudei) verisse iam sacerdotium secundum ordinem Aaron, & non agnoscunt sacerdotium secundum ordinem Melchisedech. Fidelibus loquor. Siquid non intelligunt Catechumeni, auferant pigritiam, festinent ad notitiam. Non ergo opus est mysteria promere scripturæ vobis intiment, quid est sacerdotium secundum

Confessionis Augustiniana Lib. III.

secundum ordinem Melchisedech. Tom. 8. in Psal 109.
super illud, Tu es sacerdos in aeternum &c.

Joan. 6.

Sicut audiuius, cum sanctum Euangelium legere-
tur, Dominus Iesus Christus exhortatus est promif-
sione vitæ æternæ ad manducandam carnem suam, &
bibendum sanguinem suum. Qui audistis hæc, non-
dum omnes intellexistis. Qui enim baptizati & fide-
les estis, quid dixerit nostis. Qui autem inter vos adhuc
catechumeni vel audientes vocantur, potuerunt esse
cum legeretur audientes, nūquid & intelligentes? Er-
go sermo noster ad utrosque dirigitur. Qui iam man-
ducant carnem Domini, & bibunt sanguinem eius, co-
gitent quid manducant, & quid bibant, ne, sicut Apo-
stolus dixit, iudicium sibi manducant & bibant. Qui
autem nondum manducant, & nondum bibunt, ad ta-
les epulas inuitati festinent. Per istos dies magistri pa-
scunt, Christus quotidie pascit, mensa ipsius est illa in
medio constituta. Quid causæ est, o audientes, ut men-
sam videatis, & ad epulas non accedatis? Et forte mo-
dò cum Euāgelium legeretur, dixistis in cordibus ve-
stris, putamus quid est hoc quod dicit, *Caro mea vera*

I. Cor. II.

Joan. 6.

esca est, & sanguis meus verè potus est. Quomodo man-
ducatur caro Domini, & bibitur sanguis Domini? Pu-
tamus quid dicit? Quis contra te clausit ut hoc nescias?
Velatum est: sed si volueris, erit reuelatum. Accede ad
professionem & soluisti quæstionem. Quid enim dixe-
rit Dominus Iesus, iam fideles nouerunt. Tu autem ca-
techumenus diceris, audiens, & surdus es. Aures enim
corporis patentes habes, quia verba quæ dicta sunt au-
dis. Sed aures cordis adhuc clausas habes, quia quod
dictum est, nō intelligis. *To. 10. de verbis Domini, Serm. 46.*

*Frequens est apud Augustinū cum de sacrosanctis Eucha-
ristiæ mysterijs sermo est, huius descriptionis modus, Sacra-
mentū quod nouerūt fideles. Sacramēto altaris, inquit,
fidelibus noto &c. de ciuit. Dei lib. 10 cap. 6. Item in Psal.
39. Sacrificium verum, quod fideles norunt &c. Cor-
pus quod nostis, quod non omnes nostis: quod utinam
qui nostis omnes, non ad iudicium noueritis &c.*

*Et iterum. Hoc promittebatur quibusdam signis: abla-
ta sunt*

ea sunt signa promittētia, quia exhibita est veritas promissa. In hoc corpore sumus, huius corporis participes sumus, quod accepimus nouimus, & qui nō nostis, noueritis, & cū didiceritis, utinam non ad iudicium accipiatis &c. *item lib. 50 homiliarum bo 42* Norunt fideles, quid accipiant. *Et passim alibi.* & quibus apparet, Augustinum dedit a opera noluisse quibusuis, siue pro concione, siue scriptis publicè editis mysterium sacrosanctū præsentiæ Christi in Eucharistia manifestare. Quanquā nec gentiles ipsos omni ex parte latere potuit: Siquidem Maximus Madaurēsis Grammaticus, homo idololatra ad Augustinum scribens: Illud quæso vir sapientissime, inquit, uti remoto facundiæ robore atque exploso, qua cunctis clarus es, omiſſis etiam quibus pugnare solebas Chrysippeis argumentis, postposita paululū dialectica, quæ neruorum suorum luctamine nihil certi cuiquā relinquerenititur, ipsa re approbes, quis sit iste Deus, quem vobis Christiani, quasi proprium vendicatis, & in locis abditis præsentem vos videre componitis. Nos etenim Deos nostros luce palam ante oculos omnium atque aures omnium mortalium pijs precibus adoramus, & per suaues hostias propitios nobis efficimus, & à cunctis hæc cerni & probari contendimus &c.

Quibus verbis Augustinus, ne aduersario Thyestæas cœnas calumniandi (quod in Gallia factū Eusebius commemorat) occasionem præberet, dum pauca respondendo, nihil dilucidè respondet, satis insinuat, se quod obiectum erat non negare, Deum in abditis locis populo Christiano præsentem fieri, sed nolle se idololatriæ huiusmodi mysteriū pro tempore facere manifestū. Vide Lector Tom. 2. Epist. 44. ad Maximū Quo nimirum & illa Augustini verba spectant, sermone ad recēs baptizatos. Hoc quod videtis in altari Dei, et à trāta nocte vidistis: sed quid esset, quid sibi vult, quā magnæ rei Sacramentū contineret, nondū audistis. Quod ergo vidistis panis est & calix: quod vobis etiam oculi vestri renunciant. Quod autem fides vestra postulat instruenda, panis est corpus Christi, calix sanguis. Breuiter quidem hoc dictum est, quod fidei fortè sufficiat:

Hist. Eccl.
lib. 5. cap. 1.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Isa. 7.

ciat: sed fides instructionem desiderat: dicit enim propheta: *Nisi credideritis, nō intelligetis.* Potestis ergo modò dicere mihi: Præcepisti ut credamus, expone ut intelligamus. Potest enim in animo cuiusquam cogitatio talis suboriri: Dominus noster Iesus Christus novimus vnde acceperit carnem &c. In cœlo est modò sedens ad dexteram patris, quomodo est panis corpus eius, & calix, vel q̄ habet calix, sanguis eius? *Et respondet.* Ista fratres, ideo dicuntur Sacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, speciē habet corporalem, quod intelligitur fructū habet spiritalem. *Citatur hic locus ex ser. August. ad recens baptizatos à venerabili Beda in 10. caput prioris ad Corinth.* Sed & illud ad hunc locum pertinet, quod alibi legitur. De Sacramento sanē quod accepit (*Catechumenus post Baptismum ad Eucharistiæ communionem adm. ssus*) cum ei benē commendatū fuerit: signacula quidem rerū divinarū esse visibilia, sed res ipsas invisibiles in eis honorari, nec sic habendam illam speciē benedictione sanctificatam, quemadmodum habetur in usu quolibet dicendum etiam quid significet, & sermo ille quem audiuit, quid in illo cōdatur, cuius illa res similitudinem gerit. *Tom. 4. de Catechizandis rudibus, c. 26.*
VIII. Utilem ac salutarem fidelibus esse frequentem sacrosancti corporis Christi communionem.

*Matth. 6.
Eucharistiæ
panis quotidianus.*

Intelligitur hoc valdē benē. Panem nostrum quotidianū da nobis hodie, Eucharistiā tuā quotidianum cibum. Norunt enim fideles quid accipiāt, & bonum est eis accipere panem quotidianum huic tempori necessarium. Pro se rogant ut bona faciant, ut in bonitate ac fide, & bona vita perseverent. Hoc optant, hoc orant: quia qui nō perseverant in bona vita, separabūtur ab illo pane. Ergo, panem nostrum quotidianum da nobis hodie, quid est? Sic vivamus ut ab altari tuo non separemur. *Tom 10 lib. 50. homiliarum, hom. 42.* Idem habet ex verbis Cypriani, *Tom. 7. contra duas Epistolas Pelagianorum, lib. 4. c. 9.*

Si quotidianus est panis, cur post annū illum sumis? quem iam modum Græci in Oriente facere consueverunt.

runt. Accipe quotidie, quod quotidie tibi profit. Sic *Sic nobis vlt.*
 viue, vt quotidie merearis accipere. Qui non meretur *uendum, vt*
 quotidie accipere, non meretur post annum accipere. *quotidie me-*
 Quomodo sanctus Iob quotidie pro filiis offerebat sa- *reamur Eu-*
 crificium, ne fortè aliquid vel in corde, vel in sermo- *charistiam*
 ne peccassent. Ergo tu audis, quotiescunq; offertur sa- *sumere.*
 crificiū, mors Domini, resurrectio Domini, eleuatio *Iob. 1.*
 Domini significetur, & remissio peccatorum, & panē
 istum vitæ nostræ quotidianum non assumis? Qui vul-
 nus habet, medicinam requirit: vulnus est, q̃a sub pec-
 cato sumus: medicina est coeleste & venerabile sacra-
 mentum. *Tom. 10. de verbis Domini, serm. 28.*

Hunc autem panem dari nobis quotidie postula- *Matth. 6.*
 mus, ne, qui in Christo sumus, & Eucharistiam quoti-
 die ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo
 grauiore delicto, dum absentes, & non communican-
 tes à coelesti pane prohibemur, à Christi corpore se-
 paremur. *Tom. 7. de bono perseuerantia, c. 4.*

Dixerit aliquis non quotidie accipiēdam Eucharis-
 tiam. Quæsieris quare? quoniam, inquit, eligendi dies
 sunt, quibus purius homo continentiusque viuit, quo
 ad tantum Sacramentū dignius accedat. *Qui enim man-*
ducauerit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Alius *Cor. 11.*
 contra, Imò, inquit, si tanta est plaga peccati, atq; im-
 petus morbi, vt medicamenta talia differenda sint au-
 ctoritate antistitis, debet quisq; ab altari remoueri ad
 agenda poenitentiam, & eadem auctoritate recōci-
 liari. Hoc est enim indignè accipere, si eo tempore ac-
 cipiat, quo debet agere poenitentiā, nō vt arbitrio suo
 cū libet vel auferat se communioni, vel reddat. Cate-
 rùm si peccata tanta non sunt, vt excommunicandus
 quisquam homo iudicetur, non se debet à quotidiana
 medicina Dominici corporis separare. Rectius inter
 eos fortasse quisquam dirimit litē, qui monet vt præ-
 cipuè in Christi pace permaneant: faciat autem vnus-
 quisque quod secundum fidem suam piè credit esse fa-
 ciendum. Neuter enim eorū exhonorat corpus & san-
 guinem Domini, si saluberrimum Sacramētum certa-
 tim honorare contendūt, &c. *Tom. 2. ep. 118. c. 3. ad Ian.*

Quoti-

*Ab Eucharis-
 stie commu-
 nione nemo
 remouebatur
 & nemo re-
 motus rur-
 sum accede-
 bat, nisi anti-
 stitis iudicio
 & auctori-
 tate.*

Confessionis Augustiniana Lib. III.

*De consecr.
dist. 2. can.
quotidie.*

Quotidie Eucharistiæ cōmunionem percipere nec laudo, nec reprehēdo. Omnibus tamen dominicis diebus communicandum suadeo, & hortor, si tamē mens sine affectu peccandi sit. Nam habentem adhuc voluntatem peccandi, grauari magis dico Eucharistię perceptione, quā purificari. *Tom. 3. de Eccl. dogmat. cap. 53.*

*Alibi nullus
dies inter-
mittitur, quo
Eucharistia
nō offeratur,
alibi sabbato
tantū & Do-
minico.*

Alij quotidie communicāt corpori & sanguini dominico, alij certis diebus accipiūt, alibi nullus dies intermittitur, quo nō offeratur, alibi sabbato tantum & Dominico, alibi tantum Dominico. *Subiungit deinde* Totum hoc genus rerum liberas habet obseruationes. Nec disciplina vlla est in his melior graui prudētique Christiano, quā vt eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam ad quamcunque fortē deuenerit. *Tom. 2. Epi. 118. ad Ianuar. cap. 2. Idē habes & To. 9. in Ioannē, tra. 26.*

IX. Ante Eucharistiæ sumptionem confessionem peccatorum, si conscientia mortalis peccati grauat, pramittendā, mentemque diligenter eō esse preparandam.

** Ioan. 6.*

** 1. Cor. 11.*

*Confessio pec-
catorum &
pœnitentia
ante sumptio-
nem Eucha-
ristiæ neces-
saria.*

AB his venenis pietas Domini nostri Iesu Christi nos liberet, & seipsum nobis edēdum tribuat qui dixit: *Ego sum panis viuus qui de celo descēdi qui māducat carnem meam, & bibit, sanguinē meum, habet vitā eternā in semetipso* Sed vnusquisque antequam corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi accipiat, seipsum probet, & secundum Apostoli præceptū *sic de pane illo edat & de calice bibat. Quia qui indignē manducat & bibit iudicium sibi māducat & bibit nō dydicans corpus Domini.* Quando enim illud accipere debemus, antea ad cōfessionem & pœnitentiam recurrere debemus, & omnes actus nostros curiosius discutere: & peccata obnoxia si in nobis senserimus, citō festinemus per confessionem & veram pœnitentiā abluere, ne cum Iuda proditore, diabolus intra nos celātes, pereamus, protrahentes & celantes peccatum nostrū de die in diem. *Tom. 4. de salutaribus documentis. cap. 33.*

In hac ergo pœnitentia maiorem quisque in se seueritatem debet exercere, vt à seipso iudicatus, nō iudicetur

setur à Deo. Sicut idem Apostolus ait: * *Si enim nos iudicaremur, à Domino non iudicaremur.* Ascēdat itaq; homo aduersū se tribunal mētis suæ, si timet illud, quod oportet nos exhiberi * ante tribunal Christi, vt recipiat vnusquisq; illud quod per corpus gessit, siue bonum, siue malum: constituat ante faciem, suam ne hoc ei possit Augustinus. Non igitur satis est credere & sumere Eucharisti. Per Ecclesiasticam disciplinam quidam à Sacramento cælestis panis interim separetur. Versestis panis setur ante oculos imago futuri iudicii, vt cū alijs accedunt ad altare Dei, quò ipse nō accedit, cogitet. quā sit cōtremiscēda illa pœna, qua percipiētib⁹ alijs vitā æternam, alijs in mortem præcipitentur æternam. Tom. 2. Epistol. 118. cap. 3. ad Ianuarium.

Valet etiam ad hanc similitudinem, quod in primo populo vnicuique manna * secundū propriam voluntatem in ore sapiebat: sic in ore cuiusque Christiani Sacramentum illud, quo modo sumatur æstimandum. * Nam & ille honorando non audet quotidie sumere, & ille honorando non audet vllō die prætermittere. Contemptum solum non vult cibus ille, sicut manna fastidium. Inde enim & Apostolus * indignè dicit acceptum ab eis, qui hoc nō discernebant à cæteris cibis veneratione singulariter debita. Cōtinuò quippe cū dixisset, Iudicium sibi māducat & bibit: addidit vt diceret, Non diiudicans corpus Domini. Tom. 2. Epistol. 118. cap. 3. ad Ianuarium.

Cogitantes ergo gradus vestros, seruantes & professionem vestram accedite ad carnem Domini. Qui sit in Eucharistia signum corporis & sanguinis Christi. Euchar. sumptio requirit non leuem præparatignem.

* 1. Cor. 11.

* 2. Cor. 5.

* Psal. 49.

In peniten-

tia carnificē

timorē exi-

git Augusti-

nus. Non igitur

satis est

credere &

sumere Eu-

charisti.

Per Ecclesi-

asticam disci-

plinam qui-

dam à Sacra-

mēto cæle-

stis panis se-

paratur.

De cōse. dist.

2. can. 12. sub

finem.

* Exod. 16.

Num. 21.

* alias, quo

subiugatus

est mūdus.

* 1. Cor. 11.

Discernendū

est corpus

Christi, à cæ-

teris cibis

veneratione

singulariter

debita, alio-

qui sumitur

in iudicium.

Quorsum

hæc si tātū

sit in Eucha-

ristia signum

sermone

Confessionis Augustiniane Lib. I I I.

Omni modo continentia seruanda ijs, qui eam Deo vouerunt. sermone meo. Congratulamur enim qui sciūt seruare coniugibus, quod à coniugibus exigunt: qui sciunt seruare omni modo continentiam, si hanc Deo vouerūt. *Tom. 10. de verbis Domini serm. 46.*

I. Cor. 11.

Et sancta possūt obesse: In bonis enim sancta ad salutē insunt, in malis ad iudicium. Certē enim fratres nouimus quid accipiamus, & utique sanctum est quod accipimus, & nemo dicit, non est sanctum. Et quid ait Apostolus? *Qui autem manducat & bibit indignē, iudiciū sibi manducat & bibit.* Nō ait, quia illa res mala est: sed quia ille malus malē accipiendo, ad iudicium accipit bonum quod accipit. Num enim mala erat buccella, quæ tradita est Iudæ à Domino? Absit. Medicus non daret venenū: salutem medic⁹ dedit, sed indignē accipiendo ad perniciem accipit, quia non paratus accipit. *Tom. 9 in Euang. Ioannis tract. 6.*

Ioan. 13.

Eucharistia etiā cū ad iudicium submitur, dicitur vita.

Mutet vitam qui vult accipere vitam, nam si nō mutat vitam, ad iudicium accipit vitam. Et magis ex ipsa corrumpitur, quam sanetur, magis occiditur, quā uiuificetur. *Tom. 10. Serm. 1. de tempore.*

Ad altare Dei inuisibile, quō nō accedit iniustus, ille peruenit, qui ad hoc præsēs iustificatus accedit. Inueniet enim illic vitam suam, qui hic discreuerit causam suam. *Tom. 3. ex sententijs, sent. 189.*

Ante Eucharistiae sumptionē peccator pœnitentiam agat, et Sacerdotis iudicio reconcilietur.

Quem mortalia crimina post Baptismum commissa premūt, hortor prius publica pœnitentia satisfacere, & ita Sacerdotis iudicio reconciliatum communioni sociari, si vult nō ad iudicium & condemnationē sui Eucharistiam percipere. *Tom. 3. de Ecclesiasticis dogmat. c. 53.*

X. Continentiam à proprijs etiam vxoribus, accessurus ad sacram Eucharistia synaxim, iam olim in usu fuisse.

Quibus temporibus continentia maxime sit exercenda Christianis.

Quoties ad Ecclesiam in qualibet solennitate venitis, & Sacramēta Christi percipere volueritis, ante dies plures castitatem seruare, ut cū secura conscientia ad altare Dei possitis accedere. Quam rem etiam per totam Quadragesimam, & vique ad clausulam Pasche fideliter custodite, ut vos solēntas Paschalis castos & puros

puros

puros inueniat. Qui enim bonus Christianus est, non solum ante dies plures, quam cōmunice, castitatem seruet, sed & vxorem suam accepto desiderio filiorū non agnoscat. *To. 10. serm. 244. de tempor. Vide etiā 216.*

Inuitati enim sumus ad mensam, vbi non inuenitur cibus hominum, sed panis ponitur Angelorū. Et ideo videamus, ne fortē intus in anima, vbi deberemus bonorum operum margaritis ornari, ibi appareamus videri sumptuosiorum pannis veteribus inuoluti: & quando eos qui boni sunt in oculis Dei castitas reddet candidos, tunc eos qui mali sunt reddat luxuria sordidatos. Et ideo quotiescunque aut dies Natalis Domini, aut reliquæ festiuitates adueniunt, sicut frequenter admonui, ante plures dies non solum ab infœlici concubinarū consortio, sed etiam à proprijs vxoribus abstinete, ab omni iracundia alienos vos efficite. Peccata præterita per eleemosynam & poenitentiam redimantur. *Ibidem, serm 2.*

*Continentia
decei sumptuo
ros Eucharis
stiam, & poe
nitentia.
Ante sum
ptionem Eu
charistie et
iam à coniu
gibus ad tem
pus abstinen
dum.*

Qui autem vxores nondum habetis, & tamen ad mensam Dominicam iam acceditis, & carnem Christi manducatis, & sanguinem bibitis. si ducturi estis vxores, seruate vos vxoribus vestris. *Et infra:* Qui verò iam conuistis, corpus arctius castigate, & concupiscentiæ frænos nec ad ipsa quæ permissa sunt, patiamini relaxare, vt non solum à concubitu illicito diuertatis, sed etiam licitum contemnatis aspectum. Mementote in quocunque sexu sitis, siue mares, siue foeminae, angelorum vitam ducere vos in terra. Angeli enim non nubunt, neq; vxores ducunt: Hoc erimus cum resurrexerimus. Quanto vos meliores, qui id quod erunt homines post resurrectionem, hoc vos incipitis esse ante mortem? *Et paulò post:* Cogitantes ergo gradus vestros, seruantes & professionem vestram, accedite ad carnem Domini, accedite ad sanguinem Domini. Qui se scit aliter esse, non accedat &c. *Tom. 10. de verbis Dom. serm. 46.*

*Continentes.
Angelorum
vitā ducunt
in terris.*

XI Fructum sacramenti Eucharistiae in sola haberi Catholica Ecclesia, eundemq; non esse positum in sola peccatorum remissione.

T t

Sunt

Confessionis Augustiniana Lib. III.

SVnt autem qui hanc liberationem (*damnatione eterna*) (nec omnibus habentibus Sacramentum: baptis-
matis & corporis Christi, sed solis Catholicis, quan-
vis malè viuentibus pollicentur, quia non solo, in-
quiunt, Sacramento, sed re ipsa manducauerunt cor-
pus Christi, in ipso scilicet eius corpore constituti.
De quo corpore ait Apostolus: **unus panis, unum cor-
pus multi sumus.* Qui ergo est in eius corporis vnitate,
id est, in Christianorum compage membrorum, cuius
corporis Sacramentum fideles communicantes de al-
tari sumere consueuerunt, ipse verè dicendus est
manducare corpus Christi, & bibere sanguinem Chri-
sti. Ac per hoc hæretici & schismatici, ab huius vni-
tate corpus separati possunt idem percipere Sacra-
mentum, sed nō sibi vtile, immo verò etiam noxium,
quo iudicētur grauius quàm vel tardius liberētur. Nō
sunt enim in eo vinculo pacis, quod in illo exprimitur
Sacramento. Sed rursus etiam isti qui rectè intelligūt,
non dicendum eum manducare corpus Christi, qui in
corpore non est Christi, non rectè promittunt eis, qui
vel in hæresin, vel etiam in gentilium superstitionem
ex illius corporis vnitate labuntur, liberationem quā-
doque ab æterni igne supplicij: Primū quia debent at-
tēdere, quàm sit intolerabile atque à sana doctrina ni-
mis deuiū, vt multi ac penè omnes qui hæreses impias
condiderunt, exeuntes de Catholica Ecclesia, & facti
sunt hæresiarchæ, meliores habeant causas quàm hi
qui nūquam fuerunt Catholici, cū in eorum laqueos
incidissēt, si illos hæresiarchas hoc facit liberari à sup-
plicio sempiterno, quòd in Catholica Ecclesia baptiza-
ti sunt, & Sacramentum corporis Christi in vero Chri-
sti corpore primitus acceperunt: cū peior vtique sit
desertor fidei, & ex desertore oppugnator eius effect⁹,
quàm ille, qui non deseruit quam nunquam tenuit. To.
5. *de ciuit. Dei lib. 21 cap. 25.*

*Peior est
hæresiarcha
& desertor
fidei, quam
ille qui eam
nūquam te-
nuit.*

**Ioan. 6.*

Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita.* Hoc
quando caperet caro, quod dixit panem carnem? Vo-
catur caro quod non capit caro & ideò magis non ca-
pit caro, quia vocatur caro. Hoc enim exhortuerunt:
hoc ad se multum esse dixerunt: hoc non posse fieri

putauerunt. Caro mea est, inquit, pro mundi vita. No-
runt fideles corpus Christi, si corpus Christi nō negli-
gāt esse. Fiant corpus Christi, si volūt viuere de spiritu
Christi. De spiritu Christi nō uiuit nisi corpus Christi.
Intelligite fratres mei quid dixerim. Homo es, & spiri-
tū habes, & corpus habe. Spiritū dico quē anima voca-
tur, qua constat quōd homo es: Cōstas enim ex anima
& corpore. Habes enim spiritum inuisibilē, corpus vi-
sibile. Dic mihi quid ex quo uiuat, Spiritus tuus uiuit
ex corpore tuo, an corpus tuum ex spiritu tuo? Respō-
det omnis qui uiuit, qui autem hoc non potest respon-
dere, nescio si uiuit. Quid respondet omnis qui uiuit?
Corpus utique meum uiuit de spiritu meo. Vis ergo &
tu viuere de spiritu Christi? in corpore esto Christi.
Nunquid enim corpus meū uiuit de spiritu tuo? Meum
uiuit de spiritu meo, & tuum de tuo. Nō potest viuere
corpus Christi nisi de spiritu Christi. Inde est quod ex-
ponens nobis Apostolus Paulus hunc panem: *Vnus pa-*

1. Cor. 11.

nis, inquit, *unum corpus multi sumus*. O Sacramentū pie-
tatis, ò signum unitatis, ò vinculum charitatis Qui uult
uiuere, habet ubi uiuat, habet unde uiuat. Accedat, cre-
dat, incorporetur ut uiuificetur. Non abhorreat à com-
page membrorum, non sit putre membrum quod rese-
cari mereatur, nō sit distortum de quo erubescatur. Sit
pulchrum, sit aptum, sit sanum: hæreat corpori, uiuat
Deo de Deo, nunc laboret in terra, ut postea regnet
in cælo. To 9. super Euang. Ioannis, Tract. 26 *ultra mediū*.
Sola quippe est (Ecclesia) per quam Sacrificium Do-
minus libenter accipiat, sola quæ pro errantibus fidu-
cialiter intercedat. Vnde etiam de agni hostia Domi-
nus præcepit dicēs: * *In una domo comedetis nec efferetis*
de carnibus eius foras. In una namq; domo agnus come-
ditur, quia in una Catholica Ecclesia vera hostia redē-
ptoris immolatur. De cuius carnib⁹ diuina iussio effer-
ri foras prohibet, quia * dari sanctum canibus vetat.

* Exod. 12.
In una Ca-
tholica Ec-
clesiæ vera
hostia redē-
ptoris immo-
latur.

Tom. 10. de temp. serm. 181. cap. 12

Non quærant Spiritum sanctum nisi in Christi cor-
pore, cuius habent foris Sacramentū, sed rem ipsā non
tenent intus, cuius est illud Sacramentum, & idē sibi

* Matth. 7.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

1. Cor. 11.

1. Cor. 10.

Ecclesia Catholica sola corpus est Christi.

*. Ioan. 14.

Sacrificium vnum atque idē, tale cuique fit, quali corde ad accipiendū accesserit.

1. Cor. 11.

Ioan. 13.

De consecr. dist. 2. can.

Sicut Iudas.

Etiā iudiciū sibi manducantes & bi-

bētes, corpus & sanguinē

Domini sumunt.

1. Cor. 11.

1. Cor. 11.

Ioan 13.

Act. 8.

Iudas Christi bonū corpus accepit malē.

1. Tim. 1.

iudicium manducant & bibunt. Vnus enim panis, Sacramentum est vnitatis, quoniam sicut Apostolus dicit: *Vnus panis, vnum corpus multi sumus.* Proinde Ecclesia Catholica sola corpus est Christi, cuius ille caput est, saluator corporis sui. Extra hoc corpus neminem viuificat Spiritus sanctus, quia sicut ipse dicit Apostolus: * *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Non est autē particeps diuinæ charitatis, qui hostis est vnitatis. *Tom. 2. epist. 50. ad Bonifacium in fine.*

XII. Impios etiam sicut Iudam, accipere corpus Christi.

VNum atque idem sacrificiū propter nomen Domini quod inuocatur, & semper sanctū est, & tale cuique fit, quali corde ad accipiendū accesserit. Qui enim manducat & bibit indignē, iudicium sibi manducat & bibit. *Tom. 7. cont epist. Parmen. lib. 2. cap. 6.*

Sicut enim Iudas, cui buccellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, sed malē accipiendo locū in se diabolo præbuit: sic indignē quisque sumens Dominicum Sacramentū, non efficit, vt quia ipse malus est, malum sit, aut quia nō ad salutem accipit, nihil acciperit. Corpus enim Domini & sanguis Domini nihilominus erat etiā illis, quibus dicebat Apostolus: Qui manducat indignē, iudicium sibi manducat & bibit.

Tom. 7. de Baptismo contra Donatistas, lib. 5. cap. 8.

Sicut qui manducat & bibit sanguinem Domini indignē, iudicium sibi manducat & bibit: sic & qui accipit indignē baptisma, iudicium accipit, non salutē. Nam & Iudas proditor bonum corpus, & Simon Magus bonum baptisma Christi percepit: sed quia bono benē non vti sunt, mali malē vtendo deleti sunt. Bonū est baptisma, bonum est Christi sanguis & corpus, bona est & lex: sed si quis ea legitimē vtatur. *Tom 7 cont.*

Fulgentium Donat. cap. 6.

Ex vna quippe re sancta Iudas sibi sumebat iudiciū, Petrus salutem, *(loquitur de Sacramento altaris)* *Tom. 7. cont. lit Petil lib 2. cap. 40.*

Si vos Macarius, si vos Cæcilianus offēdit: Christus quid

quid fecit vobis, qui dixit: *Pacem meā do vobis. pacem meam relinquo vobis*, quā vos nefanda dissensione violastis? Christus quid fecit vobis, qui traditorem suum tanta patiētia pertulit, vt ei primam Eucharistiam cōfectam manibus suis, & ore suo commendatam, sicut cæteris Apostolis, traderet? Tom. 8. Psalm. 10. Vide To 10. de verbis Domini, ser. 11. & Tom. 6. de Adulterinis cōiugiis lib. 1. ca. 27. & tract. 50. in Ioan.

Ioan. 14.
1. q. 1. Can.
Christus Iu-
dæ vt cæteris
Apostolis
tradidit Eu-
charistiam.
Ioan. 13.

Quid est autem dementius, quam Sacramentis Domini cōmunicare (loquitur de hæreticis) & verbis Domini non communicare? Hi vtique dicturi sūt. In nomine tuo manducauimus & bibimus: & audituri: *Non noui vos*: qui corpore eius & sanguinem in Sacramento manducaut & bibunt, & membra eius toto orbe diffusa in Euangelio non agnoscunt, & ideo cū eis in iudicio nō computantur. Tom 7. cōtra lit. Petil. lib. 2 c. 55.

Luc. 15.

Aduerte lector, fuisse iam olim, atque etiā hodie superesse nonnullos, qui Augustini verbis illis, lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 25. Nec isti duo ergo (nēpe hæretici & Catholici mali) dicendi sunt manducare corpus Christi, quoniā nec in membris computandi sunt Christi: aliisque similibus temere intellectis, Augustinū existimēt sensisse. Christi corpus & sanguinem in Eucharistia tantū à bonis atq; Catholicis sumi posse. Qui si animaduertissent non vniusmodi esse corporis & sanguinis Christi manducationem: quandā nēpe Sacramentale bonis & malis equè commune ē qua sub visibilibus speciebus panis & vini, carni & sanguini Christi participamus: quandā vero spiritale eādēque bonorū propriā, qua Christi corpori, siue simul cū ipsa Eucharistia cōmunionē, siue præter eādē pia erga ipsam affectione & voluntate, arctius illigamur: huiusmodi sententiam nec tribuisset unquam Augustino, nec tā temere susceptā tā atrociter ipsi defenderent. Vide supra huius capituli, art. 3. Sed & Magistrum sent lib. 4 dist. 9.

XIII. Datam à Christo Domino Eucharistiam in Emaus, eandemque sub altera interdum specie Augustini tēpore sumptā esse.

Non enim aliter quā erat (quādo apparuit Dominus duobus discipulis eūtib; in Emaus) sed sicut erat paruit eis, quorū oculi tenebantur, ne agnoscerēt eū.

Luc. 24

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Non autem incongruenter accipimus hoc impedimētum in oculis eorum, à Satana factum fuisse, ne agnosceretur Iesus. Sed tamen à Christo est facta permissio usque ad Sacramentum panis: ut unitate corporis eius participata remoueri intelligatur impedimētum inimici, ut Christus possit agnosci. *Tom. 4. de consensu euangelistarum, lib. 3. cap. 25.*

*Significat Augustinus discipulos hos sumpsisse Eucharistiā sub altera tantū specie. * Luc. 24. Nos non videmus Christū in carne, & tamē eius carnem māducamus.*

Tenebantur oculi* eorum, sicut audiuius, ne eum agnoscerēt. Eia fratres ubi voluit Dominus agnosci? in fractione panis. Securi sumus panem frāgimus & Dominū agnoscimus. Noluit agnosci nisi ibi propter nos: qui non eum visuri eramus in carne, & tamen manducaturi eius carnem. *Tom. 10 de tempore, ser. 140. Vide & 144 qui sequitur, & 146. Idem. dicit Tom. 2. epist. 59. ad Paulinum in solut. quest. nona, & Tom 9 in epist. 10ā tra. 2.*

Omnes viri quando communicare desiderant, lauāt manus suas; & omnes mulieres nitida exhibent linteamina, ubi corpus Christi accipiant. Non est graue quod dico fratres, quomodo viri lauant aqua manus suas, sic eleemosynis lauent conscientias suas. Similiter & mulieres quomodo nitidum exhibēt linteolum, ubi corpus Christi accipiant: sic corpus castum & cor mundū exhibeāt, ut cum bona conscientia Christi sacramenta suscipiant. *ibidem, serm 52.*

Eucharistia percipiebatur linteolo nitido & domum delata sumebatur, cum autē sub specie vini non potuerit linteolo inuolui. videtur verisimile sub specie tantū panis tunc fuisse sumptam. Quod etiā spectat Cypriani locus, serm. 5. de lapsis, ubi narrat exemplū Christianaē feminae, quae domi Eucharistiam in arca conclusam asseruabat.

Huiusmodi ergo, tantum sub specie vini videtur Eucharistiam sumpsisse, quod eā sub specie panis deglutire non possent.

Is qui poenitentiam in infirmitate petit, si casu dum ad eum Sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimonium qui eum audiuerunt, & accipiat poenitentia. Et si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia. *Concil. Carthag. 4 cap 76. Tom. 1. concil. 1.*

Vide

Vide Lector in eandem sententiam, præter multos alios, Ambrosium, de excessu fratris Satyri, cap. 7. Vnde colligitur nauigaturis dari solitam fuisse in Aphrica Eucharistiam, sub specie panis tantum, quam reseruarent, & deinde imminente fortè mortis periculo sumerent. Vide etiam Concil. Toletanum 40. cap. 11. quod fuit circa tempora Vitaliani Papa, ubi sermo est de quibusdam egrotis, qui tantum sumere possunt Eucharistiam, sub specie vini sorbendo, non autem sub specie panis deglutendo, sed sint hæc pro usu communio- nis sub una specie tanquam probabilia argumenta, dum- modo constet utramque speciem non esse Christianis om- nibus, August. sententia, præceptam.

Nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in Sacramento sic fit, & norunt fideles quæ- admodum manducant carnem Christi. Vnusquisque accipit partem suam. Vnde & ipsa gratia partes vocatur. Per partes manducatur, & manet integer totus. Per partes manducatur in Sacramento, & manet integer totus in cœlo, manet integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud Patrem, quando venit in virginem: impleuit illam, nec recessit ab illo. Veniebat in carnem ut eum homines manducaret: & manebat integer apud Patrem, ut angelos pasceret. Ex serm. de verb. Euang. Citatur à Beda in 1. ad Corinth. 10. super illud. Calix bene- dictionis cui benedicimus &c.

Norunt fi- deles quem- admodum mā- ducant carnē Christi.

Christus per partes man- ducatur, & manet inte- ger totus.

Si Christus per partes manducatus, integer totus permanet, nihil ampli- us sub duab⁹ quā sub una specie sumi- tur.

CAPVT SEPTIMUM DE SACRIFICIO MISSÆ.

I. Errare negantes visibile Sacrificium Deo offerendum esse.

QUI autem putant hæc visibilia sacrificia dijs alijs congruere, illi verò tanquam inuisibili in- uisibilia, & maiori maiora, meliori que me- liora, qualia sunt puræ mentis & bonæ volun- tatis officia, profectò nesciunt hæc ita esse fi-

Sacrificium visibile, in- uisibilis sa- crificij sig- nū esse debet

Confessionis Augustiniana Lib. III.

*Sacrificium
visibile sicut
& inuisibile
Deo tantum
offerendum.*

gna illorum, sicut verba sonantia signa sunt rerum. Quocirca sicut orantes atque laudantes ad eum dirigimus significantes voces, cui res ipsas in corde quas significamus offerimus: ita sacrificantes nō alteri visibile sacrificium offerendum esse nouerimus, quam illi cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificium, nos ipsi esse debemus. Tunc nobis fauent, nobisque cōgaudent, atque ad hoc ipsum nos pro suis viribus adiuuant angeli quique, virtutesque superiores, & ipsa bonitate ac pietate potētiores. *Tom. 5. de ciuit Dei, lib. 10. cap. 19.*

*Templo, Sa-
cerdotio &
sacrificio re-
fere colitur
Deus verus,
malè verò
creatura
quæuis.*

Si templo, si Sacerdote, si Sacrificio, quod Deo vero debetur, colatur aliquod elementum mundi, vel creatus aliquis spiritus, etiamsi non immundus & malus, non ideò est malum, quia illa mala sunt quibus colitur, sed quia illa sunt talia, quibus solus ille colendus sit, cui talis cultus, seruitusque debetur. *Ibidem lib. 7 c. 27.*

*Templū, Sa-
cerdotes, &
sacrificium
Deo vero
deberi, etiā
dæmones
agnoscunt.*

Hoc sanè nec in ista breuitate prætereundū est, quòd templum, sacerdotem, Sacrificium, & alia quæcunque ad hæc pertinentia, nisi vni vero Deo deberi nossent dii falsi, hoc est, Dæmones, qui sunt præuaricatores angeli, nunquam hæc sibi à cultoribus suis quos decipiunt expetissent. Verum, hæc cū exhibentur Deo secundum eius inspirationem atque doctrinam, vera religio est: cū autem Dæmonibus secundum eorum impiam superbiam noxia superstitio. Quapropter qui Christianas literas vtriusque Testamenti sciunt, non hoc culpant in sacrilegis ritibus Paganorum, quòd cōstruant templa, & instituant sacerdotia, & faciāt sacrificia, sed quòd hæc idolis & Dæmonijs exhibeant.

*Euangelicis
& Prophe-
ticis literis
demonstratur
aliud nunc
esse offeren-
dum, quàm
olim, nempe
quod sit huic
tēpori accū-
modatum.*

Tom. 2. epist. 49. quæst. 3. ad Deo gratias.

Dispertita autem diuinis eloquiis Sacrificia pro tēporum congruentia, vt alia fierent ante manifestationem noui Testamenti, quod ex ipsa vera & in vnius sacerdotis víctima, hoc est, effuso Christi sanguine ministratur, & aliud nunc quod huic manifestationi est cōgruum, qui iam declarato nomine Christiani appellamur offeramus, non solum Euangelicis, verum etiam Prophetis literis demonstratur. Mutatio quippe non Dei, non ipsius religionis, sed Sacrificiorum & Sacra-

men-

mentorū impudenter nunc videretur prædicata, nisi fuisset antè prædicta. Quemadmodum enim vnus idemque homo, si Deo manè aliud offerat, aliud vespere pro congruentia diuini temporis, non Deū mutat, non religionem, sicut nec salutem, qui alio modo manè, alio vespere salutatur: ita in vniuerso tractu seculorum, cū aliud oblatū est ab antiquis sanctis, aliud ab eis qui nunc sunt offertur, nō humana præsumptione, sed auctoritate diuina tēporibus congrua sacra mysteria celebrantur, non Deus aut religio commutatur. *Ibidem, sub finem quæstionis.*

Mutatio sacrificiorum à Prophetis prædicta.

Nam humana præsumptione,

sed auctoritate diuina

aliud nunc offertur Sa-

cificium, & aliud olim

offerebatur.

Dæmō sibi sacrificiū nō

exigeret, nisi Deo vero de-

Vnum icipiant insipientes, tardi ad intelligendū, & precipites ad reprehendendum, quod Dæmon sibi Sacrificiū non exigeret, nisi Deo vero deberi sciret. Falsus enim Deus sic se vult honorari ab eis quos decipit, quomodo verus Deus honoratur ab eis quibus consultit, & maximè Sacrificiū est, quod præcipuè debetur Deo. Nam obsequia cætera quæ diuinitati exhibentur, ausi sunt sibi etiam superbiæ fastu homines arrogare. Rariissimi aut cōmemorantur qui sibi vt sacrificaretur, cū regia potestate possēt, ausi fuerint imperare. Quicunque tamē ausi sunt, per hoc se deos haberi voluerunt. Sacrificijs autem Deum nō egere, quis nescit? sed nec laudibus nostris eget: verū sicut nobis, non illi, vtile est laudare Deum, sic nobis non illi, vtile est offerre Sacrificiū Deo. *Tom. 6. cont. aduersarium Legis & Prophetarum, lib. 1. cap. 18.*

beri sciret.

Sacrificiū visibile Deo non deberi probare nitebantur Manichæi, testimonio Pauli: Qui sacrificant, demonijs sacrificant: concludentes ex eo, omnes qui sacrificant, non sacrificare nisi demonibus, ideoque diuinos honores ac sacrificia in solis orationibus, & ipsis puris ac simplicibus esse ponenda: Respondet autem Augustinus, non dixisse Apostolum, qui sacrificant, sed quæ sacrificant, vel sicut à me positum est (inquit) quæ immolant: illi scilicet, qui idola colunt, quæ sacrificant demonijs & nō Deo sacrificant, siue immolant. Et ideo subiunxit: Nolo vos socios dæmoniorum fieri. Ibidem, cap. 19.

Manichæorum hæresis visibile colit sacrificium.

* 1. Cor. 10.

Confessionis Augustiniana Lib. II I.

II. In Missa offerri Deo verum & proprium Sacrificium.

*Apoc. 6.

*Psal. 109.

Super Altare corpus Domini offertur.

*Ioan. 1.

Per vniuersum orbem terrarum sacrificium panis & vini olim Ecclesia Catholica offerebat.

In sacrificio Missae gratiarum actio, & commemoratio est carnis Christi pro nobis oblatae, & sanguinis pro nobis effusi.

*Act. 20.

Sacrificium corporis & sanguinis

Sub ara, inquit, *Dei vidi animas occisorum. Quid reuerentius, quid honorabilius dici potest, quam sub illa ara requiescere, in qua Deo sacrificium celebratur, in qua offeruntur hostiae, in qua Dominus est Sacerdos, sicut scriptum est: * Tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchiledech? Recte sub altari iustorum animae requiescunt, quia super altare corpus Domini offertur. *Tom. 10. de Sanctis, serm. 11.*

Firmissime tene & nullatenus dubites, ipsum vni-genitum Deum, verbum * carnem factum se pro nobis obtulisse Sacrificium & hostiam Deo in odorem suauitatis: cui cum Patre & Spiritu sancto à Patriarchis, Prophetis & Sacerdotibus tempore veteris testamenti animalia sacrificabantur: & cui nunc, id est, tempore noui Testamenti, cum Patre & Spiritu sancto, cum quibus illi est vna diuinitas, sacrificium panis & vini in fide & charitate, sancta Ecclesia Catholica per vniuersum orbem terrae offerre non cessat. In illis enim carnalibus victimis figuratio fuit carnis Christi, quam pro peccatis nostris ipse sine peccato fuerat oblaturus, & sanguinis, quem erat effuturus in remissionem peccatorum nostrorum. In isto autem sacrificio gratiarum actio atque commemoratio est carnis Christi, quam pro nobis obtulit, & sanguinis quem pro nobis idem Deus effudit. De quo beatus Paulus dicit in actibus Apostolorum, * Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. In illis ergo sacrificijs quid nobis esset donandum, figurate significabatur: in hoc autem sacrificio quid nobis iam donatum sit euidenter ostenditur. In illis sacrificijs prænunciabatur Filius Dei pro impijs occidendus: in hoc autem pro impijs annuntiatur occisus. *Tom. 3. de fide ad Petrum, cap. 19*

Erat, ut nostis, sacrificium Iudaeorum antea secundum ordinem Aaron in victimis pecorum, & hoc in mysterio. Nondum enim erat sacrificium corporis & sanguinis Domini, quod fideles norunt, & qui Euange-

lium

lium legerunt, quod sacrificiū nunc diffusum est toto orbe terrarum. Proponite ergo vobis ante oculos duo sacrificia, & illud secundum ordinem Aaron, & hoc secundum ordinem Melchisedech. Scriptum est enim:

*Iuravit Dominus & non poenitebit eum: Tu es Sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Tom. 8 in Heb. 7.

Psalmo. 33. Concil. 1.

Verum sacrificium, quod vniuerso debetur Deo, quo eius altare solus Christus impleuit in victimis pecorū imitata Dæmonia sibi arroganter exponunt. Vnde dicit Apostolus: * Quæ immolant gentes, Dæmoniis immolant, & non Deo: non quod offerebatur culpans, sed quia illis offerebatur. Hebræi autē in victimis pecorum, quas offerebant Deo, multis & varijs modis, sicut re tanta dignum erat, prophetiā celebrabant futuræ victimæ quam Christus obtulit. Vnde iam Christiani, peracti eius sacrificij memoriam celebrant sancta oblatione & participatione corporis & sanguinis Christi. Manichæi verò nescientes, quid damnandum sit in sacrificijs gentium, & quid intelligendum in sacrificijs Hebræorum, & quid tenendum vel obseruandum in sacrificio Christianorum, vanitatem suam sacrum offerunt Diabolo, qui eos decepit, recedentes a fide, intendentes spiritibus seductoribus, & doctrinis dæmoniorum in hypocrisi mendaciloquorum.

Tom. 6. contra Faustum Manich lib 20 cap. 8.

Quod Dominus dicit leproso mudato * Vade, ostende te sacerdoti & offer &c. Videtur approbare sacrificium, quod per Moysen præceptum est, cum id non receperit Ecclesia. Quod idē iussisse intelligi potest, quia nondum esse coeperat sacrificium sanctū sanctorum, quod corpus eius est. Nondum enim passione obtulerat holocaustum suum, quo sacrificio confirmato in credentium populis, templum ipsum euersum est, ubi illa sacrificia offerri solebant. Tom. 4. quæ Euang. l. 2. cap. Vide & cont. aduersariū Legis & Proph li. 2 c. 9.

Ille autem (Vrbicus) qui vetera transisse sic dicit, ut in Christo cederet ara altari, gladi^o ieiunio, precib^{us} ignis pani pecus, poculo sanguis, nescit altaris nomē magis Legis & Prophetarum literis frequentatum, & altare

Christi fidelibus notum, & toto orbe terrarū diffusum.

* Psal. 109.

* 1. Cor. 10.

Ethnici non d'ammendi quia sacrificauerunt, sed quia dæmonij sacrificauerunt.

Et abes sacrosanctam oblationem & participationē corporis & sanguinis Christi.

Nec etiā heretici nostri tēporis satis intelligunt quid tenendum vel obseruandū sit in sacrificio Christianorum.

* 1. Tim. 4. Matth. 8.

Luc. 5.

Confessionis Augustiniana Lib. 111.

*Exod. 40.

Deo prius in tabernaculo, quod per Moſen* factum eſt, collatum: aram quoque in Apoſtolicis literis inue-

*Apoc. 6.

niri, vbi martyres clamant ſub ara* Dei. Dicit ceſſiſſe ie-
iunio gladium, non recordans illum, quo milites E-
uangelici armantur ex vtroque Teſtamento gladium
bis acutum. Dicit ceſſiſſe precibus ignem, quaſi non

*Luc. 12.

& tunc preces defererentur in templum, & tunc à Chri-

Comunican-
tes ſumunt de
corpore agni
immaculati
partem.

ſto ignis* eſt miſſus in mundum. Dicit ceſſiſſe pani pe-
cus, tanquam neſciens & tunc in Domini menſa panes
propoſitionis poni ſolere, & nunc ſe de agni immacu-
lati corpore partem ſumere. Dicit ceſſiſſe poculo ſan-
guinem, non cogitans etiam nunc ſe accipere in pocu-
lo ſanguinem. Quantò ergo meliùs & congruentiùs
vetera trãſiſſe, & noua in Chriſto facta eſſe ſic diceret,
vt cederet altare altari, gladius gladio, ignis igni, panis
pani, pecus pecori, ſanguis ſanguini? To 2. epist. 86. ad

In ſacro po-
culo ſumitur

ſanguis Chri-

ſti. In nouo

Teſtamento

eſt altare,

quare & ſa-

crificium.

Sacrificiũ Ec-

cleſiæ, corpus

ſacerdotis

Chriſti eſt.

Chriſtus in

Sacramento o-

mnĩ die popu-

lis immo-

latur.

Casulanum, poſt medium.

Et quid tam gratè offerri & ſuſcipi poſſet, quàm caro
ſacrificij noſtri, corpus effectum ſacerdotis noſtri?

Tom 3. de Trinit. cap 14.

Nõne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo & a-
men in Sacramento non ſolùm per omnes Paſchæ ſo-
lẽnitates, ſed omni die populis immolatur: nec vtique
mentitur qui interrogatus eum reſpõderit immolari.
Si enim Sacramenta quandam ſimilitudinem earum
rerum, quarum Sacramenta ſunt, non haberent, omni-
no Sacramenta non eſſent. *Tom. 2. epist. 23 ad Bonifaciũ.*

III. Sanctam Eucharistiam, Augustini ſententia, oblationem, Sacrificium victimam atque hoſtiam eſſe.

*1. Cor. 12.

Si maiũ ob-

latione veri

corporis &

ſanguinis Chri-

ſti myſticum

corpus, quod

eſt Eccleſia,

offeritur.

Sicut in vno corpore* multa membra habemus, o-
mnia autem membra non eodem actus habent: ita
multi vnum corpus ſumus in Chriſto: ſinguli autem
alter alterius membra, habentes dona diuerſa ſecun-
dum gratiam, quæ data eſt nobis. Hoc eſt Sacrificium
Chriſti, quorum multi vnum corpus ſumus in Chriſto,
quod etiam Sacramento altaris fidelibus noto frequẽ-
tat Eccleſia, vbi ei demõſtratur, quod in ea oblatione
quam

quam offert, ipsa offeratur. *Tom. 5. de ciuit. Dei, lib. 10. c. 6.* *1. Tim. 2.

Verus ille mediator, *in quantum formam *serui *Philip 2. accipiens, mediator effectus est Dei & hominum ho- *Christus in* mo Christus Iesus, cum in forma Dei Sacrificium cum *forma Dei* Patre sumat, cum quo & vnus est Deus: tamen in for- *sacrificiū su-* ma serui Sacrificium maluit esse, quàm sumere, ne, vel *ni. in forma* hac occasione quisquam existimaret, cuilibet sacrificā *serui Sacrifi-* diuin esse creaturæ. Per hoc & Sacerdos est, ipse offe- *ciū esse voluit* rens, ipse & oblatio. Cuius rei Sacramentum quotidiana *Quotidianū* num esse voluit Ecclesiæ Sacrificium, cum ipsius cor- *Sacrificiū Ec-* poris ipse sit caput, & ipsius capitis ipsa sit corpus, tā *clesiæ, Sacra-* ipsa per ipsum quàm ipse per ipsam fuerus offerri. Hu- *mentū obla-* ius veri sacrificij multiplicia variaque signa erāt, sacri- *tionis à Chri-* ficia prisca sanctorum, cum hoc vnum per multa pi cōfi- *sto factæ.* guraretur, tanquam verbis multis res vna diceretur, vt *Ecclesiæ of-* sine fastidio multum commendaretur. Huic summo *ferri per* veroque Sacrificio, cuncta sacrificia falsa cesserunt. *Christū Deo,* *& vicissim* *Christus per* *Ecclesiā, per*

Ibidem cap. 20.

Memoriam sui ad altare fieri desiderauit, cui nullius diei prætermissione seruierat, vnde sciret dispensari vi- *manus scili-* cet Sacerdo- *tis, qui mini-* *ster Christi* *est, & perso-* *nam sustinet* *Ecclesiæ.* *Monica mo-* *riens optauit* *sui memoriā* *fieri ad alta-* *re cui quoti-* *die seruiebat.* *Eucharistiæ* *dicitur hostia* **1. Reg. 2.* *In nouo Te-* *stamento, in* *Pane est* *Christianorū* *Sacrificium*

Cum frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora- *secr. d. 2. can. 26.* *fitatur ex August. in sentent. Prosperi, de con-* *fess. d. 2. can. 26.* *Breuis est ista confessio & salubriter humilis, qua di-* *citur: iacta me in partem sacerdotij tui manducare pa-* *nem: ipse est obolus argenti quia & breue est, & elo-* *quium Domini est, habitantis in corde credētis. Quia* *enim dixerat superius, dedisse se domui Aaron cibos* *de victimis veteris Testamenti, vbi ait: *Dedi domui* *patris tui omnia quæ sunt ignis filiorum Israel in escā:* *hæc quippè fuerant sacrificia iudæorum: ideò hic di-* *cit manducare panem, quod est in nouo Testamento,* *Sacrificium Christianorum. Tom. 5. de ciuit. Dei, lib. 17.*

cap. 5.

Vouen-

Confessionis Augustiniana Lib. III.

*Sacri altaris
oblatio Deo
vouetur &
offertur.
1. Cor. 10.

Vouentur omnia quæ offeruntur, Deo, maximè sancti altaris oblatio, quo Sacramentum, prædicatur nostrum aliud votum maximum, quo nos vouimus in Christo esse mansuros, utique in compage corporis Christi. Cuius rei Sacramentum est, quod vnus panis, vnum corpus multi sumus. *To. 2. epi. 59 ad Pau in sol. 5. questionis. IIII. Offerri corpus & sanguinem Christi non esse idem quod Christum nobis ad manducandum dari.*

Diaconi potestatem corpus Christi offerendi non habent.

Peruenit ad sanctum & magnum Concilium, quod in quibusdā locis aut ciuitatibus, presbyteris gratiam sacræ communionis diaconi porrigant: quod neque canon, neque consuetudo tradidit, ut qui potestatem offerendi non habent, his qui offerunt, corpus Christi porrigant. Sed etiam hoc quoque innotuit, quod diaconi ante Episcopos contingant Eucharistiam. Omnia igitur hæc amputentur &c. *Tom 1. Conciliorum, Concil. Nicæn. ca. 18. Hosce canones fatetur Africanipatres allatos à Cæciliano Carthaginensi episcopo qui Concilio Nicæno interfuit & salubriter vsque ad ea tempora in ecclesiis Africanis obseruatos, in posterum etiā obseruandos discernunt. Ibidem, Concil. Carthag. sexto, cap. 9 Augustinus subscripsit.*

Ora Deum pro eis (*loquitur de fœminis captiuis inter barbaros, quæ castitatem suam obtulerunt Deo*) & roga ut etiam ipsas doceat talia dicere, qualia iuprà memoratus sanctus Azarias inter cætera in oratione & confessione sua fudit ad Deum. Sic enim sunt illæ in terra captiuitatis suæ, quomodo erant illi in ea terra, vbi nec sa-

*Laici per sacrificare more suo poterant Domino, sicut nec isti, post sacerdotes oblationem ad altare Dei faciunt Deo.
Dan. 3.

crificare more suo poterant Domino, sicut nec isti, post sacerdotes oblationem ad altare Dei, vel inuenire ibi sacerdotem per quem offerant Deo. Donet ergo eis Dominus ut ei dicant, quod Azarias dixit in consequentibus precum suarum. Non est in hoc tempore princeps & propheta & dux, non holocausta, neque oblatio, neque supplicationes, nec locus ad sacrificandum in conspectu tuo, & inuenire misericordiam, sed in anima contrita, & spiritu humilitatis accipiamur. Sicut in holocaustomatibus arietum & taurorum & in multitudine agnorum pinguium, sic fiat sacrificium nostrum in conspectu

spectu tuo hodie perficere subsequentes te, quoniam non erit confusio iis, qui in te confidunt. *Tom. 2 epist. 122. ad Victorianum, sub finem.*

Inter hæc Hilarius quidā vir tribunitius laicus Catholicus, nescio vnde aduersus Dei ministros, vt fieri assolet, irritatus, morem qui tunc esse apud Carthaginem cœperat, vt hymni ad altare dicerentur de Psalmo rum libro, siue ante oblationem, siue cum distribuere- tur populo quod fuisset oblatum, maledica reprehensione vbicunque poterat lacerabat, asserens fieri non oportere. Huic respondi iubentibus fratribus. *Tom. 1. lib. 2. Retract. cap. 11.*

Sicut infantes non nouerunt quod in altari ponitur, & peracta pietatis celebratione consumitur, vnde, vel quomodo conficiatur, vnde in vsum religionis assumatur: Et si nunquam discant experimento vel suo vel aliorum, & nunquam illam speciem rerum videant, nisi inter celebrationes Sacramentorum, cū offertur, & datur, dicaturq; illis auctoritate grauissima, cui⁹ corpus & sanguis sit, nihil aliud credent, nisi omnino in illa specie, Dominum oculis apparuisse mortalium, & de latere* tali percusso, liquorem illū omnino fluxisse. *Tom. 3 lib. 3. de Trinitate, cap. 10.*

Vitul⁹ ille (qui filio prodigo* pœnitenti casus est) in corpore & sanguine Dominico offertur patri, & pascit totā domū. *Tom. 4. questionum Euangel. lib. 1. quest. 33.*

Salua fide Catholica & Ecclesiastica regula, nulla ratione conceditur, vt pro non baptizatis, cuiuslibet ætatis hominibus, offeratur sacrificiū corporis & sanguinis Christi, tanquam per huiusmodi pietatem suorum, ad regnum cœlorum quo perueniant, adiuentur. *Tom. 7. de anima & eius orig. lib. 1. cap. 11. Similem sententiā habes, lib. 2. cap. 15 & lib. 3. cap. 12.*

V. Sacrificium Missæ à Melchisedech significatum, & à Malachia prædictum fuisse.

Ecclēsia ab Apostolorum temporibus per Episcoporum successiones certissimas, vsque ad nostra & deinceps tempora perseuerat, & immolat Deo in corpore Christi sacrificium laudis, ex quo Deus Deorum loquu-

*Hymni recitā-
ad altare de
cātātur ante
& post ob-
lationem.
Oblatio En-
charistiæ an-
te distribu-
tionem.*

*In fine Mis-
sæ (id enim
est celebra-
tio illa pie-
tatis) Eucha-
ristia sume-
batur.*

*Quomodo vi-
dissent par-
uuli Euchar-
istiā dum offe-
rebatur, nisi
fuiſſet inte-
rim ostensa?*

* Ioan. 19.

* Luc. 15.

*Sacrificium
corporis &
sanguinis Chri-
sti pro nō ba-
ptizatis non
offerendum.*

Per umbras
sacrificiorum
Israel secundum
carnem
significaba-
tur singulare
Sacrificium se-
cundum ordi-
nem Melchise-
dech, quod
nunc offertur Is-
rael secundum
spiritum.

* Psal. 109.

* Genes. 4.

Est ergo nunc
visibile Sa-
crificium in Ec-
clesia, Sacrifi-
cio Melchise-
dech signifi-
catum.

* Malach. 1.

* Psal. 109.

loquutus vocauit terram à Solis ortu vsque ad occa-
sum. Hæc quippe Ecclesia est Israel, secundum spiri-
tum, à quo distinguitur ille Israel secundum carnem,
qui seruiebat in umbris sacrificiorum, quibus significa-
batur singulare Sacrificium quod nunc offert Israel se-
cundum spiritum, cui dictum atque prædictum est, Au-
di popul⁹ meus & loquar tibi, Israel, & testificabor ti-
bi: & cætera quæ iam supra commemorauimus. De huius
enim domo non accipit vitulos, neque de gregibus ei⁹
hircos. Iste immolat Deo Sacrificium laudis, non se-
cundum ordinem Aaron, sed secundum ordinem Mel-
chisedech. Et paulò post. *Iurauit Dominus, & non pœnite-
bit eum Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Mel-
chisedech.* Nouerunt qui legunt, quid protulerit Melchi-
sedech, * quando benedixit Abraham, & iam sunt par-
ticipes eius, vident tale Sacrificium nunc offerri Deo,
toto orbe terrarum. Dei autem iuratio incredulorum
est increpatio. Et quod Deum non pœnitebit, significa-
tio est, quia hoc Sacerdotium non mutabit. Mutauit
quippe sacerdotium secundum ordinem Aaron. Vnde
alius Propheta dicit ad eum qui carnaliter est Israel. *
*Nō est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus omnipotēs, &
hostiam non accipiam de manibus vestris.* Ecce quod est
secundum ordinem Aaron. Cur autem hoc nō accipiat,
addit & dicit: Quia ab ortu solis vsque ad occasum,
glorificatum est nomen meum in gentibus, & in omni
loco incensum offertur nomini meo, & hostia pura,
quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Do-
minus omnipotens. Ecce quod est secundum ordinem
Melchisedech. *Tom. 6. l. 1. cont. aduersar. Legis & Prophetarū, c. 20.*
Ibi quippe primum (quando fuit benedictus Abraham
à Melchisedech) apparuit Sacrificium, quod nunc à Chri-
stianis offertur Deo, toto orbe terrarum, impletur quæ
illud quod longè post hoc factum, per Prophetam di-
citur, ad Christum qui fuerat venturus in carnem: * *Tu
es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Nō
scilicet secundum ordinem Aaron, qui ordo fuerat au-
ferendus, illucescētibus rebus, quæ illis umbris præno-
tabatur. *Tom. 5. de ciui. Dei. lib. 16. cap. 22. Leg & l. 17. c. 5.*
Melchi-

Melchisedech prolato Sacramento mensæ Domini-
cæ, nouit æternum eius sacerdotium figurare. Tom. 2.
epist. 95. ad Innocentium Papam.

Ecce omni modo impletum est, quod ait Propheta:
Et Sacrificium non accipiam de manibus vestris. Nam si in
terrena Hierusalem manerēt vobis (*alloquitur Iudeos*)
templum & altare, possetis dicere in eis hoc esse com-
pletum, quorum iniquorum inter vos constitutorum,
Sacrificia Dominus non acceptat: aliorum verò ex vo-
bis atque in vobis, acceptare sacrificia, qui Dei præce-
pta custodiunt: hoc non est cur possit dici vbi nullus
omnino vestrum est qui secundum legem, quæ de mō-
te Sina processit, manibus suis Sacrificium possit offer-
re. Neque hoc ita prædictum atque impletum est, ut
vos Propheticæ sententiæ respondere permittat, quia
manibus non offerimus carnem, sed corde & ore offe-
rimus laudem secundum illud in Psalmo: * *Immola*
Deo sacrificium laudis. Etiam hic contradicit vobis, qui
dicit: *Non est mihi voluntas in vobis.* Deinde ne exilti-
metis non offerentibus vobis, nec illo accipiente de
manibus vestris, Deo sacrificium non offerri, quo qui-
dem ille nō eget, qui bonorum nostrorum nullius in-
diget: tamen quod sine Sacrificio non est, quod non
illi, sed vobis vtile est, adiungit & dicit: Quia ab oriē-
te Sole vsque in occidentem, nomen meum clarum est
factum, in omnibus gentibus, & in omni loco Sacrifi-
cium offertur nomini meo, sacrificium mundū: quo-
niam magnum nomen meum in gentibus, dicit Domi-
nus omnipotens. Quid ad hæc respondetis? Aperite
oculos tandem aliquādo, & videte ab oriente sole vsq;
ad occidentem: non in vno, sicut vobis fuerat consti-
tutum, sed in omni loco offerri Sacrificiū Christiano-
rum, non cuilibet Deo, sed ei qui ista prædixit, Deo
Israel. Tom. 6. in orat. cont. Iudeos, c. 9.

Malach. i.

Psal. 49.

Malach. i.

Aperiāt etiā
heretici ocu-
los tandē ali-
quando &
agnoscant
sacrificiū
Christianor-
um.

Malach. i.

Sacrificiū se-
cundū ordi-
nem Melchi-
sedech rectè
per sacerdo-

Malachias prophetans Ecclesiam, quam per Christū
iam cernimus propagatā, Iudæis apertissimè dicit, ex
persona Dei: *Non est mihi voluntas in vobis: & munus nō
suscipiam de manu vestra.* Ab ortu enim Solis, vsque ad
occalum magnum est nomen meum in gentibus, & in

Confessionis Augustiniana Lib. III.

cerdotiū Christi omni loco sacrificabitur. & offeretur nomini meo
sti dicitur & oblatio munda, quia magnum nomen meum in genti-
biq; offerri: bus, dicit Dominus. Hoc Sacrificium per sacerdotium
nā in | acrisi- Christi secundū ordinem Melchisedech, cum in omni
cio Missæ ip- loco à solis ortu, vsq; ad occasum Deo iam videamus
se Christus offerri: Sacrificium autē Iudæorum quibus dictum est:
est Sacerdos, Non est mihi voluntas in vobis, nec accipiā munus de
cuius mini- manibus vestris, cessasse negare non possunt. *Tom. 5 de*
stri sunt qui ciuit. Dei, lib. 18. cap. 35 *Lege & lib. 19 cap. 23.*
ab Episcopis
legitime fa-
sti sunt Sa-

Scrutamini scripturas in quibus putatis vos habere
 vitam æternam. Et profectò haberetis, si Christum in
 eis intelligeretis & teneretis. Sed perscrutamini eas,
 ipsæ testimonium perhibent de sacrificio mūdo, quod
 offertur Deo Israel, non ab vna gente vestra, de cuius
 manibus, non se accepturum prædixit, sed ab omnibus
 gentibus, quæ dicunt: *Venite, ascendamus in montem Do-*
mini. Nec in vno loco, sicut vobis præceptum erat in
 terrena Hierusalem, sed in omni loco vsque in ipsam
 Hierusalem. Nec secundū ordinem Aaron, sed secū-
 dū ordinem Melchisedech. Christo enim dictum est,
 & de Christo, tanto antè prædictum est: Iurauit Domi-
 nus & non poenitebit eum: Tu es Sacerdos in æternum
 secundū ordinem Melchisedech. *Tom. 6. in orat. cont.*

** Psal. 109. Iudæos, cap. 9.*

Sublato sa-
cerdotio &
sacrificio: Aa
ronico, ubiq;
offertur quod
protulit Mel-
chisedech.
** Gen. 14.*

Iurauit Dominus & non poenitebit eum: quibus verbis
 immutabile futurum esse significat, quod adiungitur:
Tu es Sacerdos in æternū secundū ordinem Melchisedech:
 ex eo, quod iam nusquam est sacerdotium & sacrificiū
 secundū ordinem Aaron, & vbique offertur sub sa-
 cerdote Christo, quod protulit, * Melchisedech, quādo
 benedixit Abrahā, quis ambigere permittitur, de quo
 & ista dicantur? *Tom. 5. de ciuit. Dei, lib. 17 cap. 17. Vide &*
Tom. 3. lib. 4. de doct. Christia. cap. 21. ex verbis B. Cypriani
Item To 3. in Psal. 33. & 106. enar. unica.

V I. Sacrificium Missæ à Christo Domino institutum esse.

** Psal. 109,*

Dominus noster Iesus Christus ipse est Sacerdos
 noster in æternum secundū ordinem Melchise-
 dech, qui seipsum obtulit holocaustum, pro peccatis
 nostris, & eius sacrificij similitudinem celebrādam, in
 suæ

sue passionis memoriam commendauit, ut illud quod Melchisedech obtulit Deo, iam per totum orbem terrarum, in Christi Ecclesia, videamus offerri. *Tom. 4 lib. octoginta trium questionum quæ 61.*

Habes Lector, incruentum Missæ sacrificium similitudinē esse eius quod in cruce per actū est. Habes missæ sacrificium à Christo cōmēdatum esse, ut in passionis eius memoriā celebretur. Habes, Melchisedech panem & vinum Deo obtulisse. Habes denique per totū iā terrarū orbem, visibiliter illud in Ecclesia offerri, quod Melchisedech obtulit Deo.

Mi sit seruos suos (*sapientia*) conuocans cum excellenti prædicatione ad craterem dicēs: Qui est insipiens diuertat ad me. Et in opibus sensu dixit: Venite, manducate de panibus meis & bibite vinum quod miscui vobis. Hic certē agnoscimus Dei sapientiam, hoc est, verbum Patri cōternum, in vtero virginali domū sibi ædificasse corpus humanum, & huic tanquam capiti membra subiunxisse Ecclesiā, martyrum victimas immolasse, mēsam in vino & panibus præparasse, vbi apparet etiam sacerdotium secundū ordinem Melchisedech. *Et infra.* Nam & in alio libro, qui vocatur Ecclesiastes, vbi ait: Non est bonum homini nisi quod manducabit & bibet: quid credibilius dicere intelligitur, quā quod ad participationem mensæ huius pertinet quā Sacerdos ipse mediator Testamenti noui exhibet secundū ordinem Melchisedech de corpore & sanguine suo? *Tom. 5. de ciuit. Dei, lib. 17. cap. 20.*

Corā regno ergo patris sui mutauit (*Christus*) vultū suum, (*Alludit ad historiam Dauidis, in conspectu regis Achis vultum suum mutantis, 1. Reg. 21.*) & dimisit eum & abiit: quia erat ibi sacrificium secundū ordinem Aaron, & postea ipse de corpore & sanguine suo, instituit sacrificium secundū ordinem Melchisedech. Mutauit ergo vultum suum in sacerdotio & dimisit gentē Iudæorum. *Tom 8. in Psal. 33. conc. 2.*

Pulcherrime Iesu Christe, rogo te per illā sacratissimam effusionem preciosi sanguinis tui, quo redempti sumus, da mihi cordis contritionem & lachrymarum

* *Prou. 9.*

*Christus mē-
sam in vino
& panibus
præparauit,
vbi apparet
sacerdotiū,
secundū ordinē
Melchise-
dech.*

* *Eccle. 2.*

*Christus de
corpore &
sanguine suo
instituit Sa-
crificiū secū-
dū ordinē
Melchise-
dech.*

* *Psal. 107.*

H. b. 7.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Christus sacrificium Eucharistiae instituit & offerri praecepit.

*Luc. 22.

Non igitur tantum est ad gratiarum actionem, sed etiam ad fragilitatem nostram reparandam.

Tradidit ergo Christus quid in sacramento Eucharistiae sit offerendum.

Deus certo ritu sibi sacrificari, in nouo Testamento praecepit.

Deus veteribus sacrificijs abrogatis, aliud, quod huic temporis aptum esset, praecepit.

fontem, praecipue dum preces & orationes tibi offero, dum tuae laudis psalmodiam tibi decanto, dum mysterium nostrae redemptionis manifestae miser cordi tuae iudicium recolo vel profero, dum sacris altaribus licet indignus assisto, cupiens tibi offerre illud mirabile & coeleste Sacrificium omni reuerentia & deuotione dignum, quod tu Domine Deus meus Sacerdos immaculate instituísti, & offerre praecipísti in commemoratione tuae caritatis, mortis scilicet & passionis pro salute nostra, pro quotidiana nostrae fragilitatis reparatione. Confirmetur mens mea inter tanta mysteria dulcedine praesentiae tuae, sentiat te sibi adesse & laetetur cor a te. *Tom. 9. in Manuali, cap. 11.*

Placuit ut in Sacramentis corporis & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam ipse Dominus tradidit, hoc est, panis & vinum aquae mixtum. Nec amplius in sacrificijs offeratur, quam de uis & sacramentis. *Concilio Carthag. 3 cap. 24. Augustinus interfuit.*

Longe minoris peccati est ebrium derideri à martyribus, quam vel ieiunum sacrificare martyribus. Sacrificare martyribus, dixi, non dixi sacrificare Deo in memorijs martyrum, quod frequentissimè facimus, illo duntaxat ritu quo sibi sacrificari, noui Testamenti manifestatione praecepit: quod pertinet ad illum cultum, quae latria dicitur, & Deo vni debetur. *To. 6. lib. 20. contra Faustum, cap. 21.*

In Epistola tua posuisti, cur hic Deus, qui & veteris Testamenti Deus esse firmatur, ipse veteribus sacrificijs, delectatus sit nouis? Nihil enim corrigi posseasserunt, nisi quod ante non rectè factum probaretur, vel quod semel rectè factum sit, nullatenus immutari debuisset. *interpositis nonnullis respondet.* Aptum fuit primis temporibus sacrificium, quod praeceperat Deus, nunc verò non ita est. Aliud enim praecepit, quod huic temporis aptum esset, qui multò magis quam homo nouit, quid cuique temporis accommodare adhibeatur: quid quando impertiat, addat, auferat, detrahat, augeat, minuatue, immutabilis mutabiliū. *To. 1. epist. 5. ad Marce.*

Christus nouo Ecclesiae populo nouum sacerdotium, & nouo

nouum Sacrificium initiauit, vt videlicet nouum vinum in vtres novos mitteret. *Tom 10. de temp. ser 150.*

1.3.q.2. ca.

Ipse Dominus etiam vos mundauit à lepra, ad eadē Sacramēta (*Sermo erat de Sacramētis veteris testamēti*) misit, vt offerret pro se sacrificium Sacerdotibus quia nondum eis successerat sacrificium, quod ipse post in Ecclesia voluit celebrari pro illis omnibus, quia illis omnibus ipse prenunciabatur. *Tom. 7. de baptismo cōtra Donat. lic. 3. cap. 19. iuxta finem.*

Tempus.
Christus in Ecclesia, sacrificium voluit celebrari, veteribus sacrificijs præfiguratur.

VII. Sacrificium Missæ verè propitiatorium esse, eiusque oblatione peccatorum veniā impetrari

13. q. 2. cap.

Cum Sacrificia siue Altaris, siue quarumcunque elemosinarum, quæ baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valdè bonis gratiarum actiones sunt: pro non valdè malis, propitiationes sunt: pro valdè malis, etsi nulla sunt adiumenta mortuorum, qualescūque viuorum consolationes sunt. Quibus autem profunt, vt plena sit remissio, aut certè vt tollerabilior fiat ipsa damnatio. *Tom. 3. in chirid. c. 109. Eadem habes Tom. 4. ad Dulcitium, quæst. 2.*

Tempus.

Sacrificia al-
taris pro non
valdè malis
propitiation-
es sunt: pro
dest ergo non
tantum sacer-
doti, sed et-
iam aliis.

Sed cum Dominus dicat: *Nisi manducaueritis carnem meam & biberitis meum sanguinē non habebitis vitam in vobis*: quid sibi vult quod à sanguine sacrificiorum quæ tur, si illis sacrificijs vnum hoc sacrificium significabatur pro peccatis offerebantur, tātō opere populus prohibetur, in quo vera sit remissio peccatorum: à cuius tamē sacrificij sanguine in alimentum sumēdo non solum nemo prohibetur, sed ad bibendum potius omnes exhortantur, qui volunt habere vitam? *Tom. 4. super Leuit. quæst. 57.*

* Io in. 6.

Per sacrificiū Missæ vera sit remissio peccatorum.

* Malach. 3.

* 1. Ioan. 4.

Non post diē iudicij, sed nūc in ecclesia pro dimittendis peccatis offertur sacrificium.

Filios autem Leui* & Iuda & Hierusalē, ipsam Dei Ecclesiam debemus accipere, non ex Hebræis tantum, sed ex alijs gentibus congregatā, nec talem qualis nūc est, vbi si dixerimus * *quia peccatū non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas nō est in nobis*, sed qualis tūc erit velut area per vētilationē, ita per iudiciū purgata nouissimum, eis quoque igne mundatis, quibus talis mūdatio necessaria est, ita vt nullus omnino sit qui offerat

Confessionis Augustiniana Lib. III.

sacrificium pro peccatis suis. Omnes enim qui sic offerunt, profectò in peccatis sunt, pro quibus dimittendis offerunt: ut cum obtulerint, acceptumq; Deo fuerit, tunc dimittantur. *Tom. 5 lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 25.*

VIII. *Sacrificium Missæ sacrificijs veteris Legis successisse, ac bonorum omnium, quæ per illa significabatur veluti consummatione & perfectione esse.*

*Psal. 49.

Sacrificium * laudis glorificabit me, & illic via est, ubi ostendam illi salutare meum. Huius sacrificij caro & sanguis, ante aduentum Christi per victimas similitudinum promittebatur: In passione Christi per ipsam veritatem reddebatur: Post ascensum Christi per Sacramentum memoriæ celebratur. *Tom. 6 cont. Fau-*

Christus sacerdos secundum ordinem Melchisedech, exhibet mensam de corpore & sanguine suo.

Sacerdos ipse mediator Testamenti noui exhibet (mensam) secundum ordinem Melchisedech, de corpore & sanguine suo.

*Psal. 39.

Ergo distinguitur oblatio corporis Christi à

distributione & sump-tione.

Sacerdos ipse mediator Testamenti noui exhibet (mensam) secundum ordinem Melchisedech, de corpore & sanguine suo. Id enim sacrificiū successit omnibus illis sacrificijs veteris Testamenti, quæ immolabatur in umbra futuri, propter quod etiam vocem illam in Psalmo tricesimo & nono eiusdem mediatoris per prophetiā loquentis agnoscimus: * *Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi*, quia pro omnibus illis sacrificijs & oblationibus corpus eius offertur, & participatibus ministratur. *To. 5. de ciu. Dei, l. 17. c. 20.*

Reuelatæ veritatis, quæ diu promissis mysticis velabatur, sacrificio succedente, illa sacrificia, quibus hoc figurabatur, templi ipsius euerfione tolluntur. *Tom. 2. epist. 3. ad Volusianum, versus finem.*

Cum autem datum est quod promissum est, ablata sunt verba promissiva, data sunt completiua. Sacrificia ergo illa tanquam verba promissiva ablata sunt. Quid est quod datum est completium? Corpus quod nostis, quod nō omnes nostis, quod utinam qui nostis omnes, non ad iudicium noueritis. Videte quando dictum est. Christus enim ille est Dominus noster, modò loquens ex membris suis, modò loquens ex persona sua. *Sacrificium*, inquit, *& oblationem noluisti*. Quid ergo? Nos iam hoc tempore sine sacrificio dimissi sumus? Absit. *Corpus autem perfecisti mihi*. Ideò illa noluisti, ut hoc perficeres: illa voluisti, antequam hoc per-

*Psal. 39.

Nō sumus in nouo Testamento dimissi sine sacrificio: Habemus enim corpus Christi.

J. I.

ficeres. Perfectio promissorū abstulit verba promittentia: Nam si adhuc sunt promittentia, nōdum impletum est, quod promissum est. Hoc promittebatur quibusdam signis: ablata sunt signa promittentia, quia exhibita est veritas promissa. In hoc corpore sumus, huius corporis participes sumus, quod accepimus nouimus, & qui nō nostis noueritis, & cū didiceritis, utinā nō ad iudicium accipiatis. Qui enim * manducat & bibit indignè iudicium sibi manducat & bibit. *Tom. 8 in Psal. 39. versiculo illo, Sacrificium & oblationem noluisti.*

* 1. Cor. 11.

De Sacrificio autē iste valde nihil sapit, & ideo fallitur, quia iam sacrificia talia non offert Dei populus Deo, posteaquam venit vnicum sacrificium, cuius vmbra fuerunt illa omnia, non hoc improbantia, sed hoc significātia. Sicut enim res vna multis loquutionibus & multis linguis significari potest: sic vnum verum & singulare Sacrificium, multis est antea sacrificiorum significatum figuris. *Et post pauca.* Quod est autem sacratius laudis sacrificiū, quā in actione gratiarum? Et vnde maiores agēdæ sunt Deo gratiæ, quā pro ipsius gratia per Iesum Christum Dominum nostrum? quod totum fideles in Ecclesiæ sacrificio sciunt, cuius vmbra fuerunt omnia priorum genera sacrificiorum. *Tom. 6. cont. aduers. legis & Prophet lib. 1 cap. 18.*

Manichei de sacrificio Christianorum externe male senserunt ideoq; sæpè ab Augustino redarguuntur.

Quod est hoc Ecclesiæ sacrificiū, quod fideles sciūt?

IX. Missæ sacrificium rectè in honorem & memoriam sanctorum celebrari, etsi illud Deo tantummodo, non sanctis offeratur.

Non solū igitur exēpla Sanctorū, sed etiam merita & orationes nobis prodesse possunt. Quare in locis vbi sunt Martyrum corpora, cōstituantur altaria & in illis Deo sacrificetur.

POpulus Christianus, memorias martyrum religiosa solemnitate concelebrat, & ad excitandā imitationem, & ut meritis eorum cōsocietur, atque orationibus adiuuetur: ita tamen ut nulli martyrum, sed ipsi Deo martyrum, quanuis in memorias martyrum constitutamur altaria. Quis enim antistitum in locis sanctorū corporum assitēs altari aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane, sed quod offertur, offertur Deo qui martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit, ut ex ipsorum locorum admonitione maior affectus exurgat ad acuendam caritatem, & in illos quos imitari possumus, & in illum quo adiuuāte possumus.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

*Quis cultus
martyribus
tribuatur à
Catholicis.
Sanctos iam
in patria de-
gētes, deuo-
tius & secu-
rius colimus
quam hīc ad
huc peregri-
nantes.*

*Memorie
martyrū ho-
norandæ, tū
quod pro ve-
ritate vsque
ad mortē cer-
taverint, tū
ut vera in-
notescat re-
ligio.*

*En tibi ô Le-
ctor sacerdo-
tē Christia-
num, qui ad
altare supra
martyris cor-
pus extructū
Missæ sacrifi-
ciū offert.*

*Ne autē sine
causa id fieri
putes, causā
expende.*

*Deferentes
epulas ad
martyrū me-
morias exco-*

Colimus ergo martyres eo cultu dilectionis & societa-
tis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei,
quorum cor ad talem pro Evangelica veritate passio-
nē paratum esse sentimus: sed illos tātō deuotius, quā-
tō securius post incerta omnia superata: quantō etiam
fidentiore laude prædicamus, iam in vita feliciore vi-
ctores, quā in ista adhuc vsq; pugnātes. At illo cultu
qui Græcè latria dicitur, latinè vno verbo dici non po-
test, cū sit quædam propriè diuinitati debita seruit⁹,
nec colimus, nec colendum docemus, nisi vnum Deū.

Cū autem ad hunc cultum pertineat oblatio sacrifi-
cij, vnde idololatria dicitur eorum qui hoc etiam ido-
lis exhibēt, nullo modo tale aliquid offerimus aut of-
ferēdum præcipimus, vel cuiquam martyri, vel cuiquā
sanctæ animæ, vel cuiquam angelo: & quisquis in hunc
errorem delabitur, corripitur per sanam doctrinam, si-
ue ut corrigatur, siue ut caueatur. *Tom. 6. contra Faustū
Manichæum. lib. 20. cap. 21*

Nec tamen nos eiūdem martyribus templa, sac erdo-
tia, sacra, & sacrificia constituimus: quoniam non ipsi,
sed Deus eorum nobis est Deus. Honoramus sanè me-
morias eorum tanquam sanctorum hominum Dei, qui
vsque ad mortem corporum suorum pro veritate cer-
tarunt, ut innotesceret vera religio falsis religionibus
fictisque conuictis: quod etiam si qui antea sentiebant,
timēdo reprimebāt. Quis autē audiuit aliquādo fideiū
statem sacerdotem ad altare etiam super sanctum cor-
pus martyris ad Dei honorem cultumque constructum
dicere in precibus: Offero tibi sacrificium Petre vel
Paule, vel Cypriane, cū apud memorias eorum Deo
offeratur, qui eos & homines & martyres fecit, & san-
ctis suis angelis cælesti honore sociauit, ut ea celebri-
tate, & Deo vero de illorum victorijs gratias agam⁹, &
nos ad imitationem talium coronarum atque palma-
rum eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ
renouatione adhortemur? Quæcunque igitur adhibē-
tur religiosorum obsequia in martyrū locis ornamē-
ta sunt memoriarum, nō sacra vel sacrificia mortuorū
tanquam Deorum, quicunque etiam epulas suas eò
defe-

deferunt, quod quidem à Christianis melioribus nō fit, & in plerisq; terrarum nulla talis est consuetudo: tamē quicunq; id faciunt, quas cū apposuerint, orāt, & auferunt, vt vescātur, vel ex eis etiā indigētibus largiantur: sanctificari ibi eas volūt per merita martyrum in nomine Domini martyrum. Non autē ista esse sacrificia martyrum nouit, qui nouit vnū, qđ Deo illic offertur sacrificiū Christianorū. *Tom. 5. de ciuit. Dei, lib. 8. cap. 27.*

sanctur ab Augustino, quod eas ibi per merita martyrum in nomine Dei sanctificari existimarent.

Nos martyribus nostris nō tēpla sicut Dijs, sed memorias, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deū viuūt spiritus, fabricamus, nec ibi erigimus altaria in quibus sacrificemus Martyribus, sed vni Deo, & Martyrum & nostro sacrificiū immolamus: ad quod sacrificium, sicut homines Dei, qui mundum in eius confessione vicerūt, suo loco & ordine nominantur, nō tamē à sacerdote, qui sacrificat, inuocantur. Deo quippe nō ipsis sacrificat, quanuis in memoria sacrificet eorum: quia Dei sacerdos est, non illorum. *Ibid. lib. 22. cap. 10.*

Sacrificium Christianorū offertur Deo. Hæretici nunc dicunt sanctos martyres homines mortuos: sed nō addūt quorum spiritus apud Deū viuunt.

X. Pro mortuis Missæ sacrificium ritè offerri.

Membris omnibus sui corporis incolumis, integro aspectu atq; auditu, & vt scriptū est: * Nobis astantibus & videntibus: ac cum eo pariter orantibus obdormiuit in pace cū patribus suis, enutritus in bona senectute: & nobis coram positus, pro eius commendanda corporis depositione, sacrificium Deo oblatum est, & sepultus est. *Possidonius in vita Augustini, cap. 31.*

Tēpore igitur Augustini fabricabāt Christiani memorias, vel oratoria martyribus,

Nanq; illa (loquitur de Monica matre sua) imminēte die resolutionis suæ, non cogitauit suum corpus sumptuosè contegi, aut condiri aromatibus, aut monumētum electū cōcupiuit, aut curauit sepulchrum patriū. Non ista mandauit nobis, sed tantummodo memoriam sui ad altare tuum fieri desiderauit, cui nullius diei prætermissione seruierat, vnde sciret dispēdari vīctimā sanctā, qua deletum est chirographū* quod erat contrarium nobis, qua triumphatus est hostis computans delicta nostra, & quærens quid obijciat, & nihil inueniēs in illo, in quo vincimus. Quis ei refundet innocentem sanguinem? Quis ei restituet preciū quo nos emit,

erigebant altaria, in altarijs Deo sacrificium immolabatur. Pro Augustino Missæ sacrificium offertur. Monicæ pietas & erga Missæ sacrificium peculiare affectus.

*Eucharistia victima sancta. * Coloss. 2.*

Confessionis Augustiniana Lib. III.

emit, ut nos auferat ei? Ad cuius precij nostri Sacramentum ligauit ancilla tua animam suam vinculo fidei. *Tom. I. lib. 9. Confessionum, cap. 14.*

Precatur Lectores Augustinus, ut ad altare memoriam suorum parentum defunctorum faciant. Inspira Domine Deus meus, inspira seruis tuis fratribus meis, filiis tuis, Dominis meis, quibus & voce & corde & literis seruiro, ut quotquot hæc legerint meminerint ad altare tuum Monicæ famulæ tuæ, cum Patrio quondam eius coniuge, per quorum carnem introduxisti me in hanc vitam, quemadmodum nescio. *Ibidem.*

Commemoratio defunctorum ad altare aliâs communicatione. Neque enim piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia, quæ etiam nunc est regnum Christi. Alioquin nec ad altare Dei eorum fieret memoria, in communione corporis Christi: nec aliquid prodesset ad eius in periculis Baptismum currere, ne sine illo finitur hæc vita: nec ad reconciliationem, si fortè per penitentiam, malæ conscientiam quisque ab eodem corpore separatus est. Cur enim fiunt ista, nisi quia fideles etiam defuncti, membra* eius sunt? *Tom. 5. de Ciuitate Dei. l. 20. c. 9. Plura in hâc sent. lege lib. 4. c. de Purgat.*

Penitentia Sacramentum necessarium peccatori ante mortem. * *Fidelium defunctorum animæ membra sunt etiam Ecclesia, pro quibus ad altare fit memoria. Et hanc Apostolicam esse traditionem Chrysostomus, Tertullianus, Dionysius & prisci Theologi plures confirmant.*

XI. Sacrificio Missæ, quod priuatim etiam celebrabatur, Demones Augustini tempore esse fugatos.

Hesperius à demonum infestatione suos liberat virtute sacrificij, ab vno presbyterorum in ipsius domo oblatus. **V**ir tribunitius Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Eussalensi fundum Cubedi appellatam. Vbi cum afflictione animalium & seruorum suorum, domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogauit nostros me absente presbyteros ut aliquis eorum illo pergeret, cuius orationibus* crederet. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit: ut cessaret illa vexatio, Deoque protinus miserante, cessauit. *To. 5. de Ciuitate Dei, lib. 22. cap. 8.*

Haftenus pie Lector, quæ ad sacrificij Christiani necessitate pertinet utcumque declarata sunt. Nomen verò Missæ (ne fortè prætermisum à nobis existimes) legere poteris *To. 10. ser. 237. qui est ser. 2. Dominica 19. post Trinitatem. ad mensam S.*

Cypriani

Cypriani habitus. Et apud Iuonem. parte 2. Decret. cap. 119. ex dictis Augustini, & in concilio Mileuitano, cui Augustinus interfuit, cap. 12. Item Concilio Carthag. 2. cap. 3. & Carthag. 4 cap. 84. Et Tom. 10. de temp. serm 251.

CAPVT OCTAVVM DE
CAERIMONIIS ET ALIIS
ad Missam pertinentibus.

I. Ritum & ordinem certum in offerendo sumendoque
Eucharistiæ Sacramento ab Apostolo Pau-
lo constitutum esse.

Bsecrationum quoq; sacerdotalium Sacra-
menta respiciam⁹, quæ ab Apostolis tradita
in toto mûdo atq; in omni Catholica Eccle-
sia vniformiter celebrâtur, vt legē credēdi
lex statuât supplicâdi. Cû enim sanctarum plebiû præ-
sules mandata sibimet legatione fungâtur, apud diui-
nam clementiâ humani generis agunt causam, & tota
secû Ecclesia congemiscence, postulant & precantur,
vt infidelibus donetur fides, vt idololatræ ab impie-
tatis suæ liberêtur erroribus, vt Iudæis ablato cordis
velamine, lux veritatis appareat, vt heretici Catholi-
cæ fidei perceptione resipiscât, vt schismatici Spiritû
rediuiuæ charitatis accipiât, vt lapsis penitentiæ reme-
dia conferantur, vt denique catechumenis ad regene-
rationis Sacramenta perductis, cælestis misericordiæ
aula referetur. Hæc autem non perfunctoriè, neque
inaniter à Domino peti, rerum ipsarum monstrat ef-
fectus, quandoquidem eo omni errorum genere pluri-
mos Deus dignatur attrahere, quos erutos de potesta-
te tenebrarum, transferat in regnû filij charitatis suæ,
& ex vasis iræ, faciat vasa misericordiæ. Tom. 3. de Ec-
cles. dogm. cap. 30.

Obsecratio-
nû sacerdoti-
liû Sacramē-
ta ab Aposto-
lis tradita.
Præsules
Christianæ
plebis quæ
gantur lega-
tione, & quo-
rum causam
agant.
Quam varia
sint pro qui-
bus Deo pu-
blicè à sacer-
dotibus sup-
plicatur.
Fructus pu-
blicarû prece-
tionum.
* Rom. 9.

Cû verò ait Apostolus de hoc Sacramēto loquēs:

* Propter quod fratres cum conuenitis ad manducandum,
inuicem expectate: Si quis esurit, domi manducet, vt non
adiudi-

* 1. Cor. 11.
Totum illum
agendi ordi-

ne, quem in
Missâ vni-
uersa serua-
uit Ecclesia,
ab Apostolo
Paulo insti-
tutum esse, ex
verbis Scri-
pturae colli-
git Augusti-
nus.

1. Tim. 2.

Series preca-
tionum in
Missâ, ante
consecratio-
nem & post,
usque ad fra-
ctionem & cō-
munionem, ex
Scriptura sa-
cra Augusti-
ni iudicio
colligitur, ex
verbis scili-
cet illis Pau-
li

1. Tim. 2.

Obsecro pri-
mum omniū
fieri obsecre-
ationes, ora-
tiones, &c.
Oblatio Eu-
charistiae ab
aliarū rerū
oblatione di-
uersa.

ad iudicium conueniatis: statim subtexuit. *Cetera autem cum venero, ordinabo.* Vnde intelligi datur, quia multū erat, ut in epistola totum illum agendi ordinem insinuarer, quem vniuersum per orbem seruat Ecclesia, ab ipso ordinatū esse, quod nulla morum diuersitate variatur. *Tom. 2 epist. 118. cap 6 ad Ianuarium.*

Cum igitur* & qui precatur oret, & qui orat prece-
tur, & qui interpellat Deū, ad hoc interpellat, ut oret
& precetur: quid sibi vult quod ista ita posuit Aposto-
lus, ut non sit eorum negligenda distinctio? Excepto
itaque nomine generali, & salua loquendi cōsuetudi-
ne, secundum quam siue dicas precationem, siue ora-
tionem, siue interpellationem, vel postulationem, vna
eademque res intelligitur, aliqua etiam singulorū isto-
rum proprietas inquirenda est: sed ad eam liquidō per-
uenire difficile est. Multa quippe hinc dici possunt quae
improbanda non sint, sed eligo in his verbis hoc intel-
ligere, quod omnis vel penē omnis frequentat Eccle-
sia, ut precationes accipiamus dictas, quas facimus in
celebratione Sacramentorum, antequam illud, quod
est in Domini mensa, incipiat benedici: orationes, cū
benedicuntur & sanctificantur & ad distribuendum com-
minuitur: quam totam petitionem ferē omnis Eccle-
sia, Dominica oratione concludit. Ad quem intellectū
etiam verbi Græci origo nos adiuvat. Nam eam quam
dicunt εὐχὴν, rarō ita Scriptura ponit, ut intelligatur
oratio, sed plerunque & multo vſitatius votum appel-
lat εὐχὴν προεὐχὴν verō, quod verbum ita positum est,
vnde tractamus, semper orationem vocat. Vnde hanc
verbi originē, sicut superius dixi, nonnulli minus eru-
ditē intuentes, προεὐχὴν non orationem, sed adoratio-
nem dicere voluerunt, quae potius προσκύνεισι dicitur.
Sed quia oratio interdum dicitur, quae vocatur εὐχὴ,
adoratio putata est προεὐχὴ. Porro si vſitatius, ut di-
xi, in Scripturis votum appellatur εὐχὴ, excepto nomi-
ne generali orationis, ea propriē intelligenda est ora-
tio, quam facimus ad votum, id est, πρὸς εὐχὴν. Vouen-
tur autem omnia quae offeruntur Deo, maxime sancti-
altaris oblatio, quo Sacramento prædicatur nostrum

alias illud. aliud votum maximum, quo nos vouimus in Christo

esse manfuros, utique in compage corporis Christi. *1. Cor. 10. Cuius rei Sacramentum est, quod vnus * panis & vnum corpus multi sumus. Ideò in huius sanctificatione & distributionis preparatione existimo Apostolũ iussisse propriè fieri προσευχάς, id est, orationes, vel (vt nonnulli min⁹ peritè interpretati sunt) adorationes: hoc est enim ad votum, quod vsitatus in Scripturis nuncupatur ἱκετή. Interpellationes autem, siue, vt vestri codices habent, postulationes fiunt, cùm populus benedicitur. Tũc enim Antistites velut aduocati, susceptos suos per manus impositionem, misericordissimè offerunt potestati. Quibus peractis, & participato tanto Sacramento, gratiarum actio cuncta concludit, quam in his etiam verbis vltimã commendauit Apostolus. Tom. 2. epi. 59. quæst. 5 ad Paulinum, edifferens illud 1. To. 1. Obsecro primum omnium fieri obsecrationes &c.

Benedictio
populi in
Missæ.

Cyprianus
in Epist. de
Sacramento
calicis.

II. Vino in calice offerendo ex Apostolica traditione aquam esse miscendam.

In calice vino
miscetur
aqua, Christi
exẽplo &
traditione.
Ergo Cypriani
sententia,
quam Augustinus etiã
probat, ipse
Christus
prior calicẽ
obtulit.

Beatus Cyprianus submisso dicendi genere utitur in eo libro, vbi de Sacramento calicis disputat. Soluitur quippè ibi quæstio, in qua quæritur, vtrum calix Dominicus aquam solam, an eam vino mixtam debet habere. Sed exempli gratia aliquid inde ponendum est. Post principiũ ergo Epistolæ, iam soluere incipiens propositã quæstionem: Admonitos autẽ vos sciatis, inquit, vt in calice offerendo Dominica traditio seruetur, neque aliud fiat à nobis, quàm pro nobis Dominus prior fecit, vt calix qui in commemorationem eius offertur, vino mixtus offeratur. Tom. 3. de doctrina Christi. lib. 4 cap. 21.

Quare in calice
vino
miscetur
aqua.

In Eucharistia non debet pura aqua offerri, vt quidam sobrietatis falluntur imagine, sed vinũ cum aqua mixtum. Quia & vinum fuit in redemptionis nostræ mysterio, cùm dixit: * Non bibam amodo de hoc genimine vitis: & aqua mixtum, non quòd post poenam dabatur, sed quòd de latere * eius lãcea perfoſſo aqua cum sanguine egressa, vinum de vera eius carnis vite cũ aqua expresũ ostẽditur. Tom. 3. de Eccl. dog. cap. 75.

* Matt. 26.
Ioan. 19.

Vt in

Confessionis Augustiniana Lib .III.

Vt in Sacramēto corporis & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quàm ipse Dominus tradidit, hoc est, panis & vinum aquæ mixtum. Primitiæ verò, seu mel & lac, quod vno die solennissimo pro infantibus mysterio offerri solet, quamuis in altari offeratur, suam tamen habet propriam benedictionem, vt à sacramēto Dominici corporis distinguatur: nec amplius de primitijs offeratur, quàm de vuis & frumentis. *Concil. Carthag. 3. cap. 24. Idem cōfirmatur postea in Concil. Africano ysdem planè verbis repetitis.*

Ex his testimonijs, quæ proximis duobus artic. & precedenti cap. recitata sunt, concluditur pie Lector, primò consecrationē, distributionem & sumptionem Eucharistiæ, quod nec aduersarij dissentiant, esse à Christo Domino institutam: secundo eucharistiā esse Christianorum sacrificium in veteri Testamento significatum ac prædictum, & eiusdē Christi, tum exemplo, tum præcepto tempore noui testamenti faciendum. Tertio in sacro calice vinum aqua mixtum offerendum esse. Vltimò seriem precationum non modò traditam ab Apostolo esse, sed etiam scripturæ auctoritate confirmari. Hæc autem iccirco notamus, vt recentium hæreticorum cauillis, quibus temerè hoc sacrificium tentant abolere, ac facinus Antichristo reseruatam frustra præoccupare, non tam totius Ecclesiæ, quàm vnius nunc Augustini auctoritatem opponamus, qui antiquitate, gravitate, pietate atq; doctrina huius farine Theologos facile vincet.

Aquarj dicti sunt, qui sola aqua in sacrificio olim utebantur, de quibus Tom. 6 hæresi. 64. ad Quoduult deum.

III. Vasa sacra in usu fuisse Augustini tempore ad diuina mysteria peragenda.

Ad redimendos captiuos & subleuandos pauperes vasa sacra (cum alia nõ suppetarent) Ambrosius

INterea dum Ecclesiæ pecunia deficeret, hoc ipsum populo Christiano denunciabat, nõ se habere quod indigētibus erogaret. Nam & de vasis Dominicis propter captiuos, & quàm plurimos indigentes frangi & conflari iubebat, & indigentibus dispensari. Quod nõ commemorassem, nisi contra carnalem sensum quorundam fieri peruiderem. Et hoc ipsum etiam venerabilis

bilis memoriæ Ambrosius in talibus necessitatibus indubitanter esse faciendum & dixit, & scripsit. *Tom. 1. Possidonius in vita B. August. cap. 24.*

Augustinus frangebant.

Sed enim & nos pleraque instrumenta & vasa ex huiusmodi materia vel metallo habemus in usum celebrandorum Sacramentorum, quæ ipso ministerio consecrata sancta dicuntur in eius honore, cui pro salute nostra inde seruituri *Tom. 8. Psal. 113 conc. 2.*

IIII. Sursum corda, & Gratias agamus Domino Deo nostro, in Missa olim etiam recitata fuisse.

ET illud quod inter sacra mysteria cor habere sursum iubemur ipso adiuuante id valeamus, quo iubente admonemur. *Tom. 4. de bono viduitatis, cap. 16.*

Si per vrbes atque oppida, castella, vicos & agros etiam, villasque priuatas in tantum apertè persuadetur, & appetitur à terrenis auersio, & in vnum Deum verumque conuersio, vt quotidie per vniuersum orbem humanum genus vna penè voce respōdeat, sursum corda se habere ad Dominum, quid adhuc oscitamus crapulam hesternam, & in mortuis pecudibus diuina eloquia perscrutamur? *Tom. 1. de vera religione, cap. 3.*

Quia corda fidelium coelū sunt, quia in coelos quotidie eriguntur dicēte sacerdote, Sursum corda, securi respondent, Habemus ad Dominum. *Tom. 10. de tempore, serm. 44 Eadem propè verba leguntur ibidem, serm. 54. Item, Tom. 2. epist. 156 ad Probam.*

Iocunda animam serui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuavi. Iocunda eam, quia ad te leuavi eam. In terra enim erat, & in terra amaritudinem sentiebat: ne in amaritudine contabesceret, ne omnē tuæ gratiæ suauitatem amitteret, leuavi eam ad te, iocunda eam apud te. Solus enim tu es iocunditas, amaritudine plenus est mūdus. Certè rectè admonet membra sua, vt sursum corda habeant, Audiant ergo & faciant, leuent ad coelum quod malè est in terra, ibi enim non putrescit cor, si leuetur ad Deum. *Tom. 8. in expos. Psal. 85.*

Per caput nostrum reconciliamur Deo, quia in illo
est

Confessionis Augustiniana Lib. 111.

est diuinitas vnigeniti facta particeps mortalitatis nostræ ut & nos participes eius immortalitatis essemus. Hoc Sacramentum longè est à cordibus sapiètiū superbiorum, & ideò non Christianorum, ac per hoc nec verè sapientium. Illorum etiam dico sapientium qui cognouerunt Deum, quia cognoscentes Deum, sicut dicit Apostolus, ** non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt.* Nosti autem in quo sacrificio dicatur, Gratias agamus Domino Deo nostro. A cuius sacrificij humilitate longè abest typhus & cothurnus illorum. *Tom. 2 Epist. 57. ad Dardanum, quæst. 1.*

** Rom. 1.*

Missæ sacrificium verissimū & singulare.

Theolebia porrò, si ad verbi originē latinè expressè interpretaretur, Dei cultus dici poterat, qui in hoc maximè constitutus est, ut anima ei non sit ingrata. Vnde & in ipso verissimo & in singulari sacrificio, Domino Deo nostro agere gratias admonemur. *Tom. 3. de spirit. & lit. cap. 11.*

Augustinus & quod à sacerdote dici, & quod ab adstantibus responderi in Missa solitū fuit, exponit.

** Coloss. 3.*

Quod ergo in Sacramentis fidelium dicitur, ut sursum corda habeamus ad Dominum, munus est Domini: de quo munere ipsi Domino Deo nostro gratias agere à sacerdote post hanc vocem quibus dicitur, admonentur, & Dignum & iustum esse respōdent. Cū enim non sit in nostra potestate cor nostrum, sed diuino subleuetur auxilio, ut ascendat, & quæ sursum sunt, sapiat, ubi Christus est in dextera Dei sedens, nō quæ super terram: cui de hac tanta re agenda sunt gratiæ, nisi hoc facienti Domino Deo nostro, ut qui nos per tale beneficium liberando, de profundo huius mundi elegit & prædestinauit ante constitutionem mundi? *Tom. 7. de bono perseuerantiæ, cap. 13.*

V. Quædam etiam alia ad Canonem vel reliquas sacrificij partes pertinentia similiter recitata fuisse.

IVbe, inquit, (Sacerdos) hoc offerri per manus Angelī tui sancti in sublimē altare tuum in conspectu diuinæ maiestatis tuæ. Ut quid deferenda in lucem deponit, nisi ut intelligatur, quod ista fiant in sacerdotio? Hanc igitur oblationem benedictam, per quam benedicimur: adscriptam, per quam omnes in cælo adscribimur.

bimur:ratam, per quam de visceribus Christi esse cēsemur:rationabilē, per quam à bestiali sensu exuimur: acceptabilem, vt qui nobisipsis displicemus, per hanc acceptabiles eius vnico filio sumus &c. *Citatur ex Augustino de consecr. dict. 2. cap. Vtrum sub.*

Reliqua omnia quæ sacerdos dicit, aut clerus choricant: nihil aliud quàm laudes & gratiarum actiones sunt: aut certè obsecrationes, & fideiū petitiones. Vnde & sacerdos dicit, prius Euāgelistarū verba assumēs: Qui pridie quàm pateretur &c. *Ibidem.*

In Ecclesia ad altare Dei quotidie dicitur oratio dominica, & audiunt istam fideles. *Tom. 10. lib. 50. homiliarū, ho. 42. Vide & Tom. 2. epist. 59. quæst. 5. ad Paulinum.*

Ecce post sermonem fit Missa catechumenis. Manebunt fideles, venietur ad locū orationis. Scitis quò accessuri sumus, quid prius Deo dicturi sumus? Dimitte nobis debita nostra &c. *Tom. 10. de temp. serm. 38.*

Κύριε ἑλέησον mentio fit, *Tom. 2. numero 178. in alteratione cum Pascentio. Amen & Halleluia, passim in enarrationibus Psalmorū, in sermo. & homilijs occurrunt.*

VI. Preces vel orationes aut Missas non recitandas, nisi probatæ fuerint.

PLacuit etiam & illud, vt preces vel orationes, seu Missæ, quæ probatæ fuerint in Concilio, siue preces, siue commendationes, seu manus impositiones ab omnibus celebrentur. Nec aliæ omnino dicantur in Ecclesia, nisi quæ à prudentioribus tractatæ, vel comprobatæ in Synodo fuerint, ne fortè aliquid contra fidem, vel per ignorantiam, vel per minus studium sit compositum. *Tom. 1. Concil. concilio Mileu. cui Augustinus interfuit, cap. 12.*

VII. Sacrificium Missæ à ieiunis offerendum esse.

VT Sacramenta altaris non nisi à ieiunis hominibus celebrentur, excepto vno die anniuersario, quo cæna Domini celebratur. Nam si aliquorū pomeridiano tempore defunctorum siue Episcoporum, seu clericorum, siue ceterorum commédatio faciēda est,

De consecr. dist. 2. ca. Sacramēta altaris.

Moris ergo fuit, vt pro

Confessionis Augustiniana Lib. 111.

defunctis
Episcopis &
alijs Missæ
sacrificium
fieret.

Offerendum
sacrificium
à ieiunis.

* aliàs di-
gnum.

* Marc. 14.

Matt. 26.

De consecr.
dist. 2. c. Li-
quido.

Semper à ie-
iunis accipi-
tur Eucharis-
tia, & cur
hic Ecclesiæ
mos introdu-
ctus.

* aliàs ex-
teri.

* 1. Cor. 11.

solis orationibus fiat, si illi qui faciunt, iam pransi in-
ueniantur. *Concil. Carthag. 3. cap. 29.*

Verum & de sacrificijs inhibendis post prædium, ut
à ieiunis, sicut dictum* est, offerantur, & tunc & nunc
confirmatum est. *Ibidem cap. 48.*

Illud magis mouere potuit homines, utrū iam re-
fecti die illa vel offerrent vel sumerēt Eucharistiam,
quod in Euangelio dicitur: * *Cum autem illi mandu-
carent, accepit Iesus panem & benedixit: cum etiam su-
perius dixisset: * Cum sero factum esset, recumbebat cum
duodecim, & manducantibus eis dixit, Quoniam unus ex
vobis me tradet.* Post enim tradidit Sacramētum. Et li-
quidò apparet quando primum acceperunt discipulū
corpus & sanguinem Domini, non eos accepisse ieiu-
nos. Nunquid tamen propterea calumniandū est vni-
uersæ Ecclesiæ, quod à ieiunis semper accipitur? Ex
hoc enim placuit Spiritui sancto, ut in honorē tati Sa-
cramenti, in os Christiani prius Dominicum corpus
intraret quàm cæteri* cibi. Nam ideò per vniuersum
orbem mos iste seruatur. Neque enim quia post cibos
dedit Dominus, propterea pransi aut coenati fratres
ad illud Sacramentum accipiendum conuenire de-
bent. Aut sicut faciebant, quos Apostolus* arguit &
emēdat mensis suis ista miscere. Nanque saluator quò
vehementius commēdaret mysterij illius altitudinē,
ultimū hoc voluit infigere cordibus, & memoriæ di-
scipulorum. *Tom 2. epist. 118. ad Ianuarium, cap. 6. Vide
etiam eiusdem Epistolæ caput 7.*

VIII. Ad altare Deo, cum ab omni populo,
— tum à Sacerdotibus, pro viuīs suppli-
care, moris olim fuisse.

Pro incredu-
lis etiam in
Ecclesiā ora-
tur.

Dic ergo apertissimè nos pro ijs, quibus Euange-
liū prædicamus, nō debere orare, ut credāt, sed eis
tantummodo prædicare. Exerce contra orationes Ec-
clesiæ disputationes tuas, & quando audis sacerdotem
Dei ad altare exhortātem populum Dei orare pro in-
credulis, ut eos Deus conuertat ad fidem, & pro cate-
chumenis, ut eis desiderium regenerationis inspiret, &
pro fidelibus, ut in eo quod esse ceperunt eius munere
perseuerent, subanna pias voces, & dic te non facere

quod hortatur, id est, Deū pro infidelibus, ut eos fideles faciat nō rogare, eò quòd non sint ista diuinæ miserationis beneficia, sed humanæ officia voluntatis. *Tom. 2. epist. 107. ad Vitalem, circa initium.*

Nūquid & orare prohibebis Ecclesiam pro infidelibus, ut sint fideles, pro ijs qui nolunt credere, ut velint credere, pro ijs qui ab eius lege doctrināq; dissentiūt, ut legi eius doctrināq; cōsentiāt, ut det illis Deus quod per Prophetam* promisit, cor cognoscendi eū, & aures audiendi, quas utique acceperant, de quibus Saluator ipse dicebat: * *Qui habet aures audiendi audiat?* Nunquid ubi audieris sacerdotem Dei, ad eius altare populum hortantem ad Deum orandum, vel ipsum clara voce orātē, ut incredulas gentes ad fidē suā venire cōpellat, nō respōdebis, Amen? *Ibidem, sub finē.*

Piè facit Ecclesia pro infidelibus orans.

** Jerem, 24.*

** Matt. 13.*

Atque utinā tardi corde & infirmi qui non possunt, vel nondum possunt Scripturas, vel earum expositiones intelligere, sic audirent, vel non audirent in hac quæstione disputationes nostras, ut magis intuerētur orationes suas, quas semper habuit & habebit Ecclesia ab exordijs suis, donec finiatur hoc seculum. De hac enim re, quam nunc aduersus novos hæreticos non commemorare tantū, sed planē tueri & defensare compellimur, nunquam tacuit in precibus suis, & si aliquando in sermonibus exerendam, nullo vigente aduersario putauit. Quando enim non oratum est in Ecclesia pro infidelibus atque inimicis eius, ut crederent? *Et paulò post.* Aut quis sacerdotem super fideles Domini inuocantem, si quando dicit: Da illis Domine in te perseuerare vsq; in finem, non solū voce ausus est, sed saltem cogitatione reprehēdere, ac nō potius super eius talem benedictionem & corde credente, & ore confitente respondit, Amen? *Tom. 7. de bono perseuerantia, cap. 22. & 23.*

Ecclesia ab exordijs suis donec finiatur hoc seculum, pro varijs hominibus orare solita.

Pro infirmis, pro carnaliter sapiētibus, pro animalibus & carnalibus, tamen pro fratribus nostris eadem Sacramenta celebrantibus, & si non nobiscum eadem, tamen vnum Amen respondentibus, & si non nobiscum vnum Amen, hortamur medullas

Pro alijs etiam malis orandum est Ecclesia.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

charitatis vestræ, fundatis ad Deū preces pro eis. Aliquid enim pro salute ipsorum egimus in Concilio, quod explicare vobis hodie iam tempus non sufficit.
Tom 8. in Psal. 32 con. 2. sub finem.

Augustinus Episcopus dixit: Bene habet, ut ea quæ Dei sunt circa sacrificium eius agere valeamus, in qua hora supplicationis nostræ maximè commēdo charitati vestræ, ut omnes vestras causas & negotia intermittatis, & pro ista Ecclesia, & pro me, & pro presbytero Eradio, Domino precem fundatis. *Tom. 2. in actis Eradij ante Epistolam. III.*

Pro quibus oret Ecclesia, pro quibus verò non oret, docet Augustinus lib. 21. de Ciuit. Dei. cap. 24. Fieri etiam in Missæ sacrificio commemorationem sanctorum, ut ipsi pro nobis apud Deum intercedant, & aliorum defunctorum, ut pro ipsis nos oremus, cum ex dictis in proximo capite colligitur tum ex lib. 4. cap. de sanctis, & c. de Purgatorio manifestè constabit.

CAPVT NONVM DE SACRAMENTO POENITENTIAE.

I. Poenitentia virtutem, quæ in fide fundatur, ut in omnibus peccatoribus: ita in adultis ante Baptismum ad consequendam iustitiam requiri.

Fides fundamentum poenitentiae.

** Matth. 7.*

Poenitentia sine fide inutilis.

** Matth. 3.*

*S*ed fides fundamentum est poenitentiae, præter quam nihil est, quod bonum sit, appetenda est poenitentia, quam constat in fide esse fundatam. Non enim * potest arbor bona fructus malos facere. Poenitentia itaque quæ ex fide non procedit, utilis non est. Oportet autem credi remedium poenitentiae a Salvatore cōcedi. Si enim omnis poenitentia sterilis esset peccatoribus, nequaquam ad poenitentiam reuocarentur Christi interfectores, quam prædicaui Dominus mitis & mansuetus, & eius præcursor: dixit enim * *Fructus facite dignos*

dignos pœnitentia : ostendens pœnitentiam non sterilem, sed digne fructificare. Qui enim *maluit misericordiam quàm sacrificium, non expectabat mortem peccatorum, *sed vt conuersus viueret. Quis autē cōverti potest vt viuatur, nisi qui erat in regione longinqua? in iniquitatibus se meminit conceptum Dauid, & in delictis à matre sua genitum : cui Dominus testimonium perhibet : *Inueni hominem secundum cor meum*. Hic idem à Domino laudatus prælumēs de Domino dicit: propitius eris peccato meo, multum est enim: non quia multum erat, sed quia Dauid multum id reputabat, sicut qui iā inde satur erat & fastidiosus. Non enim laborat exonerari peccato, cui nō videtur nimium. Quomodo ergo multum videretur, si adhuc in eo delectaretur? Quomodo rogaret perdere, nisi doleret habere? Si enim non doleret habere, gauderet commississe. Scimus quia deleuit Dominus peccatum Dauid, aut quia dolebat peccasse, aut quia gemebat, & stratum *suum lachrymis rigabat, & tanquam panem *cinerem manducabat. Si autem gauderet, non magnum sed paruum peccatum suum diceret. Falluntur itaque qui obijcientes pœnitentiam Apostolo, & eum irridentes, dicunt cōtra eum, peccabimus, vt gratia abundet. Dicebat enim: Conuertimini per pœnitentiam, sperate de venia etiam si maxima sit iniquitas, quia vbi abundauit *peccatum, superabundabit ibi & gratia. Nullum peccatum poterit remanere ante pœnitentiam. Prædicat enim conuerti, sed vnde se cōuerteret aliquis, cui prior status placeret? Qui itaque conuertitur, necessariò dolet habere quod gaudet perdere. Pœnitentia itaque acquirit indulgētiā, sine qua nemo peruenit ad veniam. Si enim sine ea anima saluaretur, non diceretur, peccasti, quiesce. Quomodo enim quiesceret, nisi quia malum est si peccāret? Quomodo diligi, & non odio haberi potest, quod retentū damnet & fugatū saluat? Qui ergo nūc quiescit dolere oportet quod non prius quieuit : sicque saluatur, quia dolet, sicque liberatur, quia pœnitet. *Tom. 4. de vera & falsa pœnit. cap. 4.*

*Osee. 6.

*Ezech. 18.

*Psal. 50.

Non curat
exonerari
peccato, qui
existimat il-
lud leue.

*Psal. 6.

*Psal. 101.

*Rom. 5.

Nullus im-
pius ad Deū
conuertitur,
nisi cui prior
status displiceat.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

De pœnit.
dist. 4. cap.
Omnis.

Ad Sacra-
menta susci-
pienda pœni-
tētia requi-
ritur.

* Act. 2.

Vides nō so-
lam fidē in
his ad iusti-
tiā requiri,
sed & spem,
amorem iu-
stitiæ, atque
odiū peccati.

Perimit se
peccator, qui
ad pœniten-
tiæ remedia
non recurrit

Nulla bar-
baries nega-
re audet pec-
catori neces-
sariam esse
pœnitētiā.

Omnis qui iam arbiter volūtatis suæ cōstitutus est, cum accedit ad Sacramenta fidelium, nisi eum pœniteat vitæ veteris, nouam potest inchoare. Ab hac pœnitentia cū baptizantur, soli paruuli immunes sūt. Nondum enim vti possunt libero arbitrio. *Tom. 10. lib. quinquaginta homiliarum, homil. ultima.*

Cum ergo spina illa recordationis cōpūcti (*Iudei*) dicerēt Apostolis: *Quid ergo faciemus?* Ait illis Petrus: ** Agite pœnitentiam, & baptizetur unusquisque vestrū, in nomine Domini Iesu Christi, & remittuntur vobis peccata.* Ergo interim nunc, qui fortē adfunt ex eo numero, qui baptizari disponunt: credimus enim eos adesse tantō ad verbum studiosius, quantō ad indulgētiā viciniū: hos primū paucis alloquimur, vt erigant mentes in spem, ament fieri quod non sunt, oderint quod fuerūt. Nouum hominē nascituri iam voto concipiant, quicquid de vita præterita remordebat, quicquid angebat cōscientiam, quicquid omninō vel magnum vel paruum, vel dicendum vel non dicendū, non dubitent posse dimitti, ne fortē quod vult Dei miseratio dimittere contra se teneat humana dubitatio. *Tom. 9 de vtilit. pœnitent. cap. 1.*

Prima salus est declinare peccatū, secunda nō desperare de venia. Nam ipse se in æternū perimit, qui apud misericordem iudicem ad pœnitentiæ remedia nō recurrit. *Tom. 3. ex sent. Sent. 200.*

Horum simile est, quod de pœnitendo nunc dicam: nam vt inter omnes sanos constat, & quod ipsi Manichæi, nō solum fatētur, sed & præcipiunt, vtile est pœnitere peccati. Quid ego nunc in hac rem diuinarum scripturarū testimonia, quæ vsquequaque diffusa sunt, colligam? vox est etiam ista naturæ. Neminem stultū rei huius notitia deseruit. Hoc nobis nisi etiam penitus insitum esset, periremus. Potest aliquis dicere, non se peccare: non autem sibi esse, si peccauerit, pœnitendum, nulla barbaries hoc dicere audebit. *Tom. 6. de duabus animabus contra Manich. cap. 14.*

II. Baptizatos in Christo non posse in peccata relabi, falsum & hæreticum esse dogma.

Hic

HIC (nempe Iouinianus) omnia peccata, sicut Stoici philosophi, paria esse dicebat, nec posse peccare hominē lauacro regenerationis accepto, nec aliquid prodesse ieiunia, vel à cibis aliquibus abstinentiam. *Ieiunia & delectū ciborū, cum Iouiniano, recētes heretici reiiciunt.*
Tom. 6. de hæresib. ad Quod uult deum, hæresi 82.

In id etiam progrediūtur, (Pelagiani) ut dicant vitā iustorum in hoc seculo nullū omnino habere peccatum, & ex his Ecclesiā Christi in hac mortalitate perfici, ut sit omnino sine macula & ruga, quasi non sit Christi Ecclesia, quæ in toto terrarum orbe clamat ad Deum: Dimitte nobis debita nostra. *Ibidem, hæresi. 88.* *Matth. 6.

Nisi essent quædam ita graua, ut etiam excommunicatione plectenda sint, nō diceret Apostolus: Congregatis uobis & meo Spiritu tradere eiusmodi hominē Sathana in interitum carnis, ut Spiritus saluus sit in die Domini. *Quædā peccata excommunicatione plectenda.*

Iesu. Vnde etiā dicit: Ne lugeam multos ex ijs qui ante Iesu. Vnde etiā dicit: Ne lugeam multos ex ijs qui ante peccauerūt, & nō egerūt pœnitentiā super immunditiā & fornicationem quam gesserunt. Item nisi essent quædam nō nulla correptionum medicamentis, nō diceret ipse Dominus: Corripe eum inter te & ipsum solum, & si te audierit, lucratus es fratrem tuū. *Peccata non carentis sananda.*

Postremo nisi elset quædā, sine quibus hæc vita non agitur, nō quotidianam medelam poneret in oratione quam docuit, ut dicamus: *Matth. 18.*

Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. *Matth. 6.*
To. 4. de fide & operibus, cap. 26. De hac materia lege suprā lib. 2. cap. de lapsis.

III. Fidelibus quoties post Baptismum in peccata relabuntur, pœnitentiæ Sacramentum superesse, quo veniam peccatorum consequentes Deo reconcilientur.

Quisquis post Baptismum aliquorum pristinorum malorum opere obligatus tenetur, usque adeo sibi inimicus est, ut adhuc dubitet vitam mutare, dum tempus est cum ita peccat, & uiuit? Nam utique quod ita perseuerās peccat, thesaurizat sibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicii Dei. Quod aut adhuc uiuit, *Rom. 2.*

Confessionis Augustiniana Lib. I II.

Pœnitēs Ec- patientia Dei ad pœnitentiam eum adducit. Implicat^r
clesiæ clau- ergo tam mortiferis vinculis peccatorū detrectat aut
bus soluēdus differt aut dubitat confugere ad ipsas clauēs Ecclesiæ,
vt sit solutus quibus soluatur* in terra, vt sit solutus in cœlo, & au-
in cœlo. det sibi post hanc vitam, quia tantum Christianus di-
***Matth. 16.** citur, salutem aliquam polliceri? Nec illud veridicum
***Matth. 7.** Dominicæ vocis* tonitruum contremiscit. Non om-
***Gal. 5.** nis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnū
Hæc omnia cœlorum, &c? Quid? ad Galatas idem Apostolus, non-
peccata, Apo- ne talia enumerans eodem fine concludit? *Manifesta*
stoli & Aug. sunt, inquit, *opera carnis, quæ sunt: fornicationes, immūdi-*
sentētia mor- *tia, cōtētionēs, emulationes, animositates, dissēsiones, hare-*
tifera sunt: *ses, inuidiæ, ebrietates, comessationes & his similia, quæ præ-*
etiā post Ba- *dico vobis sicut prædixi, quoniā qui talia agūt, regnū Dei nō*
ptismū: At *possidebunt.* iudicet ergo seipsum homo in istis volūta-
nouis euāge- te dum potest, & mores conuertat in melius, ne cūm
licis venia- iam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino
lia sunt om- iudicetur. *Tom. 10. homil. 50. cap. 10. & 11.*
nia, præter Hic fortasse dicis, sed ego iā baptizatus sum in Chri-
infidelitatē. sto, à quo omnia mihi peccata præterita dimissa sunt,
De pœnitēt. vilis factus sum nimis iterans vias meas, & canis hor-
dist. 1. cap. ribilis oculis Dei, conuersus ad vomitum suum. Quò
Iudicet. abibo* à Spiritu eius, & à facie eius quo fugiam? quò
***Prou. 26.** frater, nisi ad eius misericordiam pœnitendo, cuius po-
***Psal. 138.** testatem peccando contempseras? Nemo enim rectē
A Deo seue- fugit ab illo nisi ad illū, ab eius leueritate ad eius bo-
ro ad eūdem nitatem, *Ibidem, cap. 14.*
miseriordē Miror aut quidam sic obstinatos esse, vt dandam
fugiendum. non putent lapsis pœnitentiam, aut pœnitentibus exi-
Pœnitētibus stiment veniam denegandam, cū scriptum sit: **Me-*
dāda venia. mēto vnde excideris, & age pœnitentiam, & fac prio-
***Apoc. 2.** ra opera: Vtique ei dicitur quem cōstet excidisse. *Tom.*
Nulli quan- *10. de tempore serm. 181. cap. 14.*
tūis scelera Et nolo putes quia de his sermo mihi sit tātūm, qui
to negāda pœ- in paucis & leuibus peccauerunt: de illo loquor qui o-
nitentia, e- mnibus succubuit malis, qui immanitate scelerū viam
tiā si fidelis sibi præcluserit regni cœlorum, & non de infidelibus,
Deiq; amic⁹ sed de fidelibus fuerit: & ex his qui prius placuerunt
ante lapsū
fuerit. Deo,

Deo, post hæc autem ceciderunt vel in adulteria, vel in omnes impudicitias, quæ, vt Apostolus ait, *turpe est dicere. Nūquam enim spernit (*Deus*) pœnitentiam, si ei syncerè & simpliciter offeratur, suscipit, libenter accipit, amplectitur, facit omnia, quatenus eum (*lapsum*) ad priorem statum reuocet. *Ibidem, cap. 16.*

* 2. Cor. 12.

Ephrs. 4.

CATHARI, qui seipso isto nomine quasi propter mūdiciem, superbissimè atque odiosissimè nominant, secundas nuptias non admittunt, pœnitentiam denegant. *Tom. 6 de hæres. ad Quod uult deum, hæresi. 38.*

Pœnitentiæ

Sacramētum

Cathari tol-

lebant.

Pœnitentia aboleri peccata indubitanter credimus, etiā si in ultimo vitæ Spiritu admissorum pœniteat, & publica lamentatione peccata prodantur, quia propositum Dei quo decreuit saluare quod perierat, stat immobile, & ideò quia voluntas eius non mutatur, siue emendatione vitæ, si tempus conceditur, siue publica confessione si continuò vita exciditur, venia peccatorum fideliter præsumatur ab illo qui non vult mortē peccatoris, sed vt conuertatur à perditione pœnitendo, & saluat^r miseratione Domini uiuat. Si quis aliter de iustissima Dei pietate sentit, non Christianus, sed Nouatianus est. *Tom. 3. de Ecclesiast. dog. cap. 30.*

* alias supplici.

* Ezech. 18.

IIII. Christiani hominis pœnitentiam, qua post Baptismum remissio peccatorum impetratur, multo esse aliam ab ea qua in adultis baptizandis requiritur.

Sed de Baptismo hoc intellexit (*exponit illud Apostoli Heb. 6. impossibile est &c.*) dixit enim eos renouari per pœnitentiam impossibile esse, vt rursum crucifigant Filium Dei, & ostentui habeant: id est, vt iterum baptizentur. Qui enim baptizatur mortem crucis & sepulturam Christi repræsentat in immersione sua. In signo enim crucis quisque in aqua submergitur, & submersus sepultus ostenditur: Non enim qui lapsi sunt, per iteratum Baptismum consequi veniam poterunt. Sicut enim semel Christus crucifixus est, sic Baptismus *iterandus non est. Vna enim morte sua omnes rede-

* Baptismus

quia moriens

& sepultus

Christi repræ-

sentat, repeti

non debet.

Confessionis Augustiniane Lib. III.

Per fructus
pœnitentiæ ba-
ptizatis ad-
hibetur spes
veniae.

Tres actiões
pœnitentiæ in
Ecclesia visi-
tate.

Paruuli alio-
rum interro-
gatione &
respōsione ab
originalis
peccati ma-
cula purgan-
tur.

*Psal. 50.

*Iob 24.

Actor. 2.

Matth. 4.

Matth. 3.

mit, vt amplius mori non oporteat. Quod videns Ec-
clesia, intellexit non iterādum Baptismum. Per fructus
itaque pœnitentiæ baptizatis adhibetur spes veniae.

Tom. 4 de vera & falsa pœnit. cap. 3.

Tres sunt actiones pœnitentiæ, quas mecum vestra
eruditio recognoscit: Sunt enim vsitatae in Ecclesia, &
diligenter attendētibus notæ. Vna est quæ nouum ho-
minem parturit, donec per Baptismum salutare omniū
præteritorum fiat ablatio peccatorum, vt tãquam pue-
ro nato dolores transeant, quibus viscera vrgebantur
ad partum, & tristitiam lætitia consequatur. Omnis e-
nim, qui iam arbiter voluntatis suæ cōstitutus est, cū
accedit ad Sacramenta fidelium, nisi eum pœniteat vi-
tæ veteris, nouam non potest inchoare. Ab hac pœni-
tentia cū baptizatur soli paruuli sunt immunes. Nō-
dum enim vti possunt libero arbitrio, quibus tamē ad
consecrationē remissionemque originalis peccati pro-
dest eorum fides, à quibus offeruntur, vt quascunque
maculas delictorum per alios, ex quibus nati sunt, cō-
traxerunt, aliorum etiam interrogatione ac respōsio-
ne purgentur. Verissimè quippè in Psalmis* plangitur,
*Ecce .n. in iniquitatibus conceptus sū, & in peccatis peperit
me mater mea.* Item scriptum est: *Non esse mundam
in conspectu Dei, nec infantem, cuius est vita diei vni⁹
super terram. Exceptis ergo talibus, de quorū ordine
ac merito in futura illa quæ promittitur sorte sancto-
rum, velle amplius quærere, hominū modum excedit
piè tamē creditur eis prodesse ad spiritalem salutem,
quod Ecclesiasticæ auctoritatis per totum orbem ter-
rarum tam firmo robore custoditur: cæterorum homi-
num nullus transit ad Christum, vt incipiat esse quod
non erat, nisi eum pœniteat fuisse quod erat. Hæc pri-
ma pœnitētia præcipitur Iudæis, dicente Apostolo Pe-
tro: *Pœnitentiā agite, & baptizetur vnusquisque vestrū
in nomine Domini nostri Iesu Christi.* Talis ab ipso Domi-
no imperabatur, cū diceret, **Pœnitentiā agite, ap-
propinquabit enim regnum cœlorum.* De hac etiā Ioannes
baptista, plenus Spiritu sancto, præcursor & præpara-
tor viæ Domini, ita dicit: *Generatio viperarū, quis ostē-
dit vobis fugere à vëtura ira? Facite ergo fructus dignos pœ*

nitentia. Altera verò pœnitentia est, cuius actio per totam istam vitam, qua in carne mortali degimus, perpetua supplicationis humilitate subeunda est. Primò, quia vitam æternā, incorruptibilem, immortalemque nullus desiderat, nisi eum vitæ huius tēporalis, corruptibilis, mortalisque pœniteat. *Et infra.* Sed neque tam facile ab inimico dei ieiunur, quam cum eū superbien- do imitamur: nec vehemētius eum prosterimus, quā eum humilitate Deum sequimur: Nec acriores ei dolores infligimus, quā cum plagas peccatorū nostro- rum cōfitendo & pœnitendo sanamus Tertia actio est pœnitētiæ, quæ pro illis peccatis subeunda est, quæ le- gis decalogus continet. Et de quibus Apostolus ait: *Quoniam quo talia agunt, regnum Dei non possidebunt.* In hac ergo pœnitentia, maiorem quisque in se seuerita- tem debet exercere, vt à seipso iudicatus nō iudicetur à Deo. Sicut idem Apostolus ait: Si enim nos iudica- remus, à Domino non iudicaremur. *Tom. 10. lib. 50. ho- miliarum. homil. ultima.*

Non potest autem (*paruulus*) semel Dei Spiritu rege- neratus ex parētum carne regenerari, vt obligatio quæ soluta est, iterū contrahatur. Et ideo semel perceptam paruulus Christi gratiam non amittit, nisi propria im- pietate, si ætatis accessu tam malus euaserit. Tūc enim propria incipiet habere peccata, quæ non regeneratio- ne auferantur, sed alia curatione sanentur. *Tom. 2. epist. 23. ad Bonifacium.*

Semel abluimur baptismo, quotidie abluimur ora- tione. Sed nolite illa committere pro quibus necesse est, vt à Christi corpore separemur, quod absit à nobis. Illi enim quos videtis agere pœnitētiā, scelera com- miserunt, aut adulteria, aut aliqua facta immania: inde agunt pœnitentiam. Nam si leuia peccata ipsorum es- sent, hæc quotidiana oratio delendo sufficeret. Ergo tribus modis dimittuntur peccata in Ecclesia: in Ba- ptismo, in oratione, in humilitate maioris pœniten- tiæ, &c. *Tom. 9 de symb. lib. 1 cap. 6*

Agunt homines ante Baptismum pœnitentiam de suis prioribus peccatis, ita tamen, vt etiam baptizen- tur, sicut scriptum est in actibus Apostolorum,

Gal. 5.

Pro peccatis mortalibus

maior pœni- tētiæ seueri-

tas à pœ-

nitente susci- pienda.

1. Cor. 11.

Baptizatus

paruulus nō

amittit gra-

tiam, quousq;

propria volū-

tate peccet.

Peccata post

Baptismū ad-

missā nō re-

generatione

tollenda, sed

alia curatio-

ne sananda.

Tres modi

quibus in ec-

clesia pecca-

ta remittun-

tur.

Pœnitētia an-

te baptis- mū.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

* Act. 2.

Pœnitentia
pro grauiori-
bus delictis
post Baptis-
mum.

* 2. Cor. 12.

* Act. 8.

* Matth. 6.
Pœnitentia
pro quotidiana
erratis
venialibus.

Ab ijs qui Ec-
clesijs præ-
sunt recte cō-
stituuntur tē-
pore pœniten-
tiae.

* Matth. 16.

loquente Petro ad Iudæos & dicente: *Pœnitentiā agite & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini Iesu Christi, & dimittentur vobis peccata vestra.* Agūt etiā homines pœnitentiā, si post Baptismū ita peccauerint, vt excōmunicari & postea recōciliari mereātur, sicut agunt in omnibus Ecclesijs illi qui propriè pœniten-tes appellantur. De tali enim pœnitētia locutus est Apostolus Paulus, vbi ait: * Ne iterū cū venero humiliet me Deus apud vos, & lugeā multos ex ijs qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam, super immunditia & luxuria & fornicatione, quā egerunt: neque enim scribebat ista, nisi eis qui iā baptizati fuerāt. Habemus etiam in actibus Apostolorum, * Simonem iam baptizatū cū pecunia vellet emere, vt ei per impositionē manus daretur Spiritus sanctus, admonitū à Petro, vt de hoc graui peccato ageret pœnitentiam. Est etiam pœnitentia bonorum & humilium fidelium pœna, in qua pectora tundimus, dicentes: * *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Neq; enim ea nobis dimitti volumus, quæ dimissa nō dubitamus in Baptismo, sed illa vtiq; quæ humanæ fragilitati, quauis parua, tamen crebra subrepunt. *To. 2. Epist. 08. ad Seleucianam. Huc etiam pertinet magna pars expositionis epist. ad Rom. inchoata.*

V. Pœnitentiam extra unitatem Ecclesiæ inutilem esse.

Recte constituuntur ab ijs, qui Ecclesijs præsunt, tēpora pœnitentiæ, vt fiat etiam satis Ecclesiæ in qua remittuntur peccata: extra eam quippe nō remittuntur. Ipsa namque propriè Spiritum sanctum pignus acceperit, sine quo non remittuntur vlla peccata, ita vt quibus dimittuntur consequantur vitam æternam. *Tom. 3. in Enchirid. cap. 65.*

In Apostolis cū esset etiā ipse numerus duodenarius, id est, quadripartitus in ternos, & omnes essent interrogati, solus Petrus respondit: * *Tu es Christus Filius Dei viui,* & ei dicitur: *Tibi dabo clauēs regni celorum,* tāquam ligandi & soluendi solus acceperit potestatem, cū & illud vnus pro omnibus dixerit, & hoc cū omnibus tanquam personam gerens ipsius unitatis acceperit.

perit. Ideò vnus pro omnibus, quia vnitas est in omnibus. *Tom. 9. Euangel. Ioannis, Tractat. 118.*

Ecclesia est corpus Christi, sicut Apostolica doctrina* commendat, quæ etiam coniunx eius dicitur. Corpus ergo suum multis membris diuersa officia gerentibus, nodo unitatis & charitatis tanquam sanitatis astringit. Exercet autem hoc tempore & purgat medicinalibus quibusdã molestiis, vt eruta de hoc seculo in æternum sibi copulet coniugem Ecclesiam, non habentem* maculam, neque rugam, aut aliquid huiusmodi. Porro quoniam in via sumus, nec via ista locorum est, sed affectuum, quam intercludebant quasi septa quæ, dã spinosa præteritorum malitiæ peccatorum, quid liberalius & misericordius facere potuit, qui seipsũ nobis viam, qua reuerteremur, substernere voluit, nisi vt omnia donaret peccata conuersis, & grauitèr fixa interdicta reditus nostri pro nobis crucifixus euelleret? Has igitur claues dedit Ecclesiæ suæ, vt quæ solueret,* in terra soluta essent & in cœlo, quæ ligaret in terra, ligata essent & in cœlo: scilicet, vt quisq; in Ecclesia ei* dimitti sibi peccata nõ crederet, non ei dimitterentur, quisquis autem crederet, seq; ab his correptus auerteret, in eiusdem Ecclesiæ gremio cõstitutus, eadem fide atque correptione sanaretur. *To 3. de doctr. Christi lib. 1. cap. 16. 17. et 18. Huc pertinet & articulus 9. lib. 2. c. de lapsis.*

VI. Contritione quæ verus & utilis est de peccatis dolor, ad salutarem pœnitentiam opus esse, eaque ad percipiendam gratiam nos preparari.

Intuere Dauid regem, iam utiq; & ipse illius temporis Sacramenta perceperat. Iam circuncisus erat utique, quod partes nostri pro Baptismo habebant. Nam ad hoc dicit Apostolus: *sanctum Abraham signaculum iustitiæ fidei accepisse. Iã etiam vnctus erat vnctione venerabili, qua regale sacerdotium præfigurabatur Ecclesiæ. Repentè autem factus est & adulteri* & homicidij reus. Non frustra tamen de tam immani & abrupto profūdo sceleris pœnitēs clamauit ad Dominum dicens:

*Ephes. 1.

*Ephes. 9.

*Matt. 18.

Patres pro baptismo. circuncisionem habebant.

*Rom. 4.

*2. Reg. 11.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

**Psal. 50.* dicēs: *Auerte faciē tuā à peccatis meis, & omnes inquit a-*
Vide nū per *tes meas dele.* Quo tandem merito, nisi quia idem dicit:
Idem specia- Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum
lem heretico ante me est semper? Quid autē obtulit Domino, unde
in Dauid cō- illum propitiaret sibi? Quoniā si voluisses Sacrificiū,
sequutus sit dedissem, utique holocaustis non delectaberis. Sacrifi-
veniā pecca- cium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & hu-
torum, an po- miliatum Deus non spernit. Non solum ergo deuotē
rius per cor obtulit, sed etiam ista dicendo, quid offerri oporteret
cōtritum & ostēdit. *To. 10. lib. homiliarum homil. 50. c. 15.*
humiliatū.
Redeūtes ad Sed ideo vobis, (*Donatistis*) non videntur mundari,
Catholicam cum ad nos à vobis transeunt, quia non denuo bapti-
Ecclesiā non zantur: quasi solo baptismo, quem repeti non oportet,
videbantur cum idem atque vnus est, homines ab errore munden-
Donatistis tur. Mundantur & verbo veritatis ab illo, qui ait: *Iam*
mūdari, nisi *vos mundi estis propter verbū, quod loquutus sum vobis.* Mū-
iterum bapti- dantur & sacrificio cōtriti cordis ab illo, de quo dictū
zarentur. est: **Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor cōtri-*
**Ioan. 15.* tum & humiliatum Deus non spernit. *To. 7. cont. Cresco-*
**Psal. 50.* *nium Grammat. lib. 2. cap. 12.*
Sac. ificio cō- Sed videte qualis debet esse poenitentia, quia multi
triti cordis à assiduē se dicunt esse peccatores, & tamen adhuc eos
peccatis mū- delectat peccare. Professio est, non emendatio. Accusa-
damur. tur anima non sanatur. Pronunciatur offensa, non tol-
Pœnitētiā litur. Poenitentiam certam non facit, nisi odium pec-
certā non fa- cati, & amor Dei. Quando sic poenites, ut tibi ama-
cit nisi odiū rum sapiat in animo, quod ante dulce fuit in vita, &
peccati & a- quod te prius oblectabat in corpore, ipsum te cruciat
mor Dei, nō in mente: iam tunc benè ingemiscis ad Deum, & di-
fides specia- cis: *Tibi soli peccaui & malum coram te feci.* *Tom. 10.*
lis. *serm. 7. de temp.*
**Psal. 50.* Tolle te de dorso tuo, vbi te videre non vis, dissimu-
**Psal. 50.* lans à factis tuis, & constitue te ante te. Ascende tribu-
Peccata no- nal mentis tuę, esto ibi iudex, torqueat te timor, erum-
stra à nobis pat confessio, dic Deo tuo, **Quoniam iniquitatem meam*
ipsis iudican- *ego agnosco, & delictum meum ante me est semper.* Quod
da atque pu- erat post te, fiet ante te & cum factū fuerit ante te, pu-
nienda. niatur à te ne tu ipse postea à Deo iudice fias ante te, &
nō sit in quo fugias à te: *To. 10. lib. 50. homiliarum, homi. 2.*
Ista

Ista continua & assidua (peccata) & quasi quodammodo necessaria, assidua lauentur confessione, assidua restaurentur compunctione. Surgamus purissimi ad purissimam perfectionem, ne istis, quæ parua sunt, multiplicatis quasi quadam scabie patiamur corrumpi, & collidi: ne pinguedine charitatis imminuta finamur macie affligi, & tortura immundæ conscientie macerari. Semper tēdamus in melius, semper in puritatē baptismitēdentes, & eam summopere cōseruātes: vt cū de hac vita exhibimus ad eum qui mundissimus est mundi perueniamus, & sine mora ab eo suscipiamur. Doleamus esse exules à patria, doleam⁹ viuere in corruptibili materia: Hic dolor magis ex desiderio, quàm ex vindicta sit. Vnde differt à pœnitētia. Pœnitentia enim est quædam dolentis vindicta, puniēs in se quod dolet cōmisisse. Qui autē dolet quod retinetur in mortali corpore, desiderat quod amat, plorans quod tardat. Omnis pœnitētia est de malè vsa libertate: iste verò dolor magis de necessitate est. Nullum enim peccatū est necessarium. *Tom. 4. de vera & falsa pœnitent. cap. 8.*

*Pœnitentia
quid sit.*

Sed neq; de ipsis criminibus quālibet magnis remittendis in sancta Ecclesia, Dei desperāda est misericordia agentibus pœnitentiam secundū modum sui cuiusque peccati. In actione autem pœnitentiæ vbi tale crimen commissum est, vt is qui commisit, à Christi etiam corpore separetur non tam consideranda est mēfura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non spernit. *To. 3. in Enchirid. cap. 65.*

*De pœnitent.
dist. 1. cap. In
actione.*

*In agēda pro
criminibus
pœnitētia nō
tam mēfura
temporis cō-
sideranda,
quā doloris
⁹ Psal. 50.*

*VII. Sacramentalem pœnitentiam atque confes-
sionem iure diuino institutam, & ad salu-
tem necessariam esse.*

Mortales delectationes vīq; ad reparandā seu custodiēdam istam mortalem salutem siue vniuscuiusque hominis, siue ipsius humani generis, vel excitandæ vel relaxandæ sunt: vltra si propterea fuerint & cōtra temperantiæ rationem hominem non se regentē arripuerint, libidines erunt profectò illicitæ ac turpes & dignæ doloribus emēdari. Quid si etiā perturbationem rectorem in tātā voraginē perditæ consuetudinis mergant,

Peccator post mergant, ut vel inultas fore credens, confessionis & poenitentiae negligat medicinam, qua correctus emergat, vel peiore morte cordis contra illam aeternam providentiae legem, blasphemum eis patrocinium defensionis adhibeat, atque ita diem fungatur extremum, non iam emendatione, sed damnatione dignum, lex illa irreprehensibilis censet. *To. 6. cont. Faust. Manich. li. 21. c. 29.*

Sunt multi quos peccare non pudet, agere poenitentiam pudet. O incredibilis infania: de vulnere ipso non erubescis, de ligatura vulneris erubescis? Nonne nudum vulnus foedius & putidius est? Confuge ergo ad medicum, age poenitentiam. *Tom. 8. in Psal. 50.*

In omnibus Scripturis diuinis. fratres dilectissimi, utiliter ac salubriter admonemur, ut peccata nostra debeamus iugiter & humiliter non solum Deo, sed etiam sanctis, & Deum timentibus confiteri. Sic enim per Iacobum Apostolum nos admonet Spiritus sanctus dicens:

*Iacob. 5. *Confitemini alterutrū peccata vestra, et orate pro inuicē.

*Psal. 135. ut saluemini. Et Psalmista, *Confitemini Domino, quoniam

*Psal. 31. bonus: Et iterum: *Dixi, pronūciabo aduersū me iniustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei. Quomodo enim nobis peccatorum vulnera nunquam deesse possunt, sic & confessionis medicamenta deesse non debent.

Non enim ideo vult Deus, ut confiteamur peccata nostra, quod ea ipse scire non possit: sed quia diabolus hoc desiderat, ut inueniat, quod nobis ante tribunal iudicis aeterni obiicit. Ideo vult ut magis defendere quam accusare peccata nostra velimus. E contrario autem Deus noster quia pius est & misericors, vult ut ei confiteamur in hoc seculo, ne pro illis confundamur postmodum in futuro. Si enim nos confitemur, ille parcit. Si nos agnoscimus, ille agnoscit. Primo homini non dictum est, confitere peccatum, quia non fecerat quod fateretur, sed dictum ei est, *ut non peccaret. Non obtemperauit, peccauit. Nati sumus mortales ex vinculo peccati, propagata est miseria nostra per successionem fragilitatis humanae, & dicitur nobis, Fatemini peccata vestra. Serpens autem ille quomodo tunc instituit ut non seruaret homo *quod illi dictum est, ne peccaret, sic nunc instat

Quare peccatorum confessionem a nobis Deus requirat.

*Genes. 2.

*Genes. 3.

instat

instat vt non seruet homo quod ei dictum est: Confite-
re peccatum. Quomodo enim tunc fecit vt caderet
qui stabat, sic nũc agit, ne surgat qui cecidit. Itaque ad-
uersus incatationes eius, & insidias quibus nũc impedi-
re vult reditũ nostrum, suscipiamus prœcepta saluber-
rima aduersus eum, qui nunc impedire vult nobis con-
fessionem peccati. *Tom. 10. lib. 0. homiliarum, homil. 12.*

Tuam iniquitatem confitere, gratiam Dei confitere:
Te accusa, illum glorifica: Te reprehẽde, illum lauda,
vt & ipse veniẽs inueniat te punitorem tuum, & exhi-
beat se tibi saluatorem tuum. Quid enim timetis cõ-
fiteri, qui inuenitis hanc viam in omnibus gentibus?
Quid timetis confiteri, & in confessione vestra cantare
canticum nouum cum omni terra? In omni terra in pa-
ce Catholicæ confiteri times Deo ne confessum dam-
net? Si non confessus lates, non confessus damnaberis.
Times confiteri qui non confitendo esse non potes oc-
cultus: dãnaberis tacitus, qui posses liberari confessus.
Tom. 8. in Psalm. 66. circa medium.

Non alium statuatis nunciũ, qui pro vobis offerat mu-
nus à Mose statutum. Sed qui per vos peccastis, per vos
erubescatis. Erubescẽtia enim ipsa partem habet remis-
sionis, ex misericordia enim hoc prœcepit Dominus, vt
neminem pœniteret in occulto: In hoc enim quod per
seipsum dicit sacerdoti & erubescẽtiam vincit timore
offensi, fit venia criminis: fit enim per confessionem
veniale, quod criminale erat in operatione. Et si non
statim purgatur, fit tamen veniale quod commiserat
mortale. Multum enim satis factiõis obtulit, qui eru-
bescentiæ dominans, nihil eorum, quæ commisit, nun-
cio Dei denegauit. *To. 4. de vera & falsa pœnitent. ca. 10.*

An non cogitamus, cum ad istorum periculorum (lo-
quitur de obsidionibus ciuitatũ) peruenitur extrema, nec
est potestas vlla fugiendi, quatenus in Ecclesia fieri so-
leat ab vtroq; sexu, atque ab omni ætate concursus, a-
lijs Baptismum flagitantibus, alijs reconciliationem,
alijs etiam pœnitentiæ ipsius actionem, omnibus con-
solationem & Sacramentorum confectionẽ & eroga-
tionem? Vbi si ministri desint, quantum exitium sequi-

*Qui per se
peccant, per
se erubescẽtia
Quid opus
est cum eru-
bescẽtia tam-
topere pug-
nare, si gene-
ratim tantũ
confiteri suffi-
ciat.*

*Magnũ exitiũ
sequitur
eos qui de
istò seculo*

Confessionis Augustiniana Lib. III.

regenerati
exeunt vel
ligati.

Ministorū
Ecclesiæ est
baptizare,
reconciliare,
& dominicū
corpus ero-
gare.

Que baptis-
matis in non
baptizato,
ea in pœnitē-
te, reconcili-
ationis ne-
cessitas est,
per ministe-
riū Ecclesiæ.
1. Cor. 11.
Ioan. 11.
Sicut Laza-
rus ē sepul-
chro ligatus
prodiit, inde
ab Apostolis
Christo iubē-
te solutus est
ita peccator
cōfidens pri-
mo in lucem
prodit, inde
per Ecclesiā
soluitur.
Matt. 18.

tur eos qui de isto seculo, vel nō regenerati exeūt, vel ligati? Quātus est etiam luctus fideiū suorum, qui eos secum in vitæ æternæ requie non habebunt? Quantus denique gemitus omnium, & quorundam quanta blasphemia de absentia ministeriorū & ministrorum? Vide quid faciat malorum temporalium timor, & quanta in eo sit acquisitio malorum æternorum? Si autem ministri adsint, pro viribus, quas eis Dominus subministrat, omnibus subuenitur: alij baptizantur, alij recōciliantur, nulli Domini corporis cōmunionē fraudantur, &c. *Tom. 2. epist. 180. ad Honoratum.*

Ego non solum alios Catechumenos, verum etiam ipsos, qui viuentium coniugijs copulati retinent adulterina consortia, cū saluos corpore in his permanentes non admittamus ad Baptismum, tamen si desperati & intra se pœnitentes iacuerint, nec pro se respōdere potuerint, baptizandos puto, vt etiam hoc peccatū cū cæteris lauacro regenerationis abluatur. *Et paulò post.*

Quæ autē baptismatis, eadem recōciliationis est causa, si fortē pœnitētem finiendæ vitæ periculū præoccupauerit. Nec ipsos enim ex hac vita sine arra suæ pacis exire velle debet mater Ecclesia. *To. 6. de adult. coniug. l. 1. c. 28. Huius rei mentio fit & lib. 20. de ciuit. Dei, c. 9.*

Est pœnitentia grauior atq; luctuosior, in qua propriè vocantur in Ecclesia pœnitentes, remoti etiam à Sacramentis altaris participandis, ne accipiendo indignè, iudicium* sibi māducent, & bibāt. Illa verò pœnitentia luctuosa est: graue vulnus, adulteriū fortē cōmissum est, fortē homicidium, fortē aliquid sacrilegum. Grauis res, graue vulnus, lethale, mortiferū, sed omni potens medicus. Iam post suggestionem facti & delationem & consensionem, & perpetrationem, quasi quatrduanus* mortuus putet. Sed nec ipsū Dominus deseruit, sed clamauit, Lazare veni foras. Cessit voci misericordiæ moles sepulturæ, cessit mors vitæ, cessit infernus superno. Eleuatus est Lazarus, processit tumulto, & ligatus erat sicut sunt homines in cōfessione peccati agētes pœnitentiā. Iam processerūt à morte: nam non confiterentur nisi procederēt. Ipsum confiteri ab

occul-

occulto & tenebroso procedere est. Sed quid Dominus Ecclesiæ suæ inquit? Quæ solueritis in terra soluta erunt in cœlo. To. 10 lib. 50. homiliarum, hom. 27.

Et aliud dico: Non solum post pœnitentiam ab istis vitijs, (*intelligit ebrietatem, furtū &c.*) Te homo servare debet, sed & ante pœnitentiā dum sanus est: quia si ad ultimum vitæ steterit, nescit si ipsam pœnitentiam accipere, ac Deo & sacerdoti peccata sua confiteri poterit. Ecce quare dixi, quia & ante pœnitentiā bene vivendum est, & post pœnitentiam melius. *Ibidem hom. 41.*

Qui post uxores vestras vos illicito concubitu maculastis, si præter uxores vestras cum aliqua concubivistis, agite pœnitentiā qualis agitur in Ecclesia, ut oret pro vobis Ecclesia. Nemo sibi dicat, occultè ago, apud Deum ago, novit Deus qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est: * Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cœlo? ergo sine causa sunt claves datæ Ecclesiæ Dei? Frustramus Euāgelium Dei, frustra mus verba Christi? Promittimus nobis, quod ille negat? *Ibid. hom. 49.*

VIII. Peccata omnia mortalia, quorum memoria habetur, cum circumstantijs necessarijs confitenda esse Sacerdoti.

TRistis esto antequam confitearis, confessus exultam sanaberis. Non confitentis cōscientia saniem collegerat, apostema tumuerat, cruciabat te, requiescere non sinebat. Adhibet medicus fomenta verborum, & aliquādo secatur, adhibet medicinale ferrum in corruptione tribulationis. Tu agnosce medici manum, confitere, exat in confessione, & defluat omnis sanies &c. *Tom 8. in Psalm. 66.*

Consideret (*pœnitens*) qualitatem criminis in loco, in tempore, in perseverantia, in varietate personæ, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipsi⁹ vitijs multiplici executione. Oportet enim pœnitere fornicantem, secundum excellentiam sui status, & officij, & secundum modum meretricis, & secundum modum operis sui, & qualiter turpitudinē suam peregit. Si in loco lacro, aut cui debuit excellentiam fidei, ut sunt domus domino-

*Ante mortē Deo & Sacerdoti cōfiteāda peccata De pœnitēt. dist. 1. can. Ague. Si occulta in corde pœnitentiā apud Deū sufficit. sine causa datae sunt claves Ecclesiæ. * Matth. 8. Frustrat Euāgelium Dei qui sine Sacramēto pœnitentiæ remissionē peccatorū sibi promittit. Quorsū videri hæc medicamēta, si omnes eodē modo, hoc est generatim peccata confiteantur; Exeat & defluat in confessione omnis sanies. Variæ criminis circumstantiæ pœnitentiā considerāde ut dolere ac confiteri rectè valeat.*

Confessionis Augustiniana Lib. I 11.

*Quidam non
expectant ten-
tationem, sed
præueniunt
voluptatem.*

*Cauendum ne
pudore victi
pœnitens con-
fessionem di-
uidat.*

*Sæper caret
venia, qui
ad eam per
frustra putat
se peruentu-
rum.*

*Spirituali iu-
dici in Sacra-
mento pœni-
tentia scien-
tia & prouide-
ntia & necessa-
ria.*

*Hoc etiam
nunc existi-
mât quidam
ab hæreticis
educti.*

rum & aliorum multorum, si in tempore orationi cō-
stituto, aut in festiuitate sanctorum & in tempore ieiunij. Consideret quantū perseuerauerit, & defleat quod perseueranter peccauerit, & quāta victus fuerit impugnatione. Sunt enim qui non solum non vincuntur, sed vltro se peccato offerunt: nec expectant tentationem, sed præueniunt voluptatem, & pertractāt secū, quā multiplici actione vitij delectabiliter peccent. Omnis ista varietas confitenda est & deflenda, vt cū cognouerit, quod peccatum est multum, citò inueniat Deum propitium. In cognoscendo augmentum peccati inueniat se cuius fuerit ætatis, cuius sapientiæ & ordinis & statum omnem alterius non peccatis. Immoretur in singulis istis, & sciat modū criminis: purgās lachrymis omnē qualitatem vitij. *To. 4. de vera & falsa pœnit. c. 14.*

Cautus sit, ne verecūdia ductus diuidat apud se confessionem, & diuersa diuersis sacerdotib⁹ velit manifestare. Quidam enim vni celant, quæ alij manifestanda cōseruant, quod est se laudare & ad hypocrisin tēdere, & sēper venia carere, ad quam totā per frustra putat peruenire. *Ibidem, cap. 15.*

Caueat spiritalis iudex, vt sicut non cōmisit crimine nequitia, ita non careat munere sciētiæ. Oportet enim vt sciat cognoscere, quicquid debet iudicare. Iudiciaria enim potestas hoc expostulat, vt quod debet iudicare discernat. Diligens igitur inquisitor, & subtilis inuestigator sapienter & quasi astute interroget à peccatore quod forsitan ignorat, vel verecundia velit occultare. Cognito itaque crimine, varietates eius non dubitet inuestigare, & locū, & tēp⁹, & cætera quæ suprā diximus in exponendo eorum qualitate, quibus cognitis adsit beneuolus paratus erigere & cum ipso onus portare. Habeat dulcedinem in affectione, pietatem in alterius crimine, discretionem in varietate. *Ibidem, c. 20.*

Sunt quidam, qui sufficere sibi ad salutem autumant, si soli Deo, cui nihil occultum est, quem nullius latet conscientia, sua confiteantur crimina. Nolūt enim, aut erubescunt siue dedignantur ostendere se Sacerdotibus, quos tamē inter lepram & lepram discernere per

legi.

legiflatorem constituit Dominus. Sed nolo ut ipsa decipiaris opinione, quatenus confundaris cōfiteri corā Domini vicario, tabescens præ rubore vel ceruicosus præ indignatione: nam ipsius humiliter subeundū est iudicium, quem dominus sibi nō dedignatur vicariū. Ergo ad te venire roges Sacerdotem, & fac ipsum consciētiarum tuarum penitus participem. Nō seducat te somniantiū illa superstitio, quæ in visitādo confirmat quia saluat Sacerdote inconsulto ad Deum confessio peccatorum. Nos autem non abnegamus quin sit ad Deū frequenter referenda cōfessio peccatorū: *Beatus etenim* qui tenebit & allidet paruulos ad petram*, petra aut Christus est. Sed testamur, & testatur illud sana doctrina ne tibi applaudētiū faueas auribus, quoniā prius eges Sacerdotis, qui mediator sit ad Deū tuum salubri iudicio: alioquin & sub lege, & sub gratia, *Ite* & ostēdite vos Sacerdotibus, responsū diuinum, quomodo consummaretur? Confitemini* alterutrum peccata vestra, quomodo compleretur? Et paulò post: Altantem corā te Sacerdotem angelum Dei exiltima. Labia quidem Sacerdotis, ait Malachias,* custodiunt scientiā, & legem requirunt ex ore eius: angelus enim Domini exercituum est. Et cum qua & Deum & angelum eius decet reuerentia, Dei ministrum affari. Aperi ei penetralium tuorum abditissima latibula, conscientiarū verecundarum penitiora reuela repagula. Non te pudeat corā vno dicere, quod te non puduit forsità corā multis, & cum multis facere: Nā humanum est peccare, Christianum est à peccato desistere, diabolicum est perseuerare. Ergo quæ mentem grauius exacerbat facinora, Dei angelo manifesta, nihil obscurum dicens, culpā nullis ambagibus inuoluēs, nullis circuitionibus, quod verum est operiens. Designanda sunt etiam in quibus peccasti loca, si recordaris, & tempora, cum quibus peccasti personis, non nomina ipsarum, etiam ut à peccato desistant secreto corrigēda familiaritas, in qua peccasti labilis ætas, quo gradu iam Ecclesiæ inseruiebas, utrū semel an ex consuetudine: utrū necessitate, an ex voluptate cecidisti &c. *Tom. 9. lib. 2. de visit. infirm. cap. 4. & 5.**

Subeundam humiliter Sacerdotis iudicium.

Ergo singulatim aperta sūt peccata letalia.

** Psalm. 136.*

Sacerdos mediator ad Deum.

Sacerdos in sacramento pœnitentiæ index.

** Luc. 17.*

** Iacob. 5.*

** Mala. 2.*

Penetraliū conscientię abditissima latibula, Sacerdoti aperienda.

In confessio: ne peccator apud Sacerdotē, quæ ob seruata sūt.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

De pen. dist.
1. can. Quem
penitet. Et
dist. 3. ca. sunt
plures.

* Luc. 17.

Quem ergo poenitet, omnino poeniteat, & dolorem lachrymis ostendat, representet vitam suam Deo per Sacerdotem, praesentiat iudicium Dei per confessionem. Precepit enim Dominus mundatis, ut ostenderent ora Sacerdotibus: docens corporali praesentia confitenda peccata, non per nuncium, non per scriptum manifestanda. Dixit enim, ora monstrate, & omnes, non unus pro omnibus. *Tom. 4. de vera & falsa poenitentia, cap. 10.*

IX. Sacerdoti potestatem absolvendi à Christo Domino esse tributam.

Qui confitendo
peccata sa-
cerdotibus
pudescit, spe-
rans veniam, fit
dignus mise-
ricordia.

* Ioan. 11.

* Matth. 18.

Sententia Sa-
cerdotis con-
firmatur in
ca. 10.

Confiteri pec-
cata, est ab
occultis exire
seque mani-
festare.

Etiā qui à
morte pecca-
torum exci-
tatus à Deo

est, adhuc à
Dei ministro
solui debet.

Quoniam verecundia magna est poena, qui erubescit pro Christo, fit dignus misericordia. Unde patet, quod quanto pluribus confitebitur in spe veniae turpitudinem criminis, tanto facilius consequitur misericordiam remissionis. Ipsi enim Sacerdotes plus iam possunt proficere, plus confitentibus parcere, quibus enim remittunt, remittit et Dominus, Lazarum* quem de monumento iam suscitatum obtulit Dominus discipulis solvendum, per hoc ostendens potestatem solvendi concessam Sacerdotibus. Dixit enim, * *Quodcumque solveritis super terram, solvetur & in caelis:* hoc est: ego Deus & omnes ordines celestis militiae, & omnes sancti in mea gloria laudant vobiscum, & confirmant quos ligatis et soluitis. Non dixit, quos putatis ligare & solvere, sed in quos exercetis opus iustitiae aut misericordiae. *To. 4. de vera & falsa poenitentia, cap. 10.*

Quando contemnis mortuus iaces: & si tanta quanta dixi contemnis, sepultus iaces: quando confiteris, procedis. Quid est enim procedere, nisi ab occultis velut ex eundo, te manifestare? Sed ut confitearis, Deus facit magna voce clamando, id est, magna gratia vocando: ideo cum processisset mortuus, adhuc ligatus, confitens & adhuc reus, ut solverentur peccata eius, ministris hoc dixit Dominus, * *solvite illum, & finite abire.* Quid est, solvite & finite abire? Quae solueritis in terra, soluta erunt in caelo. *Tom. 9. Tract. 49. super Ioannem, c. 11.*

* Ioann. 11.

Matth. 18.

Quid verba
illa, Ioan. 11.

Quid enim prodesset Lazaro, quia processisset de monumento, nisi diceretur, solvite eum, & finite abire? Ipse quidem voce de sepulchro suscitavit, ipse clamando ani-

do ani-

do animam reddidit, ipse terrenam molē terreno se-
pulchro impositam vicit, & processit ille vinctus. Nō
ergo pedibus proprijs, sed virtute producentis fit hoc
in corde pœnitentis. Cū audis hominem pœnitere
peccatorum suorum, iam reuixit: cū audis hominē
confitendo proferre conscientiam, iam de sepulchro
eductus est, sed nondum solutus est. Quando soluitur?
à quibus soluitur? Quæ solueritis, inquit, in terra, erūt
soluta & in cœlo. *Tom. 8. in Psalmum. 101. concio. 2.*

*Soluite &
finite abire,
significent.*

*Reuixit, quē
pœnitet pec-
catorū suorum.*

*à sepulchro
eductus est,*

*qui peccata
cōfiteretur: ta-
men adhuc à
sacerdote*

*soluendus est.
Matth. 18.
Ioan. 11.*

Clamauit Dominus* ad sepulchrum Lazari, & qua-
triduanus mortuus resurrexit. Qui putebat, in auras
processit: sepultus erat, lapis super positus erat. Vox
Saluatoris irrupit duritiā lapidis, & cor tuū ita durū
est, vt nondum illa vox diuina te rumpat. Surge in
corde tuo, procede de sepulchro tuo. Etenim mortu-
us in corde tuo, tanquam in sepulchro iacebas, & tan-
quam saxo malæ consuetudinis grauaris. Surge & pro-
cede, & crede & confitere. Qui enim credit, surrexit:
qui cōfiteretur processit. Quare processisse dicimus cō-
fitemem? Quia antequam confiteretur, occultus erat:
cū autem cōfiteretur, procedit de tenebris ad lucē.
Et cū confessus fuerit, quid dicetur ministris? Quod
dictum est ad funus Lazari: *Soluite illum, & finite abi-
te.* Quomodo dictum est ministris Apostolis? * Quæ
solueritis in terra, soluta erunt & in cœlo. *Tom. 9. in*
Ioan. Tract. 22. Lege & de utilitate pœnitentiae, cap. 3.

*Peccator an-
tequam cōfi-
teatur sacer-
doti peccata,
occultus est,
cum autē cō-
fiteretur, pro-
cedit è tene-
bris in lucē.*

** Matth. 18.
* Matth. 16.*

Has igitur claues dedit Ecclesiæ suæ, * vt quæ sol-
ueret in terra, soluta essent in cœlo: quæ ligaret in ter-
ra, ligata essent & in cœlo: scilicet vt quisquis in Ec-
clesia eius dimitti sibi peccata non crederet, non ei di-
mitterentur: quisquis autem crederet, seq; ab his cor-
rectus auerteret in eiusdē Ecclesiæ gremio cōstitutus,
eadem fide atq; correctione sanaretur. Quisquis enim
nō credit, dimitti sibi posse peccata, fit deterior despe-
rādo, quasi nihil illi melius, quā malū esse remaneat,
vbi de fructu suę conuersionis infidus est. *Tom. 3 de do-
ctrina Christ. lib. 1. cap. 18. Vide Tom. 6. contra aduersar.
legis & Prophetarum, lib. 1. cap. 17.*

*Fides circa
Ecclesiæ cla-
ues necessa-
ria.*

Circumstant ergo nos & præcepta rectē faciendi, &

Confessionis Augustiniana Lib. III.

*Certiores
sunt clauēs
Ecclesiæ quā
corda regia.
⁊ Matth. 16.
Quā tutū,
honestum ⁊
utile sit pec-
catori, Eccle-
siæ clauibus
se se subijce-
re.*

exempla non tantū rectē facientiū, sed etiam ad re-
cipiendam salutem pœnitentium, quæ fuerat amissa
peccando. Sed fac incertum esse, vtrum ignoscat Deus,
Quid perdit cum supplicat Deo, qui salutem perdere
non dubitauerit, cū offenderet Deum? Quis enim
certus est, quod etiam Imperator agnoscat? Et tamen
pecunia funditur, maria transmeantur, procellarū in-
certa subeuntur, & penē vt mors vitetur, mors ipsa su-
scipitur. Supplicatur deinde p homines homini, sine
dubitatione fiunt ista, cū sit dubium quo fine pro-
ueniant, & tamen certiores sunt clauēs Ecclesiæ quā
corda regia. Quibus clauibus quodcunque in terra
soluitur, etiam in cœlo solutum esse promittitur. Et
multo est honestior humilitas, qua se quisque humi-
liat Ecclesiæ Dei, & labor minor imponitur, & nullo
temporalis mortis periculo, mors æterna vitatur. *To.
10. lib. Quinquaginta homili. homil. 50. sub finem.*

*X. Absolutionem sacerdotis actum
iudicialem esse.*

⁊ Apoc. 20.

VIdi, inquit (Ioannes)⁊ sedes & sedentes super eas,
& iudicium datum est. Non hoc putandum est de
ultimo iudicio, sed per sedētes super sedes, ipsi prepo-
siti intelligendi sunt, per quos nunc Ecclesia guberna-
tur. Iudicium autem datum, nullum melius accipiēdū
videtur, quā id quod dictum est: Quæ ligaueritis in
terra erunt ligata & in cælo. *To. 5. de ciuit. Dei, l. 20. c. 9.*

⁊ Matth. 18.

*Subdat se
peccator om-
nino sacerdo-
tis iudicio,
nihil sibi re-
seruans sui.*

Ponat se (peccator) omnino in potestate iudicis in
iudicio sacerdotis, nihil sibi reseruās sui, vt omnia eo
iubente paratus sit facere pro reparanda animæ vita,
quæcunque faceret pro vitāda corporis morte, & hoc
cum desiderio quia vitam recuperat infinitam. *Tom.
4. de vera & falsa pœnitentia, cap. 15.*

*XI. Ad veram pœnitentiam spectare non
solum nouā vitam, sed ⁊ pro peccatis
præteritis satisfactionem.*

*De pen. di.
3. cap. Sanē.
A crimini-*

SAnē cauendum est, ne quiquam existimet infanda
illa crimina, qualia qui agunt, regnū Dei nō possi-
debunt, quotidie perpetrāda, & elemosynis quotidie
redi-

redimenda. In melius quippè est vita mutanda, & per eleemosynas de peccatis præteritis est propitiandus Deus, non ad hoc emendus quodammodo, ut ea semper liceat impunè committere. Nemini enim dedit laxamentū peccandi, quanuis miserando deleat iam facta peccata, si nō satisfactio congrua negligatur. To. 3. in Enchirid. cap. 70. Lege & caput proxime præcedens.

bus, quæ à regno Dei excludunt, difficilius expiamur quàm à leuioribus peccatis.

Nullus debitæ grauioris poenæ accipit veniam, nisi qualemunque etsi longè minorem, quam debeat, soluerit poenam. Atque ita impartitur largitas misericordiæ, ut nō relinquatur etiam iustitia disciplinæ. To. 4. de continentia, cap. 6.

Eleemosynis propitiatur Deus de peccatis præteritis.

Hoc est gerere curam pro delicto, semper niti, semper intendere, semper studiose & sedulò agere, ut sanes peccatum. Ecce de die in diem plangis peccatum tuū, sed fortè lachrymæ currunt & manus cessant. Fiant eleemosynæ, redimantur peccata, gaudeat indigens de dato tuo, ut & tu gaudeas de dato Dei. Eges tu: eget & ille: eget ille ad te, eget & tu ad Deum: tu contemnis egentem tui, Deus nō te contemnit egentem sui. Ergo impleto tu egētis inopiam, ut impleat Deus interiora tua. Hoc est, curam geram pro peccato meo, faciā omnia quæcunque facienda sunt ad abluendum, & sanandum peccatum meum. Tom. 8. in Psal. 17. sub finem.

Ad delenda peccata, satisfactio congrua requiritur.

Largitas misericordiæ non tollit iniquitatem disciplinæ.

Psal. 37.

Lachrymis & eleemosynis studiosè redimenda peccata.

Non sufficit mores in melius mutare, & à malis recedere.

Matth. 5.

Eccle. 21.

Exēplo Petri delenda peccata commissa.

Act. 8.

Non sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi etiam de his quæ facta sunt, satisfiat Deo per poenitentiae dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis Sacrificium cooperantibus eleemosynis. Beati * enim misericordes, quoniam ipsorum misericorebitur Deus. Non enim dictum est, ut tantum abstinatis à peccatis, sed & de præteritis, inquit, deprecare Dominum, ut tibi dimittantur. Et Petrus iam erat fidelis, iam in Christo & alios baptizauerat. Intuere ergo Petrum præsumentem accusatum, timentem vulneratum, flentem sanatum, iam etiam post aduentū de cœlo Spiritus sancti, quidam Simon* pecunia voluit eundem Spiritum emere, sceleratissimum & impium mercimonium cogitans, iam baptizatus in Christo, & tamen poenitentię consilium ab ipso Petrus correptus

Confessionis Augustiniana Lib. I I I.

Simoni mago iam baptizato penitentiae consilium à Petro datum est.

2. Cor. 12. Ergo, Pauli sententia, necessaria illis est penitentia, qui post baptismum peccauerunt.

1. Cor. 11. Habes hinc penitentiam publicam & secretam.

Nā hīc fides specialis, sed iugis luctus, & piæ actiones peccatis contrariæ in penitente requiruntur.

Penitentia & satisfactio quid.

Qui criminū sorde pollutus est, exhomologesis satisfactione mundetur.

In satisfactione ingentium peccatorum, non verba tantū, sed opera queruntur.

accepit. Dicit etiam Apostolus Paulus, *qui utique fidelibus mittebat Epistolas, Ne iterum cum venero ad vos, humiliet me Deus, ut lugeam multos ex his, qui antè peccauerunt, & non egerunt penitentiam super immunditia & luxuria, & fornicatione quā gesserūt.

Circumstant ergo nos & præcepta rectè faciendi, & exempla non tantū rectè facientiū, sed etiam ad recipiendam salutem penitentiū, quæ fuerat amissa peccando. Tom. 9. de penitentia medicina. cap. 15. qui Tractatus est idem cum homilia quinquagesima, in Tom. 10. Lapsus est igitur Erasmus, cū eundē Tractatū in altero loco negat esse Augustini, in altero inter eius opera admittit.

Nam quem mortalia crimina post Baptismum commissa premunt, hortor prius publica penitentia satisfacere, & ita sacerdotis iudicio reconciliatū communioni sociari, si vult non ad iudicium & condemnationem sui Eucharistiā percipere: sed & secreta satisfactione solui mortalia crimina nō negamus, sed mutato prius seculari habitu, & confessio religionis studio per vitæ correctionē, & iugi, imò perpetuo luctu miserāte Deo: ita dūtaxat, ut contraria pro his quæ poenitet agat, & Eucharistiam omnibus diebus Dominicis supplex & submissus vsque ad mortem percipiat. Poenitentia verò est poenitenda non admittere, & amissa de flere. Satisfactio poenitentiae, est causas peccatorum excidere, nec earum suggestionibus aditum indulgere. Tom. 3. de Ecclesiast. dogmat. cap. 53. & 54. & habentur hæc etiam homil. 50.

Dicitis: quo modo aliquis dignum se facere possit? Quomodo nisi ut errores pristinos relinquat & poenitentiam petat, ut qui criminū suorū sorde pollutus est, exhomologesis satisfactione mūdetur? Nec illud feruet ut in extremo vitæ suæ tēpore tunc poenentiā petat, quando iam agere non possit. Inutilis est enim dilectissimi ista persuasio. Parum est peccatorem poenitere, nisi poenentiā peregerit. Ad emendanda enim crimina, vox poenitentis sola nō sufficit: nam in satisfactione ingentium peccatorum, nō verba tantū, sed opera queruntur. Tom. 10. de tempore serm. 57.

Bona

Bona est peccati confessio, si & curatio consequatur. Nam quid prodest de tegere plagam, & non adhibere medicinam? *Tom. 3. in sententijs ex Augustino descriptis, serm. 101. ex Tom 8. in Psalm. 37.*

Qui enim multos offendit peccando, placare multos oportet satisfaciendo: ut ecclesia prius offensa per culpam, in conuersione flectatur per misericordiam, orans pro ipso quem defunctum dolebat, unde Deus flecteretur ad veniam, qui prius adhibuit misericordiam. Laboret itaque pœnitens in ecclesia esse, & ad ecclesie unitatem tendere. Nisi enim unitas ecclesie succurrat, nisi quod deest peccatori sua opitulatione compleat, de manibus inimici non eripietur anima mortui. Credendum est enim, & pietas fidei ex postulat credere, quod omnes eleemosynæ totius ecclesie, & orationes, & opera iustitiæ, & misericordiæ succurrant recognoscenti mortem suam ad conuersionem suam. Ideoque nemo dignè pœnitere potest, quem non sustineat unitas ecclesie. *Tom 4. de vera & falsa pœnitentia, cap. 11. & 12.*

Nō satis est plagā ostendere, nisi medicinam adhibeas.

Depæn. d. 6. cap. Qui vult. Cuius peccatū multos offendit, eius satisfactio multos placare debet.

Communio orationū & bonorum operum ecclesie, peccatore pœnitente adiunat.

Quisquis hoc tempore per merita obediētiæ & per satisfactionem pœnitētiæ, non sibi prouidit locum in corpore sacerdotis (Christi), qua fronte impudentiæ eunc (in extremo iudicio) uolet auerti faciem Dei à peccatis suis? *Tom. 10 lib. 50. homiliarum, homil. ultima.*

X I I. Pœnitentiam publicam eis imponi solitam, quorum publica crimina fuissent, alijs verò secretam.

IOB dicit: * Si erubui in conspectu populi confiteri peccata mea. Talis iustus thesauri diuini obriz, tali camino probatus ista dicit. Et resistit mihi filius pestilentie, & erubescit genu figere sub benedictione Dei: quod non erubuit Imperator, erubescit nec senator, sed tantum curialis? Superba ceruix, mens tortuosa, fortassis, imò quod non dubitatur, propterea Deus voluit, ut Theodosius imperator ageret pœnitentiam publicam in conspectu populi, maxime quia peccatam eius celari non potuit, & erubescit senator,

* Iob. 31.

Pœnitentiam publicā Imperatoris Theodosij

quod

quare Deus
voluerit.

quod non erubuit Imperator? Erubescit nec senator, sed tantum curialis, quod non erubuit Imperator. Erubescit plebeius siue negociator, quod non erubuit Imperator. Quæ ista superbia est? Nonne sufficeret gehēna, etiamsi adulterium nullum esset? *Tom. 10 quinquaginta homil. homilia 49.*

De penit.
dist. 1. cap.

Quæ penitet,

et dist. 6. ca

Qui vult.

* Luc. 8.

* Luc. 7.

Penitentia

secreta et pu

blica.

* Ioan. 11.

Ecclesie me-
ritum prodest
peccatori, ad
veniam a Deo
impetrandam.

Et si peccatum occultum est, sufficit referre in notitiam Sacerdotis, ut grata sit oblatio muneris. Nam in resuscitatione filiae principis, * pauci interfuerunt qui viderent. Nondum enim erat sepulta, nondum extra portam ciuitatis delata, nondum extra domum in notitiam deportata. Intus resuscitauit, quam intus inuenit, relictis solis Petro & Ioanne & Iacobo, & patre & matre puellæ. In quibus figuraliter continentur Sacerdotes Ecclesiæ. Quos autem extra inuenit, animaduertendum est quomodo suscitauit. Flebat autem turba post filium viduæ, fleuit Martha & Maria supplicans pro fratre, flebat etiam turba quæ Mariam fuerat secuta, lachrymis Mariæ admonita. In quo docemur publice peccatis non proprium, sed Ecclesiæ sufficere meritum. Sic itaque mortuus iaceat, sicque se mortuum ostendat, publice mortem suam prædicando, publice fructus poenitentiae ostendendo, ut turba ploret amissum, & defleat quem dolet mortuum. Istis lachrymis mouebitur Dominus, qui reddet matri unicum filium. Si nimis perseuerauerit, si se mortuum per fructus poenitentiae non declarauerit, tunc plus oportet addere. Vnde lachrymis excitetur non solum Marthæ, sed etiam Mariæ. Tantum se affligat, tantum se dolere, & se mortuum sentire ostendat, ut audientes & contemplantes plorando orent veniam. Quorum fletum miretur Ecclesia. Qui enim multos offendit peccando, placare multos oportet satisfaciendo: ut Ecclesia prius offensa per culpam, in conversione flectatur per misericordiam, orans pro ipso, quem defunctum dolebat, unde Deus flecteretur ad veniam, qui prius adhibuit misericordiam. *To. 4. de vera & falsa poenitentia, cap. 11. Vide etiam Tom. 2. Epistolam. 108. ad Seleucianam.*

Per humillimam poenitentiam, non

Quauis cautè salubriterque prouisum sit, ut locus illius humillimæ poenitentiae semel in Ecclesia cōceda-

tur, ne medicina vilis, minus utilis esset ægrotis, quæ tãtò magis salubris est, quantò minus contẽptibilis fuerit. *Tom. 2. epist. 54. ad Macedonium.*

Si quis incestum occultè commiserit, & Sacerdoti occultè cõfessionem egerit, indicetur ei remedium canonicum, quod subire debuisse, si eius facin⁹ publicum fuisset. Verùm quia latet commissum, detur ei à sacerdote consilium, vt saluti animæ suæ pro occulta pœnitentia proficiat, hoc est, vt veraciter ex corde se grauitè deliquisse confiteatur, & per ieiunia & elemosynas, vigiliasq̃ue ac sacras orationes cū lachrymis se purgare contēdat, & sic se ad spem veniæ pro misericordia Dei peruenire confidat. *Citatur ex dictis Augustini à Burchardo, lib. 19. cap. 36.*

Cum (peccator) in se protulerit seuerissimę medicinę sententiam veniat ad Antistites, per quos illi in Ecclesia clauēs ministrantur, & tanquā bonus incipiens iam esse filius maternorum membrorum, ordine custodito à præpositis sacrorum, incipiat satisfactionis suæ modum, vt in offerēdo sacrificio cordis* contribulati deuotus & supplex, id tamen agat, quod non solùm illi profit ad recipiendam salutem, sed etiam cæteris ad exemplum. Vt si peccatum eius non solùm in graui eius malo, sed etiam in scandalo est aliorum, atque hoc expedit vtilitati Ecclesię videtur Antistiti, in notitia multorum vel etiam totius plebis agere pœnitētiā, nō recuset, non resistat, nō lethali & mortiferæ plagę per pudorem addat tumorem. Meminerit tamen sēper, quòd superbis Deus resistit,* humilibus autem dat gratiā. Quid enim infortunatius? quid peruersius? quàm de illo vulnere, quod latere non potest, non erubescere, & de ligatura illius erubescere? *To. 10. lib. 50. homiliarum, hom. 50. cap. 11.*

XIII. Satisfactionem à Sacerdote præscribi.

Cõfessionem quæramus puro corde, & pœnitentiā datam à Sacerdotibus perficiamus. *Tom. 10. de Sanctis, serm. 39. qui est, 2. de animabus fidelium defunctorum.*

Verùm quia plerunq̃ue dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiā per verba vel

quāuis publicā, sed solennem quādam intelligit.

Hic habet, peccati occultati occultā cõfessionem sacerdoti fieri.

Ecclesiæ clauēs per Antistites administrantur. Satisfactionis modus à præpositis sacrorum præscriptus, pœnitenti seruandus.

* Psal. 50. Pro peccato quod alijs fuit scādalo publica pœnitētia indicia Antistitis imponebatur. * Iacob. 4.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

*Psal. 37.
Ab ijs qui
Ecclesie prae
sunt, poenite
ntiae tempora
constituuntur

Poenitentes
Sacerdotis
iudicio recō
ciliati in cō
munionem
admitteban
tur.

Recōciliatio
per manus
impositionē.
Erant ergo
statutae poeni
tentiae leges,
quibus poeni
tēs, quādiu
Sacerdoti vi
sum esset,
subderetur.

*2. Reg. 12.
Dauid pro
condonata iā
culpa poenā
subiuit.

De poen. dist.
8. ca. Nullus

quæcunque alia signa procedit, cum sit coram illo, cui dicitur: * *Gemitus meus à te non est absconditus.* rectè cōstituuntur ab ijs, qui Ecclesiae praelunt tempora poenitentiae, ut fiat etiam satis Ecclesiae, in qua remittuntur ipsa peccata: extra eam quippe non remittuntur. Ipsa namque propriè Spiritum sanctum pignus accepit, sine quo non remittuntur vlla peccata, ita ut quibus dimituntur, consequantur vitā aeterna. *Tom. 3. Enchirid. c. 65.*

Non quem mortalia crimina post Baptismum commissā premunt, hortor prius publica poenitentia satisfacere, & ita Sacerdotis iudicio recōciliatum, cōmunioni lociari, si vult non ad iudicium & condemnationem sui Eucharistiam percipere. *Tom 3 de ecclesiastic. dogmatibus, cap. 53.*

Ut poenitentibus, secundū peccatorum differentiam. Episcopi arbitrio poenitentiae tempora decernantur. *Concil. Carthagenens. 3. cap. 31.*

Is qui poenitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum Sacerdos inuitatus venit oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, & accipiat poenitentiam. Et si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia. Si superuixerit, admoneatur à supradictis testibus, petitioni suae satisfactum, & subdatur statutis poenitentiae legibus, quādiu Sacerdos, qui poenitentiam dedit, probauerit. *Concil Carthagenens. 4. cap 76.*

XIII. Poenitentibus simul cum culpa non totam poenā semper remitti.

Tale aliquid nobis insinuatū est de Patriarcha Dauid in libro Regnorum, * ad quem Propheta cū missus esset, ei que propter peccatum quod commiserat euentura mala ex iracundia Dei comminaretur, confessione peccati veniam meruit, respondente Propheta, quòd illud ei flagitium facinusque remissū sit, & tamen consecuta sunt, quæ Deus fuerat comminatus, ut sic humiliaretur à filio. *To 7. de peccato me. &*

remiss lib. 2 cap 34.

Sed si etiam sic conuersus euadat, vita viuat & non

moriatur: non tamen promittimus, quòd euadat omnem pœnam. Nam prius purgandus est igne purgationis qui in aliud seculum distulit fructum cōuersionis. *dist. 29. ca. Qui in aliud.*

Hic autem ignis etsi æternus non sit, miro tamē modo est grauis, excellit omnem pœnam, quam vnquā passus est aliquis in hac vita. Nunquam in carne tanta inuenta est pœna, licet mirabilia passi sint martyres tormēta, & multi nequiter iniqui tāta sustinuerūt supplicia. *Iustus, quod satisfactionē in aliud distulit seculum ignē purgatorij ut ferat necessarios.* Studeat ergo quilibet sic delicta corrigere, vt post mortem non oporteat talem pœnam tolerare. Quædam enim peccata sunt, quæ sunt mortalia, & in pœnitentia fiunt venialia, non tamen statim sanata. *Tom. 4. de vera & falsa pœnitentia, cap. 18.*

Quid enim aliud, quàm cordis eius (nempe Dauidis) profunda cernebat spiritus Dei, quando correptus per Prophetam dixit, *Peccaui: cōtinuoque adhuc vnum ** 2 Reg. 12. Quare Dauid post acceptā veniā peccatorū pœnas adhuc luerit.* verbum audire meruit, quòd acceperit veniā? Ad quā rem, nisi ad sempiternam salutem? Neque enim prætermissa est in illo secūdum Dei comminationem flagelli paterni disciplina, vt & confessus in æternum liberaretur, & afflētus temporaliter probaretur. Haud verò mediocre fidei robur fuit, aut paruum mitis & obediētis animi indicium, cū audisset à Propheta, quòd sibi Deus ignouisset, & tamen quæ fuerat comminatus, consequenter euenissent, non se dicere Prophetę deceptum esse mendacio, nec murmurare aduersus Deum, quasi falsam peccatorum eius indulgentiā pronunciauerit. Intelligebat enim vir altē sanctus, & non contra Deum, sed ad Deum leuans animam suam, nisi Dominus esset confitenti pœnitētiq̃ue propitius, quantum pœnarum æternarum eius essent digna peccata: prò quibus cum temporalibus emendationibus vteretur, videbat erga se, & manere veniam, & nō negligi medicinam. *Pœna, post veniam culpe, & emendatio est & medicina.* *Tom. 6. cont. Faustum. lib. 22 cap. 67.*

In malis autem quæ quisque patitur, non in bonis quibus fruitur, opus est patientia. Hanc itaque vitam de qua scriptum est: *Nunquid non tentatio est vita humana super terram? in qua quotidie clamamus ad Dominū, *Libera nos à malo: cogitur homo tolerare ** Iob. 7. * Matth. 6.* etiam

Confessionis Augustiniana Lib. III.

*Productior
est poena quā
culpa. &
quare.*

etiam remissis peccatis: quanuis vt in eam veniret miseriam, primū fuerit causa peccatum: Productior est enim poena quā culpa: ne parua putaretur culpa, si cum illa finiretur & poena. Ac per hoc vel ad demonstrationem debitæ miserix, vel ad emēdationem labilis vitæ, vel ad exercitationem necessarię patientię, temporaliter hominem detinet poena: etiam quem iam ad damnationem sempiternam reum non detinet culpa.
Tom. 9. Tract. 24. in Euang. Iohannis.

*Eccles. 40.
Paruuli baptizati, cum
careāt peccato, luunt tamen
pœnas
ex peccatore
hictas.
Multorū peccatorū pœnæ
reseruātur
in posterum.
Peccata hic
vindicta nō
dacebunt in
seculo futuro
* 1. Cor. 11.*

In hac autem vita vsque adeo valet quod scriptum est: *Graue iugum super filios Adam, a die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturæ in matrem omnium, vt etiam paruulos videamus post laucrum regenerationis, diuersorum malorū adiunctione cruciari: vt intelligamus totum quod salutaribus agitur Sacramentis, magis ad spem futurorum bonorum, quā ad retentionem vel adeptionem præsentium pertinere. Multa etiam mala hic videtur ignosci, & nullis supplicijs vindicari, sed eorū poenæ reseruantur in posterum. Neq; enim frustra ille propriè dicitur dies iudicij, quando venturus est iudex viuorum atque mortuorum. Sicut contrario vindicantur hic aliqua, & tamen si remittuntur, profectò in futuro seculo non nocebunt. Propterea de quibusdam temporalibus poenis quæ in hac vita peccantibus irrogantur, eis quorum peccata delentur, ne reseruentur in finem, ait Apostolus, *Si enim nosmetipsos iudicaremus, a Domino non iudicaremur. *Tom 3. in Enchirid. cap 66. Ad hūc articulū pertinet controuersia de purgatorio, qua tractatur libro sequenti.*

XV. Pœnitentiam differendam non esse.

** Eccl. 3.*

Isti ergo non hoc credunt, vel non firmiter opinantur, etsi adhuc forsitan quærunt. Sed magis eos decipit spes dilationis, dum se diutius victuros putant, & perditos mores aliquādo in melius mutaturos. Contra quos dicitur: *Ne tardes conuerti ad Deum, neque differas de die in diem: subito enim veniet ira eius, & in tempore vindictæ disperdet te. *Tom. 4. ex Mattheo, quest. 11.*

Manfuetus

Mansuetus Dominus, *longanimis Dominus, misericors Dominus: sed & iustus Dominus, & verax Dominus, largitur tibi spatium correctionis, sed tu plus amas dilationem quàm emendationem. Malus fuisti heri, hodie bonus esto, & hodiernum diem in malitia peregisti, vel cras mutare: semper expectas, & de misericordia Dei tibi plurimum polliceris, quasi ille qui tibi per patientiam promisit indulgentiam, promiserit tibi etiam prolixiorē vitam. Vnde scis quid pariat *crastinus dies? Rectè dicis in corde tuo, quando me correxero, Deus mihi omnia peccata mea dimittet. Negare non possumus quòd correctis atque conuersis indulgētiam Deus promisit: iam in quo Propheta mihi legis, quia promisit correcto indulgentiam: nō mihi legis, quia promisit tibi Deus longam vitam. *Tom. 9. Tract. 33 in Ioan.*

Ergo qui egerit veraciter pœnitentiam, & solutus fuerit a ligamēto quo erat obstrictus, & a Christi corpore separatus, & bene post pœnitentiam vixerit, sicut ante pœnitentiam viuere debuit, post reconciliationem quando cunque defunctus fuerit, ad Deum vadit, ad requiem vadit, regno Dei non priuabitur, a populo Diaboli separabitur. Si quis autem positus in vltima necessitate egritudinis suæ voluerit accipere pœnitentiā, & accipit, & mox reconciliabitur, & hinc vadit, fateor vobis non illi negamus quod petit, sed non præsumimus quia bene hinc exit. Non præsumo, non vos fallo, non præsumo: Fidelis bene viuens, securus hinc exit. Baptizatus ad horam, securus hinc exit. Agens pœnitentiam & reconciliatus cum sanus est, & postea bene viuens, securus hinc exit. Agens pœnitentiam ad vltimum & reconciliatus, securus hinc exit, ego non sum securus. Vnde securus sum dico, & do securitatem: unde non sum securus, pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum. *Tom. 10. lib. 50. Homil. homil. 41.*

Nullus hominum debet sub spe misericordiæ Dei diutius in suis peccatis remanere, cum etiam nemo in ipso corpore velit sub spe futuræ salutis ægrotare. Tales enim qui ab iniquitatibus suis recedere negligunt,

*Psal. 102.
Non tantum
Dei misericordie, sed
& iustitie
memores sumus.

*Prou. 23.

Resipiscenti
promittitur
venia: sed
nō tibi promittitur
lōga vita.

De pœn. dist.
7. ca. Qui egerit.
Solutio
vinculi ex-
communicationis.

De pœn. dist.
7. ca. Si quis

De agētibus
pœnitentiā in
exitu vitæ,
dubitat Augustinus.

Confessionis Augustiniana Lib. I I I.

& sibi de Deo indulgentiā repromittūt, nonnunquam ita præueniuntur repentino Dei furore, vt nec cōuer-
sionis tempus, nec beneficium remissionis accipiant.
Tom. 3. de fide ad Petrum, cap. 3.

**CAPVT DECIMVM, DE
SACRAMENTO EXTREMAE
Vnctionis.**

**1. Ex auctoritate Iacobi Apostoli & veteris Ecclesie,
Sacramentum hoc approbandum & re-
tinendum esse.**

** Iac. 5.*

*Externa
corporis vn-
ctio, interna
vntionis
signum.*

NEc prætermittendum est illud Apostoli Iacobi
præceptum: ** Infirmatur quis in vobis, inducat
Presbyteros Ecclesie, vt orent super eum, ungentes
eum oleo sancto in nomine Domini Iesu, & oratio fidei sal-
uabit infirmum.* Ergo sic roges de te & pro te fieri, sicut
dixit Apostolus Iacobus, imò per Apostolū suum Do-
minus: ipsa videlicet olei sacra delibutio, intelli-
gitur Spiritus sãcti typicalis vntio. Illud etiam viuificū
Dominici corporis supplemētum suscipere fili mi nō
renuas. *Tom 9 de visitatione infirmorum, li. 2. cap. 4.*

** Iacob. 5.*

*Vntio igitur, qua Ec-
clesia Catho-
lica in gra-
uiter egro-
tātibus vti-
tur, animæ
sanitatem
confert.*

** Matth. 21.*

Propterea quotiēs aliqua infirmitas occurrerit ali-
cui, non quæratur præcātatores, non diuini, non forti-
legi, non carcarij, neque per fontes, aut arbores, aut bi-
uia phylacteria exerceātur, sed qui ægrotat, in sola Dei
misericordia confidat, & Eucharistiam cum fide & de-
uotione accipiat, oleumque benedictum fideliter ab
Ecclesia petat, vnde corpus suum vngatur, & secundum
Apostolum: ** Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit
eum Dominus:* non solū corporis, sed & animæ sani-
tatem accipiet, complebiturque in illo, quod Domin⁹
in Euangelio promisit, dicens: ** Omnia, quæcunque
petieritis Patrem in nomine meo, in oratione, credē-
tes accipietis.* *To 9. de rectitudine Catholica cōuersationis*

Quotiē aliqua infirmitas superuenerit, corpus &
sanguinē Christi, ille qui ægrotat accipiat, & inde cor-
pusculum suum vngat, vt illud quod scriptum est, im-
plea-

pleatur in eo: * infirmatur aliquis, inducat presbyteros, & orent super eum, vngentes eum oleo, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei. Videte fratres, quia qui in infirmitate ad Ecclesiam cucurrerit, & corporis sanitatem recipere, & peccatorum indulgentiam merebitur obtinere. Tom. 10. de tempore, serm. 215.

Si quis plura de hoc extrema vntionis Sacramento testimonia desideret, legat ea quae habet Clemens constit. apostolic. lib. 8. cap. 26. Concilium Florentinum in decreto de unione Graecorum & Armenorum. Concil. Trident. Sess. 14. Concil. VVormacien. cap. 72 & Concil. Cabilon. cap. 48. circa tempora Caroli Magni. Innocentius primus in epi. ad Decentium Eugubinum cap. 8. Innocentius 3. lib. 1. Decretal. cap. unico, de sacra vntione. Chrysost. lib. 3. de Sacerdotio. cap. 6. Bedae & Oecumenus in caput 5. Iacobi. Theophylactus in cap. 6. Marti, & super Naum Prophetam, cap. 2. Bernard in vita Malachiae, & alij. Vnum ex his omnibus Innocentij, siquidem is est, cuius cum auctoritate tum doctrinam Tom. 7. atq. in epist. Innocentium tam saepe commendat Augustinus, lubet ascribere. Adiecit etiam filius meus Coelestinus Diaconus in epistola sua, esse a tua dilectione propositum illud, quod in beati Apostoli Iacobi epistola conscriptum est: Si infirmus aliquis in vobis est, vocet Presbyteros. & oret super eum vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit laborantem & suscitabit illum Dominus, & si peccata fecit, remittet ei. Quod non est dubium de adelibus aegrotantibus accipi vel intelligi debere, qui sacro oleo Chrismatis perungi possunt, quo ab Episcopo confecto, non solum Sacerdotibus, sed omnibus vti Christianis licet in sua aut suorum necessitate inungendo. Ceterum illud superfluum videmus adiectum, ut de Episcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium est. Nam idcirco de presbyteris dictum est, quia Episcopi occupationibus alijs impediti, ad omnes languidos ire non possunt. Ceterum si Episcopus aut potest, aut dignum ducit, aliquem a se visitandum, & benedicere & tangere Chrismate, sine cunctatione potest, cuius

Confessionis Augustiniana Lib. III.

cuius est ipsum Chrisma conficere. *Tom. 1. Conciliorum, in Epist. Innocentij primi Papae ad Eugubinum, cap. 8.*

**CAPVT VNDECIMVM, DE
SACRAMENTO ORDINIS.**

I. Ordinem siue sacram ordinationem verè Sacramentum esse, nec posse in aliquo iterari.

*Sacramentum
ordinis ma-
net in impro-
bis & officio
priuatis cle-
ricis.*

*1. q. 1. c. quod
quidā. 4. q.
1. cap. Mira-
mur.*

*Sacer ordo cō-
uenit cū Ba-
ptismo, quod
sit Sacramen-
tū, & quod
iterari ne-
queat.*

SI fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam, etiam si plebis congregatio non subsequatur, Manet tamen in illis ordinatis Sacramentum ordinationis: & si aliqua culpa quisquā ab officio remoneatur, Sacramento Domini semel imposito, non carebit, quanuis ad iudiciū permanente. *Tom 6 de bono coniugali c. 24.*

Nam illud quod quidam eorū, (*Donatistarum*) veritate conuicti dicere cæperāt, Baptismum quidem non amittit qui recedit ab Ecclesia, sed ius tamen dandi amittit: multis modis apparet frustra & inaniter dici. Primò, quia nulla ostenditur causa, cur ille qui ipsum Baptismum amittere non potest, ius dandi amittere possit. Vtrunque enim Sacramentum est, & quadam consecratione vtrunque homini datur, illud cum baptizatur, istud cum ordinatur: Ideoque in Catholica vtrunque non licet iterari. Nam si quando ex ipsa parte (*Donati*) venientes etiam Præpositi pro bono pacis, correcto schismatis errore, suscepti sunt: & si vilum est opus esse, ut eadem officia gererent, quæ gerebant, non sunt rursus ordinandi: sed sicut Baptismus in eis, ita ordinatio mansit integra, quia in præcisione fuerat vitium, quod vnitatis pace correctum est, non in Sacramentis, quæ ubicunq; sunt, ipsa vera sunt. Et cum expedire hoc videatur, Ecclesiæ, ut Præpositi eorum venientes ad Catholicam societatem, honores suos ibi non administrent, non eis tamē ipsa ordinationis Sacramenta detrahuntur, sed manent super eos, ideoque non eis in populo manus imponitur, ne non homini, sed ipsi Sacramento fiat iniuria. Et si quando ignoranter fit, nec animosè defenditur factū, sed cor-

sed corrigitur cognitū, venia facilius impetratur. Deus enim noster * nō est diffensionis Deus, sed pacis: nec Ecclesię eius Sacramenta, in eis qui ab Ecclesia recesserunt, sed ipsi qui recesserunt inimici sunt. Tom. 7. contra Epist. Parmen. lib. 2. cap. 3.

Sacramētum Baptismi est, quod habet qui baptizatur, & Sacramentum dandi Baptismi est, quod habet qui ordinatur. Sicut autem baptizatus si ab vnitare recesserit, Sacramentum Baptismi non amittit: sic etiā ordinatus si ab vnitare recesserit, sacramentum dandi Baptismi non amittit. Nulli enim Sacramento iniuria facienda est: Si discedit à malis, vtrūq; discedit: si permanet in malis, vtrunque permanet. Sicut ergo acceptatur Baptismus, quem non potuit amittere qui ab vnitare discesserat: sic accipiendus est Baptismus, quem dedit ille qui Sacramentum dandi cū discederet, nō amiserat. Nam sicut redeuntē, qui priusquā recederent baptizati sunt non rebaptizantur, ita redeuntē, qui priusquā recederent, ordinati sunt, non vtiq; rursus ordinantur, sed aut administrant quod administrabant, si hoc Ecclesię utilitas postulat, aut si non administrant, Sacramentum ordinationis suę tamen gerunt, & ideo eis manus inter laicos non imponitur. Tom. 7. de Bapt. contra Donatist. lib. 1. cap. 1.

Sed si nos malefacimus, ipsi explicēt: quomodo Sacramentum baptizati non possit amitti, & Sacramentum ordinati possit amitti: quoniam dicunt, recedens ab Ecclesia, Baptismum non amittit, ius dandi tamen amittit. Si enim vtrunque Sacramentum est, quod nemo dubitat, cur illud nō amittitur, & illud amittitur? Neutri Sacramento iniuria facienda est. Si sancta malos fugiunt, vtrunq; fugiat: si sancta in malis inuolabiliter manent, vtrunq; maneat: si dixerint, Baptismus in sola vera Ecclesia rectē datur: Respondetur eis, Baptismus in sola vera Ecclesia rectē habetur. Cur non potest dari, vbi non rectē datur, cum possit haberi, vbi non rectē habetur? An quia nō habere aliud est, aliud non rectē habere: sic & non dare aliud est, aliud non rectē dare. Sicut nō rectē habent qui ab vnitare disce-

De consecr. dist. 4. cap. Ostenditur. Qui ordinatur, suscipit Sacramētum dādi Baptismi, ex officio scilicet. Semel ordinatus, etiam ab Ecclesia recedēs, Sacramentum retinet. Quibus in rebus cōueniāt Baptismus et sacer ordo.

Ordinationē sacrā, esse Sacramētum nemo dabit.

dunt, sed tamen habent, & ideo redeunti nō redditur: sic etiam non rectē dat, qui ab vnitate discedit, sed tamen dat: & ideo quod ab eo accepit, venienti ad vnitatem non reiteratur. To. 7. cont Epist. Parmen. lib. 2 ca 13.

Qui sunt hi
presbyteri,
qui post Epif-
topos & ante
Diaconos re-
cēsentur: nū-
quid senes
quicunq; an
potius ij,
quos voca-
mus Sacer-
dotes?
Dist. 23. Epi-
scopus cum
ordin.
* aliās, ver-
ticem.
Presbyter
fit ordinatio-
ne, non etate
Cærimoniæ
in ordinatio-
ne presbyte-
ri.
Diaconus, nō
ad Sacerdotiū
sed ad mini-
sterium con-
secratur.
Cæremonie
in Subdiaco-
ni ordinatio-
ne. In Acoly-
tho ordinādo
q̄ cæremonie
Cereorū &
luminarium
vsus antiquus
in Ecclesiā.

II. In Ecclesia Catholica hierarchiam esse diuina ordina-
tione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presby-
teris, alijsq; ministris, & quales in eorundem
ordinatione cærimoniæ.

Quam multos Episcopos optimos viros sanctissi-
mosque cognoui, quam multos presbyteros, quā
multos diaconos, & huiusmodi ministros diuinorum
Sacramentorū? quorum virtus eō mihi mirabilior &
maiore prædicatione dignior videtur, quò difficili⁹ est
eā multiplici hominū genere & in ista vita turbulen-
tiore seruare. To. 1. de morib. Eccle. Cathol. lib 1. cap 32.

Episcopus cum ordinatur, duo Episcopi ponant, &
teneant Euangeliorum codicem super caput & cerui-
cem eius, & vno super eum fundente benedictionem,
reliqui omnes Episcopi, qui adsunt manibus suis caput
eius tangant. Concilio Carthaginens. 4. cap. 2.

Presbyter cum ordinatur, Episcopo eum benedicē-
te, & manum super caput eius tenente, etiam omnes
presbyteri, qui præsētes sunt manus suas iuxta manus
Episcopi super caput illius teneant. Ibidem, cap. 3.

Diaconus cum ordinatur, solus Episcopus, qui eum
benedicit, manum super caput illius ponat, quia nō ad
sacerdotium, sed ad ministerium cōsecratur. Ibid ca. 4.

Subdiaconus cum ordinatur, quia man⁹ impositio-
nem non accipit, patinam de Episcopi manu accipiat
vacuam, & calicē vacuum, de manu verò Archidiacono,
vrceolum cum aqua, & mantile, & manutergium.
Ibidem, cap. 5.

Acolythus cum ordinatur, ab Episcopo quidem do-
ceatur, qualiter in officio suo agere debeat. Sed ab Ar-
chidiacono accipiat ceriferariū cum cereo, vt sciat se
ad accendenda Ecclesiæ luminaria mācipari. Accipiat
& vrceolum vacuum, ad suggerēdum vinum in Eucha-
ristiam sanguinis Christi. Ibidem, cap. 6.

Exorcista cū ordinatur, accipiat de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi Episcopo, Accipe & commenda memoriae, & habeto potestatem imponendi manus super Energumenum, siue baptizatum, siue catechumenum. *Ibidem, capite septimo.*

Lector cū ordinatur, faciat de illo verbum Episcopus ad plebem, indicans ei fidem ac vitam atque ingenuum. Posthæc spectante plebe, tradat ei codicem, de quo lecturus est, dicens ad eum: accipe, & esto lector verbi Dei, habiturus si fideliter & vtiliter impleueris officium, partem cum eis, qui verbum Dei ministraverunt. *Ibidem, cap. 8.*

Ostiari⁹ cū ordinatur, postquā ab Archidiacono instructus fuerit qualiter in domo Dei debeat conuersari, ad suggestionem Archidiaconi, tradat ei Episcop⁹ clauēs Ecclesiæ de altario dicens: sic age quasi redditurus Deo rationē, pro his rebus quæ his clauibus recluduntur. *Ibidem, cap. 9.*

III. *Per sacram ordinationem dari Spiritum sanctum, ac proinde non frustra ab episcopis dici, Accipe Spiritum sanctum.*

Illud autem quod insufflasse in discipulos Dominus legitur post dies paucos resurrectionis suæ, & dixisse, Accipite Spiritū sanctū, Ecclesiastica potestas collata intelligitur esse. Quia enim omnia in traditione Dominica, per Spiritum sanctum aguntur, idcirco cum regula eis & forma traditur huius disciplinæ, dicitur eis, *Accipite Spiritum sanctum.* Et quia verè ad ius Ecclesiasticum pertinet, statim subiicit dicens: * *Cuius tenueritis peccata, tenebuntur: & cuius remiseritis, remittetur ei.* Inspiratio ergo hæc gratia quædā est, quæ per traditionem infunditur ordinatis, per quam commendatiores habeantur. Vnde Apostolus* dicit ad Timotheum, *Noli, inquit, negligere gratiā quæ in te est, quæ data est tibi per impositionē manuum presbyteri.* Semel ergo fieri oportuit Et de cætero traditio ista non sine dono Spiritus sancti esse crederetur. Sicut enim in Salvatore forma data

Quæ ceremonie in Exorcista ordinando.

Liber exorcismorum.

Ordinatione datur potestas in Energumenos.

In Lectore ordinando quæ seruentur.

alias rector.

De ostiarij ordinatione.

Verbis illis (Ioan. 20.

Accipite Spiritū sanctū)

potestas Ecclesiastica

remittendi peccata simul

cū Spiritu sancto, discipulis collata

est.

** Ioan. 20.*

** 1. Tim. 4.*

Cū traditione Ecclesiastica potestatis (scilicet

ordinis sacri)

simul Spiritus sanctus ad

Confessionis Augustiniana Lib. III.

usum illius
potestatis tri
buitur.

Tres officio-
rum formæ
cum triplici
dono Spiritus
sancti in A-
postolis ostē-
duntur.

Ius ergo vel
potestas ordi-
nis non fuit
Apostolis cū
omnibus cre-
dentibus cō-
munis.

* Acto. 2.
Prærogatiua
Apostolorū
propria.

* Ioan. 20.
Potestate re-
mittendi pec-
cata, quæ pe-
nes sacerdo-
tes est, quis-
quis restite-
rit, vel eam
cōtempserit.

sicque affe-
ctus moria-
tur, peccat in
spiritum san-
ctum.

* Ioan. 20.
* Matth. 10.
Marc. 13.
Luc. 12.

est visibiliter, vt post baptismum Spiritus sanctus cre-
dētibus de cætero inuisibiliter dari nō ambigeretur:
ita & in supra dicta causa forma data est in principio,
vt ex eo traditioni Ecclesiasticæ Spiritus sanctus infu-
sus credatur. Vt aut Apostoli præsente Domino virtutes
facerēt, potestas data est, sicut & prius Prophetis. Tri-
um ergo officiorū formæ doni Spiritus sancti in Apo-
stolis sunt ostensæ. Quarum prima est hæc quæ ad ius
Ecclesiasticum pertinet, in regenerādis vel cæteris of-
ficijs: secunda quæ in Pentecoste data est, quæ est gene-
ralis. Nō solū enim in Apostolos, verū etiam in om-
nes decidit * Spiritus sanctus credentes. Tertia forma
est, quæ solis Apostolis cōcessa est in signis ac virtuti-
bus faciendis, vsq; dum fidei semina iacerentur ad cre-
mentum. *Tom. 4. quæst. ex nouo Testam. quæst. 93.*

Cum dixisset Dominus discipulis: * *Accipite Spiritū
sanctū, cōtinuò subiecit Si cui dimiseritis peccata, dimit-
tentur ei si cui tenueritis, tenebuntur.* Huic ergo dono
gratiæ Dei quicūq; restiterit & repugnauerit, vel quo-
quo modo fuerit ab eo alienus, vsq; in finē huius tēpo-
ralis vitæ non remittetur ei, neque in hoc seculo, neq;
in futuro: hoc scilicet tam grande peccatum vt eo te-
neantur cuncta peccata, quod non probatur ab aliquo
esse commissum nisi cū de corpore exierit. *Tom. 2.
Epist. 50. ad Ronifacium, sub finem.*

Nam illud ex Euāgelio, * *sicut misit me Pater, & e-
go mitto vos.* Hoc cū dixisset insufflauit & dixit, *Ac-
cipite Spiritum sanctum, si cui dimiseritis peccata, di-
mittentur: & si cui retinueritis retinebūtur: cōtra nos
esset, vt cogeremur fateri ab hominibus hoc, non per
homines fieri, si posteaquā dixit: Et ego mitto vos, sub
iecisset continuò, Si cui dimiseritis peccata; dimittē-
tur, & si cui tenueritis, tenebūtur.* Cū verò interposi-
tum est, hoc cū dixisset, insufflauit, & ait illis: *Accipite
Spiritum sanctum: & deinde illatū, per eos vel remis-
sionem vel retentionem fieri peccatorum: satis osten-
ditur, non ipsos id agere, sed per eos utique Spiritum
sanctum, sicut alio loco dicitur, * Nō enim vos estis qui
loquimini sed Spiritus sanctus qui in vobis est.* Spiritus aut
san-

sanctus in Ecclesiæ Præposito vel ministro sic inest, ut si fictus non est, operetur per eum Spiritus sanctus, & ad eius mercedem in salutem sempiternam, & eorū regenerationem vel edificationem, qui per eum siue cōsecrantur, siue euangelizantur. Si autem fictus est, quoniam niam verissimè scriptum est, * Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum. deest quidem saluti eius, ut auferat se à cogitationib⁹ quæ sunt sine intellectu, ministerium tamen eius non deserit, quo per eum salus operatur aliorum. Propter quod Apostolus ait: * Si enim volēs hoc facio, mercedē habeo: si autē inuitus, dispensatio mihi credita est: id est, illis prodest quibus hoc dispenso, non mihi qui fictus sum, Qui enim inuitus facit propter commoda gaudiaq; carnalia, quæ si aliter habere posset, illud defereret, ipse utiq; fictus est, ideoque inuitus facit, sed eis prodest erga quos facit: se autem tantum à mercede salutis alienat, non etiam illos priuat, quibus cibaria Dominicus etiam malus seruus impendit. Tom. 7. contra Epist. Parmen lib. 2. cap. 11.

Spiritus sanctus per bonā Ecclesiæ ministrum operatur & ad eius mercedē in salutē sempiternam, & aliorum regenerationem vel edificationem.
* Sap 1.
* 1 Cor. 9.
Spiritus sanctus ficti ministri saluti deest, ministerium tamen eius non deserit, quo per eum salutem operatur aliorum.

IIII. In nouo Testamento sacerdotes esse, qui non Baptismo aut sanctitate, sed ordinatione fiant.

Aliud est bene viuere, & aliud potestatem alicuius officij accipere. Sicut enim qui sacerdos est, nō ex eo vitam suam commendatam putare debet: ita & qui sanctæ cōuersationis & vitæ est, non iā ex eo sibi sacerdotium vendicare debebit. Quanuis enim bonum sit sacerdotium, tamen malum erit ei, cui concessum nō est & præsumit. Nā si resipiscamus quod scriptum est de sancto Samuele, videbimus, quale testimonium dei scriptura, dicens: * Et innotuit, inquit, omni populo, quoniam fidelis est Samuel Propheta Domino. Et in Psalmo, * Fiant, inquit, Moses & Aarō in sacerdotes eius, & Samuel inter eos qui inuocāt nomen eius. Quis non aduertat ex hac distinctione diuisas esse personas dignitatum causa, ut Moses & Aaron sacerdotalem dignitatem adepti noscātur, Samuel verò inter Prophetas Deo dignus extitisse habeatur? Tom. 4. quæst. ex veteri Testam. quæst. 46.

Quis sit fictus minister.
Nemo propter vitæ sanctitatem sibi vendicet sacerdotium.
* 1 Reg. 3.
* Psalm. 98.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Denique dictum est à Deo in Numeris, ad Moſē ad Aaron sacerdotes, *Vos ponite nomen meum super filios Israel, ergo Dominus benedicam eos: vt gratiā traditio per ministeriū ordinantis trāsfūdāt hominibus, nec volūtas sacerdotis obesse aut prodesse possit, sed meritum benedictionem poscentis. Quāta autem sit dignitas ordinis sacerdotalis hinc aduertamus. Dictū est* enim de nequissimo Caipha interfectore Saluatoris inter cætera. Hoc autē à semetipso non dixit: sed cū esset princeps sacerdotū anni illius, prophetauit. Per quod ostēditur, Spiritum gratiarū nō personā sequi, aut digni aut indigni, sed ordinationē traditionis: vt quanuis aliquis boni meriti sit, nō tamē possit benedicere, nisi fuerit ordinatus, vt officiū ministerij exhibeat: Dei autem est, effectum tribuere benedictionis. *Ibidem, quest. 11.*

Comparauit autem Dominus illos tanquam per similitudinem filijs Israel, offerentibus ei suas hostias, cum psalmis in domo eius, quod vbique iam facit Ecclesia, & promisit* ab ipsis se accepturum sibi Sacerdotes & Leuitas: quod nihilominus nunc fieri videmus. Non enim ex genere carnis, & sanguinis, sicut erat primum secundū ordinē Aaron, sed sicut oportebat in Testamento nouo, vbi secundū ordinem * Melchisedech, summus sacerdos est Christus, * pro cuiusq; merito, quod in eo gratia diuina cōtulerit, sacerdotes & Leuitas elegit, sicut nūc videmus, qui nō isto nomine, quod sæpē assequūtur indigni, sed ea quæ nō est bonis malisque communis, sanctitate pensandi sunt. *To. 5. de ciuitate Dei, lib. 20. cap. 21.*

Augustinus respōdit: Erras, vt dicitur, toto cēlo per superbiam, dum non vis communicare orbi terræ per humilitatem. Nam neq; hoc (*Ne cōmunices peccatis alienis, 1. Tim. 5.*) laico dictum est, & nescis quēadmodū dictum sit. Ad Timoth. cū scriberet Apostolus, hoc monebat eundem ipsum Timotheum, cui alio loco dicit: *Noli cōtemnere gratiā, quæ in te est, quæ tibi data est, per impositionem manuum presbyteri.* Et multis alijs documentis ostēditur, quod non erat laicus: Quod autē ait:

*Num. 6.
Per ministeriū ordinantis transfunditur gratia.
*Ioan. 11.
Spiritus gratiarum potestatis sacerdotalis, personam digni non sequitur sed legitimā ordinationē.

*Esa. 66.
In nouo Testamento nō ex genere carnis, sed electione sūnt sacerdotes.
*Psal. 109.
In eligēdo sacerdotē sanctitas perscrutanda est.

*1. Tim. 4.
Timotheus per impositionem manuum presbyteri, laicorum numero exemptus est.

ait: Ne cōmunices peccatis alienis, consensu & placito intelligi voluit. Tom. 7. contra lit. Petil. lib. 2. cap. 106.

Pepuziani à loco quodam nominati sunt, quam civitatem desertam dicit Epiphanius. Hāc autem isti divinum aliquid esse arbitantes, Hierusalē vocāt. Tantum dātes mulieribus principatum, ut sacerdotio quoque apud eos honorentur. Tom. 6. de heresibus ad vult Deum, heresi. 27. Ita & Epistol. 74. Auditores Manichæorum, inquit, ante electos genua figunt, ut eis manus supplicibus imponatur, non à solis episcopis vel presbyteris, aut Diaconis, sed à quibuslibet electis.

Nō multum ab his differunt recentes heretici, qui mulieribus potestatem tribuunt à peccatis absolvendi tributuri forte etiā sacrificandi, nisi sacrificium abstulissent.

V. Episcoporum atque presbyterorum officium esse Sacramenta & Dei verbum administrare.

TVnc ordinatus sum, cum de ipso actionis tempore ad cognoscēdas diuinas scripturas cogitarem, & sic nos disponere vellemus, ut nobis ocium ad hoc negotium posset esse. Et quod verum est, nondum sciebam, quid mihi deesset ad tale opus, quale me nunc torquet, & conterit. Quod si propterea in re ipsa didici, quid sit homini necessarium, qui populo ministrat Sacramentum, & verbum Dei, ut iam non mihi liceat assequi, quod me non habere cognoui. To. 2. Epist. 148. ad Valerium.

In eo qui populo ministrat Sacramentum & verbum Dei multa requiruntur.

Volo quærere utrum non sit aliquid minister Christi? Quis hoc dixerit? Quomodo ergo verū est: * Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat sed qui incrementū dat Deus, nisi quia ad aliud aliquid est? Ad ministrandum & dispensandum verbum ac Sacramentum aliquid est: ad mundandum autem & iustificandum non est aliquid, quia hoc nō operatur in interiore homine, nisi per quem creatus est totus homo, & qui Deus manens factus est homo, ille scilicet de quo dictum est: Fide mūdans corda eorū, Et, Credenti* in eum qui iustificat impiū. Quod testimoniū in verbis meis ponere voluit Petilianus, in suis aut nec tractavit, nec attigit. Minister ergo, id est, dispensator verbi & Sacramēti Euāgelici, si bonus est, consocius fit Euāgelij: si autem malus est, nō ideo dispensator non est Euangelij. Si enim bonus est,

* 1. Cor. 3.

* Acto. 15.

* Rom. 4.

Etiam mali sunt ministri ac dispensatores volens

Confessionis Augustiniana Lib. III.

res verbi &
Sacramenti.

*Phil. 2.

*1. Cor. 9.

Episcopi non

propter se,

sed propter

populū sunt,

cui verbū &

Sacramentū

ministrāt.

Oblationem

consecrant

Episcopi &

presbyteri.

volē, hoc facit, si autem malus, hoc est, sua*quærens, non quæ Iesu Christi, inuitus* hoc facit propter alia quæ requirit. *Tom. 7. contra lit. Petil. lib. 3. cap. 54. & 55.*

Neque enim Episcopi p. opter nos sumus, sed propter eos, quibus verbum & Sacramētum Dominicum ministramus: ac per hoc vt eorum sine scandalo gubernādorū, sese necessitas tulerit, ita vel esse vel nō esse debemus, quod non propter nos, sed propter alios, sumus. *Tom. 7. lib. 2. contra Crescon. Grammat. cap. 11.*

Episcopi vel presbyteri si caula visitada Ecclesiæ ad alterius Ecclesiā venerint, in gradu suo suscipiantur, & tam ad verbum faciendum, quā ad oblationem consecrandam inuitentur. *Tom. 1. Conciliorum, concil. Carthag. 4 cap 33. Aug. interfuit.*

VI. Episcopis atque sacerdotibus, etiam dyscolis, propter Sacramenti sanctitatem, obedientiam & honorem deberi.

*Esa. 52.

Etiā in ma-

lis magistra-

tibus sanctio-

nis & mini-

sterij digni-

tas honorā-

da.

*Psal. 25.

Vnctionē in

Saule impro-

bo venera-

tus est Da-

uid.

Dixit Esaias, **Recedite, recedite, exite inde, & in mundum nolite tangere.* Sed cur ipse in illo populo immūditiam, quam grauitè arguebat, in vna cum eis congregatione tangebatur? Legant quanta in malos populi sui & quā vehemēter ac veraciter dixerit, à quibus se tamen nulla corporali direptione separauit. Dixit Dauid, **Non sedi cum concilio vanitatis, & cum facinorosis non introibo.* Odio habui curiam nequissimorum, & cum impijs nō sedebo. Legant quales in se temporibus suis in illo populo tolerauit, qui vnctionis mystico Sacramēto tantū honorem detulit, vt id nec in sceleratissimo Saule contemneret, imō tantum veneraretur, vt amplius omnino non posset. *Tom. 7. cōtra Epist. Parmen lib. 3. cap 4.*

Ob solā vn-

ctionē olim

mali reges

honorati.

*1. Reg. 24.

*2. Reg. 1.

1. Reg. 24.

Deinde si satis absolutum tibi videtur quod dixisti, qui non fuerit innocens, non habet sanctitatem. Quæro si non habebat Saul Sacramenti sanctitatem, quid in eo Dauid* venerabatur? Si autem habebat innocentiam, quare innocentem persequabatur? Nam eū propter sacrosanctam vnctionem, & honorauit viuum, & vindicauit* occisum. Et quia vel panniculum* ex eius veste

veste præscidit, percusso corde trepidauit. Ecce Saul ^{1. q. 1. ca. Do-}
 nō habebat innocētiā, & tamen habebat sanctitatē, ^{minus.}
 non vitæ lux, sed vnctionis: nam hoc sine innocentia ^{Sau. non ha-}
 nemo potest, sed Sacramenti Dei, quod & in malis ho- ^{bebat inno-}
 minibus sanctum est. *Tom. 7. contra lit. Petil. lib. 2. cap. 48.* ^{tamen habe-}
 bat vnctio-

Et illud quod scriptum est: *secundū principem ^{nis sanctita-}
 populū, & ministri ipsius: & qualis rector est ciuita- ^{tem.}
 tis, tales inhabitantes: si intelligerēt quod pertinet, nec ^{* Eccle. 10.}
 nobis talia obijcerent, nec ipsi vana iactantia superbi-
 rent. Nos enim vt hominum spem, quæ in solo Deo tu-
 ta recteque secura est, non in hominibus collocemus,
 quoniam scriptum meminimus: **Maledictus qui spem* ^{* Jerem. 17.}
suam ponit in homine: non intelligimus hoc loco prin-
 cipem populi & rectorem ciuitatis, Episcopum signifi-
 cari. Non ideo, quia nō possumus innumerabiles san-
 ctos in Catholica fide Episcopos intueri, sed ne cuius-
 quam, vt dixi, spes hominis collocetur in homine, & si
 fortē ei contingat in ea viuere ciuitate, vbi non sit bo-
 nus Episcopus, arbitretur impunē se malum fieri, vsur-
 pans ad defensionem suam tam peruersē istam scriptu-
 ram, quā peruersē ab istis intelligitur, & dicens ideō
 se bonum esse non posse, quia secundum principem
 populi, sic & ministri eius: & qualis rector est ciuita- ^{ Eccle. 10.}
 tis, tales inhabitantes. Contradicitur enim huic errori,
 veritatis ore dicentis, **Quæ dicunt facite: quæ autem fa-*
ciunt, nolite facere, dicunt enim & non faciunt. ^{* Matt. 23.} Habentes
 itaque plebes tales Episcopos, qui bona dicunt ex ca-
 thedra Moysi, & ea quæ dicunt non faciunt ex pestilen-
 tia sua: si illi faciunt, ea bona quæ dicunt, & non faciūt
 ea mala quæ faciunt, sicut præcepit Dominus, nonne
 satis indicant, non ita intelligendum esse principem
 populi, & rectorem ciuitatis, quomodo isti intelligūt?
 Possunt enim esse populi boni, vbi fuerint Episcopi
 mali, sicut potuit esse populus malus, vbi fuit Moyses
 princeps & rector bonus. *Tom. 7. contra ep. st. Parmen.*
lib. 2. cap. 4.

VII. Episcopos presbyteris supe-
 riores esse.

In

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Ad Episcopum ordinatio presbyterorum spectat. Presbyteri Episcopis inferiores.

IN Ecclesia Hipponensi Catholica, Valerius sanctus Episcopatum gerebat. Qui cum flagitante Ecclesiastica necessitate de providendo & ordinando presbytero ciuitatis, plebem Dei alloqueretur & exhortaretur, iam scientes Catholici sancti Augustini propositum & doctrinam, manu eiecta, quoniam & idem in populo securus, & ignarus quid futurum esset, astabat: Solebat autem Laicus, ut nobis dicebat, ab eis tantum Ecclesiis, quæ non haberent Episcopos, suam abstinere præsentiam. Eum ergo tenuerunt, & ut in talibus consuetum est, Episcopo ordinandum intulerunt, omnibus in vno consensu, & desiderio fieri perficique petentibus, magnoque studio & clamore flagitantibus, vbertim conflente: nonnullis quidem lachrymas eius, ut nobis ipse retulit, tunc superbe interpretantibus, & tanquam eum consolantibus ac dicentibus: quia locus presbyterij, licet ipse maiore dignus esset, appropinquaret tamen episcopatui. *Tom. I. Possid. de vita Augustini, cap. 4.*

Beatus senex Valerius cæteris ex hoc (quod iam doctum & sanctum virum Augustinum presbyterum nactus esset) amplius exultans, & Deo gratias agens de concessio sibi speciali beneficio, metuere coepit, ut est humanus animus, ne ab alia Ecclesia Sacerdos probatus ad Episcopatum quæreretur, & sibi auferretur: nam & id prouenisset, nisi & hoc idem Episcopus cognito, ad locum secretum eum transire curasset, occultatumque à quærentibus minimè inueniri fecisset. Vnde amplius formidans idem venerabilis senex, & sciens se corpore & ætate infirmisimum, egit secretis literis apud primatem Episcopum sedis Carthaginis, allegans imbecillitatem corporis sui, ætatisque grauitatem & obsecrans, ut Hipponensi Ecclesiæ ordinaretur Episcopus, qui suæ cathedræ non tam succederet, sed confacerdos accederet Augustinus. Quæ igitur beatus Valerius optauit & rogauit, satagens rescripto impetrauit. Postquam petitionem ad visitandum adueniente ad Ecclesiam Hipponensem tunc primate Numidiæ Megalio Calamensi Episcopo, & Valerius antistes, Episcopis qui fortè tunc aderant, & clericis omnibus Hipponensibus, & vniuersæ plebi inopinatam cunctis suam infi-

Primas inuisebat Ecclesias Episcoporum inferiorum.

nuat tunc voluntatem: omnibusque audiētibus & gratulantibus, atque id fieri perficique ingenti desiderio clamantibus, Episcopatum suscipere contra morem Ecclesiæ suo viuēte Episcopo presbyter Augustinus recusabat. Dumque id fieri solere ab omnibus suaderetur, atque id ignaro transmarinis & Africanis Ecclesiæ exemplis probaretur, compulsus atque coactus succubuit, & Episcopatus curam, & maioris loci ordinationem suscepit. Quod in seipso postea fieri non debuisset, ut viuo suo Episcopo ordinaretur, & dixit & scripsit, propter Concilij vniuersalis vetitum, quod iam ordinatus didicit: nec quod sibi factum esse doluit, altis fieri voluit. *Ibidem cap. 8.*

Episcopatum
suscipere cō-
tra morem
Ecclesiæ suo
viuēte Epi-
scopo, pres-
byter Augu-
stinus recu-
sabat.

Augustinus
Presbyter
Episcopatus
curā, & ma-
ioris loci or-
dinationem
suscepit.

Conciliorū
vniuersaliū
decreta re-
uerēter esse
seruāda Au-
gustinus &
dixit & scri-
psit.

Concilio Ni-
cæno cautū,
ne in vna ci-
uitate duo
sint Episcopi.

Differt ergo
Presbyter ab
Episcopo.

* Matth. 5.
Apostolici
Episcopi suc-
cedunt, cæ-
teris verò
discipulis
Presbyteri.

Augustinus Episcopus dixit: Scio, quod scitis & vos, sed nolo de illo (*Eradio, quem designauerat sibi successorem in Episcopatu*) fieri, quod de me factū est: quod autem factum sit, multi scitis: illi soli nesciunt qui tūc aut nondum nati erant, aut nondum habebant ætatem sciendi. Adhuc in corpore posito beatæ memoriæ patre & Episcopo meo sene Valerio, Episcopus ordinatus sum, & sedi cū illo, quod Concilio Nicæno prohibitum fuisse nesciebam, nec ipse sciebat. Quod ergo reprehensum est in me, nolo reprehendi in filio meo. A populo acclamatum est: Deo gratias, Christo laudes: dictum est tredecies. Cumque reticeretur, Augustinus Episcopus dixit: Erit presbyter ut est, quando Deus voluerit futurus Episcopus. *Tom. 2. in actis, circa designationem Eradij numero 110.*

Vos presbyteri nosse debetis & semper meminisse, quia nos quibus regēdarū animarum cura cōmissa est, pro his qui nostra negligētia pereunt, rationē reddiuri sum⁹, pro his verò quos verbis & exēplis lucrari fuerimus pramiū æternæ vitæ percipiemus. Nobis enim à Domino dictū est: **Vos estis sal terra.* Quod si populus fidelis, cibus est Dei, eiuidē tibi cōdimentū nos sumus. Scitote vestrū gradum, nostro gradui secundū, & penē coniūctum esse. Sicut enim Episcopi Apostolorum in Ecclesia, ita nimirū Presbyteri cæterorum discipulorū Domini vicem tenent. Et illi tenent gradū summi Pontificis Aarō, isti verò filiorum eius. Vnde & portet vos

Confessionis Augustiniane Lib .III.

*Presbyteri
cōsecrationis
suae memo-
res esse de-
bent.*

semper memores esse tātæ dignitatis, memores vestræ consecrationis sacrę, quam in manibus suscepistis, vñctiōis, vt nec ab eadem dignitate degeneretis, ne vestram consecrationem irritam faciatis, nec manus sacro vngvine delibutas peccando polluatís: sed cordis & corporis munditiā conseruantes, plebibus exemplum bene viuendi prębentes, his quibus pręestis ducatum ad Coelestia regna prębeatis . *D. Iuo ex dictis Aug. in 6 par. cap. 151.*

Quanquam secundum honorum vocabula, quæ iam Ecclesiæ vñus obtinuit, Episcopat⁹ Presbyterio maior sit, tamen in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est. *Tom. 2. epist. 19. ad Hieronymum.*

*Presbyter
Episcopo se
corripienti
subiectus
esse debet.*

Alypius Episcopus Ecclesię Tagastensis, legatus prouincię Numidię, dixit: Nec illud prętermittendū est, vt si quis fortē Presbyter ab Episcopo suo correptus aut excōmunicatus, tumore vel superbia inflatus, putauerit separatim Deo sacrificia offerenda: vel aliud erigendum altare, contra Ecclesiasticam fidem disciplinamque, crediderit, non exeat impunitus. Valentinus primę sedis prouincię Numidię dixit: Necessariō disciplinę Ecclesię & fidei congrua sunt, quæ frater noster Alypius prosequutus est. Proinde quid exinde videtur vestrę dilectioni, edicite: Si quis presbyter contra Episcopum suum inflatus, schisma fecerit, anathema sit. Ab vñuerfis Episcopis dictum est: Si quis presbyter a pręposito suo excommunicatus vel correptus fuerit, debet vtique apud vicinos Episcopos conqueri, vt ab ipsis eius causa possit audiri, ac per ipsos suo Episcopo reconciliari. Quod nisi fecerit, sed superbia (quod absit) inflatus, secernendum se ab Episcopi sui communione dixerit, ac separatim cum aliquibus schisma faciēs, sacrificium Deo obtulerit, anathema habeatur, & locum amittat. Nihilominus & de ciuitate & congregatione in qua fuerit, longius repelatur, ne vel ignorātes, vel simpliciter viuentes, serpentina fraude decipiat, quoniam (secundum Apostolū)* Ecclesia vna est, vna fides, vñum baptisma. *Tom. 1. Conciliorum, concil. Carthag. 2. cap. 8.*

*Anathema
Presbyter
qui extra
communione
vñus Eccle-
się sacrificiū
Deo offert.
Eph. 4.

Aerius

Aerius cum esset presbyter, doluisse fertur, quod Episcopus non potuit ordinari Tom. 6. haeres. ad Quoduult-deum, haer. 503.

Dicebat etiam (Aerius haereticus) Presbyterum ab Episcopo nulla differentia debere discerni. Ibidem.

VIII. Quadam Episcopis reservari, & ab ipsis Presbyteros iurisdictionem in poenitentes accipere.

UT poenitentibus secundum peccatorum differentiam Episcopi arbitrio, poenitentiae tempora discernantur. Concilio Carthag. 3. cap. 31.

Ut presbyter inconsulto Episcopo, virgines non consecret, Chrisma verò nunquam conficiat. Ibidem, cap. 36. Eadem ista leguntur in Concilio Carthag. 2. cap. 3. De administrando ordinis & confirmationis Sacramento, habes supra.

Aurelius Episcopus dixit, si quisquā in periculo fuerit constitutus & se reconciliari diuinis altaribus petierit, si Episcopus absens fuerit, debet utique Presbyter consulere Episcopum, & sic periclitantem eius precepto reconciliare. Quam rem debemus salubri consilio corroborare. Ab vniuersis Episcopis dictum est, placet, placet, quod sanctitas vestra necessario nos instruere dignata est. Tom. 1. Conciliorū, concil. Carthag. 2. cap. 4.

Ut Presbyter, inconsulto Episcopo, nō reconciliet poenitentem, nisi absente Episcopo, & necessitate cogente. Cuiuscunque poenitentis publicum, & vulgatifimum crimen est, quod vniuersam Ecclesiam commouerit, ante absidem manus ei imponatur. Ibid. concil. Carthag. 3. cap. 32.

IX. Episcopos Apostolis succedere, plebi praesse.

Genuerunt te Apostoli, ipsi missi sunt, ipsi praedicauerunt, ipsi Patres. Sed nunquid corporaliter nobiscum semper esse potuerunt? Et si vnus eorum dixit, * Cupio dissolui & esse cum Christo, multò magis optimum est, manere in carne necessariū propter vos. Dixit hoc quidem, sed quandiu hic manere potuit. Nun-

Poenitentiae tempora secundum differentiam

peccatorum, Episcopi arbitrio decreta.

Presbyter Episcopum consulere & eius precepta poenitentem reconciliare debet.

Publici criminis alia habenda ratio quā occultis.

* Philip. 1.

Confessionis Augustiniana Lib. I I I.

quid usque ad hoc tempus? Nunquid usque in posterum? Ergo illorum abscessu deserta est Ecclesia? absit.

*Psal. 44. *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij.* Quid est, pro patribus tuis nati sunt tibi filij? Patres missi sunt Apostoli,

Pro Apostolis patribus. *pro Apostolis filij nati sunt tibi, constituti sunt Episcopis.* Hodie enim Episcopi qui sunt per totum mundum, unde nati sunt? Ipsa Ecclesia patres illos appellat, ipsa sunt Episcopi illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus Patrum. *tanquam filij.* Non ergo te putes desertam (*alloquitur Ecclesiam*) quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos per quos nata es, de prole tua tibi crevit Paternitas, pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Tom. 8.

Psal. 44 sub finem.

* 2. Cor. 11. *Ad custodiam (Ecclesia) pertinet quod dicit Apostolus: Timeo ne sicut serpens seduxit Euam astutia sua: sic & vestrae mentes corrumpantur à castitate quae est in Christo.* Custodiebat, cautus erat, vigilabat quantum poterat super eos quibus praeerat. Et episcopi hoc faciunt. Nam ideo altior locus positus est Episcopis: ut

In altiori loco positi sunt ipsi superintendant, & tanquam custodiant populum. Episcopi, tamquam custodes populi. Nam & graecè quod dicitur, Episcopus, hoc latinè, superintensor, interpretatur, quia superintendit, quia desuper videt. Quomodo enim vinitori altior fit locus ad custodiendam vineam, sic & Episcopis altior locus factus est. Et de isto alto loco periculosa redditur ratio, nisi eo corde itemus hic, ut humilitate sub pedibus vestris simus, & pro vobis oremus, ut qui nouit mètes vestras ipse custodiat. *Ibid. in expos. Pal. 126. post initium.*

* Apo. 20. *Vidit inquit (Ioannes) sedes, & sedentes super eas, & iudicium datum.* Non hoc putandum est de ultimo iudicio dici, sed per sedentes super sedes ipsi praepositi intelligendi sunt, per quos nunc Ecclesia gubernatur. Iudicium autem datum nullum, melius accipiendum videtur, quam id quod dictum est: *Quae ligaueritis in terra, erunt ligata in coelo. Tom. 5. de Ciuitate Dei, lib. 20. cap. 9.

X. *Episcopis potestatem coercendi conuenire.*

Ergo, inquit (*quidam*) praecipiant tantummodo nobis quid facere debeamus, qui nobis praesunt, & ut faciamus orent pro nobis, non autem nos corripiant

& arguant si non fecerimus. Imò omnia fiant, quoniā ^{Apostoli} doctores Ecclesiarum Apostoli omnia faciebant, & ^{præcipiebāt} præcipiebant quæ fierent, & corripiebant si non fie- ^{quæ fierent.} rent, & orabāt ut fierent. ^{et corripie-} *To. 7. de corrept. & grat. cap. 3.* ^{bant si non} Quicumque Dei præcepta iam tibi nota non facis, ^{fierent.} & corripī non vis, etiam propterea corripīendus es, ^{Delinquētes} quia corripī non vis. Non vis enim tibi tua vitia de- ^{qui corripī} monstrari, non vis ut feriātur, fiatque tibi utilis dolor, ^{nolunt ma-} quo medicū quæras: non vis tibi tuipse ostendi, ut cū ^{gis corripī-} deformem te vides, reformatorē desideres, ei que sup- ^{endi.} plices ne in illa remaneas foeditate. Tuum quippe vi-
tium est, quòd malus es, & maius vitium corripī nolle, quia malus es. *Et post pauca.* Porro si hoc non audent dicere, sed patiuntur sibi Euangelium ad hominē prædicari: quanuis etiam possit non per hominē homi-
ni dati, concedunt etiam corripī se debere à præposi- ^{Nō est negli-} tis suis, à quibus Christiana gratia prædicatur: quan- ^{genda corre-} uis non negetur Deus posse quem velit, etiam nullo ^{ptio, sicut} hominē corripiente, corrigere, & ad dolorem salubrē ^{nec oratio,} pœnitentiæ occultissima & potētissima medicinæ suæ ^{quāuis De-} potestate perducere. Et sicut non est ab oratione ces- ^{us absq; his} sandum, pro eis quos corrigi volumus, etiam si nullo ^{ait quos cor-} hominū orante pro Petro, Dominus respexit eum, ^{rigat vel su-} & fecit eū suum peccatum flere: ita non est negligenda ^{bleuet.} correptio, quanuis Deus quos voluerit etiam non cor- ^{* Luc. 22.} reptos, facit esse correctos. *Ibidem, cap. 5.*

Parabolis & figuris Ecclesia prænunciata est usque in finem seculi bonos & malos simul habitura, ita ut nec mali bonis obesse possint, cū vel ignorāter, vel ^{Correptio,} pro pace & tranquillitate Ecclesiæ tolerantur, si eos ^{degradatio,} prodi aut accusari non oportuerit, aut alijs bonis non ^{excomunica-} potuerit demonstrari, ita sane ut nec emendationis ^{tio & re-} vigilantia quiescat, corripiendo, degradando, excom- ^{liquæ coerci-} municando, ceterisque coercionibus licitis atque cō- ^{tiones Eccle-} cessis, quæ salua unitatis pace in Ecclesia quotidie ^{siastica, cum} fiunt, secundū præceptum Apostolicū charitate ser- ^{res postulat,} uata, qui dixit ^{adhibendæ.} * *Si quis autem non obaudit verbo nostro,* ^{* 2. Thess. 2.} *per epistolam hūc notate & nolite cōmisceri cum eo ut eru-
bescat, & non ut inimicum existimetis, sed corripite ut*

Confessionis Augustiniana Lib. III.

**Patiētia sine
disciplina fo-
uet iniquita-
tē, & disci-
plina sine pa-
tientia dissi-
pat unitatē.**

* Num. 25.

**Excōmuni-
cationes &
degradatio-
nes.**

* 2. Cor. 11.

* Philip. 1.

* 1. Cor. 5.

**Apostolus
Paulus po. e-
state coercē-
di vsus.**

**Dānatione
quā facit E-
piscopale iu-
diciū, nulla
in Ecclesia
maior est
pœna.**

**Quare pasto-
res morbidai
oues à sanis
separare de-
beant.**

fratrem. Sicut enim & disciplina seruat patientiam, & patientia temperat disciplinam, & utrūque refertur ad charitatem, ne fortē aut indisciplinata patientia foueat iniquitatem, aut impatiēs disciplina dissipet unitatem. *Tom. 7. cont. Donat. post collatio. cap. 4.*

Neque enim quia illam primi populi commixionem Moyses Dei famulus patientissimē perferebat, ideo nō in multos etiam gladio vindicauit. Et Phinees* sacerdos, adulteros simul inuentos ferro ultore confixit. Quod utique degradationibus & excommunicationibus significatum est esse faciendum in hoc tempore, cū in Ecclesiæ disciplina visibilis fuerat gladius cessaturus. Nec quia beatus Apostolus* inter falsos fratres tolerantissimē cōgemiscit, quosdam etiam diabolicis inuidētiæ stimulis agitados, Christum tamē* prædicare permittit: ideo parcendum censet* illi, qui vxorem patris sui habuit, quem præcepit congregata Ecclesia tradere Sathanæ in interitum carnis, ut spiritus saluus fiat in die Domini nostri Iesu Chhristi. *Tom. 4. de fide & operibus, cap. 2.*

Corripiantur itaque à prepositis suis subditi fratres correptionibus de charitate veniētibus pro culparum diuersitate diuersis, vel minorib⁹ vel ampliorib⁹: quia & ipsa quæ damnatio nominatur, quam fecit Episcopale iudiciū, quæ pœna in Ecclesia nulla maior est, potest, si Deus voluerit, in correptionem saluberrimam cedere atque proficere. Neque enim scimus quid contingat sequenti die: an ante finem vitæ huius de aliquo desperandum est, aut contradici Deo potest, ne recipiat & det poenitentiam, & accepto sacrificio spiritus contribulati cordisq̃ue contriti, à reatu, quanuis iustæ damnationis, absoluat, damnatumq̃ue ipse non damnet? Pastoralis tamen necessitas habet, ne per plures serpāt dira contagia, separare ab ouibus sanis morbidam, ab illo cui nihil est impossibile, ipsa forsitan separationem sanandā. *Tom. 7. de corrept. & gratia, cap. 15.*

X I. *Ad Episcoporum cognitionem quondam secularia quoque negotia à fidelibus fuisse relata.*

Suis

S Vis vitiosis & negotiosis cupiditatibus adiuuandis
 ut occupemur, & eis nostra tempora impendamus
 (*maligni homines*) efflagitant, aut certè infirmos pre- *Ad Augusti-*
 munt, ut causas suas ad nos deferre compellāt: quibus *num causæ*
 dicere nō audemus, dic homo, quis me cōstituit * iu- *seculares à*
 dicem aut diuisorē inter vos? Constituit enim talibus *fidelibus de-*
 causis Ecclesiasticos Apostolus * cognitores, in foro *ferebantur.*
 prohibens iurgare Christianos. Ne illis quidem, qui ** Luc. 12.*
 non aliena rapiunt, sed sua cupide repetunt, dicimus: ** 1. Cor. 6.*
 Cauete ab omni cupiditate, constituentes eis ante ocu- ** Luc. 12.*
 los hominem cui dictum est: * Stulte hac nocte aufe-
 retur à te anima tua, quæ præparasti cuius erunt? quia
 & quando dicimus, non recedunt nec declinant à no-
 bis: sed instant, vrgent, precantur, tumultuantur, ex-
 torquent, ut ipsis potius ad ista quæ diligunt, quàm
 scrutandis Dei mandatis quæ diligimus, occupemur.
 Et *infra*. Obedientes fideles, qui pro suis secularibus
 causis rarò nos quærunt, & iudicijs nostris facillimè
 acquiescunt: nec nos conterunt litigando, sed obtem- *Iudicabat*
 perando potius consolantur. Certè propter eos, qui & *Augustinus*
 inter se pertinaciter agunt, & quando bonos premūt, *in causis se-*
 nostra iudicata contemnunt, faciuntque nobis perire *cularibus*
 tempora rebus erogāda diuinis: certè inquam propter *fidelium.*
 istos & nobis liceat exclamare in hac voce corporis
 Christi, Declinate à me maligni &c. *Tom 8. in Plal. 118.*
concil. 24.

Homines quidem causas suas seculares apud nos
 finire cupientes, quādo eis necessarij fuerimus, sic nos
 sanctos & Dei seruos appellant, ut negotia terræ suæ
 peragant: aliquando agamus & negotium salutis no-
 stræ & salutis ipsorum, non de auro, non de argento,
 non de fundis & pecoribus, pro quibus rebus quoti-
 die submisso capite salutamur, ut dissensiones hominū
 terminemus, sed de ipso capite nostro tā turpis inter
 nos & perniciosa dissensio est. Quantumlibet capita
 submittant qui nos salutant, ut eos concordēs in terra
 faciamus, de cælo vsque ad crucem submissum est ca-
 ut nostrum, in quo concordēs nō sumus. *Tom 2. epist.*

P 47. ad Proculeianum Donatistam.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

*XII. Ecclesiasticas & Ecclesiasticorum causas ad
Ecclesiasticā Episcoporum tribunalia
esse referendas.*

** alius Selā-
binitanus.*

*Refugientes
sui Episcopi
regulare iu-
diciū, ad
cōmunionem
à nullo vs-
quam Epi-
scopo vel
Presbytero
suscipiendi.*

*Episcoporum
causae nō ad
seculares iu-
dices, sed su-
periores Epi-
scopos, vel
Episcoporum
Concilia, re-
ferenda sunt.*

Episcopi iu-

Felix Episcopus Selemielitanus: * dixit. Illud autem
vestrae suggero sanctitati, ut si qui pro facinoribus
suis de Ecclesia pelluntur, & ausi fuerint ad comitatum
pergere, aut ad iudicia publica profilire, aut forsitan
Ecclesiae Catholicae limina conturbare, si Episcopus
vel clericus cuiuslibet plebis, eos sine consensu susce-
perit, de his quid censeatis? Epigonius Episcopus Bul-
lensium regionum dixit: Si quis Episcopus, commu-
nionem tenens Catholicam, huiusmodi homines, va-
nis blandimentis incedentes, temerè suscepit, sciat
cum his se rectissimè deprauatum vel damnatum.
Genedius Episcopus dixit: Ergo rectè suggerunt fra-
tres & coepiscopi, ut qui merito facinorum suorum ab
Ecclesia pulsi sunt, si ab aliquo Episcopo aut Presbyte-
ro vel clerico fuerint in communione suscepti, refu-
gientes sui Episcopi regulare iudiciū, etiam ipse pa-
ri cum eis crimine teneatur obnoxius. Ab vniuersis E-
piscopis dictum est: omnibus placet. *Tom I. concilio-
rum, concil. Carthag. 2. cap. 7.*

Aurelius Episcopus dixit: Quisquis Episcoporum
accusatur, ad primatem prouinciæ ipsius causam defe-
rat accusator. Nec à communione suspendatur, cui
crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam pri-
matis literis euocatus, minimè occurrerit, hoc est,
intra spatium mensis, ex ea die, qua eum literas ac-
cepisse constiterit. Quod si aliquas veras necessitatis
causas probauerit, quibus eum occurrere non potuis-
se manifestum sit, causæ suæ dicendæ intra alterum
mensē, integram habeat facultatem. Verū post
mensē secundum tam diu non communicet, donec
purgetur. Sin autem nec ad concilium vniuersale
anniuersarium occurrere voluerit, ut vel ibi causa
eius terminetur, ipse in se damnationis suæ sententi-
am dixisse iudicetur. *Ibidem, Concil Carthag 3. cap. 7.*

Si autem Presbyteri vel Diaconi fuerint accusati,
ad-

adiuncto sibi ex vicinis locis legitimo numero collegarum, id est, in Presbyteri nomine quinque, in diaconi duobus, Episcopi ipsorum causas discutiant, eadem dierum & dilationum & à communione remotionū, & discussione personarū, inter accusatores, & eos qui accusantur, forma seruata. Reliquorum autem causas, etiam solus Episcopus loci agnoscat & finiat. *Ibid. c. 8.*

dicant causas Presbyterorum & Diaconorum.

Item placuit, ut quisquis Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum, seu clericorum, cum in Ecclesia ei crimen fuerit intēratum, vel ciuilis causa fuerit cōmota, si relicto Ecclesiastico iudicio, publicis iudicijs purgari voluerit, etiam si pro ipso fuerit prolata sententia, locum suū amittat, & hoc in criminali iudicio. In ciuili verò perdat quod euicit, si locū suū obtinere voluerit. Cui enim ad eligendos iudices vndique patet auctoritas, ipse se indignum fraterno consortio iudicat, qui de vniuersa Ecclesia male sentiendo, de iudicio seculari poscit auxilium, cum priuatorū Christianorum causas Apostolus* ad Ecclesiam deferri, atque ibi determinari præcipiat. *Ibidem, cap. 9.*

Pœna olim Ecclesiasticis infligta, qui relicto iudicio, ad secularia iudicia se commiserant.

Ego certè Presbyterum, & qui die ieiunij, quo eiusdem loci etiam Ecclesia ieiunabat, valefaciens collegæ suo eiusdem loci Presbytero apud famosam mulierē, nullum secum clericum habentem, remanere & prandere & cænare ausus est, & in vna domo dormire: remouendum ab officio Presbyterij arbitratus sum, timens eī deinceps Ecclesiam Dei committere. Quod si forte iudicib⁹ Ecclesiasticis: aliud videatur, quia sex Episcopis causā Presbyteri terminare concilio statutū est, committat illi qui vult Ecclesiam suæ curæ commissam: ego talibus fateor quamlibet plebem committere timeo, præsertim quos nulla bona fama defendit, ut hoc eis possit ignosci: ne si quid perniciosas eruperit, languens imputem mihi. *Tom. 2. Epist. 236. ad Xantippum.*

Ab Episcopis Presbyteri causam terminari, Concilio statutum est.

Felix Episcopus Selemselitanus* dixit: Etiam hoc adiicio secundum statuta veterum Conciliorum, ut si quis Episcopus (quod non opinamur) in reatum aliquem incurrerit, & fuerit ei nimia necessitas, nō posse

** alias Se- lanbinita- nus.*

Confessionis Augustiniana Lib. II I.

plurimos congregare, ne in crimine remaneat, à duodecim Episcopis audiatur, & à sex Presbyteris, & à tribus Diaconis cum proprio suo Episcopo. Genedius Episcopus dixit: Quid ad hoc dicit sanctitas vestra? Ab vniuersis Episcopis dictum est, A nobis veterum statuta debere seruari. *To. 1. Conciliorum, cont. Carthag. 2. ca. 10.*

Placuit, ut quicumque ab imperatore cognitionem iudiciorum publicorum petierit, honore proprio priuetur. Si autem Episcopale iudicium ab imperatore postulauerit, nihil ei obsit. *Concil. Afric. can. 71.*

X I I I. Episcopum ab Episcopis, ijsque haud minus tribus ordinari.

Episcopi à vicinis Episcopis ordinari soliti.

Habet Ecclesiae Catholicae consuetudo, ut non Numidia, sed propinquiore Episcopi, Episcopum Ecclesiae Carthaginis ordinent, sicut nec Romanae Ecclesiae ordinat aliquis Episcopus metropolitanus, sed de proximo Ostiensis Episcopus. *Tom. 7. Breuiculi collat. tertij diei, cum Donatistis, cap. 5.*

Episcopum oportet maximè quidem ab omnibus, qui sunt intra prouinciam, Episcopis ordinari. Si autem hoc difficile fuerit, aut propter urgentem necessitatem aut propter longitudinem itineris omnimodo tres in vnum conuenientes, consentientibus & his, qui absentes sunt, Episcopis, & spondentibus per scripta tunc manus impositionem fieri. Confirmatio autem eorum quae fiunt, danda est unicuique à suae prouinciae metropolitano. *Concilio Carthag. 6. can. 4.*

Episcopus non à paucioribus quam tribus Episcopis ordinandus.

H O N O R A T U S & Urbanus Episcopi dixerunt: Et illud nobis mandatum est, ut quia proximè fratres nostri Numidia duo Episcopi ordinare praesumpserunt Pontificem, non nisi à duodecim censeatis celebrari Episcoporum ordinationes. Aurelius Episcopus dixit: Forma antiqua seruabitur, ut non minus quam tres sufficiant, qui fuerint destinati ad Episcopum ordinandum. *Paulo post.* In hac Ecclesia ad quam dignata est sanctitas vestra humaniter conuenire, crebrò ac penè per diem Dominicam ordinandos habemus. Nunquid nam frequenter duodecim vel decem vel multò minus aduocare possum Episcopos? Sed facile est mihi duos adiungere

gere meæ paruitati Episcopos vicinos. *Conc. Carth. 3. can. 39.* Ab vniuersis Episcopis (*inter quos & Augustinus*) dictum est: Placet satis. *Ibid. c. 40.*

N V M I D I V S Episcopus Massylitanus *dixit: Alij ^{*aliàs Ma-} Episcopi vsurpatione qua dam existimant, contempto ^{selianita-} Primate cuiuslibet prouinciæ suæ, ad desiderium popu- ^{nus, vel Ma-} li Episcopum ordinare, sine literis ad se primæ cathe- ^{xulitanus.} dræ manantibus, neque postea acceptis. Quid de hoc statuet sanctitas vestra? Genedius Episcop. dixit: quoniam communis est honorificentia, quam unicuique seruari oportet, id ipsum fraternitati vestræ conuenit pronunciare. Ab vniuersis Episcopis dictum est: placet omnibus, vt inconsulto Primate cuiuslibet prouinciæ, tam facilè nemo præsumat, licet cū multis Episcopis, ^{Sine Prima-} in quocunque loco, sine eius (vt dictum est) præcepto, ^{tis præcepto} Episcopum ordinare: si autem necessitas fuerit, tres E- ^{non ordina-} piscopi in quocunque loco sint, cum Primatis præce- ^{batur Epi-} pto, ordinare debeant Episcopum. *Ibidem, Concil. Car-* ^{scopus.} *thag. 2. c. 12.*

X I V. Episcoporum & Presbyterorum electionem ex acclamationibus laicorum haberi solitam, Ecclesia multis modis incommodam & turbaram plenam fuisse.

S Cio post obitus Episcoporum per ambitiosos aut ^{Post obitus} contentiosos solere Ecclesias perturbari, & quod ^{Episcoporum,} sæpe expertus sum & dolui, debeo quantum ad me at- ^{per tumultum} tinet, ne contingat huic prospicere ciuitati. Sicuti no- ^{populi, Eccle-} uit caritas vestra in Mileuitana Ecclesia modò fui: pe- ^{sia solebant} tierant enim me fratres, & maximè serui Dei qui ibi ^{perturbari.} sunt, vt venirem: quia post obitum beatæ memoriæ fratris & coepiscopi mei Seueri, nonnulla ibi perturbatio populi timebatur. Veni & quomodo voluit, Dominus adiuuit nos pro sua misericordia, vt cum pace Episcopum acciperent, quem viuus designauerat Episcopus eorum. Hoc enim eis cū innotuisset, voluntatē præcedentis & decedentis Episcopi sui libenter amplexi sunt. Minus tamen aliquid factum erat, vnde nonnulli contristabantur, quia frater Seuerus credidit posse sufficere, vt successorem suum apud clericos designa-

Confessionis Augustiniana Lib. III.

ret, ad populum inde non est locutus, & erat inde aliquorum nonnulla tristitia. Quid plura? Deo placuit: tristitia fugata est, gaudium successit. Ordinatus est Episcopus, quem præcedens Episcopus designauerat. Ergo ne aliquis de me queratur, voluntatem meam quam credo Dei esse, in omnium vestrum notitiam perfero: Presbyterum Eradium mihi successorem volo. A populo acclamatum est, Deo gratias. *Tom. 2. num. 110. in*
etis circa designationem Eradij.

*Occulta per-
ditorum homi-
num cōspira-
tio & violen-
ta audacia
in populari
presbyterorum
designatione.*

Sancto fratri nostro, filio tuo, Piniano nullus ab Hipponensibus metus mortis ingestus est, etiam si forte ipse tale aliquid timuit. Nam & nos metuebamus, ne ab aliquibus perditis, qui sæpè multitudini occulta cōspiratione miscentur, in violentam prorumperetur audaciam, occasione seditionis inuenta, quã velut iusta indignatione concitaret. Sed sicut post audire potuimus, nihil tale à quoquam dictum est vel molitum: sed verè in fratrem meum Alipium multa cōtumeliosa & indigna clamabāt, à quo tam ingenti reatu utinam per illius orationes mereantur absolui. Ego autè post primos eorum clamores, cum eis dixissem de illo inuito non ordinando, quia iam promissione detinerer: atq; adiecissem, quod si mea fide violata illū haberet Presbyterum, me Episcopū non haberet, ad nostra subsellia relicta turba redieram. Tum illi aliquantulum inopinata mea responsione cunctati atq; turbati, velut flamma vento paululū pressa, deinde ceperunt multò ardentius excitari, existimantes fieri posse, ut vel mihi extorqueretur, illud nō seruare promissum, vel me tenente promissi fidē, ab alio Episcopo ordinaretur. Dicebā ego quibus poteram, qui ad nos in absidem honoratiores & grauiores ascenderant: nec à promissi fide me posse dimoueri, nec ab alio Episcopo in Ecclesia mihi tradita, nisi me interrogato ac permittēte, posse ordinari. Quod si permitterem, à fide nihilominus deuiarē. Addebam etiam, nihil eos velle si ordinaretur inuitus, nisi ut ordinatus abscederet. Illi hoc posse fieri nō credebant. Multitudo verò pro gradibus constituta, horrēdo & perseuerantissimo clamorū fremitu,
in ea-

In eadem voluntate persistens: incertos animi cōsiliij-
que faciebat. Tunc illa in fratrem meum indigna cla-
mabantur, tūc à nobis grauiora timebantur. Sed quan-
uis tāto motu populi, & tanta perturbatione Ecclesiæ
permouerer, nec aliud constipationi illi dixissem, nisi
eum me inuitum ordinare non posse: nec sic tamen ab-
ductus sum, quia & hoc promiseram non me fuisse fa-
cturum, vt aliquid ei de suscipiēdo Presbytero suade-
rem. Quod si persuadere potuissem, non iā ordinare-
tur inuitus. Seruauī vtriūq; promissionis fidē, non so-
lum illius quam iā populo patefeceram: verūmetiam
illius in qua vno teste, quantū ad homines attinet, de-
tinebar. Seruauī, inquam, fidē promissionis, non iura-
tionis, in tanto periculo: quod licet falsū, sicut postea
cōperimus, metuebatur, omnibus tamen, si quod esset,
communiter impendebat: & erat metus ipse cōmunis,
ac per Ecclesiam, in qua eramus, maximē metuens ab-
scedere cogitabam. Sed metuendum fuit, ne magis me
absente tale aliquid faceret & reuerētia minor, & do-
lor ardentior. Deinde si cum fratre Alipio discederem
per populū constipatum, cauendum fuit ne quisquam
in eum manum mittere auderet. Si autē sine illo, quæ
frōs esset existimationis, si quid ei fortassis accideret:
& viderer eum propterea deleviisse, vt furēti popu-
lo traderetur? *Tom. 2 epist. 225. ad Albinū. in principio.*

XV. Quæ sint sacrorum Ordinum impedimenta.

Sed quoniam ex multis animabus vna ciuitas futura
est, habentium vnam animam & cor vnū in Deum:
quæ vnitatis nostræ perfectio post hanc peregrinatio-
nem futura est, vbi omnium cogitationes, nec latebūt
inui cem, nec inter se in aliquo repugnabūt: propterea
Sacramentum nuptiarum temporis nostri, sic ad vnum
maritum & vnam vxorem redactū est, vt dispensato-
rem Ecclesiæ non liceat ordinari nisi vnus vxoris vi-
rum. Quod acutius intellexerunt, qui nec eum, qui ca-
techumenus, vel Paganus habuerit alteram, ordinan-
dū esse censuerunt: de Sacramento enim agitur, nō de
peccato, nam in baptismo peccata omnia dimittūtur.

1. Tim. 3.

Tit. 1.

Dist. 26. ca.

Acutius.

28. q. 3. cap.

Acutius.

1. Cor. 7.

nupse-

Confessionis Augustiniane Lib. I I I.

1. Cor. 4.

nupserit virgo non peccat, & quod vult faciat, nō peccat si nubat: satis declarauit nuptias nullū esse peccatū: Propter Sacramēti autem sanctitatē, sicut foemina, etiam si catechumena fuerit viciata, nō potest post baptismum inter Dei virgines consecrari: ita nō absurdē visum est eum qui excessit vxorum numerum singularem, nō peccatum aliquod cōmisisse, sed normā quandam Sacramenti amisisse, non ad vitæ bonæ meritum, sed ad ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessariam. Ac per hoc sicut plures vxores antiquorum patrū, significauerunt futuras nostras ex omnibus gentibus Ecclesias, vni viro subditas Christo: ita noster antistes vnus vxoris vir, significat ex omnibus gentibus vnitatē vni viro subditā Christo: quæ tunc perficietur, cū reuelauerit occulta tenebrarū, & manifestauerit cogitationes cordis, & tūc laus erit vnicuique à Deo. Nunc autem manifestē sunt latentes dissensiones, etiā salua charitate inter eos qui vnum & in vno futuri sūt quæ tunc vtiq; nullæ erūt. Ergo sicut Sacramentū pluriū nuptiarū illius tēporis significauit futurā multitudinē Deo subiectā in terrenis omnibus gētibus: sic Sacramentū nuptiarū singulariū nostri tēporis, significat vnitatē omniū nostrū subiectā Deo futurā in vna celesti ciuitate. Itaq; sicut duobus pluribusq; seruire, sic à viro viuo in ~~terro~~ trāsire cōubiū, nec tūc licuit, nec nūc licet, nec vnquā licebit *To. 6 de bono coniugali, c. 18.*

1. Tim. 3.

Mirandum est studiose Lector, quorūdam hereticorū ingenium, qui existimantes verbis illis Apostoli, Episcopū vnus vxoris virum &c. prohiberi tantū in Episcopo creādo Polygamiam multarum eodē tempore viuentium, nō autē sibi succedentium vxorum, hoc Augustini testimonio suam cōfirmare sententiā conentur. Addunt etiā, falli nos Catholicos, cum Gratiano, qui verbis his Augustini non intellectis probare tentemus Polygamiam succedentium sibi vxorū in futuro Sacerdote vel Episcopo prohiberi. Quasi Augustini sententia adeo sit obscura, vt nō facile cuius innotescat. qui eius verba vel mediocriter expederit. Dicimus ergo, Augustini sententia in futuro Ecclesiæ dispensatore omnem Polygamiam impedimentū esse. Nam quidē quæ duarū est aut p^{ri}ma

eodem tempore viuentiū vxorum ipsi aduersarij confitentur atq; Antithesis Patrum veteris Testamenti eorum qui nouo iam promulgato vixerūt, ab Augustino proposita, declaratur. Nec modò impedimentū sed etiam peccatum esse tēpore noui Testamenti, Augustinus libro de bono cōiugali, c. 7 & contra Faustū lib. 22 c. 47. disertè docet. Eam autē qua vel duarum vel plurium est succedentium sibi vxorū, quanuis non peccatum, impedimentum tamen censeri, cum ex Epitafin cū Antithesi cōiuncta, tū ex collectione & verbis Augustini manifestè cōstabit. Sed aduersarij dum Antithesin nimis attendunt, Epitafin & collectionem per imprudentiā non aduertunt. Propterea (inquit Augustinus) Sacramentum nuptiarum temporis nostri sic ad vnum maritum & vnam vxorem redactum est, (aduerte Lector Epitafin) vt dispensatorem Ecclesiæ non liceat ordinare nisi vnus vxoris virum. Vnde hoc ab Augustino colligitur? Non ex Antithesi proximè, vt aduersarij cēsant, sed ex re significata per Monogamiā noui Testamenti, ex vnione scilicet futura vnius Dei cū vna ciuitate celesti omniū beatorū cuius mentio proximè fuit facta. Quemadmodū enim nō sunt futurae plures ciuitates cælestes simul, nec plures sibi succedentes sed omnino vna cū vno Deo perfectè cōiuncta erit: sic neque nūc Ecclesiæ minister constitui debet, qui vel eodē tempore vel diuerso duarū vel pluriū vxorum maritus fuerit. Subiungit deinde Augustinus. Quod acutius intellexerūt qui nec cum qui Catechumenus vel paganus habuerit alterā ordinandū esse censuerūt. De Sacramento enim agitur, non de peccato: nā in Baptismo omnia peccata dimittūtur. In quibus verbis manifestè de Christiano agitur qui ante Baptismum dū adhuc catechumenus vel paganus esset, alterā habuerit. Sed hic apertè veritatis vinculis cōstringūtur aduersarij: nā vel sermo est de illo, cuius vxor ante baptismū vel mortua est, vel propter superstitionē quā deferere voluit, discessit, Matrimonij vinculo soluto, qui deinde post baptismū ducit alterā: & tūc manifestū est, sermonē esse de digamia succedentiū vxorū, quod aduersarij negant: aut de illo qui vxorē eandē quā ante baptismū habuit, post baptismū retinet, & eadem viuentē, & in matrimonium habita, ducit iā Christianus alteram. Et ea ratione sermonē esse fatemur de digamia simul viuentiū vxorū. Sed

Confessionis Augustiniana Lib. III.

sunt quo modo vera erunt verba illa: De Sacramento agitur nō de peccato: nam in Baptismo omnia peccata dimittuntur? Nā digamīa istā tempore noui Testamenti (Augustino teste sicut ante probauimus) peccatū esse constat, & peccatum quod nō per baptismum remittatur, cum sit post baptismum admissum. Deniq; ne prolixiores simus, constat hic disputare Augustinum de polygamia (Nā sub hac digamīa cōplectimur) nō solum eorum, qui ante baptismum habuerint alterā uxore, sed etiā eorū qui post baptismū duas aut plures habuerint. Patet etiam eundē de Polygamia illa verba facere, quæ non sit peccatum, sed impedimentum ad sacrum ordinem suscipiendum. Verba autem eius hæc sunt: Ita nō absurde visum est eū, qui excessit vxorū numerū singularē, non peccatū aliquod commisisse, sed normam quandam Sacramenti amisisse, non ad vitæ bonæ meritum, sed ad ordinationis Ecclesiasticæ signaculū

Impedimēta clericatus.

Si prohibetur ordinari simpliciter, qui duas uxores post baptismū habuerit, ergo & qui alteram post priorem defunctam duxerit.

Non qui habuerit duas simul uxores, sed qui duxerit secundam ordinari prohibetur.

necessariam. Vnde consequitur, manifestè ipsius verba de Polygamia succedentiū morte sibi vxorum accipienda esse, quæ non est peccatum, potius, quam de illa quæ est vxorum simul viuentium, quam tempore noui Testamenti esse peccatum (vt statim cap. de sacramento Matrimonij pluribus docebinus) ipse faretur. Hæc autem fusius persequi compulsi sumus, vt discant aduersarij non tam leuiter Gratianum & alios scriptores deridere: ne dum hos derident videantur ipsi & imperiti, & ridiculi derisores.

Placuit vt Lectores populum non salutent, & vt ante viginti quinque annos, nec clerici ordinētur, nisi primum diuinis scripturis instructi. Tom. I. Conciliorum, Concil. Carthag. 3. c. 4. Augustinus interfuit & subscripsit.

Maritum duarū post baptismum matronarum, clericum non ordinandum (dicimus). Neq; eum qui vnā quidem, sed concubinam, non matronam habuit. Nec illū qui viduā aut repudiatam, vel meretricē in matrimonio sumpsit. Neq; eū q. semetipsum quolibet corporis sui mēbro, indignatione aliqua, vel iusto iniusto uē timore superatus, truncauerit. To 3 de Eccl. dogm. c. 72.

Simili sententiæ subiacebit Episcopus, si sciens ordinauerit clericum eum, qui viduam aut repudiatam uxorem habuit, aut secundam. Concil. Carthag. 4. c. 69.

Vt con-

Vt constitueretur in Ecclesia ne quisquam post aliquius criminis poenitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ. Tom. 2. epist. 50. ad Bonifacium, c. 26.

Locus intelligendus de solenni & humillima poenitentia, cuius mentio fit epist. 54. ad Macedonium.

CAPVT DVODECIMVM, DE SACRAMENTO MATRIMONII.

1. Matrimonium seu nuptias damnandas non esse.

COpulatio maris & foeminæ generandi Bono nuptia-
causa bonum est naturale nuptiarū, sed rum malè v-
isto bono malè vtitur, qui bestialiter vti- untur, qui il-
tur, vt sit eius intentio in voluptate libi- lud ad volu-
dinis, non in voluntate propaginis. Quā- ptatē libidi-
quam in nonnullis animalibus rationis expertibus, si- nis referunt.
cut in plerisq; alitibus, & coniugiorum quasi quædam
confœderatio custoditur, & socialis nidificandi soler-
tia, vicissimque ouorum dispertita tempora fouendo-
rum, & nutriendorum opera alterna pullorum, magis
eas videri faciunt agere, cum coeunt, negocium substi-
tuendi generis, quam explendæ libidinis. Quorū duo-
rum, illud est in pecore simile hominis, hoc in homi-
ne simile pecoris. Verum quod dixi ad naturam perti-
nere nuptiarum, vt mas & foemina generandi socie-
tate iungantur, & ita inuicem non fraudent, sicut om-
nis societas fraudulentiam sociorum naturaliter non Gal. 5.
vult, hoc tam euidentis bonum cum infideles habent, Concupiscen-
quia infideliter vtuntur, in malum peccatumque con- tiam carnis,
uertunt. Eo modo ergo & illam concupiscentiam car- in vsum iusti-
nis, qua caro cōcupiscit aduersus spiritum, in vsum iu- tiæ conuer-
stitiæ conuertuntur fidelium nuptiæ. Habent quippe in- tūt fidelium
tentionem generandi regenerandos, vt qui ex eis filij nuptiæ.
seculi nascuntur, in filios Dei renascantur. Tom. 7. lib. 1.
de nupt. & conc. c. 4.

In nu-

Confessionis Augustiniana Lib. II I.

Nuptialia
bona, proles,
fides, Sacra-
mentum.

Ratio Sacra
menti, inter
steriles cōiu-
gium reti-
net.

Celibatus
melior nu-
ptijs.
1. Cor. 7.
Nuptiae secū-
da & tertiae
nō dānandae.
Iis qui conti-
nentiā voue-
runt, admo-
dum damna-
bile est, vel
appetere o-
pus cōiugale.
Vituperata
carnis libidi-
ne, non dam-
nantur nu-
ptiae.

Genes. 1.

In nuptijs nuptialia bona diligentur, proles, fides, Sacramentum. Sed proles non ut nascatur tantum, verum etiam ut renascatur. Nascitur namque ad poenam, nisi renascatur ad vitam. Fides autem non qualem habent inter se etiam infideles, zelantes carnem. Quis enim vir quamlibet impius, vult adulteram vxorē? Aut quæ mulier quamlibet impia, vult adulterum virum? Hoc in connubio bonum naturale est quidem, carnale tamen: sed membrum Christi, cōiugis adulterium cōiugi debet timere, non sibi, & à Christo sperare fidei præmium, quam exhibet cōiugi. Sacramentum verò, quod nec separati, & adulterati amittunt cōiuges, qui concorditer casteq; custodiunt. Solum est, n. quod etiā sterile coniugiū tenet iure pietatis, iā foecūditatis spe amissa, ppter quā fuerat copulatū. Hæc bona nuptialia laudet in nuptijs, qui laudare vult nuptias. *Ibi. c. 17.*

Nuptias quoque diuinitus institutas, & benedictas (*firmissime tene*) & melius quidem si quisquam sine cōiugio sit, ut liberior atque plenius cogitet, quæ sunt Dei quomodo placeat Deo: tamen illis, qui continentiā non vouerunt, nullū esse peccatum, si vel mulier nubat, vel vir vxorē ducat. Nec solas primas nuptias, à Deo institutas, sed etiā secundas & tertias, pro eorū, qui se cōtinere non possunt, infirmitate concessas. *His* verò, qui siue coniugati, siue à coniugio liberi, continentiā Deo vouerunt, admodū esse dānabile, si vel illi coniugale opus voluerint appetere, quò se nō accessuros, vel illi repetere, à quo recessuros, illi libera, illi cōmuni, pfecti sunt volūtate. *To. 3. de fide ad Petrū, c. 42.*

Quæ cum ita sint, profectò errant, qui cū vituperatur libido carnalis, damnari nuptias opinantur, quasi morbus iste de connubio sit, nō de peccato. Nōne illi coniuges primi, quorum nuptias benedixit Deus dicens: *Crescite & multiplicamini*: nudi erant & non confundebantur? Cur ergo ex illis membris confusio post peccatum, nisi quia extitit illic indecēs motus? quem nisi homines peccassent, proculdubio nuptiæ nō haberent. An fortè sicut quidā existimant, quia id quod legunt parū diligenter aduertunt, cæci creati erāt prius homi-

homines sicut canes, & quod est absurdius, non sicut canes crescendo, sed peccando adepti sunt visum? Absit hoc credere. Sed unde mouentur qui hoc putant, illud est quod legitur, sumēs de fructu eius, edit & dedit vi- *Genes. 3.*
ro suo secum, & ederunt, & apetti sunt oculi amborū & agnouerunt quia nudi erant. Hinc est quod parum intelligentes opinantur antea fuisse illis oculos clausos q̄ eos tunc apertos diuina Scriptura testatur. Sed nunquid & Agar ancilla Saræ quando sitiēte & plorā- *Genes. 21.*
te filio aperuit oculos suos, & vidit puteū, clausos pri- oculos habuit? Aut illi duo discipuli post resurrectionem Domini in via cum illo clausis oculis ambulabāt de quibus Euangelium loquitur, quod in fractione pa- *Luc. 24.*
his aperti sunt oculi eorū, & agnouerunt eū? Quod er- *Primis partibus, quomodo fuerint aperti oculi.*
gō scriptum est de hominibus primis, aperti sūt oculi amborū, intelligere debemus attētos factos ad intuen- *do fuerint aperti oculi.*
dū & agnoscendū, quod nouū in eorū corpore accide- *Genes. 3.*
rat, q̄ utiq; corpus patētibus eorum oculis, & nudum *Genes. 3.*
quotidiē subiacebat, & notū. Alioquin quomodo ad se adductis animalibus terrestribus & volatilibus omni- *Genes. 2.*
bus, Adā clausis oculis nomina posset imponere, quod *Genes. 2.*
nisi discernēdo nō faceret, discernere autē nisi viden- do nō posset? Quomodo deniq; ipsa mulier demōstra- *Quia præces-*
ta est, quādo ait: Hoc nūc os ex ossibus meis, & caro de *fit quod non*
carne mea? Postremò si vsq; adeò quilibet fuerit con- *licuit, secutū*
tentiosus, vt hæc eū dicat nō cernendo, sed palpando *est cuius non*
potuisse cognoscere, q̄ dicturus est, quod ibi legitur *pudet.*
mulier lignū de quo fuerat cibū sumptura, prohibitū *vidisse, quā esset speciosū oculis ad videndū? Erāt ita-*
que nudi, & non cōfundebātur, non quia nō videbant, *est cuius non*
sed quia nihil vnde confunderentur, in mēbris sense- *pudet.*
rant, quæ videbant. Nō enim dictū est, erant ambo nu- di & ignorabant, sed non confundeabantur. Quia enim nihil præcesserat, quod non liceret, nihil securum fue- rat, quod puderet. *Tom. 7. lib. 1. de nupt. & concupisc. c. 5:*

Taciani à Tacio quodā instituti sunt, qui & Encrati- te appellati sunt, nuptias damnant, atq; omnino pares eas fornicationibus, alijsq; corruptionibus faciūt: nec recipiunt in suorum numerum coniugio vtentem, siue

Confessionis Augustiniana Lib. III.

marem, siue foeminam: non vescuntur carnibus easq;
omnes abominantur. *Tom. 6. de har. ad Quod vult deum,*
har. 25 de Adamianis vide har. 31.

Priscilliani -
st & carnes tā
quā immūn-
das, & nu-
ptias dam-
nabant.

Carnes tanquam immūdas escas etiam ipsa (*hæresis Priscillianistarum*) deuitat, cōiuges quibus hoc malum potuerit persuadere disiungens, & viros à nolentibus foeminis, & foeminas à nolētibus viris: opificiū quippe omnis carnis non Deo bono & vero, sed malignis angelis tribuunt. *To 6. de hæresi ad Quod vult Deum, hæresi 70. Lege & de nuptijs & concup. libr. 2. c. 32 & contra duas epi. Pelag. li. 1. c. 5. Item de ciu. Dei, lib. 14. c. 21. & 22.*

II Neq; secundas nuptias posse damnari.

Hæresis Ca-
taphrygum.
*** 1. Cor. 7.**
*** 1. Cor. 13.**

Secundas nuptias pro fornicationibus habent (*Cataphryges*) & ideo dicunt eas permisisse Apostolū Paulum, * quia ex parte sciebat, * & ex parte propheta-
bat: nondum enim venerat quod perfectum est. Hoc autem perfectum in Montanum, & in eius Prophetissas venisse delirant. *Tom. 6. ad Quod vult deum, har. 26.*

Cathari, qui seipso illo nomine quasi propter mūdiciem superbissimè atque odiosissimè nominant, secundas nuptias non admittunt, poenitentiā denegant, Nouatum sectantes hæreticum, *Ibidem, hæresi 38.*

Tertullianus
cum Monta-
no secundas
nuptias dam-
nauit.

Non ideo est Tertullianus factus hæreticus, sed quia transiēs ad Cataphryges, quos antè destruxerat, coepit etiam secundas nuptias contra Apostolicam doctrinā tanquam stupra damnare, & postmodum etiam ab ipsis diuisus, sua conuenticula propagauit. *Tom. 6. hæresi 86.*

1. Tim. 5.
Genes. 25.
Genes. 17.

Quid si & hoc (*ut Abraham post mortem Sara, Centuram duceret uxorem*) prouisum est cōtra hæreticos futuros, secundarum aduersarios nuptiarum, ut in ipso patre multarum gentium, post obitum coniugis iterum coniugari, demonstraretur non esse peccatum? *Tom. 5. de ciui. Dei, lib 16. c. 34.*

III. Non licere Christianis plures simul habere uxores.

Regno terreno veteres iusti cæleste regnum imaginabantur & prænunciabant. Sufficiēde prolis causa erat vxorum plurium simul vni viro habendarū inculpabilis consuetudo, & ideo vnam foeminam mari-

tos habere plurimos honestum non erat: nō enim mulier eò est fecundior, sed meretricia potius turpitudine est, vel quæstum vel liberos, vulgo quærere. In huiuscemodi moribus quicquid illorū temporum sancti non libidinosè faciebant, quanuis ea facerēt, quæ hoc tempore nisi per libidinem fieri non possunt, non culpari Scriptura. Et quicquid ibi tale narratur, nō solum historicè ac propriè, sed etiam figuratè ac propheticè acceptum, interpretandum est, vsq; in finem illū charitatis, siue Dei, siue proximi, siue vtriusque. *Tom. 3. de doctrina Christian. lib. 3. cap. 12.*

Quomodo autem viro possit esse licentia ducendæ alterius, si adulterā reliquerit, cū mulieri non si nubendi alteri, si adulterum reliquerit, nō video. Quæ si ita sunt, tantum valet illud sociale vinculum coniugum, vt cū causa procreandi colligetur, nec ipsa causa procreandi solvatur. Posset enim homo dimittere sterilē vxorē, & ducere de qua filios habeat: & tamē non licet, & nostris quidem iam temporibus, ac more Romano nec superducere, vt amplius habeat quā vnā viuam: & vtique relicta adultera, vel relicto adultero possēt plures nasci homines, si vel illa alteri nuberet, vel ille alteram duceret. Quod tamē si non licet, sicut diuina regula præscribere videtur, quem nō faciat intentum, quid sibi velit tanta firmitas vinculi coniugalī? Quod nequaquam puto tantum valere potuisse, nisi alicuius rei maioris ex hac infirma mortalitate hominū quoddam Sacramentum adhiberetur, quod deferentibus hominibus atque id dissoluere cupiētibus, inconcussū illis maneret ad pœnam. Siquidem interueniente diuortio, non aboletur illa cōfœderatio nuptialis: ita vt sibi coniuges sint etiam separati, cum illis autē adulteriū committāt, quibus etiā fuerint post suū repudiū copulati, vel illa viro, vel ille mulieri: nec tamē nisi in ciuitate Dei nostri in monte sãcto eius talis est causa cū vxore. *To. 6. de bono cōiu. c. 7.*

Collegit Innocēt 3. extra De diuortijs c. Gaudemus. Diuina lege Christianis prohibitū esse vnā plures simul vxores habere, his quæ sequuntur verbis. Sane veridica hæc sētētia nuptialis.

Quare quidā patres in veteri Testamento, plures sine peccato vxores habuerint.

Hoc tēpore, nisi per libidinem, plures simul

vxores haberi nō possunt.

32. quæst. 7. ca. Tantum valet.

Vxorem sterilem non licet dimittere. Non licet nūc habere, nisi vnā vxorem viuam.

Diuina regula præscribere videtur:

non licere vni viro, plu-

res vna, eodē

tempore, vxores habere.

32. quæst. 7. c. Interueniente.

Per diuortiū

non aboletur

confœderatio

nuptialis.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

*Genes. 30.
32. quæst. 4.
c. Obijciuntur.
Nunc crimē
est, plures
eodem tem-
pore uxores
habere.*

*Quare nunc
nō liceat, plu-
res simul ha-
bere uxores.
Vnū & vnā
matrimonio
iungi, magis
consentaneū
primæ nup-
tiarum insti-
tutioni, quā
vnum &
multas.*

probatum etiam de testimonio Veritatis in Euangelio:
Quicumq; dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicatio-
nem: & aliā duxerit, mēchatur. Si ergo uxore dimissa,
duci alia de iure nō potest, fortius & ipsa retenta. Hāc
eandem sententiam multū antea Augustini fuisse, facile in-
telliget, qui proximē recitata verba, & c. 10. lib. 1. de adul-
terinis coniugijs, & alia quædā, quæ recitanda sunt, expen-
derit. Intelligent igitur Anabaptistæ, qui duas vel plures si-
mul uxores habent non legem tantum humanam, sed et-
iam diuinam ab ipsis violari.

Iam verò filio eius Iacob, quod pro ingenti crimine
quatuor obijciuntur uxores, generali prælocutione
purgatur. Quando. n. mos erat, crimē non erat: & nunc
propterea crimen est, quia mos non est. Alia enim sūt
peccata contra naturam, alia contra mores, alia cōtra
præcepta. Quæ cum ita sint, quid tandem criminis est,
quod de pluribus simul habitis vxoribus obijcitur fan-
cto viro Iacob? Si naturam consulas, non lasciuiendi,
sed gignendi causa illis mulieribus utebatur. Si morē,
illo tēpore atq; in illis terris hoc factitabatur. Si præ-
ceptum, nulla lege prohibebatur. Nunc verò cur cri-
men est, si quis hoc faciat, nisi quia & moribus & legi-
bus non licet? Quæ duo quisquis contēpserit, etiam si
tantūmodo causa generandi vti possit fœminis pluri-
bus, peccat tamen, & ipsam violat humanam societa-
tem cui necessaria est propagatio filiorum. *Tom. 6. con-
tra Faustum, lib. 22. c. 47.*

Veruntamen magis pertinere ad nuptiarū bonum,
non vnū & multas, sed vnum & vnā, satis indicat ipsa
prima diuinitus facta coniugij copula, vt inde connu-
biasumerent initium, vbi honestius attenderetur exē-
plum. Progrediente autē genere humano, iunctæ sunt
quibusdam bonis viris bonæ fœminæ, singulis plures.
Vnde apparet & illud dignitatis magis appetisse mo-
destiam & hoc facunditatis permisisse naturam. *To. 7.
de nuptijs & concupisc lib. 1. c. 9.*

*IV. Matrimonium verē & propriē Sacramentum esse,
solaq; morte dissolui.*

Sed quia cōtinētia multa meriti amplioris est, reddere
verò debitum cōiugale nullius est criminis, exigere

autem ultra generandi necessitatē culpæ venialis, for-
nicari verò vel mœchari, puniēdi criminis: cauere de-
bet charitas coniugalī, ne dum sibi quærit vnde am-
plius honoretur, coniugi faciat vnde damnetur. Qui
enim dimittit vxorem suam excepta causa fornicatio-
nis, facit eam mœchari, vsq; adeò fœdus illud initum
nuptiale, cuiusdam Sacramenti res est, vt nec ipsa sepa-
ratione irritum fiat: quandoquidē viuentē viro, à quo
reliēta est, mœchatur, si alteri nupserit: & ille huius
malī causa est qui reliquit. *Tom. 6 de bono coniugali, c. 7.*

Ergo quia liberorum procreandorum causa vxores
esse ducēdas, honestas cōsentit humana, quolibet mo-
do libidini cedat infirmitas, præter fidē, quam sibi de-
bent coniuges ne fiant adulteria, & prolē cuius gene-
randæ causa sexus vterq; miscendus est: aduerti etiam
tertium bonum quod esse in coniugibus debet, maxi-
mè pertinentibus ad populum Dei: quod mihi visum
est esse aliquod Sacramentum, ne diuortiū fiat vel ab
ea coniuge quæ nō potest parere, vel sicut fecisse Cato
perhibetur, ne ab eo viro, qui plures nō vult suscipere
filios alteri fœtanda tradatur. Propter hoc in illo (cō-
iugio Ioseph & Mariæ) quod secundum Euangeliū con-
iugium nuncupauī, omnia tria bona nuptiarū dixi es-
se cōpleta. Fidem, quia nullū adulterium. Prolem, ip-
sum Dominum Christum. Sacramentum, quia nullum
diuortium. *Tom. 7. contra Iulian. Pelag. lib. 5. c. 9.*

Semel initum connubiū in ciuitate Dei nostri, vbi
etiam ex prima duorum hominum copula, quoddam
Sacramentum nuptiæ gerunt, nullo modo potest, nisi
alicuius eorum more dissolui. Manet enim vinculum
nuptiarū, etiam si proles, cuius causa initum est, ma-
nifesta sterilitate non subsequatur: ita vt iā scientibus
coniugibus, non se filios habituros, separare se tamen
vel ipsa causa filiorum atque alijs copulare nō liceat.
Quod si fecerint, cum eis, quibus se copulauerint, a-
dulterium committunt, ipsi autem coniuges manent.
Tom. 6. de bono coniugali, cap. 15.

Nec causa numerosioris prolis fecerunt sãcti nostri
quod Cato dicitur fecisse Romanus, vt traderet viuis
vxorem etiam, alterius domum filijs impleturā, in no-

Continentia
amplioris
meriti quàm
coniugium.
* Matth. 5.
c. 19.

Igitur Chri-
stianorū ma-
trimonium,
non tantum
officiū est

naturæ, aut
fœdus ciuiliū
contractus.

Sanctitas Sa-
cramenti fa-
cit, ne diuor-
tium à coniu-
gibus fiat.

Tria bona
nuptiarum.

32. q. 7. cap.
Tantum.

In ciuitate
Dei nostri
nuptiæ Sa-
cramentum
quoddam
gerunt.

Matrimonij
vinculū etiā
propter mani-
festam steri-
litate solui
non potest.

Nuptiæ fide-
liū à nuptijs

Confessionis Augustiniana Lib. 111.

ethniconū, Sa-
cramenti san-
ctitate, dis-
cernuntur.
Genes. 22.

In nuptijs i-
gitur fidelium,
præter finem
generandæ
prolis, & ca-
stitatis coniu-
galis seruandæ
fidem, est
sanctitas Sa-
cramenti.

Quantum in
Ecclesia Chri-
sti, nuptiarum
vinculum &
Sacramentum
comendetur.

Bona coniugij
fidelium
quæ sint.

Matrimonium
sanis ad offi-
cium, ægrotis
ad remedium.

strarum quippe nuptijs plus valet sanctitas Sacramē-
ti, quàm foecunditas vteri. Si ergò & illi qui propter so-
lam generationem, propterquam sūt institutę, nuptiæ,
coniunguntur, non comparatur patribus, multo aliter
ipso filios, quàm isti quærentibus: quandoquidem fi-
lium iussus* immolare Abrahā, intrepidus ac deuotus,
quem de tanta desperatione susceperat, vnico non pe-
percit, nisi eo prohibente manū deponeret, quo iubē-
te, leuauerat, &c. *Ibidem, cap. 8.*

Bonum igitur nuptiarum per omnes gentes atque
omnes homines in causa generandi est, & in fide casti-
tatis. Quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in
sanctitate Sacramenti, per quam nefas est etiam repu-
dio intercedente, alteri nubere, dum vir eius viuunt, nec
saltē ipsa causa pariēdi. Quæ cum sola sit qua nuptiæ
fiunt, nec ea re non subsequente propter quam fiunt,
soluitur vinculū cōiugale, nisi cōiugis morte. *Ibi c. 24.*

Absit ergo vt sensu non humano, sed planè vano sic
doleamus, cum flagitia corriguntur, tanquam connu-
bia dirimantur: maximè in ciuitate Domini, in monte
sancto eius, hoc est, in Ecclesia, vbi nuptiarum non so-
lūm vinculum, verūm etiam Sacramentum ita com-
mēdatur, vt non liceat viro vxorē suam alteri tradere.
Quod in Republica tum Romanā, non solūm minimè
culpabiliter, verūm etiā laudabiliter Cato fecisse per-
hibetur. *Tom. 4. de fide & operibus, cap. 7.*

Habeant cōiugia bonū suum, nō quia filios procre-
ant, sed quia honestè, quia licitè, quia pudicè, quia so-
cialiter procreāt, & procreatos pariter, salubriter, in-
stanter educāt, quia thori fidē inuicē seruāt, quia Sacra-
mentū cōnubij nō violant. *Tom 6. de sanct. virgini c. 12.*

Denique vtriusque sexus infirmitas propendens in
ruinam turpitudinis, rectè excipitur honestate nup-
tiarum, vt quod sanis possit esse officiū, sit ægrotis re-
medium. Neque enim quia incontinentia malum est,
ideo connubium, vel quo incontinentes copulantur,
non est bonum: imò verò non propter illud malum
culpabile est hoc bonum, sed propter hoc bonū, veni-
ale est illud malum: quoniam id non bonum habent
nuptiæ,

nuptiæ, & quod bonæ sunt nuptiæ, peccatum esse nunquam potest. Hoc autem tripertitum est, fides, proles, Sacramentum: In fide attenditur ne præter vinculum conjugale, cum altera vel altero concumbatur. In prole, ut amanter suscipiatur, benignè nutriatur, religiosè educetur. In Sacramento autem, ut coniugium non separetur, & dimissus aut dimissa, nec causa prolis alteri coniungatur. Hæc est tanquã regula nuptiarum, qua vel naturæ decoratur foecunditas, vel incontinentiæ regitur prauitas. *Tom. 3. de Genes. ad liter. lib. 9. c. 7.*

Bonum nuptiarum tripertitum, fides, proles & Sacramentum.

Sacramentum efficit, ut ma-

trimonium

dissolui non

possit.

Bonum ergo sunt nuptiæ in omnibus, quæ sunt propria nuptiarum. Hæc autem sunt tria, generandi ordinatio, fides pudicitiae, connubij Sacramentum. Propter ordinationem generandi scriptum est: *Volo iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse.* Propter fidem pudicitie, *Vxor non habet potestatem sui corporis, sed vir: similiter & vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier.* Propter connubij Sacramentum, *Quod Deus coniunxit homo non separet.* *Tom. 7. de peccato orig. contra Pelag & cælest c. 34.*

1. Tim. 5.

1. Cor. 7.

Matth. 19.

Fidelium matrimonium propter Sacramentum solui nequit.

V. Matrimonium esse signum coniunctionis Christi cum Ecclesia.

Quomodo intelligendum est quod dicit Adam, *Quam ob rem relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Beatus Apostolus Paulus hoc capitulum sibi ponens exposuit, dicens, *Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* Sed quomodo Christus reliquit patrem consubstantialē sibi? Et post pauca. *Quomodo ergo dereliquit patrem ut adhereret uxori suæ, id est, Ecclesiae suæ: nisi illo modo quo Apostolus dixit, Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens?* Ipsa ergo formæ seruilis acceptio, est exinanitio, & ipsa exinanitio quanquam non sit diuinitatis abolitio aut naturæ amissio, tamen propter formam serui in qua dignoscitur apparuisse, iure dicit Apostolus patrem reliquisse. Reliquit & matrem, scilicet Synagogam, veteri Testamento

Gen. 2.

Ephes. 5.

Quomodo

Christus reli-

querit patrē

& matrē, &

adhaeserit

uxori suæ.

Philip. 2.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

carnaliter inhærentem, & adhæsit vxori suæ, id est, Ecclesiæ suæ sanctæ, vt pace noui Testamenti essent duo in carne vna. *Tom. 4. lib. 65. question. q. 146.*

*Ephes. 5.
Genes. 2.*

Dicit enim Apostolus, Sacramentum magnum esse quod dictum est, *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna.* Quod ipse interpretatur subiiciendo: ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Ergo quod per historiā impletum est in Adam, per prophetiā significat Christum, qui reliquit patrem cum dicit, *Ego à Patre exiui & veni in hunc mundum.* Sed non loco reliquit, quia

Ioann. 16.

Ioann. 1.

Philip. 2.

Deus loco non continetur, neq; auersione peccati, sicut apostatæ relinquunt Deum: sed apparendo hominibus in homine, cum *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* Quod ipsum non commutationem naturæ Dei significat, sed susceptionem naturæ inferioris personæ, id est, humanæ. Ad hoc valet etiam quod dicitur: *Semetipsum exinaniuit*, quia non apparuit in ea dignitate hominibus, in qua est apud Patrē, blandiens eorum infirmitati, qui cor mundum nondū habebant, vnde videretur Verbum in principio Deus apud Deū. Quid est ergo quod diximus, Reliquit Patrem: nisi reliquit apparere hominibus, sicut est apud Patrem? Itē, reliquit & matrem, id est, Synagogæ veterem atq; carnalem obseruatiam, quæ illi mater erat ex semine Dauid secundum carnem, & adhæsit vxori suæ, id est, Ecclesiæ, vt sint duo in carne vna. *Tom. 1. de Genesi contra Manich. lib. 2. c. 24.*

Rom. 3.

Ephes. 5.

Philip. 2.

Genes. 2.

Sacramentum, inquit, *hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* Quis enim non agnoscat Christum eo modo reliquisse patrem, q. cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens: reliquisse etiam matrem Synagogam Iudæorum, veteri Testamento carnaliter inhærentē, & adhæsisse vxori suæ sanctæ Ecclesiæ, vt pace noui Testamēti essent duo in carne vna: quia cum sit Deus apud Patrem, per quē facti sumus, factus est per carnem particeps nostri, vt illius capitis corpus esse possemus. *Tom. 6. lib. 12. contr. Faust. Manich. 6. 8.*

Quo-

Quoniam sanè non tantùm fœcunditas, cuius fructus in prole est, nec tantùm pudicitia, cuius vinculum est fides, verùm etiam quoddam Sacramētum nuptiarum commendatur fidelibus coniugatis. Vnde dicit Apostolus: **Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam.* huius proculdubio Sacramēti res est, vt mas & fœmina connubio copulati, quandiu viuūt, inseparabiliter perseuerēt, nec liceat excepta causa fornicationis, à coniuge cōiugem dirimi, hoc enim custoditur in Christo & Ecclesia, vt viuens cū viuentē in æternum nullo diuortio separetur. Tom. 7. de nuptiis & concup. lib. 2. cap. 20. Lege & cap. 21.

In fidelibus
coniugatis
non tantùm
proles & pu-
dicitia, sed
& Sacramē-
tū nuptiarū
cōmendatur
*Coloss. 3.

*VI. Coniugatos ex mutuo consensu laudabiliter vi-
uere castitatem, atque in reliquum vita
tempus à matrimoniali copula
se continere.*

BEatiora sanè coniugia iudicanda sunt, quæ siue filiis procreatis, siue etiam ista terrena prole contēpta, continentiam inter se pari consensu seruare potuerunt, quod neque contra illud præceptum fit, quo Dominus dimitti coniugem vetat. Non enim dimittit qui cū ea nō carnaliter, sed spiritualiter viuit, & illud seruatur, quod per Apostolum dicitur: **Reliquum est, vt qui habent uxores quasi non habentes sint.* Tom. 4. lib. 1. de serm. Dom. in monte, cap. 4.

*Marc. 10.
Nō dimittit
coniugē qui
cū ea nō car-
naliter sed
spiritualiter
viuit.

Coniugati viri vel coniugatae mulieres, si ex consensu perennem Deo vouerint continentiam, nouerint se sui voti obnoxios detineri: nec iam sibi debere cōmixtionem carnis, quam primitus licitam habuerunt, sed Deo se debere continentiam, quam vouerunt. Tunc enim vnusquisque regnum cœlorum, quod sanctis promittitur possidebit, si obliuiscens quæ retrò sūt & in anteriora extendens seipsum, secundum quod in Psal. dicitur, **Vouete & reddite Domino Deo vestro:* quod scit esse licitum, & ad profectum melioris vitæ pertinere cognoscit, & libēter voueat, & celeriter reddat, & in hoc quod votum reddit, meliore semper conatu proficiat. Omni enim vouenti Deo & reddenti quod vouit, ipse quoque ei reddet cœlestis regni præ-

*1. Cor. 7.
Coniugati
continentiā
quā ex con-
sensu peren-
nem voue-
runt, Deo
reddere te-
nentur.
*Psal. 79.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

mia quæ promisit. Tom. 3. de fide. ad Petrum cap. 3

*Gratulatur
Augustinus
coniugibus,
quod mutato
consensu casti-
tatem Deo
vovissent.
* Eccle. 5.*

** Psalm. 75.*

** Matt. 22.
Marc. 12.*

Rufinus affinis vester retulit mihi quid Domino vo-
ueritis: qua eius narratione hilaratus, & ibidem metuens,
ne aliud suadeat ille tentator, qui bonis talibus anti-
quitus invidet, exhortandam paucis credidi charita-
tem tuam Domine eximie, meritoque honorabilis, &
desiderabilis fili, ut cogites quod in diuinis eloquijs
legitur: ** Ne tardes conuerti ad Dominum, neque differas
de die in diem: atque arripias, curesque reddendum, quod ei
te vovisse nosti, qui & debita exigit, & promissa persol-
uit.* Nam & hoc scriptum est: ** Vouete, & reddite Domi-
no Deo vestro.* Quanquam etsi non vovisses, quid aliud
tibi suadendum fuit, aut quid melius ab homine fieri
potest, quam ut ei se restituat, à quo institutus est: præ-
sertim quia charitatis erga nos Dei tantum apparuit
atque eluxit indicium, ut filium suum ** vnigenitum*
mitteret, qui pro nobis moreretur. *Et infra.* Reddite
igitur quod vovistis, quia vos ipsi estis, & ei vos reddi-
tis à quo estis, reddite obsecro. Neque enim quod reddi-
tis reddendo minuetur, sed potius seruabitur & auge-
bitur. Benignus enim exactor est, non genus & qui non
crescit ex redditis, sed in se crescere faciat redditores.
Huic ergo quod non redditur perditur: quod autem
redditur, reddenti additur: imò verò in eo cui redditur,
ipse reddens seruatur: id ipsum quippe erit redditum, &
redditor, quia id ipsum erat debitum & debitor Deo
namque seipsum debet homo, eique reddendus est, ut
beatus sit, à quo accepit ut sit. Hoc significat quod in
Euangelio Dominus ait: ** Reddite Cæsari quæ Cæsaris
sunt, & Deo quæ Dei sunt.* Hoc enim dixit cum sibi de-
monstrato nummo & quæsito cuius haberet imagi-
nem, responsum esset, Cæsaris: ut hinc intelligerent
quod Deus exigeret ab homine imaginem suam in ho-
mine ipso, sicut Cæsar suam exigebat in nummo. Quan-
tò magis ergo reddenda est cum promittitur, cui etià
non promissa debetur? Quapropter charissime posses
quidem pro mea quantulacunque facultate sancti pro-
positi quod Deo vovisse vos comperi, vberius laudare
fructum, &c. *Et paulò post.* Possim etiam pro modulo
meo eosdem ipsos pertinentes ad dexteram regnum-

que cœlorum in suis gradibus meritisque distingue-
re, atque ostendere quo differat vita coniugalis filios
procreantium, patrum matrumque familias, verunta-
men religiosorum ac piorum, ab ea vita quam vos Deo
vouiſtis, si nunc ad eam vouendam exhortandus esses:
sed quia iam vouisti, iam te obstrinxisti, aliud tibi fa-
cere non licet. Priusquam esses voti reus, liberum fuit
quòd esses inferior: Quanuis non sit gratulanda liber-
tas, qua fit ut non debeatur, quod cum lucro redditur.
Nunc verò quia tenetur apud Deum sponsio tua, non
te ad magnam iustitiam inuito, sed à magna iniqui-
tate deterreo. Non enim talis eris si non feceris quod
vouisti, qualis mansisses si nihil tale vouisses: Minor
enim tunc esses, non peior. Modò autem tantò (quod
absit) miserior, si fidem Deo fregeris, quantò beatior
si persolueris. Nec idcò te vouisse pœniteat, immò gau-
de iam tibi sic non licere, quod cum tuo detrimento
licuisset Aggredere itaque intrepidus, & dicta imple
factis: ipse adiuuabit, qui vota tua expetit, Fœlix est
necessitas, quæ in meliora compellit. Vna sola esse
causa posset, quate id quod vouisti, non solùm non
hortaremur, verùm etiam prohiberemus implere, si
fortè tua coniunx hoc tecum suscipere, animi seu
carnis infirmitate recusaret. Nam & vouenda talia
non sunt à coniugatis, nisi ex consensu & voluntate
communi. Et si præproperè factum fuerit, magis est
corrigenda temeritas, quàm persoluenda promissio.
Neque enim Deus exigit si quis ex alieno aliquid vo-
uerit, sed potius vsurpare vetat alienum. Diuina quip-
pè de hac te per Apostolũ est prolata sententia: *Vxor
non habet potestatem corporis sui, sed vir: similiter &
vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier. Sexum
nomine corporis nuncupauit. Sed cùm illam tam
paratam esse audio Deo dicare continentiam, ut
eo solo impediatur, si tibi debitum reddere con-
iugali iure compellitur: ambo Deo reddite, quod
ambo vouistis, ut illi persoluatur quod ab alterutro
non erigitis. Si continentia virtus est, sicut est, cur ad
eam sit promptior sexus infirmior, cùm virtus à viro
potius

*Distinguan-
tur in cœlo
gradibus &
meritis ele-
sti Dei.*

*Qui castita-
tem Deo
vovit, ei al-
liud facere
non licet.*

*Magna ini-
quitas est,
promissam
Deo castita-
tem nō red-
dere.*

*A coniugatis
non vouen-
da continen-
tia, nisi ex
consensu &
voluntate
communi.*

** 1. Cor. 7.*

Confessionis Augustiniana Lib .III.

poti⁹ cognominata videatur, sicut similitudo vocabu-
li resonat? Noli ergo vir abhorrere à virtute, quam
mulier est parata suscipere: sit vester consensus obla-
tio ad supernum altare creatoris: & victa concupiscē-
tia tantò fortius quantò sanctius vinculum caritatis.
Gaudeamus de vobis in abundanti gratia Christi Do-
mini, eximij meritoque honorabiles & desiderabiles
filij. *Tom. 2. epist. 45. ad Armentarium eiusque uxorem.*

*Cōtinentiæ
Deo cōsecra-
tæ. maior
merces quā
castitatis cō-
iugalīs.*

** alias pos-
sit.*

** alias pri-
mum.*

Continentes vel mares, qui defunctis vxoribus, vel
fœminæ quæ defunctis viris, vel vtrique, qui pari con-
sensu continentiam Deo vouerunt, sciant sibi quidem
mercedis amplius deberi, quàm coniugalīs castitas po-
scit. ** Tom 6. de bono coniug. cap 25.*

Quanto meliores sunt (*coniugio*) tanto maturius à cō-
mixture carnis suæ pari consensu se continere cœpe-
runt: non vt necessitatis esset postea non posse quod
vellēt, sed vt laudis potius esset noluisse quod possent.
Ibidem, cap 3.

*V I I. Si separentur coniuges propter fornicationem,
neutri licere, etiam innocenti, quandiu alter sit super-
stes, alteri matrimonio copulari*

A Udite carissimi membra Christi, & matris Catho-
licæ filij: quod dico competentibus & fidelibus,
audiant poenitentes, quod dico fidelibus, dico & com-
petentibus & poenitentibus, audiāt Catechumeni, au-
diant omnes, omnes timeant, nemo contemnat. Sit mi-
hi in consolationem vester auditus, ne sit vobis in te-
stimonium dolor meus. Competentibus dico: Forn-
cari vobis non licebit. Sufficiant vobis vxores, aut nec
vxores. Concubinas vobis habere non licet. Audiat
Deus, si vos surdi estis: audiant angeli eius, si vos con-
temnitis, Concubinas vobis habere non licet. Si au-
diant competentes, quod dico fidelibus, non habetis
vxores, non licet vobis habere concubinas, quas postea
ducatis vxores, quātò magis damnatio vobis erit, si ha-
bere volueritis & cōcubinas, & vxores dimittatis. Nō
vobis licet habere vxores, quarū priores mariti viuūt:
nec vobis fœminæ habere viros licet, quorum priores

*Cōcubinam
habere nō li-
cet, etiā ani-
mo ducendi
eam vxorē.
Iuro diuino
prohibetur
coniugium,
cum*

vxores

Vxores viuunt. Adulterina sunt ista coniugia, non iure
fori, sed iure cœli. Nec eam fœminam, quæ per repu-
diũ discessit à marito, licet vobis ducere viuo marito.
Soliis fornicationis* causa licet vxorem adulteram
dimittere, sed illa viuentē nō licet alteram ducere. Et
vobis fœminæ nec illos viros, à quibus per repudium
discesserunt vxores eorum, maritos habere cōceditur.
Non licet, adulteria sunt, non coniugia: contemnitur
Augustinus, timeatur vel Christus. *Tom. 10. lib. quinquaginta homiliarum, homilia. 49.*

viro vel muliere, cuius coniunx superstes est. Cū adultera cōiuge diuor tū facere licet, ducere alterā, illa viuentē non licet.

* Matth. 5.

* 1. Cor. 7.

* Mar. 10.

Mulier sub viro, viuo marito, iuncta* est legi: & vi-
uente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro,
quoniam mulier alligata est, quādiu vir eius viuit. Un-
de si vxor* dimiserit virum suum & alij nupserit, mœ-
chaturet: qui dimissa à viro duxerit, mœchatur. Ideo-
que ex eodem præcepto Domini, & vir vxorem non di-
mittat, quoniam qui dimiserit vxorem suā præter cau-
sam fornicationis,* facit eam mœchari: sed si propter
hanc causam dimiserit, etiam ipse sic maneat. Omnis
enim qui dimittit vxorem suam & ducit alteram mœ-
chatur. Hæc constituta Domini sine vlla retractatione
seruanda sūt. *To 6. de adulterinis coniug. lib. 1. c. 21. & 22.*

* Matth. 5. Vir dimissa propter fornicationē vxore, aliā ducere nō debet.

Miror autē si quemadmodum licet dimittere adul-
teram vxorem, ita liceat ea dimissa alteram ducere. Fa-
cit enim de hac re sãcta Scriptura difficilem nodum,
dicente Apostolo,* ex præcepto Domini mulierem à
viro nō debere discedere, quod si decesserit mœre in-
nuptam aut viro suo reconciliari: cū recedere vtiq; à
& manere innupta nisi ab adultero viro nō debeat, ne
recedendo ab eo, qui adulter non est, faciat eum mœ-
chari: reconciliari autem viro vel tolerando, si seipsa
continere nō potest, vel correcto forsitan iussu potest.
Quomodo autem viro possit esse licentia ducendæ al-
terius, si adulteram reliquerit, cum mulieri non sit nu-
bendi alteri, si adulterum reliquerit, non video. *To. 6. de bono coniugali, cap. 7.*

* 1. Cor. 7. Sicut mulier viro disce- & manere debet, ex Apostoli sententiā ita & vir vxore dimissa nō potest ea viuente alterā ducere.

Sed cōsulamur Apostolum, ne quid temerè dicam*,
ijs qui sunt in coniugio, inquit,* præcipio non ego, sed
Dominus: vxorem à viro non discedere: quod si disces-
serit,

* 1. Cor. 7. Par est viri & vxoris re- serit,

Confessionis Augustiniana Lib. III.

tio in diuor-
tio faciendo,
atq; in obli-
gatione nouū
marimoniū
non contra-
hendi.

* Ioan. 8.

Euāgelica
& Apostoli-
ca est disci-
plina

(.f. Mar. 10.

Luc. 16. 1.

Cor. 7. vt
simpliciter

neq; dimis-
sus ab vxo-

re, neque di-
missa à ma-

rito, possint
alteri con-

iūgi, quan-
diu ambo vi-

uunt. Ma-

trimonium

in Ecclesia

propter sig-
nificationem

insolubile.

* Psal. 47.
* Deut. 24.
* Mätt. 19.

ferit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Po-
test enim fieri, vt discedat ea causa, qua Dominus permi-
sit. Aut si fæminæ licet virū dimittere, etiā præter cau-
sam fornicationis, & non licet viro, qui respondebi-
mus de hoc, quod dixit posterius, Et vir vxorem ne di-
mittat? Quare non addidit, excepta causa fornicatio-
nis: quod Dominus permittit? Nisi quia similem for-
mam vult intelligi, vt si dimiserit, quod causa fornica-
tionis permittitur, maneat sine vxore, aut recōcilietur
vxori. Non enim malè recōciliaretur vir illi mulieri,
* quam cū lapidare nemo ausus esset, dicit ei Domi-
nus, Vade & vide deinceps, ne pecces *Tō. 4. de sermone
Domini in monte, lib. 1. cap. 26 Lege quæ ibidem sequuntur.*

Placuit vt secūdum Euāgelicam & Apostolicam di-
sciplinam, neque dimissus ab vxore, neque dimissa à
marito, alteri coniungantur, sed ita maneant, aut sibi-
met reconcilientur. Quod si contempserint ad poeni-
tentiam redigantur. In qua causa legem imperialem
petendam promulgari. *Concil. Mileuit. cap. 17. & Afri-
cano, cap. 69.*

Hoc enim custoditur in Christo & Ecclesia, vt viuēs
cum viuento in æternum nullo diuortio separetur, cu-
ius Sacramēti tanta observatio est in ciuitate Dei no-
stri, in monte* sancto eius, hoc est, in Ecclesia Christi,
quibusque fidelibus coniugatis, qui sine dubio mēbra
sunt Christi, vt cū filiorum procreandorū causa vel
rubant foeminae, vel ducātur vxores, nec sterilem con-
iugē fas sit relinquere, vt alia foecunda ducatur. Quod
si quisquam fecerit, non lege huius seculi, vbi interue-
niente repudio, sine crimine conceditur, cum alijs alia
copulare connubia, quod etiam sanctum Moſen* Do-
minus propter duritiā* cordis illorum Israelitis per-
misſe testatur, sed lege Euangelij reus est adulterij, si-
cut etiam illa si alteri nupserit. Et vsque adeò manent
inter viuētes semel inita iura nuptiarū, vt potius sint
inter se coniuges, qui ab alterutro separati sunt, quā
cum his, quibus alijs adhæserunt. Cum alijs quippè a-
dulteri non essent, nisi ad alterutrum coniuges perma-
nerent. *Tom. 7. de nuptiis & concupis. lib. 1. cap. 10.*

Si propterea lege Euāgelij neutri coniugum, post factum
diuortium, licet cum altero matrimonium contrahere,
quod ad inuicem permaneant coniuges quandiu ambo
viuant: ergo eadem lege Euangelij prohibetur maritus
nullo etiam facto diuortio, præter vnā legitimā, vl-
lam aliam uxorem ducere vel habere.

Quibus consideratis atque tractatis, si cōmunis cō-
ditio, commune malum, commune periculum, cōmu-
ne vulnus, communis salus, fideliter & humiliter co-
gitetur, nō erit turpis neq; difficilis, etiam post perpe-
trata atq; purgata adulteria, recōciliatio cōiugum, vbi
per claues regni coelorum non dubitatur fieri remissio
peccatorum: nō vt post viri diuortium adultera reuoce-
tur, sed vt post Christi cōfortiū adultera nō vocetur.
Verū ecce nō fiat, nemo cōpellit, quia forte lex aliqua
huius seculi hoc vetat secūdum terrenæ ciuitatis mo-
dū, vbi cogitata non est abolitio criminū per sanguinē
sanctum. Suscipiatur ergo continentia quam nulla lex
prohibet, in alia non eatur adulteria. Et quid ad nos, si
nec saltem diuina miseratione mūdāta, marito recon-
cilietur à Deo adultera, dum tamen non reconciliatis
adulteris, non alia fiant quasi connubia, quæ conuincū-
tur esse adulteria? *mulier enim alligata* est, quandiu vir
eius viuit.* Ergo consequenter & vir alligatus est, quā-
diu mulier eius viuit. Hęc alligatio facit, vt alijs cōiū-
gi sine adulterina copulatione nō possint. Vnde, neces-
se est, ex duobus coniugibus quatuor adulteros fieri,
si & illa alteri nupserit, & ille alterā duxerit. Quāuis
enim scelera tī⁹ mœchetur, qui nō causa fornicationis
uxore dimissa alterā duxerit: quod genus adulterij cō-
memorauit Matthæus: * tamen non solum ipse mœ-
chatur, sed sicuti est apud Marcum: * *Quicumque dimise-
rit uxorē suā, & aliam duxerit, adulteriū cōmittit super
eam: & si uxor dimiserit virū suū, & alij nupserit, mœcha-
tur* & sicuti est apud Lucam: * *Omnis qui dimittit uxorē
suā, & ducit alterā, mœchatur: & qui dimissā à viro duxe-
rit, mœchatur.* De quibus testimonijs iam latis libro su-
periore differui. Tom. 6. de adulterinis coniugijs, lib. 2. c. 9.
Lege & lib. 1. cap. 11. & 12. & 22.

23. q. 1. e.

Non erit.

Post factum

diuortiū in-

ter cōiuges,

etiā propter

alterius a-

dulteriū, non

solum qui

est in culpa,

sed etiam

innocens ad

continentiā

seruandam

tenetur: nisi

malit alte-

rum sibi re-

conciliare.

* 1. Cor. 7.

Si vterq; cō-

iunx, inter

quos propter

adulteriū fa-

ctū est diuor-

tiū, cū altero

matrimoniū

contrahat,

quatuor sūt

adulteri.

* Matth. 5.

* Mar. 10.

* Luc. 16.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

VIII. Quomodo intelligendum sit illud Marci. 5. &

*19 Quicumque dimiserit uxorem
suam &c.*

**Matth. 5.*

Illud ergo quod Dominus, non quidem in sermone ipso qui exponebatur à nobis, sed tamen alibi ait: **Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ex causa fornicationis, & aliã duxerit, mœchatur, si hoc modo intelligendum est, ut quicumque causa fornicationis dimiserit & aliam duxerit, non mœchetur, nō videtur in hac causa par forma esse mariti & vxoris: quando quidē mulier etiam si causa fornicationis discesserit à viro, & alij nupserit, mœchatur: vir autem si eadem causa uxorem dimiserit, & aliam duxerit, non mœchatur:*

**1. Cor. 7.*

**Matth. 19.*

*Interposuit
Dominus in
dimissione*

vxoris, cau-

sam fornica-

tionis, ut pro

hibito lenio-

ri adulterio,

eius sc. qui

adulterā di-

mittit vxo-

rē & alterā

ducit, intelli

gatur prohi-

beri quod

gravius est

adulteriū, nē

pe illius qui

nō propter a-

dulteriū; sed

alia de causa

vxorē dimit

git, & ducit

alteram.

**Iacob. 4.*

**Matth. 5.*

& 19.

At si par forma est in utroque, uterque mœchatur, si se alteri iunxerit: etiam cū se à fornicante disiunxerit.

Parem verò esse formam in hac causa viri atque mulie-

ris, ibi ostendit Apostolus, quod sæpè commemoran-

*dum est, vbi cū dixisset, *Vxor non habet potest atē cor-*

poris sui sed vir: adiecit atque ait: similiter & vir non ha-

bet potest atē corporis sui sed mulier. Cur ergo, inquis, in-

terposuit Dominus, & causam fornicationis, & non

potius generaliter ait: Quicumque dimiserit uxorem

suam, & aliam duxerit, mœchatur: si & ille mœchatus

est, qui dimissa fornicante muliere alteram duci? Cre-

do, quia illud quod maius est, hoc Dominus comme-

morare voluit. Maius enim adulteriū esse quis negat,

vxore non fornicante dimissa, alteram ducere, quàm si

fornicantem quis dimiserit, & tūc alterā duxerit: non

quia & illud adulteriū non est, sed quia minus est vbi

fornicante dimissa, altera ducitur. Nam simili locutio

*pe illius qui ne vltus etiam Apostolus Iacobus ait: *Scienti ergò bo-*

num facere & non facienti, peccatum est illi. Nunquid

ideo non peccatum est illi, qui nescit bonum facere &

ideo non facit? Vtique peccatum est, sed hoc gravius, si

etiam sciat & nō faciat, nec illud ideo nullū, quia mi-

nus. Ut ergò eodem modo utrūque dicamus, sicut qui-

*cūque dimiserit *vxorē, excepta causa fornicationis,*

& aliam duxerit, mœchatur: ita quicūque scit bonum

facere & non facit, peccat. Sed quemadmodū hic rectē

dicī

dici non potest: ergo si nescit, non peccat. Sunt enim
 etiam peccata ignorantium, quauis minora, quam sciē-
 tium: ita nec illi rectē dici potest, ergo si causa fornicā-
 tionis dimiserit, & aliam duxerit, non mœchatur. Est
 enim mœchatio etiam eorum, qui alias ducūt, relictis
 propter fornicationem prioribus: sed utique minor
 quā eorum, qui non propter fornicationem dimit-
 tunt, & alteras ducunt. Potest quippe, sicut dictum est,
 * scienti bonum facere & non faciēti peccatum est il- * Iacob. 4.
 li, eo modo & illud dici, dimittenti uxorem sine causā
 fornicationis, & aliam ducēti, mœchatio est illi. Quē
 admodum igitur si dixerimus: Quicumque mulierem a
 marito præter causā fornicationis dimissam duxerit,
 mœchatur, proculdubio verum dicimus: nec tamen
 idē illum, qui propter causam fornicationis dimissā
 duxerit, ab hoc crimine absoluiamus, sed utrosq; mœ-
 chos esse minimē dubitamus: ita eum qui præter cau-
 sam fornicationis uxorem dimiserit, & aliam duxerit,
 mœchum pronunciamus, nec ideo tamē eum, qui pro-
 pter causam fornicationis dimiserit, & alterā duxerit,
 ab huius peccati labe defendimus. Ambos enim, licet
 alterum altero grauius, mœchos tamen esse cognosci-
 mus. Neque enim quisquam ita est absurdus, ut mœ-
 chum neget esse, qui duxerit eam, quam maritus pro-
 pter causam fornicationis abiecit, cum mœchū dicat
 eum, qui duxerit eā quæ præter causam fornicationis
 abiecta est. Sic ergo isti ambo sunt mœchi. Vnde cum
 dicimus: Quicumque mulierem præter causam forni-
 cationis, a viro dimissam duxerit, mœchatur: de vno
 quidem ipsoꝝ dicimus, nec tamen ideo mœchari ne-
 gamus, qui iam duxerit, quam propter causā fornica-
 tionis maritus dimiserit. Ita cum ambo sint mœchi, &
 ille scilicet, qui dimiserit uxorem suam præter causam
 fornicationis, & aliam duxerit, & ille qui propter cau-
 sam fornicationis uxore dimissa se alteri copulauerit:
 profectō quando de vno eorum legimus, non ita intel-
 ligere debemus, quāsi ex hoc alter mœchus negat⁹ sit,
 quod alter expressus sit. Sed si hoc Euangelista Mat- * Matth. 5.
 thæus, * qui expressa vna specie alteram tacuit, facit & 19:

Et qui di-
 missa uxore
 adultera, &
 qui dimissa
 nō adultera
 ducit alterā,
 adulteri re-
 us est: sed il-
 lius adulte-
 rium leuius;
 huius vero
 grauius cen-
 setur.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

* Marc. 10.
* Luc. 16.
Dicitur Chri-
sti apud Ma-
thæum, de di-
mittenda v-
xore, quomo-
do sit intelli-
gendum, ex
verbis simi-
libus apud
Marcum &
Lucam, pru-
denter Augu-
stinus colli-
git: quem v-
tinam recen-
tes quidā hæ-
retici imita-
ti fuissent.
Dimissa pro-
pter adulte-
riū vxore, re-
linquitur
vinculū ma-
trimonij, vs-
que ad alte-
rius mortē.
Ex verbis
Apostoli Pau-
li, 1. Cor. 7.
exponit Au-
gustinus di-
ctum Christi
Matth. 5. de
dimittenda
vxore.

intelligendum difficile, nunquid non alij generaliter
id ipsum ita complexi sunt, vt de vtroq; posset intelli-
gi? Nam secundum Marcum sic scriptum est. *Quicun-
que dimiserit uxorem suam, & alterā duxerit, adulteriū
cōmittit super eam: & si vxor dimiserit virū suum, & aliū
nupserit, mœchatur.* Secundum Lucam sic: *Omnis qui di-
mittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui
dimissam à viro ducit, mœchatur.* Qui ergo nos sumus, vt
dicamus, Est qui mœchatur, vxore sua dimissa alteram
ducens: & est qui hoc faciens nō mœchatur, cū Euā-
gelium dicat omnem mœchari, qui hoc facit? Proinde
si quicūque hoc fecerit, vt vxore sua dimissa alterā du-
cat, mœchatur: sine dubio ibi sūt ambo, & qui præter,
& qui propter causam fornicationis dimittit vxorem.
Hoc est enim quicumque dimiserit: hoc est, omnis qui
dimittit. *Tom. 6. de adult. coniugiis lib. 1. cap. 8. & 9.*

Sicut enim manente in se Sacramento regeneratio-
nis excommunicatur qui reus criminis, nec illo Sacra-
mento caret, etiam si nunquā recōcilietur Deo: ita ma-
nente in se vinculo foederis cōiugalīs, vxor dimittitur
ob causā fornicationis, nec carebit illo vinculo, etiā si
nūquam reconcilietur viro, carebit autem si mortuus
fuerit vir eius. Reus verò excommunicatus ideò nun-
quam carebit regenerationis Sacramento, etiam non
reconciliatus, quoniam nunquam moritur Deus. Re-
manet itaque, vt si sapere secundum Apostolum volu-
mus, non dicamus virum adulterum pro mortuo depu-
tandum, & ideò licere vxori eius alteri nubere. Quā-
uis enim sit mors adulteriū, nō corporis, sed quod pe-
ius est, animæ: non tamen de ista morte loquebatur A-
postolus cū diceret: Quod si mortuus fuerit vir eius,
cui vult nubat: sed de illa sola, qua de corpore exitur.
Quoniam si per coniugis adulterium coniugale solui-
tur vinculum, sequitur illa peruersitas, quam cauendā
esse mōstravi, vt & mulier per impudicitiam soluatur
hoc vinculo: quæ si soluitur, libera erit à lege viri. Et
ideò, quod insipientissimè dicitur, non erit adultera,
cum altero viro si fuerit, quia per adulterium liberata
est à priori viro. Quod si ita est à veritate deuium, vt
nullus id, non dico Christianus, sed humanus sensus

admittat, profectò mulier alligata est, quādiu vir eius viuit. Quod vt apertius dicā, quādiu vir eius in corpore est. Pari ergo forma & vir alligatus est, quādiu mulier eius in corpore est. Vnde si vult dimittere adulteram, non ducat alteram, ne quod in illa culpat, ipse committat. Similiter & mulier si dimittit adulterum, non sibi cōpulet alterum: alligata est enim quādiu vir eius viuit, nec à lege viri nisi mortui liberatur, vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro. *ibidem, lib. 2. cap. 5.*

*I X. Diuortium quo solueretur matrimonij vinculum
ne iudais quidem, Augustini sententia,
videri concessum.*

Dictum est autem, * Quicumque dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudij. Hæc iustitia minor est Phariseorum, cui non est contrarium, quod Dominus dicit, Ego autem dico vobis, quicumque dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa facit eam mœchari, & qui soluta à viro duxerit mœchatur. Non enim qui præcepit dari libellū repudij, hoc præcepit, vt vxor dimittatur: sed qui dimiserit, inquit, det illi libellum repudij: vt iracundiam temerariam proijciētis uxorem, libelli cogitatio temperaret. Qui ergo dimittendi moram quæsiuit, significauit quantum potuit duris hominibus, se nolle dissidium: et ideo ipse Dominus alio loco de hoc interrogatus ita respondit, * *Hoc Moses propter duritiam cordis vestri fecit.* Quantum uisum durus esset qui vellet dimittere uxorem, cū cogitaret libello repudij dato, iā sine periculo eam posse nubere alteri, facile placaretur. *Tom. 4. de serm. Domini in monte, lib. 1. cap. 25.*

* Deut. 24.
Math. 5.
et 19.

* Math. 19.
Vxori nunquā licet, neque licuit, à viro discedere, & eo viuentē, alteri nubere.

Itaque sicut duobus pluribusue seruire, sic à viro viuo, in alterius transire connubium, nec tunc licuit, nec nunc licet, nec vnquam licebit. Apostatare quippe ab vno Deo, & ire in alterius adulterinam superstitionē, semper est malum. *Tom. 6. de bono coniugali. cap. 18.*

Permissio
Mosis de libello repudij
exprobratio
magis appareat, quā approbatio diuortij.

Cæterum aliter se habere iura gentiliū quis ignorat, vbi interposito repudio sine reatu aliquo vltionis humanæ, & illa cui voluerit nubit, & ille quam voluerit ducit, cui consuetudini simile aliquid propter

Confessionis Augustiniana Lib. III.

* Deut. 24. Israelitarum duritiam, videtur permisisse Moses* de libello repudij. Qua in re exprobatio diuortij magis apparet, quam approbatio. Honorabiles* ergo nuptiæ in omnibus & thorus immaculatus. *Ibidem cap 8.*

* Heb. 13.

* Matih. 5.

& 19.

* Deut. 24.

Quo consilio,

permisissus

Judeis fuc-

rit libellus

repudij.

A sapiētibus
tantum legis
interpreti-
bus, libellus
repudij cur
olim conscri-
beretur.

Nam & illud de vxore non dimittēda, quod Domi-
nus præcepit,* cum antiquis dictum sit,* *Quicumque di-
miserit vxorem suam, det illi libellum repudij*, si diligen-
ter intueamur, videbimus non esse contrarium. Expo-
nit enim Dominus quid lex voluerit, cum passim dimit-
tenti vxorem, iusserit libellū repudij dare. Neq; enim
ait, Qui voluerit, dimittat vxorem suam: cui esset con-
trarium non dimittere, sed utiq; nolebat dimitti vxore
rem à viro, qui hanc interposuit moram, ut in dissidiū
animus præcepit, libelli cōscriptione refractus abfiste-
ret, & quid mali esset vxorē dimittere, cogitaret: præ-
sertim quia, ut perhibent, apud Hebræos scribere lite-
ras Hebræas, nulli fas erat nisi Scribis solis, cum & ex-
cellentiore profiterentur sapientiam, & si qui eorū
essent æquitate ac pietate præditi, non tantum profite-
rentur, verum etiam sectarentur. Ad hos igitur, quos
oporteret esse prudētes legis interpretes, & iustos dis-
sidij dissuasores, lex mittere voluit eum, quē iussit li-
bellum repudij dare, si dimisisset vxorem. Non enim ei
poterat scribi libellus, nisi ab ipsis, qui per hanc occa-
sionem & necessitatem venientem quodammodo in
manus suas bono consilio regerent: atque inter ipsum
& vxorem pacificè agendo, dilectionem concordiam-
que suaderent. *To. 6 contra Faustum lib. 19. cap. 26.*

X. Extra matrimonium quamunque viri & mulie-
ris commixtionem, esse peccatum.

Vnde tibi facit iniuriam, qui voluerit fortē lapida-
re tuam tabulam pictam, in qua tabula imago tua
est, in domo tua inaniter posita, ad vanum honorem
tuum, nec sentiens, nec loquens, nec videns? Si quis il-
lam lapidet, nonne in te esse contumeliam factum at-
tendis? Cum verò imaginem Dei, quod es tu, corrup-
pis in te per fornicationes & per diffuētias libidinis,
attendis quia ad nullius vxorem accessisti, attēdis quia
post vxorem tuam nihil fecisti, quia vxorem non ha-
bes, & non attendis per libidines illicitas fornicatio-

nis, cuius imaginem violasti. Postremò Deus qui scit quid tibi utile sit, qui verè sic suos seruos gubernat, ad utilitatem illorum, non ad suam: nò enim indiget seruis quasi ad adiutorium, sed tu indiges Domini auxilio. Ipse ergo Dominus qui scit, quid tibi sit utile, vxorem concessit, nihil amplius. Hoc iussit, hoc præcepit, ne per illicitas voluptates corruat tēplum eius, quod esse cœpisti. Nunquid hoc ego dico? Apostolum audite: ** Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis?* Si quis templum Dei corruperit, corrumpet illum Deus. Videtis quomodo minatur. Non vis corrūpi domum tuam, quare corrumpis domum Dei? Certè non facis alicui, quod pati non vis. Non esset ergo quā euadatur. Tenetur ille qui se teneri non putabat. *Tom. 9. de decem chordis, c. 10.*

Vxor cōcessa, nihil amplius.

** 1. Cor. 3.*

Apostolum audite, *Tollens*, inquit, ** membra Christi*, ** 1. Cor. 6. faciam membra meretricis?* Sed dicit aliquis, Meretrix non est quam habeo, concubina mea est. ô sancte Episcope meretricem fecisti concubinam meam. Nunquid ego dixi? Apostolus clamat, & ego incurri calumniam. Ego volo te esse sanum, quare in me furis sicut infanus? Habes vxorem qui hoc dicis? Habeo, inquis, bene, velis nolis, illa quæ præter vxorē tecum dormit, meretrix est. Ecce vade, & dic ei quia iniuriam tibi fecit Episcopus. Habes vxorem legitimam tuam, & alia tecum dormit, quæcunque est illa, iam dixi meretrix est. Sed seruat tibi vxor tua fidem, nec nouit alium nisi te solū, & non disposuit se nosse alterum. Cū ergo illa sit casta, tu quare fornicaris? Si illa te vnum, quare tu duas? Sed dicis, ancilla mea, concubina mea est, nūquid ad vxorem alienam vado? Nunquid ad meretricem vado publicam? an non licet mihi facere in domo mea quæ volo? Dico tibi, non licet. In gehennam vadunt, qui hoc faciunt, in sempiternum ignem ardebūt. *Tom. 10. de tempore, Serm. 164.*

Præter vxorē, quæuis alia cōcubina meretrix est

Cōcubinarum ad gehennā damnantur.

Illicitum amorem cauete, membra Christi estis, & corpus Christi estis. Audite Apostolum & terremini. Non potuit enim grauius dicere, non potuit vehemētius, non potuit acrius deterrere Christianos ab amore

Confessionis Augustiniana Lib III.

*1. Cor. 6.

* Genes. 2.

Illicite cōcū-
bentes etiam
fiunt vna ca-
ro, sed re non
iure.

*1. Cor. 6.

Horrendum
est, membrū
Christi face-
re membrū
meretricis.

fornicationum, nisi ubi dixit, * *Tollēs ergo mēbra Chrī-
sti, faciam membra meretricis?* Ut autem hoc diceret su-
perius ait, Nescitis quia qui adharet meretrici vnum
corpus est? Et testimonium de scriptura dedit quod
scriptum est, * *Erunt duo in carne vna.* Dictum est enim
hoc diuinitus, sed de viro & vxore, ubi licet, ubi cōces-
sum est, ubi honestum est, non ubi turpe, nō ubi illici-
tum, non ubi ratione damnabile. Sicut autem vna fit
caro in p̄mixtione licita viri & vxoris, sic vna fit caro
in p̄mixtione illicita meretricis & amatoris. Cū er-
go vna fit caro, illud te terreat, illud exhorreat quod
addidit. Tollens ergo membra Christi. Membra Chri-
sti, Christiane attende. Membra Christi noli in altero,
in te attende membra Christi, qui emptus es sanguine
Christi. Tollens ergo * *membra Christi, faciam mēbra me-
reticis?* Hoc qui nō horret, Deo horret. Propterea pro-
lus obsecro vos fratres mei: Ecce ponamus, quod non
est, promississe Deum talibus impunitatem, & dixisse,
Qui talia fecerint, miserebor eorum, non eos damna-
bo: Faciamus hoc dixisse Deum. Etiam promissa im-
punitate tollit quisq; membra Christi, & facit ea mē-
bra meretricis? Non facit si est ibi tertia diuina dile-
ctio. Etenim tres dilectiones commemoravi, de tribus
me quod Dominus daret dimurum esse promissi. De li-
cita humana, de illicita humana, de illa excellenti at-
q; diuina. Interrogemus diuinam caritatem, & pona-
mus ante illam duas humanas caritates, & dicamus ei,
Ecce licita caritas humana, qua vxor diligitur & filij,
aliaque necessitudines seculares: Ecce alia illicita qua
diligitur meretrix, qua diligitur ancilla aliena, qua di-
ligitur aliena filia, non petita, nō promissa, qua diligi-
tur vxor aliena. Duæ ante te sunt caritates, cum qua i-
starum vis manere? Qui eligit manere cum illa huma-
na licita, cum illa humana illicita non manet. Nemo
sibi dicat, ambas habeo. Si ambas habes admittendo
ad te dilectionem meretricis, iniuriam facis matronæ
& quæ ibi habitat diuinæ caritati. Puto enim quia si
homo coniugatus es & diligas meretricem, non mit-
tis meretricem in domum tuā, vt habitet cum matro-
na tua. Non vlque adeo progredieris: Tenebras quæris,

Iatebras quæris, turpitudinem non profiteris. *Tom. 10. serm. 52. de tempore.*

Lubricos & inhonestos amores attendite. Si quis amore foeminae lascivius & nequam, vestit se aliter quàm illi placet, vestit se aliter quàm amatae suae placet, aut ornat se aliter quàm illi placet, & illa dixerit, nolo te habere tale byrrhum, nō habet, & si per hyemem illi dicat, in lacerna te amo, elegit tremere quàm displicere. Nūquid illa cui displicet damnatura est? Nūquid in carcerem missura? Nūquid tortores adhibitura? Hoc solū ibi timetur, non te videbo, hoc solum ibi contremiscitur, faciem meam non videbis. Si hoc impudica dicit & terret, Deus dicit & non terret? Sanè plurimum, sed & si amamus. Si autem non amamus, non inde terremur, sed terremur ut servi de igne, de gehenna, de atrocissimis tartareis minis, de exaggeratissimis Diaboli angelis, eiusque supplicijs, vel inde terreamur. Si illud minus amamus, vel illa timeamus: non ergo fiāt fornicationes. *Templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis.* Si quis templum Dei corruperit, corrumpet illum Deus. Licitā sunt matrimonia, nihil amplius requiratis. *Tom. 10. de verbis Apostoli serm. 10.*

Amor Dei perfecti timoris causa.

**1. Cor. 3. Licitā sunt matrimonia nihil amplius requirendum.*

Cubilia & impudicitiae tam magnum crimen putantur, ut nemo dignus non modò Ecclesiastico ministerio, sed ipsa etiam Sacramentorum communione videatur, qui se isto peccato maculavit. Et rectè omnino. *Tom 2. epist. 64. ad Aurelium.*

XI. Vagum concubitum detestandum esse.

Hic (Simon magus) magicis fallacijs deceperat multos. Docebat autem detestandam turpitudinē, indifferenter utendi foeminis. *Tom. 6. lib. de haeresibus ad Quod vult Deum, haeres. 1.*

Faciunt haec contra obscenos quosdam huius temporis haereticos.

Saturniniani, à quodam Saturnino, qui turpitudinem Symoniam in Syria confirmasse perhibetur. *Ibidem, haeres. 3.*

Nicolaitae, à Nicolao nominati sunt, vno, ut perhibetur, ex illis septem, quos Apostoli Diaconos ordinauerant. Iste cum de zelo pulcherrimae coniugis culparetur, velut purgandi se causa permisisse fertur, ut ea qui

Confessionis Augustiniana Lib. III.

vellet vteretur. Quod eius factum in sectâ turpissimâ
versum est, qua placet vsus indifferēs foeminarum. *Ibi-*
dem, heres. 5. Vide proximam heresin Gnosticorum.

XII. Absque carnali copula verum matrimo- nium constare posse.

*Matth. 1.

*Mutuo cōsen-
su seruata cō-
tinētia, per-
manet inter
virū & mu-
lierem cōiu-
gium.*

*Luc. 2.

*Luc. 3.

*Matth. 1.

EXequitur ergo humanam generationem Christi
Matthæus, *ab Abraham generatores commemo-
rans, quos perducit ad Ioseph virum Mariæ, de qua na-
tus est IESVS. Neque enim fas erat, vt ob hoc eum à cō-
iugio Mariæ separandum putaret, quòd non ex eius
concubitu, sed virgo peperit Christum. Hoc enim ex-
emplo magnificè insinuatur fidelibus cōiugatis, etiam
seruata pari consensu continētia, posse permanere vo-
cariq; coniugium, non permixto corporis sexu, sed cu-
stodito mentis affectu: præsertim quia nasci eis etiā fi-
lius potuit sine vlllo complexu carnali, qui propter so-
los gignēdos filios adhibendus est. *Et paulò pòst.* Quid
ad illud respōdebit, quod ipse item Lucas superius di-
xit, * *Et erant pater eius & mater mirantes super eis, qua
dicebantur de illo?* Cùm igitur ipse narret, nō ex concu-
bitu Ioseph, sed ex Maria virgine natum Christū, vnde
eum patrem eius appellat, nisi quia & virum Mariæ re-
cte intelligimus sine commixtione carnis, ipsa copula-
tione coniugij: & ob hoc etiam Christi patrem multò
coniunctius qui ex eius coniuge natus sit, quàm si ei es-
set aliūde adoptatus? Vnde manifestum est illud, quod
ait: *Vt putabatur filius Ioseph:* propter illos dixisse, qui
eum ex Ioseph, sicut alij homines nascuntur, natum ar-
bitrātur. *To. 4. de consen. Euang. lib. 2. cap. 1.*

Cùm vnus idemque narrator vtrunque dicat, vtrū-
que commendat, & virum Mariæ Ioseph, & Christi vir-
ginem matrem, & Christū ex semine David, & Ioseph
in serie progenitorum Christi ex David, quid restat
vt credat, qui vult diuino Euangelio, quàm hæretico-
rum fabulis credere, nisi & Mariam nō fuisse extraneā
à cognatione David, & eam Ioseph cōiugem non fru-
strā appellatam, propter ordinem sexus, & animorum
confœderationem, quanuis ei nō fuerit carne cōmix-
tus:

tus: & Ioseph potius propter dignitatē virilem ab ordine generationū illarum non fuisse separandum, ne hoc ipso videretur ab illa foemina separatus, cui cum coniungebat mentis affectus: & ne homines fideles Christi, id quod sibi coniuges carne miscentur, tam magnum in coniugio deputarent, vt sine hoc coniuges esse non crederent: sed potius dicerent fidelia coniugia, multò familiarius se adhærere membris Christi, quantò potuissent imitari parentes Christi. *Tom. 6. contr. Faustum, lib. 23. c. 8.*

Cōiuges fideles, quò continētiore, eò sunt Christo magis familiares.

Quibus placuit ex consensu, ab vfu carnalis concupiscentiæ in perpetuum continere, absit vt inter illos vinculum coniugale rumpatur, imò firmitus erit, quò magis ea pacta secum inierint, quæ carius, cōcordiusque seruanda sunt, nō voluptarijs corporum nexibus, sed voluntarijs affectibus animorum. Neq; enim fallaciter ab angelo dictum est ad Ioseph, *Noli timere accipere Mariam coniugem tuā.* Coniūx vocatur ex prima fide despōsationis, quam concubitu nec cognouerat, nec fuerat cogniturus: nec perierat, nec mendax mālērāt coniugis appellatio, vbi nec fuerat, nec futura erat vlla carnis permixtio. Erat quippe illa virgo, ideò & sanctiūs & mirabiliūs iocūda suo viro, quia etiā foecūda sine viro, prole dispar, fide compar. Propter quod fidele coniugiū parentes Christi vocari ambo meruerunt, & non solū illa mater, verūm etiā ille Pater eius, sicut coniunx matris eius, vtrunq; mente, non carne. *Et paulò post.* Omne itaque nuptiarum bonum impletū est in illis parentibus Christi, proles, fides, Sacramentū. Prole cognoscimus ipsum Dominū Iesum: Fide, quia nullū adulteriū: Sacramentum, quia nullum diuortiū. *Tom. 7. de nuptijs & concupis. lib. 1. c. 11. Eadem aliquanto fusius prosequitur contra Iulianū Pela. li. 5. c. 9.*

Perpetua cōtinentia, mutuo consensu, à coniugibus seruata, matrimonium nō dissoluit. Matth. 1.

In parētibus Christi omne bonū nuptiarum fuit.

Bonum ergo coniugij, quod etiā Dominus in Euangelio confirmavit, non solū quia prohibuit dimittere vxorem, nisi causa fornicationis, sed etiam quia venit inuitatus ad nuptias, cur sit bonum meritò quæritur. Quod mihi non videtur propter solam filiorum procreationem, sed propter ipsam etiam naturalē in

Matth. 5. & 19. Ioann. 2.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

*Inter senes
potest esse
absq; concu-
bitu verum
coniugium.
Cōiuges quā-
tō meliores
sunt, tantō
maturius,
mutuo cōsen-
su, sese conti-
nere insi-
piunt.*

diuerso sexu societatem: Alioquin non iam diceretur cōiugium in sensibus, præsertim si vel amississent filios vel minimè genuissent: Nuncverò in bono licet anno-fo cōiugio, etsi emarcuit ardor ætatis inter masculum & foeminam, viget tamen ordo charitatis inter mari- tum & vxorem: quia quantò meliores sunt, tantò ma- turius à commixtione carnis suæ, pari consensu se cō- tinere cœperunt, non vt necessitatis esset postea non posse quod vellent, sed vt laudis esset primùm noluis- se quòd possent. Si ergo seruatur fides honoris, & ob- sequiorum innicem debitorum ab alterutro sexu et- iam si languescentibus & propè cadauerinis vtriusque membris, animorum tamen ritè coniugatorum tantò syncerior, quantò probatior: & tātò securior, quantò placidior castitas perseuerat. *To 7. de bono cōiugali, c. 3.*

*XIII. Certos consanguinitatis & affinitatis gradus, qui
impediant matrimonium, rectè ab Ecclesia
constitutos esse.*

*15. q. 1. c. Con-
iungitur.*

*In personis
matrimonio
iungēdis, ha-
benda ratio
graduum co-
gnationis, vt
charitas &
amicitia ia-
tius propa-
getur.*

CVM genus humanum post primam copulā viri fa- cti ex puluere, & coniugis eius ex viri latere, ma- rium foeminarumque coniunctione opus haberet, vt gignēdo multiplicaretur: nec essent vlli homines, nisi qui ex illis duobus nati fuissent, viri sorores suas con- iuges acceperunt: quod profectò quantò est antiquius compellente necessitate, tantò postea factum est dam- nabilius, religione prohibēte. Habita est enim rectis- sima ratio charitatis, vt homines quibus esset utilis at- que honesta concordia diuersarū necessitudinum vin- culis necterentur, nec vnus in vna multas haberet, sed singulæ spargerētur in singulos: ac sic ad socialem vitā diligentius colligandam, plurimæ plurimos obtine- rent. Pater quippe & focer duarum sunt necessitudi- num nomina. Vt ergo alium quisque habeat patrem, alium focerū, numerosius se charitas porrigit. Vtrun- que autem vnus Adam esse cogeatur, & filijs & filia- bus suis, quando fratres sororesque connubio iunge- bantur. Sic & Eua vxor eius vtriq; sexui filiorum, fuit & focrus & mater. Quæ si duæ foemine fuissent, mater altera, & focr⁹ altera, copiosi⁹ se socialis dilectio col- liga-

ligaret. Ipsa deniq; iam soror, quod etiam vxor fiebat, duas tenebat vnà necessitudines : quibus per singulas distributis, vt altera esset soror, altera vxor, hominum numero socialis propinquitas augeretur. Sed hoc vnde fieret tūc nō erat, quando nisi fratres & sorores ex illis duobus primis nulli homines erāt. Fieri ergo debuit, quādo potuit, vt existente copia inde ducerentur vxores, quæ non erant iam sorores. Et non solū istud vt fieret nulla necessitas esset, verū etiam si fieret, nefas esset. *Tom. 5. de Ciuitate Dei lib. 15. c. 16.*

Nam & si nepotes primorū hominum, qui iam consobrinas poterant accipere, cōiuges sororibus matrimonio iungerentur: non iam duæ, sed tres in homine vno necessitudines fierēt, quæ propter charitatem numerosiore propinquitate nectendam, disseminari per singulos singulæ debuerunt. Esset enim vnus homo filijs suis, fratri scilicet sororiq; coniugibus, & pater & socer & auunculus: ita & vxor eius, eisdem coniugibus filijs * & mater, & amita, & socrus. Idemq; ^{* alias communibus} inter se filij eorum, non solū essent fratres atque cōiuges, verū etiam consobrini : quia & fratrum filij. ^{filijs.} Omnes autem istæ necessitudines, quæ vni homini tres homines connectebant, nouem connecterent, si essent in singulis singulæ, vt vnus homo haberet alteram sororem, alteram vxorem, alteram consobrinam, alterum patrem, alterum auunculum, alterum socerū, alteram matrem, alteram amitam, alteram socrum: atque ita se non in paucitate coarctatum, sed latius atque numerosius propinquitatibus crebris vinculum sociale diffunderet. Quod humano genere crescēte & multiplicato, etiam inter impios Deorum multorum falsorumq; cultores sic obseruari cernimus: vt etiam si peruersis legibus permittantur fraterna coniugia, melior tamē consuetudo ipsam malit exhorrere licentiā. Et cū sorores accipere in matrimoniū primis humani generis tēporibus omnino licuerit, sic auersetur ^{Peruersæ leges Ethnicorum, quæ per mittebāt sorores in matrimonium} quasi nunquā licere potuerit. Ad humanum enim sensum vel alliciēdum vel offendendum mos valet plurimū. Qui cū in hac causā immoderationē concupiscē-

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Mos vel consuetudo humana efficit, ut consobrina in matrimonio non ducatur, etiam quando per leges id fieri licebat.

Si ducere consobrinam in matrimonium nunc non licet: ergo in aliquo gradu cognationis nunc prohibentur coniugia, in quo *Leuit. 18.* non fuere prohibita.

In contrahendis matrimonijs habenda ratio certorum graduum cognationis, tum propter amicitias & affinitates multiplicandas, tum propter verecundiam vel laudabilem pudorem naturae.

Qui matrimonio iun-

ta coerceat, eum designari atque corrumpi merito esse nefarium iudicatur. Si enim iniquum est auiditate possidendi transgredi limitem agrorum, quanto est iniquius libidine concumbendi, subuertere limitem morum? Experti autem sumus in connubijs consobrinarum etiam nostris temporibus, propter gradum propinquitatis fraterno gradui proximum, quam raro per mores fiebat, quod fieri per leges licebat: quia id nec diuina prohibuit, & nondum prohibuerat lex humana. Veruntamen factum etiam licitum propter vicinitatem horrebatur illiciti: & quod fiebat cum consobrina, penè cum sorore fieri videbatur: quia & ipsi inter se propter tam propinquam consanguinitatem fratres vocantur, & penè germani sunt. *Ibidem.*

Vnde iam pleno hominibus orbe terrarum, non quidem sorores ex patre vel matre, vel ex ambobus suis parentibus natas, sed tamen amabant de suo genere ducere uxores. Veruntamen quis dubitet honestius hoc tempore etiam consobrinarum prohibita esse coniugia: non solum secundum ea, quae disputauimus propter multiplicandas affinitates, ne habeat duas necessitudines una persona, cum duae eas possint habere, & numerus propinquitatis augeri: sed etiam quia nescio quomodo inest humanae verecundiae quiddam naturale atque laudabile, ut cui debet causa propinquitatis verecundum honorem, ab ea contineat, quamuis generatricem, tamen libidinem, de qua erubescere videmus & ipsam pudicitiam conjugalem. *Ibidem.*

Vide in eandem sententiam Tom. 4. quæst. in Leuit. 58. & deinceps: Dummodo ne existimes, omnes qui in Leuitico prohibiti fuerunt gradus esse hoc tempore iure diuino prohibitos: ut quidam recentes hæretici docuerunt, iudaismum, ut apparet reuocantes.

XIV. In matrimony vsu suspectandum esse finem propagandæ prolis.

CAETERUM qui uxoris carnem amplius appetit, quam præscribit illi limes liberorum procreandorum causa, tabulas matrimoniales fallit, quibus eam duxit uxorem. Ad hoc enim recitantur tabulae in conspectu astan-

astantium, & ad hoc dantur & accipiuntur vxores, li-
berorum procreandorū causa. Nullus sana fronte dat
filiam suam libidini alienæ. Ideo vt non erubescāt pa-
rentes, recitantur tabulæ, vt sint foceri, non lenones.
Cū ergo recitantur tabulæ, tergitur frons eius atq;
seruatur, & species viri accipiētis vxorem non erube-
scit. Erubesceret maritus aliter accipere, si erubescere-
ret pater aliter dare. Et si exigunt vltra debitum, infir-
mitatē suam in se consolentur. Non eat ille ad alterā,
& illa ad alterū: inde appellatū est adulterium, quasi
ad alterum. Et si egrediuntur metas matrimonialis pa-
cti, non egrediantur metas coniugalis thori. Sed nun-
quid hoc non est peccatum, amplius quā liberorum
procreandorum nēcessitas cogit, exigere à cōiuge de-
bitum? Est quidem peccatum, sed veniale. Apostolus
cū de hac re loqueretur, *Nolite, inquit fraudare inui-*
cem &c. Et statim subiunxit: Hoc autem dico secun-
dū veniam, non secundū imperium: nam vellem
omnes homines esse sicut meipsum. *In tract de concor.*
Matthæi & Lucæ in generatione Christi. Citatur in Mille-
loquio, verbo Vxor. Meminit Possidonius in indiculo hu-
ius tractat.

Si quis diligit vxorem suam, si secundū Christum,
quis ei dubitet in fundamento esse Christum? Si verò
secundū hoc seculum, si carnaliter, si in morbo con-
cupiscentiarum, sicut & gentes quæ ignorant Deum,
etiam hoc secundū veniam cōcedit Apostolus, imò
per Apostolum Christus. Poteſt ergo & iste habere in
fundamento Christum. Si enim nihil ei talis affectio-
nis voluptatisque præponat, quanuis superædificet li-
gna, foenum, stipulam, Christus est fundamētum, pro-
pter hoc saluus erit per ignem. Delicias quippe huius-
modi * amoresque terrenos, propter coniugalem qui-
dem copulam non damnabiles, tribulationis ignis ex-
uret. *Tom. 5. lib. 21. de Ciuitate Dei, c. 26.*

Considerandum est, quia cōsequens præceptū, quod
est, Non mœchaberis, ita violatis, (*alloquitur Mani-*
chaos) vt hoc maximè in cōiugio detestemini, quod fi-
lij procreantur: ac sic auditores vestros, dū cauent ne
foemine

guntur, non
causa proli,
sed libidinis,
tabulas, fal-
lunt matri-
moniales.

Adulterij no-
men vnde.

1. Cor. 7.

1. Thess. 4?

Nisi actus cō-
iugalis ali-
quando pec-
catum esset,
nec expiare-
tur igne, nec
illi Apostolus
veniam da-
ret.

1. Cor. 3.

* alias hu-
ius mundi.

Confessionis Augustiniana Lib. 111.

Manichæi foeminas miscebantur, ad explendam tantum libidinem.

1. Tim. 4.

foeminae quibus miscentur concipiant, etiam vxorum adulteros faciatis. Ducunt enim eas ex lege matrimonij, tabulis proclamantibus, liberorum procreandorum causa: ex vestra lege metuentes, ne particulam Dei sui, fordibus carnis afficiant, ad explendam tantum libidinem foeminis impudica coniunctione miscetur. Filios autem inuiti suscipiunt, propter quod solum coniugia copulanda sunt. Quomodo ergo non prohibes nubere, quod de tanto antè prædixit Apostolus, quando id conaris auferre de nuptijs, unde sunt nuptiae? Quo ablato, mariti erunt turpiter amatores, meretrices vxores, thalami fornices, foci lenones. *Tom. 6. lib. 15. cont. Faustum, c. 7.*

Matrimonium unde dictum.

Veruntamen a vobis ex vestri erroris sacrilega vanitate, quero, cur displiceat dimittere vxorem, quam non ad matrimonij fidem, sed ad concupiscentiae crimen habendam esse censeatis? Matrimonium quippe ex hoc appellatum est, quod non ob aliud debeat foemina nubere, quam vt mater fiat, quod vobis odiosum est. *Ibid. lib. 19. c. 26.*

Adulterium siue fornicatio letalem habet culpam.

Coniugalis concubitus generandi gratia non habet culpam: concupiscentiae verò satiandae, sed tamen cum coniuge, propter fidem thori venialem habet culpam: adulterium verò siue fornicatio lethalem habet culpam. Ac per hoc melior est quidem ab omni concubitu continentia, quam vel ipse matrimonialis concubitus, qui fit causa gignendi. *Tom. 6. de bono coniugali, c. 6. Vide & cap. 17.*

1. Cor. 7.

Cum culpabilis non sit generandi intentione concubitus, qui propriè nuptijs imputandus est, quid secundum veniam concedit Apostolus, nisi quod coniuges, dum se non continent, debitum ab alterutro carnis exposcunt, non voluntate propaginis, sed libidinis voluptate? Quae tamen voluptas non propter nuptias cadit in culpam sed propter nuptias accipit veniam. Quocirca etiam hinc sunt laudabiles nuptiae, quia & illud quod non pertinet ad se, ignosci faciunt propter se. Neque enim etiam iste concubitus, quo seruitur concupiscentiae sic agitur, vt impediatur foetus quem postulat nuptia.

ptia. Sed tamen aliud est, non concumbere, nisi sola voluntate generandi, quod non habet culpam, aliud carnis concumbendo appetere voluptatem, sed non præter coniugem, quod venialem habet culpam. Quia etsi non causa propagandæ prolis concumbitur, nec tamen huius libidinis causa, propagationi prolis obstititur, siue voto malo, siue opere malo. Nā qui hoc faciunt, quanuis vocentur coniuges, non sunt, nec vllam nuptiarum retinent veritatem, sed honestum nomen velandæ turpitudini ostendunt. Produntur autē quando eo vsque progrediuntur, vt exponant filios, qui nascuntur inuitis. Oderūt enim nutrire vel habere, quos gignere metuebant. Itaq; cū in suos sæuit, quos nolens genuit tenebrosa iniquitas, clara iniquitate in lucem promitur, & occulta turpitudine manifesta crudelitate conuincitur. Aliquando eousq; peruenit hæc libidinosa crudelitas, vel libido crudelis, vt etiam sterilitas venena procuret, & si nihil valuerit, conceptos foetus aliquando intra viscera extinguat ac fundat, volendo suam prolem prius interire quàm viuere: aut si in vtero iam viuebat, occidit antequam nascatur. Prorsus si ambo tales sunt, coniuges non sunt. Et si ab initio tales fuerunt, non sibi per cōnubium, sed per stuprū potius conuenerunt. Si autem non ambo sunt tales, audeo dicere, aut illa est quodammodo meretrix mariti, aut ille adulter vxoris. *Tom. 7. de nupt. & concupis. lib. 1. c. 14. & 15. Vide Tom. 1. de moribus Manich. cap. 18. & Tom. 3 in Enchirid. cap. 78. Tom. 6. de adulter. coniug. lib. 2. c. 12. Tom. 10. lib. 50. homil. hom. 50.*

FINIS LIBRI TERTII

CONFESSIO
AVGVSTINIANAE LIBER
QVARTVS, IN DECEM CAPI-
TA DISTRIBUTVS.

CAPVT PRIMVM DE
Purgatorio.

I. *Animas posteaquam è corpore migrarint, per par-
ticulare iudicium ad varia lo-
ca destinari.*

*Animæ cum
de corporib⁹
exeunt, iudi-
cantur.*

AM ILLVD quod rectissimè & val-
dè salubriter credit (*Vincentius qui-
dam*) iudicari animas cum de corpo-
ribus exierint antequam veniant ad
illud iudicium, quo eas oportet iam
redditis corporibus iudicari, atque in

ipsa qua hic vixerunt, carne torqueri, siue gloriari,
hoc itane tandem ipse nesciebas? Quis aduersus Euan-
gelium tanta obstinatione mentis oblurduit, vt in il-
lo paupere qui post mortem oblatus est in sinu Abra-
hæ, & in illo diuite, cuius infernus cruciatus exponi-
tur, ista non audiat, vel audita non credat? *Tom. 7. de
anima & eius orig. libr. 2. c. 4. De particulari hominis iu-
dicio habes etiam quadam Tom. 2. epist. 30. ad Hesychium,
circa principium.*

Luc. 16.

*23. q. 2. cap:
Tempus.*

Tempus quod inter hominis mortem & vltimam
resurrectionem interpositum est, animas abditis re-
ceptaculis continet, sicut vnaquæque digna est vel re-
quie, vel erumina, pro eo quod sortita est in carne cum
viueret. *Tom. 3. Enchirid. c. 109.*

Sicut

Sicut ergo diuersæ custodiæ agentium in officio: sic diuersæ custodiæ mortuorum, & diuersa merita resurgentium. Receptus est pauper, receptus est diues: sed ille in sinu Abrahamæ, ille ubi sitiret, & guttam non inueniret. Habent ergo omnes animæ, vt ex hac occasione instruat charitatem vestram, habent omnes animæ, cum de seculo exierint, diuersas receptiones suas. Habent gaudium boni, mali tormenta. Sed cum facta fuerit resurrectio, & bonorum gaudium amplius erit, & malorum tormenta grauiora, quando cum corpore torquebuntur. *Tom. 9. in Euang. Ioan. tract. 49.*

Diuersæ custodiæ mortuorum, & diuersa merita resurgentium. Luc. 16.

In requie sunt animæ piorum à corporibus separatæ: impiorum autem poenas luunt donec istarum ad æternam vitam: illarum verò ad æternam mortem quæ secunda dicitur, corpora reuiuiscant. *Tom. 5. de Ciuitate Dei, lib. 13. c. 10.*

Habent animæ mortuorum ante ultimam resurrectionem vel gaudiū vel tormenta, pro meritis præcedentibus.

Pœnas impiorum, seu ignem illum, qui præparatus est diabolo & angelis eius, ex August. sententia corporeum esse habes de Ciuitate Dei, lib. 21. cap. 10. Cuiusmodi autem ille sit, nempe vt animabus hominum atque adedæ demonibus ipsis pœnam æternam inferre possit, Et in qua mundi, vel rerum parte futurus sit, hominem, inquit, scire arbitror neminem, nisi fortè cui spiritus diuinus ostendit. *Ibidem, lib. 20. cap. 6. Idem tamen ipse non obscure determinat, inferos sua sententia sub terra esse. Tom. 1. lib. 2. retract. c. 24.*

II. Animas post hanc vitam neq; in periculo peccandi versari, neq; amplius mereri.

AN fortè populus est non solùm hominum sanctorum, verùm & angelorum, populus ciuitatis illius, vnde dicitur ad Hebræos: Sed accessistis ad montem Sion & ad ciuitatem Dei Hierusalem, & ad millia angelorum exultantium. Huic populo apponuntur, qui post hanc vitam placentes Deo fiunt. Tunc enim dicuntur apponi, quando nulla iam remanet sollicitudo tentationum,

Hebr. 12.

Post mortem nulla sollicitudo tentationum,

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

tionum, nul-
lum periculū
peccatorum.

Eccles. 11.

Genes. 25.

¶ 49.

Post mortem

qui Deo ad-

hæret, nulla

ab eo tenta-

tione separa-

bitur.

Rom. 14.

2. Cor. 5.

Psal. 13.

Post mortem

nulla merita

cōparantur.

Post mortem

vel crucian-

tur animæ

vel requie-

scunt.

Mors subtra-

hit hominem

à periculo

peccandi, &

in non peccā-

di securitatē

constituit.

tionum, & periculum peccatorum. Quod intuens ait
Scriptura : * Ante mortem ne laudes hominem quen-
quam. *Tom. 4. super Genesin, q. 168.*

Neque enim temporalis mortis terror incussus est,
cū de iustis quando moriebantur, tunc potius dice-
retur: Et appositus est ad populum suum: vel appositus
est ad patres suos: quoniam deinceps hominum nulla
tentatio formidatur, quæ illum separat à populo suo,
si populus eius, ipse est populus Dei. *Tom. 7. de peccat.
originali, c. 30.*

Omnes stabimus ante tribunal Christi, ut referat unus-
quisq; secundum ea quæ per corpus gessit, siue bonum, siue
malum. Gessit, inquit, non adiunxit, vel gesturus fuit.
Et paulò post. Cur autem dictum est secundum ea quæ
per corpus gessit hominem iudicandum, cū geran-
tur multa solo animo, non per corpus, nec per vllum
corporis membrum, & plerunque tam magna, ut tali-
bus cogitationibus pœna iustissima debeatur: sicuti
est, ut alia taceā, quod dixit insipiens in corde suo, nō
est Deus? Quid est ergo, secundum ea quæ per corpus
gessit: nisi secundum ea quæ gessit eo tempore, quo in
corpore fuit, ut per corpus intelligamus corporis tē-
pus? Post corpus autem, nemo erit in corpore, nisi re-
surrectione nouissima, non ad vlla merita comparan-
da, sed ad recipienda pro bonis meritis præmia, vel p-
malis luēda supplicia. Hoc autem medio tempore in-
ter despositionem & receptionem corporis, secundum
ea quæ gesserunt per corporis tempus, siue cruciantur
animæ, siue requiescunt. *Tom. 7. de prædest. sanct. cap. 12.*

Scripsit librum de mortalitate Cyprianus, multis ac
penè omnibus qui Ecclesiasticas: literas amant, lauda-
biliter notum: in quo propterea dicit non solum non
esse fidelibus inutilem mortem, verum etiam utilem
reperiri, quoniam peccandi periculis hominem sub-
trahit, & in non peccandi securitatem constituit. Sed
quid prodest si etiā futura quæ cōmissa non sunt, pec-
cata puniuntur? Ait tamen ille copiosissimè atque op-
time peccandi pericula nec deesse in ista vita, nec su-
peresse post illam. Vbi & illud testimonium ponit de

libro

libro Sapientiae : Raptus est, ne malitia mutaret intel-
lectum eius. Quod à me positum, fratres illos ita respuisse
dixistis, tanquam non de libro canonico adhiberetur:
quasi & excepta huius libri attestatione res ipsa non
clara sit, quam volumus hinc doceri. Et paulò post. His
atque huiusmodi doctor ille sententijs in Catholica
fidei luce clarissima, satis aperteq; testatur, usque ad
huius corporis depositionem, peccandi pericula ten-
tationesq; metuendas, deinceps nulla talia quēquam
esse passurum. Quod etsi non testaretur, quādo de hac
re Christianus qualiscunq; dubitaret? Ibid. c. 14.

Sap. 4.

Dubitavit
tamen, imò
& docuit,
huius nostri
tēporis hære-
siarcha, in
purgatorio
animas assi-
duè peccare.

Quocirca hic omne meritum comparatur, quo pos-
sit post hanc vitam releuari quispiam vel grauari: Ne-
mo autem se speret quod hic neglexerit, cum obierit,
apud Deum promereri. Tom 3. in Enchirid. cap. 110. Vide
& Tom 9. in Ioannem, tractat. 44. super illud Euangelij:
Venit nox, quando nemo potest operari.

In hac vita
meritu omne
comparatur.

III. Animas in Domino morientium, saluas
fore, certum esse.

SI autem ponas spem tuam in Deo tuo, non confun-
deris: quia ille in quo spem posuisti falli nō potest.
Vnde & ille quem paulò antè commemoravi, iustus,
confirmatus, positus in tempore malo in die tribula-
tionis: quia non confundebatur, quid ait? *Gloriamur in*
tribulationibus, scientes, quoniam tribulatio patientiam o-
peratur. patientia probationem, probatio spem, spes autem
non confundit. Vnde ipse non confundit? Quia in Deo
posita est. Ideo sequitur, *Quia charitas Dei diffusa est in*
cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis.
Iam datus est nobis Spiritus sanctus, quomodo nos
fallit cuius tale pignus tenemus? Tom. 8. in Psal. 36.
concil. 2. in illum versiculum: *Non confundentur in tempo-*
re malo &c.

Rom. 5.

Post mortem
igitur nō pos-
sunt sua spe
frustrari, qui
à Deo Spiri-
tum sanctum
pignus acce-
perunt.

Dixit Apostolus, *In timore & tremore vestram ipso-*
rum operamini salutem. Quia dictum est in Psalmo,
Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.
Quare cum timore? Quia propter hoc ait Apo-
stolus, * *Qui se putat stare, videat ne cadat.* Quare

Philip. 2.

Psal. 2.

1. Cor. 10.

D d d 2

cum

Confessionis Augustiniane Lib. IV.

Gal. 6. cum tremore? Quia dicit alibi, *Fratres si praoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis instruite huiusmodi in spiritu lenitatis: intendens teipsum, ne & tu tenteris. Et paulò post. Quando autem ridebunt? quā-*

Iusti post mortē videre possunt, quia certam habēt salutem. do tranſierit iniquitas, quando tranſuolauerit, (ſicut iam ex magna parte tranſuolauit) tempus incertum, quando fugatæ fuerint tenebræ huius ſeculi, in quibus modò nos ambulamus ad lucernam ſcripturarum: & ideo timemus tanquam in nocte. *Tom 8. Psalm. 51. expoſi in illum verſiculum. Videbunt iuſti & timebunt.*

Matth. 25. Cum venerit ille dies iudicij, tunc lamentabuntur ſe omnes tribus terræ. *Cum apparuerit ſignum Filij hominis in cælo, tunc ſecuri erunt omnes ſancti.* Illud enim veniet quod ſperabant, quod deſiderabant, quod vt veniret, orabant: illis autem poenitendi locus nullus remanebit: quia eo tempore quo fructuola poſſet eſſe poenitentia, cor obdurauerunt aduerſus monentem Dominum. *Tom. 8 in Pſal 51. verſiculo illo: Ego verò in te ſperaui Domine.*

In die iudicij non erit poenitendi locus.

1. Reg. 2.

Sic dictum eſt: *Ipſe iudicabit extrema terræ:* ac ſi diceretur, etiam extrema terrę Nō enim alias terræ partes non iudicabit, qui omnes homines procul dubio iudicabit Sed melius intelliguntur extrema terræ, extrema hominis: quoniam non iudicabuntur, quæ in melius vel deterius medio tempore commutatur, ſed in quibus extremis inuentus fuerit, qui iudicabitur. *Tom 5. de Ciuitate Dei, lib. 7. c. 4 ſub finem.*

IV. Purgatorium ignem vel temporarias poenas multis poſt mortem ſuper eſſe.

Genes. 3. **E**T hoc (*In ſudore vultus tui edes panem tuum*) illi dictum eſt, qui coluerit agrum tuum, qui illa patitur donec reuertatur in terram de qua ſumptus eſt, id eſt donec finiat vitam iſtam. Qui enim coluerit agrum tuum interius, & ad panem tuum quanuis cum labore peruenerit, poteſt vique ad finem vitæ huius hunc laborem pati, poſt hanc autem vitam non eſt neceſſe vt patiat. Sed qui fortè agrum non coluerit, & ſpinis eū opprimi permilerit, habet in hac vita maledictionem terræ ſuæ in omnibus operibus ſuis, & poſt hanc vitam

Manet eos purgatoria vel æterna poena poſt mortem, qui agrum conſcientiæ ſuæ negligenter excoluerint.

vitam

vitam habebit vel ignem purgationis, vel poenā æter- *Agendum,*
nam: ita nemo euadit istam sententiam. Sed agendum *ut poena tam*
est, ut saltem in hac tantum vita sentiatur. *To. 1. de Ge-*
nesi, contra Manichæos, lib. 2. c. 20. *tum in hac*
vita sen-

Cum itaque opus sit non hominis sed Dei, fructife- *tiatur.*
ra poenitentia, inspirare eam potest quodocunq; vult
sua misericordia, & remunerare ex misericordia, quos
damnare potest ex iustitia. Sed quoniā multa sunt quæ *Differre po-*
impediunt & languentem retrahunt, periculosissimū *nitentiam in*
est, & interitui vicinum, ad mortem protrahere poeni- *tēpus mortis*
tentia remedium. Sed magnum est, cui Deus tunc in- *periculosissi-*
spirat. Si quis est igitur qui veram tunc quærat poeni- *imum.*
tentiam, expectet Dei clementiam, maiorem sentiens
Dei bonitatem sua nequitia. Sed si etiam sic conuer-
sus euadat, vita viuat & non moriatur: nō tamen pro-
mittimus, quod euadat omnem poenam. Nam prius *Purgandus*
purgandus est igne purgationis, qui in aliud seculum *igne purga-*
distulit fructum conuersionis. Hic autem ignis etsi *tionis, qui*
æternus non sit, miro tamen modo est grauis: excellit *in aliud se-*
enim omnem poenam, quam vnquam passus est aliquis *culā distulit*
in hac vita. Nunquam in carne tanta inuenta est poe- *fructum con-*
na, licet mirabilia passi sint Martyres tormēta, & mul- *uersionis.*
ti nequiter iniqui tanta sustinuerint supplicia. Stude- *Pœna purga-*
at ergo quilibet sic delicta corrigere, ut post mortem *toria graui-*
non oporteat talem poenam tolerare. Quædam enim *res quā om-*
peccata sunt, quæ sunt mortalia, & in poenitentia fiunt *nia huius ut-*
venialia, non tamen statim sanata. *ta suppleta.*
Tom. 4. de vera &
falsa poenitentia, c. 17. & 18.

Felices qui nunc benè viuētes, facultatibus vel cor-
pori suo necessarijs contenti, & de suo largi, in se ca-
sti, in alios non cruenti, ab huius putei profundi flam- *Matth. 3.*
mea nocte se redimunt. Hæc poena illos manebit qui *Exponit Ale-*
amisso & non reparato per poenitentiam Baptismo, in *gastinus ver-*
æternum peribunt. Ad quos dicitur. * *Paleas autem cō-*
buret igni inextinguibili. Hi verò qui temporalibus poe- *ba Pauli 1.*
nis digna gesserunt, de quibus Apostolus dicit: *Si cuius*
opus arserit, detrimentum patietur ipse autem saluus erit, *Cor. 3 de ig-*
sic tamen quasi per ignē: per fluuiū igneum, de quo Pro- *ne purgato-*
pheticus termo cōmemorat: Et fluuius igneus curtebat *rio etiam*
post hanc vi-
tam.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Ezech. 24. *Quæ peccata per ignem purgatorium expientur. Compendio maiori expiatur hic peccata, quam post mortem.* *ante eum: per fluuium igneum, & vada feruētibus globis horrenda trāsibunt. Quanta fuerit peccati materia tanta & pertranseundi mora. Quātum exegerit culpa, tantum sibi ex homine vēdicabit quædam flammæ rationabilis disciplina. Et quantum stulta iniquitas suggesserit, tantum sapiens poena defæuiet. Et quia sermo diuinus quodam loco æneæ ollæ animam peccatricē comparat, dicens: *Pone illam super prunas vacuum, donec concalescat as eius & omne stannum eius defluat:* illic sermones ociosi, & cogitationes iniquæ vel lordidæ, illic multitudo leuium peccatorum, quæ puritatem nobilis naturæ infecerant, exundabunt: illic stannum vel plumbum diuersorum subrepentium delictorum quæ diuinam imaginem obscurauerant, consumuntur quæ omnia hic ab anima separari per eleemosynas & lachrymas compendiosa transactione potuissent. *10. lib. Quinquaginta homiliarum Homil. 16.**

Ignis purgatorius durior omnibus poenis, quæ in hac vita sentiuntur aut cogitari possunt. *Sed dicit aliquis: Non pertinet ad me, quādiu moras habeam, si tamen ad vitam æternam perrexero. Nemo hoc dicat fratres charissimi, quia ille purgatorius ignis durior erit, quam quid potest in hoc seculo poenarum videri, aut cogitari, aut senti. Et cū de die iudicii scriptum sit, quod erit dies vnus tanquam mille anni, & mille anni tanquā dies vnus, vnde scit vnusquisque, vtrum diebus an mensibus, an fortè etiā & annis per illū ignem sit transiturus? Et qui modò nec vnum digitū suum in ignem vult mittere, timeat necesse est vel tunc paruo tempore, cum anima & toto corpore cruciari. Et ideò totis viribus vnusquisque laboret, vt capitalia crimina possit euadere, & minuta peccata ita operibus bonis redimere, vt de ipsis nihil videatur remanere, quod ille ignis possit absumere. *Tom. 10. de Sanctis, serm. 41. qui est 4. de animabus defunctorum.**

Psal. 89. *Ergo pro qualitate eorum quæ expianda sunt, poena purgatoria longiori tempore vel breuiori sustinenda est.* *Eadem causa est, cur nō oretur tunc pro hominibus æterno igne puniendis, quæ causa est, vt neq; nunc neque tunc oretur pro angelis malis: quæ itidem causa est, vt quanuis pro hominibus nūc viuīs oretur, etiam malis, tamen iam nec nunc oretur pro infidelibus impijque defunctis. Nam pro defunctis quibusdam, vel vt dici-*

Absumuntur ergo igne purgatorio reliquæ peccatorum. *Pro demonibus, & pro infidelibus impijsque defunctis nō orandum.*

Pro demonibus, & pro infidelibus impijsque defunctis nō orandum.

dicitur pro mortuis, vel Ecclesiæ, vel quorundam pio-
rum exaudiri orationē eius, * licet q̄ in Christo renati
nō adeò ita malè vixerint in corpore, vt tali misericor-
dia habeantur indigni, nec iidem sic bene, vt inueniā-
tur tali misericordia nō egere. Tales etiam constat an-
te iudicij diē per pœnas temporales, quas eorum spi-
ritus patiūtur, purgatos, receptis corporibus æterni i-
gnis supplicijs nō tradēdos. *To. 5. de ciui. Dei, li. 21. c. 23.*

* Deesse vi-
detur ali-
quid textui
Augustini.
Quorundam
defunctorum
spiritus, ante
iudicij diem,
tēporarijs pœ-
nis purgādi.

*V. Ex illis verbis Matth. 12. Qui dixerit verbum in Spiri-
tum sanctum, non remittetur ei, neq̄ in hoc seculo, neq̄ in
futuro, colligere Augustinum, peccata quadam
post mortem remitti posse.*

Sed temporarias pœnas alij in hac vita tantum, alij
post mortem, alij nūc & tunc, veruntamen ante iu-
dicium illud seuerissimum nouissimumq̄; patiuntur.

Non autem omnes veniunt in sempiternas pœnas, quæ *Matth. 12.*

post illud iudicium his sunt futuræ, qui post mortem
sustinent temporales. Nam quibusdā quod in isto non
remittitur, remitti in futuro seculo, id est, ne futuri
seculi æterno supplicio puniātur, iam suprà diximus.

Tom. 5. de ciuit. Dei, lib. 21 c. 13

Sicut etiam facta resurrectione mortuorum nō de-
erunt, quibus post pœnas, quas patiūtur spiritus mor-
tuorum, impertiatur misericordia, vt in ignē non mit-
tantur æternum. Neque enim de quibusdam veraciter
diceretur, quod non eis remittatur neque in hoc secu-
lo neque in futuro, nisi essent quibus etsi non in isto,
tamen remitteretur in futuro. *Ibid c. 24.*

Quomodo
peccata que-
dam dimittū-
tur in altero
seculo, nisi
luēdo pœnas
debitas pec-
catis.

Et peccata quidem nulla remittūtur in regno, sed si
nulla remitterentur in iudicio illo nouissimo, puto q̄
Dominus non dixisset de quodam peccato: Non remit-
tetur neq̄ in hoc seculo, neque in futuro: quando sibi re-
mitti sperabat latro ille, qui dicebat: Memento mei
cū veneris in regnum tuum. *Tom. 7. contra Iulianum
Pelag. lib. 6. c. 5.*

Matth. 12.
Luc. 23.

V1. Quo modo intelligendum illud Apostoli 1. Cor. 3.

*Vniuscuiusque opus quale sit ignis
probabit, &c.*

Ddd 4

Futuri

Matth. 25.

Futuri autem quidam, qui arguentur & non emendabuntur. Nam utique arguet eos quibus dicet: Esuriui & non dedistis mihi manducare, sitiui & non potastis me, & cætera: quæ ibi prosequens, quandam inhumanitatem & sterilitatem increpat, dicēs malis ad sinistram constitutis, quibus dicet, *Ite in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & angelis eius.* Hæc iste grauiora formidans, excepta vita ista, in cuius malis

Psal. 37.

Est ergo præter pænā huius vitæ, pænā post mortem in quibusdam æterna, in alijs emendatoria.

Matth. 25.

1. Cor. 3.

De pæn. dist.

7. ca. Nullus

circa finem.

Duplex ignis

post mortē,

æternus, &

emendatorius

sive purgato-

rius.

Ignis purga-

torius graui-

or omnibus

pænis huius

vitæ.

plangit & gemit, rogat & dicit: *Domine ne in indignatione tua arguas me.* Non sim inter illos, quibus dicturus es: *Ite in ignē æternum, qui paratus est Diabolo & angelis eius.* Neque in ira tua emendes me, ut in hac vita purges me, & talem me reddas, cui iam emendatorio igne non opus sit, propter illos, qui salui erunt, sic tamen quasi per ignem. Quare, nisi quia hic ædificant supra fundamentum, ligna, fœnum, stipulam? Si ædificarent autem aurum, argentum, lapides preciosos, & de utroque igne securi essent: nō solum de illo æterno, qui in æternum cruciaturus est impios: sed etiam de illo, qui emendabit eos, qui per ignē salui erunt. Dicitur enim: *Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignē.* Et quia dicitur, saluus erit, cōtemnitur ille ignis. Ita planē quāuis salui per ignem: grauior tamen erit ille ignis, quā quicquid potest homo pati in hac vita. Et nostis quanta hic passi sunt mali, & possunt pati, tamen tanta passi sunt, quanta potuerunt pati & boni. Quid enim quisque maleficus, latro, adulter, sceleratus, sacrilegus pertulit legibus, quod non pertulit martyr in cōfessione Christi? Ita ergo quæ hic sunt mala, multa faciliora sunt: & tamē videte quēadmodū ea homines ne patiātur, q̄cqd iusseris faciūt. Quāto melius faciūt, q̄ iubet Deus, ne illa grauiora patiātur? *Ro. 8. Ps. 37. prope initium.*

Gen. 15.

Rogo vos fratres, audite & proficite: excutite vos de loco carnali, pergite in turturem & columbam. Aues enim non diuisit, sed quicumq; talis permanferit, & secundū quendam modum vitæ aptum carnalibus, & de gremio Ecclesiæ non recesserit, & non fuerit seductus ab hereticis, ut ex cōtraria parte diuidatur, veniet caminus & ad dexteram poni sine camino nō poterit.

Sed

Sed si caminum pati non vult, pergat in turturem & columbam. Qui potest capere capiat. Si autem non fuerit, & ædificauerit super fundamentum, ligna, foenum, stipulam, id est, amores seculares fundamento fidei suæ superædificauerit, tamen si in fundamento sit Christus, ut primum locum ipse habeat in corde, & ei nihil omnino anteponatur: portantur tales, tolerantur & tales. Veniet caminus, incendet ligna, foenum, stipulam: Ipse autem, inquit, saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Hoc ager caminus: alios in sinistram separabit, alios in dexteram quodammodo eliquabit. Aues autem non diuisit. Ibidem, Psal. 103. conc. 1. Exponitur & locus hic Apostoli in Enchir. cap. 67. & 68. & Tom. 4. de fide & operibus, cap. 15 & Tom. 5. de ciuit. Dei, lib. 21. cap. 21. & 26. & Tom. 8. in Psalm. 80.

*Ibidem.

*1. Cor. 3.

*Gene. 15.

Quoniam fusius Augustinus, his & aliis locis, verba Pauli proposita edisserit, quam ut breuiter hic recitari possint, nitatur studioso Lector Augustiniana interpretationis capita summatim attingere. Primò igitur, fundamenti nomine Fidē intelligit, nō quam Apostolus Iacobus mortuam esse, sed quā B. Paulus dixit per dilectionem operari: In eo enim cuius fides mortua est, non tam Christus fundamentum dici debet, quā illud quod ab ipso magis diligitur quā Christus. Secundò, per aurum, argētum, & lapides preciosos, pias omnes intelligit actiones, præsertim eas quæ ad Christianam perfectionem & consilia propius accedunt. Per lignum verò, foenum, & stipulam, non peccata lethalia interpretatur, quæ fundamentū potius cōuellerēt, quā super illud extruerētur: sed leuiora quædā, quæ ut animam inficiant, non tamē priuant caritate. Tertiò, Ignem nō vult hic æternum illum Gehēnæ accipere, quod ipso nō sint vniuersim probāda bona & mala opera (qualis est ille de quo hic agit Apostolus) sed tantum in dānatos perpetuò sæuiturus sit: Verūm temporale, hoc est, afflictiones & pœnas generatim temporales, siue illæ dum hic viuitur, siue post mortem toleranda sint. Necessum est enim, Augustini sententia, animas illas, quæ in caritate à corporibus separantur, & aliquid sordium contraxerunt, quod nō fuerit huius vitæ pœnis purgatum, pœnis aliis, identidem temporalibus, post hanc vitam expiari. Quartò, diem

Confessionis Augustiniane Lib. I V.

Domini, diem intelligit generalis iudicii, ante quod, vel in quo purganda sunt omnium anime, quibus huiusmodi purgatio fuerit necessaria. Hec autem si vera sunt, constat ex Augustini sententia & interpretatione, doctrinam veterem de purgatorijs post hanc vitam pœnis, non solum Ecclesia Catholica auctoritate & consuetudine neq; solū alijs verbis Scripturarum, Malach. 3. 2. Maccab. 12. & similibus, sed etiam his Pauli verbis non obscure confirmari.

VII. Nec decedentes hinc cum peccato mortali, expiandos igne purgatorio, quamuis etiam fidem usq; ad mortem retinuerint, sed ad Gehennam damnandos esse: nec cursum, qui nihil sordium post Baptismum contraxerint.

*Error Platoniorum, qui nullas pœnas nisi purgatorias post mortem posuerunt. *forte, aut Aeneid. 6.*

Platonici quidem quamuis impunita nulla velint esse peccata, tamen omnes pœnas emendationi adhiberi putāt, vel humanis infligtas legibus, vel diuinis siue in hac vita, siue post mortem: si autem *parcatur hic cuiquam, aut ita plectatur, vt hic non corrigatur: Hinc est Maronis illa sententia, vbi cum dixisset de terrenis corporibus moribundisque mēbris, quod animæ Hinc metuunt, cupiuntq; gaudentq; nec auras Suspiciunt, clausæ tenebris & carcere ceco: secutus adiunxit atque ait: Quin & supremo cum lumine vita reliquit. Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes Corporeæ excedunt pestes penitusq; necesse est Multa diu concreta modis inolescere miris. Ergo exercentur pœnis, veterumq; malorum Supplicia expendunt, aliæ panduntur inanes Suspensæ ad ventos, alijs sub gurgite vasto Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.

Vergilius Platonē secutus pœnas tantum purgatorias post mortem descripsit.

Qui hoc opinatur, nullas pœnas nisi purgatorias voluit esse post mortem, vt quoniam terris superiores sunt elementa, aqua, aer, ignis, ex aliquo istorum mundetur per expiatorias pœnas, quod terrena contagione contractum est. Aer quippe accipitur in eo, quod ait, suspensæ ad ventos. Aqua in eo quod ait, sub gurgite vasto.

Ita: Ignis autem suo nomine expressus est, cum dixit, aut exurit igni. Nos verò etiam in hac quidem mortali vita esse quasdam poenas purgatorias confitemur, non quibus affliguntur, quorum vita vel non inde fit melior, vel potius inde fit peior, sed illis sunt purgatorie, qui eis coerciti corriguntur. Cæteræ omnes poenæ siue temporariæ, siue sempiternæ, sicut vnusquisque diuina prouidentia tractatus est inferuntur, vel pro peccatis, siue præteritis, siue in quibus adhuc viuit ille, qui plectitur, vel pro exercendis declarandisque virtutibus, per homines, & angelos, seu bonos seu malos. Nam si quisquā mali aliquid alterius improbitate vel errore patiat, peccat quidem homo, qui vel ignorantia, vel iniustitia cuiquam mali aliquid facit, sed non peccat Deus, qui iusto, quanuis occulto iudicio fieri finit: sed temporarias poenas alij in hac vita tantū, alij post mortem, alij & nunc & tunc, veruntamen ante iudicium illud seuerissimum nouissimumque patiuntur. Non autem omnes veniunt in sempiternas poenas, quæ post illud iudicium his* sunt futuræ, qui post mortem sustinent temporales. Nam quibusdam quod in isto non remittitur, *remitti in futuro seculo, idest, ne futuri seculi eterno supplicio puniantur, iam suprā diximus.

Tom. 5. de ciuit. Dei, lib. 21. ca. 13.

Creduntur autem à quibusdam etiam ij qui nomen Christi non reliquunt, & eius lauacro in Ecclesia baptizantur, nec ab ea vlllo schismate vel hæresi præciduntur, in quantislibet sceleribus viuunt, quæ nec diluant poenitendo, nec eleemosynis redimant, sed in eis vsque ad huius vitæ vltimū diem pertinacissimè perseuerent salui futuri* per ignem: licet pro magnitudine facinororum flagitiorumque diuturno, non tamen æterno igne puniri. Sed qui hoc creduntur, & tamen Catholici sunt, humana quadam beneuolentia mihi falli videntur. Nam Scriptura diuina aliud consulta respondet. Liberum autem de hac quæstione seipsi, cuius titulus est, de Fide & Operibus. Vbi secundum. Scripturas sanctas, quantum Deo adiuuante potui, demonstraui eam fidem saluos facere, quam satis euidenter expressit

Sætella Christianorū est, huius vitæ poenas quibusdā, qui eis corriguntur, esse purgatorias.

Post hanc vitam verò, quorūdā poenas esse purgatorias temporales. aliorū autem (vt sic loquamur) cruciatorias æternas.

**videtur aliquid desiderari. *Matth. 12.*

Error eorū, qui omnes habentes fidem Catholicam saluos fore, quāuis per ignem, arbitrabantur.

**1. Cor. 3.*

Cap. 14. 15. & 16.

Confessionis Augustiniana Lib. I V.

Galat. 5.

Jacob. 2.

1. Cor 3.

1. Corinth. 6.

1. Corinth. 3.

Lignum, fœ-

nū & stipu-

la super fun-

damentū æ-

dificata, quæ

igne sunt

exurenda, le-

uiora pecca-

ta sunt, quæ

charitatē nō

adimant.

Christus in

corde funda-

menti locum

habet, si ei ni-

hil antepona-

tur: si autem

ei quicquam

anteponitur,

non ipse, sed

id quod ei

preponitur

fundamentū

dicendum est.

pressit Paulus Apostolus dicens: *In Christo enim Iesus neque circumcisio quicquā valet, neque praputiū, sed Fides, quæ benè per dilectionem operatur.* Si autem malè & non benè operatur, proculdubio secundum Apostolum Iacobum, mortua est in semetipsa. Qui rursus: *Si fidem dicat se quisquam habere, opera autē non habeat, nunquid poterit Fides saluare eum?* Porro autem si homo scelerat⁹ propter fidem solam per ignem saluabitur, & sic est accipiendum quod ait beatus Paulus Apostolus: *Ipse autem saluus erit, sic tamē quasi per ignem:* poterit ergo saluare sine operibus Fides, & falsum erit quod dixit ei⁹ coapostolus Iacobus, Falsum erit & illud, quod idē ipse Paulus dicit, * *Nolite, inquit, errare, neque fornicatores, neque idolis seruiētes, neque adulteri, neque molles, neque masculorū concubitores, neque fures, neque auari, neque maledici, neque ebriosi, neque rapaces regnum Dei possidebunt.* Si enim etiam in iis perleuerantes criminibus, tamē propter fidem Christi salui erunt, quomodo in regno Dei non erunt? Sed quia hæc Apostolica manifestissima & apertissima testimonia falsa esse nō possūt, illud quod obscure dictum est de iis, qui superædificant supra fundamentum quod est Christus, non aurum, non argētum, non lapides preciosos, sed ligna, fœnum, stipulam: de his enim dictum est, quod per ignem salui erunt, quoniam fundamenti merito non peribunt: sic intelligendum est, ut iis manifestis non inueniatur esse contrarium. Ligna quippe & fœnum & stipula non absurdè accipi possunt rerū seculariū, quanuis licitè concessarum, tales cupiditates, ut amitti sine animi dolore non possint. Cū autem iste dolor vrit si Christus in corde fundamenti locum habet, id est, ut ei nihil anteponatur, & malit homo qui tali dolore vritur, rebus quas ita diligit carere magis quàm Christo: per ignem fit salu⁹. Si autē res huiusmodi temporales ac seculares tempore rētationis maluerit tenere quàm Christum, eum in fundamento non habuit: quia hæc priore loco habuit, cū in ædificio prius non sit aliquid fundamento. To. 3. in hirid ca 67. & 68. Vide etiam cap 69. & To 4 de fide & operibus, cap 14 & 5 & 16. & To 5. de unit. Dei, li. 21. cap. 21. & To 8. in Psal. 80. Ad.

Aduerte Lector, adeò vulgo persuasum fuisse, verba illa Pauli (ipse saluus erit sic tamè quasi per ignem) esse de purgatorio igne intelligenda ut multi crederent. ijs significare Apostolum. Omnes habentes fidem (quibuscunq; etiam peccatis obstricti decessissent) saluos tandem fore. Horum errorem reijcit Augustinus pluribus in locis, & verba Pauli quæadmodum illi, de purgatorio quidem igne interpretatur: Verùm fundamenti nomine, non fidem mortuam, non Christum quocunq; modo creditum, sed fidem per dilectionem operantem, vel Christum ita creditum ut nihil ei anteponatur, intelligi debere ostendit: Tum etiam peccata lethalia non posse super huiusmodi fundamentum extrui, sed leuiora illa tantum quæ charitatem non expellunt.

Verùm tâta est Dei misericordia in vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam, ut etiam prima hominis ætas, id est, infantia, quæ sine vlllo renisu subiaceret carni: & secunda, quæ pueritia nuncupatur, vbi nõdum ratio suscepit hanc pugnam, & ferè sub omnibus vitiosis delectationibus iacet, qui licet iam fari valeat, & inde infantiam transisse videatur, nõdum in ea est præcepti capax infirmitas mentis: si Sacramenta mediatoris acceperit, etiã si hâc in eis annis vitã finiant, trãslata scilicet à potestate tenebrarum in regnum Christi, non solùm poenis non præparetur æternis, sed ne vlla quidem post mortẽ purgatoria tormenta patiatur. Sufficit enim sola spiritalis regeneratio, ne post mortẽ ob sit, quod carnalis generatio cum morte cõtraxit. *To. 5. de ciuit. Dei. lib. 21. cap. 16.*

*Rom. 9.

Paruuli baptizati, ante

vsu ratio-

nis deceden-

tes nullas o-

mnino penas post mortem patiuntur.

*1. Tim. 2.

*Colos. 1.

VIII. Igne purgatorio venialia tantum peccata, & reliquias lethalium purgari.

SI cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Multi sunt qui lectionem istam male intelligentes falsa securitate decipiuntur, dum credunt, quod si supra fundamentũ Christi capitalia crimina ædificent, peccata ipsa per ignem transitorium possint purgari, & ipsi postea ad vitã perpetuam

1. Cor. 3.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Peccata minuta, et si animam non occidunt, deformant tamen ab amplexibus cælestis Sponsi retardant.

* Ephes. 5. Dum hic vivimus orationibus, ieiunijs, eleemosynis, dando veniam his qui offenderunt nos, peccata redimere possumus.

* 1. Cor. 3. Quicquid ante mortem redemptum non fuerit, post mortem expiandum est igne.

* 1. Cor. 3. Quid illis agendum, qui post mortem & æternum & purgatorium ignem evitare cupiunt.

petuam peruenire. Intellectus iste fratres carissimi corrigendus est, quia ipsi se seducunt, qui taliter sibi blandiuntur. Illo enim transitorio igne, de quo dixit Apostolus, *Ipse autem saluus erit sic tamen quasi per ignem: non capitalia, sed minuta peccata purgatur. Et paulò infra.*

Quibus peccatis licet occidi animam non credamus, ita tamen eam velut quibusdam pustulis & quasi horreda scabie replentes, deformem faciunt, ut eam ad amplexus illius sponsi cælestis aut vix, aut cum grandi confusione venire permittant. De quo scriptum est, * *Aptavit sibi Ecclesiam non habentem maculam aut rugam.* Et ideo continuis orationibus, & frequentibus ieiunijs, & largioribus eleemosynis, & præcipue per indulgentiam eorum qui in nos peccant assidue redemantur, ne fortè simul collecta cumulum faciāt & demergāt animam.

Quicquid enim de istis peccatis à nobis redemptum non fuerit, illo igne purgandam est, de quo dixit Apostolus, * *Quia in igne reuelabitur. Et si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Et post pauca. Si autem nec in tribulatione Deo gratias agimus, nec bonis operibus peccata redimimus, ipsi tam diu in illo purgatorio igne moras habebimus, quandiu suprà dicta peccata minuta tanquam ligna, foenum, stipula consumantur. Tom. 10. serm. 41. de sanctis.*

illi autem qui capitalia crimina committunt, si quandiu viuunt, ea redimere poenitentiae medicamentis noluerint, ad illum ignem, de quo dicit Apostolus, * *Ipse autem saluus erit, si tamē quasi per ignem,* sicut iam dictum est, venire non poterunt, sed magis illam duram & irrenocabilem sententiam audituri sunt, * *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Et ideo qui ab ista perpetua poena, & ab illo purgatorio igne desiderāt liberari, crimina capitalia non admittant, aut si iam commiserunt, fructuosam agant poenitentiam, & illa parua vel quotidiana peccata bonis operibus redimere non desistant. *Ibidem paulò post.*

Omnes sancti qui Deo fideliter seruiunt, lectioni vel orationi vacare: & in bonis operibus perseverare contendunt, nec capitalia crimina, nec minuta peccata, id est,

est, ligna foenum, & stipulam supra fundamentum Christi, sed bona opera, id est, aurum, argentum, lapides preciosos superaedificantes, per ignem illum, de quo dicit Apostolus, *Quia in igne reuelabitur, absque vlla violatione transibunt. Illi vero, qui quanuis capitalia crimina non admittant, & ad perpetranda minuta peccata sunt faciles, & ad redimenda sunt negligentes, ad vitam aeternam pro eo quod in Christum crediderunt, & capitalia peccata non admiserunt, venturi sunt: sed prius aut in hoc seculo per Dei iustitiam vel misericordiam, sicut iam dictum est, amarissimis tribulationibus sunt coquendi, aut illi ipsi per multas eleemosynas, & praecipue dum inimicis suis clementer indulgent, per Dei misericordiam liberandi, aut certe illo igne de quo dicit Apostolus, longo tempore cruciandi, ut ad vitam aeternam sine macula & ruga perueniant. Illi vero qui aut homicidium, aut sacrilegium, aut adulterium, vel reliqua his similia commiserunt, sicut iam dictum est, si eis digna poenitentia non subuenerit, non per purgatorium ignem transire merebuntur ad vitam, sed aeterno incendi praecipitabuntur ad mortem. Et ideo quoties in lectione Apostolica audieritis, *Si quis supra fundamentum Christi superaedificat aurum, argentum, lapides preciosos, de sanctis hoc & profectis Christianis accipere, qui velut aurum purgatum merebuntur ad aeterna praemia peruenire. Illi vero qui superaedificant ligna, foenum & stipulam, de bonis Christianis, sed negligentibus minuta peccata purgare, ut saepe dictum est, intelligite: quae peccata si nec diuina iustitia multis tribulationibus purgauerit, nec vnusquisque eleemosynarum largitate redimerit, non sine graui dolore in illis implebitur illud quod dicit Apostolus, *Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Nemo tamen, sicut iam supradictum est, seipsum circunueniat, ut hoc etiam pro capitalibus, criminibus, si incurata remanserint, posse fieri credat. *Ibidem.*

*1. Cor. 3.

Aedificantes
super funda-
mentum tantum
modo aurum
argentum et
lapides pre-
ciosos, per i-
gnem illi tran-
sibunt.

Sunt igitur
aliqua in isto
saeculo opera quae
Dei iudicium
ferre possunt
qui ante
mortem pecca-
ta minuta

frequenter ad-
mittunt, &
negligenter
expiant, lon-
go tempore,
purgatorio i-
gne post mor-
tem cruciandi
sunt.

*1. Cor. 3.

*Ibidem.

IX. Orare & offerre oblationem pro defunctis, morem
esse Catholicae Ecclesiae.

AERIA.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Sunt igitur
heretici cū
Aerio, qui
negāt pro de-
functis orā-
dum vel offe-
rēdum esse.

* 2. Marc. 12

Orandum
sacrificādum
esse pro defū-
ctis, non solū
Scripturæ,
sed etiam v-

niuersæ Ec-
clesiæ aucto-
ritate Augu-
stin. ostēdit.

Supplicatio-
nes pro spiri-
tibus mortuo-
rum nō præ-
termittendæ

Pro quibus
defunctis Ec-
clesiæ vel
piorū homi-
nū preces ex-
audiantur.

Pœnitentiæ
certæ leges.

AERIANI ab Aerio quodam sunt nominati, qui
cū esset presbyter, doluisse fertur, quod Episco-
pus nō potuit ordinari, & in Arrianorum heresim lap-
sus, propria quoque dogmata addidisse nonnulla, di-
cens, orare vel offerre pro mortuis oblationem non o-
portere. *Tom. 6. de heresibus ad Quod uult deum heresi. 53.*

In Machabeorum libris* legimus, oblatum pro mor-
tuis sacrificium. Sed & si nusquam in Scripturis vete-
ribus omnino legeretur, non parua est vniuersæ Eccle-
siæ, quæ in hac consuetudine claret, auctoritas: ubi in
precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare
funduntur, locum suum habet etiam commendatio
mortuorum. *Tom. 4. de cura pro mortuis gerenda, cap. 1.*

Non sunt prætermittendæ supplicationes pro spiri-
tibus mortuorum, quas faciēdas pro omnibus in Chri-
stiana & Catholica societate defūctis, etiam tacitis no-
minibus, quorumcunq; sub generali commemoratio-
ne* suscepit Ecclesia: ut quibus ad ista defunt parētes,
aut filij, aut quicunq; cognati vel amici, ab vna eis ex-
hibeantur pia matre communi. *Ibidem, cap. 4.*

* *Quanam est hæc, o heretici, generalis commemoratio om-
nium in Catholica societate defunctorū, quam Ecclesia fa-
ciendam suscepit?*

Nam pro defūctis quibusdā, vel ut dicitur, pro mor-
tuis, vel Ecclesiæ, vel quorundam piorum exauditur o-
ratio, sed pro his quorum in Christo regeneratores,
nec usq; adeo vita in corpore malè gesta est, ut tali mi-
sericordia iudicētur digni nō esse, nec usque adeo be-
nè, ut talem misericordiam reperiātur necessariam nō
habere. *Tom. 5. de ciuit. Dei, lib. 21. cap. 24.*

Pœnitentes qui attente leges pœnitentiæ exequun-
tur, si casu in itinere, vel in mari mortui fuerint, ubi
eis subueniri non possit, memoria eorum & orationi-
bus & oblationibus commendetur. *Concil. Carth. 4. cap. 79.*

*X. Inuari defunctorum animas Missarum sacrificiis,
orationibus, elemosynis, aliisque pietatis
operibus, quæ a uiuentibus pro
eis fiunt.*

Orationi-

Orationibus verò sanctæ Ecclesiæ & Sacrificio salutari, & eleemosynis, quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari, ut cum eis misericordius agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerunt. Hoc enim à patribus traditum vniuersa obseruat Ecclesia, ut pro eis qui in corporis & sanguinis Christi communione defuncti sunt, cum ad ipsum Sacrificium loco suo commemorantur, oretur ac pro illis quoque id offerri commemoretur. Cum verò eorum commendandorum causa, opera misericordiæ celebratur, quis eis dubitet suffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur? Non omninò ambigendum est ista prodesse defunctis, sed talibus qui ita dixerunt ante mortem, ut possint eis hæc utilia esse post mortem. Nam qui sine fide, * quæ per dilectionem operatur, eiusque Sacramentis de corporibus exierunt, frustra illis à suis huiusmodi pietatis impenduntur officia, cuius dum hic essent pignore caruerunt. *To. 10. de verbis Apostoli, serm. 34.*

Sed pro viribus cura sepeliendi & sepulchra construendi: quia & hæc in Scripturis sanctis inter bona opera deputata sunt, nec solùm in corporibus Patriarcharum aliorumque Sanctorum, & humanis cadaueribus quorumque iacentium, verùm etiam in ipsius Domini corpore prædicati atque collaudati sunt, qui ista fecerunt: impleant hæc homines erga suos officia postremi muneris, & sui humani lenimenta mœroris. Verùm illa, quæ adiuuent spiritus defunctorum, oblationes, orationes, erogationes, multo pro eis obseruantius, instantius, abundantius impendant, * qui suos carne non spiritu mortuos, non solùm carnaliter, sed etiã spiritualiter amant. *Ibidem.*

Cum ecce corpus elatum est, imus & redimus sine lachrymis. Nã neque in eis precibus, quas tibi fūdimus (Deus) cum offertur pro ea (Monica matre sancti Augustini) sacrificium præcij nostri, iã iuxta sepulchrum posito cadauere, priusquã deponeretur, sicut illic fieri solet nec in eis precibus ergo fleui. *Tom. 1. Confess. li. 9. cap. 12.* Sacrificiū Missæ, pro defuncta, cuius cadauer præsens erat, offerebatur.

Orationes, sacrificia, eleemosynas viuorū prodesse defunctis, traditione Patrū & vniuersa Ecclesiæ cōsuetudine probatur.

* Gal. 5.

Sine fide per dilectionem operari eiusque

Sacramentis hinc decedentes viuorum

suffragijs non iuuantur.

Officiū honestè sepeliendi mortuos, p̄

* Gen. 49.

* Ioan. 19.

Oblationes, orationes, erogationes

iuuadis spiritibus defunctorū, obseruantius, instantius, &

abundantius impendēde.

* alias verū

illi utiq; abluunt spiritus &c. qui

oblationes &c. impendant.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

*Matth. 6.
Precatur De
um Augusti-
nus pro defū
Et a matre.
*Psal. 142.
*Iac. 2.
Memoriam
sui ad altare
fieri, Monica
moriens pe-
tiuit.
Offerebātur
res quæ dā et
pauperibus
distribuebā-
tur, in defun-
ctorum uti-
litate.
Defunctorū
animæ pieta-
te uiuorū re-
leuātur, cum
pro eis sacrifi-
cium Missæ
& eleemosy-
næ in Eccle-
sia fiunt.
Nec dānati,
nec beati, sed
qui inter hos
medij defun-
cti sunt, pie-
tate uiuorū
adiuari
possunt.

Nunc pro peccatis matris meæ deprecor te, exaudi me per medicinam vulnerum nostrorum quæ pepēdit in ligno, & sedēs ad dexteram tuam te interpellat pro nobis. Scio misericorditer operatam, & ex corde dimis-
sisse (*Monicam*) debita debitoribus suis: dimitte illi* & tu debita sua, si qua etiam contraxit per tot annos post aquā salutis. Dimitte Domine, dimitte obsecro, ne in-
tres* cum ea in iudicium. Superexaltet* misericordia iudicium: quoniam eloquia tua vera sunt, & promissū misericordiam misericordibus. Et credo, iam feceris quod terogo, sed volūtaria oris mei approba Domine. Namque illa imminente die resolutionis suæ nō cogi-
tauit suum corpus sumptuosè contegi, aut condiri aro-
matibus, aut monumētum electum concupiuit, aut cu-
rauit sepulchrum patrum. Non ista mandauit nobis, sed tātummodo memoriam sui ad altare tuum fieri de-
siderauit, cui nulli⁹ diei prētermis- sione seruierat, vnde sciret dispensari victimam sanctam, qua deletū est chi-
rographum, quod erat contrarium nobis. *Ibidem, c. 13.*
Oblationes, pro spiritibus dormiētium, quas verè a-
liquid adiuuare credendum est, super ipsas memorias non sint sumptuosæ, atque omnibus parentibus sine ty-
pho & cum alacritate præbeantur, neque vēdātur. Sed si quis pro religione aliquid pecuniæ offerre voluerit, in præfēti pauperibus erogetur. Ita nec deferere vide-
buntur memorias suorum, quod potest gignere non leuem cordis dolorem, & id celebrabitur in Ecclesia, quod piē honesteq; celebratur. *To. 2. epi. 64. ad Aureliū.*
Neque negandū est defunctorū animas pietate suo-
rum viuētium releuari, cum pro illis sacrificium me-
diatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt. Sed eis hæc profunt, qui cum viuerent, vt hæc sibi postea prodesse possent, meruerunt. Est enim quidam viuēdi modus, nec tam bonus vt nō requirat ista post mortē, nec tam malus vt ei non profint ista post mortem. Est verò talis in bono, vt ista non requirat, & est rursus ta-
lis in malo, vt nec his valeat cum hæc vita trāsierit ad-
iuuari. Quocirca hic omne meritum comparatur, quò possit post hāc vitā releuari quispiam vel grauari. Ne-

mo autem se speret quod hic neglexerit, cum obierit, apud Deum promereri. Non igitur ista quę pro defunctis commendandis frequētat Ecclesia, illi Apostolicę sunt aduersa sentētię, quā dictum est * *Omnes enim astabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisque secundum ea quę per corpus gessit siue bonū siue malū*: quia etiā hoc meritū sibi quisque cū in corpore viueret cōparauit, ut ei possēt ista prodesse. Non enim omnibus prosunt, Et quare non omnibus profunt, nisi propter differentiam vitę quam quisque gessit in corpore? Cū ergo sacrificia siue altaris, siue quarumcūque eleemosynarū pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valdē bonis gratiarum actiones sunt: pro non valdē malis, propitiationes sunt: pro valdē malis etsi nulla sunt adiumenta mortuorū, qualescūque viuorū consolationes sunt. Quibus autē profunt, aut ad hoc prosunt, ut sit plena remissio, aut certē tolerabilior fiat ipsa damnatio. *Tom. 3. Enchirid. cap. 110.*

Post mortem nullum nouū meritum cōparatur.

* 2. Cor. 5.

Soluit Augu

stin. quod

nunc ab hæ-

reticis aduer-

sus purgato-

rium obijci-

tur.

13. q. 2. cap.

Tempus.

Sacrificium

altaris, Eu-

charisticum

propitia-

torium.

Ita fit ut neque inaniter Ecclesia, vel suorū cura, pro defunctis quod potuerit religionis impendat: & tamē fera, * *unusquisque secundum ea quę gessit per corpus, siue bonum siue malum, reddente Domino unicuique secundum opera eius.* Ut enim hoc quod impenditur, possit ei prodesse post corpus, in ea vita est acquisitum, quam gessit in corpore *Tom. 4. ad Dulcitium. quęst. 2.*

* 2. Cor. 5.

X 1. Defunctorū cōmemorationē ad altare fieri solitā.

Perhibet præclarissimum testimoniū Ecclesiastica auctoritas, in qua fidelibus notum est, quo loco martyres, & quo defunctę sanctimoniales ad altaris Sacramenta recitentur. *Tom. 6. de sancta virg. cap. 45.*

In sacrificio Missę cōmemoratur martyres &

Hoc beati Martyres ardenti dilectione fecerūt: quorum si non inaniter memorias celebramus, atq; in conuiuio, quo & ipsi saturati sunt, ad mensam Domini accedimus, oportet, ut quemadmodum ipsi, & nos talia præparemus. Ideò quippe ad ipsam mensam nō sic eos commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus, sed magis ut orent ipsi pro nobis, ut eorum vestigijs adhæreamus quia impleuerunt ipsi charitatem, quā Dominus dixit * *non*

alii defuncti diuersa tamē ratione.
* Ioan. 15.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Debemus
nos oratio-
bus martirū
cōmendare.

posse esse maiorem. *Tom. 9. Tractatu 84. in Ioan.*

* Apoc. 20.

Piorum ani-
mæ mortuo-
rum non se-
parantur ab
Ecclesia.

Sacrificium
altaris, ora-
tionum & e-
leemosynarū,
quare pro
omnibus re-
generatis
defūctis ce-
lebrādū om-
nibus ex æ-
quo prodesse
non possit.

Ideoque habet Ecclesiastica disciplina, quod fideles nouerunt, cum Martyres eo loco recitantur ad altare Dei, ubi non pro ipsis oratur, pro cæteris autem cōmemoratis defūctis oratur. Iniuria est enim pro martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari.

Tom. 10. serm. 17. de verbis Apostoli.

Regnauerunt* cum Iesu mille annis, animæ scilicet martyrum nondum sibi corporibus suis redditis. Neque enim piorum animæ mortuorum separātur ab Ecclesia, quæ etiam nunc est regnum Christi. Alioquin nec ad altare Dei fieret eorum memoria in communi- catione corporis Christi. *To. 5. de ciuit Dei, lib. 20. cap. 9.*

Quæ cum ita sint non existimemus ad mortuos pro quibus curam gerimus peruenire, nisi quod pro eis siue altaris siue orationū, siue eleemosynarū sacrificijs solenniter supplicamus: quanuis non, pro quibus fiunt omnibus profint, sed ijs tantūm quibus dum viuūt cōparatur vt profint. Sed quia non discernimus qui sint, oportet ea pro regeneratis omnibus facere, vt nullus eorū prætermittatur, ad quos hæc beneficia possint et debeant peruenire. *To. 4. de cura pro mortuis, cap. 8.*

XII. Defunctos meritis & intercessione Sanctorum iuuari, præsertim in quorum basilica sepul- ti sunt.

Diu sanctitatis tuæ, coepiscope venerande Pauline, scriptorum debitor fui, ex quo mihi scripsisti per homines filia nostræ religiosissimæ Floræ quærens a me, vtum proficuique post mortem, quod corpus eius apud sancti alicuius memoriā sepeliatur. Hoc enim abs te vidua memorata perierat, pro defūcto in eis par- tibus filio suo, & rescripteras consolans eam, idque etiam nūcias de caduere fidelis iuuenis Cynegij, quod materno & pio affectu desiderauit, esse completum, vt scilicet in beatissimi Felicis Confessoris Basilica pone- retur. Qua occasione factum est, vt per eorū per lato- res literarum tuarum ingereres huiuscemodiquæstio- nem: atque vt responderem, quid mihi exinde videretur ex-

tur exposcens, nec tacēs ipse quid sentias: nam dicis vi-
deri tibi, non esse inanes motus animorum religioso-
rum atq; fidelium pro suis ita curantium. Adiungis e-
tiam vacare non posse, quod vniuersa pro defunctis Ec-
clesia supplicare cōsuevit: vt hinc & illud conijci pos-
sit, homini prodesse post mortem, si fide suorum hu-
mādo eius corpori, talis prouideatur locus, in quo ap-
pareat opitulatio etiam isto modo quæ sita sanctorum.
*To. 4 de cura pro mortuis, cap. 1. Sententiam hanc Paulini
Augustinus sequentibus probat.*

*Vniuersa
pro defunctis
Ecclesia sup-
plicare con-
suevit.
In loco sacro
opitulatio
Sanctorum.*

Profecto etiam prouisus sepeliēdis corporibus a-
pud memoriam Sanctorum locus bonæ affectionis hu-
manæ est erga funera suorum: quoniam si nōnulla re-
ligio est vt sepeliantur, non potest nulla esse, quādo v-
bi sepeliantur attenditur. Sed cū talia viuorū solatia
requiruntur, quibus eorum pius in suos animus appa-
reat, non video quæ sunt adiūmēta mortuorum: nisi ad
hoc, vt dū recolunt vbi sint posita eorum quos diligūt
corpora, eisdē sanctis illos tanquā patronis susceptos,
apud Dominū adiuuādos orando cōmēdent. *Ibid. ca. 4.*

*Defuncti sā-
ctis quorum
in Basilicis
sepulti sunt,
tanquā pa-
tronis orati-
one cōmen-
dandi.*

Cum itaq; recolit animus vbi sepultū sit charissimi
corp⁹, & occurrit locus nomine martyris venerabilis,
eidem martyri animam dilectam commendat recor-
dantis & precantis affectus. Qui cum defunctis à fide-
libus charissimis exhibetur, eum prodesse non dubium
est ijs, qui cū in corpore viuerent, talia sibi posthanc
vitam prodesse meruerunt. *Ibidem.*

*Defuncti a-
nimam marti-
ri commen-
dare bonum
est.*

Cum ergo fidelis mater fidelis filij defuncti corpus
desiderauit in Basilicā martyris poni, si quidem credi-
dit eius animam meritis martyris adiuuari: hoc q̄ ita
credidit, supplicatio quædā fuit, & hæc profuit si quid
profuit. Et quòd ad idem sepulchrum recurrit animo,
& filium precibus magis magisque commendat, adiu-
uat defūcti spiritum, nō mortui corporis locus, sed ex
loci memoria viuus matris affect⁹. Simul enim & quis
& cui commemorandus sit, non vtique infructuosè re-
ligiosam mentem precantis attingit. *Ibidem, cap. 5.*

*Verum igitur
est, Au-
gustini sen-
tentia, defū-
ctorum ani-
mas meritis
Martyrum
adiuuari.*

Ita etiam cū plurimum inter sit vbi ponat corpus
mortui sui, qui pro spiritu eius Deo supplicat, quia &

Loti sancti
recordatio
renouat &
auget affe-
ctum.

* alias ani-
mus.

Vbiunq; ia
ceat defuncti

caro spiritui
requies ac-
quirenda.

Prodest com-
mendare de-
functos Mar-
tyrum patro-
cinio.

* 1. Cor. 5.

Ante mortē
faciēda, quæ
quæ possint
prodesse post
mortem.

In hac vita
meritū omne
comparandū

* 2. Cor. 5.

præcedens affectus locum elegit sanctum, & illic cor-
pore posito, recordatus locus sanctus eum qui præcef-
ferat renouat & auget affectum: tamen etiam si nō pos-
sit, vbi religiosus amicus* eligit, humare quem diligit,
nullo modo debet à supplicationibus necessarijs in e-
ius cōmendatione cessare. Vbicunque enim iaceat vel
non iaceat defuncti caro, spiritui requies acquirenda
est. Ibidem.

Quod verò quisque apud memoriam martyrum se-
pelitur, hoc tantum mihi videtur prodesse defuncto, vt
commendans eam etiam martyrum patrocinio, affe-
ctus pro illo supplicationis augeatur. Ibidem, cap. 8.

XIII Obiecta quedam cōtra Purgatorium, quomo-
do diluat Augustinus.

Sed cum hæc ita sint, quomodo huic opinioni con-
trarium non sit, quod dicit Apostolus: * Omnes enim
astabimus ante tribunal Christi, vt ferat unusquisque secū-
dum ea, quæ per corpus gessit, siue bonum, siue malum: nō te
satis videre significas. Hæc quippe Apostolica sentētia
ante mortem admonet fieri, quod possit prodesse post
mortem: non tunc, quando iam recipiendum est, sed
quod quisque gesserit ante mortem. Verum hæc ita
soluitur quæstio, quoniam quodam vitæ genere ac-
quiritur, dum in hoc corpore viuitur, vt aliquid ad-
iuuent ista defunctos: ac per hoc secundum ea, quæ per
corpus gesserunt, eis quæ post corpus religiose pro
illis facta fuerint, adiuuantur. * Sunt enim quos ni-
hil omnino adiuuant ista, siue pro eis fiāt quorum tam
mala sunt merita, vt neque talibus digni sint adiu-
uari: siue pro eis, quorum tam bona, vt talibus non
indigeant adiuuentis. Genere igitur vitæ, quod gessit
quisque per corpus, efficitur, vt profint vel nō profint,
quæcunque pro illo piè fiunt, cum reliquerit corpus.
Nam meritum, per quod ista profint, si nullum compa-
ratū est in hac vita, frustra queritur post hanc vitā. ita fit,
vt neque inaniter Ecclesia, vel suorum cura, pro defū-
ctis, quod potuerit religionis impendat: & tamē ferat
vnusquisque* secundum ea, quæ gessit per corpus, si-
ue bonum, siue malum reddente Domino vnicuique

* se.

*secundum opera eius. Vt enim hoc quod impenditur, possit ei prodesse post corpus, in ea vita acquisitum est, quam gessit in corpore. *Tom. 4. de cura pro mortuis, c. 1.* *Vide etiam Tom. eodem, quest. 2. ad Dulcitium.*

*Matt. 16.

Rom. 1.

*Sunt igitur tres status defunctorum: quidam enim non indigent nostris precibus, ut in quibus nihil supersit expurgandum: quidam à nobis liberari non possunt, quales sunt qui in peccato lethali mortui sunt: quidam nostris precibus iuuari possunt, ut qui in charitate decesserunt, sed non egerunt plenam peccatorum poenitentiam, vel veniales contraxerunt culpas, in quibus expiandis fuerunt ante mortem negligentes. Hos tres defunctorum status, ex pluribus Augustini locis colligere quiuis potest.

Non ergo mortuis noua merita comparantur, cum pro eis boni aliquid impendunt sui, sed eorum præcedentibus consequentia ista redduntur. Non enim dictum est nisi cum hic viuerent, ut eos hæc aliquid adiuuarent, cum hic viuere destitissent. Et ideo istam finiens quisque vitam, nisi quod meruit in ipsa, non poterit habere post ipsam. *To. 10. de verbis Apost ser. 34.*

Nullus, nisi quod ante mortem meruit, poterit habere post mortem.

XIIII. Anima quomodo sciant quæ apud nos gerantur.

Vbi rursus occurrit, quomodo hic ageretur Abraham pater nesciebat, ubi sciebat esse Mosen & Prophetas: id est, libros eorum, quibus homines obediendo, tormenta inferni euitarent: ubi denique nouerat diuitem illum in delitijs, pauperem verò Lazarum in laboribus, doloribusque vixisse: Nam & hoc illi ait, *Memento fili, quia percepisti bona in vita tua, Lazarus autem mala. Sciebat ergo hæc, quæ utique apud viuos, non apud mortuos gesta fuerant. Verum non cum ageretur in viuis, sed eis mortuis potuit Lazaro indicante cognoscere, ne falsum sit quod ait Propheta. *Abraham nesciuit nos. Proinde fatendum est, nescire quid mortuos quid hic agatur, sed dum hic agitur, postea verò audire ab eis, qui hinc ad eos moriendo pergunt: Non quidem

Abraham defunctus sciuit, quæ apud viuos gererentur.

*Luc. 16.

*Esai. 65.

Defunctorum animæ, non dum beate,

Ecc 4 omnia,

Confessionis Augustiniana Lib.III.

tribus modis
cognoscere
possunt quæ
hic geruntur,
quãuis absen-
tes sint nec
valeant suis
viribus
(Augustini
sententia) re-
bus nostris
interesse.

* Luc. 16.

Defunctorum
animæ, diui-
na virtute,
ad viuos
mitti possunt.

* 2. Cor. 12.

omnia, sed quæ finuntur indicare, qui finuntur etiam
ista meminisse: & quæ illos, quibus hæc indicant, oportet
audire. Possunt & ab angelis, qui rebus quæ agun-
tur hic, præsto sunt, audire aliquid mortui, quod vnum
quenque illorum audire debere iudicat, cui cuncta sub-
iecta sunt. Nisi enim essent angeli qui possent interesse
& viuorum & mortuorum locis, non dixisset Dominus
Iesus, * Contigit autem mori inopem illum, & ferri
ab angelis in sinum Abraham. Nunc ergo hic, nunc ibi
esse potuerunt, qui hinc illuc, quæ Deus voluit, abstu-
lerunt. Possunt etiam spiritus mortuorum aliqua quæ
hic aguntur, quæ necessarium est eos nosse, & quæ ne-
cessarium non est eos non nosse, non solum præterita
vel præsentia, verum etiam futura spiritu Dei reuelan-
te cognoscere: sicut non omnes homines, sed Prophe-
tæ dum hic viuerent cognoscebant, nec ipsi omnia, sed
quæ illis esse reuelanda Dei prouidentia iudicarat.
Mitti quoque ad viuos aliquos ex mortuis, sicut è con-
trario Paulus ex viuis in paradysum raptus est, diuina
Scriptura * testatur. *Tom. 4. de cura pro mortuis gerenda*
cap. 14. & 15.

*XV. In generali iudicio præter eos qui damnandi sunt
ad gehennam, & eos qui omnino purgati iam
antè fuerint, futuros alios qui per i-
gnem purgatorium tunc sal-
ui futuri sint.*

* Genes. 15.

Dies iudicij
dirimet car-
nales per ig-
nem saluan-
dos, & car-
nales in igne
damnandos.

Quod verò adiungitur: * Cū autē iam sol erat ad oc-
casum. flamma facta est, & ecce fornax fumibunda &
lampades ignis, quæ transierunt per media diuisa illa. si-
gnificat iam in fine seculi per ignem iudicandos esse
carnales. Sicut enim afflictio ciuitatis Dei qualis antea
nūquam fuit, quæ sub Antichristo futura speratur, sig-
nificatur tenebroso timore Abraham circa solis occasum,
id est, propinquante iam fine seculi: sit ad Solis occasum,
id est, ad ipsum iam finem, significatur isto igne dies iudi-
cij, dirimens carnales per ignem saluandos, & in igne
damnandos. *Tom 5. de ciuit. Dei, lib. 6. cap. 24.*

Ex his quæ dicta sunt videtur euidentius apparere in
illo

illo iudicio quasdam quorundam purgatorias pœnas futuras. Vbi enim dicitur: Quis sustinebit diem introitus eius, aut quis ferre poterit, ut aspiciat eum, quia ipse ingreditur quasi ignis cōflatorij, & quasi herba lauantium, & sedebit conflans, & emūdans sicut aurum, & sicut argentum, & emundabit filios Leui, & fundet eos sicut aurū & sicut argentū: qd aliud intelligēdum est? Dicit tale aliquid & Esaias. *Lauabit Dominus sordes filiorum & filiarum Sion & sanguinem emundabit de medio eorum spiritu iudicij & spiritu combustionis.* Nisi fortē sic eos dicendum est emundari à sordibus, & eliquari quodammodo, cū ab eis mali per pœnale iudicium separantur, ut illorum segregatio atq; damnatio purgatio sit istorū, quia sine taliū de cetero commixtione viaturi sunt. Sed cū dicit: *Et emūdabit filios Leui, & fundet eos sicut aurū & argentū, & erunt Domino offerentes hostias in iustitia, & placebit Domino sacrificiū Iuda, & Hierusalē,* utiq; ostendit eos ipsos, qui emundabuntur, deinceps in sacrificijs iustitiæ Domino esse placituros, ac per hoc ipsi à sua iniustitia mundabūtur, in qua Domino hostiæ displicebāt. Porro in plena perfectaque iustitia, cū mūdati fuerint, ipsi erūt. Quid.n. acceptius Deo tales offerūt, quā seipsos? Verū ista quæstio de purgatorijs pœnis, ut diligentius pertractetur, in tēpus aliud differēda est. Filios autē Leui, & Iuda, & Hierusalē, ipsam Dei Ecclesiā debem⁹ accipere, nō ex Hebræis tantū, sed ex alijs etiā gentibus congregatā, nec talem, qualis nūc est, vbi si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est: sed qualis tūc erit velut area per ventilationē, ita per iudiciū purgata nouissimū, eis quoq; igne mūdatis, quibus talis mūdatio necessaria est: ita ut nullus omninō sit, qui offerat sacrificium pro peccatis suis. Omnes enim qui sic offerūt, profectō in peccatis sunt, pro quibus dimittendis offerūt, ut cum obrulerint, acceptumque Deo fuerit, tunc dimittantur. *Ibid. lib. 20. c. 25.*

Malach 3.
In die iudicij quorundā pœne purgatorie.

Esai. 4.
Videāt noui Euāgelistæ, qui nusquam in sacra literis purgatorias pœnas inueniunt: num Augustinus, tum alibi ex alijs locis, tum hic ex Malach. c. 3. eas distēte confirmet.

1. Ioan. 4.
Purgata Ecclesia per iudiciū nouissimū, alijs scilicet ad æternū ignē damnatis, alijs (qui hoc indiguerint) purgatorio igne mundatis, nullū deinceps sacrificium pro peccatis futurum est.

Post emundationem, nō

Proinde quia post iudicium cum fuerint etiā igne mundati, qui eiusmodi mundatione sunt digni, in omnibus sanctis nullum inuenietur omnino peccatum,

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

valis iudicij,
sancti omni-
no sine pec-
cato.

* alias mun-
datio.

Malach. 3.

Et hinc ha-

bes tres sta-

tus defuncto-

rum, scilicet

eorum qui ni-

hil habent,

quod expiari

sit necesse,

eorum qui

damnandi

sunt, & eorum

qui per ignem

purgabuntur.

Ante ultimum

iudicium pœne

purgatoriae.

Aeternus ig-

nis quosdam

damnatos

leuius, quos-

dam grauius

cruciabit.

atque ita seipsum offeret in iustitia, ut tales hostiae om-
nimodo immaculae, ac sine ullo vitio sint futurae, e-
runt, perfectò sicut pristinis diebus, & sicut annis priori-
bus, quando in umbra huius rei futurae mundissimae of-
ferebantur hostiae. Hæc erit nanque mundicia tunc in
immortali carne ac mente sanctorum, quæ figuraba-
tur in illarum corporibus hostiarum: deinde propter
eos, qui non mundatione sed damnatione sunt digni. Et
accedam, inquit, ad vos in iudicium, & ero testis velox
super maleficos & super adulteros, & cetera: quibus da-
mnabilius enumeratis criminibus addidit, Quoniam
ego Dominus Deus vester, & non mutor. Ibid. c. 26.

Quisquis igitur cupit poenas euadere sempiternas,
non solum baptizetur, verum etiam iustificetur in Chri-
sto, ac sic verè transeat à diabolo ad Christum. Purga-
torias autem poenas nullas futuras opinetur, nisi ante
illud ultimum tremendumque iudicium. Nequaquam
tamen negandum est, etiam ipsum æternum ignem pro
diuersitate meritorum quauis malorum, alijs leui-
orem, alijs futurum esse grauiorem, siue ipsius vis atque
ardor pro pœna digna cuiusque varietur, siue ipse æ-
qualiter ardeat, sed non æquali molestia sentiatur.
Ibid. lib. 21. c. 16. Vide & c. 24.

CAPVT SECVNDVM DE SANCTIS ET EORVM PRAEROGATIVA.

I. Animas sanctorum, etiam nunc, ante extremi iudicij diem regnare cum Christo.

Animæ victrices gloriosissimorum martyrum om-
nibus doloribus ac laboribus superatis atque fini-
tis, posteaquam mortalia membra posuerunt, cum Chri-
sto utique regnauerunt & regnant, donec finiantur mil-
le anni, ut postea, receptis etiam corporibus iam im-
mortalibus, regnent. Tom. 5. de ciuit. Dei, lib. 20. c. 13.

Post ascensionem Domini ad cælos omnium Sancto-
rum animæ cum Christo sunt, & exeuntes de corpore
ad Christum vadunt, expectantes resurrectionem cor-
poris

Animæ san-
ctorum exeun-
tes de corpo-
re, ad Chri-
stum vadunt.

poris sui, vt ad integram & perpetuam beatitudinem cum ipso pariter immutentur, sicut & peccatorum animæ, in inferno sub timore positæ, expectant resurrectionem sui corporis, vt cum ipso ad poenam detruantur æternam. *Tom. 3. de Eccl. dogmat. c. 79.*

Quid non, inquit, (Cyprianus) properamus & currimus, vt patriam nostram videre, vt parētes salutare possimus? Magnus illic nos charorū numerus expectat, parentū, fratrum, filiorū frequēs nos & copiosa turba desiderat, iam de sua incolumitate secura, adhuc de nostra salute sollicita. *Tom. 7. de predestinat. Sanctorum, c. 14.*

Et data sunt illis singula stola alba: per stolas albas debemus intelligere mercedem baptismi, præmiū martyrij, mercedem æternorum, & gaudium coelestis patriæ. Habent ergo ante resurrectionem sancti singulas stolas, quia in sola anima adhuc æternis beatitudinibus perfruuntur: postea autem accepturi sunt binas, quando receptis corporibus immutabiles erūt in anima & incorruptibiles in corpore. De hoc Esaias, *In terra sua dupliciā possidebūt. Et infra.* Oportet ergo fratres charissimi, quia primitias martyrum hodierna festiuitate veneramur, de æterna quæ in cœlis est martyrum festiuitate sedulè cogitem⁹, eorumq; vestigia, in quorum possumus sequēdo, & ipsi eiūdem festiuitatis supernæ participes existere curemus, testante Apostolo. *Quia si socij passionum fuerimus, simul & consolationis erimus:* nec tam de morte eorum lugeamus, quàm de iusta palmę perceptione lætemur. Siquidem singulos eorum cū per tormenta pellerētur ex hac vita, Rachel gemebunda, id est, Ecclesia gemit, luctu lachrymisque persecuta: led iam hinc expulsos superna Hierusalem, quæ est mater omnium nostrū, mox in aliam vitam obuijs lætitię ministris excepit, atq; in gaudium Domini sui perpetuo coronandos introduxit. Vnde dicit Ioānes, *Stabant ante thronum in conspectu agni amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum.* Stant enim modò ante thronū Dei coronati, qui quondā ante thronum iudicum terrenorum iacebant poenis astricti. Stant in conspectu agni nulla ratione illic à contēplanda eius

Lib. de immortalitate anime.

Ergo iustorum anime iam erant in patria.

Apoc. 6.

Habent sancti ante resurrectionem singulas stolas, quia in sola anima æternis beatitudinibus perfruuntur, postea accepturi binas.

Isa. 61.

Sanctorum innocentium festiuitas in Ecclesia.

2. Cor. 1.

Gal. 4.

Apoc. 7.

Sancti martyres, Dei gloria

gloria

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

gloriam nunc
cōteplantur,
stantes in cō-
spectu agni.

Apoc. 7.

gloria separandi, à cuius hic amore nec per supplicia poterant separari. Stolis fulgēt albis, & palmas in manibus habent, quia prœmia in operibus habent, dum corpora quæ pro Domino ignibus vstulari, ac bestiis dilacerari, flagris absumi, per præcipitia dissolui, vngulis abradi, omnimodo pœnarū genere passi sunt dissipari, per resurrectionem glorificata recipiunt. Et clamabant, inquit, voce magna, dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronum & agno. Magna voce salutem Deo decantant, qui magna gratiarū actione recolunt, non sua se virtute, sed ipso auxiliante, tribulationum impugnātium superasse certamina. Dicit iterum eorū & præteritos agones & coronas describens perpetuas: Hi sunt, q̄ venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, dealbauerunt eas in sanguine agni. Stolasquippe martyres in sanguine agni lauerūt, dum membra sua, quæ oculis insipientiū visa sunt pœnarū squalore foedati, sic potius fuso pro Christo sanguine ab omnibus mūdauere cōtagijs, insuper & beata immortalitatis luce digna reddidere, quod est etiā lotas habuisse stolas in sanguine agni. Ideò sunt, inquit, ante thronum Dei, & seruiūt die ac nocte in templo eius. *Tom. 10. de Sanctis, serm. 11. qui est in festo Innocentium, serm. 4.*

Apoc. 20.

ET ANIMAE, (inquit, Apostolus Ioannes) occisorum propter testimonium Iesu & propter verbum Dei: subauditur, quod postea dicturus est: & regnauerunt cum Iesu mille annis, animæ scilicet martyrum, nondum sibi corporibus suis redditis. Neque enim piorum animæ mortuorum separātur ab Ecclesia, quæ etiam nunc est regnum Christi. Alioquin nec ad altare Dei fieret eorum memoria in comunione corporis Christi: nec aliquid prodesset ad eius in periculis baptismum currere, ne sine illo finiatur hæc vita, nec ad recōciliationem, si fortè per poenitentiam, malamūe consciētiam quisq; ab eodem corpore separatus est. Cur enim fiunt ista, nisi quia fideles etiam defuncti mēbra eius sunt? Quauis ergo cum suis corporibus nondum sunt, iam tamen eorum animæ regnant cum illo, dum isti mille anni decurrunt. Vnde in hoc eodem libro & alibi le-

* alias cō-
munica-
tione.

Fideles defū
cti quāuis cū
suis corpori-
bus nondum
sunt, iam ta-
men eorum
animæ re-
gnant cum
Christo.

gitur: *Beati mortui qui in Domino moriuntur*: amodò iam etiam dicit spiritus, vt requiescant a laboribus suis, nam opera eorum sequuntur illos. Regnat itaq; cum Christo nunc primò Ecclesia in viuis & mortuis. Propterea enim, sicut dicit Apostolus, mortuus est Christus, vt & viuorù & mortuorum dominetur. Sed idedò tantummodò martyrum animas còmemorauit, quia ipsi præcipuè regnant mortui, qui vsq; ad mortem pro veritate certarunt. Sed à parte totum, etiam cæteros mortuos intelligimus pertinentes ad Ecclesiam, quod est regnum Christi. *Tom. 5. de ciuit. Dei, lib. 20. c. 9.*

Cum sanctos in oratione inuocatis, sic oportet de ijs cogitare còstitutis in gloria æternæ claritatis, scilicet splendidissima lumina longè præ solis fulgore lucentia, qui omnia bona pleniter in Dei visione habeant, & cunctis se inuocantibus potenter subueniant. *To. 9. de cognit. vera vitæ, c. 9.*

Illud quod est optimum, se dicit (*Apostolus*) concupiscere, dissolui & esse cum Christo. Manere autem in carne necessariù, inquit, propter vos. Quod ergo inq; Cupio dissolui & esse cū Christo: inde incipit requies, quæ nō interrumpitur resurrectione, sed clarificatur: quæ tamē nūc fide retinetur. *To. 2. ep. 119. ad Ianuarium, c. 4.*

Vidi sub ara Dei animas interfectorum. Aram Dei Ecclesiam dicit, sub cuius oculis martyres effecti sūt. Et licet animæ sanctorum in paradiso sint, tamen quia sanguis sanctorum super terram funditur, sub ara clamare dicuntur. *Tom. 9. in Apoc. hom. 6.*

Primùm cælū rectè accipimus (*explicat locum de raptu Pauli*) hoc omne corporeū generali nomine, quicquid est super aquas & terram. Secundum autem, in similitudine corporali, q̃ spiritu cernitur, sicut illud, vnde animalibus plenus in ecstasi Petro disc⁹ submissus est. Tertium verò quod mente conspicitur, ita secreta & remota & omninò abrepta à sensibus carnis atque mundata, vt ea quæ in illo cœlo sunt, & ipsam Dei substantiam verbumque Deum, per quod facta sunt omnia, in caritate Spiritus sancti ineffabiliter valeat videre, & audire. Non incongruèter arbitramur, & illuc

Apoc. 14.

Rom. 14.

Sancti còstituti sunt in gloria æternæ claritatis. In Dei visione omnia bona plenè habent sancti.

Phil. 1.

Post corporis dissolutionē incipit animæ requies nunquam interrumpenda.

Apoc. 6.

Animæ sanctorum in paradiso sunt.

Act. 10.

Ioan. 2.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

2. Cor. 12.

& illuc raptum esse Apostolum, & ibi fortassis esse paradisum omnibus meliorem, & si dici oportet paradisum paradisorum. Si enim animæ bonæ lætitia in rebus bonis est, in omni creatura, quid ea lætitia præstātius, quæ in verbo Dei est, per quod facta sunt omnia? *Tom. 3. de Genesi ad lit. lib. 12. c. 34.*

De tali paradiso & aliud præcedens testimonium & si qua in Augustini libris simili loquendi forma occurrunt, intelligenda sunt: siquidem eodem ipso capite, de latrone disputans, probabile esse docet, animam eius in illam paradisum esse translata, in quam translatus fuit Paulus, ubi, inquit, sunt animæ beatorum. Paulus autem cum ad tertium cælum raptus, peruenit in paradisum, in qua, ut affirmat Augustinus, contemplari voluerit ipsam substantiam Dei, conuenienter etiam animas beatorum, cum in paradiso esse dicuntur, in cælo eas esse intelligimus.

Si quis percusserit carnē, tu fugis, tu exis, tu migras, iacet terra in terra. Vbi erit quod animauit terram, quod flatu Dei tibi datum est? ubi erit? Si non efflauit vitam, id est, Deum suum, in illo erit quem non perdidit, in illo erit quem non à se exclusit. *Tom. 10. de verbis Apostoli, serm. 18.*

Animæ in hoc seculo purgatæ à Christo recipiuntur, & cum eo esse credendæ sunt.

Phil. 1.

Animæ sanctæ quæ in hoc seculo aut per vitæ innocentiam puræ sunt, aut poenitentiae satisfactione purgantur, à Salvatore nostro recipiuntur, & cum eo esse credendæ sunt, secundum Apostoli dictum: Cupio dissolui & esse cum Christo. *Tom. 10. de sanctis, serm. 15. qui est in festo Cathedræ S. Petri.*

Habent omnes animæ, ut ex hac occasione instruam caritatem vestram, habent omnes animæ, cū de seculo exierint diuersas receptiones suas: Habent gaudium bonæ, malæ tormenta. Sed cū facta fuerit resurrectio, & bonorum gaudium amplius erit, & malorum tormenta grauiora, quando cum corpore torquebuntur. Recepti sunt in pace sancti Patriarchæ, Prophete, Apostoli, Martyres, boni fideles, omnes tamen adhuc in fine recepturi sunt, quod promisit Deus. Promissa enim

enim est resurrectio, etiam carnis, mortis cōsumptio, vita æterna cum angelis. Hoc omnes simul accepturi sumus: nam requiem, quæ continuò post mortem datur, si ea dignus est, tunc accipit quisque cū moritur. Priores acceperunt Patriarchæ: videte ex quo requiescunt. Posteriores Prophetæ: recentius Apostoli: multò recentiores sancti martyres, quotidie boni fideles. Et alij in ista requie tam diu sunt, alij non tam diu, alij paucioribus annis, alij recenti tempore. Cū verò ab hoc somno euigilabūt, simul omnes quod promissum est accepturi sunt. *Tom. 9. in Euangel. Ioann. tract. 49.*

SVNT qui ex proximè præcedenti testimonio, Augustini doctrinam ad Armenorum, & Anabaptistarum errorem detorquent, asserentium sanctorum animas usq; ad extremum iudicij diem longè à diuina visionis intuitu, quasi in quodam lyngo apud inferos detineri. Ad quā suam de Augustino opinionem adducunt, & alia nonnulla ex eius libris petita testimonia, ut cū explicans versiculum illum Psal. 36. Concil. 1. Adhuc pusillum & non erit peccator, scribit in hunc modum:

Post vitam istam nondum eris, vbi erunt sancti: quibus dicetur, Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab initio mundi: nondum ibi eris, quis nescit? sed iam poteris ibi esse, vbi illum quōdam vlcerosum pauperem diues ille superbus in medijs tormentis vidit longè requiescentem: in illa requie securus expectabis diem iudicij, quādo recipias corpus, quando immuteris, ut angelo æqueris. *Matth. 25. Luc. 16.*
Item Tom. 3. in Enchirid. c. 109.

Tempus quod inter hominis mortem & vltimā resurrectionem interpositū est, animas abditis receptaculis continet, sicut vnaquæq; digna est vel requie vel ærumna, pro eo quod sortita est in carne cū viueret. *Præterealib. 1. retract. c. 14.* Illud nos beatissimos facit, quod ait Apostolus, Tunc autem facie ad faciem, & tunc cognoscam, sicut & cognitus sum: qui hoc inuenerunt ipsi dicēdi sunt in beatitudinis possessione cōsistere, ad quam ducit via fidei quam tenemus, & quo
 cre-

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

credēdo cupimus peruenire: sed quinā sint illi beatissimi qui iam sunt in ea possessione quō ducit hęc via, magna quęstio est: & angeli quidē sancti, quōd ibi sint, nulla quęstio est: sed de sanctis hominibus iā defunctis, utrū ipsi saltē dicēdi sint, iā in illa possessione cōsistere, meritō quęritur: iā. n. corpore quidē corruptibili, quo anima aggrauatur, exuti sunt, sed adhuc expectāt etiā ipsi redemptionem corporis sui, & caro ipsorum requiescit in spe, nondū in futura incorruptione clarescit: sed vtrum ad contemplandam cordis oculis veritatem, sicut dictum est, facie ad faciē, nihil ex hoc minus habeāt, non hic locus est disputādo inquirere.

Verūm prudenter animaduertendū est, quod Augustinus affirmat post vitā non futuros nos vbi sancti post iudiciū: sed ad contemplandā cordis oculis veritatē, facie ad faciē, minus aliquid habituros quā habent angeli, non de cōlesti gloria sed de cōlestis gloria quātitate, seu potius perfectiōne, quā ante resurrectionem corporū, omnibus suis numeris absolutā nō est, esse intelligendū: id quod nō obscurē nos illę comparationes monent, quando iam quiescētibus in sinu Abrahę, iam angelis reuelatiori facie contemplantibus Deū, animas comparat. Quarum tamen altera, quę est de sinu Abrahę, non ita accipienda est, quasi animę sanctōrū nō maiori gloria fruantur, quā olim Lazarus aut Abrahā ipse, cū morarentur in limbo sed secundū eā similitudinis partem dūtaxat. quā nos docere vult Augustinus, nihil absurdi ex eo confici, quōd animas in cōlo stātes ante cōspectū agni, nondū ex omni parte plenissima ipsius diuini cōspectus fruitione ante resurrectionem proprię carnis, ad quā amandā naturaliter feruntur, beatas dicimus: cū in maiori etiam imperfectiōne quietis, Abraham ceterosq; Patriarchas & Prophetas oēs ante descesum Christi ad inferos, lamentabundos expectasse fateamur. Hanc. n. germanā horū locorū interpretatione esse, pręter ea quę superius affatim multa, eademq; illustria planē testimonia allata sunt, declarat insuper illud, quod de Genesi ad lit. li. 12 c. 35. post longam ac per obscurā hac ipsa de re disputationē, in hęc verba cōcluditur. Si quē mouet, quid opus sit ipiritibus defunctorum corpora sua in resurrectione recipere, si potest etiam

etiam eis sine corporibus summa illa beatitudo præberi: difficilius quidem quæstio est, quàm ut perfectè possit hoc sermone finiri: sed tamen minimè dubitandum est, & raptam hominis à carnis sensibus mentem, & post mortem ipsam carne deposita, & transcendens etiam similitudinibus corporalium, nō sic videre posse incommutabilem substantiam, ut sancti angeli vidēt: siue aliqua latentiore causa, siue ideò, quia inest ei naturalis quidam appetitus corpus administrandi: quo appetitu retardatur quodammodo, ne rota intentione pergat in illud summum cœlum, quandiu non subest corpus, cuius administratione appetitus ille conquiescat. *Et rursus Tom. 2. Epist. 119. ad Ianuarium, cap. 13.* Animæ quippe omnium sanctorum ante resurrectionem corporis sunt quidem in requie, sed in ea nō sunt actione qua corpora recepta vegetantur.

Observandum autē quoties Augustinus sanctorum animas ex hoc corpore discedentes in sinū Abrahamæ recipi, atque ibidem quietem suā habere dicit, per sinum Abrahamæ, nō iam locum aliquem apud inferos, qualis in veteri testamento limbus fuit, sed cataphresticōs cœlū ipsum intelligi debere, ipsum inquam cœlum, in quod Christus ascēdit. Ita enim semetipsum interpretatur, quæst. Euang. libr. 2. c. 38. ubi ait: Sinus Abrahamæ requies est beatorum pauperum, quorum est regnum cœlorum, in quo post hanc vitam recipiuntur. *Et infra.* Sinus Abrahamæ intelligitur secretum patris quo post passionem resurgēs assumptus est Dominus: quo eum portatum (*Christum in persona Lazari*) ab angelis ideò dictum puto, quia ipsam receptionē, qua in secretū patris abscessit, angeli annunciauerunt discipulis intuētibus. Dicendo enim, quid statis aspicientes in cœlum: quid aliud dixerunt, nisi nullo modo posse oculos hominum vsq; in illud penetrare secretum quo ibat Dominus, cū in conspectu discipulorum ferretur in cœlum? *Et continuo subdit.* Secretum patris bene intelligitur, ubi etiam ante resurrectionē iustorum animæ viuunt cum Deo. *Restat ut ad illa quoque verba respōdeamus, quibus docetur inter hominis mortē, et ultimā eius resurrectionē animas abditis receptaculis*

Luc. 16.

Act. 1.

& caco carcere circumdatos, sua tot seculis visione priuaret? Si non absurdè, inquit Augustinus, antiquos etiam sanctos, qui venturi Christi tenuerunt fidem, locis quibusdam à tormentis impiorum remotissimis, sed apud inferos fuisse, donec eos inde sanguis Christi & ad ea loca descensus erueret, profectò deinceps boni fideles effuso illo precio iam redempti, prorsus inferos nesciunt, donec etià receptis corporibus bona recipiant, quæ merentur. Tom. 5. de Ciuitate Dei, lib. 20. c. 15. Sed & de Trinit. Dei, lib. 15. c. 25.

Ad agnum Dei pertinentes, inquit, quando fine huius vitæ resoluuntur à corpore, ius in eis retinendis non habent inuidæ potestates, quas ille agnus sine vlllo ab eis peccati debito occisus, non potentia potestatis prius quàm iustitia sanguinis vicit. Proinde liberi à Diaboli potestate, suscipiuntur ab angelis sanctis, à malis omnibus liberati per mediatorem Dei & hominū hominem Iesum Christum: quoniam consonantibus diuinis scripturis, & veteribus, & nouis, & per quas prænunciatus, & per quas annunciatus est Christus, non est aliud nomen sub cælo, in quo oportet homines saluos fieri. Constituuntur autem purgati ab omni cogitatione corruptionis in placidis sedibus, donec recipiant corpora sua, sed iam incorruptibilia, quæ or-
nent non onerent.

Hactenus Augustinus. Regnare autem animas in istiusmodi sedibus & esse cum Christo, pluribus suprà testimonijs declaratum est. Facessant ergo Vigilantiani, & sanctorum animas caco carcere occludere desināt. Scimus enim, inquit Apostolus, quoniam si terrestris domus nostra huius habitacionis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus domum non manufactā eternam in cælis: dum sumus in corpore peregrinamur à Domino (per fidem enim ambulamus, & non per speciem) audemus autem & bonam voluntatē habemus magis peregrinari à corpore & præsentem esse ad Dominum, nimirum ubi sanctorum anima stāt ante thronum Dei in conspectu agni, nunc quidem stolis singulis, post resurrectionem verò duplicibus amictiendæ: ita ut non immeritò idem ipse clamet, Cupio dissolui & esse cum Christo.

1. Tim. 2.

Act. 4.

2. Cor. 5.

Philip. 1.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

II. Preces nostras à Sanctis in Christo quiescentibus intelligi.

A beato Petro, Martino atq; alijs S^{ct}is iā in Domino quiescentibus exauditas esse multorum preces, experimentū docet.

Psalm. 9.

S^{ct}i in Deo humanas preces sentiunt, & in illo nos exaudiunt.

4. Reg. 5.

Exemplo Helisei probat, beatos in Deo posse cognoscere absentia, & longè quidē perfectius quam

FRater. Si animæ corporeas voces non audiunt, quomodo animas sanctorum, scilicet Petri & Martini vel alterius iusti preces suas exaudisse multi experti sunt? **MAG.** Oratio cordis, non oris ascendit in cœlū. Animæ enim non clamorem vocis, sed cordis audiūt, & se fideliter inuocantibus subueniunt. Neque magis clamosas preces audiunt, quàm eas, quæ sine voce, vel in lingua, vel in corde tantū fiunt, quia neque à nobis verba, sed voces cordis tantū audiuntur, cæterū verba mente videntur. Cū ergo animæ nostræ aliquid secundū Deum desiderant, & hoc sibi à Deo per sanctos dari siue corde, siue lingua, siue voce postulant, animæ sanctorum, quibus est idem audire, quod videre, & è conuerso, non voces sed verba intuentes, desiderata eis à Deo impetrant, vt habetis scriptum: *Desiderium pauperum exaudiuit Dominus. Tom. 9. de cognitione verae vitæ c. 39.*

Ecce vnum Deum colo, vnum omnium principium & vnam sapientiam qua sapiens est, quæcunque anima sapiens est, & ipsum munus, quo beata sunt quæcunq; beata sunt. Quisquis angelorum diligit hunc Deum, certus sum quòd etiam me diligit. Quisquis in illo manet, & potest humanas preces sentire, in illo me exaudit. Quisquis ipsum habet bonum suum, in ipso me adiuuat, nec mihi eius participationem potest inuidere. *Tom. 1. de vera relig. c. 55.*

Nam & cū exaudiunt nos angeli, ipse (Deus) in eis exaudit, tanquā in vero, & nō manufacto templo suo. *Tom. 5. de Ciuitate Dei, lib. 10. c. 12. Vide & in Psal. 108.*

Si enim Propheta Helisæus puerum suum Giezi absens corpore vidit accipientem munera, quæ dedit ei Naaman Syrus, quē Propheta memoratus à lepræ deformitate mundauerat, quod seruus nequam, Domino suo non vidente, latenter se fecisse putauerat: quanto magis in illo corpore spiritali videbunt sancti omnia non solū si oculos claudant, verū etiam vnde sunt alij mortales ea intelligant, à Deo etiam mirabiliter adiuui.

corpore

corpore absentes? Tunc enim erit perfectum illud de quo loquens Apostolus: *Ex parte, inquit, scimus, & ex parte prophetamus, cum autem venerit quod perfectum est, quod ex parte est euacuabitur.* Deinde ut quomodo posset aliqua similitudine ostenderet, quantum ab illa quæ futura est distet hæc vita, non qualiumcunque hominum, verum etiam qui præcipua hic sanctitate sunt præditi: *Cum essem, inquit, paruus, quasi paruulus sapiebam, quasi paruulus loquebar, quasi paruulus cogitabam: cum autem factus sum vir, euacuavi ea quæ paruuli erant.* Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc scio ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Si ergo in hac vita ubi hominum mirabilius prophetia ita comparanda est illi vitæ, quasi paruuli ad iuuenem, vidit tamen Heliseus accipientem munera seruum suum, ubi ipse non erat: ita ne cum venerit quod perfectum est, nec iam corpus corruptibile aggrauabit animam, sed incorruptibile nihil impediet, illi sancti ad ea, quæ videnda sunt, oculis corporeis, quibus Heliseus absens ad seruum suum videndum non indiguit, indigebunt? Nam secundum interpretes septuaginta ista sunt ad Giezi verba Prophetæ: *Nonne cor meum tecum ibat, & noui quod conuersus est vir de curru suo in obuiam tibi & accepisti pecuniam? &c.* Sicut autem ex Hebræo interpretatus est presbyter Hieronymus: *Nonne cor meum, inquit, in præsentem erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tui? Corde suo ergo se dixit vidisse Prophetam, adiuto quidem mirabiliter, nullo dubitante diuinitus: sed quanto amplius tunc omnes munere isto abundabunt, cum Deus erit omnia in omnibus?* Tom 5 de Ciuit. Dei, lib. 22. c. 29.

Proinde fatendum est nescire quid mortuos quid hic agatur, sed dum hic agitur, postea verò, audire ab eis qui hinc ad eos moriendo pergunt. Non quidem omnia, sed quæ sinuntur indicare, qui sinuntur etiam ista meminisse: & quæ illos, quibus hæc indicat, oportet audire. Possunt & ab angelis qui rebus quæ aguntur hic præsto sunt, audire aliquid mortui, quod vnusquique illorum audire debere iudicat, cui cuncta subiecta

Ibidem.

4. Reg. 5.

Sap. 9.

Sancti ad vi-

des res no

stras, oculis

corporeis non

indigent.

4. Reg. 5.

1. Cor. 15.

Quot modis
possint defun-
ctorum animæ
quæ apud nos
geruntur in-
telligere.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Luc. 16.

sunt. Nisi enim essent angeli, qui possunt interesse & viuorum & mortuorum locis, non dixisset Dominus Iesus: Contigit autem mori inopem illum, & ferri ab angelis in sinum Abrahamæ. Nunc ergo hic, nunc ibi esse potuerunt, qui hinc illuc quem Deus voluit abstulerunt. Possunt etiam spiritus mortuorum aliqua quæ hic aguntur, quæ necessarium est eos nosse, & quæ necessarium non est eos non nosse, non solum præterita vel præsentia, verum etiam futura spiritu Dei reuelante cognoscere: sicut non omnes homines, sed Prophetæ, dum hic viuerent, cognoscebant, nec ipsi omnia, sed quæ illis esse reuelanda Dei prouidentia iudicabat. *Tom. 4. de cura pro mortuis gerenda, c. 15.*

Existimauit quidem Augustinus hoc loco, mortuorum Spiritus propria virtute non posse rebus viuorum præsentibus esse, unde hac ratione cognitione illa carere, quæ ex rebus præsentibus & corampositis comparatur: posse tamen diuina virtute rebus nostris interesse, illasque præsentibus cognoscere, eiusdem libri: capite quod proxime sequitur, discretis verbis edocuit. Absentes verò ait, posse quæ hic geruntur, cognoscere tribus modis. Veruntamen in spiritibus iam beatis non hi tantum sunt cognoscendi modi, cum valeant etiam in diuina essentia, quam intuentur, quæcunque ad suam ipsorum gloriam & nostram hic degentium salutem conduxerint, intelligere.

Animæ sanctorum quot modis cognoscere possint quæ hic gerantur.

SCIRE possunt (*defuncti quid à nobis agatur*) ab angelis, qui hic nobis præsto sunt & animas nostras ad illos deferunt: Spiritu etiam Dei reuelante cognoscere possunt quæ hic aguntur, quæ necessarium est eos cognoscere. Quidam etiam ex mortuis ad viuos rapi possunt: non per propriam naturam, sed per diuinam potentiam. Vtrum tamen ista fiant per eorum præsentiam, aut per angelos suscipiētes eorum personam, affirmare nō audeo: Deus enim omnipotens, qui est ubique præsens, per angelica ministeria vsquequaque diffusa potest præbere ista hominibus solatia, quibus in huius vitæ miseria iudicat esse præbenda. *To. 3. de Spiritu & anima, c. 29.*

Huc

Huc pertinet & matutina cognitio angelorum, qua & se & omnes creaturas in Deo tanquam in origine & auctore omnium, multò perfectissimè per ideas intelligunt & vident: Quam cognitionem explicat Augustinus de Ciuitate Dei, lib. 9. c. 22. & lib. 11. c. 29.

III. Angelos preces nostras offerre Deo, hominibusq; varijs in rebus adesse & opitulari.

Non ait, Annunciabitur Dominus generationi venturae: sed, Annunciabitur Domino generatio ventura. Psal. 21.
 Quod non sic accipiendum est, tanquam nescienti alii Angeli nobis beneficia Dei
 quid annuncietur vt sciat, sed sicut annunciant angeli, & Deo pre-
 non solùm nobis beneficia Dei, verùm etiam illi pre- ces nostras
 ces nostras. Nam scriptum est, vbi angelus hominibus offerunt.
 dicit, Ego obtuli memoriam orationis vestrae. Tom. 2. Tob. 12.
 Epist. 120. c. 29. Angelus Raphael preces Tobiae & Sarae obtulit Deo.

Aut fortè etiam innotescant (postulationes nostrae) Angelis qui sunt apud Deum, vt quodammodo eas offerant Deo, & de his consulant, & quod eo iubente implendū esse cognouerint, sicut oportere ibi cognouerint, hoc nobis vel euidenter vel latenter apportet. Dixit enim angelus homini: Et nunc quando orabas tu & Sara, ego obtuli orationem vestram in conspectu claritatis Dei. Tob. 12.
 Ibid. Epist. 121. c. 9.

Dicuntur enim angeli orationes & vota nostra offerre Deo, non quia Deum doceant, qui omnia ante- Angeli quae ratione Deo
 quam fiunt sicut & postea facta sunt, nouit: sed quia e- preces nostras offerant.
 ius voluntatem super his consulunt, & quod Deo iubente completum esse cognouerint, hoc nobis euidenter vel latenter reportent. Vnde angelus hominibus ait, *Cum orastis, orationem vestram obtuli Deo. Et *Tob. 12.
 paulò post. De excelso igitur coelorum habitaculo ad Triplex causa quare angeli tam sedulam nostri curam habent.
 consulendos, visitandos, & ad adiuuandum nos attrahit supereminens charitas angelos: propter Deum, propter nos, propter seipsos. Propter Deum vtique, cuius tanta erga nos pietatis viscera, ipsi quoque vt dignum est imitantur. Propter nos, in quibus nimirum propriam similitudinem admirantur. Propter seipsos, quorum ordines instaurandos, ex nobis

Confessionis Augustiniana Lib. I V.

toto desiderio præstolantur. *To. 9. de diligendo Deo, c. 3.*

Angeli vitæ nostræ custodes offerunt Putamus quàm dulce est, quando vota nostra talia, qualia dixi, angeli qui custodes vitæ nostræ sunt, ante conspectum diuinæ Maiestatis obtulerunt. *Tom. 10. de Deo vota nostra.*

Sine difficultate nos adiuuant angeli. Sancti angeli ad quorum societatem & cōgregationē in hac peregrinatione laboriosissima suspiramus, sicut habent permanendi æternitatem, ita cognoscēdi facilitatem & requiescendi fœlicitatē. Sine difficultate quippe nos adiuuāt, quoniam spiritalibus moribus puris & liberis non laborant. *Tom. 5. de Ciuitate Dei, li. 11. cap. 31.*

Ad capiendū lumen Dei ab angelo mens adiuuatur humana. Si ad hoc (*ut habeat homo intelligentiam mandatorum*) ministro utitur angelo (*Deus*) potest quidem aliquid agere angelus in mentem hominis, ut capiat lucem Dei & per hanc intelligat. Sed ita dicitur intellectum dare homini, & quasi, ut ita dicam, intellectuare hominem, quemadmodum quisquam dicitur lucem dare domui vel illuminare domum, cui fenestram facit, cū eam non sua luce penetret & illustret, sed tātummodo adiutū quo penetretur atque illustretur aperiat. *Et infra.*

Deus angelum talē fecit, qui operari possit aliquid, unde ad capiendum lumen Dei mens adiuuaretur humana, & eandem sic adiuuat mentem, ut angelicam recipiat operationem, & eam sic illuminat de seipso, ut nō solū illa quæ à veritate monstrantur, sed ipsam quoque proficiendo perspiciat veritatē. *Tom. 8. in Psal. 118. conc. 18. super illud, da mihi intellectum ut discam mandata tua.*

Psal. 103. Hebr. 1. Psalm. 90. Matth. 4. Insuper facis angelos tuos spiritus propter me, quibus mandasti ut custodiant me in omnibus vijs meis, ne fortè offendam ad lapidem pedem meum. Hi enim sunt custodes super muros ciuitatis tuæ nouæ Hierusalem, & montes in circuitu eius vigilantes & custodiētes vigilias noctis super gregem tuum: ne quando rapiat, ut leo animas nostras, dum non esset qui eriperet, ille antiquus serpens, aduersarius noster diabolus, qui quasi leo rugiens semper circumit quærens quem deuoret. Hi sunt ciues beatæ ciuitatis supernæ Hierusalem, quæ sursum est mater nostra, in ministerium missi propter

1. Pet. 5. Gal. 4. Hebr. 1.

propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, vt eos liberet ab inimicis suis, & custodiât in omnib⁹ viis suis, confortent quoque & moneant, & orationes filiorum tuorum offerant in conspectu gloriæ maiestatis tuæ. Diligunt nempè cōciues suos, per quos suæ ruinæ scissuras instaurari expectant. Ideoque magna cura & vigilanti studio assunt nobis, omnibus horis & locis, succurrentes & prouidentes necessitatibus nostris, & solliciti discurrentes inter nos & te Domine: gemitus nostros atque suspiria referentes ad te, vt impetrent nobis facilem tuæ benignitatis propitiationē, & referāt ad nos desideratam tuæ gratiæ benedictionem. Ambulant enim nobiscum in omnibus vijs nostris, intrant & exeunt nobiscum, attentè considerantes, quàm piè, quàmque honestè in medio prauæ nationis conuersemur, quantoque studio & desiderio quæramus regnū tuum, & iustitiam eius, quantoque timore & tremore seruiamus, & exultem⁹ tibi in lætitia cordis nostri. Adiuvant laborātes, protegunt quiescentes, hortantur pugnantes, coronant vincentes, congaudent gaudētibus, de te, inquam, gaudentibus, compatiūtur patientibus, pro te, inquam, patientibus. Grandis est eis cura de nobis. Magnus est affectus dilectionis eorum erga nos: & hoc totum propter honorē tuæ inæstimabilis charitatis, qua dilexisti nos. Diligunt enim quos tu diligis, custodiunt quos tu custodis, & deferunt quos tu deferis. Nec diligunt operantes^{*} iniquitatem, quoniam & tu odisti omnes operantes iniquitatem, & perdes omnes qui loquuntur mendacium. Quoties benè agimus gaudent angeli, & tristantur dæmones. Quoties verò à bono deuiamus, diabolū lætificamus, & angelos tuos suo gaudio defraudamus: gaudium^{*} est enim eis super vno peccatore pœnitentiam agente, sed diabolo super vno iusto pœnitentiam deferente. *Io. 9. Soliloq. cap. 27.*

Sancti angeli & sine ita puniunt, quos accipiunt æterna lege puniendos, & miseris sine miseriæ compassionē subueniūt, & periclitantibus eis, quos diligūt, sine timore opitulantur, nihilomin⁹ tamen istarum nomina passionū consuetudine locutionis humanæ, etiā in eos

Angeli magna cura & vigilantia studio assunt nobis.

** Psal. 5.*

** Luc. 15.*

Angeli miseris sine miseriæ cōpassione subueniūt,

Confessionis Augustiniana Lib. III.

in eos vsurpantur, propter quandam operum similitudinem, non propter affectionum infirmitatem. Sicut Deus secundum Scripturas irascitur, nec tamen vlla passione turbatur. *Tom. 5. de ciuitate Dei, lib. 9. cap. 5.*

V I. Sanctos vnà cum Christo regnantes orationes suas pro hominibus Deo offerre.

Martyres interpellant pro nobis.

** Exod. 26.*

*Martyrum orationibus propitiatur Deus peccatis populi sui Sancti post mortem multo magis exaudiuntur quam hic degentes. * Act. 5. Sancti post mortem non minus possunt opem vobis ferre, quam antea. Ferrum et cathena, qua victus fuit Petrus, in honore apud omnes Ecclesias.*

Dominus noster I E S V S Christus adhuc interpellat pro nobis. Omnes martyres, qui cum illo sunt, interpellant pro nobis. Non transeunt interpellationes ipsorum, nisi cum transierit gemitus noster. *Tom. 8. in Psalm. 85. in exposit. sub finem.*

Deinde iubet (Deus) ea (scilicet tabernaculi) vela cooperiri pellibus arietinis rubricatis. Aries autem rubricatus, cui non occurrat, Christus passione cruentatus? Significantur his etiam martyres sancti, quorum orationibus propitiatur Deus peccatis populi sui. *To. 4. quest.*

super Exod. 108

Exauditur est sanctus Stephanus, ut eius orationibus deleretur peccatum, quod commiserat Saulus. Commendemus ergo nos orationibus eius. Multo magis enim nunc exauditur pro bene orantibus se. *Tom. 10. de sanct. serm. 1. in festo S. Stephani.*

Cum animæ nostræ aliquid secundum Deum desiderant, & hoc sibi à Deo per sanctos dari siue corde, siue lingua, siue voce postulaut, animæ sanctorum, quibus est idem audire, quod videre, & econuerso, non voces, nec verba intuentes, desiderata eis à Deo impetrant. *To. 9. de cog. veræ vitæ, ca. 39.*

Et ponebant infirmos suos, ut umbra saltem transeuntis Petri obumbraret eos. Si tunc opem ferre poterat umbra corporis, quanto magis nunc plenitudo virtutis; Si tunc supplicantibus proderat aura quædam transeuntis, quanto magis gratia nunc permanentis? Merito per omnes Christi Ecclesias auro preciosius habetur ferrum illud poenaliū vinculorum. Si tam medicabilis fuit obumbratio visitantis, quanto magis catena vincientis? Ut umbra, inquam, transeuntis Petri obumbraret eos. Si inanis quædam species vacuæ imaginis habere

potuit

potuit in se vim salutis, quātō plus de corpore meruerūt attrahere salubritatis, ferreo pōdere sacris impressa membris vincula passionis? Si ad præsidium supplicantium tam potens fuit ante martyrium, quātō magis efficax post triumphum? *To. 1. in festo Apost. Petri & Pauli serm. 5. qui est de sanctis, 29.*

Firma ratio ne redarguatur hæretici, qui post mortem sanctos nobis non patrocinari garrunt.

** Apoc. 12.*

Sanctorum orationibus

aut amouentur

aut temperantur per

secutiones Ecclesie.

Sanctorum intercessione à

peccatis liberamur.

Beatissimæ Virginis precibus nos committamus.

Natalitia sanctorum, qui orant pro nobis, celebranda.

Petrum pro uolutis genibus, adorat gētium multitud.

Imperator submisso diademate, ad Petri sepulchrū supplicat.

*Et adiuuit terra mulierem, & aperuit os suū, & absor- buit flumen quod misit draco de ore suo. Terram sanctā dicit, id est, sanctos. Quoties enim persecutiones Ecclesie irrogantur, sanctæ terræ precibus, id est, omnium sanctorum orationibus aut amouentur, aut temperantur. *Tom. 9. homil. 10. in Apocalypsin.**

Liberatio (à peccatis) quæ fit, siue suis quibusque orationibus siue intercedētibz sanctis: id agit, uti in igne quisque non mittatur æternum. *Loquitur expresse de sanctis iam receptis in æternat abernacula. To. 5. de Ciuitate Dei, lib. 21. cap. 27 sub finem.*

Inter hæc igitur fratres cū toto mentis affectu beatissimæ Virginis nos intercessionibus committamus, omnes eius patrocinia omni nisu imploremus, ut dum nos supplici eam obsequio frequētamus in terris, ipsa nos sedula prece commendare dignetur in cælis. Neque enim dubium, quæ meruit pro liberandis perferre precium, posse plus omnibus liberatis impendere suffragium. *Tom. 10. de Sanctis. Serm. 35. sub finem.*

Natalitia sanctorū cum sobrietate celebrate, ut imitemur eos qui nos præcesserunt, & gaudeant de vobis, qui orāt pro vobis, ut benedictio Domini in æternum maneat super vos, fiat, fiat. *Tom. 8. in Psal. 88. conc. 2.*

V. Sanctos honorandos, & suo modo adorandos esse, nec ob id Christianos idololatrias appellandos.

ITaque quis iam desperet de magnitudine criminis, aut de humilitate generis? Nam beatissimū Petrum piscatorem, modò genibus prouolutis, adorat gētium multitudo credentium. *Tom. 10. de Sanctis, serm. 25. qui est in festo Apost. Petri & Pauli, serm. 1.*

Imperij nobilissimi eminentissimū culmen (nūc videtis) ad sepulchrū piscatoris Petri submisso diademate sup-

Confessionis Augustiniana Lib. III.

supplicare. Tom. 2. epist. 42 ad Madauren.

*Luc. 10.
Qui honorat
Martyres,
honorat Chri-
stum.

Ideo fratres charissimi quotiescunque martyrum me-
morias celebramus, prætermisiss omnibus seculi acti-
bus sine aliqua dilatione concurrere debemus ad do-
mum Dei, reddere illis honorificentiam, qui nobis sa-
lutem effusione sanguinis sui pepererunt, qui tam sacra-
tam hostiam pro nostra propitiatione Domino se ob-
tulerunt, præsertim cum dicat ad sanctos suos omni-
potens Deus: *Qui vos honorat, me honorat, & qui vos
spernit, me spernit.* Quisquis ergo honorat martyres, ho-
norat & Christum: & qui spernit sanctos, spernit Chri-
stum Dominum nostrum. *To. 10. de Sanctis, serm. 26. qui
est in festo Petri & Pauli, serm. 2.*

*Fortè, sa-
crificauit.

Adorationis,
honor etiam
hominibus
tributus à
viris piis.

*Gen. 23.
In Petro
Christus ho-
noratur.

Quanquam & ipse Iethro, cum Israelita non fuisset,
vtrum inter viros Deum verum colentes, religioseq;
sapientes habendus sit, quemadmodum & Iob, cum ex
iplo populo non fuisset, meritò queritur, imò credibi-
lius habetur. Ambiguè quippe posita sunt verba: vel
vtrum* significauerit Deo vero in populo eius, quan-
do vidit generum suum: vel vtrum adorauit eum ipse
Moses: quanquam de adoratione, etiam si expressè po-
situm esset, honor videretur focero redditus, eo modo
quo solet hominibus honorificentia causa, exhiberi à
patribus. Sicut de Abraham scriptum est, *quòd adora-
uerit filios Heth. *Tom. 4. super Exod. quest. 69.*

Ostendatur mihi Romæ in honore tanto templum
Romuli, in quanto ibi ostendo memoriam Petri. In
Petro quis honoratur, nisi ille (*Christus*) defunctus pro
nobis? Sumus enim Christiani non Petriani. *Tom. 8. in
Psal. 44. ultra medium.*

Honoramus
memorias
martyrum
tanquã san-
ctorum Dei.

Nec tamen nos eisdem martyribus templa, sacerdo-
tia, sacra, & sacrificia constituimus: quoniam non ipsi,
sed Deus eorum nobis est Deus. Honoramus sanè memo-
rias eorum, tanquam sanctorum hominum Dei, qui vsq; ad
mortem suorum corporum pro veritate certarunt, ut innote-
sceret vera religio, falsis religionibus, fictisq; cõuictis
quod etiã si qui antea sentiebant, timèdo reprimebant.
Quis autem audiuit aliquãdo fidelium stantem sacer-
dotem ad altare, etiam super sanctum corpus marty-
ris ad Dei honorem cultumq; constructum, dicere in

precibus: Offero tibi sacrificium Petre, vel Paule, vel Cypriane, cū apud eorū memorias offeratur Deo, qui eos & homines & martyres fecit, & sãctis suis angelis cœlesti honore sociavit: vt ea celebritate, & Deo vero de illorū victorijs gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum, eodē inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione ad hortemur. Quæcunque igitur adhibentur religiosorū obsequia in martyrum locis, ornamenta sunt memoriarum, non sacra vel sacrificia, mortuorum tanquam Deorum. *Tom. 5. de Ciuitate Dei, lib. 8. cap. 27.*

Sancti martyres angelis sanctis cœlesti honore sociati.

Habes hinc lector longè diuersum esse cultum, quem Christiani sanctis tribuunt, ab eo qui soli Deo debetur

Nam quod etiam hinc nobis calumniatur Faustus, quòd martyrum memorias honoramus, in hoc dicens nos idola conuertisse, non tam me mouet, vt huic calumniæ respōdeam, quàm vt ipsum Faustum ostendam studio calumniandi, etiam ab ipsius Manichæi vanitatibus exorbitare voluisse: & in vulgarem atque poeticam Paganorum opinionem, à quibus se alienissimum cupit videri, nescio quomodo incautū incidisse. Cū enim dixisset nos vertisse idola in martyres, quos votis, inquit, similibus colitis, defunctorum vmbas vino placatis & dapibus: sunt ergo vmbæ defunctorum. *Et infra.* Populus autem christianus memorias martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur atque orationibus adiuuetur: ita tamen vt nulli martyrum, sed ipsi Deo martyrum, quanuis in memorias martyrum, constituamus altaria. Quisenim antistitum in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquādo dixit: Offerimus tibi Petre aut Paule, aut Cypriane? sed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum, quos coronauit: vt ex ipsorum locorū admonitione maior affectus exurgat ad acueendam caritatem & in illos quos imitari possumus, & in illum quo adiuuante possumus. *Tom. 6. contra Faustum Manich. lib. 20. cap. 21.*

Manichæis & recētibus hæreticis, qui dicunt Catholicos esse idololatrias, colendo martyres, quid pij omnes cum Augustino respondeant.

VI. Sanctos suppliciter inuocare & ad eorum orationes, opem, auxiliūque confugere, etiam singulis Christianis bonum esse atque utile.

De

Confessionis Augustiniana Lib. 17.

*Palladia orā
do ad sanctū
Stephanū à
gravi morbo
liberata est.*

*Qui miracu-
la ad marty-
rum memo-
rias fieri cō-
suetā prædi-
cat, Christi
fidem prædi-
cat, pro qua
martyrū san-
guis effusus
est.*

** Iob. 19.
Si hæc vera
sunt, Iob an-
gelos vel san-
ctos inuoca-
bat.*

** Gen. 48.
Non tantū
Deus, sed et
iam homo
inuocari, in
sacris literis
legitur.*

DE tota ipsa causa (Pauli cuiusdam, qui ad reliquias S. Stephani, fuerat à membrorum horribili tremore liberatus) aliquantò diligentius cœperam disputare, cū ecce me disputante, voces aliæ, de memoria martyris, nouæ gratulationis audiuntur. Conuersi sunt eò, qui me audiebant, cœperuntq; concurrere: Illa enim (*Palladia Pauli soror*) ubi de gradibus descendit, in quibus steterat, ad sanctum martyrem orare perrexerat. Quæ mox cæcellos attigit collapsa similiter velut ad somnum, sana surrexit. Dum ergo requireremus quid factum fuerit, vnde iste strepitus latus extiterit, ingressi sunt cum illa in basilicam, ubi eramus adducētes eam sanam de martyris loco. Tum verò tantus ab utroque sexu admirationis clamor exortus est, ut vox cōtinuata cum lachrymis non videretur posse finiri. Perducta est ad eum locum, ubi paulò antè steterat tremē. Exultabant eam similem fratri factam, cui doluerāt remāsisse dissimilem. Et nondum fusas preces suas pro illa, iam tamen præuiam voluntatem tam citò exauditam esse cernebant. Exultabant in Dei laudem voces, siue verbis, tanto sonitu, quantum aures nostræ ferre vix possent. Quid erat in cordibus exultantium, nisi fides Christi, pro qua Stephani sanguis effusus est? *Tom. 5. de Ciuitate Dei, lib. 22. cap. 8.*

Miseremini mei, miseremini mei, (*ò amici*) Angelos videtur postulare, ut pro eo deprecentur, aut certè sanctos, ut pro poenitente orent. *Tom. 4. Annotationum in Iob. cap. 16.*

Iacob benedicens nepotes suos filios Ioseph, ait inter cætera, * Et inuocabitur in his nomen meum, & nomen patrum meorum: vnde notandum est, non solum in auditionem, sed etiam inuocationem dici aliquando, quæ non Dei, sed hominum sint. *Tom. 4. locutionum de Genesi, lib. 1. cap. 200.*

Non video quæ sunt adiumenta mortuorum (*ut apud memorias Sanctorum, corpora eorum sepeliantur*) nisi ad hoc, ut dum recolunt ubi sint posita eorum quos diligunt corpora, eisdem sanctis illos tāquam patronis susceptos apud Dominum adiuuandos orando commendent. *Tom. 4. de cura pro mortuis gerenda cap. 4.*

Sancta & immaculata Virgo Dei genitrix Maria, & mater Domini nostri Iesu Christi interuenire pro me digneris apud illum cuius meruisti effici templum. Sancte Michael, Sancte Gabriel, Sancte Raphael, Sancti chori angelorum, atque archangelorum, Patriarcharum atque Prophetarum, Apostolorum, Euangelistarum, Martyrum, Confessorum, Sacerdotum, Leuitarum, Monachorum, Virginum omniumque iustorum, per illum qui vos elegit, & de cuius contemplatione gaudetis, vos rogare praesumo, ut pro me culpabili, ipsi Deo supplicare dignemini, quatenus de faucibus diaboli, & de morte perpetua merear liberari. *Tom. 9. lib. Meditat. cap. 40.*

Inuocantur Sancti.

O beata Maria, quis tibi dignè valeat iura gratiarum ac laudum praconia rependere, quæ singulari tuo assensu mundo succurristi perditio? Quas tibi laudes fragilitas humani generis persoluat, quæ solo tuo commercio recuperandi aditum inuenit? Accipe itaque quascunque exiles, quascunque meritis tuis impares gratiarum actiones, & cum susceperis vota, culpas nostras oratio excusa. Admitte nostras preces intra sacrarium exauditionis, & reporta nobis antidotum reconciliationis. Sit per te excusabile, quod per te ingerimus, fiat impetrabile quod fida mente poscimus. Accipe quod offerimus, redona quod rogamus, excusa quod timemus, quia tu es spes unica peccatorum, per te speramus veniam delictorum, & in te beatissima nostrorum est expectatio praemiorum. Sancta Maria succurre miseris, iuuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto foemineo sexu. Sentiant omnes tuum iuuamen qui cunque celebrant tuam commemorationem. Assilte parata votis poscentium, & repende omnibus optatum effectum. Sint tibi studia assidue orare pro populo Dei, quæ meruisti benedicta redemptorem ferre mundi, qui uiuit & regnat in secula seculorum. *Tomo decimo, serm. de Sanctis, sermo 18. qui est 2. in festo Annunciationis.*

Quid est B. virginem Mariam inuocare, si hoc non sit?

Virgo Maria spes unica (absq; dubio) post Christum peccatorum: in ipsa est expectatio praemiorum.

Erat quidam senex Florentius Hipponensis noster, homo religiosus & pauper: qui factoris se arte pasce-

Confessionis Augustiniana Lib. IIII.

*Quomodo
Florentius
iste viginti
martyres cla-
ra voce, vt
vestiretur,
orauit, nisi
eos inuocan-
do?*

**Follis est
obolus aut
aliud quod-
piam numis-
matis genus.*

*Inuocatio
Sanctorum
martyrum,
miraculo cō-
firmata.*

Sap. 9.

*Inuocat D.
Cyprianum
B. Augustin.*

*Sancti securi
de se, solliciti
de nobis.*

pascebat, casulam perdiderat, & vnde sibi emeret non habebat: ad viginti Martyres, quorum memoria apud nos est celeberrima, clara voce, vt vestiretur orauit. Audierunt eū adolescentes, qui fortē aderāt, irrisores: eumque discedentem exagitātes, prosequēbātur: quasi à martyribus quinquagenos folles, *vnde vestimētum emeret, periuisset. At ille tacitus ambulans, eiectū grādem piscem palpitantem vidit in littorē, eumque illis fauentibus, atque adiuuantibus, apprehendit, & cuidā coquo Carchofo nomine, benē Christiano, ad coquinam conditariam, indicans quid gestum sit, trecentis follibus vendidit, lanam comparare inde disponēs, vt vxor eius quomodo posset ei, quo indueretur, efficeret. Sed coquus concidens piscem, annulum aureum in ventriculo eius inuenit, moxque miseratione flexus, & religione perterritus, homini eū reddidit, dicēs: Ecce quomodo viginti martyres te vestierunt. *Tom. 5. de Ciuitate Dei, lib. 22. cap. 8. circa medium.*

Beatus Cyprianus quidem iam corpore, quod corrumptur, *non aggraunte animam, nec deprimente terrena in habitatione sensum multa cogitantem, serenius prospicit veritatem, quā meruit adipisci per caritatem. Adiuuet itaque nos orationibus suis in istius carnis mortalitate, tanquam in caliginosa nube laborantes, vt donante Domino, quantum possumus, bona eius imitemur. *To. 7. de Baptis. cont. Donatist. lib. 7. cap. 1.*

Orationibus (*diui Cypriani*) adiutus, discam si potero per literas eius, quanta pace per eum & ecclesiam suam Dominus, & quanto silentio gubernauerit. *Ibidem, lib. 5. cap. 17.*

Tunc pro nobis absque vlla dubitatione sancti martyres intercedunt, quando in nobis aliquid de suis virtutibus recognoscunt. *Tom. 10. de temp. serm. 244.*

Fœlices sancti Dei omnes, qui iam pertransistis huius mortalitatis pelagus, & peruenire meruistis ad portum perpetuæ quietis, securitatis & pacis, securi & tranquillī, semperque festiui atque gaudētes. Obsecro vos per vestram caritatē, qui securi estis de vobis, solliciti estote de nobis: securi estis de vestra immarcessibili gloria

gloria, solliciti estote de nostra multiplici miseria. Per ipsum vos rogo qui vos elegit, qui vos tales fecit, de cuius pulchritudine iam satiamini, de cuius immortalitate iam immortales facti estis, de cuius beatissima visione semper gaudetis, estote iugiter memores nostri, subuenite nobis miseris, qui adhuc in falo huius vitæ circumstantibus agitamur procellis. Vos portæ pulcher rimæ, quæ in magnam surrexistis altitudinem, adiuuate nos vile pauimentum longè inferiùs iacentes. Date manum & erigite iacentes super pedes, ut conualeſcentes de infirmitate, fortes efficiamur in bello. Intercedite & orate cōstanter atque indefinenter pro nobis miseris, multumque negligentibus peccatoribus, ut per vestras orationes vestro sancto consortio coniungamur, quia aliter salui esse non possumus. Sumus namque valde fragiles & nullius virtutis homunciones, animalia ventris & carnis mācipia, in quibus vix aliquod virtutis vestigium apparet. Et tamen sub Christi confessione positi, ligno crucis ferimur, nauigantes per hoc mare magnum & spatiosum, vbi sūt reptilia* quorum non est numerus, vbi sunt animalia pusilla cū magnis, vbi est draco sæuissimus, semper paratus ad deuorandum, vbi sunt loca periculosa Scylla & Charybdis, & alia innumerabilia, in quibus naufragantur incauti, & in fide dubij. Orate Dominum, orate pijsſimi, orate omnia agmina Sanctorum, & vniuersi cœtus beatorum, ut vestris precibus, meritisque adiuti, salua naue & integris mercibus peruenire mereamur ad portum perpetuæ salutis & quietis, & continuæ pacis, & nunquam finiendæ securitatis. *Tom. 8. lib. Meditat. cap. 24.*

Rogat Sanctos ut pro nobis intercedant & orent.

*Psal. 103.

Mirari autem soleo etiam apud Vergilium istā Domini reperiri sententiam, vbi ait **Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*, ut & ipsi recipiant vos in tabernacula æterna. *Et infra.* Nam cū Elysios campos Poeta ille describeret, vbi putāt habitare animas beatorum: non solum ibi posuit eos, qui proprijs meritis ad illas sedes peruenire potuerunt, sed adiecit, atque ait: **Quique sui memores alios fecere merendo: id est, qui promeruerūt alios, eosque sui memores promerē-*

Luc. 16.

Aeneid. 6.

Confessionis Augustiniana Lib.III.

do fecerūt. Prorsus tanquam eis diceret, q̄ frequētatur ore Christiano, cū se cuique sanctorū humilis quisque commendat & dicit: memor mei esto: atque vt id esse possit, promerēdo efficit. *To. 5. de Ciu. Dei, l. 2. c. 27.*

VII. Sanctos aliter adorari & inuocari quā Deum, cui soli latria sacrificiūque debetur.

*Quomodo
Christiani
martyres co-
lant.*

*Quid sit la-
tria.*

*Latria soli
Deo debetur
Si qui sunt
ita rudes, vt
latriam, hoc
est, diuinum
honorē, San-
ctis tribuāt,
per sanā do-
ctrinā cor-
rumpiendi sunt:
nō aut̄ ideo
lacerāda Ec-
clesia.*

*Aliud est
quod Eccle-
sia docet, a-
liud quod su-
stinet.*

** alias redi-
re.*

Colimus ergo martyres, eo cultu dilectionis & so-
cietatis, quo & in hac vita coluntur sancti homi-
nes Dei, quorum cor ad talem pro Euangelica verita-
te passionē paratū esse sentimus. Sed illos tantō deuo-
tius, quantō securius post incerta omnia superata: quā-
tō etiam fidentiore laude prædicamus, iam in vita fœ-
liciore victores, quā in ista adhuc vsq; pugnantes. At
illo cultu, quæ græcè latria dicitur, latinè vno verbo
dici non potest, cū sit quædam propriè diuinitati de-
bita seruitus, nec colimus, nec colēdum docemus, nisi
vnum Deum. Cū autē ad hunc cultum pertineat ob-
latio sacrificij, vnde idololatria dicitur eorū, qui hoc
etiam idolis exhibent: nullo modo tale aliquid offeri-
mus, aut offerendū præcipimus, vel cuiquā martyri, vel
cuiquā sanctæ animæ, vel cuiquā angelo: & quisquis in
hūc errorē dilabatur, corripitur per sanā doctrinā, siue
vt corrigatur, siue vt caueatur. Ipsi enim Sācti, vel ho-
mines, vel angeli exhiberi sibi nolunt, quod vni Deo
deberi norunt. *Tom. 6. contra Faustum Manich. lib. 20.
cap. 21. Differentiā inter δαλίσαν: & λατρίαν habes & Tom.
4. quæst. super Exodum, q. 94.*

Qui autem se in memorijs martyrum inebriant, quo
modo à nobis approbari possunt, cum eos, etiam si in
domibus suis id faciant, sana doctrina cōdemnet? Sed
aliud est quod docemus, aliud quod sustinemus: aliud
quod præcipere iubemur, aliud quod emendare præci-
pimur, & donec emēdemus, tolerare cōpellimur. Alia
est disciplina Christianorum, alia luxuria vinolento-
rum, vel error infirmorum, Verū tamen & in hoc ipso
distant plurimum culpæ vinolētorum & sacrilegorū.
Longè quippe minoris peccati est, ebrium derideri * à
martyribus, quā vel ieiunum sacrificare martyribus

Sacri-

Sacrificare martyribus dixi, nō dixi sacrificare Deo in memorijs martyrum: quod frequētissimē facimus, illoduntaxat ritu quo sibi sacrificari noui Testamenti manifestatione præcepit: quod pertinet ad illū cultū quæ latria dicitur & vni Deo debetur. *Ibidem* Vide quoq; in *hanc sententiam* Tom. 4. *Quæst. super Genesim quæst. 61.*

Sacrificare Deo in memorijs martyrum, frequentissimū olim Christianis.

V 111. *Quare Angelos Apocalyp. 19. 22. & Paulus & Barnabas Act. 14. adorari se prohibuerint.*

IPsi enim Sancti, vel homines, vel angeli exhiberi sibi nolunt, quod vni Deo deberi norunt. Apparuit hoc in Paulo & Barnaba, *cū commoti miraculis, quæ per eos facta sunt, Lycaonij tanquam Dijs immolare voluerunt: conscissis enim vestimentis suis, cōfidentes & persuadentes se Deos non esse, ista sibi fieri vetuerunt. Apparuit & in angelis, sicut in Apocalypsi legimus, *Angelum se adorari prohibentem, ac dicentem adoratori suo: *Conseruus tuus sum, & fratrum tuorum.* Ista sibi planē superbi spiritus exigunt diabolus & angeli eius, sicut per omnia templa & sacra gentiliū. Quorum similitudo in quibusdam etiam superbis hominibus expressa est: sicut de Babyloniæ quibusdam Regibus *memoriæ commendatum tenemus. *Tom 6. contra Faustum Manich. lib. 20. cap. 21.*

* Act. 14. Lycaonij voluerūt sacrificare Apoc. 19. 22. * Dan. 3. Gen. 25. * Deut. 6. Luc. 4. Nota discrimen inter latriā & adorationem. Angelus in Apocalypsi correx it adoratorē, quia volebat ijsū non tanquā angelū sanctum sed tanquā Deum adorare. * Apoc. 19.

Exurgens autem Abraham adorauit populum terræ. Quæritur quomodo scriptum sit: **Dominum Deum tuum adorabis: & illi soli seruiēs:* cū Abraham sic honorauerit populum quendam gentium, vt etiam adoraret? Sed animaduertendū est in eodem præcepto, non dictum, Dominum Deum tuum solum adorabis: sicut dictum est, & illi soli seruiēs: quod est Græcē λατρεύς. Talis enim seruitus non nisi Deo debetur. Vnde damnantur idololatræ: id est, eiusmodi seruitutem exhibētes idolis, quæ debetur Deo. Nec moueat, quod, alio loco in quadam scriptura prohibet angelus hominē adorare se, & admonet vt Dominus potius adoretur. Talis enim apparuerat angelus, vt pro Deo posset adorari, & ideo fuerat corrigendus adorator. *To. 4. super Gen. 9. 61.*

Putauerunt quidam deferendum angelis hono-

Confessionis Augustiniana Lib. IIII.

*Angelus &
Paulus cum
Barnaba pro
hibuerunt se
adorari tan-
quam Deos,
Apoc. 19. &
22. Act. 14.*

rem, vel adorando, vel sacrificando, qui debetur Deo, & eorum sunt admonitione prohibiti, iussi q; sunt hæc ei deferre, cui vni fas esse nouerunt. Imitati sunt angelos sanctos, etiam sancti homines Dei. Nam Paulus & Barnabas in Lycaonia facto quodam miraculo sanitatis, putati sunt Dij, eisq; Lycaonij immolare victimas voluerunt, quod à se humili pietate remouentes, eis in quem crederent, annunciauerunt Deum. Sed nec ob aliud fallaces illi superbè sibi hoc exigunt, nisi quia vero Deo deberi sciunt. *To. 5. de Ciuit. Dei, lib. 10. cap. 19.*

Angelos vt Deos adorandos esse, Platoniorum vetus est error, contra quem latè disputat Augustinus Tom. 2. Epist. 21. & 22. ad Longinianum, & de Ciuitate Dei, lib. 9. & 10. pluribus in locis: adducens illud Apostoli Coloss. 2. Nemo vos seducat volens in humilitate & religione angelorum.

*Verba hæc
sunt Maxi-
mi Medau-
rensis idolo-
latræ, quem
heretici imi-
tantur, docē-
tes à fidelib;
martyrum
memorias
frequentari.*

** alias nu-
mina.*

** alias reli-
ctis.*

*Verba sunt
Fausti Ma-
nichæi.*

*IX. Idololatræ & hereticos iam olim Christianis obieci-
se, quòd martyres tanquam Deos colerent, atque
eorundem martyrum reliquias disper-
dere curasse.*

Sed impatientem me esse tanti erroris dissimulare non possum. Quis enim ferat Ioui fulmina vibranti præferri Mygdonem, Iunoni, Mineruæ, Veneri, Vestæque Sananem, & cunctis (prò nefas) Dijs immortalibus Archimartyrem Namphanionem, inter quos Lucitas etiam haud minore cultu suscipitur, atq; alij interminato numero, Dijs hominibusque odiola nomina, * qui conscientia nefandorum facinorum, specie gloriosæ mortis, scelera sua sceleribus cumulâtes, dignum moribus factisque suis exitû maculari reppererunt. Horum busta, si memoratu dignum est, reiectis * templis, neglectis maiorum suorum manibus, stulti frequentant, ita vt præsagium vatis illius indignè ferentis emineat: im que Deum templis iurauit Roma per umbras. *Tom. 2. Epist. 43.*

Schisma verò aut nihil immutari debet, ab eo, vnde factum

factum est, aut non multum: ut puta vos, qui desciscen-
tes à gētibz, monarchiæ opinionem primò vobiscum
diuulsistis: id est, ut omnia credatis ex Deo: sacrificia ve-
rò eorum vertistis in agapas, idola in martyres, quos
votis similibz colitis, defunctorum vmbas vino pla-
catis & dapibus: solennes gentium dies cum ipsis cele-
bratis, ut calendas & solstitia. *Tom. 6. contra Faustum
Manich. lib. 20. cap. 4.*

*Idem nunc
noui hereti-
ci Catholicis
obijciunt.*

Legimus in Ecclesiastica historia, quam Græcè scri-
psit Eusebius, & in Latinam linguam vertit Rufinus,
martyrum corpora in Gallia canibus exposita, canum-
que reliquias, atque ossa mortuorum vsque ad extre-
mam consumptionem ignibus cōcremata: eosdemque
cineres fluuio Rhodano, nequid ad memoriam qua-
lēcunque relinqueretur, inspersos. Quod non ob aliud
credendum est diuinitus fuisse permissum, nisi ut di-
scerent Christiani in confitendo Christum, dum con-
temnunt hanc vitam, multò magis contemnere sepul-
turam. Hoc enim quod ingenti sœuitia de corporibus
martyrum factum est, si eis quisq. noceret, quo minus
beatè requiescerent eorū victoriosissimi spiritus, non
vtique fieri sineretur. *To. 4. de cura pro mort gerenda, c. 6.*

*Histor. Ec-
cles. lib. 5.
cap. 1.*

*Quare Deus
permittat
corpora san-
ctorū inter-
dum in sepul-
ta manere,
atque indi-
gnissimè ab
impurissimis
hominibus
tractari.*

*IX. Sanctorum natalitia diēsque festos Augustini
tempore in solenni usu fuisse.*

Passionis sanctorum Martyrum diem hodie festum
habentes, in eorum recordatione gaudeamus: re-
colentes quod patiebantur, & intelligētes quid intue-
bantur. Nunquam enim tantas tribulationes carne to-
lerarent, nisi magnam quietem mente conciperent.
Hunc itaque Psalmum pro ipsa solennitate percurra-
mus. Hesterno enim die multa audiuit charitas vestra,
nec hodie tamen huic festiuitati negare potuimus no-
stram seruitutem. *Tom. 8. in Psalm. 63.*

*Passionis
Martyrū di-
es celebris.*

Iam agnouimus Christum mundatorem, iam tene-
mus in quo cōples promissa. Exhibe in illo quod pro-
misisti, ipse est qui viuet & non videbit mortem. Ipse
est qui eruit animam suam de manibus inferni, & nos
tamen adhuc laboramus. Dixerunt ista martyres, quo-

*Martyrum
natalitia.*

Confessionis Augustiniana Lib. III I.

Psal. 88.

rum natalitia celebramus, ipse viuet* & non videbit mortem, ipse eruet animam suam de manibus inferni, & nos propter* te mortificamur tota die, deputati sumus velut oues occisionis. *Tom. 8. in Psal. 88. concione secunda.*

**Psal. 43.*

Gaudēt Sancti, nobis sobriè celebrātibz eorum natalitia.

Festa Sanctorum quomodo celebranda.

Attendite ergo carissimi, tenete omnes vnanimiter Deum Patrem & matrem Ecclesiā. Natalitia sanctorū cum sobrietate celebrate, vt imitemur eos, qui præcesserunt, & gaudeant de vobis, qui orant pro vobis, vt benedictio Domini in æternū maneat super vos, fiat, fiat, *Ibidem, in fine Psalmi.*

Nos ergo fratres dilectissimi, vt tam sanctā festiuitatem non solum corporali, sed etiā spiritali cum gaudio celebrare possimus, secūdum vires nostras ad dandas eleemosynas, & ad tenēdam cum omnibus pacem nostros animos præparemus, & ab omni scurrilitate vel turpiloquio, nō solum nosmetipsos sed & omnem familiam nostram, & vniuersos ad nos pertinētes, pro amore Dei & de zelo sanctæ disciplinæ perhibere totis viribus laboremus, nec permittamus solennitatem sanctam cantica luxuriosa proferendo polluere. Tunc enim pro nobis sanctus Ioannes quicquid petierimus poterit obtinere, si nos festiuitatem suam pacificos, sobrios, castos, absq; vllō turpiloquio cognouerit celebrare *Tom. 10. de Sāctis, ser. 21. qui est de S. Ioā. Bapt. ser. 2.*

Possunt igitur Sancti, quicquid rectè petierimus obtinere, nisi nos ipsi impediamus.

Celebrantur dies anniuersarij Martyrum.

Liceat etiam legi passiones Martyrum (*in Ecclesia*) cū anniuersarij dies eorum celebrantur. *Tom. 1. Concil. Carthaginense. 3. cap. 47*

Psal. 28.

Debuimus tantorum martyrum diē, hoc est, sanctorum Apostolorum Petri & Pauli maiore frequētia celebrare. Si enim celebramus frequentissime natalitia agnorum, quantò magis debemus arietum? De fidelibus enim, quos lucrati sunt Apostoli prædicatione sua, scriptum est: * Adferre Domino filios arietum. *In additione Louanienſi serm. 113. Festum D. Laurentij & Sixti habes in Euang. Ioan. Tract. 27. Inuent. S. Stephani, Tract. 120 Vide etiam Tom. 10. in Festis plurium Martyrum, sermones sex.*

X. Basilicas Sanctorum nomine, Deo dedicatas fuisse.

Martyrum loca, & Basilicæ Apostolorum, in illa va-
statione (*urbis Romæ*) ad se confugiētes suos alie-
nosque receperunt. Huc usque cruentus sæuiebat ini-
micus: ibi accipiebat limitem trucidatoris furor: illò
ducebantur à miserantibus hostibus, quibus etiam ex-
tra ipsa loca pepercerant, ne in eos incurrerent, qui si-
mitem misericordiam nō habebant. Qui tamen etiam
ipsi alibi truces atque hostili more sæuientes, postea-
quam ad loca illa veniebāt, vbi fuerat interdictū, quod
alibi iure belli licuisset, tota feriēdi refrænabatur im-
manitas, & captiuandi cupiditas frangebatur. *To. 5. de*
Ciuit. Dei, lib. 1. cap. 1.

Ipsa, vt dixi, Troia mater Romani populi, sacratis in
locis Deorum suorum, munire nō potuit ciues suos ab
ignibus ferroque Græcorum, eisdem ipsos Deos co-
lentium: *quin etiam Iunonis asylo.*

Custodes lecti Phœnix & dirus Vlysses.

Prædam asseruabant: huc vndique Troia gaza

Incensis erepta adytis, mensæq; Deorum

Cratereq; auro solidi, catiuæq; vestis

Congeritur: pueri & puida longo ordine matres

Stant circum. Electus est videlicet locus tantæ Dexæ sa-
cratus, non vnde captiuos non liceret educere, sed vbi
captiuos liberet includere. Compara nunc asylum il-
lud nō cuiuslibet Dei gregalis, vel de turba plebis, sed
Iouis ipsius sororis & coniugis, & Regina omnium
Deorum, cum memorijs nostrorum Apostolorum. Illuc
incensis templis & Dijs erepta spolia portabantur, nō
reddenda* victis, sed diuidēda victoribus: huc autem,
& quod alibi ad ea loca compertum est pertinere, cū
honore & obsequio religiosissimo reportatum est. Ibi
amissa, hic seruata libertas: ibi clausa, hic interdicta
captiuitas: ibi possidendi à dominantibus hostibus
premebantur, huc liberandi à miserantibus hostibus
ducebantur. Postremò illud Iunonis templum sibi ele-
gerat auaritia & superbia leuium Græcorum: *istas
Christi Basilicas misericordia & humilitas etiam im-
manium Barbarorum. *Ibidem, cap. 4.*

Sanè aduertendum est, quo modo iste Aegyptius (*ser-
mo est de Hermete Trimegisto*) cū doleret tempus esse

*Ad Martyrū
loca & Apo-
stolorum Ba-
silicas confu-
gientes, ab
hostiū sæui-
tia tuti erāt.*

*Iuno Troia-
nos ad suum
asylo confu-
giētes tueri
non potuit.
Vergilius li.
2. Aeneid.*

** alias do-
nanda.*

*In Apostolo-
rū memorijs
defensi ab ho-
stibus Ro-
mani.
* alias Græ-
culorum.*

Confessionis Augustiniane Lib. IIII.

Appellāt etiam recētes heretici Martyres homines mortuos.

Memorias martyrum, nominat Augustinus frequenter sepulchra & oratoria, in ipsorum memoriam exstructa.

Torquetur dæmō, & de possessis corporibus eiicitur, in locis multis ubi sunt martyrum memoria
*1. Petr. 2.

Ad altare cōmemorantur martyres, ut pro nobis orent: Commemorantur et alij defuncti ut pro eis oremus.

Martyres impleuerunt caritatem.

venturum, quo illa auferretur ex Aegypto, quæ fatetur à multum errantibus & incredulis & à cultu diuinæ religionis auersis esse instituta, ait inter cætera: Tūc terra ista sanctissima sedes delubrorum atq; templorum, sepulchrorum erit mortuorumq; plenissima. Quasi verò si illa non auferrentur, non essent homines morituri, aut alibi essent mortui ponendi quàm in terra. Et vti que quantò plus volueretur temporis & dierum longitudo, tantò maior esset numerus sepulchrorum, propter maiorem numerum mortuorum. Sed hoc videtur dolere, quòd memoriæ Martyrum nostrorum, templis eorum delubrisq; succederent: ut videlicet qui hæc legunt animo à nobis auerso atq; peruerso, putent à paganis Deos cultos fuisse in templis, à nobis autem colimortuos in sepulchris. *Ibid. lib. 8. cap. 26.*

Vbi est ista velut querela luctuosa, duòd terra Aegypti sanctissima sedes delubrorum atque templorum sepulchrorum futura esset mortuorumque plenissima? Nempe spiritus fallax, cuius instinctu Hermes ista dicebat, per eum ipsum coactus est confiteri, iam tunc illam terram sepulchrorum & mortuorum, quos pro Dijs colebant, fuisse plenissimam. Sed dolor Dæmonum per eum loquebatur, qui suas futuras poenas apud sanctorum martyrum memorias imminere mœrebāt. In multis enim talibus locis torquentur, & confitentur, & de possessis corporibus hominū eiiciuntur. *Ibid.*

XI. Nomina martyrum ad altare recitari morem olim fuisse.

Sic enim ait etiam Apostolus Petrus: *Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia eius. Hoc est talia præparare. Hoc beati Martyres ardenti dilectione fecerunt, quorum si non inaniter memorias celebramus, atque in conuiuio, quo & ipsi saturati sunt, ad mensam Domini accedimus, oportet ut quemadmodum ipsi, & nos talia præparemus. Ideò quippe ad ipsam mensam non sic eos commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requiescūt, ut etiam pro eis oremus, sed magis ut orēt ipsi pro nobis, ut eorū vestigijs adhæreamus: quia imple-

pleuerunt ipsi caritatem, qua Dominus dixit non posse esse maiorem. *Tom.9.Tract.84.in Ioan.*

Perfectio tamen in hac vita nonnulla est, ad quam sancti Martyres peruenerunt. Ideoq; habet Ecclesiastica disciplina, quod fideles nouerunt, cum Martyres eo loco recitantur ad altare Dei, ubi non pro ipsis oratur, pro cæteris autem commemoratis defunctis oratur. Iniuria est enim pro martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari &c. *Tom.10. de verbis Apostoli, serm.17.*

Nos autem martyribus nostris non templa sicut Dijs, sed memorias sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt spiritus, fabricamus: nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus martyribus, sed uni Deo, & martyrū, & nostro sacrificiū immolamus: ad quod sacrificiū, sicut homines Dei qui mundum in eius confessione vicerunt, suo loco & ordine nominantur, non tamen à Sacerdote, qui sacrificat, inuocantur. Deo quippe, non ipsis sacrificat, quanuis in memoria sacrificet eorum: quia Dei Sacerdos est, non illorum. *Tom.5.de ciuit. Dei, lib.22.c.10.*

Perhibet enim præclarissimum testimonium Ecclesiastica auctoritas, in qua fidelibus notū est, quo loco martyres, & quo defunctæ sanctimoniales ad altaris Sacramenta recitentur. *To.6. de sancta Virginitat.c.45.*

XII. Sanctos opem ferre suum patrociniū implorantibus, quanuis modus incertus nobis sit.

MItti ad viuos aliquos ex mortuis, sicut è cōtrario Paulus ex viuis in paradisum raptus est, diuina Scriptura testatur. Nam Samuel Propheta defunctus viuo Sauli etiam regi prædixit, quanuis nonnulli non ipsum fuisse, qui potuisset magicis artibus euocari, sed aliquem spiritum, tam malis operibus congruentem, illius existiment similitudinem figurasse: cum liber Ecclesiasticus, quem Iesus filius Sirach scripsisse traditur, & propter eloquij nonnullam similitudinem Salomonis pronuntiatur, cōtineat in laude Patrum, quod Samuel etiā mortuus prophetauerit. Sed si huic libro

Habet Ecclesiastica disciplina, vt ad altare fiat sanctorū martyrum, & aliorū defunctorum commemoratio.

Sancti Martyres non inuocantur à Sacerdote sacrificante tanquam Dijs, quibus sacrificium offeratur. Notū est fidelibus, in Sacramentis altaris, cōmemorationem fieri Martyrum, & aliorū defunctorū.

2. Cor.12.

1.Reg.28.

Eccli. 46.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Liber Eccle-
siastici nō in
canone He-
bræorū, sed
in Canone po-
nitur Ec-
clesiæ.

Deut. 34.

Matth. 17.

Marc. 9.

Luc. 9.

Moses defun-
ctus in mōre
cum Helia

Apostolis
apparuit.

*** alias cuius**
inquilina-
tum piē di-
ligis.

Sāctus Felix
martyr, No-
lanis, qui à
Barbaris op-
pugnabātur,
manifestē
apparuit.

Ioann. 2.

Ioann. 11.

Quāuis defū-
cti per pro-
priam natu-
ram rebus
viuorū inter
esse nequeāt:
tamē Marty-
res, diuina po-
tētia, nonnū-
quam inter-
sunt.

Dum sit cer-
tum, adiuua-
ri homines
à sanctis Martyribus, quāuis quomodo adiuuēt incertum sit, nihil illi
dāni faciunt, qui eos inuocant, & eorum patrocinium implorant.

ex Hebræorum, quia in eo non est, canone contradici-
tur, quid de Mose dicturi sumus, qui certè in Deutero-
nomio mortuus, & in Euangelio cum Helia, qui mor-
tuus non est, legitur apparuisse viuentibus? Hinc & il-
la soluitur quæstio, quonam modo martyres, ipsis be-
nificijs quæ dantur orantibus, indicant se interesse re-
bus humanis, si nesciunt mortui quid agant viui. Non
enim solis beneficiorum affectibus, verum etiam ipsis
hominum aspectibus confessorum apparuisse Felicē,
ciuibus vel inquilinis piē à se dilectis, cum à Barbaris
Nola oppugnaretur, audiuius, non incertis rumori-
bus, sed testibus certis. Verum ista diuinitus exhiben-
tur, longè aliter quàm sese habet vsitatus ordo, singu-
lis creaturarum generibus attributus. Non enim quia
in vinum aqua, cum voluit Dominus repente conuer-
sa est, ideò non debemus, quid aqua valeat in elemen-
torum ordine proprio, ab istius diuini operis raritate
vel potius singularitate discernere. Nec quoniam La-
zarus resurrexit, ideò mortuus omnis quādo vult sur-
git, aut eo modo exanimus à viuēte, quomodo à vigi-
lante dormiens excitatur. Alij itaq; sunt humanarum
limites rerum, alia diuinarum signa virtutū: alia sunt
quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt: quanuis &
naturæ Deus assit vt sit, & miraculis natura non sit. Nō
igitur ideò putandum est viuorum rebus quolibet in-
teresse posse defunctos, quoniam quibusdam sanandis
vel adiuuandis martyres assunt: sed ideò potius intel-
ligendum est, quòd per diuinam potentiam martyres
viuorum rebus intersunt, quoniā defuncti per naturā
propriam viuorum rebus interesse non possunt. Quā-
quam ista quæstio vires intelligētiæ meæ vincat, quē-
admodū opitulentur martyres ijs, quos per eos certū
est adiuuari: vtrum ipsi per seipsos assint vno tempore
tam diuersis locis, & tāta inter se lōginitate discre-
tis, siue vbi sunt eorum memoriæ, siue præter suas me-
morias vbicunque adesse sentiuntur: an ipsis in loco
suis meritis congruo ab omni mortalium cōuersatio-
ne remotis, & tamen generaliter orantibus pro indi-
uini faciunt, qui eos inuocant, & eorum patrocinium implorant.

gen-

gentia supplicantium, sicut nos oramus pro mortuis, quibus utique non præsентamur, nec ubi sint vel quid agant scimus, Deus omnipotens qui est ubique præsens nec concretus nobis, nec remotus à nobis, exaudiens Martyrū preces per angelica ministeria usquequaque diffusa, præbeat hominibus ista solatia, quibus in huius vitæ miseria indicat esse præbēda: & suorum merita martyrū ubi vult, quādo vult, quomodo vult, maximeq; per eorum memorias, quoniam hoc novit expedire nobis ad ædificandam fidē Christi, pro cuius illi confessione sunt passi, mirabili atq; ineffabili potestate ac bonitate commendet? Res hæc altior est quā ut à me possit attingi, & abstrusior, quā ut à me valeat perscrutari: & ideo quid horum duorū sit, an verò fortassis utrunque sit, ut aliquando ista fiant per ipsam præsentiā martyrum, aliquando per angelos suscipientes personam martyrum, definire nō audeo, mallem à scientibus ista perquirere. *Opera mirabilia quæ per Martyres Deus efficit, fidem Christi ædificant.* Tom. 4. de cura pro mortuis gerenda, c. 15 & 16.

Quauis daremus hoc hæreticis (quod tamen nō damus) nescire sanctos quæ hic apud nos geruntur, imperitè nihilominus concluderent, non esse implorandum eorum auxilium. Nam tunc (ut hic Augustinus testatur) propter ipsorum preces, & merita, Deo, cui omnia nota sunt, providente, angeli personam eorum sustinētes, nobis petentibus auxilium ferrent. Sed neq; mentiri, aut fatui esse dicendi essent, qui eos inuocarent: sicut neque mentitum aut fatuū fuisse Moſen dicimus, quando tanquam Deum alloquebatur illum, quem non Deum, sed angelum fuisse Stephanus. Act. 7. affirmat: Neq; rursus eundem ipsum angelum mentitum fuisse quisquam dicet, cum verbis illis utebatur: Ego sum Deus Abraham, Isaac, & Iacob: quod nemo non intelligat, illum Dei personam sustinuisse, & quæ fecit & dixit, Dei auctoritate fecisse atq; dixisse.

Talem fuisse credendum est illum Ioannem monachum, quem de belli civilis euentu maior Theodosius consuluit Imperator: habebat quippe etiam prophetiam.

Confessionis Augustiniana Lib. 1 V.

phetiam. Neq; .n. singulos singula munerū istorū, sed etiā plura vnū habere posse nō ambigo. Ioannes ergo iste cuidam mulieri religiosissimæ impatienter eū videre cupienti, atq; vt hoc impetraret per maritum suum vehementer instanti, cū ille nolet, quoniam id nunquam permiserat fœminis. Vade, inquit, dic vxori tuæ, videbit me nocte proxima, sed in somnis. Et factū est. Monuitq; illam quicquid fidelem cōiugatam moneri oportebat. Quæ cū euigilasset, talem se vidisse

Ioannes Monachus viuēs adhuc, mulieri cuidam in somnis apparuit. alias credi.

hominem Dei viro suo, qualem ille eum nouerat, & quid ab illo audierit, indicauit. Qui hoc ab eis cōperit, retulit mihi vir grauis & nobilis, & dignissimus, credidi. Sed si illum sanctum monachū ipse vidissem, quia sicut fertur, patientissimè interrogabatur, & sapientissimè respondebat, quæsissem ab eo quod ad istā pertinet quæstionem: vtrum ipse ad illam fœminā venisset in somnis, id est, spiritus eius in effigie corporis sui, sicut nos ipsos in effigie corporis nostri somniamus: an ipso aliud agente, vel si dormiebat aliud somniantem, siue per Angelum, siue quocunq; alio modo in mulieris somnio talis facta sit visio: atq; id futurum, vt ipse promitteret, prophetiæ spiritu reuelante præsciuerit. Si enim ipse interfuit somniāti, mirabili gratia vtique id potuit, non natura: & Dei munere, non propria facultate. Si autem ipso aliud agēte, siue dormiente, & visis alijs occupato, eum mulier vidit in somnis: profectò tale aliquid factum est, quale illud est

Actor. 9. Ananias nesciuit visum se esse à Paulo.

quod in actibus Apostolorum legimus, vbi Dominus Iesus loquitur Ananiæ de Saulo, & indicat ei quòd Saulus vidit ad se venientem Ananiam, cū hoc Ananias ipse nesciret. Quodlibet horum mihi respōderet ille homo Dei: & de martyribus ab illo pergerē quærere: vtrum ipsi assint in somnis, vel quocunque alio

Certum est confiteri Dæmones, torqueri se à Martyribus, & ab ijs veniam depre-

modo vidētibus eos in qua figura voluerint: & maxime quando ab eis se torqueri Dæmones in hominibus confitentur, & rogant eos vt parcant sibi: an ista fiant Dei nutu per angelicas potestates, in honorem commendationemq; Sanctorum, ad vtilitatem hominū, illis in summa quiete positis & ad alia longè meliora

visa

visa vacantibus seorsum à nobis, orantibusq; pro nobis. Nam Mediolani apud sanctos Prothasium & Geruasium martyres, expresso nomine, sicut defunctorum quos eodem modo commemorabāt, adhuc viuum Demones Episcopum confitebantur Ambrosium, atque ut sibi parceret obsecrabant, illo aliud agente, atque hoc cum ageretur omnino nesciente. An fortè aliquādo per ipsam præsentiā martyrum fiant ista, aliquādo per angelorum: & vtrum possint, vel quibus signis possint à nobis duo ista discerni: an ea sentire ac iudicare non valeat, nisi qui habet illud donum per Dei spiritum diuidētem propria unicuique prout vult. Disfereret mihi, ut arbitror, hæc omnia sicut vellem ipse Ioannes: ut aut eo docente discerem & ea quæ audirē, vera & certa esse cognoscerem: aut ego crederem quæ nescirem, illo docente quæ sciret. Quod si mihi fortitan de sancta Scriptura responderet ac diceret, Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Dominus, illa cogita semper: id etiam gratanter acciperem: nō enim parvus est fructus, si aliqua obscura & incerta, quæ comprehendere non valemus, clarum saltem certumque sit nobis, non esse quærenda: & quod unusquisque vult discere, putans prodesse si sciat, discat non obesse si nesciat. Ibid c. 17.

cari: incertū tamen, num ab ipsis Martyribus præsens vel ab angelis Martyrū personam sustinentibus torqueantur. Cum honore & commendatione Sanctorum, coniuncta est hominum utilitas. Demones, ab Ambrosio adhuc viuentē, & aliud agente veniā petebant. 1. Cor. 12. Eccli. 3. Altiora nobis non quærenda.

XIII. *Sanctorum martyrum cum Christo viuentium sancta corpora, quæ viua membra fuerunt Christi, & per quæ multa beneficia à Deo hominibus præstantur, à fidelibus meritò veneranda esse.*

Portant fanè Galla vidua sancti propositi, & Simplicio-la virgo sacra, eiusdem filia) reliquias beatissimi & gloriosissimi martyris Stephani, quas non ignorat sanctitas vestra, sicut & nos fecimus, quā conuenienter honorare debeatis. Tom. 2. epist. 103. ad Quintianum.

Sanctorum corpora & præcipue beatorum martyrum reliquias ac si Christi membra, sincerissimè honoranda, & basilicas eorum nominibus appellatas, velut loca sancta diuino cultui mancipata, affectu pijsimo, & deuotione

Sanctorum reliquijs &

uotione

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

*Basilicis quā
tus honor
habendus.*

*Basilicæ no-
minibus mar-
tyrum appel-
latæ.*

*Recentes igitur
hæretici
Eunomiani
& Vigilanti-
ani sunt.*

*Cæcus illumi-
natus ad cor-
pora Marty-
rū Protha-*

*sij & Ger-
uasij.*

*alias, re-
gione.*

Hymni Vespertini.

versu 33.

*Per marty-
res Geruasij
& Prothasij
expulsus dæ-
mon ab ho-
mine oculus
mirabiliter
restitutus.*

uotione fidelissima adeundas credimus. Si quis cōtra hanc sententiam venerit, non Christianus sed Eunomianus & Vigilantianus creditur. *Tom. 3. de Eccles. dogmatibus, c. 73.*

Miraculum quod Mediolani factum est, cū illic essemus, quando illuminatus est cæcus, ad multorum notitiam potuit peruenire, quia & grandis est ciuitas, & ibi erat tūc imperator, & immenso populo teste res gesta est, concurrente ad corpora martyrum Prothasij & Geruasij. Quæ cū laterent & penitus nescirentur, Episcopo Ambrosio per somnū reuelata, reperta sunt, vbi cæcus ille depulsis veteribus tenebris diem vidit. *Tom. 5. de ciuit. Dei, lib. 22, c. 8.*

Victoriana villa dicitur: quæ ab Hippone regio minus triginta millibus abest. Memoria martyrum ibi est Mediolanensium Geruasij & Prothasij: Portatus est illō quidam adolescens, qui cū die medio tempore æstatis equum abuleret in fluminis gurgite, dæmonem incurrit. Ibi cū iaceret vel morti proximus vel similis mortuo: ad vespertinos illuc hymnos & orationes cum ancillis suis, & quibusdam sanctimonialibus ex more domina possessionis intrauit: atque hymnos cantare cœperunt. Qua voce ille quasi percussus, excussus est cum terribili fremitu, altare comprehensum mouere non audens, siue non valens, tanquam eo fuerit alligatus, aut affixus, tenebat, & cum grādi eiulatu parci sibi rogans, confitebatur, vbi adolescentem & quando & quomodo inuaserit. Postremō se exiturum esse denunciāns, membra eius singula nominabat, quæ se amputaturū exiens minabatur: atque inter hæc verba discessit ab homine. Sed oculus eius in maxillam fusus tenui venula ab interiore quasi radice pēdebat: totumq; eius medium quod nigellum fuerat, albicabat. Quo viso qui aderant: concurrerant autem etiam alij, vocibus eius acciti: & se omnes in orationem pro illo statuerunt, quanuis eum sana mente stare gauderent, rursus tamen propter oculū eius contristati medicum quærendum esse dicebant. Ibi maritus sororis eius, qui eū illo detulerat: potens est, inquit, Deus sanctorum

etorum orationibus qui fugauit Dæmonem, lumen ei reddere. Tunc sicut potuit oculum lapsum atque pendentem, loco suo reuocatum ligauit oratio : nec nisi post septem dies putauit esse soluendum. Quod cum fecisset: sanissimum inuenit. Sanati sunt illic & alij duo, de quibus dicere longum est. *Ibid.*

Ad aquas Tibilitanas Episcopo afferente Proiecto, * Præiecto, reliquias martyris gloriosissimi Stephani, ad eius memoriam veniebat magnæ multitudinis concursus & occurfus. Ibi cæca mulier, vt ad Episcopum portantem pignora sacra duceretur, orauit : Flores quos ferebat, dedit, & recepit, oculis admouit, protinus vidit: Stupētibz cunctis, qui aderant, præibat exaltans, viam carpens, & viæ ducem vltcrius non requirens. *Ibid.*

*Ad reliquias
sæcti Stephe-
ni cæca mu-
lier illumi-
nata.*

Memorati memoriam martyris quæ posita est in castello Synicensi, quod Hipponensi colonix vicinum est, eiusdem loci Lucillus Episcopus, populo præcedente, atque sequente, in manu portabat: fistula cuius molestia iā diu laborauerat, & familiarissimi sui medicum, qui eā secare vellet operiebatur manus illius piæ farcinę veltatione, vbi sanctas attigit reliquias repente sanata est. Nam deinceps eam in suo corpore non inuenit. *Ibid.*

*Lucillus E-
piscopus ve-
tatione reli-
quiarum sã-
cti Stephani
à fistula sa-
natus.*

Eucharis presbyter ex Hispania, Calamæ habitas, veteri morbo calculi laborabat, per memoriā supra dicti martyris, quam Possidius illo aduexit Episcopus saluus factus est. Idem ipse postea morbo alio præualecente, mortuus sic iacebat, vt ei iam pollices ligarentur: opitulatione memorati martyris, cum de memoria eius reportata fuisset, & super iacentis corpus missa, ipsius presbyteri tunica suscitatus est. *In eod. c.*

*Eucharis
presbyter re-
liquiis sancti
Stephani à
veteri mor-
bo calculi li-
beratus.*

Fuit ibi vir in ordine suo primarius, nomine Martialis, æuo iam grauis, & multū à religione abhorrens Christiana. Habebat sanè fidelem filiam, & generum eodem anno baptizatum. Qui cū ægrotantem multis & magnis precibus & lachrymis rogarent, vt Christianus fieret, prorsus abnuit: eosq; à se turbida indignatione submouit. Visū est genero eius, vt iret ad memoriā S. Stephani, & illic pro eo quantū posset oraret, vt

*Idem Eucha-
ris, tunica
tactu ex me-
moriam S. Ste-
phani allata
suscitatus.*

*Miraculo cõ-
uersus ad*

Deus

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Deum peccator, orate pro eo in Basilica S. Stephani, gen. ro.

Vide num melior fuerit simplicitas huius, qui flores exaltari allatos ad caput posuit ægrotantis, quam prudentia recentium hereticorum, qui hæc derident. Illam Deus miraculo facto comprobavit: hæc quibus signis confirmaverit nescimus. At oporteret novam de religione doctrinam signis et miraculis probari.

Act. 7.

Puer rota currus obtritus, in memoria S. Stephani positus, reuixit et illæsus apparuit. Sanctimonialis defuncta, cum operiretur tunica,

ex memoria S. Stephani allata, ad vitam reuocata est. Bassi cuiusdam filia miraculo per S. Stephanum à morte ad vitam reuocata.

Deus illi daret mentem bonam, qua credere non differret in Christum. Fecit hoc ingenti gemitu & fletu, & synceriter ardente pietatis affectu: deinde abscedens, aliquid de altari florum, quod occurrit, tulit: ei que cum iam nox esset, ad caput posuit. Tunc dormitum est: & ecce ante diluculum clamat, ut ad episcopum curreretur: qui mecum forte tunc erat apud Hipponem. Cum vero audisset eum absente, venire presbyteros postulavit. Venerunt, & statim se credere dixit admirantibus atque gaudentibus omnibus baptizatus est. Hoc quandiu vixit, in ore habebat: Christe accipe spiritum meum, cum hæc verba beatissimi Stephani, quando lapidatus est à ludæis, ultima fuisse nesciret, quæ huic quoque ultima fuerunt. Nam non multo post ipse defunctus est. Sanati sunt illic per eundem martyrem etiam tres podagrici, duo ciues, peregrinus unus. Sed ciues omnimodo, peregrinus autem per reuelationem, quid adhiberet, quando doleret, audiuit: & cum hoc fecisset dolor continuo conquieuit. *In eod. cap.*

Audurus nomen est fundi, ubi Ecclesia est, & in ea memoria Stephani martyris. Puerum quendam parvulum cum in area luderet, exorbitantes boues, qui vehiculum trahebant, rota obtriverunt, & confestim palpitavit expirans. Hunc mater arreptum, ad eandem memoriam posuit: & non solum reuixit, verum etiam illæsus apparuit. *Ibidem.*

Sanctimonialis quædam in vicina possessione, quæ Caspaliana dicitur, cum ægitudine laboraret, ac desperaretur, ad eandem memoriam tunica eius allata est: quæ antequam reuocaretur, illa defuncta est. Hac tamen tunica operuerunt cadauer eius parentes, & recepto spiritu, salva facta est. *In eod. cap.*

Apud Hipponem Bassus quidam Syrus ad memoriam eiusdem martyris orabat pro ægrotante & periclitante filia, eoque secum vestem eius detulerat: cum ecce pueri de domo cucurrerunt, qui ei mortuam nunciarent. Sed cum, orate illo, ab amicis eius exciperetur, prohibuerunt

runt eos illi dicere, ne per publicum plangeret. Qui cum domum redisset, iam suorum eiulatibus perfonantem, & vestem filiae, quam ferebat, super eam proiecisset, reddita est vitæ. *In eod. cap.*

Rursus ibidē apud nos Hyrenæi cuiusdā collectarij *Mortuus quidam, eo* filius, ægritudine extinctus est. Cumq; corpus iaceret *eiusdem pro-* exanime, atque alijs gementibus & plangentibus, ex- *tomartyris* quæ pararentur, amicorū eius quidā inter aliorū con- *unctus, ad* solantium verba suggessit, vt eiusdem martyris oleo *vitam reuo-* corpus perungeretur. Factum est & reuixit. *catus.* *In eod. cap.*

Itemque apud nos vir tribunitius Eleusinus super memoriā martyris, quæ in suburbano eius est, ægritudine exanimatum posuit infantulum filium suum: & *Mortuus in-* post orationem, quā multis cum lachrymis ibi fudit, *fantulas per* viuentem leuauit. Quid faciam? Vrget huius operis *eundē. S. Pro-* implendi promissio, vt non hic possim omnia comme- *tomartyrem* morare, quæ scio: & proculdubio pleriq; nostrorum, *suscitatus.* cum hæc legent, dolebunt me tam multa prætermisisse, quæ vtrique mecum sciunt. Quos iam nunc, vt ignorent rogo: & cogitent, quā proluxi laboris sit facere, quod me hic non facere suscepti operis necessitas cogit. Si enim miracula sanitatum, vt alia taceam, modò velim scribere, quæ per hunc martyrem, idest, gloriosissimum Stephanum, facta sunt in colonia Calamensi, & in nostra, plurimi conficiendi sunt libri: nec tamen omnia colligi poterunt, sed tantum de quibus libelli dati sunt, qui recitarentur in populis. Id namq; fieri voluimus, cū videremus antiquis similia diuinorum signa virtutum, etiā nostris temporibus frequentari: & ea nō debere multorum notitiæ deperire. Non dum est autem biennium, ex quo apud Hipponem regium cœpit esse ista memoria, & multis, quod nobis certissimū est, non datis libellis, de ijs quæ mirabiliter facta sunt, illi ipsi, qui dati sunt, ad septuaginta ferme numerum peruenerant, quando ista cōscripsi. Calamē *Dabantur li-* verò, vbi & ipsa memoria prius esse cœpit, & crebrius *belli ab iis, in* dantur, incōparabili multitudine superāt. Vzali etiā, *quibus miras-* quæ colonia Vtica vicina est, multa præclara per eun- *cula facta es-* dem martyrem facta cognouimus: cuius ibi memoria *se contigis-*

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

set, ut præ-
tibus & ali-
is fides fieret
admirabiliū
operum, quæ
Deus per sã-
ctos effici-
set.

longè priùs quàm apud nos ad Episcopo Euodio con-
stituta est. sed libellorum dandorum ibi consuetudo
non est: vel potius non fuit: nam fortasse nunc esse iã
coepit. Cùm enim nuper illic essemus, Petroniam cla-
rissimam foeminam, quæ mirabiliter ex magno, atque
diuturno, in quo medicorum adiutoria cuncta defece-
rât, languore sanata est: hortati sumus volēte supradi-
cti loci Episcopo, ut libellū daret, q̄ recitaretur in po-
pulo, & obediētissimè paruit. In quo posuit etiã quod
hic reticere nō possum, quãuis ad ea, quæ hoc opus vr-

Iudæi cuius-
dã præstigia
admirabili
ratione, per
S. Stephanū
dissoluta.

Ioan. 20.
Nec hæretici
recentes hæc
credunt.

Ibidem.

Miraculum
ce ebre & o-
mnibus Hip-
ponensibus
notum.

gent festinare cōpellar. A quodã Iudæo dicit sibi fuisse
se persuasum, ut annulū capillatio vinculo infereret,
quo sub omni veste ad nuda corporis cingeretur: qui
annulus haberet sub gēma lapidem in renibus inuen-
tū bouis. Hoc alligata quasi remedio, ad sancti Marty-
ris limina veniebat. Sed profecta à Carthagine cùm in
confinio fluminis Bagradæ in sua possessione mansis-
set, surgens, ut iter perageret, ante pedes suos illū ia-
centem annulum vidit, & capillatiam zonam qua fue-
rat alligatus, mirata tentauit. Quam cùm omnino suis
nodis firmissimis, sicut fuerat, comperisset astrictam,
crepuisse, atq; exilijsse annulū suspicata est. Qui etiam
ipse cùm integerrimus fuisset inuentus, futuræ salutis
quodã modo pignus de tanto miraculo se accepisse p̄-
sumpsit, atq; illud vinculū soluens, simul cum eodem
annulo proiecit in flumen. Non credūt hoc, qui etiam
Dominum Iesum per integra virginalia matris eni-
xū, & ad discipulos suos ostijs clausis ingressum fuisse
non credunt. Sed hoc certè quærant, & si verum inue-
nerint, illa credant. Clarissima foemina est, nobiliter
nata, nobiliter nupta, Carthagine habitat: ampla ciui-
tas, ampla persona, rem quærentes latere non sinunt.
Martyr certè ipse, quo impetrante, illa sanata est, in fi-
lium permanentis virginis credidit, in eum, qui ostijs
clausis ad discipulos ingressus est, credidit. *Ibid.*

Vnum est apud nos factum, nō maius quàm illa quæ
dixi: sed tã clarū, atq; illustre miraculū, ut nullū arbi-
trer esse Hipponensiu, qui hoc nō vel viderit, vel didi-
cerit: nullū, qui obliuisci vlla ratione potuerit. Decē
quidã fratres fuerūt, quorū septem sunt mares, tres fz-

minæ, de Cæsarea Cappadociæ suorū ciuiū nō ignobiles: maledictio matris, recēti patris eorū obitu destituta, quæ iniuriā sibi ab eis factā acerbissimè tulit: tali pœna sunt diuinitus coerciti, vt horribiliter quaterentur oēs tremore mēbrorū: in qua foedissima specie oculos suorū ciuiū nō ferentes, quaqua uersum cuiq; ire visum est, toto penē vagabantur orbe Romano. Ex his etiā ad nos venerūt duo, frater & soror, Paulus & Palladia, multis alijs locis miseria diffamāte, iam cogniti. Venerūt autem ante Pascha fermē dies quindecim, Ecclesiā quotidie ingredientiē, & in ea memoriā gloriosissimi Stephani frequentabant, orantes, vt iam sibi placaretur Deus & salutē pristinam redderet. Et illic, & quocunque ibant, conuertebant in se ciuitatis aspectum. Nonnulli, qui eos alibi viderant, causamq; tremoris eorum nouerant, alijs & cuicunq; poterant, indicabāt. Venit & Pascha, atq; ipso die Dominico manē cū iam frequēs populus præsens esset, & loci sancti cancellos, vbi martyru erat, idem iuuenis orans tenebat, repentē prostratus est & dormienti simillimus iacuit: non tamen tremens, sicut etiam per somnium solebat: stupentibus qui aderant, atque alijs pauentibus, alijs dolentibus, cū eum quidā vellent erigere, nonnulli prohibuerūt, sed potius exitum expectandū esse dixerunt. Et ecce surrexit, & nō tremebat, quoniam sanatus erat, & stabat incolumis, intuēs intuētes. Quis ergo intuentiū se tenuit à laudibus Dei? Clamantium gratulantiumq; vocibus Ecclesia vsquequaque cōpleta est. Inde ad me curritur, vbi sedebam iam processurus: Irruit alter, q; post alterū, omnis posterior quasi nouum, quod alius prior dixerat, nunciantes. Meque gaudente, & apud me gratias Deo agēte, ingreditur etiam ipse cum pluribus: inclinatur ad genua mea, erigitur ad osculū meum. Procedimus ad populū: plena erat Ecclesia, personabat vocibus gaudiorū: Deo gratias, Deo laudes, nemine tacēte, hinc, atq; inde clamantium: Salutaui populum, & rursus eadem feruentiore voce clamabant. Facto tandem silentio, Scripturarum diuinarum sunt lecta solennia: Vbi autem ventum est

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

ad mei sermonis locum, dixi pauca, pro tēpore, & pro illius iocunditate lātitię. Magis enim eos in opere diuino, quandam Dei eloquentiam non audire, sed cōsiderare permisi. Nobiscum homo prandit, & diligēter nobis omnem suę ac maternę, fraternęq; calamitatis indicauit historiam. Sequēti itaq; die post sermonem redditum, narrationis eius libellum in crastinum populo recitandū promisi. Quod cū ex Dominico Paschę die tertio fieret in gradibus exedrę, in qua de superiore loquebar loco: feci stare ambos fratres, cū eorum legeretur libellus. Intuebatur populus vniuersus, sexus vtriusque, vnū stantē sine deformi motu: alteram membris omnibus contremētō. Et qui ipsum non viderant, quid in eo Diuinę misericordię factū esset, in eius sorore cernebāt. Videbant enim, quid in illo gratulandū, quid pro illa esset orandū. Inter hęc, recitato eorū libello, de cōspectu populi abire eos p̄cepi: & de tota ipsa causa aliquāto diligēti⁹ caperā disputare, cū ecce, me disputante, voces alię de memoria martyris nouę gratulationis audiūtur. *In eod. c. 8. l. 22. de ciu. Dei.*

Hesterno die libellum promissimus charitati vestrę: vbi de illo sanato audire etiā possitis, quę videre non potuistis. Si ergo placet charitati vestrę, imō quia placere debet quod & mihi placet, ambo fratres stent in conspectu vestro: vt qui illum non viderant, in isto videant, quid ille patiebatur. Stent ergo ambo, vnus cui donata est gratia, alter cui petenda est misericordia. *Habetur hic sermo cum alijs proximē sequentibus in additione sermonum D. Augustini, edita Louany Anno 1564. opera & studio religiosi Patris Ioannis Vlimmerij, fitq; horum mentio in Possidony manuulo, qui simul eiusdem opera eantus est. Est autem, ibi serm 94.*

Rogo Domine beatissime Papa Augustine, vt hunc libellum meum, quem ex praecepto tuo obtuli, sanctę plebi vrbeas recitari.

Exemplar libelli acti à Paulo, sancto Augustino Episcopo.

Quum adhuc in patria nostra Cæsarea Cappadocię moraremur, frater noster natu maior grauius atque intolerandis communem matrem affecit iniurijs, intantum vt ei etiam manus nō dubitaret inferre. Quod

nos

nos oēs filij pariter congregati patiẽter tulimus, vt ne
verbum quidē fratri nostro pro matre nostra, cur hoc
faceret, dixerimus. Illa autē fæminei doloris stimulis
incitata, iniuriosum filiū maledicendo punire consti- *alias agi-*
tuit. Quumq; ad sacri baptismatis fontem post gallo- *tata.*

rum cantus memorato filio suo iram Dei imprecatura
properaret: tunc ei nescio quis in patruī nostri simili-
tudine, vt intelligitur, Dæmon occurrit, & ab ea prior
quò pergeret, requisit. Cui illa, ad maledicēdū filio
suo ob intolerabilē contumeliā, se ire respondit. Tūc
autē ille inimicus, quoniā in mulieris corde insaniēte
locum facilē inuenire potuit, vt omnib' malediceret
persuasit. Illa autē vipereis inflammata cōsilijs, sacrū
fontē prouoluta corripuit, & sparsis crinibus nudatis-
que vberibus hoc à Deo potissimū postulauit, vt ex-
torres patria & circūeuntes alienas terras, omne ho-

minū genus nostro terreremus exēplo. Mox maternas *Discant par-*
preces efficax vindicta prosequitur: eundemque cōti *tes, filijs non*
nuò fratrē nostrū ætate culpaq; maiorē tremor mem- *imprecari*
brorū tātus inuasit, quantū in me vsq; ante hoc triduū *mala: discant*
vestra sanctitas vidit. Seruato autē ordine quo nati e- *vicissim filij*
ramus, intra vnū annū eadem nos poena oēs corripuit. *parentes ho-*
Videns autē mater maledictiones suas ad tantā effica- *norare.*

ciā peruenisse, impietatis suę cōscientiā & opprobriū
hominū diutius ferre non potuit: sed laqueo guttur a-
stringēs, luctuosam vitā termino funestiore cōclufit.
Egressi ergo nos oēs, opprobriū nostrum nō ferentes,
& communē patriā relinquentes passim sumus per di-
uersa dispersi. Ex nobis autem omnibus decem fratri-
bus, qui nascēdi quoque ordine primum sequitur, ad
gloriosi Martyris Laurentij memoriam, quæ apud Ra-
uennā nuper collocata est, sicut audiuius, meruit sa-

nitatem. Ego autem qui nascēdi ordine sum sextus il-
lorum, cum hac sorore mea quæ me ætate subsequi-
tur vbicunque gentium, vbicunque terrarum loca es-
se sacra in quibus operaretur Deus miracula, cōperis-
sem, magno desideratæ sanitatis amore carpebā iter. *Peregrina-*
Sed vt de cæteris celeberrimis sanctorum locis taceā, *bantur hi ad*
ad Anconam Italiæ ciuitatem, vbi per gloriosissimum *loca sacra.*

*Quidam, per
beatum mar-
tyrem Laurē-
tium miracu-
lo curatus.*

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Est ergo singularis prerogativa quorundam locorum.

Sermo S. Augustini, habitus proximè post lectum libellum est in eadem additione hic serm. 99. Eccli. 3.

Martyrem Stephanum multa miracula Dominus operatur, eadem circuitione perueni. Sed ideo alibi curare non potui, quia huic loco diuina prædestinatione seruabar. Nec Vzalim ciuitatem Africæ prætermisi, vbi beatus martyr Stephanus magna prædicatur frequenter operari. Veruntamen ante hos tres menses, id est, Calendarum Iuniarum die, tam ego quam soror mea, quæ hic mecum est eadem adhuc passione detenta euidenti sumus visione commoniti. Ait enim mihi quidam aspectu clarus, & candido crine venerabilis, quod intra tertium mensem desiderata esset mihi sanitas affutura. Sorori autem meæ in visione sanctitas tua in ea effigie, in qua te præsentem videmus apparuit: per quod nobis significatum est ad istum locum nos venire debuisse. Nam & ego beatitudinem tuam sæpius postea videbam per alias ciuitates in itinere quo veniebamus talem prorsus, qualem modo conspicio. Admoniti ergo euidenti auctoritate diuina, ad hanc venimus ciuitatem ante dies ferme quindecim. Passionis meæ vel oculi vestri testes sunt, vel miserabilis soror mea, quæ ad eruditionem omnium, communis mali prebet exemplum, ut qui in illa qualis ego fuerim videt, in me quantum per spiritum sanctum suum Dominus sit operatus agnoscant. Orabam ego quotidie cum magnis lachrimis in loco vbi est memoria gloriosissimi martyris Stephani. Die autem Dominico Paschæ, sicut alij qui præsentem erant viderant, dum orans cum magno fletu cæcellos teneo, subito cecidi. Alienatus autem à sensu, vbi fuerim nescio. Post paululum assurrexi, & illum tremorem in corpore meo non inueni. Huic itaque tanto Dei beneficio non ingratus, hunc libellum obtuli: in quo etiam quod de nostris calamitatibus ignorabaris, & quod de mea incolumitate & salute cognouistis exhibui: ut & pro mea sorore orare dignemini, & pro me agere Deo gratias. Misericordia quidem Dei fratres, sicut credendum est, omnes isti fratres quos vna Dei ira materna plaga percussit, ad huius de quo gaudemus, quandoque peruenturi sunt sanitatem. Veruntamen discant filij obsequi, timeant parentes irasci. Scriptum est, *Benedictio patris firmat domum filiorum: maledictio matris eradicat funda-*

menta. Modò isti per terras in fundamentis patriæ suæ
 nō sunt: præbent ubiq; spectaculū, proponunt suū sup-
 pliciū: præbēt oculis miseriam suā, terrent superbiam ali-
 enam. Discite filij quod dicit Scriptura, reddere hono- *Exod. 20.*
 rem parētibus debitū. Sed & vos parentes quando of- *Deut. 5.*
 fendimini, parentes vos esse recordamini. Orauit ma-
 ter contra filios, exaudita est, quia Deus verè iust⁹ est,
 quia verè iniuriā passa fuerat. Vnus ipforū & verba cō-
 tumeliosa & manus iniecerat, & ceteri matris iniuriā
 patienter tulerunt, nec vnū pro ea verbum contra fra-
 trem respōderunt. Iustus Deus qui audiuit precātem,
 audiuit dolentē. Sed quid illa misera? Nonne vnde ci-
 tius exaudita, inde plus punita? Discite hoc petere à
 Deo, vbi nō timeatis exaudiri. Nos autē fratres sataga-
 mus Domino Deo nostro gratias referre pro illo qui
 sanatus est, & pro illa quæ adhuc tenetur, preces fun-
 damus. Benedicamus Deum, quia dignos nos habuit,
 vt hoc videremus. Quid enim sumus, quia ego appa-
 rui istis nesciens? Illi enim me videbant, & ego nescie-
 bam: & admonebantur vt ad istam ciuitatem venirēt.
 Quis sum ego? Homo sum vnus de multis, non de ma-
 gnis. Et verè, vt audiat charitas vestra, multum miror
 & gaudeo nobis esse concessum, quoniam iste homo
 nec Anconæ curari potuit: imò potuit, sed propter nos
 factum non est, quia facillimè fieri potuit. Sciūt enim
 multi quāta miracula per beatissimum martyrem Ste-
 phanum in ista ciuitate fiant. Et audite quod miremi-
 ni: memoria eius antiqua ibi erat, & ipsa est ibi. Sed
 fortasse dicis, Corpus eius nondum apparuerat, me-
 moria ibi vnde erat? Latet quidem causa, sed quid ad
 nos fama pertulerit, nō tacebo charitati vestræ. Quā-
 do lapidabatur sanctus Stephanus, aliqui etiam inno-
 centes & maximè de ijs qui iam in Christo credide-
 rant circunstabant, dicitur lapis venisse in cubito, &
 excussus inde venisse ante quendam religiosum. Tulit *Vide quātus*
 illum & seruauit. Homo erat de nauigantibus, fors na- *honor, etiam*
 uigationis attulit illum ad littus Anconæ, & reuela- *lapidi pro-*
 tum est illi ibi debere reponi lapidem illum. Ille o- *pter S. Mar-*
 bediuit reuelationi, & fecit quod iussum est: & ex illo *tyrem, ha-*
beatur.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

cœpit ibi esse memoria sancti Stephani, & rumor erat, quia brachium sancti Stephani ibi est, nescientibus hominibus quid cōtigisset. Verum autē intelligitur propterea ibi fuisse reuelatum, vt ibi poneret lapidē qui de cubito Martyris excussus est, quia Græcè cubitum ancon dicitur. Sed qui sciunt quæ ibi miracula fiant, ipsi nos doceant. Non ibi cœperunt fieri ista miracula, nisi posteaquàm corpus S. Stephani apparuit. Ecce ibi non est curatus iste iuuenis, vt nostris oculis seruaretur. Apud Vzalim vbi est Episcop⁹ frater meus Euodius quanta miracula ibi fiant, quærite & inuenietis. Prætermisissis autem alijs indico vobis vnum quod ibi factum est, vt videatis quanta sit ibi præsentia maiestatis. Mulier quædam subitò ægrotum filium cui succurrere festinando non potuit, in gremio suo catechumenum amisit: quæ clamans, Mortuus est, inquit, filius meus catechumenus.

Et cū hac diceret Augustinus, populus de memoria sancti Stephani clamare cœpit, Deo gratias, Christo laudes. In quo continuo clamore, puella quæ curata est ad Absidam perducta est. Qua visa, populus cum gaudio & fletu nullis interpositis sermonibus, sed solo strepitu interposito aliquādiu clamorem protraxit: & silentio facto, Augustinus Episcopus dixit. Scriptū est in Psalmo, Dixi proloquar aduersum me delictum meum Domino Deo meo, & tu dimisisti impietatem cordis mei. Dixi proloquar, nōdum prolocutus sum; dixi proloquar, & tu dimisisti. Commendaui istam miseram, imò ex misera commēdaui eā vestris orationibus. Disposuimus orare, & exauditi sumus. Sit gaudium nostrum actio gratiarum. Citius exaudita est mater Ecclesia, quàm in perniciem maledicta mater illa. Conuersi ad do. & c. Ibid.

Psalm. 31.

Sermo sancti Augustini Episcopi, quo complet partem sermonis mox præcedentis, miraculo in-

Debet à nobis hesternus sermo compleri, qui maiori interruptus est gaudio. Statueram enim & cæperam loqui charitati vestræ, quare mihi videntur isti fratres diuina auctoritate ad hanc ciuitatē esse directi, vt hic in eis diu optata & expectata sanitas impleretur. Et hoc volēs dicere, prius cōmendare cæperam charitati vestræ loca sancta, in quibus non sunt sanati, & ad nos inde

inde sunt directi. Et dixi de Ancona ciuitate Italię: Cœperam de Vzali ciuitate dicere quæ est in Africa (Episcopum habet fratrem meum quem nostis Euodium) quia & ad illā ciuitatem eos venire fama eiusedē martyris & operum eius compulisset. Non est illic datum quod dari potuit, vt hic daretur vbi dari debuit. Quū autem opera diuina per sanctum martyrem cōmemorare breuiter vellem, omisis cæteris vnum instituerā dicere: quod dum dico, restituta illi puellæ sanitate, subito lætitiæ tumultus exortus est, & nos aliter cōpulit finire sermonē. Ergo tale ibi miraculū scimus factū inter multa alia, quæ cōmemorari vtiq; cuncta non possunt. *Ibidem.*

interrupti. Est
serm. 96.
Commendat
Augustinus
loca sancta.

Mulier quædam amisit in gremio ægrotantem filiū catechumenum, infantem lactentem. Quæ cū vidisset amissum & irreparabiliter perditum: cœpit eū magis flere fideliter, quam mater. Non enim filij sui desiderabat vitam, nisi in futuro seculo: & hanc sibi ablatam & perisse plangebat. Impleta affectu fiduciæ tulit illum mortuum, & cucurrit ad memoriam beati martyris Stephani, & cœpit ab illo exigere filiū & dicere, Sancte Martyr vides nullum mihi remansisse solatium. Non enim possum dicere filium præcessisse: quem nosti perisse; tu enim vides quare plangam. Redde filium meum, vt habeam eum ante conspectum coronatoris tui. Hæc & talia cū precaretur lachrymis quodammodo non petentibus, sed, vt dixi, exigentibus, reuixit filius eius. Et quia dixerat, Nosti quare illum quæram: ostendere voluit etiam Deus verum animū ipsius. Cōtinuò tulit illum ad Presbyteros, baptizatus est, sanctificatus est, vnctus est, imposita est ei manus, completis omnibus Sacramentis assumptus est. Illa autem tali eū cum vultu deduxit, tanquam non deduceret ad requiē sepulchri, sed ad sinum martyris Stephani. Probatū est cor fidele mulieris *Ibidem.*

Hoc miraculo, probatur
necessitas &
utilitas Baptismi paruulorum.

Inuocat pia
mulier cōcep-
tis verbis
S. Stephanū,
quem nosse
& videre af-
flictionē suā
cōfiteatur: cuius veram
fidē miraculo confirma-
uit Deus.
Baptismus,
vnctio, im-

Qui plura de miraculis, per merita beati protomartyris Stephani ostensis, nosse desiderat, consulat appendicem su- prædictam, vbi inter alia, duo extant hac de re libelli, ab Euodio Vzalensi Episcopo conscripti, cuius mentionem fecit D. Aug. hic & lib. 22. de ciuit. Dei, cap. 8.

positio ma-
nuum, etiam
paruulis ad-
hibita.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Inuētio S.

Stephani. Sā

Et nō omnia

semper impe

trāt quæ pro

nobis postu

lant, propter

viciū ali

quod nostrū.

Sanctorum

orationes in

nomine Chri

sti, nobis be

neficia impe

trant.

Corpora Mar

tyrum Gerua

sij & Protha

sij per mul

tos annos in

corrupta.

Translatio

corporum

Geruasij &

Prothasij cū

honore ad

Basilicam

Ambrosia

nam.

*Psal. 115.

Triumphauit, (*beatus Stephanus*) Coronatus est. La-
tuit tanto tempore corpus eius, processit quādo Deus
voluit, illuminauit terras, tāta miracula fecit, mortu⁹
uiuos facit mortuos, quia nec mortuus. Ergo hoc com-
mendo charitati vestræ, vt sciatis quōd orationes, eius
multa impetrant, non tamen omnia. Nam inuenimus
etiam in libellis qui dantur, fuisse illi difficultates im-
petrandi, & accepisse tamen postea beneficium nō de-
ficiente supplicis fide. Non cessatum est, oratum est, &
dedit postea Deus per Stephanum. Sunt verba orantis
Stephani, & responsum est illi, Pro qua oras non est
digna, hoc & hoc fecit, & tamen institit, rogauit, acce-
pit. Dedit nobis intelligere, quia in cuius nomine fa-
ciebat antequam carnem deponeret, in eius nomine
faciunt orationes eius vt beneficia impetrentur, qui-
bus nouit ea dari debere: illi autem tanquam seruus o-
rat. *Ibidem serm. 91.*

Tunc (*cū scilicet Iustina, Valentiniani Regis pueri
mater, Ambrosium persequeretur, ab Arrianis seducta.*)
memorato antistiti tuo per visum aperuisti, quo loco
laterent Martyrum corpora, Prothasij & Geruasij, quæ
per tot annos incorrupta in thesauro secreti tui recō-
dideras, vnde opportunè promeres ad coercendam ra-
biem foemineā, sed regiam. Cū enim propalata & ef-
fusa digno cū honore transferrētur ad Ambrosianam
basilicā, nō solū quos immundi vexabant spiritus, con-
fessis eisdem dæmonibus sanabātur, verū etiā quidam
plures annos cæcus ciuis, ciuitatiq̃ue notissimus, cū
populi tumultuantis lætitiæ causam quæsisset atque au-
disset, exiliuit, eoq̃ue se vt duceret, suum ducem roga-
uit. Quō perductus, impetrauit admitti, vt sudario tā-
geret pheretrum preciosæ* in conspectu tuo mortis
sanctorū tuorū. Quod vbi fecit atque admouit oculis,
cōfestim aperti sunt. *Tom. 1. Confessionum, lib. 9. cap. 7.*

Cum ista me causa (*stupri per iuuenem quendam in Bo-
nifacium presbyterum reiecti*) diu cruciasset, nec inueni-
rem, quomodo vnus ē duobus conuinceretur, quanuis
magis presbytero credidissem, cogitaueram primò sic
ambos Deo relinquere, donec in vno eorum, qui mihi
suspectus erat, aliquid existeret, vnde non sine iusta &

manifesta causa de nostro habitaculo proijceretur. Sed cum promoueri in clericatu, siue illic per me, siue alibi per literas meas vehementissimè conaretur, ego aut nullo modo adducerer ei homini, de quo tantum mali existimare, manus ordinationis imponere, aut per commendationem meam alicui fratri meo eum subintroducere, turbulētius agere coepit, ut si ipse in clericatu non promoueretur, nec presbyter Bonifacius in suo gradu esse permetteretur. In qua eius prouocatione cum viderem Bonifacium nolle quibuslibet infirmis & ad suspicionem propensis, de suæ vitæ dubitatione scandalum fieri, paratumque esse honoris sui apud homines damnum perpeti potius, quam in ea contentione, in qua non posset ignorantibus & dubitantibus vel ad malè suspicandum procliuioribus suam demonstrare conscientiam, usque ad Ecclesiæ perturbationem inaniter progredi, elegi aliquid medium, ut certo placito se ambo constringerent ad locum sanctum se peregrinatos, ubi terribiliora opera Dei non sanam cuiusque conscientiam multo facilius aperirent, & ad confessionem vel poena vel timore compellerent. c Vbique quidem Deus est, & nullo continetur vel includitur loco, qui condidit omnia, & eum à veris adoratoribus in spiritu & veritate oportet adorari, ut in occulto exaudiens, in occulto etiam iustificet & coronet. d Veruntamen ad ista, quæ hominibus visibiliter nota sunt, quis potest eius consilium perscrutari, quare in alijs locis hæc miracula fiant, in alijs non fiant? Multis enim notissima est e sanctitas loci, ubi beati Felicis Nolensis corpus conditum est, quod volui ut pergerent, quia inde nobis facilius fideliusque scribi potest, quicquid in eorum aliquo diuinitus fuerit propalatum. Nam & nos nouimus Mediolanum f apud memoriam sanctorum, ubi mirabiliter & terribiliter demones confitentur, g furem quendam qui ad eum locum venerat, ut falsum iuramento deciperet, compulsus fuisse confiteri furtum, & quod abstulerat reddere. Nunquid non & Africa sanctorum Martyrum corporibus plena est? Et tamen nusquam hic peierandi ad memoriam Sanctorum veniens ibi, compulsus est furtum reddere quod abstulerat.

a Peregrinatio ad loca sancta ab Augustino quibusdam iniuncta.

b In quibusdam locis terribiliora Dei opera.

c Obiectio est nonnullorum hæreticorum, quam hic Augustinus diluit.

d Quare in quibusdam locis quædam miracula fiunt, quæ in alijs non fiunt, occultum Dei consilium.

e Sanctitas loci, ubi beati Felicis Nolensis corpus conditum est, notissima.

f Apud memoriam sanctorum demones, mirabiliter quæ nolent confitentur.

g Fur, animo confiteri, &

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

*1. Cor. 12.

Et admodum
non omnes sancti,
dum hic vive-
rent, habue-
runt omnia do-
na. ita nec

post mortem
in omnibus
ipsorum memo-
ris, quali-
bet fuerunt mi-
racula.

*alias illa.

Quare mira-
cula nunc mi-
nus frequen-
tia quam in Ec-
clesiae initio.

*alias per.

Plurima mi-
racula fiebant
sempore Augu-
stini, ut quae
ipse nosset, e-
numerare
non valeret.

Quando pre-
ces nostras
angeli vel
sancti exau-
diunt, Deus
illas in eis
exaudit, tan-
quam in tem-
plo suo.

scimus talia fieri. Sicut enim quod Apostolus dicit:
Non omnes sancti habent dona curationum, nec om-
nes habent diiudicationem spirituum, ita nec in omni-
bus memorijs sanctorum ista fieri voluit ille, qui diui-
dit propria unicuique prout vult. *Tom. 2. Epist. 137. ad
Clerum & populum Hipponensem.*

Quod dixi: Nec miracula ista in nostra tempora
durare permessa sunt, ne anima semper visibilia quere-
ret, ut & eorum consuetudine frigesceret genus hominum,
quorum nouitate flagrauit. Verum est quidem: Non
enim nunc usque, cum manus imponitur baptizatis, sic
accipiunt Spiritum sanctum, ut loquantur linguis om-
nium gentium: aut nunc usque ad umbram transeun-
tium praedicatorum Christi sanantur infirmi, & si qua
talia tunc facta sunt, quae postea cessasse manifestum est.
Sed non sic accipiendum est quod dixi, ut nunc in Chri-
sti nomine fieri miracula nulla credantur. Non ego ip-
se quando istum ipsum librum scripsi, ad Mediolanen-
sium corpora martyrum, in eadem ciuitate cecum illu-
minatum fuisse iam noueram, & alia nonnulla, qualia
tam multa etiam istis temporibus fiunt, ut nec omnia
cognoscere, nec ea quae cognoscimus enumerare possi-
mus. *Tom. 1. lib. 1. Retractationum. cap. 13.*

XIIII. Miracula quare per Sanctos fiant.

Quapropter Deus qui fecit visibilia coelum & ter-
ram, non dedignatur facere visibilia miracula in
coelo, vel in terra, quibus ad se inuisibilem colendum
excitet animam adhuc visibilibus dedita: ubi vero &
quando faciat, incommurabile consilium penes ipsum
est, in cuius dispositione iam tempora facta sunt, quae-
cunque futura sunt. Nam temporalia mouens, tem-
poraliter non mouetur, nec aliter nouit facienda, quam
facta, nec aliter inuocantes exaudit, quam inuocatu-
ros videt. Nam & cum exaudiunt angeli eius, ipse in eis
exaudit, tanquam in vero, non manufacto templo suo,
sicut in omnibus sanctis eius, quae temporaliter fiunt
iussa, aeterna eius lege conspecta. *Tom. 5. de Ciuit. Dei,
lib. 10. cap. 12.*

Cui, nisi huic fidei attestantur ista miracula, in qua
prae-
di-

prædicatur Christus resurrexisse in carne, & in coelū ascendisse cum carne? Nam & ipsi martyres, huius fidei martyres, id est, huius fidei testes fuerūt, huic fidei testimonium perhibentes, mundum inimicissimum & crudelissimum pertulerunt, eumque non repugnādo, sed moriendo vicerunt. Pro ista fide mortui sunt, qui hæc à Domino impetrare possunt, propter cuius nomen occisi sunt. Pro hac fide præcessit eorum mira patientia, ut in his miraculis tanta ista potentia sequeretur. Nam si carnis in æternum resurrectio, vel non præuenit in Christo, vel non ventura est, sicut prænunciatur à Christo, vel sicut prænunciata est à Prophetis, à quibus prænunciatus est Christus: quare martyres tanta possunt, qui pro ea fide, qua hæc resurrectio prædicatur, occisi sunt? Siue enim Deus ipse per seipsum miro modo, quo res tēporales operatur æternus, siue per suos ministros ista faciat: & eadem ipsa quæ per ministros facit, siue quædam faciat etiam per martyrū spiritus, sicut per homines adhuc in corpore constitutos: siue omnia ista per angelos, quib' inuisibiliter, immutabiliter, & incorporaliter* imperat, operetur: ut quæ per martyres fieri dicuntur, eis orantibus tantum & impetrantibus, non etiam operantibus fiant: siue alia fiant istis, alia illis modis, qui nullo modo comprehendi à mortalibus possunt: ei tamen attestantur hæc fidei, in qua carnis in æternum resurrectio prædicatur. *Ibidem, lib. 22. cap. 9.*

Miracula per martyres facta, eidē fidei attestantur, pro qua ipsi mortem oppetierāt

Miracula martyrū quomodo resurrectionē mortuorum confirmant.

**alias incommensurabiliter. Certum est, miracula per martyres facta fidei Christianæ attestari, quāvis modis, quæ per ipsos ea fiunt, à nobis comprehendī nequeat.*

Hic fortè dicturi sunt etiam Deos suos aliqua miracula fecisse. Benè si iam incipiunt Deos suos nostris mortuis hominibus comparare. An dicent etiam se habere Deos ex hominibus mortuis, sicut Herculem, sicut Romulum, sicut alios multos, quos in Deorum numerum receptos opinantur? Sed nobis martyres non sunt Dij: qui vnum eundemque Deum, & nostrum scimus, & martyrum: nec tamen miraculis quæ per memorias nostrorum martyrum fiunt, vllō modo comparanda sunt miracula, quæ facta per templa perhibentur illorum. Verum si qua similia videntur, sicut à Mose* magi Pharaonis, sic eorum Dij victi sunt à martyribus nostris.

**Exod. 7.*

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Deus mira-
cula facit, o-
rātibz aut
cooperanti-
bus marty-
ribz.

Psal. 33.

Credamus
sanctis Patri-
bus & vera
dicētibz, &
mira facien-
tibz.

De cōsecr. d.
i. c. Placuit,
vt altaria.

Altaria in
quibus nullū
corpus, aut
nullæ reli-
quie marty-
rum conditæ
sunt, euerti
iubentur.

Vide quāti-
fiant corpora
vel reliquie
martyrum.

Celebratio
martyrum,
laudatio Sal-
uatoris.

nostris. Fecerunt autem illa demones eo fastu impure
superbiæ, quo eorum Dij esse voluerunt. Faciūt autem
ista martyres, vel potius Deus, vel orantibus, aut coo-
perantibus eis, vt fides illa proficiat, qua eos, non Deos
esse nostros, sed vnum Deum habere nobiscum creda-
mus. *Et pauld post.* Quibus igitur potius credēdum est
miracula facientibus? eisne qui seipsoz volunt haberi
Deos ab his, quibus ea faciunt: an eis, qui vt in Deum
credatur, quod & Christus est, faciūt quicquid faciunt?
Eisne, qui sacra sua etiam crimina sua esse voluerūt: an
eis qui nec laudes suas volunt esse sacra sua, sed totum
quod veraciter laudantur, ad eius gloriam perficere, in
quo laudantur? In Domino quippe laudantur animæ
eorum. Credamus ergo eis, & vera dicentibus & mira
facientibus. Dicendo enim vera, passi sunt, vt possent
facere mira. In eis veris est præcipuum, quod Christus
resurrexit a mortuis, & immortalitatē resurrectionis
in sua carne primus ostendit, quam nobis affuturam
vel principio noui seculi, vel in huius fine promisit.

Ibidem, cap. 10.

*XV. Reliquias sacras sub altari reponi fuisse morem,
& quare.*

Itē placuit, vt altaria, que passim per agros, aut vias,
tāquam memoriæ Martyrum constituuntur, in qui-
bus nullum corpus, aut reliquie martyrum conditæ
probantur, ab Episcopis, qui eisdem locis præsunt, (si
fieri potest) euertantur. Si autem hoc propter tumul-
tus populares non finitur, plebes tamen admoneātur,
ne illa loca frequentent, vt qui rectē sapiunt, nulla ibi
superstitione deuincti teneantur. Et omnino nulla me-
moria martyrum probabiliter acceptetur, nisi aut ibi
corpus, aut aliquę certę reliquię sint, aut vbi origo ali-
cuius habitationis, vel possessionis, vel passionis, fide-
lissima origine traditur. *Conc. Carthag. 5. cap. 14. & in
Afric. ca. 50. utrique interfuit D. Augustinus.*

Quotiescunque fratres sanctorum martyria celebra-
mus, toties laudes Saluatoris edicimus: & quoties eo-
rum asserimus passionēs, toties Christi gloriam prædi-
cāmus. Non enim suspicimus quod passi sunt, sed pro-
pter

pter quem passi sunt, admiramur. Igitur non poena in laude, sed fides est in honore. Magnificamus ergo martyres, sed præcipuè illos, qui nascente Christo in ipso exordio non loquendo, sed moriendo confessi, ad regna perpetua cæteros peruenerunt. Videte autem, quem iidem locum apud homines mereatur, qui apud Deum locum sub altario meruerunt. Dicit enim Scriptura sancta: ** Vidi enim sub ara Dei animas occisorum propter verbum Dei, & propter testimonium Iesu quod habebant.* Sub ara, inquit, Dei vidi animas occisorum. Quid reuerentius, quid honorabilius dici potest, quam sub illa ara requiescere, in qua Deo Sacrificium celebratur, in qua offeruntur hostiæ, in qua Dominus est sacerdos, sicut scriptum est: ** Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.* Rectè sub altario iustorum animæ requiescunt, quia super altare corpus Domini offeritur. Nec immerito illic iusti vindictam sanguinis postulant, ubi etiam pro peccatoribus Christi sanguis effunditur. Conuenienter igitur & quasi pro quodam consortio ibi martyribus sepultura decreta est, ubi mors Domini quotidie celebratur, sicut ipse ait: ** Quotiescunque hæc feceritis, mortem meam annuntiabitis, donec veniam: scilicet ut qui propter mortem eius mortui fuerant, sub Sacramenti eius mysterio requiescant.* Non immerito, inquam, consortio quodam illic occisis tumulus constituitur, ubi occisionis Dominicæ membra ponuntur, ut quos cum Christo vnus passionis causa deuinxerat, vnus etiam loci religio copularet. *Tom. 10. de Sanctis, Serm. 11.*

Vir tribunitius Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fustalensi fundum Cubedi appellatum, ubi cum afflictione animalium & feruorum, domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogauit nostros me absente presbyteros, ut aliquis eorum illò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit, ut cessaret illa vexatio: Deo protinus miserante, cessauit. Acceperat autem ab amico suo terram sanctam, de Hierosolymis allatam, ubi sepultus CHRISTVS, die tertio resur-

** Apoc. 6.*

Martyres requiescunt sub altari, in quo Deo sacrificium celebratur.

** Psal. 109.*

Quare martyres sub altari sepeliuntur, in quo Domini corpus offertur.

** 1. Cor. 11.*

Offerebatur ergo sacrificium corporis Christi.

*Vide quāuis honor habetur puluisco-
lo terra, quæ*

Christi sepul-
chro fuerat
accepta.

Paralyticus
reclusus ad lo-
cum ubi modi-
cum terræ san-
ctæ repositum
erat, sanatus
est.

rexit: eamque suspenderat in cubiculo suo, nequid mali
etiam ipse pateretur. At ubi domus eius ab illa infesta-
tione purgata est, quid de illa terra fieret, cogitabat:
quam diutius in cubiculo suo reuerentiæ causa habere
nolebat. Fortè accidit, ut ego, & collega tunc meus Epi-
scopus Synicensis Ecclesiæ Maximinus, in proximo es-
semus: ut veniremus, rogauit, & venimus. Cumque nobis
omnia retulisset, etiam hoc petiuit, ut infoderetur ali-
cubi, atque ibi orationum locus fieret: ubi etiam possent
Christiani, ad celebranda, quæ Dei sunt, congregari.
Non restitimus, factum est. Erat ibi iuuenis paralyticus
Rusticanus, qui hoc audito, petiuit à parietibus suis, ut
illum ad eum locum sanctum non cunctatè afferrent.
Quò cum fuisset allatus, orauit: atque inde continuò pe-
dibus suis saluus abscessit. *To. 5 de Ciu. Dei, lib. 22. c. 8.*

CAPVT TERTIVM DE IEIUNIO CHRISTIANO.

I. *Ieiunium non esse idem cum temperantia quæ
semper necessaria est.*

Non esse tem-
perantem, sè-
per malum: nō

Am neque ipsis quorum cōsuetudinem
(Sermo est de quodam Urbico, qui oēs ubi-
que ad ieiunādū Sabbato cogere volebat)
sibi videtur defēdere, inuenitur peper-
cisse Romanis, sed quomodo in eos
quoque redundet conuiciorum eius im-
petus nescit, quoniam non aduertit. Nam cū eum ar-
gumenta deficiunt, quibus prober Sabbato ieiunan-
dum, in luxurias epularum & temulenta conuiuia, &
nequissimas ebrietates insultabundus inuehitur, quasi
non ieiunare, hoc sit inebriati. Quod si hoc est, quid
ergo prodest Romanis sabbato ieiunare? quandoqui-
dem alijs diebus quibus non ieiunant, necesse est eos
secundū disputationem huius ebriosos & ventrico-
las iudicari. Porro si aliud est grauare corda in crapula
& ebrietate, quæ semper est malum, aliud est autem
modestia

modestia & temperantia custodita relaxare ieiunium, quod certè cum sit die Dominico, reprehensorem non habet Christianum, prandia prius sanctorum à voracitate & ebriositate ventricularum iste discernat, ne Romanos ipsos* quando non ieiunant ventricolas faciat, & tunc inquirat, non vtrum liceat inebriari Sabbato, quod nec die Dominico licet, sed vtrum nec Sabbato ieiunandum sit, sicut Dominico non solet. *Tom. 2. Epist. 86. ad Casulanum.*

ieiunare, nō
seper malū.
Possumus nō
ieiunare, &
tamē tempe-
rantes esse.
* alias Episcopus.

Prorsus non attendit, quid ei de die Dominico possit opponi, quando sicut accusanda sunt ebriosa conuiuia, & omnis vorax ac temulenta luxuries, sic accusat prandia sabbatorum, cum possint & ipsa esse modestorum atque sobriorum. Et ideo non est illi ad singula respondendum; quoniam pro Sabbati prandio vitia luxuriæ reprehendendo, eadem atque eadem sæpè* dicit, aliud non intueniendo quod dicat, nisi quod inani ter & ad rem non pertinens dicit. Vtrum non sit Sabbato ieiunandum quæritur, non vtrum: Sabbato nō sit luxuriandum, quod nec Dominico faciunt qui Deum timent, quanuis in illo utique non ieiunent. Et post pauca. Sicut autem fieri potest ut ieiunetur, & cum ieiuniū soluitur si quis ebriosus est, tunc inebrietur: ita fieri potest ut non ieiunetur, & si temperantes sunt homines, modestissimè prandeatur. *Ibidem.*

alias sibi.
Si nō ieiunā-
do possumus,
imò debem⁹
tēperātes es-
se, aliud ergo
est ieiunium
aliud tempe-
rantia, sub
qua abstine-
tiam & so-
brietatē con-
plectimur.

II. Christianis olim familiaria ieiunia fuisse.

VIdi ergo diuersoria sanctorum Mediolani, nō paucorum hominum, quibus vnus presbyter præerat vir optimus & doctissimus a. Romæ etiam plura cognoui, in quibus singuli grauitate atque prudentia & diuina scientia præpollētes, cæteris secum habitantibus præfūt, Christiana caritate, sanctitate, & libertate viuientibus. Ne ipsi quidem cuiquam onerosi sunt, sed Orientis more, & Pauli Apostoli auctoritate manibus suis se transigunt. Ieiunia etiam prorsus incredibilia multos exercere didici; non quotidie semel sub noctem reficiendo corpus, quod est vsquequaque vsitatissimum

a Cænobia
sanctorū, quibus presbyter vnus præerat.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

b Vfitatissi-
mū, vt ieiunantes semel
 quotidie reficerēt corpus,
 idq; sub noctem.
c Ieiunia tri-
 duana.
d Cœnobio
 virginum
 viduarū,
 quibus vna
 præerat, quæ
 fuisset ipsarū
 probatissima
 Igitur in his
 omnibus Ec-
 clesiis erat cō-
 suetudo ieiunandi diebus
 Quadragesi-
 mæ.
 * Luc. 18.
 * alias, tota.
 Multi exce-
 pto Sabbato
 & die Domi-
 nico, tota
 hebdomada
 ieiunabant.
 Romana
 plebs 4. et 6
 feria & Sab-
 bato ieiuna-
 re solita.
 Ieiunia Chri-
 stianorum so-
 lenia, circa
 dies Paschæ,
 & statis ali-
 is tēporibus
 celebrantur.

sumum *b*, sed continuum triduum, & vel amplius sæpissi-
 mē sine cibo ac potu ducere. Neq; hoc in viris tantum,
 sed etiā in foeminis, quibus idem multis viduis & vir-
 ginibus simul habitantibus, & lana ac tela victū quæ-
 ritatibus, præsumt singulę grauiissimæ probatissimæq;
 non tantum in instituendis componendisq; moribus
 sed etiam instruendis mentibus peritē ac paratē. To.
 1. de moribus Ecclesiæ Cath. lib. 1. cap. 33.
 Dicta causa atque definita est. Sed si omnia gesta vo-
 bis legere velimus, quanquam præsentibus vobis fra-
 trem & coepiscopum meum Deuterium obstringo, vt
 quemadmodū sit apud Carthaginem, apud Tagastem,
 apud Constantinam, apud Hipponem, apud omnes di-
 ligentes Ecclesias, sic etiam deinceps facere non pigre-
 scat. Vt annis omnibus per ieiuniorum dies, id est, Qua-
 dragesima ante Pascha, quando vobis maximē ieiunā-
 tibus plus vacat audire, eadem gesta collationis per an-
 nos singulos, vniuersa à capite in finē ex ordine reci-
 tentur. To. 7. de gestis cum Emerito Donatist. Episcopo.
 Puto quod si ter in Sabbato quis ieiunat, iam supe-
 rat Pharisæum, * qui bis in Sabbato ieiunabat. Quod si
 & quater, vel etiam vt nullus dierum excepto Sabba-
 to & Dominico prætermittatur, in hebdomade quin-
 quies ieiunatur, quod multi in * vita sua faciunt, ma-
 ximē in monasterijs constituti: non solum Pharisæus,
 qui bis in Sabbato ieiunabat, verum etiā Christianus,
 qui quarta & sexta Feria & ipso Sabbato ieiunare con-
 suevit, quod frequenter Romana plebs facit, in labore
 ieiunij superabitur. Tom. 2. epist. 66. ad Casulanum.
 Si nouimus mala Paganorum, quia de istis malis &
 nos liberati sumus: doleamus illos: & si dolem⁹ illos,
 orem⁹ pro illis: & vt exaudiamur, ieiunemus pro illis.
 Non enim nos nostra ieiunia celebramus per dies fe-
 stos illorum. Alia sunt ieiunia nostra quæ celebramus
 per dies Paschæ futuros, per alia atque alia, quæ solen-
 nia nobis sunt in Christo, per istos autem dies ad hoc
 ieiunamus vt quando ipsi lætantur, nos pro illis gema-
 mus. Tom. 8. in Psalm 98.

III. Ieiunium in sacris literis esse
præceptum.

EGo in Euangelicis & Apostolicis literis, totoque instrumento, quod appellatur Testamentum nouum animo id reuoluens, video præceptum esse ieiunium. Quibus autem diebus non oporteat ieiunare, & quibus oporteat, præcepto Domini vel Apostolorum non inuenio definitum. *Tom. 2. Epist. 86. ad Casulanum Presbyt. prope finem.*

Ieiunium, inquit, (*Basilius*) in Paradiso lege constitutum est, Primum enim mandatum accepit Adam, à ligno sciendi bonum & malum non manducabis. Non manducabis autem, ieiunium est, & legis constitutionis initium. Si ieiunasset à ligno Eva, non isto indigeremus ieiunio: Non enim opus habent valentes medico, sed malè habentes. Aegrotauimus per peccatum, sanemur per poenitentiam. Poenitentia verò sine ieiunio vacua est. Maledicta terra, spinas & tribulos pariet. Contristari ordinatus es, nunquid deliciari? Et paulò post in eodem sermone, idem ipse, Quia non ieiunauimus, inquit, decidimus de Paradiso. Ieiunemus ergo, ut ad eum redeamus. *Hæc Basilij verba recitantur & approbantur ab Augustino Tom. 7 cont. Iulianum Pelag. lib. 1. cap. 2.*

IIII. Ieiunandum esse Christiano, qui grauiore tentatione pulsatur.

Ieiunium aut in tribulatione est, aut in gaudio. In tribulatione ad propitiandum Deum pro peccatis: in gaudio verò cum tantò minus delectant carnalia, quàm spiritualium maior sagina est. Cum ergo Dominus interrogatus esset, *cur discipuli eius non ieiunarent, de utroque ieiunio respondit. Namque ad illud quod in tribulatione ieiunari solet, pertinet quod ait, sponsum si filios tunc ieiunatueros, cum ab eis ablatus fuerit sponsus: tunc enim desolabuntur, & in moerore ac luctu erunt, donec eis per Spiritum sanctum gaudia consolatoria retribuuntur. Quo dono percepto etiam ieiunij alterum genus, quod fiat per latitudinem, iam renouati in vitam spiritualem conuenientissimè

Ieiunium in Scriptura noui Testamenti præceptum: quare igitur à nouis Euangelicis non seruatur?

Basilius, serm. 1. de ieiunio, in solennitate quinq; dierum ieiunij.

**Gen. 2.*

**Mar. 2.*

Luc. 5.

**Genes. 3.*

Poenitentia cum ieiunio medicina est, qua sanamur à peccato.

Ieiunandum, ut ad Paradisum redeamus.

Ieiunium assumitur ad propitiandum Deum pro peccatis.

**Matth. 9.*

Mar. 2.

Luc. 5.

Confessionis Augustiniane Lib. I V.

Christus suo
exemplo do-
cuit, tenta-
tionis tem-
pore nobis
ieiunandum
esse.

Prodest ie-
iunium ne in
tentatione
vincamur.

* Matth. 17
* 1. Tim. 4.
Ieiunium &
oratio cū ple-
na fide exer-
centur, ad pi-
um Dei cul-
tū pertinet.
Ieiunium &
oratio arma
sunt aduer-
sus improbas
cogitationes.
* Psal. 50.
Præclaræ ie-
iunij utili-
tates.

celebrabunt. To. 4. quæst. Euang. lib. 2 q. 18.

Non quia Christus post acceptum Baptismum con-
tinuò ieiunauit, tanquam regulam obseruationis de-
disse credendus est, vt post ipsius Christi Baptismum
acceptum, continuò ieiunare necesse esset: sed planè il-
lo exemplo docuit ieiunandum esse, quando fortè a-
criore luctamine cum tentatore confligitur. Ob hoc
enim & Christus, qui sicut homo dignatus est nasci, nō
reipuit sicut homo tentari, vt Christianus magisterio
eius instructus, non possit à tentatione superari. Siue
ergo continuò post Baptismum, siue quolibet interual-
lo temporis interposito, quando simile prælium tenta-
tionis inferitur homini ieiunandum est, vt & caro im-
pleat de castigatione militiam, & anima impetret de
humilitate victoriam. Tom. 10. ser. 157. de temp. qui est in
octau. Pascha, 1.

Aduersus dæmonum nequitiam, quæ nobis Domi-
nus arma ostendit, debemus vtique retinere. Hoc, ait,
genus in nullo eijcitur, nisi in oratione & ieiunio. Hæc cum
plena fide exercentur, pietas est. Pietas* autem ad om-
nia utilis est professionem habens vitæ præsentis & fu-
turæ. Inspiciamus ergo utiliter orationis fructus & ie-
iunij, quia ipsa sunt arma aduersus improbas cogita-
tiones. Ieiunium purgat mentem, subleuat sensum, car-
nem spiritui subiicit. Ieiunium cor facit cōtribulatum
& humiliatum, quod Deus non spernit. Ieiunium cō-
cupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores ex-
stinguit: castitatis verum lumen accendit. Ieiuniū ver-
bositatem non amat, diuitias superfluitatem iudicat,
superbiam spernit, humilitatem commendat, præstat
homini seipsum intelligere, quod est infirmum & fra-
gile: atque dum ita se intelligit imbecillem, aptiorem
virtutem Dei adiutorem quærit & accipit. Quærit au-
tem per frequentes orationes, & obsecrationes. Oratio
quidem refectionis est ieiuniorum, aduocat gratiam Spi-
ritus sancti. Ibidem, serm. 230.

V. Ieiunantem de se pœnas sumere, & Deum
placare.

* Ionæ 3.

N Inuitæ* quippe in hac vita egerūt poenitentiam,
& ideo fructuosam, velut in hoc agro seminantes,

in quo Deus voluit cum lachrymis seminari, quod postea cum lætitia * meteretur. Et tamen quis negabit, quod Dominus prædixit in eis fuisse completum, nisi parum aduertat, quemadmodum peccatores Deus non solum iratus, verum etiam miseratus euertat? Euertuntur enim peccatores duobus modis, aut sicut Sodomitæ, * vt pro peccatis suis ipsi homines puniantur: aut sicut Niniuitæ, * vt ipsa hominum peccata pœnitendo destruantur. Factum est ergo quod prædixit Deus: euerfa est enim Niniue, quæ mala erat, & bona ædificata est, quæ non erat: *Tom. 5. de Ciuit. Dei, lib. 21. cap. 24.*

Si ergo caro in terram vergens onus est animæ, & sarcina prægrauas præuolantem, quantum quisque delectatur superiore vita sua, tantum deponit de terrena sarcina sua. Ecce quod agimus ieiunantes. Non vobis ergo videatur leuis res aut superflua, ne quisquam fortè hoc faciens Ecclesiæ consuetudine, cogitet apud se, & dicat sibi ipsi, vt suggerentem intrinsecus audiat tentatorem: quid facis quia ieiunas? defraudas animam tuam, non ei das quod eam delectat, tibi ipsi ingeris pœnam, tuus ipse tortor & cruciator existis. Deo ergo placet, quia te crucias? Ergo crudelis est, qui delectatur pœnis tuis. Responde huiusmodi tentatori: Excrucio me planè, vt ille parcat: do de me pœnas, vt ille subueniat, vt placeat oculis eius, vt delectem suauitatē eius. Nam & victima excruciat, vt in aram imponatur. Minus premet mentem meam caro mea. Et tali dissuasori malo, seruo ventris responde per hanc similitudinem: & dic: Si iumento fortè insideres, si equo vtereris, qui te gestiendo posset præcipitare: nõne vt securus iter ageres, cibaria ferocienti subtraheres, & fame domares, quem fræno non posses? Caro mea iumentum est: iter ago in Hierusalem, plerunque me rapit, & de via conatur excludere: Via autem mea Christus est. Ita exultantem non cohibebo ieiunio? Si quis hoc sapit, etiam ipso experimeto probat, quàm utiliter ieiunetur. Nunquid enim caro ista, quæ nunc domatur, semper domabitur? Dum temporaliter fluitat, dum mortalitatis conditione prægrauatur, habet exulta-

Psal. 125.

Pœnitētes semināt cū lachrymis,

quod postea cū lætitia metant. Quod

prædixit Ionas, euertendam Niniū,

quomodo verum fuerit.

Gen. 19.

Ion. 3.

Pœnitentia peccata destruantur.

Vallet igitur ieiunium, ad opē diuinam & veniā peccatorū impetrandam.

Ieiunans victimæ similis.

Ieiunās domat iumentū ferociēs, ne ab ipso præcipitetur.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

tiones suas manifestas & periculosas mēti nostræ. Caro est enim adhuc corruptibilis, nondum resurrexit. Nam non semper sic erit, nondum habet statum proprium cœlestis habitudinis. Nondum enim facti lumus æquales angelis Dei. *Tom 9 de utilitate Ieiunij. Hic tractatus Erasmo non videtur esse Augustini qui tamen à Possidonio inter Augustini opera in indiculo ponitur.*

*Matt. 6.

*Quo fine sit
ieiunādum.*

*Ieiunium
publicè indi-
cebatur.*

*Ieiunādum
pro peccato-
rū indulgen-
tia vel pro
misericordia
diuina cōse-
quenda.*

*Matth. 6.

*Quomodo in-
telligatur il-
lud: Nesciat
sinistra tua
quid facit
dextera tua.*

Cum enim ipse Dominus dicat: * *Vnge caput tuum, & faciem tuam lava, ne videaris ieiunans hominibus*, ergo cōtra Christi præcepta facimus, qui publicè ieiunium indicimus, & vidente toto populo pariter cum ipso ieiunamus? Et in hoc sensu oportet intelligi, vt nemo pro laude humana, sed pro peccatorum indulgentia, vel pro misericordia diuina ieiunet: & vnusquisque interroget conscientiam suam, & si pro solo Deo facit eleemosynam, secur⁹ & publicè faciat, vt quicumque viderint, imitentur. Nam & illud quod dicit Dominus: * *Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua*: ad hoc quod suprā diximus pertinere cognoscitur. In dextera enim intelligitur amor Dei, in sinistra vanitas, vel cupiditas mundi. Si pro laude humana dederis eleemosynam, totū sinistra facit, dextera omnino nihil facit. Si verò pro remissione peccatorū, & amore vitæ æternæ eleemosynam dederis, totum dextera facit. *Tom. 10. serm de tempore 60.*

*VI Hæreticos esse, qui negant statim ieiuniorum
observationem.*

*Aerius hære-
ticus noluit
statuta solē-
niter cele-
brari ieiunia*

Aeriani ab Aerio quodam sunt, qui cū esset presbyter, doluisse fertur, quòd Episcopus non potuit ordinari, & in Arrianorum hæresim lapsus, propria quoque dogmata addidisse nonnulla, dicens, orare vel offerre pro mortuis oblationem non oportere, nec statuta solēniter celebrāda esse ieiunia, sed cū quisque voluerit, ieiunandum, ne videatur esse sub lege. *Tom. 6. de hæresibus, ad Quod vult deū, hæresi 53. Huc pertinet etiā hæresis Ioviniani, de qua vide caput proximè sequens.*

*Constat, ex hac Aeriana hæresi non solum hæreticos
esse negantes ieiunia, sed etiam docentes ieiunandū esse,
non*

non quando præcipit Ecclesia, sed quando cuiq; commodum videtur. Quia in re animaduertendum quoq; hereticam doctrinam censeri, non eã modò, quæ sacris literis aduersatur, sed etiã, quæ præcepto Ecclesiæ cõtraria est: Nã dies ieiunij nullo præcepto Christi aut Apostolorũ in noui Testamẽti Scriptura constitutos esse, in 1ª pistola ad Casulanũ (vt paulò ante notatũ est) Aug. perspicuè docet.

VII. Quales sint ieiunij effectus.

SI fregeris* ex animo esurienti panem: quia plerunq; fit à tristibus, & à murmurantibus, vt careant tædio interpellantis, non vt reficiant viscera indigentis. Hilarem autem datorem diligit Deus. Si panem dederis tristis, & panem & meritum perdidisti. Ergo ex animo fac: vt ille, qui intus videt adhuc loquente te, dicat, ecce adsum. Quàm celeriter accipiuntur orationes benè operantium, & hæc iustitia hominis in hac vita ieiunium, eleemosyna, oratio. Vis orationem tuã volare ad Deum? Fac illi duas alas, ieiuniũ, & eleemosynam, Tales nos inueniat, vt securos inueniat, lux Dei, veritas Dei, cùm venerit liberare nos à morte, qui iam venit subire pro nobis mortem. To. 8 in Psal. 42. in fine.

Adest nobis venerabile & medicinale tempus. Quadagesimæ charissimæ, per quod ieiunantes peccatorũ nostrorum vulnera curare debemus. Quantum sit ergò bonum ieiunij, breui sermone exẽplis additis differamus. Moses primus* quadraginta diebus ac noctibus cùm ieiunasset, Legem Domini accipere meruit, per quam populis imperaret. Impetrauerunt vnus hominis ieiunia, quod totius populi saturitas desperauerat. Aduertamus ergo quanta sit inter ieiunium & saturitatem distantia, inter vètre vacuum, & pulmones epulis æstuantibus. Moses ergo quia ieiunauit, * Dominum vidit: populus* quia mādūcauit, & bibit, idola fabricatus est. Sed quid de Mose, & Israelitica multitudo loquar? Princeps ille humani generis Adam, quandiu ieiunauit seruans mandatum, in paradiso fuit. Et qui in paradiso Dei virgo fuerat, * eiectus de paradiso cognouit* vxorem. Semper enim iuncta est saturitati la-

* Esai. 58.
Matt. 25.
* 2. Cor. 9.
Bene operantium orationes ocleriter exaudiuntur.
Iustitia hominis in hac vita, ieiuniũ eleemosyna & oratio.
Bina orationis alæ, ieiunium et eleemosyna.
Ieiunãdo curatur vulnera peccatorũ
* Exod. 24.
Ergo in ieiunio est vis impetrandi.
* Exod. 24.
* Exod. 32.
* Gen. 3.
* Genes. 4.
35. dist. cap. Vnter.
44. dist. ca. Cũ autem.

Confessionis Augustiniana Lib.III.

*a Saturitati
iuncta las-
ciuia.*

*b Ieiunium
reducit nos
in paradisu,
vnde nos ci-
bus eiecerat.*

*c Ergo ieiuni-
um Mojs &
Helie, fuit
opus merito-
rium.*

**3. Reg.17.*

Iac.5.

**3. Reg.19.*

Dan. 14.

*Ieiunijs, dæ-
monis tenta-
menta repel-
luntur.*

**Dan. 9. &
10.*

*Ieiuniu Da-
nielis.*

**Matt. 3.*

*Ieiunium Io-
annis Bapti-
ste.*

**Matt.17.*

*Quidam dæ-
mones eijsci,
nisi orationi-
bus & ieiu-
nijs, nō pos-
sunt.*

sciua *a*. Vicina sibi sunt venter & genitalia, & pro mē-
brorum ordine, ordo vitiorū intelligitur. Eiecit ergo
nos de paradiso cibus, reducat esuries, reducat ieiuniū.

b Diximus ergo quid sanctus Moyses meruit ieiunando:

c deinde & cunctos videamus. Sancto Helie* ieiunati
etiam elementa famulata sunt. Hic deniq; tribus annis
& sex mensibus cælum clausit. Ad cuius vocem etiam

supernum descendit incēdium. Et cum eum Iezabel re-
gina vellet occidere, & fessus sub arbore frōdosa iace-
ret in solitudine, angelus ad eum mittitur, & dicit ei:

*Sume paululum panis & aquæ. Videte quanta sit Dei
clementia erga ieiunantes charissimi: Non sufficiebat
quia angelum ad ieiunantem Dominus miserat, qui eū
vt cibum sumeret, iuberet, sed etiam præcepit, vt lon-
gius fugiat persequentem. Ait ergo. Sume paululum

panis & aquæ. Quadraginta enim dierum ieiunio per-
recturus erat per desertum vsque ad montem Sina. Nū-
quid enim Dominus, qui cælum & terram fecerat, cu-
ius omnis est creatura, non potuit in eremo per ange-
lum prædium mittere, sicut Danieli: * in lacū leonum

per Abacuc misit? Sed sciebat Deus Prophetam suum
tentantem diabolum aliter superare non posse, ni ieiu-
nijs eruditus insidiantis inimici tentamēta repelleret

Daniel*quoque ille futurorum gnarus, & aduentus
Domini cōscius, & euerfionis Hierusalem manifestis-
simus prædicator, ideò vir desideriorū appellatus est,

quia panem desiderij non comedit, & potum concupis-
centiæ non bibit, quia magis Christum, quàm epulas
desiderabat. Ioannes*quoque præcursor Domini lo-
custus in eremo, & agresti melle nutritur, non anima-

lium carnibus, non volucrum suauitatibus pascitur:
poterat vtique iuxta Iordanem positus piscium sibi ex-
hibere delitias, sed poenitentiam prædicaturus rigore

ieiunij exemplo suo magis debuit & factis ostendere
quàm voce. In Euangelio*quoque cum quidam dæ-
mone plenus Domino fuisset oblatus, quem Apostoli

curare nequiuerant, interrogantes audiunt à Domino,
istiusmodi genus non posse eijsci, nisi orationibus & ie-
iunijs. Videte ergo charissimi, quanta sit ieiuniorū vir-

tus, vt id facere ieiunia valeant, & Apostoli nequie-

rant. Omitto cætera, sed vnusquisque consideret, quanta sit inter ieiunium & saturitatem distantia, inter venterem vacuum & refertum, inter rubentem faciem, & ora pallentia, inter os ieiunum, & labia crapula dissoluta, inter oppressum epulis, & inedia tenuitate vigilantem. Nō dico hebdomadas, nō duplicata, nō multiplicata ieiunia, sed vel singulos dies absq; ciborum nimietate trāseamus. Cessēt lauacra, vina vel carnes, nō quòd creaturam Dei iudicemus esse damnandā, sed qui toto anno nobis viximus, saltē vel paucos dies viuamus & Domino. Sed ieiunia nostra vt plena sint & suffrata, misericordiae pinguedine saginētur, demus esurientibus prandium nostrum. Nec putes ieiunia sola sufficere ad sananda vulnera peccatorum, ni medicamento eleemosinae recreentur. Ieiunium ergo tuum te castiget, sed lætificet alterum, & ita fructuosae erunt angustiae tuae, si alteri latitudinem praestent. Sic ieiuna, vt in alio manducante prandidisse te gaudeas. Hilarem enim datorem diligit Deus. Nam manducante paupere de bonis tuis, prandet Christus qui se in paupere esurire testatur. *Tom 10. de temp. serm. 65. Vide etiam serm. 77.*

De consec. d. 5. cap. Non dico.

Est ieiunium sine vino & carnibus.

Ieiunium cū eleemosina sanat vulnera peccatorum. 2. Cor. 9.

Nō vobis ergo videatur levis res aut superflua, nec quisquā fortē hoc faciens Ecclesiae consuetudine, cogitet apud se & dicat sibi ipsi, vt suggerentem intrinsecus audiat tētatorem: Quid facis quia ieiunas, defraudans animam tuam: non ei das quod eā delectat, placet, quia te crucias? Ergo crudelis est, qui delectatur poenis suis. Responde huiusmodi tentatori. Excrucio me planē, vt ille parcat: Do de me poenas, vt ille subueniat: vt placeat oculis eius, vt delectem suauitatem eius. Nam & victima excruciat, vt in aram imponatur. Minus premet mentem meae caro mea. Et tali dissuasi, malo seruo ventris, responde per hanc similitudinem, & dic: Si iumento fortē infideres, si equo vtereris qui te gestiando posset praecipitare, nonne vt securus iter ageres, cibaria ferocienti subtraheres, & fame domares, quem ferro non posses? Caro mea iumentum meum est, iter ago in Hierusalem, plerūque me rapit, & de via conatur excludere: Via autem mea Christus fortē excutit. Ita exultantem non cohibebo ieiunio? Si quis hoc tere.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

sapit, etiam ipso experimento probat, quàm vtiliter
ieiunetur. *In appendice Louaniensi, serm 61.*

*IX. Quomodo sit ieiunium instituendum, ut
fructuosius fiat.*

Si ideo colis Deum, quia dat tibi fundum, non eum
culturus es quia tollit tibi fundum? Sed fortè tu dicis,
Ideò eum colam, quia dabit mihi villam, non tamen
temporalem. Nihilominus adhuc corruptam mètem
geris. Amore enim casto non colis, adhuc mercedem
expetis. Ea enim vis habere in futuro seculo, quæ hic
necessè est relinquo. Mutare vis voluptatem carnalè,
non amputare. Non laudatur in illo ieiunium, qui ad
luxuriosam coenam feruat ventrem suum. Inuitantur e-
nim aliquando homines ad coenam magnam, & cum
ad eam volunt auidi venire, ieiunant. Nunquid hoc
ieiunium continentie, & non potius luxuriæ deputan-
dum est? *Tom. 8. in Psal. 43.*

*Ieiunare, ut
deinde aui-
dius te re-
pleas lautis
cibis, non est
continentiæ,
sed luxuriæ.
Quod subtra-
himus nobis
ieiunando,
pauperibus
erogemus.
In diebus ie-
iuniorum, nõ
preparandæ
sumptuosæ
ac exquisitæ
epulæ.
In diebus ie-
iuniorum, vi-
tanda nimia
ventris re-
pletio.*

Ante omnia in diebus ieiuniorum quod solebamus
prandere, pauperibus erogemus, ne fortè aliquis sibi
sumptuosas coenas, & exquisitis saporibus epulas stu-
deat preparare, & corpori suo magis cõmutasse, quàm
subtraxisse ciborum abundantiã videatur. Nihil pro-
dest tota die longum duxisse ieiunium, si postea cibo-
rum suauitate vel nimietate anima obruatur. Illico mēs
repleta torpescit, & irrigata corporis nostri terra, spi-
nas libidinum germinabit. Sit ergo temperatus cibus,
& nunquam nimium venter repletus: & plus semper
de cibo cordis, quàm de cibo corporis cogitem⁹, quia
intus in homine interiore facti sumus ad imaginem
Dei, in carne autem de limo terræ sumus formati.
Tom. 10. serm. de temp. 56.

Non satis est termiſſa corporis refeſtio, verum etiã à malis actibus
à cibis ieiunã facta diſceſſio. Itaque ſi neque mens tua grauetur op-
do abſtinere, preſſa peccatis, neque animus tuus victorũ illecebris
niſi prauos a- delectetur, digna Deo exoluisti ieiunia. Ceterũ ſi cor-
pus tuum ieiunia longa conſumpſerint, atq; illi ſub-
traxeris cibum, cum non detrahis vitia in malis per-
ſeuerans, magis horres, quàm placeas Deo. Tunc erũt
Deo

Deo accepta ieiunia, si operibus sanctis fuerit expiata conscientia. Cur enim corpus fame discrucias, cui turpiter peccando blandiris? Principaliter ergo animus ieiunet à malis, & sic corpus subeat exercendo ieiunia. *Ibid. serm. 172.*

Igitur necessaria sunt nobis ieiunia, sicut vulneribus medicina. Medelā enim conferunt vitæ perpetuæ, ita tamen ut duarum rerum testimonio commendentur, idest, oratione & misericordia. Ieiunia ergo intemperantiam corporis mitigant, motus aduersos reprimunt, pressuram animæ auferunt, sicut ait Dominus: Nolite dediti esse in esca & crapula, ne grauentur corda vestra. Cum enim anima ab elu & potu nimio fuerit liberata, tunc se melius recognoscit. Sicut. n. speculo sordido non se talem homo aspicit, qualis est, ita & si esca & crapula fuerit grauatus, alterū se sentit, quā est: Tunc excitatur libido, acceditur ira, inflammatur superbia generatur luxuria. Vnde Apostolus: Nolite, ait, inebriari vino, in quo est luxuria. Quod si temperatum fuerit corpus, interposito ieiunio cognitione sui recepta, anima intelligit qua deuotione obsequi debeat redēptori. Magna ergo ex parte ieiunia sunt necessaria, Sub Hester etenim Regina cū Iudaicus populus in periculo positus esset, ieiunijs suffragantibus liberatus est. Et Niniuitæ cū euerfionis suæ præscriptum diem à Propheta audissent, ieiunio indicto euadere meruerunt. Et iusti ac Prophetæ nostri, quando à Deo aliquid impetrare volebant, ieiunio se humiliabant, dicente Dauid: In ieiunio humiliabam animam meam, Nam & saluator, cui opus nō erat, ut nobis exemplum daret, ieiunauit. Itaq; nulli dubium est prodesse ieiunia. Sic etenim ostendit se homo velle impetrare quod postulat, cū se affligit ieiunio. *Tom. 4 Quest. veteris & noui Testamenti, q. 120.*

I X. Ieiunandum esse ijs diebus, quibus ieiunat, in qua versamur, vel commoramur Ecclesia.

SED quoniam non inuenimus, ut iam suprā commemorauimus, & in Euangelicis & Apostolicis literis

Tunc grata Deo ieiunia, quādo sanctis operibus fuerit expiata conscientia
Ieiunia cum oratione & misericordia medelam conferunt vitæ perpetuæ.
Luc. 21.
Ieiunij comoda, & repleti ventris incomoda.
Ephes. 5.
Hes. 4. & 5.
Tempore Hester, ieiunijs, à toto populo Iudaico propulsatum periculum.
Ionæ 3.
Niniuitæ se & ciuitatem ieiunijs liberarunt.
Sancti homines ieiunabant, cū aliquid à Deo impetrare volebant.
Psalm. 34.
Matth. 4.
Ieiunauit Christus, ut nobis ieiunandi exemplum daret.

quæ

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

*Psal. 44.
Diuersæ ie-
iuniorum in
diuersis locis
observatio-
nes, varieta-
te vestis filie
regis, signifi-
cata.*

Dist. 12. c.

Illa.

Respondit

Ambrosius

Augustino:

*In diebus ie-
iuniorum ser-
uandum esse
more singu-
larum Ecclesia-
rum, in qui-
bus quæque
versari con-
tigerit.*

*Sequendus
eorum mos,
qui populorum
cōgregationē
regunt.*

*In observa-
tione ieu-
niorum Epi-
scopo suo
quisque ac-
quiescat.*

Exod. 24.

3. Reg. 19.

Matt. 4.

quæ ad noui Testamenti reuelationem propriè perti-
nent, certis diebus aliquibus euidenter præceptū ob-
seruanda esse ieiunia: & ideò res quoque ista sicut aliæ
plurimæ, quas enumerare difficile est, inuenit in veste
illius filie Regis, * hoc est, Ecclesie varietatis locum,
indicabo tibi, quid mihi de hoc requirenti responde-
rit venerandus Ambrosius, à quo baptizatus sum, Me-
diolanensis Episcopus. Nam cum in eadē ciuitate ma-
ter mea mecū esset, & nobis adhuc catechumenis, pa-
rum ista curantibus, illa sollicitudinem gereret, utrū
secundum morem nostræ ciuitatis sibi esset Sabbato
ieiunandum, an Ecclesie Mediolanensis more prandē-
dum, ut hac eam cunctatione liberarem, interrogauī
hoc supra dictum hominē Dei. At ille, Quid possum,
inquit, hinc docere amplius quàm ipse facio? Vbi ego
putaueram nihil eum ista responsione præcepisse, nisi
ut Sabbato pranderemus. Hoc quippe ipsum facere
sciebam, sed ille secutus adiecit, Quando hic sum, non
ieiuno Sabbato, quando Romæ sum, ieiuno Sabbato:
& ad quācunque Ecclesiam veneritis, inquit, eius mo-
rem seruate, si pati scandalum non vultis, aut facere.
Hoc responsum retuli ad matrem, ei que suffecit, nec
dubitauit esse obediendū, hoc etiā nos secuti sum⁹. Sed
quoniā cōtingit maximè in Africa, ut vna Ecclesia, vel
vni⁹ regionis Ecclesie alios habeāt Sabbato prādētes,
alios ieiunātes, mos eorū sequendus mihi videtur, qui-
bus eorū populorū congregatio regenda cōmissa est.
Quapropter si cōsilio meo, præsertim quia in hac cau-
sa plus fortè quā satis fuit te petēte atq; urgente locu-
tus sū, libenter acquiescis, Episcopo tuo in hac re noli
resistere, & quod facit ipse, sine villo scrupulo vel dis-
ceptatione sectare. *Tō. 2. Epist. 86. ad Casulanū, sub finē.*
Quod ergo me consulis, utrum liceat Sabbato ieu-
nare: Respondeo, si nullo modo liceret, profectò qua-
draginta continuos dies, nec * Moses, nec * Helias, nec
ipse Dominus ieiunasset. Verum ista ratione conclu-
ditur etiā Dominico die nō illicitum esse ieiunium.
Et quisquis tamen hunc diem ieiunio decernendū pu-
tauerit, sicut quidam ieiunantes Sabbatum obseruant,

non

non paruo scādalo erit Ecclesiæ. Nec immeritò: In his enim rebus de quibus nihil certi statuit Scriptura diuina, mos populi Dei vel instituta maiorū pro lege tenēda sunt. De quibus si disputare voluerimus, & ex aliorum consuetudine alios improbare, orietur interminata luctatio, quæ labore sermocinationis cū certa documenta nulla veritatis insinuet, vtique cauendum est, ne tempestate contentionis serenitas charitatis obnubiletur. *Ibidem, in initio.*

Dist. II. cā. In his. Quæ lex seruāda, in ijs de quibus Scriptura nihil certū statuit. Diuersis obseruationib.

Interminabilis est ista contentio generans lites, nō finies quæstiones. Sit ergo vna fides vniuersæ quæ vbi que dilatatur Ecclesiæ, tanquam intus in membris, etiā si ipsa fidei vnitas quibusdam diuersis obseruationibus celebratur, quibus nullo modo quod in fide verū est, impeditur. Omnis enim pulchritudo filiæ regis intrinsecus, illæ autem obseruationes quæ variæ celebrantur, in eius veste intelliguntur. Vnde ibi dicitur: In fimbrijs aureis circumamicta varietate. Sed ea quoque vestis ita diuersis celebrationibus varietur, vt non aduersis contentionibus dissipetur. *Ibidem, post medium.*

ieiuniorū, nō impeditur fidei veritas dummodo absit contentio. Psal. 44. Variæ ieiuniorum aut aliarū rerū obseruationes variegata filiæ regis veste designatæ.

X. De ieiunio quarta & sexta feriæ atque Sabbati.

CVr autem quarta & sexta maximè ieiunet Ecclesia illa ratio reddi videtur, quod considerato Evangelio, ipsa quarta Sabbati, quā vulgò quartam feriā vocant, concilium reperiuntur ad occidendum Dominū fecisse Iudæi. Intermissio autē vno die, cuius vespera Dominus Pascha cum discipulis māducauit, qui finis fuit eius diei, quem vocamus quintam Sabbati, deinde traditus est ea nocte, quæ iam ad sextam Sabbati, qui dies passionis eius manifestus est, pertinebat. Hic dies primus azimorū fuit à vespera incipies: Sed Matthæus Euangelista quintam Sabbati dicit fuisse primum diem azymorum, quia eius vespera sequente, futura erat coena Paschalis, quæ cæna incipiebat azimū, & ouis immolatio manducari. Ex quo colligitur, quartam Sabbati fuisse, quando ait Dominus: Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur, tassent ad Christum occidendum. *Ibidem.*

Matthæus quintā feriā dixit primā diē azimorū. quod ab eius vespera inciperet sexta feriā, quæ verè fuit prima azimorū dies. Mat. 26. Ieiunabatur in quarta feriā, quod eo die conciliū Iudæi cōue-

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

*Sextæ feriæ
ieiuniū, pro-
pter mortem
quam eo die
Christus per-
tulit.* *Psalm. 34.* *Psalm. 44.* *In Ecclesiis
Orientis non
ieiunabatur
Sabbatis,
propter re-
quiem signi-
ficandā: Ro-
mæ verò &
in nonnullis
Ecclesiis occi-
dentis ieiuna-
batur, adh u-
militatem
mortis & se-
pulture Chri-
sti, atq; ad lu-
ctū discipulo-
rū eius signi-
ficandum.* *In Sabbato
proximo an-
te Pascha ab
omnibus ieiunabatur.* *ut crucifigatur.* Ac per hos dies ipse ieiunio deputatus est, quia sicut Euangelista sequitur & dicit: Tunc congregati sūt Principes Sacerdotum, & Seniores populi in atrium Principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas, & consilium fecerunt, ut Iesum dolo tenerent, & occiderent. Intermissio autem vno die, quo dicit Euangelium: Prima autem azymorum accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: *Vbi vis paremus tibi comedere Pascha?* Hoc ergo die intermisso passus est Dominus, quod nullus ambigit, sexta Sabbati, quapropter & ipsa sexta rectè ieiunio deputatur. Ieiunia quidem humilitatem significant. Vnde dictum est: *Et humiliabam in ieiunio animam meam.* Sequitur Sabbatum, quo die caro Christi in momento requieuit, sicut in primis operibus mundi requieuit Deus illo die ab omnibus operibus suis. Hinc exorta est ista in regia illa* veste varietas, ut alij, sicut maximè populi Orientis, propter requiem significandā mallent relaxare ieiunium: alij propter humilitatem mortis Domini ieiunare, sicut Romana & nonnullæ Occidentis Ecclesiæ. Quod quidem vno die, quo Pascha celebratur propter renouandam rei gestæ memoriam, quia discipuli humanitus mortem Domini doluerunt, sic ab omnibus ieiunatur, ut etiam illi Sabbati ieiunium deuotissimè celebrēt, qui ceteris per totum annum Sabbatis prandent, vtrunque videlicet significantes, & in vno anniuersario die luctum discipulorum, & cæteris Sabbatis quietis bonum. *Tom. 2. Epist. 86. ad Casulanum, prope finem.*

XI. Die Dominico non ieiunari, nisi fortè ultra hebdomadam continenter protraheretur ieiunium.

DEinde quæro, (agit contra Urbicum quendam) Si vnius cuiusque diei vel levis error, ipsius diei ieiunio soluitur vel abluatur. Sic enim dicit, ut sex dierum vel levis error, ieiunij quoque fontibus ablatur: quid faciemus de illo errore qui subrepserit Dominico die, in quo scandalum est ieiunare? *Tom. 2. epist. 86. ad Casulanum.*

Quis non Deum offendet, si velit cum scandalo rotius,

tius, quæ ubique dilatata est, Ecclesiæ, die Dominico ieiunare? *Ibidem, circa medium.*

Die Dominico ieiunare scâdalum est magnum, maxime postea quàm innotuit detestabilis multumque fidei Catholicæ Scripturisque diuinis apertissime contraria hæresis Manichæorum, qui suis auditoribus ad ieiunandum istum tanquam constituerunt legitimū diem, per quod factum est, ut ieiunium diei Dominici horribili⁹ haberetur: nisi fortè aliquis idoneus sit nulla refectione interposita ultra hebdomadam perpetuare ieiunium, ut ieiunio. 40. dierum quantum potuerit appropinquet, sicut aliquos fecisse cognouimus. Nā & ad ipsum quadragenarium numerum peruenisse quēdam, à fratribus fidedignissimis nobis asseueratum est. Quemadmodum enim veterum patrum temporibus, Moses & Helias nihil contra prandia Sabbatorum fecerunt, cum diebus 40. ieiunauerunt: ita qui potuerit septem dies ieiunando transire, non sibi ad ieiunandū eligit Dominicum diem, sed in ijs eum inuenit quos ieiunaturum se vouit plurimos dies. Ieiunium tamen etiam continuatum si in hebdomade soluendum est, nullo congruentius quàm Dominico die soluitur. Si autem post hebdomadem corpus reficitur, non utique ad ieiunandum dies Dominicus eligitur, sed in numero quem voueri placuit inuenitur. *Ibid. post medium.*

Scandalum erat die Dominico ieiunare, propter Manichæos, qui tanquam legitimum eum diem constituerunt ad ieiunandum.

Exemplum memorabile cuiusdā fratris, qui totos quadraginta dies continenter ieiunauit.

Exod. 24.

3. Reg. 19.

Habes hic

Lector, vota tua ieiunia.

CAPVT QVARTVM DE QVADRAGESIMALI IEIUNIO.

1. Quadragesimam à Christo consecratam & præceptam esse.

Sicut dies isti (post Quadragesimam) præteritis diebus Quadragesimæ, quibus ante resurrectionem Domini corporis, vitæ huius significatur mœror, solenniter grata hilaritate succedunt: sic dies ille qui post resurrectionem dabitur plenario corpori Domini, hoc est, Ecclesiæ sanctæ cunctis vitæ huius ærumnis

Dies Quadragesimæ, mœrorem & laborem huius

atq;

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

vita significat: Dies vero post Pascha, quietem & gaudium post generalē resurrectionē futurum.

2. Cor. 5.

Exod. 24.

3. Reg. 19.

Matt. 4.

Matt. 17.

Marc. 9.

Luc. 9.

atque doloribus exclusis, perpetua beatitudine succedet. Hæc autem vita de nobis exigit continentiam, ut etiam cum labore & luctamine ingemiscentes grauari, & habitaculum nostrum, quod de cœlo est, superindui cupientes, a secularibus delectationibus temperemus, & significatur quadragenario numero, quo & Moyses & Helias & ipse Dominus ieiunauerunt. Præcipitur enim nobis & ex Lege & ex Prophetis, & ex ipso Evangelio, quod testimoniū habet à Lege & Prophetis. Vnde etiam in monte, & inter vtranque personam medius Saluator effulsit, ut ab omnibus mundi illecebris, quibus captiui homines obliuiscuntur Deum, aueritatem nostram tãquam ieiunio temperantiæ refrænemus: &c. *Tom. 8. Psal. 110.*

Quadragesimale ieiunium in Lege, Prophetis & Evangelio præceptum: non quidem, ut totos quadraginta dies omni cibo abstineamus, ut Christus, sed ut quantum possumus imitemur.

Dies Quadragesimæ, abstinentiæ ac ieiunio dedicati.

Exod. 24.

3. Reg. 19.

Matth. 4.

Seruanda Quadragesima, quod sit exēplo Moysis, Helias ac Christi consecrata.

Omne vitæ nostræ tempus, stadium quoddam debemus putare virtutum, & ad cœleste brauium tota virtute cōtendere. Sed hoc præcipuè in Quadragesimæ diebus implendum est, qui abstinentiæ ac ieiunio dedicati, tantum nobis ad virtutem animi conferunt, quantum & de corpore voluptatem decerpūt. Est autem legitimus numerus iste ieiunij, & qui in sanctis celebratur exemplis. Moyses Legem accepturus à Deo, quadraginta dies ac noctes abique cibo potuque transegit, & ad suscipiendam Domini voluntatem ieiunus præparatus est. Helias post quadraginta dierum ieiunia curru igneo ad superna cœlorum de hoc mundo translatus est. Ipse quoque Dominus ac Saluator noster quadraginta diebus ieiunans, de diaboli tentationibus triumphauit, ut ad prædicationem Evangelij iam victor accederet. Merito verò etiam nos hunc dierum numerum custodire debemus ieiunijs, quem per talia exempla legimus consecratum. *Tom. 10. de tempore, serm. 64.*

Dominica prima in Quadragesima.

Rogo vos fratres charissimi & admoneo, ut in isto legitimo

gitimo ac sacratissimo tempore, exceptis Dominicis diebus, nullus prandere præsumat, nisi fortè ille, quò ieiunare infirmitas non permittit, quia alijs diebus ieiunare remediũ est aut præmium *a*, in Quadragesima non ieiunare peccatũ est *b*. Alio tempore qui ieiunat accipiet indulgentiã, in Quadragesima qui non ieiunat sentiet poenam, & tamen qui ieiunare non præualet, secretius sibi soli, aut si est alius infirmus cũ ipso in domo sua præparet quod accipiat, & illos qui ieiunare præualet, ad prandiũ non inuitet: quia si hoc fecerit, non solũ Deus, sed etiam homines possunt intelligere, illum non pro infirmitate non posse, sed pro gula ieiunare non velle *c*. Sufficiat illi, quòd ipse ieiunare non præualet, & magis cum gemitu & suspirio & animi dolore manducet, pro eo quòd alijs ieiunantibus ille abstinere non potest. Quod opus est vnicuique infirmo, secretius sibi soli, aut cum alio similiter infirmo faciat præparari, quia non ei oportet, vt aliquem sanum roget ad prandium, ne sibi etiam de alterius gula angeat peccatum *d*. *Ibid. Serm. 62. qui est in Sabbato post Dominicam in Quinquagesima.*

Si bene retinet fraternitas vestra, prædicauimus quòd sanctam Quadragesimam abstinẽdo ipse Dominus consecrari, & tot dierum & noctium curriculo, cibum omnino non capiens, vnum ac solidum ieiunij tempus effecerit. Totum nõ obseruare, sacrilegiũ est: ex parte autem violare, peccatum est. Hoc enim fecit causa salutis nostrę, vt rem vtilem non solum doceret verbis, sed etiam exemplis instrueret, vt eisdem vestigijs, quibus ad fidem gradimur, ad abstinentiam gradiamur. Sed videamus quæ causa extiterit, vt ieiunia sibi Saluator indiceret, & ipse primus bonus humani generis medicus ieiunaret. Bonus enim medicus poculũ quod ægro daturus est, ipse prius gustat, vt peritiam artis suæ antè ipse in se demonstret, vt experimentum eger accipiẽs securus sit de poculo, securior de salute. *Ibid. Ser. 77. qui est in Fer. 4. post 2. Dominic. in Quadrag.*

K k k

eam obseruantes derident, atq; Ecclesiam, quæ huiusmodi obseruationem confirmat, contumelijs afficiunt?

a Ergo ieiunium nõ tantũ remedium, sed etiam opus meritum esse potest.

b In Quadragesima non ieiunare peccatum est.

c Qui non valet, propter infirmitatẽ ieiunare, caueat ne alios suo exemplo, ad ieiunium violandum prouocet.

d Peccat ergo, qui alterũ prouocat, ad non ieiunandum tempore Quadragesimæ.

Christus suo exemplo tempus quadragesimæ consecrauit.

Si est sacrilegium, totam Quadragesimam nõ obseruare, quã grauitè peccare putas, qui non modo totam violant, sed etiã

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

II. Quadragesimam ante Pascha seruandam esse.

Exod. 24.

3. Reg. 19.

Matth. 4.

*Quadragesima
ieiunium,
quare diei
passionis Do-
minicæ con-
tignum.*

Act. 1.

IN magno utique, sicut iam intelligis, Sacramento, & in Scripturis quidem veteribus ad agendum Pascha non est præceptum tempus, nisi ex mense nouorum, à Luna quartadecima vsque ad vicesimam primam: ex Euangelio tamen, quia iam manifestum est, quo etiam die Dominus crucifixus sit, & in sepultura fuerit, & resurrexit, adiuncta est etiam ipsorum dierum obseruatio per Patrum Concilia, & orbi vniuerso Christiano persuasum est, eo modo Pascha celebrari oportere. Quadragesima sanè ieiuniorum habet auctoritatem, & in veteribus libris ex ieiunio Mosi & Helix, & ex Euangelio, quia totidem diebus Dominus ieiunauit, demonstrans Euangelium non dissentire à lege & Prophetis. In persona quippe Mosi lex, in persona Helix Prophetæ accipiuntur, inter quos & in monte gloriosus apparuit, ut euidentius emereret, quod de illo dicit Apostolus, testimonium habes à lege & Prophetis. In qua ergo parte anni congruentius obseruatio Quadragesimæ constitueretur, nisi confini atque contigua Dominicæ passioni? Quia in ea significatur hæc vita laboriosa, cui opus est continentia, ut ab ipsius mundi amicitia ieiunetur, quæ utique fallaciter blandiri, & illecebrarum fucos circumspargere atque iactare non cessat. Numero autem quadragenario vitam istam propterea figurari arbitror, quia denarius, in quo est perfectio beatitudinis nostræ, sicut in octonario, quia redit ad primum, ita in hoc mihi videtur exprimi, quia creatura quæ septenario figuratur, adheret creatori: in quo declaratur vnitas Trinitatis per vniuersum mundum temporaliter annuncianda: quia mundus & à quatuor ventis delimatur, & quatuor elementis erigitur, & quatuor anni temporum vicibus variatur. Decem autem quaterni in quadraginta consumuntur, quadragenarius autem partibus suis computatus addit ipsum denarium, & fiunt quinquaginta tanquam merces laboris & continentiae. Neque enim frustra ipse Dominus & quadraginta dies post resurrectionem in hac vita & terra cum

cum discipulis conuersatus est, & posteaquàm ascen-
dit in coelum decem diebus interpositis promissum
misit Spiritum sanctum, completo die Pentecostes, & *Actor. 2.*
cætera. *Tom. 2. epist. 119. c. 15.*

* *Aduerte Lector, Augustinum non obscure significare,
Quadragesimam auctoritate ac precepto vtriusque
testamenti seruandam esse, ut hic & in Psal. 110. le-
gere licet: nec cum his pugnare, quod hic etiam ait:
per Concilia Patrum Quadragesimale ieiunium pro-
ximè ante Passionis & Resurrectionis Domini dies
constitutum esse, ut quiuis prudens facile intelligit.*

Cur autem nos ante solennitatem passionis Domini ieiunemus, & illa ieiuniorum relaxatio quinquage-
simo die perficiatur, hæc ratio est. Omnis qui rectè ie- *Quare ante
solennitatem
passionis Do-
mini ieiune-
tur.*
iunat, aut animam suam in gemitu orationis & casti-
gatione corporis humili, & ex fide non ficta affligit:
aut ab illecebra carnis, inopia aliqua spiritali verita- *Quomodo re-
ctè ieiune-
tur.*
tis, & sapientiæ delectatione suspensa, ad famem sitim-
que sitiendam descendit. Interrogantibus Phariseis,
cur discipuli eius non ieiunarent, nam de illo primo,
quod habet animæ humiliationem: *Non possunt, inquit, Mat. 9.*
lugere filij sponsi, quandiu cum eis sponsus est, sed veniet Marc. 2.
hora, quando auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. Luc. 5.
De illo autem altero, quod habet epulas mentis, ita
consequenter locutus est: Nemo assuet pannum nouum
vestimento veteri, ne maior scissura fiat: neque mittūt
vinum nouum in vtres veteres, ne rumpantur, & vinū
effundatur: sed vinum nouum in vtres novos mittūt,
& ambo conseruabuntur. Proinde quia iam sponsus *Ieiunandum*
ablatus est, utique nobis filijs illius pulchri sponsi *& lugendum*
lugendum est. Speciosus enim forma præ filijs homi- *nunc filijs,*
num, cuius diffusa gratia in labijs eius. Inter manus *quia sponsus*
persequentium non habuit speciem neque decorem, *ablatus est.*
& ablata est de terra vita eius. Et rectè lugemus, si fla- *Psal. 44.*
gramus desiderio eius. *Tom. 10. de tempore, serm. 157.* *Esai. 53.*
*qui est in Dominica in octauis Pasche. Vide & eiusdem li-
bri, serm. 63.*

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

III. Quomodo obseruanda sit Quadragesima.

*Ieiunio mēs
purior & ap-
tior reddi-
tur, ad res di-
uinas perci-
piendas &
faciendas.
Luc. 21.*

*Ieiunādum
& orandū,
eō instātius,
quō magis
anniuersa-
ria passionis
& resurre-
ctionis Do-
mini solēni-
tas appro-
pinquat.*

**Luc. 22.*

**Matth. 17.*

Marc. 9.

Luc. 9.

*Quia nō pos-
sumus Chri-
stum imita-
ri, totos qua-*

Celebremus ergo hos dies cum omni alacritate mentis & gaudio, & eos omnibus epulis & corporalibus delitijs præferamus. In his enim præcipuè diebus ad implendam Domini voluntatem item accendimur, quando maximè per abstinentiam voluptas carnis extinguitur. Tunc enim ad Dominum, & ad eius futura promissa tota mens purior facienda festinat, cum nulla crapula, nulla cibi ac pot⁹ satietate crassatur. Vnde & Saluator in Euangelio dixit: Attendite itaque vobis, ne grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, & cogitationibus secularibus, & superueniat in vos dies illa repētina: tanquam laqueus enim superueniet vniuerso mundo, & nemo effugiet. *Tom. 10. de tempore serm. 64. Dominica prima in Quadragesima.*

In tam periculosa & tērationibus plena huius seculi nocte quis non timeat? quis non medullis omnibus contremiscat, ne dignus iudicetur, qui deuorandus dimittatur in fauces tam crudelis inimici? Vnde & ieiunandum & orandum est, & tantò potius, tantò instantius, quantò propinquiùs & ipsa Dominicæ resurrectionis solennitate passionisq; celebritate anniuersaria, quodammodo nobis eiusdem noctis memoria resculpitur, ne obliuione deleatur, & nos non corpore, sed spiritu dormiētes ille rugiens deuorator inueniat. Nam & ipsa Dominica passio quid nobis aliud in capite nostro Iesu Christo, quàm ipsam vitæ huius tentationem maximè commendauit? Vnde adueniente iam mortis suæ tempore Petro dixit: **Postulauit Satanas vexare vos sicut triticum, & ego orauī pro te, ne deficiat fides tua. Vnde & tu conforta fratres tuos.* Et planè confortauit nos per Apostolum: Vnde cum his duobus (*Mose & Helia*) ** in monte se ostendit.* Nos autem quia tam lōgum ieiunium perpetrare nō possumus, ut per tot dies & noctes nihil alimentorū sicut ille, accipiamus, saltem quantum possumus faciamus, exceptis diebus, per quos certis de causis mos Ecclesiæ prohibet ieiunare, Domino Deo nostro vel quotidiano, vel crebro ieiunio placeamus. Sed nunquid sic à cibo & & potu

& potu abſtinentia per tot dies non poteſt eſſe conti-
nua? Quanquam tempus humiliandæ animæ quantum
potui maximè commendauī, tamē propter hominum
errores, qui per vaniloquas ſeductiones, & prauas cō-
ſuetudines nobis moleſtam pro vobis curam inferre
non ceſſant, tacere non poſſumus. Sunt quidam obſer-
uatores Quadrageſimæ delitioſi potius quàm religio-
ſi, exquirentes nouas ſuauitates magis, quàm veteres
concupiſcentias caſtigantes, qui preciſis copioſiſque
apparatibus fructuum diuerſorum quorūlibet varie-
tates & ſapores ſuperare contendunt. Vaſa in quibus
coctæ ſunt carnes tanquam immunda formidant, & in
carne ſua ventris & gutturis luxuriam nō formidant.
Ieiunant non vt ſolitam temperando minuant edaci-
tatem, ſed vt immoderatam differendo augeant auidi-
tatem. Nam vbi tempus reficiendi aduenerit, optimis
menſis tanquam pecora præſepibus irruūt, ventresque
diſtendunt, artiſicioſis & peregrinis condimentorum
diuerſitatibus tantum capiunt manducando, quantum
digerere non ſufficiunt ieiunando. Sunt etiam qui vi-
num ita non bibunt, vt aliorum expreſſionem potio-
rum, alioſque ſibi liquores non ſalutis cauſa, ſed iucū-
ditatis exquirant, tanquam non ſit Quadrageſima piæ
humiliationis obſeruatio, ſed nouæ voluptatis occa-
ſio. Quantum enim honeſtius eſſet, vt qui propter in-
firmitatem ſtomachi aquam potare non poterat, vino
uſitato & modico ſuſtentaretur? Quid autem abſur-
dus, quàm tempore, quo caro arctius eſt caſtiganda,
tantam ſuauitatem carni procurare, vt ipſa fauciū cō-
cupiſcentia nollet Quadrageſimam præterire? Quid
inconueniētius, quàm diebus humilitatis, quando pa-
rum victus omnibus imitandum eſt, ita viuere, vt ſi
toto tempore ſic viuatur, vix poſſint victum patrimo-
nia ſuſtinere? Cauete iſta dilectiſſimi, cogitate quid
ſcriptum eſt: **Post concupiſcentias ne eas.* Quod ſaluber-
riſimum præceptum, ſi omni tempore obſeruandum
eſt, quantò amplius his diebus, quando ita turpe eſt, ſi
cupiditas noſtra ad inuſitatas relaxetur illecebras, vt
merito culpetur, qui non reſtrinxerit uſitatas? *Tom. 10.*

draginta di-
es omni pror-
sus cibo ab-
ſtinendo, ſal-
tem quātum
poſſumus
faciamus.
Contra deli-
tiosos Qua-
drageſimæ
obſeruato-
res.

Quadrageſi-
ma, piæ hu-
miliationis
obſeruatio,
non nouæ vo-
luptatis oc-
caſio eſſe de-
bet.

1. Tim. 5.

* Eccl. 18.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

de tempor. sermon. 157. qui est in Dominica in octauis Pasche.

IV. De mysterijs Ieiunij Quadragesimalis.

a Si quò prolixius est tempus ieiunij & abstinentie, eò maior est causa remedij & redemptionis copiosior salutis: valet proferre Christianorum ieiunium ad sanandum peccatum, & ad iustitiam augendam. b Deus instituit tempus Quadragesimæ. c Valet igitur fidelium ieiunium, ad exorandum Deum, & ad promerendum. d Ergo quorundam dierum, est maior prerogativa quam aliorum. Genes. 7.

HOs sanctæ quadragesimæ dies fratres charissimi, debemus cū omni veneratione suscipere, nec longiorem numerum huius temporis fastidire, quia quāto plures dies sunt ieiunij, tantò maior est causa remedij. Quāto prolixior abstinentiæ cursus, tantò redemptio copiosior est salutis. *a* Quāto austerior cura vulnerum, tantò medicina est salubrior peccatorū. Deus enim qui est nostrarum medicus animarum, congruēs tempus instituit, *b* quod & iustis satis sit ad adorandū, & peccatoribus sufficiat ad rogandum. Illi requiem postulantes, hi veniam deprecantes. Congruens enim tempus est Quadragesimæ, nec breue est ad exorandum, nec longum est ad promerendum. Quadraginta enim dierum ieiunijs, quæuis iniquitas peccatoris exorari potest, & quantauis seueritas iudicis mitigari. *c* Illi longum & fastidiosum fortè sit tempus, qui nec orat de culpa, nec sperat de venia. Desperatio enim nec confiteri de scelere, nec indulgentiam nouit sperare de iudice. Sanctus ergo & salutaris Quadragesimæ cursus est, quo adducitur ad misericordiā peccator per penitentiam, iustus ad requiem. His enim diebus solito amplius & diuinitas miseretur, & delinquētia deprecatur, & iustitia promeretur. *d* Patent enim omnia, & cœli ad indulgentiam, & peccator ad confitendum, & lingua ad postulandum. Salutaris, inquam, & mysticus est quadragenarius numerus. Nam primum cū mundi faciem iniquitas hominum possideret, tot dierum curriculo Deus effusus de cœlo imbribus, vniuersam terram diluuiο superfudit. Vides ergo iam illo tempore mysterium in figura dispositum. Nam sicut tunc quadraginta diebus pluit ad purgandum mundū, ita & nunc quadraginta diebus miseretur ad hominē purificandum, &c. *Tom. 10. de tempor. serm. 69 qui est in Feria quarta post primam Dominicam in Quadrag.*

Ingenium quippe, vt ita dixerim, ingenuum non potest non moueri quid sibi velit, quòd & Moses & Helias

Helias & ipse Dominus quadraginta diebus ieiunauerunt. *Exod. 24. 3. Reg. 19. Matth. 4.* Cuius actionis figuratus quidam nodus: nisi huius numeri cognitione & consideratione non soluitur. Habet enim denarium quater, tanquam cognitionem omnium rerum intextam temporibus. Quaternario quippe numero & diurna & annua curricula peraguntur. Diurna matutinis, meridianis, vespertinis, nocturnisque; horarum spatiis: annua, vernis, æstivis, autumnalibus, hyemalibusque mensibus. A temporum autem delectatione dum in temporibus vivimus, propter æternitatem, in qua vivere volumus, abstinendum & ieiunandum est, quanvis temporum cursibus ipsa nobis insinuetur doctrina contemnendorum temporum & appetendorum æternorum. *Tom 3. De doctrina Christiana, lib. 2. c. 16.*

Quadragesima dies sepulture, quos commemorat Scriptura, fortè significant aliquid poenitentiae, qua peccata sepeliuntur. Non enim frustra etiam quadraginta dies ieiuniorum sunt constituti, quibus Moses, & *Exod. 24. 3. Reg. 19. Matth. 4.* Helias, & ipse Dominus ieiunavit: & Ecclesia præcipua observatione ieiuniorum Quadragesimam vocat. *Matth. 4.* Vnde & in Hebræo de Niniuitis apud Ionam Prophetam scriptum perhibent, *Quadragesima dies & Niniue convertetur*, ut per tot dies, accommodatos videlicet Ecclesiae præhumiliationi poenitentium, intelligatur in ieiunijs, sua defleuisse peccata, & impetrasse misericordiam Dei. *Tom. 4. Questionum super Genesim, libr. 1. cap. 169.*

Quia ergo numerus iste laboriosi temporis Sacramentum est, quo sub disciplina regis Christi adversus Diabolum dimicamus, etià illud declarat, quod quadraginta dierum ieiunium, hoc est, humiliationem animæ consecrauit, & Lex & Prophetæ, per Moysen & *Exod. 24. 3. Reg. 19. Matth. 4.* Heliam, qui quadragenis diebus ieiunarunt: & Evangelium per ipsius Domini ieiunium: quibus diebus quadraginta etiam tentabatur à Diabolo, quid aliud quàm per omne huius seculi tempus tentationem nostram in carne sua quam de nostra mortalitate assumere dignatus est, præfigurans? *Tom. 4. de consensu Evangelista*

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

gelistarum, libr. 2. cap. 4. Vide si libet de hoc argumento in libr. 83. questionum, quest. 81. Item Tom. 9. in Ioann. Tractat. 17.

V. Per observationem Quadragesimalis ieiunij bonos à malis discerni.

Sanctum & sacratum Quadragesimæ tempus.

Videant novi Evangelici, ad utram harum partium pertineant.

SANCTUM ergo & sacratum Quadragesimæ tempus est, quod statim ab initio cœpit inter iustos & iniustos discernere, bonos à malis quodam iudicio separare. Quod quidem similiter fieri etiam in hac nostra Quadragesimæ observatione perspicimus. Nam per hos quadraginta dies separantur mali à bonis, hoc est luxuriosus à casto, à ieiuno intemperas, à Christiano gentilis. Separatur, inquam, malus à bono, hoc est, peccator à iusto, diabolus à sancto, hæreticus à fidei. Tom. 10. de tempore, serm 69. qui est in Feria quarta post primam Dominicam in Quadragesima.

CAPVT QVINTVM DE CIBORVM DELECTV.

I. Ieiunium & à quibusdam cibis abstinentiam damnare, Ioviniani hæresin fuisse.

Hæreticū est ergo, negare ieiunia & ciborum delectū prodesse.

IC (Iovinianus) omnia peccata, sicut Stoici Philosophi, paria esse dicebat, nec posse peccare hominem lauacro regenerationis accepto, nec aliquid prodesse ieiunia, vel à cibis aliquibus abstinentiam. To 6. de hæresibus, hæ. 82.

Potest igitur abstinentia & delectus cibo

rum, esse meritum opus: & qui hoc negat, Iovinianista potius est, quàm Catholicus.

Sacratae verò virginitati nuptias coequare, aut pro amore castigandi corporis, abstinentibus à vino vel carnibus, nil credere meriti accrescere, nō hoc Christiani, sed Ioviniani est. Tom. 3. de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 68.

II. Delectum ciborum olim Catholicis in usu fuisse.

CHRISTIANI non hæretici, sed Catholici, ad edomandi corporis causa propter animam ab irrationalibus
a Catholici edomandi corporis causa, quibusdam cibis abstinent.

bus motibus amplius humiliandā, non quòd illa esse immunda credant, non solùm à carnibus, verùm à quibusdam etiam terræ fructibus abstinent: *b* vel semper, sicut pauci, vel certis diebus atque temporibus, sicut per Quadragesimam ferè omnes, cquantò magis quisque vel minus seu voluerit seu potuerit. *Tom. 6. contra Faustum, lib. 30. cap. 5.*

b Quidā Christiani semper à carnibus, & quibusdā fructibus abstinentes.

c In Quadragesima ferè omnes, nō à carnibus tantum, sed etiam à quibusdam terræ fructibus abstinebant.

Corpus (Monachorum) deinde reficitur, quantū saluti & salubritati sat est, coercente vnoquoque concupiscentiam, ne se profundat, vel in ea ipsa, quæ præsto sūt, parca & vilissima. Ita non solùm à carnibus, & à vino abstinēt pro sufficientia domandarum libidinum, sed ab his etiam, quæ tantò concitatus ventris & gutturis prouocant appetitum, quantò quasi mundiora nonnullis vidētur: quo nomine solet turpe desiderium exquisitorum ciborum, quod à carnibus alienum est, ridiculè turpiterque defendi. *Tom. 1. de moribus Ecclesiæ Catholicæ lib. 1. ca. 31.*

Laudentur Monachi ab Augustino, qui nō solùm carnibus & vino, sed etiā aliis cibis, qui plusculū appetitū prouocarēt, abstinebant. Augustini mēsa qualis.

Menia vsus est frugali & parca, quæ quidem inter olea & legumina, etiam carnes aliquando propter hospites, vel quosque infirmiores continebat. *Tom. 1. de vita Augustini, Possidonius, cap. 22.*

Possunt & Catholici Christiani vestrā à vino & carnibus abstinentiam, iumentis, & multis passeribus, postremò etiam innumerabilibus generibus vermium comparare. Sed ne in vestram incidam temeritatem, non id præproperè faciam, sed discutiam primò, quo ista fine faciatis. Iam enim constat intervos, vt opinor, huiuscemodi moribus nihil aliud esse quærendum. Si ergo parsimonix gratia & coercendæ libidinis, qua es cis talib⁹ & potu delectamur & capimur, audio & probō. Sed non ita est, &c. *Tom. 1. de moribus Manichæorum. lib. 2. cap. 13.*

Probat⁹ Augustinus abstinentiam & delectū ciborum qui fit parsimonia & coercendæ libidinis causa.

Baptizandi nomen suum dent & diu sub abstinentia vini & carniū, ac manus impositione crebra examinari, baptismum percipiant. *To. 1. Conciliorum, Concil. Carthag. 4. cap. 85. Augustinus subscripsit.*

Confessionis Augustiniana Lib. II. II.

*In Quadra-
gesima cesset
lauacra, vi-
na & carnes*

Cessent lauacra, vina vel carnes, non quòd creaturā Dei iudicemus esse damnandam, sed qui toto anno nobis viximus, saltem vel paucos dies viuamus & Domino. *To. 10. de tempore. serm. 65. qui est in Dominica prima Quadragesime. serm. 2.*

III. Alio fine Christianos à quibusdam escis laudabiliter, Manichæos autem sceleratè abstinere.

*Quibus de
causis absti-
neant Catholi-
ci à quibus-
dam cibis.*

Apparet igitur (recitauerat multa ex priore ad Corinthios, pertinentia ad esum vel abstinentiā carniū) ut opinor, quo fine à carnibus & à vino sit abstinendum. Is finis est triplex: Ad comprimendam delectationem, quæ in his maximè cibis haberi solet, atque in tali potu vsque ad ebriositatem peruenire: Ad tuendam infirmitatem, propter illa quæ sacrificantur atque libantur: Et quod maximè cōmendandum est, propter caritatem, ne imbecillorum ab his continentium ostēdatur infirmitas. Vos autem (*Manichæi*) immunda esse obsonia dicitis, cum dicat Apostolus, *omnia munda esse, sed ei malum esse, qui per offensionem manducat. Et prorsus credo, vos istis epulis inquinari eo ipso, quo immūda esse arbitramini. *Tom. 1. de morib. Manich. lib. 2. cap. 14.*

*Quare Mani-
chæi nōnul-
lis abstinue-
runt.*

**Rom. 14.*

Manichæi nec vescuntur carnibus, tanquam de mortuis vel occisis fugerit diuina substantia, tātumque ac tale inde remanserit quod iam dignum non sit in electorum ventre purgari. Nec oua saltem sumunt, quasi & ipsa cū franguntur expirent, nec oporteat vllis mortuis corporibus vesci, & hoc solū viuat ex carne quod in farina ne moriatur, excipitur. Sed nec alimonia lactis vtuntur, quāuis de corpore animantis viuēte, mulgeatur siue sugatur: non quia putāt diuinæ substantiæ nihil ibi esse permixtū, sed quia ipse sibi error non constat. Nam & vinū non bibunt, dicentes fel esse principum tenebrarum, cū vescātur uis. Nec multi aliquid, vel recentissimi sorbent. Animas auditorum suorum in electos reuolui arbitrātur, aut fœliciore cōpendio in escas electorum suorum, ut iam inde purgata, in nulla corpora reuertantur. Cæteras autem animas & in pecora redire putant, & in omnia quæ radici bus fixa sunt atq; aluntur in terra. Herbas enim atque arbo-

arbores sic putant viuere, vt vitam quæ illis inest, & sentire credant, & dolere cum læduntur, nec aliquid inde sine cruciatu, eorum quemquam posse vellere aut carpere. Propter quod agrum etiam spinis purgare, nefas habent. Vnde agriculturam quæ omnium artium est innocentissima, tanquam plurium homicidiorum reā, dementes acculant: suisque auditoribus ideò hæc arbitratur ignosci, quia præbēt inde alimenta electis suis, vt diuina illa substantia in illorum ventre purgata, impetret eis veniam, quorum traditur oblatione purganda. Itaque ipsi electi, nec in agris operantes, nec poma carpentes, nec saltem folia vlla vellētes, expectāt hæc afferri vsibus suis, ab auditoribus suis, viuētes de tot ac tantis secundum suam vanitatem, homicidijs alienis: monent etiam eosdem auditores suos, vt si vescuntur carnibus, animalia non occidant, ne offendant principes* tenebrarum in cœlestibus colligatos, à quibus omnem carnem dicunt originem ducere. Et si vtuntur coniugibus, conceptum tamen generationemque deuient, ne diuina substantia, quæ in eos per alimēta ingreditur, vinculis carneis ligetur in prole. Sic quippe in omnē carnem, id est, per escas & potus, venire animas credunt. *Tom. 6. de hæresibus ad Quoduuldeum, hæresi 46. Lege & articulum huic proximè præcedentem.*

*Ephes. 6.

I I I I *Etsi omnis creatura bona sit, tamen propter obedientiam, vel aliorum infirmitatem, à carnibus vel aliis cibis Christiano abstinendum esse.*

AN non videmus Israelitas malo suo impetrasse, quod culpabili concupiscentia petierunt? Concupierat enim carnibus* vesci, quibus pluebatur manna de cœlo: fastidiebant quippe q̄ habebāt, & quod non habebant, impudenter petebant: quasi non melius peterent, non vt cibus qui deerat indecenti desiderio præstaretur, sed vt ille qui aderat, sanato fastidio sumeretur. Quando enim nos delectant mala, & non delectant bona, rogare debemus potius Deum, vt delectēt bona, quàm vt concedantur mala. Non quia malum est carne vesci, cum de hac re loquēs Apostolus dicat, *omnis creatura Dei bona est, & nihil abiiciendū q̄ cū gratiarū actione*

*Exod. 16.

Num. 11.

*1. Tim. 4.

Confessionis Augustiniana Lib. IIII

*Rom. 14.

*Genes. 3.

Genes. 25.

*1. Cor. 8.

actione accipitur: sed quia sicut idem ipse ait: * *Malū est homini qui per offēdiculū māducat.* Et si per homines offē-
sionem, quantō magis Dei? * Cuius in Israelitis non
parua erat offensio, repudiare quod dabat sapientia, &
petere id, quo inhiabat concupiscentia, quāuis illi nec
peterent, sed quia de erat, murmurarent, sed ut scirem⁹
non Dei creaturam esse culpabilem, sed inobedientiā
contumacem, & inordinatam cupiditatem, non pro-
pter porcum, sed propter pomum * mortem primus
homo inuenit: & Esau * primatus suos nō propter gal-
linam, sed propter lenticulam perdidit Tom 9. in Euan-
gel. Ioannis, Tract. 73.

*Intelligent hæretici bonorum ciborum malū esse vsū
(Augustini & Apostoli sententia) quando cum homi-
nū vel Dei offensione sumūtur: quod illis accidere ma-
nifestū est, qui carnibus Quadragesimæ tēpore, cū con-
tumaci inobedientia, & Ecclesiæ contēptu vescuntur.*

Ergo nec sa-
tis est, in vsu
ciborum quo
rundam, die
bus ieiunio
rum propriæ
consciētiæ te-
stimoniū ha-
bere: sed insu-
per cauendū
ne nostro exē-
plo proximus
ad peccatū,
hoc est, ad
violandū Ec-
clesiæ præce-
ptū aut ad
hæresim pro-
uocetur.

Fimbria modò tangenda proponebatur, quando ex
eodem Apostolo legebatur: * *Si enim quis viderit eū, qui
habet scientiam in idolio recumbentē, nōne conscientia eius
cū sit infirma, ædificabitur ad manducandū idolo thyt a? Et
peribit infirmus in tua scientia frater, propter quē Christus
mortuus est?* Quomodo putatis decipi posse simulacris
homines, quæ à Christianis honorari putantur? No-
uit, inquit, Deus cor meum, sed frater tuus non nouit
cor tuum. Si infirmus es, caue maiorem ægritudinem.
Si firmus es, cura infirmitatem fratris. Qui videt ista,
ædificantur ad idolia, ut non tantū ibi manducare,
sed & sacrificare desiderent. Ecce perit infirmus in tua
scientia frater. Audi frater, Si contemnebas infirmum,
etiam fratrem contemnis. Expergiscere. Quid in ipsū
Christum peccas? Attēde enim, quod nullo pacto pos-
sis contemnere. Sic autem peccātes, inquit, in fratres,
& percutientes conscientiam eorum infirmā, in Chri-
stum peccatis. Tom. 10. de verbis Domini, serm. 6. Vide To-
mo sexto contra A dimantum, cap. 14.

*V. Ab Idolothytis etiam quandoque abstinendum esse Chri-
stiano, quāuis ex sua natura bona sint.*

Restat,

Restat, ni fallor, vt dicamus aliquid de illo viatore Christiano, quem commemorasti victum famis necessitate, si nihil vsquam inuenerit nisi cibum in Idolio positum, vbi nullus alius est hominum, vtrum ei satius sit fame emori, quàm illud in alimentum sumere. In qua quaestione, quoniam non est consequens, vt cibus ille idolothyum sit, potuit enim vel ab eis, qui ibi ab itinere diuertentes, corpus refecerat, obliuione seu voluntate dimitti, vel illic ob aliam causam quamlibet poni: Breuiter respōdeo, aut certū est esse idolothyū, aut certum est non esse, aut ignoratur. Si ergo certum est esse, melius Christiana virtute respuitur. Si autem vel non esse scitur, vel ignoratur, sine vllō conscientie scrupulo in vsum necessitatis assumitur, *Tom. 2. Epist. 104. sub finem, ad Publicolam.*

*Ab his, quæ
constat idolo-
thyta esse,
abstinere,
melius est.*

Cur enim non expediat immolatio vefci Christiano, Apostolus eicit: *Nolo vos, inquit socios fieri demoniorum.* Neque enim ipsam immolationem reprehendit, quam faciebant Patres, præfigurantes sanguinem sacrificij, quo nos Christus redemit: sed quæ immolant gentes, dæmonijs, inquit, immolant, & non Deo. Deinde adiecit quod dixi: *Nolo vos socios fieri demoniorū.* Nā si natura ipsa immolatiæ carnis esset immunda, utiq; & nescientem cōtaminaret. Neque enim eo minus ipsa esset, quò minus ab sciente acciperetur, sed propter conscientiam, ne dæmonibus communicasse videatur. *Tom. 6. contra Faustum, lib. 32. cap. 13.*

**1. Cor. 10.
Si ab immo-
latitijs carni-
bus abstinē-
dum est, ne
dæmonibus
cōmunicasse
videamur?
cur nō etiam
in ieiuniorū
diebus, à car-
nibus absti-
nere debea-
mus, ne cōtē-
ptores Eccle-
siae & here-
tici videa-
mur?*

Ne putarent ideò non esse curandum, si de sacrificijs ederent idolorum, quia idolum nihil est, existimantes sibi hæc velut superflua non nocere, confirmauit quidē & ipse * idolum nihil esse: Nec ideo se ista prohibere, quia idolis immolatur, quæ non habent sensum, sed quia quæ immolant, inquit, id est, idolorum cultores, dæmonijs & non Deo immolant. *Nolo vos socios dæmoniorum fieri. Tom. 6. contra aduersarium Legis & Prophet. lib. 1. cap. 19.*

**1. Cor. 10.*

Nicolaitæ nec ab ijs quæ idolis immolantur cibos suos separant. *Tom. 6. de heres. ad Quod vult deum, her. 5.*

V. 1. Quomodo intelligendum illud, Omnia munda mundis &c.

Confessionis Augustiniane Lib. I V.

Tit. 1.

Genes. 1.

*a Omnes res
suapte natu-
ra munda.*

**Leuit. 11.*

*b In veteri
Testamēto,
quidam cibi
immundi, nō
natura, sed
significatiōe.*

**Tit. 1.*

*c Malè vten-
ti nullus ci-
bus mundus.*

**Tit. 1.*

*Mundis, hoc
est benè vte-
ribus, omnia
munda.*

*Ergo carnes
immundæ sūt
hereticis cū
eis per cōtem-
ptum Eccle-
siæ vescūtur.*

Cum ait Apostolus, Omnia munda mundis, naturas
ipsas intelligi voluit, quas Deus creauit secundum
illud, quod Moyses in Genesi scripsit: Et fecit Deus om-
nia, & ecce bona valde: *a* non significationes, secundum
quas Deus per eundem Moysen* ab immundis munda
discreuit. *b* Vnde quia multa, & multis locis iam di-
ximus, nunc breuiter admonuisse suffecerit. Proinde
illos, qui iam tempore reuelationis noui Testamenti,
adhuc illas umbras futurorum ita custodiendas puta-
rent, vt sine ijs gentes salutem, quæ in Christo est, per-
cipere non posse contenderent, immundos dicit Apo-
stolus,* quod carnaliter saperent, & infideles, quod
tempus gratiæ à legis tempore non discernerent. Qui-
bus ideò dicit nihil esse mundum, quia & ijs quæ res-
puebant, & ijs quæ sumebant, non sanctè nec iustè vte-
bantur: *c* sicut omnes quidem infideles, sed vos præci-
puè Manichæi, quibus omnino nihil est mundum. Ne-
que enim cibus ipse, quem sumitis, quanuis eum ma-
gna diligentia, quasi à carnis contagione, separetis,
mundus est vobis, quem creatum nisi à Diabolo non
dicitis. In illo etiam Deum vestrum ligatū atque pol-
lutum vos edendo purgare perhibetis. Vos saltem vo-
bis mundi videremini, quorum ventribus meretur ille
purga ri. Sed & vestra corpora naturam & opificiū ge-
neris tenebrarum esse contenditis, animas autem ve-
stras ipsis adhuc corporibus inquinatas. Quid ergo vo-
bis est mundum? Non quæ sumitis, non quod mittitis
ea quæ sumitis, nō vos ipsi qui sumpta purgatis. Vide-
tis ergo propter quos tunc istam sententiam dixit Apo-
stolus:* talem tamen dixit, quæ omnes infideles & im-
mundos teneret, sed vos præcipuè maximeque conuin-
ceret. Omnia ergo munda mundis, secundum naturam,
in qua creata sunt, non tamen omnia secundum signi-
ficationem munda primo populo Iudæorum: nec vo-
bis omnia, vel propter salutē corporis, vel propter cō-
suetudinem humanæ societatis apta sunt: sed cum sua
cuique redduntur, & naturalem ordinem seruāt, omnia
munda sunt mundis: immundis autem & infidelibus,
quales præcipuè vos estis, nihil est mūdum. Cætera iā
verba

verba Apostoli, quæ sequuntur, vos ipsi vobis salubriter diceretis, si cauteriatam vestram conscientiam sanari velleris. Sequitur enim: Sed polluta sunt eorum & mens & conscientia. *1. Tim. 4. Tit. 1.*

Nunquid eget cuiusquam interpretatione, ut intelligatur cur hoc Apostolus dixerit: & quanta illi malitia de Scripturis certa quæq; discerpūt, quibus circumue- niant imperitos? Nam & munda esse omnia dixit Apo- stolus secundum fidem: & ei esse immunda, qui putat *Rom. 14.* sibi ab omnibus carnibus temperandum, ne incidat in carnem immolaticiam: & ideo eum qui manducat po- test arbitrari in honorem idolorum id facere: & ex eo grauitè offendi, a cum ipsa immolaticia caro, si ex fi- de à nesciente accipiatur, neminem maculet. Vnde a- *1. Cor. 10.* lio loco idem Apostolus interrogare vetat, cum quid de macello emitur, vel ab aliquo infideli quisquam vo- *a* catus, in mēsa eius exhiberi sibi carnes videt, quas isti immundas arbitrātur, non propter immolationem, sed quia carnes sunt, cum Apostolus clamet, omnia *ne* munda esse, & omnem creaturam Dei bonam esse, & omnia sanctificari per verbum & orationem: & tamen *et* temperandum ab eis, si quis fortè infirmus offenditur. Et quodam loco apertissimè istos significauit cum di- *et* cit, In nouissimis temporibus futuros quosdam pro- hibentes nubere, abstinentes à cibis quos Deus creauit. Hos enim propriè designat, *b* qui nō propterea tempe- rant à cibis talibus, ut aut concupiscētiā suam refræ- *ne* nent, aut infirmitati alterius parcant: sed quia ipsas car- nes immundas putant, & earum creatorem Deum esse *et* negant. *Tom 6. contra Adimantum Manichæum, cap. 14.*

1. Tim. 4.

b Vide Lector, an non Augustinus verba illa Pauli (futu- ros in nouissimis temporibus quosdam abstinentes à cibis, quos Deus creauit &c.) disertè neget de illis intelligi, qui ideò à quibusdā cibis abstinent, ut concupiscētiā fræ- nent, aut infirmitati alterius parcant. Ad hæc memor esto, delectum ciborum, hoc sine susceptum, aded fuis- se Augustino probatum, ut Iouinianum, tum propter alia

Confessionis Augustiniana Lib. 1 V.

alia quedam, tum quòd delectum huiusmodi ciborum tanquam inutilem reiecerit, in hæreticorum catalogo posuerit. Quare nouis huius temporis Euāgelistis, qui verba hæc Pauli in nos importunissimè detorquent, nècessum erit alterutrum admittere : vel Augustinum cum tota Ecclesia Catholica, quæ eiusdem est cum eo sententiæ, doctrinam iradidisse Demoniorum & cauterio notatam habuisse conscientiam: Iouinianum autem, Catholicæ doctrinæ auctorem, & integra rectaque fuisse conscientia: vel e contrario, Augustini sententiam esse Catholicam & conscientiam bonā: se verò cum suo Iouiniano spiritu erroris seductos, doctrinis Dæmoniacis attendere, atque conscientiam habere cauterio inustam. Vide Tom. 6. hæres. 2. quæ est Iouiniani, & contra Faustum, lib. 30. cap. 5. & Tom. 1. De moribus Catholica Ecclesiæ, lib. 1. cap. 33. denique Tom. 3 de Ecclesiast. dogmat. cap. 68. De fide ad Petrum, cap. 3. & 42.

VII. Obiectiones contra Ieiunium & delectum ciborum, quomodo diluat Augustinus.

Tit. 1.
Matt. 15.

1. Cor. 6.

1. Cor. 8.

Rom. 14:

Propter
charitatem

ATque inter hæc nemo vrgetur (loquitur de Christianis Mediolanensibus & Romanis apud quos frequens erat ieiunium) in aspera quæ ferre nō potest, nulli quod recusat imponitur, nec ideò condemnatur à cæteris, quòd in eis imitandis se fatetur inualidum. Meminerunt enim, quanto opere Scripturis omnibus commēdata sit charitas. Meminerunt, Omnia munda* mundis, & Nō quod intrat in os vestrum, vos inquinat, sed quod exit. Itaque non reiiciendis generibus ciborum quasi pollutis, sed concupiscentiæ perdomandæ, & dilectioni fratrum retinēdæ inuigilat omnis industria. Meminerunt, *Escala ventri, & venter escis, Deus autem & hunc & illas destruet. Et alibi: Neque si manducauerimus, abundabimus, neque si non manducauerimus, egebimus. Et illud præ cæteris: * Bonum est fratres non manducare carnes, neque bibere vinum, neq; in quo frater tuus offenditur. Hic enim ostendit, quàm sint ad finem charitatis hæc omnia dirigenda. a Alius enim credit manducare omnia, qui autē infirmus est, olus, inquit, manducet. Qui manducat, nō māducantem

*cantem non spernat, & qui non māducatur, manducantē non iudicet, Deus enim illum assumit. Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Suo Domino stat aut cadit: stat autem potens est enim Deus statuere eum. Et paulò post: Qui māducatur, Domino māducatur, & gratias agit Deo: & qui nō māducatur, Domino non manducatur, & gratias agit Deo. Et item in consequētibus: Itaq; unusquisq; nostrum pro se rationem reddet. Nō ergo amplius iudicemus inuicē, sed hoc iudicate magis, ne poratis, offendiculū fratri vel scandalū. Scio & confido in Domino Iesu, quia nihil cōmune per ipsum, nisi ei, qui existimat quod cōmune esse, illi cōmune est. Potuit ne magis ostendere, nō in ipsis rebus quibus vescimur, sed in animo esse vim quādam, quæ ad eum valeat maculandum: & propterea his etiam, qui ad hæc cōtemnenda sunt idonei, certoque sciunt non se pollui, si quid ciborum sine turpi cupiditate altitudine mentis assumpserint, charitatem tamen esse * intendēdam, vide quid sequatur: * Nam si propter escam frater tuus cōtristatur, iam nō secūdum charitatem ambulas. Lege cætera, nam longū est omnia interponere: & inuenies præceptum his, qui possunt ista contemnere, id est, firmioribus & securioribus: ideo tamen esse temperandum, ne offendantur illi, quibus adhuc pro sua imbecillitate huiuscemodi opus est tēperantia. Hęc illi, de quibus agebam, norunt & tenent: Christiani sunt enim, non hæretici: intelligunt scripturas secundum Apostolicā disciplinam, b non secundum superbum & commēticiū nomen Apostolatus: vbi non manducantem nemo spernit, manducantem nemo iudicat, qui infirmus est, olus manducat: Multi tamen firmi propter infirmos idem faciunt, multis non est causa ista faciendi, sed quòd viliore victu viuere placet, minimeq; sumptuoso corporis sustentaculo ætatem tràquillissimam ducere: Omnia enim mihi licita sunt, inquit, sed ego non redigar sub potestate ullius. Ita multi neq; vescuntur carnibus, neque tamen eas immundas superstitiosè putāt. Itaque iidem ipsi, qui salui * temperant, si ratio vultudinis cogat, ægroti sine vlla formidine accipiūt. Multū vinū non bibunt, c nec tamen eo se coinquinari arbi-*

mutuam cōseruandam, & vitandā infirmorū offensionem, à carnibus abstinēdum dō cet Apostolus.
** alias intuentiam.*
** Rom. 14. b Expende Lector August. verba & intelliges: abstinere à quibusdā cibis tanquam pollutis, esse hæreticorū: abstinere vero ab eisdem cibis, ad reprimendam corporis lasciuia, vel similem finē, esse Catholicorū.*
** 1. Cor. 6. * alias qui sani se.*
c Multi Chrī-

Confessionis Augustiniane Lib. II. III.

Ita enim olim à
vino abstinere
bant.

*1. Tim. 5.

*1. Tim. 4.

d Hinc vires

& libertatē

spiritus, ma-

gis abstinē-

tia, quā v-

su carniū

& vini con-

seruari &

promoueri,

constat.

* alias eijci-

tur.

trantur: nam & quibusdam languidioribus, & prorsus omnibus, qui sine illo nequeunt salutem corporis obtinere, humanissimè ac modestissimè præberi faciūt. Et stultè nōnullos recusantes, fraternè admonent, ne vana superstitione debiliores citiūs, quā sāctiores fiāt. Legunt eis Apostolum*discipulo præcipientem, vt aliquantum vini sumat propter frequētes infirmitates suas. Ita pietatem sedulò exercent: corporis verò exercitationem, vt ait idem Apostolus,* exiguum tempus pertinere nouerunt. Cōtinent se igitur hi, qui possunt, qui tamen sunt innumerabiles, & à carnibus & à vino duas ob causas: vel propter fratrum imbecillitatē, vel propter suam libertatem, d Charitas præcipuè custoditur, charitati victus, charitati sermo, charitati habitus, charitati vultus aptatur: coitur in vnam conspiraturque charitatem: hanc violare tāquam Deum nefas ducitur: huic si quis resistit, expurgatur atque vitatur:* hanc si quis offendit, vno die durare non finitur. Sciunt hanc ita commēdatam esse à Christo, & Apostolis, vt si hæc vna absit, inania: si hæc adsit, plena sint omnia. *Tom. 1. de moribus Ecclesie Catholice, libro primo,*

ca. 33.

*Matth. 6.

a Repleto

corpore for-

tioribus cibis

vehementio-

res carnales

cupiditates,

& culpæ fre-

quentiores.

b Cælibatus-

& quorundā

eiborū absti-

nētia faciūt,

vt magis li-

berè ac sine

impedimēto,

seruiamus

Deo.

*1. Tim. 4.

Illi qui benè viuunt, debēt operibus misericordiæ indefinenter insistere: scientes se licet leuia, nonnulla tamen quotidie contrahere peccata, pro quibus etiam sancti & iusti in hac vita semper Deo dicere debent: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quæ peccata quantò in rebus licitis, & à Deo concessis frequēter hominibus surrepūm & quantò magis fortioribus cibis corpus impletur, & carnalibus cor hominis actibus affectibusq; implicatur, tantò frequentior culpa in hac mortalitate contrahitur. a Propterea humiles serui Christi, qui cupiūt Domino suo sine impedimento, & absq; animi noxia occupatione seruire, coniugia omnino non appetunt, & à carnibus & vino abstinent, b in quantum corporis valetudo permittit: non quia peccatum est, aut coniugem habere, aut vinum carnē sue percipere: nam & beatus Apostolus dicit: *Quia omnis creatura Dei

bona

bona est, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur, sanctificatur enim per verbum Dei & orationem. Coniugium quoque in primis hominibus Deus instituit, & benedixit. Propter quod Apostolus ait: Honorabile connubium in omnibus, & thor-
 rus immaculatus. Ideoque serui Dei in eo quod à car-
 nibus & à vino abstinent, non tanquam res immundas
 refugiunt, sed mundioris vitæ instituta sectantur. Et in eo quod coniugia non habent, non nuptiarum
 bonum, crimen esse existimant, sed continentiam iu-
 gē bonis nuptijs meliorem esse non dubitāt. Isto quā-
 maximè tempore, quando dicitur de cōtinentia: Qui
 potest capere capiat. De nuptijs verò dicitur, Qui non
 se cōtinet, nubat. In vna enim ratione virtus exoritur,
 in altera infirmitas remedio subleuatur. *f. Rom. 3. de fide
 ad Petrum, cap. 3.*

*f. Igitur iugis cōtinētia vel virginitas consilij est & vir-
 tutis: nuptiæ verò neque consuluntur, neque præcipiun-
 tur, sed conceduntur infirmis.*

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, omnē crea-
 turam Dei bonam esse, & nihil reiiciendum, quod cum
 gratiarum actione percipitur: & Dei seruos, qui à car-
 nibus aut vino abstinent, non tanquam immunda, quæ
 à Deo facta sunt respuere, sed à fortiori cibo & potu
 pro sola castigatione corporis abstinere. *Ibidem, ca. 42.*

*V III. Manichæos olim idem Catholicis obiecsse quod nunc
 à recentioribus hæreticis obijcitur, & quid eis Augu-
 stinus responderit.*

DE vobis verò quid dicam, id est, de Christianiori-
 bus apud vos, quorum nonnulli quidem porcina,
 plerique verò quadrupede omni, ali j etiam cūcto ani-
 mali penitus abstinent, fertque ob hoc in oculis eos o-
 mnis Ecclesia, & summa cū veneratione suscipiens, so-
 lūm non Deos existimat. Nec videtis indociles, quia si
 hoc verūm, & ab Apostolo dictū testimoniū est, demo-
 niorum & ipsi sunt ludificati doctrinis. Quid verò &
 de illo dicem⁹, q̃ sanè frustrari quis audeat aut negare
 cum constet hoc inter omnes, & æquè per orbem ter-

*c. Ergo his
 verbis Apo-
 stoli ex prio-
 ri ad Timot.
 cap. 4. non
 dānatur de-
 lectus ciborū
 qui fit ad do-
 mandum cor-
 pus vel simi-
 lē aliū finem
 * Genes. 1.
 * Heb. 13.
 d. Serui Dei
 carnibus &
 vino abstinē-
 tes, mūdioris
 vitæ institu-
 ta sectantur.
 elugis conti-
 nentia bonis
 nuptiis me-
 lior.*

** Matt. 19.
 * 1. Cor. 7.
 Quomodo in-
 telligatur il-
 lud Apof. 1.
 Timoth. 4.
 Omnis crea-
 tura Dei bo-
 na est &c.*

*Verba sunt
 hæc Fausti
 Manichæi
 aduersus Ca-
 tholicos.
 * Levit. 11.*

*a. Detorque-
 bant Mani-*

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

etiam quodad-
modum huius
temporis hæ-
retici, verba
Pauli 1. Ti-
mot. 4. in Ca-
tholicos.

b Colligitur
hinc, Quadra-
gesimam à
Catholicis cū
ciborum de-
lectu serua-
tam quotan-
nis fuisse.

* 1. Tim. 4.

* Dan. 10.

* Dan. 1.

c Videtur hic
hæreticus si-
gnificare:

Quadrages. à
Catholicis
absq; vino
& carnibus
seruari, idq;
diuina lege
quod nec Au-
gustinus in
responsione
diffitetur.

* 1. Tim. 4.

Quomodo,
Augustini
sententia in-
telligendus sit
locus Pauli

1. Timoth. 4.
cuius exposi-
tionē si noui
hæretici ad-
muerēt, nō
tam impru-

rarum quotannis omni cum studio celebretur in con-
uentu Catholico, dico autem Quadragesimam, quam
qui inter vos ritè obseruandā putauerit, abstineat ne-
cessè est omnibus his quæ capitulum hoc à Deo ad per-
cipiendum nobis creata dicit, b & dæmoniorum insu-
per doctrinam vocat abstinentiam prædictorum? Quid
ergo & vos charissimi, ritune tunc dæmoniorum viui-
tis, cum hæc à vobis passionis Christi celebrantur my-
stera, & seductorijs spiritus fraude decipimini, & in
hypocrisi loquimini mendaciū, & cauteriatam habetis
conscientiam vestram? Quod si horū nihil vos, nec nos
igitur. Quid ergo sibi vult capitulū hoc, aut à quo scri-
ptum putabimus, & contra quos, quod nec veteris Te-
stamenti traditiones, nec noui confirmet scita? Si qui-
dem hoc ab omnib⁹, vt ex vobis ipsis apparet: illud ve-
rò quanuis à quibusdam abstinere non docet: sētentia
verò hæc vestra cunctam penitus carnalium ciborum
abstinentiam dæmoniorum: vult esse doctrinas: Cui si
& vos creditis, eadem sæpius dixero: Damna te Mosen,
renunciate Prophetis, ferte parem & de vobis ipsis sē-
tentiam: quia vt illi semper à quibusdam ciborum, sic
vos interdū abstinere ab omnibus. Aut si Moses vobis
& Prophetæ cū escas dijudicant, Dei legem sancire
videntur, & non dæmoniorum si Daniel* in Spiritu sã-
cto obseruauit tres hebdomadas: si Ananias, * Azarias,
& Misael pueri, diuinæ mentis instinctu, oleribus vt
maluerunt & leguminibus: si denique in vobis quot-
quot abstinet, non à dæmonibus impulsus id faciunt: si
Quadragesima sine vino & carnibus non supersticiosè
à vobis, sed diuina lege seruatur. c Videte quæso, vide-
te, ne summæ dementiæ hoc sit, à Paulo dictum puta-
re, quòd dæmoniorum* doctrina sit, abstinentia om-
nis ciborum. Tom. 6. contra Faustum Manichæum lib.

30. cap. 3.

Augustinus respondit: Audi ergo, quòd confiteris
te nō videre, qua mente & consilio hoc aduersum vos
capitulum proferamus: non quòd à carnibus abstinea-
tis: nam hoc à quibusdam & primi Patres nostri fece-
runt, sicut commemoras: non tamen ea damnandi,
sed

sed significandi gratia, quod nō intelligitis: & vnde iā quantum sufficere videbatur, in superioribus partibus operis huius locutus sum: & Christiani non hæretici, sed Catholici, edomandi corporis causa, propter animam ab irrationalibus motibus amplius humiliandam, non quòd illa esse immunda credant, non solùm à carnibus, verùm à quibusdam etiam terræ fructibus abstinent: vel semper, sicut pauci: vel certis diebus atque temporibus, sicut per Quadragesimam ferè omnes, quantò magis quisque vel minus seu voluerit seu potuerit. Vos autem ipsam creaturam negatis bonam, & immundam dicitis, quòd carnes Diabolus operetur foeculentiore materia mali: ac per hoc eas, tanquam immundiora & truculentiora Dei vestri vincula exhorrentes abijcitis. Auditoribus autem vestris, quos tanquam distinctos à genere sacerdotum dixisti, secundùm veniam hæc edenda conceditis: sicut quibusdam concedit Apostolus *secundum veniam*, nō omnem concubitum, conjugalem etiam, qui fit sola causa generandi, sed eum qui fit per incontinentiā, sed tamen cum coniuge. Neque enim conceditur secundùm veniam, nisi peccatum: hoc vos de omni carniū cibo scētis: hoc & ipsi ab hæresi vestra didicistis, & vestros auditores docetis: sed illis quod sit ignoscendum, propter quod vobis necessaria ministrant, vt dixi, cōceditis, non dicentes non esse peccatum, sed peccantibus veniam largiētes: vos autem ab omni tali, tāquam mala & immunda contagione* abstinētis: ac per hoc illud quod sequitur, ea verba Apostoli, quibus commemorationem huius capituli terminasti, ipsū est omnino, quod nos facit hoc testimonium vobis obijcere: quod & tu, puto, sciebas, vt ea verba primò non ponerēs, & nobis in extremo dicerēs, qua mente aut consilio hoc aduersum nos capitulum proferatis, ego non video, cū hoc ipsum nostrum consilium tacere, quàm commemorare malueris. Cū enim Apostolus dixisset: *Abstinentes à cibis quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus secutus ait: Et iis qui cognouerunt veritatem: quoniā omnis creatura Dei bona est,*

denter Apostoli verbis contra Catholicos absterentur.

*1. Cor. 7.

*alias cogitatione.

1. Tim. 4.

Confessionis Augustiniana Lib. IV

na est, & nihil abiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur: sanctificatur enim per verbū Dei & orationē. Hæc sunt quæ negatis: hoc animo, hac voluntate, hac opinione ab eis huiusmodi temperatis, quod non significatione, sed natura malæ & immundæ sint. Qua in re creatorem earum sine dubio blasphematis, hoc est quod pertinet ad doctrinam dæmoniorum. Nolite ergo mirari hoc de vobis tātò antè à sancto Spiritu prophetarum. Ibid. cap 5.

Ergo Apostolus 1. Timoth. 4 tantum damnat eos qui propterea cibis abstinebant, quod crederent eos sua natura immundos esse: idq; Augustinus ex verbis eiusdem Apostoli qui Acto. 15. & à suffocato & sanguine, & ab idolothytis abstinere præceperunt, nec deniq; innumera multitudo Sanctorum, qui à cibis quibusdam, non tanquam ex se immundis, sed aliis de causis abstinerunt, excusationem haberent. Quare noui hæretici, quod importunius nos urgent verbis istis Apostoli, eò manifestius declarant se à tota Sanctorum Ecclesia alienos esse, atque ad Ioviniani & Aerii partes pertinere.

C A P V T S E X T V M. **D E C O E L I B A T V.**

I. Bonam esse castitatem coniugum, meliorem viduarum, optimam verò virginum.

IC V T ieiunijs Sacrilegorum meliora sunt prandia iustorum, ita nuptiæ fidelium virginitati anteponuntur impiorum. Veruntamen neque ibi prandium ieiunio, sed iustitia sacrilegio, neque hic nuptiæ virginitati, sed fides impietati præfertur. Ad hoc enim iusti, cum opus, prandent, ut tanquam boni Domini quod iustum, & æquum est, seruis corporibus præbeant: ad hoc autem sacrilegi ieiunant, ut dæmonibus seruiant. Sic ad hoc nubunt fideles, ut maritis pudicè copulentur: ad hoc autem sunt virgines impiæ, ut à vero Deo fornicentur. Sicut ergo bonum erat, quod

Mar-

Martha faciebat, occupata multum circa ministerium sanctorum, sed melius quod Maria soror eius sedens ad pedes Domini, & audiens verbum Domini, cum eū ambæ hospitio recepissent : ita bonum Susannæ in coniugali castitate laudamus: sed tamen ei bonū viduæ Annæ,*ac multò magis Mariæ* virginis anteponimus. *Tom. 6. de bono coniug. cap. 8.*

Continentes vel mares, qui defunctis vxoribus, vel foeminæ quæ defunctis viris, vel vtrique, qui pari consensu continentiam Deo vouerunt, sciant sibi quidem mercedis amplius deberi, quàm cōiugalis castitas possit. *ibid cap. 25.*

Nos secundum scripturarum sanctarum fidem sacramque doctrinam, nec peccatum esse dicimus nuptias, earum tamen bonum non solum infra virginalem, verum etiam infra vidualem continentiam constituiamus. *Tom. 6. de sanct. virg. cap. 12.*

Habeant coniugia bonū suum, non quia filios procreant, sed quia honestè, quia licitè, quia pudicè, quia socialiter procreant, & procreatos pariter, salubriter, instanter educant, quia thori fidem inuicem seruant, quia Sacramentum connubij non violant. Hæc tamen omnia humani officij sunt munera, virginalis autem integritas & per piam continentiam ab omni concubitu immunitas, Angelica portio est, *a* & in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ meditatio. Cedat huic omnis foecunditas carnis, omnis pudicitia coniugalis: *b* illa non est in potestate, illa non est in æternitate. Foecunditatem carnalem nō habet liberum arbitrium, pudicitiam coniugalem non habet cœlū. Profecto habebunt magnum aliquid præter cæteros in illa communi immortalitate, *c* qui habent aliquid iam nō carnis in carne. *Ibidem.*

Cōtinētiā cōiugio præponamus, sãctã verò virginitatē etiã cōtinētiæ viduali. *To. 4. de bono viduit. ca. 15*

Possunt etiam (in eo quod arca Noe* alibi tricamerata fuisse scribitur) tres illæ vbertates euangelicæ (intelligi) tricena,* sexagena, cētena: vt in infimo habitet pudicitia coniugalis, suprã vidualis, atque hac superior

*Luc. 10.

Bonū Susannæ coniugiū: melior viduitas Annæ: optima virginitas Mariæ.

*Dan. 13.

*Luc. 2.

*Luc. 1.

Continentiæ Deo cōsecratæ, maior merces quàm castitatis cōiugalis. *alias possit.

a Coniugium humani officij munus est: Virginalis verò integritas, Angelica portio.

b Virginitati cedat foecunditas carnis, & cōiugalis pudicitia.

c Virgines pie magnum aliquid in regno cœlorū præ cæteris habebunt.

*Genes. 6.

*Matt. 13.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

*Matt. 19.
 Qui se pro-
 pter regnum
 Dei castrave-
 runt, aliquid
 amplius quā
 ceteri in re-
 gno cœlorum
 habituri.
 Hoc etiā di-
 cunt hereti-
 ci nostri tem-
 poris.
 Virginitas
 per se coniu-
 gio præfer-
 tur: adiuncta
 verò faciunt
 ut nuptia nō-
 nunquam
 virgine sit
 melior. In
 virginitate
 fructus cœte-
 nus: in castis
 nuptiis trice-
 nus.
 *Matth. 13.
 *Esai. 56.
 Qui sint spa-
 dones apud
 Esaiam, qui-
 bus melior
 locus, quā fi-
 liis, in domo
 Dei promit-
 titur.
 *Mat. 19.

virginalis: & siquid melius secundum fidem ciuitatis
 huius intelligi & dici potest. Hoc etiā de cæteris, quæ
 hic exponenda sunt dixerim: quia etsi nō vno differuntur
 modo, ad vnam tamen Catholicæ fidei concordiam re-
 uocanda sunt. *Tom. 5. de ciuit. Dei lib. 15. cap. 26.*

*Dixerunt ei discipuli: Si talis est causa cum vxore, non
 expedit nubere. Quibus ille: Non omnes, inquit, capiunt
 verbum hoc: sunt enim spadones, qui ita nati sunt: sunt au-
 tem alij, qui ab hominibus facti sunt & sunt spadones qui
 seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum: Qui potest
 capere capiat.* Quid veracius, quid lucidius dici potest?
 Christus dicit, Veritas dicit, Virtus & Sapientia Dei
 dicit, eos qui pio proposito ab vxore ducenda se conti-
 nuerint, castrare se ipsos propter regnum cœlorum:
 & contra humana vanitas impia temeritate conten-
 dit, eos qui hoc faciunt, præsentem tantummodo ne-
 cessitatem molestiarum conjugaliū deuitare: in re-
 gno cœlorum amplius quicquam cæteris non habere.
Tom. 6. de sancta virginitate, cap. 23.

Proinde quid dicemus? Estne aliquid quod virgo
 Dei veraciter cogitet, vnde se fideli mulieri, nō tātum
 viduæ, verum etiam coniugatæ præferre non audeat?
 Non ergo reprobam dico: nam quis nesciat obedien-
 tem mulierem inobedienti virgini præponendam? Sed
 cum ambæ sint obediētes præceptis Dei: itane trepi-
 dabit sanctam virginitatem etiam castis nuptiis, & cō-
 tinentiam præferre connubio, fructum centenū* præ-
 ire triceno? Imò verò nō dubitet hanc rem illi rei præ-
 ponere. *Ibidem, cap. 44.*

De quibus autem spadonibus loquitur Deus per
 Esaiam Prophetam, quibus se dicit daturum in domo
 sua & in muro suo locum nominatum, meliorem mul-
 tō quā filiorum atque filiarum: nisi de ijs qui seipsos
 *castrant propter regnum cœlorum? Nam illis quib'
 ipsum virile membrum debilitatur, ut generare non
 possint, sicut sunt Eunuchi diuitum & regum, sufficit
 utique, cum Christiani fiunt, & Dei præcepta custo-
 diunt, eo tamen proposito sunt, ut coniuges si possint
 haberent, cæteris in domo Dei coniugatis fidelibus
 adæquari, qui prolem licitè pudicèque susceptam in

Dei timore nutriunt, docentes filios suos, ut ponant in Deo spem suam, non autem accipere meliorem locum quam est filiorum atque filiarum. Neque enim uxores animi virtute, sed carnis necessitate non ducunt. Contendant sanè, qui voluerint de his Prophetam spadonibus hoc prænunciassè, qui corpore abscissi sunt, iste quoq; error causæ, quam suscepimus, suffragatur: neq; enim spadones istos eis, qui in domo eius nullum locum habent, prætulit Deus, sed eis utique, qui in filiis generandis coniugalis vitæ meritum servant. Nam cum dicit: Dabo eis locum multò meliorem, ostendit & coniugatis dari, sed multò inferiorem. *Ibid. c. 24.* Psal. 77. Esai. 56.

I I. Virginitati Deo sacrata æquare nuptias, hæresin fuisse Ioviniani.

Virginitatem etiam sanctimonialium & continentiam sexus virilis, in sanctis eligentibus cœlibem vitam, coniugiorum castorum atque fidelium meritis (*Iovinianus*) adæquabat. Ita ut quædam virgines sacræ prouectæ iam ætatis in vrbe Roma, ubi hæc docebat, eo audito, nupsisse dicantur. Non sanè ipse vel habebat vel habere volebat uxorem, quod nō propter aliquod apud Deū maius meritum in regno vitæ perpetuæ profuturum, sed propter præsentem prodesse necessitatem, ne homo conjugales patiatur molestias, disputabat. Citò tamen ista hæresis oppressa & extincta est, nec usq; ad deceptionē aliquorū sacerdotum potuit peruenire. *To. 6. de hæresib. ad Quoduult deum, hæres. 82.*

Sacrata verò virginitati nuptias coæquare, aut pro amore castigandi corporis abstinentibus à vino vel carnibus, nil credere meriti accrescere, nō hoc Christiani, sed Ioviniani est. *Tom. 3. de Ecclesiast. dogmat. c. 68.* Sic nostri tēporis hæretici.

Ioviniana hæresis, sacrarū virginum meritū equando pudicitæ coniugali, tantum valuit in vrbe Roma, ut nonnullas etiam Sanctimoniales, de quarum pudicitia suspicio nulla præcesserat, deiecisse in nuptias diceretur, hoc maximè argumento cum eas vrgeret, dicens: Tu ergo melior quam Sara melior quàm Sufanna, siue Anna? & cæteras commemorando testi- Nuptias & sacram Deo virginitatē paris esse meriti, hæresis est. Genes. 11. Dan. 13. Luc. 2.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

monia sacrae scripturae commendatissimas foeminas, quibus se illae meliores vel etiam pares cogitare non possent. Hoc modo etiam virorum sanctorum sanctum cœlibatum commemoratione patrum coniugatorum & prædicatione, frangebatur. Huic monstro sancta Ecclesia, quæ ibi est, fidelissimè ac fortissimè restitit. *Tom. 1. lib. 2. retract. c. 22.*

Si Iovinianus iccirco monstrum, quod Sanctimonialis ex virginitate Deo sacra, & sanctos viros è sancto cœlibatu in nuptias suis suasis deiecit, quale tandem monstrum esse dicemus eum, qui non solum id docuit, sed etiam ipse Monachus, Sanctimonialem in matrimonium duxit?

Sic novi hæretici nuptias à nobis damnari dicunt, quod non feramus, eas sacrae virginitati ab ipsis æquari, aut votum castitatis violari.

Manichæos appellat (Iulianus) Catholicos, more illius Ioviniani, qui ante paucos annos hæreticus novus, virginitatem sanctæ Mariæ destruebat, & virginitati sacrae nuptias fidelium cœquabat. Nec ob aliud hoc obijciebat Catholicis, nisi quia eos videri volebat accusatores vel damnatores esse nuptiarum. *Tom. 7. contra duas Epistolas Pelag. lib. 1. c. 2.*

Iovinianus sanctimonialibus etiam ætate proventioribus nuptias persuasisse dicitur, non illiciendo, quo earum aliquam ducere vellet uxorem, sed disputando virgines sanctimonialis dicatas, nihil amplius fidelibus coniugatis apud Deum habere meritorum. *Tom. 7. de peccat. merit. & remiss. lib. 3. c. 6.*

III. Castitatem donum esse Dei, quod tamen rectè petenti nunquam denegetur.

DE ipsa vestra professione aliquid dicam: neque enim congregaret vos ista societas in qua continenter vivitis, nisi voluptatem conjugalem contempneretis. Hinc autem domino loquenti cum dixissent discipuli: *Si talis est causa homini cum uxore, non expedit nubere: respondit eis, Non omnes capiunt verbum hoc sed quibus datum est.* Nunquid non liberum arbitrium Timothei est exhortatus Apostolus dicens: *Cōtine te ipsū?*

Matth. 19.

Et

Et in hac re potestatem voluntatis ostendit : vbi ait, ^{1. Tim. 3.}
 Non habens necessitatem : potestatem autem habens ^{1. Cor. 7.}
 suę voluntatis, vt seruet virginem suam, & tamen non
 omnes capiunt * verbum hoc, sed quibus datum est: ^{* Matth. 19.}
 quibus enim non est datum, aut nolunt, aut non im-
 plent quod volunt: quibus autem datum est, sic volūt
 vt impleant quod volunt. Itaque vt hoc verbum, quod
 non ab omnibus capitur, ab aliquibus capiatur, & Dei
 donum est, & liberum arbitrium. *Tom. 7. de gratia &
 libero arbitrio, c. 4.*

Putabam me miserum fore nimis, si foeminę pri- ^{Sap. 8.}
 uarer amplexibus, & medicinam misericordię tuę ad ^{Tribueret}
 eandem infirmitatem seruandam nō cogitabam: quia ^{Deus conti-}
 expertus non eram, & propriarum virium credebam ^{nentię donū}
 esse continentiam, quarum mihi non eram conscius, ^{ijs, qui eam}
 cū tam stultus essem, vt nescirem, sicut scriptum est: ^{vouerunt, si}
 Neminem posse esse continentem, nisi tu dederis. Vti- ^{gemitu in-}
 que dares, si gemitu interno pulsarem aures tuas, & si ^{terno & fide}
 de solida in te iactarem curam meam. *Tom 1. lib. 6. con-* ^{solida illud}
fess. c. 11. ^{peterent.}

Vt interim omittamus legis multa pręcepta, & hoc
 inde commemoramus, quod commemorandum ele-
 git Apostolus, cū dicit lex: Non concupisces: quid ^{Exod. 20.}
 videtur aliud imperare, nisi ab illicitis cupiditatibus ^{Dent. 5.}
 continentiam? Animus quippe velut pondere, amore ^{Rom. 7.}
 fertur quocunque fertur. Iubemur itaq; detrahere de ^{Detrahendū}
 pondere cupiditatis, quod accedat ad pondus charita- ^{de pondere}
 tis, donec illud cōsumatur, hoc perficiatur. Plenitudo ^{cupiditatis,}
 enim legis est charitas: & tamen de ipsa continentia ^{& addēdum}
 vide quid scriptum sit: Et cū scirem, inquit, quia nemo ^{ponderi cha-}
 potest esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sa- ^{ritatis.}
 pientia, scire cuius esset hoc donum, adiū Dominum, & de- ^{Rom. 13.}
 precatus sum illum. Nunquid dixit; Et cū sci- ^{Sap. 8.}
 rem, quia nemo potest esse continens, nisi per pro- ^{Sapientis est}
 prium liberum arbitrium, & hoc ipsum erat sa- ^{cū sciuerit}
 pientia, scire à meipso esse hoc bonum? Non pla- ^{castitatem}
 nē hoc dixit, quod quidam in sua vanitate dicunt, sed Dei donum
 quod fuit in sanctę Scripturę veritate dicendum: esse Deum
 Cum scirem, inquit, quia nemo potest esse continens, ^{adire,}
 nisi

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

illumq; de-
precari ut eā
tribuat.

nisi Deus det. Iubet ergo Deus continentiam, & dat continentiam: iubet per legem, dat per gratiam: iubet per literam, dat per spiritum. *Tom. 2. epist. 89. ad Hilarium, q. 2.*

Vouentium
castitatē vel
paupertatē
gradus sunt
meliores.
Psal. 75.

Non sitis pigri qui potestis, quibus aspirat Deus apprehendere gradus meliores: quia non ista ideò loquimur, ut non voueatis, sed ut voueatis, & reddatis. *Vouete & reddite Domino Deo nostro.* Iam quia ista tractauimus, fortē volebas vouere, & modò nō vis vouere. Sed quid tibi dixerit Psalmus, attēde: nō dixit, nolite vouere: sed vouete & reddite. Quia audisti, reddite, nō vis vouere? Ergo vouere volebas, & non reddere? Imò vtrunq; fac. Vnum sit ex professione tua, aliud ex adiutorio Dei perficietur. Aspice eum, qui te ducit, & non respicies retrò, vnde te educit. Qui te ducit, ante te ambulat: vnde te eduxit, post te est. Ama ducentem, & non te damnat retrò respicientem. Vouete & reddite Domino Deo nostro. *Tom. 8. Psal. 75.*

Eorū, qui ca-
stitatē voue-
rūt, Deus est
ductor & ad-
iutor, ut vo-
tū suis persol-
uere possint.
Sap. 8.

Nouerat ille quā magnum bonum esset continētia, qui dicebat: *Et cū scirem, quia nemo potest esse continens nisi Deus det.* Non solū ergo sciebat quantum esset hoc bonum, & quā desiderabiliter esset concupiscendum, verū etiam quod nisi dante Deo, esse nō possit: docuerat enim eum sapientia. Nam hoc dicit, *Et hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donū.* Nec tamen ei scientia iussit, sed ait: *Ady Dominum, & deprecatus sum illum.* Non igitur tātummodo in hoc nos adiuuat Deus, ut sciamus, quid agendum sit, verū etiam ut amādo agamus, quod discēdo iā scimus. Nemo itaq; potest esse non solū sciens, verū etiam continens, nisi Deus det. *To. 2. epist. 43. ad Iulianum viduā.*

Non satis est
nouisse, donū
Dei esse cōti-
nentiam, nisi
Deum adeas
& deprece-
ris.

Nō eos (loquitur de his qui casu vel necessitate aliqua à coniugibus coguntur abstinere) terreat sarcina cōtinētiae: leuis erit, si Christi erit: Christi erit, si fides aderit, quę impetrat à iubēte q̄ iusserit. *To. 6. l. 2. de adul. conu. c. 19.*

Si fidē huius-
modi habuif-
sent multi,
qui fidem iā
hāt, non tam
leuiter, de ca-
stutatis dono
desperassent.

Quinimo cū (viri) à foeminis, utique habentibus carnem, tantā flagitant castitatem, ut quando ab vxoribus diutissimē peregrinantur, velint eas ab adulterino concubitu incontaminatas feruorem transfigere iuuen-

iuuentutis: & plurimæ pudicissimè transigunt, & maximè Syræ, quarum mariti negotiandi quæstib⁹ occupati, iuvenes adolescentulas deferunt, & vix aliquando senes ad aniculas reuertuntur, eo ipso euidentius cōuincuntur, non esse impossibile, quod se non posse cau-
santur. Si enim hoc non posset infirmitas hominum, multò minus id posset sexus infirmior foeminarū. Vnde istos, qui virilē excellentiam nō putant nisi peccandi licentiam, quādo terremus ne adulterinis cōiugijs hærendo pereant in æternum, solemus eis proponere etiam cōtinentiam clericorum: qui plerunq; ad eandem sarcinam subeundam capiuntur intiti, eamq; susceptā vsq; ad debitum finē, Domino adiuuante, perducunt. Dicimus ergo eis: Quid si & vos ad hoc subeundum populorum violentia caperemini, nōne susceptum castè custodiretis officiū, repentè cōuersi ad impetrandas vires à Domino, de quibus nunquam antea cogitastis? Sed illos, inquit, honor plurimum consolatur. Respondemus, & vobis timor amplius moderetur. Si enim hoc multi Dei ministri repentè atq; inopinanter impositū susceperunt, sperantes se illustrius in Christi hæreditate fulgere: quantò magis vos adulteria cauendo viuere continenter debetis, metuentes non in regno Dei minus lucere, sed in gehennæ ignibus ardere? Hæc atque huiusmodi eis vt possumus dicimus, qui quoquomodo à se discedentibus, vel propter adulterium dimissis coniugibus suis, alias volunt ducere, & cū prohibentur, infirmitatem nobis carnis opponunt. *ibid. c. 20.*

Multæ autem nuptę recentissima sua coniunctione in longinqua profectis viris suis, reditū eorum expectando, grandæuæ factę sunt, & tanquam citò viduatę aliquando nec remeātes saltem senes suos anus suscipere meruerūt. Si ergo vel spernentibus vel tardantibus sponsis, vel peregrinantibus maritis, carnalis cōcupiscentia potuit contineri, ne stuprum aut adulterium committeretur, cur contineri non potest ne sacrilegium committatur? Si repressa est, cū ferueret dilata, cur non opprimitur cū friguerit amputata? Plus enim ardentè ferunt libidinē, quæ nō desperant

Syrarum mulierum pudicitia.

alias viro- rum.

Redarguuntur qui castitatē impossibilē esse causantur.

Igitur cū clericatu, ferenda simul erat sarcina castitatis.

Clericus vt castitatē seruet, ad impetrandas à Domino vires conuertatur.

Est ergo carnalis cōgressus sacrilegus, eorū, qui castitatē iuramento per votū consecrati.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Post votum
castitatis, fa-
cilis concu-
piscencia re-
frænatur.

eiusdem voluptatem. Quæ autem innuptarum castita-
tem Deo vouent, ipsam spem subtrahunt, quæ fomes
amoris est. Vnde facilius concupiscencia refrænatur,
quæ nulla expectatione succenditur, contra quam ta-
men nisi oretur vt superetur, ipsa illicita exoptatur
ardentius. *Tom. 4 de bono viduit. c. 20. Hunc de bono vi-
duitatis tractatum non esse Augustino tribuendum, censet
Erasmus: sed manifestè c. 15 eiusdem tractatus, & Posido-
nij indiculo redarguitur.*

Sap. 8.

Donum cōti-
nentia credē-
ti & volenti
confertur.

1. Cor. 7.

a Sponsione,
quæ fit in vo-
to castitatis,
tenemur a-

pu'd Deum.

b Maritus
post votū ca-
stitatis (habe-
bat enim hic
Armentarius
uxorem) cū
uxore concū-
bens, Deo
frangit fidē,
ac peior &
miserior ef-
ficatur.

c Deus, qui
expetit, fa-
cta vota sibi
persolui, au-
xilium ad ea
persoluenta
præbebit.

Coniugibus,
qui communi
consensu ca-

stitatem vo-

De ipsa quoq; sacra continentia virginali, quòd nō
sibi fit ex seipsa, sed fit Dei donum, quanuis credenti
volentiq; collatum, eundem audiat veracem piumq;
doctorem, qui cum hinc ageret ait, Vellem omnes ef-
se sicut meipsum: sed vnusquisque proprium donum
habet à Deo, alius sic, alius autem sic. *Tom. 2. epist. 143.
ad Iulianam viduam.*

IV. Continentiam rectè promitti ac voueri Deo, illudque
votum fideliter seruandum esse.

IAm vouisti, iam te obstrinxisti, aliud tibi facere non
licet. Priusquam esses voti reus, liberum fuit quo ef-
ses inferior, quanuis non sit gratulanda libertas, qua
fit, vt non debeatur, quod cum lucro redditur. Nūc ve-
rò quia tenetur apud Deum sponsio tua a, non te ad
magnam iustitiam inuito, sed à magna iniquitate de-
terreo. Non enim talis eris, si non feceris quod vouisti
qualis mansisses, si nihil tale vouisses. Minor enim tūc
esses, non peior. Modò autem tantò (quod absit) mise-
rior, si fidem Deo fregeris: quantò beatior, si persol-
ueris b. Nec ideò te vouisse poeniteat, imò gaude iam
tibi sic non licere, quod cum tuo detrimento licuisset.
Aggredere itaq; intrepidus, & dicta imple factis: ipse
adiuuabit, qui vota tua expetit c. Foelix est necessitas,
quæ in meliora compellit. *Tom. 2. epist. 45. ad Armenta-
rium. Hanc Epistolam & 38. Erasmus non Augustino, sed
Paulino censet tribuendam: at manifestè Posidonij indicu-
lo reclamante.*

Eis vero q; siue coniugati, siue à coniugio liberi con-
tinentiam Deo vouerunt, admodum est damnabile, si
vel
uerunt, damnabile est, si vel coniugale opus appetierint.

vel illi coniugale opus voluerint appetere quò se non accessuros, vel illi repetere, à quo recessuros, illi libera, illi communi professi sunt voluntate. *Tom. 3. de fide ad Petrum, c. 42.*

Quapropter non possum quidem dicere à proposito meliore lapsas, si nupserint foeminas, adulteria esse, nò coniugia: sed planè non dubitauerim dicere: lapsus & ruinas à castitate sanctiore, quæ vouetur Deo, adulterijs esse peiores *a*. Si enim, quod nullo modo dubitandum est, ad offensionem Christi pertinet, cum membrum eius fidem non seruat marito, quanto grauius offenditur, cum illi ipsi non seruatur fides in eo, quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum *b*. Cum enim quisque non reddit, quod non imperio compulsus, sed consilio commonitus vouit: tanto magis fraudati voti auget iniquitatem, quanto minus habuit vouendi necessitatem *c*. Hæc ideo disputo, ne arbitreris, vel secundas nuptias crimen esse, vel quascunque nuptias, cum sint nuptiæ, malum esse. Non itaque illas abs te damnatas velis esse, sed spretas. Bonum ergo continentiae vidualis luculentius decet, cum pro illo vouendo & profitendo possunt contemnere foeminæ, quod & libet & licet *d*. Sed post voti professionem perseueranter frænandum & vincendum est quod libet, quia iam non licet *e*. *Tom. 4 de bono viduitat. c. 11.*

e Nouerint Apostatæ post votum castitatis frænandas esse cupiditates, & vincula omnia quæ castitati sunt inimica: quia iam non licet nec vxorom ducere, quæ ante votum ducere licuisset.

Illis quæ se non continent, expedit nubere: & quod licet, expedit. Quæ autem vouerint continentiam, nec licet, nec expedit. *Tom. 6. de adult. coniug. lib. 1. c. 15.*

Non solum autem mœchandum non est, quod facit non quidam, sed omnis qui dimittit vxorem suam, & ducit alteram, & si propterea duxerit, ut faciat Christianam: sed etiam quisquis non alligatus vxori continentiam Deo vouerit *f*, nullo modo debet ista compensatione peccare, ut ideo credat vxorē sibi esse ducendam, quia

a Post votum castitatis nubetū, ut ve-

rū sit matri-

moniū (si sim-

plex fuerit

votū) pecca-

tū tamē gra-

uius est quā

adulterorū.

b Quare in

nuptijs post

votū castita-

tis, grauius

fit peccatum

quā in ad-

ulterio.

c Vouere ca-

stitatē, consi-

lij est: post vo-

tū verò casti-

tatē seruare,

necessitatis.

d Erāt ergo

religiosæ quæ

dā viduæ,

voto castita-

tis obstrictæ.

e quibus nube-

re minimè

licebat.

f Nuptiæ,

quæ ante vo-

tum castita-

tis licebant,

post votum

iā non licent.

quia

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

*b Inter ea
quæ rectè vo-
uentur, perpe-
tua virgini-
tas vel con-
tinentia nu-
meratur.
c Vouere pos-
sunt perpe-
tuam conti-
nentiam, &
qui soluti sūt
coniugali
vinculo, &
coniuges ipsi,
mutuo tamē
consensu.
d Quæ sine
cōditione vo-
uimus, nullo
prætextu
rumpenda.
Psal. 75.
e Præceptum
Domini est,
præstare
quod voue-
ris.
1. Tim. 5.*

*aliàs vsque
adeò gra-
uius feueri-
usque vindi-
canda pu-
tabant a-
dyta &c.*

quia promisit, quæ nuptias eius appetit, futurā se esse Christianam. Quod enim cuiq; antequam vouisset licebat, cum id se nunquam facturum vouerit, non licebit: si tamen id vouerit, quod vouendum fuit, sicut est perpetua virginitas *b* vel continentia post experta cōnubia solutis à vinculo coniugali, vel ex consensu uiuentibus *c*, & carnalia debita sibi inuicem relaxantibus, fidelibus castisq; coniugibus: quod alterum sine altera, vel alteram sine altero vouere fas non est. Hæc ergo & si qua alia sunt, quæ rectissimè vouentur, cum homines vouerint, nulla conditione rumpenda sunt, quæ sine vlla conditione vouerunt *d*. Quia & hoc Dominum præcepisse intelligendum est, vbi legitur: Vouete & reddite Domino Deo vestro *e*. Vnde Apostolus de quibusdam, quæ continentiam vouēt, & postea nubere volunt, quod eis antequam vouissent, vtique licebat: Habentes, inquit, damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerūt. Nihil ergo expedit, quod illicitum est, & nihil quod prohibet Dominus, licitum est. *Ibid. cap. 24. Vide in eandem sententiam, Tom. 2: epist. 70. ad Bonifacium comitem.*

Si rectè interpretatur Augustinus locum hunc Apostoli de viduis: Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt &c. manifestum est: Omnes post votum castitatis nubentes, aut nubere volentes, Apostolica sententia damnari. Quid ad hæc Apostata, qui post votum castitatis, sine vlla conscientia religione uxores duxerunt?

Qui baptizatus fuerit aut continentiam Deo voueat, aut permaneat cum vxore sua, aut si non habet, ducat vxorem. *Tom. 10. lib. 50 homiliarum, hom. 49.*

Nam & ipsi Romani antiqui in stupro detectas Vestales sacerdotes, viuas etiā defodiebant adulteras autem foeminas quanuis aliqua dānatione, nulla tamen morte pledebant: vsque adeò grauius quæ putabant adyta diuina, quàm humana cubilia, vindicabant.

Tom. 5. de Ciuitate Dei, lib. 3. c. 5.

Non vult Augustinus communicare Paulo Episcopo,
quod à voto paupertatis ad diuitias delapsus esset.
Tom. II. Epist. XIV. in additione Parisiensi.

V. Castitatem Deo vouere, consilij atq; super-
erogationis esse opus.

PRæcepto quisquis non obtemperat, reus est debi-
tor pænæ. Proinde quia vxorem ducere vel nubere
peccatū non est, si autem peccatum esset, præcepto ve-
taretur, propterea præceptum Domini de virginibus
nullum est. Sed quoniam deuitatis remissisue peccatis
adeunda est vita æterna, in qua est quædā egregia glo-
ria, non omnibus in æternum victuris, sed quibusdam
ibi tribuenda, cui consequendæ parū est liberatum es-
se à peccatis, nisi aliqd ipsi liberatori voueatur, quod
non sit criminis non vouisse, sed vouisse ac reddidisse
sit laudis. Consilium, inquit, do, tanquam misericor-
diam consecutus à Deo vt fidelis essem. Neq; enim in-
uidere debeo fidele consilium, qui non meis meritis,
sed Dei misericordia sum fidelis. Tom. 6. de sancta vir-
ginitate, c. 14. Vide & Tom. 7. hypog. lib. 3. circa medium.

Expendant
hæc, qui ope-
ra superero-
gationis &
eorum singu-
lare præmiū
derident.

1. Cor. 7.
Fidele consi-
lium Aposto-
li, cœlibatum
vel continen-
tiam propter
Deum ser-
uare.

1. Cor. 7.
Rom. 14.
Luc. 14.

Inter præce-
ptum & consi-
liū manife-
stum discrimen.

Psal. 33.

1. Pet. 3.

Matth. 19.

Matth. 3.

Consiliū qui
libet audie-
rit & fecerit

maiores ha-
bebit gloriā.

Matth. 19.

1. Cor. 9.

Psal. 95.

1. Cor. 7.

Exod. 20.

Aliud est consilium, aliud præceptum. Consilium
datur, vt virginitas conseruetur, vt à vino & à carnib;
abstineatur, vt vendantur omnia & pauperibus erogē-
tur. Præceptum verò datur vt iustitia custodiatur, vt
omnis homo. diuertat à malo & faciat bonum. Deni-
que de virginitate dicitur, qui potest capere capiat.
De iustitia verò non dicitur, qui potest facere faciat,
sed omnis arbor quæ non facit fructum bonum exci-
detur & in ignem mittetur. Consilium qui libenter
audierit & fecerit, maiorem habebit gloriam. Præce-
ptum qui non impleuerit, nisi poenitentia lubuenerit,
poenam euadere non poterit. Tom. 10. de temp. serm. 61.

Vos etiam qui hoc nondum vouistis, qui potestis
capere capite, perseueranter currite vt comprehēda-
tis. Tollite hostias quisque suas, introite in atria Do-
mini, non ex necessitate, sed potestatem habentes ve-
stræ voluntatis. Neque enim, sicut non mœchaberis,
non occides, ita dici potest, non nubes. Illa exiguntur

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Luc. 10. ista offeruntur. Si fiunt ista laudantur, nisi fiant illa, dānantur. In illis Dominus debitum impetrat vobis, in his autem si quid amplius supererogaueritis, in redeundo reddet vobis. Cogitate quicquid illud est, in muro eius locum nominatum, meliorem multò quā filiorum atq; filiarum. Cogitate illis nomē æternum. Quis explicat quale nomen erit? Quicquid tamē erit, æternum erit. Hoc credendo & sperando & amando, potuistis coniugia non deuitare prohibita, sed transuolare concessa. *Tom. 6. de sancta Virginitate, c. 30.*

Esai. 56. Quapropter hoc primum oportet vt noueris, bono quod elegisti non damnari secundas nuptias, sed inferius honorari: nam sicut bonum sanctæ virginitatis, quod elegit filia tua, non damnat vnas nuptias tuas, sic nec viduitas tua cuiusquā secundas. Hinc enim maxime Cataphrygarum ac Nouatianorum hæreses tumuerunt, a quas buccis sonantibus, non sapientibus, etiam Tertullian. inflauit, dum secundas nuptias tanquam illicitas maledicodente concidit, quas omnino licitas Apostolus sobria mente concedit. Ab hac sanitate doctrinæ, nullius indocti, nullius docti disputatione mouearis: nec ita extollas bonum tuum, vt quod malum non est, tanquam malum crimineris alienum: sed tantò magis gaude tuo bono, quantò magis vides, non tantum illo deuitari mala, sed quædam etiam bona superari *b*. Mala sunt enim adulterium vel fornicatio. Ab his autem illicitis valde longè est, quæ voti libertate se obstrinxit, & sibi etiā licita ne licerent, non imperio legis, sed cōsilio caritatis effecit *c*. Et bonum est pudicitia coniugalis, sed melius bonum est continentia vidualis. Hoc ergo melius illius boni submissione honoratur: nō illud bonum melioris huius laude damnatur. Quod autem Apostolus cūm coelibum & innuptarum commendaret fructum, quia cogitant quæ sunt Dei, quomodo placeant Deo, subiecit & ait. Hoc autem ad vtilitatem vestram dico, non vt laqueum vobis iniiciam: id est, vt non vos cogam, sed ad id quod honestum est horter. *d Tom. 4. de bona viduitatis, 6. 4. & 5.*

His, qui præter id quod debet, amplius aliquid supererogauerint, Dominus vicissim aliquid amplius reddet.

a Hæretici, damnantes secundas nuptias.

b Voto castitatis nō tantum mala deuitantur, sed et bona quædam superantur.

c Licita, per votū redduntur illicita.

1. Cor. 7.

d Laqueum ergo inijciunt (Apostoli sententia) qui ad vouendam castitatem cogunt: non qui factum iam votum reddendum esse docent. Noui tamen hæretici hæc absq; iudicio confundunt.

Non enim grande onus impositum est virginibus, maior amor imposuit maius onus. Virgines quod licebat noluerunt, vt placerent ei cui se deuouerunt. Ambierūt illam maiorem pulchritudinem cordis sui. Quid iubes? Tanquam dicerent, Quid iubes? Ne adulteræ simus hoc præcipis? Amando te plus facimus, quā iubes *b*. De virginibus, ait Apostolus, præceptum Domini non habeo. Ergo quare hoc faciunt? Consilium autē do. Illæ autem amantes, quibus terrenæ nuptiæ viluerunt quæ terrenos amplexus non desiderauerūt, vsque adeo acceptauerunt præceptum, vt non recusarent consilium; vt plus placerent, plus se ornauerunt *c*. *Tom. 10. de verb. Apost. serm. 18.*

V I. Castitatis Deo per votum consecrata singulari rem esse prerogatiuam.

Illi qui virginitatem Deo vouent, quanquā ampliorē gradū honoris & sanctitatis in Ecclesia teneāt, non tamen sine nuptijs sunt: nam & ipsi pertinent ad nuptias cum tota Ecclesia, in quibus nuptijs sponsus est Christus. *Tom. 9. in Euang. Ioann. tract 9.*

Nec nos hoc in virginibus prædicamus quòd virgines sunt, sed quòd Deo dicatæ pia continentia virgines. *Tom. 6. de sanct. virg. c. 11.*

Qua in re prius illud moneo, vt quantamcunq; tibi inesse sentis piæ continentiaæ dilectionem, beneficio Dei tribuas *a*: ei que gratias agas, qui de spiritu suo tibi tantum largitus est, vt eius in corde tuo caritate diffusa, licitæ rei licentiā tibi amor melioris boni auferret *b*. Donauit enim ne liberet nubere cūm liceret, vt iam non liceret, etiam si liberet: & ex hoc firmiter nō liberet, ne fieret quod nō liceret, quod factum non est etiā cūm liceret: tantaq; mereris vt te existente vidua Christi, filiam quoque videres virginem Christi: dū enim tu oras sicut Anna, facta est illa quod Maria. Hæc dona Dei esse quantò magis nōsti, tantò magis es priuamur.

a Plus placet Deo, qui propter ipsum nuptias negligunt, quæ alio qui licuisset.
1. Cor. 7.
b Potest igitur homo, deo adiunante, plus facere quā iubetur.

c Sequentes Christi consiliū, magis ornati, & magis Deo placebunt, quā præcepta tantum exequentes. Deo dicata virginitas prædicanda.
a Pie continentiæ dilectio, Dei beneficio tribuenda.

b Ergo impulsu spiritus sancti fit castitatis votū, & per huiusmodi votū licito rei usu, vel potius faccultate videntur, amore maioris boni,

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

eisdem donis beata: imò aliter non es beata, nisi quod habes, noris à quo habeas. *Tom. 4. de bono viduit. c. 16.*

Continentes, vel mares qui defunctis vxoribus: vel foeminae, quae defunctis viris: vel vtrique, qui pari consensu continentiam Deo vouerunt, sciant sibi quidem mercedis amplius deberi, quam coniugalis castitatis poscit. *Tom. 6. de bono coniugali, c. 25.*

Eunuchorū, qui se propter regnum Dei castrauerūt, maiora merita quā coniugum.
Isai. 56:
Matth. 19:
Vt concedamus in domo Dei praedictos futuros Eunuchos secundum carnē, qui in populo Israel nō fuerunt: quia & ipsos videmus cū Iudaei non fiant, tamē fieri Christianos: nec de illis dixisse Prophetam, qui proposito continentiae coniugia non quærentes, seipso castrant propter regnum coelorum: itane tanta demencia quisquam est cōtrarius veritati, vt in carne factos eunuchos meliorem quā coniugatos locum in domo Dei habere credat: & pio proposito continētes, corpus vsque ad contemptas nuptias castigantes, seipso non in corpore, sed in ipsa concupiscentiae radice castrantes, coelestē & angelicā vitā in terrena mortalitate meditantes, coniugatorū meritis pares esse contendat, & Christo laudati eos, qui seipso castrauerūt, non propter hoc seculū, sed propter regnū coelorum Christianus contradicat, affirmans hoc praesenti vitæ esse vtile, nō futuræ? *Tom. 6. de sancta Virginitat. c. 24.*

Coniugati cōtinentibus inferiores, opere & mercede, voto & premio.
Ecli. 3:
Cum perpetuae continentiae profectores te coniugatis comparantes, secundū scripturas compererint eos infra esse, & opere & mercede, & voto & premio: statim veniat in mentem quod scriptum est: Quanto magnus es, tanto humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. *Ibid. c. 31.*

Gaudeat puella (*loquitur de Demetriade virgine*) nobilis genere, nobilior sanctitate, q̄ sit per diuinū confortium, praecipuam in coelis cōsequutura sublimitatem, quā si esset per humanum connubium prolem propagatura sublimem. Generosius quippe elegit Aniciana posteritas tam illustrem familiā beare, nuptias nesciendo, quā multiplicare pariendo, & in carnē iā imitari vitam angelorum, quā ex carne adhuc numerum augere mortalium. Hæc est vberior foecundiorq; foeli-

fœlicitas, non ventre grauescere, sed mēte grandescere: non lactescere pectore, sed corde candescere: non visceribus terram, sed cœlum orationibus parturire. *Uerior felicitas nō visceribus terram, sed orationibus cœli parturire.*
 Dominarum honore dignissimæ filia, perfruamini in illa quod defuit vobis, perseueret vsq; in finem, adhærens coniugio quod non habet finem. Imitentur eam multæ famulæ dominam, ignobiles nobile, fragiliter excelsæ excelsius humilem, virgines quæ sibi optant Aniciorum claritatem, eligāt sanctitatem. Illud enim quantalibet cupiditate quando assequuntur? Hoc autem si plenè cupierint, mox habebunt. *Velatio sacrarum virginum.*
Et in calce epi- stola. Velationis apophoretum gratissimè accepimus. *Tom. 2. pist 179 ad Proban & Iulianum.*

V 11. Votum virginittis à Deipara virgine factum esse.

Ipsa quoque virginitas eius (*Mariæ*) ided gratior & acceptior, quia non eā conceptus Christus viro violaturo, quam conseruaret ipse, præripuit, sed priusquā conciperetur, iam Deo dicatam, de qua nasceretur, elegit. Hoc indicant verba, quæ sibi foetum annunciāti angelo Maria reddidit *Quo modo, inquit, fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Quod profectò non diceret, nisi Deo virginem se antè ouisset. Sed quia hoc Israelitarum mores adhuc recusabant, desponsata est viro *B. Mariam iusto, non violenter ablaturo, sed potius contra votū virginittis fecisse, antequam Christū cōciperet, ex sacris literis Augustinus colligit.*
 lētos custodituro, quod illa iam vouerat. Quanquam etiam si hoc solū dixisset, Quo modo fiet istud? nec addidisset, quoniam virū non cognosco: non quæsisset utique, promissum sibi filium, quomodo fœmina paritura esset, si cōcubitu nupsisset. Poterat & iuberi virgo permanere, in quā Dei filius formam serui congruenti miraculo acciperet: sed exemplo sanctis futura virginibus, ne putaretur sola virgo esse debuisse, quæ prolem etiam sine concubitu concipere meruisset, vir *rit B. Mariæ virginittatē: sed ab ipsa sponte voueri maluerit.*
 ginitatem Deo dicauit, cū adhuc quid esset conceptura nesciret, ut in terreno mortaliq; corpore, cœlestis vitæ imitatio voto fieret, nō præcepto, amore eligendi, non necessitate seruiēdi: ita Christus nascendo de virgine, quæ antequam sciret, quis de illa fuerat na-

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

eisdem donis beata: imò aliter non es beata, nisi quod habes, notis à quo habeas. *Tom. 4. de bono viduit. c. 16.*

Continentes, vel mares qui defunctis vxoribus: vel foeminae, quae defunctis viris: vel vtrique, qui pari consensu continentiam Deo vouerunt, sciant sibi quidem mercedis amplius deberi, quam coniugalis castitatis poscit. *Tom. 6. de bono coniugali, c. 25.*

Eunuchorū, qui se propter regnum Dei castrauerūt, maiora merita quā coniugum.
Isai. 56:

Ut concedamus in domo Dei praedictos futuros Eunuchos secundum carnē, qui in populo Israel nō fuerunt: quia & ipsos videmus cum Iudaei non fiant, tamē fieri Christianos: nec de illis dixisse Prophetam, qui proposito continentiae coniugia non quærentes, seipsum castrant propter regnum coelorum: itane tanta demencia quisquam est contrarius veritati, ut in carne factos eunuchos meliorem quā coniugatos locum in domo Dei habere credat: & pio proposito continētes, corpus usque ad contemptas nuptias castigantes, seipsum non in corpore, sed in ipsa concupiscentiae radice castrantes, coelestē & angelicā vitā in terrena mortalitate meditantes, coniugatorū meritis pares esse contendat, & Christo laudati eos, qui seipsum castrauerūt, non propter hoc seculū, sed propter regnū coelorum Christianus contradicat, affirmans hoc praesenti vitæ esse utile, nō futuræ? *Tom. 6. de sancta Virginitat. c. 24.*

Matth. 19.

Coniugati continentibus inferiores, opere & mercede, voto & premio.
Ecli. 3.

Cum perpetuae continentiae professores se coniugatis comparantes, secundum scripturas compererint eos infra esse, & opere & mercede, & voto & premio: statim veniat in mentem quod scriptum est: Quanto magnus es, tanto humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. *Ibid. c. 31.*

Gaudeat puella (*loquitur de Demetriade virgine*) nobilis genere, nobilior ianctitate, quā sit per diuinū consortium, praecipuam in coelis consequutura sublimitatem, quā si esset per humanum connubium prolem propagatura sublimem. Generosius quippe elegit Aniciana posteritas tam illustrem familiā beare, nuptias nesciendo, quam multiplicare pariendo, & in carnē iam imitari vitam angelorum, quā ex carne adhuc numerum augere mortalium. Hæc est vberior foecundiorq; foeli-

foelicitas, non ventre grauescere, sed mēte grandescere: non lactescere pectore, sed corde candescere: non visceribus terram, sed cœlum orationibus parturire. Dominarum honore dignissimæ filia, perfrua mini in illa quod defuit vobis, perseueret vsq; in finem, adhærens coniugio quod non habet finem. Imitentur eam multæ famulæ dominam, ignobiles nobile, fragiliter excelsæ excelsius humilem, virgines quæ sibi optant Aniciorum claritatem, eligāt sanctitatem. Illud enim quantalibet cupiditate quando assequuntur? Hoc autem si plenè cupierint, mox habebunt. *Et in calce epistolæ.* Velationis apophoretum gratissimè accepimus. *Tom. 2. pist 179 ad Probam & Iulianum.*

Uerior felicitas nō visceribus terram, sed orationibus cœli parturire.

Velatio sacrarum virginum.

V 11. *Votum virginittis à Deipara virgine factum esse.*

Ipsa quoque virginitas eius (Maria) ided gratior & acceptior, quia non eā conceptus Christus viro violaturo, quam conseruaret ipse, præripuit, sed priusquā conciperetur, iam Deo dicatam, de qua nasceretur, elegit. Hoc indicant verba, quæ sibi foetum annunciāti angelo Maria reddidit *Quo modo, inquit, fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Quod profectò non diceret, nisi Deo virginem se antè ouisset. Sed quia hoc Israelitarum mores adhuc recusabant, desponsata est viro iusto, non violenter ablatur, sed potius contra violentos custodituro, quod illa iam vouerat. Quanquam etiam si hoc solùm dixisset, Quo modo fiet istud? nec addidisset, quoniam virū non cognosco: non quæsisset utique, promissum sibi filium, quomodo foemina paritura esset, si cōcubitu nupsisset. Poterat & iuberi virgo permanere, in qua Dei filius formam serui congruenti miraculo acciperet: sed exemplo sanctis futura virginibus, ne putaretur sola virgo esse debuisse, quæ prolem etiam sine concubitu concipere meruisset, virginitatem Deo dicauit, cū adhuc quid esset conceptura nesciret, ut in terreno mortaliq; corpore, celestis vitæ imitatio voto fieret, nō præcepto, amore eligendi, non necessitate seruiēdi: ita Christus nascendo de virgine, quæ antequam sciret, quis de illa fuerat nasciturus

Luc. 1.

B. Mariam votū virginittis fecisse, antequam Christū cōciperet, ex sacris literis Augustinus colligit.

Quare Deus nō imperauit B. Mariæ virginittē: sed ab ipsa sponte voueri maluerit.

Confessionis Augustiniana Lib. 1 V.

scitatus, virgo statuerat permanere, virginitatem sanctam approbare maluit, quam imperare. *Tom. 6. de sancta virginitate, c. 4.*

VIII. Cœlibatus & castitatis seruanda atq. vouenda, Augustinum sedulum esse suasorem.

Psalm. 75.* **PRæsumite itaque, fidite, roboramini, permanete, qui vouetis & redditis * Domino Deo vestro vota perpetuæ continentia, nō propter præsens seculū, sed propter regnum cœlorum. *Tom. 6. de virginitat. c. 29.*

Psalm. 75. *Vouete & reddite Domino Deo vestro: Quod scit esse licitum, & ad profectum vitæ melioris, pertinere conueniens, & libetervoueatur, & celeriter reddat, & in hoc quod votum reddit, meliore semper conatu proficiat, & ad vitæ melioris profectum pertinere.* *Omni enim vouenti Deo & reddenti quod vouit, ipse quoque Deus reddet cœlestis regni præmia quæ promissit. Tom. 3. de fide ad Petrum, c. 3.*

**1. Thes. 2.* *Augustini verbis accēsa Demetrias virginitatē Deo vouit.* Licet enim vos per literas primū, deinde etiā præsentia corporali pia & Catholica, hoc est, vera mēbra Christi exiguitas nostra cognouerit: tamen etiam per ministerium nostrum, cū accepissetis verbū auditus Dei, sicut dicit Apostolus, * accepistis non vt verbum hominum, sed sicut est verè verbum Dei. Cuius ministerij nostri adiuuante gratia & misericordia Saluatoris, in domo vestra tantus fructus exortus est, vt humanis nuptijs iā paratis, sancta Demetrias spiritalem sponsi illius præferret amplexū, cui specioso præ filiis hominum ad habendam spiritus vberiore fecunditatem, nec ad amittendam carnis integritatem, virgines nubunt. *Tom. 2. epist. 143. ad Iulianam.*

**Ruth. 4.* *Luc. 2.* *Hoc tēpore, melius continendi studio,* Hac itaque (nempe Ruth) * bis coniugata, idē Anna vno viro viduata beatior fuit, quia & prophetissa Christi esse meruit. Quam credendum est etiam si filios nullos habuit, quod quidem Scriptura reticendo reliquit incertum, eo spiritu præuidisse Christum ex virgine proximè esse venturum, quo potuit agnoscere & paruulum. Vnde meritō etiam sine filiis, si tamen eos non habuit, secundas nuptias recusauit: quia nouerat iam tempus esse quo Christo non officio pariendi, sed studio continendi, nec conugalibus foetadīs visceribus, sed

sed castificandis vidualibus moribus, meli seruire-
tur, *Tom. 4. de bono viduit. cap. 7.*

Nam diligenter interrogata doctrina Christiana, & primas nuptias iam isto tempore, nisi incontinentia sit impedimento, contemnēdas esse respondet. Qui enim dixit, Si se non continent, nubant: potuit dicere: Si filios non habent, nubant. Sed post resurrectionē prædicationemque Christi, quando iam ex omnibus gentibus filiorum spiritaliter gignendorum tanta suppetit copia, tale officium cesset ex carne filios propagare, quale primis temporibus fuit. *Ibidem, cap. 8.*

Si ergo nondum Deo vouisses continentiam vidualem, exhortaremur profectò ut voueres. Quia verò iā vouisti, exhortamur ut perseueres. *Ibidem, cap. 19.*

Epistola 45. ad Armentarium eiusque uxorem, valde prolixa, tota exhortatoria est ad præstandum castitatis votum.

IX. Voto castitatis obstrictos, si nubant, damnationem mereri, etiam Apostoli sententia.

Quia perpetua cōtinentia, maximeque virginitas, magnum bonum est in sanctis Dei, vigilantissimè cauendum est, ne superbia corrumpatur. Curiosas & verbosas malas innuptas Paulus Apostolus notat, & hoc vitium dicit venire ex ocio. Simul autē, inquit, & ociosæ discūt circumire domos, nō solū autē ociosæ, verū etiam curiosæ & verbosæ, loquentes quæ non oportet. De his superius dixerat: Iuniores autē viduas euita. Cū enim in delicijs egerint, in Christo nubere volunt, habentes damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt, id est, in eo quod primò vouerant non steterunt. *Tom. 6. de sancta virgin. cap. 23.*

Si Deo displicuit detrahare de pecunia quam vouerunt (*Ananias & Sapphira*) Deo, & utique illa pecunia vsibus hominum fuerat necessaria: quomodo irascitur Deus quando vouetur castitas, & nō exhibetur? Vouetur enim ad vsus Dei, & non ad vsus hominum. Quid est quod dixi ad vsus Dei? quia de sanctis Deus facit sibi domum, facit sibi tēplū in quo habitare dignetur:

quàm paritè-
di officio
Christo ser-
uitur.

1. Cor. 7.
Secundū
doctrinam
Christianā,
nuptiæ non
damnandæ,
sed cōtemnē-
dæ sunt, nisi
incontinētia
impedimen-
to sit.

Quare viduā
hanc exhor-
taretur Au-
gustinus ad
castitatem
vouendam,
nisi illud me-
lius esse cre-
deret?

1. Tim. 5.
Ex Apostoli
verbis colli-
git Augusti-
nus: post vo-
tum castita-
tis nubentes
aut nupturi-
entes damna-
tionem ha-
bere.

Act. 5.

Exemplo A-
nania &
Sapphyræ do-
cet Augu-
stinus, non
seruantes

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

votum casti-
tatis merito
damnari.

a Post votū
castitatis ma-
lum est appe-
tere nuptias.

1. Tim. 5.

1. Cor. 7.

b Habes hinc
lector, quas-
dam fuisse
viduas absq;
voto castita-
tis, quibus
Apostolus
nuptias non
prohibet.

quasdam vero
obstrictas vo-
to, quas si nu-
bere velint
habere dicit
damnationē.

1. Tim. 5.

a Ducēs vxo-
rem post ca-
stitatis votū
dānatur, qui
non damna-
retur, si ante
votum du-
xisset.

b In eo, qui
post votum
vxorē ducit,
non nuptiae,
sed fidei vio-
latio & ca-
sus ē loco su-
periori dam-
natur.

& utique sanctum vult manere templum suum. Potest
ergo virgini sanctimoniali nubenti dici, quod ait Pe-
trus de pecunia: Virginitas tua nunquid non manens
tibi manebat, & antequam eam voueres in tua fuerat
potestate? Quaecunq; autem hoc fecerint, vouerint ta-
lia & nō reddiderint, non se putēt temporalibus mor-
tibus corripī, sed æterno igne damnari: *In additione
Louaniensi. serm. 12.*

Quicunque continētiam vouistis, reddite quod vo-
uistis: quia non exigeretur si non vouissetis. Quod po-
tuit licere, non licet: non quia nuptiae damnantur, sed
quia qui retrospicit damnatur. *Ibid. serm. 13.*

Nescio quæ castimonialis nubere voluit. Quid vo-
luit? Quod & virgo quælibet. Quid voluit? Quod &
mater ipsius. Aliquid mali voluit? Mali planē. Quare?
Quia iam vouerat Domino Deo suo *a*. Quid enim di-
xit de talibus Apostolus Paulus, * cum dicat viduas a-
dolescentulas nubere, si velint? Sed tamē ait quodam
loco: *Beatior autem erit, si sic permanserit secundum me-
um consilium.* Ostendit beatiorē si sic permanserit,
non tamē damnandam, si nubere voluerit *b*. Quid au-
tem ait de quibusdam, quæ vouerunt & nō reddide-
runt? *Habentes, inquit, damnationem, quia primam fidē
irritam fecerūt.* Quid est, primā fidem irritam fecerūt?
Vouerunt, & nō reddiderunt. *Tom. 8. in Psal. 75.*

Vnusquisq; autem fratres charissimi, de loco itine-
ris sui, ad quem proficiendo pertinet, & quem vouit
Deo, inde respicit retro, cum ipsum dimiserit: verbi
gratia, statuit castitatem coniugalē seruare: inde enim
incipit iustitia, recessit a fornicationibus & ab illa il-
licita immunditia: quando se ad fornicationes cōuer-
terit, retro respexit. Alius ex munere Dei maius ali-
quid vouit, statuit nec nuptias pati, qui non damnare-
tur, si duxisset vxorem: post votum quod Deo promi-
sit, si duxerit, damnabitur *a*, cum hoc faciat quod ille,
qui non promiserat: tamen ille non damnatur, ille dā-
natur. Quare nisi quia iste respexit retro? *b* Iam enim
ille ante erat, iste autē illuc nondū peruenerat. Sic vir-
go, quæ si nuberet, non peccaret: sanctimonialis si nu-
pserit,

plerit, Christi adultera* reputabitur. cRespexit enim retro de loco quò accesserat. Tom. 8. in Psal. 83.

Sicut bonū est castitatis præmium, ita & maiori ob-
servantia & præceptione custodiendū est: ut si quæ vi-
duæ, quantumlibet adhuc in minoribus annis positæ,
& matura ætate à viro relictæ, se deuouerūt Domino,
& veste laicali abiectæ, sub testimonio Episcopi & Ec-
clesiæ, religioso habitu apparuerint, postea verò ad nu-
ptias seculares, transierunt, secundum Apostolū dam-
nationem habebunt, quoniam fidem castitatis, quam
Domino vouerunt, irritam facere ausæ sunt. Tales er-
go personæ, sine Christianorum communione ma-
neant, quæ etiam nec in conuiuio cum Christianis
communicent. Nam si adulteræ coniuges reatu suo
sunt viris obnoxie, quantò magis viduæ, quæ religio-
sitatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur, si
deuotionem, quam Deo spontè, non coactè obtule-
rūt, libidinosa corruperint voluptate, atque ad secula-
res* nuptias transitum fecerunt? Quæ etsi violentia ir-
ruente ab aliquo præceptæ fuerint, ac postea delectatio-
ne carnis atq; libidinis permanere in coniugio, rapto-
ri vel violento viro consenserint, damnationi superi-
comprehensæ tenebuntur obnoxie. De talibus Apo-
stolus: Cum luxuriatæ fuerint, nubere volunt, habentes
damnationē, quia primam fidem irritam fecerūt,
Aurelius Episcopus Carthaginensis Ecclesiæ subscri-
psi, Donatus Talabricensis primæ sedis subscripsi, Au-
gustinus Hipponæ Regiensis subscripsi &c. Tom. 1. Con-
ciliorum, Concil. Carthaginens. 4. cap. 104.

Habetis vobiscum anū sanctam* & in domo & in
Christo, quam de perseuerantia consulatis: quo mo-
do cum illa contra bella tentatoris pugnandū sit, quid
agendum ut facilè superetur, quod munimentum su-
mendum, ne facilè rursus insidietur: & si quid huius-
modi est, docet vos diuturnitate iam certa, amore be-
neuola, pietate sollicita, & tate secura. Præcipuè tu con-
sule in talibus, eam quæ experta est: Nam proles ve-
stra illud canticum cantat, quod in Apocalypsi* nisi
virgines cantare non possunt: pro ambabus tamen vo-

*1 Cor. 7.
c Sanctimo-
nialis si nup-
serit, Christi
adultera re-
putanda.

27 q. 1. cap.
Sicut.

Nisi erraue-
rit totū hoc
Cōciliū, cui
Augustinus
cum Episco-
pis 213. inter
fuisse legitur
damnandi
sunt, idq; A-
postoli Pauli
sentētia, qui
cunq; post
votum casti-
tatis nubunt
vel nubere
volunt.

*1. Tim. 5.
Habes hic
Lector votū
& professio-
nem castita-
tis in viduis
quibusdam,
& vestium
mutationē.

*alias se-
cundas.

*1. Tim. 5.

*alias An-
nam.

*Apoc. 14.

Est canticum
singulare,

quod nisi vir-
gines nō can-
tant.

Confessionis Augustiniana. Lib. I V.

*Non licet, at
que absit, vt
virgo Deo sa
era nubat.*

bis sollicitus orat quam pro seipsa: sed magis pro ne-
pte sollicita est, cui vincendarum tētationum spacium
plus restat annorum: te autem videt æuo suo vicino-
rem, & eius filix matrem, quam si nuptam, quod iam
non licet atque absit, vidisses, puto quod parere cū il-
la erubuisses. *Tom. 4. de bono viduit. cap. 19*

*X. Ab Apostolo non fuisse datam nubendi facultatem, 1. Tim.
5. viduis illis, quæ iam castitatem Deo
vouissent.*

*1. Tim. 5.
1. Cor. 7.
Qui proposi-
tum virgini-
tatis vel ca-
stitatis retro
respiciendo de-
serit: cadit
& interit.
* 1. Tim. 5.
Et hinc ha-
bes, damnari
viduas, Apo-
stoli senten-
tia, propter
castitatis vo-
tū violatū.*

ET quod alibi dicit: *Volo igitur iuniores nubere, filios
procreare, matres familias esse:* nuptiarum bonum
Apostolica sobrietate, & auctoritate cōmendat, non
procreandi officium etiam eis, quæ continentix bo-
num capiunt, tanquam ad obsequelam legis imponit.
Denique cur hoc dixerit, pandit, cū adiungit & di-
cit, nullam occasionem dare aduersario maledicti gra-
tia. Iam enim quædam conuersæ sunt retro post Sata-
tanam: vt his verbis eius intelligamus, eas quas nubere
voluit, melius posse continere quam nubere, sed meli⁹
nubere quàm retro post Satanā ire: id est, ab illo excel-
lenti virginalis vel vidualis castitatis proposito in po-
steriora respiciendo cadere & interire. Proinde quæ se
nō continēt, nubant antequam continentiam profiteā-
tur, antequam Deo voueant, quod nisi reddant, iure
damnantur. Alio quippe loco de talibus dicit, *Cū
enim in delitijs egerint in Christo nubere volunt, ha-
bētes damnationem, quoniam primam fidem irritam
fecerunt: id est, voluntatem ad nuptias à proposito cō-
tinentiæ deflexerunt. Irritam quippe fecerunt fidem,
qua pri⁹ vouerāt, quod perseverantia implere noluerūt.
Tom. 4. de bono viduitatis, cap 8.

** Matt. 19.
* 1. Cor. 7.*

*Ergo post vo-
tum castita-
tis, de nu-
ptiis non de-*

Sed quoniam sicut ait Dominus, **Non omnes capiūt
verbum hoc,* quæ potest ergo capere capiat: quæ se non
*continet, nubat: quæ non cœpit, deliberet: quæ ag-
gressa est, perseueret: nulla aduersario detur occasio,
nulla Christo subtrahatur oblatio. In coniugali quip-
pe vinculo si pudicitia conseruatur, damnatio non ti-
metur. Sed in viduali & virginali continentia, ex-
cellentia

cellētia muneris amplioris expetitur. Qua expetita & electa, & voti debito oblata, iam non solum nō capef- fere nuptias, sed etiam si non nubatur nubere velle dā- nabile est. Nam vt hoc demonstraret Apostolus, non ait, cū in delitijs egerint, in Christo nubunt: sed nu- bere volunt: habentes, inquit, damnationem, quoniā fidem irritā fecerunt: etsi non nubendo, sed tamen vo- lendo: non quia ipsæ nuptiæ talium damnandæ iudi- centur, sed damnatur propositi fraus, damnatur fracta voti fides, damnantur non susceptio à bono inferiore, sed ruina ex bono superiore. Postremò damnantur ta- les, non quia conjugalem fidem posterius inierūt, sed quia continētix primam fidem irritam fecerūt. Quod vt breuiter insinuaret Apostolus, noluit eas dicere ha- bere damnationem, quæ post amplioris sãctitatis pro- positum nubunt: non quia non damnentur, sed ne in eis ipsæ nuptiæ damnari putarentur. Sed cū dixisset, nubere volunt: continuo addidit, habentes damnatio- nem. Et dixit quare, quoniam primam fidem irritam fecerunt: vt voluntatem quæ à proposito cecidit appa- reat esse damnatā, siue subsequatur nuptiæ, siue defint. *Ibidem, cap. 9.*

Etsi ex alijs locis sacrorum librorū, & ex Theologorū cō- sensu, tria hæc explorata sunt: Vota non hominibꝫ, sed Deo fieri: Qui vouit diuino & naturali iure teneri ad votum suum persoluendam: Castitatem perpetuam, Deo adiuuan- te, seruari posse, ac inter ea numerari quæ rectè, vouentur: ad quæ tria manifestè consequitur, damnari omnes, qui à voto castitatis ad nuptias redeunt: tamen in verbis Apostoli propositis ex prioris epist. ad Timo ca. 5. nullus apostatis, mo- nachis & hæreticis, qui nuptias illorum defendunt, tergiuer- sandi locus relictus est. Augustinus enim quàm sapè & quàm constanter affirmet: viduas illas damnationem, Apostoli sen- tentia, mereri quòd votum castitatis nupturiendo violarūt, euidentem recitata testimonia, & alia plura, fidem faciūt. Nec Augustini tantum & Patrum 213. qui Concilio Car- thaginensi quarto, simul cum ipso interfuerunt, hæc fuit sententia, sed & aliorum 70. qui Toletano quarto subscri- pserunt, ca. 55. sed & Hieron. li. 1. aduersus Iouinianū & in Ezech.

liberandum
& nuptiis e-
ius qui casti-
tatem vouit
Christo sub-
trahitur ob-
latio.

* 1. Tim. 5.
Quomodo
intelligatur
illud Aposto-
li: Habentes
damnationē,
quia primā
fidem, irritā
fecerunt.

In viduis nu-
bere volenti-
bus, non nu-
ptiæ damnā-
tur, sed fra-
cta voti fides
& ruina ex
superiori bo-
no.

Quid Aposto-
lus in proxi-
mis verbis
per primā fi-
dem, & quid
per secundā
intelligi.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Ezech. ca. 44. Gelasii Papa, Decret. 23. Ambrosii, Primasii, Anselmi, Bedae, Sedulij & Haymonis in Commentariis in 1. Tim. cap. 5. Ex Graeco vero Athanasii, lib. de virginit. Basilij, lib. de virginit. cap. 55. Epiphany, her. 48. Ioannis Chrysost. Theophylacti, Oecumenij, & Theodoretii in Commentariis in eundem Apostoli locum: denique omnium orthodoxorum Patrum, qui eadem Apostoli verba, occasione quapiam interpretati sunt. Reliquum tamen fuit unum perfugium aduersarius, si abiecta omnium quos diximus, auctoritate nouam omnino expositionem loci Paulini excogitarent. Non inquit, per primam fidem, votum seruanda castitatis Apostolus intelligit: sed fidem in Baptismo datam, ducendi piam & honestam vitam, quam quia viduae quaedam lasciuendo & sortando irritam fecerant, ideo damnationem habere dictae sunt. Sed negare hi non possunt, viduas illas damnationem meritas esse, Apostoli sententia primam fidem irritam faciendo: Fidem autem primam irritam fecisse, non tantum lasciuendo vel sortando (quantis sortationis nulla sit ab Apostolo mentio) sed nubere volendo. Quare nisi vel omnes nuptias aduersarii, cum Manichaeis, vel secundas & tertias, cum Cataphrygibus malas esse doceant, non videmus, quomodo a viduis istis, quae nullum votum aut sponsionem fecerant (ut ipsi aiunt) seruanda castitatis propter desiderium & voluntatem nubendi fides in Baptismo data violata sit. Si enim nuptiis non sit irrita fides in baptismo data, quare fiet irrita voluntate nuptiarum? Addunt: Primam fidem duciratione secundae, quare sponsionem potius in Baptismo quam in voto castitatis factam significare: sed & nos duplicem hic fidem cum Augustino distinguimus alteram in vouenda castitate Deo datam, alteram in nubendo aut nubere volendo marito, vel re vel voluntate datam & per hanc posteriorem, illam Priorem (nam illud πρῶτην pro comparatiuo frequenter accipi manifestum est) irritam fieri dicimus. Atqui Hieronymus inquit, praefatione in epistolam ad Titum, & Athanasius lib. 6. de Trinit. & Vincentius Lyrinensis in libello contra profanas hereseon nouitates, per primam fidem eam intelligunt quae in Baptismo data est. Sed illi non hunc Apostoli locum ibi interpretantur, nec eius meminerunt

runt, quanuis nomine primæ fidei alio sine utantur: Vbi vero duo illa nacti fuerunt occasionem hunc locum exponendi, disertè docuerunt (locis paulò ante indicatis per primam fidem votum vel promissionem castitatis intelligi debere. Sed demus ab his Patribus in his Apostoli verbis fidem in Baptismo datam intelligi, rectè profectò ipsorum sententia cum veritate, & cum communi aliorum Patrum interpretatione constat. Nam idè fides in Baptismo data à viduis fuisset violata, quia votum castitatis volendo nubere violassent ut enim aliis peccatis lethalibus, sic & violatione voti fides in Baptismo data irrita fieret. Vnde in Glossa interlineari (quam imprudenter ad suam sententiam confirmandam aduersarij adferunt) per primam fidem intelligitur vel votum castitatis, vel in voto violato Baptismi fides. Constat igitur inter omnes Catholicos Patres, Viduas has idè damnari, quòd votum castitatis nubere volendo violassent. Sed aduersariis, qui huiusmodi vota castitatis nulla tunc temporis fuisse dicunt (tanquam ij, quibus res hæ viduarum magis explorata sint, quàm antiquis Conciliis & patribus) aut si fuissent, violari tamen absque peccato potuisse docent ab his qui vrerentur, & castitatis dono carerent, nihil prorsus est commune cum Patribus, nec vlla relinquitur ratio qua doceant, quomodo viduæ hæ fidem in Baptismo datam volendo nubere irritam fecerint. Quod si dicerent huiusmodi viduas fidem præstitisse Ecclesiæ, cuius sumptibus alebantur, ut cœlibes ministerio suo diligenter & fideliter fungerentur: nec id quidem cum suis ipsorum decretis constare posset. Nam si castitatis votum Deo nuncupatum, absque peccato (ut ipsi docent per nuptias irritum fit, ab his qui continentes esse nequeunt, multò magis eadè urgente causa fides hominibus præstita deserere sine peccato posset. Nisi ergo ostendat aliquid aliud latuisse, quod effecerit, ut velle nubere peccatum esset, temerè laborant. Quare desinant, vel sibi ipsi vel aliis Apostatis impunitatem dare, quos Apostolus & Deus condemnat: Expositio enim quam adferunt, cum nec ullius patris auctoritate nec ratione confirmetur, cum sit Apostoli verbis & ipsa sibi contraria, indigna est planè quæ à pijs viris vel audiat vel operosè confutetur.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

XI. Hereticis in Catholicos retorquentibus illud Apostoli 1. Tim. 4. In nouissimis temporibus discedent quidam à fide &c. quomodo Augustinus responderit.

*1. Tim. 4.
Verba sunt
hec Fausti
Manichei.
Catholici an-
tistites, cer-
tatim ad vir-
ginitatem
profiendam
virgines in-
citabant.

Si vera sunt
hec, quæ nec
Augustinus
inficiatur,
Thecla ver-
bis Pauli ad
perpetuam vir-
ginitatem co-
lendam incen-
sa fuit illo,
cui desponsa
fuerat, reli-
cto.

* alias coe-
lite.

* Matth. 19.
Fatetur etiã
Augustinus,
præstantissi-
mos euna-

VIDETE quæso videte, ne summæ dementiæ hoc sit à Paulo dictum putare, *quod dæmoniorum doctrina sit abstinentia omnis ciborum, & prohibentes nubere:quemadmodum nec illud, quod dicit etiam virgines dicare Christo, dæmoniorum esse doctrinas: quod vos perinde sine consideratione legentes, ut cætera, ad nos subinde respicitis: nec videtis hinc & virgines vestras dæmoniorum doctrina captas notari, & vos esse antistites dæmoniorum, qui certatim ad hanc eas incitetis professionem suasionibus vestris, ut penè iam maior in Ecclesiis omnibus virginum apud vos, quàm mulierum numerositas habeatur. Quid ergo? Num & vos iam desistitis à talibus inceptis? Quid in fraudem miseras inducitis filias hominum, si nō in eis Christi voluntas impletur, sed dæmoniorum? Et tamen hoc nobis primò respondeatis velim, vtrum omnino virgines facere, doctrina sit dæmoniorum, an solūm per prohibitionem facere nubendi? Si per prohibitionem, nihil ad nos: nam & ipsi tam stultum indicamus inhibere volentem, quàm nefas & impium satis nolentem cogere. Si verò fauere huic quoque proposito, & non reluctari volenti, id quoque doctrinam putatis esse dæmoniorum, taceo nunc vestrum periculum, ipsi iam timeo Apostolo, ne dæmoniorum doctrinam intulisse tunc Iconio videatur, cum Theclam oppigneratam iam thalamo, in amorē sermone suo perpetuæ virginitatis incendit. Quid verò & de Magistro ipso dicemus, ac sanctimonix totius auctore Iesu, & huius ipsius professionis puellarum coelibes* sponso, qui in Evangelio* tria genera taxans spadonum, vñū natium, alterum factitium, tertium voluntarium: eis tamen palmam attribuit, qui seipsum, inquit, spadones fecerunt propter regnum coelorum: significans vir-

virgines & pueros, qui nubendi ipsa à cordibus suis exacta cupiditate, spadonum vice in eius Ecclesia semper, tanquam in domo regia cōuerfentur. Quid ergo? Et hæc vobis doctrina videtur esse dæmoniorum, & in seductorio spiritu dictum? Et quis erit alius in Deo loquens, si Paulus & Christus dæmoniorum probantur fuisse sacerdotes? Tom. 6. contra Faustum Manich. lib. 30 cap. 4.

chos eos esse, qui seipfi propter Dei regnum castra uerint.

Respondet Augustinus Fausto Manich. eo & no uis hæreticis

Iterum si ad virginitatem sic hortaremini, quemadmodum hortatur Apostolica doctrina: Qui dat nuptum, benè facit: & qui non dat nuptum melius facit: ut bonum esse nuptias diceretis, sed meliorem virginitatē: sicut facit Ecclesia, quæ verè Christus est Ecclesia a nō vos Spiritus sanctus ita prænunciaret, dicens, prohibētes nubere. Ille enim prohibet, qui hoc malum esse dicit, non qui huic bono aliud melius anteposit. Denique vos eum præcipuè concubitum detestamini, qui solum honestus & coniugalis est, & quem matrimoniales quoque tabulæ præ se gerunt, liberorum procreandorum causa, vnde viro non tam concumbere, quàm nubere prohibetis. Concumbitur enim etiam causa libidinum, nubitur autem non nisi filiorum. Nec ideo vos dicatis nō prohibere, quia multos vestros auditores in hoc obedire nolentes vel non valētes, salua amicitia toleratis. Illud enim habetis in doctrina vestri erroris, hoc in necessitate societatis. Et post pauca. Videtis ergo multum interesse inter hortātes ad virginitatem, bono minori bonum amplius præponēdo: & prohibentes nubere, concubitum propagationis, qui solus propriè nuptialis est, vehemētius accusādo: multum interesse inter abstinentes à cibis, propter sacram significationē, vel propter corporis castigationē: & abstinentes à cibis, quos Deus creauit, dicēdo, quod eos Deus non creauit. Proinde illa doctrina est Prophetarum & Apostolorum, hæc dæmoniorum mendaciloquorum c. Ibidem cap. 6.

* 1. Cor. 7. * 1. Tim. 4. a Manichæi dixerunt nuptias malas esse: Ecclesiæ bonas nuptias, sed meliorem virginitatem esse docet.

b Non prohibet nubere, qui bono nuptiarum aliquid melius anteposit.

c Damnare concubitum nuptialem tanquam ex se malū, vel abstinere à cibis, tanquā nō à Deo creatis, doctrina est

Confessionis Augustiniana Lib. III.

est demoniorum mendaciloquorum. Nuptiis verò bonis meliorem dicere virginitatem, vel cibis abstinere propter sacram significationem (ut factum est in veteri Testamento) vel propter corporis castigationem, doctrina est Prophetarum & Apostolorum.

XII. Obeiecta contra continentiam quomodo refellat Augustinus.

a Exoptat Augustinus oēs cœlibem vitā, ex caritate tamē, agere.

**1. Tim. 1.*

b Si omnes ex charitate cœlibes essēt multo citius Dei ciuitas cōpleretur.

**1. Cor. 7.*

c Omnes ad cœlibatū hortatur Apostolus.

** alias vxori, & diuis⁹ est. Mulier innupta, &c.*

d Viri ergo est, nō continere, non autem motus vel stimulos fornicis sentire, quod tamē a nouis hereticis cōfunditur.

**1. Cor. 7.*

Sed noui quosdam, qui murmurent. Quid si, inquiūt, omnes velint ab omni concubitu abstinere, vnde subsister genus humanum? Vtinam omnes hoc vellent a duntaxat in charitate de corde puro, * & conscientia bona, & fide non ficta: multo citius Dei ciuitas compleretur b, vt acceleraretur termin⁹ seculi. Quid enim aliud hortari apparet Apostolū vbi ait, cū inde alloqueretur: *Vellem omnes esse sicut meipsum*, Aut in illo loco: Hoc autem dico fratres, tempus breue est, reliquum est, vt & hi qui habent vxores, tanquam nō habentes sint, & qui flent, tanquā non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam non ementes, & qui vtuntur hoc mundo, tanquam nō vtantur. Preterit enim figura huius mundi, volo vos sine sollicitudine esse. Deinde subiungit: Qui sine vxore est, cogitat quæ sunt Domini, quomodo placeat Domino. Qui autem in matrimonio coniunctus est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori. Et diuisa est mulier nupta*, & virgo quæ innupta est, sollicita est ea, quæ sunt Domini, vt sit sancta & corpore & spiritu. Quæ autem nupta est, sollicita est, quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. Vnde mihi videtur hoc tempore solos eos qui se non continent coniugari oportere d. secundū illam eiusdem Apostoli sententiam, * Quod si se non continent, nubant: Melius est enim nubere, quā vni. To 6. de bono coniugali, cap. 10.

Propterea humiles serui Christi, qui cupiunt Domino suo sine impedimento, & absque animi noxia occupatione seruire, coniugia omnino non appetunt, & a carnibus & vino abstinent in quantum corporis valetudo permittit: non quia peccatum est aut coniugem habere,

habere, aut vinum carnesne percipere. Nam & beatus
Apostolus dicit: *Quia omnis creatura Dei bona est, & ni-*
hil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur:
sanctificatur .n. per verbum Dei & orationem. Coniugi-
um quoque in primis* hominibus Deus instituit & be-
nedixit. Propter quod Apostolus ait: *Honorabile coniu-*
bium in omnibus, & thorus immaculatus. Ideoque serui
Dei in eo, quod à carnibus, & à vino abstinent, non tã-
quam res immundas refugiunt *a*, sed mundioris vitæ
instituta sectantur. Et in eo quod coniugia non ha-
bent, non nuptiarum bonum, crimen esse existimant,
sed continentiam iugem bonis nuptijs meliorem esse
non dubitant, isto quàm maximè tempore, quando di-
citur de continentia: * *Qui potest capere capiat.* De nu-
ptijs vero dicitur: * *Qui se non continet, nubat.* In vna
enim ratione virtus exoritur, in altera infirmitas re-
medio subleuatur. Vnde quia ægritudini sèper est cõ-
sulendum, propterea si cui primo contigerit priuari
cõiugio, si voluerit, secundas vel tertias inire nuptias,
nullum de illis peccatum habebit, si eas castè seruaue-
rit: id est, si vnus & vna legitimè duntaxat coniuncti si-
dè seruent, vt nec ille mulieri præter vxorem, nec illa
viro præter maritum nullatenus misceatur. In talibus
etsi fuerit aliquis coniugalis excessus, qui tamen legi-
timum non violat thorum, habebit nõnullum, sed ve-
niale peccatum. Sed hæc illorum sunt, qui nullam vo-
uerunt continentiam Deo. *b* Cæterum quisquis seip-
sum castrauerit propter regnum cœlorum, & in corde
suo continentiam Deo vouerit, non solum si mortife-
to fornicationis crimine maculetur, verum etiam si
aut vir vxorẽ accipere, aut mulier nubere voluerit, se-
cundum Apostoli* sententiam damnationem habe-
bit, quia primam fidem irritam fecit. Sicut ergo secun-
dum Apostoli sētentiam, * *dignum est vt vxori vir de-*
bitũ reddat, similiter vxor viro; quia si quis acceperit
vxorem, non peccat, & si nupserit virgo, nõ peccat: ita
secundum eiusdem Apostoli dictum, * *qui statuit in*
corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem
autem habens suæ voluntatis, & vouerit continentiam

1. Tim. 4.

* Gen. 1.

Hebr. 13.

*a Sancti Dei
homines quã
re nuptias
neglexerint,
& à carni-
bus vinoque
abstinuerint.*

* Matt. 19.

* 1. Cor. 7.

*b Quod dixit
Apostolus:
Qui se non cõ-
tinet nubat
&c. de ijs in-
telligitur qui
Deo cõinen-
tiam nõ vo-
uerunt.*

* 1. Tim. 5.

* 1. Cor. 7.

* 1. Tim. 5.

*c Ergo secun-
dũ Apostolũ,
vt coniuges
sibi inuicem*

Confessionis Augustiniana. Lib. I V.

officium de- Deo, debet eam vsq; in finem tota mentis sollicitudine
bent cōiuga- custodire, ne damnationem habeat, & si primam fidem
le, ita qui ca irritam fecerit. *To. 3 de fide ad Petrum, cap. 3.*
stia. ac voue- Ille prohibet nubere, qui hoc malum esse dicit, non
runt, Deo de qui huic bono aliud melius anteponit. *Tom. 6. contra*
bent conti- *Faustum Manich. lib 30 cap 6.*
nentiam.

a Optat Au- Agite itaque cursum vestrum & perseueranter cur-
gustinus, vt rite vt cōprehendatis, & exēplo vitæ exhortationisq;
Sāctimonia- sermone, rapite in eundem cursum vestrum quascunq;
les suo exem potueritis. *a* Non vos ab hoc studio, quo multas ad i-
plo & sermo mitandum vos excitatis, frangat querela vanorū, qui
ne, quascun- dicunt, quomodo subsistet genus humanum si omnes
que potuerit fuerint continentes? *b* Quasi propter aliud retardetur
in eundē ra- hoc sæculum, nisi vt impleatur prædestinatus numerus
piat cursum. ille sanctorum, quo citius impleto, profectō necter-
b Quod obij- minus sæculi differetur. Nec illud vos retardet ab stu-
ciunt vani dio persuadēdi alijs bonum vestrum, si dicatur vobis,
quidā homi- cū & nuptiæ bonæ sint, quomodo erunt omnia bona
nes: periturū in Christi corpore, & maiora scilicet & minora, si om-
genus huma- nes continentia laudem atque amorem imitentur? *c*
nū, si omnes Primò quia conando vt omnes sint continentes, tunc
continentes erunt vel paucæ, neque enim omnes capiunt verbum
fuērint, di- hoc. Sed quoniam scriptum est, * Qui potest capere ca-
luit August. piet: tunc capiunt quæ possunt, si nec illis quæ non ca-
c Alterā etiā piunt taceatur. Deinde nec timere debemus ne fortē
obiectionē: omnes capiant, & aliquid de minoribus bonis, id est,
Nō fore oēs conjugalis vitæ, Christi desit in corpore. Si enim om-
bonorū gra- nes audierint & omnes ceperint, intelligere debemus
dus in Eccle hoc ipsum fuisse prædestinatum, vt conjugalia bona in
sia, si omnes illorum numero membrorum etiam sufficiant, quæ tā
cælibes sint, multa ex hac vita transierunt. Neq; enim nūc si omnes
Augustinus fuerint continentes, honorem continentium daturi
solvit. sunt eis qui tricenarium fructum, qui conjugali bono
** Matt. 19.* inesse intelligitur, iam Dominicis horreis intulerunt.
Habebunt ergo illic omnia ista bona suum locum, etiā
si deinceps nulla velit nubere, vel nemo ducere vxorē.
Securæ itaq; instate quibus potestis, vt fiant quod vos
estis: & orate vigilanter atque feruenter, vt adiutorio
dexteræ excelsi & abundantia misericordissimæ gratiæ
Domi-

Domini, & perseveretis in eo quod estis, & proficiatis ad id quod eritis. *To. 4. de bono viduitatis cap. 23.*

Vnde mirabiliter desipiunt, qui putant huius cōtinentiæ bonum non esse necessarium propter regnum cœlorum, sed propter præsens seculum: quod scilicet coniugia terre his curis pluribus atq; arctioribus distēduntur, qua molestia virgines & continentes carent: quasi ob hoc tantum melius sit non cōiugari, vt huius temporis relaxentur angustia, non quod in futurum seculum aliquid profit. Hanc vanam sententiam ne cordis propria vanitate protulisse videantur, adhibēt ex Apostolo testimonium vbi ait: ** De virginibus autem præceptum Domini non habeo*, consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus à Deo, vt fidelis essem. Existimo itaq; hoc bonum esse propter præsentem necessitatem, quia bonum est homini sic esse. Ecce, inquit, vbi manifestat Apostolus hoc propter præsentem necessitatem bonum esse, non propter futuram æternitatem. Quasi præsentis necessitatis rationem haberet Apostolus, non prouidens & consulens in futurum, cum omnis eius dispensatio non nisi ad vitam æternā vocet. Præsens ergo est vitanda necessitas, sed tamen quæ aliquid bonorum impedit futurorum. *Tom. 6. de sancta virginitate, ca. 13.*

Confutatur ab Augustino, qui cœlibatum non ad maius præmium in cœlo, sed ad coniugij molestias, dum hic viuitur, declinandas conferre dicunt.

** 1. Cor. 7.*

Nec sanè Spiritus sanctus tacuit, quod contra istos impudētissimè ac demētissimè peruicaces apertū atq; inconcessum valeret, eorumque beluinum impetum ab ouibus suis ** in expugnabili munitione repelleret.* Cum enim dixisset de spadonibus: Dabo eis in domo mea, & in muro meo locum nominatum, meliorem multò quam filiorum atque filiarum: ne quis nimium carnalis existimaret, in his verbis aliquid temporale sperandum, continuò subiecit: Nomen æternum dabo eis, nec vnquam deerit: tanquam diceret: Quid tergiuersaris impia cæcitas? quid tergiuersaris? quid serenitati veritatis nebulas tuæ peruersitatis offūdis? Quid in tanta scripturarum luce, tenebras vnde insidieris inquiris? Quid temporalem tantummodo utilitatem promittis continentibus sanctis? Nomen

** alias, ab ouili suo. Illud Esai. 56. de spadonibus, quomodo intelligendum.*

Confessionis Augustiniana Lib. III.

*1. Cor. 7.

Piorū cœlibū
præmiū, non
in terrena
cōmoditate,
sed in pro-
pria quadā
excellentiq;
gloria, ad vi-
tam æternā
pertinente
consistit.

*Matt. 19.

æternum dabo eis. Quid ab omni concubitu immu-
nes, & eo quoque ipso quo hinc sese abstinere, ea quæ
sunt Domini *cogitantes, quo modo placeant Domi-
no, ad terrenam commoditatem referre conatis? No-
men æternum dabo eis. Qui regnum cœlorum, pro-
pter quod seipsum *castrauerūt sancti spadones, in hac
tantum vita intelligendum esse contendis? Nomen
æternum dabo eis. Et si fortè hic ipsum æternum pro
diuturno conaris accipere, addo, accumulo, inculco:
nec vnquam deerit. Quid quæris amplius? quid dicis
amplius? Aeternum hoc nomē, quicquid illud est, spa-
donibus Dei, quod utique gloriam quādam propriam
excellentemque significat, non erit commune cū mul-
tis, quanuis in eodem regno & in eadem domo consti-
tutis. Nam ideo fortassis & nomen dictum est, quod
eos quibus datur, distinguit à cæteris. *Ibidem*, cap. 25.
Vide in hanc sententiam plura cap. 22. & sequentibus.

C A P V T S E P T I M V M DE COELIBATV ECCLE- siasticorum.

I. Clericos, præsertim diaconos, sacerdotes & epi- scopos, Augustini seculo cœlibes extitisse.

Ambrosij cœ-
libatus.

Ipsū (dium) Ambrosium foelicem quemdam
hominem secūdum seculum opinabar, quem sic
tantæ potestates honorarent, cœlibatus tantum
eius mihi laboriosus videbatur. Quid autē spe il-
le gereret, & aduersus ipsius excellentiæ tenta-
mēta quid luctaminis haberet, quidve solaminis in ad-
uersis, & occultū os eius, quod erat in corde eius, quam
sapida gaudia de pane tuo ruminaret, nec conijcerem
ueram, nec expertus eram. *Tom. 1. l. 6. Conf. c. 3.*

*Jerem. 50.

Monachi &
clerici casti-
tatem seruā-
tes.

Et quia de infelici libidine, unde locum sumus, cre-
dendum est, quod dicit Propheta: *Contractus est malleus*
vniversæ terræ. Quamuis post aduentum Domini
nostri Iesu Christi per vniuersa monasteria monacho-
rum & per clericos vel etiam laicos castitatem seruā-
tes, quasi contractus malleus ille videatur, tamē quod
mul-

multo peius est, adhuc multo plures sunt, qui ab illo malleo quotidie confringuntur, quàm illi, qui de ruina collisionis illius liberantur. *To. 9. de hon mulier c. 4.*

Hæc autem diuina sententia, * quæ ad milites loquitur (*contenti estote stipendiis vestris*) potest etiam ad clericos retorqueri, quia etiam si non militare videamur seculo, tamen Deo & Domino militamus, sicut ait Apostolus: * *Nemo militans Deo, obligat se negotiis secularibus* Videmur, inquam, non militare remissis ac fluentibus tunicis, sed habemus militiæ nostræ cingulum, quo castimoniam interiora constringimus: de quo cingulo Dominus ait ad discipulos suos: * *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manib⁹ vestris.* *Tom. 10. de verb. Domini serm. 19.*

* Luc. 3.

* 2. Tim. 2.
Clericorū vestes demissæ & fluentes.
Clericorum cingulū castimoniam.

Attendite etiam fratres, attendite, quod dicit Apostolus: * *Fornicatio & immunditia.* Fornicatio enim est naturalis mulierum concubitus, sed illicitus. Fornicatio est cum meretrice agere. Mulier siue adultera, siue cōcubina meretrix vocatur. Fornicatio enim ideo clericis interdicitur, quia cū simus ministri Domini, membra meretricis * non efficiamur. O quàm turpe est, clericum à meretrice duci captiuum. *Qui enim adhaeret meretrici, vnum corpus efficitur.* Et ideo scire debemus, quòd malum est fornicari. Nam si coniugiū sacerdotibus prohibetur, quantò magis crimen fornicationis in nobis æstimabitur? *Tom. 10. ad fratres in exilio serm. 37.*

Luc. 12.
* Ephes. 5.
* 1. Cor. 6.
Coniugiū Sacerdotibus prohibitum.
* alias, priora, vel priorum.

Episcopis, presbyteris, & diaconis (sub quibus etiam hypodiaconi comprehenduntur) ab vxoribus abstinendū.

Præterea, cū de quorundā clericorū, quanuis erga vxores proprias, incōtinētia referretur, placuit episcopos, & presbyteros, & diaconos secundū propria statuta etiā ab vxoribus continere. Quod nisi fecerint, ab ecclesiastico remoueātur officio. Cæteros aut clericos ad hoc nō cogi, sed secūdū vniuscuiusq; Ecclesiæ consuetudinē obseruari debere. *To. 1. Conciliorum, Concil. Carthagen. 5. cap. 3. Cōciliū fuit Prouinciale, Episcoporū 72. Idipsum cōfirmatur postea in Cōcilio Africano, cap. 37.*

Fœminarū autē intra domū eius nulla vnquā cōuersata est, nulla mansit, nec quidē germana loror, quæ vidua Deo seruiēs multo tempore vsque in diē obit⁹ sui

Augustini
soror vidua monialis.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Quare ne cognatas quidem mulieres, sibi cohabitare passus sit Augustinus.

Fœminæ cū Dei seruis sub eodē tecto ne degāt.

Clericus mulierū consuetudinē declinet, qui uxorem ducere recusavit.

præposita ancillarum Dei vixit. Sed neque patrui sui filię, & fratris sui filię, quę pariter Deo seruiebant: quas personas sanctorum Episcoporum Concilia in exceptis posuerunt. Dicebat verò, quia etsi de sorore & neptibus secum commorantibus nulla nasci possit mala suspicio, tamen quoniā illæ personę sine alijs necessarijs secumque manentibus fœminis esse nō possent, & quod ad eas etiam aliæ à foris intrarēt, de ijs posse offendiculū aut scandalū infirmioribus nasci, & illas qui cum Episcopo, vel quolibet clerico fortē manerent, ex illis omnibus fœminarū personis vna commorantibus aut aduentantibus, tentationibus humanis posse perire, aut certē malis hominū suspicionibus pessimē diffamari: ob hoc ergo dicebat, nunquam debere fœminas cum seruis Dei etiam castissimis in vna manere domo, ne (vt dictum est) aliquod scandalum vel offendiculum hoc tali exemplo poneretur infirmioribus. Etsi fortē ab aliquibus fœminis vt videretur vel salutareretur rogabatur, nūquam sine clericis testibus ad eas intrabat, vel solus cum solis vnquam est locutus, nisi secretorum aliquid interesset. *Tom. I. Possidon. in vita Augustini, cap. 26.*

Volo scire, quæ sit affectio ista communis, quę morbi dissensio semper ambigua, quæ præpositum suū nutantibus consilijs impugnando conturbat. Vt quid sibi adhibuit mulierem, qui ducere contempsit uxorem? Omnis qui non manducauerit carnem, vt quid habitationē suam carnis apparatus replet? Et qui non biberit vinum, quid vini oblectatione perfruitur? Quasi non aliquotiens habendo nec gustando, copia esculenti animus pascitur, & vini odoriferi sola fragrantia suscitatur sæpius animus. Quid per hypocrisim vult ab hominibus abstinens dici & in secreto carnis & ebrietate distendi? Habent multi diuitias, quas suis vsibus negant, sed pro cupiditate cōseruāt, quibus si nulla cupiditas inhaesisset, nec cupiditatis insignia possiderēt. At verò quia cupiditate possessi sunt, perfruuntur animo, quod vsu nō tågūt. Ita his qui despexit vinculū nuptiarū, & aliter vinculis fœmineis obligatur,

tur, quāuis nullo cōcubitu misceatur, desiderio tamē, visu, colloquio, cōiunctione semper oblectatur. Nam si desiderium foeminæ nō haberet, nūquam foeminam suis oblectamentis assumeret. Imò verò insuper mihi suspectum placitum dedit, qui nō legitimam duxit, & legitimam recusavit, nisi fallor, in publico argumētatus est hominibus promittere sanctitatem, & in occulto sine vxore non esse. *Cyprianus de singularitate clericorum. Tribuitur hic liber etiam Augustino, propterea ex eo testimonium petimus.*

Vnde istos qui vitilem excellētiā non putant nisi peccandi licentiam, quando terremus ne adulterinis coniugijs hārēdo pereāt in æternum, solemus eis proponere etiam continentiam clericorum: qui plerumque ad eandem sarcinam subeundam capiuntur inuiti, & eamque susceptam vsque ad debitum finem Domino adiuuante perducunt. *b* Dicimus ergo eis: Quid si & vos ad hoc subeundum: populorum violentia capere mini, nonne susceptum castē custodiretis officium, repente conuersi ad impetrādas vires à Domino, *c* de quibus nunquam antea cogitastis? Sed illos, inquiunt, honor plurimum consolatur. Respondemus, & vobis timor amplius moderetur. *d* Si enim hoc multi Dei ministri repente atq; inopināter impositum susceperūt, sperātes se illustrius in Christi hæreditate fulgere: quāto magis vos adulteria cauendo viuere continēter debetis, metuentes non in regno Dei minus lucere, sed in gehennæ ignibus ardere? *To 6 de adulte. coniugijs, l. 2. cap. 20.*

Vt cū omnibus omnino clericis extraneæ foeminæ non cohabitent, sed solæ matres, auix, & materteræ, amix, sorores, & filix fratrum, aut sororum, & quæcūque ex familia domestica necessitate etiam antequam ordinarentur iam cum eis habitabant, vel si filij eorū, iam ordinatis parētib; vxores acceperūt, aut seruīs, non habitantibus in domo quas ducant, aliunde ducere necessitas fuit. *To. 1. Concilior. Carthag. Conc. 3 c. 17.*

Prior huius canonis pars desumpta videtur ex Con. Nicenicanon. 3. Extraneum autem foeminarum nomine,

Igitur nō ducitur legitimam vxor ab eo qui sacris initiatus est.

a Clericis ergo subeunda erat cōtinentiæ sarcina.

b Continentiæ sarcinā vsq;

ad finē, Deo adiuuante, clerici portabūt.

c. Possūt igitur à Domino vires impetrari ad cōtinentiam seruandam.

d Si honoris studio, vel timore suppli-

cij, seruari potest cōtinentia, multo magis Dei auxilio,

quod petenti non negatur.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

intelligi etiam uxores suspectas, ex Concilij Carthag. 2. can. 2. & ex Carthag. 5. can. 3. colligi potest. Suspectas autem uxores, quod ad hanc rem attinet, dicimus, cum quibus viros suos concumbere suspicio est.

Quorsū hæc
nisi quia sa-
cris ordinib?
initiati, nec
uxores ducere,
nec cum
antea ductis
concumbere
poterant.

Cū bonū sit
nubere, cur
nō liceat Sa-
cerdotibus
uxores habere.

1. Cor. 7.

Functiones
Antistitis,
quotidie
Christi vicē
agere, orare
pro populo
offerre aut
tingere.

Placuit, ut lectores, cū ad annos pubertatis venerint, cogantur, aut uxores ducere, aut continentiam profiteri. *Ibid. cap. 19.*

II. Qua de causa Episcopos & reliquos Presbyteros atq; Diaconos cœlibes esse deceat.

Sed fortē dicatur: Si licet, & bonum est nubere, cur Sacerdotibus non licet uxores habere: id est, ut ordinatis iam non liceat conuenire? Quis nesciat vnumquodque suam legem habere? Est enim quod omnino generaliter omnibus non liceat: est item quod alijs licet, & alijs non licet: & est quod aliquādo licet, & aliquando non licet. Fornicari omnibus semper non licet à negotiari verò aliquādo licet, aliquando non licet. Antequam enim Ecclesiasticus quis sit, licet ei negotiari: factō iam, non liceat. Et Christiano cum uxore sua conuenire aliquando licet, aliquando verò non licet. Propter dies enim processionis aliquando non licet conuenire: quia etiam à licitis abstinendum est, ut facilius impetrari possit quod postulatur. Vnde Apollus, * Ex consensu ait, abstinendum ad tempus, ut vacetur orationi. Nam secundū legem in ieiunio cædi & iurgari non licet, postea licet: quia maior reuerentia debetur Dei causis. Nunquid omne, quod ante cæteros licet, ante Imperatorem licet? Quantō magis in Dei causis? Ac per hoc Antistitem eius puriorem esse cæteris, oportet, ipsius enim personam habere videtur: est enim Vicarius eius, ut quod cæteris licet, illi nō liceat: quia necesse habet quotidie Christi vicē agere, aut orare pro populo, aut offerre aut tingere. Et nō solum huic concubitus non licet, verū etiam ministro eius, quia ipse mundior debet esse, quia sancta sunt, quæ ministrat. Nam sicut ad comparisonem lucernæ tenebræ non tantū obscuræ, sed etiam sordidæ sunt, ad

com-

comparationem autem stellarum lucerna caligo est, ad Solis verò comparationem stellæ nebulosæ sunt, ad Dei autem claritatem Sol nox est. Ita & quæ ad nos licita & munda sunt, ad Dei autem dignitatem quasi illicita & immunda sunt: quanquam etiam bona sunt, Dei tamen personæ non competunt. Nunquid non tunica mediocris hominis, quanuis munda, Imperatori tamen sordida & illicita est? Similiter & saxonica fenatori: ac per hoc Antistites Dei puriores esse debent quàm cæteri, quia & Christi habent personam, & ministros Dei mundiores esse oportet. Nemo enim Imperatori ministrat, nisi vestimentis claris & mundis indutus: Deus autem quia natura clarissimus est, ministros eius natura magis, quàm vestibus mundos esse oportet. *Tom. 4. quest. ex utroq. Testam. mixtim, 127. sub finem.*

Aurelius Episcopus dixit: Cum in præterito Concilio de continentia & castitatis moderamine tractaretur, gradus isti tres, cōscriptione quadam castitatis, per consecrationes annexi sunt. Episcopos, inquam, Presbyteros, & Diaconos ita placuit, ut condecet sacros Antistites & Dei Sacerdotes, nec non & Leuitas, vel qui Sacramētis diuinis inseruiunt, continētes esse in omnibus, quo possint simpliciter, quod à Deo postulant, impetrare, ut quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoq; custodiamus: Ab vniuersis Episcopis dictum est. Omnibus placet: ut Episcopi, Presbyteri & Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitia custodes etiam ab vxoribus se abstineant. Ab omnibus dictum est: Placet ut in omnibus & ab omnibus pudicitia custodiatur, qui altario deseruiunt. *Tom. 1. Concil. Carthag. 2. c. 2.*

Designari videtur verbis huius Concilij canon 25. Apostolicus, qui inter eos numeratur, qui gemini Apostolorum iudicantur. Is autem in hunc modum habet: Innuptis autē qui ad clerum prouecti sunt, precipimus, si voluerint, vxores accipiant: sed Lectores Cantoresque tantummodo.

RATIO. Quid vxor? Nōne te delectat interdum,

Nnn 5

pulchra,

aliàs castitati.

a Tribus gradibus, Episcoporum scilicet, Presbyterorum & Diaconorum (sub quibus etiā hypodiaconi continentur) castitas annexa est.

Falluntur ergo noui Evangelici qui à Syricio Papa, qui circa huius Concilij tempora vixit, primitū præceptum fuisse Sacerdotibus cælibatum affirmant.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Nihil æquè
deijcit ex ar-
ce virilem
animū, quā
corporum il-
le contactus,
sine quo vxor
haberi non
potest.

Augustinus
nihil sibi tam
fugiendū esse,
adhuc Cate-
chumenus,
decreuit,
quam concu-
bitum, etiam
cum vxore,
quod volū po-
stea. Christi
anus effect⁹,
fideliter ob-
seruauit.

Vide lib. 1.
retract. c. 4.

1. Cor. 9.

Matth. 27.

Marc. 15.

pulchra, pudica, morigera, liberata, vel quæ abs te fa-
cilè possit erudiri, afferēs etiam dotis tātum, quoniam
contemnis diuitias, quātum eam prorsus nihilo faciat
onerofam ocio tuo. præsertim si speres, certusque sis,
nihil ex ea te molesti⁹ esse passurū? Augustinus. Quan-
tum velis licet eam pingere atq; cumulare bonis om-
nibus, nihil mihi tam fugiendum, quā concubitus
esse decreui: Nihil esse sentio quod magis ex arce dei-
ciat animum virilem quā blandimēta fæminea, cor-
porumque ille contactus, sine quo vxor haberi non
potest. Itaq; si ad officiū pertinet sapientis (quod non-
dum comperi) dare operam liberis, quisquis rei huius
tantū gratia concumbit, mirandus mihi videri po-
test, at verò imitandus nullo modo: Nam tentare hoc
periculosius est, quā posse fœlicius. Quamobrem sa-
tis, vt credo, iustè atque vtiliter pro libertate animæ
meæ mihi imperaui, non cupere, non querere, non du-
cere vxorem. Tom. 1. Soliloquiorum lib. 1. c. 10.

III. Illud 1. Cor. 9. Nunquid non habemus potestatem sor-
orem mulierem circumducendi, sicut & cæteri Apostoli & c.
non esse de vxore intelligendum, atque Apostolum

Paulum continentia perfectioris
fuisse cultorem.

PROBAT se (D. Paulus) Apostolum esse, dicens: Nōne
Christum Iesum Dominum nostrum vidi? Nōne opus
meum vos estis in Domino? Quo probato ostendit sibi li-
cere quod cæteris Apostolis, id est, vt non operetur
manibus suis, sed ex Euangelio viuat, sicut Dominus
constituit eis, quod in consequentibus apertissimè de-
monstrauit: ad hoc enim & fideles mulieres habentes
terrenam substantiam ibant cum eis, & ministrabant
eis de substantia sua, vt nullius indigerent horum quæ
ad necessaria vitæ huius pertinent. Quod beatus Pau-
lus licere quidem sibi demōstrat, sicut & cæteri Apo-
stoli faciebant, sed ea potestate se vti noluisse postea
commemorat. Hoc quidam non intelligentes, non so-
rorem mulierem, cū ille diceret: Nunquid non ha-
bemus potestatem sororem mulierem circumducēdi,
sed vxorem interpretati sunt. Fefellit eos verbi græci
ambi-

ambiguitas, quod & vxor & mulier eodem verbo græcè dicitur: quanquam hoc ita posuerit Apostolus, ut falli non debuerint, quia neq; mulierem tantummodo ait, sed sororem mulierem, neque ducendi, sed circunducendi: veruntamē alios interpretes non fefellit hæc ambiguitas, & mulierem nō vxorem interpretati sunt. Quod quisquis putat non potuisse ab Apostolis fieri, ut cum eis sanctæ cōuersationis mulieres circumducantur, ut eis de sua substantia ministrarent necessaria, Euangelium prædicabant, ut eis de sua substantia ministrarent necessaria, quemadmodū hoc ipsius Domini exemplo faciebant. Dominus enim noster more misericordiæ suæ infirmioribus compatiens, cū ei possent angeli ministrare, & loculos habebat, quō mitteretur pecunia, quæ conferebatur, utiq; à bonis fidelibus, eorū victui necessaria: quos loculos Iudæ commendauit, ut etiam fures si euitare non possemus tolerare in Ecclesia disceremus: ille enim ea quæ mittebantur, sicut de illo scriptū est, auferibat. Et mulieres voluit, ut se ad præparanda & ministranda necessaria sequerentur, ostendens quid Euangelistis & ministris Dei tanquam militibus, à plæbibus Dei tāquam prouincialibus deberetur. *Et paulò infra* In Euangelio enim scriptum est: deinceps & ipse iter faciebat per ciuitates & castella prædicans & euangelizans regnum Dei, & duodecim cum illo, & mulieres aliquæ erant curatæ à spiritibus malignis & infirmitatibus: Maria quæ vocabatur Magdalena, de qua dæmonia septem eiecerat: & Ioanna vxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant eis de facultatibus suis. Hoc exemplum Domini imitabātur Apostoli ad accipiendum sibi debitum cibum. *Tom. 3. de opere Monachorum, cap. 4. & 5.*

Doctores gentium & pudicitiam conjugalem per quam non fiunt adulteria, & perfectiorem continentiam, per quam nullus concubitus quæritur, sermone suo commendans: & hoc, & illud donum Dei esse monstrat, scribens ad Corinthios & admonēs coniuges ne se inuicem fraudent: quos cum admonuisset, adiecit: Velle

autem

γυνή.

Sanctæ cō-
uersationis
multos A-
postolos se-
quebantur,
ut eis de sua
substantia
necessaria mi-
nistrarent,
idq; ad exem-
plum earum
quæ Christū
ita secutæ le-
guntur in E-
uangelio.
Ioan. 12. 13.

Luc. 13.

Perfectior cō-
tinentia, per
quam nullus
concubitus
quæritur.
1. Cor. 7.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Paulus Apostolus ab omni concubitu continebat.

autem omnes homines esse sicut meipsum: quia utique ipse ab omni concubitu continebat. Et continuo subiūxit: Sed unusquisque proprium donum habet à Deo, alius sic, alius autem sic. Nunquid tam multa quæ præcipiuntur in lege Dei, ne fornicationes & adulteria committantur, indicant aliud quàm liberum arbitrium &c. To. 7. de gratia & lib. arbit. c. 4.

CAPVT OCTAVVM DE MONACHORVM INSTITVTO.

I. De nomine & origine Monachorum.

Psal. 132.

Quomodo
plures simul
vixentes. monachi verè
dicantur.
Act. 4.

QVare ergo & nos non appellemus Monachos, cum dicit Psalmus: *Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in unum?* *μόνος* enim dicitur unus, & non unus quomodocunque. Nam & in turba est unus: sed una cum multis unus dici potest, *μόνος* non potest, id est: solus: *μόνος* enim unus solus est. Qui ergo sic viuunt in unum, ut unum hominem faciāt, ut sit illis verè, quomodo scriptum est, una anima & unum cor, multa corpora, sed non multæ animæ, multa corpora, sed non multa corda, rectè dicitur *μόνος*, id est, unus solus. Vnde & ille unus sanabatur in piscina. Respondeant nobis, & exponant, qui insultant nomini monachorum, quare ille, qui inuentus est triginta octo annos habens in infirmitate, hoc respōdisset Domino, cum commota fuerit aqua, nō habeo qui me deponat, alius ante me descendit. Descēderat unus, iam alius nō descenderat. Unus solus sanabatur, unitatem Ecclesiæ figurabat. Merito insultant nomini unitatis, qui se ab unitate præciderunt. Merito illis displicet nomen monachorum, quia illi nolunt habitare in unum cum fratribus, sed lequētes Donatum, Christum dimiserunt. Tom. 8 Psalm. 132.

Heretici
quare nomi
ni monacho
rum insultent.

In Antiochia primum post ascensionem Domini appellati sūt discipuli Christiani, sicut legitur in actibus Apostolorum, & monasteria & xenodochia postea

stea sunt appellata, nouis nominibus: res tamen ipsæ & ante nomina sua erant, & religionis veritate firmantur, qua etiam contra improbos defenduntur. Tom. 9. in Euang. Ioan. Tract. 97.

Hoc primum etiam atque etiam consideremus: vtrum de omnibus Christianis dictum sit, quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum: an aliqui sint certi atque perfecti, qui habitant in vnum, nec ad omnes pertineat ista benedictio, sed ad quosdam, à quibus tamē descendat ad cæteros. Ista tamen verba Psalterij, iste dulcis sonus, ista suavis melodia tam in cātico, quàm in intellectu, etiam monasteria peperit. Ad hunc sonum excitati sunt fratres, qui habitare in vnum concupierunt. Iste versus fuit tuba ipsorum, sonuit per orbem terrarum, & qui diuisi erant, congregati sunt in vnum. Ibidem, in initio Psalmi.

II. Monachorum institutum exemplo & traditione Apostolorum confirmari.

Veruntamen dilectissimi, si consideremus, de illo pariete circuncisionis, prius nata est ista benedictio. Num enim oēs Iudei perierunt? Et vnde Apostoli, filij Prophetarum, filij excussorum? Sicut iam scientibus loquimur: vnde illi quingenti, qui Dominum post resurrectionem viderunt, quod commemorat Apostolus Paulus? Vnde illi centum viginti, qui simul erant in vno loco post resurrectionē Domini & ascensionem in cælum, a quibus in vno loco constitutis, superuenit Spiritus sanctus die Pentecostes missus de cælo, sic missus, sicut promissus? Omnes inde erant, & ipsi primò habitauerūt in vnum, qui omnia quæ habebant, vendiderunt, rerumque suarum precia ad pedes Apostolorum posuerunt, sicut in actibus Apostolorū legitur: *Et distribuebatur unicuique, sicut cuique opus erat, & nemo dicebat aliquid proprium, sed erant illis omnia cōmunia.* b Et quid est, in vnū? Et erat illis, inquit, anima vna, & cor vnum in Deum. Ergo ipsi prius audierunt: *Ecce quàm bonum, & quàm iucundū, habitare fratres in vnum.* Primi audierunt, sed non soli audierunt. Non

enim

Act. 11. Monasterij nomen nouū fuit in primitiua Ecclesia, sed res significata iā antea fuerat. Illud Psal. 132. Quàm bonum & quàm iucundū, habitare fratres in vnum, quanuis ad omnes Christianos attingeat, ad monachos tamē magis propriè pertinet.

Canticū illud Quàm bonū & quàm iucundum &c. monasteria peperit.

Psal. 126.

1. Cor. 15.

Act. 1.

a Monachorum institutum ex filijs Prophetarū ex Apostolis & alijs Christi discipulis originem habuit.

Act. 2.

Act. 4.

b Primi Christiani.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

*Acto. 2. ven-
ditis omni-
bus quæ possi-
debant, &
pretio ad pe-
des Apostolo-
rū posito, si-
mul vinebāt,
tanquā vnā
animam, &
vnū cor om-
nes haberēt.*

*Horum imi-
tatores sunt
monachi.
Psalm. 122.*

*e Monachorū
votū vnde.
Psalm. 75.
d Heretici
iam olim Ca-
tholicis insul-
tarunt de no-
mine mona-
chorum.*

*Præter præ-
cepta commu-
nia Christia-
nis omnibus
quædam pro-
priè Mona-
chis data.*

*12. q. 1. c. Nō
dicatis.
aliis senio-
re.*

*Acto. 4.
Psalm. 112.
Matth. 19.*

enim vsq; ad illos ista dilectio & vnitas fratrum venit. Venit enim & ad posteros ista charitatis exultatio & votum Deo. *c* Vouetur etenim aliquid Deo, & dictum est: *Vouete & reddite Domino Deo vestro.* Melius est autem non vouere & reddere, quā vouere & non reddere. Sed debet esse impiger animus, vt & voueat & reddat, ne cum se minus idoneum putat ad reddendum, piger sit ad vouendum. Planè nunquam reddet, si de suo se putauerit redditurum. Ex voce huius Psalmi appellati sunt & monachi, ne quis vobis de isto nomine insultet Catholicis. *d Tom. 8. in Psalm. 132.*

Ante omnia fratres charissimi, diligatur Deus, deinde proximus, quia ista præcepta sunt principaliter nobis data. Hæc igitur sunt, quæ vt obseruetis, præcipimus in monasterio constituti. Primum propter quod in vnum estis congregati, vt vnanimes habitetis in domo Domini, & sit vobis anima vna, & cor vnum in Deo. Et nō dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia. Et distribuatur unicuiq; vestrum à Præposito vestro victus & tegumentum, non æqualiter omnibus, quia non æqualiter præualetis omnes, sed potius unicuique sicut cuique opus fuerit. Sic enim legitis in actibus Apostolorum: *Quia erant illis omnia communia, & distribuebatur unicuique, sicut cuiq; opus erat.* Qui aliquid habebant in seculo, quando ingressi sunt monasterium, libèter velint illud esse commune. Qui autem non habebant, non ea quærant in monasterio, quæ nec foris habere potuerunt. Sed tamen eorum infirmitati quod opus est tribuatur, etiam si paupertas illorum quando foris erant, nec ipsa necessaria poterat inuenire. *To. 1. Regula tertia monachorum. Vide sermonē posteriorem de communi vita clericorum. Habetur autem vterq; sermo, Tom. 10 sub finem in editione Parisiensi.*

III. Apostolos Paupertatem ex voto seruasse.

DE terra ergo suscitatus est supra omnes diuites ille pauper (*Paulus*) & de illo stercore erectus est supra omnes opulentos ille inops, vt sedeat cum potentibus populi, quibus ait: Sedebitis super duodecim sedes: Et sedem gloriæ hæreditatem dans eis: Dixerant enim

enim potentes illi: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te: hoc votum potentissimi vouerant. Sed unde hoc eis, nisi ab illo, de quo hic continuo dictum est: Dans votum vouent? *Tom. 5. de ciuitat. Dei, libr. 17. cap 4.*

1. Reg. 2. Apostoli paupertatem vouerunt. alias reliquimus.

IV. Donatistas & Circumcelliones hereticos monachis obiectasse.

QVando vos recte hereticis de Circumcellionibus insultare coeperitis, ut erubescendo saluetur: illi vobis insultat de monachis. Primò si comparandi sunt vos videte: si verbis nostris opus est, iam laboratis. Nò opus est, ut admoneam vnumquenq; ut attendat: solum attendat & comparet. Quid opus est ut verbis nostris comparentur, ebriosi cum sobrijs, precipites cum consideratis, furentes cum simplicibus, vagantes cum congregatis? Sed tamen dicere consueuerunt. Quid sibi vult nomen monachorum? Quantò melius dicimus nos, quid sibi vult nomen Circumcellionum? *Tom. 8. Psalm. 132.*

Quod olim Circumcelliones, idè nunc inui Euangelici faciunt.

Quid ergo dicunt illi, qui nobis de nomine monachorum insultant? Fortasse dicturi sunt, Nostri nò vocantur Circumcelliones: vos illos ita appellatis contumelioso nomine, nam nos eos ita non vocamus. Dicant quid eos vocent, & audietis, Agonisticos eos vocant. Fatemur & nos honesto nomine, si & res conueniret. Sed interim illud videat sanctitas vestra, Qui nobis dicunt, ostendite vbi scriptum sit nomen monachorum: ostendant vbi scriptum sit nomen Agonisticorum. Sic eos appellamus, inquiunt, propter agonem. Certant enim illi, & dicit Apostolus: Certamen bonum certavi: quia sunt qui certant aduersus Diabolum & praualent milites Christi, Agonistici appellatur. Vtinam ergo milites Christi essent, & non milites Diaboli, à quibus plus timetur Deo laudes, quàm fremitus leonis. Hi etiam insultare nobis audent, quia fratres cum vident homines, Deo gratias, dicunt. Quid est, inquiunt, Deo gratias? Itane surdus es, ut nescias quid sit Deo gratias? Qui dicit, Deo gratias, gratias agit Deo. Vide si nò debet frater Deo gratias agere, quā-

Vbi scriptum est Monachorum nomen, heretici requirebant. 1. Tim. 6.

alias timeantur Dei laudes. Fratres in salutationibus dicebant: Deo gratias.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

do videt fratrem suum. Num enim non est locus gratulationis, quando se inuicem vident, qui habitant in Christo? *Ibidem.*

V. Anchoretas, Monachos & moniales, non sine magno numero tempore Augustini, castè sancteq; vixisse.

Perfeetorum Christianorū continentia & castitas singularis.
Continentiū Christianorū multitudo.
Anachoretarum laus.
Anachoretarū temperantia & continentia qualis: Cœnobitæ laudati.

Iam accipite Manichæi perfectorum Christianorum, quibus summa castitas non laudanda tantum, sed etiam capeffanda visa est, mores & continentiam singularem: ne vos impudenter iactare apud animos imperitorum quasi difficillima rerum abstinencia, si quid in vobis pudoris est, audeatis. Nec ea dicam, quæ vos ignoratis, sed quæ nobis occultatis. Quis enim nescit summæ cōtinentiæ hominum Christianorum multitudinem per totum orbem in dies magis magisq; diffundi, & in Oriente maximè atque Aegypto, quod vos nullo modo potest latere? Nihil de ijs dicam, quos paulò antè commemoravi, qui secretissimi penitus ab omni hominum conspectu, pane solo, qui eis per certa intervalla tēporū affertur, & aqua contenti, desertissimas terras incolunt, perfruētes colloquio Dei, cui puris mentibus inhæserunt, & eius pulchritudinis cōtemplatione beatissimi, quæ nisi sanctorum intellectu percipi non potest. Nihil, inquam, de his loquar, videtur enim nonnullis res humanas plus quàm oporteret deseruisse, nō intelligentibus quantum nobis eorū animus in orationibus profit, & vita ad exemplū, quorum corpora videre non sinimur. Sed hinc disputare longum & superuacaneum puto: nam hoc tam excel-lens fastigium sanctitatis, cui non sua sponte mirandū & honorandū videtur, oratione nostra videri qui potest? Tantum isti admonendi sunt, qui sese inaniter iactant, in tantum processisse temperantiā & continentiam sanctissimorum Catholicę fidei Christianorum, ut restringenda nōnullis & quasi ad humanos fines reuocanda videatur, vsque adeò supra homines illorum animos euasisse, ab his etiam, quibus id displicet, iudicatur. Sed si hoc excedat nostram tolerantiam, quis non illos miretur & prædicet, qui cōtemptis atq; desertis mundi

mundi huius illecebris, in communem vitam castissimam
sanctissimamq; cōgregati, simul ætatē agunt, viuentes
in orationibus, in lectionibus, in disputationibus: nul-
la superbia tumidi, nulla peruicacia turbulenti, nulla
inuidencia liuidi: sed modesti, verēcūdi, pacati, cōcor-
dissimā vitam & intensissimam in Deum, gratissimum
munus ipsi offerunt, à quo ista posse meruerūt. Nemo
quicquam possidet proprium, nemo cuiquam onero-
sus est. Operantur manibus ea, quibus & corpus pasci
possit, & à Deo mens impediri nō possit. Opus autem
suum tradunt eis, quos Decanos vocant, eò quod sint
denis præpositi, vt neminem illorum cura sui corpo-
ris tangat, neq; in cibo, neque in vestimento, neque si
quid aliud opus est vel quotidianæ necessitati, vel mu-
tata, vt assolet, valetudini. Illi autem Decani cum ma-
gna sollicitudine omnia disponentes, & præstò faciē-
tes quicquid illa vita propter imbecillitatem corpo-
ris postulat, traditionē tamen etiam ipsi reddunt vni,
quem Patrem vocant. Hi verò Patres non solum san-
ctissimi moribus, sed etiam diuina doctrina excellen-
tissimi, omnibus rebus excelsi, nulla superbia consu-
lunt his quos filios vocant, magna sua in iubendo au-
thoritate, magna illorum in obtemperando volūtate.
Conueniūt autem diei tempore extremo de suis quis-
que habitaculis, dū adhuc ieiuni sunt, ad audiendum
illum Patrē, & conueniūt ad singulos Patres terna, vt
minimum, hominum millia: nam etiam multo nume-
rosiores sub vno agunt. Audiūt autem incredibili stu-
dio, summo silentio: affectiones animorū suorū, prout
eos pepulerit differentis oratio, vel gemitu vel fletu,
sed modesto & clamore vacuo, gaudium significātes.
Corpus deinde reficitur, quātū salutē & salubritatē fac-
est, coercente vnoquoq; concupiscentiam, ne se pro-
fundat, vel in ea ipsa, q̄ præsto sunt parca & vilissima.
Ita non solū à carnibus & vino abstinēt pro sufficiē-
tia domandarum libidinū, sed ab his etiam, quæ tan-
to concitatus ventris & gutturis prouocant appeti-
tum, quanto quasi mundiora nonnullis videntur, quo
nomine solet turpe desiderium exquisitorum ciborū,

*Cænobitarū
mores & ex-
ercitia.*

*Nemo cænō-
bitarū quic-
quā posside-
bat propriū.*

*Cura cibi &
potus mona-
chorum, tota
penes præfe-
ctos.*

*Præfectorum
monachorum
auctoritas, et
subiectorum
obedientia
qualis.*

*Hinc multi-
tudine in mo-
nachorū con-
gēte licet.*

*Abstinentia à
carnibus, vi-
no & alijs cō-
bis, à mona-*

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

ab his quomodo commendatur.

Moniales laudate.

Ad monialium loca nulli viro patebat accessus.

Ezech. 14.

Per Noe Rectores Ecclesie designati. Genes. 7.

Dan. 6.

et 14.

Dan. 9.

et 10.

Per Danielē, celi bē, in celi ba tu Deo seru tes signifi cata.

quod à carnibus alienū est, ridiculè turpiterq; defendi. Sanè quicquid necessario victui redūdat: nā redundat plurimum ex operibus manuū & epularū restrictione: tanta cura egentibus distribuitur, quanta non ab ipsis, qui distribuunt, comparatum est. Nullo modo nanq; satagunt, vt hæc sibi abundant, sed omni modo agunt, vt non apud se remaneat quod abundauerit, vsque adeò vt oneratas etiā naues in ea loca mittant, quæ inopes incolunt. Non opus est plura de re notissima dicere. Hæc est etiam vita fœminarum Deo sollicitè casteq; seruientium, quæ habitaculis segregatæ ac remotæ à viris quàm longissimè decet, pia tantum illis charitate iunguntur, & imitatione virtutis: ad quas iuuenū nullus accessus est, neq; ipsorum quauis grauissimorum & probatissimorum senum, nisi vsque ad vestibulū, necessaria præbēdi, quib⁹ indigēt gratia. Lanificio nāq; corpus exercēt atq; sustentāt, vestesque ipsas fratribus tradūt, ab his inuicē quod victui opus est, resumentes. *To. 1. de moribus Ecclesie Catholica, c. 31.*

Sic dicit & Ezechiel de tribus personis, in quibus non absurdè tria hæc genera intelligimus. Cū miserit Dominus gladium in terra, & si fuerint in medio eorum Noe, Daniel, & Iob, uon liberabunt filios neq; filias, sed ipsi soli salui erūt. Iam illi olim liberati sunt, sed in istis tribus nominibus tria genera quædā significauit. Noe significat Rectores Ecclesie, quia ipse arcam in diluio gubernauit. Daniel autem vitam quietam elegit in coelibatu seruire Deo, id est, vxorem nō quærens. Erat vir sanctus in desiderijs coelestibus vitā gerens tentatus in multis, & inuentus aurum obryzū. Quàm quietus erat, qui & inter leones securus erat? Ergo in nomine Danielis, qui etiam vir desideriorum est appellatus, sed vtique castorum atque sanctorum, significantur serui Dei, de quibus dicitur: Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum &c. *Tom. 8. Psal. 132.*

Vbi passerēs nidificabūt? In cedris Libani. Iā audiuius, quæ sint cedri Libani, nobiles seculi, excelsi genere, opibus, honoribusque: & ipsæ cedri satiātur, illæ tamen quas plantauit ipse. In his cedris passerēs nidi-

ficabunt. Qui sunt passeret? Aues equidem & volatilia
cæli sunt passeret, sed minuta volatilia solēt dici pas-
seret. Sunt ergo quidā spirituales nidificantes in cedris
Libani, id est, sunt quidam serui Dei audientes in Euā-
gelio, *Dimitte omnia tua, vel vēde omnia tua, & da pau-* *Matth. 19.*
peribus & habebis thesaurum in calo, & veni sequere me.
Et non tantū hoc audierūt magni, sed audierūt & par-
ui: & voluerunt hoc facere & parui, & esse spirituales,
nō iungi vxoribus, nō macerari cura filiorū, nō habe-
re proprias sedes quibus deligarentur, sed ire in vitā
quandam communem. *a* Sed quid dimiserunt isti pas- *a Entibi Le-*
seret? Minuti enim seculi huius passeret vidētur. Quid *etor illud E-*
dimiserunt? Quid magnum dimiserunt? Alius se con- *uangelicum,*
uertit, dimisit cellā patris sui inopem, vix vnum lectū *Si vis perfe-*
& vnam arcam. Conuertit se tamen, factus est passer, *ctus esse, va-*
quæsiuit spiritalia. Benè, optimè. Non illi insultemus, *de & vende*
non dicamus, nihil dimisisti. Non superbiat qui mul- *omnia &c.*
ta dimisit. Petrus vt sequeretur Dominum nouimus q̃ *ab antiquis*
piscator erat, q̃d potuit dimittere? Vel frater eius An- *Christianis*
dreas, vel filij Zebedæi Ioannes & Iacobus, etiam ipsi *quomodo fue-*
piscatores, & tamen quid dixerunt? Ecce nos dimisi- *rit intelle-*
mus omnia, & secuti sumus te. Non ei dixit Dominus: *ctum.*
Oblitus es paupertatem tuam, quid dimisisti, vt totū *At noui Euā-*
mundū acciperes? Multum dimisit fratres mei, multū *geliste ad so-*
dimisit. Quid? Non solū dimisit quicquid habebat, sed *lam animi*
etiā quicquid habere cupiebat. Quis enim pauper non *præparatio-*
turgescit in spe seculi huius? Quis non quotidie cupit *nem id refe-*
augere quod habet? Ista cupiditas præcisa est. *runt.*
b Ibat in *Matth. 4.*
immensum, accepit modū: & nihil dimissum est? Pror *Marc. 1.*
sus totum mundum dimisit Petrus, & totum mundum *Luc. 5.*
Petrus accepit. Quasi nihil habentes & omnia possi- *Matth. 19.*
dentes. *2. Cor. 6.*
Tom. 8. in Psal. 103. cor. 3. prope finem.

b Liqueat hinc, ab Apostolis atq; alijs, qui Christi consilium
hic ab Augustino propositum sequuti sunt, non tantū
quæ possederunt, sed etiam quæ sperare potuerunt vel
cupere relictæ esse: sic. n. oportuit cupiditatē in immensū
progredientē præcidi, modumq; accipere. Constat etiam
cum ijs quæ relinqui cōsueuerant, vxorū vsum & pro-
prias sedes numerari. Quæsi vera sint, cōsequens est, ab

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Apostolis atq; à cæteris qui consilio Christi obtemperarunt, castitatis & paupertatis (ut obedientiam omittamus) votum, vel promissum factum fuisse alioqui enim neutiquam cupiditas præcisa aut totus mundus relictus esse videretur.

Vl. Augustinum fuisse monachum, & monachorum institutorem.

E Go qui hæc scribo perfectionem de qua Dominus locutus est, quādo ait diuiti adolescenti; Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me: vehementer admaui, & non meis viribus, sed gratia ipsius adiuuante sic feci. Neque enim quia diues nō fui, ideo minus mihi imputabitur. Nam neque ipsi Apostoli, qui priores hoc fecerunt, diuites fuerunt. Sed totum mundum dimittit, qui & illud q̄ habet, & quod optat habere dimittit. Quantum autem in hac perfectionis via profecerim, magis quidem noui ego, quā quisquam alius homo, sed magis Deus quā ego. Et ad hoc propositum quantis possum viribus alios exhortor, & in nomine Domini habeo consortes, quibus hoc per meum ministerium persuasum est: sic tamen ut præcipue sana doctrinā teneatur, nec eos, qui ista nō faciūt vana contumacia iudicemus &c. *Tom. 2. Epist. 89. ad Hieronymum. sub finem 4. quæst.*

Matth. 19. Pertinent igitur verba hæc Evangelij ad perfectionem Christianam quæ nec iustis omnibus cōmuniis est. At verba illa: Si vis ad vitam ingredi serua mandata, quin omnibus necessitatem imponant, ne mos sapiēs dubitauerit.

Augustinus quomodo Episcopatum fugerit.

Augustinus præter opinionem presbyter factus, & per illum gradū ad Episcopatum peruenit.

Vsq; adeo autem timebam episcopatum, ut quoniam coeperat esse alicuius iam momenti inter Dei seruos fama mea, in quo loco sciebam non esse Episcopum, non illo accederem. Cauebam hoc & agebam, quantum poteram, ut in loco humili saluarer, non in alto periclitarer. Sed ut dixi, domino seruus contradicere nō debet. Veni ad istam ciuitatem propter videndum amicum, quem putabam me lucrari posse Deo, ut vobiscum esset in monasterio. Quasi securus perueni, quia locus habebat Episcopū. Apprehensus & Presbyter factus, per hunc gradum perueni ad Episcopatum. Non attuli aliquid, nec veni ad hanc Ecclesiam, nisi cum his indumentis, quibus illo tempore vesteiebar. Et quia hic disponebam esse in monasterio cum fratribus: cognito instituto & voluntate mea beatæ memoriæ senex

Senex Valerius dedit mihi hortum illum, in quo nunc
est monasteriū. Capi boni propositi fratres colligere
cōpares meos nihil habētes, sicut nihil habebā, & imi-
tantes me: ut quomodo ego tenuē paupertatem meam
vendidi, & pauperibus erogavi, sic facerent & illi, qui
mecum esse voluissent, ut de cōmuni viueremus. Com-
mune autē nobis erat magnum & vberimū prædium
ipse Deus. Perueni ad Episcopatum, & vidi necesse ha-
bere Episcopum exhibere humanitatē assiduam qui-
busq; venientibus siue transeuntibus. Quod si non fe-
cissē, Episcopus inhumanus diceret. Si autem cōsue-
tudo ista in monasterio permīssa esset, indecens esset.
Et ideo volui habere in ista domo Episcopi mecū mo-
nasterium clericorum. Ecce quo modo viuimus. Nulli
liceat in societate nostra habere aliquid propriū, sed
si fortē aliquid habent, nulli licet: & qui habuerint,
faciunt quod nō licet. Bene autem sentio de fratribus
meis, & semper bene credēs ab hac inquisitione dissi-
mulaui: quia & ista quærere quasi malē sentire mihi
videbatur. Noueram enim & noui omnes, qui mecum
viuerent, nosse propositum nostrum, nosse legem vitæ
nostræ. *De communi vita & moribus clericorum, tracta-
tu priori, sub finem 10. Tom in edit. Parisiens.*

*Augustinus
distributo
precio bonorum
suorum in mo-
nasterio de-
gens, fratres,
quibus idem
esset proposit-
um, collegit
& cū eis cō-
munem insti-
tuit vitam.
Clerici hi, si-
mul & mona-
chi erant.*

*12. q. 1. c.
Nolo.*

*Nemini mo-
nachorum Au-
gustini lice-
bat, aliquid
sicut propriū
possidere. Monachorum
Augustini*

Deinceps perrexit ore maledico (Petilianus) in vitu-
perationem monasteriorum & monachorum, arguēs
etiam me, quod hoc genus vitæ a me fuerit institutū:
Quod genus vitæ omnino quale sit, nescit, vel potius
toto orbe notissimum, nescire se fingit. *Tom. 6. contra*
litteras Petil. lib. 3. c. 40.

*suā quādā
peculiarem
fuisse legem.
Petilianus
hereticus*

Triūphare visus est Augustinus illa præsertim hora
in qua nouum hominem sacro baptismo induimus:
in quo vna vobis cū diuino quodam instinctu hymnū
cātauius de Christi fide: Et vberius ut instrueretur:
& à cæteris gētilium opinionibus & erroribus remo-
ueretur totum cognitionis animum intendit. Nouum
in Christi fide militem habemus: acerrimum contra
gentiles hostem: contra hæreticos inuictissimum Im-
peratorem. Nouum Christianum nouis vestimētis cu-
culla nigra induim⁹: cingulo ex corio nos ipsi præcin-

*monasterijs,
monachis &
Augustinus
tanquam mo-
nachorum
institutori,
gratias in-
ferens.*

*Augustinus
cuculla ni-
gra indutus*

Confessionis Augustiniana Lib. I 7.

◊ cingulo
coriaceo præ-
cinctus.

Augustinus
presbyter
monasterium
instituit, in
quo cum Dei
societate haberet, sed eis essent omnia communia, &
seruis secundum
modum & re-
gulam Apo-
stolorum vi-
uere cepit.

Ex his, qui
in monasterio
Deo seniebant
clerici ordi-
nabantur.

Monachorum
Augustini
continentia &
paupertas
profunda.

Monachi Au-
gustini, mo-
nasteria etiam
magistri ex-
emplo insti-
tuerunt.

ximus: quod Simplicianus noster ingenti lætitia do-
navit. *Ambrosius parte tertia, serm. 94.*

Facilius ergo presbyter, monasterium intra Eccle-
siam mox instituit & cum Dei seruis vivere coepit, se-
cundum modum & regulam sub sanctis Apostolis co-
stitutam: maximè ut nemo quicquā proprium in illa
societate haberet, sed eis essent omnia communia, &
distriberetur unicuique, prout cuique opus erat. Quod
etiam ipse prior fecerat, dum de transmarinis ad sua re-
measset. *Tom. 1. possidon in vita Augustini cap. 5.*

Proficiente verò doctrina diuina, sub sancto, & cū sā-
cto Augustino in Monasterio Deo seruientes Ecclesiæ
Hipponensi clerici ordinari cæperunt. Ac deinde inno-
tescente & clarescente de die in diem Ecclesiæ Catho-
licæ prædicationis veritate, sanctorumque seruorum
Dei proposito, continentia, & paupertate profūda, ex
monasterio quod per illum venerabilē virum & esse
& crescere coeperat, magno desiderio poscere, atque
accipere Episcopos & clericos pax Ecclesiæ atque vni-
tas, & coepit primò, & postea consecuta est. Nā fermè
decem, quos ipse noui sanctos ac venerabiles viros,
continentes ac doctissimos, beatus Augustinus diuer-
sis Ecclesijs, nonnullis quoque eminentioribus roga-
tus dedit. Similiterque & ipsi ex illorum sanctorum pro-
posito venientes, Domini ecclesijs propagatis, & mo-
nasteria instituerunt, & studio crescente edificationis
verbi Dei cæteris Ecclesijs promotos fratres ad susci-
piendum sacerdotium præstiterunt. *Ibid. c. 11. Huc per-
tinet regula clericis vel Monachis ab Augustino data quā
habes sub finem Tom. 1. & Epist. 109. in Tom. 2. Neque refert
quod Erasmus suam censuram aduersus regulam illam mo-
nachorum opponat: nam hic illi non facile habendam esse
fidem, tum ex locis hic recitatis, tum ex antidoto quod cō-
tra huiusmodi censuram Richardus Cenomanus theologus
Parisiensis edidit, facile cognosces. Habes hoc antidotum
in fin. Tom. 1. in Parisiensi editione.*

V I I. Monachos Augustini tempore non sui iuris, sed
votis obstrictos fuisse.

VNusquisque Deo quod vouet, si respicit retrorsum,
malum

malum est. Nescio quæ castimonialis nubere voluit. Quid voluit? Quod & virgo quælibet. Quid voluit? quod & mater ipsius. Aliquid mali voluit? Mali planè. Quare? Quia iam vouerat Domino Deo suo. Quid enim dixit de talibus Apostolus Paulus, cum dicat vi-^{1. Tim. 4.} duas adolescentulas nubere si velint? Sed tamen ait quodam loco: *Beatior autem erit si sic permanserit, se-*^{1. Cor. 7.} *undum meum consilium.* Ostendit beatio-rem, si sic permanserit, non tamen damnandam, si nubere voluerit. Quid autem ait de quibusdam, quæ vouerunt, & non reddiderunt? *Habentes, inquit, damnationem, quia pri-*^{1. Tim. 4.} *mam fidem irritam fecerunt.* Quid est, primam fidem irritam fecerunt? Vouerunt & non reddiderunt. Nemo ergo positus in monasterio frater, dicat: recedo de monasterio, neque enim soli qui sunt in monasterio, peruenturi sunt ad regnum coelorum, & illi qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent. Respondetur ei: Sed illi non vouerunt, tu vouisti, tu retrò respexisti. De die iudicii cum Dominus minaretur, quid ait: *Memento te*^{reticorum,} *uxoris Loth.* Omnibus dixit. Quid enim fecit vxor ^{quam hic} Loth? Liberata est à Sodomis, & in via posita retror- ^{Augustinus} sum respexit. Vbi respexit, ibi remansit. Facta est au- ^{diluit.} tem statua salis, vt illius contemplatione condiantur ^{Luc. 17.} homines, cor habeant, non sint fatui, non retrò respi- ^{Genes. 19.} ciant: ne malum exemplum dantes, ipsi remaneant & ^{b Apostatæ} *alios condiant.* Nam & modò dicimus illud quibus- ^{instar vxor} *dam fratribus nostris, quos fortè viderimus velut in-* ^{is Loth, in} *firmari in proposito bono, & talis vis esse, quales illi?* ^{statuam sa-} *Obijcimus illis quosdam, qui retrò respexerunt.* ^{lis versis, cæ-} *illi fatui sunt in se, sed alios condiunt, quando cōmemo-* ^{teros sua in-} *rantur, vt illorum exemplum timentes, isti retrò ne* ^{fælicitate} *respiciant.* ^{condiunt.} *Tom. 8. in Psal. 75. circa finem.* ^{c Infirmos in}

Nostis omnes aut penè omnes, sic nos viuere in ea domo, quæ dicitur domus Episcopi, vt quantum possu-^{bono proposi-} mus imitemur eos sanctos, de quibus loquitur liber ^{to monachos,} actuum Apostolorum (*capite secundo & quarto.*) Ne-^{Apostatarū} mo dicebat aliquid proprium, sed erant illis omnia ^{exemplis ter-} communia. *Tom. 10. de communi vita cleric serm. 1.* ^{rebat Augu-}

Tu qui laudas, dic mixtos malos: tu qui vituperas,

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

*a Proborum
monachorū
mores &
exercitia.*

*b Qui in reli-
gione peccāt
vel pereunt,
& u. bus assi-
milantur,
quæ in portu
colliduntur.*

*c Monachi
sanctum pro-
positum vo-
tūq; dese-
rentes, rei
fiunt voti nō
redditi.
Habes hinc
Augustini so-
cios non tan-
tū clericos
sed etiā mo-
nachos fuis-
se: nam cle-
rici minimè
prohibentur
habere pro-
prium.*

vide ibi & bonos. Sic & in illa vita communi fratrum,
quæ est in monasterio, magni viri sancti quotidie in
hymnis, in orationibus, in laudibus Dei, inde viuunt,
cum lectione illis res est. Laborant manibus suis, inde
se transigunt, non auarè aliquid petunt. Quicquid eis
infertur à pijs fratribus, cum sufficiētia & cum chari-
tate vtuntur. Nemo sibi vlturpat aliquid, q̃ alter non
habeat. Omnes se diligunt, omnes inuicē se sustinent.
Laudat qui nescit quid interius agatur, qui nescit quo-
modo illo vento intrante etiam naues in portu colli-
duntur *b*, intrat quasi securitatem sperans, neminem
quem toleret habiturus, inuenit ibi fratres malos, qui
mali inueniri non possent, nisi admitterentur. Et ne-
cesse est, vt primò tolerantur, ne fortè non corrigan-
tur: nec excludi facile possunt, nisi prius fuerint tole-
rati, & fit ipse intoleranda patiētia. Quis me hic quæ-
rebat? Ego putabam, quia charitas esset hic. Et pauco-
rum hominū molestia irritatus, dū nō perseuerauerit
implere quod vouit, fit desertor tam sancti propositi,
& reus voti non redditi. *c Tom 8. in exposit. Psalm. 99.*

Dum hæc expectantur, cœpit ille (*nempe Ianuarius
presbyter & monachus*) morti propinquare, qui diu tā-
quam de suo, iurans quia ipsius erat, nō filie testamen-
tum fecit. Testamentū, inquam, fecit presbyter, socius
noster, nobiscum manens, de Ecclesia viuens, commu-
nem vitam profitens, testamētum fecit, hæredes insti-
tuit. O dolor illius societatis: o fructus natus non de
arbore, quam plantauit Dominus *a. De vita clericorū,
serm. 1. Habetur in edition. Parisiensi sub finem. 10. Tomi.*

Ipsi qui nullas habent facultates, finierūt mūdi cu-
piditates. Viuunt nobiscum in societate communi, &
nemo eos distinguit ab eis qui aliquid attulerūt. Cha-
ritatis vnitas est præponenda terrenæ commodo hæ-
reditatis. *Ibid serm. 2.*

Contigit autem quædam necessitas, vt hæc diligen-
tius agerem, quoniam sicut nostis, iā presbyter in no-
stra societate constitutus, quali societati perhibet te-
stimonium lectio (*ex 2. cap. Act. Apost.*) quam modò,
cū recitarem audistis, moriens testamentum fe-

cit,

cit, quia habuit unde faceret. Erat quod diceret suum cum in ea societate viueret, ubi nemini licebat suum aliquid dicere, sed essent illis omnia communia. *Ibidem, Vide totum sermonem. Vide etiam. To. 1. regulam 3. monachorum, & Tom. 2. Epistolam. 109*

Quid debemus vouere? Credere in illum, sperare ab illo vitam æternam, bene viuere secundum communem modum. Est enim quidam modus communis omnibus, furtum non facere: non nubere castimoniali præcipitur, & nuptæ non præcipitur: adulterium non facere, omnibus præcipitur. Non amare, vinolentiã qua ingurgitatur anima, & corrumpitur in se templum Dei, omnibus æqualiter præcipitur. Non superbire, omnibus æqualiter præcipitur. Non hominem occidere, non odisse fratrem, non aduersus aliquem tenere perniciem, omnibus in communi præcipitur. Hoc totum omnes vouere debemus. Sunt etiam vota propria singulorum, alius vouet Deo castitatem conjugalem, ut præter uxorem suam non nouerit aliam: sic & foemina, ut præter virum suum non nouerit alium. Alij etiam vouent, & si experti tale coniugium, ultra nihil tale pati, nihil tale concupiscere aut sustinere: & ipsi vouerunt aliquid maius, quàm illi. Alij virginitatem ipsam ab ineunte ætate vouent, ut nihil tale vel experiantur, quale illi experti sunt & reliquerunt: & isti vouerunt plurimum. *b* Alij vouent domum suam esse hospitalem omnibus sanctis aduenientibus, magnum votum vouent. Alius vouet relinquere omnia sua distribuendo pauperibus, & ire in communem vitam in societatem sanctorum, magnum votum vouit. Vouere & reddite Domino Deo vestro. Quisque quod vouere voluerit voueat: illud attendat, ut quod vouerit reddat. Vnusquisq; Deo quod vouet, si respicit retrorsum malum est. *Tom. 8. in Psalm. 75. circa finem.*

V III. Facultates suas relinquere propter Christum, consilij esse Euangelici, & meriti singularis.

Dictum est diuiti: *Vende omnia quæ habes, & da *Matt. 19. pauperibus, & habebis thesaurum in coelis, & veni se-

a Notent hæretici, aliquid præcipi quibusdam personis (ut castimonialibus, non nubere) quod aliis præceptum non est. *1. Cor. 3. 2. Cor. 6. *b* Quantum fallatur noui hæretici doctores, ea tantum voueri posse, quæ à Deo præcepta fuerint, hinc & aliud de passim fit perspicuum. *c* En tibi, Lector, votum monasticum.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

**Ibidem.*
a Volenti ad vitam ingredi, seruanda sunt mādāta
**Matt. 19.*
Marc. 10.
Luc. 18.
b Volēti perfectionē & thesaurū in cælis habere, nō tantū seruanda mādāta.
c Aduerte, mādāta legis ab excellētiōe vi via perfectionis à Christo distingui.
At noui heretici mādāta & consilia promiscuē confundunt.
**Psal. 132.*
**Matth. 19.*
In Ecclesia Dei præter istos, qui diuina mādāta faciunt, sunt alij perfecti, per oram vestimenti Aaron designati: sunt & his eminentiores, ut Apostoli, quos per

ni sequere me. Hæc si dicunt, videntur aliquid rationabiliter dicere. Sed totum audiāt, totum aduertāt, nō in parte aures aperiant, in parte surdescant. Cui enim Dominus hæc præcepit? Profectō illi diuiti, qui vitæ æternæ consequendæ consilium quærebat accipere. Hoc enim Domino dixerat: **Quid faciam vt vitam æternam consequar?* Ille autem non ei respondit: Si vis venire ad vitam, vade, vende omnia quæ habes, sed si vis venire ad vitam, serua mādāta *a*. Quæ iuuenis cum sibi à Domino ex lege commemorata se seruasse dixisset & quæsisset quid adhuc sibi deesset, respōsum accepit: **Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Et ne se illa quæ multum amabat, hoc modo perdere existimaret: *Et habebis, inquit, thesaurum in cælis b*. Deinde addidit, *Et veni sequere me*, ne cuiquam, cum hæc fecerit, aliquid prodesse existimetur, si non sequitur Christum. At ille quidem tristis abscessit, qui viderit, quemadmodum illa legis mandata seruauerat. Puto enim quod se arrogantius quàm verius seruasse responderat. Veruntamen magister bonus mandata legis ab ista excellentiore perfectione distinxit *c* Ibi enim dixit: Si vis venire ad vitam, serua mandata: hic autem: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & cætera. *Tom. 2. Epist. 89. ad Hilarium, quæst. 4.*

Ora vestimenti **hæc datur intelligi*, quæ in capite vestimenti est, qua vestiētis caput ingreditur: per hæc significantur perfecti fideles in Ecclesia. In ora namq; perfectio est, & utique meminisse dictum cuidam diuiti: **Si vis esse perfectus, vade, vende omnia, quæ possides, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis, & veni sequere me.* Tristis quidem ille decessit, neglector perfectionis, & elector defectionis. Sed nunquid ideò defuerunt, in quos vnitatis vnguentum tali rerū terrenarum dimissione perfectos, tanquam in oram vestimenti à capite descenderet? Nam exceptis Apostolis, & qui cum eis erant præpositis atque doctoribus, quos emi-

barbam intelligimus, utpote Christo capiti proximos.

eminentiores & fortiores in barba intelligimus, lege
in actibus Apostolorum, * & vide qui rerum suarum vē- * Act. 4.
ditarum precia ad pedes Apostolorum ponebant, & ne-
mo dicebat aliquid proprium, sed erant eis omnia cō-
munia, & distribuebatur unicuique sicut cuique opus
erat, & erat illis anima vna, & cor vnum in Deū. Nem-
pe ita scriptum esse cognoscis. Agnosce ergo bonum &
iucundum, fratres habitantes in vnum, Agnosce bar-
bam Aaron, Agnosce oram vestimenti spiritualis, Inter-
roga ipsam Scripturam, vbi coeperūt ista fieri: inuenies
in Hierusalem. To. 7. contra literas Petiliani, lib. 2. ca. 104.

IX. Placere Deo obedientiam, qua praelatis propter
Deum exhibetur.

Ionadab homo fuit quidam, commendatur nobis ex * Iere. 35.
Prophetia Ieremiae, * qui filiis suis praeceperat vt vi-
num non biberent, neque in domibus residerent, sed
in tabernaculis habitarent. Praeceptum autem patris,
filij tenuerūt & seruauerunt, & ex hoc benedici à Do-
mino meruerunt. Dominus autem hoc non praecepe-
rat, sed pater ipsorum. Sic autem hoc acceperunt, tāq̃
praeceptum à Domino Deo suo: quia etsi Dominus nō
praeceperat, vt non biberent vinum, & in tabernaculis
habitarent, praeceperat tamen Dominus, vt filij patri
obedirent. In ea ergo re sola, filius non debet obedire
patri suo, si aliquid pater ipsius iusserit contra Domi-
num Deum ipsius. Neque enim debet irasci pater, quā-
do sic ei praepositus Deus. Vbi enim hoc iubet pater,
quod contra Dominum non sit, sic audiendus est, quo-
modo Deus: quia obedire patri iussit Deus. Benedixit
ergo Deus filios Ionadab propter obedientiam, eosque
obiecit inobedienti populo suo: exprobrans quia cū
filij Ionadab obedientes essent patri suo, illi non obe-
dirent Deo suo. Tom. 8. concione prima Psalmo 70.

Laudantur
& benedic-
tur à Deo fi-
lij Ionadab
propterea
quod ex pa-
tris sui prae-
cepto vinum
nō biberint.

In votis summa & sola virtus est obedientiae. Si ieiu-
naueritis diebus ac noctibus, orationemque feceritis,
si in sacco fueritis humiliati vel cinere, si nihil aliud
feceritis, nisi quod praeceptum est lege, & tibi visus
fueris quasi sapiens & non obediens patri: omnes
virtutes tuas perdidisti. Vno obedientia plus valet
quā omnes virtutes. Et infra. Propterea venimus
Sine obedien-
tia non pro-
sunt virtu-
tes caeterae.

Confessionis Augustiniana Lib. IIII,

Monachus se ad monasterium, seculi libertatem perdidimus, ut ser-
culi libertatem Christi accipiamus. Tom. 9 serm. de obedientia
tem. Christi & humilitate, cap. 1.

servitute cō-
m. 4 at.

*2. Monachos ex antiqua traditione
tonderi.*

*1. Cor. II.

*alias va-
cari.

Dolet Augu-
stinus crini-
tos esse Mo-
nachos: novi-
tamē hereti-
ci rastos illos
per cōtemptū
nominant
et rident.

*2. Cor. 3.

Quid autem iniquius, quam velle sibi obtempera-
ri a minoribus (*hac in Monachos quosdam dicuntur*)
& nolle obtemperare maioribus? Apostolo dico, non
nobis, in tantum ut etiam comam iam nutriant. Unde
ille nec disputari omnino voluit, dicens: * *Si autē quis
vult cōtentiosus esse, nos talem consuetudinē non habemus,
neque Ecclesia Dei.* Hoc autem præcipio, ut scilicet non
differētis solertia requiratur, sed præcipientis aucto-
ritas attendatur. Nam & hoc quo pertinet quæso, tam
apertē contra Apostoli præcepta comari: * *An ita va-
candum est, ut nec tonsores operentur? An quia Evan-
gelicas volucres imitari se dicūt, quasi depilari timēt,
ne volare non possint? Vereor in hoc vitio plura dice-
re, propter quosdam crinitos fratres, quorum præter
hoc multa, & penē omnia veneramur. Sed quō magis
eos in Christo diligimus, eō sollicitiūs admonemus.*
Neque enim metuimus, ne humilitas eorum respuat
admonitionem nostram, quando qui dein & nos à tali-
bus, ubi fortē titubamus aut aberramus, cupimus ad-
moneri. Hoc ergo admonemus tam sanctos viros, ne
stultis vanorum hominum argumentationibus moue-
antur, & eos in hac perversitate imitentur, quibus sūt
in cæteris longē dissimiles. Illi enim venalem circun-
ferentes hypocrisim, timent ne vilior habeatur tonsa
sanctitas, quā comata, ut videlicet qui eos videt, anti-
quos illos quos legimus cogitet, Samuelem & cæteros
qui non tondebantur. Nec cogitat quid intersit inter
illud propheticum velamentum, & hanc Evangelij re-
velationem, de qua dicit Apostolus: * *Cū transferis
ad Christum, auferetur velamen. Quod enim signifi-
cabat velamen interpositum inter faciem Moysi & aspe-
ctum populi Israel, hoc significabat illis temporibus
etiam coma sanctorum. Nam idem Apostolus etiam
comam pro velamēto esse dicit, cuius auctoritate isti*

virgen-

urguntur: Apertè quippè ait: *Vir quidem si conatus sit, ignominia est illi: Ipsam ignominiam, inquit, suscipimus merito peccatorum nostrorum, ad hoc obtendentes simulatæ humilitatis umbraculū, ut sub eo proponant venalem typhum, quasi Apostolus superbiam doceat, cum dicit, Omnis vir orans aut prophetans velato capite, confundit caput suum: Et vir quidem non debet velare caput suum, cum sit imago & gloria Dei. Qui ergo dicit, Non debet: nescit fortè docere humilitatē. Sed si hanc ignominiam tempore Euangelij, quod erat Sacramentum tempore prophetiæ, pro humilitate isti appetunt, condeant, & cilicio caput velent.* *To. 3. de opere Monachorum, cap. 31.*

1. Cor. 17.

Ibidem.

XI. Qui coniugati erant, Monachos nonnunquam factos fuisse.

VNde incidit ut diceret Potitianus, nescio quando se & tres alios contubernales suos, nimirum apud Treuiros, cum Imperator pomeridiano Circensium spectaculo teneretur, exisse deambulatum in hortos muris contiguos, atq; illic ut fortè combinati spaciabantur, vnum secum seorsum, & alios duos itidem seorsū pariterque digressos: sed illos vagabundos irruisse in quandam casam, ubi habitabant quidam serui tui, spiritu pauperes, qualium est regnum coelorum, & inuenisse ibi codicem, in quo scripta erat vita Antonij. Quā legere cœpit vnus eorum, & mirari & accēdi, & inter legendum meditari arripere talem vitā, & relicta militaria seculari seruire tibi. Erat autem ex eis quos dicunt *Agentes in rebus.* Tunc subito repletus amore sancto & sobrio pudore, iratus ita sibi coniecit oculos in amicum, & ait illi: Dic, quæso te, omnibus istis laboribus nostris quò ambimus peruenire? quid quærimus? cuius rei causa militamus? Maior ne esse poterit spes nostra in palatio, quàm ut amici Imperatoris simus? Et ibi quid non fragile, plenumq; periculis? Et per quorū pericula peruenitur ad grandius periculum? Et quandiu istud erit? Amicus autem Dei, si voluero, ecce nunc fio. Dixit hoc, & turgidus parturitione nouæ vitæ, reddidit oculos paginis, & legebat, & matabatur intus ubi

Matth. 5.

Quam utilis sit piorum librorū lectio.

Vita S. Antonij.

tu vi-

Confessionis Augustiniana Lib. III.

* alias, iam
que quic-
tus.

Ecce quid sit
relinquere
omnia, &
Christum
sequi.

Sponsa & spon-
sus imitatur, suam
dedicauerunt
Deo virgini-
tatem.

tu videbas, & exuebatur mūdo mens eius, vt mox ap-
paruit. Namque dum legit & voluit fluctus cordis sui,
infremuit aliquando, & discreuit, decreuitque melio-
ra. Iam iāque tuus, * ait amico suo, Ego iam abrui me
ab illa spe nostra, & Deo seruire statui, & hoc ex hora
hac, in hoc loco aggredior. Te si piget imitari noli ad-
uersari. Respondit illi adhærere se socio tantæ merce-
dis tantæque militiæ. Et ambo iam tui ædificabant tur-
rim sumptu idoneo, relinquēdi omnia & sequēdi te. I-
tem Potitianus, & qui cum eo per alias horti partes
deambulabāt, quæretes eos, deuenerūt in eundem locū,
& inuenientes, admonuerunt vt redirent, quoniam de-
clinasset dies. At illi narrato placito & proposito suo,
quoque modo in eis talis voluntas orta esset atque fir-
mata, petiuerunt ne sibi molesti essent, si adiungi recu-
sarent. Isti autem nihilo mutati à pristinis, fleuerunt se
tamen, vt dicebat, atque illis piè congratulati sunt, &
commendauerunt se orationibus eorum, & trahentes
cor in terra abierunt in palatium, illi autem affigētes
cor coelo, manserunt in casa: Et ambo habebant spon-
sas: Quæ postquam hoc audierunt, dicauerunt etiam
ipsæ virginitatem tibi. *Tom. I. confess. lib. 8 cap. 6. Huc per-
tinet Epist. 199. ad Ediciā, in qua & de veste monachali dis-
putatio est.*

X I I . Propter carnalem erga parentes affe- ctum, vota religionis deferenda non esse.

LEgi Epistolam, quam misisti fratribus consolari te
cupiens, quod multis tentationibus tua tyrocinia
quatiantur. In qua etiam insinuasti desiderare te lite-
ras nostras. Condolui frater, & cessare ab scribēdo nō
potui, ne non solum tuo, sed etiam meo desiderio ne-
garemus, quod me videbā officio debere caritatis. Si
te igitur tyronē Christi profiteris, castrane deferas, in
quibus tibi etiam ædificanda turris est, illa de qua in
Euangelio * Dominus loquitur: In ea quippe stantem
& sub armis verbi Dei militātem, nulla ex parte pene-
trare vllæ tentationes valent. Inde & iactata in aduer-
sarium

* Luc. 14.

sarium tela, graui pondere veniunt, & profecta firmo munimine deuirantur. Considera etiam Dominum nostrum Iesum Christum, cum sit rex noster, tamen à societate, qua etiam frater esse dignatus est reges appellasse milites suos, & vnumquēque ad bellandum cum rege, qui habet viginti milia, instructione decem milium idoneum esse debere præmonuit. Sed paulò antequā de turre & de rege exhortatorias similitudines poneret attende qui dixerit: ** Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrē, & vxorē, & filios & fratres & sorores, adhuc & animam suā, nō potest meus esse discipulus. Et si non tulerit crucem suam & venerit post me, non potest meus esse discipulus.* Deinde subiungit. *Quis ex vobis volens turrim ædificare, non primò sedet & computat si sumptus habet ad consummationē, ne quando cum posuerit fundamentum, non possit ædificare, & omnes qui trāsēūt & vident incipiant dicere: Hic homo cæpit ædificare, & nō potuit perficere? Aut quis rex vadens committere bellū cum alio rege, nō primū sedet & cogitat, si potens est cum decē milibus ei occurrere, qui cum viginti milibus venit ad illū? Cæterū dum adhuc longē est, mittit legationem, rogans pacem.* Quò autem pertinent istæ similitudines, ipsa conclusione satis apparuit. Ait enim: *Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuunciat omnibus, quæ sunt eius, non potest meus esse discipulus.* Itaque & sumptus ad turrim ædificandam, & bellantium valentia decem milium aduersus regem qui viginti habet, nihil est aliud, quàm vt renunciet vnusquisque omnibus quæ sunt eius. Præloquutio autem superior, cum extrema conclusione concordat. In eo enim quod vnusquisque renuunciat omnibus quæ sunt eius, etiam illud continetur, vt oderit patrem suum & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc & animā suā: Omnia enim hæc propria eius sunt, quæ plerunque implicent & impediunt ad obtinenda, non ista propria temporaliter transitura, sed in æternum mansura communia. Quo enim tibi modo nunc quedam mulier mater est, hoc ipso vtique non est & mihi. Quapropter hoc temporale ac transitorium est: sicut
trans-

Confessionis Augustiniana Lib. 1° V.

ro, quod peperit, quod lacte nutriuit. Quod autem soror in Christo est, & tibi est & mihi, & omnibus quibus vna coelestis hæreditas, & pater Deus, & frater Christus, in eadem caritatis societate promittitur. Hæc æterna sunt: hæc nulla temporis labe deteruntur: hæc tantò firmitus tenenda sperantur, quantò minus priuato, sed communi potius iure, obtinenda prædicantur. Potes hoc facillimè in ipsa tua matre cognoscere. Nam vnde te nunc irretitum inuoluit, & ab instituto cursu retardatū inflectit, & curuat, nisi ex quo tua propria mater est? Nam ex quo soror est omnium, quibus est pater Deus, & mater Ecclesia, tam te non impedit, quàm neque me, neque omnes fratres nostros, qui eam non priuata, sicut tu in domo vestra, sed publica, in domo Dei, caritate diligimus. Quod ergò tu illi etià carnali necessitudine annecteris, ad sortem valere debet familiarius colloquendi, & apertiore ianua consulendi, vt hoc ipsum quo te priuatim diligit, interficiatur in ea, ne quod ex utero suo te genuit, pluri pendat, quàm quod ex utero Ecclesiæ genita est tecum. Quod autem de matre dixi, hoc de tali cætera propinquitatè intelligendum est. Hoc etiam quisque de anima sua cogitet, vt etiam in ipsa priuatum affectum oderit, qui proculdubio temporalis est. Diligat autem in eis communionem societatemque illam, qua dictum est: Erat illis in Deum anima vna & cor vnum. Sic enim anima tua non est propria, sed omnium fratrum, quorum etiam animæ tuæ sunt, vel potius quorum animæ cum tua non animæ, sed anima vna est, Christi vnica, quæ de manu canis vt eruatur, canitur in Psalmis. Inde ad contemptum mortis, facillimè peruenitur. Nec succenseat parentes hoc præcipere Dominum, vt eos oderimus, quando nobis hoc de anima nostra præcipitur. Nam sicut nunc de anima iubetur, vt eam propter Christum cum parètibz oderimus: ita quod alio loco de anima idem Dominus dicit, in parentes quoque potest congruentissimè conuenire: ** Qui amat, inquit, animam suam, perdet eam.* Dicat etiam nidenter: Qui amat parentes suos, perdet eos. De anima quippe hoc ibi dixit, oderit: quod hic,

** Act. 4.*

** Psal. 21.*

** Ioan. 12.*

hic, perdet. Sicut autem hoc præceptum quo perdere iubemur animam nostram, non ad id valet, ut se quisque interimat, quod in expiabile nefas est: & tamen valet ut interimat in se carnalem animæ affectum, quo cum impedimento futuræ vitæ præsens vita delectat. Hoc est enim quod dictum est, oderit animam suā, & perdat eam. Quod tamen in diligendo fit, quando quidem apertissimè fructum eiusdem animæ acquirendæ, in eodem præcepto commemorat dicens: Qui perdidit eam in isto seculo, in vita æterna inueniet eam: ita de parētibus rectissimè dicitur, ut qui eos amat perdat eos, non more parricidarum interficiens, sed spiritali gladio, verbo Dei, carnalem affectum eorum, quo & seipsos & eos quos ipsi genuerūt irritamētis huius seculi obligare conantur, piè fidenterque percutiens, & occidēs, illud in eis viuere faciat, quo fratres sunt, quo cum filiis suis temporalibus, parentes æternos Deum Ecclesiamque cognoscunt. Ecce rapit te studium veritatis cognoscendæ, atque percipiendæ voluntatis Dei in scripturis sanctis. Rapit Euangelicæ prædicationis officiū. Dat signum Dominus ut vigilemus in castris, ut ædificemus turrin, de qua hostem sempiternæ vitæ & prospicere & propellere valeamus. Rapit militem Christi tuba coelestis ad præliū, & retinet mater? Non planè talis, qualis Maccabæorum* fuit, nec saltem si milis Lacedæmonijs matribus, de quibus memoriæ traditum est, quod filios suos ut pro terrena patria sanguinem funderent, multò amplius atque ardentius in certamina bellica, quàm signorum sonitus, excitabant. Nam mater, quæ te, ad discēdam vitam, remoueri a curis secularibus nō permittit, satis ostēdit quæmadmodum te, si opus esset, ad obeundam mortem penitus seculum repudiare permetteret. Sed quid dicit, aut quid allegat? Fortè decem illos menses, quibus viscera eius onerasti, & dolores parturitionis ac labores educationis? Hoc, hoc interfice verbo salutari, hoc perde matris, ut in vitam æternam inuenias eam. Hoc memento ut odoris in ea, si diligis eam, si tyro Christi es, si turris fundamenta posuisti, ne dicant transcentes: Hic ho-

quo patre
parētes odif-
se, à Domi-
no iubemur.

Carnalis pa-
rentum affe-
ctus, quo &
seipsos & fi-
lios irrita-
mentis huius
seculi obliga-
re conantur,
verbo Dei
perdendus &
occidendus:
* 2. Mac. 7.

Argumentum
carnalium
parentum.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Habenda ratio parietum ubi maiora non vocant. Plus Ecclesie matri, quam ei quae secum dum carnem nos genuit, debemus.

mo coepit edificare, & non potuit perficere. Carnalis enim affectus est iste, & adhuc veterem hominem sonat. Hunc carnalem affectum, & in nobis & in nostris, militia Christi ut perimamus hortatur: nec tamen ita ut ingratus sit quisque parentibus, & eadem ipsa beneficia, quibus in vitam hanc editus, susceptus atque nutritus est enumerata derideat: seruet potius ubique pietatem. Habent haec locum ubi maiora non vocat. Mater Ecclesia, mater est etiam matris tuae. Haec nos de Christo concepit, haec martyrum sanguine parturiuit, haec in sempiternam lucem peperit, haec fidei lacte nutritiuit & nutrit, cibosque maiores preparans quod adhuc paruuli & sine dentibus vagite vultis, horrescit. Haec mater toto orbe diffusa, tam varijs & multiplicibus errorum infestationibus agitur, ut abortiui iam filij eius, aduersus eam infestis armis belligerare non dubitent. Ignauia etiam atque torpore quorundam, quos gremio continet, membra sua frigescere plurimis locis & fouedis paruulis minus idonea fieri, dolet. Vnde nisi per alios filios, vnde nisi per alia membra, quorum numero es, iustum ac debitum poscit auxilium? Huiusne tu necessitates deferens, ad carnalia verba conuertaris? Nonne haec grauioribus querelis insonat auribus? Nonne haec cariora viscera, & coelestia vbera ostentat? Adde viri eius susceptionem carnis, ne carnalibus inhaereres, & a verbo aeterno vniuersa, quae tibi mater improperat, ne his implicareris assumpta: adde contumelias, flagella, mortem, mortem aurem crucis. Talibus concepit te seminibus, tali que in vitam nouam connubio procreat. Languescis & contabescis in veterem hominem? Itane matrem terrenam, non habebat imperator tuus? Quae tamen cum ei nunciaretur agenti coelestia, respondit: Quae mihi mater, aut qui fratres? Et extendens manum in discipulos suos dixit, non pertinere ad cognationem suam, nisi qui facerent voluntatem patris eius. In quo numero profecto etiam ipsum sanctam Mariam benignus inclusit: Faciebat enim & illa voluntatem patris eius. Ita optimus magister atque diuinus, & maternum nomen, quod ei quasi priuatum propriumque nunciauerant, quia terrenum

* *Matth. 12.*
Mar. 3.
Luc. 8.

erat, in comparatione cœlestis propinquitatis, abiecit
& eandē cœlestem propinquitatem, in discipulis suis
commemorans, quo sibi sursum consortio generis,
cum cæteris sanctis virgo Sancta cohæreret, ostendit. *Christus Do-*
Et ne isto saluberrimo magisterio, quod cōtemni car- *minus salu-*
nalem affectum in parentibus docuit, adminiculum *berrimo ma-*
error acciperet, quo matrem à quibusdā habuisse ne- *gisterio &*
gatur, alio loco discipulos monuit ne se patrem in ter- *exēplo car-*
ris dicant habere, vt quomodo illos manifestū est ha- *nalem affe-*
buisse patres, sic se habuisse matrem manifestaret, cui⁹ *ctum in pa-*
tamen terrena cognatione contempta, contemnenda- *rentibus cō-*
rum talium necessitudinum discipulis præberet exē- *tempi docu-*
plum. Hæc igitur interrumpuntur vocibus matris tuæ, *it.*
& inter hæc locum inuenit commemoratio prægnan- *Matt. 23.*
tis atque lactentis, vt de Adam & Eua alius Adam nas-
cereris, & nutrireris? Respice potiùs, respice Adam se-
cundum de cœlo, & porta iam cœlestis imaginē, sicut ** Cor. 15.*
terreni^{*} portasti: imò & hic locum habeant materna
ipsa beneficia, quæ tibi ad eneruationem cordis enu-
merantur. Habeant prorsus locum, noli esse ingratus,
repende gratiam matri tuæ, repēde spiritalia pro car-
nalibus, pro temporalibus sempiterna. Sed qui non
vult sequi, non impediat. Qui nō vult conuerti in me-
lius, caueat ne in deterius peruertat & euertat. Quid
interest utrū in vxore, an in matre, dum tamen Eua in
qualibet muliere, caueatur? Nam ista ymbra pietatis
de follis illius arboris venit, quibus se primū parē-
tes nostri, in ista damnabili nuditate texerunt. Et quic-
quid in illis verbis atque suggestionē, quasi officium
tibi caritatis obtendit, vt à germanissima atque synce-
rissima & uangelij caritate te detorqueat, ad astutiam
serpentis pertinet, & ad duplicitatem regis illius, ** Luc. 14.*
qui habet viginti milia, quam nos docemur decem mi-
lium, hoc est cordis, in qua Deum quærimus simplici-
tate superare. His potius intende charissime, & tolle
crucem tuam & sequere Dominum. *Tom. 2. Epist. 38.*
ad Latum.

XIII. Monachos apostatas, quia retro respexerunt
in aperto aternæ salutis discrimine
versari.

Repro.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Reprobandi sunt in populo Israël, qui festinauerunt
 assidue: affectus iste reprehenditur in scriptura
 festinantium. Qui sunt enim qui festinant? Qui con-
 uersi ad Deum, cum hic non inuenerint requiem quam
 quærebant, & gaudia quæ promittebantur, tãquam in
 itinere deficientes, & longum sibi quiddam donec hoc
 seculũ, vel hæc vita finiatur, præstare arbitrâtes, & quæ-
 rētes hic aliquam requiem, quæ si habetur falsa est, re-
 spiciunt retro & decidunt à proposito, nec attendunt
 cum quanto terrore dictum est, *Mementote vxoris Loth.*
 Vt quid enim in statuum salis versa est, si non homines
 condit ut sapiant? Ergo exemplum illius malum, tibi
 sit bonum si caueris: *Mementote*, inquit, *vxoris Loth.*
 Respexit enim retro vnde liberata erat à Sodomis, &
 ibi remansit vnde respexit: ipsa in loco mansura, &
 transeuntes alios conditura. Liberati ergo à Sodomis
 præteritæ vitæ, non respiciamus retro. Nam hoc festi-
 nare est, non attendere quod promisit Deus, quia lōgè
 est: & respicere ad id quod proximum est, vnde iam li-
 beratus es. De talibus quid dicit Apostolus Petrus?
 Contigit illis res veri prouerbij, canis reuersus ad suũ
 vomitum. Premebat enim peccus conscientia pecca-
 torum, accepta indulgentia quasi vomuisset, & reuela-
 tum est peccatum tuum, facta est bona conscientia ex
 mala conscientia. Quid rursus conuerteris ad vomitũ
 tuum? Si canis hoc faciens horret oculis tuis, tu quid
 erit oculis Dei? *Tom. 8 Psal 83. circa initium.*

Vnusquisque autem fratres carissimi, de loco itine-
 ris sui ad quem proficiscendo peruenit, & quem vo-
 uit Deo, inde respicit retro cùm ipsum dimiserit.

Verbi gratia, statuit castitatem cōiugalem seruare (in-
 de enim incipit iustitia) recessit à fornicationib⁹, & ab
 illa illicita immunditia: quando se ad fornicationes
 conuerterit, retro respexit. Alius ex munere Dei ma-
 ius aliquid vouit, statuit nec nuptias pati, qui nō dam-
 naretur si duxisset vxorem: post votum quod Deo pro-
 misit si duxerit, damnabitur, cùm hoc faciat quod il-
 le qui non promiserat: tamen ille non damnatur, iste
 damnatur. Quare, nisi quia iste respexit retro? tame-
 nim ille antè erat, iste autem illuc nondum peruene-

Vnde fit ut
 quidã retro
 respiciant.
 Luc. 17.

*Genes. 19.

*Prou. 26.
 2 Pet. 2.

Apostata
 canes reuersi
 ad vomitum

*alias pro-
 ficiendo.

a Respicit
 retro, quicũ-
 que ab eo
 deficit, quod
 Deo vouit.

b Qui post
 castitatis
 votum vx-
 orem ducit,
 quare dam-
 netur.

rat. Sic virgo* quæ si nuberet, non peccaret: sanctimonialis si nupserit, Christi adultera reputabitur. Respexit enim retro de loco quò accesserat. Sic quibus placet relicta omni spe seculari & omni actione terrena conferre se in societatem sanctorum, & communē illam vitam ubi non dicit aliquis aliquid propriū c, sed sunt illis omnia communia,* & est illis anima vna & cor vnum in Deum: quisquis inde recedere voluerit, nō talis habetur, qualis ille qui nō intrauit. Ille enim nondū accessit, iste retro respexit. Quapropter carissimi, quomodo quisquis potest, vouete* & reddite Domino Deo vestro quod quisquis potuerit, nemo retro respiciat, nemo pristinis suis delectetur, nemo auertatur ab eo quod ante est, ad id quod retro est. *Ibidem*

c Per votum religionis, secularis omnis relinquatur spes, &

vita cōmunis instituta capiuntur, in qua nemo quicquā tantquam suam possideat.

Act. 2. & 4.

Psal. 57.

a Religio portui similis.

Si nullā ex parte haberet (*portus aditum*) nulla in eum nauis intraret. Oportet ergo vt ex aliqua parte pateat. Aliquando autē per eam partem qua patet ventus irruit, & ubi scopuli non sunt, naues se inuicem collisæ confringunt. Vbi ergo securitas, si nec in portu? Et tamen vtrunq; foeliciores in portu quā in pelago, fatendum est, concedendum est b, verum est: tamen si naues in portu bene sibi applicentur, nō sibi collidantur. Seruetur tibi parilitas æqualitatis, cōstantia caritatis: & quādo fortē ventus ex illa parte qua patet irruerit, sit tibi cauta gubernatio. Nam quid dicturus est mihi quisquis talibus locis fortē præest, imō seruit fratrib⁹ in his quæ monasteria dicuntur? quid dicturus est: cautus ero, nullum malum admittam. Quomodo nullum malum admitte? Nullum hominem malum, nullum fratrem malum intrantem admissurus sum, cū paucis bonis bene mihi erit. Vbi cognoscis, quem fortē vis excludere? Vt cognoscatur malus, intus probandus est.

b In religione, quamuis non sit perfecta securitas, tutiores tamē sumus quam in seculo.

Quomodo ergo excludis intraturum, qui postea probandus est, & probari nisi intrauerit nō potest? Repelles omnes malos? Dicis enim, & nosti inspicere. Omnes nudis cordibus ad te veniūt qui intraturi sunt? Ipsi se non nouerunt, quāto minus tu. Multi enim sibi promiserunt q̄ impleturi essent illam vitam sanctam, in cōmune habentem omnia, ubi nemo dicit aliquid suū, 4.

* Act. 2. &

4.

* quibus est vna anima, & cor vnū in Deum: missi sunt

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

in fornacem & crepuerunt. *To 8. Psal. 99. in expositione.*

Fuit quidam in nostro monasterio, qui corripientibus fratribus cur quædam non facienda faceret, & facienda non faceret, respondebat: qualiscunque nunc

*Religiosus
monasteriū
deserens ca-
ni ad vomitum
reuerso
comparatur.*

** Prou. 26.*

2. Pet. 2.

sim, talis ero qualem me Deus futurum esse præsciuit. Qui profectò & verum dicebat, & hoc vero nō proficiebat in bonum, sed vsque adeò profecit in malum, vt deserta monasterij societate fieret canis * reuersus ad suum vomitum, & tamen adhuc qualis sit futurus incertum est. *Tom. 7. de bono perseverant. cap. 15.*

XIIII. Monachos apostatas ad clericatum aut perfecturam admittendos non esse.

*16. q. 1. c. Le-
gi epistolam.*

*a Nullus se-
tando dete-
riora dignus
efficitur, qui
ad meliora
prouehatur.*

*b Cūm Mo-
nachus apo-
stata, cleri-
cus sit & mo-
nachis occa-
sio præbetur
superbiendi,
& clericorū
ordo graui
afficitur cō-
tumelia. At
verò apud
nouos hære-
ticos mona-
chi apostatæ*

*tāquā Apo-
stoli & Pro-
phetae hono-
rantur.*

LEgi Epistolam benignitatis tuæ de Donato & fratre eius, & quid responderem, diu fluctuaui. Sed tamen etiam atque etiam cogitanti, quid sit vtile salutis eorum, quibus in Christo nutriendis seruimus, nihil mihi aliud occurrere potuit, nisi non esse istam viam dādam seruis Dei, vt se facilius putent eligi ad aliquid meli⁹, si facti fuerint deteriores *a*. Et ipsis enim facilis lapsus, & ordini clericorum sit indignissima iniuria, si desertores monasteriorum ad militiam clericatus eligantur, cūm ex his, qui in monasterio permanent, non tamen nisi probatiores atque meliores in clerum assumere soleamus, nisi fortè, sicut vulgares dicunt: Malus choraula bonus symphonicus est: ita iidem ipsi vulgares de nobis iocabūtur dicentes: Malus monachus bonus clericus est. Nimis dolendum, si ad tam ruinosa superbiam monachos surrigamus, & tam graui contumelia clericos dignos putemus, in quorum numero sumus *b*, cūm aliquando etiam bonus monachus vix bonum clericum faciat, si adsit ei sufficiens continentia, & tamen desit instructio necessaria, aut personæ regularis integritas. *Tom: 2. Epist. 76. ad Aurelium.*

Placuit vt si quis de alterius monasterio repertū vel ad clericatū promouere voluerit, vel in suo monasterio maiorem monasterij constituerit: Episcopus qui hoc fecerit, à cæterorum communione seiunctus, suæ

tantum

tantum plebis communione contentus sit : & ille ne-
que clericus, neque præpositus perseveret. *Tom. 1. Con-* *Discedentes*
ciliorum, concil. Afric. cap. 47. Vide & Concil. Carth. 5 c. 13. *vel expulsi*

Recenti autem Concilio statutum est, ut de aliquo *ex monaste-*
monasterio qui recesserint vel proiecti fuerint, non *riis, nec clerici,*
fiant alibi clerici, aut præpositi monasteriorum. *Fo. 2. ci, nec mona-*
steriorum
Epist. 235. sub finem, ad Quintianum. *Præpositi cō-*
stituendi.

XV. Propter nonnullos improbos non esse omnes mo-
nachos infamandos.

Nolite itaque angere cruciatus meus (*admonet Au-*
gustinus Hipponenses, ne propter obiectum crucis pres-
bytero cuidam à quodā clerico, temerè de aliis clericis iudi-
cent aut malè suspicentur.) deficiendo vel in suspicionib^{us}
falsis, vel in peccatis alienis. Nolite obsecro vos, ne di-
cā de vobis: Et super dolores vulnerū meorū addide-
rūt: nā illi qui gaudēt de istis doloribus nostris, de qui-
bus in persona corporis Christi tantò antè prædictum
est: * *Aduersus me insultabant, qui sedebant in porta, & in* * *Psalm. 68.*
me psallebant, qui bibebāt vinū: multò tolerabilius susti-
nentur, pro quibus tamen etiam ipsi orare, & bonum *Hæc dilige-*
eis velle didicimus. Ad quid enim aliud sedent isti, & *tissimè obser-*
quid aliud captant, nisi ut quisquis Episcopus, vel cle- *uant nostri*
ricus, vel monachus, vel sanctimonialis ceciderit, om- *temporis hæ-*
nes tales esse credant, sed nō omnes posse manifestari? *retici.*
Et tamen etiam ipsi, cū aliqua maritata inuenitur
adultera, nec proijciunt vxores suas, nec accusant ma-
tres suas. Cū autem de aliquibus, qui sanctū nomen
profitētur, aliquid criminis vel falsitatis sonuerit, vel
veri patuerit, instant, satagunt, ambiunt, ut de omnibus
hoc credatur. Hos ergo de nostris doloribus suauitatē
suz malæ linguæ captantes, facilè est, ut illis canibus
comparemus, si fortè in malo intelligēdi sunt, qui lin-
gebant vulnera pauperis illius, qui ante ianuam diui-
ris iacebat, & quo vsque veniret ad requiem sinus Abra- *Luc. 16.*
hæ, laboriosa & indigna omnia tolerabat. *Tom. 2. epist.*
137. ad plebem Hipponensem.

Quantumlibet enim vigilet disciplina domus meæ,
homo sum & inter homines viuo, nec mihi arroga- *a Vix vlla*
re audeo, ut domus mea melior sit quàm arca Noe *tam felix so-*

Confessionis Augustiniana Lib.III.

salitas, in
qua non ali-
quis extitit
improbus

* Genes. 9.

* Gene. 21.

Galat. 4.

Malach. 1.

Rom. 9.

* Genes. 35.

* 2. Reg. 13.

* 2. Reg. 15.

* 2. Cor. 7.

* Philip. 2.

* Ioan. 12.

b vt his, qui

in monaste-

rijs profece-

runt, vix vl-

li meliores:

sic apostatis,

vix vlli de-

teriores.

* Apoc. 22.

c Apostatae

purgamenta,

pie verò per-

seuerantes

in monaste-

rijs, ornāmē-

ta sūt Eccle-

siae.

d Propter a-

murcam non

detestanda

torcularia.

a In omni

professione

sunt fictae

personae, non

tamen omnis

homo fictus.

Matth. 3.

a vbi tamen inter octo homines reprobos vnus* inue-
tus est: aut melior sit quàm domus Abraham, vbi dictum
est, * *Eiice ancillam & filium eius.* aut melior sit, quàm
domus Isaac, cui de duobus geminis dictum est: *Iacob*
* *dilexi, Esau autem odio habui:* aut melior sit quàm domus
ipsius Iacob, vbi lectum* patris filius incestauit: aut
melior sit quàm domus ipsius David, cuius filius cum
sorore* concubuit, cuius alter filius* contra patris
tam sanctam mansuetudinem rebellauit: aut melior,
quàm cohabitatio Pauli Apostoli, qui tamen si inter
omnes bonos habitaret, non diceret quod superius
commemoravi, * *Foris pugna, inter timores:* nec dice-
ret cum de sanctitate & fide Timothei loqueretur, *Ne-*
b *minē habeo, qui germanē de vobis sollicitus sit.* Omnes .n.,
sua quærunt, non quæ sunt Iesu Christi: aut melior
quàm cohabitatio ipsius Domini Christi, in qua vnde-
cim boni perfidum & furem Iudam tolerauerunt: aut
melior sit postremò, quàm cælum, vnde angeli cecide-
runt. Simpliciter autem fateor charitati vestræ coram
Domino Deo nostro, qui testis est super animā meam,
ex quo Deo seruire cœpi, quomodo difficile sum ex-
pertus meliores, quàm qui in monasterijs profecerūt,
ita non sum expertus peiores b, quàm qui in monaste-
rijs ceciderunt: ita vt hinc arbitrer in Apocalypsi scri-
ptum, * *Iustus iustior fiat, & sordidus sordescat adhuc.*
Quapropter etsi contristamur, de aliquibus purgamē-
tis, consolamur tamen etiam de pluribus ornāmētis c.
Nolite ergo propter amurcam, qua oculi vestri offen-
duntur, d torcularia detestari, vnde apothecæ Domi-
nicæ fructu olei luminosioris implētur. *Ibidem. sub. fi-*
nem *Epistolæ.*

Nemo vos fallat fratres: si non vultis falli, & vultis
amare fratres, scitote omnem professionē in Ecclesia
habere fictos. Non dixi omnem hominem esse fictum,
sed omnem professionem habere fictas personas a. Sūt
Christiani mali, sed sunt & boni. Quasi plures malos
vides, quia palea* sunt, & te ad grana peruenire non
permittunt. Sunt ibi & grana, accede, tenta, excute, ad-
hibe oris iudicium. Inuenis sactimoniales indiscipli-
natas,

natas, Nunquid ideo sanctimonium reprehendendum
 est? Multæ non stant in domibus suis, circumeunt do-
 mos alienas curiosè agentes, loquentes quæ nõ oportet,
 superba, linguata, ebriosa. Etsi virgines sunt, quid
 prodest integra caro, mēte corrupta? Melius est humi-
 le coniugiū, quā superba virginitas. Si. n. nuberet non
 haberet nomē, vnde extolleretur, & haberet frænum
 quo regeretur. Sed nūquid propter virgines malas dā-
 natū sumus & sanctas & corpore & spiritu? Aut pro-
 pter istas laudabiles, etiam illas improbādas laudare
 cogemur? Vndique vnus assumetur, & vnus relinque-
 tur. *Tom 8. in Psal 99. sub finem expositionis huius Psalmi.*

*bPropter san-
ctimoniales
viciosas non
damnandum
sanctimo-
nium.*

*1. Tim. 5.
1. Cor. 7.*

Matt. 27.

*2. Cor. 2.
Cant. 1.*

Matt. 23. |

*Propositum
monachorū
bonum &
sanctum.*

Psal. 38.

Rom. 14.

O sacri serui Dei milites Christi, ita ne dissimulatis
 callidissimū hostis insidias, qui bonam famam vestrā,
 tam bonum Christi odorem, ne dicant animæ bonæ,
 post odorem vnguentorum tuorū curremus, & sic la-
 queos eius euadant, omni modo cupiēs obscurare pu-
 toribus suis, tam multos hypocritas sub habitu mona-
 chorum vsquequaq; disperfit, circumeuntes prouin-
 cias, nusquam missos, nusquam fixos, nusquam stantes,
 nusquam sedentes. Alij membra martyrum, si tamen
 martyrum venditant: alij fimbrias & phylacteria sua
 magnificant: alij parentes vel consanguineos suos in
 illa vel in illa regione se audisse viuere, & ad eos per-
 gere mentiūtur: & omnes petūt, oēs exigunt, aut sum-
 ptus lucrosæ egestatis, aut simulate preciiū sanctitatis:
 cū interea vbicunq; in factis suis malis deprehensi
 fuerint, vel quoquomodo innotuerint, sub generali
 nomine monachorū, vestrū propositū blasphematur,
 tā bonum, tam sanctum, quod in Christi nomine cupi-
 mus, sicut per alias terras, sic per totā Africam pullu-
 lare. Nōne ergo inflāmini zelo Dei? Nōne cōca-
 lescit cor vestrū intra vos, & in meditatione vestra ex-
 ardescit ignis, vt istorum mala opera bonis operibus
 persequamini, vt eis amputetis occasionē turpiū nun-
 dinarum, quibus existimatio vestra lēditur, & infirmis
 offendiculū ponitur? *Tom. 3. de opere monachorum. c. 28.*

Nemo laceret seruos Dei, quia nõ expedit laceran-
 tibus. Seruis Dei, quidem merces falsis detractationi-

Confessionis Augustiniane Lib. IV.

Matth. 5.

bus crescit, sed crescit poena etiam detrahentibus. Nō sine causa dictum est. *Gaudete & exultate quādo detrahunt de vobis, dicētes falsa quia merces vestra magna est in cōlis.* Nolumus cū detrimento vestro magnam habere mercedem. Minus ibi habeamus, & tamen vobiscū ibi regnemus, Amen *To. 10. in editione Parisiensi de comuni vita clericorum, serm. 2.*

Quid mirum si homines servis Dei detrahūt, & qui eorum vitam pervertere non possunt, famam decolorare conantur, cū ipsum Deum & Dominum eorum quotidie blasphemare non cessent, cū eis displiceat quicquid contra eorum voluntatem iusto & occulto iudicio facit? *Tom. 2. Epist. 136. ad Felicem & Hilarium.*

CAPVT NONVM DE DI- VERSIS CAERIMONIIS ANTI- quissimisq; nonnullis Ecclesiæ consuetudinibus.

I. Caerimonias & signa externa ad pietatem utilia esse.

*a Figure at-
que similitu-
dines rerum
sensibilium,
mouendo af-
fectui accom-
modatæ.
Animus hu-
manus, à si-
militudinib⁹
corporum, ad
spiritualia my-
stera tran-
sicens, vegeta-
tur & arden-
tiore dilectio-
ne ad quietē
rapitur.*

SI quæ autem figuræ similitudinem non tantum de cœlo & de syderibus, sed etiam de inferiori creatura ducuntur ad dispensationem Sacramentorum, eloquentia quædam est doctrinæ salutaris, mouendo affectui discentium *a* accommodata, à visibilibus ad inuisibilia, à corporalibus ad spiritualia, à tēporalibus ad *b* æterna. *Tom 2. Epist. 119. ad Ianuarium, c. 7.*

b *Homini mens à rebus visibilibus, corporalibus & tēporalibus, ad res inuisibiles, spiritales, æternasq; attollitur.*

Credo quod ipse animi motus quandiu rebus adhuc terrenis implicatur, pigrius inflāmatur: si verò feratur ad similitudines corporales, & inde feratur ad spiritualia, quæ illis similitudinibus figurantur, ipso quasi transitu vegetatur, & tanquam in facula ignis agitatus accenditur, & ardentiore dilectione rapitur ad quietem & quietem. *Ibid. c. 11.*

Nec

Nec illorum ergo sacrificiorum egebat Deus, nec eniufquam eget vnquam, sed rerum diuinitus impartitarum, vel imbuendo virtutibus animo, vel æternæ salutis adipiscendæ quædam signa sunt, quorum celebratione atque functione, non Deo sed nobis vtilia pietatis officia exercentur. *Tom. 2. Epist. 5. ad Marcellinum, circa initium.*

Sacrificia, vel signa eterna, velsacræ ceremoniæ non Deo, sed nobis cōferunt.

Interrogandus est (*Catechumenus*) an hæc credat, atque obseruare desideret. Quod cum responderit solēniter vtiq; signandus est, & Ecclesiæ more tractandus. De Sacramento sanè quod accepit, cum ei benè commendatum fuerit, signacula quidem rerum diuinarum esse visibilia, sed res ipsas inuisibiles in eis honorari: nec sic habendam esse illam speciē benedictione sanctificatam, quemadmodum habetur in vsu quolibet: dicendum etiam quid significet & sermo ille quē audiuit, quid in illo condatur, cuius illa res similitudinem gerit. Deinde monendus est ex hac occasione, vt si quid etiam in scripturis audiat quod carnaliter sonet, etiam si non intelligit, credat tamen spiritale aliquid significari, quod ad sanctos mores futuramque vitam pertineat. *Tom. 4. de Catechizandis rudibus, c. 26.*

Sacramēta, signacula sūt visibilia rerū diuinarū, in quibus res ipsæ inuisibiles honorandæ sunt.

Nam & orantes de membris sui corporis faciunt, quod supplicantibus congruit, cum genua figunt, cum extendunt manus, vel etiam prosternuntur solo, & si quid aliud visibiliter faciunt, quanuis eorum inuisibilis voluntas & cordis intentio Deo nota sit: nec ille indigeat his indicijs, vt humanus ei pandatur animus: sed his magis seipsum excitat homo ad orandum commendumque humiliter atq; feruentius. Et nescio quomodo, cum hi motus corporis fieri, nisi motu animi præcedente non possint, eisdem rursus exterius visibiliter factis ille interior inuisibilis qui eos fecit, augeatur: ac per hoc cordis affectus, qui vt fierent ista præcessit: quia facta sunt, crescit. *Tom. 4. de cura pro mortuis gerenda, c. 5.*

Externi gestus orantiū etsi non sint necessarij Deo, hominibus tamē cōducunt atq; cōueniunt ad interiorem hominē excitandum & exercitandum.

II. Hymnos & cantica ecclesiastica ab Augustino defendi & commendari.

Inter

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

*Augustinus
librum cōtra
quendā Hila-
rium scripsit,
qui hymnorum
recitationē
in Ecclesia
reprehende-
bat.*

INter hæc Hilarius quidam vir tribunitius laicus Catholicus, nescio unde aduersus Dei ministros, vt fieri assolet, irritatus, morem qui tunc esse apud Carthaginem coeperat, vt Hymni ad altare dicerentur de Psalmorum libro, siue ante oblationē, siue cūm distri- bueretur populo quod fuisset oblatum, maledica re- prehensione vbicunq; poterat lacerabat, asserens fie- ri non oportere. Huic iubentibus fratribus respondi, & vocabatur liber ipse contra Hilarium. Hic liber sic incipit: Qui dicunt mentionē. *Tom. 1. lib. 2. retract. c. 11.*

Ad vigilias maturius surgite, ad tertiam, ad sextam, ad nonam ante omnia conuenite. Nullus se à tam san- cto opere subtrahat, nisi quem infirmitas, aut publica utilitas, aut fortē certa & grandis necessitas tenuerit occupatum. *Tom. 10. de temp. serm. 55.*

*Amen &
Halleluia o-
mnes decan-
tāt Hebrai-
cē nullusq;
in suam lin-
guā trāsfer-
re audeat.*

Sciendum est Amen & halleluia, quod nec latino nec barbaro licet in suam linguam trāsferre, Hebræo cunctas gentes vocabulo decantare. *Tom. 2. epist. 178. in altercatione cum Pascent. Arriano. Idem babes Tom. 7. contra lit. Petil. lib. 2. c. 78.*

Vt autem halleluia per illos solos dies quinquaginta (*qui intra Pascha & Pentecosten sunt*) in Ecclesia cantetur, non vsquequaq; obseruatur. Nam & in alijs diebus variē cantatur alibi, ipsis autem diebus vbi- que. *Ibid. epist. 119. ad Ianuarium, c. 17.*

*Quantum a-
nimi fructū
Augustinus
ex Ecclesia-
sticis canticis
retulerit.*

Quantum fleui in hymnis & canticis tuis (*apostro- phe est ad Deum*) suaue sonantis Ecclesiæ tuæ vocibus, commotus acriter. Voces illæ influebāt auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea estua- bat inde affectus pietatis, & currebāt lachrymæ: & be- ne mihi erat cum eis. Non longē coeperat Mediolanē- sis Ecclesia genus hoc consolationis & exhortationis celebrare, magno studio fratrum, concinentium voci- bus & cordibus. Nimirum annus erat aut non multo amplius, cum Iustina Valentiniani regis pueri mater, hominem tuū Ambrosium persequeretur hæresis suæ causa, quæ fuerat seducta ab Arrianis. Excubabat pia plebs in Ecclesia, mori parata cū Episcopo seruo tuo. Ibi mater, ancilla tua, sollicitudinis & vigiliarum primas partes tenens, orationibus viuebat. Nos adhuc

frigidi à calore spiritus tui, excitabamur tamen ciuitate atronita atq; turbata. Tunc hymni atq; psalmi, vt canerentur secundum morem Orientalium partium, ne populus mœroris tædio contabesceret, institutum est, & ex illo in hodiernum retentum, multis iam ac penè omnibus gregibus tuis, & per cætera orbis imitantibus. *Tom. 1. lib. 9. Confess. c. 6. & 7.*

Hymni & psalmi, quando & quare, more Orientalium, in Occidente frequentari coeperint.

Aliquando autem hanc ipsam fallaciam (*carnalem nempe delectationem in cantu*) immoderatus cauens error nimia seueritate, sed valde interdum, vt melos omne cantilenarum suauium quibus Dauidicum Psalterium frequentatur *a*, ab auribus meis remoueri velim, atq; ipsius Ecclesiæ, tutiusq; mihi videtur quod de Alexandrino Episcopo Athanasio sæpè mihi dictum commemini, qui tam modico flexu vocis faciebat sonare lectorem Psalmi, vt pronuncianti vicinior esset quàm canenti *b*. Veruntamè cum reminiscor lachrymas meas, quas fudi ad cantus Ecclesiæ tuæ *c*, in primordijs recuperatæ fidei meæ, & nunc ipso cōmoueor, non cantu, sed rebus quæ cantantur: cum liquida voce & conuenientissima modulatione cātantur, magnam instituti huius utilitatem rursus agnosco. *Ibid. lib. 10. confess. c. 33.*

a Frequens olim melos cantilenarum ex Dauidico psalterio

b Diuus Athanasius sic recitari Psalmos iniebat, vt pronūciari potius quàm cani viderentur.

Sine dubitatione faciendum est, maximè illud quod etiam de Scripturis defendi potest, sicut de hymnis & psalmis canendis, cum & ipsius Domini, & Apostolorum habeamus documenta & exempla & præcepta de hac re tam utili. Ad mouendum piè animum, & accendendum diuinæ lectionis affectum, varia consuetudo est & pleraq; in Africa Ecclesiæ mēbra pigriora sunt, ita vt Donatistæ nos reprehendant quòd modicè psallimus in Ecclesia diuina cantica Prophetarum, cū ipsi ebrietates suas ad canticum Psalmorum humano ingenio compositorum quasi tubas exhortationis inflamment. Quando autem non est tempus, cū in Ecclesia fratres cōgregantur, sancta cantandi, nisi cū legitur, aut disputatur, aut Antistites clara voce deprecantur, aut communis oratio voce diaconi indicitur? *Tom. 2.*

c Augustinus ad cantus Ecclesiæ lachrymas fudit. Vsus canendi hymnos & psalmos, ex Scripturis defendi potest.

Donatistæ inuitantur non heretici, qui canticis humani ingenio compositorum, multis

Epist. de mendac.

Antistes quandoque clara voce deprecant. Communis oratio, voce Diaconi indiciebatur.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Deflebat Augustinus Ecclesias sacerdotibus ac ministris destitutas: virgines sacras & continentes alios, dissipatos.

Novi tamen heretici, optanda hæc potius quàm deflenda, factis declarant.

Dolebat etiã Augustinus, hymnos laudesq; Dei de Ecclesia deperisse.

Epist. 119 ad Ianuarium, c. 18. Vide etiã lib. 1. Retract. c. 19.

Videbat homo Dei (Augustinus) ciuitates (à Vandalis & Alanis) excidio perditas pariter cum ædificijs, villarumque habitatores, alios hostili nece extinctos, alios effugatos atque dispersos, Ecclesias sacerdotibus ac ministris destitutas, virginesque sacras & quosque continentes ubique dissipatos: & in his alios defecisse tormētis, alios gladio interemptos esse, alios in captiuitate perdita animi ac corporis integritate ac fidei, malo more ac duro hostibus deseruire. Cernebat etiam hymnos Dei & laudes de Ecclesijs deperisse, ædificia Ecclesiarũ quã plurimis locis ignibus concremata esse, solennia quoque quę Deo debentur de proprijs locis defecisse: sacrificia ac Sacramēta diuina vel non quæri, vel quærenti qui tradat non facile reperiri &c. *Tom. 1. Possidonius in vita Augustini, c. 28.*

In psalmis aliquando plures cantant, vt ostendatur, quia de pluribus fit vnus: aliquando vnus cantat, vt ostendatur quid fiat de pluribus. *Tom. 9. in Euang. Ioann. tract. 12.*

De cantico Te Deum laudamus, ita scribit Dacius Mediolanensis Episcopus, cuius memoriam facit S. Greg. 4. Dialog. A beato Ambrosio cunctis fidelibus vrbis adstantibus & videntibus in nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis Augustinus baptizatus & cōfirmatus est. In quibus fontibus, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis, Te Deum laudamus cantantes, cunctis qui aderant audientibus & videntibus, simulq; morantibus ediderunt, quod ab vniuersa Ecclesia Catholica vsque hodie tenetur & religiosè decantatur. Chron. lib. 1. c. 10.

Doctrina diuina vim suauibus cantilenarum modulis Spiritus sanctus miserit,

Quoniam quidem Spiritus sanctus videns obluetantem ac resistantem ad virtutis viam humani generis animum, & ad delectationes vitæ huius magis inclinari, quàm ad virtutis rectum iter erigi, delectabilibus modulis cantilenæ vim suæ doctrinæ permiscuit, vt dum suauitate carminis mulcetur auditus, diuini sermonis pariter utilitas inferatur, secundũ sapiētes medicos, qui si, quando vsus poposcerit, austeriora medicamenta ægris offerunt mortalibus, ne æger utilita-

tem

rem præ austeritate refugiat, ora ac summitates poculi quo remedium porrigunt, melle circumlinunt. Tom. 8. in Prologo Psalmorum.

Deprecati Dominum ut ab occultis nostris mûdet nos, & ab alienis parcat seruis suis, quid hoc sit intelligere debemus, ut humana ratione, nõ quasi auiũ voce cantemus. Nam & meruli & psitaci & corui & pica & huiusmodi volucres, sæpè ab hominibus docentur sonare quod nesciunt. Scienter autem cantare, non aui, sed homini diuina voluntate concessum est. Et quam multi mali & luxuriosi sic cantant digna auribus suis & cordibus, nouimus & dolemus. Eò enim peiores sunt, quò non possunt ignorare quod cantant. Sciunt enim se cantare flagitia, & tamen cantant tantò libentius, quantò immundius, quoniam tantò se putant debere fieri letiores, quantò fuerint turpiores. Nos autem qui in Ecclesia diuina eloquia cantare didicimus, simul etiam instare debemus esse quod scriptum est, *Beatus populus qui intelligit iubilationem*. Proinde carissimi quod consona voce cantauimus, sereno etiam corde nosse ac videre debemus. c Tom. 8. in Psal. 18. exposit. 2.

Psalm. 18.
a Cantandum
in Ecclesia,
non auium
more, quæ
humana ver-
ba tantum
sonant.
alias, canta-
re naturæ
hominis di-
uina &c.
b Carnales
homines, ob-
scena quædã
atq; auribus
suis digna cã-
tantes, gran-
ter peccant.
Psalm. 88.

III. Tunctionem pectoris conuersionem ad orientem, elevationem manuum, & genuflexionem Christianis olim orantibus non sine causa in usu fuisse.

c Quod voce
in Ecclesia
canitur, cor-
de simul me-
ditandũ est.
Matth. 11.

Maximè autem hoc dicendum fuit, & hinc admonenda charitas vestra, quia mox ut hoc verbum sonuit lectoris, secutus est etiã sonus tunctionis pectoris vestri, audito scilicet quod Dominus ait, *Confiteor tibi Pater*. In hoc ipso quod sonuit. *Confiteor*, pectora tunc arguitur. Tundere autem pectus quid est, nisi arguere quod latet in pectore, & euidenti pulsu occultum castigare peccatum? To. 10. de verbis Domini, serm 8. Idem legitur in serm. de temp. 48.

Tunctione pe-
ctoris, pecca-
tum argui si-
gnificatur.
Psalm. 33.
Luc. 18.
Pectoris tunc
sio contriti
cordis signũ
esse debet.

Propè est Dominus his qui obtriuerunt cor. Videte si publicanus iste obtriuerat cor, & ibi videbitis, quia propè est Dominus his qui obtriuerunt cor. Publicanus autè de longinquo stabat, & neque volebat ad coelum oculos

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

los suos leuare, sed percutiebat pectus suū. Tuncio pectoris, obtritio cordis. *Tom. 8. in Psalm. 31. enarrat. 2.*

Antistites ad altare assistētes pectora cum omnib⁹ tundeant. Matth. 6. Si falsum est (*nos quotidie peccare*) unde quotidie tūdimus pectora? Quod nos quoque antistites ad altare assistentes cum omnibus facimus. *Et paulò post.* Nam si non habemus peccata, & tundentes pectora dicimus, Dimitte nobis debita nostra: ex hoc ipso certè & grauius nullo dubitante peccamus, cum inter ipsa sacramenta mentimur. *Tom. 10. hom. quinquagesima. c. 8.*

Quare Christiani, ad orientem conuersi orient. Et accommodatissima ista similitudo est, ut spiritaliter tantum interesse videatur inter iustos & peccatores, quantum corporaliter inter cælum & terrā. Cuius rei significandæ gratia, cum ad orationes stamus, ad Orientem conuertimur, unde cælum surgit: non tanquam ibi sit Deus & quasi ceteras mundi partes deseruerit, qui ubiq; præsens est, non locorum spacijs, sed maiestate potentiæ: sed ut admoneatur animus ad naturam excellentiorem se conuertere, id est, ad Dominum, cum ipsum corpus eius quod est terrenum ad corpus excellentius, id est, ad corpus cœleste conuertitur. *Tom. 4. lib. 2. de serm. Domini in monte, c. 9.*

Matth. 27. In oratione, quare eleuāde manus, & quomodo. Leua ergo manus in oratione, Leuauit pro nobis Dominus Deus noster manus in cruce, & extensæ sunt manus eius pro nobis. Ideò extensæ sunt manus eius in cruce, ut manus nostræ extendantur in bona opera, quia crux ipsius misericordiam nobis præbuit. Ecce leuauit ille manus, & obtulit pro nobis sacrificiū Deo seipsum, & per illud sacrificium deleta sunt omnia peccata nostra. Leuemus & nos manus nostras ad Deum in prece, & nō confundentur manus nostræ leuatae ad Deum, si exerceantur in bonis operibus. Quid enim facit qui leuat manus? Unde præceptum est ut leuatis manibus oremus ad Deum? Apostolus enim dicit: Leuantes puras manus sine ira & disceptatione, ut cum leuas manus tuas ad Deum, veniant tibi in mentem opera tua. Quia enim manus istæ leuantur ut impetres quod vis, ipsas manus cogitans in bonis operibus exerce, ne erubescant leuari ad Deum. *Tom. 8. in Psalm. 62. expositione illorum verborum: in nomine tuo le-*

nabo

habo manus meas. Huc etiam pertinent quedam ex libr. 2. ad Simplic. quæst. 4.

IV. Quanta sit signi crucis dignitas & quanta virtus.

Sunt quedam exteriora signa, pigritantis etiam fidei aliquando excitatoria, & quasi quandam compunctionem penetrabilibus suis figentia, quæ & Christianitatis religio vult obseruari & amicorū ad infirmos conuenientium deuotio gaudet adimpleri. Hæc & tu fili mi non negligas, erunt siquidē & tibi ipsi salubria, & mihi charisq; tuis consolatoria. Habent siquidem Christianorum arcana illius Dominicæ crucis quasi quoddam venerabile monimentum, quod de crucis ipsius imaginatione crucem cognominant, quod & nos omni veneratione dignissimum fatemur, & ad recordationem crucifixi nostri veneramur. Adijcitur etenim super crucem quedam hominis inibi patientis imago, per quod salutifera Iesu Christi nobis renouatur passio: a hanc complectere humiliter, venerare suppliciter, tamen hæc ad memoriam tibi reduces.

Sunt quedam exteriora signa, pigritantis fidei excitatoria.

a Imaginē Christi crucifixi vsus.

b Versus ad imaginem Christi crucifixi.

c Preces ad imaginē factas, & honorem illi exhibitū, ad

prototypa refferri, ex his perspicue constat.

*Nec Deus est nec homo, b præsens quam cerno figura:
Sed Deus est & homo, quem signat sacra figura,
Verus homo, verusq; Deus tamen vnus vterque:
Probra crucis patitur, mortem subit & sepelitur:
Viuit idem crucis hæc per signa triumphat ab hoste:
Id notum vobis crucis huius littera reddit:
Scilicet ipsius nota sunt crux & crucifixus:
Hæc & ego veneror, c Iesum quoque semper adoro.*

Tu autem bone Iesu, qui pro me pendens ita passus es, misereri mihi digneris, & præsta vt qui mihi mortuus es, & ad hoc mortuus es, vt mundo moriens, tibi viuam bone Iesu. Tom. 9. de visitatione infirmorum, lib. 2. cap. 3.

Accipite itaque vos, qui fidem desideratis verbum Dei, tanquam competentem cibum, ex quo vobis Dominus operetur incrementum. Nondum quidem adhuc per sacrum baptismum renati estis, sed per cruc

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Catechumeni, antequam per Baptismum renascuntur, per crucis signum in vtero Ecclesiae signum in vtero sanctae matris Ecclesiae iam concepti estis. *Et post pauca:* Purgata itaque familia redemptoris, posteaquam cantauit canticum salutis, accepit Symboli remedium contra antiqui serpentis venenum, ut si quando voluerit aduersarius Diabolus denuo insidiari, nouerit redemptus cum symboli Sacramento & crucis vexillo ei debere occurri, ut talibus armis indutus Symboli Sacramento, & antea triumphauerat nequissimus Diabolus. *Tom. 9. de symbolo ad Catechumenos, c. 1.*

Diaboli occurrendum. Matt. 24. Crucis fulgor, in die Iudicii caeli luminaria obscurabit. Triumphale crucis vexillum, ante Christum iudicem, ab angelis praefereendum. Considerasti quanta virtus sit signi, hoc est, crucis, *Sol obscurabitur, Luna non dabit lumen suum:* Crux vero fulgebit, & obscurabit luminaria caeli, de lapsisq; sideribus sola radiabit, ut discas quoniam crux & Luna lucidior, & Sole erit preclarior, quorum splendorem diuini luminis illustrata fulgore superabit. Quemadmodum enim ingrediēte rege in ciuitatem exercitus antecedit, praefereus humeris signa atq; vexilla regalia, & ambitu praeparationis armisonae, annunciat regis introitum: ita Domino descēdente e caelis, praecedet exercitus angelorum, qui signum illud, id est, triumphale vexillum sublimibus humeris praeferētes diuinum regis caelestis ingressum, terrestrium mentibus nunciabunt. *To. 10. serm. 130. de tempore, ultra medium.*

Ezech. 9. Ecclesia dixit. Populus autem meus signum salutis in fronte gestando, totum hominem, viros ac mulieres, de alto signaculi, casta de sublimibus, & publica libertate defendit. **SYNAG.** Respondit. Velle addiscere ubi signum frontis acceperis, vel quis propheta signum istud quod dicis, hoc est, signum frontis signaculo sanctificationis inciderit. **ECCLES.** dixit. Habes Ezechielem prophetam, qui ex praesentia maiestatis exclamat: *Ite & caedite & nolite parcere oculis vestris. Nolite misereri senioribus, iuuenes, virgines, paruulos, & mulieres interficite usque ad internecionem: omnem autem super quem signum scriptum est in fronte, ne tetigeritis.* Idem quoque ipse Propheta sic ait, *Vade per mediam Hierusalem & notabis signum super frontem virorum qui ingemiscunt & moerent ob iniquitates quae sunt in medio*

medio ipsorum. Itē in Apocalypsi, *Vidi agnū stantem in monte Sio & cū eo centū quadraginta quatuor milia, & habebāt nomē eius, & nomē patris eius scriptū in frontibus suis.* Vide ergo signum mihi datum, & insigne crucis;

quam dimissa te atq; derelicta, passio Saluatoris or-

navit. *Tom. 6. de alterca. Synag. & Ecclesiæ, iuxta medium.* Signantur signo Dominicæ passionis in frontibus populi ad tutelam salutis. *Tom. 6. contra Faustum Ma-*

a Signi cru-
cis quā-
multæ, &
quā variæ
prærogati-
uæ.

nich lib. 12. c. 30. Crucifixus noster à morte surrexit, & cēlos ascēdit,

crucē nobis in memoriā suæ passionis reliquit, crucē

reliquit ad sanitatē. *a* Hoc signum præsidium est ami-

cis, obstaculum est inimicis. Huius crucis mysterio ru-

des catechizantur, eodem mysterio fons regeneratio-

nis consecratur, *b* eiusdem crucis signo per manus im-

positionē baptizati dona gratiarū accipiunt. *c* Cum e-

iisdem crucis caractere Basilicæ dedicantur, altaria

cōsecrantur, *d* altaris sacramēta cū interpositione Do-

minicorū verborū conficiuntur: *e* Sacerdotes & Levi-

tæ per hoc idē ad sacros ordines promouentur. Et vni-

uersaliter omnia Ecclesiastica sacramēta in huius vir-

tute perficiuntur. *f* Qui hoc mare magnum & spacio-

sum, in quo sunt reptilia, quorū nō est numerus, absq;

nafragio transire desiderat, crucem sequatur, crucem

teneat, & eam non deferat, donec ad optatum salutis

portum perueniat. Hoc cursum nostrum dirigit, hoc

ad agonem nos instruit, hoc in luctamine adiuuat,

hoc ad victoriam prouehit, hoc ad coronam peruehit

hoc maleficia destruit, & omnia dæmonum machina-

menta ad nihilum redigit. *g* Et quod faciebat in ter-

ris corporis Christi præsencia, hoc facit cum fidei in

uocatione nominis Christi victoriolæ crucis insigni-

ta memoria. *Tom. 10. serm. 19. de Sanctis.*

Carthagine Innocentia religiosissima foemina de

primarijs ipsius ciuitatis, in mamilla cancrum habe-

bat: Rem sicut medici dicunt nullis medicamentis sa-

nabilem. Aut ergo præcidi solet & à corpore separari

membrum vbi nascitur, aut vt aliquando homo quie

b Aquæ ba-
ptismi conse-
cratio per si-
gnum crucis.
c Per manus
impositionē
dona gratia-
rum accipiū-
tur.

d Basilicarū
dedicatio &
Altariū con-
secratio, cum
signo crucis.

e In Sacra-
mēto Eucha-
ristiæ confi-
ciendo, cum
verbis Do-

minicis, etiā
crucis signū
adhibetur.

f In sacramē
to Ordinis &
in omnibus
Ecclesiæ Sa-
cramentis si-
gno crucis v-
timur.

g Signū cru-
cis, maleficia
& dæmonū

Q q q 2
machinamenta destruit.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

*Cancer mor-
bus signo cru-
cis sanatus.*

*Ioann. 11.
Reprehendit
Augustinus
sanatam mu-
lierem de nō
publicato mi-
raculo.*

Exod. 17.

tius uiuat, fomentis est pestis mitiganda frequētibus. Nam ut inde mortem quantumlibet tardius adfuturā confidamus, secundum Hippocratis, ut fertur sententiam, omnis est omittenda curatio. Hoc illa à perito medico & suæ domui familiarissimo acceperat, & ad solum Deum se orando conuerterat. Admonetur in somnis appropinquāte Pascha, ut in parte foëminarū obseruanti ad baptisterium, quæcunque illi baptizata primitus occurrisset, signaret ei locum signo crucis Christi fecit, & confestim sanitas secuta est. Medicus sanè q. ei dixerat, ut nihil curationis adhiberet, si paulò diutius uellet uiuere: cum inspexisset eam postea, & sanissimam comperisset, quam prius habere illud malum tali inspectione cognouerat, quæsiuit ab ea vehementer, quid adhibuisset curationis, cupiens, quātum intelligi datur nosse medicamētum, quo Hippocratis definitio vinceretur. Cumque ab ea quid factum esset, audisset, voce velut cōtēnentis & vultu, ita ut illa metueret ne aliquod contumeliosum verbum proferret in Christum, religiosa vrbānitate respondisse fertur: putabam, inquit, magnum aliquid te mihi fuisse dicturam. Atq; illa iam exhorrescente mox addidit. Quid grande fecit Christus sanare cancerum, qui quatríduanum mortuum suscitauit? Hoc ergo cum audissem & vehementer stomacharer, in illa ciuitate atque in illa persona, non utique obscurè factum, tam ingens miraculum sic latere: hinc eam & admonendam & penè obiurgandam putauī. Quæ cum mihi respondisset, nō se inde tacuisse, quæsiui ab eis, quas fortè tunc matronas amicissimas secū habebat, utrū hoc antè scissent? Responderunt se omnino nescisse. Ecce, inquam, quomodo non taces, ut nec istæ audiant, quæ tibi tanta familiaritate iunguntur? Et quia breuiter ab ea quæsieram, feci ut illis audientibus multumq; mirantibus, & glorificantibus Deum, totum ex ordine quemadmodum gestum fuerit, indicaret. *Tom. 5. de ciuitat. Dei, lib. 22. c. 13.*

Huc etiam pertinet, quòd cum Amalech pugnaret contra Israel, Moses manus in crucis modum eleuatas tenens,

neus, atq; Deum obsecrans, de prostratis hostibus triumphum obtinuit, quemadmodum Augustinus commemorat lib. 10. de ciuit. Dei, c. 8.

V. Crucis signo etiam Augustini tempore frontes Christianorum atque Catechumenorum signari solitas esse.

V Ide quid propter te pertulit, qui quare perferret non habebat. Quantacunque patiaris, non peruenies ad illas insultationes, ad illa flagella, ad illam ignominiosam vestem, ad illam spineam coronam, ad illam postremò crucem non peruenies, quia iam & de pœna generis humani sublata est. Cùm. n. sub antiquis scelerati crucifigerentur, modò nullus crucifigitur. Honorata est & finita est. Finita est in pœna, manet in gloria. A locis suppliciorum fecit transitum ad frontes Imperatorum. Qui tantum honorum dedit pœnis suis, quid seruat fidelibus suis? Tom. 8. in Psal. 36. concion. 2.

Cruc per mortem Christi à locis suppliciorum transitum fecit ad frontes Imperatorum. Cruc Christi in frontibus regum.

Insultet ille (nempe Paganus) crucifixo Christo, videam ego in frontibus regum crucem Christi. Quod irridet, ibi saluor. Nihil est superbius ægroto, qui deridet medicamentum suum. Si nō derideret acciperet & ipse, & sanaretur. Crux illa signum est humilitatis, ille autē superbia nimia non agnoscit unde sanetur tumor animæ suæ: si autē ego agnosco, in via ambulo, usque adeò de cruce non erubesco, ut non in occulto loco habeam crucem Christi, sed in fronte portem. Ibid. in Psal. 141.

Mori voluit pro nobis (Christus) parum dicimus, crucifigi dignatus est, usque ad mortem crucis obediens factus. Elegit extremum & pessimum genus mortis, qui omnem fuerat ablaturus mortem. De morte pessima occidit omnem mortem: pessima enim erat non intelligentibus Iudæis, nam à Domino electa erat: ipsam enim crucem suam signum habiturus erat, ipsam crucem de Diabolo superato tanquam trophæum in frontibus fidelium positurus, a ut diceret Apostolus, Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Nihil erat tunc in carne intolerabilius, nihil est nunc in fronte suo?

a Crucem tã quã trophæum de hoste superato, Christus in frontibus fidelium posuit. Galat. 6. b Quid seruat si deli suo qui talẽ honorem dedit supplicio suo?

Confessionis Augustiniane Lib. IV.

gloriosius. Quid seruat fideli suo, qui talem honorem dedit supplicio suo? *b Tom. 9. in Ioannem, Tract 36.*

*Christia-
nis principi-
bus prohibi-
tum, ne quis
reus crucifi-
geretur.*

Quia ipse (*scilicet Christus*) honoraturus erat fideles suos in fine huius sæculi, prius honorauit crucē in hoc sæculo, vt terrarum principes credētes in eum prohiberent aliquem nocētium crucifigi, & quod cum magna insultatione persecutores Iudæi Domino procurarunt, magna fiducia serui eius etiā & reges in fronte nunc portant. *Tom. 10. de verbis Domini serm. 18.*

Non sine causa signum suū Christus in fronte nobis figi voluit, tāquam in sede pudoris, ne Christi opprobrio Christianus erubescat. Hoc ergo in cōspectu hominum si feceris, si inde coram hominibus non erubueris, si in conspectu filiorum hominum nec ore nec factis Christum negaueris, spera tibi perfici dulcedinem Dei. *Tom. 8. in Psal. 30. concil. 3.*

Exod. 12.

Quartadecima die mēsis vt lumine veritatis impleto, erroris nox aperiatur: ad vespērā, vt seculi occasus imminēs approbetur: eiecto fermēto, vt a corde peruersæ mentis malitiæ corruptio tollatur: oblitis sanguine liminibus domorū, vt figura Dominicæ passionis frōte signetur. *To 4. viginti vnius sententiarū sent. 2.*

Isai. 53.

Apertius autem Christi passio in illo populo figurata est, cū iussi sunt ouem occidere & manducare, & de sanguine eius postes suos signare, & hoc celebrare omni anno, & appellare Pascha Domini. Manifestissimè quippe Propheta de Domino Iesu Christo dicit: Quia tanquam ouis ad immolādum ductus est. Cuius passionis & crucis signo in fronte hodie tanquam in poste signandus es, omnesque Christiani signantur. *Tom. 4. de Catechiz. rudib c. 20.*

Matth. 2.

Homines sumus, quod puto non diu esse suadēdum charitati vestræ, Christiani: & si Christiani vtiq; ipso nomine ad Christum pertinentes, huius signū in fronte gestemus: de quo non erubescimus, & si in corde gestamus. Signum eius est humilitas eius. Per stellam eum Magi cognouerunt: & erat hoc signum de Domino datum, coeleste atq; præclarum. Noluit stellam esse in fronte fideiū signum suum, sed crucem suam. Vnde

humili-

humiliatus, inde glorificatus est. Inde erexit humiles, unde humiliatus ipse descendit. *Tom. 9. in Euang. Ioan. Tract. 3.*

Ipsa cruce in qua illi insultatum est, non permisit caluam esse frontem nostram, quia eam suo ligno signauit. *Tom. 8. in titulum Psal. 46.*

Signabar iam signo crucis eius, & condiebar eius sale, iam inde ab utero matris meæ, quæ multum sperauit in te. *Tom. 1. lib. 1. Confess. c. 11.*

V1. Benedictionem Episcopalem, vel Sacerdotalem in Ecclesia frequentem fuisse & solennem.

Sponsus & spona cum benedicendi sunt à Sacerdote, à parentibus suis vel paranympis offerantur. Qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reuerentia ipsius benedictionis in virginitate permanent. *Tom. 1. Conciliorum, Concil. Carthag. 4. c. 13.*

Dist. 23. 30. q. 5. Sponsus à sponsa. Sponsus & sponsa proxima nocte post benedictionem virginitatem seruent.

Surreximus, & accepta ab Episcopo benedictione discessimus. *Tom. 5. de ciuit Dei lib. 22. c. 8.*

Contradicitur etiam istorum (*Pelagianorum*) cōtentione benedictionibus nostris, ut in cassum super populum dicere videamur, quicquid eis à Domino precamur, ut rectè ac piè viuendo illi placeāt: & illa quæ pro fidelibus preatur Apostolus dicens, *Flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in celo et in terra nominatur, ut det vobis secundum diuitias gloriæ suæ virtute corroborari per Spiritum eius.*

Ephes. 3.

Si ergo voluerimus benedicendo super populum dicere, Da illis Domine virtutem corroborari per Spiritum tuum: istorum nobis disputatio contradicit. *Tom. 2. epist. 90. quæ est Patrum Concilij Carthaginensis ad Innocentium, inter quos erat Augustinus.*

Episcoporum in benedictione populo certa quedam verba.

Postulationes fiunt cum populus benedicitur. Tunc enim antistites velut aduocati susceptos suos per manus impositionem misericordissime offerunt potestati. *Tom. 2. Epist. 59. q. 5. ad Paulinum.*

V11. Officium sepeliendi defunctorum corpora & pro eis orandi, pium & laudandum esse.

Nobis astantibus & videntibus, ac cum eo pariter orantibus, obdormiuit in pace cum patribus suis

In Augustini obitu, quid factum fuerit.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

enutritus in bona senectute: & nobis coram positus pro eius commendanda corporis depositione, sacrificium Deo oblatum est, & sepultus est. *Tom. 1. in vita Augustini per Possidonium scripta, c. 31.*

Nec contemnenda & abiicienda sunt corpora defunctorum, maximeque iustorum atque fidelium, quibus tanquam organis & vasis ad omnia bona opera, sanctus usus est Spiritus. *a* Si enim paterna vestis & annulus, ac si quid huiusmodi, tanto carius est posteris, quanto erga parentes maior affectus: nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ utique multo familiarius atque coniunctius, quam quælibet indumenta gestamus. Hæc enim non ad ornamentum vel adiutorium, quod adhibetur extrinsecus, sed ad ipsam naturam hominis pertinet. Vnde & antiquorum iustorum funera officiosa pietate curata sunt, *b* exequiæ celebratæ, & sepultura prouisa, ipsique dum viuerent, de sepeliendis vel etiam transferendis suis corporibus filiis mandauerunt. Et Thobias sepeliendo mortuos, Deum promeruisse, teste angelos *c* commendatur. Ipse quoque Dominus die tertio resurrecturus, religiosæ mulieris bonum opus prædicat, prædicandumque commendat, quod vnguentum preciosum super membra eius effuderit, atque hoc ad eum sepeliendum fecerit. Et laudabiliter commemorantur in Euangelio, qui corpus eius de cruce acceptum diligenter atque honorificè tegendum sepeliendumque curarunt. *d* Verum istæ auctoritates non hoc admonent, quod insit ullus cadaueribus sensus: sed ad Dei prouidentiam, cui placent etiam talia pietatis officia, corpora quoque mortuorum pertinere significant, propter fidem resurrectionis astruendam. *e* Vbi & illud salubriter discitur, quanta possit esse remuneratio pro eleemosynis, quas viuētibz & sentientibus exhibemus, si neque hoc apud Deum perit, *f* quod exanimis hominum membris officij diligentiaque persoluitur. *Tom. 5. lib. 1. de ciuitat. Dei, c. 13.*

e Pietatis officia, quæ sanctorum cadaueribus sepeliendis præstita esse sacre literæ testantur, resurrectionis fidem astruunt.

f Si officia pia cadaueribus exhibita, non carent præmio apud Deum, multo minus quæ viuētibz præstantur.

1. 3. q. 2. c.

Animæ.

a Quare iustorum & fidelium corpora, præ cæteris, in honore habenda.

Genes. 23.

c 25.

b Antiquorum iustorum funera, officiosa pietate curata.

Genes. 47.

Tob 2. c. 12.

c Tobias, sepeliendo mortuos Deum promeruit.

Matth. 26.

Mar. 14.

Ioan. 12.

Matth. 27.

Mar. 15.

Luc. 23.

Ioan. 19.

d Laudatur, qui corpus Christi honorificè sepeliendū curarunt.

Permittantur itaque pia corda carorum de suorum mortibus contristari dolore sanabili, & cōsolabiles lachrymas fundant conditione mortali, quas citò reprimat fidei gaudium, qua credunt fideles quādo moriuntur, paululum à nobis abire, & ad meliora trāsire. Consolentur eos etiam fraterna obsequia, siue quæ funeribus exhibentur, siue quæ dolentibus adhibentur, ne sit iusta querela dicentium: Sustinui qui simul contristaretur, & non fuit, & consolantes, & non inueni. Sed pro viribus cura sepeliēdi & sepulchra cōstruēdi, quia & hæc in Scripturis sanctis, inter bona opera deputata sunt, *b* Nec solū in corporibus Patriarcharum aliorumque Sanctorum, & humanis cadaueribus quorumque iacentium, verū etiam in ipsius Domini corpore prædicati atque collaudati sunt qui ista fecerunt. Impleāt hæc homines erga suos officia postremi muneris, & sui humani lenimēta mœroris. Verū illa quæ adiuuent spiritus defunctorum, oblationes, orationes, erogationes, multò pro eis obseruati⁹, & instantius, abundantius impendant, qui suos carne non spiritu mortuos, nō solū carnaliter, sed etiā spiritaliter amant. *Tom. 10. de verbis Apostoli, ser. 34.*

VIII. Catechumenis & sacramentum Pœnitentiæ aut cōfirmationis accipientibus impositionem manuum adhiberi solitam.

Spiritus autem sanctus quia in sola Catholica per manus impositionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi maiores nostri voluerunt, quod Apostolus ait: Quoniā caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Ipsa est enim caritas, quam non habent, qui ab Ecclesiæ Catholicæ cōmunionē præcisi sunt. *To 7. de Baptis. contra Donatistas, li 3. ca. 16.*

Que madmodum autem Spiritum sanctum sicut habent filij dilecti, non habent filij maligni, & tamen Baptismum habent: sic & Ecclesiam sicut habent Catholici, non habent hæretici, & tamen Baptismum habēt. Nam Spiritus sanctus disciplinæ fugiet fictum, nec tamen eum effugiet Baptismus. Itaque sicut potest Ba-

a Defuncti moderate laudandi.

**Psal. 68.
b Curā sepeliēdi mortuos & sepulchra moderate construēdi inter bona opera scripturæ sacræ deputant.*

**Gen. 49.
*Ioan 19.
c Oblationes & orationes magis adiuuāt spiritus defunctorū, quā officia alioqui pia cadaueribus impensa.*

**Rom. 5.*

Hæretici quāuis Baptisum habent, Ecclesiā non habent.

**Sapient. 1.*

Confessionis Augustiniana Lib. II. II.

*De cōse. dist.
4. c. Quomo-
modo Deus.
Manus, qua-
re resipiscē-
tibus hereti-
cis impona-
tur.*

ptissima esse, & vnde se aufert Spiritus s̄ctus, ita potest esse Baptisma vbi non est Ecclesia. Manus autem impositio si non adhiberetur ab hæresi venienti, t̄quam extra omnem culpā esse iudicaretur, propter caritatis autem copulationem, quod est maximum donum Spiritus sancti, sine quo non valent ad salutem quæcūque alia sancta in homine fuerint, manus hæreticis correctis imponitur. *Tom 7. lib. 5. de Baptismo contra Donatistas, cap. 23. lege & lib 6 cap 31.*

*26. q. 6. c. Is
qui in infir-
mitate.*

Pœnitentes, qui in infirmitate viaticum Eucharistię acceperint, nō se credāt absolutos sine manus impositione, si supervixerint. *Concil. Carthag 4. cap 78.*

Catechumenos secundum quendam modum suum, per signum Christi & orationem manus impositionis, puto sanctificari, & quod accipiunt, quāvis non sit corpus Christi, sanctum est tamen. *To. 7. de pecc. mer. & remiss. lib. 2. cap. 26. Vide suprā lib. 3. cap. de sacramento Confirmationis.*

IX. Templā & altaria olim à Christianis consecrari atque inungi solita.

*Festiuitas
dedicationis
templi vel
altaris.*

Quotiescunque fratres carissimi altaris vel templi festiuitatem colimus, si fideliter ac diligenter attendimus, & sanctē ac iustē viuimus, quicquid in templis manufactis agitur, totum in nobis spiritali ædificatione completur. Non enim mentitus est ille qui dixit: * Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. Et iterum, Nescitis quia corpora vestra templum sunt Spiritus sancti qui in vobis est? *To. 10. serm 252. de tempore, qui est primus in anniuersario Dedicationis.*

** 1. Cor. 3. &
6.*

*Templa Deo
cōstructa, &
Martyrū re-
liquijs hono-
rata.*

Adhuc amplius agendę sunt gratiæ Deo nostro. Hęc enim Ecclesiam, quam fecit nomini suo construi, fecit etiam sanctorum martyrum reliquijs amplius honorari. *Ibidem, ser. 256 qui est 5. in anniuersario dedicationis.*

In Musticana (Felicianus) positus ciuitate, Deo omnipotenti parietes cōsecratos, Ecclesiam venerādam, quasi quadam obfessione credidit retinendam. *Tom. 7. contra Crescon. Grammat. lib. 4. cap. 40.*

De Ecclesiis (quoties super earū cōsecratione hesitatur) agendum est, vt sine vlla trepidatione consecrentur.

Tom. 1.

Tom. 1. Conciliorum, Concil. Carthag. 5. cap. 6.

Bona opera fidelium de sua temporali terrenaque substantia, cum in thesauris coelestibus reconduntur, fides hoc videt, quæ pietatis oculum habet in corde. Vnde & ista ædificia, quæ congregandis religiosis coetibus exstruuntur, cum oculo carnis inspexerit, laudat interius quod cernit exteri⁹, & visibili accipit lumine ad quod gaudeat inuisibili veritate. Neq; enim occupata est fides inspicere quàm pulchra sunt membra huius habitationis, sed de quanta interioris hominis pulchritudine procedât hæc opera dilectionis. Retribuet ergo Dominus fidelibus suis tam piè, tam hilariter, tam deuotè ista operantibus, vt eos quoque ipsos in suæ fabricæ constructione componat, quò currût lapides viui, Fide formati, Spe solidati, Caritate compacti. Tom. 10. sub finem, in sermonibus adiectis in editione Parisiensi, ser. 16. qui est in dedicatione Ecclesiæ.

Ex manu facto templo ad templum interioris hominis mens conuertenda.

Sicut optimè nouit sanctitas vestra fratres, cõsecrationem altaris hodie celebramus, & iustè ac meritò gaudentes celebramus festiuitatem, in qua benedictus vel vnctus est lapis, in quo nobis diuina sacrificia consecrantur. Sed quādo festiuitates istas colimus fratres carissimi, diligenter debemus attendere, & totis viribus laborare, vt quod in templis vel altaribus visibiliter collitur, in nobis inuisibiliter compleatur. To. 10. ser. 255. de tempore, qui est 4 in anniuersario Dedicationis.

Festiuitas cõsecrati altaris Altaria lapidea, benedictione vel vnctiõne cõsecrabantur, vt in his diuina fieret sacrificia.

Altaria si nõ fuerint lapidea, Chriſmatis vnctione non consecrentur. Ad celebranda autè diuina officia, ordinem quem Metropolitanus tenent, comprouinciales eorum obseruare debebunt. Cõcil Hippon. can. 6. cui interfuit S. Augustinus, vt cõstat ex lib. 1. Retract. ca. 17.

De cõsec. d. 1 c. Altaria.

X. Sacra templa non esse violanda: fuisse insuper iam olim loca sancta deuotis peregrinationibus Christianorum frequentata.

17. q. 4. c. Miror.

Miror quo modo tam subito fidei murum aries tuperit inimici & Noui enim qua religione semper sis Ecclesiam Dei veneratus. Quo instigante facere ausus es, hominem de Ecclesia rapuisti. Tuus si de tuo amico fortè præsumeret fugitiu⁹, posset proculdubio

a Obiurgat Augustinus Bonifacium, qui è loco sacro hominẽ vi extraxerit.

inter-

Confessionis Augustiniana lib. II. II.

*** Dan. 4.** & intercessoris causa veniam promereri. Ergo si amicus
5. intenditur, cur Deus offēditur? Sed si de potestate præ-
b Imponit sumitur, Nabuchodonisor * regem intende, qui causa
eidē Bonifa- superbiæ in bouem est ex homine cōmutatus. Non ut
cio pœniten- confundam te hæc scribo, sed Ut filium meū charissi-
tiā, & com- mum moneo. Ecclesiæ igitur illæsum reuoca, quem ut
munione fi- irreligiosissimus rapuisti. Oblatio verò domus tuæ à
delium in- clericis ne suscipiatur indixi, communionemque tibi
terdicit. interdico **b.** donec peracta pro ausibus vel errore à me
c condonatio definita tibi met pœnitentia, & tempore condonato,
tēporis pœni- c pro hoc facto corde contrito & humiliatū dignū of-
tētiæ penes feras sacrificium Deo. *Tom. 2. Epist. 187. ad Bonifacium.*

Episcopū hu- Compara nunc asylum illud non cui libet Dei gre-
iusmodi con- galis, vel de turba plebis, sed Iouis ipsi⁹ sororis & con-
donatio nūc iugis, & regine omnium Deorum, cum memorijs no-
vocatur & strorum Apostolorum. Illuc incensis templis & Dijs
intelligitur erepta spolia potabātur, non reddenda * victis, sed di-
indulgentiæ uidēda victoribus, huc autem, & quod alibi ad ea loca
nomine. compertū est pertinere, cum honore & obsequio re-
*** aliās, do-** ligiosissimo reportatum est. Ibi amissa, hic seruata li-
nanda. bertas: ibi clausa, hic interdicta captiuitas: ibi possi-
Barbari ho- dendi à dominantibus hostibus premebātur, huc libe-
stes honorē rādi à miserātibus hostib⁹ ducebātur. Postremò illud
habuerūt Ba- lunonis templum sibi elegerat auaritia & superbia le-
silicis Petri uium Græcorum: * istas Christi Basilicas misericordia
& Pauli Apo- & humilitas etiam immanium barbarorum. *Tom. 5. de*
stolorū * ali- *Ciuit. Dei, lib. 1. cap. 4.*
ās, Græcu-
lorum.
Ioan. 4.

Vbique quidem Deus est, & nullo continetur vel in-
cluditur loco, qui condidit omnia, & eum à veris ado-
ratoribus in spiritu & veritate oportere adorari, ut in
occulto exaudiens, in occulto etiam iustificet & coro-
net. Veruntamen ad ista, quæ hominibus visibiliter no-
ta sunt, quis potest eius consilium perscrutari, quare in
alijs locis hæc miracula fiant, in alijs non fiant? Multis
enim notissima est sanctitas loci, ubi beati Felicis No-
lensis corpus conditum est, quod volui ut pergerent,
quia inde nobis facilius fideliusque scribi potest, quic-
quid in eorum aliquo diuinitus fuerit propalatum. Nā
& nos nouimus Mediolani apud memoriam Sanctorū,
ubi mirabiliter & terribiliter demones confitētur, fu-

*Quare in qui-
busdam locis
miracula fi-
ant, non itē
in alijs.*

*Peregrinatio
ad sepulchrū
S. Felicis
quibusdā in-
uicē cōten-
dentibus, ab*

rem quēdam, qui ad eum locum venerat, vt falsum iurando deciperet, compulsus fuisse cōfiteri furtum, & quod abstulerat reddere. Nunquid non & Africa sanctorum Martyrum corporibus plena est? Et tamen nusquam hic scimus talia fieri. Sicut enim quod Apostolus dicit: Non omnes sancti habent dona curationum, nec omnes habent dijudicationem spiritum, ita nec in omnibus memorijs Sanctorum ista fieri voluit ille qui diuidit propria vnicuique prout vult. *To. 2. Epist. 137. id Clerum & seniores plebis Hipponens.*

Augustino iniuncta. Ad sepulchra Martyrum facta quædam mirabilia.

** 1. Cor. 12.*

Acceperat autem ab amico suo terram sanctam de Hierosolymis allatam, vbi sepultus* Christus, die tertio resurrexit: eamque suspenderat in cubiculo suo, ne quid mali etiā ipse pateretur. At vbi domus eius ab illa infestatione purgata est, quid de illa terra fieret, cogitabat: quam diutius in cubiculo suo reuerētia causa habere nolebat. Fortē accidit, vt ego & collega tūc meus Episcopus Synicensis Ecclesiæ Maximinus, in proximo essemus: vt veniremus rogauit, & venimus. Cumque nobis omnia retulisset, etiam hoc petiuit, vt infodere- tur alicubi, atque ibi orationum locus fieret: vbi etiam possent Christiani ad celebranda quæ Dei sunt, cōgredi. Non restitimus, factū est. Erat ibi iuuenis paralyticus rusticanus, qui hoc audito petiuit à parentibus suis, vt illum ad eum locum sanctum non cunctanter afferrent. Quò cū fuisset allatus, orauit: atque inde continuo pedibus suis saluus abcessit *To. 5. de ciuit. dei, lib. 22. cap. 8.*

** Ioan. 19. Terra sancta Hierosolymis allata quanto in bonore apud Christianos fuerit. Vbi portio terræ sanctæ defossa fuerat, ibi extructum sacellum In eodē loco per miraculū sanatus paralyticus.*

Ad aquas Tibilitanas Episcopo afferente Proiecto* reliquias Martyris gloriosissimi Stephani, ad eius memoriā veniebat magnæ multitudinis concursus, & occursum. Ibi cæca mulier, vt ad Episcopum portatē pignora sacra duceretur, orauit: flores, quos ferebat dedidit: recepit, oculis ac mouit, protinus vidit. Stupētibus qui aderant præibat exultans, viam carpens, & viæ du- cem vltius non requirens. *Ibidem. Lege totū caput. Vnde etiam Tom. 2. epist. 42. Vbi habet, Imperatorem ad sepulchrum Petri Apostoli supplicare.*

** alias, præiecto. Ad memoriā S. Stephani magnus fiebat concursus fidelium. Cæca mulier miraculo effecta est vides Sanctorum corpora*

Sāctorum corpora & præcipuè beatorum Martyrū reliquias, ac si Christi mēbra syncerissimè honorāda,

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

precipue
Martyrum,
ac si Christi
membra essent
honoranda.

Basilicæ no-
minibus Mar

tyrum appel-
latæ, à Chri-
stianis fre-
quentandæ.

* 2. Reg. 7.

Vbi erat ar-
ca Testamēti
ibi sacratio

& commēda

tior Dei præ-
sentia.

* 1. Reg. 2.

Dalmaticæ
vsus.

Diaconus

quando Alba
induendus.

& basilicas eorū nominibus appellatas velut loca sāt-
ta diuino cultui mancipata, affectu pijsimo, & deuo-
tione fidelissima adeūdas credimus. Si quis contra hāc
sententiam venerit, non Christianus, sed Eunomianus
& Vigilantianus creditur. *Tom. 3. de Ecclesiast. dogmatib.*
bus, cap. 73.

Quod autem quæris, quid sit quod scriptū sit, * Intra-
uit Rex David & sedit ante Dominū: quid aliud intel-
ligendum est, nisi quia sedit in conspectu Domini: siue
vbi erat arca noui Testamenti, per quā sacratio & cō-
mendatio quædam præsentia Domini accipi potest:
siue oraturus sedit, quod non fit rectè nisi in conspectu
Dei, hoc est, in intimo cordis? *Tom. 4. ad Simplicianum,*
lib. 2. Quæst. 4.

XI. Diaconos vti Dalmatica & Alba.

Sed hinc, inquit, videtur Sacerdos fuisse Samuel,
* quia vestitus erat Ephod. Quasi non hodie Diacono-
ni Dalmaticis induantur sicut Episcopi. *To. 4. Quæstio-*
num veteris & noui Testamēni, Quæstione 46.

Vt Diaconus tempore oblationis tantū, vel lectio-
nis alba induatur. *Concil. Carthag. 4. cap. 41.*

De ordinatione Episcoporum, Presbyterorum Diacono-
rum, Hypodiaconorum, Acolytorum, Exorcistarū, Lecto-
rum & Ostiariorū, vide lib 3 cap. de sacramēto Ordinis.

XII. Sanctimonialium, Virginum & Viduarū consecratio-
nem & professionem Patribus in vsu fuisse, easdem-
quē vestibus suæ professioni accommodatis in-
dui solitas.

Dist. 77.

Placuit vt
ante annos.

Diaconi ordi-
nandi & Vir-

ginis cōsecrā-
dæ ætas.

Quām diligē-
ter sacræ vir-

gines custo-
diendæ.

Item placuit, vt ante viginti quinque annos ætatis,
nec Diaconi ordinentur, nec Virgines cōsecrentur.
Et vt Lectores populum non salutent. *Concil Carthag.*
3. cap. 4.

Vt virgines sacræ, si parentibus, à quibus custodie-
bātur, priuatæ fuerint, Episcopi prouidentia, vel Pres-
byteri, vbi Episcopus absēs est, in monasterio Virginū,
vel grauioribus foeminis commēdentur, vt simul habi-
tantes, inuicem se custodiant, ne passim vagantes, Ec-
clesiæ lædant opinionem. *Ibidem, cap. 31.*

Vt presbyter, inconsulto Episcopo, virgines non consecret, Chrisma verò nunquam conficiat. *Ibidem ca. 36.*

Item placuit, vt quicumque Episcoporum necessitate periclitatis pudicitie virginalis (cùm & petitor potens, vel raptor aliquis formidatur, vel si aliquo etiam mortis scrupulo periculoso compuncta fuerit, ne non velata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his ad quorum curam pertinet) velauerit virginem, seu velauit intra viginti quinque annos ætatis, non ei obfit Concilium, quod de isto annorum numero cõstitutum est. *Concil. Mileuit. cap. 26.*

Inordinate viuere, & diuersi generis professiones velle miscere, vt vel sanctimonialis habeat ornamenta nuptiarum, vel ea quæ se non continens nupsit, specie virginis gerat, omni modo peccatum est. *Tom. 6. contra Faustum Manich lib. 6. cap. 9.*

Non sit notabilis habitus vester, nec affectetis vestibus placere, sed moribus. *Tom. 1. Regula 3. Monachorum cap. 18.*

Non sit notabilis habitus vester (*alloquitur moniales*) nec affectetis vestibus placere, sed moribus. Nec sint vobis tam tenera capitum tegmina, ne retiola subter appareat. Capillos nulla ex parte nudos habeatis, nec foris vel spargat negligentia vel componat industria. *Tom. 2. in Regula monialium, quæ est epistola 109.*

Scriptum est * quidem mulieres esse non debere in habitu ornato, auriq; circumpositione, & intortione crinium, & cætera huiusmodi, quæ vel ad inanem pompam, vel ad illecebram fermè* adhiberi solèt, meritò reprehensa sūt. Sed est quidā pro modulo personę habitus matronalis à viduali veste distinctus, qui potest fidelibus coniugatis salua Religionis obseruantia conuenire. *Ibidem, Epist. 199. ad Editiam.*

Sanctimonialis virgo, cùm ad consecrationem sui Episcopo offertur, in talibus vestibus applicetur, quolibet semper vsura est, professioni & sanctimonie aptis. *Concil. Carthag. 4. cap. 11.*

Sicut bonū est castitatis præmium, ita & maiori obseruantia & præceptione custodiendum est, vt si quæ viduæ, quantumlibet adhuc in minoribus annis po-

Velata igitur virgine, neq; petitor potens, neq; raptor formidabatur: At nunc velatas huiusmodi, vxores ducere aut violare apud sectarios licet

* 1. Tim. 2.

* aliàs formæ.

33. q. 5. c.

Quod. Deo

Habitus matronalis à viduali distinctus.

Monialium vestes, ipsarū professioni & sanctimonie accommodentur.

27. q. 1.

Sicut.

Est tibi viduarū votū & habitum religiosum à laicali distinctum.

Confessionis Augustiniana Lib .IV

fit, & matura ætare, à viro relicta, se deuouerunt Domino, & veste laicali abiecta, sub testimonio Episcopi & Ecclesiæ religioso habitu apparuerint, postea verò ad nuptias seculares transierunt, secundum Apostolũ.
* 1 Tim. 5. * damnationem habebunt, quoniam fidem castitatis;
* alias nixæ: quam Domino vouerunt; irritam facere ausæ sunt.

bidem, cap. 104

XII. Quare quibusdam diebus lugeat Ecclesia, & aliis latetur.

Quinquaginta dierũ à festo resurrectionis vsque ad Pentecostẽ, mysterium.
Cur inter Pascha & Pentecosten, relaxetur ieiunia, & stãdo preces fiãt & Halleluia cantetur.
* Psal. 83.
Dies quinquagesimus etiam in veteri lege commemoratus
* Luc. 11.

NE que enim frustra ipse Dominus & quadraginta dies post resurrectionem in hac vita & terra cum discipulis conuersatus est: & posteaquàm ascendit in cælum, decem dieb⁹ interpositis promissum misit Spiritum sanctum, completo die Pentecostes: qui dies quinquagesimus habet aliud sacramentum, quod septies septem quadraginta nouem fiunt, & cum reditur ad initium, quod est octauus, qui & primus dies, quinquaginta complentur, qui celebratur post Domini resurrectionem, iam in figura non laboris, sed quietis & lætitiæ: propter hoc & ieiunia relaxatur, & stãtes oramus quod est signũ resurrectionis. Vnde etiam omnibus dieb⁹ Dominicis id ad altare obseruatur, & Halleluia canitur, quod significat actionem nostram futuram non esse, nisi laudare Deum, sicut scriptũ est: * *Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te.* Sed dies quinquagesimus & in scripturis commendatur, non tantũ in Euãgelio, quia tunc Spiritus sanctus aduenit, sed etiam in veteribus libris. Nã & ibi posteaquàm Pascha occiso agno celebrauerunt, dies quinquaginta numerantur vsque ad diem, quo lex data est in monte Sina famulo Dei Moysi, digito Dei scripta: in libris autem Euangelij* apertissimè declaratur digitum Dei significare Spiritum sanctum. *Vide quæ sequuntur. Tom. 2. Epist. 109. ad Ianuarium, cap 15 & 16.*

Halleluia certis diebus cantatur.
* Ephes. 5.
Venerunt dies vt cantemus Halleluia. Adestote animo fratres ad percipienda ea quæ Domin⁹ suggerit ad exhortationem nostram & nutriendã caritatem, quæ nobis* in hære Deo bonum est. *Et paulò post.* Sicut enim

Enim dies isti præteritis diebus Quadragesimæ, quibus ante resurrectionem Domini corporis vitæ huius significatur mœror, solenniter grata hilaritate succedunt: sic dies ille qui post resurrectionem dabitur plenario corpori Domini, hoc est, sanctæ Ecclesiæ, cunctis vitæ huius ærumnis, atque doloribus exclusis, perpetua beatitudine succedet. Et deinde: Quinquagenario verò numero post resurrectionem Domini, quo cātamus Halleluia, non cuiusdā temporis finis & transitus, sed beata illa significatur æternitas, quia denarius additus quadragenario, laborantibus in hac vita fidelibus, merces illa persoluitur, quā & primis & nouissimis paterfamilias præparauit æqualē. *To. 8 in Psal. 110.*

Est Halleluia, Et bis Halleluia, quod nobis cātare certo tēpore solenniter moris est, secundum Ecclesiæ antiquam traditionem. Neque enim & hoc sine Sacramento certis diebus cantamus Halleluia. Certis quidem diebus cantamus Halleluia, sed omni die cogitamus. *Ibidem, in Psalm. 106 prope initium.*

Significantur enim nobis tempora, vnū ante resurrectionem Domini, alterum post resurrectionem Domini. Vnum in quo sumus, alterum in quo nos futuros esse speramus. Tempus mœroris, quod significāt dies Quadragesimæ, & significamus & habemus. Tempus autem lætitiæ & quietis & regni, quod significant dies isti, significamus per Halleluia, sed nondum habemus laudes, sed nūc suspiramus ad Halleluia. Quid est Halleluia? Laudate Deum. Sed nondum habemus laudes. In Ecclesia frequentantur laudes Dei post resurrectionem, quia nobis erit perpetua laus post resurrectionem nostram. Domini passio tempus nostrū significat, in quo nunc flemus. Flagella, vincula, contumeliæ, sputa, spinea corona, vinum fellitū, in spongia acetum, insultationes, opprobria, postremò ipsa crux, in ligno membra sacra pendentia, quid nobis significant nisi tempus quod agimus, tempus mœroris, tempus mortalitatis, tempus tentationis? *Tom. 10. d. 151. de tempore.*

Cum labore celebramus quadragesimam ante Pas-

R r r

cha,

Quadragesimæ diebus, huius vitæ mœror significatur.

Sectarij oēs dies volunt æquales haberi: sine mœrore perpetuum gaudium & Halleluia celebrant: videntq; hos ritus & vicissitudines in Ecclesia.

* Matth. 20. Solemnis Ecclesiæ mos atque antiqua traditio est, cātare certo tempore Halleluia. Ecclesia ritè distinxit, inter tempora ante & post Pascha.

Dei laudib; Ecclesia deputauit tempus proprium sicut et aliud tempus mœrori.

Confessionis Augustiniana Lib. II. II.

cha, cum latria verò tanquam acceptam mercedem,
quingagesimam post Pascha. *Tom. 9. in Ioannē, tract. 19.*
XI III. Diem Dominicum à Christianis honorandum & ce-
lebrandum esse.

*Dies Domi-
nicus Chri-
stianis prop-
ter Christi
resurrectionē
solemnis.*

Dies dominicus non Iudæis, sed Christianis resurre-
ctione Domini declarat⁹ est, & ex illo habere cœ-
pit festiuitatem suam. Animæ quippe omnium sancto-
rum ante resurrectionem corporis sunt quidem in re-
quie, sed in ea non sunt actio, qua corpora recepta
vegetantur. Talem quippe actionem significat dies o-
ctauus, qui & primus, quia non aufert illam requiem,
sed glorificat. *Tom. 2. Epist. 119. ad Ianuarium, cap. 3. Lege*
quæ sequuntur.

*Dies Domi-
nicus Christi
resurrectione
sacrat⁹, æ-
ternam spi-
ritus & cor-
poris requiē
præfigurat.*

Hæc tamē septima erit Sabbatum nostrum, cuius fi-
nis non erit vespera, sed Dominicus dies velut octau⁹
æternus, qui Christi resurrectione sacrat⁹ est, æternā
nō solum spiritus, verum etiam corporis requiem præ-
figurans. *Tom. 5. lib. 2. de ciuitate Dei, cap. 30.*

*Marc 16.
aliās, prima
Leuit. 12.
Luc. 2.*

Sabbatum autem est dies septimus, Dominicus ve-
rò post septimum, quid nisi octauus, idem qui primus
habendus est? Ipse enim dicitur * etiam vna * Sabbati,
vt deinde sit secunda, tertia, quarta, & deinceps vsque
ad septimum Sabbatum. A Dominico autem vsque ad
Dominicum octauus est dies, vbi Testamenti noui re-
uelatio declaratur, quod in veteri tanquam sub terre-
nis promissionib⁹ regebatur. *To. 8. Psal. 150. in præfatione.*

*Dies Domi-
nicus quæ
sic nomina-
tus.*

Quare ergo octauo * die (*circuncidebatur puer*)? Quia
in hebdomadis idem primus qui & octauus. Comple-
tis enim septem diebus reditur ad primum: finitur se-
ptimus, Dominus sepultus: reditur ad primum, Domi-
nus resuscitat⁹. Domini enim resuscitatio promissum
bis æternum diem, & consecrauit nobis Dominicum
diem. Qui vocatur Dominicus, ipse videtur propriè ad
Dominum pertinere, quia eo die Dominus resurrexit.
Tom. 10. Serm. 15. de verbis Apostoli.

Omni die Dominico ad Ecclesiam conuenite. Si e-
nim infœlices Iudæi tanta deuotione celebrant Sab-
batum, vt in eo nulla opera terrena exerceant: quanto
magis Christiani in die Dominico soli Deo vacare, &
pro

pro animæ suæ salute debent ad Ecclesiam conuenire?

Tom. 10. Serm. 215. de tempore.

Sciendum est fratres charissimi, quòd ideò à sanctis patribus nostris constitutum est Christianis & mādātum, vt in solēnitatibus Sanctorum, & maximè in Dominicis diebus ocium haberent, & à terreno negotio vacarent, vt paratiores & pròptiores essent ad diuinū cultum, cū non haberent, quod eos inde retardaret incommodum, relinquerentq; eo tempore terrenam sollicitudinem, quò faciliùs possent Dei intendere voluntatem. *Tom. 10. Serm. 251. de tempore.*

Diebus Dominicis & festis, à terreno negotio vacare Christianis mandatū vt rebus di-

Dominicum diē Apostoli & Apostolici viri ideò religiosa solennitate habendum sanxerunt, quia in eodem redemptor noster à mortuis resurrexit. *Ibidem, Vide integrum sermonem*

uinis operam dare cōmodius possint. Diem Do-

XV. Solennium festorum stat a tempora etiam olim fuisse.

Beneficiorū Dei solennitatibus, festis, & diebus ita-
cutis, dicamus sacramusq; memoriam, ne volumi-
ne temporum ingrata subrepat obliuio. *To. 5. de ciuit. Dei, lib. 10. cap. 4.*

minicum Apostoli religiosa solēnitate habēdū sanxerunt.

Nunquam alio quàm die Dominico, Pentecoste est, vt totum quod ad salutem humanam proficit, Dominico die & inchoatum & adimpletum noscatur. *To. 4. quest. noui Test. 95. Lege ibidem plura quæ sequuntur.*

Pascha, id est, Dominicæ resurrectionis solēnitas, ante transgressum vernalis æquinoctij & quartæ decimæ lunæ perfectionem, non potest celebrari, in eodē mense natæ. *Tom. 3. de ecclesiasticis dogmat cap 87.*

In scripturis quidem ad agendum Pascha non est præceptum tempus, nisi ex mense nouorū, à luna quartadecima vsque ad vicesimam primam: ex Euangelio tamen quia iam manifestum, quo etiam die Dominus crucifixus sit, & in sepultura fuerit & resurrexit, adiū-
cta est etiam ipsorum dierum obseruatio per Patrum Concilia, & orbi vniuerso Christiano persuasū est, eo modo Pascha celebrari oportere. *Tomo secundo Epistola 119. ad Ianuarium capite decimo quinto, contra Faustū Manichæum libro vigesimo secūdo, capite undecimo, duodecimo, Item Tomo octauo, in Psalm. 148. De festis Sanctorum*

Patrum consilia certum tempus celebrando Paschatis festo præfixerunt.

Confessionis Augustiniana lib. 1111.

vide supra cap. de sanctis, art. 9.

XVI. Dies festi quomodo agendi & celebrandi sint.

Natalitia
Sanctorum
quomodo ce-
lebranda.

Sancti orant
pro nobis.

Martyrum
natalitia re-
cte celebra-
mus, eorum fa-
cta imitatio.

Attendite ergo charissimi, tenete omnes unanimi-
ter Deum Patrem, & matrem Ecclesiam. Natali-
tia sanctorum cum societate celebrate, ut imitemur
eos, qui praeceperunt, & gaudeant de vobis, qui orant
pro vobis, ut benedictio Domini in aeternum maneat
super vos, fiat, fiat, Tom. 8 in Psalm. 88. conc. 2. sub finem.

Qui volumus recte celebrare natalitia Martyrum de-
sideremus imitationem Martyrum: Ne velimus praece-
dere Martyres, & melioris consilij nobis videri esse,
quia euitam⁹ passiones pro iustitia & pro fide, quas il-
li non euitauerunt. Ibidem in Enarratione Psalm. 69.

In diebus so-
lenibus, ebri-
etas ante om-
nia fugienda.

* Matth. 7.

Qui proximū
odit, Eucha-
ristiam non
sumat.

* 1. Ioan. 3.

* 1. Cor. 4.

Sanctorum
natalitia, nō
turpibus con-
uiujs, sed eo-
rum vite imi-
tatione cele-
branda.

Quotiescūq; aut Natalem Domini, aut reliquas so-
lennitates celebrare disponitis, ebrietatem ante om-
nia fugite, iracundiæ quasi bestiæ crudelissimæ repugna-
te, odium velut venenum mortiferum de corde vestro
repellite, & tanta sit in vobis charitas, quæ non solum
vsque ad amicos, sed etiam vsque ad ipsos perueniat i-
nimos, ut securè possitis dicere in oratione Domini.
ca: * *Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus de-
bitoribus nostris.* Nam qui se scit vel vnum hominum o-
dio habere, nescio si ad altare Domini secur⁹ possit ac-
cedere, cum præcipuè beatus Ioannes Euangelista ter-
ribiliter clamet & dicat. * *Qui fratrem suum odit, ho-
micida est.* Nam vestrum est iudicare, vtrum homicida
antequam poenitentiam agat, præsumere debet Eucha-
ristiam accipere. Tom. 10 serm. 1. de tempore.

Christum animo attende, attende Apostolos, quo-
rum nouissimus est ille, qui dicit: *Imitatores mei estote
sicut & ego Christi:* attende animo tot martyrum milia.
Cur enim te natalitia eorum conuiujs turpibus cele-
brare delectat, & eorum vitam sequi honestis morib⁹
non delectat? Ibi videbis non solum viros, sed etiam
foeminas, postremò pueros & puellas, nec impudētia
decipi, nec iniquitate peruertere, nec periculi timore frā-
gi, nec seculi amore corrumpi. Ita te non inuenientem
quid excules, non solum præceptorum ineuitabilis
recti-

rectitudo, sed etiam exemplorum innumerabilis multitudo circundabit. *Tom. 10. lib. 50. homiliarum, homilia quinquagesima, cap. 13. Vide in sermonibus de Sanctis, serm. 46. & 47*

XVII. Diebus variis varia legi in templis, ex scripturis & martyrum passionibus excerpta.

Meminit sanctitas vestra Euangelium secundum Ioannem ex ordine lectionum nos solere tractare. Sed quia nunc interposita est solennitas sanctorum dierum, quibus certas ex Euangelio lectiones oportet in Ecclesia recitari, quæ ita sunt annuæ, ut aliæ esse non possint, ordo ille quem susceperamus, necessitate paululum intermissus est, non omissus. *To. 9. in proæmio, in expositionem Epistolæ Ioannis.*

*Ordo lectionum in templis
Lectiones ex
Euangelio
recitate.*

Actus Apostolorum testes sunt, ille liber canonicus omni anno in Ecclesia recitandus. Anniuersaria solennitate post passionem Domini nostri illum librum recitari. *Ibidem, tract. 6. In Euang. Ioannis.*

Sicut passio Domini ex omnibus euangelistis conscripta est, sic dies isti septem vel octo durant spacium, ut secundum omnes euangelistas resurrectio recitetur. Passio autem quia vno die legitur, non in let legi nisi secundum Mattheum. Volueram aliquando ut per singulos annos secundum omnes euangelistas etiam passio legeretur, factum est &c. *To. 10. de tempore, ser. 144.*

Intercesserunt ut intermitteremus textum huius Epistolæ quædam pro diebus festis solennia lectionum, quæ non potuerunt nisi legi, & ipsa tractari. *Tom. 9. in epist. Ioan. tract. 9.*

Liceat etiam legi passionibus martyrum, cum anniuersarij dies eorum celebrantur. *Tom. 1. Conciliorum, conc. Afric. cap. 13. id obseruatum fuisse in Ecclesia Africana, colliguntur ex 22. de Ciuitate Dei, cap. 8.*

XVIII. Statistemporibus orare, moris olim fuisse.

Orationibus instate, horis & temporibus constitutis. In oratorio nemo aliquid agat, nisi ad quod

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

factum est, unde & nomē accepit: ut si fortē aliqui etiā prater horas cōstitutās, si eis vacat, orare voluerint, nō eis sint impedimēto qui ibi aliquid agendum putauerint. *Tom. 1 in regula 3 Monachorum cap. 7. & 8.*

Luc. 18.

Quare per
certa inter-
ualla Deū,
etiam ver-
bis, oremus.

1. Thes. 5.

Quomodo
intelligendū
illud Apo-
stoli: Sine
intermissio-
ne orate.

In ipsa ergo Fide, & Spe, & Charitate continuato desiderio semper oramus. Sed ideō per certa interualla horarum & temporum etiam verbis rogamus Deū, ut illis rerum signis nos ipsos admoneamus, quātum-que in hoc desiderio profecerim⁹ nobis ipsis innotescamus, & ad hoc agendum nos ipsos acrius excitemus. Dignior enim sequetur effectus, quem feruentior pręcedit affectus. Ac per hoc & quod ait Apostolus: *Sine intermissione orate*, quid est aliud, quā beatam vitam, quæ nulla nisi æterna est, ab eo, qui eam solus dare potest, sine intermissione desiderate? Semper ergo hanc à Domino Deo desideremus & oremus semper. Sed ideō ab alijs curis atq; negotijs, quibus iplum desyderium quodammodo tepescit, certis horis ad negotium orandi mentem reuocamus, verbis orationis nos ipsos admonētes in id, quod desideramus intēdere, ne quod tepescere cōperat, omnino frigescat, & penit⁹ exstinguatur, nisi crebri⁹ inflāmetur. *To. 2. Epist. 121. ad Probā.*

Hymni &
orationes
vespertinæ
ex more cā-
tari solitæ.
Exod. 20.
Vespertina
atq; noctur-
na celebra-
tio.

Pēsū oratio-
nis & serui-
tutis Deo
reddere,
præsertim
festis diebus
debemus.

Victoriana villa dicitur, quæ ab Hippone regio minus triginta millibus ab est. Memoria martyrum ibi est Mediolanensium, Gervasij & Prothasij: portatus est die eo quidam adolescēs, qui cū de medio tempore æstatis equum ablueret in fluminis gurgite dæmonem incurrit. Ibi cū iaceret, vel morti proximus, vel simillim⁹ mortuo: ad vespertinos illuc hymnos & orationes cum ancillis suis, & quibusdam Sanctimonialibus, ex more Domina possessionis intrauit, atque hymnos cātare cōperunt. *Tomo quinto de Ciuitate Dei, libro vigesimo secundo, capite octauo.*

Sic quoque sanctificamus ritē Sabbatum Domini, dicente Domino, *Omne opus non facietis in eo*. Veniat ergo, cuicunque possibile sit, ad vespertinam atque nocturnam celebrationem, & oret ibi in conuentu Ecclesiæ pro peccatis suis Deum. Qui verò hoc non possit, saltem in domo sua oret, & non negligat Deo soluere votum

votum

votum, ac reddere pensum seruitutis, Tom. 10. serm. 201. de tempore.

XIX. Quomodo illud Apostoli ad Galat. 4.

Dies obseruatis & menses, accipiendum sit.

NAm si Mathematicus nobis cōtradiēturus est de syderibus & luminaribus cœli ad Sacramēta mysticē figuranda similitudines ducere, contradicant & augures, ne dicatur nobis, Estote simplices vt columbæ: Contradicant & Marfi, ne dicatur nobis. Astuti sicut serpentes: Contradicant histriones, ne in Psalmis citharam nominemus. Ac quia ex his rebus ad mysteria verborum Dei, similitudinum signa sumuntur, dicāt si placet, vel auspicia nos captare, vel venena cōficere, vel theatricas affectare luxurias, quod demētiſſimum est dicere. Non igitur nos de Sole & Luna, annuis menstruisue temporibus, actionum nostrarū euentu conijcimus, ne in vitæ humanæ periculosissimis tempestatibus tanq̃ in scopulos miseræ seruitutis illisi, à libero arbitrio naufragemus, sed ad rē sacratē significandam similitudines aptas religiosissima deuotione suscipimus, sicut de cætera creatura, de ventis, de mari, de terra, de volatilibus, de piscibus, de pecoribus, de arboribus, de hominibus, ad sermonem quidē multipliciter, ad celebrationem verò Sacramentorum iam Christiana libertate parcissimè, sicut de aqua, de frumēto, de vino, de oleo. In seruitute autē veteris populi etiā multa celebrari imperata sūt, quæ nobis tantūmodo intelligenda traduntur. Non itaque dies obseruamus & annos, & menses & tempora, ne audiamus ab Apostolo: Timeo ne fortē sine causa laborauerim in vobis. Eos enim inculpat qui dicunt, non proficiscar, quia posterus dies est, aut quia Luna sic fertur: vel proficiscar vt prospera cedāt, quia ita se habet positio syderū: Non agā hoc mense cōmercium, quia illa stella mihi agit mensē: vel agam, quia suscepit mensē. Non plantē hoc anno vineam, quia bissextus est. Non autē quisquā sapiens arbitretur, obseruatores temporū reprehendendos, qui dicunt. Non proficiscar hodie,

Matt. 10.

Psal. 32. 42. 36. &c.

Faciunt ergo naufragium, qui liberum tollunt arbitrium.

In Sacramentorum celebratione vtimur quibusdam creaturis, vt aqua in Baptismo, frumēto & vino in Eucharistia, oleo in alijs quibusdam. Galat. 4.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

quia tempestas exorta est: aut non nauigem, quia adhuc sunt hybernæ reliquæ: aut tempus seminandi est, quia imbribus autumnalibus terra satiata est: vel si qui fortè alij naturales effectus circa motū aeris & humoris ad variandas temporum qualitates in syderum ordinatissima conuersione notati sunt, de quibus dictum est

*Gen. 1.

Similitudines ex creaturis ductæ ad eloquentiā pertinent salutarem, quæ mouendis affectibus discētiū accommodata est.

*cū conderentur: Et sunt in signis & temporibus, & diebus, & in annis. Si quæ autem figuræ similitudinum non tantū de cœlo & de syderibus, sed etiam de inferiori creatura ducuntur, ad dispensationem Sacramentorum, eloquentia quædam est doctrinæ salutaris mouendo affectui discētiū accommodata, à visibilibus ad inuisibilia, à corporalibus ad spiritalia, à temporalibus ad æterna. *Tom. 2. epist. 19. ad Ianuarium, c. 7.*

* *Damnatur ergo ab Apostolo, mathematica dierum observatio, qua tollatur liberum arbitrium: item Iudaica, qua significetur aliquid tanquam futurum, quod re vera iam exhibitum sit: non autem Christiana, per quam præteritorum renouatur memoria, & voluntas ad meliora excitatur, & ordo in Ecclesia conseruatur atq; disciplina.*

Gal. 4.

Seruilis & Iudaica temporū observatio post Euāgelium promulgatū, vitiosa.

Nos diem Dominicū & Pascha, aliasue Christianas festiuitates celebramus.

*Rom. 1.

Et quod dicit (*Apostolus*) Dies obseruatis, & Sabbata, & solennitates, timeo vos ne frustra laborauerim in vobis: non sic scriptum est vt Adimantus ponit. Non enim nominat ibi Sabbatū Apostolus, Dicit enim: Dies obseruatis, & annos, & tempora, timeo vos, ne frustra laborauerim in vobis. Sed putet esse de Sabbato dictū, nunquid & nos non dicimus ista non esse obseruanda, sed illa potius, quæ his significantur? Illi enim ea seruiliter obseruabant, non intelligentes ad quarum rerū significationem & prænunciationem pertinerent. Hoc in eis culpat Apostolus, & in omnibus qui seruiunt creaturæ potius quàm creatori. Nam nos quoq; & Dominicū diem & Pascha solenniter celebramus, & quaslibet alias Christianas dierum festiuitates. Sed qua intelligimus quò pertineant, non tempora obseruamus, sed quæ illis significantur temporibus. *Tom. 6. lib. contra Adimantum Manichæum, cap. 16.*

Lege

Lege in hanc sententiam Epistolam 118. & præcipue 119 ad Ianuarium: ubi multa leguntur ad hoc argumentum pertinentia. Cuiusmodi sunt, passionis Dominicæ diem non redire ad eundem diem: Natalis verò festum ad eundem redire: mysterium Quadragesimæ & Pentecostes: celebratio cænæ Dominicæ, & lotio pedum in quinta feria maioris hebdomadæ, & quædam id genus alia, de quibus idem sæpè meminit Augustinus, præsertim in sermonibus, quos frequentes habuit in ferijs Sanctorum: uti Stephani, Laurentij, Cypriani, Geruasij & Prothasij atq; plurium aliorum.

CAPVT DECIMVM DE ANTICHRISTI EXTREMIQVE iudicij temporibus, ac deinceps futuro hominum tam electorum quàm reproborum statu.

I. Antichristum filium illum perditionis vnum aliquem
particularem hominem futurum.

ET reuelabitur homo peccati, Antichristus videlicet: qui licet sit homo, fons tamen erit omniū peccatorū & filius perditionis. Hic est filius diaboli, quæ per omnia adimplebit voluntatē suā: quia plenitudo diabolicæ potestatis & totius mali ingenij corporaliter habitabit in illo. In quo erūt oēs thesauri malitiæ & iniquitatis absconditi. Qui aduersatur, id est, contrarius est Christo omnibusq; membris eius; & extollitur, id est, in superbiam erigitur super omne quod dicitur Deus, id est, super Deos gentilium, Apollinem, Iouem, Mercurium, quos pagani Deos existimant. Super omnes istos Deos extollitur Antichristus, quia maiorem & fortiorē se faciet illis omnibus. Et nō solum supra illos, sed etiā supra omne quod colitur: id est, supra sanctam Trinitatem, quæ sola modo colenda & adoranda est ab omni

2. Thess. 2.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

creatura: Ita se extollet vt in templo Dei sedeat, ostendens se, tanquam sit Deus. *Tom. 9. tract. de Antichristo.*

Ioan. 7.

2. Thess. 2.

Ioan. 5.

*Antichristus
suscipiendus
à Iudæis.*

*Ita interpre-
tatur hunc*

Ioannis locū

Ambros. in

2. Thess. 2.

Hilarius lib.

de patris &

filiij vnitae.

Chrysostom.

hom. 40. in

Ioannem &

Hiero. in E-

saiā, c. 59. &

ad Algasiam.

Psal. 9.

Antichristi

persecutio &

violēta erit

& fraudu-

lenta.

*Qui à semetipso * loquitur, gloriam propriam quærit.*

Hoc erit ille qui vocatur Antichristus, extollens se, sicut Apostolus ait, supra omne quod dicitur Deus, & quod colitur. Ipsum quippe annūciāns Dominus gloriam suam quæsiturum, non gloriam patris, ait ad Iudæos, Ego veni in nomine patris mei, & non suscepistis me, alius veniet in nomine suo, hunc suscipietis. Significauit eos Antichristū suscepturos, qui gloriam nominis sui quæsiturus est: inflatus, nō solidus, & ideò non stabilis, sed vtiq; ruinosus. *Tom. 9. in Euang. Ioann.*

Tract 29.

Insidiatur in occulto velut leo in cubili suo: Leonem in cubili dicit eum, in quo & vis, & dolus operabitur. Prima enim persecutio Ecclesiæ violenta fuit, cum proscriptionibus, tormentis, cædibus Christiani ad sacrificandū cogerentur. Altera persecutio fraudulēta est, quæ nunc per huiuscemodi hæreticos & falsos fratres agitur. Tertia superest per Antichristum vētura, qua nihil est periculosius: quoniam & violenta & fraudulenta erit. Vim habebit in imperio, dolum in miraculis. Ad vim relatū est quod dictum est, leo: ad dolos, quod dictū est, in cubili suo. Et rursus ipsa repetita sunt conuerso ordine. Insidiatur, inquit, vt rapiat innocentem: hoc ad dolum pertinet. Quod autem sequitur: rapere pauperem dum attrahit eum, violentiæ deputatur. Attrahit enim, significat, quib⁹ potest cruciatibus affligēdo ad se adducit. Item duo quæ sequuntur, ipsa sunt. In muscipula sua humiliabit eum, dolus est. Inclinabitur & cadet dū dominabitur pauperum, vis est. Muscipula enim bene significat insidias, dominatio verò terrorem apertissimè insinuat. Et benè ait: Humiliabit eum in muscipula sua: Cū enim signa illa facere ceperit, quantò mirabiliora videbuntur hominibus: tantò illi sancti qui tūc erunt contemnentur & quasi pro nihilo habebūtur: quos ille, cui per iustitiam & innocentiam resistēt, mirificis factis superare videbitur. Sed inclinabitur & cadet, dum dominabitur

tur pauperum, id est, dum quælibet supplicia irroga-
bit resistentibus sibi seruis Dei. Tom. 8. in Psal. 9.

Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, & reliqua. Genes. 49.
Dicunt quidam Antichristum per hæc prædici, & det Antichristū
ista tribu futurum pro eo quod hoc loco Dan, & colu- de tribu Dan
ber asseritur & mordens, & quod inter tribus Israel nasciturum
primus Dan ad Aquilonem castrametatus est, illum si- scripsit Hip-
gnificans, qui se in lateribus Aquilonis sedere dicit, & polytus mar-
de quo figuraliter dicit Propheta: A Dan auditus est tyr oratione
fremitus equorum Qui non solum coluber, sed etiam sto: sic eūdem
cerastes vocatur κέρατα enim græcè cornua dicuntur. Genesios lo-
Serpens ergo ille cornutus esse perhibetur. Per quem cum interpre-
dignè Antichristus asseritur, quia contra vitam fideiū tatus: sicut et
cū morfu pestiferæ prædicationis armabitur etiā cor- B. Ambros.
nibus potestatis. Quis autem nesciat semitam angu- de benedi-
stiores esse quàm viam? fit ergo Dan coluber in via, ctionibus Pa-
quia in præsentis vitæ latitudine eos ambulare pro- triarcharū,
uocat, quibus quasi parcendo blanditur: sed in via mor- cap. 2. & in
det, quia eos quibus libertatem tribuit, erroris sui ve- Psal. 4. ver-
neno consumit, fit cerastes in semita: quia quos fide- su 10.
les reperit & sese ad præcepti cœlestis itinera con- Jerem. 8.
stringentes, non solum nequitia callidæ persuasio-
nis impetit, sed etiam terrore potestatis premit, &
in persecutionis languore post beneficia fictæ dulce-
dinis, exercet cornua potestatis. Equus iste cuius vn-
gulas cerastes mordere dicitur, hunc mundum insi-
nuat, qui per elationem suam in cursu labētium tem-
porum spumat. Et quia Antichristus extrema mundi
huius apprehendere nititur, cerastes iste equi vngu-
las mordere perhibetur. Tom. 3. de benedict. Iacob circa
finem.

Sicut ergo auctores nostri dicunt, Antichristus ex Gen. 49.
populo Iudæorum nascetur de tribu Dan, secundum Antichristus
Prophetam dicentem: *Fiat Dan coluber in via, cerastes* ex copulatio-
in semita. Sicut enim serpens in via sedebit, & in se- ne patris, &
mita erit: vt eos qui per semitam iustitiæ ambulant, matris, sicut
feriat, & veneno suæ malitiæ occidat. Nascetur aut ex ceteri homi-
copulatione patris & matris sicut alij homines, non vt nes.
aliqui dicunt ex sola virgine: sed tamē totus in peccato

con-

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Luc. 1.

2. Thess. 2.

Psal. 9.

2. Thess. 2.

2. Thess. 2.

Antichristus traditur reges omnes esse superaturus, & solus regnum obtenturus.

Traditio hæc est Chrysost.

in 2. Thess. 2.

Hieronimi super II. Danielis, Lactantij lib. 7. diuinarum insti. cap. 16.

concipietur, in peccato generabitur, & in peccato nascetur. In ipso verò cōceptionis initio, diabolus simul introibit in vterum matris eius: & ex virtute diaboli confouebitur & confutabitur in ventre matris, & virtus diaboli semper cum illo erit. Et sicut in matrē Domini nostri Spiritus sanctus venit, & eam sua virtute obumbravit & diuinitate repleuit, vt de sancto Spiritu acciperet, vt quod nasceretur diuinum esset & sanctum: ita quoque diabolus in matrem Antichristi descendet, & totam eam replebit, totam circundabit, totam tenebit, & totam interius exteriusq; possidebit, vt diabolo per hominem cooperante concipiat, & quod natum fuerit totum sit iniquum, totum perditum. Vnde & ille homo peccati, filius perditionis appellatur, quia in quantum poterit genus humanum perdet, & ipse in nouissimo perdetur. *Tom. 9. tract. de Antichristo.*

Constitu Domine legislatorem super eos. Videtur mihi Antichristum significare: de quo Apostolus dicit, cū reuelabitur homo peccati. Vt sciant gentes quoniam homines sunt, vt qui nolunt liberari à filio Dei & pertinere ad filium hominis & esse filij hominum, id est, noui homines: seruiant homini, id est, veteri homini peccatori, quoniam homines sunt. Et quia ille ad tantum culmen inanis gloriæ venturus creditur tanta ei licebit facere, & in omnes homines, & in sanctos Dei, vt tunc verè nonnulli infirmi arbitrentur Deū res humanas negligere. *Et paulò post.* Et omnium inimicorū suorū dominabitur: ita enim traditur, quod reges oēs superaturus sit, & solus regnū obtenturus: quando etiā secundū Apostolū, qui de illo prædicat: In tēplo Dei sedebit, extollēs se super omne, q̄ colitur & q̄ dicitur Deus. Et quoniā traditus in concupiscentiā cordis sui & dānationi vltimæ destinatus, per nefarias artes ad illud vanū & inane culmē dominationemq; venturus est: propterea sequitur, Dixit. n. in corde suo, non mouebor de generatione in generationē sine malo: id est, fama mea & nomē meū de hac generatione in generationē posterorū nō trāsiēt, nisi artibus malis adipiscar tam excelsum principatum, de quo posteri tacere non possint.

possint. Animus enim perditus & expers bonarum artium atque à iustitiæ lumine alienus, malis artibus sibi aditum molitur ad famam tam diuturnam, ut apud posteros etiam celebretur. *Et infra.* Est & alius intellectus, si de generatione mortali ad æternitatis generationem se venire non posse vanus & erroris plenus animus arbitratur, nisi artibus malis: quod quidem & iam de Simone diffamatum est, cum sceleratis artibus cælum se putasset adepturum & de humana generatione in divinam generationem rebus magicis transiturum. Quid ergo mirum si etiam ille homo peccati, qui totam nequitiam & impietatem, quam omnes pseudoprophetae inchoauerunt, impleturus est, & tanta signa factururus, ut decipiat si fieri potest etiam electos Dei, dicturus est in corde suo, Non mouebor de generatione in generationem sine malo. *Tom. 8. in Psal. 9. ultra medium.*

Antichristus totam nequitiam & impietatem, quam omnes pseudo prophetae inchoauerunt, impleturus est.

Illam sanctæ nouissimam persecutionem, quæ ab Antichristo futura est, præsentia sua ipse extinguet Iesus: Sic enim scriptum est, quod eum interficiet spiritu oris sui & euacuabit illuminatione præsentis suæ: Hic queri solet, quando istud erit? importunè omnino. Si enim hoc vobis nosse prodesset, à quo melius, quam ipso Deo magistro interrogantibus discipulis diceretur? Non. n. si uerunt inde apud eum, sed à præsentem quæsierunt, dicentes: Domine si hoc in tempore repræsentabis regnum Israel. At ille: Non est, inquit, vestrum nosse tempora, quæ Pater in sua posuit potestate. *To. 5. de Ciuitate Dei, lib. 18. c. 53.*

2. Thess. 2. Tempus Antichristi venturi incertum.

Act. 1.

In illo (*extremo*) iudicio vel circa illud iudicium, has res didicimus esse venturas: Heliam Thesbiten, fidem Iudæorum, Antichristum persecuturum, Christum venturum iudicaturum, mortuorum resurrectionem, bonorum malorumque diremptionem: mundi conflagrationem, eiusdemque renouationem. Quæ omnia quidem ventura esse credendum est: sed quibus modis, & quo ordine veniant, magis tunc docebit rerum experientia, quam nunc valet consequi ad perfectum hominum intelligentia. *Ibid. lib. 20. c. 30.*

Hippolytus martyr, cuius Hieronymus meminit lib. de ecclesiasticis

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

clesiasticis scriptoribus, tempora Antichristum proximè antecessura signat in hunc modum. Templà diuina domorum instar erant, locis omnibus fient euersiones Ecclesiarum, scripturæ contemnentur, hostis illius cantica decantabunt. Post hæc stupra, adulteria, periuria, incantationes, diuinationes, magno impetu studioq; sequetur. In summa ex ijs, qui Christiani videtur, tunc exurgent falsi Prophetæ, falsiq; Apostoli, homines impostores, corruptores, malefici, mentiētes alius in aliū, adulteri, stupratores, rapaces, auari, periuri, detractores: Pastores fient quasi lupi: monachi expetent, quæ sunt mundi. Obsecro, si non hæc in nostra tempora maximè congruunt.

II. Quomodo intelligendus sit ille Apostoli locus, 2. Thess. 2.
Nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati &c.

2. Thess. 2.

Nullo modo est prætereūsus Apostol. Paulus, qui scribens ad Thess. Rogamus, inquit, vos fratres per aduētum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ cōgregationis in ipsum, ut non citò moueamini mēte, neq; terreamini, neq; per spiritum, neq; per verbum, neq; per Epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini. Ne quis vos seducat vlllo modo, quoniā nisi venerit refuga primum & reuelatus fuerit homo peccati filius interitus qui aduersatur et superextollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur: ita ut in tēplo Dei sedeat, ostentans se tanquam sit Deus. Nō retinetis in memoria, quod adhuc cū esse apud vos hæc dicebā vobis? Et nunc quid detineat scitis, ut reueletur in suo tēpore. Iam enim mysteriū iniquitatis operatur. Tātū qui modo tenet, teneat: donec de medio fiat. Et tūc reuelabitur iniquus ille, quē Dominus IESVS interficiet spiritu oris sui, & euacuabit illuminatione præsentiæ suæ eū, cuius est præsentiā secundū operationē Sathanae in omni virtute signis, & prodigijs mēdacij, & in omni seductione iniquitatis, his qui pereūt: pro eo quod dilectionē veritatis non receperūt, ut saluifient. Et idē mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacia, & iudicentur oēs, qui nō crediderunt veritati, sed consenserūt iniquitati. Nulli dubiū est eum de Antichristo ista dixisse, dieq; iudicij. Hunc enim

enim appellat diem Domini non esse vêturum, nisi il-
 le prior venerit, quem refugam vocat, utique à Domi-
 no Deo : * Quod si de omnibus impijs meritò dici po-
 test, quanto magis de isto ? Sed in quo templo Dei, ut
 Deus sit sessurus incertum est a: vtrū in illa ruina tem-
 pli quod à Salomone rege constructum est: an verò in
 Ecclesia. Nō enim templum alicuius idoli aut dæmo-
 nis, templum Dei Apostolus diceret. Vnde nonnulli,
 non ipsum principem, sed vniuersum quodammodo
 corpus eius, id est, ad eū pertinentem hominum mul-
 titudinem simul cum ipso suo principe hoc loco in-
 telligi Antichristū volunt. Rectiusq; putant etiam la-
 tinè dici, sicut in græco est, non in templo Dei, sed in
 templum Dei sedeat, tanquam ipse sit templum Dei,
 quod est Ecclesia. Et paulò post. Quod autem ait: Et nūc
 quid detineat scitis, id est, quid sit in mora, quæ causa
 sit dilationis eius, ut reueletur in suo tempore, scitis:
 quoniam scire ille nos dixit, apertè hoc dicere no-
 luit. Et ideò nos qui nescimus quod illi sciebant, per-
 uenire cum labore ad id quod sensit Apostolus cupi-
 mus, nec valemus: præsertim quia & illa quæ addidit,
 hunc sensum facinut obscuriorem. Nam quid est: Iam
 enim mysterium iniquitatis operatur. Tantū qui mo-
 do tenet, teneat, donec de medio fiat, & tūc reuelabi-
 tur ille iniquus ? Ego prorsus quid dixerit, me fateor
 ignorare. Suspiciones tamen hominum, quas vel au-
 dire vel legere de hac re potui, non tacebo. Quidā pu-
 tant hoc de imperio dictum fuisse Romano : & pro-
 pterea Paulum Apostolum, non id apertè scribere vo-
 luisse, ne calumniā videlicet incurreret, quod Roma-
 no imperio malè optauerit, cum speraretur æternum:
 ut hoc q̄ dixit: *Iam enim mysterium iniquitatis operatur*,
 Nerone voluerit intelligi, cuius iam facta velut Anti-
 christi videbātur. Vnde nōnulli ipsum resurrecturū &
 futurū Antichristum suspicātur. Alij verò nec eū occi-
 sum putant, sed subtractū potius ut putaretur occisus:
 & viuum

* *αποστασία*legitur in
græco, quod
latinè sonat
discessio.a Harum opi-
nionum priorest Irenæi ad
uers⁹ hæreses
Valen. lib. 5.qui dicit An-
tichristum re-
gnaturū atq;in tēplo sessu-
rum Hieroso-
lymis. Am-brosij quoq;
super Lu. 10.cap. 87. &
Hippolytimart. tracta.
de Antichri-sto. & Hie-
ronymi in 2.Thes. 2. qui
existimat hie-
rosolymitanūtēplum ab eo
ad cōciliādūIndæorū fa-
norē restau-randum esse.
Nec verè di-scordat hæc
opinio à poste-riori cū Hie-
rosolymis re-sicens. in om-
nem Ecclesiā

per vniuersum orbem credatur suam tyrannidem exerciturus. Neronem i-
 deò typum Antichristi gessisse, Chrysostomus docet, quia & ille Deus repu-
 tari voluit. Ambr. autem mysterium iniquitatis cœpisse à Nerone.

Confessionis Augustiniane Lib. 1V.

2. Thess. 2.
 Conſentiunt
 & alij patres
 Ambroſ.
 Chryſ. Oecu-
 menius, &
 Hierony. in
 hunc locum.
 Ita Hierony-
 m^{us} myſteriū
 iniquitatis
 hæreticos o-
 perari dicit,
 qui exeunt de
 eccleſia, in 2.
 Theſſ. 2.
 1. Ioan. 2.

Omnes exi-
 bunt de Eccle-
 ſia, qui nō ad
 Chriſtum ſed
 ad nouiſſimū
 Antichriſtū
 pertinebunt,
 & tunc reue-
 labitur.

2. Theſſ 2.

Apoc. 20.

& viuum occultari in vigore ipſius ætatis in qua fuit,
 cū crederetur exſtinctus, donec ſuo tempore reue-
 letur & reſtituatur in regnum. Sed multum mihi mirā
 eſt hæc opinantium tāta præſumptio. Illud tamē quod
 ait Apoſtolus: *Tantum qui modò tenet, teneat, donec de me-
 dio fiat*: non abſurdè de ipſo Romano imperio credi-
 tur dictū, tanquā dictū ſit: *Tantum qui modò imperat,
 imperet: donec de medio fiat. i. de medio tollatur.* Et
 tunc reuelabitur iniquus, quē ſignificari Antichriſtū
 nullus ambigit. Alij verò, & q̄ ait: quid detineat ſci-
 tis: & myſteriū operari iniquitatis, nō putāt dictū, niſi
 de malis & fictis, qui ſunt in Eccleſia, donec perueniāt
 ad tantū numerū, qui Antichriſto magnū populū fa-
 ciat: & hoc eſſe myſteriū iniquitatis, quia videtur oc-
 cultū. Hortari autē Apoſtolū fideles, vt in fide quā te-
 nent, tenaciter perſeuerent dicendo: *Tantum qui modo
 tenet, teneat, donec de medio fiat*: hoc eſt, donec exeat de
 medio Eccleſiæ myſteriū iniquitatis, quod nūc occul-
 tū. Ad ipſum. n. myſteriū pertinere arbitrantur, quod
 ait in Epistoſa ſua Ioannes Euangelista: *Pueri nouiſſima
 hora eſt, & ſicut audiftis, quod Antichriſtus ſit vêturus, nūc
 autem Antichriſti multi facti ſunt. Vnde cognoſcimus, quod
 nouiſſima ſit hora. Ex nobis exierunt, ſed non erant ex no-
 bis. Quod ſi fuiſſet ex nobis, permariſſent utique nobiſcum.*
 Sicut ergo ante finem in hac hora inquiunt, quā Ioan-
 nes nouiſſimam dicit, exierunt multi hæretici de me-
 dio Eccleſiæ, quos multos dicit Antichriſtos: ita om-
 nes tūc inde exhibunt, qui non ad Chriſtum, ſed ad il-
 lum nouiſſimum Antichriſtum pertinebunt, & tunc
 reuelabitur. Alius ergo ſic, alius autē ſic Apoſtoli ob-
 ſcura verba coniectat: quod tamen eum dixiſſe nō du-
 bium eſt: non veniet ad viuos & mortuos iudicandos
 Chriſtus, niſi prius venerit ad ſeducendos in anima
 mortuos aduerſarius eius Antichriſtus, quanuis ad oc-
 cultum iam iudiciū Dei pertineat, quod ab illo ſedu-
 centur. Præſentia quippe eius erit, ſicut dictum eſt, ſe-
 cundū operationem ſatanæ in omni virtute, & ſig-
 nis, & prodigijs mendacij, & in omni ſeductione ini-
 quitatis, his qui pereunt. Tunc enim ſoluetur Satanās:
 & per

& per illum Antichristum in omni sua virtute mirabiliter quidē, sed mendaciter operabitur. Quod solet ambigi, vtrum propterea dicta sint signa & prodigia mendacij: quoniam mortales sensus per phantasmata decepturus est: vt quod non facit, facere videatur: An quia illa ipsa etiam si erunt vera prodigia, ad mendacium pertrahent credituros non ea potuisse nisi diuinitus fieri, virtutē diaboli nescientes: maximē quando tantā, quantam nunquam habuit, accipiet potestatem. Non enim quando de cēlo ignis cecidit, & tantā familiam cum tantis gregibus pecorum sancti Iob, vno impetu absumpsit, & turbo irruens, & domū deiiciens, filios eius occidit, phantasmata fuerunt? quæ tamē fuerunt opera Sathanæ, cui Deus dederat hanc potestatē. Propter quid horum ergo dicta sunt prodigia & signa mendacij, tunc potius apparebit. Sed propter quodlibet horū dictum sit: seducentur eis signis, atq; prodigijs qui seduci merebuntur: pro eo quod dilectionem veritatis, inquit, non receperūt, vt talui fierēt. Nec dubitauit Apostol. addere, & dicere: *ideò mittet illis Deus operationē erroris, vt credant mendacio.* Deus. n. mittet, quia Deus diabolum facere ista permittet iusto ipsius iudicio; quanuis faciat ille iniquo, malignoq; cōsilio. *Vt iudicentur, inquit. oēs, qui non crediderūt veritati, sed cōsenserunt iniquitati.* Proinde iudicati seducentur, & seducti iudicabūtur. Sed iudicati seducētur illis iudicijs Dei occultē iustis, & iustē occultis, quibus ab initio peccati rationalis creaturę nunquā iudicare cessauit. Seducti autem iudicabūtur nouissimo, manifestoque iudicio per Iesum Christū, iustissimē iudicaturū, iniustissimē iudicatum. Tom. 5. de ciuit. Dei, libr. 20. c. 19.

Iob 1.

2. Thess. 2.

Deus mittet operationem erroris, quia diabolum facere ista permittit.

Sunt & heretici Antichristi & infideles, qui Ecclesiam Christi persequuntur, iuxta illud Ioannis: Antichristi multi facti sunt & quidē tot Antichristi, quot vel heresiarchæ vel persecutores. Generaliter enim inquit Orige. supr. 24. Matth. vnus est Antichristus species autem illius multæ: itaque si dicamus, mendaciū generaliter vnum est, secundū differentias autem falsorum dogmatū, inueniuntur multa esse mendacia. Si enim mendacium nihil differt à mendacio,

1. Ioan. 2.

Confessionis Augustiniane Lib. IV.

puta Basilidis, aut Marcionis, aut Valentini, aut Apellis, aut aliquorum similium, unum videtur esse mendacium. Si autem secundum diuersa dogmata mentiuntur, multi sunt, qui exurgunt. Hi enim sunt Antichristi, & quicumque post eos surrexerint. Qui Marcionis, vel alicuius eorum predicant verbum falsum, Prophetæ sunt Antichristi eius, qui est secundum Marcionem, id est illius mendacii, quod introduxit Marcion, & alij falsi Prophetæ sunt mendacii illius, quod est secundum Basilidem, alij verò illius, quod est secundum Apellem. Similiter dices & de predicatoribus singularum heresum. Non debemus attendere eis, qui dicunt, Ecce hic est Christus, non autem ostendunt eum in Ecclesia, quæ plena est fulgore ab Oriente usque ad occidentem, quæ plena est lumine vero, quæ est columna & firmamentum veritatis, in qua tota totus est aduentus filij hominis, dicentis omnibus, qui ubique sunt: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi. Quoties canonicas proferunt scripturas, in quibus omnis Christianus consentit & credit, videntur dicere: Ecce in domibus verbum est veritatis. Sed nos illis credere non debemus, nec exire à prima & ecclesiastica traditione, nec aliter credere, nisi quemadmodum per successionem Ecclesie Dei tradiderunt nobis. Quibus verbis abundè declarauit Origenes, non modò qui sint hæretici, verum etiam, qui Antichristi, quos Ioannes insinuat cum dicit, Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Neque tamen idè non vnus supremus omnium potentissimus, fallacissimus, crudelissimus futurus est Antichristus, qui & Iudæus sit ex tribu Dan, & Hierosolymis per tempus & tempora, & dimidium temporis, siue vt in Apocalypsi legitur, per menses quadraginta duos, & toto orbe terrarum Christianos persecuturus, neque tamen funditus deleturus Ecclesiam Dei: sicut partim iam à nobis est declaratum, partim deinceps fusius per singula declarabitur. Quod ad hæreticos Antichristos attinet, vide supra, lib. I. c. de hæret. artic. 10.

III. Antichristi persecutionem, non vna aliqua in regione, sed vniuerso orbe futuram.

Apoc. 20.

ET cum finiti fuerint mille anni, soluetur Satanas de custodia sua, & exhibet ad seducendas nationes, quæ sunt in quatuor angulis terræ Gog & Magog, & trahet eos in bellum,

Bellum, quorum numerus est, ut arena maris. Ad hoc ergo tunc seducet, ut in hoc bellū trahat. Nam & antea modis quibus poterat per mala multa & varia seducebat. Exhibit autem, dictum est, in apertā persecutionem, de latebris erumpet odiorum. Hæc enim erit nouissima persecutio nouissimo imminēte iudicio, quam sancta Ecclesia toto terrarū orbe patietur: vniuersa scilicet ciuitas Christi, ab vniuersa diaboli ciuitate, quantacūque erit vtraq; super terram. Gentes quippe istæ quas appellat Gog & Magog, non sic sunt accipiendæ, tanquam sint aliqui in aliquā parte terrarum barbari cōstituti, siue quos quidam suspicantur Getas & Massagetas, propter literas horum nominum primas, siue aliquos alios alienigenas, & à Romano iure seiunctos. Toto nanq; orbe terrarum significati sunt isti esse, cū dictum est: Nationes quæ sunt in quatuor angulis terræ, easq; subiecit esse Gog & Magog. *Tom. 5. de ciuitate Dei, lib. 20. c. 11.*

Nouissimam Antichristi persecutionē, nouissimo imminente iudicio, sancta Ecclesia toto orbe terrarū patietur.

Quod verò ait: Et ascenderunt super terræ latitudinem, & cinxerūt castra sanctorum & dilectam ciuitatem: non utique ad vnum locum venisse, vel venturi esse significati sunt, quasi aliquo vno loco futura sint castra sanctorum & dilecta ciuitas, cū hæc nō sit nisi Christi Ecclesia toto terrarum orbe diffusa: ac per hoc vbicunq; tunc erit, quæ in omnibus gētibus erit, quod significatum est nomine latitudinis terræ: ibi erūt castra sanctorum, ibi erit dilecta Deo ciuitas eius: ibi ab omnibus inimicis suis, quia & ipsi in omnibus gentibus cū illa erunt, persecutionis illius immanitate cingetur, hoc est, in angustias tribulationis arctabitur, vrgebitur, concludetur, nec miliciam suam deferet, quæ vocabulo est appellata castrorum. *Ibidem.*

Apoc. 20.

Hierosolymam veniens omnes Christianos quos ad se non poterit conuertere, per varia tormenta iugulabit, & suam sedem in templo sancto ponet. Templum etiam sanctum quod Salomon Deo ædificauit in statu suo restaurabit, & filium Dei omnipotentis se esse mentietur. Reges autem & principes primū ad se conuertet, deinde per illos cæteros populos.

Vide supra artic. 1.

3. Reg. 5.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Loca verò per quæ Christus Dominus ambulauit, pri^{us} destruet: deinde per vniuersum mundum nuncios & prædicatores mittet. Prædicatio autem eius & potestas tenebit à mari vsq; ad mare, ab Oriente vsq; ad occidentem, ab Aquilone vsq; ad Septentrionem. *Tom. 9. Tract. de Antichristo.*

Luc. 21. Tēpore Antichristi Ecclesia vniuerso orbe tribulabitur. 1. Thess. 5. Videamus itaq; ne fortè melius intelligatur, nō eo modo (*per bella quæ semper alibi fuerunt*) impleri q̄ prædicta sunt illis verbis (*arescētibus hominibus præ timore & expectatione*) sed tunc potius esse ventura, quādo sic erit tribulatio vniuerso orbi, vt ad Ecclesiā pertineat, quæ vniuerso orbe tribulabitur, nō ad eos qui tribulabunt eam. Ipsi enim dicturi sunt, Pax & securitas. *Et paulò post.* Quando enim sol obscurabitur & luna non dabit lumen suū, & stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum cōmouebuntur: sicut ab alijs duobus Euangelistis hic locus commemoratus est, & ecclesia nō apparebit, impijs tunc persecutoribus vltra modum sæuientibus, & remoto timore tanquā arridentibus mūdi fœlicitate dicentibus, Pax & securitas: tunc stellæ cadent de cœlo & virtutes cœlorum commouebūtur, quoniā multi qui gratia fulgere videbātur, persequētib; cedent & cadent, & quidā fideles firmissimi turbabuntur. *Tom. 2. epist. 80 ad Hesychium, versus finem.*

1. Thess. 5. Matth. 24. Vtraq; pars erit in omnibus gentibus, vna quæ præmat, altera quæ prematur. Vna quæ dicat, Pax & securitas: altera in qua sol obscuretur, & non det luna lumen suum, & de qua cadent stellæ, & in qua virtutes cœlorum moueantur, & tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna & maiestate. *Ibidem, Paulò infrà.*

IV. Antichristum non plus triennio & sex mensibus esse regnaturum.

Dan. 7. **Q**uatuor illa regna (*De quibus Daniel*) exposuerunt quidam Assyriorum, Periarum, Macedonum & Romanorum. Quā verò conuenienter id fecerint, qui nosse desiderat, legant presbyteri Hieronymi librum in Daniele, satis diligenter, eruditeq; conscriptum. Antichristi tamen aduersus Ecclesiam sæuissimum

mum regnum, licet exiguo spacio temporis sustinendum, donec Dei vltimo iudicio regnum sancti accipiant sempiternum: qui vel dormitans hæc legit, dubitare nõ finitur. Tempus quippe & tempora, & dimidium temporis annum vnum esse, & duos & dimidiũ: ac per hoc tres annos & semissem etiam numero dierum posterius posito dilucescit, aliquando in scripturis & mensium numero declaratur. *Tom. 5. de Ciui. Dei, lib. 20. c. 23.*

Antichristi aduersus Ecclesiam sæuissimum regnum exiguo temporis spacio sustinendum: diebus mille, ducentis nonaginta, inquit Hieronymus: iuxta illud Danielis 12. Et à tempore quo ablatum fuerit iuge sacrificium & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille, ducenti, nonaginta, faciunt hi tres annos & dimidium: Vide & Chrysostom. siue auctorem operis imperfecti in Matth. hom. 49.

Alligatio diaboli, est non permitti exercere totam tentationem, quam potest vel vi, vel dolo, ad seducendos homines, in partem suam cogendo violẽter, fraudulenter uel fallendo. Quod si permetteretur in tã longo tempore & tanta infirmitate multorum, plurimos tales, quales Deus id perpeti nõ vult, & fideles dei cereret, & ne crederẽt, impediret. Quod ne faceret, alligatus est. Tunc autem soluetur, quando & breue tempus erit. Nam tribus annis & sex mensibus legitur totis suis, suorumque viribus sæuiturus: & tales erunt, cum quibus ei belligerandum est, vt vinci tanto eius impetu, insidijsque non possint. *Ibid c. 8.*

Solue quatuor angelos qui alligati sunt in flumine magno Euphrate. Flumen Euphraten, peccatorem populum dicit: in quo Satanas & propria voluntas ligata est. Euphrates autem fluuius est Babilonis, quæ interpretatur confusio. Vnde ad ipsum fluuium pertinent, quicunque res confusione dignas exercent. Et soluti sunt quatuor angeli, id est, inchoata est persecutio: Parati in horam & diem & mensem & annum, vt occiderẽt tertiam partem hominum. Hæc sunt quatuor tem-

Apoc. 9.

Dan. 12.

Apoc. 9.

Nota.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Apoc. 13.

pora triennij & pars tēporis. *To. 9. in Apocalypsin, ho. 7.*
Et data est ei potestas facere menses quadraginta duos.
Tempus nouissima persecutionis in istis quadraginta duobus mensibus intelligitur. *Ibid hom. 10.*

Matt. 24.

Marc. 13.

Den. 12.

Martyrium

Enoch & E-

liæ, aliorūq;

sub Anti-

christo.

2. Thess. 2.

Hæc autem tam terribilis & timēda tribulatio tribus annis manebit in toto & dimidiū. *Tunc breuiabuntur dies propter electos: nā nisi Dominus breuiasset dies nō fieret salua omnis caro. Et infra.* Antichristus diaboli filius, totius malitiæ artifex pessimus, cū per tres annos & dimidium, sicut prædictum est, magna persecutio-
netotum mūdum vexauerit & omnem populum Dei varijs poenis cruciauerit, postquam Eliā & Enoch interfecerit, & cæteros in fide permanētes martyrio coronauerit: ad vltimum veniet ira Dei super illum, sicut beatus Paulus scripsit, dicens: Quem Dominus Iesus Christus interficiet spiritu oris sui. *Tom. 9. Tracta de Antichristo.*

V. Antichristi tempore, non defecturam Ecclesiam Christi.

Apoc. 20.

Psal. 122.

NEc sic accipiendum est quod ait: vt non seduceret gentes donec finiātur mille anni: quasi postea seducturus sit eas duntaxat gētes ex quibus prædestinata constat Ecclesia: à quibus seducēdis illo est vinculo claustroq; prohibitus. Sed aut illa locutione dictum est, quæ in Scripturis aliquoties inuenitur, qualis est in Psalmo: *Sicut oculi nostri ad Dominum Deum nostrum donec misereatur nostri.* Neq; enim cū misertus fuerit non erunt oculi seruorum eius ad Dominum Deum suum. Aut certē iste est ordo verborum: Et clausit, & signauit super eum, donec finiantur mille anni. Quod verò interposuit, vt nō seduceret iam gentes: ita se habet, vt ab huius ordinis cōnexionē sit liberum: & seorsum intelligēdum, velut si pōst adderetur, vt sic se haberet tota sententia: Et clausit & signauit super eum, donec finiantur mille anni, vt non seduceret iam gentes: id est, ideò clausit, donec finiantur mille anni, vt iā non seduceret gentes *Tom. 5. de Ciuitate Dei, lib. 20. c. 7.*

Apoc. 20.

Post hæc, inquit, oportet eum solui breui tēpore. Si hoc est diabolo ligari & includi, Ecclesiam nō posse seducere,

cere, hæc ergo erit solutio eius, ut possit? Absit. Nunquam enim ab illo Ecclesia seducetur prædestinata, & ^{Eph. 1.} electa ante mundi constitutionem, de qua dictum est: ^{2. Tim. 2.} *Nouit Dominus, qui sunt eius*: & tamen hic erit Ecclesia illo tempore etiã quo soluendus est diabolus: sicut ^{Ecclesia sicut ex quo, est instituta,} ex quo est instituta, hic fuit & erit omni tẽpore, in suis ^{hic fuit, ita erit omni tẽpore: illã dia-} utique qui succedunt nascendo morientibus. Et pau- ^{bolus nec so-} *lò pòst.* illam nec solutus utique seducturus est. ^{lulus utique seducturus} *ibid. c. 8.*

In eorum sanè, qui tunc futuri sunt, sanctorum atque fidelium comparatione quid sumus? Quãdoquidẽ ad illos probandos tantus soluetur inimicus, cum quo nos ligato tantis periculis dimicamus: quanuis & hoc tẽporis interuallo, quosdam milites Christi tam prudentes & fortes fuisse atque esse non dubinm est, ut etiã si in ista mortalitate viuerent, quãdo ille soluetur, omnes insidias eius atque impetus & cauerent prudẽtissimè & patientissimè sustinerent. *Ibidem.*

Utrum autẽ etiam illis vltimis tribus annis & mẽ- ^{Dan. 12.} sibus sex quando solutus totis viribus sæniturus est, aliquis in qua non fuerat, sit accessurus ad fidem, nonnulla quæstio est. Quomodo enim stabit quod dictum est: Quis intrat in domum fortis ut vasa eripiat, ni- ^{Matth. 12.} si prius alligauerit fortem, si etiam soluto eripiuntur; Ac per hoc ad hoc cogere videtur ista sententia, ut credamus illo licet exiguo tempore neminem accessurũ esse populo Christiano, sed cum eis qui iam Christiani reperti fuerint diabolum pugnaturum. Ex quibus etiam si aliqui victi secuti eum fuerint, nõ eos ad prædestinatum filiorum Dei numerum pertinere. Neq; enim frustra idem Ioannes Apostolus, qui & hanc Apocalypsin scripsit, in epistola sua de quibusdam dixit: *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis.* Nam ^{1. Ioan. 2.} si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum. Sed quid fiet de paruulis? Nimium quippe incredibile est, nullos iam natos & nondum baptizatos, præoccupari Christianorum filios illo tempore infantes: nullos etiam ipsis nasci iam diebus: aut si erunt, non eos à parentibus suis ad lauacrum regenerationis modo quocunque perducere. Quod si fiet, quo pacto soluto

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

*Tempore An-
tichristi par-
uulos per Ba-
ptismum ac-
cessuros esse
ad Ecclesiā.*

Matth. 12.

Matth. 24.

Apo. 20.

iam diabolo vasa ista eripientur, in cuius domum ne-
mo intrat, vt vasa eius eripiat, nisi prius alligauerit
eū? Imò verò id potius credendū est, vt nec qui cadant
de Ecclesia, nec qui accedāt ad Ecclesiam illo tempo-
re defuturos: sed profectò tam fortes erunt & parētes
pro baptizandis paruulis suis, & hi qui tunc primitus
credituri sunt, vt illum fortē vincant etiam non liga-
tum: id est omnibus, qualibus antea nunquam, vel ar-
tibus insidiantem, vel vrgentem viribus, & vigilanter
intelligent, & toleranter ferāt, ac sic illi etiam non li-
gato eripiantur. Nec ideo falsa erit Euangelica illa
sentētia: *Quis intrat in domū fortis, vt vasa eius eripiat,
nisi prius alligauerit fortē?* Secundū enim sententiæ e-
ius veritatem, ordo iste seruatus est, vt prius alligare-
tur fortis, ereptisq; vasis eius longē lateq; in omnibus
gentibus ex firmis & infirmis ita multiplicaretur Ec-
clesia, vt ex ipsa rerū diuinitus prædictarū & impleta-
rū robustissima fide, etiam soluto vasa posset auferre.
Sicut enim fatendum est multorum refrigerare cari-
tatem cū abundat iniquitas: & inusitatis maximisq;
persecutionibus atq; fallacijs diaboli iam soluti, eos
qui in libro vitę scripti non sunt esse multos cessuros:
ita cogitandum est, non solū quos bonos fideles il-
lud tempus inueniet, sed nonnullos etiam, qui foris
adhuc erunt, adiuvante Dei gratia per considerationē
scripturarum: in quibus & alia & finis ipse prænuncia-
tus est, quem venire iam sentiunt: ad credendum quod
non credebant, futuros esse firmiores: & ad vincen-
dum etiam non ligatum diabolū fortiores. *Tom. 5.
de Ciuitate Dei lib. 20. c. 8.*

*¶ I. Enoch & Eliam vsque hodie in viuīs manere, eos-
demq; Antichristi tempore mundo
prædicaturos.*

ENoch & Eliam non dubitamus in quibus nati sunt
corporibus viuere. *Tom. 7. de pecc. orig. c. 24.*

Neq; enim arbitrandum est Eliam, vel sic esse iam
sicut erunt sancti, quando peractō operis diei, denariū
pariter accepturi sunt: vel sic quemadmodum sūt ho-
mines, qui ex ista vita nondum emigrarūt, de qua ille
tamen

tamen nō morte sed trāslatione migravit: Iam itaque aliquid melius habet, quā in hac vita posset: quanuis nondum habeat, quod ex hac vita rectē gesta in fine habiturus est: pro nobis enim meliora prouiderūt, ne sine nobis perfecti perficerētur: aut si quisquam putat hoc Eliam mereri non potuisse, si duxisset uxorem, filiosque procreasset: creditur enim non habuisse, quia hoc scriptura non dixit, quāuis & de coelibatu eius nihil dixerit: quid de Enoch respondebit, qui filijs generis Deo placens, non mortuus, sed vnus trāslatus est? Et *infra*. Enoch & Elia in Adam mortui, mortisque propaginem in carne gestantes, quod debitum vt soluant, creduntur etiam redituri ad hanc vitam, & quod tamdiu dilatum est, moritur, nunc tamē in alia vita viuūt.

To. 3. de Genesi ad literam, lib. 9 cap. 6.

Ecce ego mittam vobis Eliam Thesbiten, antequā veniat dies Domini magnus & illustris: qui conuertet cor patris ad filiū, & cor hominis ad proximū suum, ne forte veniēs percutiam terram penitus. Per hūc Eliam magnum, mirabilemque prophetam exposita sibi lege, vltimo tempore ante iudicium, Iudæos in Christum verum, id est, in Christū nostrum esse credituros, celeberrimum est in sermonibus, cordibusque fidelium. Ipse quippe ante aduentum iudicis Saluatoris nō immeritō speratur esse venturus: qui etiam nunc viuere non immeritō creditur. Curru* namque igneo raptus est de rebus humanis: quod euidentissimē sancta Scriptura testatur. Cū venerit ergo exponendo legem spiritaliter, quam nūc Iudæi carnaliter sapiunt: conuertet* cor patris ad filiū.

Tom. 5. de Ciuit. Dei, lib. 20 cap. 29.

Mulierem volasse* in desertum ipsam Ecclesiam intelligit, in qua in nouissimo tēpore sub Elia creditura est synagoga. Alias duas aquilæ magnę, duos, vult intelligi Prophetas: scilicet Eliam & qui cum eo venturus est. Aqua emissa de ore draconis exercitum persequentiū eam significat. *Tom. 9. in Apocalypsin. homil. 10.*

Enoch adhuc sine morte in testimonium nouissimi tēporis referuatur. Et paulò post. Enoch sine morte per totius penē seculi tempus remotus ab hominum conuersatione custoditur, vt in eo qualiter homines si nō

Elias creditur uxorem non habuisse, etsi de coelibatu eius

scriptura nihil dixerit.

Enoch, & Elias, vt mortis debitum soluant creduntur redituri ad hanc vitā.

Malach. 4.

Per Eliam

Thesbiten,

vltimo tem-

pore Iudæos

in Christum

credituros,

celeberrimū

est in sermo-

nibus, cordi-

busque fide-

lium.

** 4. Reg. 2.*

** Malach. 4.*

** Apoc. 12.*

Confessionis Augustiniana lib. IIII.

*Enoch etsi
adhuc uiuat
mortis tamē
debitū vita
re nō poterit*

peccarent, generata prole commutarentur in vitā spiritalē sine morte, ostenderetur. Sed licet longo seruatus tempore adhuc uiuat: mortis tamē debitū, quod omnes in Adam sumpsimus, vitare non poterit. *Tom. 3. de mirabilibus sacra Script lib. 1. cap. 3.*

Matth. 21.

In Ioanne Dominus Iesus Christus præfigurare uoluit futurum aduentum suum, & hoc dicere, (*quādo dixit: Ioannes ipse est Elias*) quia in spiritu Eliæ erat Ioannes. Et quod erat Ioannes ad primum aduentum, hoc erit Elias ad secundum aduentum. Quomodo duo aduentus iudicis, sic duo præcones. Iudex quidem ipse,

*Hoc erit in
secundo adue-
ntu Elias,
quod in pri-
mo Ioannes.*

præcones autem duo, non duo iudices. Oportebat autem iudicem primò venire iudicandum. Misit ante se primum præconem, vocauit illū Eliam: quia hoc erit in secundo aduentu Elias, quod in primo Ioannes. iam quæ intendat charitas uestra quā verum dicam. Quā-

**Luc. 1.*

do conceptus est Ioannes vel potius quando natus, Spiritus sãctus hoc de illo homine impleto prophetauit, **Et erit, inquit, præcursor altissimi, in spiritu & uirtute Eliæ.* Non ergo Elias, sed in spiritu & uirtute Eliæ. Quid est in spiritu & uirtute Eliæ? In eodem spiritu uice Eliæ.

**Ioan. 1.*

Quare uice Eliæ? quia quod Elias secundo, hoc Ioannes in primo aduentu fuit. Rectè ergo modò Ioannes propriè respondit: Nam Dominus figuratè, Elias ipse est Ioannes, iste autem, ut dixi, propriè: Non sum ego Elias. Si figurā præcursionis aduer-
tas, Ioannes ipse est Elias: quod enim ille ad primum aduentum, hoc ille ad secundum erit. Si proprietatem personæ interroges: Ioannes Ioannes, Elias Elias est. Dominus ergo ad præfigurationem rectè, ipse est Elias: Ioannes autem rectè ad proprietatem: Non sum Elias. *Et infra.* Nunquid tu Elias es? iam si diceret, Elias sum: ergo iam in secundo aduentu adueniens Dominus iudicaret, non adhuc in primo iudicaretur. Tanquam dicens: venturus est adhuc & Elias: Non sum, inquit, Elias: sed obseruate humilem, ante quem venit Ioannes, ne sentiat excelsū ante quem venturus est Elias. Nam & Dominus ita compleuit. Ipse est Ioannes Baptista, qui venturus est. Ipsa præfiguratione venit iste, qua proprietate venturus est Elias. Tunc Elias per

proprietatem Elias erit, nunc per similitudinem Ioannes Elias erat. Modò Ioannes per proprietatem Ioannes est, tunc per similitudinem Elias Ioannes erit. Ambo præcones sibi dederunt similitudines suas, & tenuerunt proprietates suas: vnus autem Dominus iudex, siue illo præcone præcedente, siue illo Tom. 9 in Ioannem, tract. 4. circa medium. Lege & To. 4. 83. questionum, q. 58.

VII. Ante extremum iudicij diem Euangelium in vniuerso orbe esse prædicandum.

Ipse Dominus in Euangelio docet, tunc futurum esse iudicij diem, cum Euangelium prædicatum fuerit in omnibus gentibus. Tom. 4. de serm. Domini in monte, lib. 2. in expos. Dominicae orationis.

Matt. 24.

Quod putat venerabilitas tua iam hoc (Euangelium prædicatū esse per totū orbem) per ipsos Apostolos factū, non ita esse certis documentis probaui. Sunt enim apud nos, hoc est, in Africa, barbaræ innumerabiles gentes, in quibus nōdum esse prædicatū Euangelium, ex ijs qui ducuntur inde captiui, & Romanorū seruitijs iā miscentur quotidie nobis addiscere in promptu est. Pauci tamen anni sunt, ex quo quidam eorum rarissimi atque paucissimi, qui pacati Romanis finibus adherent, ita vt non habeant reges suos, sed super eos præfecti à Romano constituantur imperio, & illi ipsi eorū præfecti Christiani esse cœperunt. Interiores autē qui sub nulla sunt potestate Romana, prorsus nec religione Christiana in suorum aliquibus detinentur, neque vllō modo rectē dici potest, istos ad promissionem Dei nō pertinere. Non enim Romanos, sed omnes gentes Dominus semini* Abraham, media quoque iuratione promisit: ex qua promissione iam factum est, vt nonnullæ gentes, quæ non tenentur ditione Romana, reciperent Euangelium & adiungeretur ecclesiæ, quæ fructificat & crescit in vniuerso mundo. Adhuc enim habet quo crescat, donec fiat quod de Christo in Salomonis figurâ prophetatum est: *Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terræ. A flumine scilicet

Probat Augustinus Euangelium non esse prædicatum ab Apostolis per totum orbem.

Genes. 17.

Psal. 72.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

- scilicet ubi baptizatus est, quia inde coepit Euangelium
prædicare. A mari autem usque ad mare totus est orbis
cum omnibus gentibus, quoniam mari Oceano cingi-
tur uniuersus. Quomodo autem implebitur aliter illa
prophetia: ** Omnes gentes quotquot fecisti venient, &
adorabunt coram te Domine?* Non .n. de locis suis mi-
grando venient, sed in locis suis credendo. De credenti-
bus quippe Dominus dixit: ** Nemo potest venire ad me
nisi datum fuerit ei à Patre meo.* Propheta autem dicit: **
Et adorabunt eum unusquisque de loco suo, omnes insulae
gentium.* Omnes insulae: dixit, tanquam diceret, etiam
omnes insulae: hinc ostendens quam nulla pars relin-
quatur orbis terrarum, ubi non sit Ecclesia, quando
nulla relinquitur insularum, quarum nonnullae etiam
in Oceano sunt constitutae, & quasdam earum Euange-
lium iam suscepisse didicimus: atque ita & in insulis sin-
gulis quibusque impletur quod dictum est: ** Domina-
bitur à mari usque ad mare,* quo unaquaeque insula cin-
gitur, sicut in uniuerso orbe terrarum, quae tanquam
omnium quodammodo maxima est insula, quia & ip-
sam cingit Oceanus, ad cuius littora in Occidentalibus
partibus Ecclesiam peruenisse iam nouimus, & quocum-
que littorum nondum peruenit, peruentura est utique
fructificando atque crescendo. Si ergo qui prophetia
veritatis mentiri non potest, necesse est, ut omnes gen-
tes, quotquot fecit Deus, adorent eum, quomodo ado-
rabunt eum, nisi inuoeent eum? *Quomodo autem inuo-
cabunt, in quem non crediderunt?* Aut quomodo credent
ei, quem non audierunt? Quomodo autem audiet sine
prædicante? Aut quomodo prædicabunt nisi mittan-
tur? Mittit enim angelos suos & congregat electos suos
à quatuor ventis, id est, ab uniuerso orbe terrarum. In
quibus ergo gentibus nondum est Ecclesia, oportet ut
sit, non ut omnes qui ibi fuerint, credant: Omnes enim
gentes promissae sunt, non omnes homines omnium
gentium. Non enim omnium est fides. Credit itaque
omnis gens in omnibus, qui electi sunt ante constitu-
tionem mundi, in cæteris non credit, & credentes odit:
quomodo enim & illud implebitur, ** Eritis odio omni-
bus gentibus propter nomen meum,* nisi in omnibus gen-

* Psal. 85.

* Ioan. 6.

* Sophon. 2.

* Psal. 71.

Rom. 10

In quibus
gentibus nõ
dum est Ec-
clesia, oportet
ut sit.

* Matt. 24.

ribus sint, & qui oderint, & quos oderint? Quo pacto igitur ab Apostolis est prædicatio ista completa, quando adhuc usque sunt gentes, quod certissimum est nobis, in quibus modò coepit, & in quibus nondum coepit impleri? *Tom. 2. epist. 80. ad Hesychium, versus finem.*

* Rom. 10.

Quod autem dixit Apostolus, * *Nunquid non audierunt, In omnem terram exiit sonus eorū, & in fines orbis terræ verba eorum:* quanuis locutus sit præteriti temporis verbis, tamen quod futurum fuerat dixit, non quod iam factum atque completum: sicut ipse Propheta quo usus est teste, non ait: *In omnem terram exiturus,* sed *exijt,* inquit, *sonus eorum,* quod utique nondum factum erat: quale est etiam illud, *Foderunt manus meas & pedes meos,* quod tam longè postea factum nouimus *Et infra.* Minus mirandum est, quod etiam verbis præsentis temporis usus est in eo, quod illum identidem dixisse memorasti, propter spem quæ reposita est nobis, quam antè audistis in verbo veritatis Euangelij, quod & crescens, quanuis Euangelium nondum tenebat vniuersum: sed fructificare illud in vniuerso mundo dixit & crescere, vt ita significaret, quousque fuisset fructificando & crescendo venturum. Si ergo later quando Ecclesia fructificante atque crescente vniuersus omnino à mari usque ad mare orbis implebitur, procul dubio latet, quando finis erit: antè quippe non erit. *Ibidem paulo infra.*

* Psal. 18.

* Psalm. 21.

* Coloss. 1.

Apostolus fructificare Euangelium in vniuerso mūdo dixit, vt significaret, quousq; fructificādo atque crescendo sic venturum.

Matt. 42. Finis mūdo antè venturus non est, quā Euāgelij regni in vniuerso orbe prædi-

Apertissima de hac re legitur sētētia Saluatoris dicētis: *Et prædicabitur hoc Euāgelij regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet finis.* Tunc veniet, quid est, nisi antè non veniet? Quanto post ergo veniat, incertum nobis est, ante tamen non esse venturum dubitare utique non debemus. Si ergo susciperent hūc laborem serui Dei, vt peragrato orbe terrarum, quantum possent colligerēt, quod remanet gentium, vbi nondum est Euangelium prædicatū, hinc aduertere vtrunque possemus, quantum hoc tempus longè sit à fine seculi. Quod si propter quædam loca inaccessibleia & inhospita fieri posse nō creditur, vt à seruis Dei peragretur orbis, & quot quantæque sint adhuc

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Act. 1.

adhuc gentes sine Christi Euangelio, fideliter renu-
cietur: multo minus existimo scripturis posse cōpre-
hendi, quanta usque ad finem futura sunt tempora,
quandoquidem in eis legimus: *Nemo potest cognoscere
tempora, quæ pater posuit in sua potestate*. Unde si ia no-
bis certissimè nunciatum fuisset in omnibus gentibus
Euangelium prædicari, nec sic possemus dicere quan-
tum temporis remaneret usque ad finem, sed magis
magisque iam propinquare meritò diceremus: Nisi
quis fortè respondeat, tanta celeritate prædicato Eua-
gelio, Romanas gentes & plerasque barbaras occu-
patis, atque ita nonnullas non paulatim, sed subito ad
fidem Christi fuisse cōuersas, ut nō sit incredibile pau-
cis annis, etsi non vitæ nostræ, qui iam senuimus, cer-
tè iuuenū, qui venturi sunt ad senectam vniuersas om-
ninò residuas gentes Euangelio posse compleri. Sed si
ita erit, facilius cū factum fuerit probari experiēdo,
quàm legendo antequam fiat, inueniri potest. *Tom. 2. e-
pist. 78. ad Hesychium.*

Lut. 24.

Matt. 24.

Sunt adhuc nonnullæ gentes, in quibus nondum est
Euangelium prædicatum, necesse est autē impleri om-
nia quæ de Christo & Ecclesia prædicta sunt: oportet
ergo & in eis prædicari, quod cū impletum fuerit,
tunc erit finis. Quomodo ergo isti dicunt, iam esse cō-
pletum quod Dominus ait: prædicari in nomine eius
poenitentiam & remissionem peccatorum in omnes
gentes, incipientibus ab Hierusalem. Sed postea cæte-
ris deficientibus; solā Christo Africam remansisse, cū
adhuc illud implendum sit, nondū impletū? Cum autē
impletum fuerit veniet finis, Sic enim Dominus ait.
*Et prædicabitur hoc Euangelium regni, in vniuerso orbe,
in testimonium omnibus gentibus & tunc veniet finis.*
Quomodo ergo cum adimpleta esset fides omniū gē-
tium, tum perditio gētū, excepta Africa, cōsecuta est?
Quandoquidem ipsa, fides omnium gentium nondum
impleta est. Nisi fortè hoc restat hominū infantiæ, ut di-
cāt nō ex illis Ecclesiis quæ fundatæ sunt, per Aposto-
lorū labores, adimpleri prædicationem Euangelij in
omnibus gentibus, sed illis pereuntibus, & earū repa-
rationem ex Africa per partem Donati, & residuarum

gentium acquisitionem. Puto quod ipsi etiam rideant, cum hoc audiunt, & tamen nisi hoc dicant, quod erubescunt si dicant, non habent omnino quod dicant. Tom. 7. de unit. Ecclesie, cap. 15.

VIII. Christum in humana atque visibili
forma venturum ad iudicandum
humanum genus.

Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio. Hoc enim dictum est, quia hominibus in iudicio non apparebit nisi filius. Pater occultus erit, filius manifestus. In quo erit filius manifestus? In forma qua ascendit. Nam in forma Dei cum patre occultus est, in forma serui hominibus manifestus. Non ergo pater iudicat quemquam, sed in manifesto omne iudicium dedit filio. Hoc enim dictum est, quia hominibus in iudicio non apparebit nisi filius, sed manifesto. In quo manifesto iudicio filius iudicabit, quia ipse iudicandis apparebit. Evidentius nobis ostendit scriptura, quia ipse apparebit. Quadagesimo die post resurrectionem suam ascendit in coelum, videntibus discipulis suis, & vox illis angelica. Viri, inquit, Galilai, quid statis aspicientes in caelum? Iste qui assumptus est a vobis in coelum, sic veniet, quemadmodum eum vidistis euntem in coelum, Quomodo eum videbant ire? In carne quam tetigerunt, quam palpauerunt, cuius etiam cicatrices tangendo probauerunt, in illo corpore in quo cum eis intrauit & exiit per quadraginta dies, manifestans se eis in veritate, non in aliqua falsitate, non phantasmate, non umbra, non spiritu, sed quemadmodum ipse dixit non fallens, *Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.* Est quidem illud iam corpus dignum coelesti habitatione, non subiacens morti, non mutabile per aetates. Non enim sicut ad illam aetatem ab infantia creuerat, sic ab aetate qua iuuentus erat, vergit in senectutem; manet sicut ascendit, venturus ad eos, quibus antequam veniat, verbum suum voluit praedicare. Sic enim veniet in forma humana. Hanc videbunt & impij. Videbunt & ad dexteram positi, videbunt ad sinistram sepa-

Ioan. 5.

Hominibus in iudicio non apparebit, nisi filius: idque in ea forma, qua ascendit.

Act. 1.

Luc. 24.

Impij quoque videbunt humanam formam Christi in iudicio.

Confessionis Augustiniane Lib. IV.

Zach. 12. separati: sicut scriptum est; *Videbunt in quem pupugerunt.* Si viderunt in quem pupugerunt; corpus ipsum videbunt quod lancea percusserunt. Lancea non percussitur verbum. Hoc ergo impij videre poterunt, quod & vuluerare potuerunt. Latentem Deum in corpore non videbunt; post iudicium videbitur ab his qui ad dextram erunt. Hoc est ergo quod ait, **Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio:* quia manifestus ad iudiciū veniet filius, in humano corpore apparēs; hominibus dicens dextris, *Venite benedicti patris mei, percipite regnum:* dicens sinistris, *Ite in ignem eternū, qui pręparatus est Diabolo & angelis eius.* &c. Tom 9. in Ioan-nem, tract. 21. circa medium.

** Ioan. 5.*

Mat. 25.

Ecce ad dexterā sunt iusti, ad sinistram sunt iniusti. Omnes pariter homines vident filium hominis; vidēt qui punctus est, vident qui crucifixus est, vident humiliatum, vident natum ex virgine, vidēt agnū de tribu Iuda, vident verbum Deum apud Deum. Quādo videbunt, ipse erit & tunc, sed forma serui apparebit. Forma serui seruis demonstrabitur: forma Dei, filijs seruabitur, *ibidem, paulò infrā.*

Matt. 25.

Zach. 12.

Ioan. 19.

Apoc. 1.

Secundum id quod Deus est (*Christus*) iudicat. Hoc est ex potestate diuina, non humana, & tamen ipse homo iudicaturus est; sicut Dominus glorię crucifixus est: ita enim apertē ait, *Cum venerit filius hominis in gloria sua & omnes angeli eius cum eo tūc cōgregabūtur ante eum omnes gentes,* & cetera quę futuro iudicio usq; ad ultimam sententiam in eo loco prędicantur. Et Iudæi quippe qui in malitia sua perseuerātes in illo iudicio puniendi sunt, sicut alibi scriptum est, *Videbunt in quem pupugerunt,* cum enim & boni & mali visuri sunt iudicem viuorum & mortuorum, procul dubio eum videre non poterunt mali, nisi secundum formam, qua filius hominis est, sed tamen in claritate in qua iudicabit, non in humilitate in qua iudicatus est. Cæterum illam Dei formam in qua æqualis est Patri procul dubio impij non videbunt, non enim sunt mundicordes: *Beati * enim mundicordes, quoniam ipsi Deum videbunt:* & ipsa visio est faciē ad faciē, quę summum pręmiū promittit iustis, & ipsa fiet cum tradet regnum

** Matt. 5.*

Deo & Patri in quo suæ formæ visionē vult intelligi subiecta Deo vniuersa creatura, & ipsa in qua fili⁹ Dei, filius hominis factus est. Quia secūdu hāc & ipse filius tunc subiectus illi erit, qui ei subiecit omnia, vt sit *1. Cor. 15.*

Deus omnia in omnibus. Alioquin si filius Dei iudex in forma qua æqualis est patri etiam impijs cū iudicaturus est apparebit, quid est quod pro magno dilectori suo pollicetur dicens, *Et ego diligam eū & ostendam me ipsum illi;* Quapropter filius homini. iudicaturus est, nec tamen ex humana potestate, sed ex ea qua filius Dei est. Et rursus filius Dei iudicaturus est, nec tamen in ea forma apparens, in qua Deus est æqualis patri, sed in ea qua filius hominis est. *Tom. 3. de Trinit. lib. 1. cap. 13.*

Ioan. 14. Filius Dei iudicaturus est, nec tamē in ea forma apparens, in qua Deus est, sed in qua filius hominis est.

Potestatem dedit ei iudicium facere, quoniam fili⁹ hominis est. Iudex hic erit fili⁹ hominis, forma illa hic iudicabit, quæ iudicata est. Audite & intelligite, iā hoc propheta prædixerat, *Videbunt in quem pupugerūt.* *Ioan. 5. 1.* Ipsam formam videbunt, quam lancea percusserunt. *Zach. 12.* Sedebit iudex, qui stetit sub iudice: Damnabit veros reos, qui factus est falsus reus. Ipse veniet, forma illa veniet. Hoc & in Euangelio habes, Cū ante oculos discipulorum suorum iret in cœlum, stabant illi & attendebant, & sonuit vox angelica, Viri Galilæi quid statis &c. Hic Iesus sic veniet quomodo vidistis eum euntem in cœlum. Quid est sic veniet? In ipsa forma veniet. *Tom. 10. de verbis Domini serm. 64.*

Ioan. 19. Apoc. 1. Luc. 24. Acto. 1.

Et aspicient ad me pro eo quod insultauerunt, & plagent super eo planctum quasi super charissimum siue dilectum, & dolebunt dolore quasi super vnigenitum. Poenitebit quippe in die illa Iudæos etiam eos qui accepturi sunt Spiritum gratiæ & misericordiæ, quod in eius passione insultauerunt Christo, cū ad eum aspexerint in sua maiestate venientem, eumque esse cognouerint, quem prius humilem in suis parentibus illaferunt, quanuis & ipsi parentes eorum tantæ illius impietatis auctores resurgentes videbūt eum, sed puniendi iam, non adhuc corrigiendi. Non itaque hoc loco ipsi intelligendi sunt, vbi dictū est: & effundā su-

Zach. 12. Ibidem.

Confessionis Augustiniana lib. 1111.

*Judæi per
Eliam Anti-
christi tem-
pore credi-
turi.*

per domū David & super habitatores Hierusalē spiri-
tum gratiæ & misericordiæ, & aspicient ad me pro eo
quod insultauerunt, sed tamen de illorum stirpe ve-
niētes, qui per Eliam illo tempore sunt credituri. Sed
sicut diximus Iudæis, vos occidistis Christum, quāvis
hoc parentes eorum fecerint, sic & isti se dolebunt fe-
cisse quodammodo, quod fecerunt illi, ex quorū stirpe
descendunt. *Tom. 5. de ciuit. Dei, lib. 20. cap. 30. Lege &
Tom. 2. Epist. 85. de Hesychium, & 112. ad Paulinam. Item
Tom. 9. tract. 76. in Ioannem, & de symbolo ad catechum.
lib. 2. & 3. cap. 8, & lib. 3. c. 7. & alibi.*

*IX. Apostolos Apostolicæq; perfectionis sectatores,
Christo assessuros in iudicio, atque vnā cum il-
lo mundum iudicatuos.*

Psal. 49.

Matt. 19.

Marc. 10.

Luc. 18.

Ibidem.

*Non solos
duodecim
Apostolos cū
Christo iu-
dicatuos.*

Videamus quomodo faciet qui venturus est tempe-
state illa. Quid factururus? quæ erit in circuitu eius
tempestas valida? Proculdubio ista tempestas quan-
dam separationē factura est. Ista est illa separatio, quā
non exspectauerunt, qui antequam ad littus venirent
rtia diruperunt. In illa verò separatione fit quædam
malorum & bonorum distinctio. Alij sunt enim sequē-
tes nunc Christum, expeditis humeris sine sarcina cu-
rarum secularium: qui non frustra audierūt, Si vis esse
perfectus, vade, vende omnia quæ habes & da pau-
peribus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni seque-
re me: qualibus dicitur, Sedebitis super duodecim
sedes, iudicātes duodecim tribus Israel. Alij ergo erūt
iudicantes cum Domino, alij verò iudicandi, sed ad
dexteram ponendi. Nam quia erunt quidam iudican-
tes cum Domino habemus apertissimum testimoniū,
quod modo commemorauī: Sedebitis super duodecim
sedes iudicantes duodecim tribus Israel. Sed dicit ali-
quis, duodecim illic Apostoli confedebunt, non am-
plius. Vbi ergo erit Apostolus Paulus? Nunquid inde
separatus est? Absit vt hoc dicamus, absit vt hoc vel
tacitè cogitemus. *Paulò infrā.* Apostolus de se Paulus
dum argueret fideles laicos, quia iudicia sua nō defe-
rebant ad Ecclesiā, sed ad publicum pertrahebant eos,
cum

cum quibus habebant negocia, ait: *Nescitis quia angelos iudicabimus?* Videte quemadmodum iudicem se fecit: non solum se, sed & omnes qui rectè iudicant in Ecclesia. Cùm ergo manifestum sit, multos cum Domino iudicatu-^{1. Cor. 6.} ros, alios verò non tam ex æquo, sed pro meritis iudicandos, cum omnibus angelis suis veniet, quando ante eum congregabuntur omnes gentes: & inter omnes angelos deputandi erunt illi, qui tam perfecti fuerint, ut sedentes super duodecim sedes, iudicent duodecim tribus Israel. *Tom 8. in Psalm. 49. enarrat. unica, circa medium.* ^{Perfecti sedebunt super sedes duodecim.}

Aduocabit cælum sursum. Cælum omnes sanctos perfectos iudicatu-^{Psalm. 49.} ros, aduocabit eos sursum sessuros, secum iudicatu-
ros duodecim tribus Israel. Quomodo enim aduocabit cælum sursum, cùm semper sursum sit cælum? Sed quos hic cælum dicit eosdem cælos alibi appellat. Quos cælos? Qui enarrant gloriam Dei. Cæli enim enarrant gloriam Dei, de quibus dicitur. In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Videte enim discernentem Dominum in iudicio, aduocabit cælum sursum, & terram discernere populum suum. A quibus, nisi à malis? de quibus hic postea non fit mentio iam tanquam dijudicatis ad pœnam. Istos bonos vide & distingue, Aduocabit cælum sursum & terram discernere populum suum. Vocat & terram non tamen con-
terendam sed discernendam. Primò enim cùm cõmixtos vocauit, quando locutus est Deus Deorum, & vocauit terrā à solis ortu vsque ad occasum, nondum discreteuerāt serui illi, qui missi erāt, inuitare ad nuptias, qui congregauerant bonos & malos. Cùm verò Deus Deorum manifestus veniet, & non silebit, sic aduocabit cælum sursum ut iudicet cum illo. Quod enim cælum, ipsi cæli: sicut quæ terra, ipse & terræ sicut quæ Ecclesia, ipsæ Ecclesiæ. Aduocabit cælum sursum & terram discernere populum suum. Iam cum cælo terram discernit, id est, cælum cum illo terrā discernit. Quomodo discernit terram? ut alios ponat ad dexteram, alios ad sinistram. *Ibidem.* ^{Psalm. 18.} ^{Psalm. 49.} ^{Matt. 19.}

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Matt. 12.
Luc. 11.

Amen, inquit, dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis sue, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Hinc discimus cum suis discipulis iudicaturum Iesum. Vnde & alibi Iudæis dixit: Si ego in Beelzebub eijcio demonia, filij vestri in quo eijciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. Nec quoniam super duodecim sedes sessuros esse ait, duodecim solos homines cum ipso iudicatu-ros putare debemus. Duodenario quippe numero, vniuersa quædam significata est iudicantium multitudo. To 5. de ciuit. Dei, lib. 20. cap. 5.

Matt. 25.

Pauciores qui cum Domino iudicabunt, & plures qui stabunt ante illum: sed non vna conditio eorum. Alij ad sinistram, alij ad dexteram: alij vt regnent alij vt putantur alij vt audiant, Venite benedicti Patris mei percipite regnum: alij vt audiant, Ite in ignem æternum &c. Tom 8. in Psal 90. concione secunda.

Matt. 19.
Luc. 22

Sedebitis, inquit, super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel. Quos iudicantes? Infra qui sunt in terra. Qui iudicabunt? qui facti sunt cælum. Illi autem qui iudicabuntur, in duas partes diuidentur: vna ad dexteram, altera ad sinistram erit. Iudicabunt cum Christo sancti. Veniet enim in iudicium cum senioribus populi sui, ait Esaias. Alij sunt ergo qui cum illo iudicabunt, alij qui ab illo iudicabuntur, & ab illis qui cum eo iudicabunt. Diuidentur ergo isti in duas

Esa. 3.

partes. Vna ponetur ad dexteram, cui enumerabuntur eleemosinæ quas fecerunt. Alia ponetur ad sinistram, cui enumerabitur crudelitas & sterilitas misericordiæ.

Matt. 25.

Et illis ad dexteram constitutis dicetur: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Quare? esuriui, inquit, & dedistis

Luc. 16.

Sancti in extremo iudicio sedebunt cum Domino attendere qui fecerunt misericordiam.

mibi manducare. Et illi: Quando te vidimus esurientem? Et ille. Cum uni ex minimis meis fecistis, mibi fecistis. Ergo quid est fratres? Illi iudicabunt, de quibus dictum est, vt fiant amici de mammona iniquitatis: vt & ipsi, inquit, recipiant vos in æterna tabernacula. Sancti sedebunt cum Domino attendere, qui fecerunt misericordiam, & assument illos separatos in dexteram in regnum

regnum cœlorum: & ipsa est pax Hierusalem. *Ibidem, in Psal. 121. versus finem.*

Quod dictum est: *Aduocabit cœlum sursum*, quoniam sancti & iusti rectè cœlum appellantur: nimirum hoc est, quod ait Apostolus: *Simul cum illis rapiemur in nubibus in obuiam Christo in aera*. Nam secundum literæ superficiem, quomodo sursum aduocatur cœlum, quasi posset esse nisi sursum? Quod autem adiunctum est: *Et terram discernere populum suum*, si tantummodo subaudiatur, aduocabit, id est, aduocabit & terram, nec subaudiatur sursum, hunc videtur habere sensum secundum rectam fidem, ut cœlum intelligatur in eis, qui cum illo sunt iudicaturi, & terra in eis qui iudicandi sunt: & aduocabit cœlum sursum, non hic intelligamus rapiet in aera sed in iudiciarias sedes eriget. *Tom. 5. de ciuitate Dei, lib. 20. cap. 24.*

Exceptis enim eis qui cum illo etiam iudicabunt, quibus & promisit dicens: *Sedebitis super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israel*. In quo numero iudicantium omnes intelliguntur, qui propter Euangelium omnia sua dimiserunt, & secuti sunt Dominum: Duodenarius quippe numerus ad quandam vniuersitatem refertur: Non enim Paulus Apostolus ibi non erit, qui inter illos duodecim non fuit. Exceptis ergo illis, quos etiam nomine angelorum significauit, quando ait: *Cum venerit filius hominis iudicare cum angelis suis*: Angeli enim utique nuncij sunt: Nuncij autem rectissime accipiuntur omnes qui salutem cœlestium hominibus nunciauerunt, unde etiam Euangelistæ boni nuncij possunt interpretari: & de Ioanne Baptista dictum est, *Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam*: His ergo, ut dicere coeperam exceptis, cætera omnium hominum multitudo, sicut in ipsius verbis Domini manifestum est, in duas partes diuidetur Positurus est enim oues ad dexteram, hœdos ad sinistram. *To. 5. lib 50 homiliarum, hom. vltima, ultra medium.*

X. In Extremo iudicio, unumquemque fidelium recepturum secundum opera quæ gessit in corpore, siue bona siue mala.

Confessionis Augustiniana Lib. I V.

Rom. 7.

Vtentes libero arbitrio secundum propriam voluntatis merita iudicium reportabunt.

Rom. 2.

1. Cor. 5.

Matt. 16.

Matt. 25.

Ad iudicium non veniunt,

IN Pelagianorum errorem cadit, qui putat aliquo merito humano gratiam Dei dari, quæ sola hominem liberat per Dominum Nostrum Iesum Christum. Sed rursum qui putat, quando ad iudicium Dominus venerit, non iudicari hominem secundum opera sua, qui iam per ætatem uti potuit libero voluntatis arbitrio, nihilominus in errore est. Soli enim paruuli, qui nondum habent opera propria, vel bona, vel mala, secundum solum originale peccatum dānabuntur, quibus per lauacrum regenerationis non subuenit gratia Saluatoris. Cæteri autem omnes, qui iam utentes libero arbitrio, sua propria peccata, originali peccato insuper addiderunt, si de potestate tenebrarum per gratiam Dei non eruuntur, nec transferuntur ad regnum Christi, non solum secundum originis, verum etiam secundum propriam voluntatis merita, iudicium reportabunt. Boni verò etiam ipsi quidem, non solum secundum suam bonam voluntatis merita præmium consequentur, sed etiam ipsam bonam voluntatem per Dei gratiam consecuti sunt, ac sic impletur quod scriptum est: ira & indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primum & Græci: gloria autem & honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primum & Græco. *Tom. 2. epist. 47. ad Valentinum.*

Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis sui prout gessit, siue bonum siue malum. Quam rem etiam Dominus in Euangelio denunciat, dicens: *Filius hominis venturus est in gloria sua cum angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera sua.* Diligenter quæro attendite fratres, & mecum pariter pauescite, quia non dixit, quod reddet unicuique secundum misericordiam suam, sed secundum opera sua. Hic enim est misericors, ibi iustus. *Tom. 10. de verbis Apost. serm 35.*

Solum audituri sunt (*illi qui mittentur in ignem æternum*) quia esuriui, & non dedistis mihi manducare. Rogo vos fratres, nolite hæc transitoriè cogitare, nec credatis, quod hoc de Iudæis tantum aut paganis vel hæreticis fuerit dictum, sed definitissimè credite, quia hoc Christiani & Catholici, qui in malo opere perseverare voluerint audituri sunt. Ad iudicium enim non veniunt nec

Pagani, nec heretici, nec iudei, quia de ipsis scriptum est, *Qui non credit, iam iudicatus est. Et infra. Denique & alio loco Dominus terribiliter nos admonet dicens. Omnis arbor quae non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur.* Non dixit, quae facit fructum malum, sed quae non facit fructum bonum. Hunc ergo possumus euidenter agnoscere, quas poenas arbor spinosa in die iudicii patietur, quando illa quae fructum non dederit excidetur & in ignem mittetur. Nemo se decipiat fratres carissimi, nemo se falsa spe circumueniat, quia Christiani nominis non facit sola dignitas Christianum. Nihilque prodest, quod aliquis Christianus vocatur in nomine, si hoc non ostendit in opere. Scriptum est enim. *Fides sine operibus mortua est.* Qui enim credit, & opera bona non exercet, clamat illi scriptura diuina. Tu, inquit, credis quia Deus vnus est, bene facis. Et daemones credunt & contremiscunt. Ac sic qui credunt, & opera bona non faciunt, fidem Daemonum videntur habere: Qui vero non credunt, peiores demonibus comprobantur. Et illud diligenter considerandum est, quod Dominus dicit, *Qui audit mandata mea & facit ea, ipse est qui diligit me.* Et iterum: *Si quis diligit me, mandata mea seruat.* Et sine dubio qui non custodit, non diligit. Et illud valde timendum est, quod iterum Dominus dicit: Quid prodest quod dicitis, Domine, Domine, & non facitis, quae dico vobis? Scire debemus fratres carissimi, quod nihil prodest verbis proferre fidem, & factis deserere veritatem. Sicut nobis non placet, si serui nostri verbis se profitentur esse nostra macipia, & tamen non velint implere opera sua: ita nec Deo placet, si se quisque Christianum verbis tantummodo esse pronunciat, & opera quae fieri iussit Christus implere dissimulet. Denique beatus Apostolus cum de reddenda ratione in die iudicii loqueretur, ita pronuntiavit, dicens: Oportet nos omnes stare ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum: & Dominus in Euangelio, Tunc, inquit, reddet unicuique secundum opera sua: Non dixit, secundum fidem suam, sed unicuique secundum opera sua: quia sicut iam

nec pagani,
nec heretici,
nec Iudei,
qui iam iudi-
cati sunt.

Ioan. 3.

Matt. 3.

Iacob. 2.

Ioan. 14.

Luc. 6.

Nihil pro-
dest verbis
proferre fidem
& factis de-
serere veri-
tatem.

2. Cor. 5.

Matt. 16.

Rom. 2.

Confessionis Augustiniana Lib. III.

Iac. 2.

suprà dictum est, Iacobus Apostolus clamat, *Fides sine operibus mortua est.* Nos ergo fratres carissimi, si & poenā euadere, & ad æternā beatitudinem volumus peruenire, non solū credamus in Deum, sed etiam toto corde diligamus, & quantum possumus, ipso adiuante bona opera facere studeamus, ut cum ipso auxiliante fecerimus quæ præcepit, mereamur recipere quæ promittit. *Tom. 10 de Sanctis, serm. 38. qui est primus in commemorat. fidelium animarum.*

Matt. 19.

Non video, cur Dominus dixerit, *Si vis venire ad vitam serua mandata:* & commemorauit ea quæ ad bonos mores pertinent: si etiam his non seruatis ad vitam venire potest per solam fidem, quæ sine operibus mortua est.

Iac. 2.

Illud deinde quomodo verum erit, quod eis, quos ad sinistram positurus est, dicit: *Ite in ignem æternū, qui paratus est diabolo & angelis eius:* quos non increpabit,

Matt. 25.

Damnandas in iudicio

Dominus increpabit, non crediderunt, sed quia bona opera non fecerunt.

Ibidem.

Eleemosynarum fructus in iudicio imputatur.

Matt. 25.

quia in eum crediderunt, sed quia bona opera non fecerunt. Nam profectō ne sibi quispiam de fide, quæ sine operibus mortua est, vitam promittat æternam: propterea omnes gentes segregaturum se dixit, quæ permixtæ eisdem pascuis utebantur, ut appareat eos illi dicturos: Domine quando te vidimus illa & illa patientem, & non ministrauimus tibi? qui in eum crediderant, sed bona operari non curauerant, tanquam de ipsa fide mortua ad vitam perueniretur æternam.

Tom. 4. de octo ad Dulcitium questionibus, q. 1.

Eleemosynis tantum tribuit scriptura diuina, ut earū tantummodo fructum se imputaturū prænunciet Dominus dextris, & earum tantummodo sterilitatem sinistris, quando his dicturus est, venite benedicti patris mei, percipite regnum Dei. Illis autē. Ite maledicti in ignem æternum. *Tom. 3 Enchirid. ca. 69.*

In iudicio suo Dominus solas eleemosinas factas imputat dextris, solas non factas imputat sinistris: non quo cætera facta hominum vel bona vel mala non veniant in iudicium: scriptum est enim omnia vêtura ad iudicium: Et tamen non elegit Dominus noster Iesus Christus pronuncians nobis iudicium suum futurum, non elegit ut nos admoneret, nisi solas eleemosinas. Nunquid dextris non erit dicendum, quia castè vixi-

His, quia res alienas non rapuistis, quia fidem meam
usque ad sanguinem confessi estis? Omnia enim facta *Omnia facta*
ista bona necesse est honorari in iudicio Iesu Christi. *bona necesse*
Rursus putatis non esse dicendum sinistris, quia fuistis *est honorari*
impudici, quia fornicati estis, quia res alienas rapui- *in iudicio Ie-*
stis, quia superbia vestra & malis moribus nomen meū *su Christi.*
blasphemari fecistis, & cætera quæque enumerat: ta-
cet tamen Dominus noster, prænuncians nobis iudi-
cium suum, omnia cætera recta facta iustorum, & solas
eleemosynas commemorare dignatus est. Tacuit om-
nia mala facta iniquorum, & solam sterilitatem elee-
mosynæ increpandam esse iudicavit, non nisi ad nos
commonendos. Quare hoc? Quia omnia crimina ele- *Omnia crimi-*
mosynis redimuntur. Ideò illam laudavit foecundi- *na eleemosy-*
tatem, istam culpavit & damnavit ariditatem. *nis redimun-*
Tom. 10. lib. 50. homiliarum, hom. 19. *tur.*

Donec veniat ille dies, in quo cõiuncti angelis Deū
fine vlla fatigatione & fine vlllo sine laudare merca-
mur, vt ad illud ineffabile gaudium venire possimus,
quantum possumus bonis operibus studeamus insiste-
re, & quotidie conscientias nostras intus aspicientes,
si aliquid in stola animæ nostræ aut per negligentiam
diffutum, aut per luxuriam sordidatum, aut per iracū-
diam combustum, aut per inuidiam concisum, aut per
auaritiam tenebrosū esse cognoscimus, dum adhuc
in potestate nostra est, cum Dei adiutorio festinemus
vulnerata curare, reparare perditā, & ad cādorem iu-
stitiæ ea quæ obscurata fuerant reuocare. Ne fortè si
bonis operibus nudi, & viciorum pannis sordentibus
inuoluti, ante tribunal æterni iudicis venerimus, illa
ad nos terribilis sentētia dirigatur: *Discedite à me ma-* *Matth. 25.*
ledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis
eius. Et ideò quantum possumus fructus iustitiæ stu- *Matth. 3.*
deamus adferre, timentes illud, quod Dominus dixit: *Non solū ma-*
Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excide- *lū nō fecisse,*
tur, & in ignem mittetur. Hæc sententia euidenter o- *sed etiā bonū*
stendit, quia non solū malum fecisse, sed etiam bo- *nō egisse dā-*
num non egisse damnabile erit. *ibid. hom. 16.* *nabile erit.*

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

*XI. Corpora damnatorum igne corporeo, doloris pleno
atq; inextinguibili, æternum esse
concremanda.*

*Apoc. 19.
& 20.
Gehēne ignis
corporeus,
quo & homi-
nes & demo-
nes pari. er
cruciabūtur.
Matth 25.
Corpora dā-
natorum in
æternorum
ignium tor-
mentis dura-
re posse, pro-
batur natura
libus experi-
mentis.*

AT verò gehenna illa, quod etiam stagnum ignis & sulphuris dictum est, corporeus ignis erit, & cruciabit corpora damnatorum, aut & hominum & demonum, solida hominum, aera demonum, aut tantum hominum corpora cum spiritibus, demones autē spiritus sine corporibus hærentes sumendo poenam, non impertiendo vitam corporalibus ignibus. Vnus quippe vtriusque ignis erit, sicut veritas dixit. *Tom. 5. de Civitat. Dei, lib. 21. c. 10.*

Quid igitur ostendam vnde conuincantur increduli, posse humana corpora animata atque viuentia non solum nunquam morte dissolui, sed in æternorum quoque ignium durare tormentis? Nolunt enim hoc ad omnipotentis nos referre potētiam, sed aliquo exemplo persuaderi sibi flagitant. Quibus si respondebimus, esse animalia profectò corruptibilia, quia mortalia, quæ tamen in medijs ignibus viuunt, nonnullum etiam genus vermium in aquarum calidarum scaturigine reperiri, quarum feruorem nemo impunè cōtrectat: illos autem non solum sine vlla sui lēsiōe ibi esse, sed extra esse non posse: aut nolunt credere, si ostendere non valemus, aut si valuerimus, siue oculis demonstrare res ipsas, siue per testes idoneos edocere, nō satis hoc esse ad exemplum rei, de qua quæstio est, eadem infidelitate contendunt: quia hæc animalia nec semper viuunt, & in illis feruoribus sine doloribus viuunt, suæ quippe naturæ conuenientibus vegetantur illis, non cruciantur elementis: quasi non incredibilius sit vegetari, quàm non cruciari talibus rebus. Mirabile est enim dolere in ignibus & tamen viuere, sed mirabilibus viuere in ignibus nec dolere. Si autem hoc creditur, cur non & illud? *Ibid. c. 2.*

Cur facere non possit Deus, vt & resurgant corpora mortuorum & igne æterno crucientur corpora damnatorum, qui fecit mundū in cœlo, in terra, in aere, in aquis, innumerabilibus miraculis plenū: cū sit omnibus

nibus quibus plenus est procul dubio maius & excellentius etiam ipse mundus miraculum? Sed isti cum quibus, vel contra quos agimus, qui & Deum esse credunt, à quo factus est mundus, & Deos ab illo factos, per quos ab illo administratur mundus, & miraculorum effectrices, siue spontaneorum, siue cultu & ritu quolibet impetratorum, siue etiam magicorum mundanas, vel non negant, vel insuper & prædicant potestates, quando eis rerum vim mirabilem proponimus aliarum, quæ nec animalia sunt rationalia, nec vlla ratione præditi spiritus, sicut ea quorum pauca commemorauimus, respondere assolent: Vis est ista naturæ, natura eorum sic se habet, propriarum istæ sunt efficaciarum naturarum. Tota itaque ratio est cur Agrigentinum salem flamma fluere faciat, aqua crepitare: quia hæc est natura eius. At hoc esse potius contra naturam videtur, quæ non igni, sed aquæ dedit salem soluere, torrere autem igni, non aquæ. Sed ista inquiunt, salis huius naturalis est vis, vt his contraria patiatur. Hæc igitur ratio redditur, & de illo fonte Garamático, vbi vna vena friget diebus, noctibus feruet, in vtroque molesta tangentibus. Hæc & de illo alio, qui cum sit contractatibus frigidus, & facem sicut alij fontes exstinguat accensam: dissimiliter tamen atque mirabiliter idem ipse accedit exstinctam. Hæc & de lapide Asbesto, qui cum ignem nullum habeat proprium, accepto tamē sic ardet alieno, vt non possit exstingui. Hæc de ceteris quæ piget retexere, quibus licet vis insolita contra naturam inesse videatur: alia tamen de illis non redditur ratio, nisi vt dicatur, hanc eorum esse naturam. Breuius sanè ista est ratio fateor, sufficiensque responsio. Sed cum Deus auctor sit naturarum omnium, cur volunt fortiolem nos reddere rationem, quando aliquid velut impossibile nolunt credere, eisque redditionē rationis poscentibus respondemus hanc esse voluntatē omnipotentis Dei, qui certē non ob aliud vocatur omnipotentis, nisi quoniā quicquid vult potest: qui potuit creare tam multa, quæ si non ostēderentur, aut à credendis hodieque testibus dicerētur, profectò impos-

Mirabilia
natura.

impos-

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

impossibilia putarentur, non solū quæ ignotissima apud nos, verū etiam quæ notissima posui. *Ibid. c. 7.*

Isai. 66.

Marc. 9.

2. Cor. 11.

Prov. 25.

*Et ignem qui
nō exstingue-
tur, et vermē*

Quod igitur de sempiterno supplicio damnatorum per suum prophetam Deus dixit, fiet omninō, fiet: vermis eorū non morietur & ignis eorū nō exstinguetur. Ad hoc, n. vehemēter commendandū etiam Dominus Iesus cū membra quæ hominem scandalizant, pro his omnibus poneret, quos vt sua mēbra dextera quis diligit, eaq; præciperet amputari: Bonum est, inquit, tibi debilem introire in vitā, quā duas manus habētem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem: vbi vermis eorū non moritur, & ignis eorū non exstinguitur. Similiter de pede: bonum est tibi, inquit, claudum introire in vitam, quā duos pedes habentem mitti in gehennā ignis inextinguibilis, vbi vermis eorum nō moritur & ignis non exstinguitur. Non aliter ait de oculo: Bonum est tibi, luscū introire in regnum Dei, quā duos oculos habentem mitti in gehennam ignis, vbi vermis eorū non moritur, & ignis non exstinguitur. Non eū piguit vno loco eadem verba ter dicere: Quem non terreat ista repetitio, & illius pœnæ comminatio, tam vehemens ore diuino? Vtrunque autem horū, ignem scilicet atq; vermem, qui volunt ad animæ pœnas, non ad corporis pertinere, dicunt etiā vti dolore animæ serō, atq; infructuosē pœnitentis eos qui fuerint à regno Dei separati: & ideō ignē pro isto dolore vrentem non incongruē poni potuisse contēdunt. Vnde illud Apostoli est: *Quis scandalizatur, & ego non vror?* Eundem etiam dolorem vermem putant intelligendum esse. Nam scriptum est, inquit, *Sicut tinea vestimētum, & vermis lignum, sic mœror excruciat cor viri.* Qui verō pœnas & animæ & corporis in illo supplicio futuras esse non dubitant igne vri corpus, animam autē rodi quodammodo verme mœroris affirmāt. Quod etsi credibilius dicitur, quia vtiq; absurdum est, ibi dolorem aut corporis, aut animæ de futurum, ego tamen facilius existimo, vt ad corpus dicam vtrunq; pertinere, quā neutrum: & ideō tacitum in illis diuinæ scripturæ verbis animi dolorem, quoniā conse-

consequens esse intelligitur, etiā si non dicatur, ut corpore sic dolente, animus quoque sterili poenitentia crucietur. Legitur quippe & in veteribus scripturis: *Vindicta carnis impij, ignis & vermis*. Potuit brevius dici, vindicta impij: Cur ergo dictum est carnis impij, nisi quia vtrunque, id est, & ignis & vermis poena erit carnis? aut si vindictam carnis, propterea dicere voluit, quia hoc in homine vindicabitur, quod secundum carnem vixerit: propter hoc enim veniet in mortē secundam quam significavit Apostolus dicens: Si enim secundum carnem vixeritis moriemini. Eligat quisque quod placet, aut ignē tribuere corpori, animo vermem, hoc propriē, illud tropicē: aut vtrunq; propriē corpori. Iam enim satis superius disputavi posse animalia etiā in ignibus vivere, in visione sine consumptione, in dolore sine morte, per miraculū omnipotentissimi creatoris, cui hoc possibile esse qui negat, à quo fit quicquid in naturis omnibus miratur, ignorat. Ipse. n. est Deus, qui omnia in hoc mūdo magna & parva miracula quę cōmemorauimus, etiā incomparabiliter plura quę nō commemorauimus fecit, eadēq; ipso mundo vno atq; omniū maximo miraculo inclusit. Eligat ergo vnum de duobus quisque quod placet: Vtrum & vermem ad corpus propriē, an ad animum trāsflato à corporalibus ad incorporalia vocabulo existimet pertinere. Quid autem horum verum sit res ipsa expeditius indicabit, quando erit scientia tanta sanctorū ut eis cognoscendarum illarum poenarum necessaria non sit experientia, sed ea quę tūc erit plena atq; perfectā ad hoc quoque sciendū sapientia sola sufficiat. Nūc enim ex parte scimus donec veniat, quod perfectum est, dum tamen nullo modo illa corporalia futura esse credamus ut nullis ab igne afficiantur doloribus. *Ibid. c. 9.*

Si nō veniret ignis Dei iudicij & sola peccatoribus immineret separatio à facie Dei, in qualibet essent affluentia deliciarum, non videntes à quo creati sunt, & separati ab illa dulcedine ineffabilis vultus eius, in qualibet æternitate & impunitate peccati, plāgere se deberēt. Sed quid loquar, aut quibus loquar? Hęc amā-

qui non morietur, Augustinus ad cruciatum corporis censet pertinere.

Eccli. 7.

Rom. 8.

Sapientia sanctorum plena atq; perfectā in altera vita.

1. Cor. 13.

tibus

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Psal. 49.

*Ignis gehēnæ
ardentior om
ni alio igne.*

*Minis æterni
ignis prohibē
tur homines
à malo.*

tibus poena est, non contemnētibus. Qui dulcedinem sapientiæ & veritatis vtcunq̃ sentire cœperunt, no- uerunt quod dico: quanta poena est tantummodò à fa- cie Dei separari. Qui autem illam dulcedinem non gustauerunt, si nondum desiderant Dei faciē, timeant vel ignem: supplicia terreant, quem præmia non inui- tant. Vile tibi est quod Deus pollicetur, contremisce quod minatur. Veniet dulcedo præsentia: non muta- ris, non excitaris, non suspiras, non desideras. Ample- xaris peccata tua, & delicias carnis tuæ, stipulas ad te congeris, veniet ignis. *Ignis in conspectu eius ardebit.* Nō erit iste ignis sicut focus tuus: quo tamen si manum mittere cogaris, facies quicquid voluerit, qui hoc mi- natur. Si tibi dicat, scribe contra caput patris tui, scri- be contra capita filiorum tuorum: nam si non feceris, manum tuam mitto in focum tuum: facies, ne ardeat manus tua, ne ardeat ad tempus membrum tuum, non semper in dolore futurum. Minatur ergo inimicus tã leue malum, & facis malum: minatur Deus æternum malum, & non facis bonum? Ad malum faciendum, nec minæ te compellere deberent: à bono faciendo, nec minæ te terrere deberent. Minis enim Dei, minis æterni ignis prohiberis à malo, inuitaris ad bonum. *Tom. 8. in Psal. 49 super illum versiculum: Ignis ante eum præibit.*

*XII. Corpora electorum accepta iam immortalitate, post
supremi iudicis sententiam, in locis cœlestibus
esse constituenda.*

SED necesse est, inquit, vt terrena corpora natura- le pondus vel in terra teneat, vel cogat ad terram, & ideò in cœlo esse non possunt. Primi quidem illi ho- mines in terra erant nemorosa atque fructuosa, quæ paradisi nomen obtinuit. Sed quia & ad hoc respon- dendum est, vel propter Christi corpus, cum quo ascē- dit in cælum, vel propter sanctorum, qualia in resurre- ctione futura sunt, intueātur paulò attentius pondera ipsa terrena. Si enim ars humana efficit, vt ex metallis quæ in aquis posita, continuò submerguntur, quibus- dam modis vasa fabricata etiam natare possint, quan- tò cre-

edo credibilis & efficacius occultus aliquis modus
 operationis Dei, cuius omnipotentissima voluntate
 Plato dicit, nec orta interire, nec colligata posse dis-
 solui, cum multo mirabilius incorporea corporeis,
 quam quæcunque corpora quibuscunque corporibus
 copulentur, potest molibus præstare terrenis ut nullo
 in ima pòdere deprimatur: ipsiq; animis perfectissime
 beatis, ut quanuis terrena tamen incorruptibilia iam
 corpora ubi volunt ponant, & quò volunt agant, situ
 motuque facilimo. An verò si hoc angeli faciant, ut
 quælibet animalia terrestria raptant unde libet, còsti-
 tuantque ubi libet, aut eos sine labore non posse, aut
 onera sentire credendum est? Cur ergo sanctorum per-
 fectos atque beatos diuino munere spiritus, sine vlla
 difficultate posse ferre quò voluerint, & sistere ubi vo-
 luerint sua corpora non credamus? Nā cum terrenorū
 corporum sicut onera in gestādo sentire còsueuimus,
 quanto maior est quantitas, tantò maior fit & grauitas
 ita ut plura pondo quàm pauciora plus premāt, mem-
 bra tamen suæ carnis leuius portat anima cū in sanita-
 te robusta sunt, quàm in languore cū macra sunt. Et
 cum alijs gestantibus onerosior sit sanus & validus,
 quàm exilis & morbidus, ipse tamen ad suum corpus
 mouendum atque portandum agilior est, cū in bo-
 na valetudine plus habet molis, quàm cū in peste,
 vel in fame minimum roboris. Tantum valet in ha-
 bendis etiam terrenis corporibus quanuis adhuc cor-
 ruptibilibus atque mortalibus non quantitatis pon-
 dus, sed temperationis modus. Et quis verbis explicet
 quantū distat inter præsentem, quam dicimus sanita-
 tem & immortalitatem futuram? Non itaque nostram
 fidē redarguant philosophi de ponderibus corporum.
 Nolo enim quærere, cur non credant terrenum posse
 esse corpus in cœlo, cū terra vniuersa libretur in ni-
 hilo. Fortassis enim de ipso medio mūdi loco, eo quod
 in eum coeant quæq; grauiora, etiam argumētatio ve-
 rifimilior habeatur. Illud dico, si dii minores quibus
 inter animalia terrestria cætera, etiam hominē facien-
 dum commisit Plato, potuerunt, sicut dicit, ab igne re-
 moue-

Occultus ali-
 quis modus
 operationis
 Dei, animis
 perfectissime
 beatis, præ-
 stare potest,
 ut terrena
 corpora, iam
 incorruptibi-
 lia, ponant ubi
 volunt, &
 quò volunt
 agant, situ
 motuque fa-
 cilimo.

Plato in
 Timæo.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

Deus de carne hominis corruptionē aufert, naturā congruentiamq; figuræ & membrorum relinquit, & ponderis tarditatem detrahit.

Psal. 93.

Refutatur Platon: corū argumentorū, de ordine elementorū vanitas.

cap. 13.

mouere vrendi qualitātē, lucendi relinquere quæ per oculos emicaret: itane Deo summo cōcedere dubitabimus, cuius ille voluntati potestatiq; ne moriantur concessit, quæ orta sint, & tam diuersa, tam dissimilia, id est, corporea & incorporea sibimet connexa, nulla possint dissolutione seiungi, vt de carne hominis cui donat immortalitatem, corruptionem auferat, naturam relinquat, congruentiam figuræ membrorumque detineat, detrahat ponderis tarditatem? *Tom. 5. de Ciuitat. Dei, lib. 13. c. 18.*

Contra quod magnum Dei donum ratiocinatores isti, quorū cogitationes nouit Dominus, quoniam vanæ sunt, de ponderibus elementorum argumētantur: quoniam scilicet magistro Platone, didicerunt, mundi duo corpora maxima atque postrema, duobus medijs, aere scilicet, & aqua esse copulata atque cōiuncta. Ac per hoc, inquiunt, quoniam terra ab hinc sursum versus est prima: secunda, aqua super terram: tertius, aer super aquam: quartum, super aera cœlum: non potest esse terrenū corpus in cœlo. Momentis enim proprijs vt ordinem suum teneant, singula elementa librantur. Ecce qualibus argumentis omnipotentis Dei humana cōtradicit infirmitas, quam possidet vanitas. Quid ergo faciunt in aere terrena tot corpora, cū a terra sit aer tertius? Nisi fortē qui per plumarū & penarum leuitatem donauit auium terrenis corporibus vt portentur in aere: immortalibus factis corporibus hominum, non poterit donare virtutem: qua etiam in summo valeant habitare? Animalia quoq; ipsa terrena, quæ volare non possunt: in quibus & homines sunt: sicut ab aqua pisces, qui sunt aquarū animalia: ita sub terra viuere debuerūt. Cur ergo non saltē de secundo, id est, de aquis, sed de elemento tertio terrenū animal carpit hāc vitā? Quare cū pertineat ad terrā, in secundo, q̄ super terrā est elemēto, viuere si cogatur, continuo suffocatur: & vt viuat, viuit in tertio? An errat hic ordo elementorū: vel potius nō in natura rerū, sed in istorū argumētationibus deficit? Omitto dicere q̄ iam in decimo tertio libro dixi, quā multa graua terrena sint

sint corpora sicut plumbum : & formam tamen ab artifice accipiant, qua natate valeant super aquam, & ut accipiat qualitatem corpus humanum, qua ferri in caelo & esse possit in caelo, omnipotenti artifice contra dicitur. Iam verò contra illud quod iam dixi superius etiam istum considerantes atq; tractantes elementorum ordinem quo confidunt, non inveniunt omnimodo quid dicant. Sic est. n. hinc sursum versus terra prima, aqua secunda, tertius aer, quartum coelum: ut super omnia sit animae natura. Nam & Aristoteles quintum corpus eam dixit esse, & Plato nullum. Si quintum esset, certe superius esset ceteris: cum verò nullum est, multò magis superat omnia. In terreno ergo quid facit corpore? In hac mole quid agit subtilior omnibus? in hoc potestate quod agit leuior omnibus? in hac tarditate quid agit celerior omnibus? itane per huius tam excellentis naturae meritum non poterit effici ut corpus eius leuetur in coelum? & cum valeat nunc natura corporum terrenorum deprimere animas deorsum, aliquo modo & animae leuare sursum terrena corpora non valebunt? Iam si ad eorum miracula veniamus, quae facta à Dijs suis opponunt martyribus nostris, nonne etià ipsa pro nobis facere, & nobis reperientur omninò proficere? Nam inter magna miracula Deorum suorum, profectò magnum illud est, quod Varro commemorat: Vestalem virginem cum periclitaretur falsa suspitione de stupro, cribrum implese aqua de Tyberi, & ad suos iudices, nulla eius parte stillante, portasse. Quis aquae pondus super cribrum tenuit? quis tot canernis patetibus nihil inde in terram cadere permisit? responsuri sunt, aliquis Deus: aut aliquis daemon. Si Deus, nunquid maior est Deo, qui fecit hunc mundum? Si daemon, nunquid potentior est angelo, qui Deo seruit, à quo factus est mundus? Si ergo Deus minor, vel angelus, vel daemon potuit pondus humidi elementi sic suspendere, ut aquarum videatur mutata fuisse natura, itane Deus omnipotens, qui ipsa creauit elementa, terreno corpori graue pondus auferre non poterit, ut in eodem elemento habitet viuificatum corpus, in quo voluerit viuificans spiritus? Deinde cum

Corpus humanum ferri potest in coelum, & esse in caelo.

Animae natura supra omnia elementa.

Sicut anima nunc detinetur à corpore in terris, ita corpus postmodum ab anima detinebitur in caelis.

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

aerem medium ponāt, inter ignem desuper, & aquam subter, quid est quod eum inter aquam & aquam, & inter aquā & terram sæpe inuenimus? Quid enim voluit esse aquosās nubes, inter quas & maria, aer medius reperitur? Quoniam quæso elementorum pondere atque ordine efficitur, vt torrentes violentissimi atq; vndosissimi, antequam sub aere in terris currūt, super aera in nubibus pendeant? Cur deniq; aer est medius inter summa cæli, & ima terrarum quaquauersum orbis extēditur, si locus eius inter cœlum & aquas, sicut aquarum inter ipsum & terras, est constitutus? Postremò si ita est elementorum ordo dispositus, vt secundū Platonem duobus medijs, id est, aere & aqua, duo extrema, id est, ignis & terra iungantur, cœliq; obtineat ille summum locum, hæc autē imi, velut fundaminis mundi, & ideò in cœlo esse non potest terra, cur est ipse ignis in terra? Secundū hāc quippe rationem ita ista duo elemēta in locis proprijs, imo, ac summo, terra & ignis, esse debuerunt: vt quemadmodum nolūt in summo esse posse, quod imi est: ita nec in imo esse possit, quod summi est. Sicut ergo nullam putant, vel esse vel futurā esse terræ particulam in cœlo: ita nullā particulam videre debuimus ignis in terra. Nunc verò nō solū in terris, verū etiam sub terris ita est, vt eū eructent vertices montium: præter quod in vsibus hominum & esse ignem in terra, & eum nasci videm⁹ ex terra. Quandoquidem & de lignis, & de lapidibus nascitur, q̄ sunt corpora sine dubitatione terrena. Sed ille, inquiunt, ignis est trāquillus, purus, innoxius, sempiternus: iste autē turbidus, fumeus, corruptibilis atq; corruptor. Nec tamē corrumpit montes, in quibus iugiter æstuat cauernasq; terrarū. Esto: sit illi iste dissimilis, vt terrenis habitationib⁹ cōgruat. Cur ergo nolūt, vt credamus naturā corporū terrenorū aliquando incorruptibilē factam cœlo conuenientē futuram: sicut nunc ignis corruptibilis his cōuenit terris? Nihil igitur afferunt ex ponderibus atq; ordine elementorum, vnde omnipotenti Deo, quo minus faciat corpora nostra talia, vt etiam in cœlo possint habitare, præscribant. *Ibid. lib. 22. c. 11.*

Plato in
Timæo.

Natura corporum terrenorum aliquando incorruptibilis facta, cœlo conueniens erit: sicut nunc ignis corruptibilis his conuenit terris.

Si

Si enim animæ tantummodo essemus, id est, sine vllō corpore spiritus, & in cœlo habitâtes, terrena animalia nesciremus, nobisq; futurū esse diceretur vt terrenis corporibus animandis quodam vinculo mirabili neceremur, nōne multò fortius argumētaremur id credere recusantes, & diceremus naturā nō pati, vt res incorporea, ligamento corporeo vinciretur? Et tamē plena est terra vegetantibus animis, quibus hæc membra terrena miro modo sunt cōnexa & implicita. Cur ergo eodem volente Deo qui fecit hoc animal, nō poterit terrenū corpus in cæleste corpus attolli, si anim⁹ omni, ac per hoc etiam cælesti corpore præstātior, terreno corpori potuit alligari? An terrena particula tā exigua potuit aliquid cælesti corpore melius apud se tenere, vt sensum haberet & vitam? & eam sentiētem atq; viuentem dedignabitur cœlum suscipere? aut susceptam non poterit sustinere, cū de re sentiat & viuat ista meliore quā est corpus cæleste? Sed ideo nunc nō fit, quia nondū est tēpus quo id fieri voluit, qui hoc quod videndo iā voluit, multo mirabilius, quam quod ab istis non creditur, fecit. Cur enim nō vehementius admiremur incorporeos animos cælesti corpore potiores terrenis alligari corporibus, quā corpora licet terrena sedibus, quanuis cælestibus tamen corporeis sublimari, nisi quia hoc videre cōsueuimus, & hoc sumus: illud verò nōdū sumus, nec aliquādo adhuc vidimus? Nā pfectō sobria ratione consulta mirabilioris esse diuini operis reperitur, incorporalib⁹ corporalia quāmodo attexere, q̄ licet diuersa, q̄ illa cælestia, ista terrestria, tamē corpora & corpora copulari. *Ibid. c. 4.*

Cæli superiores ignoti sunt nobis in terra laborātib⁹, & per humanas coniecturas vtcunq; ista quærentibus: quomodo sint super inuicem, vel quod sint, vel quibus modis distincti sint, q̄bus incolis impleti sint, qua dispositione regantur, quomodo ibi vnus quidam hymnus indeficiens concinens ab omnibus prædicet Deum, multum est ad nos inuenire, satagamus tamen peruenire: Ibi est enim patria nostra quam longa fortasse peregrinatione obliti sumus. *Tom. 8. in Psalm. 32.*

*Vehementius
admirandum
incorporeos
animos terre
nis alligari
corporib. quā
corpora terre
na, sedibus
quanuis cæ-
lestibus, ta-
mē corporeis
sublimari.*

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

*concione 2 Vide & Tom. 3. de fide & symbolo, circa finem.
XIII. Summam & ultimam beatitudinem electorum in
contemplatione seu fruitione diuina essentia consistere.*

1. Cor. 15.

Psal. 83.

Psal. 45.

Genes. 2.

Genes. 3.

Quanta erit illa foelicitas, vbi nullum erit malum, nullum latebit bonum, vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus? Nam quid aliud agetur, vbi neque vlla desidia cessabitur, neque vlla indigentia laborabitur, nescio. Admoneor etiã sancto Cãtico, vbi lego vel audio. *Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te.* Omnia mēbra & viscera incorruptibilis corporis, quæ nunc videmus per vsus necessarios distributa, quoniã tũc nõ erit ipsa necessitas, sed plena, certa, secunda, sempiterna foelicitas, proficiẽt in laudibus Dei. Oēs quippe illi, qui nũc latent harmoniæ corporalis numeri non latebunt, intrinsecus, & extrinsecus, per corporis cũcta dispositi, & cum cæteris rebus, quæ ibi magnæ atque mirabiles videbuntur, rationales mentes in tanti artificis laudẽ rationabilis pulchritudinis delectatione succendent. *Et infra.* Ibi perficietur, *Vacate et videte quoniã ego sum Deus.* Quod erit ibi verẽ maximum sabbatum non habens vesperam. Quod commendauit Dominus in primis operibus mundi, vbi legitur: Et requieuit Deus die septimo ab omnibus operib⁹ suis, quæ fecit: & benedixit Deus diem septimum & sanctificauit eũ, quia in eo requieuit ab omnibus operibus suis, quæ inchoauit Deus facere. Dies enim septimũs etiam nosipsi erimus, quando eius fuerimus benedictione & sanctificatione pleni atq; refecti. Ibi vacantes videbimus, quoniam ipse est Deus, quod nobis ipsi esse volumus, quando ab illo cecidimus, auerſantes a reductore, Eritis sicut dii: & recedentes a vero Deo, quo faciente dii essemus eius participatione, nõ desertione. Quid enim sine illo fecimus, nisi quod in ira eius defecimus? A quo refecti & gratia maiore perfecti, vacabim⁹ in æternũ, videntes quia ipse est Deus quo pleni erimus, quando ipse erit omnia in omnib⁹. *Tom. 5. de Ciui. Dei, li. 22. c. 30.*

Habitatio nostra iucunditas sola erit: Peribit labor & gemitus, tranſeunt orationes, succedunt laudationes.

nes. Ibi ergo habitatio iocundatorum, non erit gemitus desiderantium, sed lætitia perfruentium. Aderit enim cui modo suspiramus: similes ei erimus, quoniam *Psalm. 83.* videbimus eum sicuti est. Ibi totum negotium nostrum non erit nisi laudare Deum & frui Deo. Et quid alium quæremus, ubi solus sufficit, per quem facta sunt omnia? *Tom. 8 in Psalm. 86. versus finem.* *Ioan. 1.*

Ibi, Sine vlla corporis similitudine perspicua veritas cernitur, nullis opinionum falsarum nebulis obfuscat. Ibi virtutes anime non sunt operosæ ac laboriosæ: neque enim opere temperantiæ libido frænatur, aut opere fortitudinis toleratur aduersa, aut opere iustitiæ iniqua puniuntur, aut opere prudentiæ mala deuitantur. Vna ibi & tota virtus est amare quod videas, & summa fœlicitas habere quod amas. Ibi enim beata vita in fonte suo bibitur, unde aspergitur aliquid huic humanæ vitæ, ut in tentationibus huius seculi temperanter, fortiter, iuste, prudenterque viuatur. Propter illud quippe adipiscendum, ubi secura quies erit, & ineffabilis visio veritatis, labor suscipitur, & continendi à voluptate, & sustinendi aduersitates, & subueniendi indigentibus, & resistendi decipientibus. Ibi videtur claritas Domini non per visionem significatam: siue corporalem sicut *Propter adipiscendam vitam beatam, præsentis vite labores suscipiuntur.* visa est in monte Sina, siue spiritalem, sicut vidit Esaias, vel Ioannes in Apocalypsi, sed per speciem, non per *1. Cor. 13.* ænigmata, quantum eam capere mens humana potest secundum assumptis Dei gratiam, ut os ad os loquatur ei, quem dignum tali Deus colloquio fecerit: non os corporis, sed mentis. *Tom. 3 de Genesi ad lit. lib. 12 c. 26.*

Vna ibi virtus erit, & id ipsum erit virtus præmiique virtutis, quod dicit in sanctis eloquijs homo qui hoc amat: *Mihi autem adherere Deo bonum est.* Hæc ibi *Psalm. 72.* erit plena & sempiterna sapientia, eademque veraciter vita iam beata. Peruentio quippe est ad æternum ac summum bonum, cui adherere in æternum est finis nostri boni. Dicatur hæc & prudentia, quia prospectissimè adhærebit bono, quod non amittatur: & fortitudo, quia firmissimè adhærebit bono, unde non auellatur: & temperantia, quia castissimè adhærebit bono, ubi

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

iā non corrūpatur: & iustitia, quia rectissimè adhære-
bit bono, cui meritò subiiciatur. *To. 2. Ep. 52. ad Maced.*

Mat. 25

Ioan. 17.

Cum sinistri ierint in ambustionem æternam, iusti
autem in vitā æternam: quia hæc est, inquit, vita æter-
na, ut cognoscant vnum verum Deum, & quem misisti
Iesum Christum: illa cognitione, illa visione, illa con-
templatione satiabitur in bonis animæ desiderium. Hoc
enim ei solum sat est, ultra non habet, quod appetat,
quo inhiat, quod requirat: nā desiderio huius satiera-
tis ardebat, qui Domino Christo ait, Ostēde nobis Pa-
trem & sufficit nobis. *Tom. 3. de spiritu & lit. c. 33.*

Ioan. 14.

1. Cor. 15.

1. Ioan. 3.

Psal. 26.

Ioan. 14.

Matth. 5.

Illā visio Dei qua contemplabimur incommutabi-
lem atque humnīs oculis inuisibilem Dei substan-
tiam, quæ solis sanctis promittitur, quam dicit Apo-
stolus Paulus, Facie ad faciem: & de qua dicit Apostol.
Ioannes, Similes ei erimus, quoniam videbimus eum
sicuti est: & de qua dicitur, Vnam petij à Domino, hæc
requirā, ut contēpler delectationē Domini: & de qua
dicit ipse Dominus, Et ego diligā eū & ostendā meip-
sum illi, & propter quā solā, fide corda mundamus, ut
simus beati mūdi cordes, quoniam ipsi Deū videbunt, &
si qua alia de ista visione dicta sunt, quæ copiosissimè
sparsa per oēs scripturas inuenit, quisquis ad eā qua-
rendā oculū amoris intendit: sola est summum bonū
nostrū, cuius adipiscēdi causa precipimur agere, quic-
quid agimus. *To. 3. de Trinitate, li. 1. cap. 13. versus finem.*

Ioan. 14.

Philip. 2.

Ioan. 3.

Et ostendam meipsum illi. Quid est meipsum? nō for-
mam serui. Quid est meipsum? formam Dei, in qua nō
rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. Quid est me-
ipsum? dilectissimi filij Dei sumus: & nondum appa-
ruit, quid erimus. Scimus quia cum apparuerit, simi-
les ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Hæc
claritas Dei est, ineffabilis lux, fōs lucis sine commu-
tabilitate, veritas sine defectu, sapientia in seipsa ma-
nens, innouans omnia. Hæc substantia Dei est. *Tom. 8.*
Psal. 109. in expositione, ultra medium.

In contēplatione Dei finis omniū bonarū actionū
& requies sempiterna, & gaudiū quod nunquā aufere-
tur a nobis. Hoc enim signat in eo quod ait: *Iterum*
videbo

videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum Ioan. 16.
nemo tollet à vobis. Cuius gaudij similitudinē pręsigna-
 bat Maria ledens ad pedes Domini, & intenta in ver- Luc. 10.
 bum eius, quieta scilicet ab omni actione, & intēta in
 veritatem secundū quēdam modū, cuius capax est ista
 vita, quo tamē pręfiguraret illud quod futurum est in
 æternū: Martha quippe sorore sua in necessitatis actio-
 ne conuersante, quanuis bona & utili, tamen cū re-
 quies successerit, trāsitura, ipsa requiescebat in verbo
 Domini. Et ideo Dominus cōquerenti Marthæ, quòd
 eā soror non adiuuaret, respondit: Maria optimā par-
 tem elegit, quæ nō auferetur ab ea. Non malam partē
 dixit, quod agebat Martha, sed istam optimā quæ non
 auferetur. Illa enim quæ in ministerio indigentia est, Boni operis
 cum indigentia ipsa transierit, aufertur. Boni quippe transitori
 operis transitori, merces est requies permāsura. In illa merces est
 igitur contemplatione Deus erit omnia in omnibus, requies per-
 quia nihil ab illo aliud requiretur, sed solo ipso illu- mansura.
 strari, perfruique sufficiet. Ideoq; ille in quo spiritus 1. Cor. 13.
 interpellat gemitibus inenarrabilibus: *Vnam, inquit,*
petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Do- Rom. 8.
mini, per oēs dies vitæ meæ, vt contēpler delectationē Psal. 26.
Domini. Contemplabimur. n. Deum Patrem & Filiū,
& Spiritum sanctum &c. Tom. 3 de Trinit. lib. 1. c. 10.

Facilius possumus dicere in illa vita æterna, quid ibi
 nō sit, q̃ quid sit. Non est ibi mors, nō est ibi luctus, nō
 est ibi lassitudo, nō est infirmitas, non est fames: nulla
 sitis, nullus æstus, nulla corruptio, nulla indigētia, nul-
 la mēstitia, nulla tristitia. Ecce diximus quid ibi nō sit.
 Quid aut ibi sit vultis nosse? *Hæc nec oculus vidit, nec au-* 1. Cor. 2.
ris audiuit, nec in cor hominis ascēdit, quæ pręparauit Deus
diligētibus se. Si in cor hominis nō ascendit, cor homi-
 nis illuc ascendat. Mundetur cor ab omni immūditia,
 vt possit portare Deum, qui est vera sempiternaq; iu-
 stitia. Manet enim Deus in corde credētis & se diligē-
 tis, & manet homo in Deo, id est, in æterna vita, quod
 est præmium Deum amantis. Nec amare, nec diligere
 quis potest, qui in Ecclesia eius non est: quoniam om-
 nis, qui præter illam est, nec cum Deo est, qui vita

Confessionis Augustiniana Lib. IV.

æterna est. *Infrà*. Hanc (Ecclesiam) dilectissimi amemus omnes, tali matri inseparabiliter inhæreamus, ut simul cum illa & per illam Deo patri coniungi perpetuò mereamur. *Tom 9. de symbolo, ad Catechumen. lib. 3. cap. 11. Vide & lib. 2. c. 12.*

FINIS QUATVOR LIBRORVM
Augustiniana Confessionis.

PARAENESIS AV- GUSTINIANA, EPILOGI VI- CEM OBTINENS, ET AD ERRANTES in fide omnes pertinens, ut ad Ecclesiæ Ca- tholicæ unitatem se recipiant & adiungant.

Optat Augu-
stinus, quæ
ad conuersio-
nē hæretico-
rū præcipuè
spectant, &
nunc etiam
illis optanda
sunt.

Pudore impe-
diti sectarij
non resipi-
sunt.

Humanum
errare, diabo-
licum in erro-
re persistere.
Aut nūquam
errandū, aut
ab errore de-
sistendum
commissio.

TINAM HAEC ALIQVANDO
cogitent, vel serò cogitent, vel de-
tumescente animositate cogitēt, ad
se redeant, se interrogent, se discu-
tiant, sibi respondeāt pro veritate:
non timeant eos quibus falsitatem
diutissimè vendiderunt. Ipsos enim
timent offendere: erubescunt humanæ infirmitati, &
non erubescunt inuictissimæ veritati. Vtriq; hoc timēt,
ne dicatur eis: Quare ergo nos decepistis? quare nos
seduxistis? quare tanta mala & falsa dixistis? Respōde-
re deberent, si Deum timerent: humanum fuit errare,
diabolicum est per animositatē in errore manere: Me-
lius quidem erat, si nunquam erraremus, sed vel quod
secundū est faciamus, ut errorē aliquādo emendemus.
Decepimus, quia decepti eramus: falsa præiudicau-
mus, qui præiudiciatibus falsa credidimus. Dicant suis,
simul errauimus: simul ab errore recedamus. Duces
vobis fuimus ad foueam, & secuti estis cū duceremus
ad foueam: & non sequimini cū ducimus ad Eccle-
siam?

fiam? Possent ista dicere, indignantibus dicerent: ali-
quando & illi ponerent indignationem, amarent vel
serò vnitatem. *Tom 10. de verbis Apost. ser. 22. circa finē.*

*Quæ sit inge-
nua confessio
resipiscentiū
hæreticorū.*

Est cōfusio adducēs peccatū, & est cōfusio adducēs
gratiā & gloriā. Cōfusio adducit peccatū cū erubescit
quisque prauā mutare sētētiā, ne aut inconstans pure-
tur, aut diu errasse, seipso iudice, teneatur. Ita descēdūt
in infernū viuētes, id est, suā perditionē sentiētes, quos
Dathan & Abiron, & Chore hiatu terræ absorpti, tan-
tò antè futuros figurauerūt. Cōfusio aut adducit gratiā
& gloriā, cū erubescit quisq; de propria iniquitate, &
pœnitendo in melius commutatur. *Tom. 2. epist. 48. ad
Vincentium. sub finē.*

*Ecclesiast. 4.
Apud secta-
rios obstina-
tos viger cō-
fusio vitio/a,
& dānabilis
apud pœnitē-
tes vero lau-
dabilis & sa-
lutaris.*

Sæpe intues quātū poterā, mentē humanā tam viua-
cem, tam sagacē, tam perspicacē, nō putabā latere veri-
tatē, nisi quod in ea quærēdi mod⁹ lateret: eūdemq; ip-
sum modū ab aliqua diuina auctoritate esse sumendū.
Restabat quærere quænam illa esset auctoritas, cum
in tātis dissensionibus se quisq; illā traditurū pollice-
retur. Occurrebat igitur inexplicabilis sylua, cui de-
mū inferi multū pigebat: atq; inter hæc sine vlla rege,
cupidine reperiēdi veri animus agi abatur. Dissuebā
tamē magis magisq; ab istis quos iā deserere proposue-
rā. Restabat aut aliud nihil in tātis periculis, quā vt di-
uinā prouidētiā lachrymosis & miserabilibus vicibus,
vt opē mihi ferret, deprecarer. Atq; in sedulò faciebā,
& iam ferè me cōmouerant nōnullæ disputationes Me-
diolanēsis episcopi, vt nō sine spe aliqua de ipso vere-
ri Testamēto multa quærere cuperē, quæ vt scis malè
nobis cōmēdata execrabamur. Decreueramq; tā diu
esse Cathecumenus in ecclesia, cui traditus à parētib⁹
etiā, donec aut inuenirē quod vellē, aut mihi persuade-
rē nō esse quærendū. *Et paulò post.* Hoc ergo modo & si-
mili animæ tuæ cura sit, diu te quoq; affectū vides, & si
iam satis tibi iactatus videris, finemq; huiusmodi la-
boribus vis imponerē, sequere viā Catholicæ discipli-
næ, quæ ab ipso Christo per Apostolos ad nos vsque
manauit, & ab hinc ad posteros manatura est. Ridiculū
inquis, istud est, cum oēs hanc se profiteātur tenere ac

*Num. 16.
Hæretici per
Dathan &
Abiron desi-
gnari. Suo
exēpo docet
Augustinus
quid sit agē-
dum de vera
religione du-
bitanti.*

*Lib. cōfes. 5.
cap. 10. &
lib. 6. cap. 11.
Lib. 5. cōfess.
cap. 13.
Tenenda via
Catholicæ
discipline,
quæ ab ipso
Christo per*

Apostolos ad nos vsque manauit.

Hæretico docendi fontem aperire se gloriantur,

& quo animo id faciāt.

Vera religio iniri non potest, nisi credendo.

De vera ducitans reli-

gione, quāto potest studio

Deū oret, vt ab errore li-

beretur.

Quam sit sta-

bilita & cō-

firmata Ec-

clesia.

Quā sit tutū

Ecclesiae gre-

mio cōdi.

Hæreticis frustra cir-

cumlatrāti-

bus, Ecclesia

in qua est se-

des Aposto-

lica, culmen

authoritatis

obtinuit.

docere. Profitetur hoc omnes hæretici, negare nō possum, sed ita vt eis quos ille ctant rationē de obscurissimis rebus polliceantur reddituros, eo que Catholicā, maximē criminantur, quod illis qui ad eā veniunt precipitur vt credant: se autē non iugū credēdi imponere sed docendi fontē aperire gloriātur. Quid, inquis, dici potuit quod ad eorū laudem magis pertineret? Nō ita est. Hoc enim faciunt tanto labore præditi, sed vt aliquam concilient multitudinem nomine rationis. Quā promissa naturaliter anima gaudet humana, nec vires suas valetudinemque cōsiderans sanorum escas appetendo, quæ malē cōmittuntur nisi valentibus, irruit in venena fallentium. Nam vera religio, nisi credatur ea, quæ quisque postea si se bene gesserit dignusque fuerit, assequatur atque percipiat, omnino sine quodam graui auctoritatis imperio iniri rectē nullo pacto potest. *Tom. 6. de utilitate credendi cap. 8. & 9.*

Quamobrem tamen si docere non valeo, monere tamen nō desino, vt quoniam multi sapientes videri volunt, neque vtrum sint stulti facile dignoscere est: omni intentione, votisque omnibus, gemitibus denique, vel etiam, si fieri potest, fletibus Deum deprecare, vt te ab erroris malo liberet, si tibi beata vita cordi est. Quod facilius fiet, si præceptis eius, quæ tanta Ecclesie Catholice auctoritate firmata esse voluit, libens obtemperes. *Ibidem, cap. 15*

Hoc (vt arctam viam homines ingrederentur) factum est diuina prouidentia, per prophetarū vaticinia, per humanitatē doctrināque Christi, per Apostolorū itinera, per martyrum cōtumelias, cruces, sanguinē, mortes: per Sanctorum prædicabilē vitā, atque in his vniuersis digna rebus tātis atque virtutibus pro temporum opportunitate, miracula. Cū igitur tātum auxiliū Dei, tantum profectum fructumque videamus, dubitabimus nos eius Ecclesie condere gremio, qua vsque ad cōfessionem generis humani ab Apostolica sede per successionem Episcoporum, frustra hæreticis circūlatrātibus, & partim plebis ipsius iudicio, partim conciliorum grauitate, partim etiam miraculorum maiestate dānatis culmē authoritatis obtinuit? Cui nolle primas partes

dare, vel summa profectio impietatis est, vel precipitis arrogantia. Nam si nulla certa ad sapientiam salutemque animis via est, nisi cum eos rationi præcolit fides, quid est aliud ingratum esse opi atque auxilio diuino, quam tanto labori præditæ auctoritati velle resistere?

Ibidem, cap. 17.

Quæ est peior mors animæ quàm libertas erroris; Sed iam tollamus ista omnia de medio: amemus pacem quam omnis doctus & indoctus intelligit præponendam esse discordiæ, diligamus & teneamus unitatem. Hoc iubent Imperatores, quod iubet & Christus: quia cum bonum iubent, per illos non iubet nisi Christus. Et nos etiam per Apostolum obsecrat, ut id ipsum dicamus omnes, & non sint in nobis schismata. Neque dicamus, Ego quidem sum Pauli, ego autem Apolli, ego verò Cepha, ego autem Christi, sed simul omnes non simus nisi Christi, quia nec diuisus est Christus: nec Paulus crucifixus est pro nobis, quanto minus Donatus (vel quiuis hæresiarcha) nec in nomine Pauli baptizati sumus, quanto minus in Donati? (vel alterius hæretici). *Tom. 2. epist. 66. ad Donatistas.*

Quid si ipsa Ecclesia nunc vos alloquatur cum pace & dicat, O filij mei, quid querimini de matre? Quare me deseruistis? iam volo à vobis audire. Accusatis fratres vestros, & ego laceror valde. Quando me premebant gentes, multa tuli cum dolore. Multi me deseruerunt, sed fecerunt in timore. Vos verò nullus coegit sic contra me rebellare, dicitis mecum vos esse, sed falsum videtis esse. Ego Catholica dicor, & vos de Donati parte Iussit me Apostolus pro regibus mundi orare. Vos inuidetis quod reges iam sunt in Christiana fide. *Tom. 7 Psalm contra partem Donati.*

Concordate nobiscum fratres, diligimus vos, hoc vobis volumus, quod & nobis. Si propterea nos grauius odistis, quia errare vos & perire non permittimus, hoc Deo dicite, quem timemus minantem malis pastoribus, & dicentem: *Quod errauerat non reuocastis, & perierat non inquisistis.* Hoc vobis per nos Deus imple facit, siue obsecrando, siue minando, siue corripiendo, siue

*Resistentes
Ecclesie au-
thoritati, in-
grati sunt
auxilio Dei.*

*Libertas er-
roris, mors
animæ pessi-
ma.*

*Amāda pax,
diligenda v-
nitas.*

1. Cor. 1.

*Euitanda
schismata*

1. Tim. 2.

Ezech. 34.

Paranesis

*Alienati ab
Ecclesia ma-
tre Catholi-
ca, sacrilega
discordia pe-
reunt.*

damnis, siue laboribus, siue per suas occultas admoni-
tiones vel visitationes, siue per potestatum temporali-
um leges. Intelligite quid vobiscum agatur, perire vos
non vult Deus in sacrilega discordia alienatos à ma-
tre vestra Catholica, *Tom. 2 Epist. 66 ad Donatistas.*

Ipsam testamentum vos à flamma conseruasse glo-
riamini, quod lingua delere conamini. *Tom. 7. contra
Epist. Parmen. lib. 1. cap. 2. Ibidem, lib. 2. cap. 2. addit eos fa-
ctis id non probare.*

Communicate omnibus gentibus & tunc vos testa-
mentum à perniciè flammarum conseruasse glorie mi-
ni. *Ibidem, cont. lit. Petil. lib. 1. cap. 23.*

*Catholicis &
hæreticis
scripturæ cō-
munes, Chri-
stus verò &
Ecclesia non
communis.*

Galat. 3.

*Vbi agnosci-
tur in scriptu-
ris Christus,
ibidē ferē
Ecclesia cog-
noscitur.*

Genes. 22.

Psal. 2.

Heb. 1. 5.

Psal. 49.

Psal. 18.

*Ecclesia qua-
re taberna-
culum in sole
positum.*

Psal. 21.

In scripturis didicimus Christum, in scripturis didi-
cimus Ecclesiam. Has scripturas cōmuniter habemus:
quare nō in ijs & Christum & Ecclesiam communiter
retinemus? Nos vbi agnouimus eum, de quo dicit A-
postolus, *Abraham dictæ sunt promissiones & semini eius:*
Non dicit & seminibus, tanquam in multis, sed tanquā
in vno, & semini tuo quod est Christus: ibi agnouimus
Ecclesiam de qua dicit Deus ad Abraham, *in semine tuo
benedicentiur omnes gentes.* Vbi agnouimus Christum
in Psalmo de te prophetantem. *Dominus dixit ad me, fi-
lius meus es tu, ego hodie genui te:* ibi agnouimus Ecclesiam
in eo quod sequitur, postula à me & dabo tibi gentes
hæreditatem tuam, & possessionē tuam terminos ter-
ræ. Vbi agnouimus Christum in eo quod scriptum est:
Deus Deorum Dominus loquutus est: ibi agnouimus &
Ecclesiam, in eo quod sequitur: Et vocauit terram à so-
lis ortu vsque ad occasum. Vbi agnouimus Christum
in eo, quod scriptum est, *Et ipse tanquam sponsus proce-
dens de thalamo suo, exultauit ut gigas ad currendam viā:*
ibi agnouimus & Ecclesiam in eo quod paulò superius
dicitur: In omnē terram exiuit sonus eorū, & in fines
orbis terræ verba eorum: in sole posuit tabernaculum
suum, ipsa est Ecclesia in sole posita, hoc est, in ma-
nifestatione omnibus nota vsque ad terminos terræ.
Vbi agnouimus Christum, in eo quod scriptum est:
*Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerūt omnia
ossa mea: ipsi verò cōsiderauerunt, & aspexerunt me, & di-
uiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meā miserūt*

Sortem. ibi agnouimus & Ecclesiam in eo quod paulò
 pòst in Psalmo ipso dicitur, Còmemorabuntur & con-
 uertentur ad Dominum vniuersi fines terræ: & adora-
 bunt in conspectu eius vniuersæ patrie gentium: quo-
 niam Domini est regnum, & ipse dominabitur gentiù.
 Vbi agnouimus Christum in eo quod scriptum est, *Ex-* Psal. 56.
altare super cælos Deus: ibi agnouimus & Ecclesiam in
 eo quod sequitur, Et super omnem terram gloria tua.
 Vbi agnouimus Christum in eo quod scriptum est: Psal. 71.
Deus iudicium tuū regi da, & iustitiam tuam filio regis: ibi
 agnouimus & Ecclesiam in eo quod de ipsa in Psalmo
 ipso dicitur, Et dominabitur à mari vsq; ad mare, & à
 flumine vsque ad terminos orbis terrarum. Corà illo
 procident Aethiopes, & inimici eius terrā lingent, Re-
 ges Tharhis & insule munera offerent, reges Arabum &
 Saba dona adducent. Et adorabunt eum omnes reges
 terræ, omnes gentes seruient illi, Vbi agnouimus Chri-
 stum in eo quod scriptum est, Lapidem de monte sine Dan. 2.
 manibus præcisum fregisse omnia regna terrarum, vti
 que illa quæ de culturis dæmonum præsumebant: ibi
 agnouimus & Ecclesiam in eo quod dictū est, lapidem
 ipsum creuisse & factum mōtem magnū, & repleuisse
 omnem terram. Vbi agnouimus Christum in eo quod Soph. 2.
 scriptum est, *Præualebit Dominus aduersus eos, & exter-*
minabit omnes Deos gentium terræ: ibi agnouimus & Ec-
 clesiam in eo quod illic sequitur, Et adorabunt in cō-
 spectu eius vnusquisq; de loco suo oēs insulæ gētium.
To. 2. ep. 166. ad Donat. Lege quæ sequūtur in eundē sensum.

Cathedra tibi quid fecit Ecclesiæ Romanæ, in qua
 Petrus sedit, & in qua hodie Anastasius sedet: vel Eccle-
 siæ Hierosolymitanæ, in qua Iacob⁹ sedit, & in qua ho-
 die Ioānes sedet, quib⁹ nos in Catholica vnitate cōne-
 ctimur, & à quib⁹ vos nefario furore separastis? Qua-
 re appellas cathedra pestilentie cathedra Apostolicā?
 Si propter homines quos putas legem loqui & non fa-
 cere, nunquid Dominus Iesus Christus propter Phari-
 sæos, de quibus ait, dicunt enim & nō faciūt, cathedræ
 in qua sedebant vllam iniuriam fecit? Nō ne illam ca-
 thedram Moysi commēdauit, & illos seruato cathedræ
 honore

Matt. 23.

honore redarguit? Ait enim, *Cathedram Moſi ſedēt, quā dicunt facite: quā autem faciunt, facere nolite*. Dicunt enim & non faciunt. Hęc ſi cogitaretis, non propter homines, quos infamatis blaſphemaretis cathedram Apoſtolicā, cui nō communicatis. *To. 7. cont. lit. Petil. lib. 2. cap. 51.*

Expergiſcimini aliquando, non vos tartare⁹ obliget ſomnus, non in profūdum ſacrilegi erroris adhuc impia conſuetudo demergat, iam conſonate paci, cohere- te vnitati, acquieſcite caritati, cedite veritati, Eccleſiā Catholicam incipientem ad Hieruſalem cognoſcere uſquequaq; diſfūdi. *Ibid. cont. Donatiſtas poſt collat. ca. 18.*

Duo præci-
pua hæreti-
corum mala,
præſumptio
& deſenſio
falſitatis.

Sed duo ſunt quæ in errore hominū difficillimè to- lerātur, præſumptio priuſquam veritas pateat: & cū iam patuerit, præſumptæ deſenſio falſitatis. *Tom. 3. de Trinit. lib. 2. in initio*

Audiēt ſacrilega ſchiſmata vel hæreſes impię, ſi quā- do in flagello ut ſe corrigant admonentur, poenas fu- roris ſui etiam inter martyria deputare. *Tom. 7. contra Epist. Parmen. lib. 3. cap. 6.*

Ut eis poenarum ſuarum natalitia celebrentur, ma- gno conuentum hominum furioſorum. *Ibidem.*

Chriſti martyre non facit poena ſed cauſa. *Tom. 7. con. Creſcon. Grammat. lib. 3. cap. 47.*

Ab Eccleſia
diſcedātes
Catholica
minutatim ſe-
Et concifiq; di-
ſpercunt.

Neceſſe eſt, ut minutatim ſecti, conſciſſique diſpe- reant, qui tumorem animoſitatis ſuæ, Catholicæ pacis ſanctiſſimo vinculo prætulērunt. *Tom. 7. contra Epist. Parmen. lib. 1. cap. 4.*

Suſtineat eos mater (Eccleſia) pijs viſceribus ſanādos, portet docendos, ne plangat mortuos. Nimiū eſt, quo progrediuntur, multum eſt, vix ferendum eſt, ma- gnæ patientiæ adhuc ferri. Non abutantur hac patien- tia Eccleſiæ, corrigantur, bonum eſt, ut amici exhorta- mur, non ut inimici litigamus. Detrahunt nobis, feri- mus: Canoni detrahunt, veritati non detrahant. Eccle- ſiæ ſactæ pro remiſſione peccati originalis paruulorū Eadem eſt ratio & in cæteris dogmatibus ab Eccleſia defini- nondum ab iſ) quotidie laboranti non contradicant, fundata iſta res, ferendus eſt diſputator etiam in alijs quæſtioni- bus

Diſputator
errās, in iſq;
nondum ab

bus non diligenter digestis, nondum plena Ecclesiæ auctoritate firmatis, ibi ferendus est error: non tantum progredi debet, ut etiam fundamentum ipsum Ecclesiæ quarere moliatur. Non expedit, adhuc fortè nostra non est reprehendenda patientia, sed debemus timere ne culpetur etiam negligentia. *Tom. 10. de verbis Apostoli, serm 14.*

Ecclesia discussa definitæ que sunt, ferendus est.

Quatere moliens fundamentum Ecclesiæ, non

Vana est iniquitas, nihil est iniquitas, potens non est nisi iustitia. Occultari potest ad tempus veritas, vinci non potest. Florere potest ad tempus iniquitas, permanere non potest. Nolite sperare super iniquitatem.

ferendus.

Veritas vinci non potest.

Tom. 8 in Psalm. 61.

Christus adferens medicinam, quæ corruptissimos mores sanatura esset miraculis conciliauit auctoritatē, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetustatem, vetustate roboraui religionem, quam non solum hæreticorum ineptissima nouitas fraudibus agens, sed nec gentium quidem veterinosus error violenter aduersans aliqua ex parte conuelleret. *Tom. 6 de utilita. creden. cap. 14.*

Matt. 13.

Sic eos (quos corrigere non valemus) in isto mundo, in quo Ecclesia Catholica per omnes gentes diffunditur, quæ agrum suum Dominus dicit, tanquam zizania inter triticum, vel in hac vnitatis area tanquam pales permixtam frumento, vel intra retia verbi & Sacramenti tanquam malos pisces cum bonis inclusos, usque ad tempus messis aut ventilationis aut littoris toleramus, ne propter illos eradicemus & triticum; aut grana nuda ante tempus de area separata, non in horreum mittenda purgemus, sed volatilibus colligenda proijciamus: aut diruptis per Schismata retibus, dum quasi malos pisces cauemus, in mare perniciosæ libertatis exeamus. Propter hoc enim his atque alijs similitudinibus Dominus seruum suorum tolerantiam confirmavit, ne dum se boni putant malorum permixtione culpari, per humanas & temerarias dissensiones aut paruulos perdant, aut paruuli pereant. Quod usque adeo cœlestis magister cauendum præmonuit, ut etiam de præpositis malis plebem securam faceret, ne propter illos doctrinæ salutaris cathedra

Cur mali in Ecclesia tollerentur.

Matt. 23.

Non deserenda Ecclesia ob præpositos malos

desere-

*Si sectarij
Christũ ha-
berẽt & cre-
derent, Ec-
clesiam non
negarent, nec
desererent.
Inuisa est hæ-
reticis vox
corripientis,
sicut & Iu-
deis fuit.*

desereretur, in qua coguntur etiam mali bona dicere.
Neque enim sua sunt quæ dicunt, sed Dei, qui in ca-
thedra vnitatis doctrinam posuit veritatis. *Et paulò post.*
Ecce Scripturæ cõmunes, ecce vbi nouimus Christum
ecce vbi nouimus Ecclesiam. Si Christum ipsum tene-
tis, ipsam Ecclesiã quare non tenetis? Si in ipsum Chri-
stum quem legitis & non videtis, tamen propter veri-
tatem Scripturarum creditis, quare Ecclesiam negatis,
quam & legitis & videtis? Hæc vobis dicendo, & ad
hoc bonum pacis & vnitatis & caritatis vos compel-
lendo, inimici vobis facti sumus, & mandatis, quia oc-
cidetis nos, qui veritatem vobis dicimus, & in errore
vos perire, quantum possumus, non permittimus. Vin-
dicet nos Deus de vobis, vt ipsum errorem vestrum in
vobis occidat, & nobiscũ de veritate gaudeatis, Amẽ.
Tom. 2. Epist. 166. ad Donatistas, in finẽ.

Scripturarum à nobis tenetur veritas cùm
hoc facimus, quod vniuersæ iam placuit
Ecclesiæ, quam ipsarum scripturarum commen-
dat auctoritas, vt quoniam sancta Scriptura falle-
re non potest, quisquis falli meruit ob-
scuritate quæstionis, eandem Ecclesiam
de illa consulat, quam sine vlla am-
biguitate sancta Scriptura demon-
strat. *Tom. VII. contra Cresco-
nium Grammat. lib. I.
cap. XXXIII.*

INDEX RERVM ET

SENTENTIARVM, QVAE IN HIS-

CE QVATVOR PRAECEDENTIBVS LI-

bris ex Augustino collectis continentur: a, prio-

rem paginam foliorum: b, postero-

rem indicat:

A.

Aaron.

Sublato sacrificio & sacerdotio
Aaronis, & succedente sacerdo-
tio secundum ordinem Melchi-
sedech, ubique offertur quod
Melchisedech protulit 336. b. &
337. a. b

Abraham.

Abraham quomodo sine operibus
secundum Paulum, & ex operi-
bus secundum Iacobum sit iu-
stificatus. 204. a. 252. b

Abraham nec obedientia sine fide
nec fides sine obedientia pro-
fuisset. 253. a. b

Abraham cum adhuc in limbo es-
set, sciuit quae apud viuos gere-
rentur. 404. a. b

Abrenunciatio.

Baptizandi abrenunciare iubentur
Satanæ, pompis & angelis eius.
77. b. 308. b

Quae sint pompæ Diaboli, quibus
renunciandum est in Baptismo.
308. b. 309. a

Vniuerso huic mundo corporco,
incorporea anima renūciare in
mysterijs iubetur. 309. a

Absolutio.

Potestas absoluendi concessa Sa-
cerdotibus. 355. b

A Dei ministro solui debet pecca-
tor, sicut ab Apostolis solutus
est Lazarus. 355. b. 356. a

Quando soluitur? a quibus soluitur?
quae solueritis (inquit) in terra
erunt soluta & in cælo. 356. a. b

Ecclesiæ clauibus quicquid solui-
tur, etiam in cælo solutum esse
promittitur. 356. b

Vide Claues & Confessio.

Abstinencia.

Abstinencia à carnibus & quibusdā
terre fructib⁹ olim vsitata. 445. b

Qui cupiunt Domino absque im-
pedimento seruire, coniugia nō
appetunt, & à carnibus ac vino
abstinent. 449. b

Augustini in cibis abstinencia. 445. a

Probat Augustinus abstinencia &
delectum ciborum qui fit coer-
cendæ libidinis causa. 449. a

Credere abstinentibus à vino vel à
carnibus nihil meriti accedere,
nō Christiani sed Ioviniani est.
444. b

Xxx

Vide

Index rerum & Sententiarum

Vide Ciborum delectus.

Acolythus.

Acolythi ordinatio. 363.b

Acta Apostolorum.

Acta Apostolorum, contra Manichæos, Canonicum esse librum probat, quia illū Ecclesia, ab ipso Christo inchoata & per Apostolos prouecta, certa successio-
num serie vsq; ad hæc tempora toto terrarum orbe dilatata, ab initio traditum & conseruatum agnoscit atq; conseruat. 56. a

Actibus Apostolorum necesse est me credere, si credo Euangelio: quoniam vtranq; Scripturam similiter mihi Catholica commēdat auctoritas. ibid.

Adam.

Adam ante peccatum de ligno vitæ stabilitatem habebat contra vetustatem. 134.b

Bona velle poterat, & quæ voluisset efficere. 166.a

Habebat liberum arbitriū integrū agendi quæ volebat, ibid.

Relictus erat in manu consilij sui, hoc est, in possibilitate liberi arbitrij. 135.a

Potuit libero arbitrio peccare & non peccare. 166.a

Non patiebatur in paradiso pugnā carnis & spiritus. 137. a

Voluntate peccauit, non necessitate. 219.b

Si necessitate malo angelo cōsensisset, non peccasset. Ibid.

Si non peccasset, neque corporis neque animæ mortē incurrisset 134. a & b

In corpus spiritale mutandus erat 134. b non expoliandus corpore, sed superuectiendus immortalitate,

neque vlla senectute gra-
uandus. ibid.

Adamo ad iustitiam retinendā nō sufficiebat liberū arbitriū. 167.a

Adam vigorem arbitrij per peccatum perdidit, nō tamen electionem. 196.b. & 197.a

Per peccatū est gratia nudatus. 132. b. pudicitia, continentia, charitate, immortalitate priuatus 136 b. in anima mortuus. 133. a Diabolo captiuus, ibid. qui futurus erat carne spiritalis, factus est mente carnalis, 135.a

Gratiam, qua corpus eius omni ex parte animæ obediebat, amisit. 133.b

Pro libertate durā meruit sub Diabolo seruitutem. 135.a

Et exemplum factus, voluntate peccatibus, & origo peccati. 146.b

Nō opera aut iussione sed permissione diuina traditus in seruitutem Diaboli. 135.b

Imaginem Dei nō omnino perdidit, sed tantū deformauit. 133.b

A ligno vitæ quare fuerit separandus. 134.a

Adā & Euæ quomodo oculi aperti post peccatum. 149.b. 377.a

Qualiter Adam non omnino desertus à creatore, 135.b

Adam apud inferos à Christo solutus. 135.a

Adæ peccatum quoad posteros.

Adæ peccatū multiplex. 142. b nō fuisse illud parū aut leue, 138.a

Ex Adæ peccato, quæ incommoda secuta 137. a. b & quāti mali fuerit causa. 138.b

Adæ peccato oēs homines obstricti 142. a. b idq; non imitatione, sed propagatione peccati 143. a b. 144. a. b 145. & seq.

Confessionis Augustiniana.

Adæ peccato humana natura in deterius mutata 138. a naturalis innocentia perdita. 136. b

Quod fuit in Adam culpæ, nobis factum est iam naturæ 297. a

Adæ peccato non tantum pœnam sed & peccatū in omne genus humanū trāsmisū esse 136. a

Adæ peccatum quomodo iustè posteris eius omnibus imputetur. 146. b 147. a. b

Per peccatum Adæ liberum arbitrium non periisse de hominum natura. 158. b

Vide infra, Peccatum originale.

Adorare.

Adoramus carnem Christi in mysterijs. 319. a. b

Adorant diuites simul & pauperes carnem Christi, quando illam manducant. 319. b

Adorare carnem Christi nolens, peccat. 319. a

Adorationis honor, etiā hominibus a viris sanctis tributus 414. b

Petrum prouoluitis genibus adorat gentium multitudo 414. a

Quare Angelus in Apocalypsi noluerit adorari. 418. a

De Pauli & Barnabæ adoratione, 418. b

Adulterium.

Adulterium vnde dictum, 391. a

Adulterium habet lethalem culpā. 391. b

Adulterij reus est, & qui dimissa adultera, & qui dimissa non adultera, alteram ducit. 385. a

Propter adulterium dimisso coniuge, manet vinculum vsq; ad alterius mortem. 385. a

Cum adultera diuortium facere licet: ducere alteram illa viuente non licet. 383. a

Africani Episcopi.

Africanorum Episcoporum synodus in Mauritania iussu Pontificis Romani coacta 90. a. b

De Africanorū Episcoporū causis iudicat Pontifex Romanus 87. a

Africani Episcopi, Innocētij Papæ pastorem diligentiam aduersus Pelagianos implorant 85. b

Agapes.

Agapes ex carnibus etiam fiebāt, & pauperibus distribuebātur, 315. a

Altare.

Ad altare assistunt antistites. 488. b
clara voce deprecantur, 487. a
sacrificia celebrant 494. a

Altaris dedicatio, ibid. Altare lapideum benedictione vel vnctione consecratum, Ibidem

Altaris non nisi lapidea, chrismatis vnctione consecranda, ibid.

Super altare corpus Domini offertur 432. a

In altari pro peccatoribus Christi sanguis effunditur, Ibidem

Altaris sacramenta à ieiunis celebranda, & quare 345. a. b

Altaria olim in locis vbi sanctorū corpora iacebant superexstructa 340. a. b. 414. b

In altaribus sacrificatur Deo. 349 a. b. 432. a

Altaria crucis charactere consecrantur 282. a

Ambrosius.

Dæmones ab Ambrosio adhuc viuentē, & aliud agente veniam petebant. 432. a

Ambrosij laus 99. a

Ambrosij cœlibatus 466. b

Anabaptismus.

Hæreticos non rebaptizandos Apostolica docet traditio 76. a

Index rerum & Sententiarum

Rebaptizare hereticum peccatum:
 rebaptizare Catholicum, imma-
 nissimum scelus est. 291.a
Anabaptismus quare non admit-
 tendus. 291.b
Anabaptismus, Nouatianorū, Do-
 natistarū, & Arrianorū proprius
 291. b Donatistarum. 351.b
Anabaptismus ab Apostolo dam-
 natus. 299.a
In rebaptizandis hæreticis errauit
 Cyprianus, dum aduersus Apo-
 stolicam traditionem, quasi scri-
 pturarum testimonijs suffultus
 niteretur. 92.b
Cyprianus errorem fortè correxit.
 107. a

Anachoreta.

Anachoretarum laus, continētia,
 temperantia. 472.b
Eorum vita solitaria defenditur. I-
 bidem.

Angeli.

Angelos inuocabat Iob. 415 b
Angelorum matutina cognitio.
 412.a
Angeli Deo preces nostras offerūt.
 Ibidem.
Angelus Raphael preces Tobiae &
 Saræ obtulit Deo Ibid.
Cum exaudiunt nos Angeli, ipse
 Deus in eis nos exaudit. 410.b
Angeli custodes nostri vota nostra
 offerunt Deo. 412.b
Sine difficultate nos adiuuant An-
 geli. Ibid.
Ad capiendum lumen Dei, ab An-
 gelis mens adiuuatur humana.
 ibidem.
Angeli subueniunt miseris, & pe-
 riclitantibus opitulantur. 413 a
Angelorum erga homines officia
 multa. ibid.
Triplex causa quare Angeli tā se-

dulam nostri curā gerant. 412.a

Anima.

Quod est anima in corpore, hoc
 est Spiritus S. in Ecclesia. 40.a
Animæ liberum habent volunta-
 tis arbitrium. 157.a. 162.a
Animæ rationalis, ab irrationali
 bruto, libero differt arbitrio. 158.a
Animæ liberum habēs arbitrium,
 qua lege cæteris creaturis præ-
 posita sit. 161.a
Animæ in peccatum propria volū-
 tate collapsa, Christo mediatore
 indiget. 148.a
Animæ accipere vel habere non po-
 test dona Dei, nisi consentien-
 do. 198.a
Animæ sine Baptismo discedentes
 ex hac vita, damnantur. 286.a
Peccatorum animæ in inferno po-
 sitæ expectant resurrectionem
 sui corporis. 405.b
Animæ statim vt de corporibus
 exierint, iudicantur. 392.b
Habent animæ mortuorū ante vlti-
 mam resurrectionē, vel gaudiū
 vel tormenta, quæ vtraq; post re-
 surrectionē maiora erūt. 393.a.b
Animæ bonæ post migrationē ex
 hoc seculo, gaudium habēt, ma-
 læ tormenta. 407.b
Animas defunctorum, Martyrum
 meritis iuuari. 403.a
Animæ defunctorum quæ gerātur
 apud viuos, cognoscere possunt
 quatuor modis. 404.a
Post mortē incipit requies animæ
 nunquam interrūpenda. 406.a
Animæ Sanctorum exeūtes de cor-
 pore, ad Christū vadunt. 405.b
Animæ in hoc seculo purgatæ, à
 Christo recipiuntur, & cum eo
 esse credendæ suat. 407.b

Animæ

Confessionis Augustiniana.

Animæ piorum defunctorum, in Deo sunt. Ibid.

Iustorum animæ ante resurrectionē viuunt cū Deo in secreto Patris, quo post passionē resurgēs assumptus est Dominus. 409.a

Animæ sanctorum Martyrum etiā nunc regnāt cum Christo. 405.b & seq.

Animarum beatitudo nō omninō perfecta, donec coniungātur iterum suis corporibus. 406.a

Antichristus.

Antichristus ex tribu Dan. 502.a

Antichristus ex copulatione patris & matris, sicut cæteri homines Ibid.

Antichristus filius perditionis, in quo erunt oēs thesauri malitiæ & iniquitatis absconditi. 501.a

Antichristus ἀντίχριστος quispiam cunctas religiones suæ subijciēs potestati. Ibid.

Antichristus à Iudæis suscipiendus. 501.b

Antichristus restaurabit templum Salomonis. 506.a

Antichristus sessurus in tēplo Hierosolymis, deinceps verò & in Ecclesia. 504.a

Antichristus reges omnes superaturus traditur, & solus regnū obtenturus. 502.b

Tempus Antichristi venturi incertum. 503.a

Non veniet ad viuos & mortuos iudicādos Christus, nisi prius venerit ad seducēdos in anima mortuos aduersari⁹ Antichrist. 504.b

Circa extremum iudicium venturus est. 503.a

Signa venturi Antichristi. Ibid.b

Antichristi persecutionē, nouissimo imminēte iudicio, sãcta Eccle

sia toto orbe patietur. 506.a.b

Antichristi persecutio durabit per tempus & tempora & dimidium temporis, dies mille ducentos nonaginta. 507.a

Tribus annis & sex mensibus, legitur totis viribus Antichristus sequiturus: & tamen tales erunt, cū quibus ei belligerandum est, ut vinci tanto eius impetu insidiisque non possint. Ibid.

Antichristus non preualebit aduersus Ecclesiam. 508.a.b

Antichristi tēpore, paruuli nihilominus & adulti nōnulli, ad Ecclesiā per Baptismū accessuri. 508.b

Antichristus cū Simone mago cōparatur. 503.a

Nero typus Antichristi. 503.a

Ad Antichristū pertinent omnes, qui exeunt de Ecclesia. 504.b

Antichristi hæretici, temporibus Apostolorum à Simone mago esse cœperunt. 116.a.b

Antonius.

Vita sancti Antonij quàm sit lectu utilis. 479.a

Apocalypsis.

Apocalypscos liber, Ioannis est & canonicus. 64.a

Apostata.

Apostatæ, canes reuersi ad vomitum. 482.b

Apostatæ, instar vxoris Loth in statuam salis versi, cæteros sua infelicitate condiunt. 476.a

Apostoli.

Apostoli baptizati creduntur, etsi scriptum non legitur. 78.a

Apostoli circumducebāt mulieres sorores, exemplo Christi. 470.a

Apostoli potuerunt etiam peccare. 218.a

Index rerum & Sententiarum

- Apostoli** votum paupertatis fecerunt. 471. b
- Apostoli** cur omnium gētium locuti sunt linguis. 39. b
- Apostoli** praeceiebāt quæ fierēt, & corripiebāt si non fierent, 370. a
- Apostoli** singuli singulos tradiderunt Symboli articulos 76. b
- Apostolis** Episcopi succedūt. 368. a
- Apostolica.*
- Apostolicæ** epistolæ Petri, Ioānis, Iacobi, Iudæ, contra hæresim de sola fide iustificante, potissimū scriptæ 200. a
- Apostolicæ** cathedræ principatus semper viguit in Ecclesia Romana 85. a
- Apostolica** cathedra. 83. b
- Apostolica** traditio fons est, vnde ad nostra tempora deriuandi canales 73. a
- Arca.*
- Vbi** arca Testamenti, ibi sacratio & commendatio Dei præsentia 495. b
- Artes liberales.*
- Artes liberales** vtilis ad tractandas & intelligēdas melius scripturas 70. 71. 72
- Aquarij.*
- Aquarij** hæretici qui sola aqua in sacrificio utebantur 343. b
- Augustinus.*
- Augustinum** quid in Ecclesia Catholica teneat. 84. b
- Augustinus** Catholicam fidē proficitur. 182
- Augustini** aurea de Patrum auctoritate vox: quod credunt credo, quod tenent teneo, quod docent doceo, quod prædicant prædico 105. b
- Augustinus** consensione Patrū ab errore Cypriani reuocatus 106. a
- Augustinus** iudicium præcedentiū Patrum secutus sententiam mutauit in scripturæ cuiusdam interpretatione. 105. a
- Augustinus** sua scripta examinanda atq; emendāda, Romano Pontifici subdit 90. a. b
- Augustinus** clamat falso sibi imponi, quasi cum Manichæis liberum negarit arbitrium. 157. b
- Profitetur** liberū arbitriū ad cogitandum aliquid vel agendum, etiam secundum Deum, etsi nō sine gratia. 175. b. 176. a
- Augustinus** sententiam, quā de nō cogendis ad saniozem mentem hæreticis habuit, retractat. 126. b
- Augustinus** à B. Ambrosio lauacrū regenerationis accepit 99. a
- Augustinus** adhuc catechumenus nihil tam sibi fugiendum esse decreuit quā vxorem, quod votum Christianus postea fideliter impleuit 469. b
- Augustinus** quantopere vitauit cōsortium foeminarum 467. a. b
- Augustinus** Presbyter ac deinceps Episcopus factus 267. b. 474. b
- Augustini** mensa qualis 445. a
- Augustinus** Monachorum institutor. 75. a. b
- Augustini** soror vidua monialis 467. a
- Augustini** monasterium. 475. a
- Augustinus** cuculla nigra indutus & cingulo coriáceo præcinctus, Ibidem.
- Augustinus**, iam Episcopus factus clericos instituit, qui ad exemplar Apostolorum nihil possiderent proprium. 475. a. b
- Augustinus** inuocat sanctos 416. a
- Bea-

beatam Virginem . Ibidem.
 beatam Cyprianum. 416b
Augustinus pro defuncta sua matre Dominū deprecatur. 401
 b. & sacrificium celebrari curat, 341. a precatur etiam lectores, vt ad altare pro defunctis parentibus suis orent 341. b
Pro Augustino iā defuncto Missæ sacrificium oblatum. 341. a
 B.
Baptismus.
Baptismus Christi omnibus esse necessarium ad salutem 285. b
 286. a
Baptismus sanguinis etiam saluat, ibid.
Latro sine Baptismo saluatus in cruce, 302. b
Baptismus Christi quare per mare rubrum præfiguratus. 277. a
Baptismi forma. 293. a
Baptismus Sacramentum natiuitatis. 286. a
Baptismus in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti conferri debet, vt sit Baptismus Christi 286. b. inseparabiliter manet in baptizato 290. a nec est in vlllo iterandus. 291. a b
Baptismi sacramentum iterare cur sit nefas. ibid.
Quid Baptismus valeat, declarant ea, quæ in Baptismo Christi apparuerunt. 285. a
Abluit omnia prorsus peccata, 282 b. nec solum peccata, sed omnia prorsus hominum vitia & mala, 192. a. 283. a
Per Baptismum morimur peccato. 282. b. 283. a
Per eundem innouamur, liberamur, saluamur, non autem quasi

innouamur, quasi liberamur, quasi saluamur. 283. b
Per Baptismum vniuersus peccatorum reatus soluitur. Ibid.
Nihil peccati remanet quod non remittatur. 283. a
Ipsa etiam vitiosa desideria purgantur. 283. a
Baptismus perfectè innouat hominem, ab omnibus omnino peccatis 151. b. aufert crimina, non radit, ibid. confert remissionem peccatorum æqualiter omnibus 298. a. b
Baptizatis cur dicatur: Mortificate membra vestra: Et, Exuite veterem hominem. 212. b
In Baptismo accipitur perfecta sanitas ab ijs malis quibus eramus rei. 150. b
Baptizatus omni peccato caret, nō omni malo. 151. a
Deletis per Baptismū peccatis omnibus, restat tamen cum carne conflictus. ibid.
Baptismi gratia non in sola peccatorū remissione consistit. 298. b
Baptizati in Ecclesia accipiunt Spiritum sanctū, 285. a. extra Ecclesiā non accipiunt. 292. b. 293. a
Per Baptismū reconciliamur Deo, vt in illo viui, vt salui, vt liberati, vt redēpti, vt illuminati fiamus. 295. a. & secundum rationalem mentem innouamur. 207. a
Baptizatis iustitia confertur quam Adam perdidit. 207. b
Baptismus sequi debet renouatio hominis interioris de die in diē 210. a. b. 211. a
In Baptismo plena peccatorum remissio fit, non tamen plena hominis innouatio. 211. a

Index rerum & Sententiarum

- Per Baptismum** vita æterna non acquiritur, si post baptismum male viuatur. 287.b
- Non** solam fidem à baptizandis requiri. 347.b
- In Baptismo** quænam à Christiano professio inchoetur. 308.b
- Baptismo** coniungendam esse iustitiam & bonos mores. 287.b
- Præter** Baptismum, requiri in adultis poenitentiam & fidem. 286.a
- Baptizatos** posse amittere gratiam, quam in baptismo acceperunt. 287. a
- Baptismi** gratiam non amitti nisi propria voluntate quis peccet. 350.a
- Baptismus** non est melior qui per meliorem datur, neque malus qui per malum datur. 280.b. nec pedit à merito baptizantis. ibid. & 281. a
- Baptismus** Christi verbis Euangelicis consecratus, & per adulteros & in adulteris sanctus est. 282.b
- Baptismi** aquam mundat & sanctificat etiam homicida. 310.a
- Apostata** Baptismum non amittit, ac proinde rebaptizari non potest. 290. a
- Hæretici** redeuntes ad Ecclesiam non rebaptizandi. 290.b. 291.a
- Baptismus** hæreticorum, verus etiam baptismus est. 50. a. verum & integrum Sacramentum. 288.b. 289.a.b
- Qua** fide imbutus sit qui baptizatur, quantum ad Sacramenti questionem, nihil interest. 289.a
- Hæretici** baptismum nobiscum habere possunt, gratiam non possunt. 277.b
- Baptismus** hæreticorum, Ecclesie Catholice baptismus est. 289.b
- Valet** apud hæreticos ad consecrationem, non ad vitæ æternæ participationem. 290.b
- Baptizati** ab hæreticis cur non rebaptizentur, cum à Ioanne baptizati rebaptizati legantur. 294.a
- Baptismum** in hæreticis non iterandum, ex Apostolica traditione credit Ecclesia. 76.a
- Nec** salutem baptismus confert extra Ecclesiam 46.b nec peccatorum remissionem 292.a.b 293.a
- Separato** ab Ecclesia inest ad iudicium. 293.a
- Extra** Ecclesiam baptismum esse, nec quicquam tamen ad salutem hominis prodesse, à Paradiso ducta similitudine, declaratur. 292.a
- Baptismum** in necessitate, etiam à laico dari 291.a extra necessitatem id non nisi illicitè fieri. ibid.
- Vide* Paruuli, & Anabaptismus.
- Baptismi character.*
- Vide infra* Character.
- Baptismus paruulorum.*
- Baptismus** etiam paruulis necessarius. 296.b. 297.a
- Baptismus** paruulorum ex Apostolica venit traditione. 76.a
- Baptismus** prodest paruulis, non tam ob gestantium quam totius Ecclesie fidem. 302.a
- Baptismum** paruulorum vniuersa frequentat Ecclesia. 300.a
- Baptismus** prodest paruulis ex opere operato. 302. a.b
- Baptismus Ioannis.*
- Baptismus** Ioannis prænunciabat Baptismum Christi. 275.b. & sicut veteris legis Sacramenta prefiguratorioungebatur officio. 293. b parabat viam baptismo Domini. 294. a
- Baptismus** Ioannis non erat baptismus Christi 293.a.b nec necessarius ad salutem. 294.b
- Bapti-

Confessionis Augustiniana.

Baptismus Ioannis fuit in aqua tantum, **Baptismus Christi** in aqua & spiritu sancto. 293.b

Baptizatis ab Ioanne, etiam **Christi Baptismus** fuit necessarius. 293.a.b

Baptismus Ioannis, **baptismus hominis**, **baptismus Christi**, **baptismus Dei**. 293.b

Non renascebantur qui Ioannis baptismo baptizabantur. *ibid.*

Baptizauit Ioannes in aqua poenitentiae, in remissionem peccatorum, ut in spe remitterentur peccata, re ipsa vero in Domini baptismo id fieret. 294.a

Baptismus Christi, **baptismo Ioannis** finem imposuit. *ibid.*

Baptismi caerimonie.

Baptismi fons benedicatur adhibito oleo unctionis. 77.b & cruce signatur. 282.a

Baptizandi ter inunguntur oleo. 308.a. sputo & luto linuntur. 307.b

In baptismo trina mersio quid significet. 309.b

Baptizatorum susceptores quid praestare debeant susceptis. *ibi.*

Vide Abrenunciatio, & Catechumeni.

Basilicae.

Basilicae, **martyrum nominibus** appellatae. 423.a

Consecratio Basilicarum. 493.b 494.a

Basilicae signo crucis dedicantur. 490.a

Martyrum reliquiae honorant **Basilicas**. 493.b

Barbari hostes, honorem habuerunt **Basilicae Petri & Pauli**. 494.b

Benedictio.

Benedictio Episcoporum. 492.a

Benedictio populi in Missa. 343.a
Benedictionem accipiens panis, fit corpus Christi. 325.a

Primitiae, mel & lac propriam habent benedictionem, ut a Sacramento Domini corporis distinguantur. 343.b

C.

Calix.

Quare vinum in calice aqua miscendum sit. 343.a

Vinum aqua in calice misceri, exemplo Christi, & Dominica traditione. *ibid.*

Cantus.

Ad cantus Ecclesiae lachrymas fudit Augustinus. 487.a

Vide Hymni, & Psalmi.

Caritas.

Caritas caeteris Spiritus S. donis praefenda. 187.b

Caritas sola diuidit inter filios regni aeterni, & filios perditionis aeternae. 174.a. 247.b

Caritatem Dei non habet, qui Ecclesiae non diligit unitatem. 311.b

Caritas inchoata, inchoata iustitia est, **caritas prouecta**, prouecta iustitia est, **caritas perfecta**, perfecta iustitia est. 207.b

Caritas diffusa in corde credentis, & veterem implens legem, lex est fidei, & lex Christi. 207.b 248.b

Christi sarcina caritati leuis est. 250.b 251.a

Caritate iustus est, quicumque iustus est. 208.a 262.a

Caritas verissima, plenissima, perfectissimaque iustitia. 208.a

Caritas, utriusque testamenti corpus. 243.b 244.a.b

Caritas plenitudo legis, quia legis con-

Index rerum & Sententiarum

consummatio atque perfectio
est. 246.b
Decedente fide & spe, nihilominus
augebitur caritas in futura vita.
185.b
Caritas, Euangelica margarita.
247.b
Per caritatem commune fit omni-
bus, quod habent singuli. 270.a
Caro.
Caro Christi ex Maria sumpta in
Eucharistia adoranda. 319.a
Si caro vera non esset in Eucharis-
tia, nihil magnū dixisset Chri-
stus, Caro mea verè est cibus.
324.b
Caro Christi quare adoranda. 31.b
32.a
Carnis inobedientia.
Carnis inobediētia, reciproca pœ-
na inobedientiæ. 132.b 149.a
Indecentem carnis motum, nisi
homines peccassent, nuptiæ nō
haberent. 376.b
Carnalem se esse quomodo dicat
Apostolus. 211.b
Castitas.
Ut seruetur castitas, & Dei donum
est & liberum arbitrium. 454.b
Per vniuersa monasteria monacho-
rum, & per clericos, vel etiam
laicos multos, castitas olim ser-
uata. 466.b
Redarguuntur qui castitatem cau-
santur esse impossibilē. 455.a.b
Castitatem vouentium dux & ad-
iutor Deus 454.b
Post votum castitatis, malum est
appetere nuptias. 460.b
Qui post castitatis votum, vxorem
duxerit, damnatur, quia respexit
retro. 460.b 455.b 456.a.b
Sacrilegus est eorum carnalis con-

gressus, qui castitatem suā Deo
consecrarunt. 455.a
Castitatem vel paupertatem vouē-
tium gradus meliores. 454.b
Vide Continentia, Virginitas,
& Coelibatus.
Catechismus.
Catechismus baptizandorū ex tra-
ditiōe, & qualis esse debeat. 78.b
Qualiter catechizandus adultus.
305.b 306.b
Catechumenus.
Catechumeni antequā baptizen-
tur non tantum de quæstionibus
fidei, sed & de bonis moribus
instruendi sunt. 304.a.b
Catechumenos simul cū symbolo
discessionem à peccatis profite-
ri debere 304.b inungi ante Ba-
ptismum. 307.b sputo & luto
liniri. Ibid. Sanctificari per si-
gnum Christi & orationem ma-
nus impositionis. 315.a
Catechumenis non sufficit ad sa-
lutem inunctio vel sanctifica-
tio, si non consequatur Baptis-
mus. 307.b 308. 285.b
Catechumenis non licet Eucharis-
tiam sumere. 315.a. aut intueri.
Ibid. Sanctum panem olim ac-
cipiebant. ibid.
Catechumen⁹ signat se cruce Chri-
sti, portat in fronte & non eru-
bescit de cruce Domini sui. 325.a
Nesciunt catechumeni quid in Eu-
charistiæ sacramento accipiant
Christiani. ibid.
Catechumenis quare occultentur
fidelium Sacramenta. ibid.
Catechumenus audiens est & sur-
dus, quando legitur, Caro mea
verè est cibus. 305.b non man-
ducat carnem Domini. 325.a.b
Cathe-

Confessionis Augustiniana.

Cathedra.

Cathedrae Apostolicae principatus
in Romana semper viguit Eccle-
sia. 85.a

Cathedra Apostolica in qua Petrus
fedit, Cathedra Romana. 83.b

Cathedrae Apostolicae iudiciū au-
dit & sequitur Imperator. 128.b
129.a

Cathedrae Apostolicae non est fa-
cienda iniuria, propter homi-
nes, qui in ea sedent. 527.a.b

Cathedrae S. Petri solennitas. 81.a

Catholica.

Catholicae etymologia. 41.a 43.a.b
44.a

Catholicae nomen ab Ecclesia Ca-
tholica tolli non potest. 42.a

Catholicam Ecclesiam ne heretici
quidem aliter quam Catholi-
cam vocant. 42.a

In sola Catholica Ecclesia per ma-
nus impositionem datur Spiri-
tus sanctus. 311.b

Vide Ecclesia.

Catholica fides.

Catholicae fidei summa. 380.a

Fides vera, fides Catholica. 182.a

Catholicae fidei praestantia & vir-
tus. ** a.

Christianam fidem non reperiri
extra Catholicam disciplinam.
182.a.b

Catholicam fidem profitetur Au-
gustinus & per illam ad coronā
se venturum confidit. 182.b

Laudabiles mores sine recta & Ca-
tholica fide neminem saluant.
** b. & *** a.

Catholica interpretatio sequenda
in Scripturis. 70.a

Catholicae disciplinae via, quae ab
ipso Christo per Apostolos, ad

nos usque dimanavit, tenenda
est. 525.a

Catholica doctrina ex Patrum tra-
ditione ad nos venit. 102.a

Cerei.

Cæreorum & luminarium usus in
Ecclesia, tempore Augustini.
363.b

Cerimoniae.

Signa & externae caerimoniae con-
ferunt ad salutē hominis. 485.b
486.a

In signis visibilibus res inuisibiles
honorandę. 486.a

Cærimonialia legis abrogata, non
morum praecepta. 242.a

Character.

Character Sacramentalis. 279.a.b
Habetur ab ecclesiae desertore,
sine caritate 290. b ad damna-
tionem suam. 290.b

Character Dominicus in quibus-
uis baptizatis agnoscendus.
290.b

Character Dominicus extra Do-
mini gregem habetur ab hære-
ticis. 290. b ad iisdem imprimi-
tur. 279.b etiam apud hæreticos
impressus, manet indelebilis.
279.a 290.a

Characterem Apostatae non amit-
tunt. Ibid.

Character Sacramentorum, cū no-
tis militaribus cōparatur. 279.a

Chrisma.

Chrismatis sacramentum, in ge-
nere visibilium Sacramentorum
sacrosanctum est, sicut ipse Ba-
ptismus. 310.a

Chrisma & oleum benedictionis
accipiunt baptizandi, ut iam nō
vasa vacua, sed Deo plena, & tē-
plum Dei esse mereantur. 308.a

Chris-

Index rerum & Sententiarum

Chrismatis sacramentū potest esse
in bonis & in malis, inuisibilis
vntio charitatis non nisi in bo-
nis. 310.a

Chrisma conficere solius Episcopi
est. 369.a

Chrismatis visibili oleo, inuisibi-
lis & spiritualis vntio signifi-
cat. 311.a

Chrismatis oleum sanctificatur et-
iam verbis Episcopi mali. 312.a
Christus.

In Christo tria sunt, verbum, ani-
ma & caro. 24.a b 25. a. b 26.a

Idiomata diuina cōueniunt Chri-
sto secundū diuinitatem, hu-
mana secundū humanitatem.
26.b

Christus mediator, omni homini
necessarius. 148 a. b 191.a. 192.a

Humana diuinitas & diuina huma-
nitas Christi, mediatrix. 29.a.

Christus secundum humanam na-
turam non est vbique. 27.a 35. a. b

Christus ex carne B. Virg. carnem
suam accepit. 24. b 27. b 28. a 32. a.

Christi caro qua ratione adoranda.
32.a

Idem Christus in Euāgelio aliquā-
do res agit humanas, aliquando
diuinas. 26.b

Christus verè & non putatiuè pas-
sus esuriem, sitim &c. secundum
humanitatem. 33.a

Christi diuinitas in cruce nihil per-
pessa. 32. b 34. a

Christus non nisi pro peccatorib⁹
mortuus. 140. b etiam paruulis.
141.a

Christus secundum animam, ante
resurrectionē apud inferos fuit.
33. a. b 33. b

Christus cur voluit baptizari. 285.a

Christus baptizatus aquas sancti-
ficauit. Ibid.

Christus in vltima cēna suis se me-
nibus portauit. 315. b

Manducatus reficit nō deficit. 313. b

Per partes manducatus manet in-
teger in cœlo, integer in corde.
Ibid.

Christus de corpore & sanguine
suo salubrem nobis refectionem
dedit. 317. a

Christus in forma Dei sumit sacri-
ficiū, in forma serui sacrificiū
esse voluit. 335. a

Ex Christi plenitudine, gratiæ par-
ticulas pro modulo nostro acci-
pimus. 209. b

In Christo euacuatur non vetus
Testamentum, sed velamen eius.
237. b.

Christus ampliora quædam & ma-
iora præcepta hominibus dedit,
quàm fuerāt in veteri lege. 235. b
236. a

A quibus didicimus Christo esse
credendam, ab iisdem quid ipse
velit, discere oportet. 70. a

Christum in fundamēto nulla hæ-
resis habet. 257. a

Antiquorum de persona Christi
humana & diuina eius natura, er-
rores. 27. a. b

Christianus.

Christianus non est, qui in Christi
Ecclesia non est. ** b 53. b 54. a

Christiani vocantur, etiam qui ma-
lè viuunt. 1. b

Christianum dici, & Christiani o-
pera non habere, nihil prodest.
288. b 516. a

Christianus nemo fit, absq; Chri-
stiana Ecclesiæ institutione & Sa-
cramentis. 274. b

In os

Confessionis Augustiniana.

- In os Christiani, Eucharistiam sumenti, Dominicum ingreditur corpus.** 79.a
- A Christianis idem corpus manducatur, in quo Christus tanta passus est.** 313.a
- Christiani, veteris legis obseruant praecepta, ijs exceptis, per quae Christus promittebatur.** 241.b
- 242.a 259.a.b & sequ.
- Cur Christianis magis quam ceteris aduersetur Satan.** 308.b
- Ciborum delectus.*
- Ante Baptismum catechumenis olim iniungebatur, ad plures dies abstinere à carnibus & à vino.** 445.a
- Multi vinum non bibunt, nec tamen eo se inquinari arbitrantur.** 449.a
- Sancti Dei homines quare à vino & à carnib⁹ se abstinerint.** 465.a
- Abstinentia à carnibus multis modis defenditur & approbatur.** 448.b 449.a.b
- Mundis, hoc est, benè vtētibus, omnia munda.** 447.b
- In veteri Testamento quidam cibi immundi, non natura, sed significatione.** ibid.
- Qui à carne ieiunant, non ideo dānant carnem.** 437.a
- Christiani Catholici edomādi corporis causa, non solum à carnibus, sed à quibusdam etiam terrae fructibus abstinent, vel semper sicut pauci, vel certis diebus atq; temporibus sicut per Quadragesimam ferè omnes.** 451.a 445.a 449.a
- Laudat Augustinus Monachos, qui non solum à carnibus & à vino, sed & ab alijs quibusdam ci-**
- bis, appetitum prouocantibus abstinent.** 445.a
- Propter corporis castigationem abstinere à cibis, doctrina est Apostolorum.** 464.b
- Iouiniani haeresis est, ieiunia & ciborum delectum nihil prodesse.** 444.b
- Delectus ciborum, propter scandalum quoq; obseruandus.** 446.a.b
- Manichei quàm peruersa intentione à carnibus, ouis, lacte, & vino abstinerint.** 445.b 446.a
- Tatiani haeretica mente non vescabantur carnibus.** 377.a.b
- Similiter & Priscillianistae.** 377.b
- Circuncisio.*
- Circuncisio in veteri Testamento pro Baptismo erat.** 351.a
- Ciuitas.*
- Ciuitas Dei non fert sibi inuicem contraria in fidei doctrina sentientes.** 109.b
- Ciuitates multae, legum imperialis timore, ex haereticis Catholicae factae.** 125.b 126.a.b
- Claues.*
- Claues Ecclesiae ad soluendum & vindicandum.** 58.a.b
- Clauium Ecclesiae potestas & certitudo.** 355.b
- Claues per antistites administrantur.** 359.a
- Ecclesiae clauibus poenitens soluendus, vt sit solutus in caelo.** 348.b
- Quam tutum, honestum, & vtile sit peccatori, Ecclesiae clauibus se subijcere.** 356.b
- Vide Absolutio & Confessio.*
- Celibatus.*
- Celibatus nuptijs melior.** 376.b
- Celibatus propriam & excellentem**

Index rerum & Sententiarum

tem præ cæteris gloriam habebit
in cœlo. 466.b

Si omnes ex charitate cœlibes es-
sent, multo citius Dei ciuitas im-
pleretur. 464.b

*Vide Continentia, & Continentia
coniugalis.*

Cœlibatus Ecclesiasticus.

Castitas clericorum. 455.a 466.b

Episcopis, Presbyteris & Diaco-
nis prohibentur vxores. 467.a
469.a

Soli ex clero Lectores & Cantores
habere permittuntur vxores. 469.a

Placet vt in omnibus & ab omnib⁹
pudicitia custodiatur, qui altario
deserviunt. Ibid.

Quare à Presbyteris, alijsq^{ue} Ec-
clesiæ ministris castitas requira-
tur. 468.b

Clerici olim, etiam inuiti, ad con-
tinentiæ sarcinam subeundam ca-
piebantur. 468.a

Continentiæ sarcinam vsq; ad fi-
nem vitæ, Deo adiuuante, clerici
portabant. ibid.

Cœlibatus Sacerdotum ex Aposto-
lorum traditione est, & ab anti-
quitate seruatus ante tēpora Au-
gustini. 469.a

Non est legitima vxor, quam quis
sacris ordinibus initiatus assump-
sit. 468.a

Cænobia.

Cænobia in vrbe Romana, tempo-
re Augustini, virorum, virginum
& viduarum. 433.a.b

Cœnobitarum laus, mores & exer-
citia. 472.b 473.a.b

Cœnobitarum nemo quicquam
possidet proprium. 473.a

Cura cibi & potus monachorum

in cœnobijs, tota penes præfe-
ctos. Ibid.

Concilium.

Conciliorum plenariorum saluber-
rima in Ecclesia auctoritas. 77.a

Eorundem auctoritate, quod antè
erat dubium, remotis dubitatio-
nibus firmatur. 90.b 91.a

Conciliorum auctoritate firmatū
est, æquè conferri Sacramēta ex-
tra Ecclesiam ab hæreticis, atque
intra Ecclesiam à malis. 290.b

In plenario concilio non aliqua
nouitas instituta, sed antiquitas
roborata. 106.b

Securæ vocis est asserere, quod v-
niuersalis ecclesiæ consensione
per concilium plenarium robo-
ratum est. 69.b

Concilia prouincialia vniuersali-
bus cedunt. 91.a 92.b

Concilium Africanum Romani
Pontificis consensum in rebus
grauissimis postulat. 85.a.b

Concilium Carthaginense & Mi-
leuitanum, confirmari sua decre-
ta ab eodem Pontifice Romano
petunt. 93.b 94.a.b

Conciliorum vniuersalium decre-
ta reuerenter esse seruanda Augu-
stinus & dixit & scripsit. 368.a

Concubina.

Concubinam habere non licet, et-
iam animo ducendi eam aliquā-
do vxorem. 382.b

Concubinarij ad gehennam dam-
nantur. 387.a

Communio Sanctorum.

Communio sanctorum etiam par-
uulis prodest ad salutem. 302.a

Communio orationum & bonorū
operum ecclesiæ, peccatorē pœ-
nitentem adiuuat. 271.b 358.a

Com-

Confessionis Augustiniana.

Communicantes sumunt de corpore agni immaculati partem. 334. b

Concupiscentia.

Concupiscentia siue inobedientia carnis aduersus spiritum, effectus originalis peccati est. 149. a b. 150. a

In paruulis baptizatis à reatu soluitur: ante agonem relinquitur mortuos, nulla damnatione prosequitur. 299. a b

Euacuatur in Baptismo, non vt nō sit, sed ne obsit. 150. a

Dimittitur, non vt non sit, sed vt in peccatū non imputetur. 150. b

Manet in renatis tanquam superatum quid & peremptum. 151. b

Concupiscentia quæ in baptizatis remanet, affectio est quædam malæ qualitatis, sicut languor. 150. b

Inesse potest in renatis, non autem obesse. 152. b 155. a b 156. a

Non est peccatum in regeneratis quando ad illicita illi non consentitur. 151. a 152. a 283. b

Concupiscentiæ motus absq; culpa est in corpore non consentientis, sicut in corpore dormientis. 154. b 155. a non est peccatum in renatis. 151. a. b

In renatis quomodo maneat actu, & prætereat reatu. 152. b 153. a. b & sequ.

Vitium est in renatis, iam mortuum, sed adhuc sepeliendum. 154. a

Reatu soluto, ad agonem relinquitur 155. b 156. a. b ad superbiam comprimendam. 283. b 284. a b

Concupiscentiæ pœna productior

est quàm culpa, ne parua putetur culpa, si cum illa finiatur & pœna. 284. a

In vsum iustitiæ conuertunt eam fidelium nuptiæ. 376. a

Motus eius vel maiores vel minores sunt, prout anima in interiori homine profecerit. 156. a

Quotidie in proficientibus minuuntur. 150. b 151. a

Iisdem debellandis homo fit melior, aucta bona qualitate. 212. b

Concupiscentia peccatum ab Apostolo appellatur, quia peccato facta est, & quia consentientem ad peccatum trahit, concipitque & parit peccatum. 152. a. b 154. a

Vocatur peccatum sicut lingua locutio, & manus vocatur Scriptura, vel sicut frigus pigrum dicitur quod pigros facit. 152. a

Discernitur à peccato, vt pariens à partu. 154. b

Carere concupiscentijs, certaminis præmium est. 155. a

Confessio.

Nec acriores inimico dolores infligimus, quàm cum plagas peccatorum nostrorum, confitendo & pœnitendo sanamus. 350. a

In confessione exit & defluit omnis sanies. 354. a

Circumstantiæ peccatorum in confessione explicandæ. 354. a. b & sequ.

Confessio non diuidenda, ita vt partem vni, partem alteri confiteamur Sacerdoti. 354. b

Exomologesis satisfactio peccatorum purgandus. 557. b

Ante mortem Deo & Sacerdoti confitenda peccata. 354. a

Pecca-

Index rerum & Sententiarum

Peccati occulti occultam confes-
sionem Sacerdoti fieri. 359.a
Serpēs antiquus confessionē quare
nitatur impedire. 352.b 353.a
Si non confessus lates, non confes-
sus damnaberis. 353.a
Qui per vos peccastis, per vos cru-
bescatis. Ibid.
Fit per confessionem veniale, quod
criminale erat in operatiōe. 353.a
Si peccatum occultum est, sufficit
referre in notitiam Sacerdotis.
358.b
Peccator poenitentiae & confes-
sionis medicinam negligens, dam-
natione dignus, diuina lege cen-
setur. 352.b
Non soli Deo, sed etiam sanctis &
Deū timentibus confitenda pec-
cata. 352.b
Poenitentes qui peccata confiten-
tur, per Lazarum figurantur pro-
cedentem ē sepulchro. 353.b
Confirmatio.
Confirmatio manus impositione
& Chrismate fit. 312.a
Confirmationis formam Domi-
nus ante ascensum discipulis tra-
didit, qua baptizati accipere de-
berent Spiritum sanctum. Ibid.
*Vide Manus impositio, Chrisma
& Vnctio.*
Coniugium.
Sanctitas Sacramenti facit, ne di-
uortium à coniugibus fiat. 376.b
379.a b 380.a
In coniugatis fidelibus nō tantum
proles & pudicitia, sed & Sacra-
mentum nuptiarum commen-
datur. 381.a
Coniugalī actus, carnalis volu-
ptatis causa, peccatum est. 390.b
391.a

Coniugium, humani officij mu-
nus est: virginalis integritas, por-
tio angelica. 452.a

Coniugium Sacerdotibus prohibi-
tum. 467.a. 469.a

Vide Matrimonium.

Consilium.

Aliud est consilium, aliud præce-
ptum: consilium datur vt virgi-
nitas conseruetur, vt à vino & à
carnibus abstineatur, vt vendan-
tur omnia & pauperibus erogen-
tur: præceptum verò datur vt iu-
stitia custodiatur. 457.a

Consilium qui libenter audierit, &
fecerit, maiorem habebit glo-
riam. Ibid.

Constantinus.

Constantinus non ausus de causa
Episcopi iudicare, Pont. Romano
& Episcopis eam commendauit.
129.a

Constantinus prior contra partem
Donati seuerissimam legem de-
dit. 123.a

Constantinus supplicium de Do-
natistis sumit. 117.a

Constantinum in condendis legi-
bus aduersus hæreticos, secuti
sunt cæteri deinceps Imperato-
res. 123.a

Consuetudo.

Consuetudo populi Dei & institu-
ta maiorum, vbi Scriptura nihil
certi statuit, pro lege tenenda.
77.b 439.a

Agendi ordinem, quem in Missa
vniuersa seruat Ecclesia, ab Apo-
stolo Paulo institutū esse. 342.a.b

Continentia.

Non esse hominibus vllō modo
intolerabilem continentiae sarci-
nam. 468.a

Fidele

Confessionis Augustiniana.

Fidele consilium Apostoli, seruare continentiam, 457.a
Continentes, angelorum vitam ducunt in terris. 329.a
Continentiæ votum, Ibid.
Continentia omni modo seruanda ijs, qui eam vouerunt. 328.b
Continentium certamina gloriosiora, quàm conjugatorum. 156.a
Bonum nuptiarum non solum infra virginalem, verum etiam infra vidualem continentiam constituimus. 452.a
Continentiam coniugio præponamus, sanctam verò virginitatem etiam continentiae viduali, Ibid.
Ecclesia dicit bonas esse nuptias, sed meliorem virginitatē. 464.a
Iugis continentia, bonis nuptiis melior. 450.a
Bonum Susannæ coniugium, melior viduitas Annæ, optima virginitas Mariæ. 452.a
In virginitate fructus centenus, in castis nuptiis tricenus. 452.b
Eunuchorum, qui se propter regnum Dei castrauerunt, maiora sunt merita, quàm conjugatorum. 458.b
Continentia amplioris meriti quàm coniugium, 378.b
Continentiæ Deo consecratae maior merces quàm castitatis coniugalıs. 382.b
Coniugati continentibus inferiores, opere & mercede, voto & præmio. 458.b
Continentibus locus melior datur in regno cœlorum quàm coniugatis. 453.a
Iouiniani hæresis est, merita virginitatis nuptiis æquare. Ibidem,

Huic monstro sancta Ecclesia Romana fidelissimè ac fortissimè restitit: nec usque ad deceptionem aliquorum Sacerdotum potuit peruenire. 453.b
Iouinianus & Manichæi Catholicos dicebant damnare nuptias, propterea quòd virginitati nuptias coæquari volebant. 453.b
Continentia propter maius præmium comparandum in cœlo, non autem propter euitandas tantummodo molestias, statui coniugali præfertur. 466.a
Continentia coniugalıs.
Quibus temporibus continentia maximè seruanda sit Christianis coniugibus. 328.b
Beatiora coniugia iudicanda, quæ siue filiis procreatis, siue etiam terrena prole contempta, continentiam inter se pari consensu seruant. 381.a
Meliores coniuges maturius se pari consensu continent. 382.b
Mutuo consensu seruata continentia, permanet inter virum & mulierem coniugium. 388.b
Coniugium Ioseph & Mariæ. Ibid.
Coniuges fideles quò continetiores, eò sunt Christo magis familiares. 389.a
Perpetua continentia seruata à fidelibus coniugatis, non dissoluit matrimonij vinculum. Ibid.
Inter senes absq; concubitu, verum coniugium est. 389.b
Votum cōtinentiæ inter coniugatos. 452.a
Coniugatos si ex consensu perennem Deo vouerint continentiam, sui voti obnoxios detineri, 381. a. **Debere Deo continen-**

Index rerum & Sententiarum

tiam quam vouerunt. Ibid.
Non eos terreat sarcina continen-
 tiæ: leuis erit, si Christi erit: Chri-
 sti erit, si fides aderit. 454.b

Gratulatur coniugibus Augustin⁹,
 quòd mutuo consensu Deo casti-
 tatem vouissent, & exhortatur
 ad eandem. 381.b

Coniugibus qui communi consen-
 su continentiam Deo vouerunt,
 admodum damnabile est, si vel
 opus cōiugale appetierint. 455.b
 456.a

A coniugatis non vouenda casti-
 tas, nisi ex consensu, & commu-
 ni vtriusque voluntate. 382.a

Contritio.

Contritionis utilitas atque neces-
 sitas. 351.b 352.a

Cordis contritione mundamur à
 peccatis. 351.b

In actione pœnitentiæ pro grauio-
 ribus delictis, non tam confide-
 randa mensura temporis, quàm
 doloris. 352.a

Pœnitentes odisse debēt quod fue-
 rint. 347.b

Non laborat exonerari peccato,
 cui non videtur nimium. 347.a

Pœnitentiam certam non facit ni-
 si odiū peccati, & amor Dei. 351.b

Exemplo Petri deflenda peccata.
 357.a

Iugis luctus à pœnitente requiri-
 tur. 357.b

Corpus.

Corporis castigationes inter opera
 iustitiæ computantur. 363.a

Pœnis corporis, post Baptismum
 erudimur & exercemur proficiē-
 tes in agone iustitiæ. 156.b

Corporis afflictiones ante remis-
 sionem supplicia sunt peccatorū,

post remissionem, certamina
 exercitationesque virtutum.

Ibidem.

Corporis corruptio, non peccati
 primi est causa, sed pœna. 134.b

Corpora damnatorum in æterno-
 rum ignium tormentis durare
 posse: probatur naturalibus ex-
 perimentis. 517.b

Corpora electorum post resurre-
 ctionem, ferri posse in cœlum, &
 manere in cœlo. 519.b & seq.

Sicut anima nunc detinetur à cor-
 pore in terris, ita corpus postmo-
 dum ab anima detinebitur in cæ-
 lis. 521.a

Credere.

Credere in Christum, Christiani
 hominis initium est. 198.b

Credere in Christum, spem & cari-
 tatem complectitur. 201.a

Credere in Christum, Christi opus
 est, quod ipse in nobis, non sine
 nobis operatur. 196.a

Credere nemo potest nisi volens.
 184.b

Credere & operari, vtrunque no-
 strum est, propter liberum vo-
 luntatis arbitrium, & vtrunque
 Dei, quia ipse preparat volunta-
 tem. 185.a

Credere non est, nisi consentire ve-
 rum esse quod dicitur. Ibid.

Credere ludæi non poterant, quia
 nolebant. 197.b

Credimus Euangelio propter Ec-
 clesiæ auctoritatem. 68.a

Augustinum ad credendum quid
 induxerit. 68.b 69.a

Credere infantibus, est baptizari,
 non credere, non baptizari. 303.b

Crucis signum.

Crucis signo fideles insigniri. 77.b
 Signi

Confessionis Augustiniana.

Signi crucis vis & vsus multiplex
in Sacramentis. 282.a 491.a

Crucis signo Catechumeni in vtero
matris Ecclesie concipiuntur. 489.a b

Signo crucis rudes catechizari, &
fontem Baptismi consecrari solitum. 306.b

Signo Crucis per manus impositionem
baptizati dona gratiarum accipiunt. 310.b

Adhibetur aquæ, oleo, sacrificio.
Ibid.

Cruce signantur panis & calix. 77.b

Signum crucis frontibus credentium
adhibetur. 110.b

Quare imprimatur in fronte. Ibid.

Signum noui Testamenti, crux in libera
fronte. Ibid. & 490.a

Signum crucis in fronte, tanquam in
sede pudoris ne Christi opprobrium Christianus erubescat. 491.b

Crucem tanquam trophæum de
hoste superato Christus posuit in fronte fidelium. 491.a

Augustinus adhuc puer signo crucis
signabatur, & Christi sale cōdiebatur. 492.a

Crucis signum à locis suppliciorū
transitum fecit ad frontes Regum & Imperatorum. 491.a

Signi crucis prærogatiue. 490.a

Signantur signo Dominicę passionis
in frontibus populi ad tutelam salutis. Ibid.

Vexillo crucis insidijs Diaboli occurrendum. 489.b

Triumphale crucis vexillum ante
Christum iudicē ab angelis præferendum. Ibid.

Crucis signo mulier à graui morbo
liberata. 490.ab

D.

Dæmones.

Dæmonis infestatio, oblato
corporis Christi sacrificio, mox cessauit. 341.b

Dæmones eijciuntur & torquentur
in memorijs martyrum. 420.b 422.b

Aduersus nequitiam dæmonum,
optima arma oratio & ieiunium. 434.b

Decalogus.

Decalogus præceptorum ad
Christianos etiam pertinet. 258.b & sequ.

Defuncti.

Triplex defunctorum status. 405.b
Sacrificium altaris, orationum &
eleemosynarum, pro regeneratis defunctis faciendum. 402.b

Supplicationes pro spiritibus
defunctorum, etiam sub generali commemoratione, ab Ecclesia susceptæ. 400.b

Orandum & sacrificandum esse
pro defunctis non solum scripturæ, sed etiam vniuersæ Ecclesiæ auctoritate probatur. Ibid.

Orationes, sacrificia, eleemosynas
viventium prodesse defunctis, traditione patrum & vniuersæ Ecclesiæ consuetudine probatur. 401.a

Vniuersa Ecclesia pro defunctis
supplicare consuevit. 403.a

In Machabæorum libris legimus
oblato pro mortuis sacrificium. Sed etsi nusquam in Scripturis veteribus omnino legeretur, non parua est vniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret auctoritas &c. 400.b

Yyy 2

Memo-

Index rerum & Sententiarum

- Memoria defunctorum, & orationibus & oblationibus commendanda.** Ibid.
- Commemoratio defunctorum ad altare.** 341.b
- Fidelibus notum est, quo loco martyres, & quo defunctæ sanctimonialiales ad altaris Sacramenta recitentur.** 421.a
- In Sacrificio commemorantur defuncti, & pro illis oratur atque offertur sacrificium.** 401.a
- Defunctorum animas martyribus commendare prodest.** 403.a
- Pro quibusdam defunctis, Ecclesiæ vel piorum hominum preces exaudiuntur.** 400.b
- Pro quibus defunctis utiliter oratur.** 395.b
- Cum Sacrificia siue altaris siue quarumcunq; elemosynarum, pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valde bonis gratiarum actiones sunt, pro nō valde malis propitiationes sūt.** 402.a
- Nec dānati nec beati, sed qui inter hos medi j sunt, pietate viuētiū releuari possunt.** 403.b. 404.a
- Sine fide per dilectionem operante, cuiusque Sacramentis hinc discedentes, viuorum suffragijs non iuuantur.** 401.a
- Pro defunctis non orandum, & nō offerendum sacrificium, Aeria hæresis est.** 400.b
- Defuncti iam purgati, quāuis cum suis corporibus nondum sunt, iā tamen eorum animæ regnant cum Christo.** 408.b. 409.a
- Defunctorum animas ad viuos quandoque mitti, diuina scriptura testatur.** 404.b
- Deum.*
- Deum esse, vniuersa proclamat natura.** 1.a
- Deus omnipotens. 4.a.b. Omnipotens non esset, si mori, aut falli posset. Ibid.** 159.
- Deum omnipotentem esse, etiam pagani fatentur.** 4.b. 5.a
- Omnia sua prouidentia regit Dei attributa.** 5.a.b. 2.b. & seq.
- De Deo nihil secundum accidens dicitur, sed aut secundum substantiam, aut secundum relationem.** 14.b
- Deus substantialiter est vbique.** 6.b
- Deus cui sola latria debetur, est ipsa Trinitas.** 13.b. 14.a
- Deus non ideò triplex quia trinus.** 11.a.b
- Deum passum vel crucifixum rectè dicimus.** 32.b
- Deus neque excitator neque suasor est mali, neq; ad illud impellit.** 167.b
- Detestanda eorum opinio qui Deum peccati faciunt auctorem.** Ibid a
- Dei præscientia non tollit liberum voluntatis arbitrium.** 164.b & sequ
- Deus in nobis opera facit, non tamen sine nobis cooperantibus.** 196.a
- Deus non esset cooperator, si homo non esset operator.** 195.b
- Deus quomodo hominem adiuuet ad iusticiam operandā.** 239.a
- Impossibile imperare non potest, quia iustus est.** 251.b
- Non æqualiter habitat, in quibus habitat.** 209.b
- Quia iustus est, non potest non coronari.**

Confessionis Augustiniane.

honare bona opera. 264.a
Diuinæ potestatis est, iudicium damnationis, hominibus debitum mutare, & indebitam prædestinationis gratiã prerogare. 214.a

Cur non tres *Dij*, aut tres essentia in diuinis, sicut tres personæ. 12.a

Diabolus.

Diabolus per liberum arbitrium in veritate non stetit. 139.a

Diabolus neminem cogit peccare. 221.a

Diaboli filij sunt, qui alios, ab Ecclesia seducendo, interficiunt. 54.b

Diaconus.

In Diaconi ordinatione cærimoniz. 363.b

Diaconus non ad Sacerdotium, sed ad ministerium cõsecratur. Ibid.

In ordinando Diacono etas requisita. 495.b

Diaconi dalmaticis vestiebantur & alba tempore oblationis. Ibid.

Dierum observatio.

Diem Dominicum & Pascha solẽniter celebramus, aliasq; Christianas festiuitates. 500.b

Dierum observatio qualis à Paulo condemnatur. Ibid.

Dies Dominicus.

Dies Dominicus videtur propriè ad Dominum pertinere. 497.b

Dies Dominicus Christianis propter Christi resurrectionem solennis. Ibidem. Aeternam spiritus & corporis requiem præfigurat. Ibid.

Diem dominicum, Apostoli religiosa solennitate habendũ sanxerunt. 498.a

Diebus Dominicis & festis à terre^o no negotio vacare, Christiani^s mandatum, vt rebus diuinis o^o peram dare possint. Ibid.

Diuortium.

Sanctitas Sacramenti facit, ne diuortiũ à coniugibus fiat. 379.a.b 380.a

Per diuortium non aboletur confœderatio nuptialis, propter rationem Sacramenti. 378.a

Sicut excommunicatus Sacramentum regenerationis non amittit, etsi nunquam reconcilietur Deo: ita vxor propter fornicationem dimissa, non caret vinculo coniugali, ante mortem mariti. 383.b. 385.b

Vide Repudium.

Donatista.

Donatistæ Ecclesiam de toto orbe periisse, ex scripturis probare nitentur. 110.b

Damnabant vitam Monasticam. 111.a

Rebaptizabant. 192.a

Donatistæ inter se diuisi, & discordes. 111.b 96.a

Donatistarum crudelitas. 111.a

Donatistæ Episcopos Catholicos comparabāt cū Phariseis. 110.b

Supplicium de Donatistis Imperiali decreto sumptum. 17.a

Donatistæ proprijs basilicis iussu Imperiali priuantur. 123.b

Donatistæ, cū viuerent vt latrones, mori se iactabant vt martyres. 130.a

Donatistarum cantilenæ. 487.a

E.

Ecclesia.

Ecclēsia Catholica, sola est Corpus Christi. 41.a. 330.b

- Ecclesia virgo.** ** b
- Anathema erit, quisquis annūcia-**
uerit Ecclesiam præter commu-
nionem omnium gentium. 47. a
- Ecclesia vniuersalis est, loco & tē-**
pore. 41. b
- Ecclesiam Catholicam esse, vete-**
ris & noui Testamenti Scripturis
probat. 47. b 48. 49. per to-
tum. 520. b 527. a
- Ecclesia ciuitas est supra montem**
posita, vitis fructifera, longè late-
que diffusa. 41. b **Lucerna su-**
pra candelabrum posita. 44. b
- Abscondi & ignorari nō potest.**
44. a non est inuisibilis aut ma-
thematica Ecclesia. 44. a. b
& sequ.
- Ecclesia sicuti visibilis, ita & mor-**
talis dici potest. 46. a
- Fulguri comparatur. 50. a & para-**
diso. 54. b
- Ecclesia quare tabernaculum in**
sole positum. 526. b
- Ecclesia formata ex latere Christi**
in cruce pendetis, sicut Eua for-
mata est ex latere Adam dormi-
entis. 276. b
- Totum possidet, quod à viro suo**
accepit in dote. 43. a in nullo
claudicat. 180. a
- Sola Ecclesia Catholica veritatem**
habet, & in pane suo, & in lacte
suo. ** b.
- Ecclesiae vnitas per inconfutilem**
Christi tunicā designatur. 42. b
- Non est particeps diuinę charitatis**
qui hostis est vnitatis. 330. a
- Ecclesiae vnitatem non tenenti,**
neque quantæcunque elemo-
synæ, neque sanguis pro Chri-
sti nomine effusus, prodesse pos-
sunt. 119. a
- Extra Ecclesiam laudabiliter viue-**
re, nihil prodest. 55. a
- Qui præter Ecclesiam est, nec**
cum Deo est. 54. b **Christum**
quoque caput habere non po-
test. Ibid.
- Nec habebit Deum patrem, qui**
Ecclesiam noluerit habere ma-
trem. Ibid.
- Si Christum ipsum tenetis, ipsam**
Ecclesiam quare non tenetis?
528. b
- Plus Ecclesie matri quàm ei quæ**
secundum carnem nos genuit
debemus. 481. b
- Diaboli filij sunt, qui ab Ecclesia**
homines seducunt. 54. b
- Extra Ecclesiam non est salus. 41. a**
54. a
- Neminem viuificat Spiritus S. ex-**
tra Ecclesiam. 42. a
- Extra Ecclesiam qui sunt, clamare**
possunt, exaudiri non possunt.
44. b
- Ecclesie sententia in excommu-**
nicando & reconciliandis homi-
nibus, rata habetur in cælo. 60. b
- Penes Ecclesiam est potestas dimit-**
tendi peccata. 58. b
- Ecclesia tenet omnem sui sponsi**
potestatem. 54. b **Habet clauis**
vitæ & inferorum. 58. b **Perire**
non potest. 50. b 57. a b **expugna-**
ri non potest. 61. a
- Ecclesia est prædestinata columna**
& firmamentum veritatis. 56. b
- Quam nec solutus vtiq; diabo-**
lus, Antichristi tempore, sit se-
ducturus. 508. a
- Ecclesia per successiones Episco-**
porum conseruatur atq; per or-
bem diffunditur. 56. a 61. a & per-
seuerat. 56. a 236. a
- Eccle-**

Confessionis Augustiniana.

Ecclesia in quibus gentibus nō est,
oportet vt sit. 510.b

Portæ inferorum non præuale-
bunt aduersus Ecclesiam. 61.a

Ecclesia Catholica nititur scriptu-
ris & traditionibus, cū vni-
uersalibus tū particularibus.

78.a

Ecclesiæ regula sanctorumque Pa-
trum doctrina, firma permanet.

73.a

Cypriani de Ecclesia Catholica te-
stimonium. 43.a

Ecclesiæ vniuersalis consensus, tu-
tam reddit doctrinam. 91.a

Ecclesia de obscuris fidei quæstio-
nibus consulenda. 55.b

Ecclesiæ cōsensus iudicat de intel-
ligentia scripturæ. 68.a b & seq.

Ecclesia quod semper tenuit, hoc
vsque in finem perseuerāter cu-
stodit. 299.b

Ex sola Ecclesia Catholica veritas
perspicitur. 54.a

In vna Catholica Ecclesia, vera ho-
stia redēptoris immolatur. 330.a

Ecclesiæ auctoritas Augustinum
mouet vt Euangelio credat. 56.a

Ecclesiæ auctoritas in baptizandis
paruulis. 77.b 300.in non re-
scindendo baptismo hæreti-
corum. 290.b 292.a

Extra Ecclesiam sacramentum su-
scipiens, cū in ipsa suscipere
possit, peccat. 278.b

Ecclesiæ consuetudo plenario Cō-
cilio confirmata, quanti sit ro-
boris. 92.a

Ecclesia iudicat de scripturis cano-
nicis ex traditione. 55.b 56.a 68.b
75. a b similiter & de apocry-
phis. 56.a 65.b

Ecclesia, in qua est sedes Aposto-

lica, per Episcoporum succes-
siones, auctoritatis obtinuit cul-
men. 525.b

In Ecclesia sunt grana & paleæ. 51.a
52.a

Ecclesiam militantem ex ijs tātum
constare qui sine peccato sunt,
hæresis est Iouiniani. 348.a &
postea Pelagij. Ibid.

Ecclesia toto orbe diffusa, clamat,
Dimitte nobis debita nostra.
51.a

Ecclesia quando sine macula & ru-
ga futura sit. Ibid.

Ecclesia non solum inuitat, sed et-
iam cogit ad bonum. 121.b

Nec hæreticus nec schismaticus ad
Ecclesiam Catholicam perti-
net. 109.b

Penes Ecclesiam ius est cogendi
hæreticos ad sanam fidem. 131.b
132.a

Ecclesia potestatem hæreticos cō-
pellendi ad fidem, diuinitus ac-
cepit. 59.b

Cur ergo non cogeret Ecclesia per-
ditos filios vt redirent, si perditī
filij coegerunt alios, vt perirent?
Ibid.

Ecclesia hæreticos ad fidem cogē-
do, Christum Dominum imita-
tur. 59.a

Ecclesia quare minus vfa sit hac
cogendi potestate in initio. 121.b

Quem Ecclesia vniuersa in conse-
cranda Eucharistia agendi ser-
uat ordinem, ab Apostolo est
institutus. 342.a b

Ecclesia aliud docet, aliud sustinet.
417.b

Ecclesiastica.

Ecclesiasticarum institutionum,
quasdam in scriptis, quasdam
Aposto-

Index rerum & Sententiarum

Apostolica traditione, quasdam consuetudine roboratas accepimus. 77.a

Eccllesiastica potestas, in Episcoporum ac Sacerdotum est officijs. 39.b

Cum Ecclesiasticæ potestatis traditione, simul Spiritus sanctus, ad vsum illius potestatis, tribuitur. 364.a.b

Per Ecclesiasticam disciplinam qui à Sacramento cœlestis panis separantur. 328.a

Eccllesiastica Hierarchia ex Episcopis, Presbyteris, alijsq; ministris Ecclesiæ constans. 363.b

Habet Ecclesiastica disciplina, ut ad altare fiat sanctorum Martyrum & aliorum defunctorum commemoratio. 421.a

Eleemosyna.

Eleemosynis propitiandus Deus de peccatis. 357.a

Credendum quòd omnes Eleemosynæ Ecclesiæ, & orationes & opera iustitiæ poenitentibus subueniant. 271.b. 358.a

Eleemosynæ curandis peccatorum vulneribus salutaria remedia. 228.a

Eleemosynis expiantur peccata. 230. a.b

Eleemosynæ, opera iustitiæ. 263. a

Eleemosynis æternum meritum comparatur. 264.a

Pro amore vitæ æternæ, danda est eleemosyna. 435.b

Eleemosynæ pro defunctis erogata, nō carent suo præmio apud Deum. 492.b

Quare eleemosynarum tantum facturus sit Dominus in iudicio mentionem. 516.b

Energumeni.

Potestas in Energumenos ordinatione confertur. 364.a

Enoch & Elias.

Enoch & Elias qualem vitam viuāt in paradiso. 134.b

Enoch & Elias ut mortis debitum soluant, creduntur redituri ad hanc vitam. 509.a.b

Iudæi per Eliam Antichristi tempore creditur. 513.b

Per Eliam Thesbyten. 509.a qui sine vxore fuisse creditur. ibid.

Hoc erit in secundo aduentu Elias, quod in primo Ioannes. 509.b

Martyrium Enoch & Eliæ. 507.b

Episcopus.

Episcopi, Apostolorum Domini vices in Ecclesia gerunt. 369.b

Nicæno Concilio cautum est, ne in vna ciuitate duo sint episcopi. 368.a

Episcopi à Presbyteris distinguuntur. 363.b

Episcopatus presbyterio maior. 368.a.b. & presbyteri episcopis inferiores. 367. b

Episcopi orant pro populo. 30.b

Episcopi iudicant causas suorum presbyterorū & diaconorū. 372.a

In altiori loco positi episcopi, tanquam populi custodes. 369.b

In populari Presbyterorum vel episcoporum designatione, occulta perditorum conspiratio & seditiosa audacia. 573.b

Sine primatis consensu, olim non ordinabatur episcopus. ibid.a

Episcopus, à tribus ut minimum episcopis ordinandus. 372.b

In episcopi ordinatione cœrimonia. 363.b

In

Confessionis Augustiniana.

In Ecclesiæ Episcopum, digamus
consecrari non potest. 374. b
Episcopi olim, etiam laicorum cau-
sas & lites dirimebant. 371. a
Episcoporum est etiam, corripere
subditos 370. a degradare, excō-
municare, & reliquas coercitio-
nes Ecclesiasticas, cum res postu-
lat, adhibere. ibid.
Episcopalis iudicii damnatione,
nulla poena in Ecclesia maior.
ibid. b
Refugientes sui Episcopi regulare
iudicium, ad communionem à
nullo usquā Episcopo, aut Pres-
bytero, suscipiendi. 371. b
Episcopi arbitrio, poenitentiae tem-
pora decernenda. 359. b
Episcopi & Presbyteri oblationem
consecrant. 366. b
Ordinatio Presbyterorum ad Epi-
scopum spectat. 367. b
Episcopi à secularibus minimè iu-
dicandi. 371. b. 372. a
Episcoporum causæ ad superiores
Episcopos vel ad Concilia refe-
rendæ. 371. b
Ad Primates Episcopos pertinet
prouincialia Concilia conuoca-
re. 93. a
Episcopus Ostiensis Romanum or-
dinat Pontificem. 372. b

Epistola.

Epistola ad Hebræos Canonica est
& Paulina. 63. b. 64. a
Epistola Iacobi vna, Ioannis tres,
Iudæ vna, canonicæ sunt. ibid.

Essentia.

Essentia in diuinis, non est minor
in singulis personis, quàm in to-
ta Trinitate. 10. a
Essentiæ tres aut tres Dij cur dici
non possint, sicut tres personæ

dicuntur.

11. b

Euangelium.

Euangelij nomine, quàm varia cō-
prehendantur. 234. b
Euangelizare Christum est, non ta-
tùm docere quæ credenda, sed
etiam quæ Christiano homini
facienda sunt. 233. b
In Euangelio præcepta vitæ maio-
ra, quàm in veteri lege. 235. b
Euangelio credendum propter au-
thoritatem Ecclesiæ. 56. a
Euangelica fides, spes & caritas fa-
ciunt homines liberos. 240. a
Euangelica gratia & in veteris Te-
stamenti Patribus fuit. 249. a. b.
& seq.

Eucharistia.

Non omnis panis, sed accipiens be-
nedictionem, fit corpus Christi.
325. a
Eucharistiam non esse idem cum
pane benedicto aut agape. 315. a
Frequentatus admodum loquendi
modus est, apud Augustinum:
Sacramentum, quòd fideles no-
uerunt, quod non omnes noue-
runt, &c. 325. b. 326. a
In locis abditis præsentem in Eu-
charistia Deum, habebant Chri-
stiani. 326. a
Eucharistiæ sacramentū prece my-
stica consecratur, operante inui-
sibiliter Spiritu Dei. 315. b
Noster panis & calix, certa conse-
cratione fit mysticus nobis, nō
nascitur. 316. a
Eucharistia constat visibili elemē-
torum specie & inuisibili Do-
mini nostri Iesu Christi carne &
sanguine. 314. a
Substantia panis efficitur caro Chri-
sti, &

Index rerum & Sententiarum

- sti, & vinum Christi sanguis.** 324.b
- Post consecrationis verba, iam nō panis dicitur, sed corpus appellatur.** ibid.
- Ante consecrationem panis & vinum est, quod natura formavit: post consecrationem verò, caro & sanguis Christi est, quod benedictio consecrauit.** Ibid.
- Voluit Dominus panem & vinum in mysterio, verè carnem suam & sanguinem suum, consecratione Spiritus sancti, potentialiter creari.** 324.b
- In Eucharistia precium nostrum sanguis Christi est.** 312.b
- Corpus & sanguis Christi, cibus & potus, Sacramentum fidelium.** Ibid. panis vitæ qui de cœlo descendit. 313.b
- Sanguis Christi Apostolis datus, & commendatus antequam fundetur in cruce.** 314.a
- Dominus dedit nobis manducandum corpus suum, in quo tanta perpeffus est, & sanguinem bibere.** 313.a
- Non dat in carne & sanguine suo Christus nisi quod est.** Ibid.
- Christus præparauit seruis suis cibum seipsum.** 313.b
- Ipsam carnem, quam de carne Mariæ accepit, & in qua hic ambulauit, nobis Christus ad manducandum ad salutem dedit.** 317.b
- Christum agnum quotidie immolamus, comedimus, eiusque sanguinem bibimus.** 314.b
- Christum, vultu mutatū edimus.** Ibid.
- Carnem Christi manducandā bibendumque sanguinem, fidei corde & ore suscipimus.** 312.b
- partem de corpore agni immaculati.** 334.b
- Sanguinem Christi Iudæi bibere potuerunt credentes, quem fuderant sæuientes.** 313.a
- Fuderūt precium suum, vt biberēt precium suum.** 313.b
- Nisi esset humilis Christus, nec māducaretur nec biberetur.** 314.b
- Pascha Christianorum in corpore & sanguine Domini.** 314.a
- Per partes manducatur Christus in Sacramēto, & manet integer totus in cœlo.** 332.a
- Ferebatur Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait, Hoc est corpus meum.** 315.b
- Sacramentum corporis Christi, secundum quēdam modum corpus Christi esse, quomodo sit intelligendum.** 320.b
- In Sacramēto altaris aliud videtur, aliud intelligitur.** 321.b. 329.b
- Corpus Christi non visibili carnis specie, sed in Sacramento edimus.** 318.a
- Caro vocatur quod non capit caro.** 329.b
- Corpus Christi in Sacramento & veritas & figura est.** 329.b
- Eucharistiæ panis substantialis, animæ substantiam fulcit.** 324.b
- Medicina est, cœleste & venerabile Sacramentum.** 327.a
- In Eucharistia vita datur, salus datur, indignè tamen accipientibus fit venenum.** 328.a.b
- Eucharistia etiam cū indignè sumitur, vita dicitur** 328.b
- Ex altari dispensari victimam scētā, qua deletum est chirographum**

Confessionis Augustiniana.

- phum contrarium nobis. 341.a
- In Sacramento Eucharistiæ res ipsæ inuisibiles honorandæ. 326.b
- Corpus Christi certatim honorandum in Eucharistia. 317.b
- Eucharistiæ singularis debita veneratio. 320.a
- Eucharistia veneratione singulariter debita à cæteris cibis discernenda, 328.a
- Quomodo rectè aliquando dictus sit Christus, signum sui corporis dedisse, quādo corpus suum dedit. 322.a. & seq.
- Quo sensu accipiendum sit, quod Augustinus ait, Christ⁹ sanguinis sui figuram discipulis tradidit. 323. a.b
- Eucharistia panis quotidianus. 326.b. 327. a
- Omnibus diebus Dominicis communicandum suadeo & hortor. 327.b.
- Nō esse satis credere, vt quis dignè percipiat Eucharistia, 328. a
- Qualis præparatio requiratur ab accedentibus ad Eucharistiam. 327.b
- Peccata per confessionem & veram poenitentiam abluenda, ante communionem, 327.b & per poenitentiam, Sacerdotis iudicio, peccator reconciliandus. 328.b
- Muret vitam, qui vult accipere vitam 328.b
- Ante Eucharistiæ sumptionem, cōiugati aliquot dies continere debent. 329.a
- Eucharistia, sacramētum pietatis, signum vnitatis, vinculum caritatis. 330.a
- Carnem & sanguinem Christi in Sacramento & multi mali comedunt. 316.b
- Indignè sumens Sacramentum, nō efficit, vt quia nō ad salutem accipit, nihil acceperit. 330.b
- Ex vna re sancta Iudas sumebat iudicium, Petrus salutem. Ibid.
- Sacramentum de altari, cum fidelibus accipiunt etiam hæretici, sed non sibi vtile. 316.a
- Propter panem & calicem gentiles nos Cererem & Bacchū colere calumniabantur. Ibid.
- Eucharistiæ communio duplex, Sacramentalis & spiritualis. 331. a
- Sub altera tantū specie discipuli in Emaus sumunt Eucharistiam. Ibidem.b.
- Non videmus Christum in carne, & tamen eius carnem manducamus. 331.b.
- Eucharistia linteolo nitido conuoluta, & in arca domi asservata. Ibidem.
- Morituro infunditur Eucharistia sub altera tantū specie. ibi.
- Nauigaturus in Africam dari solitam Eucharistiam sub specie panis tantū. 332.a
- Eucharistiæ sacramentum in vniuersa Christi Ecclesia à ieiunis accipitur, Spiritu sancto ita dictante. 79. a. 345. b.
- In calice vino aqua miscenda, ex eplo & traditione Christi. 343. a. & quare. Ibidem.
- Εὐλογία.
- Εὐλογία panis benedictus. 315.a
- Excommunicatio.
- Excommunicationis vsus in Ecclesia. 134. a. 128. a.
- Excommunicationis necessitas. 370.b
- Antistitis iudicio debet quisq; ab altari remoueri ad agendā poenitentia.

Index rerum & Sententiarum

nitentiam, & eadem auctoritate reconciliari. 327 a

Excōmunicatur Bonifacius quod hominem vi rapuisset ex loco sacro. 494. a.b

Excommunicationes & degradationes secundum præceptū Apostolicum in Ecclesia fiunt. 60.a.b

Excommunicationis sententia in hæreticos a Romano Pontifice lata. 90.a

Excommunicationis vinculū quā sit graue. 58.a

Excommunicatio vindicta spiritalis. 129.b

Excommunicatio id agit in Ecclesia, quod olim interfectio. 60.b

Excommunicatio spiritalem poenam infligit & animas obligat. ibid.

Excommunicatus Satanę traditur. ibid.

In Ecclesia nulla est grauior poena, ea damnatione, quam Episcopale facit iudicium. 370.b

Exorcista.

Exorcistæ ordinatio. 364.a

Exorcismus & Exsufflatio.

Exorcismi & exsufflationes, rerū occultatum sacrata signa. 307.a

Exorcismus & exsufflationem baptizandorum in vniuerso mūdo sancta Ecclesia vniiformiter agit. 306 b

Exorcismis & exsufflationibus clericorum, spiritus immundus à baptizandis abigitur. ibid.

Potestas contraria & diabolica in paruulis exorcizatur & exsufflatur. 307.a.b

Exsufflatur in paruulis opus diaboli, non quod ipsi sunt, sed quod

in ipsis est. ibidem.

Non ob aliud per Ecclesiam toto orbe diffusam exsufflantur infantes, nisi vt ab eis princeps mūdi mittatur foras. 307.a

Exorcizari & exsufflari paruulos, antiquissima Ecclesiæ traditio est. 307.a.b

Exorcismi, orationes, cantica spiritualia, exsufflationes, cilicium, inclinatio ceruicum, humilitas pedum, escae sunt quæ reficiunt catechumenos, adhuc existentes in vtero matris Ecclesiæ. 308.b

Exorcismis & exsufflationibus contradicentes, toto orbe terrarum sunt exsufflandi. 307.b

Ex exorcismis Ecclesię, colligit Augustinus peccatū originale inesse paruulis. 136.b

Exorcismorum liber. 364.a

Extrema vñctio

Extrema vñctio. 361. b. 362.a

Extremæ vñctionis minister, Presbyter vel Episcopus. 362.a

F.

Fatum.

Fatum refellitur per geminorum sexus, studia, fortunā & professionem vitæ diuersam. 162.b & seq. refellitur etiam ex segetibus & herbis, quarum fors tam inæqualis est. Ibid.

Iniustus esset Deus si fatum esset. 6.a

Festum.

Diebus festis beneficiorum Dei memoriam facramus. 498.a

Festa Sanctorum quomodo celebranda. 226.a. 414.a. 419.a.b

Festis præsertim diebus orationis pensum Deo reddendum. 499.b

Festum

Confessionis Augustiniana.

- Festum innocentium.** 406. a. Petri & Pauli, Laurētij, Stephani, &c. 419. b
- Fides.*
- Fides quid sit.** 178. a. b
- Fides comprehendit æterna ac temporalia.** 180. a præterita, præsentia & futura. Ibidē. 68 a sua & aliena. 180. a
- Fidei utilitas atque necessitas.** 191. b. 192. a * b 180. b & seq.
- Fides Christianorum à fide dæmonum discernenda.** 187. a 201 a
- Fides, alia est operās per timorem, alia per amorem.** 186. b
- Sana fides, certa & tuta regula intelligendi scripturas.** 67. b
- Sana fides posita in non transferēdis patrum terminis.** 98. b
- Fides mediatoris ad salutem necessaria.** 29 b 30. a 181. b 192. a
- Fides circa Ecclesiæ claves necessaria.** 356. a
- Per fidem & antiqui iusti in veteri testamento saluati.** 29. b 198 b. 199. a & sequ.
- Fides ædificij spiritualis fundamentum.** 198. a
- Fides fundamentum poenitentiae.** 346. b initiū bonæ vitæ. 198. a primitiæ spiritus nostri. 198. b radix boni operis. 253. b
- Fides donum Dei.** 183. a. b
- Fides prima datur, ex qua impetrētur cætera.** 184. b
- Fides in hominis potestate est, siquidem quisque cum credit volens credit.** 185. a
- A fide incipiunt, quæcunque sunt bona merita.** 183. b
- Fide sanamur ut intelligamus ampliora.** 181. a
- Fides meretur gratiam benè operandi.** 193. a etiam ipsa, opus in scripturis dicitur. 184. b
- Fides orando impetrat, quod lex imperat.** 251. a
- Absque fide bene operari, est extra viam currere.** 253. b
- Fides intentionem dirigit, intentio bonum opus facit.** Ibidem.
- Fides salubris & Euāgelica est, quæ per dilectionem operatur.** 200. b
- Fidem non facit utilem nisi caritas.** 186. b
- Fides sine operibus, radix sterilis & arida est.** 253. b
- Sine charitate fides potest esse, sed non & prodesse.** 187. b
- Fides sine dilectione inanis est.** 258. a
- Fides per charitatem operans, etiā charitas dicitur.** Ibidem.
- Fide titubante, etiam charitas ipsa languescit.** 185. b
- Sola fide neminem saluari, Scripturis probatur.** 223. a. b & seq. 200 a
- Si fides sola ad salutem sufficit, sine causa Deus mandata dedit.** 224. c
- Præter fidem, spes, iustitiæ amor, atque odium peccati necessaria ad iustificationem,** 347. b
- Si per solam fidem homines saluarentur, multa in Scripturis falsa essent.** 224. b
- Fidem habentes, si in peccato mortali decedunt, æterno igne cruciandi sunt.** 225. a
- Dogma de sola fide, quando coeperit,** 256. b
- Qui sola fide hominē iustificari docent, duces cæci sunt.** Ibidem.
- Fides sine Baptismo ad salutem nō prodest.** 226. b

Index rerum & Sententiarum.

Sola fide hominem saluari, Eunomiana hæresis est. 256. a. b.

Ex fide viuere, est bona opera ex fide exercere. 263. a. 190. a. b.

Fides vnus, alteri prodesse potest ad salutem. 302. a.

Fides vna est, quæ omnes saluos facit. 199. b.

Per fidem Christi venturi, anti- qui iusti membra fuerunt Chri- sti. Ibidem.

Eadem illorum fides, quæ & no- stra est. 29. b. 190. b. & seq.

Fides Patriarcharū atque Prophe- tarum vnum Deum prædicat Trinitatem. 9. b.

Sacramenta variata, fides in nouo & veteri Testamento eadem. 199. b.

Fideles.

Fideles non sunt nisi libero volun- tatis arbitrio, & opitulante gra- tia Dei. 157. b.

Fideles multi sine crimine, nemo tamen sine peccato. 221. a.

Fideles norunt, quemadmodum Christi carnem manducant. 325. a. b.

Filius.

Filius patri consubstantialis. 8. a. b. 75. b. nec tempore, nec gradu, nec potestate Patre inferior. 10. a. Alius à Patre est, non autem aliud 18. a.

Filius æqualis Patri, nō secundum quod ad patrem dicitur, sed se- cundum substantiam & secun- dum quod ad se dicitur. 15. a.

Filius quomodo coæuus sit Patri, exemplis declaratur. 19. b.

Scripturæ quæ dicuntur de filio se- cundum formam serui. 13. a.

Filius solus ex virgine natus & cru-

cifixus. 16. b.

Non putatiuè, sed verè passus est secundum humanitatem. 33. a.

Finis.

Finis mundi antè venturus nō est, quàm Euangelium regni in vni- uerso orbe prædicetur. 511. a.

Fornicatio, Vide Concubina.

G.

Gehenna.

Gehennæ timor bonus & utilis. 202. b.

Gehennæ timor retrahit à peccan- do. 203. b.

Gehennæ ignis corporeus. 517. b.

Gratia.

Gratia dat merita, non meritis da- tur. 192. b. 265. a non est nisi gra- tuita. 192. b. & seq.

Gratia quia gratis datur, & non quasi merces post discussionem meritorum redditur. 173. b.

Gratia enim fidem ipsam præue- nit. 173. b. 194. a.

Gratia propriè dicta inspiratio di- lectionis est. 245. b.

Gratia donum est in homines ef- fusum, ad concupiscentias ten- tationemq; superandas. 174. a.

Gratia noui Testamenti, per quam scribuntur leges Dei in cordib⁹ hominum. 173. b. 174. a. & in veteris Testamenti Sāctis fuit. 249. b.

Gratia latenter infunditur etiam paruulis. 173. b.

Gratia perfectè innouat hominem ab omnibus peccatis, non ta- men ab omnibus malis. 152. a.

Gratiæ necessitas. 193. b. 194. a. Si- ne gratia nihil boni fieri po- test, quod pertineat ad veram iustitiam. 172. a. Sine gratia nihil

pie-

Confessionis Augustiniana.

pietatis atq; iustitiæ in bono opere habere possumus . 171.b
Ad consentiendum Evangelicæ prædicationi opus est gratia. ibidē. ad eligendū itē & rectē cogitandū bonum, quod ad salutē vitæ æternæ pertinet. Ibidem.
Gratiam nō consistere in sola peccatorum remissione 205. a b
Gratia animam sanat, inspirat fidem atque timorem Dei, impartitur affectum orationis, infundit charitatem &c. 205.b
Datur vt legem implere possimus. 238. b. 239. a
Acepta gratia, incipiunt bona esse merita nostra. 265. a
Gratia præcedit meritum, non cōtrā. Ibidem.
Gratia meretur augeri, vt aucta mereatur perfici. 193. a
Gratia facit hominem esse, nō sub lege, sed cū lege, vel in lege, vt adimpleat eam charitate. 157. a
Gratia prima, qua vocamur ad rectē bene viuendū, nō sufficit. 175. a
Gratiam iam acceptā iustus quandoq; suo in malum libero amittit arbitrio. 217. b
Gratia subsequens & præcedens 174. a. vtraque homini necessaria. 177. b
Gratia & Voluntas.
Gratia non tollit voluntatē. 176. a
Gratia & volūtas præueniunt fidē, obedientiam, caritatem. 194. a
Gratia non sic asserenda, vt liberū arbitrium auferre velle videamur. 164. b
Ante gratiam non est nobis liberū arbitrium vt non peccemus, sed tamen vt peccare nolimus. 172. a

Per gratiam sanatio animæ à vitio peccati, per animæ sanitatem libertas vera arbitrij 175. b
Gratia nolentem præuenit vt velit, volētem subsequitur ne frustra velit. 178. a
Gratia efficit vt velimus & possim⁹ rectē viuere. 172. a
Per gratiam Dei augetur voluntas, vt mandata Dei possit implere. 176. a
Gratia liberum domat arbitrium, ne per incongruas vagetur voluntates. 176. b 177. a
Gratia suscipitur à misericorde patre: præmium gratiæ, à iusto iudice. 267. a
Nec gratia sine libero arbitrio nec liberum arbitrium sine gratia, facit hominem habere beatam vitam. 177. a
Gratias agamus.
Gratias agamus. 344. b
Gregorius Nazianzenus.
Gregorij Nazianzeni laus. 100. a
H.
Halleluia.
Halleluia omnes decantāt Hebraicē, nullusque in suam linguam transferre audet. 486. b
Hæreses.
Hæreses ex praua scripturarum intelligentia gigni. 65. b. dum scripturæ bonæ intelliguntur nō bene. Ibidem.
Hæreses & schismata, sarmenta sūt arefcentia, de Ecclesia tanquam de radice præcisa. 61. a. Singulæ proprijs nominibus appellātur. 17. a b. 18. a
Quibus de causis hæreses esse à Deo permittantur. 112. b. & seq.
Hæreses Catholicorum socordiam exci-

Index rerum & Sententiarum.

- excitant, vt & clarius multa intelligant, & instantius prædicent. 113.a.b
- Ad damnandas hæreses non semper synodis opus. 103.a
- ▲ Pontifice Romano anathematizanda sunt, etiamsi auctor earūdem ad sanio rem mentem fuerit reuersus. 94.a
- Hæreses legibus opprimendæ, nō minus atque stupra vel homicidia. 127.b
- Hæreses in populo Christiano liberæ esse iussit apostata Iulianus. 123.a
- Hæresis omnium prima circa Eucharistiam. 180.b
- Hæretica doctrina censetur etiam ea, quæ contra præcepta Ecclesiæ est. 436.a
- Hæretici.*
- Hæreticus quis propriè habendus sit. 108.a.b
- Inter hæreticum & hæretico credentem quid intersit 108.a. quid à Schismatico differat. 108.b 109.a & sequ.
- Hæreticus propter hoc solū quod hæreticus est, regnum Dei non possidebit. 108.b
- Hæretici perniciosè habent Ecclesiæ Sacramenta. 278. a 329.b
- Sacramenta & scripturas tenent ad speciem, non ad salutem. 47.a
- Malo voto scripturas legentes, coguntur eas malè intelligere. 66.a.b
- Carnaliter interpretando scripturas, venenatas inde sententias emittunt. 66.a
- Hæreticorum proprius mos, torquere scripturas 114. a.b
- Diabolum in torquendis scripturis imitantur. 67.a
- Scripturis sibi sectari videntur, cū suos sectantur errores. 65.b
- Hæretici sibi ipsis regula veritatis sunt 74.b nec se scripturis, sed scripturas sibi subiiciunt. 144.b
- Hæreticis atque Catholicis scripturæ communes, Ecclesia non communis. 526.b
- Id agunt vt omnis è medio tollatur scripturæ auctoritas. 144.b
- Sub paucis symboli Apostolici verbis, sua venena occultant. 76.b
- Idololatriis comparantur. 115.a
- Hæretici rem omnium manifestissimam Ecclesiam, non vident. 109.b
- Partem tenent, totum relinquunt. 42. a 109.b negant in Ecclesia Catholica Spiritum sanctū esse. 38.b
- Sceleratè se ab Ecclesia Catholica separant. 53.b
- Ecclesiam non habent. 493.a
- Conscissa Ecclesiæ vnitatem, & scripturas & Patres malè interpretando peruertunt. 107.b
- Hæretici ob quinque causas in errore manent. 126.a
- Hæretici non sunt in Ecclesia, quæ est corpus Christi 55. a.b 109.b 329.b
- De spiritu Christi non viuit, nisi corpus Christi. 330.a
- Hæreticorum vox est, apostatasse & periisse Ecclesiam. 57.b. 110.b
- Hæretici ordinem sibi sine origine vendicantes, corpus sine capite sunt. 85.a
- Cathedra hæreticorum, cathedra pestilentiae. ibid.
- Hæreticus occultus, foris est animo, licet corpore sit in Ecclesia; 108.b
- Hære-

Confessionis Augustiniana.

Hereticorum congregatio omnis,
concubina est in dominam in-
solescens. 43.a
Heretici illustrant Ecclesie doctri-
nam, cum eam subvertere moli-
untur, 113 a & sequ. & vt inimici
eam exercent. 108.a
Heretici frustra circumlatrantes,
grauitate conciliorum, & mira-
culorū maiestate dānati. 525.b
Sanctorum Patrum iudicio conui-
cti, quō confugiant non habēt.
102.a
In multitudine carnaliū & impe-
ritorum hominum confidunt.
66.a
Libertatem promittunt, cum ipsi
serui sint corruptionis. 255. a
Blasphefant Apostolicam cathe-
dram, 110.a.b
Conjugis Christi suæq; matris vi-
scera infamant. 103.a
Damnāt vitam Monasticam 111.a
Duces belli clericos habent. 110.b
Sanctimoniales sibi tanquam ma-
trimonio copulant. 111.a
A traditionibus appellant ad scri-
pturam. 111.b
Heretici monachis cur insultent
470.b. & seq.
Heretici semper inter se diuisi. 111.
b. 112.a præcursores sunt Anti-
christi. 116.a.b
Heretici alienati ab Ecclesia matre
catholica, sacrilega discordia pe-
reunt. 526.b
Hæreticæ fraudes. 94.b. 95.a
Dominium tēporale, quod Eccle-
siæ iniuste adimūt, sibi insolē-
ter ascribunt. 125.a
Sanctis vulpibus, draconibus, atq;
perdicibus comparantur. 113.b.
116.a

Per Cham filium Noë significan-
tur. 113.B
Heretici per Dathan & Abiron de-
signati. 525.a
Hæresiarcharū pertinacia, & pro-
pagandi nominis libido 69.a
Sanctorum Patrum consensione
confossi, adhuc tamen obstina-
tione cæcantur. 103 a
Hæresiarcha & desertor fidei, peior
est quā qui eam nunquam te-
nuit. 329.b
Heretici resurgent ad damnatio-
nem. 56.b
Hæreticis resipiscentibus, manus
cur imponantur. 493.b
Hæretici quomodo coercendi.
Heretici cogendi ad veritatem &
fidem. 58.b. 59.a.b
Cur expediat hæreticos cogi ad v-
nitatem Ecclesiæ 125. b. 126.a.b
Hereticos iure posse puniri, ex scri-
pturis probatur. 131.a
Heretici ad Concilium, iussis im-
perialibus venire coacti. 95.b
Iidem in legitimo iudicio conui-
cti, pro lupis habendi & coercē-
di. Ibid.
Theodosius imperator terrendo &
coercendo Donatistas compell-
lit redire ad Ecclesiam. 120 b
Hæreticę ciuitates timore legum
ad Catholicam vnitatem con-
uersæ 131.b
Hæreticos, bonis quæ Ecclesiarum
nomine possident, iure priuari
posse. 124. & seq.
Ab hæreticis possessa, Domini im-
perio, facta sunt Ecclesiæ Catho-
licæ. 124. b
Heretici etiam à se constructas ba-
silicas, Imperialibus legibus pro-
hibentur possidere 123.b mittun-
tur

Index rerum & Sententiarum

eur in exilium 128.a. & merito
criminum & ordine potestatum
iustè pariuntur, 117.a. supplicio
afficiuntur iussu Constantini 117.a

Hæretici cum sempiternas mortes
faciant, temporales se perpeti
conqueruntur. 130.b

Luctuosiori morte alios in anima
afficiunt, quàm ipsi in corpore
afficiuntur. 117.a.b

Hæreticos decem libris auri mul-
tandos esse, lex Theodosij 122.b

Hæreticorum furorem, Apostoli-
co exemplo, brachio seculari re-
primi posse. 96 b

Hæreticos, martyres esse non posse
117 a. & sequ. iisdem ad salutem
nihil prodesse pseudomartyriū.
119.b. 120.a

Hieronymus.

Hieronymus sic in Ecclesia labora-
uit, vt eruditionem Catholicam
multis & necessarijs literis ad-
iuuerit. 104.a

Hieronymi liber in Daniele, di-
ligenter eruditeque conscriptus
506.b

Historia.

Historiarum cognitio utilis ad in-
telligendas scripturas 71.a

Homo.

Homo secundum rationalē mentē
factus ad imaginem Dei. 207.a

Homo naturalē innocentiam in A-
dæ præuaricatione perdidit. 136.b

Homo potest nihil illicitum appe-
tere 261.a. peccati desiderijs non
obedire. 262.a

In homine causa est, si non adiu-
uatur à Deo. 197.a

Homo seipsum, qualis postea futu-
rus sit, non videt. 214.a

Homo de sua cōuersatione mini-

mè securus, quādiu viuit. 214.b

Homouision.

Homouision scriptum non inueni-
nitur, & tamen creditur. 75.b

Honor.

In honorem Sacramenti placuit
Spiritu sancto, vt in os homi-
nis ante reliquos cibos, Domi-
nicum intraret corpus 345.b

Qui honorat martyres, Christum
honorat. 414.b

Hymni & Psalmi.

Hymni & Psalmi canuntur in Ec-
cles. exēplo & præcepto Domi-
ni eiusque Apostolorum. 79 b

Hymni canebantur ante oblatio-
nē, siue cū distribueretur popu-
lo quod fuisset oblatum. 486.b

Hymni & Psalmi, quādo & quare
more Orientalium, in Occidēte
frequentari cœperint 487.a

D. Athanasius sic recitari psalmos
iubebat, vt pronunciari potius
quàm cani viderentur. Ibid.

Hymnos & Psalmos canendi in Ec-
clesia vsus ex scripturis defendi
potest. Ibidem.

Hymni & orationes vespertinae.
499.b, 423.b

Hymnos laudesque Dei de Ecclesia
deperisse propter immanitatem
Vuandalorum, dolet Augustin.
487.b

I.

Iacobus Apostolus.

Iacobi epistola canonica. 63 b 64.a

Iacobus Pauli interpres in materia
de iustificatione. 252 b

Iacobus Apostolus scribens fidem
sine operibus mortuam esse, vo-
luit corrigere eos, qui malè in-
tellexerant Paulum. 253.b

Iacobus Apostolus etiā dæmoni-
bus

Confessionis Augustiniana.

Bus comparat eos, qui dicunt
fidem sine operibus valere ad
salutem. 257.b

Iacobus vehementer infestus ijs,
qui sine operibus fidem valere
volunt. Ibid.

Idololatria.

Idololatræ qui dicantur. 36.a

Idololatria punita quondā à Chri-
stianis Imperatoribus. 117.b

Idolothyta..

Ab idolothytis abstinendum esse.
447.a

Nicolaitarum hæresis, ab idolothy-
tis non abstinere. Ibid.

Ieiunium.

Ieiunium in Euangelicis & Apo-
stolicis literis præceptum 434.a

Sponso ablato ieiunandum esse.
442.a

Christus suo exemplo docuit ten-
tionis tempore nobis esse ieiu-
nandum. 434.b

Ieiunium Ioannis Baptistæ. 436.b

Aliud est ieiunium, aliud tempe-
rantia. 432.b. 433.a

Non ieiunare, non semper est ma-
lum: non esse temperantem, sē-
per est malum. Ibid.

Ieiunantes semel reficere corpus
per diem. 433.a

Ieiunium & oratio ad Dei cultum
pertinent. 434.b

Vtilitas ieiuniorum 434.b. 435.a. b
437.a. b. 438.a

Ieiunium valet ad opem diuinam
& veniam peccatorum impe-
trandam 435.a

Ieiunium & oratio, arma sunt ad-
uersus improbas cogitationes &
tentationes. 434.b. 436.a. b

Ieiunio propitiatur Deus pro pec-
catis. 434.a

Ieiunijs curantur vulnera peccato-
rum. 436.a. b. 437.a

Ieiunium reducit hominem ad pa-
radisum. 436.b

Ieiunio mens purior & aptior red-
ditur ad res diuinas percipiēdas
& faciendas. 442.b

Tūc erunt Deo accepta ieiunia, si
operibus sanctis fuerit expiata
conscientia. 438.a

Tempore Hester periculum à Iu-
daico populo propulsatū per ie-
iunia. Ibidem.

Niniuitæ se & ciuitatem ieiunijs
liberarunt. Ibidem

Quidā dæmones nisi ieiunijs & o-
rationibus eijs non possunt.
436.b

Ieiunium Moysis & Eliæ meritori-
um. Ibidem.

Ieiunium aut abstinentiam nihil
prodesse, hæresis Ioviniani est.
348.a 444.b

Ieiunium publicè indicebatur.
435.b

Ieiunia solennia Christianorum,
circa diem Paschæ, atque statis
similiter alijs temporibus. 433.b

Ieiuniorum diuersæ in diuersis lo-
cis obseruationes, varietate ve-
stis filia regis significatæ. 438.b

439.a
Ieiunādum secundū morem, Ec-
clesiæ in qua versamur. 438.b

Feria quarta & sexta olim maximè
ieiunabat Ecclesia. 439.a
b & quare. Ibidem.

Romana plebs quarta & sexta feria
& Sabbato ieiunare solita. 433.b

Aerius hæreticus noluit statuta so-
lenniter ieiunia celebrari, sed ie-
iunare quemque quando volu-
isset. 435.b

Index rerum & Sententiarum

- Die Dominico ieiunare, scandalū erat.** 440.a
- Ieiunia votiua.** Ibidem.
- Ieiunia triduana.** 433.b
- Multi in monasterijs quinquies in hebdomada ieiunabāt.** 433.b
- Exemplum memorabile cuiusdā, qui totos dies. 40. continenter ieiunauit.** 440.a
- Ignis.*
- Ignis post mortem, alius æternus, alius purgatorius.** 396.b
- Ignis transitorio non purgamur à mortalibus culpis.** 222.b
- Ignis æternus pro diuersitate meritorum, alijs erit grauior, alijs leuior.** 171.
- Ignis inferorū corporeus.** 517.b
- Minis æterni ignis prohibentur homines à malo, & inuitantur ad bonum.** 519.b
- Imago.*
- Imago Dei in homine per peccatum deformata.** 133.b
- Imaginis Christi crucifixi vsus.** 489.a
- Preces ad imaginem Crucifixi factas, & honorem illis exhibitum, ad prototypum referri.** ibidem.
- Imagines Christi & Apostolorum in primitiua Ecclesia.** 84.a
- Imperator.*
- Imperatoribus Christianis Ecclesiæ tutela commissa.** 121.a
- Imperatores contra hæreticos leges proponunt.** 57.b
- Imperatorum edicta aduersus hæreticos Donatistas.** 122.b 123.a
- Imperatores testamenta hæreticorum valere noluerunt.** 123.b
- Imperatores audiunt & sequuntur Apostolicæ sedis iudicium.** 128.b
- Imperialium timore legum, multæ ciuitates factæ Catholicæ.** 126.a.b. 127.a
- Impœnitentia.*
- Impœnitentia vsque ad mortem, peccatum in spiritum Sanctum, quod nunquam remittitur.** 232.b 233.a
- Infantes quære Paruuli.**
- Inferi.*
- Inferos sub terra esse.** 393.a
- Infidelitas.*
- Infidelitas non sola excludit à regno Dei. 223.a b. & sequ. neq; sola peccatorū mortale est.** Ibidem.
- Infidelitas dæmonibus peiores & tardiores facit.** 258.a
- Inuocatio Sanctorum.*
- Inuocantur in sacris litteris etiam homines defuncti.** 415.b
- Iob Sanctos vel Angelos inuocat.** Ibidem.
- Inuocantur Sancti in mōrem litaniarum.** 416.a
- Inuocat Augustinus D. Cyprianum.** Ibidem.b
- Inuocatio sanctorum martyrum, miraculis confirmata.** Ibidem.
- Florentius quidam viginti martyres clara voce vt vestiretur orauit, & per miraculum impetrauit.** 416.b
- Intercedite & orate constanter atque indefinenter pro nobis miseris, &c.** 417.a
- Inuocatur B. Virgo.** 416.b
- Humilis quisque cuique Sanctorū se commendat & dicit, Memer mei es.** 417.b
- Sanctis, tanquam patronis, mortui commendandi.** 415.b
- Iudas.*
- Iudas Eucharistiam, sicut cæteri Apostoli,**

Confessionis Augustiniana.

postoli, accepit. 280.b. 331.a
Malè accipiendo Eucharistiā, locū
in se Diabolo præbuit. 330.b
Ex vna re sãcta Iudas sibi sumebat
iudicium, Petrus salutem. Ibid.
Iudam permisit Dominus accipere
precium nostrum 313.b
Iudas Christi bonum corpus malè
accepit. 330.b

Iudicium.

Iudicium erit ex eo quòd homo
suam, non Dei executus est vo-
luntatem. 167.b
In errore est, qui putat non iudica-
ri hominē secundū opera sua,
qui iam per ætatem vti potuit li-
bero voluntatis arbitrio 515.b
Iudicabitur quisque ex ijs quæ ges-
sit, non ex ijs quæ gesturus erat,
si fortè superuixisset, 215.b
Dies iudicij dirimet carnales per i-
gnem saluandos, & carnales in
igne damnandos. 404.b
Ad iudicium non veniunt, nec Pa-
gani, nec Hæretici, nec Iudæi.
515.b. 516.a

Iustificatio.

Iustificare est, ex impio iustum fa-
cere. 207.a
Iustificari gratis quid sit. 192.b
Aliud est iustificari, aliud iustifica-
ri apud Deum 170.b
Iustificantur fideles per occultam
communicationem & inspiratio-
nem gratiæ spiritualis. 173.b
Ad iustificationem cooperari libe-
rum hominis arbitrium, è scri-
pturis probatur. 195.b. & seq.
Iustificatio non fit sine hominis
voluntate. 196.a.b
Hominis est per seipsum aliquid a-
gere in iustificatione 195.a. con-
tensione aliquid agere. 163.

b. adiungere voluntatem suam
Deo, Ibid. pulsanti & ad ostium
præstolanti aperire, 164.a. elige-
re vias mandatorum Dei, Ibi-
dem. parare locū Deo non Dia-
bolo 164.b acquiescere salutife-
ræ inspirationi, 197.a accipere
quod Deus dat. 163.a.b
Si nihil agit aut operatur homo,
Deus adiutor aut cooperatore
eius esse non potest. 164.b
In iustificatione homo agitur &
agit. 195.a.b
Consentire vel dissentire vocatio-
ni Dei, propriæ voluntatis est.
197.b
Iustificatio nō quasi dormientibus
fit, aut nihil conantibus. 196.b
Qui fecit te sine te, non iustificat te
sine te: qui fecit nescientem iu-
stificat volentem. Ibid.
In iustificatione hominis, quid di-
uinæ gratiæ, & quid libero deo
beatur arbitrio. 197.a
Quomodo ex operibus & sine ope-
ribus iustificatus Abraham. 204
a. 252.b
Iustificari hominem per fidē quo-
modo intelligendū. 204.a & seq.
qu. 200.a.b. 201.a. 223.b. & seq.
Iustificationis gratia, in alijs ma-
ior, in alijs minor. 209.a.b
Augenda est atque perficienda.
196.b
Iustificatorum iustitia crescit, quā-
do proficiunt. 211.a
Iustificatus securitatem perseue-
randi sibi promittere non debet
214.b
Iustificatus qui statim moritur, si-
ne consequentibus saluatur o-
peribus. 204.a
Zzz 3 Iusti

Index rerum & Sententiarum

Iustificatus, in malam vitam, sua voluntate, relapsus, non potest dicere, se non accepisse gratiam 287.a

Iustitia.

Iustitiæ originali retinendæ non sufficiebat liberum arbitrium 167.a

Iustitiā diuinitus nobis dari, 191.b

Iustitia Dei homo iustificari dicitur, non qua Deus iustus est, sed quam dat homini Deus. 206. a qua induit hominem, quando iustificat, impium. Ibidem .b

Iustitia Dei dicitur, quæ ex deo est, cuius largitate homini donatur. 207.a

Iustitia, interioris hominis pulchritudo 206 b. initium habet à fide. 257.b 258.a

Iustitia Dei non est in homine absque eius voluntate. 196.b

Iustitia in alijs maior in alijs minor est. 209. a b

Iustitia huic vitæ competens, etsi imperfecta, non tamen culpabilis censenda. 261.a

Iustitia in quibusdā, pro huius vitæ capacitate, perfecta dicitur. 190.a 263.b

Iustitiæ perfectio possibilis, etiā in hac vita. 195.b

Iustitia hominis in hac vita, ieiunium, eleemosyna & oratio 263.a

Iustitia hominis, in castigatione corporis, orationibus, eleemosynis atque alijs operibus misericordiae. Ibidem.

Quanta vis iustitia quis sit prædictus, timere debet ne quid in se lateat, quod Dei sit culpandum iudicio. 214.a.b 215.a.

Iustitia ex lege, & iustitia ex Deo quomodo differant. 238.b

Iustitia Cornelij non illi proderat, antequam coniungeretur Ecclesiæ, ad capescendum regnum coelorum. 170.a.b

Iustitia legis temporale habet premium. 170.b

Iustus.

Iusti habent sua merita. 263.b & sequen.

Non quiuis iustus, continuo est & prædestinatus. 215.b

Iusti de sua perseverantia incerti. 214.a 214.b 215.a.b

Iusti diuersa ratione filij Dei, & mali dicuntur. 212.a

Iuste viuere quidam incipiunt, qui postea tamen cadunt. 213.b

Saul aliquādo iustus, postea reprobus. 216.a

Similiter Salomon prius bonus, postea malus. 217.b

Iustus esse desinit, qui accepta fide malè viuit. 252.b

Iusti quandiu hic viuunt, filij Dei sunt, & filij seculi: quatenus filij Dei, non peccant, sed quatenus filij seculi. 210.b

Iusti quare procreēt filios infectos peccato. 212.b

Quomodo iusti legitimè vtantur lege. 203.b

Iusti per peccatum subduntur Diabolo. 135.b. & acceptam gratiam amittunt. 217.b

Iustos nullum habere peccatum, Pelagianorum hæresis 348.a

K.

Κύριε ἰλῆσον.

Κύριε ἰλῆσον etiam in diuinis usurpatum officijs. 345.a

Confessionis Augustiniana.

L.

Lapsi.

Lapsis, poenitentiam superesse.
215.b

Lapsis necessaria humilitas maioris poenitentiae, ad delenda grauiora peccata. 231.a

Vide. Poenitentia & Confessio.

Latria.

Latria proprie soli Deo debetur.
36.a.b. 37.a. 417.b

Latria quaedam proprie diuinitati debita seruitus, vt est oblatio sacrificij. 340.b

Quaecunque ad latriam pertinent, non sanctis, sed Deo ab hominibus constituuntur. 414.b. 415.a

Latria etiam Spiritui sancto debetur. 36.b

Lector.

In Lectoris ordinatione caerimoniae. 364.a

Lectores coguntur aut vxores ducere, aut continentiam profiteri. 468.b

Lex.

Lex aeterna, voluntas Dei. 218.b

Lex a gratia distinguitur. 239.a.b

Lex Christi, mandatum dilectionis. 236.b

Lex Christi, Euangelium Christi. 234.b

Lex noua quinquagesimo die post resurrectionem Christi in tabulis cordis scripta. 234.b. 239.a. 259.a

Lex noua ministratio spiritus & iustitiae dicitur. 235.a

Legis Christi inchoatio sub Mose paedagogo facta. Ibid.

Lex factorum & lex fidei quomodo differant. 239.a

Lex fidei in homine scripta, chari-

tas est. 207.b

Lex statuitur per fide, quia quod iubet lex, efficit fides. 189.b

Quod lex operum imperat, hoc lex fidei credendo impetrat. 189.a

Lex fidei in Euangelicis & Apostolicis scriptis etiam iubet non concupiscere. Ibidem.

Lex adducit ad fidem, fides impetrat charitatem, charitas implet legem. 189.a. Lex data, vt gratia quaereretur: gratia data, vt lex impleretur. 238.b. 245.a

Lex cum gratia, iam non eo modo lex appellatur, sicut sumpta per seipsam, cum occidit. 246.a

Lex vetus, Christi lex est, cum impletur charitate. 248.b

Sub lege esse, quid sit. 242.b. 243.a.b.

Legis tempore Sancti non erant sub lege, sed sub gratia. 249.b

Lex quomodo etiam iustis posita sit. 254.a

Legis cor in decem preceptis agnoscitur. 258.b

Lex non impletur sine libero arbitrio. 175.a.b

Legis caerimoniae abrogatae, non morum aut fidei praeepta. 241.b

Leges ab Imperatoribus latae contra haereticos, 123.a.b. 124.a

Lex auraria & testamentaria contra haereticos. 96.a.b. 123.a.b.

Lex, ne Donatistarum haeresis esse sineretur impune. 122.b

Libertas Christiana.

Libertas Christiana in eis etiam esse potest, qui Dominis temporalibus seruiunt. 256.a

Non repugnat legibus & ciuilibus institutis, quibus pax terrena conserua-

Index rerum & Sententiarum

- seruatur, aut quæritur 254. b nec
in eo posita est, vt liceat quic-
quid libet. Ibid.
- Liberat suos Christus non à barba-
ris, aut à corporis captiuitate, sed
à Diabolo & omni iniquitate.
255. b
- Liberati à peccato, serui efficimur
charitatis & iustitiæ ibid.
- Liberaliter Deo seruit, qui libera
voluntate seruit. 157. a
- Libenum arbitrium.*
- Libenum arbitriū omnis mali cau-
sa. 138. a. b
- In Adamo ante lapsum quale fue-
rit. 166. a. b
- Adæ peccato non perijt, 158. b ma-
ner ad quærendam salutē. 197. a
vulneratum peccato viuīt in ho-
mine. 176. b
- Libertas habendi plenam cum im-
mortalitate iustitiam perijt per
peccatum Adæ, non autem libe-
rum hominis arbitrium 158. b
- Libenum arbitrium scripturis noui
& veteris Testamenti astringitur.
159. b. 160. a
- Libertas arbitrij ad rectē faciēdum
data, non autem ad peccādum.
157. b. 158. a
- Libenum arbitrium si non dedisset
homini Deus iudicium puniēdi
nullum iustum esset, nec meritū
rectē faciendi. 157. a. 158. a. b
- Libenum arbitrium sine gratia va-
let in operibus vitæ præsentis,
tā bonis quā malis, nō tamen in
ijs quæ ad Deū pertinent. 271. b
- Libero sublato arbitrio, quæ con-
sequerentur absurda. 157. a
- Faciunt naufragium, qui libenum
tollunt arbitrium. 500. a
- Libenum arbitrium non tollit Au-
gustinus, cum gratiam Dei præ-
dicat. 175. b. 176. a
- Libenum arbitrium à gratia iuuat-
ur. 176. a. b nō ideò tollitur quia
iuuatur, sed ideo iuuatur quia
non tollitur. 157. b
- Per gratiam non euacuatur, sed sta-
tuitur, 175. a. b. 189. b per prædi-
cationem gratiæ nequaquam
destruitur, 175. a. b sic adiuuatur
à gratia, vt faciat quod iubetur.
176. a
- Libenum arbitrium non negat A-
postolus, cum dicit: Deum ope-
rari in nobis & velle & operari,
pro bona voluntate, 175. a sed ne-
que Cyprianus, etsi Deo totum
tribuit, quod rectē viuimus.
172. b
- Libenum arbitrium nulli necessita-
ti subiicitur, quæ adimat liber-
tatem, 159. a. b. nulli fat o subia-
cet. 162. a. b. 163. a
- Libenum arbitrium in anima est,
vt seruiat Deo voluntate, non ne-
cessitate. 157. a
- Libenum arbitrium, siue in vitam
bonam siue malam, fides sana
Catholica non negat. 161. a
- Et in peccatis & in rectē factis, libe-
rum homo habet arbitrium 158.
a. 159. b. 221. a
- Libero arbitrio benè vel malè vi-
uitur. 162. b
- Consensio ad malum vel ad bonū,
non nisi à libera voluntate est.
163. b
- Libera voluntate fit consuetudo
peccandi. 157. a
- Libero arbitrio peccat, quisquis
peccat. 161. b
- Non consentire Diabolo, Deus in
hominis voluit esse potestate.
163. a
- Pet

Confessionis Augustiniana.

Per liberum arbitrium, rationalis creatura creatorem suum cōtumaci inobedientia deserit, & peccatis se inuoluit. 158.b

Liberum arbitrium ad malum sufficit sibi, ad bonum non nisi adiuuetur à Deo. 166.b 158. b valet ad opera bona si diuinitus adiuuetur. 168.a

Arbitrio voluntatis venimus ad Christum, sed non nisi gratia eius adiuti. 172.a

Consentire vel dissentire Dei vocationi, propriæ voluntatis est. 197.b

In libero arbitrio habet homo, vt credat liberè & accipiat gratiam 157. b Vt salutiferæ inspirationi acquiescat. 197.a

Per liberum arbitrium subdit se sanandum optimo medico Deo. 157. a

Mutare in melius voluntatem, in hominis potestate est. 196.a

Sine libera voluntate, non potest homo rectè viuere. 157. b

Per liberum arbitrium, iustitiæ dilectio: per iustitiæ dilectionem, legis operatio. 175. b

Voluntas hominis tantò est liberior, quantò gratiæ subiectior. 168.b

Liberum arbitrium in iustificatione & agitur à Deo, & cum eo aliquid agit. 195.b

Liberum arbitrium in iustificatione aliquid agere, scripturis probatur. 163.a b 195. b 196.a

Vtentes libero arbitrio, secundum propriæ voluntatis merita iudicium reportabunt. 515.b

Liberum arbitrium, qui nugatorijs rationibus labefactare co-

nantur, cæci sunt. 158.a

Liberum arbitrium quisquis negat Catholicus non est. 160.b

Liberam esse hominis voluntatem, negabant Manichæi. 162.a

Linguarum peritia.

Linguarum, Græcæ & Hebraicæ vtilitas in interpretâdis scripturis. 70.a

Lymbus Patrum.

Lymbus Patrum. 33. b 34. a b 135.a

M.

Machabæi.

Machabæorum libri canonici sūt. 63. b 64. a

Mali.

Mali in Ecclesia bonis permixti, vsque ad consummationem seculi. 52. b

Mali ad Ecclesiam pertinent, sicut ad aream paleæ quandiu triturratur. 50. b 51. a 52. a

Mali, etiam in veteri Testamento, ijsdem Sacerdotibus & sacrificijs vsi cum bonis. 51. b 52. b

Malos in Ecclesia bonis misceri, scripturis probatur. 52. b 52. a

In omni societate hominum semper malos fuisse bonis permixtos, è scripturis deducitur. 484. b

Mali ad bonum cogendi. 59. a

Etiam mali, ministri esse possunt ac dispensatores verbi & Sacramenti. 366. a per malos ministros quomodo operetur Spiritus sanctus. 279. b & sequ.

Mandatum.

Mandata Dei à singulis obseruari posse. 252. a

Mandatum charitatis quomodo nouum dicatur. 236. b

Zzz 5

Mani-

Index rerum & Sententiarum

Manichæi.

Manichæus Spiritum sanctum, su-
um genium appellabat. 39.a
Manichæi scripturas noui Testa-
menti non integras recipiebant,
vetus planè respuebant. 62.b 63.a
Manichæi inter se diuisi. 112.a
Manichæorum electi manus im-
ponebant, tanquam si clerici es-
sent, vel Episcopi. 366.a
Manichæorum insanissima doctri-
na de animarum metempsycho-
si, & ciborum delectu. 445.b
446.a

Manus impositio.

Manus impositio. 311.b 492.a
Manus imponendi morem, in suis
præpositis, etiam nunc seruat Ec-
clesia. 312.a
Per impositionem manus inuisi-
biliter & latenter datur Spiritus
sanctus. 310.a 311.b
Per manus impositionē dare Spiri-
tum sanctum, ad solos Episcopos
pertinet. 312.a
Manus impositio supra poenitētes,
in eorundē reconciliatione. 359.b
369.a 493.b
Propter charitatis donum, resipi-
scentibus hæreticis imponitur
manus. Ibid.
Per manus impositionē Timothe⁹
laicorū numero exemptus. 365.b
Manus impositio in catechume-
nos. 493.b

Maria virgo.

Mariam perpetuam virginem fuisse,
credimus absq; expresso verbo
Dei. 75.b
Post partum virginem non fuisse,
Heluidiana hæresis. Ibid.
Mariæ plus gratiæ, quā ceteris San-
ctis collatum propter filiū. 229.a

Mariæ virginitas Deo dicata, ante
quam ex ea Christus conciperetur. 459.a

Maria virginitatem vouit : & qua-
re. Ibid.

Maria virginitatem Deo dicauit,
cum adhuc, quid esset conceptu-
ra, nesciret, statuens virgo per-
manere. Ibid.

S. Maria succurre miseris, iuua pu-
sillanimes. 416.a

Martyr.

Memoriæ martyrum, sepulchra, &
oratoria. 420.b

Martyrum memoriæ quare hono-
randæ. 340.b

Quare apud martyrum memorias
altaria construuntur. 415.a

Obsequia religiosorum in marty-
rum locis. Ibid.

Honoramus memorias martyrum
tanquam Sanctorum Dei. 414.b

Torquentur dæmones apud San-
ctorum martyrum memorias.
420.b 422.b & diuersa miracula
fiunt. 495.a

Colimus martyres eo cultu dile-
ctionis & societatis, quo & in
hac vita coluntur sancti homi-
nes Dei, sed illos tātò deuotius,
quantò securius post incerta o-
mnia superata. 340.b

Martyrum nomina suo loco & or-
dine in sacrificio nominantur.
341.a 421.a

Martyrum cultus. 417.b

Martyrum cultum, à paganis &
hæreticis, idololatriam esse ap-
pellatam. 418.b 419.a

Quid respondendum iis, qui cul-
tum martyrum idololatriam vo-
cant. 415.a

Populus Christianus memorias
mar-

Confessionis Augustiniana.

martyrum religiosa solennitate
concelebrat, & ad excitandam
imitationem, & ut meritis eo-
rum consocietur, atq; orationi-
bus adiuvetur. Ibid.

Qui honorat martyres, honorat &
Christum. 414. b

Quotiescunque Sanctorum marty-
ria celebramus, toties laudes
saluatoris edicimus. 431. b

Sacrificare Deo in memorijs mar-
tyrum, frequentissimum olim
Christianis. 418. a

Martyrum in sacrificio comme-
moratio fit, non sicut aliorum
defunctorum, ut pro eis oretur,
sed magis ut orent ipsi pro no-
bis. 402. a b

Ad altare commemoratio marty-
rū fit, ut pro nobis orent. 420. b

Sancti martyres angelis sanctis ce-
lesti honore sociati. 415. a

Martyres oēs qui cū Christo sunt,
interpellant pro nobis. 413. b

Orationibus sanctorum martyrum
propitiatur Deus peccatis popu-
li sui. Ibid.

Certum est per martyres nos adiu-
uari. 421. b

Iniuria est orare pro martyre, cu-
ius nos debemus orationibus
commendari. 421. a

Martyrem non facit poena, sed
causa. 118. b 123. b

Martyrium extra Ecclesiam nihil
prodest. 119. b inter paganos ab
haereticis susceptum, prodesse
potest ad aeterna supplicia tole-
rabilius subeunda. 171. a

Martyrium supplet locum baptis-
mi. 285. b 286. a

Mathematici.

Mathematici, qui actiones huma-

nas subiiciunt fato, reprehendun-
tur. 163. a

Mathematici dum peccatorum
causas astris tribuunt, Deum ip-
sum astrorum auctorem accu-
sant. 220. b

Matrimonium.

Matrimonium in ecclesia insolu-
bile propter significationē Chri-
sti & Ecclesiae. 379. a 383. b

Ratio Sacramenti, inter steriles cō-
iugium facit manere. 376. b 379. a
b 380. a

Vxorem propter sterilitatem di-
mittere non licet. 278. a

Neque dimissus ab vxore, neque
dimissa à marito, alteri coniu-
gantur. 283. b

Moechatur, qui aliam duxerit, re-
lictā propter fornicationem pri-
ori. 385. a

Nisi actus matrimonialis aliquan-
do peccatum esset, non expiare-
tur igne, nec illud Apostolus se-
cundum veniam concederet.
391. a

Qui matrimonio iunguntur, non
causa prolis sed libidinis, tabulas
matrimoniales fallunt. 390. b

Manichæorum hæresis est, vxores
habere non ad procreandam pro-
lem, sed ad satiandam libidinem.
391. b

In coniungēdis matrimonio per-
sonis, quare habenda fuerit ratio
graduum cognationis. 389. b
390. a b

Reprehenduntur ethnicorum le-
ges, quæ permittebant matrimo-
nium inter fratrem & sororem.
390. a

Consobrinorum etiam prohibi-
ta iam

Index rerum & Sententiarum

ta iam olim coniugia. 390.b
Non licere vni viro plures eodem
 tempore habere vxores. 378. a
 ex sacra scriptura probatur. b
Vagi concubitus auctorem, Simo-
 nem magum esse. 388.a
Confirmatam deinde hæresin à
 Saturnino eiusque sequacibus.
 Ibid.
Nicolaitæ, à Nicolao vno ex se-
 ptem diaconis, & ipsi vsum in-
 differentem fœminarum habu-
 ere. ibid. & b
Vide Diuortium & Repu-
 dium.
Mediator.
Absque Mediatori, fide nemo vn-
 quam salutem est consecutus.
 29.b 198.b
Mediator Christus. 30.b per quid
 fit mediator. 29.a
Mediatrix est humana diuinitas
 & diuina humanitas Christi.
 ibid.
Nec in bona conuersatione, neq;
 in vnus Dei cultu potest esse sa-
 lus absque mediatore Christo.
 29. b
Mediatores Sancti. 30.b
Mediatrix Maria. 31.a
Mediatores Apostoli & Prophete.
 31. a b
Mediator Sacerdos 355.a
Melchisedech.
Melchisedech figura Sacerdotij
 Christi. 336. b 337. a b
Mendacium
Mendacium officiosum, peccatum
 veniale est. 221 b
Merces.
Merces vitæ æternæ ijs tantum-
 modo datur, à quibus hic merce-
 dis meritum comparatur. 264.a

Mercedis debitor Apostolo, Deus.
 265.b 266.a b
Mercedem negare non potest De-
 us inspecto opere. 265.b
Noluit Deus qualemcunq; etiam
 Romanorum virtutem, sua mer-
 cede frustrari. 269.a
Merces Sanctorum, vita æterna.
 269.b
Merces & corona à Deo, bonum
 autem opus ab homine, adiu-
 uante Deo. 265.b
Mercedem reddendo, Deus iustus
 est. 266.a

Meritum.

Merita incipiunt à gratia. 204.b
 264. b & sequ.
Meritum, etiam ante peccatū, nul-
 lum fuisset sine gratia. 265.a
Meritum ex qualitate vitæ habe-
 tur. 254.a
Meritum bonum habet homo, cū
 gratiæ Dei, bona in se operanti,
 cooperator existit. 263.b
Meritum acquirit homo, adiutus à
 Deo. 167.a
Meritum iustorum futuram vitam
 respicit. 263.b
Meritum bonum coronabit Deus,
 quando iudicabitur mundus.
 264.a
Meritis præcedentibus tanquam
 præmium æterna vita retribui-
 tur. ibid.
Merita & præmia inæqualia in do-
 mo Dei. 270.a
Merita disparia, virginum, vidua-
 rum, & coniugatorum. 269.b
Merita disparia, & honores San-
 ctorum dispares, significantur
 in Euangelio per multas man-
 siones. 270.a b
Meritorum diuersitate fulgent iu-
 sti in

Confessionis Augustiniana.

- Si in cælo, alius magis, alius minus.** 270. a. b
- Meritorum in futura vita distantiam tollere, Ioviniani error est.** Ibid.
- Meritis aliorum iuvari quosdam ad misericordiam & beatitudinem consequendam.** 171. b. 172. a
- Omne meritum in hac vita comparatur.** 393. b. 394. a
- Meritis Sanctorum sociari, vtile.** 171. a. b
- Meritis eorum quos diligit Deus, releuari possumus.** 171. b
- Miracula ad reliquias & memorias Sanctorum.*
- Ad reliquias S. Stephani cæca mulier illuminata.** 424. a
- Lucillus Episcopus veſtatione reliquiarum S. Stephani, à fistula sanatus.** 424. a
- Eucharius tactu reliquiarum S. Stephani, à veteri morbo calculi liberatus.** Ibid.
- Idem Eucharius tactu tunicæ, ex memoria S. Stephani allatæ, à morte suscitatus.** Ibid.
- Tres podagrici per eundem martyrem, ad eius reliquias sanati.** 424. b
- Puer rota currus obtrit, in memoria S. Stephani positus, reuixit, & illæsus apparuit.** Ibid.
- Mortuus infantulus & super memoriam S. Stephani à patre suo collocatus, ad vitā redijt.** 425. a
- Præstigiæ admirabili ratione per S. Stephanum dissolutæ.** 425. b
- Palladia quædam orando ad S. Stephanum, à grauiſſimo morbo liberata.** 415. b
- Multitudo miraculorum magna olim in Africa, apud reliquias**
- S. Stephani.** 425. a
- Cæcus ad corpora martyrum Prothasij & Gervasij Mediolani, Augustino præſente, illuminatus, & expulsus dæmon.** 423. b
- Fur animo peierandi ad memoriam sanctorum veniens, ibi compulſus est furtum confiteri, & ablatum reddere.** 430. a
- Apud memoriam Sanctorum, dæmones mirabiliter, quæ nollēt, confitentur.** Ibid.
- Paulus quidam à membrorum tremore ad reliquias S. Stephani liberatus.** 426. a
- Simile miraculum factum & in puella quadam.** 428. b
- Inuocat pia mulier S. Stephanum, confidens B. protomartyrem nosse & videre suam afflictionem, & impetrat defuncto filio vitam.** 429. a
- Ad gloriosi martyris Laurētij memoriam, quidam membrorum tremore liberatus.** 427. a
- Plurima miracula Augustini tempore facta.** 430. b
- Deus miracula facit, orantibus aut cooperantibus martyribus.** 431. b
- Miracula quæ ad reliquias martyrum fiunt, Christi fidem prædicant.** 415. b. 422. a. 431. a
- resurrectionem confirmant.** 431. a
- In quibusdam locis maiora operari Deum miracula.** 427. b. 430. a
- Quare in quibusdam locis quædā miracula fiant, quæ in alijs non fiant, occultum Dei consilium est.** Ibid.
- Quemadmodum non omnes sancti, dum hîc viuerent, habuerunt omnia dona, ita nec post mortem in omnibus ipsorum memo-**

Index rerum & Sententiarum

- memorijs** quælibet fiunt miracula. 430.b
- Libellos** miraculorum olim in populo ab Episcopis euulgari solitos. 425.a
- Exemplar** libelli dati à Paulo quodam, atq; à B. Augustino ad populum recitati. 426.b 427.a b
- Sanctimonialis** defuncta, cum operiretur tunica ex memoria S. Stephani allata, ad vitam reuocata est. 424.b
- Bassi** cuiusdam filia simili miraculo per S. Stephanum à morte ad vitam reuocata. Ibid.
- Mortuus** quidam oleo eiusdẽ protomartyris vnctus, ad vitam reuocatus. 425.a
- Elores** ex altari S. Stephani allati, & ad caput egrotantis positi, infidelem conuerterunt ad fidem. 424.b
- Per lapidem** qui proiectus fuerat in S. Stephanum, ac deinde in honore habitus Anconæ, facta miracula. 428.a b
- S. Felix** Martyr Nolanis, cum à barbaris oppugnarentur, manifestè apparuit, & auxilio fuit. 421.b
- Quomodo** appareant sancti, in propria, an in angelorum persona, incertum est. 423.a
- Per diuinam** potentiam martyres viuorum rebus interfunt. 421. b
- Miracula** publicanda ad ædificationem Ecclesiæ. 490.b
- Missæ.*
- Nomen** Missæ ab Augustino & Carthagenensibus Concilijs usurpatum. 341 b 342.a
- Monachus & Monasteria.*
- Propositum** Monachorũ sanctum & bonum. 485.a
- Monachorum** vita in cœnobijs. 476.b
- Hæretici** iam olim Catholicis & Augustino insultarunt, de nomine & instituto monachorum. 471.b 472.a
- Hæreticis** quare displiceat nomen monachorum. 470.b
- Monasteria** fuerunt in primitiua Ecclesia. 471.a
- Monasteria**, religionis veritate firmantur. ibid.
- Canticum** illud : Quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum, monasteria peperit. 471.a b
- Monachorum** institutum ex filijs Prophetarum, & ex Apostolis originem accepit. 471.a
- Terna** monachorum milia subvno patre. 473.a
- Augustini** Monachi, & ipsi postmodum monasteria multa instituerunt. 475.b
- Monacho** renunciandum omnibus quæ possidet, etiam proprijs parentibus. 481.a b
- Monachus** libertatẽ seculi, Christi seruitute commutat. 478.b
- Per votum** religionis, secularis omnis relinquitur spes, & vitæ communis instituta capiuntur. 483.a
- Quid** sit relinquere omnia & Christum sequi. 479.b
- Abstinentia** à carnibus, vino, alijsque cibis in monasterijs. 473.a
- In religione** quanuis non sit perfecta securitas, tutiores tamen sumus quàm in seculo. 483.a
- Qui** in religione pereunt, nauibus assimilantur quæ colliduntur in portu. 476.b
- Quis-

Confessionis Augustiniana.

Quisquis è monasterio recesserit,
non talis habetur, qualis ille
qui non intrauit. 483.a

Monachi sanctum propositum vo-
tumq; deferentes, rei sunt voti
non redditi. 476.b

Vt his qui in monasterijs profe-
cerunt, vix vlli meliores, sic apo-
statis vix vlli deteriores. 484.b

Discedentes vel expulsi de mona-
sterijs, ad clericatum non ad-
mittendi. 484.a

Monialis.

Monialium laus. 473.b

Ad moniales nullus viris, nisi vs-
que ad vultum, accessus. ibid.

Inuenis sanctimoniales indiscipli-
nitas, nunquid ideo sanctimo-
nium reprehendendum est? 484.b
485.a

Nunquid propter virgines malas,
damnaturi sumus sanctas & cor-
pore & spiritu? 485.a

Sanctimonialis si nupserit, Christi
adultera reputabitur. 483.a

Sanctimonialium vestimenta, apta
sint professioni. 496.a

Vide Virginitas.

Monica.

Monica moriens, memoriam sui
ad altare fieri desiderauit. 335.a
401.b

Sacrificium precij nostri pro de-
functa Monica, Augustini matre
antequam sepeliretur oblatum.
401.a

Mors.

Mors non naturæ conditio, sed pe-
na peccati est. 138.b 139.a

Mors hominis multiplex. 133.b

Mors tam animæ quam corporis
ex peccato Adæ est, 133.b
& sequ.

N.

Natura humana.

Naturæ duæ in vna verbi personæ
non sunt confusæ, sed insepara-
biliter in sua singulæ propieta-
te permanent. 26.a

Secundum humanam naturam,
non est Christus vbique. 27.a
28.b 35.a

Humana natura, hæres peccati pri-
morum parentum. 136.a

Per peccatum Adæ secundum cor-
pus & animam in deterius est
mutata. 136.a 133.a

Quod in Adamo fuit poenale, id in
nascentibus ex eo hominibus,
factum est naturale. 137.b

Humana natura sine peccato, Deo
adiuuante, esse potest. 201.a b
262.a b

Nicænum Concilium.

Nicæni Cōcilij Symbolum ab Au-
gustino probatur. ***.b

Canones Nicæni Concilij, vt Epi-
scopi grauioribus in causis ac-
culati, liberè ad Apostolicam
sedem appellent. 87.a b

Concilio Nicæno cautū, ne in vna
ciuitate duo sint Episcopi. 368.a

Nuptiæ.

In Ecclesia, nuptiæ quoddam Sa-
cramentum gerunt. 379.a

Nuptiæ fidelium à nuptijs ethnico-
rum Sacramenti sanctitate di-
scernuntur. 379.b

Vsq; adeo foedus nuptiale cuius-
dam Sacramenti res est, vt nec
ipsa separatione irritum fiat.
379.a

Concupiscentiam carnis, in vsum
iustitiæ conuertūt fidelium nu-
ptiæ. 376.a

Bonum

Index rerum & Sententiarum

- Bonum nuptiarum ad libidinem**
minimè referendum. Ibid.
- Nuptialis bona sunt tria, proles, fi-**
des, Sacramentum. 376.b 379.a
380.a
- Sancti Dei homines, quare nuptias**
neglexerint. 465.a
- Nuptias damnare Tatianorum he-**
resis. 377. a similiter & Priscil-
lianistarum. Ibid.b
- Secundas nuptias damnabāt olim**
Cataphryges & Cathari cum
Nouatianis. 349.a 377. b
- Secundas nuptias minimè damnā-**
das esse. 376.b 377. b
- Polygamia in nouo Testamento**
damnatur. 378.a b & quæ in ve-
teri Testamento fuit, defendi-
tur. Ibid.
- Quare nunc non liceat plures si-**
mul vxores habere, cū id ta-
men licuerit in veteri Testa-
mento. 378.b
- Nec in vxorem postea ducendam,**
concubinam habere licet. 382.b
- Nuptiæ quales futuræ fuissent in**
paradiso, si Adam non peccas-
set. 132.b 133.a 149.b
- O.
- Obduratio.*
- Obdurat Deus deserendo, non ad-**
iuuando. 197.b
- Obedientia.*
- Obedientia monachorum & au-**
ctoritas Abbatum. 473.a
- Obedientia nulla esse potest sine**
libero arbitrio. 157.b
- Oblatio & offerre.*
- Christiani, peracti in cruce sacrifi-**
cij memoriam celebrant, sacro-
sancta oblatione & participa-
tione corporis & sanguinis Chri-
sti. 334.a
- Oblatio Eucharistiæ ab aliarum**
rerum oblatione diuersa. 342.b
- Sancti altaris oblatio offertur &**
vouetur Deo. 335.b
- Oblatio Eucharistiæ ante eius di-**
tributionem. 336. a
- Oblationem ad altare, per Sacer-**
dotem laici faciunt Deo. 335.b
- Non humana præsumptione, sed**
auctoritate diuina aliud nunc
offertur sacrificium, atque offe-
rebatur olim. 333.a
- Simul cum oblatione veri corporis**
& sanguinis Christi, mysticum
corpus, quod est ecclesia, offer-
tur. 334. b
- Alibi nullus dies intermittitur quo**
non offeratur, alibi Sabbatho
tantum & Dominico, alibi tan-
tum Dominico. 327.b
- Diaconi offerendi eucharistiam**
potestatem non habent, sed soli
Episcopi & presbyteri. 335.b
- Melchisedech panem & vinum ob-**
tulit Deo. 337.b 338.a
- Tradidit Dominus in sacrificio**
offerendum panem & vinum a-
quæ mixtum. 338.b
- Hymni ante & post Eucharistiæ**
oblationem decantati. 336.a
- Oblatio pro spiritibus dormien-**
tium. 401.b
- Oblationes, orationes, erogatio-**
nes, adiuuant spiritus defuncto-
rum. 401.a 493. a
- Oleum benedictum.*
- Oleo S. Stephani vnctus mortuus**
reuixit. 425. a
- Oleum benedictum, in infirmitate**
petendum ab Ecclesia. 361.b
- Oleum baptizatorum. 307. b 308. a**
- Opera.*
- Sine aliquibus bonis operibus dif-**
ficil-

Confessionis Augustiniana.

- facillimè vita cuiuslibet, etiam
pessimi hominis inuenitur. 170. a
Opera bona fidei coniungenda.
188. a b
**Bene operari sine fide, est extra vi-
am currere.** 253. b
**Opera bona sine fide Catholica
neminem saluant.** **. b ***. a
**Cùm dixit Apostolus, non ex ope-
ribus, non euacuauit opera bo-
na, cùm dicat: Deum reddere v-
nicuique secundum opera eius.**
188. a opus legis duplex. 251 b
**Opera bona necessaria sunt ad sa-
lutem.** 252. b 253. a b
**Opera bona ad salutem non esse
necessaria, non minus est con-
tra Paulum, quàm bonis operi-
bus, quæ viribus humanis fiunt,
extolli.** 267. b
**In omni opere sancto prior est vo-
luntas Dei, posterior liberi arbi-
trij, id est, operatur Deus, coo-
peratur homo.** 161. a
**Opera bona, intellige meritoria,
gratiam sequuntur, non autem
præcedunt. 188. b sequuntur iu-
stificatum, non præcedunt iu-
stificandum.** 200. a
**Operum præteritorum merito ad
iustificationem nō peruenitur,
benè tamen operari debet iusti-
ficatus.** 252. b 253. a
**Opera bona & nos facimus, & De-
us facit vt faciamus.** 184. b
**Operanti Deo homines cooperan-
tur.** 177. b 195. b 196. a 214. b
**Ex operibus liberi arbitrij bonis,
homines Dei iustificati sunt, iu-
stificantur & iustificabuntur in
Christo.** 200. b
**Iustificationem fidei opera bona
consequi debent, si homo su-**
peruixerit. 204. a b
**Opus quod qui fecerit viuet in eo,
non fit nisi à iustificato.** 251. b
**Opera misericordiæ salubria reme-
dia cōtra reatum & vincula pec-
catorum à Domino ordinata.**
229. b
**Opus bonum in sola Ecclesia fru-
ctuosum.** 54. a
**Bene operantium citò exauditur
oratio.** 436. a
**Opus bonum propter vitam æter-
nam ritè fieri.** 267. a
**Opus bonum ab homine, Deo iu-
uante, merces autem & coronā
à Deo.** 265. b
**Opera bona non frustrantur sua
mercede.** 268. b
**Operibus bonis quomodo vita æ-
terna debita reddatur, cùm ab
Apostolo gratia vocetur.** 265. a
267. a b 268. a
**Opera pietatis quæ communiter in
Ecclesia fiunt, pœnitētibz pro-
sunt ad suā conuersionem.** 271. b
Opera supererogationis. 457. a b
458. a 260. a
**Omnia facta bona necesse est ho-
norari in iudicio Iesu Christi.**
517. a
Oratio.
Oratio, donum Dei. 194. b
**Oratione Dominica delētur quo-
tidiana peccata.** 229. b 231. a
**Oratio leuibus peccatis delendis
sufficit.** 231. a
**Vis orationem tuā volare ad Deū,
fac illi duas alas, ieiunium, & e-
leemosynam.** 436. a
**Oramus pro infidelibus, nō solum
volentibus, verum etiam repu-
gnantibus.** 173. a
**Quare per interualla vocali ora-
tione**

Index rerum & Sententiarum

- tione oremus ad Deum. 499.b
 Orationes publicæ ad altare pro fidelibus. 345.b 346.a
 Pro infirmis, pro carnalibus, pro Ecclesia & Episcopo eius. 346. a
 Pro varijs rebus Deo publicè à Sacerdotibus, tanquam legatione pro Ecclesia fungentibus, supplicari. 342.a idque ad altare. 343.b 346. a fructus publicarum precationum. 342.a
 Precationes ante & post consecrationem habitæ, etiam temporibus Apostolorum. 342.b
 Antistes clara voce in Ecclesia deprecatur. 487.a
 Communis oratio voce Diaconi indicitur. ibid.
 Orare versus Orientem, Apostolica traditio. 77.b
 Quare Christiani orarint olim versus ad Orientem. 488.b
 Orat Augustinus pro defuncta matre sua Monica. 401.b
 Leuatio manuum inter orandum. 488.b
 Tussio pectoris. 488.a
 Externis gestibus in oratione homo seipsum excitat ad feruorẽ & humilitatem. 486.a
 Tertia, sexta, & nona. Ibid.b
 Orationes quorundam, in Domino quiescentium, exauditas, docet experientia. 410.b
 Orationibus martyrum propitiatur Deus populi peccatis. 413.b
 Orationem consecuta sæpè sunt miracula. 415.b

Ordo.

 Ordinationem sacram, Sacramentum esse, nemo dubitat. 263.a
 Ordo Sacramentum est, sicut Baptismus, nec in Catholica reiterari potest. 362.b
 Hæretici ad Ecclesiam redeuntes, non sunt iterum ordinandi, si legitimè antea ordinati fuerint. ibid.
 Semel ordinati, deinceps ordinationis suæ Sacramentum gerunt & retinent. 363.a
 Sacramētum ordinis manet in remotis, aliqua sua culpa, ab officio clericis. 362.b
 Sicut baptizatus si ab vnitate recesserit, Sacramentum Baptismi non amittit, sic etiam ordinatus, si ab vnitate recesserit, Sacramentum dandi Baptismi nō amittit. 263.a
 Ordo, Sacramentum dandi Baptismi. 362.b 363.a
 In ordinatione dari Spiritum sanctum. 39.b 40.a 364.a & seq.
 Cum traditione ordinis sacri, simul Spiritus sanctus infunditur. 364.a b 365.a
 Per ministerium ordinantis, transfunditur gratia. 365.b
 Spiritus sanctus ministerium ficti ministri non deserit, quo per eū salutem operatur aliorum. 365.a
 Spiritus gratiarum, legitimam ordinationem sequitur, non dignitatem personæ. Ibid.b
 Qui sanctæ conuersationis est, nō ex eo sacerdotium sibi vindicare debet. 365.a
 Potestas ordinis non omnibus pariter Christianis communis. 364.b
 Manus impositio in sacramēto ordinis. 362.b
 Semel ordinatis manus iterum nō imponitur. ibid. & 363.a
 Ordinis ministri sunt Episcopi. 363.b 364.a

In or-

Confessionis Augustiniana.

- In ordinandis ætas etiam olim spectata.** 375.b
- Impedimenta ordinationis.** *ibid.*
- Ostiarus.*
- Ostiarij ordinatio.** 364.a
- P.**
- Panis.*
- Panis & calix noster non nascitur nobis, sed certa consecratione mysticus fit.** 316.a
- Panis, benedictionem accipiens, fit corpus Christi.** 325.a
- Paradisus.*
- Paradisi nomine sæpenuerò cœlum intelligi.** 407.b
- Paruuli.*
- Paruulos nasci, non propriè sed originaliter, peccatores.** 141.b
- Non voluntate, sed origine reos teneri.** 295.a
- Pro paruulis Christus mortuus nõ esset, si peccatum originale non haberent.** 149.b
- Sine baptismo viuificari non posse.** 294.b
- Trahere peccatum originale, quod in baptismo remittitur.** 294.b
- Paruulis propter originalis peccati penam, necessariũ esse mediatoris Sacramentũ.** 296.b & seq. 297.b & gratia remissionis peccatorum. 141. b mox natos, esse baptizandos. 299.b
- Recentes ab vteris matrum baptizandos esse.** 294.b 299.b 300.a non tamen nisi extra matris vterum. 300.a
- Necessitas baptizandi paruulos, miraculo probatur.** 429.a
- Paruulos baptizandi auctoritas, per Dominum & Apostolos Ecclesiæ tradita.** 295.a
- In remissionem peccatorum eos veraciter baptizari.** 294.b non in adoptionem filiorum tantũ. 295.a
- Frustra baptizarentur paruuli, nisi peccato originali nascerentur obnoxij.** 296.a
- Paruuli, tantũ originali peccato in baptismo moriuntur, adulti autem ijs insuper quæ malè viuendo, originali addiderunt.** 283.a
- Verbis eorum, à quibus portantur, respondent sese renunciare contrariæ potestati.** 307.a b
- Antiquitus tradito & retento Ecclesiæ ritu, cum exorcizantur & Diabolo se renunciare respondent, demonstrantur, à Diaboli eos dominatione liberari.** 307.b
- Paruulos erui à potestate tenebrarum & transferri in regnũ Dei, Pelagiani negant.** 157.b nec propter vitam æternam, sed propter regnum cœlorum baptizari eos affirmant. 297.b
- Paruulis absque proprio actu fidei vel pœnitentiæ, sufficit ad salutem baptismus.** 286.a
- Iisdem sufficit, aliorum corde credere, & aliena lingua fidem profiteri.** 299.b
- Cur potius paruulo quàm adulto fides aliena prodesse possit.** 302.a
- Paruulo caritas Ecclesiæ prodest ad percipiendum spiritum sanctum.** 271. b. & eorum fides à quibus consecrandus offertur. 302.a b
- Paruuli aliorum interrogatione & responsione, consecratur & purgantur.** 302.b 349.b
- Paruuli in numero credentium habendi.** 303.a b

Index rerum & Sententiarum

Fide parentum fideles vocantur & credunt. 77. b 303. b

Ad verba aliena sanantur, quia ad factū alienū vulnerantur. 298. b

Paruuli baptizati, ex Ecclesiastica regula & consuetudine, fideles vocantur. 303. a b

Paruulis, ut fideles dicantur, acquiritur per virtutem Sacramenti. 303. b

Non fides sed fidei Sacramentum, paruulum facit fidelem. 303. a

In paruulis baptizatis habitare Spiritum sanctum. 298. a

Paruuli cum post Baptismum careant peccato, luunt poenas ex peccato relictas. 360. b

Paruuli per Baptismum spiritualiter participes sunt corporis & sanguinis Christi. 316. b

Gratiam acceptam in baptismo, nisi propria iniquitate, cum etatis accessu tam mal⁹ euaserit, amittere non potest. 287. a 350. a

Paruulus ante vsum rationis emigrans ex hac vita, per Sacramentum saluatur. 303. b & à sentētia damnationis planè liber in eternum manet cum Christo. 299. a

Paruulis ad salutem non satis est nasci à parentibus regeneratis. 300. b & seq.

Non baptizati paruuli, in damnatione omnium leuissima futuri sunt. 298. a

Paruuli exsufflantur ante baptismum. 306. b 307. a exorcizantur. Ibid. & 136. b

Exorcismus paruulorum, antiquissima Ecclesiæ traditio. 98. b

Baptismus, vñctio, impositio manuum paruulis, etiam olim adhibita. 429. a

Pascha.

Patrum concilia certum tempus celebrando Paschatis festo præfixerunt. 498. a

Ad obseruationem Paschatis, lunæ cursus adhibetur. 72. a

Ante transgressum æstiuales æquinocij & quartædecimæ lunæ perfectionem, nō celebratur. 498. a

Pascha Christianorum in corpore & sanguine Domini. 275. b

Cum mœrore quadragesimam, cum lætitiâ Pascha celebramus. 497. a

Cur inter Pascha & Pentecosten relaxentur ieiunia, & stādo preces fiant, & Halleluia cantetur. 496. b

Passus.

Non est passus Pater sed Filius, passionem tamen Filij, & pater & Filius operatus est. 16. b

Deum passum esse qua ratione rectè dicamus. 32. b

Secundum carnē passus est Christus, non secundum illud, quo Dominus gloriæ est. Ibid.

Secundum illud passus est, quod pati poterat, secundum substantiam assumptam. 33. a

Impassibilis est Dei filius secundum Deitatem, ut pater. Ibid.

Nihil passum esse Christum apud inferos. 34. a & seq.

Pater.

Pater genuit hoc, quod ipse est. 21. a b

Pater volens genuit Filium. 22. b

Pater ingenitus creditur, etsi scriptum in sanctis paginis non inueniatur. 75. b

Pater & Filius.

Pater & Filius relationem significant.

Confessionis Augustiniana.

eant, non naturam. 22.a
Pater & Filius vnum principium
Spiritus sancti. 38.a
Genitum & ingenitum de Patre &
Filio non secundum substantiam
dicuntur, sed secundum relatio-
nem. 14.a & sequ.
De patre, prima in diuinis perso-
na, antiquorum errores. 18.a
Patres.
Patrum auctoritas magna in inter-
pretandis scripturis. 69.a b
A patribus petendam esse scriptu-
ræ interpretationem. 101.a
Patrum vna in re consensus, quan-
tum pondus habeat. 100.b 103.a
 105.b
Patres Occidentales sufficere de-
bent, nato in Occidenti Christia-
no. 100.a
Sancti Patres quare incorrupti iu-
dices in controuersijs postero-
rum. 102.a 104.a
Quanta iniuria inferatur patribus,
quando eorum fides hæretico fu-
rore conscinditur. 99.a
Sancti Patres ea dicunt, vt semper
eos veritas ipsa loqui testetur.
 98.a
Patrū fides, non secus ac ipsum E-
uangelium defendendum. 104.b
Patrum auctoritate hæreses oppri-
mendas esse atque conterendas.
 98.a & sequ.
Patrum scripta, sicut & scripturas,
in alienum sensum hæretici per-
uertunt. 107.b
Credendum sanctis & vera dicen-
tibus, & mira facientibus. 431.b
Si vllus in hæreticis vel Dei timor
esset, vel hominum pudor, cum
se premi cernunt sanctorum Pa-
trum testimonijs, erubescere de-

berent & veritati cedere. 98.b
Sanctos Doctores lumina ciuitatis
Dei, non hostiliter insectari sed
fideliter sectari conuenit. 99.a
A quibus didicimus Christo esse
credendum, ab eis quid Christus
dicat an velit, discamus oportet.
 69. a
Catholicorum Patrum auctoritate
infirmata, nec E uangelio credi
potest. 68.b
Sancti Patres non solum filij, sed &
Patres Ecclesiæ. 100.b
Sancti Patres post Apostolos, plan-
tatores sunt, rigatores, ædificato-
res, pastores, & nutritores Eccle-
siæ. 104.b
Sanctorum Patrum sententia pro-
phanis hæreticorum nouitatibus
anteponenda. 103.a

Paulus.

Paulus Apostolus ab omni concu-
bitu continebat. 470.b
Paulus Deum debitorem tenet.
 265.b
Paulus potestate coercendi vsus.
 370.b
Paulus, Petri in martyrio Romæ
comes. 83.b
Paulus & Iacobus dilucidè concili-
antur in materia iustificationis,
 253.a b

Paupertas.

Paupertatis votum ab Apostolis
factum. 471.b 472.b
Paupere manducate de bonis tuis,
prandet Christus, qui se in pau-
pere esuriere testatur. 457.a
Pauperibus erogandum, quod no-
bis ieiunio detrahimus. Ibid.

Peccatum.

Peccati definitiones. 218.a b 219.a

Index rerum & Sententiarum

- Peccatum non esse nisi prauum liberæ voluntatis assensum, cum inclinamur ad ea, quæ iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere. 179.b
- Peccati nomine, perperam facti actus, non substantia aliqua exprimitur. 219.a
- Peccatorum multiplex discrimen. 225.b & seq.
- Peccata vel sunt infirmitatis, vel malitiæ, vel imperitiæ. 221.a
- Peccata alia leuiora, alia grauiora 222.b 223.a quædam mortalia, quædam autem venialia. 221.a b & sequ.
- Peccata mortifera. 348.b
- Peccatum veniale à flagitijs & facinoribus differt. 221.b
- Peccata minuta, etsi animam non occidunt, deformant tamen, & ab amplexibus cœlestis spōsi retardant. 399.b
- Peccata venialia à vita æterna iustum non impediunt. 170.a
- Peccata mortalia excludunt hominem à regno Dei. 108.b
- Peccatorum aliquot mortalium & venialium enumeratio. 222.b 223.a
- Peccatum est ex libero voluntatis arbitrio. 219.a
- A peccatis abstinere homini liberum. 218.b
- Peccatum nullum est in eo, quod caueri non potest. 262.a
- Peccatum iniuste vindicatur, nisi à voluntate fiat. 118.b
- Peccatum fit ab anima rationali, cui liberum voluntatis arbitrium est. 162.a
- Non peccat, qui non propria voluntate peccat. 157.a 219.b 220.a b
- peccatum ignorantia, etiam ipsum voluntarium est. 220.a b
- peccata dānanda non essent, si homo libero careret arbitrio. 158.a
- peccatum impletur consensione. 220.a
- peccare nemo cogitur. Ibid.
- peccare possunt etiā homines spirituales. 218.a & filij Dei. 212.a
- Quare dicat Apostolus se venundatum sub peccato. 211.b
- peccati reatus nullus contrahitur, si desiderijs vitiosis non consentitur. 283.a
- Sine peccato hominem esse posse in hac vita. 261.a b 262.b
- Sine peccato neminem in hac vita esse posse affirmans, & libero nostro arbitrio, & Dei virtuti ac misericordiæ derogat. 262.b
- peccata esse, quæcunque ab infidelibus fiunt, quo sensu verum sit. 170.b 171.a
- Quomodo ad peccandum non adiuuemur à Deo, sed tantum ad bene operandum, similitudine edocetur. 262.b
- Quibus modis Deus hominem armet contra peccatū. 146.b 147.a
- Quantò quisque grauius peccauerit, tantò grauiora in inferno supplicia luet. 270.b 271.a b
- Contracta post Baptismum peccata, non regeneratione auferenda, sed alia ratione sanāda sunt. 287.a 350.a
- Vt liberemur à peccato, non satis est à peccato desistere. 153.b
- peccatorum remedia tria, elemosyna, ieiuniū, & oratio. 229.b
- peccata ieiunijs, elemosynis, orationibus, in hac vita redimenda. 399.b 400.a
- pecca-

Confessionis Augustiniana.

Peccatum quod ante mortem bonis operibus expiatum non fuerit, post mortem igne purgatorio expiandum. 399.b

Peccata tribus modis dimittuntur in Ecclesia: in baptismo, in oratione, in humilitate maioris poenitentiae. 231.a 350.a

Peccata quaedam dimitti in futuro seculo per ignem purgationis. 396.a

Peccatorum remissio nulla est extra Catholicam Ecclesiam. 58.b 231.b & sequ.

Peccata publica publicè corripienda. 60.a

Quædam etiam peccata excommunicatione plectenda. 348.a 350.a b

Post peccata remissa, interior homo indies renouandus est. 210.b

Peccatis remissis quare concupiscentia carnis, mors & aliæ poenæ, in homine relinquuntur. 155.b & sequ. 284.a b

Peccata esse paria, & non posse hominem peccare post Baptismum, Ioviniani hæresis est. 348.a

Animorum motus non temerè inter peccata recensendi. 219.b

Peccatum originale.

Peccatum originale in Adamo, eiusque effectus. 132. b & sequentibus.

In originali malo duo sunt, peccatum, atque supplicium. 138.b

Peccatum originale simul cum multiplici poena exinde secuta, ab Adamo in posteros esse transmissum. 135. b & sequ. idque propagatione, non imitatione. 143. a & sequ.

Peccato originali omnem hominem nasci obnoxium, scripturis

confirmatur. 139. a & sequ.

Peccatum originale paruulis inesse, colligit Augustinus ex Ecclesiæ exorcismo. 136.b

Peccatum originale verè peccatum & mortem animæ efficit. 140. b & sequ.

Peccatum originale qua ratione nostrum, & pariter alienum dicatur. 142. b 144. b 145. a

Quomodo iustè filijs Adæ imputetur. 146. b & sequ.

Quomodo voluntarium. 220. a

Peccatum originale sufficit homini ad condemnationem. 143. a

Non tollitur nisi regeneratione. 302. a originali culpa remissa, languor adhuc quidam relinquitur. 150. b

Peccatum originale negarunt Pelagiani. 295. b

De peccato originali sententia D. Ambrosij. 145. b

Vide supra Adæ peccatum.

Pelagius.

Pelagius confitebatur gratiam Dei commodam, non tamen necessariam ad mandatorum Dei observationem. 172. a b

Pelagiani docebant hominem primum per naturam, inde per legem saluum factum, postremò saluari per Christum. 199. a Negabant peccatum originale. 140. a sanctos Patres cœcos dicebant. 102. b

Pelagiana hæresis articulis comprehensa & explicata. 169. a b Damната est à Romanis pontificibus, cooperantibus consilijs Africanis. 89. b 90. a

Pelagius à Romano Pōtifice excommunicationis vinculis ligatus. 88. b

Index rerum & Sententiarum

Peregrinatio.

Peregrinatio ad loca sancta ab Augustino quibusdā iniuncta. 430. a

Perfectus.

Perfectus Viator esse aliquis potest in hac vita. 210. b

Perfecti ex multorum annorum labore, in ultimo vitæ prolapsi, perierunt. 213. b

Perfecti in Ecclesia qui pro Christo omnia sua vendunt, distinguuntur ab ijs qui solum seruant mandata. 477. b 478. a

Mandata legis, ab excellentiori via perfectionis, à Christo esse distincta. 477. b

Perfectorum Christianorum singularis continentia, contra Manichæos defenditur. 472. b

Perfecti sedebunt super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus Israel. 514. a

Persecutio.

In persecutione non tam pœna cōsideranda, quàm causa. 119. a

Persecutiones optima intentione fieri posse. Ibid.

Perseuerantia.

Perseuerantia est donum Dei. 216. a b 217. a scripturis probatur. Ibid.

Perseuerantia sitne cuiquam donata ante finem vitæ, incertum est. 217. b

Perseueraturi non perseueraturis mitcentur, ut discamus cum timore & tremore viam iustam ingredi. 214. b

De perseuerantiæ dono, quandiu viuit, omnis homo incertus. 216. a

Perseuerantiæ donū quomodo sancti accipiant in hac vita. Ibid. b

Perseuerantia Sanctorum in cœlo. 217. b

Perseuerantia in malo, peccatum in Spiritum sanctum est, quod neq; in hoc seculo remittitur, neque in futuro. 232. b 233. a

Persona.

Personæ in diuinis tres sunt, quauis Scriptura expressè id non dicat. 12. a

Personarum distinctio, & essentiæ siue naturæ vnitas in diuinis, exemplis declaratur. 13. a

In qualibet persona tanta est essentia diuina, quanta in tota Trinitate. 10. a

Persona nō est pars diuinitatis. 9. a

Tres personæ rectè dicuntur, etiam si non tres omnipotētes, tres boni, tres magni. 12. b

In persona Christi duæ naturæ, nō confusæ, sed vnitæ, suas retinent proprietates. 26. a & seq.

Persona Christi ex tribus est: Deo, anima, carne. 25. b

Vide infra Trinitas.

Petrus.

Christus constituit Petrum caput Apostolorum. 80. b

In Petro quis honoratur nisi Christus? 414. b

In Petro post Saluatorem omnes continentur. 80. b

Petrus præpositus Apostolorum. Ibid. Ecclesiæ fundamētum. 82. a caput Ecclesiæ, membrorum omnium vertex immobilis, fidei fundamētum. Ibid.

Petrus personam vnitatis gerit. 350. b

Quis nesciat primum omnium Apostolorum esse beatissimum Petrum? 81. a

Petrus

Confessionis Augustiniana.

Petrus Apostolatus principatum
tenet, abundantiori gratia prim⁹
Apostolus Ibid.
In Petro primatus Apostolorum
excellenti gratia præminet. 81.b
Petrus distat à Cypriano cathedra-
rum gratia. 81.a
Petri Apostoli primatus cuilibet
Episcopatu præferendus. Ibid.
Petrus petra à Domino appellatus.
81. b. 82. a. Petrus Ecclesiarū pe-
tra 81. b. Petrus petra supra quā
ædificatur Ecclesia Ibid.
Supra fundamentum Petri, Eccle-
siastici ædificij altitudo consur-
git. 81. b
Catalogus patrum affirmantium
Petrum esse petram, supra quam
Dominus fundavit Ecclesiā. 83. a
Petrus propter primatum, personā
gestat Ecclesiæ. 81. a
Petrus primus atque præcipuus A-
postolorum, quare permissus sit
negare Dominum. 81. a. b. 82. a
Petrus sedit in cathedra Romanæ
Ecclesiæ. 83. b
Petri ac Romanorum Pontificum
Petro succedentium sedes, petra
est quam non viacunt superbæ
inferorum portæ. 84. b
Imperator submisso diademate, ad
Petri sepulchrū supplicat. 414. a
Ferrum & cathena, qua vinctus fu-
it Petrus, in honore sunt apud
omnes Ecclesias. 413. b
Petrus Romæ cum Simone Mago
pugnat. 83. b
Petrus primus Apostolorum mar-
tyrio Romæ coronatus. Ibid.
Petri Epistolæ duæ, canonicæ sunt
63. b. 64. a

Petrus & Paulus.

Petrus & Paulus Ecclesiarum prin-

cipes 84. vno die, vno loco, sub
vno tyranno passi sunt 83. b
Petri & Pauli merita propter eundē
passionis diem pariter Romæ
celebrantur. 84. a
Petri & Pauli imagines cum ima-
gine Christi depictæ. Ibid.

Philosophia.

Philosophiæ cognitio utilis. 72. b
Philosophorum doctrina Patres
tam Græci quàm Latini pluri-
mum vsi. 73. a

Pœna.

Pœna remanens post impetratam
culpæ veniam, & emendatio est,
& medicina. 360. a
Dauid post condonatam culpam,
pœnam subiuit. 359. b
Quare Dauid post acceptam veniā
peccatorum, adhuc pœnas luc-
rit. 360. a
Productior est pœna quàm culpa,
ne parua putaretur culpa, si cū
illa finiretur & pœna, 360. b ad-
ducit & alias plures rationes. I-
bidem.

Pœnam & meritum pœnæ secum
trahit quicumque nascitur. 283. a
Multorum peccatorum pœnæ re-
seruantur in posterum. 360. b

Vide Purgatorium.

Pœnitentia.

Pœnitentia quid sit. 352. a
Pœnitentia est pœnitenda non ad-
mittere, & admissa deflere 357. b
Pœnitentia sine fide est inutilis.
346. b. 347. a
Pœnitentiæ necessitas atque utili-
tas, etiam ante Baptismum. Ibi-
dem & sequ. 350. a
Pœnitentia, sublato libero arbitrio
tollitur 157. a

Nulla barbaries negare audet pœ-
nitentiam

Index rerum & Sententiarum

- nitentiam esse necessariam peccatori. 347.b
- Nouam vitam inchoare non potest, quem veteris nondum poenitet. 347.a.b
- A poenitentia soli paruuli immunes, quia carent libero arbitrio. 349.b
- Perimit seipsum peccator, qui ad poenitentiae remedia non recurrit. 347.b
- Poenitens Ecclesiae clauibus soluendus, ut sit solutus in coelo. 348.b
- Agite poenitentiam qualis agitur in Ecclesia: Nemo sibi dicat, occulte ago, apud Deum ago, nouit Deus qui mihi ignoscit quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est: Quae solueritis in terra soluta erunt & in coelo? Ergo sine causa sunt clauis datae Ecclesiae Dei? 354.b
- Frustrat Euangelium Dei, qui sine Sacramentali poenitentia, remissionem peccatorum sibi promittit. Ibid.
- Tres actiones poenitentiae usitatae in Ecclesia. 349.b
- Ad poenitentiam luctuosam & lamentabilem qui cogendi. 221.a
- Sunt quos peccare non pudet, agere poenitentiam pudet. 352.b
- Per fructus poenitentiae baptizatis adhibetur spes veniae. 349.b
- Poenitentia aboleri peccata indubitanter credimus. 349.a
- In actione poenitentiae non tam mensura temporis quam doloris attenditur. 224.a
- Poenitentia nemini deneganda. 348.b
- Poenitentiam Cathari denegabant 349.a. & Nouatiani. Ibid.
- Locus humillimae poenitentiae, tantum semel concedebatur in Ecclesia. 359.a
- Poenitentiae tempora, recte constituuntur ab ijs, qui Ecclesiae praesunt. 231.b. 359.b
- Statutae poenitentibus leges. Ibid.
- Poenitentia data a Sacerdote, perficienda. 359.a
- Pro peccatis mortalibus, maior poenitentiae seueritas a peccatore suscipienda. 350.a
- Condonatio poenitentiae penes Episcopum. 494.b
- Poenitentia quere olim publica. 358.a.b
- Pro peccato quod alijs fuit scandalum, publica olim poenitentia, antistiti iudicio, imponebatur. 359.a
- Poenitentia publica Theodosij Imperatoris. 358.a
- Poenitens per manus impositionem reconciliandus. 359.b
- De agentibus poenitentiam in exitu vitae, an veram agant poenitentiam, dubitat Augustinus. 361.a
- Magnum exitium sequitur eos, qui de isto seculo vel non regenerati exeunt, vel ligati. 353.a.b
- Quae Baptismatis in non baptizato, ea in poenitente reconciliationis necessitas est. 353.b
- Poenitentiae Sacramentum, peccatori necessarium ante mortem. 341.b
- Poenitentia extra Catholicam Ecclesiam nihil prodest 232.a
- Vide Confessio & Satisfactio.
- Praecepta.*
- Praecepta diuina homini non prodesse, nisi haberet liberum voluntatis arbitrium. 159.b. 162.a
- Prae-

Confessionis Augustiniana.

Præcepta Dominica sine gratia impleri non possunt. 167.a. & nisi charitate faciente. 170.a

Præceptorum observatio in libero arbitrio constituta est, non tamen sine adiutorio Dei. 172.b

Præceptum idem, timentibus lex est, amantibus gratia est. 243.a

Præcepta Dei leuia sunt, quando charitate implentur. 250.b. non esse ad observandum impossibilia. Ibid. & seq.

Duo præcepta charitatis, ipsa sunt decem. 259.a

Præcepta vtriusque testamenti eadem: promissa atque Sacramenta non eadem. 242.a

Præcepta moralia veteris legis etiam nunc observanda. Ibid.

Præcepta decalogi Christianis præcipiuntur, magis etiam, quam olim Iudæis. 238.a

Eadem observatu necessaria esse. 252.a.b. 253.b. 254.a. 259.b & seq.

Præcepta Decalogi tria prima ad dilectionem Dei, cætera ad dilectionem proximi referuntur. 226.b

Quædam præcepta Testamento nouo propria, non reperiuntur in veteri. 236.a

Præcepta iustitiæ maiora sunt in noua lege, quam in veteri. 235.b

Præcepta distinguuntur à consilijs. 244.b. 260.b. 457.a. 477.a.b

Omnes debemus vouere præcepta. 477.a.b

Prædestinatio.

Prædestinatio fit apud Deum in occulto, iustificatio aut & glorificatio in nobis fiunt. 206.b

Prædestinatio qua Deus constituit

homini donum aliquod supra naturam tribuere, non impedit, quo minus homo liberè præstet ea quæ ad illud bonum obtinendum vel conseruandū pertinent. 165.b

An de prædestinatorum numero sit, nemo fidelium sine speciali reuelatione, nosse potest in hac vita. 213.b. & seq.

Prædestinatum esse se, cur nemo certò scire possit. Ibid.

Premium.

Premium non datur nisi ex eo, quod propria voluntate rectè facimus. 158.b

Premium virtutibus datur, æterna vita. 266.b

Præscientia.

Præscientia Dei neminem cogit ad malum. 165.a.b. neque est causa peccatorum. 167.b. non aufert humanæ voluntati suam libertatem. 164.b. & seq.

Quomodo leges, obiurgationes, laudes, vituperia, præmia, supplicia, preces, cum diuina consent præscientia. 166.a

Præsciuit Deus mala Iudæ, nō prædestinauit. 167.b

Prouidentia.

Prouidentia Dei etiam infima quæque gubernat. 5.a.b

Prouidentia diuinæ operatio duplex. 5.b

Non tantum causæ naturales, sed etiam liberæ volūtates Dei prouidentia reguntur. Ibid.

Prouidentia diuina factum est, ut scripturæ essent difficiles & obscuræ. 65.a

Presbyter.

In Presbyteri ordinatione cærimoniarum,

Index rerum & Sententiarum

monia. 363.b
Presbyter ordinatione fit, non ætate. Ibid.
Presbyteri consecrationis suæ memores esse debent. 368.b
Presbyter differt ab Episcopo. 368.a
Aerius Presbyter, cum Episcopus ordinari non potuisset, hæresin excogitauit, Presbyterium non differre ab Episcopatu. 369.a
Anathema Presbytero, qui extra communionem vnius Ecclesiæ, Sacrificium Deo offert. 368.b
Presbyteri in absoluendo poenitente auctoritas, ab Episcopo. 369.a
Presbyter Episcopo se corripienti subiectus esse debet. 368.b
Purgatorium.
Quorundam defunctorum spiritus ante iudicii diem temporarijs poenis purgandi. 396.a
Temporales poenas alij in hac vita tantum, alij post mortem, alij & nunc & tunc, veruntamen ante iudicium nouissimum sustinēt. 398.a
Duplex ignis post hanc vitam, æternus & emendatorius. 396.b
Purgatoria poena quæ est post hanc vitam ab æterna poena distinguitur. 395.a
Quæ peccata per ignem purgatorium expientur. 395.b
Ignis purgatorii quanta sit acerbitas. 360.a. 395.b
Ignis purgatorii grauior omnibus poenis huius vitæ. 395.a.b
Pro qualitate eorum quæ expianda sunt, poena purgatoria longiori tempore vel breuiori sustinenda. 395.b
Purgatorius ignis per præsentis vitæ bona opera à nobis amouen-

du. 395.a. 399.b
Purgandus est igne purgationis, qui in aliud seculum distulit fructu conuersionis. 360.a
Paruuli qui ante vsum rationis moriuntur, à purgatorio igne sunt liberi. 399.a
Ante vltimum iudiciu poenæ purgatoriae futuræ. 405.b
Purgatoriae quorundam in die iudicii poenæ. 404.b. 405.a.b
Platonicoꝝ error, nullas esse poenas post mortem, nisi purgatorias. 397.b

Q.

Quadragesima.

Ecclesia, præcipuam ieiuniorum obseruationem, quadragesimam vocat. 444.a
Quadragesimale ieiunium in lege, Prophetis & Euangelio præceptum. 440.b. 441.b
Quadragesima, exemplo Moysis, Heliae, atque Christi consecrata. Ibid.
Quadragesima utilis ad sanandum peccatum, & augendam iustitiam. 443.b
In quadragesima non ieiunare, peccatum. 441.a
Peccat qui alterum prouocat ad non ieiunandum tempore Quadragesimæ, Ibid.
Totam quadragesimam non obseruare, sacrilegium est: ex parte autem violare, peccatum, Ibid.
Quia non possumus Christum imitari totos 40. dies ab omni cibo abstinendo, saltem faciamus quantum possumus. 442.b
Quadragesimæ obseruatio, Christianum à gentili, hæreticum à fide-

Confessionis Augustiniana.

fideli, malum à bono separat.

444.b

Quadragesima cum ciborum delectu obseruata 450. b. 451. a

In quadragesima abstinebatur olim à lauacris, vino & carnibus. 445. a. & seq.

In quadragesima ferè omnes non à carnibus tantum, sed etiam à quibusdam terræ fructibus abstinebant. 445. a

Quadragesimæ ieiunium ante Pascha. 433. b

Quadragesima quare diei Dominicæ passionis coniūgenda. 441 b. 442. a

Ieiunium ante Pascha ab omnibus obseruatum, ad significandum luctum discipulorum, quem habuerunt ex morte Saluatoris. 439. b

Quadragesimale ieiunium quid significet. 72. a numerus quadragenarius 71. b

Quadragesimæ diebus, huius vitæ mœror significatur 276. a

Quæstio.

Quisquis falli metuit obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate sancta Scriptura demonstrat. 55. b

Quæstiones de fide ad sedem Apostolicam esse referendas, nō humana, sed diuina decretum est sententia. 86. a. b

Quinquaginta.

Quinquaginta dierum à festo resurrectionis vsque ad Pentecosten mysterium. 496. b

Dies quinquagesimus, etiam in veteri lege commendatus. Ibid.

R.

Reconciliatio.

Reconciliatio in articulo mortis. 359. b

Regeneratio.

Regeneratio spiritalis, omni homini necessaria 149. a

Regeneratus.

Regeneratos iterum labi posse in peccata. 287. a. & seq.

Regeneratus seduci potest à diabo-
lo. 214. a

Reliquiæ.

Sanctorum corpora, veluti Christi membra, honoranda 423. a

Ad sepulchra martyrum facta mirabilia 496. a

Reliquiæ S. Stephani honoratæ. 423. a miracula ad reliquias eiusdem 424. a. b. 425. a. b

Terra sancta Hierosolymis allata, quanto olim etiam in honore sit habita. 432. a. b

Paralyticus vectus ad locum vbi modicum terræ sanctæ repositū erat, sanatus est. 432. b

Vbi portio terræ sanctæ defossa fuerat, ibi exstructum est Sacellū Ibid.

Remissio peccatorum.

Remissio peccatorum per columbæ gemitus datur, quicumque baptizet. 281. a

Peccatum in Spiritum sanctum est, negare potestatem Ecclesiasticā remittendi peccata. 364. a. 232. a

Remittuntur à sacerdotibus peccata, etiamsi Spiritum sanctum inhabitantem ipsi aliquando nō habent. 232. a

Renouatio.

Renouatio interioris hominis. 210 a. b

Reno.

Index rerum & Sententiarum

Renouatio duplex: vna quæ in momento fit per remissionem peccatorum, altera perfectæ cōuerſionis & sanitatis, quæ fit de die in diem. 210.a

Renouatio inchoatur in Baptismo, in alijs deinde tardius, in alijs verò citius perficitur. Ibid.

Repudium.

Quo cōſilio permiſſus olim Iudejs libellus repudij. 386.b

A ſapientibus tantū legis, libellus repudij cur conſcriptus. Ibidem.

Propter ſanctitatem Sacramenti nefas eſt, repudio etiam intercedente, alteri nubere. 379.a.b. 380.a. 383.a. 385.a

Roma.

Roma caput ſuperſtitionis, petri & pauli martyrio facta eſt caput ſanctitatis. 83.b. 84.a

Romam pelagius acciendus, vt vel abſoluatur ibi, vel damnetur 88.a

Romanus Pontifex.

Romanus Pontifex ceteris Episcopis altius præſidet, & celſiori præeminet faſtigio. 85.b

Romani pontificis auctoritas in hæreſibus opprimendis. 89.b. iſdemque toto orbe perſequendis. 88.& ſeq.

Auctoritas eius è ſcripturis deprōpta. 85.b

Antiqua traditio eſt, in difficilibus controuerſijs religionis, recurrere ad Romanam & Apoſtolicam ſedem, atque ab eadem reſponſa petere. 86.a

Quæſtiones de fide ad ſedem Apoſtolicam eſſe referendas, non humana, ſed diuina decretum

eſt ſententia. 86.a.b

Romanus pontifex Innocentius, non potuit Africanis concilijs reſpondere, niſi quod antiquitus Apoſtolica ſedes & Romana tenet Eccleſia. 100.a

Canones Nicæni concilij de appellatione Episcoporum ad Romanum Pontificem 87.a.b

Romani Pontifices per Orientem pariter & occidentem hereticos pelagianos perſequuntur. 89.b excommunicant Cœleſtium & Pelagium. Ibid.

Romanus pontifex iudicat de Synodo Palæſtina 89.a. Carthaginienſi & Mileuitana. 87.a.b. 89.b
Patres qui in concilijs erant, ſua decreta à Romano pōtifice cōfirmari voluiſſe. 93.b. & ſeq.

Romani pontificis in Africanos Episcopos auctoritas. 85.a.b. 86.b
Eiuſdem mandato Synodus, cui & Auguſtinus interfuit, in Mauritania coacta. 90.b

Ad Romanum pōtificem Episcoporum appellationes. 87.b. 88.a
In damnandis pelagianis, iudiciū Apoſtolice ſedis Imperator Honorius ſequitur, & contra eoſdē leges promulgat. 128.b

Conſtantine non auſus de cauſa Episcopi iudicare, Episcopis atque imprimis Melchiadi Romano pontifici, eam finiendam delegauit. 129.a

Conſtantine nō audet è Melchiade latam aduerſus Donatum ſententiam reuocare. Ibid.

Romanorum pontificum à Petro viſque ad Auguſtini tempora catalogus 84.a.b

Sue-

Confessionis Augustiniana.

Successio eorundem, petra est, quā non vincunt inferorum portæ.

84.b

Successio Pontificum Romanorū, Augustinū tenet in Ecclesia Catholica. Ibid.

Vide Petrus.

S.

Sacerdos.

Sacerdos noui Testamenti Christus de corpore & sanguine suo mensam instituit. 338.a.b

Sacerdotes & Leuitas in nouo Testamēto futuros per Isaiaam promisit Deus. 365.b

Sacerdotis est baptizare, reconciliare, & dominicum corpus erogare. 353.b

Sacerdos in Sacramento pœnitentiæ, mediator ad Deum, & iudex. 355.a

Sacerdoti penetralia conscientiæ aperienda. Ibid.

Sacerdotis iudicio pœnitens reconciliandus. 359.b

Sacerdotis iudicio peccator se subdere debet. 356.b

Sacerdos qualiter instructus esse debeat, & qualiter se gerere in audienda confessione. 355.a

Sacerdos quantumuis malus exauditur à Deo, quando deprecatur super aquam Baptismi, super oleum, super Eucharistiam, super capita eorum, quibus manus imponitur. 276.a

Sacerdotes boni & mali etiam in veteri Testamento. 51.b

Sacerdotibus in ordinatione vnguntur manus. 368.b

Sacerdotio honorantur apud Pe-puzianos, etiam mulieres. 366.a

In eligendis sacerdotibus non car-

nis tribus, vt in veteri Testamēto, sed cuiusque sanctitas pensatur. 365.b

Vide Presbyter.

Sacramentum.

Sacramenta sunt visibilia quædam rerum diuinarum signacula 273.a. in quibus res ipsæ inuisibiles honorandæ. Ibid.

Sacramenta nouæ legis, virtute maiora quàm Sacramenta veteris legis. 275.a

Sacramenta nouæ legis dant salutem, Sacramēta veteris legis promittebant Saluatorem. Ibid.

Sacramenta nouæ legis ipse Dominus, & Apostolica tradidit disciplina. 274.a

Sacramentum à re & virtute Sacramenti distinguitur. 273.a.b. 277.a.b. & seq.

Res Sacramenti præcessit Sacramētum in Cornelio. 273.a

Nec tamen ideò superfluum iudicatum est Sacramentum. 275.a

Sacramenta, sub vno Deo, Christiani populi societatem continent. 274.a.

Sacramenti magna vis. 273.b

Sacramenta Ecclesiæ de latere Christi in cruce pendentis profluxerunt. 267.b

Sacramentorum vis cōtempta, sacrilegos facit. 274.b

Contemptor visibilis Sacramenti, inuisibiliter sanctificari nullo modo potest. 275.a. Sacramentorum necessitas. 274.b

Absque Sacramentis & Christiana Ecclesiæ institutione, nemo fit Christianus. Ibid.

Sacramentorum participatione incorporamur Ecclesiæ. 274.b. & mem

Index rerum & Sententiarum.

- membris Christi. Ibid.
- Sacramentorum armis pugnandū aduersus diabolum. 308.b
- Sacramenta, etsi indignè tractantibus obsint, profunt tamē per eos dignè sumentibus. 280.a
- Sacramentum idem est, siue dignè siue indignè tractetur. 281.a
- Sacramenta per seipsa, vera & sancta sunt, etiam cum à malo ministro administrantur. 281.b
- Sacramentis & verbis suis adest Deus, per qualeslibet ministrentur. 310.a
- Sacramenti sanctitas, nec ab immundis pollui potest. 276.a
- Sacramentis nihil obsunt mores hominum, quò vel illa non sint vel minus sancta sint. Ibid.
- Etiam homicidæ verbis Sacramēta sanctificantur. 312.a
- Sacramenti virtus cum aqua, quæ per lapideum canalem fluit, & cum luce, quæ per immunda loca transit, comparatur. 280.a
- Sacramenta Ecclesiæ bonis & malis communia. 51.b. 53.a
- Sacramento diuina virtus assistit siue ad salutem benè vtentium, siue ad perniciem malè vtentiū. 282.b
- Sacramenti virtus non semper vnà cum Sacramento accipitur. 277.a
- Sacramenti res omni homini datur ad vitam, nulli ad exitum, Ibidem b.
- Sacramenta in bonis permanent ad præmium, in malis verò ad iudicium. 276.b
- Sacramenta eadem sunt apud hæreticos & in Ecclesia, sicut & scriptura 278.b
- Sacramenta vbicunque sunt, vera sunt. 262.b
- Sacramenta Ecclesiæ & apud hæreticos sancta sunt. 289.b
- Sacramentorū hæretici participes esse possunt, sed ad iudiciū. 35.b
- Sacramenta intra Ecclesiam suscipienda. 278.b
- Extra Ecclesiā accipi possunt, prodesse non possunt. Ibid.
- Sacramentis quibusdam characterem imprimi, quæ iterate sacrilegium sit. 279.a & seq.
- Sacramentum pro Sacrificio aliquando sumitur 320.b
- In Sacramentorum celebratione creaturis vtimur, aqua, pane, vino, oleo. 500.a
- Sacrificium Missæ.*
- In omni loco offertur Sacrificium Christianorum Deo Israel. 337.a. 341.a
- Christus nouum sacerdotium & nouū sacrificium initiauit 338.b
- In nouo Testamento panis, hostia sacrificium Christianorum. 335.a
- Altare est in nouo Testamento & sacrificium 334.b
- Mirabile & cœleste sacrificium omni reuerentia & deuotione dignum. 338.b
- Vnum, verum & singulare sacrificium, quod fideles sciunt, 340.a
- Sacrificium noui Testamenti ad cultum patriæ pertinet, & soli debetur Deo. 338.b
- In Eucharistia Christus non solum per oēs Paschæ solennitates, sed omni die immolatur. 334.b
- Ecclesia immolat Deo in corpore Christi sacrificium laudis. 336.a

Sacri-

Confessionis Augustiniana.

Sacrificium Melchisedech à Christianis offertur Deo, toto orbe terrarum. 336.b
Christus de corpore & sanguine suo instituit sacrificiū secundum ordinem Melchisedech. 338.a
Sacrificium conficitur, Sacramēto & re Sacramenti. 314.a
Sacrificium panis & vini, sancta Ecclesia Catholica per vniuersum orbem Deo offerre non cessat. 333.b
In ara Deo sacrificium celebratur, & offeruntur hostiæ. 333.b
Eucharistia in altari ponitur, & per acta pietatis celebratione cōsumitur, offertur & datur. 336.a
Sacrificium Ecclesiæ, corpus Sacerdotis Christi. 334.b
Sacrificium sanctum Sanctorum, corpus Christi est. Ibid.a
Sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij signum. 332.a
Sacrificium visibile in nouo Testamento negare hæresis Manichæorum est. 333.a
Templo, Sacerdote, Sacrificio, Deus verus rectè colitur. 322.b
Sacrificium visibile sicut & inuisibile soli Deo offerendum. Ibidem.
Templum, sacerdotem, & sacrificiū Deo vero deberi, etiam dæmones agnoscunt. Ibid.
Dæmon sibi sacrificium non exigeret, nisi Deo vero deberi sciret. 333.a
Sacræ literæ non culpant paganos quòd construunt tēpla, & instituant Sacerdotia, & faciāt sacrificia, sed quòd hæc idolis & dæmonijs exhibeant. 332.b. 334.a
Hæc cū exhibentur Deo secundum

eius inspirationem atque doctrinā, vera religio est. 331.b
Quando visibile Sacrificium Deo offertur, pro suis viribus adiuvant angeli. Ibid.
Summo veroque Missæ sacrificio, cuncta sacrificia falsa cesserunt. 335.a
Veteribus abrogatis, aliud Deus sacrificium præcepit, quod huic tempori aptum esset. 338.b
Mutatio sacrificiorum & Sacramentorum à Prophetis prædicta. 333.a
Vmbris veterum Sacrificiorum significabatur singulare ac verum sacrificium, quod nunc offert Israel secundum spiritum. 335.a 336.b. 339 a.b. 340.a
Non humana præsumptione, sed diuina auctoritate aliud nunc quàm olim, offertur sacrificiū. 333.a
In veteribus sacrificijs, quid nobis esset donandum figuratè significabatur: in hoc autem sacrificio, quid nobis iam donatum sit, euidenter ostenditur. 333.b
Ecclesia offertur per Christū Deo & vicissim Christus per Ecclesiā in quotidiano Ecclesiæ sacrificio. 335.a
In altaribus sacrificatur Deo à sacerdote Dei. 341.a
Neque negandum est defunctorū animas pietate suorum viuentiū releuari, cū pro illis sacrificiū mediatoris offertur, vel elemosynæ in Ecclesia fiunt. 401.b
Sacrificia altaris pro nō valdè malis propitiationses sunt. 339 a
Profunt ut aut plena sit remissio peccatorum, aut damnatio leuior. Ibid.

B b b b

Sacri-

Index rerum & Sententiarum

- Sacrificium altaris Eucharisticum & propitiatorium.** 401.a
- Per sacrificium Missæ vera fit remissio peccatorum.** 339.a
- In Ecclesia offertur Sacrificium pro dimittendis peccatis.** 339.a.b
- Ecclesia per nouissimum purgata iudiciū, nullum pro peccatis erit Sacrificium.** 405.a
- Sacrificium Ecclesiæ pro absolutione nostra mortem vnigeniti filij semper imitatur.** 321.a
- Similitudo eius est, quod in cruce peractum est.** 317.b.
- Per sacrificium corporis & sanguinis Domini, in domo Hesperij cuiusdam celebratum, dæmones fugati.** 341.b
- Sacrificium vnum atque idem tale cuique fit, quali corde ad accipiendum accesserit.** 310.b.
- In sacrificio Missæ, martyrum & aliorum defunctorum, commemoratio fit.** 402.a.
- In memorijs martyrum frequentissimè sacrificamus, eo ritu, quo sibi sacrificari in nouo Testamento Deus præcepit.** 338 b.
- Missæ sacrificium pro defunctis.** 341.a.b
- Precatur Augustinus, ad altare, suorum parentum defunctorū memoriam fieri.** 341.b.
- Pro cōmendanda depositione corporis S. Augustini sacrificium Deo oblatum.** 341.a
- Facere memoriam pro defunctis ad altare Apostolica traditio est.** 341.b.
- Sacrificium corporis & sanguinis Christi pro nō baptizatis nullo modo offerendum.** 336.a
- Obsecrationes Sacerdotales in Missa, ab Apostolis tradite.** 342.a
- Missarū ordinē vt in Catholica Ecclesia obseruatur, ab Apostolo Paulo institutum.** 79.a
- Canou Missæ, oratio dominica, & orationes à Concilijs approbate, in sacrificio recitantur.** 345.a
- vel approbate à metropolitanis.** 494.a
- Sancti.*
- Sancti martyris Dei gloriā nūc cōtemplantur, stantes in conspectu agni.** 406.a
- Sancti omnia bona plenè habent in visione Dei.** 407.a
- Sancti sunt in gloria æternitatis & inuocantibus se potēter subueniunt.** Ibidem.
- Sancti sunt in loco suis meritis cōgruo.** 421 b
- Habent sancti ante resurrectionem singulas stolas, quia in sola anima æternis beatitudinibus perfruuntur** 406.a
- Antiquos sanctos, locis quibusdā à tormentis impiorum remotissimis, sed apud inferos fuisse vsque ad descensum Christi.** 410.a
- Sanctorum animæ ab angelis sanctis in placidis sedibus constituuntur.** Ibidem.
- Distinguuntur in cœlo, gradibus & meritis, electi Dei.** 382.a
- Hermes Trimegistus nō alio nomine sanctos martyres quàm mortuos appellat.** 420.b
- Sanctorū meritis nos consociari, & precibus adiuuari.** 340.a
- Sancti martyres orant pro nobis.** 30.b 414.a. 498.b. 413 b
- Sancti pro nobis obtinent ea quæ peti-**

Confessionis Augustiniana.

petimus. 419.b
Sancti securi de se, solliciti de nobis, 416.b Sunt nostri mediatores. 31.a.b
Sancti martyres absque vlla dubitatione, pro nobis intercedunt. 416.b
Sancti desiderata nobis à Deo impetrant. 413.b
Sperat Augustinus se adiutum iri orationibus D. Cypriani. 416.b
Sancti post mortem magis exaudiuntur, & plus possunt, quam cum essent in viuis. 413.b
Sanctorum orationibus, aut amouentur aut temperantur Ecclesiae persecutiones. 414.a
Sanctorum intercessione liberamur à peccatis, & ab aeterna damnatione. Ibidem.
A B. Petro, Martino, alijsq; Sanctis, iam in Domino quiescentibus, exauditas esse multorum preces 410.b
Sancti in Deo exaudiunt humanas preces. Ibid.
In nomine Christi beneficia nobis impetrant. 429.b
Orationes S. Stephani multa nobis impetrant. ibidem. etsi non planè omnia, propter vitium nostrum. ibid.
Commendemus ergò nos orationibus S. Stephani. 413.b
Defuncti Sanctis, quorum in basilicis sepulti sunt, tanquam patronis, oratione commendandi. 403.a.b
Sancti ad videndas res nostras oculis corporeis minimè indigent. 411.a
Sanctos in Deo cognoscere, etiam

longè absentia. Ibid.
Quot modis cognoscere possunt, quæ hic geruntur. 411.b
Inuentio S. Stephani quam gloriosa fuerit. 429.b
Corpora Sanctorum martyrum Geruasij & Prothasij multos annos incorrupta. Ibid.
Ambrosio reuelata sunt, & ab eodem cum honore translata: in qua translatione, & obsessi à demonibus fuere liberati, & cæcus quidam Mediolanensis visum recepit. Ibid. & 430.b
Festa, anniuersarij dies & natalitia martyrum 182.b. 419.a.b
Natalitia Sanctorum quare & quomodo celebranda. 414.a. 419.b
Sanctorum Basilicæ. 420.a
Sancti quidam sedebunt super sedes duodecim iudicantes cum Christo &c. 513.b. & seq.
Sedebunt attendere qui fecerunt misericordiam. 514.b

Sanctificatio.

Sanctificationis nomen multipliciter in scriptura sumitur. 301.a

Satisfactio.

Nullus debitæ grauioris poenæ accipit veniam, nisi qualemcumq; etsi longè minorem, quam debeat, soluerit poenam. 357.a
Satisfactio pro peccatis non negligenda. Ibid.
Confessionem curatio sequi debet, & vulnerum medicina. 358.a
Per satisfactionem poenitentiæ providere sibi quisque debet locum in Christi corpore. 358.a

Bbbb a

Non

Index rerum & Sententiarum

Non sufficit mores in melius commutare, nisi etiam de his quæ facta sunt, satisfiat Deo per poenitentiae dolorem. 357.a

Parum est peccatorem poenitere, nisi poenitentiam peregerit. In satisfactione ingentium peccatorum non verba tantum, sed opera quærentur. Ibid. b

Satisfactio poenitentiae est causas peccatorum excidere, nec earum suggestionibus aditum indulgere. ibidem.

Satisfactio fit per poenitentiam publicam vel priuatam. ibid.

Multum satisfactionis obtulit, qui erubescens dominans, nihil eorum quæ commisit, nuncio Dei denegauit. 353.a

Satisfactionis modus à præpositis sacrorum præscriptus, à poenitente obseruandus. 359.a

Occulta satisfactio fit per ieiunia, eleemosynas, vigilias & sacras orationes. Ibid.

Schisma.

Schisma ad heresin gradus est. 50.b

Scriptura sacra.

Scripturae canon. 63.b, 64.a

Scripturae canonicae ab Ecclesia canonizatae & approbatae, 61. & sequ.

Auctoritas earum ex Ecclesiarum successione. 75.a

In veteri Testamento à Sacerdotibus in templo seruabantur. Ibidem.

Scriptores canonicorum librorum nulla in re errasse credendi. 64.b

Scriptura sacra non est exposita vulgo. 101.a

Scripturae, Dei prouidentia dif-

ficiles sunt & obscurae. 65.a

In Scripturis sacris obscuritas utilis. Ibidem.

Iisdem sine magistro vacandum non esse Ibidem. & 69.b

Earundem interpretatio à Patribus petenda. 101.a

Praua scripturarum intelligentia perniciofa dogmata parit. 107.b

Eiusdem scripturae sensus multiplex. 67.b. & seq.

Expositiones scripturarum diuersae, ad vnam Catholicæ fidei concordiam reuocandae. 452.b

Vbi scriptura certi nihil statuit, mos populi Dei, vel maiorum instituta, pro lege sunt tenenda. 77.b

Scripturarum retinetur veritas cum id fit, quod vniuersæ placet Ecclesiae, quamuis in eis scriptum non sit. 55.b

In scripturis multa tacentur breuitatis ergo, quæ traditionis serie scimus implenda. 78.b

Scripturas hæretici vertunt ad sua phantasmata. 47.a

Scriptura malè interpretata, arcus hæreticorum. 114.b

Ex scriptura non intellecta, hæreses gigni 65.b. 66.a

Vide *suprà* Hæreticus & Hæreses.

Sepultura.

Sepultura mortuorum. 492.b

Moderatè lugeri possunt mortui. 493.a

Propter fidem resurrectionis, corpora mortuorum in honore habenda. 492.b

Curam sepeliendi mortuos, & sepulchra moderatis sumptibus construendi, inter bona opera scripturae

Confessionis Augustiniane.

pturæ deputant. 401.a. 493.a
Tobias sepeliendo mortuos, Deum
promeruit. 492.b
Iustorum & fideiū corpora, præ-
ceteris in honore habenda. Ibi-
dem.

Seruitus.

Seruitus corporalis, quatenus licita
Christianus. 265.b 266.a

Spes.

Sperantur futura, creduntur etiam
præterita. 166.a.b

Spem gerit bona conscientia.
185.b. 186.a

Spiritus sanctus.

Spiritus sanctus à Patre & Filio nō
factus, nec natus, sed Deus pro-
cedens. 8.b

Spiritum sanctum procedere à Pa-
tre & à Filio. 8.b. 37.b 38.a

Patri & Filio æqualem esse, natura,
voluntate, potestate, æternita-
te, substantia, 10.a.b

Spiritui sancto patriam deberi. 13.b.
36.b. 37.a

Spiritum sanctum adorandum ef-
se: procedere & à Filio, eidem-
que consubstantialem esse, ab-
sque expressa scriptura creditur
75.b

Spiritus sanctus nemini datur ex-
tra Ecclesiam. 39.b. 42.b

Quod anima in corpore, id est, Spi-
ritus sanctus in Ecclesia. 40.a

Spiritus sanctus maximum donū,
quod humilibus datur. 173.b

Spiritus sanctus non sequitur, sed
facit merita. 29.b

Spiritus sanctus & in veteris Testa-
menti Sanctis fuit. 250.a

Adiutor & largitor virtutis. Ibid.

Spiritum sanctum ante resurrectio-
nem Christi habebant Aposto-

li minus, qui dandus erat am-
plius. 209.a.b. magis & minus
percipitur, & datus additur. I-
bidem.

Quomodo per bonos & malos mi-
nistros in Ecclesia operetur.
279.b

Spiritus sanctus, quamvis mali mi-
nistri desit saluti, ministerium
tamen eius non deserit. ibid.

Sponsus & sponsa.

Sponsus & sponsa à sacerdote be-
nedicendi. 492.a

Sponsæ & sponsi antequam con-
uenirent, Deo dedicauerunt su-
am virginitatem. 479.b

Subdiaconus.

In Subdiaconi ordinatione cæri-
monia. 363.b

Substantia.

Substantiæ nomen aliquando pro
persona in Augustini libris su-
mitur. 12.b

Tres substantias in diuinis non di-
cimus, sed tres personas. 16.a

Tres substantiæ in diuinis quo sen-
su concedendæ, quouē negan-
dæ. 12.a

Substantiæ vnitas, tres prohibet di-
cere Deos. ibid.

Quæ substantiam Dei absolute si-
gnificant, in singulari numero
semper enuntianda. ibid.

Sursum corda.

Sursum corda. 344.a

Symbolum.

Symbolum Apostolicum, Athana-
sianum, & Nicænum ***. a.b

Symbolum integrum habere ali-
quis potest, & non rectè de ali-
quo symboli articulos credere
289.a

Symbolum Apostolicum, memo-

Index rerum & Sententiarum

riæ ab omnibus fidelibus mandabatur. 77.a

T.

Te Deum laudamus.

Canticum Te Deum laudamus primò decantatum in Baptismo Augustini. 487.b

Templum.

Templum manufactum interioris nostri templi imago 494.a

Templorum consecratio. 493.b & sequ.

Festiuitas dedicationis templi. 494.a

Templa reliquijs martyrum honorata. 493.b

Vide Basilicæ.

Testamentum.

Testamenti veteris cum nouo cõsonantia. 237.a.b

Testamenti veteris ac noui differentia. 239.a

In vtroque Testamento coërcitio & instructio, timor & amor. 238.a

Testamentum vetus non est euacuatum, sed velamen eius. 237.b

Timor.

Timor duplex, feruilis & castus. 201.b

Timor gehennæ bonus & utilis. 202.b

Per timorem continet se impius à peccato, & fit consuetudo iustitiæ. Ibid.

Timenda seueritas Dei, etiam in nouo Testamento. 240.b. 241.a

Per timorem pœnæ quam Deus minatur, bona vita retinetur. 202.a

Timor gehennæ retrahit à peccato. 203.b

Salubriter quatit corda mortalium Ibid.

Timor non vanitate, sed caritate de bona mente pellendus. 202.a

Timore ædificanda caritas. 203.a

Timor feruus caritatis, caritati subsequituræ locum præparat. 203.a.b

Timor initium caritatis, & mortificationis. 303.a Comes est caritatis. 215 a. perducit ad caritatē. 202.b

Si nullus timor, non est quā intrēt caritas. 203.b

Timor introducit caritatem, sicut seta introducit filum. Ibid.

Timendum esse omnibus, etiam ijs qui benè currunt, propter prædestinationis secretum. 213.b

In pœnitentia timorem carnificē Augustinus exigit. 328.a

Meliores sunt quos dirigit amor, sed plures quos corrigit timor. 132.a

Traditio.

Traditio Apostolica fons, vnde in nostra tempora canales deriuādi. 73.a

Traditio Apostolica esse creditur si quid per vniuersam custoditur Ecclesiam. 76.a. 78.a. quodq; ab initio vniuersa obseruauit Ecclesia. 78.a

Traditio Apostolica ex Ecclesiarū consuetudine, & Episcoporum sibi succedentium serie pendet. 73.b

Multa quæ nec Scripturis, nec in Concilijs habentur, quia tamen vniuersa seruat Ecclesia, ab Apostolis tradita creduntur. 76.a

Ecclesiæ regula sancta que Patrum traditio atque iudicia, in perpetuum firma solidaq; permanent. 73.a.b

Confessionis Augustiniana.

Traditione Apostolicæ sedis & cæterarum Ecclesiarum superatur Pelagius. 99.b

Traditione, ipsa canonica scriptura approbatur. 73.b. 74.b & seq.

Disputare contra vniuersalem Ecclesiæ traditionem, insolentissimæ insanix est. 80.a

Traditio docet homousion, Patrẽ ingenitum, Spiritum sanctum adorandum & à Filio procedere, eidemque consubstantialẽ esse, etsi nusquam id expresse Scriptura affirmet. 75.b

Passio, Resurrectio, Ascensio Domini & Aduentus Spiritus sancti, anniuersaria solennitate ex traditione celebrantur. 77.a

Traditionum aliquot Apostolicarum enumeratio, ex dictis Basilij. 77.b

Traditio de benedicendo fonte Baptismatis, oleo vñctionis, & ter vngendis ijs qui baptizantur, deque abrenunciatione eorundem 308 a

Traditio antiquissima Ecclesiæ, exorcizari & exsufflari paruulos, vt in regnum Christi à potestate tenebrarum transferantur. 307 a.b

Traditione didicimus, hæreticos non rebaptizandos, baptizandos autem paruulos. 76.a

Traditione accepimus & symbolũ Apostolorum. 76.b

Dominica traditione, calix aqua mixtus, in sacrificio offerendus 343.a

Traditio particularis quatenus approbanda vel sectanda. 76.a

Traditionis serie multa implenda scimus, quæ in Scripturis breui-

tatis causa tacentur.

78.b

Trinitas.

De Trinitate, fides eadem est Apostolorum, quæ olim Patriarcharum. 9.b

Trinitas in diuinis est, propter personarum proprietates: & vnitas propter inseparabilem diuinitatem. 8.a

Trinitas personarum exemplis declaratur. 13.a

Pater & Filius & Spiritus sanctus, vnus Deus. 9.a. & seq.

Trinitas vera non esset, si vna eademque persona diceretur Pater & Filius, & Spiritus S. 9.b

Summa Catholicæ confessionis de Trinitate. 9.a

In Trinitate quomodo est vel non est numerus 11.b. nulla in Trinitate temporum interualla. 38.a

Trinitatis opera inseparabilia in extremis. 16.a. & seq.

Ad totam Trinitatẽ pertinet quicquid in Scriptura de solo affirmatur Deo. 23.a.b

Non tota Trinitas, sed solus Filius ex virgine natus & crucifixus. 16.b

Trinitarij noui tres Deos in Ecclesiam inuehunt. 17.b

Quid differant à veteribus Arrianis. Ibid.

Arrianorum circa quæstionem de Trinitate cauilli. 14.a

Antiquorum hæreses & errores circa Trinitatem. 18.a

Vide supra Persona.

V.

Vasa sacra.

Vasa sacra in vsum diuinorũ mysteriorum. 343.b. & seq.

B b b b 4

Veri-

Index rerum & Sententiarum

Veritas.

Veritas non est nisi in Ecclesia. 56.
a.b.

**Occultari veritas ad tempus potest
vinci non potest.** 528 a

Vidua professa.

**Viduæ sub testimonio Episcopi &
Ecclesiæ se deuouent Domi-
no, abiecta veste laicali.** 461.a
496.b

**Viduis voto castitatis obstrictis,
nubere minimè licet.** 456.a

**Viduas obstrictas voto, si nubere
velint, habere damnationem.**
460.b.461.a

Virginitas.

**Olim non pauciores ferè virgines
in Ecclesia, quàm coniugatæ.**
463.b

**Qui seipso propter regnum Dei
castrauerunt, aliquid amplius
quàm cæteri in regno cœlorum
habitura sunt.** 452.b

**Virgines piæ, magnum aliquid præ
cæteris habebunt in cœlo.** 452.
a.270.b

**Plus facit quàm facere iubetur, qui
cōsiliū virginitatis amplecti-
tur.** 458.a

**Hortatur sanctimoniales vt exem-
plo pariter & sermone virgines
alias prouocent ad obseruatio-
nem castitatis.** 465. b

Laus virginitatis & viduitatis. 458.
a.b.

**Virginalis integritas, angelica por-
tio.** 452.a

**Catholici antistites certatim olim
ad profitendam virginitatē vir-
gines incitabant.** 463.b

**Thecla verhis Pauli ad colendam
perpetuam virginitatem accen-
sa.** Ibid.

**Perpetua virginitas vel continen-
tia post experta connubia, rectè
vouetur.** 456.b

Deo dicata virginitas prædicanda.
458.a

**Continentiæ Deo consecratæ ma-
ior merces, quàm castitatis cō-
iugalis.** 452.a

**Qui virginitatem Deo vouent,
ampliores gradum honoris &
sanctitatis tenent in Ecclesia.**
458.a

**Quæcunque vouerint virginita-
tem & non reddiderint, æterno
igno damnari.** 460 b

**Sanctimonialis si nupserit, Christi
adultera reputabitur.** 461.a.

Velatio sacrarum virgiū. 459. a
496 a consecratio, 369.a

**Virgines non nisi ab Episcopis cō-
secrantur.** 311.a

Virginum monasteria. 495.b

Virginum custodia. Ibidem.

Vita æterna.

**Vita æterna tãquam merces reddi-
tur viuenti ex fide.** 190.a

**Vita æterna, simul & gratia est &
merces.** 266.b 267.a

**Vitam æternam bonis operibus
reddi aptissimè scriptura dicit.**
167.a

Vnctio.

Vnctio ad Christianos pertinet.
308 a

Vnguntur omnes in baptismo.
307.b & seq.

**Vngueto visibili baptizatos vngit
Ecclesia.** 311.a

**Ex vnctionis Sacramēto, & Christi
& Christianorum nomen des-
cendit.** 307.b

**Vnctio spiritalis, ipse Spiritus san-
ctus est, cuius Sacramentū est
in vnctione visibili.** 310.

Confessionis Augustiniana.

- Externa vnctio internæ vnctionis signum.** 361.b
- Vnctio in Ecclesia animæ sanitatem confert.** Ibid.
- Vnctione omnis Christianus sanctificatur.** 311.a
- Vnctione David, regale sacerdotium præfigurabatur Ecclesiæ.** 351.a
- Vnctionem in Saule, etiam sceleratissimo, veneratus est David.** 366.b
- Saul non habebat innocentiam, & tamen habebat vnctionis sanctitatem.** 367.a
- Propter sacrosanctam vnctionem, & honorauit David Saulem viuum, & vindicauit occisum, & quia panniculum ex eius veste præscidit, percussio corde trepidauit.** 366.b
- Vnguntur manus in sacra ordinatione.** 368.b
- Voluntas quid sit.** 200.b
- Voluntatis motus culpandus non esset, nisi esset idem voluntarius.** 159.b
- Voluntas quia in nostra potestate est, libera est.** 159.a b
- Voluntas nostra libertatem habet ad præsentis vitæ opera, tam bona, quam mala efficienda.** 171.b
- Voluntates nostras sub necessitate non esse, etiam stoici docuerunt.** 159.a
- Voluntas hominis nisi libera esset, peccata non essent.** 157.a
- Consensio voluntatis facit peccatum.** 154.a b 155.a 156.a 200.a
- Non esset peccatum aut rectè factum, quod non fieret voluntate.** 118.a
- Si homo voluntatem liberam non haberet, & poena iniusta esset & præmium.** Ibid.
- Voluntas mala à Deo non est.** 167.a
- sed neq; à diabolo semper incitatur.** 161.b
- In voluptate habet vnusquisque, aut eligere quæ bona sunt, aut quæ mala.** 161.a
- Voluntas bona præcedit multa Dei dona, non tamen omnia.** 178.a
- Voluntate credimus, diligimus, speramus, sed quæ præparatur à Deo.** 193.b
- Voluntas qua piè rectèque viuitur, sub necessitate non est.** 159.a
- Voluntas hominis nisi Dei gratia liberata, ad bene pièq; viuendum non sufficit, valet tamen ad peccandum.** 158.b
- Voluntatis nostræ est, consentire vel dissentire vocationi Dei.** 197.b
- Voluntates Deo cooperantur.** ibid.
- Voluntarius defectus solus est culpabilis.** 218.b

Votum.

- Voueri potest quicquid est licitum & pertinet ad melioris vitæ profectum.** 459.b
- Licita per votum redduntur illicita.** 457.b
- Voti libertate obstringimur ad licita cauenda.** Ibid.
- Votum paupertatis.** 457.a
- votum monasticum.** 477.a
- Votum fidei coniugalis, castitatis vidualis, & continentiae virginalis.** 477.a
- Post voti professionem, frænandū & vincendum est quod libet, quia iam non licet.** 456.a

Index rerum & Sententiarum

- Præceptum Domini** est præstare quod voueris. Ibid. b
- Quæ rectissimè** vouentur, cum homines vouerunt, nulla ratione rumpenda. Ibid.
- Continentia rectè** vouetur, etiam post experta connubia. Ibid.
- Per votum castitatis** facilius concupiscentia frænatur. 455. b
- Omni** vouenti Deo & reddenti quod vouit, reddet Deus cœlestia præmia quæ promisit. 381. a b 459. b
- Vota perpetuæ continentia** reddenda, non propter præsens seculum, sed propter regnum cœlorum. 459. b
- Continentibus ex voto**, non solum non capescere nuptias, sed etiam si non nubatur, nubere velle damnabile est. 462. a
- Vouere castitatem consilij** est, post votum verò castitatem seruare, necessitatis. 456. a
- Nuptiæ quæ ante votum castitatis** licebant, post votum non licent. Ibid. b.
- Iam** vouisti, iam te obstrinxisti, aliud tibi facere non licet. 382. a
- Quia** tenetur apud Deum sponsio tua, non te ad magnam iustitiam inuito, sed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, si non feceris quod vouisti, qualis mansisses, si nihil tale vouisses. Ibid.
- Fœlix** est necessitas quæ in meliora compellit. 455. b
- Post votum castitatis nubentes** aut nupturientes, damnationem habere. 460. b
- Post votum castitatis nubentium**, peccatum est grauius, quàm adulterorum. 456. a & quare. Ibid.
- Iis** qui continentiam vouerunt admodum damnabile est vel appetere opus coniugale. 376. b
- Non** debet animus putare se minus idoneum ad reddendum, ne piger sit ad vouendum. 471. b
- Xenodochium.*
- Xenodochia & monasteria** in primitiua Eccl. fuisse. 470. b 471. a

Omnia quę leguntur in Scripturis sanctis, ad instructionem & salutem nostram intentè oportet audire. Maximè tamen memoriæ commendanda sunt, quæ aduersus hæreticos valent plurimùm. Quorum insidiæ infirmiores quosq; & negligentiores circumuenire non cessant. *Tom. IX. Tract. II. in Epist. Ioannis.*

INDEX SACRARVM SCRIPTVRARVM, QVIBVS AD

CATHOLICAE DOCTRINAE CON-

firmationem, praesertim aduersus no-

stri temporis haereses, in his li-

bris utitur, Augu-

stinus.

Quæ ipsis Scripturis passim, sed diuerso typo adiuncta sunt, verba plerunque sunt Augustini, Lectori vsum ipsarum breuiter indicantia. in citandis porro ex veteri Testamento testimonijs, translationem ferè septuaginta interpretum secutus videtur.

EX VETERI TESTAMENTO.

Genesis.

Cap. 1. Et sint in signis & temporibus & diebus & in annis. 500. b

Ibid. Nudi erant & non confundebantur. 376. b

2. Qua die ederitis, morte moriemini. 134. a 446. b

6. Arca Noe trecentorum cubitorum erat in longitudine, & in latitudine quinquaginta, & in altitudine triginta. 169. b

Ibid. Deorsum, coenacula & triginta facies in ea. 452. a

Applicat ad triplicem hominum in Ecclesia statum, Coniugum, Viduarum & Virginum.

7. Facta est pluuia super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus. 443. b *Accommo-*

dat ad Quadragesimam.

15. Cum autem sol iam erat ad occasum, flamma facta est, & ecce, fornax fumibunda, & lampades ignis, &c. 404. b *de Purgatorio.*

17. Infans qui octauo die circumciscus non fuerit, disperibit anima illa de populo suo. 299. a *Eandem docet esse necessitatem in baptizandis paruulis.*

19. Respiciensque vxor eius post se, versa est in statuam salis. 476. a *Interpretatur de Apostatis monachis.*

22. Modò enim cognoui quia times Deum. 213. a *Id est, cognoscere te feci. Contra haereticos, qui omnimodam cuique credenti securitatem de obtenta Dei gratia & consequenda vita eterna promittunt.*

Ibid.

Index Sacrarum

Ibid. In semine tuo benedicentur omnes gentes. 43. a. *Has promissiones tenenti, si tibi angelus de cælo diceret: Dimitte Christianitatem orbis terræ, & tene partes Donati, anathema esse deberet, quia te à toto præcidere & in partem contrudere conaretur, & alienare à promissis Dei.* 45. b 48. a 510. a

23. Adorauit Abraham coram Domino & populo terræ. 414. b 418. a

23. & 25. Sepeliuit Abraham Saram uxorem suā in spelunca duplici. 492. b *Antiquorum iustorum funera officiosa pietate curata sunt, exequiæ celebratæ, &c.*

25. & 49. Appolitus est ad populum suum. 393. b

Ibid. Accepto pane & lentis edulio, edit & bibit, &c. 446. b

28. Vnxit Iacob lapidem. 311. a *Figura Chrismatis.*

47. Non sepelias me in Aegypto. 492. b

48. Et inuocabitur in his nomen meum, & nomen patrum meorum. 415. b *Pro inuocatione Sanctorum.*

49. Fiat Dan coluber in via, ceras tes in semita &c. 502. a *Antichristum colligit ex hoc loco, nasciturum de tribu Dan.*

Ibid. Ibi sepelierunt eum & Saram uxorem eius. 493. a *Cura sepeliendi & sepulchra construendi, in Scripturis sanctis inter bona opera deputata sunt.*

50. Transierunt quadraginta dies. Iste quippe mos erat cadauerum conditorum. 444. a

Exodi.

Cap. 12. Et sument de sanguine eius

ac ponent super vtrunque postem, & in superliminaribus domorum. 491. b *Crucis signo in fronte hodie, tanquam in poste signandus es.*

Ibid. In vna domo comedeti, nec efferetis de carnibus eius foras. 54. a 330. a *De sacrificio, quod nisi in vna Catholica immolatur Ecclesia.*

Ibid. Et spoliauerunt Aegyptios. 73. a *Gentilium scriptis, quæ etiam liberales disciplinas, vsui veritatis aptas, continent, Christiani tanquam Aegypti spolijs ritè vtuntur.*

20. Omne opus non facietis in eo. 499. b *Docet diebus festis à secularibus rebus & actionibus vacandum.*

Ibid. Non concupisces. 243. b *Quod fatemur ceriè Christianos debere obseruare, atq; Euangelica maxime illustratione prædicari.* 251. b *Non concupisces, & cætera mandata, iudaizantes sibi tribuebant, tanquam ea per semetipsos operantes, quæ vt possit homo facere, Deus operatur in homine per fidem Iesu Christi.* 454. a

Ibid. Non loquatur ad nos Deus ne quando moriamur. 237. b

24. Fuit ibi quadraginta diebus, &c. 436 a 440. b *Accommodat ad Quadragesimam.*

26. Facies & operimentum aliud tecto, de pellibus arietum rubricatis. 413. b *Significantur his martyres sancti*

32. Sine me, & iratus conteram eos. 171. a *Admonemur, cum peccata nostra nos grauant ne diligamur à Deo, releuari nos apud eum illorum meritis posse, quos Deus diligit.*

33. Est

Scripturarum.

33. Est locus apud me, & stabis supra petram, & videbis posteriora mea. 54. a Petra, Ecclesia, ex qua sola veritas perspicitur.

Ibid. Misereor cuius miserebor, & misericordiam prestabo cui misericors ero. 175. a

40. Posuit altare Moses, & adoleuit super eo, &c. 334. b Huic altari aliud successit, sicut successit agnus agno, & sanguini sanguis.

Leuitici.

Cap. 11. Hæc sunt animalia quæ comedere debetis, &c. 447. b

21. Ego Dominus qui sanctifico cum. 273. b Per Sacramenta & ministerium sacerdotis.

Numeri.

Cap. 11. Quis dabit nobis ad vescendum carnes. 446. a

21. Anima nostra nauseat super cibo isto leuissimo. 328. a

25. Et perfodit ambos simul (Phinees.) 370. b Quod utique degradationibus & excommunicationibus significatum est faciendum in hoc tempore.

Deuteronomij.

Cap. 6. Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruias. 13. b 37. a 418. a Non dictum est, Dominum Deum tuum solum adorabis, sicut dictum est, soli seruias, quod est græcè λατρεύεις.

32. Attende tibi, ne offeras holocaustomata in omni loco &cæt. 41. b Holocaustomata offerenda sūt in Ecclesia.

33. Tentat vos Dominus Deus vester, vt sciat si diligitis eum. 213. a Vt scire vos faciat. Contra eos qui

sola fide, & iustos se, & prædestinatos etiam esse iactitant.

Iudicam.

Cap. 15. Cepit trecentas vulpeculas, caudasque earum iunxit ad caudas, &c. 115. b Vulpeculis hisce hæretici comparantur, qui cauda, hoc est, vanitate consentiunt, in capite tamen, hoc est, in errore discrepant.

Primo Regum.

Cap. 2. Ipse iudicabit extrema terræ. 394. a

Ibid. Vestitus erat Ephod. 495. b Samuel vestitus Ephod, cum Sacerdos non esset: sicut hodie Diaconi Dalmaticis induuntur, cum non sint Episcopi.

21. Et ferebatur in manibus suis. 315. b Christus nempe, cum diceret, hoc est corpus meum.

Ibid. Mutauit vultum suum. 338. a Quando sub specie panis se in Sacramento manducandum dedit.

24. Propitius sit mihi Dominus ne faciam hanc rem Domino meo Christo Domini, vt mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est. 366. b Non habebat Saul innocentiam, sed vñctionis sanctitatem. Vnde Episcopis & Sacerdotibus etiam malis, propter Sacramenti honorem & vñctionis sanctitatem, obtemperandum esse.

28. Samuelem mihi suscita. 421. a Colligitur ex hoc loco sanctos post mortem ad viuos aliquando venire, & humanis rebus interesse posse: sicut S. Felix Nolanis cum à barbaris oppugnarentur interfuit.

Secundo Regum.

Cap. 7. Intrauit Rex Dauid & sedit ante Dominum. 495. b

19. Vo-

19. Dominus quoque transtulit peccatum tuum. 359.b Peccati veniam David meruit, & tamen consecuta sunt, quæ per Prophetam Deus fuerat comminatus.

Tertio Regum.

Cap. 19. Ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vsque ad montem Dei Oreb. 440. b Accommodat ad Quadragesimam Christianorum.

Quarto Regum.

Cap. 2. Spiritus qui est in te duplex sit in me. 209. a b Nisi ab alio magis & ab alio minus Spiritus sanctus haberetur & ex sanctis alij alijs essent sanctiores, non diceret Eliseus: Spiritus qui est in te, duplex sit in me.

Ibid. Ecce currus igneus, & equi ignei diuiserunt vtrunque & ascendit Elias per turbinem in cœlum. 509. a Dicit ideò raptum ut redeat ante extremum iudicii diem, & conuertat cor Patrum in filios, hoc est, Iudeos ad fidem Christi.

5. Nonne cor meum in præsentī erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tui? 410. b Quanto magis in corpore spirituali videbunt sancti omnia etiam vnde sunt corpore absentes.

Tobie.

Cap. 2. & 12. Medijs noctibus sepeliebat ea. 492. b Tobias, teste Angelo, sepeliendo mortuos, Deum promeruisse commendatur.

4. Fili, eleemosynæ non sinunt ire in tenebras. 230. b

12. Ego obtuli memoriam orationis vestræ. 412. a. Ministerium angelarum in necessitatibus hominum.

Hester.

Cap. 4. Non comedetis & non bibetis tribus diebus & tribus noctibus. 438. a Iudaicus populus cum in periculo positus esset, ieiunijs suffragantibus liberatus est.

Iob.

Cap. 1. Offerebat holocausta per singulos dies 227. a Accommodat ad sacrificium Testamenti noui, in quo eleuatio Domini & remissio peccatorum significatur.

7. Tēratio est vita hominis super terrā. 214. b Nō igitur præsumēdū est de perseuerantiæ dono, quandiu viuimus.

14. Quis. n. erit mundus à sorde, ne vnus quidē, etiāsi vnus dici fuerit vita eius super terram. 283. a 296. a Pro peccato originali.

29. Misere mini mei, misere mini mei, saltem vos amici mei. 415. b Angeios videtur postulare, aut certe sanctos.

31. Si erubui in conspectu populi confiteri peccata mea. 358. a Accommodat ad publicam penitentiam Theodosij Imperatoris.

Psalmo.

2. Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatē tuā, & possessionem terminos terræ. 43. a. Pro Catholica Ecclesia. 44. a 48. b

Ibid. Seruite Domino in timore. 131. a Quomodo reges seruiūt Domino in timore, nisi, ea quæ cōtra iussa Domini fiunt, religiosa seueritate prohibendo atq; plectēdo? Aliter enim seruit quia homo est, aliter quia rex.

Ibi. Et exultate ei cū tremore. 130. b Quare cum tremore? quia qui stare se putat, videat, ne cadat. Item 215. a Probat varijs scripturis ad nouum quoq; Testamentū pertinere, seruire Domi-

Scripturarum.

- Domino cum timore, & exultare ei cum tremore.*
3. Et exaudiuit me de monte sancto suo. 44. b 45. a *Mons iste Ecclesia Catholica est, extra quam clamare possumus, exaudiri non possumus.*
7. Et parauit in eo vasa mortis. 66. a *Vasa mortis à Domino parata, sunt heretici, qui malo voto legentes Scripturam, malè coguntur eandem intelligere.*
9. Et omnium inimicorum suorum dominabitur. 502 b *de Antichristo.*
10. Quoniam ecce peccatores tetederunt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra. 66. a *Arcus hereticorum scriptura, quoniam carnaliter eam interpretando, venenatas inde sagittas emittunt.*
15. Quoniam non derelinques animam meam in inferno. 33. a b *Christum descendisse ad inferos Apostolica doctrina prædicat.*
18. In omnem terram exiuit sonus eorum. 45. a 511. a *Pro Ecclesia Catholica.*
Ibid. In sole posuit tabernaculum suum. 45. b *Ecclesiam suam posuit non in nocte, sed in manifestatione & in die.*
Ibid. Delicta quis intelligit? 213. a *Contra vanam & temerariam securitatem.*
21. Commemorabuntur & conuerterentur ad Dominum vniuersi fines terræ. 49. a *Pro Ecclesia Catholica.*
Ibid. Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites terræ. 319. b *Manducauerunt & adorauerunt corpus Domini in Eucharistia.*
25. Et cum facinorosis non introibo. 366. b *Neque tamen aliam ab istis facinorosis Ecclesiam facit.*
26. Adiutor meus esto, ne derelinquas me. 164. a *Si nihil agis quomodo ille adiuvat? adiuuari non potest,*
- nisi qui aliquid sponte conatur. 195. b*
31. Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. 208. b *Peccata non dicuntur tecta, quasi ibi sint, & viuant.*
33. In Domino laudabitur anima mea. 341. b *De animabus martyrum.*
34. In ieiunio humiliabam animam meam. 438. a *Iusti ac Prophetæ quando à Deo aliquid impetrare volebant, ieiunio se humiliabant.*
35. Iustitia tua sicut montes Dei. 325. b *præceptis, quæ in noua lege maiora sunt.*
37. Curam geram pro peccato meo. 357. a *Fiant eleemosynæ, redimantur peccata, &c. hoc est, curam geram pro peccato meo.*
39. Sacrificium & oblationem nolui, corpus autem perfecisti mihi. 339 b *Quia pro omnibus illis sacrificiis & oblationibus, corpus eius offertur, & participantibus ministratur.* 340 a
44. In fimbrijs aureis, circumamicta varietatibus. 438. b *Ieiuniorum diuersæ in diuersis locis observationes, varietate vestis significatæ.*
- Ibid.* Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. 45. a 369. b *Pro Apostolis, Episcopi principes super omnem terram constituti.*
47. In ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius. 44. b *De visibili Ecclesia.*
Ibid. Deus fundauit eam in æternum. 37. b *De Ecclesia.*
49. Vocauit terram à solis ortu usque ad occasum. 49. a *Pro Ecclesia Catholica.*
Ibid. Ignis in conspectu eius ardebit. 519 b
Ibid.

Index Sacrarum

- Ibid.** Aduocabit cœlum sursum, & terram discernere populum suum. 514. a & sequentibus. Cœlum omnes sanctos perfectos, aduocabit eos sursum sessuros, secum iudicatu-
ros.
- Ibid.** Sacrificium laudis glorifica-
bit me. 339. b *Huius sacrificij caro & sanguis, post ascensum Christi per Sacramentum memoriæ celebratur.*
50. Et delictum meum ante me est
semper. 351. b *Ascende tribunal
mentis, esto ibi iudex, torqueat te ti-
mor, erumpat confessio. Quod erat
post te, fiat ante te & puniatur à
te, &c.*
- Ibid.** Ecce enim in iniquitatibus
conceptus sum. 283. a *Pro peccato
originali.*
- Ibid.** Incerta & occulta sapientiæ
tuæ manifestasti mihi. 213. a
- Ibid.** Sacrificium Deo spiritus con-
tribulatus, cor contritum & hu-
miliatum, &c. 351. b 352. a
54. Quoniam in multis erant me-
cum. 278. a
57. Errauerunt à ventre. 56. a *In vē-
tre Ecclesiæ veritas manet. Quisquis
ab hoc ventre Ecclesiæ separatus
fuerit, necesse est vt falsa loquatur.*
60. A finibus terræ ad te clamaui,
dum angeretur cor meum, in
petra exaltasti me. 55 b *De Ec-
clesiā.*
67. Congregatio taurorum inter
vaccas populorum, vt excludan-
tur hi qui probati sunt argento.
110. a 113. a *Pulchrè interpretatur
tauros hæreticos, vaccas seductiles
animas: qui probati sunt argento,
veros sensus scripturarum.*
71. Dominabitur à mari vsque ad
mare, & à flumine vsque ad ter-
minos orbis terræ. 49. a 510. a. b
De Ecclesia Catholica.
- Ibid.** Adorabunt eum omnes reges
terræ, & omnes gentes seruiant
illi. 49. a 128. b *Etiā leges feren-
do aduersus hæreticos.*
72. Velut iumentum factus sum a-
pud te. 176. b
75. Vouete & reddite Domino Deo
vestro. 381. b *De continentia, quam
post votum deberi dicit. Itē 454. b
456. b 483. a*
78. Adiua nos Deus salutaris no-
ster. 163. a *Qui adiunatur, etiā per
seipsum aliquid agit.*
83. Gratiam & gloriam dabit Do-
minus. 266. a
85. Omnes gentes quotquot fecisti
venient & adorabunt coram te
Domine 510. b *Nondum id im-
pletum.*
87. Inter mortuos liber. 19. d *De a-
nima Christi apud inferos.*
94. Nolite obdurare corda vestra.
195. a *Ne putetur, nihil ibi facere
homines per liberum arbitrium.*
90. Adorate scabellum pedum ei-
us, quoniam sanctum est. 32. a
319. a *Scabellum pedum eius, caro
orta de terra. Nemo carnem Christi
manducat, nisi prius adorauerit.*
101. In conueniendo populos in v-
num & reges vt seruiant Domi-
no. 57. b *Imperatores contra hære-
ticos leges proponunt: ibi impletum
est, & regna vt seruiant Domino.*
- Ibid.** Exiguitatem dierum meorum
nuncia mihi. 57. a *Loquitur Eccle-
sia: Contra hæreticos qui Ecclesiam
perijsse & apostatasse contendunt.*
102. Qui propitius sit omnibus ini-
quitatibus tuis & sanat omnes
languores tuos. 210. a
Sanat

Scripturarum.

Sanctur post Baptismum languores quotidianis accessibus ad immolationem interioris hominis.

103. Pertranscunt omnes bestiae sylvae, & catuli leonum rugientes ut quærant escam sibi. 218. a Neq; iustificatus à prioribus peccatis, quasi de plena securitate se iacet in hac vita.

107. Et super omnem terram gloria eius. 42. a Pro Catholica Ecclesia.

109. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion. 234. b Ex Sion missam legem Christi, fatentur Pagani & Iudæi. Lex Christi, Evangelium est.

Ibid. Iuravit Dominus & non poenitebit eum. Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. 333. b 334. a 336. b Sacerdotium Christi in oblatione panis & vini.

115. Preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. 429. b Preciosas esse memorias martyrum sanctorum, propter miracula quæ in ipsis fiunt.

118. Legem pone mihi Domine. 254. a De Evangelica lege.

Ibid. Confige clavis à timore tuo carnes meas. 201. a Vtroq; timore caro crucifigenda, primum quidem servili, quem caritas foras mittit: deinde verò & timore casto qui permanet in seculum seculi.

132. Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. 470. b De monachis viventibus in monasteriis. Item 471. a. b Istud canticum monasteria peperit, ad hunc sonum excitati sunt fratres: iste versus fuit tuba ipsorum, sonnis per orbem terrarum.

Ibid. Quod descendit in oram vestimenti eius. 477. b Unguentum præcipuum quod descendit in oram vestimenti Aaron, singularis gratia, quam accipiunt qui Apostolico exemplo omnia sua vendunt & distribuunt pauperibus.

Proverbiorum.

Cap. 1. Initium sapientiæ timor Domini. 203. a b Quia timor quasi locus cum præparat caritati: si nullus timor est, non est quæ intret caritas, quæ est hominis iustitia.

4. Rectos cursus fac pedibus tuis, & vias tuas dirige, non declines in dexteram, neq; in sinistram. 161. a Pro libero arbitrio.

8. Preparatur voluntas à Domino. 176. a Certum est nos velle cum volumus, sed preparatur voluntas à Domino: sicut certum est nos facere cum facimus, &c.

9. Venite manducate de panibus meis, & bibite vinum quod miscui vobis. 338. a In vino & panibus apparet sacerdotium secundum ordinem Melchisedech.

20. Quis gloriabitur castum se habere cor. 213. a Quantalibet iustitia sit præditus homo, cogitare debet, ne aliquid in illo, quod ipse non videt, inveniatur esse culpandum.

23. Tu quidem percutis eum virga, animam autem eius liberabis à morte. 59. a Concluditur ex eo, malam hæreticorum voluntatem per magistratus ad bonum aliquando cogendam esse.

Ecclesiastæ.

Cap. 2. Non est bonum homini nisi quod manducabit & bibet. 338. a De corpore & sanguine quod Sacerdos ipse mediator Testamenti

Index Sacrarum

*novi exhibet secundum ordinem
Melchisedech.*

Canticorum.

Cap. 2. Sicut lilium in medio spinarum, ita proxima mea in medio filiarum. 53. a *De bonorum & malorum in Ecclesia commixtione.*

5. Soror mea sponsa. 54. b *Sponsa Christi Ecclesia. Vnde August. Nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem.*

6. Una est columba mea. 124. b *De unitate Ecclesiae.*

Sapientiae.

Cap. 1. Spiritus sanctus disciplinae effugiet fictum. 365. a *Ficti ministri salutis deest, eius tamen in ministrandis Sacramentis ministerium non deserit.* 279. b

4. Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius. 216. a 217. a 394. a

2. Nemo potest esse continens nisi Deus det. 454. a b

10. Hæc illum, qui primus factus est, patrem orbis terrarum, cum solus esset creatus custodiuit & eduxit illum à delicto suo &c. 135. b *Interpretatur de Adamo apud inferos per Christum soluto.*

Ecclesiastici.

Cap. 3. Altiora te ne quæsieris, & fortiora te, ne scrutatus fueris. 423. a *Contra eos qui curiosius scrutantur quomodo post mortem appareant sancti, & miracula faciant.*

Ibid. Sicut aqua exstinguit ignem, ita eleemosyna exstinguit peccatum. 230. b

7. Vindicta carnis impij, ignis & vermis. 519. a *De igne corporeo inferni.*

10. Secundum principem populi,

sic & ministri eius. 367. a

11. Ante mortem ne laudes hominem quenquam. 393. b

Contra illos qui affirmant semel iustificatos deinceps labi non posse.

15. Et reliquit illum in manu consilij sui. 135. a *Quid est, reliquit illum in manu consilij sui, nisi dimisit eum in possibilitate liberi arbitrij sui?* 166. a

Ibid. Si volueris, conseruabis mandata. 176. a. *Qui voluerit & non potuerit, nondum se plenè velle cognoscat.*

18. Post concupiscentias tuas non eas. 154. b *Ire post concupiscentias reum facit, non autem habere.*

21. De præteritis deprecare Dominum, ut tibi dimittantur. 357. a *Non dixit tantum, ut abstineatis à peccatis.*

29. Include eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa pro te deprecabitur Dominum. 230. b

46. Et exaltauit vocem eius de terra in prophetia &c. 421. a. *Samuel etiam post mortem hic legitur prophetasse & apparuisse Saul: apparere igitur aliquando possunt sancti post mortem.*

Isaie.

Cap. 1. Si volueritis & audieritis me, bona terre comedetis. 213. b *Additam ait conditionem, ne quis præsumat se iam in numero prædestinatorum esse.*

2. Ex Sion prodiet lex. 234. b *Lex secunda, quæ Testamentum nouum dicitur.*

4. Et sanguinem emundabit de medio eorum spiritu iudicij & spiritu combustionis. 405. a *De igne Purgatorio.*

6. Ex.

Scripturarum.

6. Excæcauit Deus oculos eorum,
& indurauit cor eorum. 197.a
Deferendo, non adiuuando.
11. Repleta est vniuersa terra, vt
cognoscant Dominum. 48.b
Pro Ecclesia Catholica.
49. Et erunt reges educatores ve-
stri &c. Ibid.
52. Recedite, recedite, exite inde, &
immundum nolite tangere.
366. b *A moribus malorum rece-
dite, non ab Ecclesiæ Sacramentis,
quæ tam bonis quam malis sunt
communia.*
54. Et qui eruit te, ipse Deus Is-
rael vniuersæ terræ vocabitur.
49. b *Hoc euidentissimum Dei o-
pus, humanum dicitis esse figmen-
tum, nec vos respicitis, quod ab
istâ Ecclesiâ, quam se promissit Deus
in vniuersa terra esse facturum, nul-
lo modo separaremini, nisi hominem
sequeremini.*
56. Dabo eis in domo mea & in
muris meis locum & nomen
melius à filiis & filiabus &cæt.
452. b *De ijs dicitur qui seipsos
castrauerunt propter regnum celo-
rum.*
- Ibid. Nomen æternum dabo eis.
457. b *Quid tergiuersaris impia
cæcitas? quid temporalem tan-
tummodo vtilitatem promittis con-
tinentibus sanctis? nomen æternum
dabo eis.*
61. In terra sua duplicia posside-
bunt. 406. a. *Habent sancti ante
resurrectionem singulas stolas, quia
in sola anima adhuc æternis beati-
tudinibus perfruuntur: postea acce-
pturi sunt binas.*
96. Et assumam ex eis in sacerdo-
tes & Levitas. 365. b *De Sacerdo-*

tibus & Levitis noui Testamenti.

Ibid. Vermis eorum nō morietur,
& ignis eorum non exstingue-
tur. 518. b *Ego facilius existimo, vt
ad corpus dicam vtrunque pertine-
re, quàm neutrum.*

Jeremiæ.

Cap. 8. A Dan auditus est fremitus
equorum. 502. a. *De Antichristo
qui nascetur ex tribu Dan.*

17. Maledictus qui spem suam po-
nit in homine. 307. a. *Contra eos
qui propter hominum vitia, ab Ec-
clesiâ se separant.*

Ibid. Sedes gloriæ exaltata est, san-
ctificatio nostra. 47. b *De visibi-
li Ecclesiâ.*

31. Consummabo super domum
Israel & super domum Iuda te-
stamentum nouum. 238. b
*Testamentum nouum, propter noui-
tatem spiritus.*

Ibid. Dabo leges meas in mente
eorum, & in cordibus eorum
scribam eas. 259. b. 260. a. *Quia
præcepta duarum Tabularum etiam
nunc obseruare præcipimur.*

35. Non bibemus vinum, quia Io-
nadab filius Rechab, pater no-
ster præcepit nobis dicens: Non
bibetis, &c. 478. a. *Pro obedientia
religiosa.*

Ezechielis.

Cap. 9. Vade per mediam Hierusa-
lem, & notabis signum super
frontem virorum &c. 489. b

Ibid. Nolite misereri seniorib⁹, iu-
venes, virgines, paruulos, & mu-
lieres interficite vsq; ad interne-
cionem, omnem autē super quē
signū scriptum est in fronte, ne
tetigeritis. Ibid. *De signo crucis
quod fideles portant in fronte.*

Cccc 2

16. Et

Index Sacrarum

16. Et protulisti de vasis gloriæ tuæ, de auro meo & argento meo &c. 47. a *De hæreticis qui ad imagines phantasmatum suorum conuertunt omnia Sacramenta, & verba librorum sanctorum.*

18. Projicite à vobis omnes impietates vestras quas impiè egistis in me, & facite vobis cor nouum & spiritum nouum. 195. a *Pro libero arbitrio.*

24. Pone illam super prunas vacuam, donec concalescat æs eius. 395. b *De purgatorio.*

33. Vita viuet & non morietur. 359. b *Non tamen promittimus, quod euadet omnem pœnam.*

Danielis.

Cap. 2. Creuit lapis iste, & factus est mons magnus super omnem terram. 45. a b *Cæci sunt, qui tam magnum montem non vident. De visibili Catholica Ecclesia.*

3. Edictum Nabuchodonosor ne quis blasphemaret Deum verum Sidrac, Misac, & Abdenago. 118. a 120. b 130. b *Pro legibus imperatorum aduersus hæreticos, qui sempiternas mortes faciunt, & temporales se perpeti conquerruntur.*

4. Consilium meum audi rex, & peccata tua eleemosynis redime. 230. b

Ibid. Et tradentur in manu eius usque ad tempus & tempora & dimidium temporis. 507. a *De persecutione Antichristi.*

7. Et fluuius igneus currebat ante eum. 395. a *De purgatorio.*

10. Panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum. 436. b

12. Et à tempore quo ablatum fuerit iuge sacrificiū & posita fuerit abominatio in desolationem dies mille ducenti nonaginta. 507. a b 508. a *De temporibus Antichristi.*

Osee.

Cap. 13. Ero mors tua ô mors, ero morsus tuus ô inferne. 34. a *Ex inferno partem abstulit, & partem reliquit, non occidit funditus, sed momordit infernum.*

Ionæ.

Cap. 3. Adhuc quadraginta dies & Niniue subuertetur. 435. a 444. a *Accommodat ad tempus Quadragesimæ.*

Ibid. Crediderunt Niniuite in Dominum & prædicauerunt ieiunium. 438. a *Niniuite cum euerfionis suæ præscriptum diem audissent, ieiunio indicto euadere meruerunt.*

Ibid. Quis nouit si Deus flectat in melius sententiã suam, & misereatur? 213. a *Incertum erat, cum dicitur, Quis nouit? ad hoc incertum Niniuite egerunt pœnitentiam.*

Habacuc.

Cap. 2. Iustus ex fide viuit. 190. a *Aliud est ex fide viuere, aliud fidem habere.*

3. In medio duum animalium cognosceris. 66. b *Duo animalia significant duo Testamenta, medium eorum, est intellectus interior & spiritalis, non autem litera quæ occidit.*

Sophoniæ.

Cap. 2. Et adorabunt eum vnusquisque de loco suo, omnes insulæ gentium. 510. b *Pro Ecclesia Catholica.*

Zache.

Scripturarum.

Zachariae.

Cap. 12. Videbunt in quem pupu-
gerunt. 512.b 513.a *Etiam mali
humanam Christi formam videbunt
in iudicio.*

Malachiae.

Cap. 1. Non est mihi volūtas in vo-
bis dicit Dominus omnipo-
tens, & hostiam non accipiam
de manibus vestris. 336.b

*Abolitur sacrificium Iudaeorum si-
gnat, posteaquā in omni loco sa-
crificium Christianorum offerri cœ-
pit, quod est secundum ordinem Mel-
chisedech.*

Ibid. Quia ab ortu solis vsque ad
occasum glorificatum est no-
men meum in gentibus, & in
omni loco incensum offertur
nomini meo & hostia pura.

Ibid. & 337.a *Ecce quod est secun-
dum ordinem Melchisedech.*

3. Ipse ingreditur quasi ignis con-
flatorij, & quasi herba lauantiū
&c. 405.a *De Purgatorio.*

Ibid. Et emundabit filios Leui &
fundet eos sicut aurum & argē-
tum &c. 405 a b

4. Ecce ego mittam vobis Eliam
Thesbyten, antequam veniat
dies Domini magnus & illu-
stris, qui conuertet cor patris
ad filium. 509.a *Iudaeos ad fidem
Christi.*

Secundo Machabaeorum.

Cap. 7. Singulos eorum hortaba-
tur voce patria fortiter repleta
sapientia &c. 481.a

*De matre Machabaeorum historia
accommodata contra eas matres,
quae liberos suos auocant à monasti-
ca religione.*

12. Sancta ergo & salubris est co-

gitatio pro defunctis exorare.

400.b Sed etsi nusquam in scriptu-
ris veteribus legeretur, orādum esse
pro defunctis, non parua est vniuer-
sae Ecclesiae, quae in hac consuetudi-
ne claret, auctoritas: vbi in precibus
sacerdotis, quae Domino Deo ad al-
tare funduntur, locum suum habet
etiam commendatio mortuorum.

EX NOVO TE- stamento.

Matthaei.

Cap. 1. Noli timere accipere conū-
gem tuam. 388.b 389 a *Omne nu-
ptiarum bonum impletum est in illis
parentibus Christi, proles, fides, Sa-
cramentum.*

3. Esca autem eius erat locustae &
mel syluestre. 436. b *Negat per
locustas significari pisces, id quod tā-
men à sectarijs quibusdam auda-
cter docetur.*

Ibid. Facite fructus dignos poenī-
tentiae. 347.a *Poenitentiam non
sterilem esse, sed dignè fructificare
debere.* 349.b

Ibid. Omnis arbor quae non facit
fructum bonum excidetur & in
ignem mittetur. 457.a
*Non sicut de virginitatis consilio
dicitur: Qui potest capere capiat, ita
& de operibus iustitiae. Item. 277.d
Haec sententia euidenter ostendit,
quia non solū malū fecisse, sed etiam
bonum non egisse damnabile erit.*

Ibid. Permundabit aream suam, &
congregabit triticum in horreū
&c. 52.a 53.a *Docet in fine seculi
primū, separandos bonos à malis.*

Index Sacrarum

4. Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum.

349.b De poenitentia quæ in adultis ante baptismum necessaria est.

Ibid. Et cum ieiunasset quadraginta diebus & noctibus &c. 438.a 440.b Quadragesima.

Ibid. Si filius Dei es, mitte te deorsum, Scriptum est enim &cæt. 67. a Hæretici in citandis Scripturis, diabolum imitantur.

5. Cum vidisset Iesus turbas multas, accessit in montem &c. 235.b Si queritur quid significet mons, bene intelligitur significare maiora præcepta iustitiæ, quia minora erant quæ Iudæis data sunt.

Ibid. Beati pauperes spiritu. 479.a. De paupertate anachoretarum. Ibid.

Ibid. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. 357.a. Pro operibus satisfactionis.

Ibid. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. 117.b Pro iustitia pati non possunt, qui Ecclesiam diuiserunt. 118.b 119. a. b & seq. Vbi sana fides, vel vbi caritas non est, non potest esse iustitia.

Ibid. Non potest ciuitas abscondi super montem posita &c. 41.b 42.a. b De Ecclesia quod sit visibilis, & quæ à nemine ignorari possit, vel abscondi.

Ibid. Nemo accendit lucernam & ponit eam sub modio. 44.b 45. a. b Ecclesia est lucerna quæ sub modio non occultatur, omnibus nota, omnibus diffamata. Quid amplius dicturus sum quàm cæcos, qui contra lucernam

in candelabro positam oculos claudunt.

Ibid. Non veni soluere legem, sed adimplere. 245. b 246.a. 247.b 248.a b 258.b Illa omnia præcepta nobis magis præcipiuntur & obseruanda sunt: Non occides, non mœchaberis &c.

Ibid. Nisi abundauerit iustitia vestra plus quàm Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum. 287.b Sine iustitia & operibus bonis, Baptismus neminem adultum perducit ad regnum cælorum.

Ibid. Esto consentiens cum aduersario tuo citò, dum es in via cum eo. 236.b Per aduersarium intelligit legem, cui per caritatem obtemperandum est.

Ibid. Quicumq; dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudii. 386 a b Exprobratio diuortium magis, quàm approbatio, apparet.

Ibid. Qui dimittit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari. 379.a. Usque adeò fœdus illud nuptiale cuiusdam Sacramenti res est, vt nec ipsa separatione irritum fiat.

6. Cauete iustitiam vestram facere coram hominibus, vt videamini ab eis. 263.a Quam iustitiam? Cùm ergo facit eleemosynam, inquit. Ergo eleemosynas opera esse iustitiæ significans. Iterum eodem loco. Non est in exequutione iustitiæ exequium, nisi tria ista, ieiunium, eleemosyna & orationem. Ieiunio scilicet vniuersam corporis castigationem significans.

Ibid.

Ibid. Amen dico vobis perceperunt mercedem suam. 269.a
Quare iusti sua mercede hic frustrari videantur, cum hypocritæ mercede non fraudentur.

Ibid. Sanctificetur nomen tuum. 216.b

Ibid. Panem nostrum quotidianum. 324.a 327.a

Ibid. Dimitte nobis debita nostra. 228.b. 348.a. 350.b *Contra præsumentes de accepta iustitia.*

Ibid. Si oculus tuus nequam est, totum corpus tuum tenebrosus erit. 181.b

7. Nolite sanctum dare canibus. 330.a *Hostia redemptoris, quæ in vna Catholica immolatur Ecclesia, foras efferri prohibetur.*

Ibid. Ex operibus eorum cognoscetis eos. 110.b

Ibid. Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum. 253.a. 348.b *Contra solifidianos.*

Ibid. Omnis qui audit verba mea hæc & non facit ea, similabo eum viro stulto &c. 253.a *Non ergo sufficit solùm credere.*

8. Ostende te Sacerdoti, & offer munus tuum. 334.a
Videtur approbare sacrificium, quod per Moysen præceptum est, cum id non receperit Ecclesia. Quod ideo iussisse intelligi potest, quia nondum esse cæperat sacrificium sanctorum, quod corpus eius est.

9. Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabitur. 434.a 442.a
Pro ieiunio Christianorum.

10. Timete eum qui potest ani-

mam & corpus perdere in gehennam. 241.a

11. Lex & Prophetæ usque ad Ioannem. 241.b *Non de tota lege dictum est, sed de cærimonialibus & præfigurantibus aliquid in Christo.*

Ibid. Ipse est Elias. 509.b
Quod erat Ioannes ad primum aduentum, hoc Elias erit ad secundum aduentum.

12. Aut facite arborem bonam & fructum eius bonum, aut facite arborem malam & fructum eius malum. 161.a

Habet unusquisque in voluntate aut eligere quæ bona sunt, & esse arbor bona: aut eligere quæ mala, & esse arbor mala.

Ibid. Prius alligauerit fortem, & tunc domum illius diripiet. 306.b. 307.a *De Exorcismo, quo primum alligatur diabolus.* 508.b

Ibid. Spiritus autem blasphemiae non remittetur. 232.b 333.a *Spiritus blasphemiae, spiritus impænitentiae vsq; ad finem vitæ.*

Ibid. Qui dixerit verbum in Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro. 396.a. *Colligitur ex hoc loco, quædam remitti peccata in seculo futuro, est ergo purgatorium.*

Ibid. Quæ mihi mater, aut qui fratres? 481.b. *Contra carnalem affectum parentum.*

13. Et facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò tricesimum. 452. a b *Virginitas centesimum, vidualis castitas sexagesimum, nuptiæ tricesimum.*

15. Non quod intreat in os vestrum

Index Sacrarum

- vos coinquinat, sed quod exit.
 448. b *Catholici, non reiiciendis generibus ciborum quasi pollutis, sed concupiscentiæ perdomandæ & fraternæ caritati inuigilant.*
16. Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. 81. b 82. a b. *Petrus fundamentum Ecclesiæ.*
- Ibid.* Et portæ inferorum non prævalebunt aduersus eam. 61. a *Pugnare Ecclesia potest, expugnari non potest.*
- Ibid.* Tibi dabo claues regni cælorum &c. 350. b
- Ibid.* Filius hominis venturus est in gloria cum angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera sua. 160. b *Quomodo unicuique secundum opera sua redderetur in die iudicii, nisi liberum esset arbitrium? 263. b*
- Item.* 515. b *Non dixit quod reddet unicuique secundum misericordiam suam, sed secundum opera sua. 516. a Non dixit secundum fidem suam, sed unicuique secundum opera sua.*
17. Apparuerunt illis Moses & Elias cum eo loquentes. 421. b *Probat ex persona Moysis, qui Deuter. 34. mortuus legitur: sanctos post mortem, uiuentium rebus propria interdum persona interesse.*
- Ibid.* Hoc genus nō eiicitur nisi per orationem & ieiunium. 436. b *Ieiunij & orationis virtus.*
18. Corripe eum inter te & ipsum solum. 348. a
- Ibid.* Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus. 58. a
- Gravius est quàm si gladio feriretur, si flammis absumeretur, si feru subigeretur.*
- Ibid.* Quæ ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis. 58. a *Alligatur homo amarius & infelicius, Ecclesiæ clauibus, quàm quibuscumque grauissimis ferreis vel adamantinis nexibus.*
- Ibid.* Quæ solueritis super terram, erunt soluta & in cælis. 58. b 353. b *Agite pœnitentiam qualis agitur in Ecclesia. Nemo sibi dicat, Occulte ago, apud Deum ago, nouit Deus qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est, Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cælo? Ergo sine causa sunt claues datæ Ecclesiæ Dei? Frustramus Euangelium Dei, frustramus verba Christi: Promittimus nobis quod ille negat? Item 355. b 356. b*
19. Quod Deus coniunxit homo non separet. 380. a *Colligit ex hoc loco August. matrimonium in Ecclesia contractum, propter significationem matrimonij inter Christum & Ecclesiam, Sacramentum esse, & sola morte alterutrius coniugis dissolui.*
- Ibid.* Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ex causa fornicationis, & alteram duxerit, mœchatur. 384. b & seq. *Cōtra eos, qui adultera uxore dimissa, alteram ducunt.*
- Ibid.* Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. 453. b *Quibus non est datum, aut nolunt, aut non implent quod volunt.*
- Ibid.* Qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorum. 466. b 452. b.

Scripturarum.

452. b *Veritas dicit, eos qui pio proposito ab uxore ducenda se cōtinuerint, castrare seipsos propter regnum cælorum: & contra, humana vanitas impia temeritate contendit, eos qui hoc faciunt, in regno cælorū amplius quicquam ceteris non habere?* 458. b
- Ibid.* Qui potest capere capiat. Consilium datur ut virginitas conservetur, præceptum datur ut iustitia custodiatur. In præceptis non dicitur, *Qui potest capere capiat*, sed *omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, &c.*
- Ibid.* Quid faciam ut vitam æternam consequar? 477. b *Nō respondit, Si vis ad vitam venire, vade, vende omnia quæ habes: sed, Si vis ad vitam venire, serua mandata legis ab ista excellentiore perfectione distinxit.*
- Ibid.* Si vis ad vitam ingredi serua mandata. 224. a. 253. b. 516. b *Nō video cur Dominus dixerit: Si vis venire ad vitam serua mandata, & cōmemoravit ea quæ ad bonos mores pertinent, si etiam his non seruatis, ad vitam venire potest per solam fidem, quæ sine operibus mortua est.*
- Ibid.* Vade vende omnia quæ habes & da pauperibus & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me. 474. a *Sequi Christum non est, non iungi uxori- bus, non habere proprias sedes quibus deligarentur, sed ire in vitam quandam communem. Ibidem. b Gratia ipsius adiuuante sic feci, & ad hoc propositum quantis possum viribus alios exhortor.*
- Ibid.* Ecce nos dimisimus omnia & secuti sumus te. 472. a *Hoc votum Apostoli potentissimi rouerant.* 474. a
- Ibid.* Sedebitis super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus Israel. 513. b *De apostolis, & Apostolico exemplo, vouentibus paupertatem.* 514. b
20. Acceperunt singulos denarios 270. a *Denarius significat vitam æternam, quæ est merces omnium: Stella tamen à stella differt in gloria, sic & resurrectio mortuorum.*
22. Multi sunt vocati, pauci verò electi. 197. b *Utique qui vocatē non contempserunt, sed credendo sequuti sunt, volentes autem sine dubio crediderunt* 287. a
- Ibid.* In his duobus præceptis tota Lex pendet & Prophetæ. 244. a *Quicquid aliud diuinitus præceptum est, in his duobus habet finem, & ad hæc duo referendum est.* 247. a
23. Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite, &c. 84. b. 110. a. b. 281. b. 367. a *De obedientia debita Episcopis, etiam malis.*
- Ibid.* Et Patrem nolite vocare vobis super terram. 482. a *Affectū carnalem erga parentes reprehendit.*
- Ibid.* Væ vobis Scribæ & Pharisæi, qui circumitis mare & terram facere vnum profelytum, cum autem feceritis, facitis eum filium gehennæ, duplo quàm vos. 288. b *Filios gehennæ faciunt, qui bona opera à baptizatis non requirunt.*

Index Sacrarum

24. Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. 510.b
- Ibid.* Et prædicabitur Euangelium hoc in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet finis. 50.a 511. a b
Ante igitur non veniet.
- Ibid.* Ecce hic est Christus, ecce illic. 42.b *Vellent eum ostendere in parte, qui enim totum & possidet totum* 47.b. 48.a *Si Christi Ecclesia, canonicarum scripturarum diuinis & certissimis testimonijs, in omnibus gentibus designata est: quicquid attulerint, & vnde-
cunque recitauerint, qui dicunt: Ecce hic est Christus, nolite credere.* 47. b *Partes enim ostendant dicentes: Ecce hic, ecce illic, cum illa ciuitas super montem sit, &c.* 50 a. 57. b. 505. b
- Ibid.* Sicut fulgur exit ab Oriente, & peruenit vsque ad occidentem, ita erit & aduentus filij hominis. 49. b *Ad manifestationem claritatemq; Ecclesie pertinet fulguris nomen. Constituta ergo auctoritate Ecclesie per orbem terrarum clara atque manifesta, consequenter discipulos admonet atq; omnes fideles, ne schismaticis, atque hæreticis credant.*
- Ibid.* Sol obscurabitur & luna non dabit lumen suum. 506. b
- Ibid.* Mittet enim angelos suos, & congregabit electos suos à quatuor ventis. 517. b. Pro Catholica Ecclesia.
25. Ite maledicti in ignem æternum. 158. a *Eis dicitur, qui Dei misericordiam per liberum arbitrium respuerunt. Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, eis qui per li-*
- berum arbitrium, fidem eius suscepunt, peccata sua confessi sunt, penitentiam egerunt &c.* Item 224. a. *Non quia in Christum non crediderunt, sed quia bona opera non fecerunt, damnati increpantur.*
- Ibid.* Esuriui enim & non dedistis mihi manducare. 230. b 256. a *Hinc intelligi datur quantum valeant eleemosynæ ad priora delenda peccata*
- Ibid.* Domine quando te vidimus esurientem &c. 516. b. *Crediderat in eum, sed bona operari non curauerat, tanquam de ipsa fide mortua ad vitam perueniretur æternam.*
26. Mittens hæc vnguentum hoc in corpus meum ad sepeliendum me fecit. 492. b
- Ibid.* Hoc est corpus meum. 315. b *Ferebatur Christus in manibus suis quando commendans ipsum corpus suum, ait: Hoc est corpus meum.* 321. a. b
- Ibid.* Hic est sanguis meus qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. 314. a *Sanguis Christi sic in Sacramento datus est & commendatus priusquam effunderetur, vt diceretur, Hic est sanguis meus.*
- Ibid.* Tristis est anima mea vsque ad mortem. 34. b *Tristis vsque ad mortem, propter affectum susceptæ carnis, non post mortem, cum beatitudinem spondet societas Deitatis. Facit hoc contra eos qui asserunt Christi animam apud inferos aliquid passam esse.*
- Ibid.* Videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei &c. 35. a *Secundum humanam naturam, in qua & apparebit in iudicio. Secundum hanc non est Christus ubique.* Mar-

Scripturarum.

Marci.

Cap. 1. Prædicans baptismum Pœnitentię in remissionem peccatorũ. 294. a *Vt à Ioanne baptizatis in spe remitterentur peccata, re ipsa verò in Domini Baptismo id fieret.*

10. Qui dimiserit uxorem suam &c. 381. a *Non dimittit, qui paricum ea consensu, Deo castitatem servat.* 383. a. 385. b *Si propter fornicationem dimiserit, etiam ipse sic maneat.*

13. Si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus aut illic. 50. b *Significat terrarum partes aut provinciarum.*

14. Cum autem illi manducarent, accepit Iesus panem & benedixit. 345. b *Nunquid propterea calumniandum est vniuersę Ecclesię, quòd à ieiuniis Eucharistię sacramentum semper accipitur?*

Lucę.

Cap. 1. Et erit præcursor altissimi in spiritu & virtute Elię 509. b *In spiritu & virtute Elię, quia quod erat Ioannes in primo aduentu Christi, hoc Elias erit in secundo.*

Ibid. Quomodo fiet istud, quoniã virum non cognosco? 459. a *Colligit ex his verbis votum virginitalis à beatissima virgine factum esse, antequàm ex ea Christus conciperetur.*

Ibid. Exultavit in gaudio infans in utero. 302. b *Exultavit dixit, non credidit, in gaudio, non in fide: aduersus eos qui infantes actum fidei proprium habere, ex hoc Euangelij loco contendunt.*

2. Et in terra pax hominibus bonę voluntatis. 197. b

6. Date & dabitur vobis, mensuram bonam & confertam & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. 372. b *Non diceret: Dabunt in sinum vestrum, nisi quia per aliorum merita, mercedem cœlestem recipere merebuntur.*

Ibid. Vt quid dicitis mihi Domine, Domine, & non facitis quę dico vobis? 253. a. 516. a *Nihil prodest verbis proferre fidem, & factis deferere veritatem.*

8. Non permisit intrare secum quenquam nisi Petrum & Iacobum &c. 358. b *Accommodat ad secretam confessionem.*

10. Tolerabilius erit Sodomis quã vobis in die iudicii. 171. a. 297. b *Colligit ex hoc Euangelij loco, fore in ipso igne æterno pro disparibus ponderibus peccatorum, disparia tormentapœnarum.*

Ibid. Qui vos honorat me honorat, & qui vos spernit me spernit. 414. b *Pro honore qui Martyribus Christi, martyrumque memoriis impenditur.*

Ibid. Et quodcunque supererogaueris, dum rediero reddam tibi. 260. b. 457. b *Quę licita sunt, & non præscripto legis, sed consilio charitatis tractantur, hæc sunt quę amplius erogantur saucio, tantò gratiora, quantò magis indebita.*

Ibid. Optimam partem elegit Maria. 452. a *Ergo vnum opus bonum altero melius esse potest.*

11. Assumet septem alios nequiores. 205. b

Ibid. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. 230. a

12. Sint

Index Sacrarum

12. Sint lumbi vestri præcincti. 497. a De castitate clericorum.
13. Manducauimus coram te & bibimus &c. Nescio vos. 331. a Quid dementius quam Sacramenti Domini communicare, & membra eius toto orbe diffusa nolle cognoscere?
- Ibid. Ecce eiicio dæmonia & sanitates perficio hodie & cras, & tertio die consummor. 210. b De iustificationis incremento.
14. Si quis venit ad me & non odit patrem suum & matrem suam. &c. non potest meus esse discipulus. 480. a. b
- Ibid. Exi in vias & sepes, & compelle intrare &c. 9. b 121 Quapropter si potestate, quam per religionem ac fidem regum diuino munere accepit Ecclesia, hi qui inveniuntur in viis et sepibus, id est, in hæresibus & schismatibus, coguntur intrare, non quia coguntur reprehendant, sed quò coguntur attendant.
15. Adducite vitulum saginatum. 336. a Vitulus ille in corpore & sanguine Domini offertur Patri, & pascit totam domum
16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula. 171. b 172. a & sequ. 514. b Sancti sunt, qui suis meritis adiuuando, in æterna tabernacula recipiunt.
- Ibid. Omnis qui dimittit uxorem suam & alteram ducit, mœchatur. 383. b 385. b Si propter fornicationem dimiserit, etiam ipse sic maneat.
- Ibid. Sed & canes veniebant &

- lingeant vlcera eius. 484. a Canes sunt hi qui libenter deiecitam Episcopis & presbyteris.
- Ibid. Contigit autem mori inopem illum & ferri ab Angelis in sinum Abraham. 404. b Possunt igitur angeli & viuorum & mortuorum interesse locis.
- Ibid. Eleuans autem oculos suos cum esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius. 392. b 393. a Colligit ex hoc loco particulare cuiusque hominis in hora mortis iudicium.
- Ibid. Memento fili, quia percepisti bona in vita tua, Lazarus autem mala. 404. a Sciebat ergo, tot annos antè defunctus Abraham, quæ apud viuos gesta fuerant vel iudicante Iazaro, vel angelo referente, vel spiritu Dei reuelante: vel ipso à mortuis ad viuos veniente.
17. Ite, ostendite vos Sacerdotibus. 355. a b Sunt qui sufficere sibi autumant ad salutem, si soli Deo confiteantur crimina, &c.
- Ibid. Mementote vxoris Loth. 476. a 482. b Vxori Loth apostate comparantur, qui & ipsi respiciunt retrò, & vertuntur in statuas salis.
18. Oportet semper orare & non deficere. 499. b. Fide, spe, & caritate, semper oramus: sed ideo per certa interualla temporum & horarum etiam verbis rogamus Deum, ut illis verum signis nos ipsos admoneamus, &c.
- Ibid. Filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terra: 58. a Non ait, non inueniet fidem in terra, cum fides deficere omnino non possit, sed putas inueniet.

Ibid.

- Ibid.* Percutiebat pectus suum. 488
 a. Percutiant & Antistites & omnis populus ad altare.
 21. Arescentibus hominibus præ timore & expectatione 506.b
 De Antichristi persecutione, quæ superueniet vniuerso orbi.
 22. Hoc facite in meam commemorationem 337.b. 338.a.b. Christus nouo Ecclesiæ populo nouum sacerdotium & nouum sacrificium initiauit, vt illud quod Melchisedech obtulit Deo iam per totum orbem terrarum in Christi Ecclesia videamus offerri.
Ibid. Et respexit Dominus Petrū. 194.b
 23. Petijt corpus Iesu, & depositū inuoluit sindone &c. 492.b. Laudabiliter commemorantur in Euangelio, qui corpus Christi honorifice tegendum sepeliendumq; curarunt.
 24. Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum in fractione panis. 331.b Hic panis corpus Christi fuit. 325.a. non omnis panis, sed accipiens benedictionem Christi, fit corpus Christi.
Ibid. Prædicari in nomine eius poenitentiam, & remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Hierusalem. 43.a *Ibidem.* Ecclesia totum mundum possidet, quem à viro suo accepit in dote. Cognoscatur vna, sancta & vera regina Catholica 44.a. 47.a Anathema quisquis annuntiauerit Ecclesiam præter communionem omnium gentium. 49.b 54.b. 511.b

Ioannis.

49.1. Dedit eis potestatem filios

- Dei fieri. 196.a In potestate quippe hominis est, mutare in melius voluntatem, quæ potestas illi datur à Deo.
Ibid. Gratia pro gratia. 265. a Id est, pro his meritis, quæ contulit gratia.
Ibid. Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. 241. b Gratia scilicet, vt data indulgentia peccatorum, quod præceptum erat, ex Dei dono custodiretur: Veritas autem, vt ablata obseruatione umbrarum, quod promissum erat, ex Dei fide præsentaretur. 243.a. 246.a 247.b. 249.a. 259.b
 2. Iesus non se credebat eis. 325.a Iesus non se credit Catechumenis, qui Eucharistiam non accipiunt.
 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non ibit in regnum cælorum. 301.b Quantumvis ex parentibus regeneratis natus. 286.a
Ibid. Qui autem incredulus est filio, ira Dei manet super eum. 297.a
 5. Pater non iudicat quenquam sed omne iudicium dedit filio. 512.a
Ibid. Ego veni in nomine Patris mei & non suscepistis me, alius veniet in nomine suo, hunc suscipietis. 501.b De Antichristo.
 6. Verba viæ æternæ habes. 313.a
Ibid. Hoc est opus Dei vt credatis in eum quem misit ille. 184.b Fides inter opera computatur.
Ibid. Hic est panis qui de cælo descendit, vt si quis manducauerit ex ipso, non moriatur. 277.a Quod pertinet ad virtutem Sa-

Index Sacramenti

eramenti non quod pertinet ad visibile Sacramentum. Qui manducat intus non foris : qui manducat in corde, non qui premit dente.

Ibid. Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. 329. b
Hoc quando caperet caro, quod dixit panem carnem? Vocatur caro quod non capit caro, & ideo magis non capit caro, quia vocatur caro. Quomodo magnum erit, Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita, nisi vera sit caro?

Ibid. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & sanguinem biberitis, non habebitis vitam in vobis. 318. b

Ibid. Caro mea verè est cibus. 324. b. 325. b

Ibid. Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam. 317. a. b. 318. a. b Caro non prodest quicquam, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur.

Ibid. Verba vitæ æternæ habes. 313
Vitam enim æternam habes in ministracione corporis & sanguinis tui. Ipsa vita æterna tu es, & non das in carne & sanguine tuo nisi quod es.

7. Qui à semetipso loquitur gloriam propriam quærit. 501. b De Antichristo.

8. Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis. 158. b. 251. a. 255. b Pro libero arbitrio.

Ibid. Homicida fuit ab initio. 54. Cum hoc homicida diabolo, eos tanquam diaboli filios comparat, qui homines ab Ecclesia seducendo interficiunt, sicut ille seducendo primos parentes è paradiso.

11. Lazare, eni foras. 353. b Ipsum

sum confiteri, ab occulto est procedere, sed quid Dominus Ecclesie sue inquit? Quæ solueritis in terra erunt soluta in cælo. 355. b

Ibid. Soluite, & finite abire. 355. b. 356. a De absolutione Sacerdotali.

Ibid. Sed cum esset princeps sacerdotum anni illius prophetauit. 365. b Per hoc ostenditur spiritum gratiarum non personam sequi aut digni aut indigni, sed ordinationem traditionis.

12. Qui amat animam suam perdet eam. 480. b Quanto magis amans parentes?

Ibid. Propterea non poterant credere. 197. a Quare autem non poterant credere, si à me quærat, citò respondeo, quia nolebant

Ibid. Nunc princeps huius mundi eijcietur foras. 306. b Accommodat ad exorcismum ante baptismum.

13. Qui lotus est, non habet necessitatem iterum lauandi. 291. a Facit hoc contra Anabaptistas.

Ibid. Et post buccellam introiuit in eum Satanas. 328. b Salutem medicus dedit, sed indignè accipiendo ad perniciem accepit.

Ibid. Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem. 236. a. b Nonne iam erat hoc mandatum in antiqua lege, vbi scriptum est: Diliges proximum tuum tanquam teipsum? Ideo nouum, quia exuto vetere, induit nos hominem nouum. Innouat quippe obedientem ista dilectio. 248. a

14. In domo Patris mei mansiones multe sunt. 270. a Multæ mansiones diuersas meritorum in vna vita æterna significant dignitates.

Ibid.

Scripturarum.

Ibid. Si diligitis me, mandata mea seruate, & ego rogabo Patrem & alium paracletū dabit vobis. 209. a *De augmento iustitiæ.*

Ibid. Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. 236. a 280. b *Hanc pacem heretici nefanda dissensione violant.* 331. a

19. Si manseritis in me & c. 213. b *Similia multa dicuntur, nimirum conditionaliter, in scripturis, ne forte quis extollatur, sed omnes etiam qui benè currunt timeant, dum occultum est quò perueniant.*

20. Insufflauit & dixit: Accipite Spiritum sanctum. & c. 231. b *Ecclesiastica, ijs verbis, potestas, collata esse intelligitur Inspiratio ergò hæc, gratia quædam est, quæ per traditionem infunditur ordinatis.*

Actorum.

Cap. 1. Sic veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem in cælum. 35. a *In humana forma veniet, secundum quam non est putandus ubique diffusus. Cauendum est enim, ne ita diuinitatem astruamus hominis, ut veritatem corporis auferamus. Contra Vbiquetarios.* 512. a 513. a

2. Solutis doloribus inferni iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo 33. b *Quis ergo nisi infidelis negauerit fuisse apud inferos Christum? Ibid. Solutis doloribus inferni, non in omnibus, sed in quibusdam accipi potest, quos dignos illa liberatione iudicauit.*

Ibid. Non derelinques animam meam in inferno. 33. a. b *De descensu Christi ad inferos secundum animam.*

Ibid. Agite poenitentiam & bapti-

zetur vnusquisque vestrum in nomine Domini nostri Iesu Christi. 304. b 347. b 349. a 350. b *Pœnitentia requiritur ab adultis ante baptismum.*

4. Et erant illis omnia communia. 471. a 476. a 477. a 478. a 483. a *Pro communi clericorum atque monachorum vita.*

5. Nonne manens tibi manebat & venundatum in tua erat potestate? 460. a b *Accommodat ad eos qui virginitatem Deo vouerunt & recusant reddere.*

Ibid. Et ponebant infirmos suos, ut vmbra saltem transeuntis Petri obumbraret eos. 413. b *Si tunc opem ferre poterat vmbra corporis, quantò magis nunc plenitudo virtutis? Loquitur de miraculis martyrum.*

8. Pœnitentiam age ab hac nequitia tua. 350. b 357. a *Pœnitentia post acceptum baptismum.*

Ibid. Aperiens autem Philippus os suum & c. euangelizauit illi Iesum. 78. b *Hoc est Euangelizare Iesum, non tantum dicere quæ credenda sunt de Christo, sed etiam quæ obseruanda ei, qui accedet ad compagem corporis Christi.*

9. Saule Saule quid me persequeris? 59. a *Mirum est, quo modo ille qui pœna corporis ad Euangelium coactus intrauit, plus illis omnibus qui solo verbo vocati sunt, in Euangelio laborauit. Cur non cogeret Ecclesia perditos filios hereticos ut redirent, si perditii filij coegerunt alios ut perirent?*

10. Acceptæ sunt eleemosynæ tuæ & exauditæ sunt orationes tuæ.

Index Sacrarum

euæ 170. a. b Non debemus improbare iustitiam hominis, quæ prius esse cepit quàm coniungeretur Ecclesia, quæ neque si improbaretur, dixisset Angelus ei; Acceptæ sunt; &c.

Ibid. Et iussit eos baptizari in nomine Domini Iesu Christi. 274 b. 275. a. 286. a Non est superflua iudicata visibilis sanctificatio, quæ inuisibilis præcesserat. Contemptor visibilis Sacramenti, inuisibiliter sanctificari non potest.

15. Sed per gratiam Domini nostri Iesu Christi credimus nos saluos fieri, quemadmodum & illi. 199. a Contra Pelagianos, qui patres veteris Testamenti per legem saluos factos sine gratia, dicunt.

Ibid. Ut abstineatis vos ab immolatis simulachrorum & à sanguine & à fornicatione. 225. a Mandatum Apostolicum.

25. Cæsarem appello. 120. b Romanas etiam leges implorare minime dubitavit. Vbi satis ostendit, quid facere deberent postea Christi dispensatores, quando Imperatores Christianos, periclitante Ecclesia, reperirent. Accommodat deinde ad factum Theodosij, qui Donatistas contra Christum Christi signa portantes ad unitatem Catholicam terrendo & coercendo redegit.

Ad Romanos.

Cap. 1. Ad obediendum fidei in omnibus gentibus. 44. a Pro Catholica Ecclesia.

2. Reddes unicuique secundum opera eius, 267. a. b Apertissime hic scriptura dicit, quod vita æter-

na bonis operibus redditur. 516. a & sequ.

Ibid. Gloria autem, honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primum & Græco. 515. b Boni secundum suæ bonæ voluntatis merita præmium consequentur.

Ibid. Non enim adiutores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. 246. b Contra solifidianos.

3. Manifestata est iustitia Dei. 206 b. Iustitia Dei, non qua Deus iustus est, sed qua induit hominem cum iustificat impium.

Ibid. Iustificati gratis per gratiam ipsius. 196. a Non quod sine voluntate nostra fiat, sed voluntas nostra ostenditur infirma per legem, ut sanet gratia voluntatē & sanata voluntas impleat legem. 192. b Gratis iustificatur homo, id est, nullis suorum operum præcedentibus meritis.

Ibid. Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis. 257. a Putauerunt quidam eum dicere, sufficere homini fidem; etiamsi male viuat & bona opera non habeat, quod absit ut semiret vas electionis, &c. 200. a Non hoc agit Apostolus, ut præcepta ac professa fide, opera iustitiæ contemnantur. 193. a Sed propterea hoc dixit, ne quasi de operibus tuis presumere videreris, & merito operum tuorum accepisse fidei gratiam. 188. a. 198. a. 204. & sequ.

Ibid. Legem euacuamus per fidē. Absit. 188. b

4. Credenti in eum qui iustificat impium, deputatur fides ad iustitiam. 196. a In hoc opere facimus opera Christi, quia & ipsum

Scripturarum.

credere in Christo opm est Christi, quod ille operatur in nobis, non utique sine nobis.

Ibid. Ex fide iustificatus est Abraham. 188. b *Sed si fidem opera non praecefferunt, tamen secuta sunt.*

Ibid. Signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiae fidei. 351. a *Circumcisio olim pro Baptismo.*

5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum &c.* 20. b. 207. b. 311. b *Per impositionem manuum in Sacramento confirmationis. Item 330. b. Non est particeps charitatis, qui hostis est unitatis. Charitas diffusa in cordibus nostris, lex est noui Testamenti.*

Ibid. Cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. 140. b. 141. a *Eléanter ex hoc loco concludit, peccatum originale, verè mortem animae esse.*

Ibid. Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum &c. 145. a. & seq. 294. b *Pro peccato originali.*

Ibid. Per vnum delictum intrauit mors in omnes homines ad condemnationem. 294. b

Ibid. Lex subintrauit ut abundaret delictum, ubi autem abundauit delictum, superabundauit & gratia. 141. a 200. a

6. *Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.* 141. a *Peccatum originale mors animae.*

Ibid. Consepulti sumus cum illo per baptismum. 309. b

Ibid. Liberati à peccato, serui au-

tem facti Deo. 255. b *Erit voluntas tua libera, si fuerit pia, eris liber, si fueris seruus, liber peccati, seruus iustitiae.*

Ibid. Gratia Dei vita aeterna 257. b 267. a. b & sequ.

7. *Liberati sumus à lege mortis.* 243. a *Per viuificantem spiritum, qui legem bonam implet.*

Ibid. Mortui estis legi 243. a *Mortui legi, ut minatur & terret, non ut per gratiam impletur.*

Ibid. Scimus quoniam lex spiritualis est, ego autem carnalis sum. 211. b *Carnalis quia corpus nondum habebat spirituale, sicut poterat dicere: ego autem mortalis sum.*

Ibid. Venundatus sub peccato. 211. *In prima scilicet, transgressione praecepti, ut haberet corpus corruptibile, quod aggrauat animam.*

Ibid. Non enim quod volo hoc ago, sed quod nolo hoc facio &c. 157. b *Cauendum ne quis arbitretur his verbis auferri nobis liberum arbitrium, quod non ita est. Nunc enim homo describitur sub lege positus ante gratiam. In libero autem arbitrio habet ut credat libere, & accipiat gratiam. &c.*

Ibid. Iam non ego operor illud, sed quod in me habitat peccatum. 152. a. b *Peccatum hic concupiscentiam appellari, quia peccato facta sit, & consentientem ad peccatum trahat, concipiatque peccatū.* 161. b. 262. a

Ibid. Scio quia non habitat in carne mea bonum, &c. 104. b *Gemitus est Sanctorum contra carnales concupiscentias dimicantium, nec tamen consentientium.*

Dddd

8. Nulla

Index Sacrarum

8. Nulla ergo condemnatio est nunc his qui sunt in Christo Iesu. 155. a Satis ostendit condemnationem non esse, si existant desideria carnalia, sed si eis ad peccandum obediatur.
- Ibid.* Qui non secundum carnem ambulant, sed secundum spiritum. 245. a In his impletur iustitia legis.
- Ibid.* Prudentia carnis inimicitia est in Deum, legi enim Dei non est subiecta. 159. a
- Ibid.* Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei. 19. a. b Dicit mihi aliquis, Ergo agimur, non agimus? Respondeo, Imò & agis & ageris. Et tunc benè agis, si à bono agaris.
- Ibid.* Primitias spiritus habentes, 210. b*. 211. b 212. b
- Ibid.* Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. 174. b Si non! esses operator, ille non esset cooperato.
9. Non est volentis neque currentis, sed misipientis Dei. 177. b Non tollit liberum arbitrium, sed non sufficere dicit velle nostrum, nisi adiuuet Deus 193. b. 197. b
10. Finis legis Christus ad iustitiam omni credenti. 251. b Id est, qui per Spiritum incorporatus, factusque est membrum eius, Potest quisque, illo incrementum intrinsecus dante, operari iustitiam.
- Ibid.* Iustitia quæ ex lege est, qui fecerit homo, viuet in ea 251. b Opus, quod qui fecerit viuet in eo, à iustificato fit.
- Ibid.* Corde creditur ad iustitiam, ore fit confessio ad salutem. ***a
11. Noli altum sapere sed time, 202. b Ama Dei bonitatem, sed time seueritatem.
12. Nolite conformari huic seculo sed reformamini, &c. 206. a b. 244. b. Vbi reformamur, ne conformemur huic seculo, ibi conformamur filio Dei.
- Ibid.* Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. 214. b Ideo quippe non perseveraturi perseveraturis providentissima Dei voluntate miscentur, ne regenerati & pie viuere incipientes, securi alta sapiamus.
13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. 127. b
- Ibid.* Dei est vindex in iram eius qui malè agit &c. 117. a De simplicis hereticor. 129. b. 130. a
- Ibid.* Qui diligit proximum legem impleuit. 247. b. 248. a
- Ibid.* Plenitudo legis caritas 246. a. b & sequ. Caritas idè plenitudo, non quòd legem abroget, sed quòd impleat, & consummet legem.
14. Omnia quidem munda sunt, sed malum est homini qui per offendiculum manducat 445. b 446. a. b. 448. a
- Ibid.* Bonum est fratres non manducare carnes, neque bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur 448. b Pro delectu ciborum.
15. Ab Hierusalem in circumitu, &c. 444. a Per totam Asiam vsque ad Illyricum Euangelium prædicaui, Ecclesias construxit atque fundauit. Quid autem euidentius apparere potest, quàm cum in eius Epistolis nomina etiam regionum vel ciuitatum inuenimus: ad Romanos, ad Co-

Scripturarum.

*ad Corinthios, ad Galatas. &c. Pro
visibili Ecclesia.*

Prima ad Corinthios.

Cap. 2. Animalis homo non perci-
pit ea quæ sunt spiritus Dei.

288.b

3. Lac vobis potum dedi, nō escā.
56.b *Veritatem sola habet Ecclesia
& in lacte suo & in pane suo.*

Ibid. Neque qui plantat est aliquid
neque qui rigat. 280.a. 366.a *Ad
ministrandum & dispensandū ver-
bum ac Sacramentum, est aliquid
Dei minister, non ad mundandum
& iustificandum suā virtute.*

Ibid. Cooperatores quidem Dei
sumus. 164. a *Vult siquidem Deus,
vt eum oremus, & vt ei aduenien-
ti & præstolanti ad ostium, aperia-
mus sinum voluntatis nostræ & ei
consentiamus.*

Ibid. Ligna, fœnum, stipulam, &c.
398.b *Venialia peccata.*

Ibid. Vniuscuiusque opus quale sit
ignis probabit. 397.a *De purga-
torio.*

Ibid. Si cuius opus arserit detri-
mentum patietur: ipse autem
saluus erit, sic tamen quasi per
ignem. 395.a.b. 399.a *Illo transi-
torio igne non capitalia, sed minuta
peccata purgantur. Item 223. b.
224.b*

4. Imitatores mei estote, sicut &
ego Christi. 498.b *Propterea fe-
sta Sanctorū celebrantur in Ecclesia.*

Ibid. Nolite ante tempus quicquā
iudicare. 228.a

5. Congregāris vobis & spiritu
meo, tradere huiusmodi homi-
nem Satanæ in interitū carnis,
&c. 348.a *Peccata grauiā excom-
municatione plectenda.*

Ibid. Auferte malum ex vobis ip-

sis. 60. b *Peccata grauiā excommu-
nicatione plectenda.*

Ibid. Auferte malum ex vobis i-
psis. 60. b *Excommunicando vi-
delicet. Hoc enim nunc agit in Ec-
clesia excommunicatio, quod agebat
tunc interfectio.*

6. Nolite errare, neque fornica-
tores, neque idolis seruientes,
&c. neque rapaces regnum Dei
possidebunt 223.b. 224.a 225.a
b. *Contra solifidianos.*

Ibid. Quisquis hæret Domino, v-
nus spiritus est. 173. b *Per occultā
scilicet gratiæ spiritualis communi-
cationem.*

7. Bonum est homini mulierem
non tangere. 260. b *Vnum est ex
his quæ non iubentur, sed speciali
consilio monentur*

Ibid. Nisi fortè ex consensu ad tē-
pus, vt vacetis orationi. 468. b
*Antistitem puritatem esse cæteris
oportet, est enim Vicarius Dei, vt
quod cæteris licet, illi non liceat:
quia necesse habet quotidie Christi
vicem agere, aut orare pro populo,
aut offerre, aut tingere.*

Ibid. Hoc autem dico secundum
veniam, non secundum impe-
rium. 22. a. 391. a. b

Ibid. Vellem oēs esse sicut meipsū.
464. b. 479. a. b *Quia vtrq; ipse ab
omni concubitu continebat.*

Ibid. Vnusquisque proprium do-
num habet à Deo, alius sic, ali-
us autem sic 209. b *Interpretatur
locum pro inæqualitate gratiæ, quæ
communicatur iustificatus.*

Ibid. Melius est enim nubere, quā
viri. 464. b

Ibid. Quæ se non continent, nu-
bant. 456. a *De virginibus quæ*

Index Sacrarum

- votum non habent.** 461. b *Antequam continentiam profiteantur, antequam Deo voueant, quod nisi reddant, iure damnantur.* 464. b. 465. a
- Ibid.** Præcipio non ego sed Dominus, mulierem à viro suo nō discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. 383. a. b *Quomodo autem viro possit esse licentia ducendæ alterius, si adulteram reliquerit, cum mulieri non sit nubendi alteri, si adulterum reliquerit non video.*
- Ibid.** Et vir uxorem ne dimittat. 260. b. 383. b *Quare non addidit, excepta causa fornicationis? intelligi vult, ut si dimiserit, quod causa fornicationis permittitur, maneat sine uxore, aut reconcilietur uxori.*
- Ibid.** Sanctificatus est vir infidelis, per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem, alioquin filij vestri immundi essent. 274. b 301. b *Non vnusmodi est sanctificatio. Nam & Catechumenos secundū quendam modum suum & orationem manus impositionis, puto sanctificari, &c. Concludit non sufficere sanctificationem, de qua Apostolus hoc in loco, ad salutem.*
- Ibid.** De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do. 260. a. b. 457. a *Aliud est consilium, aliud præceptum. Consilium qui libenter audierit & fecerit, maiorem habebit gloriam. Præceptum qui non impleuerit, nisi pœnitentia iuuenerit, pœnam euadere non poterit.*
- Ibid.** Reliquum est, ut qui habent uxores, quasi nō habentes sint. 381. a *Pari consensu, si fieri potest, castitatem seruent.*
- Ibid.** Virgo cogitat quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. 376 b *Liberius atque plenius quàm in coniugio. Vnde eis qui siue coniugati, siue à coniugio liberi, continentiam Deo vouerunt, admodum damnabile est, si vel illi coniugale opus voluerint appetere, vel illi repetere.*
- Ibid.** Non ut laqueum vobis iniciam. 457. b *Id est, non ut vos cogam, sed ad id quod honestum est, vos horter.*
- Ibid.** Non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, ut seruet virginem suam. 454. a. 457. a *Potestatem voluntatis offendit.*
- Ibid.** Mulier alligata est legi, quāto tempore vir eius viuit. 383. a *Si propter fornicationem vir eam dimittit, etiam ipse sic maneat.* 384. a. *Hæc alligatio facit, ut aliis coniungi, sine adulterina copulatione, etiam intercedente fornicatione, nō possit.* 386. a
- Ibid.** Beatior autem erit si sic permanserit. 460. b *Nescio quæ castimonialis nubere voluit. Quid voluit? quod & virgo quælibet. Aliquid mali voluit? mali planè. Quare? quia iam vouerat Domino Deo suo.*
8. Et peribit infirmus tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est. 446. b *In ipsam Christum peccat, qui comedendo idolo chyta fratrem suū scandalizat.*
9. Nunquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi. 469. b *De sanctæ con-*

Scripturarum.

- uersionis mulieribus, quæ sicut Christum, ita & Apostolos leguntur sequute.*
- Ibid.* Si enim volens hoc facio, mercedem habeo: si autem inuitus, dispensatio mihi credita est. 279. b. 365. a *Id est, illis prodest quibus hoc dispenso, non mihi qui fictus sum.*
- 10.** Qui videtur stare, videat ne cadat 214. b *Vtile est omnibus, vel penè omnibus propter humilitatem, ut quales futuri sint, scire non possint.*
- Ibid.* Vnus panis & vnum corpus multi sumus. 319. b. 335. b
- Ibid.* Quæ immolant gentes, dæmonijs immolant. 323. a. 334. a *Abutebantur hoc loco Manichæi ad tollendum visibile sacrificium*
- Ibid.* Nolo vos socios fieri dæmoniorum. 447. a
- Ibid.* Omnia mihi licita sunt, sed non omnia expediunt. 449. a
- Ibid.* Omne quod in macello veniit manducare, &c. 442. a
- 11.** Si quis autem vult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. 478. b *Pro tonsura monachorum.*
- Ibid.* Oportet hæreses esse, ut probati manifesti fiant inter vos. 66. a *Hæreticorum errore, filij Catholicæ Ecclesiæ, tanquam quibusdam spinis, à somno excitantur.*
- Ibid.* Nunquid domos non habetis ad manducandum? 345. b
- Ibid.* Probet autem seipsum homo & sic de pane illo edat. 327. b *Quando corpus Domini accipere debemus, antea ad cōfessionem & pœnitentiam debemus recurrere.*
- Ibid.* Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. 316. b. 327. a. 328. b. 330. b. 353. b
- Ibid.* Si enim nos iudicaremus, à Domino non iudicaremur. 328. a. *Ascendat homo aduersum se tribunal mentis suæ, adsit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor. Inde quidam sanguis animæ confitentis, per lachrymas profluat. Postremò ab ipsa mente sententia proferatur. 350. a. 360. b De satisfactionis pœna.*
- Ibid.* Cætera cum venero disponam. 79. a *De cærimonijs 342. b*
- Intelligi datur, illum agendi ordinem, quem vniuersum per orbem seruat Ecclesia, ab ipso ordinatum esse. Loquitur de ordine qui seruatur in sacrificio Missæ,*
- 12.** Nunquid omnes gratiam habent curationum? 430. b. 495. a *Ita nec in omnibus memorijs Sanctorum miracula Deus fieri voluit, qui diuidit propria unicuique prout vult.*
- 13.** Si habeam omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil sum. 183. a *Vnum dixit si illud defuerit, frustra sunt alia. 200. b. 223*
- Ibid.* Et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest. 118. a *Ecce venit ad sanguinis effusionem, venit & ad corporum incensionem, & tamen nihil prodest, quia charitas deest. 119. b. 171. a*
- Ibid.* Ex parte enim scimus, & ex parte

- parte prophetamus, cum autem perfectum est &c. 411. a Probat ex hoc loco sanctos perfectius intelligere res nostras in cælo, quam intellexerunt olim in terra.
- Ibid.* Maior horum charitas. 185. b 186. a
14. Prophetæ autem duo vel tres loquantur, & cæteri examinent. 106. b. *Debere vnūquemque non pro eo quod semel imbiberat & tenebat pertinaciter congregari, sed si quid melius & utilius exstiterit libenter amplecti.*
15. Gratia Dei sum id quod sum. 175. a *Hæc est prima misericordia, quam liberæ voluntatis opera consequuntur.*
- Ibid.* Plus omnibus laboraui, non ego autem, sed gratia Dei mecum. 175. a
- Ibid.* Siue ergo ego siue illi, sic predicamus & sic credidistis. 234. a
- Ibid.* Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. 297. b *Elucet neminem ire in mortem, nisi per Adam, neminem ire in vitam eternā, nisi per Christum. 199. b.*
- Ibid.* Cum Deus erit omnia in omnibus. 411. a *Quod Sancti intelligant res nostras in cælo.*
- Ibid.* Alia est gloria solis, alia lunæ, alia stellarum: Stella enim à stella differt in gloria, sic & resurrectio mortuorum. 269. b 270. a *Hæc sunt merita diuersa Sanctorum.*

Secunda ad Corinthios.

Cap. 3. Manifestati quoniam estis Epistola Christi, ministrata per

- hos, scripta non atramento. 207. b *Lex fidei in ipso homine, vt eum Deus intrinsecus iustificet.*
- Ibid.* Non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. 235. a *Lex scilicet noui Testamenti, scripta est, quæ est charitas. 246. a*
- Ibid.* Non quod igitur si quis cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis. 172. a 173. a
- Ibid.* Litera occidit spiritus autem viuificat. 66. b 239. b 245. a 246. a
- Ibid.* Cum autem transieris ad Christum, auferetur velamen. 237. b. *Non Testamentum vetus in Christo euacuatur, sed velamen eius.*
- Ibid.* Habentes eundem spiritum fidei & nos credimus, propter quod & loquimur. 199. a. b
4. Exterior noster homo corrumpitur, sed interior renouatur de die in diem. 210. a. b. 211. a. 212. a. b. *Quotidianis accessibus post baptismum iustus renouatur de die in diem, donec ex perfecto viatore fiat itineris peruentor.*
- Ibid.* Etenim quod est ad præsens temporale, & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. 269. a *Venalis est æterna vita, venalis requies.*
5. Qui dedit nobis pignus spiritus, vt nos simus iustitia Dei in ipso. 208. a. *Hæc est illa iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos ab eo iusti facti.*
- Ibid.* Vt referat vnusquisque secundum ea quæ per corpus gessit, siue bonum, siue malum.

393.b.402.a. Non facere hæc contra purgatorium, in quo viventium merita mortuis communicantur, ostendit.

Ibid Vnus pro omnibus mortuus est.296.b.Pro peccato originali.

6.Quasi nihil habentes & omnia possidentes.474.a. Colligitur etiam ex eo votum Apostolorum.

9. Qui parè seminat, parè & metet.265.b. Quid autem potentius quàm ut regnum cœlorum non solum Zachæus emat dimidio rerum suarum, sed & vidua duobus minutis?

10.Parati vlcisci omnem inobedientiam, cum completa fuerit prior obedientia vestra.59.a Confirmat ex hoc loco dogma de puniendis hæreticis.

12.Quoniam raptus est in paradysum.407.a.b. In paradysum paradysorum, vbi ipsam Dei substantiam verbumq; Deū videre valuerit vbi sunt animæ beatorū. 407 b

Ibid. Virtus in infirmitate perficitur,284.a

Ibid.Ne stigeam multos ex ijs qui antè peccauerunt, & non egerunt poenitentiam super immunditia & fornicatione.349.a.350.b. Fornicatio ita graue peccatum, vt excommunicatione fuerit plectendum.

Galatas.

Cap.1. Licet nos aut angelus de cælo vobis euangelizauerit, præter id quod accepistis, anathema sit.**b 42.b 47.a.56.b. De Ecclesiastica traditione.

1. Lex præuaricationis gratia posita est.235.a

Ibid. Quotquot in Christo bapti-

zati estis, Christum induistis.296.b

4.Dies obseruatis & annos & tempora &c.222.b.500.a Eos inculpat qui dicunt, Non proficiscar quia posterus dies est, aut quia luna sic fertur &c.500.b

Ibid.Non sumus ancillæ filij sed liberæ,qua libertate nos Christus liberauit.254.b

5.Fides quæ per dilectionem operatur 186.b 187.ab 209.b 201.a 225.a 393.Contra fidem mortuam, 245.b Factum est homini facile in nouo Testamento, quod in veteri difficile fuit,habenti fidem quæ per dilectionem operatur.254.a.257.a 258.a

Ibid.Abscindantur qui vos conturbant.90.a Absint atrijs Domini, careant officio pastoralis.

Ibid.Vos in libertatē vocati estis fratres, tantum ne libertatem in occasionem detis carnis,255.a.b. Non ergo dicat Christianus, liber sum, faciam quod volo: si ista voluntate peccatum facis, seruus es peccati.

Ibid. Omnis lex in vno sermone impleta est. Diliges proximum tuum sicut teipsum.248 b

Ibid. Caro concupiscit aduersus spiritum.137.a. In hominibus bonis, non malis, qui spiritum Dei non habent, contra quem caro concupiscat.158. b. Putant hic homines liberum voluntatis arbitrium negare Apostolum nos habere. Nec intelligūt hoc eis dictū in gratiam fidei conceptam tenere non vult, per quā solā possunt spiritu mō ilare & concupiscētijs carnis non perficere.

Index Sacrarum

Ibid. Si Spiritu ducimini non estis
sub lege 242.b

Ibid. Manifesta sunt opera carnis,
quæ sunt fornicationes, im-
munditiæ &c. 348.b *Non solam*
infidelitatem esse peccatum.

Ibid. Prædico vobis sicut prædixi,
quoniam qui talia agunt reg-
num Dei non possidebunt. 223.
a.b 224. a 350

6. Intendēs teipsum, ne & tu ten-
teris. 218.a

Ibid. Inuicem onera vestra porta-
te, & sic adimplebitis legem
Christi. 236.a. b *Lex Christi man-*
datum dilnctionis.

Ibid. Communicet autem is qui
catechizatur verbo, ei qui se ca-
techizat in omnibus bonis.
272.b *Etiā in propriis meritis.*

Ibid. Mihi autem absit gloriari nisi
in cruce Domini, nostri Iesu
Christi, 491.a

Epheſios.

Cap. 2. Eramus natura filij iræ 295.b
297.a *Pro peccato originali.*

Ibid. Gratia salui facti estis per fi-
dem, & hoc non ex vobis, sed
Dei donum est, non ex operi-
bus. 267. b 268.b *Operibus tan-*
quam tuis, ex teipso tibi existētibus

Ibid. Ipsius enim sumus factura,
creati in Christo Iesu in bonis
operibus &c. 195. b 267.b *Quid er-*
go, nos benè non operamur? Imo o-
peramur, verum ipso in nobis ope-
rante.

4. Vna fides, vnum Baptisma, vn⁹
Deus & pater omnium. 292. a
Contra anabaptismum.

Ibid. Renouamini spiritu mentis
vestræ, & induite nouum ho-
minem, qui secundum Deum
creatus est. 207. a *Spiritu mentis*
nostræ renouamur, secundum quam
ad imaginem Dei facti sumus.

5. Sicut Christus caput est Eccle-
siæ. 41. b. 42. a *De Ecclesia quæ*
vniversalis sit & tempore & loco.
Extra hoc corpus neminem viuificat
Spiritus sanctus.

Ibid. Vt eam sanctificaret, mun-
dans eam lauacro aquæ in ver-
bo vitæ. 273.b *Lauatio nequa-*
quam fluxu & labili tribueretur e-
lemento, nisi adderetur, in verbo.

Ibid. Aptauit sibi Ecclesiam non
habentem maculam aut rugam.
51. a 351. a 399. b

Ibid. Sacramētum hoc magnū est,
ego autem dico in Christo & in
Ecclesia. 380. b *Deducit ex hac*
scriptura, in nuptiis Sacramentum
esse.

6. Serui obedite dominis carna li-
bus. 256. a *Contigit tibi vt Christia-*
nus efficereris, & haberes Dominū
hominem, non ideo Christianus fa-
ctus es, vt dedigneris seruire.

Ibid. Pax fratribus & charitas cum
magna fide. 257. b

Philippenses.

Cap. 1. Certus sum quoniam qui o-
peratur in vobis opus bonum
perficiet vsque in diē Iesu Chri-
sti. 174. b *Vt velimus, sine nobis o-*
peratur, cū autem volumus, &
sic volumus vt faciamus, nobiscum
cooperatur.

Ibid. Cupio dissolui & esse cū Chri-
sto. 407. a *Inde incipit requies, quæ*
non in-

Scripturarum.

non interruptitur resurrectione,
sed clarificatur.

2. Cum timore & tremore vestram
ipforum salutem operamini.
175. a Quando iubetur vt operentur,
liberum eorum conuenitur arbitri-
um. 214. b Nos ergo volumus, sed
Deus in nobis operatur & velle, nos
operamur, sed Deus in nobis opera-
tur & operari pro bona voluntate.
3. Non habens meam iustitiam
quæ ex lege est, sed eam quæ
ex fide est Christi, quæ ex Deo
est. 206. b

Colossenses.

- Cap. 1. Sicut & in omni mundo est
fructificans & crescens. 511. a
- Ibid. Et ipse est caput corporis Ec-
clesiæ. 41. a b Vnde vtique mani-
festum est eum qui non est in mem-
bris Christi, Christianam salutem
habere non posse.
3. Mortificate membra vestra quæ
sunt super terram. 212. b Bapti-
zatis dicitur.
- Ibid. Exuere veterem hominem &
induere nouum. 211. a Intrinsic-
us exuimus veterem hominem, &
induimus nouum.
- Ibid. Renouari in interiori homi-
nè, secundum imaginem eius,
qui creauit &c. 209. b
- In quantum quisque spiritualia sa-
pit, qui iam sapit, in tantum reno-
uatur.

Prima ad Thessalonicenses.

- Cap. 5. Corripite inquietos. 60. a
- Ibid. Sine intermissione orate.
499. b Sed ideo per certa interual-
la horarum & temporum etiã ver-
bis rogamus Deum, vt illis rerum
signis nos ipsos admoneamus.

Secunda ad Thessaloni- censes.

- Cap. 2. Nisi venerit primùm refuga
&c. 503. b Nulli dubium est de An-
tichristo eum ista dixisse.
- Ibid. Et reuelatus fuerit homo pec-
cati. 501. a 502. b
- Ibi. Et extollitur supra omne quod
dicitur Deus, aut quod colitur,
ita vt in templo Dei sedeat &c.
501. b 502. b 504. a
- Ibid. Iam enim mysterium opera-
tur iniquitatis. 504. a b
- Ibid. Tantum qui modò tenet
teneat donec de medio fiat.
504. b
- Ibid. Interficiet eum spiritu oris
sui. 503. a
- Ibid. Cuius præsentia secundum
operationem Satanae in omni
virtute & signis & prodigijs
mendacij &c. 504. b 505. a
- Ibid. Mittet illis Deus operationem
erroris, vt credant mendacio.
505. a Permissiue, per diabolum.
3. Si quis non obaudit verbo no-
stro, per Epistolam hunc nota-
te, & nolite commisceri cum
eo. 60. a Hunc notate corripiendo,
degradando, excommunicando, ca-
terisq; coercionibus licitis.
- Ibid. Non vt inimicum existime-
tis, sed corripite vt fratrem.
370. a

Prima ad Timotheum.

- Cap. 1. Finis præcepti caritas. 244. b
246. b Nolite putare consumptio-
nem sed consummationem: finis quo
perficiuntur præcepta, non quo con-
sumuntur. Finem præcepti dixit nō
quo quasi pereant præcepta, sed quo
perficiantur & consummentur, non
consumantur.

D d d d 5

Ibid.

Ibid. De corde puro & conscientia bona & fide non ficta. 244. b. *Caritas inchoata, inchoata iustitia est, caritas prouecta prouecta iustitia est, caritas magna, magna iustitia est, caritas perfecta, perfecta iustitia est.* 269. a. *Spes bona ex bona conscientia nascitur, ideo conscientiam posuit pro spe.*

Ibid. Lex iusto non est posita. 254. a. *Eo modo non ponitur iusto, quo est posita populo contumaci in tabulis lapideis: sed benè in mente & in cordibus.*

Ibid. Quos tradidi Satanæ. 60. b. *Satanæ traditur, qui ab Ecclesia excommunicatur.*

2. *Obsecro primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus &c.* 342. b. *Eligo in his verbis hoc intelligere, quod omnis vel penè omnis frequentat Ecclesiam in sacrificio Missæ.*

Ibid. Unus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum &c. 199. a.

3. *Vnius vxotis virum.* 374. a. *Acutius intellexerunt, qui nec eñ, qui Catechumenus vel Paganus habuerit alteram, ordinandum esse censuerunt.*

Ibid. Columna & firmamentum veritatis. 56. b.

4. *In nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum &c. prohibentes nubere &c.* 334. a. 464. a. *Ille prohibet nubere qui hoc malum esse dicit, non qui huic bono aliud melius anteposit.*

Ibid. Omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. 446. a. 448. a. 449. b. 450. a. b. & seq. *Crede Dei seruos, qui à carnibus abstinent, non tanquam immunda, quæ à Deo facta sunt, respuere, sed à fortiori cibo & potu sola castigatione corporis abstinere.*

Ibid. Corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia utilis est. 449. b. *A carnibus & vino duas ob causas se innumerabiles monachi continent, vel propter fratrum imbecillitatem, vel propter suam libertatem.*

Ibid. Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per impositionem manuum presbyterij. 364. a. *Gratia quædam est quæ per traditionem infunditur ordinatis.* 365. b. *Ostēdit quòd Timotheus non fuerit laicus.*

5. *Cum luxuriatæ fuerint, nubere volunt.* 462. a. *In virginali & viriduali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur, quæ expetita & electa, & voti debito oblata, iam non solum capeßere nuptias, sed etiam si non nubatur, nubere velle, damnable est.*

Ibid. Habentes damnationē, quoniam primam fidem irritam fecerunt. 456. b. *De ijs qui continentiam vouent & postea volūt nubere.* 460. a. *In eo quod primò vouerant, non steterunt.* 460. b. *Quid est, primam fidem irritam fecerunt? vouerunt & non reddiderunt.* 461. a. 462. a. b. *Quoniam fidem castitatis quam Domino voue-*

vouerunt, irritam facere ausi sunt.

461. b. Primam fidem irritam fecerunt, id est, voluntatem ad nuptias à proposito continentiae deflexerunt.

Ibid. Volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse. 461. b. Nuptiarum bonum, Apostolica sobrietate & auctoritate commendat, non procreandi officium eis, quæ continentiae bonum capiunt, tanquam ad obsequium legis imponit.

Ibid. Contine te ipsum. 454. a. Pro libero arbitrio.

Ib. Modico vino vtere &c. 449. b. Secunda ad Timotheum.

Cap. 1. Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris. 201. b. Cauere debemus ne nos arbitremur non accepisse spiritum timoris, quod sine dubio magnum est Dei donum &c.

2. Nouit Dominus qui sunt eius. 214. a. Diuinæ potestatis est, iudicium in nobis debitum mutare, damnationis, & gratiam prædestinationis indebitam prærogare.

Ibid. In domo autem magna non solum vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia &c. 53. b. De bonis & malis in Ecclesia.

3. Habentes formam pietatis, virtutem autem eius abnegantes. 289. b. Hæretici formam pietatis habent in Sacramentis, virtutem autem Sacramenti non habent.

4. De cætero mihi superest corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. 265. b. Iustus iudex opere inspecto mercedem negare non potest.

Ad Titum.

Cap. 1. Si quis sine crimine est. 221. a. Distinguit crimen à peccato.

Ibid. Omnia munda mundis. 447. b. 448. a. 449. b. 450. a. Serui Dei in eo quod à carnibus & vino abstinent, non tanquam res immundas refugiunt, sed mundioris vitæ instituta sectantur.

3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. 285. b.

Ad Hebræos.

Cap. 2. In ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. 412. b. 413. a. Angelorum erga homines ministerium fuisse declaratur.

6. Non iterum iacentes fundamentum pœnitentiæ à mortuis operibus & fidei in Deum, lauacri, doctrinæ, impositionis manus &c. 290. a. Ista omnia in baptismo traduntur, quæ D. Paulus negat esse repetenda, utique in consecrandis fidelibus. 304. b. ante baptismum requiri pœnitentiam in adultis.

Ibid. Impossibile est eos qui semel illuminati sunt &c. rursus renouari ad pœnitentiam. 349. a. Per pœnitentiam baptismi.

11. Fides est sperantium substantia, & conuictio rerum quæ non videntur &c. 178. b. 179. a. Contra vanam fiduciam hæreticorum.

Ibid. Sine fide impossibile est placere Deo. 181. b.

13. Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. 450. a. Serui Dei, in eo quod coniugia non habent, non nuptiarum bonum crimen esse existimant, sed

Index Sacrarum

sed continentiam iugem, bonis nuptiis meliorem esse non dubitant.

Iacobi.

Cap.1. Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua, abstractus & illectus, dein concupiscentia cum conceperit, parit peccatum. 154. b Partus à pariente discernitur.

2. Superexaltat autem misericordia iudicio. 230. a De operibus misericordiae, quae remedia sunt peccatorum. 271. b In ijs, qui cum proprijs non possint, saluantur tamen meritis sanctorum.

Ibid. Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? 257. b Quousque igitur falluntur qui fide mortua sibi vitam perpetuam pollicentur?

Ibid. Et daemones credunt, & contremiscunt. 200. b 257. b Confitebantur daemones quod non credebant homines. Discernenda autem est fides daemonum à fide Sanctorum.

Ibid. Vis scire o homo, quia fides sine operibus mortua est. 204. a Locus iste huius epistolae, Paulum, quomodo sit intelligendus exponit. Ideoque magis Abrahae utitur exemplo, quo etiam Paulus usus est, ut probaret hominem iustificari sine operibus legis. Cum enim bona opera D. Iacobus commemorat Abrahae, quae eius fidem comitata sunt satis ostendit, Paulum Apostolum non ita per Abraam docere, iustificari hominem per fidem sine operibus, ut si quis crediderit, non ad eum

pertineat bene operari: sed ad hoc potius, ut nemo meritis priorum bonorum operum arbitretur se peruenisse ad donum iustificationis, quae est in fide.

3. In multis offendimus omnes. 222. b

4. Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. 149. b De humiliter confitentibus sua peccata.

Ibid. Resistite diabolo & fugiet à vobis. 261. a

5. Infirmitur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiae, ut orent super eum, ungentes eum oleo &c. 361. b 362. a De extrema unctione.

Ibid. Oratio fidei saluabit infirmum. 361. b

Ibid. Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, ut saluemini. 352. b Deus noster quia pius est & misericors, vult ut ea confiteamur in hoc seculo, ne pro illis confundamur postmodum in futuro. 355. a

Prima Petri.

Cap.2. Liberi, non sicut velamentum malitiae habentes libertatem. 254. b 255. a

3. Sic & vos simili forma Baptisma saluos fecit, non carnis depositio sordium, sed bonae conscientiae interrogatio. 156. b Ne sibi sufficere putarent visibile Sacramentum, & per diuè vincerent, subiecit, sed bonae conscientiae interrogatio.

4. Caritas cooperit multitudinem peccatorum. 250. a

Secus-

Scripturarum.

Secunda Petri.

Cap. 2. Hi sunt fontes sicci & nebulae à turbine exagitatae, quibus caligo tenebrarum reſerua-
ta eſt. 255 a *De hæreticis.*

Ibid. Canis reuerſus ad vomitum ſuum. 482. b 483. b *De Apoſtatis monachis.*

3. In quibus ſunt quædam difficulta intellectu, quæ indocti & inſtabiles deprauant, &c. 224. b
Dogma de fide iuſtificante apud D. Paulum.

Prima Ioannis.

Cap. 1. Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipſos ſeducimus & veritas in nobis non eſt. 212. a 229. a b

2. Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem IESVM Chriſtum. 30. b *Sed dicet aliquis: Ergo ſancti non petunt pro nobis? Ergo Epifcopi vel Præpoſiti non petunt pro populo? Orat Apoſtolus pro plebe, orat plebs pro Apoſtolo, oramus pro vobis fratres, ſed & vos orate pro nobis. Inuicem pro ſe omnia membra orent, caput pro omnibus interpellat.*

Ibid. Ipſe eſt propitiatio peccatorum noſtrorum, non tantum noſtrorum, ſed & totius mundi. 42. b *Ecce habes Eccleſiam per totum mundum, noli ſequi falſos iuſtificatores, & veros præcipitatores.*

Ibid. Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. 309. a *Hæ ſunt pompæ diaboli, quibus in Baptiſmo iu-*

bemur renunciare.

Ibid. Antichriſti multi facti ſunt. 504. b *Omnes qui de Eccleſia exierunt.*

Ibid. Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis, nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum. 110. a 215. b 303. a

3. Omnis qui habet hanc ſpem in ipſo, caſtificat ſemetipſum. 163. b *Quando teipſum caſtificas, agis aliquid voluntate.*

Ibid. Qui natus eſt ex Deo, non peccat. 209. b 221. b *Sed ea conditione peccat, qua adhuc eſt filius ſeculi.*

4. Qui diligit, ex Deo natus eſt. 247. b

Ibid. Timor non eſt in caritate. 203. b *Timor quaſi locum præparat caritati. Timor quo gehennam times continet te, & ſic volentem peccare, non ſinit. Fac vel timore pænæ, ſi nondum potes amore iuſtiæ.*

Ibid. Caritas foras mittit timorem. 201. b 202. b 203. b *Timorem hominum, non Dei, timorem temporalium malorum, non diuini in fine iudicii. Perfecta caritas quæ perfectam iuſtitiam facit, foras mittit hunc timorem, quantum illa creſcit, tantum iſte decreſcit. Maior caritas, minor timor, minor caritas, maior timor. Si autem nullus timor, non eſt qua intret caritas.*

5. Præcepta eius grauiſima non ſunt. 250. b *Quomodo enim eſt graue, cum ſit dilectionis mandatum? aut enim quiſque non diligit, & graue eſt: aut diligit, & graue eſſe non poteſt.*

Iude

Index Sacrarum

Iudæ.

Cap. 1. Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. 109. a.

Schismatici, qui non in filiis Ecclesiæ paruulis, sed in mortuis & perditis computandi sunt.

Apocalypseos.

Cap. 2. Memento vnde excideris, & age poenitentiam. 348. b.

6. Vidi animas interfectorum sub ara Dei. 334. b.

Probat ex hoc loco & in nouo Testamento aram esse; & per consequens cætera, quæ ad sacrificandum in ara requiruntur. 407. a. Explicat quare dicantur animæ clamare sub ara Dei, cum ipsorum animæ in paradiso sint.

Ibid. Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ. 496. a. *Habent ante resurrectionem sancti singulas stolas, quia in sola anima adhuc æternis beatitudinibus perfruuntur: postea accepturi sunt binas &c.*

7. Stabant ante thronum in conspectu agni. 406. a. *De sanctis ante resurrectionem.*

9. Solue quatuor angelos qui alligati sunt in flumine magno Euphrate. 507. a. *Ad Euphratem pertinent, quicunq; res confusione dignas exercent.*

Ibid. Parati in horam & diem & mensem & annum, vt occiderent tertiam partem hominum. 507. a. *De persecutione Antichristi.*

12. Et datæ sunt mulieri alæ duæ

aquilæ magnæ, vt volaret in desertum. 109. a. *Mulier, Ecclesia; alæ duæ aquilæ magnæ, Enoch & Elias.*

Ibid. Et adiuuit terra mulierem, & aperuit os suum & absorbit flumen quod misit draco &c. 414. a. *Aqua emissæ ex ore draconis, exercitus Antichristi.*

13. Et data est ei potestas facere menses quadraginta duos.

507. b. *Tempus nouissimæ persecutionis.*

14. Et habebant nomen eius & patris eius scriptum in frontibus suis. 490. a.

Designo crucis.

Ibid. Sequuntur agnum quocunque vadit. 409. b. *Sancti scilicet, etiam ante suam resurrectionem.*

Ibid. Beati mortui qui in Domino moriuntur &c. 407. a.

20. Vt non seducerentur gentes, donec finiantur mille anni. 507. b.

Ibid. Post hæc oportet eum solui breui tempore. 507. b.

Ibid. Vidi sedes & sedentes super eas, & iudicium datum est. 356. b. *Iudicium nullum melius accipiendum videtur, quam id quod dictum est: Quæ ligaueritis in terra &c.*

Ibid. Regnauerunt cum Iesu mille annis. 402. b. *Animæ scilicet, martyrum, nondum sibi corporibus redditæ.* 405. b.

Ibid. Et cum finiti fuerint mille anni, soluetur Satanæ de custodia sua, & exhibet ad seducendas nationes, quæ sunt in quatuor angulis terræ &c. 505. b. 506. a.

De

Scripturarum.

*De persecutione Antichristi, quod
ea per totum orbem futura sit.*

Ibid. Et ascenderunt super terræ
latitudinem, & cinxerunt ca-
stra Sanctorum, & dilectam ci-
uitatem. 506. a

22. Vide ne feceris, conseruus e-
nim tuus sum. 418. a

*Talis apparuerat angelus, ut pro
Deo posset adorari.*

Ibid. Iustus iustior fiat, & sordidus
sordefcat adhuc. 484. b. *Quomo-
do difficile sum expertus meliores,
quàm qui in monasterijs profece-
runt, ita non sum expertus peiores,
quàm qui in monasterijs ceciderunt.*

*O M N E S hæretici Scripturas sibi videntur sectari,
cùm suos potius sectentur errores, ac per hoc non
quod eas contemnant. sed quod eas non in-
telligant, hæretici sunt. Tom. II.
Epist. C C X X I I. ad
Consentium.*

F I N I S.

Torres, Jerónimo,

Confessio Augustiniana

Colonia 1675

P.lat. 248 d

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10742715-0

VD17 12:645368W